

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

שנה יב - תשסז
גליונות תקמ"א – תקפ"ח

יוצא לאור על ידי
מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא
אנשווערפען

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק שבת בראשית			
כ"ח תשרי תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב גליון תקמ"א			
ר"ח	מו"ט	ה'תש"ז	אנטיסטרופען
19:53	19:28	18:22	לונדון
19:11	18:46	17:42	מאנשטער
19:15	18:53	17:47	ציריך
19:43	19:14	18:12	ווינ
19:11	18:43	17:39	אמסטרדם
19:49	19:25	18:17	פאריז
20:06	19:38	18:34	פראנקפורט
19:38	19:12	18:07	

מברכין התורש – ר"ח מרחשון יום א' ב' המולד: יום א' בשעה 7:18:21 הלוקים

תורתן של ראשונים

הפצו ית"ש – קיום הבריא

וירא אלקים את האור כי טוב (א. ד.). "על דרך הפשט מלת 'וירא' – קיום הדבר ועמידתו בחפץ הש"י, מלשון רז"ל (כתובות קט); רואה אני את דברי אדמו"ר, ובכל יום ויום של מעשה בראשית תמצא כן (הלשון 'וירא'), והכונה בו, שגור על כל אחד מן הנבראים שבכל הנמצאים העמידה והקיום שיהיה קיומן בחפצו, ואם יפרד מהם הפצו רגע – יהיו לאין. ועל כן התם מעשה בראשית (פסוק לא): 'והנה טוב מאד', שרצה בקיומן.

ומה שהוסיף 'את האור' ולא אמר 'וירא אלקים כי טוב', שאילו אמר כן היה חוזר על בריאת השמים והארץ, ולא גזר בהם הקיום עדיין, כי לא עמדו ככה, שהרי בשני נעשה הרקיע, ובשלישי נפרדו המים והעפר ונעשה היבשה ונקראת ארץ, ואז גזר בהם הקיום ואמר 'וירא אלקים כי טוב'.

קללת הנחש ומהותה

ויאמר ה' אלקים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל בהמות ומכל חית השדה על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך. ואיבה אשית בינך וביין האשה וביין ורעך וגו' (ג. יד-טו).

"קללת הנחש היתה בהפסד מזנו וכוונתו, והוא סיבת האיבה אשר בין הנחש והאדם. וכזה יתבאר ענין סתום מאד, והוא מה היתה הקללה לנחש באיבה אשר בינינו ובינו, כי אין ספק שאנחנו בבחירתנו לא נרדף אחרי הנחשים להזיקם ולהמיתם, אבל נברא מהם בכח – מי יתן שלא נפגוש אותם לעולם, ואם כן האיבה הזאת קללה לאדם, לא לנחש.

אבל הענין הזה כולו היה, כי כאשר היה הנחש סיבה להפסיד מזנו המין האנושי וכוונתו (יע"ש לעיל בדברי ביאר הענין), כן הופסד מזנו וכדו בתכלית ההפסד. וכבר פירש רבי אברהם בן עזרא כי אמרו 'ארור אתה מכל בהמות' רצה בזה קצור חייו.

וגראה שכל קללתו הוא שיהיה בתכלית הרחוק ממזנו האדם, וכאשר נודע שמוג האדם המשובה שבמזגו, יתחייב שכל מה שהוא בתכלית הרחוק ממנו, שיהיה היותר רע והיותר חסר, ובאו כל מיני הקללה על זה. והוא שאמר: 'על גחונך תלך ועפר תאכל', דהנה ידוע כי אין בעלי חיים כולם ניצב הקומה כי אם האדם, ויתר בעלי החיים כולם אינם כן. ואמנם מפני שאינם בתכלית ההפך למין האדם, יש להם רגלים מציבים אותם מעל האדמה ואינם נדבקים עמה, וכן נראה שיהיה ענין הנחש בתחילה, (ואכל אחרי שנתקל, נתרדף מידם החיים המובים כל מה שאפשר לבעל חי להתרחק, ונדבק באדמה שהיא גם כן מזה הטבע ויותר מכל היסודות.

והוא אומרו גם כן: 'ועפר תאכל', ואמרו רז"ל במסכת יומא (ע"ה): רבי אמי ורבי אסי, חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם מועם מעם עפר, וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מתישבת עליו עד שאוכל עפר. ושני המאמרים אמתיים טבעיים, כי לקורבתו לטבע העפר אין ראוי שתתישב דעתו כי אם בו, מפני שהוא דומה אליו ומתחיל לו ביותר. וגם כן ראוי שאפילו יאכל כל מעדני עולם יטעם מעם עפר, כי כן יקרה לבעלי המזגים הרעים, כי מי שתגבר עליו האדומה מפני שהיא מרה, ימצא היגות המובים מרים. ובסיבת זו היא האיבה אשר בין הנחש והמין האנושי, כי כפי אהבתו את העפר מפני שהוא קרוב למזנו, ראוי שישנא המין האנושי בהיותו יותר רחוק ממזנו, כי כל דבר יקרב אל דומהו, כי האהבה הסכמת דעת והאיבה בלתי הסכמה".

ורישת הר"ז (דרוש הראשון, יע"ש)

אדם נעשה להצמיח קוץ ודרדר

– לשמירה על הגנות והפרסים

וקוץ ודרדר תצמיח לך (ג. יח). עד עתה נתקיימה גזירת 'וירדו בדת הים ובעוף השמים ובבהמות' וגו' (לעיל א. כו), ולא היה אדם צריך לשמור גן ופרדה, ומעתה – אמר לו הקב"ה – תצטרך להצמיח לך קוץ ודרדר להקוף גן ופרדה שלך שלא יכנסו חיות השדה, ו'תצמיח' קאי על האדם.

לקח טוב

נח לקח חן – לעבודת ה'

למראה עיניו ושמעו אוניו. שעות על גבי שעות עומד כך ושואב מלא חפניו הנאה של ממש.

עד שעובר דרכו חכם אחד, ורואהו עומד ללא מעש זה כמה שעות. נישב אליו החכם ומגלה את אוניו: שמע נא אחי, כי ירא אנכי לנפשך. במחנה שעוד מעט, ושכחת את מטרת ביאתך לפה. הרי אין ספק שהגעית הנה כדי לרכוש רהיט מסויים, ולקחתו עמך לבייתך שלך, ואומנם לתכלית זו וערכו תצוגות אלו, שתוכל לבחור מתוך האוסף הגדול את מה שמתאים לך.

אך הוויפי הזה והפאר שאתה רואה מול עיניך, אינם אמיתיים. בעמך כאן להביט על וילונות הסלון, לא יהיה לך מהסתכלות זו שום דבר שישאר לאחר זמן. כל מה שבאת לא היה אלא להתרשם מהוויפי המדומה, כדי לדעת איך לייפות את חדרי ביתך. בחדר השניה פה בחנות לא תוכל למצוא

משל למה הדבר דומה, לבן אדם שנכנס לחנות גדולה וענקית בה מוצאים רהיטי בית למאות ולאלפים, מכל הסוגים ומכל המינים. עריכת התצוגה נעשתה בטוב טעם.

רהיטי מטבח מופיעים בתוך מטבח שלם כ"דוגמה חייה", עם קערות מלאות מפרי הארץ לגאון ולתפארת; תנורים בוערים, כאשר דרך פתוחם נראים תבשילים מגרי תיאבון, ושולחן המטבח ערוך במעדרים ומחמדים כיד המלך.

במתחם אחר מציגים רהיטי סלון, גם הם משובצים בדוגמת סלון אמיתי, כאשר בכל פינה עומד כסא נוח מרופד בעור מרהיב עין, עם הדום לרגלי היושב; ספסלים ארוכים מרופדים, ושולחן מפואר עומד ניצב במרכזו על שטיח יקר, כולם בצבעים המיישבים ומרחיבים דעתו של אדם, כך שאך יתיישב בכל מקום שהוא באולם זה, תיעלמנה כל דאגותיו כרוה נוישבת וכאבן פורה, לרגל מנוחת הנפש שתיוולד בקרבו בעקבות הרהיט הנפלא.

רהיטים לאחר השניה הופיעו כסיפור בפני עצמו. המטות יחד עם הארונות עמדו על שטיחים, אשר רגלי הנכנס נטבעות כל כולן בעומקם כמהלך במרחבי דשא, ומרגיש כאילו מדלג על החרים מקפץ על הגבעות ומרחף בעננים. על הקיר מסביב תלויות ועומדות תמונות מרהיבות עין של מדבריות וימים; מהגג תולה מנורה הזורקת מעט אור, וגם המעט הוא מוקרן בצורה מיוחדת לעבר כיוונים מסויימים, ואף צילי כל שיר נשמעים לאוזן, בנעימה רגועה האמורה להביא תנומה על עפעפי השוכב במטתו ולהרדיומו.

וכיוצא באלה, כל מיני רהיטים. וילונות עלי החלונות; שערות עם דלתות, כשכל פריט משובץ בתוך תצוגה שלימה באופן שעין המבקר בו תוכל להעריך לא רק את הרהיט עצמו, אלא את גוון התאר את כושר השילוב שבו לתוך כל הרקע.

בן אדם זה נכנס לחנות, ומוצא המוני בני אדם כמוהו נעמדים פעורי פה, דוממים ומאובנים מול התצוגות הנפלאות והנשגבות ואף הוא כמותם, נעצר ועומד דום ליד אחת התמונות המרהיבות שערכו בעלי החנות בטוב טעם, ומתמוגג מנחת

גליון זה יוצא לאור

לעילוי נשמת האי גברא יקרא הרה"ח המפ"ר רודף צדקה וחסד ומוקיר רבנו ותלמידיהו

מוה"ר אריה לייבוש ב"ר זאב אהרן ע"ה וויינרעב

נלב"ע כ"ח תשרי תשנ"ח לפ"ק – ת.צ.ב.ה.

אותיות מהכימות

וגם מלא חן צעני ס'. דהכלל כל דבר שהלדיק רואה – ממנו לוקח עבודה ס', ואם רואה ח' אוזן אדם מתאוס לעצירה, לוקח הלדיק מה התאוס עבודה ס', שומר כלבו ק"ו: מה זה מתאוס לדבר עצירה שהוא קלה ונפסד בזמן מועט, מכל שכן שאלו לו להתלסב לעבודת הש"ת עבודה זו יקוים לעולם. והיות מקום נאמר הקל 'ויכלו בני האלפים את כנות האדם' כו', שמראה הכתוב שאלו היה חן רע בעולם... ומכאן זה נכחו להם כל אשר לו, הודיע הכתוב 'וגם מלא חן'. פירוש, מלא בעולם מדת חן שהיה תאוס רעות וכו'. ואמר הכתוב 'וגם מלא חן צעני ס'', שם הגביה חן הסוף צעני ס' – לקדושה, שממנו לקח עבודה ס', שאמר מה שיש חן לתאוס רעות מכל שכן שיהיה אדם משתוקק שימלא חן צעני ס' על ידי עבודתו ותורו וילתו וכו'.

מנוחת שינה. וכל כולו אינו אמור אלא ללמדך לערוך את חדר השינה בבית שלך על צד היותר טוב.

אולם אם תישאר תקוע פה בין כותלי החנות, תישאר קירח מכאן ומכאן. הנאתך הנוכחית איננה אמיתית אלא מדומה, וכחלום יעוף תיעלם ממך בשעת צאתך חוצה מפתח החנות. ואז תחזור לבייתך בידים ריקניות.

הנוצח על ידי חתנו ידידנו הנלבב

איש המעט ועמוד החסד הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א פטרו הוצאת העלים לתרופה העולמית

אמרות טהורות

כל התחלות קשות

בראשית ברא אלקים וגו' (א, א). הביא רש"י ז"ל, שבתחילה עלה במחשבה לברוא העולם כמות הדיו, וראה שאין העולם מתקיים, לכן הקדים מיד רחמים ושתפה למדת הדיו.

הנה, "כל מה שנהג השי"ת בבריאת העולם ניקח ממנו להשכיל רמזיה לחכמתא בעניני עבודת השי"ת, דהא התורה הקדושה היתה כלי אומנתו, כמו שדרשו רז"ל (בר"א א, א) מפסוק "ואהיה אצלו אמוץ" (שלי ל, ה) והנה בכל עת שאדם רוצה לקבל על עצמו ללכת בדרכי ישרים ולקבל עליו עול תורה ומצוות ולקבוע עתים לתורה, היצר הרע מכביד עליו הענין כמשא כבד, עד שמדמה כנפשו שאי אפשר לו בשום אופן להתקיים על דרך זה, אבל באמת אל יאבה לשמוע לו בזה, כי אפילו אם בתחילה יכבד עליו, כן הוא הדרך, דכל התחלות קשות (ע"י רש"י שמות יט, ה), ושוב יעזור לו השי"ת שיומנך לו מודבש ונזפת צופים, דהכי אשכחן גם בראשית הבריה: מתחילה עלה במחשבה לפניו י"ש לבראתו כמות הדיו ושוב שיתף הקב"ה מיד הרחמים, ולא עוד אלא שהקדים מיד הרחמים למדת הדיו".

עיקר עסק התורה – בחיות ושמה

ובל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו (ב, יט). פירש רש"י ז"ל: "כספרו ופרשהו כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם הוא שמו לעולם".

ובדרך רמז יתפרש הכתוב כסדרו, ובא לרמז על הקורא בתורה שהיא שמו של הקב"ה – אוריתא שמה דקודשא ב"ה (וה"ק ח"ב פא), שהעיקר הוא שיהיה בחיות ובשמה, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיוכין לבו (מנחות קי) – שיהיה בכל לבו ונפשו.

וזהו שאמר: "ובל אשר יקרא לו האדם" – כל אשר יקרא האדם בתורה, בין רב בין מעט, "נפש חיה" – אם הוא בחיות ובשמה "הוא שמו" – תורה כזו נחשבת לשמו של הקב"ה.

אמירה נעימה

והנחש היה ערום וגו' ויאמר אל האשה אף כי אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן (א, ג). יש לפרש, שמענת הנחש היתה שלא צויה הקב"ה אלא על ה"עץ" עצמו, שכן נאמר (לעיל ב, יז): "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", אבל הפרש מותר. וזהו שאמר: "אף כי אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן". וזהו השיבה לו שגם הפרי אסור, דעל כרחך לא היתה כוונת הקב"ה על העץ עצמו, כיון שאינו ראוי למאכל. אולם אחר כך כשראתה שבעץ זה, מעם פרוי ועצו שוה (בר"א פ, ט), אמרה, אם כן נכון ואמת מענת הנחש.

וזה שנאמר (פסוקי): "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל" – ולו נאמר "פרי העץ" – או אז נתפתתה אחר דברי הנחש, שהרי אילולא היו מעם עצו ופרוי שווים, ורק הפרי עצמו היה ראוי למאכל, אזי אף אם לא אמר ה' כי אם "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל", ודאי היתה הכוונה על הפרי, שהרי העץ אינו ראוי לאכילה כלל, אבל עכשיו שראתה שמעם פרוי ועצו שווים, קיבלה את מענת הנחש, שלא אמר הקב"ה כי אם את האשה, אבל הפרי מותר ועל כן: "ותקח מפריו ותאכל".

ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותן (ג, ד). פירש"י: "דחפה עד שנגעה בו. אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה".

מקשים העולם, הרי עדיין לא כלה היום, והשם יתברך אמר "ביום אכלך ממנו תמות", ואם כן מהיכן ידעה לאמר שאין מיתה בנגיעה ובאכילה.

ונראה, כי מאחר שסברה הוה שהאכילה והנגיעה שוין הם, אם כן יש לפרש שאמרה בדרך ממה נפשך: אם האמת הוא שימותו, אם כן מאחר שכבר נגעה, הרי המוצב כבר אבוד וממילא תמות, ולא תפסיד כלום אם תאכל, ואם אין מיתה בנגיעה הרי גם באכילה אין מיתה.

וזהו שאמר לה הנחש: "כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה", נקט בלשונו צד הטוב של חכמה נפשך, כדרך אהוב נאמן שאינו רוצה לומר רעת אהובו, וממילא תבין מכללו שאם יש מיתה באכילה יש גם בנגיעה, ושוב אין לך מה להפסיד.

"רצון יראי יעשה" – אפילו מלוקם מן העולם

ויתהלך הנוך את האלקים ואינו כי לקח אותו אלקים (ה, כד). פירש"י: "צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקדוש ברוך הוא וסילקו" וכו'.

הנה, השי"ת עושה רצון יראיו (תהלים קמח, יט) ואפילו כשהצדיק צריך ח"ו להסתלק מן העולם אין הקב"ה מסלקו בלא רצונו (ע"י ילקוט שמעוני רמז תתקע). ומה עושה הקב"ה, הרי הצדיק לא יסכים לכך כי ברצונו תמיד לעשות רצונו ית"ש ולעבדו בלבב שלם ולקיים מצוותיו. אלא הקב"ה מכניס בלבו פחד ויראה שמה יפול ח"ו ממדרגתו ומעשיו יקלקלו, וכיון שכן, מתרצה הצדיק להסתלק מן העולם, והקב"ה מסלקו מיד שלא יחזור בו.

וזהו: "צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע" – הנוך היה מפחד אולי ירשיע, ולכן מתרצה והקב"ה להסתלקותו, ו"מיהר הקדוש ברוך הוא וסילקו" – שמה יחזור בו ואז לא יוכל לסלקו כי כביכול "רצון יראי יעשה".

כ"מ מין אדמו"ר מהר"ש מפעולא וז"ע

רנע של חרור תשובה היה מציל את דור המבול

וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום (ה, ה). עיקר התשובה היא ההכנעה, דכשהאדם נכנע ולבו נשבר על חטאיו יכול לשוב אל ה' ולתקן את כל אשר עויתו. וזו היתה מנגעתם של דור המבול: חוסר ההכנעה. כי מחשבות לבכם היה כל היום על מינם ומעלתם עד שהיה נדמה בעיניהם שהם מלאים זכויות כרמון ומעוטי עוונות.

וזהו: "ובל יצר מחשבות לבו רק רע" – ר'ק' לשון מיעוט הוא (סנהדרין מט) – שהיה נראה להם שהם במיעוט עוונות ורובם זכויות, והופיק הכתוב והדגיש: "כל היום" – להורות שאמלתי היה להם החרור תשובה ונצל אחת ביום היה די להמחול להם אפילו כמה פעמים, כי (הקב"ה) טוב וסלה, אך שלא היה להם שום חרור תשובה כל היום, רק כל היום נראה להם שהם רובם זכויות... ועל ידי זה (היו) סומכים שימחול להם".

משמרת איתמר

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים וגו' (ג, ו). "בכל חטא יש ליצר טוב ויכוח עם היצר הרע, כי היצר טוב מבטליו (ולאדם) שכר הרוחני לעולם הבא, והיצר הרע משיב עליו ומוען כי טוב לילך אחר התאוות המוחשיות לעין הראיה, כי תאוות העולם הזה נראין לעין כל, מליץ אחר חמדות העולם הבא אשר עין לא ראתה. לכן נאמר: "ותרא האשה", ראתה דברי הנחש וישרו בעיניה מענותיו, כי טוב העץ למאכל וכי תאווה היא לעינים", שתאוות העולם הזה נראין עין בעין, לאופי חמדות העולם הבא עין לא ראתה".

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו' ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל (ג, ו). איתא מדרש פליאה: מה ראה אדם לחטוא לפי שלא ראה אלא שנים ולא שלש.

אפשר לפרש, דהנה איתא בגמרא (ברכות ה): "אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יעמוק בתורה וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה". וכתבו המפרשים דהעצה השלישית – זכירת יום המיתה – כמזכרה ומועילה בוודאי.

נמצא לפי זה, שקודם חטא אדם הראשון, שלא נגזרה עדיין מיתה על האדם, לא היתה לו לאדם העצה של הזכרת יום המיתה כי אם שתי עצות, לימוד תורה וקריאת שמע, והוא אשר גרם לו לחטוא ולילך אחר פיתוי היצר. וזהו הכוונה: "מה ראה אדם לחטוא לפי שלא ראה אלא שנים ולא שלש" – כי עדיין היתה חסרה העצה השלישית.

הודעה משמחת

חברי המערכת שוקדים בימים אלו על עריכת האמרות הטהורות והמפנים היקרים שתופנו עד כה במשך י"א שנות תופנת גיליון הייעוץ לתורפה", ומקיים שבקרב נטל בעיה לברך על המומנר בחופעת סידרת ספרים מיוחדת על התורה והמועדים, כמו גם תופנת כריכים נוספים של סידרת הגיליונות. (מוסמכת זו יופנו בתקופה הקרובה הרבה ד"ת ומפנים שוב שנית לקדשו, לאחר עריכת מחודשת לפי הצורך).

המערכת

יתרון דעת

"עץ הדעת" – עניני החטא ותיקוניו (א)

בדבר שקלקלו – בו נתקנו:

מה היה אותו האילן שאכל ממנו אדם וחווה, ר' מאיר אומר **חטים** היו, שהרי כאשר אין בן אדם דעת, אומרים עליו הבריות: לא אכל איש זה לחם חטה ממנו. (ועוד, שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיתעם טעם דגן וסנהדרין ע"ל). ר' שמואל בר ר' יצחק בעי קמי ר' זעירא, אמר ליה, אפשר חטים היו. אמר לו, הן. אמר ליה, והכתיב "עץ". אמר ליה, מתמרות היו כארזי לבנון. ר' יהודה בר אלעאי, אמר, **ענבים** היו, שנאמר (דברים לב, לב): "ענבמו ענבי רש אשכולות מרורות למו" – אותן האשכולות הביאו מרורות לעולם (וע"י סנהדרין ע). אילן שאכל אדם הראשון ממנו, נפן היה, שאין כל דבר שמביא יללה לעולם אלא יין). רבי אבא דעבא, אמר, **אתרוג** היה, הדא הוא דכתיב (בראשית ג, ו): "ותרא האשה כי טוב העץ וגו', אמרת, צא וראה איזהו אילן שעצו נאכל כפריז ואין את מוצא אלא אתרוג. ר' יוסי אומר, **תאנים** היו, דבר למד מעניני שנאמר – בענין – "ותפרו להם על התאנה", לומר שבדבר שקלקלו, בו נתקנו. בשעה שאכל אדם הראשון מאותו האילן טרדו הקב"ה והוציאו חוץ לגן עד, והיה מחור על כל אילנות ולא היו מקבלין אותו וכו', אבל תאנה שאכל מפירותיה פתחה דלתה וקבלתו, הדא הוא דכתיב "ותפרו עלי תאנה". רבי עזריה ורבי יהודה בר סימון בשם ר' יהושע בן לוי אמר, ח"ו, לא גילה הקב"ה אותו אילן לאדם ולא עתיד לגלותו...

קידוש והבדלה:

במדרש אמרו (בר"י ט, ה): חטטה ענבים ונתנה לו, כוונה לומר, שלא המתנה עד שיתבשל היין ויפרדו השמרים ויירדו למטה וכו', שהיין לא נאסר עליו לעולם, אלא עד שיבא יום השבת, ולכן נברא ביום ששי, שאם היה נברא ביום אחר היה מצטער עד שיתבשל, ולא יוכל לבטל כלום, אבל כשהזמן קצר יוכל לבטל וכו'... והיה משומר בענביו לקדש היום, וחללתו והפירותיו מהענבים, ועשתה מהקודש חול ופסלתו מן קידוש היום, ולא המתנה עד שקדש היום ועד שיתבשל הענבים, והאכילתו ענבים קדוה וקדוה שנינו ושני הבריות וכו'... ולזה מקדשין על היין **בבניסו ובביציאו**, ואמרו ז"ל (פסחים קי): "זכור את יום השבת" – וזכרו על היין, אין זכירה אלא במקום שבה, מאחר ששכחו ונתנה לו היין בשמרי, ולזה רמזו ז"ל (ב"ב צז) חטטו אדם אשכול ענבים וכו'...

שפתי כחן (בפרשתנו, יא: ע"ש בארובה. וע"י בעל הקנין וזהו תיקון כד, טט).

... מצד זה הניחו חז"ל (מנחות מג) השלמת מאה ברכות בשבת קודש על ידי פירות מגדי ואספרמק, מצד שבשבי"ק התיקן על ידי תלמידי חכמים בבחינת "לכם" ביותר והוא בבחינת תיקון חטא עץ הדעת גפן חטה, כולל פרי עץ ואדמה שהם רוב פרי מגדים, ולזה מקדשין **בבניסו שב"ק על היין, וכן מבדילים עליו בסופו**, ומצוה לאכול לחם משנה חטים בשב"ק, ובשמירה מלי"ט מלאכות שנגד ל"ט דעץ הדעת נתחפר לטל תורה וכו'... על ידי "ויברך את יום השביעי", ובשב"ק הראשון שהיה אדם הראשון ז"ל בגן עדן, "שדה אשר ברכו ה'", ביום המבורך קבע הברכה לכל שומרי שבת קודש שיהיה להם "ברכות עור" בחינת עור השך ל"כיתנות אור", שהוא טוב, ויתרון אור כיתרון לחכמה שתחיה בעליה הברכה חיים...

לחם, יין, נר והדס לכבוד שבת קודש:

הנה רז"ל אמרו (ברכות מ), עץ שאכל אדם הראשון, חטה היה. עוד אמרו, גפן היה. עוד אמרו תאנה היה. ובאמת, אלו ואלו דברי אדלוקים חיים, דכולהו אינהו, **עץ הדעת היה בו פרי טעם חטה, ופרי טעם תאנה, ופרי טעם גפן**, ואל תתמה על הדבר – הלא במן מצינו דאמרו רז"ל (ספרי בעלותך יא, ה) שהיה מתהפך לכל טעמים שבעולם. ונראה דהיה בעץ הדעת פירות שלשה מינים אלו (-חטה גפן תאנה) שהם ראשי תיבות: חג"ת, מכונים לשלשה קוין שהם: ח"סד ג'בורה ת'פארת, אשר גם כן ר"ת שלהם חג"ת. והדאם שנקרא "עץ השדה" (דברים כ, יט) הנה גם בו יש שלשה קוין שהם חג"ת.

ולכן זכר הכתוב שלשה חלוקות: "טוב העץ למאכל" – כנגד פירות שהיה בהם טעם חטה וכו', "וכי תאווה הוא לעינים" – כנגד פירות שהיה בהם טעם תאנה וכו', ו"ונחמך העץ להשכיל" – כנגד פירות שהיה בהם טעם גפן, כי הגפן יוצא ממנו יין שהוא מפקח וכו'.

ולכן בעת שאנחנו נכנסים לשבת, נעשה קדושת השבת בשלשה דברים: לתקן קלקול עץ הדעת שנעשה סמוך לכניסת שבת, שהיה בסוף יום ששי (סנהדרין לה) שכבר התחילה תוספת שבת להכנס, וחינוך שנעשה קידוש של שבת בבניסו ביין ולחם נר, והיינו: **לחם** – תקון של "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל", **נר** – תקון של "וכי תאווה הוא לעינים", כי הבאת הנר היא למראה עינים, וצריך גם כן להסתכל בנרות. והיין של הקידוש – תקון של "ונחמך העץ להשכיל", כי "חמרא וריחני פקחין" (יומא ע"ג), ולכן נביא גם כן הדס להרית.

בן איש חי (שנה ב' ר"פ בראשית)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויזניץ זי"ע – בעל ה"צמח צדיק" יומא דהילולא כ"ט תשרי (תרכ"ה)

הרה"ק רבי מנחם מענדל האגער מוויזניץ זי"ע נולד בכ"ד אייר שנת תק"ץ לפ"ק לאביו הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע - בעל "תורת חיים" (מאמר אודותיו הופיע בגל' ת"ס), בהרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע - בעל "אהבת שלום" (נסתלק ב"י"ז מרחשוון. מאמר אודותיו בגל' ש"ט), ולאמו הרבנית הצדיקת מרת צפורה ע"ה בת הרה"ק רבי יהודה מאיר משפטייווקא זי"ע, בנו של הרה"ק רבי מנחם מקארץ זי"ע וחתנו של הרה"ק רבי יעקב שמשון משפטייווקא זי"ע.

"גם במעליו יתנער נער" (משלי כ, יא). כבר בטל ילדותו הצטיין כעילוי נפלא, ובחר בו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע (שיימא דהילולא חל' בג' מרחשוון. מאמר אודותיו בגל' מד) כחתן לבתו בהיותו ילד רך בשנים, כפי שהיה נהוג באותה תקופה.

בשנת תר"ד, בהיותו כבן י"ד שנים, התקיימו הנישואין בעיר קשינב שברוסיה. היה זה לאחר שהרה"ק מרוזין נאלץ לברוח מרוסיה עקב העליה שהעלילו עליו, והתגורר בסקאלא שבגאליציה, אי לכך התקיימה שם שבת ה"איורפרו" - העליה לתורה, מאחר שהצדיק מרוזין לא היה יכול להשתתף בחתונה, שהתקיימה כאמור ברוסיה. כאשר נפרד החתן מחותנתו הקדושה, "הרכין הרה"ק מרוזין את ראשו לאורו לו בני, חתן יקר, זאת נודע שחתן דומה להשקן בן מלכים, ובכך תגזור בגזירה שיבוטל מעלי ומעל כל בית ישראל כל גזירות קשות ורעות, ואמר אמן...". לאחר נישואיו עלה ונתעלה בבית חותנו הקדוש, שראה בו תעידו, להיות עטר תפארת ישראל.

בתחלת שנות העשרים לחייו, נתעטר בכתר הרבנות בק"ק וויזניצא, על מקום הגה"צ רבי יצחק זצ"ל רבה של וויזניצא, מתלמידי זקניו בעל "אהבת שלום" מקאסוב. על אף היותו אברך רך בשנים, הלך שמעו לפניו כרב בקי בהוראה, ודבריו נתקבלו כדברי האורים בקרב כל הגלילות הסמוכים לעירו.

לאחר הסתלקות אביו הק' לגזני מרומים, בכ"ה אייר תרי"ד, והגם שבקאסוב מילא מקומו אחיו הגדול הרה"ק רבי יעקב שמשון זי"ע, וכן נהניג אחריו אחיו הרה"ק רבי יוסף אלטר מראדוויץ זי"ע, החלו רוב החסידים לנהור אל וויזניצא, אל צעיר האחים - רבינו' בעל "הצמח צדיק", שגם גדלו אותו הדור באים להסתופף ולהתחמם לאורו, כמו הידבר' יחזקאל משינאווא, ה'אד' פרי תבואה' מליסקא, ה'אמרי יוסף' מספינקא (ראה הקדמת היחל יצחק לאמרי, מאמר ג, אות ה), ועוד, כשכולם מפליאים את גדול קדושתו ועבודתו העילאית, ונתפרסים שמו בישראל כקדוש עליון, עמוד צלותהו'ן ד'ישראל ופועל ישועות בקרב הארץ.

בסוף ימיו חלה וקיבל יסורים באהבה. בליל שב"ק בראשית, כ"ט תשרי תרמ"ה - בהיותו כבן י"ה שנה בלבד - לאחר התפלה והקדיש, עמד עטוי בגדי שיראין, נצחו ארצותיו את המצוקים ונתבקש לשיבה של מעלה. כמסופר דבר פלא, שבאותה שעה בקשו החסידים לרקוד, כמנהגם, בחצר הקדוש ספינקא, ולא נתנם רבם הקדוש בעל ה'אמרי יוסף' זי"ע לכך, באמור להם: אין זו עת רקוד. "כי רואה אני חשכות גדול בעולם, רח"ל" (ראה הקדמת הפ"ל מאמר ז אות ב).

זרע קודש אשר השאיר אחריו המה, בנו יחידו הרה"ק רבי ברוך זי"ע - ה'אמרי ברוך', ובתו היחידה הרבנית הצדיקת מרת שרה אשת הרה"ק רבי שמואל רוקח אב"ד סקאלה (מן מורחיי מבעלזא זי"ע). בנו השני הרה"צ רבי יעקב דוד נפטר על פניו בימי עלומיו.

כן נשתמר בדרך נס ספרו הקדוש 'צמח צדיק' על התורה והמועדים, שראה אור מיד אחר פטירתו, לאחר שכתב היד שהיה מוכן לדפוס טבע בנהר, ובדרך פלא נמצא לאחר מכן, וכך זכינו לאורו הבהיר תורת אמת אשר היתה בפיו. וכה כותב בנו ממלא מקומו ה'אמרי ברוך' בהקדמת הספר: "יקראתי בשם לחספר הקדוש הזה 'צמח צדיק', כי שמו הקדוש בקרבו **צמח צדיק** גבימטריא, **מנחם מענדל**, וזכורו יעמוד לעד, שכונה לקץ הימין לקיים מקרא שכתוב: והקסמותי לדוד צמח ומלך וגו' (ירמיהו כח, יחמה כח), ואמרו: הנה איש צמח שמו, ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה' (זכריהו יב, יב), ויומשך על ישראל ברכות טוב" (בגימטריא תרמ"ה - שנת הדפוס).

בקרב קדושים התהלך:

"הצדיק הקדוש מדברנו דעמיה" - זה התואר בו הכתיירו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מוויזניצא זי"ע באגרתו בעת שחלה את חליו האחרון וביקש בה שיתפלל עבור החלמתו. וידוע דבר האגרת אשר שלח אליו מחותנו, כ"ק מרן רבי יהושע מבעלזא, בה פנה אליו בתוארים נעלים **"הרב הצדיק הקדוש המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא תפארת ישראל"**, ותבע ממנו לאכול ולשתות ביום הכיפורים "כפי פקודת הרופאים עליו, ובפרט אדם גדול **אשר עיני ישראל עליו** צריך להיזהר ביותר, פן יר יחמיר בזה ילמדו ממנו יראו ויבואו לידי סכנה..."

ואמנם שמו נתקדש בקרב קדושים, אשר התבטאו נשגבות עליו ועל עבודתו בקדוש, וכפי שהפליג פעם הרה"ק הידברי חיים' מצאנו זי"ע בהתבטאו, כי "מלאכי השרת רועים בשעה שמכריז ברכת אשר יצרי".

בעת שהותו בסאדיגורא בבית קדוש ישראל מרוזין זי"ע, התבונן הרה"ק רבי יצחק מוואראקא זי"ע בעבודתו הנוראה, עד שלא יכול היה להתאפק וקרא בהתפעלות: "האש והשלהבת היוקדת בלב אהבה זה שורפת אתה".

ואילו הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע, בעל 'אד' פרי תבואה', כתב לחתניו - אחר ששבת פעם אצל רבינו בבידעוילא - שימהרו לבא לקבל פני צדיק זה, "כי לאו בכל יומא תרחיש להכיר צדיק נפלא כזה".

על הרה"ק רבי מרדכי מנאדבורא זי"ע מסופר, שפעם בראש השנה, אחר שהתעכב שעה ארוכה מלהיכנס לבית הכנסת אל התפילה, נימק בפני מקורביו סיבת איחורו, כי מרוב קטרוגים נעללו שערי שמים, ולא הצליח לפותחם עד אשר הגיע ה"מרא דעלותא" - בציינו כוונתו על רבינו ה'צמח צדיק' - "וישבר את השערים..."

כשהופיע ספרו הקדוש 'צמח צדיק', התבטא גיסו הק' רבי מרדכי פייביש מהוסיאטין זי"ע, שרק כעת הוא מביין את גדול קדושת גיסו עד היכן היתה מגעת למעלה ראש, "כי כשהיה בחיים חיותו, הטמין עצמו מאתנו, לא היה ביכלתנו לירד לסוף דעתו מחמת גדול ענותותו".

על רוב גאון עוזו הועד, כי כאשר לפלג עם גדולי הלומדים ב"ש"ס ותוספות, "לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם נגדו", וכשביקר אצלו הגרניץ רבינוביץ זצ"ל בעל ה'דקדוקי סופרים', והעלה בפניו תמיהות בסוגיות פוסקות מבימות, תמיהות

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך' יצחק ברוך' - ברושטיין י"ה ת.ש.צ.ב.ה.

להריות ממון והולך בקור ושלג וגשם, אף על פי שהוא ענין הדיוטית, כמו כן יהיה אמירתו לגבוה במסירות נפש שלא יעצרו שום דבר" (צמח צדיק, לקוטים, מהדור' תשמ"ח עמ' שג).

נאה דרש ונאה קיים, כפי שהעיד עליו הגה"ק בעל הידברי חיים' מצאנו זי"ע לפני הגה"ק בעל הכיתוב סופר' זי"ע, "שהוא מכיר את הרה"ק מוויזניצא - אשר מוסר נפשו בכל עת ורגע לפני השי"ת" והגדירו בבחינת "הר המוריה" שנעקד עליו יצחק אבינו (ראה 'מקור חיים' אות קסט; 'זכרון אשר' מע' ד אות ב).

פרשה בפני עצמה היא מדת צדקת פזורנו, שהיתה בשעתו לשם דבר. כידוע, נודעו שנות הנהגתו בקרב החסידים כ"שנות השובע", לאחר שהשפיע עליהם שפע של פרנסה ועשירות. בד בבד עם זאת הקנה להם מדת הפזירות לצדקה, במיוחד עורר את חסידיו על מצות "הכנסת כלה" ועל תמיכה בעניי ארץ ישראל, בהיותו נשיא כולל ויוניץ ומאמרמארוש (ראה שו"ת 'ידברי חיים' ח"ב סי' ט' תשובתו של הגה"ק מאמר אודות עניי כולל זה).

כשנשאל פעם הא כיצד מפזר הוא כל כך לצדקה, וחלא אמרו חכמינו ז"ל (פתיבות יז, ט): "המבזבז אל יבזבז יותר מחמושו", היתה תשובתו, כי לפניו שתי ברירות, האחת לקיים מאמרו זה למרות גוינותו ברעם של נזקקים עניים שאחריו את המועד ובאו אליו לאחר שהשלים את מכסת החומש... או לעבור על תקנת חז"ל ולהחיות נפשות, ולפיכך מעדיף הוא לעבור עבירה לשמה, "ואקבל עלי לראות פני גיהנם, עבור עבירה זו, שהחיותי כמה נפשות".

צירוף לויבון החומרות למיתות הדינים

"בחלום נאמר לי פירוש הפסוק (בראשית ט, ו) 'כי בצלם אלקים עשה את האדם', כי בעודת האדם צריכה להיות לצרף וללבן עצמו מהחומרות שבו, כדי שיוכל להמתיק כל הדינים ברחמים וחסדים. וזה מרמז: 'כי בצלם אלקים עשה את האדם' - **צל"ם** ראשי תיבות: **צ**ירוף **ל**יבון **מ**יתות, שבו עשה את האדם שיצרף וילבן את החומרות כדי למתק הדינים... כך זכינו השם".

צמח צדיק (לקוטים, עמ' שג. עע"ש)

במדת גדולתו - מדת ענותנותו:

"מאן דאיהו זעיר איהו רב" (נוה"ק ח"א קכב). דבר זה נתקיים בו ברבינו ה'צמח צדיק'. מרגלא הוי בפומיה לומר, כי לכן נקרא יום ב' סיון בשם 'יום המיוחס' - שהיא אגב, יום היכנסו לביתו של אברהם אבינו ע"ה - כי בהיותו ניצב בין שני ימים חשובים, לפני ראש חודש, ולאחריו יום ראשון של שלשת ימי הגבלה, כך שביום זה אין כל חשיבות, אלא רק מצד יחוסם של שני הימים, שלפניו ושלאחריו. והיה מוסיק בשפלות רוחו: אף אני דומה לזה, בהיותי בין לגדולי היחס מחד, ואב לבן גדול מאידך, ואילו אני עצמי לית לי מגרמיה כלום...

מסופר, כי פעם בחג השבועות כשכנס לבית המדרש, נאנח ואמר: התבוננתי על מקומי וראיתי שאין בכל העולם בריה שפילה כמוני... אין לי לא עולם הזה ואף לא עולם הבא; עולם הזה אין לי, כי כל היום נכנסים אלי יהודים ומתאוננים, אחד על חולה שבביתו והשני על חוסר פרנסה, זה בכה וזה בכה, וכי היאך אם כן יוכלנו להיות מהעולם הזה לאחר שמיעת צרות כאלה... ואולם גם חלקי לעולם הבא לא אקבל, כי הנה אני יושב ואומר לכם דיבורים, להיכן לא ידפיסו מוה ספר. והרי כל אשה כשרה, כשמדליקה נרות שבת, מניחה על השולחן ספר כדי שיהא בסיס לדבר המותר. וכשתוציא האשה ספר מהארון, ויהא זה בדיקו ספרי, ישאלוני בעולם האמת - האמנם ראוי ספרך להחיות את השולחן? - - -

וסיים: אם כן אין לי לא עולם הזה ולא עולם הבא, לאמיר כאטש אריין כאפעם א דאווינען -לכל הפחות אתפלה תפלה אחת כדבעי...)

זקני החסידים היו מדברים בערגה אודות אותה תפלה שלא ראו עוד כמותה - - -

יער גדול

כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה נב). - "מי שיש לו גדלות על חבירו, הוא סימן שיצרו גדול הימנו".

צמח צדיק (ליקוטים, עמ' שמח)

ברוב מסופר על הנהגותיו המופלאות ומדותיו המאפלות, ברם כמלומה שהצד השוה שבהם נמצא בשיח קודש דקמן: היה זה כשנסתלק הרה"ק רבי אברהם מסלונים - בעל 'יסוד העבודה', ב"י"א מרחשוון תרמ"ד (ראה מאמר אודותיו בגל' רמה), ורצו החסידים למנות עליהם לאדמו"ר את נכדו הרה"ק בעל 'ידברי שמואל' זי"ע, אולם הוא לא רצה לקבל על עצמו עול ההנהגה, ונסע אל היצמח צדיק' לשאול כדת מה לעשות. אמר לו הרה"ק שיקבל על עצמו האדמו"רות, אך בתנאי שלשה דברים: א', שישב על כסאו כמו שיושבים על ישידות (נר זאל זיצען אויפן בעקל אזוי ווי מען זיצט אויף שטוועקס); ב', שיהיה אצלו נפקא מינה אם הוא נמצא בתוך ששים ברבוי בני ישראל או בינו לבין קונו; ג', שכאב צרת הזולת תהיה שוה אצלו כמו צרת עצמו (שיח זקנים ח"ב עמ' קט).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

כן היה דורש את אשר שנינו: "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט" (קידושין כח, ב). דכמו שהאדם מוסר נפש עצמו כדי

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת נח			
ה' מרחשון תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב ג'ליון תקמ"ב			
הולדת	מוצ"ש	ר"ת	
19:36	19:15	18:08	אנטווערפן
18:54	18:33	17:28	לונדון
19:00	18:39	17:32	מאנשטער
19:28	19:03	17:59	ציריך
18:55	18:31	17:27	ווינ
19:35	19:12	18:03	אמסטרדם
19:53	19:26	18:21	פאריז
19:25	18:59	17:53	פראנקפורט

תורת של ראשונים

נח לא היה רשאי להתפלל על בני דורו

ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס וגו'. עשה לך תבת עצי גפר וגו' (ו, יג-ד). "כאן הבן שואל, כיון שהיה נח צדיק תמים, כמו שהעיד עליו הכתוב, והוא המוצא חן בעיני השם", למה לא היה מתפלל על בני דורו ויחזירם למוטב, כמו שמצינו באברהם אבינו, כי מיד שהודיעו הקב"ה פורענות של סדום, שהיו רשעים גמורים, התפלל עליהם כמה פעמים לבלתי השחיתם, הוא שאמר (לקמן יח, כו): "הנה נא הואלתי לדבר אל אדוני, ואמר עוד (שם, ל): 'אל נא יהר אדוני', כן היה מנהג הראשונים והנביאים שהיו נגשים אל ה' להתפלל לפניו על בני דורם, וכן ראוי לכל פרנס הדור להתפלל על הדור.

ותשובת הדבר, כי מה שחזל נח הצדיק להתפלל בעדם, לא במרד ולא במעל, אך מתוך שהיה יודע שקיום העולם בעשרה, וכענין שדרשו רז"ל (אבות ה, א) בעשרה מאמרות נברא העולם, ואילו היה בבני הדור עשרה אנשים צדיקים לא היה מביא עליהם חמס, כי היה העולם מתקיים בשבילם. אבל באי התיבה לא היו כי אם שמונה, נח ואשתו ושלושת בניו ושלושת נשי בניו, ולפי שלא נשלמו לעשרה לא היו ראויים שינצל הדור בשבילם, ודי שיציל נח שהיה (דור) עשירי, את נפשו ונפשות ביתו.

וזהו שתמצא בתפלתו של אברהם, כיון שהזכיר עשרה ואמר (לו ה'): 'לא אשחית בעבור העשרה' (לקמן יח, לב), מיד אמר יצחק ה' (שם, לג), לפי שגלו וידוע לפניו שלא היה שם עשרה. ואברהם לא היה רשאי להתחנן בתפלתו לבקש מלפניו על בני הדור בפהות מעשרה, ולפיכך נאבדו מן העולם.

והוא הענין בעצמו בנה, שלא היה רשאי להתפלל עליהם, כיון שלא היו שם עשרה. ועוד כי בכאן נתן להם זמן ארוך שיחזרו בתשובה, והם ק"ב שנים (ראה רש"י פסוק יד), ויתברך שמו של הרחמן שלא ענש אלא אם כן הוזירה".

מדות התיבה - כדי למעט בנם

ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחיות אתך וגו' (י, יא). "ידוע כי החיות רבות מאד, ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם, והרמש הרומש על הארץ רב מאד, גם מעוף השמים מינים רבים אין להם מספר, וכמו שאמרו רבותינו (הולין כג): מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במדבר וכולם מין איח הם, ולעופות טהורים אין מספר. והנה יצטרך להביא מכולם שיולידו כמותם, וכאשר תאסוף כולם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה, לא תכלי אותם התיבה הזאת, ולא עשר כיוצא בה. אבל הוא נם, החזיק מועט את המרובה (בררר ה, ה).

ואם תאמר, יעשנה קמנה ויסמוך על הנם הזה. ואלא, ראה השם יתברך לעשותה גדולה, כדי שירא אותה בני דורו, ויתמהו בה ויספרו עליה וידברו בענין המבול, וכנסו בהחמה והחיה והעוף לתוכה, אולי יעשו תשובה. ועוד עשו אותה גדולה, למעט בנם, כי כן הדרך בכל הנסים שבתורה או בנביאים, לעשות מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים.

ואל תפתה לאמר, כי היו שלש מאות אמות - באמות איש נח, והיה גדול (כמו שכתב האבן עזרא לעיל פסוק כז), שאם כן היו גם האנשים גדולים, גם החיה והעופות בדורות ההם גדולים עד שלקה העולם במבול, ועוד, כי האמות אמות התורה הנה".

רמב"ן

התיר אכילת בשר - בשכר הטירחה

בירק עשב נתתי לכם את כל (ט, ג). "נראה, כי לפיכך התיר הכשר לנח, לפי שפרה בבחמה ובחיה וברמש ובקוף ולהחיות אותם בתיבה, כי לצורך האדם נבראו בין למלאכתו בין לאכילתו".

רד"ק

לקח טוב

לבו של אדם - קודש קדשים

נוספת בטורה עבודתו, ואל ייחשב לו כמשא וכעול להיות נזהר במשנה זהירות לכל ייטב לבו. כי משמעות עמוקה טמונה בזהירותו זו. כי לפי האמת אין לבו כלי בלבד. מלך האיברים - הלב, נועד להיות לא רק אמצעי אל הקדושה, כי אם משכן ומעון בו תשרה הקדושה. 'ושכנתי בתוכו' לא נאמר, כי אם 'בתוכם' (שמות כה, ח). וכמו בבית עולמים, במקום המוקדש ביותר: קדש

ישנן מלאכות רבות, שביצוען נעשה דרך שימוש בכלי. מובן, שעל אף שהמלאכה לא תושלם בלעדי הכלי, עם כל זאת אין הכלי נחשב כחלק מתוצאת מלאכה. אין הכלי משמש אלא כאמצעי לפעול פעולת מה, ואחר שימוש אין לאותה פעולה צורך בה, ומענה יוכל לחזור ולשמש לפעולה אחרת. כיון שכן, ברצות האדם להיעזר בו למלאכה מסוימת, לא ישים לבו לחפש אחר פעולותיו הקודמות של הכלי, לדעת אם מתאים הוא לתפקידו הנוכחי אם לא, כי אין שימוש הקודם משפיע על שימושו העתידי כלל. כלי כתיבה למשל, אין לו ולא כלום עם הנכתב. פעם ישתמש בו הכותב לענין פלוני, ולמחרת יוכל לכתוב בו אפילו היפוכם של דברים, ואין הכתיבה של אתמול פוסלתו לכך, כיון שאין העט אלא כלי בלבד.

באותו משקל, עלול האדם להעריך את אברו החשוב ביותר: הלב. במבט שטחי, אין הלב אלא כלי להשתמש בו, על מנת להתבונן, להתעמק ולהידבק בכל נושא שיהיה. ומאחר שתפקידו מוגדר בכך, הרי שייך בו הכלל הנוכח, שאין שימוש הקודם משפיע על שימושו העתידי. ברצותו איפוא לדבק את לבו בעבודת גבוהה, לא ייזהר להרחיק ממנו ענינים הנוגדים אל אותה עבודה עליונה, בדמותו בנפשו שאין עסקיו האחרים של הלב שייכים כעת, וככל כלי, פעמים יימשך לכאן ופעמים לכאן.

אכן הערכה זו משובשת. כי גם אם אין הלב אלא כלי שימוש, הרי בכל זאת שונה מלאכת הקדש ממלאכת חול. אם במלאכת חול לא נקפיד על טבעו של הכלי, ועל שימושו הקודמים, אין זאת אלא משום שמלאכת החול אין ערכה נמדדת לפי האמצעים בהם נעשתה, ולא איכפת לה איך ובאיזה אופן נגמרה, ובלבד שיצא הדבר בשלימותו. מה שאין כן בעבודת הקדש, שענינה כולל לא רק התוצאה, אלא גם אופני השגתה. וכבר אמרו רז"ל (שבת קיד): 'גנבים שבישלו בהם קדרה לרבו, אל ימוזג בהם כוס לרבו. בגשת האדם לעבוד את קונו, עליו להקפיד לא רק שעבודתו תצא מושלמת, אלא גם שתיערך באמצעים מתאימים לעבודת גבוהה. בהיות כן, ירחיק האדם את הכיעור וכל דבר מגונה מלבו, למען לא יופסל מלשמשו בעבודתו ית'. כי אם נפגם לבו בכיוצא באלו, פיגול הוא מעתה ולא ירצה, והוא שוב ייקרב אל הקדושה.

אמנם, אל יראה האדם את זאת כמעמסה

אותיות מהכימות

נח איש צדיק תמים הוה בדורותיו את האלקים הטהר נח... והגטון בעיני כי תמגיד וממטריטס] ע"ה זללה"ם בירא משנה (אבות א, ז) הרחק משכן רע... 'הרחק משכן' - ממי שסבן אלך, הוא הקב"ה הסבן בתוך אבריו של האדם מלאך ועד עקב, הרחק בשבילי - רע' - ממלא קומתו, לבלתי יאחז קום כישר וטיטוף ודבר מגונה, ואף נגמס סיסתלק ממליך ח"ו, למשל אדם שרואה להזמין אלא מלך בשר ודם בתוך ביתו, כמה טרם ומשתדל בכל התאמצות לפנות ביתו ומחננו, הרחק מן המחנה כמלא עיט מן הכיעור והזונה ורית רע...

ואני אומר, אלה כיוונו ח"ו במאמרים (בכרת כה) 'ציון האדם את לבו כנגד בית קדש קדשים', כלומר יסיון ופסול את לבו כאלו הוא בית קדש קדשים, שאינו ראוי לנא לנס קום זרות... והנה הכתוב אומר (דברים כג, טו): 'כי ה' אלקיך מטהב בקרב מתקן וכו' ויהי מתקן קדש ולא יראה כן ערות דבר וכן מאתריך'...

מול דברי הג"ל בא הרמז בתורה: 'נח איש צדיק תמים הוה' - ויזכר מלא קומתו בתכלית השלימות מכל ערות דבר והכיעור, להיות התפשטות השלמות אלקותו ית' בכל בחי' קומתו מלאך ועד עקב.

וחי 'את האלקים' - הודיע, הכתוב וכו': 'ה' אלקיך מטהב בקרב מתקן' - 'הטהר נח', כלומר הניח השלמות אלקותו להתפשט בקרב קומתו וכל פרטי אבריו, בטלה השקט אלקותו, ולא היה בו קום דבר מגונה להיות שם מאתריך, וזקק.

הקדשים, שרתה שכניה, ועקב כך נשמר בכל שימור לכל ייכנס בו זר, כן הדבר בלבו של בן ישראל.

אם כן איפוא, אל יביט האדם על חובת זהירות זו כאל עול נוסף על עולו הכללי, ואל יראה בה טירחה יתירה. תפיסה כזאת עלולה להכשיל את דרכו, בהכבידה עליו כובד ועומס בלתי נסבלים, ומרוב דאגה ותוהו, לא יעריך עבודתו כהוגן. אלא אדרבה, חיבה יתירה נודעת לו, שבו בחר הקב"ה להיות לו למשכן ומעון כביכול. בתוך קירות לבו, משרה הוא ית' שכנתו, ואין הלב אלא פלטריין של מלך. כאשר יתרגל האדם בתפיסה זו, בנקל תעלה לו השמירה לכל יכנס זר בלבו, ולכל ייטב וייפגם לבו. זכות היא לו, כי קדש קדשים הוא.

אמרות טהורות

כל דור – ומצוות המיוחדת

אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו וגו' (ו. ט). "לכאורה 'בדורו' היה ראוי לכתוב, אף על פי שנה היה חי כמה דורות וכו'.

וגו', דבא לאשמעינן – דהנה בכל דור דור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת יותר משאר מצות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצות, וכדומה בכל דור יש שורש להחזיק במצוה מיוחדת יותר משאר מצות. ובא הכתוב לאשמעינן שנה – 'צדיק תמים היה בדורותיו', רצה לומר, בכל דור שהיה חי, היה מחזיק ומתקן אותה שורש המצוה המיוחד לאותו הדור."

נחם אלימלך

כשהעולם הזה הוא בכחינת העולם הבא – העולם הבא הוא בכחינת העולם הזה

אלה תולדות נח נח וגו' (ו. ט). איתא במדרש (ברר ל. ה): "נייחא לעליונים נייחא לתחתונים, נייחא בעולם הזה נייחא לעולם הבא". יש לפרש על פי דברי זקוני ז"ל (ב"ק מ"ח מהרי"י מפעלוא וי"ט) שהצדיק העובד את הש"ת בעולם הזה למעלה מכוונות הגוף ובהתפשטות הגשמיות, אזי כמו שבחינת חיותו בעלמא הדין היה מופשט מכל עניני העוה"ז להיות דבוק בעולמות העליונים הרוחניים, כך גם לאחר התמלקותו כשנמצא בעולם העליון, יש לו שייכות עם העולם הזה – בכדי להשפיע למטה השפעות טובות.

וזהו: "נייחא לעליונים נייחא לתחתונים" – גם כשהצדיק הוא בעליונים בכוחו להשפיע טובות לתחתונים, מפני ש"נייחא בעולם הזה נייחא לעולם הבא" – כי בזמן חיותו בעולם הזה עבד את הבורא ב"ה באופן נעלה ומופשט כאילו היה נמצא בעולם הבא.

כ"ץ מו"ח אדמו"ר מהר"א מפעלוא וי"ט

התבודדות בין אנשים

את האלקים התהלך נח (ו. ט). על האדם ללכת את אלויו ולעבודו בלבב שלם באופן שגם כשהוא בין בני אדם יהיה

כמתבודד, וכמו שאמר המשוור (ראב"ע בפיוט "אנדלך"): "בעמודי תוך קהלך צור לרומם אברך ואכפר ראש וקומתי" – כלומר, ואין חברתם מטרדת אותי להתפרד מחשבותי, כי כל העולם (הם כמו) עדרי צאן, והוא יתברך הרועה לבדו ומשגיח על כל פרטי ופרטי, וכל פרטי אין לו להשגיח אלא על הרועה, כי הכל שוין לפניו ואין יתרון לזה מזה. והיו דאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג. א): "אני רועי לא אחר" – כי אני חסר, כי כולנו שוין, וכמו כן הוא רועה אותי בפרטות כמו לשאר ברואי, "אם כי אלק בניא צלמות לא אירע רע כי אתה עמודי" (שם. ד), ואין מי שיוכל להזיקני בלא רשותך וזמי שמכח, הוא רצוניה ושבתו שהרועה מכה אותי בת... ואם כן "שכמד ומשענתך חמה ונחמני".

ענין זה העיד הכתוב על נח איש צדיק: "את האלקים התהלך נח" – שהתהלך עם אלויו בהתבודדות ו"אף כשהיה בתוך בני אדם לא היה מטרדיים דעתו, כי היו בלא היו בעיניו".

ספר חרדים (פרק סי אות לב)

על האדם להשתדל בכל דבר בפעולה טבעית

צוה נפשית להבא ולא אמה תכלנה מלמעלה (ו. ט). פירש"י: "יש אומרים הלון" וכו'. לכאורה קשה: א, למה היה צריך הקב"ה לצוות על כך, הלא בודאי היה עושה הלון מדעתו, כדי שלא ישב בחושך; ב, מה תועלת היתה לו בחלון, הלא המולות לא שמשו כל ימי המבול כדאיתא במדרש (ברר ל. ד).

יא. ראה רש"י ע"ה"י וז"ל אלה לא ישובות" להלן (כב).

"ונראה דקושיא אחת מתורצת בחברתה, כי האמת הוא שהאיר להם רק על פי נח, ולולא הנם לא היה החלון מועיל כלום. ולכן היה בדעתו של נח שלא יעשה חלון כלל כי ידע מראש שלא ישמשו המולות. אך הקב"ה צוה עליו לעשות חלון כדי שילמדו הדורות הבאים לעשות ככל דבר, פעולה טבעית, שלא למסוך על הנם. ומטעם זה צוה לו גם כן: "אלא אמה תכלנה מלמעלה" – שלא יפלו גשמים בתוכה, אף שבאמת הרבה נסים נעשו שם עם התבה, הכל להורות שלא למסוך על הנם לבדו ולא על הטבע לבדו, רק לצרף הנם עם הטבע שיהיו משולבים זה בזה".

ארוך עזות

היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים" – הקדימו תחילה וראש לכל בעלי החיים, והוא תבונה.

ונראה, דהנה מצינו אצל המצריים כשטבעו בים סוף, שכתבו שם ג' לשונות: "רדו במצולות כמו אבן" (שמות טו. ה); "יאכלנו בקש" (שם. ו); "צללו בעופרת" (שם. ו). ואמרו רז"ל (פסוק בראשי שם): "הרשעים – בקש, תולכין ומטורפין עולין ויורדין; בינונים – כאבן, והכשרים – כעופרת, שנחו מיד".

ולפי זה, כאן במי המבול, בודאי היה ראוי לו לאדם להיות נענש ולהתיישר ביסורים קשים יותר משאר בעלי החיים, שהרי הוא בעל בחירה ובעל שכל. ואמנם, לפיכך כשכא הכתוב להודיע סדר גוייתם דאך היה, פרט תחילה שאר הנבראים, שמתו תהלה, ואחר כך כתב את האדם – שמת לבסוף. משא"כ בפסוק אחריו, שלא בא להודיעו סדר המיתה, כי אם לומר שנמנו כל הנבראים "וישאר אך נח", חשב את האדם בתחילה, כי הוא החשוב שבנבראים ועיקר בריאת העולם, ושאר הנבראים טפלים לו.

תורי דב

וישלח את העורב ויצא וישב עד יבושת המים מעל הארץ. וישלח את היונה וגו' (ת. ט. ה). פירש"י: "לסוף שבעת ימים" וכו'.

מדהחיל שבעה ימים טרם שילוח היונה נראה שמתחילה היה נח שעדיין אי אפשר לפרוה בכל העולם, רק סמוך לתיבה, ולכן היה די בעורב, אך אחר עזבו שבעה ימים רצה נח לשלוח עוף שיפרח וישוט בכל העולם לבחון שמה ימצא איזה אילן וכדומה לנוח עליו, ואת זאת לא היה יכול לנסות עם כל עוף, שהרי אם ירחיק וייעף ויגיע יפול למים וימות, לכן שלח דוק את היונה, שהרי על היונה הקידו חז"ל (שבת מט.) "כנפיה מניגות עליה", ופירשו התוס' על פי מה דאיתא במדרש (ברר ל. ה) שפורחת בכנף אחד ונחה בשני, ושוב פורחת כזה ונחה כזה, ולעולם אינה יגיעה ועייפה.

והוא אשר דקדק הפסוק באמרו: "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה" – לכך רגלה דייקא לא מצאה מנוח, אבל לכנפיה מצאה מנוח, כאמור.

חתם סופר

יתרון דעת

"עץ הדעת" – עניני תיקון החטא (ב)

הדלקת נרות והפרשת חלה: למה נצטוו הנשים על המצות הללו וכו', מצות הנר – לפי שהיה אדם נרו של הקב"ה, שנאמר (משלי כ. כו) "נר ה' נשמת אדם", ובאתה חוה וכבתה אותה, אמר הקב"ה. יתרון לה מצות הנר, כדי שיתכפר לה על הנר שכתבה וכו'. אמר הקב"ה, אם הייתם זחירים בנר שבת, אף אני מאיר לכם, שנאמר (ישעיה' ס. ט) "והיה לך ה' לאור עולם".

מצות חלה למח, לפי שאדם היה חלתו של עולם, ובאתה חוה וטימאתו, אמר הקב"ה תנתן לה מצות חלה, שיתכפר לה על חלתו של עולם שטימאתו. ומנן שהיה אדם חלתו של עולם, כך שנו רבותינו, כיון שהאשה נותנת מים בעיסה היא מנבת חללה, כך עשה הקב"ה, אמר ר' יוסי בן קצרתא, כיון שנתן הקב"ה מים על האדמה, מיד הגביה חלתו אדם מן האדמה, שכך הוא אומר (בראשית ב. ו) "ואד יעלה מן הארץ", מיד "ויציר ה' אלקים".

מדרש תנחומא (ר"פ נח)

הסתכלות בנרות בשעת הקידוש:

וכשמתחיל (הקידוש) יתן עיניו בנרות וכו' (רמ"א א"ח סי' רע"א).

נראה הטעם, דהנה העץ שאכל אדם הראשון גפן היה, ועל ידו נכבה נרו של עולם, וכעין שאמרו חז"ל בפרק ב' דשבת (לכ. באשה) – דהיא כבתה נרו של עולם וכו'. הרי דגם המיתה שגרמה חוה נחשבת ככבוי נרו של עולם, ואם כן על ידי עץ הדעת כבה נרו של עולם, והנה לכך מקדשין על היין לתקן את חטא אדם הראשון שחטא בגפן, ובקידוש זה אנו רוצים לתקן אותו. ובפרט לפי מה שכתבו המקובלים (עיי' אורח הק' בראשית א. כט) דאם היה אדם הראשון ממתיק עד הלילה והיה מקדש על הגפן היה מותר לו העץ וכו', ואם כן בקידוש זה אנו רוצים לתקן חטא אדם הראשון שכתב נרו של עולם, ואנו רוצים לתקן זה להעלות נרו של עולם, לכך ראוי בקידוש ליתן עינו בנרות, כדי להזכיר הרמז שמכין להעלות נרו של עולם שכבה על ידי חטא אדם הראשון בגפן. כנ"ל נכון, ודק".

חכמת שלמה (א"ח סי' רע"א סי')

איסור ל"ט מלאכות בשבת:

יש להתבונן בטעם איסור של מלאכות, כי קודם חטא אדם הראשון לא היה האדם מצטרף לעשיית המלאכות להשלמת צרכיו, עד אחר החטא שנגזר (בראשית ג. ט) "בזעת אפר תאכל לחם" שיצטרף למלאכות, והנה שבת הנין על אדם הראשון כידוע מחז"ל (ברר כב. יג) שאמרו, שאמר אדם הראשון "מזמור שיר ליום השבת", ונודע גם כן שאמרו חכמינו שחטא אדם הראשון היה בענבים, ויש ג' אמתו פרפרת נאה (עיי' בני יששכר' שבת א. ה); "אגרא דפרקא" אות קיח; ענב ראשי תיבות: "עקודים נ' קודים ב' ירודים", שבאות היה פגם אדמה, ידוע סדרם לטועמים מעץ החיים והוא בגימטריא "שבת" וכו', על כן נצטוונו לעשות קידוש על היין לתקן הנ"ל. ועל כן בשבת נאסרו חט"ל מלאכות לזכרון זה, להורות שעל ידי הנהגתו על פי התורה, במהרה יתוקן העולם מחטא אדם הראשון, ואז יהיה אח"כ יום שכולו שבת. ותמצא בכונת חט"ל מלאכות דייקא, שע"י החטא נמשכו חט"ל קללות בעולם לאדם ולאשה ולנחש (עיי' הקידוש תיקון מה) ועל ידי שמירת התורה יתוקן העולם מקללותיו, ויש לזכור הטעם הזה בתורה (ברר ד. טו) "וזכרת כי עבד היית במצרים" וכו', כי טעם גלות מצרים היה ג"כ לתקן חטא אדם הראשון, להוציאנו אח"כ לחירות עולם ויצא העולם מקללותיו ומוחמתו הנחש ע"י קבלת התורה (לול' שחור הקלקול בעגל), וצריכים אנחנו לבין כל מעשינו על פי התורה דווקא, ועל ידי זה יתוקן העולם במהרה.

ממילא זכרון העבדות במצרים והוצאתה לחירות מזה ניכר שצריכים אנחנו לתקן מדותינו וזה נקרא לכל אחד מישראל יציאה ממצרים, ממיצר י"ם, היינו לברר כל מדה ממדותינו מהרע ולבחרו בטוב (להיות ע"י חטא עץ הדעת טוב ורע נתרעב טוב ברע, כנועד להבאים בסוד ה') ואז לא נצטרך למלאכות גשמיות, רק רוחניות, על כן עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת בתשלומין מבלי מלאכות (שבת ל.).

אכילת מצה ושתיית ד' כוסות בפסח:

ביכורים בשבועות ואחריו חטא אדם: המצה נקראת "מצה שמורה", וכן ארבע כוסות יין ורומים "יין המשומר", והמצה והיין הם תיקון חטא אדם הראשון, יש אומרים חטה היה ויש אומרים אשכול ענבים (ברכות ז.). ודברי שניהם אמר להמבין רמיתם, והמצה היא התיקון של החטה, והיין הוא התיקון של אשכול ענבים.

ש"ח חק' (מש' פסחים, פרק תורה אור אות טו)

טעם לקחת אתרוג (בסוכה) לפי שעץ הדעת שאכל אדם הראשון אתרוג היה, לכן בא אתרוג לכפרה. ולמאן דאמר חטה היה, בא מצה לתקן חטא אדם הראשון. ולמאן דאמר סוטה ענבים נטתה לו, באו יין של קידוש והבדלה לכפר עליו. ולמאן דאמר תאנה היה, תאנים באים בביכורים לכפר עליו.

מדרש תנחומא (ע"ה ארבע מינין בלול)

המשך בעמוד ד

יומא דהילולא ז' מרחשון (תר"ח)

בהגיעו לפרקו בנה את ביתו עם הרבנית הצדיקת מרת שרה ע"ה שהיתה בת דודו, אחי אביו, שר בית הזוהר הרה"ק רבי צבי יש מזידיטשוב זי"ע - העטרת צבי' (מאמר אודותיו בגל' פב).

ואמנם כבר בצעירותו נערץ על גאוני הדור, ביניהם רבים אשר לא נמנו על עדת החסידים, בהיות כי נודע ביהודה וגדול שמו בישראל כגאון אדיר בגלות התורה ומקובל אלוך, חכימה ייחודאי ואיש מופת אשר רבים הסתופפו בצל קדשו, החל באריות שבתורת הצדיקים והלומדים וכלה בהמון העם - שחיה אף הוא מתמוגג מתפילתו, והיתה מתוך התלהבות אש קודש ובעזמות מיוחדת אחד.

השאייר אחריו ארבע בנות וחתנים צדיקים, הלא המה הקדושים אשר בארץ: רבי יעקב מזאבליטוב (בהרה"ק רבי דוד זאבליטוב - בהרה"ק היחבת שלום' מקאסוב וחתן הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב); רבי יעקב טויבש אבי"ד זידיטשוב והגה"ק רבי אהרן משה מיאסי' בעל שו"ת יתועפות ראש' ותרומות קרני ראש' על הש"ס; רבי יחזקאל שמינאווא (בהגה"ק הידברי חיים מצאנז) - שתחילה מקום חותנו ברבנות זאזלא, ולאחר מכן עבר לכהן בשינאווא; רבי שלמה טויב הרה"ק רבי משה חיים בהרה"ק רבי יצחק מאיר קאבלוב, זכ"ע.

לא בנדי כותב הגה"ק מצאנו בהסכמות על ה'דעת קדושים', מתוך התפעלות עצומה: "מה לנו לכם הסכמות, הלא גדלו וטובו ומתנו למעבד, מה אנכי שכל אנשיהם להעיד על גדלי קרן חרדך, **כסעט אל יכתיב יעמוד דבריו קדושים...** כי ילי **ר הכמה י בקרבנו, יבין כי של אשמה**." סודנו הגמול מפליא הוא על חסר 'עמוד התורה', בכתבו לבנו הה"ק שימאנו (על רבינו) "שהוא דבר הפלא ופלא, ובו יראה אתם ויהיודם נפלאים, אשרי הא בסודו. וישמה לבני כי יתחוק **עמוד יורה** בראות כח המשי הדור וכוונתו הצריחה באמת להסור נפשו על קדושת שם יתעלה, ולכן נדעתי הוא שמו הגדול י' עמוד ורחה, וגם כי יעלה חסמי שמו "יודה בני" בן משה ע"ם תיבת אור", **כי באמת אור גדול אשר המשיח ה' לנו על נאה**!"

הגה"ק רבי אהרן משה טויבש צ"ל אב"ד יאסי, שהיה כאמור מחותן רבינו - מצייץ בהסכמתו על "דעת קדושים", ייחדו שרבינו המהב"ר "אשר היה גדול בתורה בתלמוד ופוסקים כאחד מהחכמים המובהקים שבדור, ונוסף על זה זכה לזכות מאדיו אור כבודות התורה, עד כי היתה משנתו סודורה לו בחכמת אמת, כל כתבי האר"ל היו רגילים על לשונו עד ליתום... ולבו השכיל בחכמה, עד כי הפליא לעשות במאמרים נעימים באזני כל שומעיהם, ונתקבצו אליו רבים לשמוע ריון כי נעמו, וירדו חדר בטר להפליג בתוכם אהבת המקום וכו', ומרוב קדושתו ופרישתו מאס בחיי העולם הזה, ורוחו שב לביס להלוח בין העומדים...".

הכל ביד י שמים -

חוץ מהדברים התלויים ביראת שמים

שמעתי ממורי הקדוש (מהרי"א מוידויטשוב) זללה"ה שאמר
 ה' הצדיק הקדוש מראזדיל זללה"ה שאמר לתרץ קושיית
 ס' בכתובות (ל) על מאמר הגמרא (ברכות ל:) 'הכל בידי
 ס' חוץ מיראת שמים', וכאן (בכתובות שס) איתא 'הכל
 שמים חוץ מצינים ופחים'.

ואמר הקדוש הנ"ל דהכל אחד הוא, דהנה האדם צריך להיות בו קרירות ופתימות, היינו כאשר יבא לעשות מצוה צריך להיות לו פתימות ולעשות המצוה ברוויות והתלהבות, ואם יבא לידו עבירה ח"ו, צריך להיות לו קרירות, ולא יעשה העבירה. וכל זה על ידי שיש לאדם יראת שמים, לכן על ידי זה לדבר מצוה מתחממים ונתעורר בו פתימות והתלהבות, וכאשר יבא לידו דבר עבירה ח"ו, מתקרר ואינו עושה העבירה. אבל מי שאין בו יראת שמים הוא להיפך ח"ו. וזה הוא ענין קליפת עולם אשר מחמם את האדם לדבר עבירה ומקרר אותו לדבר מצוה.

וזה שאמר: 'הכל בידי שמים חוץ מצנינים ופחים', רצה לומר, שהוא הקרירות לדבר עבירה והחמימות לדבר מצוה, שהוא על ידי ראות שמים וכניל, ונמצא דשני מאמרי רז"ל הם דבר אחד. עכ"ד הקדושים

אמרי יוסף (פר' כי תצא. מובא בקו' 'ילקוט דעת קדושים', ברוקלין נ.י. תשס"ג, אשר היה לנו לעיניים)

"אל יבושנו ביי" – ויושעו בזכות האמונה

אלקים אתה ידעת לאֱלֹהִי ואֲשֹׁמֹתִי מִמֶּנּוּ לֹא נִכְחָדוּ. אֶל יִשְׂרָאֵל בְּיוֹשֵׁב הָאָרֶץ, אֲלֵקִים צֶב־אוֹת אֶל לִכְמוֹ בִּי מִבְּקִשְׁכִּי אֶל־יִשְׂרָאֵל וְהִתְחַלֵּטְתִּי, (ו-ו). "שְׁעוֹתָי מִפִּי דוֹדוּ" הֵן כּוֹבֵד בִּי מִחֲבֵר סֵפֶר יְדֵעַת קְדוּשִׁים, שֶׁהָאֵשֶׁר שֶׁאֵמַר דוֹד הֵמֶלֶךְ עִי"ה **אֵתָה יְדֵעַת אֱלֹהִיִּים וְאֲשֹׁמֹתִי מִמֶּנּוּ לֹא נִכְחָדוּ**, אֲבָל עַם כֹּה לֹא יִשְׂרָאֵל: [שְׁמַע]: **אֶל יִשְׂרָאֵל בִּי עַל יְדֵי קוֹדֶשׁ וְנוֹ אֵלֵי לִכְמוֹ בִּי מִבְּקִשְׁכִּי אֶל־יִשְׂרָאֵל**, כִּי אִדְחֵקִי וְהִכֵּי שְׂבָאִים אֵילִי לְהִתְפַּלֵּל בְּעַד, מִהַם מֵאֲמָנִים בְּךָ, מִבְּקִשְׁכִּי עַל יְדֵי שִׁיעוֹת מֵאֲתָךְ, עַל כֵּן הֵנָּה מֵאֲמָנִים, אִי כּוֹאֵבִי וְחִצִּים אֵין דִּמְיוֹ

יִיטב לב (פ'ר' חוקת מזו, א. וראה ב'עשר קדושות' בהשמטות [במהדורי ינר למאורי ברוקלין נ.י. תשס"א, עמ' רז] חוספה יקרה לאמרת קודש זו)

הַלַּחֲמֵי הַחַיִּים

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה בהר"ר ישכר בעריש

"בנו של קדושים" – בזכות עצמו

מאן ניהו בנן של קדושים, רבי מנחם בר סימאי, ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דזוואא (פסחים קד.) "אמר לי דבר צחות ותוכו רצוף אהבה מוסר השכל, והקשה, למח לא קרו ליה חתומי 'קדוש', אם לא היה מסתכל בצורתא דזוואא איז דרשי גימטריא.

ואמר לי אז, שזה הוא הרבותא דהגמרא, דהוי בן של קדושים, ומכל מקום לא היה מסתכל בצורתא דזוזא, ולא סמך על זכות אבותיו. וזה הוא החידוש."

אסיפת דברי חכמים (מע' רבינו.
שמעו מפ"ק בהיותו בסנאטור)

"אספרה כמו" – כל "כאילו" שבדברי חז"ל

סו. "שמעתי בשם ה' הרב האנון הדין ביום **בדתי** (תהלים עג, אב"ד **מזאלי** הברך הרב הצדיק דודי ר' משה לזח"ה, וז"ל: חשב רז"ל (ונוח"י ח"א, כו: ועי' שפת דק קה ע"ה) כי הכועס כאילו עובד בעודו זרר, וכיוצא שאמר אם תעשה זאת [אז] יכאלו', כנודו: זה אמר דוד: אם אתה הקב"ה חושב כי אלו יכאלו' חשב רז"ל - אם אמרתי אספרה **כמו -** נמצא שבכל דור בבני ישראל גדלו נדדו ח"י, ודח"ח".

תהלים בן ביתי קאמארוא (תהלים שם)

לְבָטוּחַ בְּבִטְחוֹנוֹ שֶׁהוּא הַמְבַטֵּחַ ית"ש

ברוך הגבר אשר ניסח בה' ויהי ה' מבטחו (ירמיה יז, ד).
 שמעתי מאמורי' (הרה"ק) רבי ישכר בעריש מדליגני, זצלה"ס, שאמר בשם הרב הצדיק אליהו מראזלי, לדומה שכתוב באיזה מספריו הקדושים (נכתב בקיצור בעמוד התורה' מאמר לקטיוס' פרק יז) וז"ל, כי במדת הבטחון יש ג' אופנים: מבטחי, בוטח, ובטחון. מבטחי - נקרא אשר המבטחי לחבירו ליתן לו דבר; בוטח - הוא האיש הבוטח שחבירו יעשה או יתן לו אותו דבר; בטחון - הוא הדבר אשר חבירו מבטחי ליתן, וזאת בוטח לשבחו.

וזוהו: 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', היינו בוטח בהש"ת לבדו, 'והיה ה' מבטחו', שהמבטח הוא גם כן ה' לבדו, 'בטחו בה' עדי עד' (ישעי' כו, ד), שהבטחון עצמו הוא גם כן הבורא ברוך, ונמשך זה אחר זה הוא נחלתו וסודו ה' ואמרו:

תפלה למשה - בהקדמת הרה"ק
רנצ"ה מנדלבוטצ'ני"ל (ד"ר יהושע יהונתן)

ביתחני עם אמונה פשוטה

שמעתי משם קדשו בדרך צחות על הפסוק (ישעי' יב, ב)
אֲבִטֵּחַ וְלֹא אֲפַחֵד, כי 'אבטח' עם 'אחמה' עולה אבטחירא
(93) - 'אפחד'. וכל זמן שהבטחון אינה באמונה פשוטה, רק עם
הכמות, והתכלס עם בעצמו מעט, איננו בשלימות בטחון, ויש
עוד לפחד. ולכן אמר: **'אבטח'**, באופן אשר **'ולא אפחד'**, שלא
יהיה הבטחון מעורב עם חכמות, שאז 'אבטח' עם 'אחמה'
מספר: אבטחתי ונפחתי

עשר קדושות (השמטות. במהדור 'נר למאור' ברוקלין נ"י תשס"א עמ' רח)

הטבה לצדיק – נקמה ברשע

משוך חסדך ליועזר אל-קנא ונוקם (וזמירות ליל שבי"ק).
 "פירש הרה"ק מראזלא, כאשר השי"ת רוצה לנקום באיזה
 רשע, אין צורך להרע לו יותר ממה שיצטער הרשע כאשר
 ישפיע השי"ת להצדיק כל טוב. ובזה פירש הפסוק בתהלים
 (לב, י): **"רבים מכאובים לרשע"**, כאשר יראה אשר **"הבוטח**
חסד יסובבני".

וזו פירוש: 'משוך חסדך ליודעיד', פירוש, לאוהביך, ובוה
 חסדך דני וחסדך 'א-ל הוא וידידך' בשוואי הא"ו

שליח – בסגולה לרפואה

”שמעתי וזקני חק’ רבי יהודא צבי מראזדאל וצל”ה היה פעם בבראד על שבת קודש, והיה לו טלית קרוע, והיה שם גביר שאשתו היתה חולה ודולעת, יסורים גדולים עד שממש ביקשה על עצמה המות רח”ל ממדת גודל הסיסור, וכשראה הגביר הטלית הקרוע על זקני הקדוש, קנה לו טלית, ושהביאו לו הזכיר ממילא את אשתו, ואמר שטוב היה אם נפטר מהכל דו”ל

ואמר זקני הקדוש: חלילה, אני מקוה שיהיה לה רפואה שלמה, כי הבאת לי טלית נאה והחייית אותי ו'**טלית'** הוא מספר (449) **אל נא רפא לה'** (במדבר יב, יט), ובזה יהיה לה

עת רצון, קאלוב (פרי בראשית ד"ה או יאמר תדשא)

1. רבי יצחק אייזיק מסאפרין היה מגזע היחס, מבני בניו של הגה"ק

בעל התוס' יו"ט, ומה לשעת חמשה ארזים בכרם בית ח' הלא
מה האחים הקדושים והטהורים? והטעם: כי יו"ט
משה מסאמבור, ואין לאכנסנו סדרו מקאמארגנ, וכן ישכר בערישי
מדיטטשוב ורב' ליפא מסאמבור, וזכ"ע. וידוע הסיפוק, שלעת
הזמן נאנח פעם לפני ונעלה ונצדיקת ואמר בעוהו: הנה אין
אלימות בדרך כלל הארץ, ואין נחל אבני שבטנים כבשנידיני
אין מאומה. פתחה פיה בחכמה וענתה לו: "במסלה נעלה"
(במבדב כ, יט), ורומה לו בזה שפתיה שבכתב הורתם של בינה
עליו, שהרי "במסלה" ראשי תיבות: **ב**ערישי, **מ**יש, **ס**נדר, **ל**יפא
הירש.

תפילותינו של המסור

תפילותיו של המסור

"הרה"ק מו"ה יהודה צבי זצ"ל אבד"ק ראזדיל היה בימי חורפו אב"ד בעיר בראדשין, והיה שם בעת ההוא מסור אחד, שהיה מדרכו להרבות באמירת תפלות ובקיעת חצות וכיוצא בהן.

פעם אחת התלונן עליו הרב הקדוש. ויאמרו לו: הלא בכל זאת מרבה הוא בחפלות ובחטויות

ויען הרב הקדוש בחכמתו: מה לי לתפלותיו, 'אמירתו

דעת זקנים להג"ר אברהם סג"ל
איטניגא זצ"ל (ארי"ש צבי, אות ו)

ד למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח –
ר' משה בהר"ר ישכר בערש

עלי הדר

נושא שנלמד במסגרת 'דר היום'

מסכת סוכה

כבוד מי עדיף – אדם שהולך לקיים מצוה או אדם שכבר קיימה?
 שנינו במשנה (דף נו ע"א) לענין חלוקת לחם הפנים בין המשמר היוצא לבין המשמר הנכנס: "... ונשאר ימות השנה הנכנס נוטל שש" (לחמים) והיוצא נוטל שש, רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש". עוד מובאר במשנה: מקום חלוקת הלחם: "הנכנסין חולקין בצפון" (העזרה) והיוצאין בדרום". ובטעם הדבר איתא בגמרא (שם ע"ב): "תנו רבנן, הנכנסין חולקין בצפון – כדי שיראו שהן נכנסין, והיוצאין חולקין בדרום – כדי שיראו שהן יוצאין", ומפרש רש"י (במשנה): "הנכנסין חולקין ביניהם בצפון את המגיע לחלקן, כדאמרינן בגמרא 'כדי שיראו הנכנסין' שהצפון עיקר, שהרי קבעו הכתוב לשחיטת קדשי קדשים. והיוצאים חולקים בדרום, כדי שיראו שהן יוצאין והולכין להם, לפיכך שינו מקומן אצל רוח שאינו עיקר". והמאירי (בית הבחירה כאן) הוסיף בזה: "ל' הנכנסים חולקים בצפון, כדי שיראה לכל שהם נכנסים, שהרי רוב קרבתן שחיטתן טעונה צפון, ולפיכך כשנטלו חצי החלות ובאה חלוקתם, עשה אנשי בית אב את אותה שבת עומדין בצפון העזרה וחולקין, והיוצאים חולקים בדרום – כדי שירגישו בעצמם שיוצאים הם, ולא יבואו להושיט יד בעבודת המידה של בין הערבים".

הרמ"ע מפאנו (ש"ת ס"ז פג) למד ממשנה זו הלכה מעניינת, ונעתיק מקצת דבריו: **"שאלה...** שני קלי עולם המתגאים זה על זה ועל אחרים בצבור, וספר תורה פתוח בפניהם... ואיתי לאינציו כשוה נכנס וזה יוצא – מי יעבור לפני חברו (כלומר) אחד מהם נכנס ואמר מהם יוצא, ואין מקום לשניהם ויכנסו בבת אחת, ובאין כלי מדינה מי יעבור תחלה, אם יש דרך ישר לפנינו לנחותם במעגלי צדק ואיש על מקומו יבא בשלום. **תשובה,** ראוי להוכיחם בדברים כפי מה שהם נוהגים לקבל, אמור להם כי קדושת המקום וכבוד התורה אימת העבור לא יסבלו נאווה ובו בשום פנים, והא תנן איהו מכובד, המכבד את הבריות, וכך אמרו חכמים יהא כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך..."

בהמשך כתוב: "חכם נשאלו בהפך מזה, על שני תלמידי חכמים ענותנים וגדולי עולם, שתמיר כל היום היו מפצירים על בזה יותר מרואי, וכל אחד מהם מבקש בלב שלם לחלוק לו לחברו כבוד בכך, ולא שמעו, והטלנו פשר ביניהם שהוכרחו לקבלה בסבר פנים יפות בשביל כבוד התורה, ולא נשאר להם מקום לא לטרום ולא לסירוב, שכן אמרנו להם עד שאנו עוסקים בכבודן של בריות באו ונעטקו בכבוד המקום, וזאת התעודה כי מי שקרא ראשון יפנה מקום לחברו, ויהא נדחה מפניו בבאו לקרות בתורה אחריו, ונמצא הנכנס לעשות מצוה עובר לעולם לפני היוצא, והוא חבוש מצוה וכבוד שמם מרובה, וגם כבוד שניהם במקומו עומד, כי מי שזכה לקרות ראשון כבר נתכבד כל צרכו, ומעתה ראוי לו שיחלוק מכבודו לעולה לקרות אחריו, עד שאפילו הרב ותלמידו כשוה נכנס לעשות מצוה וזה יוצא עשהה מצוה, לעולם ידחה היוצא מפני הנכנס, וקורב לשמוע שהנכנס עדיף, מודתן בשלחי במסכת סוכה נ"ו ע"א 'רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש', ואע"ג דפלוג רבנן עליה להשוות המידה בחלוק החלות, וכולי עלמא מידת הנכנסים חולקין בצפון שהוא ימין אף פני הקדש, והיוצאים בדרום שהוא שמאל, ויש כאן כבוד התורה והלכות דין ארץ בלא ספק" (לפי דברי המאירי הנ"ל, שאין כאן ענין של כבוד לכבד מי שיעשה המצוה, ואינו אלא "כדי שירגישו בעצמם שיוצאים הם ולא יבואו להושיט יד בעבודת המידה של בין הערבים", ולכאורה זה לא שייך אלא בבית המקדש, שם מקום לזן האם נזכר ללמוד מכך את הדין האמון).

גם בשו"ת **גינת ורדים** (א"ח כלא א"ס ב) למד כיוצא בזה מדרנפשיה, וז"ל: "ומכאן (מסוגיותנו) יש ללמוד לשנים שעושין מצוה אחת, והאחד כבר עשה, והשני עתיד הוא לעשותה, שראוי להקדיש ולתת כבוד למי שעשית לעשות מצוה יותר על מי שכבר עשה, כגון דאין ירד מלקרא בתורה, והלך לשבת במקומו וחבירו עולה לקרא בתורה, ושניהן שוים **במעלתם ושקולים הם זה כזה**, שראוי לו לאותו שכבר קרא וירד להתעבב ולתת דרך ומקום לחבירו העולה לקרא בתורה, שהיורד מן התיבה כבר פעל ועשה מצות הקריאה, והעולה לקרות עתיד הוא לקרות, ולו משפט הכבודה והכבוד על חבירו", ואח"כ כתב: "שוב מצאתי בתש"ו הרמ"ע ס"ו פ"ג שכתב כאלו אשך כתבתי, וממקום שבאתי, אלא שהפריז על המדה, שכתב עד שהרב **ותלמידו** – כשוה נכנס לעשות מצוה, והוא יוצא עשהה מצוה, לעולם ידחה היוצא מפני הנכנס כו', ולע"נ דאין לדחות היוצא רק כשהוא בשוה עם הנכנס, אבל אם הוא גדול ממנו הגדול עדיף **לכל מילי**, דהא משמרות העובדות במקדש דימיניהו לאינציו שנינו זה זה לזה, ואין לאחת יתרון על האחרת. גם מאי דמיתת הרמ"ע ראהי דין דאין מדיבירי ר' יהודה דקאמר ד'משמר הנכנס נוטל שבע חלות והיוצא נוטל חמש', וא"כ מכאן מוכח דיש מעלה יתירה למשמר הנכנס על משמר היוצא, הנה אין זה ראייה כלל, דשכר מרובה זה גוטליק משמר הנכנס אליבא דרבי יהודה לא מפני חשיבותם ומעלתם נוטלין שכר מרובה, אלא מפני שכר טורחם, שמלאכתם מרובה ביותר על מלאכת משמר היוצא, לפי שיש על משמר הנכנס עבודה יתירה בהגפת בירתו של עזרה כדאיתא בגמרא. ומפני כך נוטלין שכר יתר..."

גם בשו"ת **תורה לשמה** (ס"ז נט) הביא את דברי הרמ"ע מפאנו, ודן מהם לענין עוד דברים, ואחד מהם הוא האם דין זה אמור רק בשנים עושים אותה מצוה, וכמו משמרות כהונה – ששניהן בעבודת המקדש, אבל בשנים עוסקים בשתי מצות שונות, ולדוגמה – בעל תוקע בראש השנה שטרם תקע, ואבי חול כבד את בנו, האם גם בזה שייך כלל זה, יע"ש" (ועי' שו"ת בצל החכמה ח"ד ס"ז קמז).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור מדידה בשבת ויו"ט

א. כתב הרמב"ם (שולחן פכיד הי"א) וז"ל: **"יש דברים שהן איסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינם מביאין לידי מלאכה, ומפני מה נאסרו, משום שנאמר** (שמיני טז, יג) **אם תשיב משבת רגלך עשות חפצין' וכי'** עיי"ש. ונלכך אסרו זו"ל דברים שונים משום עובדין דחול, כדי יהא יתרה יום השבת כיום חול, אבל ודאי לא נאמר שאסור לעשות בשבת כל מה שעושה בחול, דאם כן לא יאכל שהרי אוכל בחול, ולא יסב כדרך שהוא מיסב בחול, אלא אסרו לו עסקי החולין שיש בהם משום זילותא דשבתא (ועי' שו"ת הרמב"ם ח"ב ס"ז ע"ה). ומחזיקי טעמא **איסור למדוד או לשקול דבר בשבת** (עיי' אורח סי' שכג ס"א; סי' שכד ס"ב), וכמו שאסור בשבת – כן אסור גם ביום טוב ואפילו לצורך אכילה (עיי"ש סי' תקיז ס"ג). ועי' רש"י ביצה כט ע"א דמדידה אסורה משום דהוי כעובדין דחול, דנראה כמזכר, עיי"ש. ואסור אפילו באופן דאינו נראה כמזכר, כדמוכח בסוף מס' שבת, וכמ"ש התוס' בשבת קכז ע"ב ד"ה ומדבריהן).

ב. **מותר למדוד בשבת מדידה של מצוה**, כגון, מדידת מקוה – אם יש בו ארבעים סאה, או דבר שצריך לשער אם יש ששים לבטל איזה איסור, או סוכה – אם יש לה שיעור הכשר סוכה וכדו' (עיי' סי' שו ס"ז; פמ"ג א"י סקט"ז), ועיי"ש דה"ה להתלמד – שו"ת. [והא דמותר לשער איסור שנפל לחיתו אם יש בו ס', הרבותא היא דלא מביעי דמותר לשער במחשבה לבד, אלא אפילו אם צריך למדוד אם יש ס' להיתר נגד האיסור ג"כ מותר] (ועי' תהליך סי' שו סקט"ז, ועי' מ"ב סי' שכג סקט"ז) בשם הפמ"ג דמותר רק לשער אם יש ס', אבל אסור למדוד אע"פ דמדידה דמצוה שרי, הכא נראה כמתקן דעושה מעשה בידים. ויש להחמיר ס' שו סקט"ז, ועיי"ש סקט"ז, עיי"ש.

טעם ההיתר לצורך מצוה, אע"פ דלא הותר שבות אפילו במקום מצוה, הוא, משום שאין האיסור אלא משום דהוי כעובדא דחול, ולכן במקום מצוה הותר (עיי"ש במג"א סקט"ז) בשם התוס' בשבת קכז ע"ב. ועיי' מג"א סי' שכג י"ד). ובשו"ת הרב (סי' שו סקט"ז) כתב הטעם, דכיון שמודד שיעורי תורה אינו נראה כמעשה חול (עיי"ש. ועי' שו"ת ח"י סי' ע סקט"ז). וצ"ע בהא דמותר למדוד מדידה של מצוה אם אינו צריך לשבת, דז"ל כיון דהוי לצורך מצוה שרי, ובפרט לטעם של השו"ע הרב דכיון דהוי לצורך מצוה אינו נראה כמעשה חול (י"ל). ואמנם מצאתי בריטב"א סוף מס' שבת שכתב **דהא דמותר מדידה של מצוה זהו רק אם צריך לה לשבת** (וכ"כ בחי' רבינו פרחיה ב"ר יוסף), אבל בחידושי רבינו משה קאזיס עמ"ש שבת התספח מצוה, ומסיק דמותר ליתם על חסור והשו"ע שלח לחילוקו בזה משמע, **דהותרה מדידה לצורך מצוה גם אם אינה לצורך תשבת**.

ג. **לשקול לצורך מצוה** – יש אוסרים (עיי' כ"ח סי' שו סקט"ז; שלחן שלמה סי' שו סקט"ז ובהע"ו, עיי"ש). אמנם בריטב"א (סוף מס' שבת) משמע שם דכשם שהותרה מדידה לצורך מצוה כן הותרה שקילה לצורך מצוה, יעיי"ש.

ד. **מותר לתל אכל או משקה לתינוק בבקבוק שמסומן עליו סימני מדה**, אע"ג מכוון למדידה, דכיון שהוא לצורך התינוק הוי כמדידה של מצוה (עיי' סי' שו סקט"ז ובמ"ב בשם הא"ח), וכשאינו מכוון **כלל למדידה, משמעט או מוסיף מעט, מותר בלא הכי** (עיי' מג"א סי' שכג ס"א).

ה. **מדידה לצורך רפואה** – כגון מדידת חום (במד' חום פשוט, לא אלקטורני) – **מותרת**, דרפואת הגוף מצוה היא, ומצוה לצורך מצוה מותרת (עיי"ש במ"ב סי' שכג ס"א בשם הא"ח).

ו. **מפירת מרצפות כדי לדעת מדת החדר וכדו'** – הסתפקו בהרש"ו אויערבאך זצ"ל או מותרת, דאפשר דאסור רק למדוד ולשקול, אבל מנא לן שיהא אסור לספור מרצפות בגלל שעל ידי כך יודעים מדת החדר, ואע"ג שכתב השערי תשובה (סי' שצו ד"ה פסיעות) שמותר לספור פסיעות אדם כדי לחשב האפנים אמר, דהוי לצורך מצוה, ומשמע דבלאו הכי אסור, היינו משום שהפוסע עושה מעשה בגופו, משא"כ הכא, ונשאר בצ"ע. (עיי' שלחן שלמה סי' שו סקט"ז). נע"ך עיי' הג"ר שטאן קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

תרגום אונקלוס המוגה והמדויק – נוסח תרגום אונקלוס שהונה ונוקה מגרסאות משבושות על סמך קדמוניות ומסורות מהמינים, (שנינו) גרסאות מהותיים והכנסו כגירסא נוספת, בתוספת מדור ילקוט ראשונים' בכל דף ודף – הכולל פירושים ופירושהיטת של ש"י, רמב"ן וגדולי הראשונים, על התרגום. ועדך וזהו בידי אמן, המדקדק הרב בשמיעון וויזר, ויצא לאור במחזורי מפורטת ומשולמת על ידי הרב יום טוב פורנס בעל הוצאת ספר-קדש "מישוש", בני ברק תשס"ו (תכב עמ').

ספר בראשית מחמשה חומשי תורה עם פירוש שרתי' במדינות – והוא לקט יקר על תרגום יונתן מאוצר חכמים, מראשי הראשונים על גדולי האחרונים ע"י פר"ס הותר, עם מראי מקומות ומפתחות. ליקט, חיבר וערך להפליא הרב הענך שלום לעווין מח"ס 'שיר המעלות לשלמה' על שיר השירים, ירושלים תשס"ו (תרו"ו עמ').

יתרון דעת

המשך מעמ' ב

ידוע זאת מספרים הקדושים ומהבעש"ט, אשר בכל החטאים צריך לתקן העיקר החטא הראשון, אשר ממנו נסתעף הכל, כי בעבירה גוררת עבירה רח"ל (אבות ד, ב), על כן העיקר לתקן הושרש. ולאשר שורש כל החטאים הוא חטא הקדמוני חטא עץ הדעת, ע"כ כל היתקיינים הוא לתקן חטא הראשון. וממילא יתקן הכל. והנה נרע' לחלוקת חטא (כ"ר טו, ח) חד אמר חטה היה, וחד אמר אתרוג היה, וחד אמר אפר היה, וחד אמר תאנה היה.

והוא הרמזו בקרא (שמות כג, טו) **"את חג המצות תשמור"** ת"ת: **"א' אתרוג ת' אנה חטה ג'פן, כי איסור 'חמץ שאר' עולה 'עץ הדעת' כגורס.** ועל ידי קיום מצות מצה וארבע כוסות נתקן חטה ג'פן, כי אלו דברי אלוקים חיים. ובחג השבועות יום הבכורים נתקן תאנה. על דרך שאמרו זו"ל (בבב"א ג א): הוראה תאנה שבכרה כורך עליה גמי, ובחג הסוכות נתקן למאן דאמר אתרוג היה. ויען כי חג הפסח הוא רגל שבו ר"ה לרגלים (ו"ה ב) והוא כלול מכל השלש רגלים, על כן נרמז בחג המצות **"את חג המצות"** כל היתקיינים של עץ הדעת. אמרי נעם (ס"פ ויקרא)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' ישראל זאב גרינפעלד שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר ישראל יונד נ"י – ירושלים במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' שלמה ציממער הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר חיים בן עיון קרעדיטור נ"י – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלכסנדר ז. ז. אכשתיצער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר ישורון נ"י עב"ג תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת – העליה לתורה בביהמ"ד חסידי באבוב –	הרה"ח ר' לוי יצחק מייזנער הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו בכבוד כמר אביגדור נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק מאנדלאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר לוי יצחק לאנגסאם נ"י – ניו-יורק במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק נשמת הרה"ח ר' לוי יצחק ב"ר שלמה זלמן ע"ה והרה"ח ר' שלמה זלמן בן הרב מרדכי ע"ה נלב"ע ר' מרחשון – ת.נ.צ.ב.ה. הונצחו ע"י בנו-נכדו הרה"ח ר' גרשון לידר הי"ו – ירושתו
---	--	--	---	--	---

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת לך לך			
י"ב מרחשון תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב גליון תקמ"ג			
הדל"ע מוצ"ש ר"ת	18:24	18:04	16:55
אנטווערפן	17:41	17:21	16:15
לונדון	17:43	17:26	16:18
מאנשטער	18:17	17:53	16:48
ציריך	17:44	17:21	16:15
ווינ	18:21	18:00	16:15
אמסטרדם	18:41	18:15	17:09
פאריז	18:13	17:48	16:41
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"וילך למסעיו" – בנחת ולא כבורח

ויעל אברם ממצרים וגו'. וילך למסעיו וגו' ע"ה המקום אשר היה אהלה בתחלה (וגו'). "לפי שהמתנות שניתנו לו בשביל שרה, היו כאילו במרמה, שעל שאמר 'אחותי היא' ניתנו, אלא שפרעה מזה, ועם כל זה אולי יתהרס אחר ששלחו ויזהר ממנו המתנות, ואם היה אדם אחר, היה בורה והולך ביום אחד מהלך שלשה, אבל אברהם – לא הלך כבורח, אלא בנחת רוח במסעות עצמם שבא למצרים, באותם חור ויחן בהם, ואם יתהרמו יבואו ויקחו שלהם".

"כה יהיה זרעך" – מדרגות הלוקות

ויאמר הכט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך (פסוק). "כלומר, וספור הכוכבים אם אתה יכול לספור אותם, כה יהיה זרעך" ברבוי עצום ככוכבים הללו אשר לא יספרו מרוב. ויכלול עוד: "כה יהיה זרעך" – במדרגות ההכמה, כי כשם שיש בכוכבים מי שאורו מזהיר ומבהיק יותר מחבירו, ומדרגותיהם הלוקות זו למעלה מזו באורה ובחשנה, כך עתידין חכמים שבישראל שיהיו מדרגות הלוקות, אור תורתו של זה למעלה מאור תורתו של זה, והשגתו של זה למעלה מהשגתו של זה.

ויכלול עוד: "כה יהיה זרעך" במדרגות השכר והתענוג הנצדו לעולם הבא, כי יש שכר לנשמות הזוכות מדרגות הלוקות זו למעלה מזו, וחופה למעלה מחופה, ואורה למעלה מאורה, וכן דרשו רז"ל בספרי (דברים י) לשבע שמחות פניהם של צדיקים דומות לעתיד לבא, לחמה ללכנה לרקיע לכוכבים לברקים לשושנים למנורת בית המקדש". רבינו בחיי

"וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" – למה?

כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי וגו' (פסוק יג-יד). פירש"י: "וגם – לרבות ד' מלכויות, שאף הן כלים על שעבדו את ישראל". "והנכון בעיני, כי טעם 'וגם', אף על פי שאני גזרת על זרעך להיות גרים בארץ לא להם ועבדו וענו אותם, אף על פי כן אשפוט את הגוי אשר יעבדו על אשר יעשו להם, ולא יפטרו בעבור שעשו גזרות. והטעם, כמו שאמר הכתוב (זכריה א, יד-טו): 'זקנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה. וקצף גדול אני קוצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה' וכו'".

וכן היה במצרים, שהוסיפו להרע, כי השליכו ליאור וימרו את חייהם והשבו למחות את שמם וכל זה תוספת על הגנור, ואין זה בכלל 'ועבדו וענו אותם' (כינוי בחי'א), וזה טעם 'דן אנכי', שאביא אותם במשפט, אם עשו כגנור עליהם או הוסיפו להרע להם. וזהו מה שאמר יתרו (שמות יח, יא): 'כי דבר אשר דו עליהם', כי הוזהר הוא שהביא עליהם העונש הגדול שאבדו מן העולם, וכן (דברים מ, י) 'כי ידעת כי חידד עליהם'.

והרב (-הרמב"ם) נתן טעם בספר המדע (הל' תשובה פ"ז ה"ה), לפי שלא גזר על איש ידוע, וכל אותם המורעים לישראל, אילו לא רצה כל אחד מהם – הרשות בידו, לפי שלא גזר על איש ידוע.

ולא נתכנו דבריו אצלי, שאפילו גזר שאחד מכל האומות יריע להם בכך וכך, וקדם זה ועשה גזרתו של הקב"ה, ואם כן) וזה בדבר מצוה, ומה טעם בדבריו, כאשר יצוה המלך שיעשו בני מדינה פלונית מעשה מן המעשים, המהרש"ל ומשל הדבר על האחרים חומס וחוטא נפש, והעושה יפיק רצון ממנו וכו'.

(רמב"ם (עירוש באריכות)

לקח טוב

אמנים שאוהבים בני אומנותם

העבודה ודרכי עריכתה. אם יועמד מול הוכחה שדרך אחרת טובה משלו, שבחה עולה על שבח דרכו, ורצויים אופניה יותר, לא ייקלע עקב כך למבוכה כלשהי, כי בנקל יראה את הדבר, ויסיק מסקנות אמיתיות, בעבור שאין ענינו באומנות עצמה אלא בתוצרתה.

העובד את בוראו, גם הוא עלול לראות את עבודתו הרוחנית כאומנות, ממנה שבע רצון. משך ימי חיו, סיגל לעצמו דרכים ואופנים מסויימים ואף מיוהרים, בהם הצליח במשימותיו, ועל ידיהם הגיע

טבע טבוע בכך אדם להעדיף את דרך עבודתו על זו של זולתו. ולא בעבודה רוחנית בלבד אמורים הדברים, אלא גם במילי דעלמא. הסנדלר רואה את מלאכתו כמשובחת, ויודע גם להטעים את הדבר בנימוקים אין ספור; החייט משוכנע כי אומנות התפירה בידיו נמצאת, ומלאכת תפירה כלשהי שלא נעשית כנהוג אצלו, גם אם תייצר בגדים מעולים, איננה ראויה לשבח, ואין בגדים אלה עומדים בשוה עם בגדי תפארתו. הוא הדבר ככל בעל מלאכה, שדעתו ברורה על טיב עבודתו, סדר עשייתו ודרך עריכתה. נחוש הוא בדעתו שאין המלאכה הפצה ביקר וזולתו.

במקרים רבים, גם אם יודמן לבעל מלאכה לראות תוצרת חברו בתפארתה, ולהיזכר בטיבה, עדיין לא תירפנה ידיו מאחזו בדרכו האהובה עליו, כי אם מיד יבחן את התופעה העומדת נגד עיניו – שכאילו טופחו על פניו – מבחינות שונות ומרובות, עד שחרף שבח התוצרת, ימצאנה דלה וחסרה מבחינה זו או אחרת, ובלב רגוע ימשיך לשאת את גדלו ולהעדיף את דרכו על כל דרך אחרת.

אם תשאל, מה טעם תופעה זו, שבעל מלאכה כאילו אדוק ודבוק בדרך עבודתו, לפעמים עד כדי עיוורון, שלא יוכל למצוא חוד והדר בדבר הנעשה שלא כמנהגו הוא. ותוסיף להרחיב תמיהתך: סוף סוף אין הסנדלר רוצה אלא בוזג הנעליים היוצא בגמר העבודה, ואין החייט חפץ אלא בבגד הנשלם בסיום המלאכה. אם כן, מה לו להילכד במבוכות סרק, ולהיטפל לפרטים חסרי ערך הנוגעים לסדרי ודרכי העבודה, אם עיקר הדבר אינו אלא הגמר.

לא מחכמה שאלת זאת. אמת נכון הדבר שתכלית של כל עבודה היא הגמר היוצא ממנה. ובכל זאת אין הבעל מלאכה משתבח בתכלית של העבודה, מאחר שאין הגמר מיועד לו, ולא הוא זה שישתמש בתוצרת המלאכה. בעל העבודה ימצא קורת רוחו בעצם עבודתו, ושביעות רצונו תעלה מתוך אופני עריכתה. גם אם מתפאר בתוצרת הגמרת, אין התפארותו זו משמשת אלא כעדות לעיקר גאוותו: דרך עבודתו. מול את הדרתו זו ממנו, ושברת את גאון עיוו.

מאידך, מי שאינו עוסק במלאכה לשם קורת רוח, ואינו זקוק למצוא שביעות רצון וסיפוק נפש מתוך אומנותו, ואין מטרת מלאכתו אלא לנעול רגליו את הנעליים העתידים לצאת, וללבוש את הבגד לעזרו הוא, מובן שגם אינו נטפל לפרטי רבה.

גליון השבועי בחסות ידידנו הנדיב הנכבד
הרה"ח ר' משה יוסף גלימן הי"ו
לרגל פתיחת המרכז למטבחים מפוארים

lugano
design

Isabellalei 49 2018 Antwerpen

יהי ד' עמו ותשרה הברכה בכל מעשי ידיו. אמן.

דברי יחזקאל [ומסיים: "היוצא לנו מזה, דאם בא לאדם ריוח בנקל, אפשר דצריך ליתן ב' פעמים מעשר דהוא חומש"]

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שלמה הכהן זי"ע – ה"מהרש"ך" יומא דהילולא בחודש מרחשון (שס"ב)

"מהריב"ל ומהרש"ם ומהרש"ך לגבי דידן - כהר"ף והרמב"ם והרא"ש בזמנם" - כך כותב הגה"ק רבי יעקב אלפאנדרי (בתשובה שדפסה בסוף ספר 'יגדיר מראשית' לאביו הגה"ק רבי חיים אלפאנדרי הזקן. מובא בישיב הגדולים להרחי"א, ערך רבינו המהרש"ך, על "שלושת הרועים גדולי האחרונים, הפוסקים מפורסמים" שחיו בתקופת הזוהר של מרגן ורבען היבית יוסף' והמבטיט, וזכ"ע. מהרש"ך, הלא הוא רבינו שלמה הכהן - שהיה נמנה בין "זקני ארץ האיתנים, מוסדי עולם, רבנים גדולים ועצומים..." כלשונו של הגה"ק רבי חיים בנבנשתי זי"ע בעל 'כנסת הגדולה' (בהסכמתו לשו"ת ילחם רבי להגה"ק רבי אברהם די בוטון זי"ע, איזמיר ת"ק)¹ - כיהן בשעתו כאחד מעמודי ההלכה ונושא תור ההוראה בכל מדינת תוגרמה, היא טורקיא, וכל חכמי המערב, לרבות גאוני ירושלים, שיחרו לדברו וחרדו לגדלותו.

תשובותיו ופסקיו הרבים שבספרו 'שו"ת מהרש"ך', מהווים אבן פינה ויסוד בעולם ההלכה, ועד עצם היום הזה חוזרים ונשנים כמה בפומייהו דרבנן ותלמידיהוהו, מחוקקי צדק ויושבי על מדין. הגאון מהריא"ז עניין צ"ל מסטרי - כשמתמך עליו בדיון נכסי יתומים (בתשובותיו 'סוסי' מה) מפני היותו "רב מופלג ופוסק גדול... ולא מצניז מי שחולק עליו בזה" - כותב ומוסיף מאשר ידוע לו, כי "מרגן בעל הש"ך היה מחבב דבריו בכל מקום".

"זתרב הכמת שלמה"

רבינו שלמה הכהן, נולד בעיר הטורקית שירן (סירוס) הסמוכה לשאלוניקי, בערך, בשנת ר"פ, לאביו הגאון רבי אברהם הכהן זצ"ל, אשר מסר נפשו לגדלו ולחנכו על מבוני התורה וההוראה.

בימי הבחרות ישב באהלה של תורה ביני עמודי דגריסא, ושלב מבאר תורתו של הגאון רבי יוסף פירמנ², שהיה מארי דאתרא מכל אותה הגלילית, ונדע להגדול שבתלמידיו - כהגדרתו של רבי דוד קונפורטי בספרו 'קורא הדורות'. כן הקסיף לקח מפי הגאונים רבי שמואל די מודינא³ ורבי מרדכי מאטאלון⁴, זכ"י, שרבינו מכנה אותם בתשובותיו (ח"א סי' א): "מורי ורבותי".

מן העניין לציון את יחסו של רבינו להני תרי גדולי הדור שהוכרו יחד עמו כעמודי ההוראה, המהריב"ל ורבו המהרש"ם (כנזכר בפתיחת המאמר). על מהר"י בן לב הוא כותב: "יש לנו רב מובהק וגדול בדורנו... הלא הוא מהר"י ו' לב... כדאי הוא לסמוך עליו" (ח"א סי' ט). ועל מהרש"ם כותב הוא באחת מתשובותיו, תוך כדי התנצלות על שנטפל לדון בכך: "... כי ההשתדלות לדון דבר זה נוגע אל הרב המובהק השופט כל הארץ כמורה"ר שמואל די מודינא נר"ו, ומי אני לבא אחרי המלך... אבל מה אעשה ואבי שבשמים גור עלי..." (ח"א סי' ד).

עוד בגיל צעיר נקרא רבינו שלמה לשמש בתור אב"ד בק"ק מוניסטייר, עיר מולדתו של הגה"ק מהר"י בן לב זי"ע, שהיתה מלאה חכמים וסופרים. משם עבר לכהן פאר בקהלת יוצאי קאסטיליא בשאלוניקי - "עירי המהוללה ומפורסמת בחכמה ויראת חטא" (כמתואר בשו"ת מבטיט, ח"ג סי' פה) - שהיתה בשעתו אחד ממבני התורה. שם ניהל נשיאותו ברמה ונחל כבוד מלכים מבני עדתו שהעריצוהו על מאוד, כפי שניתן לראות בהקדמתו לספר תשובותיו, בה מנמק הטעמים שמסר חיבורו לפרוס, ואחד מהם: "להחזיק טובה לגבירים ומעולים הרמים והנשאים המסולאים בכמה מיני מעלות טובות שכולם מתאימות... קהלת ק"ק מדרש גרוש קסטיליא יע"א... אשר הכתירונו הרחיבונו ביום המעלות, העלנו כל ימי צבאי אנעדם עטרת לך, ה' יזכני לעבוד עבודתם ועבודת הקודש...".

במרוצת השנים נתבצר רוס מעמדו, וכסתו היתה מוטלת בין אדירי דורו, דור דעה. היה זה באחרית ימיו של מרגן היבית יוסף זי"ע, כשעניי כל ישראל היו נשואות לצפת, לשמוע מפיו דבר ה' וזו הלכה כפי שהגדורין בלשכת הגזית, ובכל זאת זכה רבינו ונתקבץ כמפס מוסמך שחלכה מכותו. כן כותב עליו מהר"ש טייטצאק זי"ע: **"החכם השלם, סיני ועוקר הרים, הכהן הגדול מאחיו... הפליא עצה הגדיל תושיה כבן עזאי בשוקי טבריה..."**.

הגאון רבי אהרן ששון זצ"ל, מגדולי חכמי שאלוניקי - שמונה את רבינו המהרש"ך בין "הרבנים המובהקים אבירי הרונים מורי ההוראות דיני גולה ראשי אלפי תעודה נר"ו" שהסכימו יחד בנידון עיגונא דאיתא (ותורת אמת) ס' ו. ויניציאה (ש"ח) - כותב עוד אודותיו: **"ראיתי דברי הרב הכהן הגדול המובהק נר"ו, ודבריו אינם צריכים חזק, כי עץ חיים הם למחזיקים..."** (שם סי' קסט).

אחרים בא הג"ר אברהם הלוי זצ"ל, שכותב בשו"ת 'גנת ורדים' (קושטא תע"ו): "י"ד כלל ו ס' ב): "... נפשט בעיה זו ממהר"א ששון ואחותו מרעיו, שני גדולי הדור, מהרש"ך והרב נ' חנמייאש, ומי יבוא אחרי המלכים האדירים..."

כן למדים אנו פרק מופלא ממדותיו הנאצלות מתשובה שנכתבה לאחר פיתוח המטבע וחילוף שערי המטבעות בטורקיא, שהגרשו שהיה שוה תחלה חמשים נפחת ערכו לארבעים, ומיצר רבינו בצערים של ישראל בזה"ל: **"צר לי מאד על ההפסד הגדול שהגיע לכל ישראל מחמת זאת הגזרה, אמנם כל איש ישראל צריך שיצדיק עליו את הדין..."** (ח"א סי' סב).

ספרי דבי רב:

עם היותו שבע מרורים ויגונים משך כל ימיו, ולמד תורה לשמה מתוך חדק, כפי שמביאים רשומי קורות הדורות, זכה להעלות עליו הכתב ואף להדפיס בעצמו את רוב תשובותיו ופסקיו בשלושה כרכים.

לכרך הראשון, שדפס בשאלוניקי בשנת שמ"ו (ובשנת תשכ"א, יצא לאור במהדורה חדשה, ע"י מכון 'התחיה' ירושלים. המבוא שבראשו הוא הימעימד' של מאמרו זה) נספרו גם ביאוריו וחיידושו על הרמב"ם ומסכתות הש"ס. הכרך השני נדפס בוויניציאה בשנת שני"ב עם קונטרס אחרון שדפס בשאלוניקי בה בשנה. הכרך השלישי נדפס בשאלוניקי בשנת שני"ד. לאחר פטירתו נדפס בשאלוניקי, שנת תני"ב, עוד כרך אחד מתשובותיו. בעל 'קורא הדורות' כותב, ששמע מפי זקנים שהגאון רבי אברהם מוטאל זלח"ה⁵ הוא העתיק הכתיבות של הרב מהרש"ך, ואולי היה תלמידו.

בהקדמתו מבאר מה ראה להפיץ חיידושו, כי "אני הצעיר בראותי אסיפת כוחותי... מכמה אופני מיני הרפתקי דעזו עלי, זקנה יש כאן, חולשה יש כאן, אמרתי להוציא לאור משפטי ודיני בטרם אמות... כי אמרתי להקריב את קרבני לחמי, כל עוד נשמתו בי, והספר הזה ירצה לקרוב אשה, לכפר על נפשי". גם כשהגיע לזקנה ושיבה המשיך לעמוד על עמדתו, כעמוד ההוראה וכאחד המשיבים המובהקים בדורו, ועד ליומו האחרון לא כהתה עינו ולא נס ליחו, וכפי שהעידו בני דורו, כי על אף תשישותו הגופנית נשקפה בכל עת מעיניו הטהורות אש רעננה.

בחודש מרחשון שנת שס"ב נשבה ארון הקודש בעיר שאלוניקי (כפי שזעזע לנו מתוך כתי' ישר נטון שמצאנו לבד שו"ת מהרש"ך, דפוס ראשון, אך לא נודע לנו עד כה יום פטירתו), ושם חלקת מחוקק ספון ליד ציונו של הגאון רבי יצחק אדרבי זצ"ל בשו"ת 'דברי ריבות'.

בניו היו הגאונים, רבי חיים, רבי אברהם ורבי מתתיהו הכהן זלח"ה.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

נער ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.

- אגב, בספרו שאלות ותשובות 'בעי ח"י' מזכיר הוא את רבינו המהרש"ך יותר משבע מאות פעמים!
- מגדולי המשיבים 'יגדול וישבו שמו בישראל' (שה"ג בערך). בשנות כהונתו בעיר פטראס (פטריק) שביוון, כשנפדוהו היתה פרושה על ארבע קהלות שונות, פרצה פעם איוז מריבה בינו לבין אחת הקהלות, והביאו אזה חכם אחד לקהלם, בן כ"ו שנה "ניקל ולא חכים", וכשנשאל הגאון המבטיט אודות הדבר, השיב ברוך: "שכל ה' קהלות חייבים לנהוג כבוד ברי' פירמון, הראוי לרב מוהו **אשר האירה הארץ מכבודו, ופסקיו מורים על בקיאותו בגמרא וחכמתו**" (ח"ג סי' ט), והלך (בס' קטא) הוא כותב אודותיו: "חכם הזקן הרב המפורסם בחכמה ובקנה... הוא גדול היחיד מוחה ואין שום אדם ראשי להורות בפניו".
- "רכב ישראל ופרשיו, הרב הגדול מגדול ישועתי, תרעתי שמעתתה..." - לשון בנו בהקדמתו ובשה"ג הביא הרחי"א זצ"ל כי "דבריו נחשבים אצלנו כדברי הרמב"ם". על גבי מצבתו חרות פסוק זה לבד: **"שמוע רב ונאמן תורחך ואין לשו מכשול"** - שכן ציוה שלא יכתבו על מצבתו אפילו את שמו.
- "רב מובהק וחסידי וכולל בכל מיני חכמות", כך מתכירו בעל 'קורא הדורות'. חבירו מהרש"ם מספר שבבחו (ב'חומ' סי' מ): "החכם השלם המאוש". לעולם ברח מכל שררה ולא רצה לשאת עליו עול צבור עליו כדי להתרחק מכבוד העולם הזה... שנודע בשערים שמו בכל מקום שיש ישראל נודע חכמתו וענותותו, ואם היה עוסק לעתים בחכמות היה רק לרחקות ולטבחות המבדיל בין קדש לחול, ומהספידו של אדם יכיר מי הוא כמו שיענינו ראו...". על מצבתו חקוק: **"איש אלקים קדוש"** - תואר אשר זכו לה באותה תקופה.
- "רב חסיד ומובהק וראשי ישיבה מק"מ לישובנו ישר, ופסקן גדול" - כתיארו של קוה"ח. עקב היותו ברוך כשרונות ובעל סגנון בהיר, זכה להעתיק הרבה מכתביו גאון דורו, בפרט מרבינו המהרש"ך. ה'ו לו חילופי מכתבים עם הגאון המהרש"ם זצ"ל בקושטא, שכתבו והוקירו, ואף כתב אליו: "... את זה ראיתי להצבי לפני מחנכת הדורבה כפי העת וכפי השעה, ומעלת כבוד תורתו יבירו אולם מתוך פסולת, ובקצרת רוחה עדרו בין טוב ובין רע 'בקר, אשר רוח חכמתו נוחה הימנו, ואשר יבחר בו אותו הקרב...' (שו"ת מהר"ש, ח"א סי' מה).
- גאון מפורסם אלוף התורה, תלמיד מהר"י טייטצאק ורבי יוסף סאגיש זצ"ל, ומחשובי הרבנים בשאלוניקי לצד הגאונים רבי משה אלמושיניט ומהרש"ם. היה תוקף בועותיו ולא נכנע לאיש, ונעט גם על המהרש"ם ועוד אחרים, ובגלל חילוקי דעות בינו לבין החכמים, קרא לספר תשובותיו 'דברי ריבות' [ונכ"ז מזכירו מהרש"ם 'לשבח בשו"ת שלו (חומ' סי' כב): "אפרינו נמטיה להחכם השלם כמהר"י יצחק אדרבי נר"ו דאנהירנו לעינינו..."]. אחד משאליו מכתירתה: **"פאר דורו ותפארתו, מלאי לארץ ולדוריה עליה בתורתו..." חכם עדיף מביאי, כדע שצריך לעשות דרון קונו, דמי כמאן דנמנא ליה בכיטיה ספרא וטפרי וכולי גמרא..."** (שם סי' קמב).

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר ישכר בעריש ברושטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת ביצה

יסוד תקנת יו"ט שני – תלוי בח"ל ואר"י או לפי המקומות שלא הגיעו אליהם השלוחים?
תקנת יום טוב שני, מתבארת בסוגייתנו (דף ד ע"ב) שראשיתה נתיסדה לבני הגלויות בדורות שאחר זמן הבית (ע"י רש"י פסחים מז. ד"ה שני, ובסוכה מב: ד"ה החליל, שיזמן המקדש אין יו"ט שני, וע"י חת"ם ספרים שם ובתשרי י"ד סי' יב, ורב: שו"ת בני ציון ח"א סי' יח), אחר הזמן המבואר במשנה (ר"ה כב): "בראשונה היו משיאין משואות, משקלקלו הכותים התקינו שיהיו שלוחין יוצאין", ובני המקומות הרחוקים מבית דין, שאין השלוחין יכולין להגיע אליהם מראש חודש עד יו"ט, היו עושין שני ימים יו"ט מספק, בתקופה הקודמת לכך היתה מגיעה הודעת בקיעת החודש לא בני הגולה, ובדקתן (שם): "לא זוז משם אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד עד שהיה רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש". בתקופה זו היתה נהוגה יו"ט שני מחמת ספיקא דיומא.

תקופה נוספת בתקנה זו היא מאותו הזמן שתיקן הלל הנשיא האחרון וסיעתו, בסוף ימי האמוראים, שהחודשים היו נקבעים על פי החשבון הקבוע שבידינו. מאותו זמן הלאה היה מן הדין שהיו עושים בכל מקום יו"ט אחד בלבד, כבני ארץ ישראל, שהרי בידיעת הקביעות אין חילוק בין הקרובים לרחוקים, אבל חייבו חכמים את בני הגלויות לנהוג שני ימים, כמו שאמר בסוגין: "והשתא רידעין קביעא דירחא, מאי טעמא עבדינן תרי יומי, משום שדלחו מתם הדורו במנהג אבותיהם בידיכם, זמנין דגזרי מלכות גזריה ויתרי לאקלולי", והיינו, שיגזרו שלא ינסקו בתורה ויתשכח מישאל חשבון העיבור, ויבואו לידי קלקול ויעשו חודש מלא חסר וחסר מלא, ואם לא יעשו אלא יום אחד יו"ט יאכלו חמץ בפסח (ע"י רש"י ד"ה דגזרי).

הנה, מאחר שיסוד תקנת יו"ט שני הוא משום אי הגעת השלוחין לבני הגלויות, והונהג לאחר מכן להחליט אתריהם, מתוך הנהגה זו באין אנו ליסוד פלוגתת הראשונים, באיזה מקומות בעולם נתקנה תקנה זו, שהרי המקובל הוא, שבח"ל בכל מקומות מושבות בני ישראל – נהוגת יו"ט שני, ואילו באר"י – לארכה ולרחבה לא נתקן יו"ט שני, ולכאורה יש להבין למה הדבר תלוי באר"י וח"ל, הלא הכל תלוי בהגעת השלוחין, שבמקומות שהגיעו – לא הונהג יו"ט שני, וא"כ גם בח"ל היה מקומות שהגיעו השלוחין (ע"י רש"י).

ואכן על יסוד זה בנוי דעת הרמב"ם (הל' קדושה פ"ה ה"ט – ר"ב) וד"ל: "אין עשיית יום טוב אחד תלויה בקריבת המקום, כיצד אם יהיה מקום בינו ובין ירושלם מהלך חמשה ימים או פחות, שבדאי אפשר שיגיעו להן שלוחין, אין אומרים שאנשי מקום זה עושין יו"ט אחד, שמי יאמר לנו שהיו השלוחים יוצאין למקום זה, ושמא לא היו השלוחים יוצאין למקום זה מפני שלא היו שם ישראל, ואחר שחזרו לקבוע על החשבון ישובו שם ישראלים שהן חייבין לעשות שני ימים, או מפני שהיה חירום בדרך – בדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי משנה, או מפני שהיו הגוים מונעין את השלוחין לעבור ביניהן, ואילו היה הדבר תלוי בקריבת המקום היו כל בני מצרים עושין יום אחד... נמצא עיקר דבר זה דרך זה כך היה כל מקום שיש בינו ובין ירושלם מהלך יתר על עשרה ימים גמורים, עושין שני ימים לעולם כמנהגם מקודם, שאין שלוחי כל תשרי ותשרי מגיעין אלא למקום שבינו ובין ירושלם מהלך עשרה ימים או פחות, וכל מקום שבינו ובין ירושלם מהלך עשרה ימים בשנה או פחות שאפשר שהיו שלוחין מגיעין אליו, וראוי אם אותו המקום מאר"י שהיו בו ישראל בשעת הראייה בכבוש שני, כגון אושא ושפרעם ולוד ויבנה ונוב וטבריה וכי"ב עושין יום אחד בלבד, ואם אותו המקום מסוריא כגון צור ודמשק ואשקלון וכי"ב, או מחו"ל כגון מצרים ועמון ומואב וכי"ב עושין כמנהג אבותיהן שבידיהן, אם יום אחד יום אחד ואם שני ימים שני ימים. מקום שבינו ובין ירושלם עשרה ימים או פחות מעשרה והוא מסוריא או ח"ל ואין להם מנהג, או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל, או מקום ששכנו בו ישראל עתה עושין שני ימים כמנהג רוב העולם".

דעת רוב האחרונים (ע"י שו"ת מהרי"ט צח"ס סי' רטו; שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' אלף קח לו; שאילת יעב"ץ ח"א סי' קסח; ע"י מנחם מנחם שם) בבאירא דעת הרמב"ם היא שהכל תלוי בהגעת השלוחין, ולכן במקומות שברור שלא הגיעו אליהם השלוחין, יש בו דין יו"ט שני גם באר"י (וה' לצ"ח לדברי הכתפר ופיה) (פרק נא) שבגת, שהוא רמלה, היו עושים שני ימים טובים, הגם שבלול המכונה היו עושים יום אחד, יע"ש), ויתר מכן כתב הרמב"ם, שע"י שנתחדשה במדבר אר"י – שבתקופת השלוחין לא היתה סיבה לשלוח לשם שלוחין – עושין בו שני ימים כמנהג רוב העולם. ובעיירות המסופקות באר"י אם הגיעו אליהן שלוחין – (נגוע למעשה לגבי הרבה עיירות חדשות באר"י) נחלקו האחרונים אם להלכין אחר רובא דעלמא (ע"י שו"ת מהרי"ט ושאילת יעב"ץ שם; ע"י שו"ת צפת פענח סי' שדן לגבי פתח תקוה) או אחר רוב אר"י (ע"י חו"א אר"י סי' קלב אות א). כן דנו האחרונים בעיר שהגיעו בו שלוחין אלא שנתחדשה, מה דין המקומות שהתרחבו (ע"י פ"ק החיים אר"י סי' תצו סק"ד; מקראי קודש פסח ח"ב סי' נה; חו"א שם).

אכן דעת רוב ראשונים שדין יו"ט שני תלוי בגבולות אר"י וח"ל, וכמו שיאירו הריטב"א (ר"ה יח. ד"ה ועל; סוכה מג). שכך היתה תקנת הלל הנשיא ובית דינו שנלקח הרוב, וברוב אר"י היו השלוחים מגיעים. ולפיכך עושים עכשיו בכל אר"י יום אחד, וברוב חו"ל לא היו השלוחים מגיעים, ולפיכך עושים בכל ח"ל שני ימים, שהשוו חכמים מידותיהם. וכשיטה זו נקטו הרבה אחרונים (ע"י שו"ת אבני נזר אר"י סי' שצב אות ט; חו"א שם) להלכה, וכן נהוג כדוים.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני איסור אכילה אצל החשוד לדבר-איסור (א)

א. אף על פי שלכ אדם נאמן באיסורין [נשדחבר ניתן בידו לעשות, כדאיתא ביבמות (פח)], **מכל מקום החשוד באכילת דברים אסורים, גם אם הם איסורי דרבנן, ואפילו אוכלם רק לתאבון ולא להכעיס, אין לסמך עליו בדברים אלו שהוא חשוד בהם. ואם נתארח אדם אצלו לא יאכל אותם דברים שהוא חשוד עליהם** (שו"ע יו"ד סי' קיט סי"א. ועיי' ברמ"א סי"ב ובטו"ז סק"י). **ואפילו אם החשוד נשבע שהמאכל כשר, אינו נאמן, דהלא מושבע ועומד מהר סיני ועובר על אותה שבועה, וא"כ מומר הוא לאותו דבר ואינו נאמן (שו"ע שם סי"ח. ועיי' בנייב, ט"ז שו"ת לרשב. וע"י חו"א יו"ד סי' ב סכ"ז עד טעם למה אינו נאמן בשבועה. והא דלגבי ממון נאמן, ולא אמרינן מינו דחשיד אממון חשיד אשבעה, ע"י לבוש סי' קיט סי"ח; טור ח"י"מ סי' צב; לחם חמודות עמ"ס חולין פ"א סי' י"ב ובתנחות מהר"א אזולאי על הלבוש שם).**

ב. **גם החשוד לאכול דברים שאין הרבים רגילים להקל בהם - חשוד להחליף** (שו"ע שם סי"ב, ועיי' שו"ת ב"י). [ולחציך בזה, מכאן שאי אפשר לסמך על משגיח כשרות אלא אם הוא זהיר בדברים שהרבים מתחמרים בהם (ני"ל)].

ג. **אדם נעשה בגדר חשוד - אפילו אם אכל איסור רק פעם אחת.** ואין צריך בזה 'חזקה' ג' פעמים, כמו בשאר דברים, משום דהכא בעינן שיהיה נאמן ודאי, וכל שיש ריעותא בנאמנותו, אפילו בפעם אחת, שוב אי אפשר להאמינו (ע"י חכמת אדם כלל ע"א סי"ה. ובתנ"ח דרכי חכמה שם ח"ב). ובכן שמסתבר שאפילו רצה לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, נעשה חשוד, יעיי' מילתא בטעמא, דהיינו דחזין דחשיד לעבור בעירה לית ליה נאמנות לאותו דבר).

ד. **כלל גדול יש לדעת דיני חשוד: "חשוד" - אינו דוקא אחד שנתקבלה עדות אודותיו בב"י שהוא בעל עבירה זו, [דבכה"ג פסול גם לעדות (ע"י חו"מ סי' ל"ד סי"א)], אלא אפילו אם יש עליו חשד בעלמא, שיצא אודותיו קול, קלא דפסיק או קלא דלא פסיק, והוה שנקרא חשוד. אצל אם הקול יצא על ידי השוואים שלו, לית ביה ממשא ואינו בגדר חשוד, כדאי ביבמות (כה). דלא חיישינן לקול שמקורו באוביו (ע"י שו"ע סי' קיט סעי' כ-כא. ועיי' בבתיא תשובה סי' קיט סק"י). ואם אין ידוע מקור הקול, אך יש תלעות שהוא שקר ועלילה, אין לחוש לו** (ע"י שו"ת בית אפרים סי' שכד. ועיי' דס"ל דנפסל רק אם איתחזק בב"י, יעיי').

ה. **אדם מחשיד את עצמו, כגון אם הוציא קול על עצמו שעבר על איזה איסור, או שמכר איסור לאחרים, הרי הוא חשוד על אותו דבר.** [אע"פ דבעלמא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע, שאני הכא, וכדקיי"ל בשו"ע ח"י"מ סי' לד סכ"ה] דאין אדם נפסל בעבירה על פי עצמו וכו', דאין אדם משים עצמו רשע, ומי"מ אין עושין אותו עד לתתלה, עיי'ש, ואם כן הכי נמי אין לסמך עליו לגבי איסור, ולא קרינן ביה עד אחד נאמן באיסורין (ע"י ערשי"ש סי' קיט סכ"א; כה"מ סי' קיט סי"א בשם כמה פוסקים. וכן אי' בשו"ת שו"ת ומושיב ח"א סי' טא).

ו. **אין לסמך ולהאמין על מחללי שבת דזמננו, אע"י שיש פוסקים שניתוק-שנשבו אלו, העוברים על איסורי תורה רח"ל, אין דינם כעכו"ם** (ע"י שו"ת בני ציון ח"ב סי' כט), מ"מ לגבי נאמנות אמרינן, הרי דאין דינו כעכו"ם, אפ"ה אינו נאמן על דבר איסור, כיון שחשוד על אותו דבר [וני"ל דה"ה דבבר שלא נראה להמון חכם שהוא דבר עבירה, אין עד אחד נאמן, אלא אי"כ אנו יודעים שהוא נזהר בו].

ז. **מי שאינו חשוד, רק שאין מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות, לדעת הרמ"א (סי' קיט סי"א) אסור לקנות ממנו דברים שיש לחוש בהם לדבר איסור, ודעת הש"י" (שם) היא להקל, יעיי'ש. והטו"ז סי' דאע"י דהרמ"א בדרכי משה הקיל, אולם בשו"ע החמיר, בפרט שאנו רואין קלקול בדורות, ולא איכשר דדי. ולכן, כי החכמת אדם (סי' שא), יש להחמיר בזה"י שלא לאכול כי אם אצל מי שהוחזק בכשרות, ובפרט בשר ויין אפשר דלכו"ע אסור, דהרבה פרצות יש בהם, ועל זה נאמר (משלי כג, ב) 'וישמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה' (ונראה דבזמננו יש להחמיר גם על שאר מאכלים, שיש בהם חששות שונים, כמו גם חשש ערלה וטבל וכו').**

ח. **"מוחזק בכשרות" - כתוב בערוך השלחן (סי' קיט סי"א), דאפילו לדעת הרמב"ם דס"ל, שצריך שיהיו מכירין אותו שהוא מוחזק בכשרות, אין הכוונה לצדיק וחסיד או ירא אלקים מרבים, אלא שמתנהג בדת ישראל, מניח טו"ת ומתפלל ג' פעמים בכל יום ונוטל ידיו לאכילה ומנהיג את ב"ב בכשרות, זה נקרא מוחזק בכשרות, הגם שיתכן שבאיהו פרט הוא חשוד מפני קלות הדבר בעיניו, ולכל הדברים הוא מוחזק בכשרות, יעיי'ש (ועיי' בארכות בשו"ת מהרש"א אלפאנדרי צ"ל, יו"ד ח"י"מ סי' טז).**

עלֵי ספר

לוח דבר בעתו - ה'תשס"ו. אוצר בלום רוב תוכן מחולק לחמשה מדורים: **עתים לתורה** - מקרא, משנה, תלמוד, הלכה, מוסר וחסידות, דבר דבור בעתו; **דברי הימים** - מאורעות העבר וימי וזכרון לזמניהם; **סדר היום** - דינים, הלכות ומנהגים דבר יום ביומו; **מעשה בראשית** - אלמנך מראות צבא השמים מיום ליום ומחודש לחודש; **יבנה המקדש** - הלכות ומנהגים לזמן שביהמ"ק קיים; **קרבה שנת השבע** - מוסף עיוני והלכתי לערב שנת השמיטה. נערך ברוב כשרון בידי הרח"ג מרדכי גוט, ב"ב. נוסף ומחובר לו שער **זמנים בעתם** - לוחות זמנים מדויקים לערי א"י וחול"י.

חינוך מלכותי - חלק א: מאמרים, רעיונות וקווים במשנת החינוך לפי דברי חז"ל. חלק ב: מאמרי חינוך לחורים ולמלככים לפי דברי חז"ל מסודרים על סדר פרשיות התורה. נערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב מרדכי הומינר, בני ברק תשס"ד.

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה יוסף גראסס חי"ו - אנטווערפן לרגל שמחת אירוסיה הבת תתי' עב"ג הבה"ח כמרי חיאל מיכל פונפדר ני"ו בן מחו"י הרה"ח ר' אהרן יע"י פונפדר חי"ו - אסדור במזל טוב ובשבעה טובה ומוצלחת קידושא רבה באולם "בית פנחס" - בעלזא	הרה"ח ר' צבי אלימלך עקיבא דנע"ג חי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמרי משה ני"ו עב"ג תתי' במזל טוב ובשבעה טובה ומוצלחת קידושא רבה באולם "בית פנחס" - בעלזא	הרה"ח ר' משה יוסף גראסס חי"ו לרגל שמחת אירוסיה הבת תתי' במזל טוב ובשבעה טובה ומוצלחת עב"ג הבה"ח כמרי חיאל מיכל פונפדר ני"ו ממצויני ישיבה דחסידים בעלזא - בני ברק יהא רעווא שיזכו לבנות בית נאמן בישראל לנחת ולתארת המשפחה. המבשר מקרבך לך, חתן אהרן נחמן	הרה"ח ר' אהרן (ב"ש) גרינפעלד חי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמרי דוד ני"ו עב"ג תתי' במזל טוב ובשבעה טובה ומוצלחת קידושא רבה באולם "בית פנחס" - בעלזא	הרה"ח והגיד משרידו דוד הישן ומגועי בעל "מעשה וקה" מנחם עב"י (התשל) ב"ד משה חיים י"ה האלבערסאטל נלב"ע י"ט מרחשון תשכ"ד לפ"ק ת.ב.צ.ב.ד.ה. הונצח ע"י בתו הגדולה מרת חיה מלשטינע' תתי' ובני'
ברכת מזל טוב נאמנה מוגשת בזה לידיתנו הנלבב איש החסד והמעש הרה"ח ר' צבי אלימלך דנע"ג שליט"א לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמרי משה ני"ו במזל טוב וגדרי יאה בורא עולם בקיין ישרים זה הבנין עם דורות ישרים מבורכים מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה. המבורכים בשם מתפללי היכל הכבוד - "בית פנחס" (האלב-גיין מנין) ה.א.מ.מ.ג.	לעילוי נשמת מוה"ר ר' יעקב ב"ר יצחק דוד ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשכ"ד לפ"ק ת.ב.צ.ב.ד.ה. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' נפתלי הירץ דנע"ג שליט"א	לעילוי נשמת מוה"ר ר' יעקב ב"ר יצחק דוד ע"ה נלב"ע ט"ז מרחשון תשכ"ד לפ"ק ת.ב.צ.ב.ד.ה. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' נפתלי הירץ דנע"ג שליט"א	לעילוי נשמת הגה"צ רבי דוד ב"ר יצחק זצ"ל מאשקאזיטש אב"ד באניאדא - מיטקאלץ נלב"ע ח"י מרחשון תשמ"ז לפ"ק ת.ב.צ.ב.ד.ה.	לעילוי נשמת מרת גאלדא ב"ר מנחם נחום ע"ה שטארק נלב"ע ט"ז מרחשון תשל"ד לפ"ק ת.ב.צ.ב.ד.ה. הונצח ע"י בניו שיחיו

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת וירא			
י"ט מרחשון תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב ג'ליון תקמ"ד			
הולדת מנחם	18:12	17:53	16:43
אנטווערפן	17:30	17:11	16:04
לונדון	17:31	17:15	16:05
מאנטשעסטר	18:08	17:44	16:39
ציריך	17:34	17:12	16:05
ווינ	18:10	17:49	16:38
אמסטרדם	18:31	18:06	16:59
פאריז	18:02	17:39	16:30
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"אל נא תעבור" – השיירה – "מעל עבדך"

וירא וירין לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה. ויאמר א-דני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך (יה, ב-ג). פירש: "ויאמר אדני וגו', לגדול שבהם אמר וכו', דבר אחר: קודש הוא, והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירין ויכניס את האורחים. ואע"פ שכתוב אחר וירין לקראתם, האמירה קודם לכן היתה וכו'.

ואם תאמר, הא אמרין בפסחים (א): דבחד ענינא לא אמרין אין מוקדם ומאוחר אלא מאי מוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר. יש לומר, דמה פירש"י הכא, לא דייננן ליה כדון מוקדם ומאוחר, אלא כדון מוקדם מוקדם. חזקוני

או י"ל, למאן דמפרש שהוא קודש, ולשכינה אמר שתמתין לו, והלא כבר נאמר "וירין לקראתם". אלא צריך לומר, כשרין לקראתם נסתלקה שכינה, ובשחור – חזרה, ואמר לה שתמתין עד שיכניס את האורחים.

פירוש אחר: וירא וירין – "שנצבו, והבין שרצו לבוא אל הבית מפני שהוא עת האוכל, כשראה אותם רין לקראתם להביאם אל ביתו, והשתחוה להם, לכבדם, ובלכתו, אמר והתפלל לפני הקב"ה שיתאכסנו עמו, כי אנשים גדולים ונביאים וצדיקים היו, וככה אמר בלכתו: א-דני (השם) אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור – החבורה והשיירה של הצדיקים הללו מעל עבדך, תן בלבם שיבואו אל ביתי".

למה לא ביקש אברהם על פחות מעשרה צדיקים?

אולי ימצאנו שם עשרה (יה, לב). פירש"י: "על הפחות לא ביקש וכו' ותשעה על ידי צירוף כבר ביקש ולא מצא". לא ידענא מאי שנא דגבי ארבעים וחמשה כתיב "לא אשחית" וגבי ארבעים ושלושים כתיב "לא אעשה", והדר כתיב "לא אשחית" גבי עשרים ועשרה.

לכך נראה לפרש הפסוקים כך: ויאמר אברהם "אולי יש חמשים צדיקים", דהיינו מנין שלם לחמשה כרכים, והשיב הקב"ה: "אם אמצא וגו' ונשאתי לכל המקום בעבורי", כלומר, דכיון שהוא מנין שלם, אסלה לעונם ולא אשחיתם וגם לא אדונם ביסורין. ויאמר אברהם, "אולי יחפרון חמשים הצדיקים חמשה", דהיינו, שיהיו תשעה לכל כרך וכרך, ואתה תצטרף עם כל תשעה ותשעה ותשלם המנין. והשיב הקב"ה: "לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה", כלומר, לא אשחיתם, אך אדונם ביסורין, מכיון שלא ימצא בהם מנין שלם בלא צרוף. ויאמר אברהם: "אולי ימצאנו שם ארבעים", דהיינו מנין שלם לארבעה כרכים, וכן שלשים – לשלשה כרכים, ויאמר הקב"ה: "לא אעשה בעבור הארבעים" וכן "לא אעשה אם אמצא שם שלשים", כלומר, אסלה ולא אעשה להם שום דבר, לא השחתה ולא יסורין, כיון שהמנין שלם, וגם הם יהיו רוב הכרכים. ויאמר אברהם: "אולי ימצאנו שם עשרים", דהיינו מנין שלם לשני כרכים, וכן עשרה לכרך אחד. ויאמר הקב"ה: "לא אשחית בעבור העשרים" וכן "לא אשחית בעבור העשרה", פירוש, לא אשחיתם לגמרי, אמנם אדונם ביסורין, מאחר שלא יהיה זה כי אם המיעוט של חמשה כרכים, אע"פ שיש מנין שלם לשנים או לאחד.

והיינו דפירש"י על תשעה וצרוף לא שאל אברהם כשלא מצא עשרה, שהרי כבר בקש ולא מצא, וחקר מה יהיה הצירוף מועיל, ולא מצא בדברי הקב"ה שיהיה הצירוף מכפר כמו מנין שלם, והצירוף אינו מוציל כי אם מהשחתה ולא מהיסורין.

ויש אומרים שעל פחות מעשרה לא בקש, שהיה סבור שיהיו לזמ ואשתו וארבעה בנותיו וארבע חתנותיו שהן עשרה כדאי להציל העיר בזכותם.

דעת זקנים מבטלי התוס'

לקח טוב

"ועקת סדום ועמורה" – שהרשיעו זה לזה

כשבח משום כפרה על הגנות. צדיים אלה, אין לאחד השפעה על חברו (שוב, כל זמן ששניהם קיימים).

בורא עולם יתברך שמו, מחפש, כביכול, צד חיובי מיוחד אצל בן אדם, והוא שעובר על פשעי חברו נגדו. אם כן, אומר הקב"ה, שהוא מוכן למחול, גם אני מוכן לעורר בעצמי את מדת הרחמים ולשאת את עונו.

ולא זו בלבד, אלא שבבריאת האדם כבר דאג א-ל רחום וחנן לכך, שלא יישאר לבדו. כי אם לא יהיה אחר זולתו הרי לא יהיה לו לאדם למי למחול ולמי לעבור על פשע. ועל כן ברא לו

כבר נתפרש בספרים הקדושים את מאמר חכמינו ז"ל "אל תהי בו לכל אדם" (אבות ד, ג), שטמונה בה כוונה נוספת המוסבת על אדם אחד, והיא, שגם אם ייראו לך בחינות שליליות מסויימות באדם, עדיין אל תמחר לראותו בראיה שלילית כוללת, כי יתכן שיש בו בחינות נוספות שבהן מצטיין הוא לטובה. ובכן, אל תקרי "אל תהי בו לכל אדם" אלא גם "אל תהי בו לכל האדם". רעיון זה הוא לא רק אמיתי, אלא גם יסודי מאד בראיית האדם את זולתו, כי כמעט שאין לך אדם שלא יימצאו בו ענינים חיוביים הראויים לשבח, וההסתכלות בהם עלולה לשנות את דמותו במדה לא קטנה.

לא רק ביחסים שבין אדם לחברו הדברים אמורים. במיוחד בעולם החינוך מרבים מהנכים מועילים ומלומדים מומחים להשתמש ברעיון זה, להשתדל למצוא בכל אחד ואחד את הבחינה החיובית שבו, כדי שיוכלו להוציאה, לעבדה ולפתח אותה עד שתזהיר ככוכב בהרכב אישיותו של התלמיד, החניך, ותעמיד את הבחינות השליליות בצל, כך שבסופו של דבר תגרום לכך שיצא היהלום האנושי אשר תחת ידיהם נקי ומוצחצח מכל סיג ופגם.

אלא שהבדל ניכר בין שימוש הרעיון ביחסים רגילים שבין אדם לחברו, לבין יישומו בעולם החינוך. במה שנוגע לתחום החברה (ראיית האדם את חברו), אין קשר כלשהו בין צדיים החיוביים של אישיותו האדם לבין השליליים. כל מה שרעיון זה פועל הוא רק שיהיה הרואה מרחיב את שדה ראייתו, שלא יתמקד רק על הגנות, אלא יבחין גם בשבח. עצם ההבחנה בכך, יתרום רבות בעיצוב דמותו הכללית בעיניו. הגנות יכולה להישאר ובמקומה עומדת, אלא שאין זה "כל האדם", שהרי מצוי בו גם מן השבח. מאידך, בעולם החינוך, המטרה גדולה יותר. לא רק להבחין בצד החיובי, אלא לשפחה ולהגבירה עד שתכבוש את כל אישיותו.

הצד השווה שביניהם הוא, שגנותו של אדם – כל זמן שהיא נשארת בקיומה – לא תתעלם מן העין עד שלא תיראה. הגנות עומדת במקומה, אלא שגם השבח נמצא בו. אך צד החיובי לא יכסה ולא יחפה על צד השלילי. וקל וחומר שאין

אותיות מחכימות

ועקת סדום ועמורה כי כזה ומתאם כי כזה מאל. ולא פירש מה היתה עקת סדום. ועוד כפל הלשון. אך בזה מוכן, שזה בעצמו ענין רשעות זה לזה והלכו זה את זה, וזה ועקת סדום ואמורה בעייתו, זה עם זה. ולכן מתאם כי כזה מאל.

"נשא עון ועובר על פשע" (ויינו שאם חס עובר על פשע, אזי הקב"ה נושא עון), אבל אם אין עולם בין העשית אזי כביכול כזה המשא לזה לנשא את העון...

זה "לא טוב היות האדם לבדו" וגו' (בראשית ב, יח) כי אם יתשא כמה יתכפר. "אעשה לו עזר כנגדו", זה העזר, מה שחזירו יהיה כנגדו, ויהיה עובר על פשע, ולכן ימחול לו הקב"ה על אשר חטא. תפארת שלמה

"עזר כנגדו", אנשים אחרים זולתו שלפעמים ית'נגדו' עליו ויגרמו לו צער, ובזה שהוא יסלח להם ויוצר לו "עזר" בכך שבעקבות סליחתו מעורר הוא את רחמי שמים על ראשו.

אף אנשי סדום ועמורה, הרעים והחטאים לה', אילו היתה האהבה שוררת לפחות ביניהם, היה עדיין מקום להאריך להם אף. אלא שאם גם זה נעדר מביניהם, נאבדה להם כל הזדמנות של כפרה.

ולזה נראה, בא, שכאשר מודמן לו לאדם מקרה בו חברו מתנגד לו ועושה לו עוול, מוטב שיוזכר שמן השמים זימנו את הדבר לפניו, למען ייעזר בו. ואם בבינה והשכל יתנהג, יכול הדבר להיות לו לעצמו עזר ולסעד גדול.

אמרות טהורות

אברהם אבינו האמינו אמונה פשוטה

על אף שזכה להתגלות אלקות

וירא אלו' ה' באלוני ממורא וזוהי ישוב פתח האוהל כחום חיים (יה, א). מאז נתתי טעם לדבר שלא מל אברהם אבינו במרם נצמטו, בעוד שמצינו (ויפא כד): "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה" (ענין חשב ערנות הכשם פר' שמיני ד"ה ויהי ביום השמיני הג'). ואמרת הטעם על פי מה דאיתא בזה"ק (ה"א צא א-ב, צה, ב) בפסוק: "וירא אלו' ה'", שבשעה שכל אברהם אבינו זכה להתגלות עליונה ביותר, ולכן לא מצינו בפסוק זה שאמר לו הקב"ה איזה דבר בשעה שנראה אלו', אלא שזכה לעצם ההתגלות העליונה, ע"כ.

ויש לומר, שאברהם אבינו היה סבור שלאחר שימול יזכה להתגלות כה גדולה, לא יוכל עוד לעבוד את הש"ת מתוך אמונה פשוטה, אלא מתוך ידיעה והשגה, ולכן לא מל, כדי שתישאר לו מדרגת האמונה, וכמובאר במדרש (במד"ר יב, ח): "שאלוהא שהיו מהולים לא היו יכולין להביט בשכינה, אלא נופלים היו כשם שנפל אברהם, שנאמר (לעיל יג, ג) 'ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלקים', והיינו, שאברהם אבינו במרם הסיר את ערלתו, לא זכה להתגלות אלקותו במדרגה היותר נעלית, וסבור היה שמוטב כך, כאמור.

אך באמת, לאחר שנצמטו ומל זכה להתגלות הגדולה של: "וירא אלו' ה'", מכל מקום, "והוא יושב פתח האוהל" – החזיק עצמו כמי שיושב עדיין אצל הפתח (עיי' אהבה ישראל ד"ה וירא אלו'), ונשאר באמונתו הפשוטה, וזאת מכיון שאז הבין כי ככל שהוא זוכה להשיג יותר אלקותו ית", עדיין יש אלקות גבוה מעל גבוה מה שטרם זכה להשיג, וממילא עליו להאמין כעת באמונה פשוטה בדרגות האלקות שטרם זכה להשיג.

ובזה פירשתי מה שאמרנו (תפילות הרחמן בברכה"ו בסעודת מילה): "הרחמן הוא יברך רך הגימול למשונה, ויהיו ידיו ולבו לאל אמונה", אף שיוזכה לראות פני השכינה שלש פעמים בשנה, והיינו, שאף אחרי שזוכים להתגלות

גדולה, גדולה ככל שתהיה, עדיין ישנן מדרגות אלקות נעלות יותר, וצריכים להישאר במדרגת האמונה הפשוטה כמה שטרם זכו להשיג.

הצדיקים – איבריהם ברשותם

וישא ענינו וירא וזנה שלשה אנשים נצבים עליו וגו' (יה, ב). י"ש להתבונן בכל מקום שנאמר וישיא ענינו אצל ראיה, וכי לא ידענו שכח הראות הוא על ידי נשיאת עפעפי העין, והיו ליה למימר סתם וירא והנה וכו', אך תתבונן שזוהי מדרגת הצדיקים אשר אבריהם והושיהם ברשותם, ובפרט כח הראות – אשר הוא מסרסורי החטא – יבלמוהו הצדיקים לכל ינוע את עצמו עד ירשהו השכל לפעול פעולתו בהבחה בשכל אם הראיה הזאת לא תנגד לחוקי התורה. וזוהי שאמרה התורה: וישיא ענינו וירא ולא וירא' סתם, להורות שאברהם אבינו לא ראה בפתאום שום דבר מבלי מעשה, רק כשהיה שופט בשכלו הענין תחלה, אז הירשה את עפעפי ענינו להרים ולפעול בחוש הראיה".

צפית והשתוקקות לקיים מצות ה'

וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלקים (כא, ד). "אדומור" ו"הרח"ק רבי שלמה לייב מלענשטנא" וצללה"ה וי"ע דקדק על הלשון 'שמונת ימים', שהיה לו לומר: 'שמונה ימים', אך נראה הענין הוא שאברהם אבינו ע"ה היה משתוקק למצוה זו כל שמונת ימים: מתי תבא לידי ואקיימנה, שהיה מצפה ומחכה כל השמונת ימים ויללות לקיים המצוה הזאת, כמו ששמעתי בשם כבוד הרב הגאון הקדוש אלקי מבאריטשוב וצללה"ה וי"ע בעת שהיה מגיע למצוה לולב ואתרוג, היה נעור כל הלילה ושואג כארי ורקד ושמה: מי יתן ויגיע הזמן שאמול הלולב והאתרוג לידי ולברך עליהם. כך אברהם אבינו ע"ה היה מתלהב והושק למול את בנו יחידו, שהוא היה הראשון נמול לשמונה ימים. לזאת כתיב: 'שמונת ימים' שהיה מצפה למצוה זו כל שמונת הימים מיום הראשון עד יום השמיני, משום הכי היה נחשב כל יום מהשמונה ימים כאילו היה מקיים בו מצות מילה".

תולדות ארם

וירא לוט ויקם לקראתם (יה, א).

יש לדקדק, למה באברהם כתיב: "וירא לקראתם", ואצל לוט כתיב: "ויקם לקראתם". ואפשר לומר ע"ד שכתב בספר "מליץ יושר" על מה שפירש"י לעיל (יה, ב) בשם הגמ' (כ"ט פג): – "כד חזוהו דהוי שרי ואמר פירשו לימנו מיד – וירא לקראתם", דלפי זה קשה, דהול"ל: וירא אחריהם. ותייר, דכיון שאמר לו אברהם אבינו להקב"ה שימתיני עד שיכניס האורחים, כדאי נהג מנהג דרך ארץ, ויצא בהשתחיה כשפניו כלפי המלך, והיה נחמד לאחוריו כל כך עד שנתרחק יותר מן המלאכים, ולכן היה צריך לרוץ לקראתם, ע"כ. ולפי זה נראה, דגבי לוט שלא היה נסוג אחור, לא היה צריך לרוץ לקראתם, רק "ויקם לקראתם" כדרך שעומדין לפני אנשים חשובים.

וכמו השחר עלה ויציאו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך וגו' פן תספה בעון העיר (יה, יט). והקשה, דהלא איתא במדרש (עיי' בר"ר רש פר' ג), שמלאכי רחמים היו, שהיו מפרסו מאברהם לאהר שש שעות, והמתניו היו היום וכל הלילה מלעשות רע, וא"כ למה נאמר: "ויציאו המלאכים" וכו', עיי"ש.

וי"ל, דבאמת לוט מצד עצמו לא היה ראוי להענישו, כי הוא לא חטא עמהם, אלא חטאו היו על שלא מיהה בהם. והנה, התוכחה אינה כי אם מצות עשה ד'הוכח תוכיח', והרי אין עונשין על מ"ע אלא בעידנא דריתחא (מנחת מא), ואותה שעה לא היתה עידנא דריתחא. אבל לאחר שעלה השחר, שהוא קרוב לניץ החמה שהוא עידנא דריתחא, לפי שכל מלכי מרע ומעורב משתחווים אז להחמה. כדאיתא בגמרא (ברכות ז), ומכל שכן בסודם דמצינו שהיו עובדים להחמה, כדאיתא במדרש (בר"ר ג, יב), לפיכך מיהרו המלאכים ויציאו בו ואמרו לו: ויקם קח את אשתך וגו' פן תספה בעון העיר – על שלא מיהה בהם, כשיגיע העידנא דריתחא בצאת השמש. ואמנם מעיד הכתוב (להלן פסוק כג): "השמש יציא על הארץ ולוט בא צוערה".

פני יחשע (שבת דף נה, ותי' כ"ב תיבת נמל להפסיג מה שהק' עליו. ועיי' בבלי"ה באן א"כ ובפר"ד י"ב, כג).

יתרון דעת

אמירת פרשת העקדה

מקורה וענינה (א)

טוב לומר פרשת העקדה – כדי לזכור זכות האבות לפני הקב"ה, וגם להכניע יצרו לעבודת הש"ת כמו שמסר יצחק נפשו.

ויתחיל בפרשת העקדה, מפני שאין לנו סמך על מה לסמוך אלא על זכות אבותינו הקדמונים, והוא מקיים אותו בגלותינו, ומפני שענין העקדה היה גדול במאד מאד בין מצד העוקד בין מצד הנעקד, עד שהקב"ה הבטיח לישראל, שביום הדין ישישראל בצער מפני המקטרגים והמבקשים עליו רעה, שנזכור עקדת יצחק, וזוהי לא נפחד משום ענין. ואפילו ענין העקדה אין צריך לזכור, אלא שנתקע בשופר, ומתוך אותו שופר יזכור לשופר של איל, ומזהיל יזכור ליצחק, ומיזחק הרי העקידה, ומתמלא רחמים בזה על כל עם ישראל, לא שכן ואין פגע רע שיוכל עם ישראל. ואם כן ראויה לזכור ענין העקדה כל יום ויום קודם שנסדר תפלתנו, כדי שיתמלא עליו רחמים אלקוני שבשמים ויקבל תפלתנו ותתנתנו בחמלה. ובעל נפש לא יבטל אותה בשום ענין, וגורם טובה גדולה לו ולכל ישראל.

וכתב הרשב"י זלה"ה בספר חזקוני (תק"ו קלט, א) וזה לשונו: לא אית מאן דמבטל מותנא מן בני אנשא בקרבן דעקדת יצחק, דכתיב ביה (בראשית כב, ט) 'ויעקד את יצחק בנו', אתקשר מדת הדין ואתעקד לעילא, ולא יזח ליה רש לקבל לבית דין רבבא דאורי גבורה, ועקדת יצחק מילא לישראל לאדברא ליה בכל יומא ובגולתא, דתנין עליון מכל מערעין בישין, וקלא נפיק ואמר: 'אל תעש לו מאומה', חזות אבהון יגן עליון מערעין בישין. עכ"ל.

עוד טעם אחר לאמרו בכל יום, מפני שבזכות העקדה נשבע יתברך והעלה לאברהם: 'בי נשבעתי נאם ה' וגו'. וירש ורעך את שער אויביו', ואנו מבקשים מאת הקב"ה שיקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ, ויפקדנו בקידת ישועה ורחמים שלא נשלוט בנו שונאנו, אלא שנשלוט בהם ונקח מהם נקמתנו על כל הרעה אשר הריע לנו, כי הוא קצף מעט והם עזרו לרעה (וכרי"א, טו). סדר היום (שחרית לשבת)

כשיאמר פרשת העקדה יאמר אותה בכונה גדולה, ויש עונות שעושה האדם – ובכונת פרשת העקדה יכופר עונו אם שב בתשובה שלימה לפניו יתברך. ואמרו רבותינו ז"ל (זה"ק בראשית כג, ב) שתפלת הבוקר היא כסוד אר"ה, ותקנה אברהם אבינו ע"ה, דכתיב (בראשית יט, כו) 'וישכם אברהם בבוקר' וגו', וכתיב (שם כב, יד) 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראדה', שהוא אר"ה באומרו: ה' יראדה וגו'. ספר הכונות מהאריז"ל – להמקובל האלק רבי משה טריסקי זצ"ל (הינציאה, ש"ס, עמ' צ')

פרשת העקדה והקרבנות צריך לסדר בבית הכנסת, שהוא מקדש מעט בגלותנו. וכדרך שהיו מזכירים זכות אבות קודם שחיטת התמיד של שחר, כמו ששנינו (יומא פ"ג מ"א) 'האיר המזרח עד שבתברכן' – להזכיר זכות ישני חברון, וכך היו מעדיקין הטלה לזכרון עקדת יצחק ואילו (תמיד פ"ב מ"א).

סידור הגיע"ץ (לפני העקדה, א)

עלי אורה

המשך

ולסיום יאמר: על כל אחד להקפיד ולאכול בשר וכדו' רק אצל אדם המוחזק בכשרות, ולא יזי בזה שאינו חשוף, וכבר כתב בעל ערוך השלחן (יו"ד סי' קט"ט) בשעתו, שהמנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל הוא, שכאשר אחד שאין מכירין אותו אם הוא מוחזק בכשרות מביא יין או בניה וחמאה וכדו', מביא עמו כתב הכשר מרב היושב על כסא הוראה, ויביחוד בזמן הזה שרבתה הפריצות והמינות, אסור ליקח מאדם שאין מכירין אותו בלא כתב הכשר, יעיי"ש. וראה בס' בית הלל (יו"ד סו"ס סה) – שבזמן כבר תקנו בפנקס המדינה, שלא ליקח שום דבר ממלך או יין אלא"כ יש ביד המוכר תעודה מהאב"ד שנעשה בהכשר, ואף במוחזק בכשרות נהגו כן, משום לא פלוג, ומיהו אם נאבד ממנו כתב ההכשר והוא מוחזק בכשרות, יש לסמוך עליו ולהאמינו, עיי"כ.

וביותר צריך להיזהר בזה בזמנו, שלא לקנות בשר שאינו חתום ב"מלומבא" ואינו סגור או ארוז חתום בתוך חותם, שהרי כבר שמענו שבתניות ורשתות גדולות נמכרים בשר שהמוכר אומר או מודיע על שלט שזה מהכשר פלוגי וזה מהכשר אלמוני וכו', ורבה המכשלה בזה. והן עתה נדע שבאה"ק משווקים הערבים בשר מני"ש שלהם במקומות כאלו, וכבר יצאו כעת גדולי הפוסקים וועדי הכשרות בקריאה להקפיד מאוד על האמור.

וכן צריך להיזהר גם בקניית שאר דברים, כגון ס"ת"ם, רצועות של תפילין או שאר דברים שבקדושה, שצריכין כתב הכשר מוסמך, שלא לקנות מאי שאינו מוחזק בכשרות ויוזע הלכה, דמה שנתן תשמיש קדושה מדברי מאכל וכן משמע מלשון הרמ"א שם בס' ק"ט סי' מ"ו שהוא חשוף בדבר דלא משמע לאינשי שהוא עבירה, לא מקרי חשוד, מיהו לאותו דבר אינו נאמן. יעיי"ש. וגם דבר זה צריך תיקון גדול בזמנו, כי הוא פרוץ מאוד, רח"ל. ולמזהיר ולנזהר שלומים יתן כמי נחר.

עוד עיי' הגר"ר שפא"י פתח הנהגה גאס שליט"א

אמירה נעימה

ורחצו רגליכם (יה, ד). וברש"י: "כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודת אלילים לביתו".

והקשה ב"כלי יקר": "זוהי רחוק מן הדעת, וכי מפני שומים שקלקלו לא יכניס שום אבק לביתו, ולמה יכניס אור השמש לביתו, והלא יש הרבה שעובדין השמש. אלא שמכל מקום אינה נאסרת, כך קרקע עולם אינה נאסרת." עיי"ש.

ונראה דלא קשה מידו, שהרי רש"י הדגיש וכתב במתק לשונו: "שמשותחיים לאבק רגליהם", ולמה לא היה די לו באמרו: "שהם משתחווים לאבק", אלא ודאי נתכוין לתרץ שלא תיקשי לך קושיא הגי'ל, לא אין הכי נמי דקרקע עולם אינה נאסרת משום ע"ה, אבל הכא מיירי שהשתחוו לאבק אחר שנדבק ברגליהם, והוי תלוש מן הקרקע, ונאסר משום ע"ה.

מהרי" שלש סאים קמה סולת (יה, ו). איתא בגמרא (כ"ט פג): "כתיב קמה וכתיב סולת (הוא אמר קמה והיא אמרה סולת) אמר ר' יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש".

הקושיא ידועה, שהרי כאן משמע להיפך, שהיא נתנה יותר מאברהם, וסולת עדיף מקמה. וי"ל על פי מה ששמעתי לפרש (מוכא בידברי אבות' להנהיג מנהגא שאשכח בשם הר"ח רמ"ל ספאס) דברי המנהג (אבות א, ה): "יודינו עניים בני ביתך ואל תרבה שיהיה עם האשה" – אם בראצונך שיהיו עניים ביתך, אז: אל תרבה – לאפות ולבשל בשביל האורחים – זה יהיה שיחה שלך עם האשה, רק יאמר לה: מה שמספיק לנו יספיק גם לאורחים, ואז לא תמנע טוב מבעלה.

ובזה יש לפרש דברי הגמרא: הוא אמר קמה, והיא הרבתה ליתן סולת, וזוהי יהיה לה פתחון פה בפעם הבאה לומר לבעלה: אם אתה מכניס אורחים אף אנכנמך אינו שלך: "מכאן שאשה עיניה צרה באורחים". הרי בשמים

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ב מרחשון (תרפ"ז)

עובדות מאולפות, שיחות קודש ואמרות טהורות

שמחת יום טוב – לאחר החג

בנו הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע כותב בכתביו, שלבאו - מרן מהרי"ד - ז"ל היו הרבה רעיונות בעניני צדקה. כגון: קודם כל חג היה מחלק הרבה צדקה לעניים ומשפחות נזקקות, ואח"כ בערב יו"ט היה שולח שוב פעם לחלק כסף לאותם נזכרים. פעם שאל אותו גבאי הצדקה: רבי, וכי מה יעשה העני עם הכסף בערב יו"ט, הרי כבר קנה את כל צרכי החג. השיב לו מרן זי"ל: אין הכי נמי, אולם באמצע החג, כאשר מתבונן העני במצבו, חושב בדעתו, אמנם עכשיו יש לי ב"ה כסף, אבל מה יהיה אחר החג, מאין יהיה לי כסף, והרהורים אלו משביבים ממנו את שמחת היו"ט, אך כאשר יודע שיש לו כסף מונח באמתחתו למוצאי החג, הרי שמחתו, שמחת היו"ט, שלמה.

עלים לתרופה (גל' רמז)

הפלת בעל תשובה מתקנת ומעלה

התפלות הנדרשות של בני ישראל
כ"ק דודי זי"ל (מרן מהרי"א זי"ע) אמר בשם כ"ק זקני ז"ל: מרן מהרי"ד זי"ע לתרץ קושיית המדרש (ויקרא' ל, א) על הפסוק: "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם" (תהלים קב, יח) - דהיה לו לומר 'לא בזה תפלתו', ואם לא בזה 'תפלתם', היה לו לומר 'פנה אל תפלת הערערים' - בהקדם סיפור מהבעל שם טוב הקי' זי"ע, שפעם אחת התאחר מאד להכנס לתפלת נעילה, שלא כדרכו, עד שכבר היה לילה כשכנס להתפלל. לאחר שהתפלל ערבית והבדיל על הכוס, אמר לתלמידיו את טעם אחרון לתפלת נעילה.

וכה סיפר להם: הרשע הגדול ביותר שהיה בעולם, שעבר על כל העברות שבתורה רח"ל, אתמול בהגיע ערב היום הקדוש לפנות ערב, וראה יהודים לבושים בתפלות רצים לבית הכנסת, עברה במוחו מחשבה: הלא גם אני יהודי כמותם, והיום בלילה הוא היום הקדוש ואומרים 'כל נדרי', ומדוע איני שת לב לכל זה. מחשבה זו עוררה בלבו את הניצוץ היהודי, אך בפועל עדיין לא עשתה עליו רושם, והמשיך בעסקיו כמקודם.

ביום הקדוש שחזרה ראה שוב שיהודים הולכים לביהכ"ק, ושם חדרה מחשבה בלבו: הלא גם אני יהודי, וכי זוהי תכלית לחיות כמו שאני חי. אך גם הפעם חזר לעסקיו כמקודם. לפני תפלת מוסף, כשראה שהולכים להתפלל, נדלק בו יותר הניצוץ היהודי, והתחיל להתבונן במצבו, ושאל את עצמו: מה נהני היהודים מתענים היום ומתפללים בביהכ"ק, ואני... אך עדיין לא היה בו כח ואומץ להחליט החלטה חזקה וגמורה לשנות את אחרות חייו ולשוב בתשובה.

כאשר הגיע זמן תפלת נעילה, וראה יהודים רצים לנעילה בהתעוררות רבה מאד, נתלקח הניצוץ היהודי שבו ונתעורר לתשובה אמיתית, ועשה לעצמו חשבון הנפש לאמר: אוי לי, הלא אין עבירה שבתורה שלא עברתי עליה, ואין בעולם עוד רשע כמוני. באותה שעה התחרט חרטה גמורה על כל מעשיו, ועזב מיד את כל עסקיו, ורץ לבית הכנסת כשהצבור עמד כבר באמצע תפלת נעילה, ופרץ בבכי מר לאחר שעלו במחשבתו כל מעשיו במשך כל ימי חייו, ומרוב מירות לא היה יכול להרגע ולהתחיל להתפלל, ורק אחר שהצבור גמר להתפלל, התחזק והתפלל תפלת נעילה.

ואמר הבעש"ט הקי', שמעשה זה, שהרשע הגדול ביותר שב בתשובה, עורר רשע כה גדול בשמים, עד שמאות ואלפי תפלות נדחות שלא עלו למעלה במשך שנים רבות, נתקנו ונתעלו באותה שעה עם תפלת הנעילה של בעל תשובה זה, ועל כן רצה גם הוא לכלול את עצמו עם תפלתו, והמתין עד אותה שעה שהבעל תשובה התחיל להתפלל.

ובזה פירש כ"ק זקני זי"ל את הפסוק: "פנה אל תפלת הערער", פירוש, הקב"ה פנה אל תפלת הרשע ששב בתשובה [וכענין שפירשו במדרש (ויקרא' טו): "זה תפלתו של מנשה מלך יהודה, שהיה ערער מעמישים טובים"], ועל ידי זה: "ולא בזה את תפלתם", כלומר, את תפלת הרבים, שכן על ידי תפלת בעל התשובה, נתקנות ונתעלות תפלות נדחות של שאר בני ישראל, שלא נתקבלו עד עתה.

דברות קודש ליל חושענא רבה (כידוע מנהג רבו"ח) מבעלזא לספר מעשה זה בליל חושענא רבה ונפרש בזה הפסוק תהי' רגול כ"ק מרן שליט"א להביא גם מה שהוסיף כ"ק מרן מהרי"א זי"ע ש'הקב"ה קבל את תפלת בעל תשובה זה, לפי שלבו היה נפשו על מאד ואמר שאין בעולם עוד רשע כמוהו, ובכך החשיב ורומם את תפלת כל יהודי באשר הוא. וזוהי: "פנה אל תפלת הערער", כי: "ולא בזה את תפלתם", פירוש הערער - הרשע על בזה את תפלת שום יהודי בעולם.

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך'ל ישרב בערש - ברושטיין ג"ה ת.צ.צ.ה.

חיוב קבלת פני רבו ברגל – למה הושמט מהפוסקים?

"זה לי יותר מארבעים שנה ששמעתי מהרה"ק מהרי"א מבעלזא שאמר לי בשם אביו הרה"ק מוהרי"ד, בטעם שהשמטו זאת הפוסקים, לפי השי"ש בסוכה כ"ז ע"ב דמשני הא דאזיל ואתי ביומיה דאזיל ולא אתי ביומיה, דהיינו בדר בתוך החתונה, ובברכות דף ח' ע"א: לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים, לא נשא שלמה את בת פרעה, והתניא אל ידור, לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה, וברשי"י: אם כפוף לרבו לקבל תוכחתו, ואם לאו - טוב להתרחק ממנו והיה שוגג ואל יהיה מזיד, עיי"ש. ובערכין דף ט"ז ע"ב קאמר רבי טרפון תמה אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה. ואם כן בזמן הזה אל ידור במקום רבו, דהוה כלא כייף, וכשדר מרוחק מרבו - הא אסיק השי"ש דלא אתי ואזיל ביומיה אתי חייב, ולכן השמטוהו הפוסקים, לא מדמיק".

שו"ת דברי יצב להנחיק מצאנו קלוניבורג צ"ל (א"ח"ח רכ"א אות א')

הוא היה אומר:

בשנים קדמוניות היה נסיון העושר גדול יותר מנסיון העוני, אמנם לא כן האזינא, בדורות האחרונים, שנסיון העוני קשה יותר... (כתבי הרה"ח המפ"ר רבי חיים נטע כ"ף ע"ה).

על ידי שיהודי הולך ומכנת רגליו לאסוף כסף צדקה בארבע קצות העיר, מתכפרים לו כל עוונותיו, ואפילו עבירות - איסורי כרת - החמורות ביותר! (דבר זה אמרה בשמו הרה"ק רבי ברוך הגר מסערטע וויזניץ צ"ל, כשבא פעם לבקר את כ"ק מרן מהרי"א מבעלזא זי"ע בתל אביב, ומרן זי"ל נתנה מאוד ממה שמע בשם אביו זי"ל, ואמר שעדיין לא שמע זאת, וביקש מהמיקור ברוך" זי"ל שיחזור שוב על הדברים...).

מקוה חם מזיק לגוף ולנשמה... (הנבא בס' 'סימן טוב' עמ' רלב, י-ס תשי"א - כפי שסיפרם הרה"ח ר' דוד מאיר ווייס שליט"א: ה"ה זה אחר חליות הרה"ח רבי אברהם בעריני טווערסקי צ"ל (בהרה"ק ר' נחום טישע מראחמסטריווקא זי"ע) ולויתו בחזרה מחר הויתם את הגה"ק מבילגורייא זי"ע, ובהגיע העירה פנה לבית הטבילה לטבול עצמו במקוה. וכשריד למקוה הרגיש שמי המקוה חמים מאד יצא תיכף, לבש בגדיו ולא עכ"ל... באמרו דברי אביו הנזכרים).

דער שוואכסטער בלעטיל גמרא שטייט העכער פון דעם העכסט'ן שמועס! [דחינו: כל לימוד דף גמרא, אפילו לימוד פשוט ביותר, בלא עיון, נשבו יותר משיחיה' מעמיקה ביותר... (שם ע"ע - מפי הרה"ח המפ"ר ר' ישראל קליין ע"ה)].

כשחסידיהם היו נדחפים סביבו, היה מעיר לפעמים בדברי המשנה (בבבא בתרא' ב): "והוא מתחמם כנגד אורן של חכמים" - ס' שטייט כנגד... (כתבי הרה"ח המפ"ר ר' חיים כ"ף ע"ה).

הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע

נשבר". והקשו שם התוס': וא"ת, הכתיב "ויצא יצחק לשוח בשדה" ודרשין (שם כו): שתיקן תפילת מנחה. וקשה היאך התפלל בזה המקום שאין בו מחיצות (עיי"ש תירוצם). וי"ל דשאני יצחק אבינו, שמדתו היתה 'פחד יצחק' (בראשית לא, מ), ולכן רשאי היה להתפלל אף במקום פרוץ, כי אמתה ממלך חלה עליו בכל מקום. וזוהי כוונת רב הונא, שכאשר ראתה ידו שטוחה בתפלה, אע"פ שזה היה בשדה שהוא מקום פרוץ בלא מחיצות, "אמרה דאי אדם גדול הוא", ששורה עליו יראה גדולה כל כך עד שיכול להתפלל אפילו במקום שאין בו מחיצות, עכ"ד.

ברם עדיין צ"ב בדברי רב הונא: "אמרה דאי אדם גדול הוא, לכן שאלה עליו" - למה שאלה עליו, וכי מאי נפק"מ מי הוא? וי"ל דר' חייא בא ליישב תמיהה זו, ואמר: "ראתה אותו הדור ותוהא מפניו". דהנה כתיב: "אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" (לחל כן, יט), ופירשי"ש: "צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק". וידוע כי מדתו של אברהם היתה מדת החסד. והנה, רבקה אמנו, בגודל קדושתה הכירה על צורת קלסתר פניו של יצחק שדרכו במדת החסד, שהרי היתה לו צורת פניו של אברהם אע"ה, וראתה ג"כ שמתפלל בשדה בלי מחיצות, מה שמורה על גדול היראה, וזה הוי כמתירי דסדתי.

וזוהי כוונת ר' חייא: "ראתה אותו הדור" - שפניו מורה שאין מדתו יראה כי אם חסד - "ותוהא מפניו" - דייקא, שתמהה מראיה פניו שמורה שמדתו חסד, ואילו ממה שידו שטוחה בתפלה בשדה בלי מחיצות, מוכח שמדתו פחד יצחק. לפיכך: "ותואמר אל העבד מי האיש הלוה" - שקלסתר פניו מורה על מדת החסד - "ההולך בשדה", וכיון שמתפלל בשדה מוכח שמדתו היא היראה. "ויתאמר העבד הוא אדוני" - לעולם מדתו פחד יצחק, יראה, ולכן מתפלל בשדה בלי מחיצות, ומה שמראה פניו מורה שמדתו חסד, "והוא אדוני", מפני שקלסתר פניו הוא משמש פני אדוני אברהם שמדתו חסד, ולחיות צצר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם הכל כאילו מדתו חסד, אבל באמת מדתו היא פחד יצחק ולכן מתפלל בשדה בלי מחיצות.

לימוד התורה - חרב פיפיות בידי בני ישראל
"שמעתי בשם אדמו"ר הגה"ק אור ישראל וקדושו מוהרי"ד זצ"ל מבעלזא שאמר לבאר דברי רש"י בפי' בחקותי על הקרא יונפלו אויביכם לפניכם לחרב' (ויקרא' כו, ז) - 'שיהיו נופלים לפניכם שלא בדרך הארץ', ודקדק דהרי לשון זה נאמר גם כן מקודם בקרא שם, ומדוע לא פירשי"ש שם זה; עד דקדק בלשון רש"י בקרא ד'מאה מכם רבבה ירדופי' - יוכי כך הוא החשבון כי' אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה, עכ"ל ודקדק דהרי בכאן מיייר במלחמה ומאי שייטי' דלשון **את התורה** לכאן, הוי ליה למימר 'עושין ומלחמה', ואינו מובן. ודיבר בקדשו לבאר הדבר, דהנה גם בקרא יש לדקדק, דמקודם אמר **'ורדתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב'** ואח"כ אמר **'ורדפו מכם חמשה מאה ומהא מכם רבבה ירדופו ונפלו אויביכם לפניכם לחרב'**, וקשה כפילת הלשון כיון שכבר אמר 'ונפלו לפניכם לחרב' למה לי שוב 'ורדפו מכם חמשה מאה' ובפרט מה שאמר בי' פעמים 'ונפלו אויביכם לפניכם לחרב' תמוה מאד.

וביאר דבעניי מלחמה ישנם ב' מינים, האחת במונחה הפשוט, מלחמה בין הנלחמים בחרבות ורמחים ותנינות וכידונים, ואולם אחרת בני ישראל יש לנו עוד עצה ללחום על שונאיו לא בחיל ולא בכח, ובזה נשתתנו מכל חרב אומה ולשון, והיא בעסק התורה, וכפירשי"ש בתהלים קמ"ט 'ורוממות אל בגורנם וחרב פיפיות בידם' - שבוה נוכל לנצח דתורה ותפלה המה חרב פיפיות, עיי"ש.

ומעתה יבואר הקרא תהי' למדבר מקודם במלחמה הטבעית, ואמר **'ורדתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב'**, ואח"כ מדבר במלחמת התורה שגם בזה נוכל לנצח, ואמר: **'ורדפו מכם וגוי ונפלו לפניכם לחרב'** ובה כתב רש"י: מרובים עושים את התורה, והכונה שעושים מלחמה עם התורה והתורה חרב פיפיות בידם, ובזה כתב רש"י שפיר שלא כדרך כל הארץ דמלחמה זו היא שלא כדרך הארץ, ומדוקדקים הכתובים ופירשי"ש, עכ"ד הקדושים והנחמדים".

שו"ת 'עצבת הלבונה' להגאון רבי נפתלי הירץ באבאבאן זצ"ל אב"ד סאמבור (בהקדמה 'ראש הגבעה' אות יג. וראה מ"ש כעין זה בגליון תיט במדור 'אמרות טהורות')

שלשה ימים אחר יום ההילולא רבה, כ"ב חשוון, חל יו"ד של בנו חביבו הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע, שנסתלק לשמי רום במיטב שנותיו ביום **כ"ה מרחשון תש"י** וגופו הטהור נטמן בטבריא ת"י סמוך לתלמידי הבעש"ט הקי'.

הן ידוע עד כמה היו קשור ודבוק באביו הקי', מרן מהרי"ד זי"ע אשר כבר מילותיו הראה לו חבה יתירה בקבוע עמו שיעוריו תמידין כסדרן. תקופה ארוכה אף למד עמו בצוותא, משך כשלש שעות בכל יום, יחד עם נכדו - בן חתנו הגה"ק רבי פנחס מאוסטיילא זי"ע - הגה"צ רבי ישעי' זושא טווערסקי הי"ד, בהתבטאו פעם: "כשאני לומד אתכם, הנני מקיים מצוות והגדת לבנך ולבן בנך".

אחיו כ"ק מרן קוה"ק אדמו"ר מהרי"א זי"ע היה מברך בכל שנה ביום האהרצייט אחר הילעקדק און בראפני' לעילוי נשמתו: **"זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל"**. אמן כן יהי רצון.

מה טוב ומה נעים להביא גרגר נחמד ממשנתו הטהורה על פרשת השבוע הבעל"ט, פ' חיי שרה, בשילוב דברי אביו הקי' זי"ע, למען יהיו שפתותיהם דובבות בקבר ויעיתירו בעדינו לפני כסא הכבוד, למען יחיש עת פדיון בבי".

ותואמר אל העבד מי האיש הזה ההולך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדוני (כד, סח). ויש לדקדק, איך אמר אליעזר "הוא אדוני", הלא אברהם היה אדונו ויצחק היה רק בן אדונו.

ויובן בהקדם דברי המדרש (בר"ר ס, טו): "אמר רב הונא, צפת (יראתה, רבקה) שידו שטוחה בתפלה, אמרה ודאי אדם גדול הוא, לכן שאלה עליו. ר' חייא אמר, ראתה אותו הדור ותוהא מפניו". וי"ל דמר אמר חדא ומר אחר חדא, ולא בא ר' חייא אלא לפרש את דברי רב הונא. דהנה, כ"ק א"א זי"ל נמין מהרי"ד זי"ע אמר לפרש את דברי רב הונא, דלכאורה צ"ב איך ידעה - עיי' שראתה ידו שטוחה בתפלה - שאדם גדול הוא. אלא, דאיתא בגמרא (ברכות דל): "אמר רב כהנא, חציץ עלי מאן דמצלי בבקתא", ופירש רש"י: "דמצלי בבקתא - בבקעה, שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת ביצה

"מחד שביק לשבתין" או "ברוך ד' יום יום" –

ביאור מחלוקת שמאי והלל בזה, והלכה כמו (א),
תניא, אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה
אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל
הלל הזקן, מדה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח, ב) ברוך ד'
יום יום. תניא נמי הכי בית שמאי אומרים מחד שביק לשבתין ובית הלל אומרים ברוך
ד' יום יום (דף טו ע"א).

בפירושו עה"ת כתב רש"י ז"ל על הפסוק (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו"
בזה"ל: "... תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נודמן לך חפץ יפה תהא מזמין
לשבת". מתבאר מדבריו – שהביא את שיטת ב"ש ללא חולק – ששיטה זו נלמדת מפשוטו
של מקרא במצות "זכור את יום השבת לקדשו". ובכך העיר על כך הרמב"ן (שם) "וזה
ברייתא היא ששניה במכילתא כר' רבי אלעזר בן חזקיה בן גרין אומר 'זכור את
יום השבת לקדשו', תהא זוכרו מאחד בשבת, שאם נודמן לך חפץ יפה תהא מתקין
לשבת, אבל בלשון יחיד שניה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא אמרו: תניא אמרו עליו על
שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבתו וכו', אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו וכו',
ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י): 'שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה
במשתא, ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכור שבת זו מפיו, לקח חפץ טוב אומר לו
לשבת, כלי חדש אומר זה לשבת, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר כל
מעשיו היו לשם שמים. והלכה היא כדברי בית הלל".

ח"ל האור דורע (ח"ב הל' ע"ט סי' יח): "וריש פרק יו"ט בביצה תניא, אמרו על שמאי הזקן
כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת וכו', אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה עמו וכו', הלכך
הרצה לעשות כב"ש עשה, שבי"ה מודים לב"ש – דהכי עריך טפי, והא דמסיק אבל הלל
שכל מעשיו לשם שמים – היה נוהג כן, אפילו הכי אתמר דב"ש עדיפא, כדאייתא פרק כל
כתבי הקודש (שבת קט). 'ושבאר ארצות במה הן זוכין... בשביל שמבכרין את השבת,
דאר"ח ובר אבא) פעם אחת נתארחתי אצל בעה"ב אחד בלודקיא והביאו לפניו שלחן של
זהב וכו' וקערות וכוסות וקיתניות וזלזולות קבועות בתוכו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני
מגדים... אמרתי לו בני במה זיכתה לך, אמר לי קצב הייתי וכל בהמה והבהמה שנהא
אמרתי זו לשבת. אמרתי לו, ברוך המקום שזכך לך, הרי אתה רואה שנהג כב"ש, צא
וראה מה עלתה בו, ומיהו העושה כב"ה לא הפסיד" (מובא בר"מ סי' רת ובמג"א שם סק"א, וב"פ
ע"ה סי' רמב). ולפי זה יתיישבו דברי רש"י עה"ת, וכן נקטו כמה פוסקים להלכה שעדיין
לעשות כב"ש (עי' מ"ב שם סק"ב).

שני נביאים התנבאו בסגנון אחד לתרוץ דברי רש"י שיעלו גם לדעת ב"ה, והם המזרחי
(שם) והמטה מנשה (חיד אות תג). וח"ל המזרחי נגד דברי הרמב"ן: "נראה לי שאינה טענה,
מפני שלא נחלקו ב"ה עם אלא בענין המאכלות... ולכן אם תהיה הלכה כב"ה, איה
אלא בענין המאכלות, שהם דברים המצויים תמיד וראוי לומר עליהם 'ברוך ד' יום יום
יעסם לנו', אבל הברייתא של מכילתא האחרת שהמחלוקת שבין שמאי הזקן והלל הזקן
היא על החפצים הנאים והכלים החדשים, שאינם מצויים תמיד, ולא מצוין שנחלקו בהם
ב"ש וב"ה, נימא בהו הלכה כשמאי הזקן" (ראה פ"ה ח"ט עה"ת).

המהר"ל בספר גור אריה (שם) תמה על דבריו, וכתב לתרוץ דברי רש"י: "אבל התיירוץ
האמיתי, דגם הלל מודה בדבר זה, ולא אמר הלל 'ברוך ד' יום יום' אלא כאשר היה צריך
לכלי היום – לא ניח בשביל שבת, כי 'ברוך ד' יום יום', שלא אמרו התורה להניח
להשתמש בכלי – כיון שהוא צריך לו, אבל היכי שאין צריך לכלי כלל בחול, למה
ישהמש בחול שלא לצורך, כיון שאינו צריך לו. והייתי שדקדק רש"י בלשונו 'אם נודמן',
פירושו לא שלחוק לצרכו, שאו היה צריך לו, ואין צריך להזמין אותו לשבת, אבל אמר
שנודמן לו, ואין צריך לו, רק שהוא כלי יפה נאה, ולפיכך יתקנו לשבת". ודברי השפת
אמת (כאן) תואמים לדבריו, שכתב: "ונראה דגם לבי"ה צריך לעשות כן, רק דלבי"ה אסור
לאכול בחול כל שאין לו כוח לשבת, ולבי"ה כשצריך לו מותר, אבל כשיש לו ב' בהמות
או ב' חפצים צריך להניח הטובה לשבת כדריש"ה בחומש (פ' יהוה) זכור כו'".

לפי הרבה מפרשים אין בזה מחלוקת כלל להלכה בין ב"ש לבי"ה, וכלשון הב"ח: "דב"ש
וב"ה לא פליגי אלא שזה כך הי' מדרתו וזה כך, וביד כל אדם לאחוז במנהג שמאי הזקן או
במנהג הלל הזקן. והאידנא נהגו עלמא כשמאי הזקן" (ראה: "יריעות שלמה" למחרש"ל על
פרש"י עה"ת 'פתח עינים' להדריש"ה כאן בשם "יש מי שכתב: 'יפה תואר' ב"ר ד. ו. והדברים
מבוארים בשו"ע הרב (סי' רמב ס"א)". "דרשו ב"ש שהתא זוכרו מאחד בשבת שאם נודמן,
לך חלק יפה תהא מתקין לשבת, ואמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד
שבת וכו', אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שהיה אומר 'ברוך ד' יום יעסם לנו
צרכינו', ואף הלל מודה שכדברי ב"ש יותר נכון לעשות, אלא שהיה בוטח בה' שבודאי
יזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים" (ביאור זה מקורו במהרש"א כאן, ואילו ב"ש הגם שבדאי
היה בוטח בה' במדרגה געילת, כתב בשיטה לא נודע למי [וכאן] שהיה מתיירא שמא יגרום ההטא).
ונמצונו למידה בד מחדשו, כי בעצם המצוה כולם מודים שיש לזכור את השבת מאחד
בשבת ולהזכין את עצמו לקראתה, וב"ה בגודל מדה בטחונו לא היתה לו בקינת בהמה
ביום ראשון שום מצוה כהנכה לשבת, כי היה בטוח שממילא תהיה לו בהמה נאה לשבת.
מכאן שדבר זה באמתה דלבה אלא, ואין כל אחד וזכה למדרגה כוח בטחונו, ולכן
כל אדם עליהם להנהיג כב"ש (כאורים נוספים במחלוקת ב"ש וב"ה – בע"ה במאמר הבא).

עלֵי אורחָה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני איסור אכילה אצל החשוד לדבר-איסור (ב)
א. האם מותר לאכול מאכלים שאין בהם שום חשש – בבית אדם החשוד על דברים
אסורים? הטו"ז אומר, דחיישנן שמא יאכילנו דבר-איסור (ויו"ט סי' קיט סק"ד בשם הדי"מ
שהביא מהגהות אשרי. ועיי' בפרי"ח סק"ב, דאין זה מעיקר דיון אלא חומרא בעלמא ומשנת חסידים. ברם
הבכור שור [אכילת עמים עיי' דף ל"ט] הוכיח מהגהות אשכנזי, וכן נשמע מהרמב"ם [סוף פ"ח מהל' מאכלות
אסורות] שזה אסור מעיקר דתין. ועיי' נדרים [ב]. "אל תהי רגיל אצל עם הארץ, שסופך להאכילך שבלים; ואל
תהי רגיל אצל כנען ע"ה שסופך להאכילך תרומה". אמנם בדיעבד, אם נתארח אצלו, מותר לאכול
דברים שודאי מותר ואין בהם כל חשש. וכן אין חשש על הכלים שאוכל בהם (כן משמע שם
ברמב"ם. וכ"ה בשו"ת שבת הלוי ח"ד סי' צ).

ב. החשוד לאכול דברים אסורים אך אשתו ידועה ליראת השם, וכל עניני המטבח מתנהלים
תחת השגחתה, לבלתי יתערבו שם שום חשש מאכלות אסורות וכדו', מותר להתארח
בביתם. (אכדאי במס' עיי' דף ט"ז דב"ה דב"ה שנישאת לעם הארץ וכו' הרי הן בחזקת כשרות עד שיחשדו.
ועיי' רוח חיים להגר"ח פ"י קיט סק"א; כ"ה"ה שם סק"ח). ופשוט שאם הבעל מוחזק בכשרות,
והאשה לא, אסור להתארח בביתם, שהרי היא מנהלת את עניני המטבח.

ג. אדם שחשוד במכירת דברים אסורים, למרות שאינו חשוד באכילתם, אסור לקנות אצלו
בשר כשר וכדו', שהרי חשוד על "לפני עור", אבל מותר להתארח אצלו ולאכול עמו. וכן
אם שולח לביתו ממאכל מותר לאכול ממנו, כי חזקה שמה שהוא אוכל משגרו לו (שו"ע
שם סי' קיט סי"ב. ועיי' עוד בסיד' לבני החשוד לקל אי חשוד לחמיר או איפכא).

ד. מי שנוהג איסור באיזה דבר בגלל שסבור שהדיון הוא כך או מכח חומרא שהחמיר על
עצמו, מותר לאכול עם אחרים שנוהגין היתר בדבר, שודאי לא יאכילוהו דבר שהוא נוהג
בו איסור. והייתי שדאק אם האחרים יודעים שהוא נוהג בו איסור, ודאק אם אלו
שאוכלים שם אינם חולקים עמו בסברא. אבל אם חולקים עמו בסברא, וסוברים שהוא
טועה במה שהוא נוהג איסור, לא יאכל עמוהם (רמ"א שם סי'. ועיי' בפ"ה ובכ"ה סק"א בשם
האוי"ו ח"א סי' תרג. ועיי' בהגהות יד אפרים שם סק"ד).

ה. מי שמתארח אצל בעה"ב שסומך על הכשרים שאחרים אינם סומכים עליהם, האם בעה"ב
נאמן לומר שזהו מההכשר המהודר, או דמקרי חשוד ואינו נאמן? הנה, אם מה שסומך על
ההכשרים המפוקפקים בא מתוך זלזול וקלות דעת, ודאי שאינו נאמן. אבל אם הוא סומך
עליהם בגלל שסבור שזה הכשר טוב, אזי בסתמא (היינו שבעה"ב לא אמר כלום) לא יסמך על כך
שהגוי לפניו מהכשר המהודר, אבל אם אמר לו בעה"ב שנותן לו מההכשר המהודר –
אפשר שהוא נאמן (עיי' דרך אמונה על הרמב"ם הל' שמיטת פ"י סק"ט). ועיי' בציון הלכה סק"ח בשם חמוי
הגר"ש אלישיב שליט"א. ועיי' מה שדן בזה בהגהות דרכי חכמה על חכ"א כלל ט"ז סי' סק"א).

ו. שכיח מאוד בזמננו אצל בעלי-תעובה שבאים להתארח אצל הוריהם שאינם שומרים
תורה ומצוות, וההורים מתחשבים בכנות בראצות ורגשות הן שרוצה לאכול רק מאכלים
הכשרים מההדרין, [ולשם כך אף קנו כלים וסירים חדשים לבשלם עבורו, ומזיחים הכלים
בפני עצמם, והם גרים במקום שאפשר לחשק כל המאכלים למהדרין], והבן מכיר בחוריו
שרוצים בשביעות רצונו, ובעבר כבר בדק ובידו בתניות אם חוריו אכן קנו רק מאכלים
הכשרים מההדרין, כי לצדד לחקל [כשקנו רק מההדרין, גם לצורכם], מאחר שהוא כשעת
הדחק, ובתנאי שאין גם חשש על ביטול עכו"ם (עיי' שו"ת אג"מ יו"ד ח"א סי' טז. ועיי' מה שהארכתי
בשו"ת שבת הקהתי ח"ה סי' קמב).

ואם ההורים אינם מקפידים על כשרות בשבילו, ויש להם בבית גם מאכלים אסורים, אזי אם
מחזיק שם בשר וכדומה משלו, צריך שהיו בחותם בתוך חותם (עיי' שו"ע שם סי' קיט סי' טז).

ז. מי שחשוד באכילת אצל איסור אלא אינו חשוד לשאר איסורין – האם מותר לתת לו דבר
מאכל שיבשלנו או יתקנו, או לאו, דחיישנן שמא יחליפנו בדבר איסור? הנה, יש בזה
כמה חילוקי דנים – אימתי חיישנן (עיי' שו"ע שם סי' טז), אבל אם הוא חשוד על איסורין שאין
חרבים מקילים בו, ודאי חיישנן שיחליף (עיי' לבוש סוסי' קיט).

עלֵי ספר

לקט אמרי קודש מרבו"ח מקבלעא זיע"א – לקט אמרות טהורות ומאמרים קדושים
אשר נתקנו כותבם וכלשונם מחיבורים וכתובים מפורסמים אשר העלו על הכתב דברות
קדשם של רבו"ח [בניהם החיבור שכתב הגה"ח מביולוגיא, היכתבים מפרן מהר"ש זי"ע,
הסטרעליסקער חיבור, מאקאווער חיבור, בית פנחס, מקרא קודש, קול יעקב, ועוד, כפי
שפוטרו במבוא הקלטי כל פרטים, תקופותיים ונלולות] בלא כל תוספת ושינויים מדברי
קדשם. יצא לאור בראשונה בשנת תשל"ט, ועתה נדפס מחדש במהדורה חדשה ומפורטת,
הכוללת פערות ראשי התיבות, פיסוק וחלוקה מחדשת לקטעים, תיקונים והוספת אלפי מראי
מקומות, השלמות הפוסקים עליהם מוסבים הדי"ת ולשונות המדרשים [אשר הכותבים לא
סרחו להתיקנים בשלימות], הוספת הרבה די"ת שנקטו מפי ספרים וספרים מוסמכים,
ובעיקר מוקני וגדולי החסידים אשר כתבום כבדרך אגב בתוך חיבוריהם, ועיר כאן ועיר שם.
חמשה כרכים מהדורים הכוללים תורת רבו"ח על הגהות על המעדים, וכן ליקוטים על
נביאים וכתובים, ש"ס, על סדר התפילות, וענינים שונים, תשובות ואגרות קודש ועוד, [כרך
נוסף, ובו מפתחות מפורטות על כל חמשה הכרכים, הכולל מפתחות על פסוקי תנ"ך, ש"ס,
מדרשים וזוה"ק וכו', וכן מפתח ענינים מפורט על כל חלקי הקלס יצא לאור בקרוב בע"ה,
ונתין יהיה לרכשו בנפרד]. תשרי תשס"ז, קרית בעלזא ירושלים עה"ק.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

החתן היקר כמר ישכר דוב קאהן נ"י בן ידידנו הבלתי נשכח איש החסד והמעש הרה"ח ר' יעקב אלימלך קאהן (נאכמאן) ע"ה מגבא ביחמ"ד דחסידי בעלזא – אנטווערפן לרגל שמחת נישואיו ע"כ תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפק המלי' לתורה ביחמ"ד חסידי בעלזא – קרית בעלזא רבב באולם בנות ירושלים	הרה"ח ר' שלמה מרת'י גראסמאן הי"ד לרגל שמחת נישואי בתו תח' ע"כ החתן היקר כמר אהרן גלנדראר נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפק	הרה"ח ר' משה שווייצער הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו ע"כ תח' בת הרה"ח ר' חיים משולם זושא האנשטטר הי"ד במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפק	ברכת מזל טוב לבבית מגשים אנו בזה קדם אבני-תותננו היקר, מוקיר והרים רבנו ותלמידיהו וארזו גופי' עושה ומעשה לתורה ולחסד, שמו מפארים לשו"ת הרה"ח ר' שלמה מרת'י גראסמאן שליט"א לרגל שמחת נישואי הבת – אחותנו תח' ע"כ החתן היקר והמצויין כמר אהרן גלנדראר נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפק בואר עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת, אשר ועושה וכל טוב סלה. המבורכים מקרב הלב, בנין ותחנין ומשפ' נאמן יו"ט ע"כ באר פליטאל פריעדמאן בארהם ברוקלין נ"י. מאיר משה	ברכת מזל טוב לבבית מגשים אנו בזה קדם אבני-תותננו היקר, מוקיר והרים רבנו ותלמידיהו וארזו גופי' עושה ומעשה לתורה ולחסד, שמו מפארים לשו"ת הרה"ח ר' שלמה מרת'י גראסמאן שליט"א לרגל שמחת נישואי הבת – אחותנו תח' ע"כ החתן היקר והמצויין כמר אהרן גלנדראר נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לפק בואר עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת, אשר ועושה וכל טוב סלה. המבורכים מקרב הלב, בנין ותחנין ומשפ' נאמן יו"ט ע"כ באר פליטאל פריעדמאן בארהם ברוקלין נ"י. מאיר משה	לעילוי נשמות מוה"ר ר' בנימין ב"ר אלימלך ע"ה נלביע עבדיך וירא סי' מרחשון תשפ"ה לפק ומרת תנח ב"ר מרדכי שמעון ע"ה נלביע סי' מרחשון תשנ"ו לפק ת.נ.צ.ב.ה. הונעחו ע"י בנם הר"ר מרדכי (מישל) שמוקביץ לעילוי נשמות מרת עפרל לבית ב"ר מנחם ע"ב (ה' הערשל האלבערטהאל) ע"ה נלביע סי' מרחשון תשנ"ו לפק – ת.נ.צ.ב.ה. הונעחו ע"י בניה החשובים, האחים מושה ור' שמחה דוד – ויאלף הי"ד
--	--	--	---	---	---

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת חיי שרה			
ב"ו מרחשון תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גיליון תקמ"ה			
דף	מחיר	החלף	אנטיגרפיק
18:03	17:45	16:34	לונדון
17:20	17:03	15:54	מאנטשטער
17:20	17:06	15:54	ציריך
18:00	17:37	16:30	ווינ
17:26	17:04	15:56	אמסטרדם
18:00	17:40	16:27	פאריז
18:23	17:59	16:50	פראנקפורט
17:53	17:31	16:21	

מבדוק החדש - ר"ח סכ"ו ויום ג' ד'
המודל: ליל שלישי בשעה 21:05 - 8-11 הלוקים

תורתן של ראשונים

ביאור המו"מ עם בני הת ועפרון:

אברהם אבינו הסתיר מתחילה כוונתו האמיתית

ויקם אברהם וגו' וידבר אל בני הת לאמר. גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחות קבר עמכם וגו' (כ"ג-כ"ד). רבות הן השאלות בפרשה זו: הראשונה, אם רצה את מערת המכפלה למה לא ביקש מיד שיפגעו מעפרון בן צוחר שיתן לו המערה; ועוד, באמרו "תנו לי אחות קבר עמכם", וכי יעלה על הדעת שביקש להיקבר בין מתאים, עד שהם השיבו לו "איש ממנו את קברו לא יכלה ממך" (פסוק י), ועוד, תיבות "בקצה שדה" (פסוק ט), לכאורה מיותרות, והיה די באמרו "יתן לי את מערת המכפלה", וכן, למה נאמר "ועפרון יושב בתוך בני הת" (פסוק י), כי ידוע הוא שהוא הגדול; וכן למה חזר לומר "לעיני בני עמי נתתיה לך" (פסוק יא), אחר שכבר אמר "השדה נתתי לך", ועוד, "וישתהו אברהם לפני עם הארץ" (פסוק יב), למה השתהוה להם, הלא לעפרון היה לו להשתחוות, שהרי השדה שלו היתה והוא אמר "השדה נתתי לך", ועוד, "ועיני עפרון את אברהם לאמר לו. אדוני שמעני" וגו' - מהו "לאמר לו", והיה די שיכתוב "ועיני עפרון את אברהם", ועוד מה רצה לומר "וישמע אברהם אל עפרון", והיה די באמרו "וישקול אברהם לעפרון את הכסף".

"הנה כל זה מובן בשאלה הראשונה, כי הוא היסוד, עד שכתב הקדוש רש"י (וזהו ח"א ק"ב - ק"ב), כי כמאן נזכר להוציא דבר גדול לענייני העולם, והוא זה, כי מי שרצונו והפצו להשיג דבר מה, אין ראוי לו לגלות דעתו והפצו בפירושו, אלא יש לו להסתיר העניין ולסבב פני הדבר, באופן שמתוכם יראה שאין דעתו על הדבר ההוא, ואחר כך יגלו הדבר ויסבבוהו קו לקו, בענין שלא ירגישו השומעים הדבר". והנה כי כן כאן, זמן רב עבר על אברהם אבינו, שהיה זה הדבר, של מערת המכפלה, שמוון בלבד, מאז שבאו המלאכים אצלו, וכתוב שם (לעיל י"ח) "ואל הבקר רץ אברהם", ואמרו רז"ל (ע"י וזה"ק שם) שנכנס אוריו באותה מערה וראה גר דלוק שם, והכיר שהיה קבור שם אדם ואשתו. וזוהו הראה חכמתו, שלא רצה לדבר בענין המערה, באופן שלא ירגישו עפרון הדבר, עד שהוצרך לדבר.

"ועכשיו כל כוונתו היתה על זאת המערה, ולא להקבר בין מתאים, והוא סבב פני הדבר וכסה דעתו, ואמר להם: גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחות קבר עמכם" - אני חפץ להקבר ביניכם, ולא להפרד מכם ואפילו במוות, כמו שלא נפרדתי בחיים והייתי תושב עמכם. והם חשבו שזה היה דעתו, והשיבו לו לפי דבריו: 'במבחר קברינו קבור את מתך', אחר שאינך רוצה להבדל ממנו.

ולפי שכל ישעו והפצו היה במערת המכפלה, לפי שידע שמששת ימי בראשית היתה מוכנת לו. וזה ידע והבין מצד שם 'מכפלה', שנועה קעה' כמנין שנותיו של אברהם. כמו שהודיעו למשה מנין חייו בענין הסנה שעולה ק"כ (שפיר ב"ט), לכן כשהם אמרו 'איש ממנו את קברו לא יכלה ממך', שמח מאד, לפי שעפרון שם היה, כמו שאמר 'ועפרון יושב בתוך בני הת', בענין שעפרון לא היה ראוי להשיב פניהם ריקם, אחר שכנעו עפרון במערה היתה נראית לו, ואמרו 'איש ממנו את קברו לא יכלה ממך'. ולכן יוקם אברהם' בשמחה, 'וישתהו לפני עמ הארץ'. ואז התחיל לגלות כוונתו מעט מעט. ואמר: 'שמעוני ופגעני לי בעפרון בן צוחר יתן לי את מערת המכפלה אשר לי'. והתחיל להחליף להם השאלה ואמר 'יתן לי את מערת המכפלה אשר לי בקצה שדה', כלומר, איני שואל ממנו השדה אלא המערה שהיא בקצה שדה, באופן שלא יבא לו כל כך נזק. ועוד כמו שכתוב שם, כשנכנסו עפרון במערה היתה נראית לו חושך ואפלה בתוכה, לפי שאין המטמון נראה אלא לבעליו. ולפי שאמר 'יתן לי', שנראה במתנה, חזר לומר 'בכסף מלא יתננה לי', ולא תחשבו שאני רוצה להבדל מכם, אלא 'בתוככם' אני רוצה להקבר.

לקח טוב

יצא מכלל ארור לכלל ברוך - בזכות שירות הקדושה

ומתנם להגיע לזה יבורכו ויוערכו בהוקרה מליאה, אלא גם ערך כל חפץ - דומם שאינו יודע בין ימינו לשמאלו - שהיה נוכח באירוע ההוא יתייקר. העט שבו נחתם ההסכם יהיה יקר המציאות. רהיטי החדר יזמכרו בסכומים עתיקים, וכל רואיהם יצביעו עליהם, יעידו ויגידו: ככה ייעשה לחפץ אשר כולם הפצים ביקרו.

כל כך למה? כי לא מדובר על טובה כלשהיא, כי אם על ענין גדול ונפלא בעל תועלת מרובה לאין ערוך, לאלפים ולרבבות לאורך ימים. כפי גדול ערך הענין, באותה מדה תגדל מדת יוקרם של כל דבר ודבר שבאו בשימוש לקראתו.

אותיות מהכימות

ויאמר כל ברוך ה'. ונמלך רכתי (ס', ז) על ידי שפרת אורו לדיק בלחמנו לא מכלל אורו לכלל ברוך. ... אמר הכסף ט"ו נכ"מ, כי אפילו גוי שאכל מין מאכל שמוצא בו נילוף הקדוש, וכזה האכילה היתה עשה שירות לנשאל, נשען עליו כל מה להניח סוף, אף שאינו כל כך כמו בנשאל שאלו...
מאור עינים (פ' מטות, מוצא כס' כע"ט ט"ו פ"ה ט')

לפי האמת אין המשל מתאים, באשר עסקו בענינים של חיי שעה, בעוד שהנמשל עוסק בחיי עולם: עבודה שכן ישראל עורך למקום ברוך הוא, אין ערוך אליה כלל וכלל, כי רם ערכה על כל רמים, וכל שכן בעבודה הנערכת על ידי צדיק וקדוש הדבק באביו שבשמים בדביקות מוחלטת. כל מי שבעקבות עשייתו הביא עור וסיוע לעבודה כזאת, אין ספק שנתעלה בכך עליה גדולה, ואף לצאת מכלל ארור לכלל ברוך.

ואם תימצא, תמצא יסוד רעיון נשגב זה גם בדברי הרמח"ל שכתב בזה"ל: 'כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל ומקלקל העולם עמו, ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבד בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם בחיות משמשי האדם השלם המקדש בקדושתו יתברך...' (מסלת ישראל, פרק א. ע"ש).

מקובל הדבר בין בני אדם, שכאשר נהנים ממועשה חסד מסויים, אוי מכירים טובה לא רק לעושה החסד לבר, אלא גם לאחרים שתרמו אף הם מנוגפם ומאודם לאותה עשייה של חסד שצאצא כתיקונה.

לדוגמא: עגלה מלאה דברי מאכל היתה זקוקה להגיע לאיזה כפר, בו נערכה שמחת התונה מסויימת, ואם לא תגיע העגלה בעתה ובזמנה תושבת חלילה כל השמחה. לאחר מאמצים מרובים הגיעה העגלה ליעדה. ברור עתה, שיכירו המחותנים טובה במדה גדושה לבעל העגלה שהואיל בטובו לנסוע שעות ארוכות בעבורם. ואם ישמעו ממנו שהשאל את הסוסים הרתומים אל עגלתו מחבור, שהסכים להשאילם בטובו הגדול למען מטרה חשובה כזאת, אין ספק שלא יתעצלו המחותנים מלהביע את רגשי תודתם גם לאותו משאיל, על אף שלא נסע בעצמו. והנה מספר בעל העגלה שבעצם היה מוידע להסיע לקחות רגילים שלו ממקום למקום, אלא שלגדול נחיצות הענין, נעתרו לו ונתנו הסכמתם לבטל את הנסיעה ביום ההוא למען יוכל להגיע הקנה. גם המה יקבלו תודה מיוחדת ומרגשת. וכל כיוצא באלו.

אך אם יגזים בעל העגלה וימשיך להקריא רשימה ארוכה של משתתפים בדבר, שלא ידעו כלל על הענין הנעשה, אלא שמביניהם יצא עור וסעד בלא יודעין, יניחוהו לנפשו. כל זמן שמדובר באנשים כאלה שעשו את מעשיהם למטרת החסד הלו, מגיעה להם תודה. אך האיכר, בעל השדה, שאצלו נרכשה חבילת הקש שממנה שבעו הסוסים די צרכם קודם יציאתם עלי אורה, כבר אינו שותף בדבר התודה הניתנת.

ברם, לפעמים נדירות ישתנו פני הדברים. והוא כאשר יצא דבר גדול ונשגב, האמור להביא טובה אדירה ונפלאה למדינה שלימה למשך זמן רב, או אז יגדל ערך כל פרט ופרט שבאו - בכוונה או במקרה - ליד שימוש כדי להגיע לטובה ההיא. בהמחשת זמננו: אם יחתם הסכם של שלום בין מדינות מריבות זה עשרות בשנים, הרי שלא רק האנשים שטרשו במשאם

ונתנו ידידים זמירות שירות ותשבחות ברכות וזמירות מקרב לב נשמיע, קדם מעב"ת איש תבונות וזך הרעיונות, הרביץ תורה והפיק פנינים ומרגליות כח"י שנים בבית מדרשו הר"ג רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א

רב בחימ"ד יאחב"י ישראל דחסידי וויניץ - אנטווערפן
לרגל השמחה הגדולה שמחת אירוסיו בתו הכלה החשובה והמהוללת תח" ע"ב"ג החתן החשוב והמהולל בתשבחות ממזיוני ישיבה דחסידי בעלזא בב"ב כמו מתת"י עקשטיין נ"ח - בן מחו"ד מ"ח בקהל מחזיקי הדת בארה"ב הר"ג רבי אשר אנשיל עקשטיין שליט"א
ענני הגפן בענני הגפן דבר נאה ומתקבל
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישראל ומבורכים לתפארת כל בית ישראל מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן המבורכים בהערכה והערצה רבה - ירדיו ומוקירו בבחימ"ד דחסידי בעלזא אנטווערפן
הרב פינחס אברהם מייזער שלמה זינגער יעקב ישעי' ווינטערניץ וואלף גראס לייזער פרידמאן אלטר אסטרייכער מרדכי זאב שוונפלד לוי צבי דירנפעלד יעקב שפירא בן ציון הכהן ווייסמאן מאיר שלמה בן אשר זעליג דרענדער משה שלמה גרויז שמעון פיליפ מאיר פויגל שלמה פערנער

אמרות טהורות

מדת החסד מוכיחה על תורתו ועבודתו של האדם

והיה הנערה וגו' ואמרה שמה וגם גמול אשקה אותה
הוכחה לעבדך ליצחק וגו' (כד, יד). "אליעזר עבד אברהם בחר בסמיו זה ולא באחר, כי זהו הוכחה היותר ברורה על כל מדותיו ומעשיו של האדם... וזהו הרמז בהתחלת תורה שבעל פה: 'מאומתי קורין את שמע בערבית משעה שהכנהים נכנסים לאכול בתרומתן, כי דרך בני אדם לפשפש במעשיהם ולהתקרב לעבודת ה' בשעה שהעולם שרוי בצער, ועל פי הרוב מוציאים זאת לפועל על ידי ריבוי אמירת תהלים וכוונת עיצומה בתפלה ובדקדוקים רבים ולא על ידי עשיית חסד, לעסוק בעניני צדקה לחמול על דל להושיעו בעת צרתו. ועל זה מרמזין לנו חכמינו ז"ל במשנה: 'מאומתי קורין את שמע' – מה היא קבלת עול מלכות שמים אמיתית – 'בערבית' – רמז בשעה שהעולם שרוי בצער ובחשך – 'משעה שהכנהים' – הם תלמידי ההכמים שפרנסתם מוטל על הצבור – 'נכנסין לאכול בתרומתן' – תרומת הצבור שתורמים בעד כדי שיהיה להם די ספוק, וזה סימן לקבלת עול מלכות שמים שלמה, שגם ההתקרבות לה' על ידי תורה ותפלה היא אמיתית.

ואולי גם לזה כוונת כמה שאמרו (ביב טז): 'רבי פתח אוצרות כשני בצורתו וכו', ללמד לבני אדם בינה שתשועת ה' יכולה להיות אך על ידי פתיחת האוצרות להאכיל הרעבים ולכמת את הערומים, ואך על ידי זה ירחם ה' להושיע בעת צרה."

בית ישראל, גראדוסק

מדות טובות ולא מופתים

וירין העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מכדך
 (כד, יז). וברשי' ז"ל: "לפי שראה שעלו המים לקראתה". יש לתמוה על אליעזר, אחר שראה המופת הגדול שעלו המים לקראתה, ואין לך הוכחה גדולה מזו, אם כן לאיזה צורך הוסיף לבדוק עם הסימן "הגמלאיני נא מעט מים מכדך".

אמירה נעימה

ויושם לפניו לאכול ויאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי וגו' (כד, לג). ובתרגום יונתן איתא, דכיון שראה סם המות אמר "לא אוכל עד עם דברתי" וגו'. וצ"ב, הלא חז"ל אמרו (עי' ילק"ש רמז קט) שהמלאך היסב את הקערה שהיה בה סם המות והניחה לפני בתואל, ואם כן מה היה איכפת לו לאליעזר בזה שראה סם המות.

ויש לומר שיפה כיוון אליעזר כמה שלא רצה לאכול עד אשר ידבר דבריו, הדנה התוס' כתבו בקידושין (פז, ד"ה בפירוש) דבשאלות דרב אחאי פסק שקטנה שהלך אביה למדינת דבס, וכולים אמה ואחיה לקדשה מדרבנן, כדן יתומה שאין לה אב, דתקנו לה רבנן קידושין, וה"ר מנחם מיוני ז"ל היה אוסר לקדשה, משום דחיישינן שמא יקדשה אביה לאיש אחר במקום שהוא, ונמצא זה עובר על איסור אשת איש. ושלח לו ר"ת: לדברך אם מות האב במדינת חים היא תיאסר להנישא לעולם, כי שמא יקדשה אביה במדינת חים ואין אנו יודעים למי. והשיב רבינו מנחם: להא לא חיישינן, כי "לשמא יקדש" חיישינן, אבל "לשמא יקדש" לא חיישינן, כדאיתא בגמין (כח) שמא מות לא חיישינן וכו', ולכן כשתגדל יכולה היא להתקדש בעצמה. והנה הטעם דלא חיישינן "לשמא יקדש" הוא, משום דמוקמינן לה אחוקה שהיתה פנויה, אבל "לשמא יקדש" חיישינן דלא הוי נגד החוקה (עי' רש"י בגמין שם).

ולפיכך, כשראה אליעזר שהמלאך החליף את הקערה שהיה בה סם המות, ונתנה לפני בתואל, אמר: "לא אוכל עד אם דברתי דברי", כדי שיאמר דברו כעוד בתואל חי וחיוב להשיב לו דבר – אם כבר קיבל עליה קידושין מאחר או לא, אבל אם ימתין עד אחר הסעודה, ואז הרי כבר ימות בתואל ולא יוכל לברר אצלו אם כבר קיבל עליה קידושין מאחר. ואף על גב דל"שמא יקדש" לא חיישינן, משום שהיא בחזקת פנויה, כנ"ל, מכל מקום לא רצה לסמוך אחוקה היכא דאיכא לברורי ולמיעובד, דמבא ליה בלי שום מידוש. "יבן הוא."

בנין שאול (תביא גיט בעל "בנין אריאל", וסיים "יבן הוא")

ברם, למדים אנו מכאן שעיקר מבחן האדם הוא לא במופתים אלא במדות טובות, ולא בהן אליעזר את נדיבות לבו של רבקה במעט מים שנתנה, כי כל אחד יכול לקחתו חנם מן הכאר, אלא עיקר כוונתו היה לראות אם תעשה את הדבר בשמחה ובזריזות, כמו שאמר: "והיה הנערה אשר אומר אליה" – אין 'והיה' אלא לשון שמחה (ויק"ו יא, ז). ואכן כך עשתה רבקה, שנאמר: "ותמהר ותורד כדה"; "ותמהר ותער כדה" – הכל בזריזות בחשך ובשמחה, כי בזאת ייבחן האדם אם הוא שש ושמה לעזור לוולת. ועל כך אמר העבד: "אותה הוכחת לעבדך ליצחק" – שהיא ראוייה לעבדך העובד את ה' בשמחה, בחינת יצחק – מלשון: "צחק עשה לי אלקים".

דברי ישראל, מאדוין

מעלת הנהגה משולחנה של צדיק

ויהאמר לא אוכל עד אם דברתי דברי וגו'. ויאמר עבד אברהם אנכי (כד, לג-לד). וידועים דברי חז"ל בזה, שנתנו לפניו סם המות, ולכן אמר: "לא אוכל עד אם דברתי דברי" (ראה תרגום יונתן).

"נראה לי לרמז בזה, על פי הדיוק גדול מעלת הנהגה משולחנה של תלמיד חכם, הצדיקים אשר קדושת מאכלם מביא אל האדם קדושה יתירה לסייעו לעבודת הבורא. לא כן המאכל הבא מסמ"א הוא מוטמם לב האדם, והוא כמו סם המות לאיש אשר ישר הולך. לכן, באמת, הם לא נתנו כלום סם בתוך מאכלם, אך המאכל שלהם היה לפני העבד הזה כמו סם המות, עין כי הוא היה רגיל לאכול משולחנה של אברהם אבינו, ושרה אמנו היא המכירה ומכשלת המאכל מצד הקדושה, וכל טועמיה חיים וכו'. לכן כאשר בא העבד אל בית לכן ובתואל, היה ירא לנפשו ממוכאם לכל יטמם לבו כמו סם המות, לזאת לא רצה לאכול עד אשר ידבר דברי תורה, כי הדברי תורה מביא קדושה לתוך המאכל. לזה אמר: "עבד אברהם אנכי", וזהו הדברי תורה, כי המספר בשבחו של הצדיק הוא כמו דברי תורה, ובוה היה ניצול."

תפארת שלמה

והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה ותדר העינה ותשאב ואמר אליה השקניני נא (כד, מה). יש לדקדק בשינוי הלשון שבדברי אליעזר, שהרי לרבקה אמר: "הגמלאיני נא מעט מים מכדך" וכאן שינה וסיפר שאמר "השקניני נא".

ויש לומר, כי אליעזר עבד אברהם רצה לבחון את הנערה אם צנועה היא או לא, וכך אמר בדברי תפילתו (כד, יד): "והיה הנערה אשר אומר אליה חטי נא כדך ואשתה" – שהוא יבקש שהנערה בעצמה תשקנו מכדה, "ואמרה שמה" – ואילו היא תושיט לו הכד בבקשה שישתה לבדה, כי אין זה מדרכי הצניעות להשקות בעצמה לאדם זה, ואי: "אותה הוכחת לעבדך ליצחק". ואכן כך עשה העבד, שאמר לרבקה: "הגמלאיני נא מעט מים מכדך" שהיא בעצמה תשקהו, אבל רבקה בגדול צדקתה לא עשתה כן, אלא: "ותאמר שמה אדוני" – שישתה לבדו.

ולכן כשסיפר אליעזר את הדברים, לא רצה לגלות להם מבחן זה, שביקש כזאת מרבקה, שהרי עדיין היתה אז וזה לו, לכן שינה ואמר: "ואומר אליה השקניני נא" – שתתן לו לשותת בעצמו.

ומגדרות נתן לאחיה ולאמה. ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו וגו'. ויאמר אליהם אל תאחרו אותי וה' הצליח דרכי וגו' (כד, נג-נד). שמעתי לפרש בשם הגאון מה"ר מרדכי בנעט זצ"ל מה שאמרו "תשב הנערה אתנו" וגו', דכיון שנתן להם מגדרות מפירות ארץ ישראל, שמע מינה שהוא מחזיק שארם וסוריא דינם כארץ ישראל, דאי לא הכי אסור להוציא פירות ארץ ישראל לחוץ לארץ (כ"ב צא, ואם כן, כיון שארם הוא ככלל ארץ ישראל, תשב הנערה אתנו, ויכול יצחק לבוא לכאן, ודפח"ה).

ואוסף עליו לפרש תשובת אליעזר: "אל תאחרו אותי", כי לעולם כאן הוא חוץ לארץ, והכל מעלין לארץ ישראל (כתובות ק) ואל תאחרו אותי בחוץ, והפירות לא הוצאתי אלא כפי מפת הצורך למוזנות צידה לדרך – שמותר להוציא, אך "זה הצליח דרכי" שקפצה לי הארץ ונשארו הפירות כדרי ואותם נתתי לכם.

יתרון דעת

פרשת העקדה/ ענינה וסגולתה (ב)

בבוא אל מקומו בבית הכנסת יתחיל מקודם לומר פרשת העקדה, כי בעוד שהוא מקדים לומר פרשת העקדה בשעה שנתעורר מדת החסד של אברהם בשירתו דעפרא בשעה שהלך לעקוד את יצחק בנו ואז יותר טוב, שהוא עת רצון, וראוי ונכון לומר אז פרשת העקדה ושאר בקשות, כמבואר מזה בוזהר פר' פינחס. וידוע כי **אמירת פרשת העקדה היא לבבוש את הדין**, ועל כן ביומן בשם "אלקים" שבכל פרשה זו שהוא גימטריא ש' במילואו, כזה: אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם, כמנין שם הדין בא"ת ב"ש – מצפ"ץ גימטריא ש', ובוה ממתיק הדין שבשם אלקים בדידות גימטריא מצפ"ץ שהוא שם הדין בא"ת ב"ש שהוא רחמים. אור צדיקים (ס"ב ס"ב)

כאשר יאמר פרשת העקדה יכוין בפסוק "ויעקוד את יצחק בנו" שיעקוד הקב"ה ויקשור כל המקטרגים על ישראל למעלה, ולפי שאמרו חז"ל (בר"ר נז, ה): בשעה שהיה אברהם אבינו ע"ה עוקד ליצחק היה עוקד הקב"ה לכל השרים של מעלה, ובזמן החורבן אמר הנביא לישראל: מה אתם סבורים כי אותם השרים עדיין הם קשורים, כבר חותר הקשר שלהם, שנאמר (נחם א, ז) "כי עד סירים סבוכים" וכו' – שרים סבוכים, ולכן טוב לכוין כשאומר "ויעקוד את יצחק בנו" שהקב"ה ברחמים יחזור לקשור אותם השרים פעם שנית, כדי שלא יקטרגו על ישראל בשעת התפלה לפחות וכו', כי אברהם מדת א-ל הוא עוקד למאריהו דדינים שהם מצד יצחק בנודע, והיינו מלת "את" לרבות השרים לעקוד אותם בשעת התפלה.

מקור חיים להמקובל האלקי רבי חיים הכהן זצ"ל – תלמיד מהר"ו (ס"א אסק"ה, וכו' ב"אליה רבה" ס"א אס"ה)

פרשת העקדה יאמר בכונה גדולה, ושים עיניו ולבו עד כמה מגעת עבודת השם, שאברהם אבינו ע"ה גמר בלבו בלב שלם ושמוח להשחט בן יחיד אשר אהבו יותר ממנו ולהעלותו עולה, ויצחק אבינו ע"ה בן שלשים ושבע שנה סבר וקיבל, וילכו שניהם יחדיו ברצון גמור. ובמרידות יאנח על קיצורו בעבודתו יתברך מאור מאר, ויתעורר התעוררות קדוש ליחוד מכאן ולהבא ליראה את ה' רצון האהבה.

עבודת הקדש להחידו"א זצ"ל (צפון שמיר ס"ב באת יא)

כתב מזה"ר די לונגאוו ז"ל ב"דרך החיים" (דף קכ ע"ב), כי הזמן היותר ראוי לומר פרשת העקדה הוא **בזמן תפילת מנחה**, א"ע שראוי לאומרה גם בשחרית, משמע שתפלת מנחה היא כנגד יצחק והוא זמן הדין הקשה, ועיקר אמירת פרשת העקדה הוא כדי להגביר חסד על גבורה, ומהאי טעמא תקנו לקרונה פרשה זאת בראש השנה, ועוד אי' בוזהר סדר ויצא, דשעה שנעקד יצחק היה בין הערביים.

דוח חיים להג"ח פלא"י זצ"ל (אריה ס"א כס"ו)

כשיוצא לדרך יאמר עקידת יצחק כולה בכונת הלב, ואחר כך יאמר זה: "כשם שאברהם, הוא בעל החסד, עקד את יצחק שהוא גבורה, כן הש"ת יעקוד כל שונאי ואויבי ומקטרגים מעלי ומעל על ישראל אמן..."

קיצור של"ה (עניני תפילת הדרך, עניני ע"ה הנסתר, ועי' קב הישר"פ): שבת מוסר פרק לא אות ב. וע"ע בס' זכר נתן דף אות י. שהביא לומר פר' העקדה "כשרוצה לילך למרחקים"

במכתב ב' שבחקדמת ספר "צמח השדה" להגאון מבאנדיאר ז"ל כותב ז"ל: פרשת עקידה טוב לומר כל יום בכונה, והוא מסוגל לגידול בנין ולבטל הרעיונים. עכ"ל.

אלף כתב (אות רא)

ידוע העקידה והקרבנות צריך לאמורם בבית הכנסת, שהוא מקדש מעט בגלותו וכו'...

גודל סגולת העקידה ומעלת אמירתה, עיין בתיקונים ובשאר ספרים מאירים ומזהירים: תחילה וראש אמירת העקידה בכונה עצומה (ג' פעמים) ביום, **קודם כל תפלה**, היא משברת מנועולא דפרולא ובוקעת כמה רקיעין, ועולה התפלה למעלה; **ב' לאיש אשר נמצא בצרה גדולה**, יאמר אותה ז' פעמים בכונה עצומה ודבמותע שליש עם הדין רצון, כמו שנדרש בסידורים, וישעיהו ה' מצרתו, ג. **האומרה בכונה גדולה ובתלהבות**, סגולה נפלאה אין למעלה **הימנה לכפרת עוונות**. ד. מבטלת מיתה מבני אדם, ובפרט בזמן שחולאים רעים ח"ו מצויים בעולם, זכות קריאתה היא כתרס לפניהם; ה. מעורר זכות אבות, וזכות ישראל עולה לפני אביהם שבשמים; ו. כובש את הדין ומגלה את הרחמים; ז. להכניע כל המקטרגים ומרעין בישין וכו'.

גם אמירת העקידה מסוגלת על כל צרה שלא תבא, כמו שכתב הריקאנטי בפירושו על התורה סוף פר' וירא, שאלמלא עקידת יצחק אין אחד מכל הנבראים יכול להפיק רצון שאלתו מרוב דקדוקי הדין והמקטרגים המונעים במקום שיש מעבר השאלות.

ימלט נפשו להגאון המקובל רבי אברהם שלום חמוי זצ"ל מארם צובה (כלבאות תרמ"ד, ס"א יא)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ זי"ע מלובלין – "ראש הברזל" יומא דהילולא כ"ב חשוון (תקע"ט)

מזיגה מיוחדת התמוגה בו בהאי גאון אדיר, מגדולי ארזי ורבני לובלין, רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ זי"ע, והיא חריפתו העצומה לצד בקיאותו המפליאה, ובכך יצא לו קו תהלתו כגאון הגאונים ונתכתב בפי כל בתואר נעלה - "דער אייזערנער קאפף" [ראש הברזל]], על שם מוחו החרף וראשו הכביר שנתפרסמו מחידושיו המרעישים והברקותיו הגאוניות שהיו קשים כברזל, עמוקים ומושרשים, מבלי להזיזם.

בדורו הלך לפניו שמעו הטוב **"כי היה לו לב מבין וכליות יועצות, חכם לבב ואמין כח בש"ס ופוסקים, ולחדש ולפלפל בהיותו דאביי ורבא, ונחה עליו רוח חכמה ובינה כפלים לתושיה, ודבריו בהלכה היו ברוכים..."** - כדברי הגה"ק רבי יעקב געזונדהייט זצ"ל אב"ד ואראשא בהסכמתו לחיבורו, וזכה להערצה מופלגת מגדולי גאוני דורו. ידידו מנוער הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד מפלוג בשבחו לאמר: **"נחל נובע מקור חכמה, ישלח שרשיו שרשי עץ הדעת והמזימה, מקום אשר יפול העץ שמה, יהי פארותיו ילכו וינוקתיו על תלמי שדי מקום בינה, בעיר הצדק קריה נאמנה, ה"ה כבוד אהו' מחו' ידידי וחביבי הרב הגאון הגדול החר"ף ובקי מופת הדור המפורסם כש"ת..."** (ביטא אפרים) אור"ח סי' ה').

גם גיסו הגה"ק רבי צבי הירש מזאמושטש זצ"ל מתארנו נשגבות: **"הכימא דיהוודא, יתיב בתוונא דלבאי, איהו וגולתי' יאי, ה"ה כבוד אהו' גיסי ידידי וחביבי הרב המאור הגאון הגדול המפורסם בתורה ויראת ה', נר ישראל פטיש החזק עמוד הימיני..."** (תפארת צבי יו"ד סי' נב).

למרות התנגדותו הידועה לדרך החסידות, כיבדו החוזה הק' מלובלין זי"ע ואף שלח אליו את חשובי תלמידיו, כהרה"ק הישיבת משה' זי"ע והיהודי הק' מפרשיסא זי"ע, להשתעשע עמו בפלפולי דשמעתא, בהתבטאו פעם בשבח תורתו וחרירתו העצומה והעיד **"שלמד תורה בטרהר"** (כתבי ריי' שו"יב עמ' קפה).

במיוחד היה בקשרי אהבה עם הראב"ד דשם הגה"ק רבי יום טוב נעטיל זצ"ל בעל יטהור רעיונים¹, מגדולי תלמידי החוזה הק', שאף פקד על אלו שפנו אליו בשאלה, לשאלו את פי המרא דאתרא, באמרו: **"אי אפשר לעשות כנגדו דבר, הלא התורה מגינה עליו"**.

עם היותו מפורסם בישראל בשמו ובכינויו, שכן "גדול מרבן שמו", לא נודעו כמעט פרטי תולדותיו, מה גם שרוב חיבוריו וחיידושי בשי"ס ובהלכה לא נדפסו מעולם כי אם זה המעט שראה אור בשם **"נשטבות וחושי ראש הברזל"**, ונדפס בהוצאת מכון "המסורה" (ירושלים, תשכ"ט). ויפה עשה את מלאכת המעמר, המו"ל הרב מיכל הומינר, שהקדים לו מבוא "בשער הברזל", ובעקבותיו צנעו, להאיר קמעה ולגלות זיו אורו של שר התורה.

ערשו ערש ברזל

הנה"ק רבי עזריאל הלוי, שהיה נצר למשפחת הלויס, משפחת הורוויץ המעטירה, אליה התייחסו גדולי ומאורי ישראל רמי המעלה בכל דור ודור, נולד בשנת תקי"ז לאביו הגאון רבי דוב זצ"ל, ולאמו הצדיקת ע"יה בת הגאון רבי אריה ליבוש קאנשיגער זצ"ל אב"ד הרובשוב².

ערסתו בקדוש וערשו ערש ברזל הלא היא ברבת בני עמו - עיר זאמושטש המהוללה "שהיתה קהלה מפוארה, מלאה חכמים וסופרים אשר אין על עפר משלה". משחרית ימיו התגלו כשרונותיו הנדירים במלוא עוזם, תפיסתו המחירה שחוברה לו יחדיו להבנות העמוקה והבהירה, הוציאו את שמו הטוב בקרב הלומדים.

עם התמדתו בלימוד באופן יוצא מן הכלל, ובמוחו החרף והגיגותו הבריא היה מצליח לסתור דברי יריביו. טובי הלומדים עמו נסוגו אחור באמנם כי כישוריו, התמדתו וגיגותיו, גדולים מכפי מידתם שילמדוהו, או אז לקחו זקנית הגאון, אבי אמו, לביתו בעיר זלאטשוב, שמה נתגדל על ברכיו והיה הוא לנכדו לנאותא. לכשגבר שב לעירו ונכנס להתבשם מלקחה של תורה גשיבית רבה של העיר, הגאון החר"ף רבי יעקב יצחק הויכנרלערטר זצ"ל, עד שנתפרסם שמו כעילוי של ממש, ויהי לשעשוע גדולי עיר זאמושטש וחכמיה.

כבר בגיל צעיר רבו חשובי ונגידי העיר שביקשו לסגלו לביתם, וזכה בו הנדיב והקצין, רחיס ומוקיר רבנן מו"ה בנימין בושקא זצ"ל³, שהבטיח להחזיקו בו ולפרנסו בהרחבה לכל יעלה ריחיסו על צווארו, כדי שיוכל להמשיך בעסק התורה באין מנוע.

לא בכדי זכה בו ר' בנימין, שכן תורה וגדולה התאחדו על שלחנו, ומלבד היותו משמש כנאמן "ועד ארבע ארצות", חוננו ה' בדור ישרים יבורך, בנוטעו חמשה ארזים בישראל, כולם גאונים אדירים חקרי לב, אשר האירו ארץ ומלואה בתורתם וצדקתם, ואלה הם: רבי צבי הירש, אב"ד בראדי, גלוגא ואה"י, בעל שו"ת יתפארת צבי⁴; רבי משה שלמה זלמן, אב"ד קארץ וקראקא⁵; אב"ד יוזעפאף; רבי אפרים פישל, אב"ד ברעסטיצקא; ורבי שאול, אב"ד קרעשוב. זכר צדיקים לברכה.

ועפרון כשראה שהדבר היה נוגע בו, לא הניח לבני הת לדבר, לפי שעפרון שם היה, וכבר היה נכלל בכלל איש ממנו את קברו, ולא היה יכול להשמיש עצמו. ולכן רצה עפרון לדבר בשביל בני הת ולהודיעו שבשביל כבודם היה רוצה לתת לו המערה. וזהו: יזיען עפרון החתי את אברהם באזני בני הת לכל באי שער עירו, כלומר, בשביל שער עירו, ומה אמר לו: לא אדוני שמעני השדה נתתי לך, ולא תמריח לבנה עיירי על כך. כי השדה והמערה נתתיו לך יותר ממה שאתה שואל. וזה יורה כי יותר חפץ עפרון לצאת

ניסגבוים, עמי' 95). וכל אשר עמד לשטן לו במילי דשמיא, ירועם בשבט ברזל וככלי יוצר ניפצם, כי על כן היה אדם קשה כברזל, וכמאמרם ז"ל (תענית ד'): "כל תלמיד חכם שאינו קשה כברזל אינו תלמיד חכם" (וכפירוש הגריב"ץ שם: "לעמוד על דעתו בדברי תורה דאי צריך הת"ח להיות קשה כברזל לעולם, ולב האריה ואמין כן לשבר מתלעות עול, לא ישוב מפני כל...").

אמנם היה איש האמת ואיתן בדעתו כחלימש צור, "וימעודו בעצ כסף לא לקח, אף בשבתו על כסא הרבנות, על הדין ועל האמת ועל השלוש"⁷, וכמו שהעיד על עצמו בשנתו האחרונה: **"בעז"ה לאמונה נברו לבחור בי, והביאני המלך ד' צב-אות בחדר הוראותו, ולעדתי בקדושת רב ומורה ומנהיג נתקדשתי, וזה לי שש עשרה שנה אשר אשא פה עבודת הקודש, עבודה תמה ותמימה, בעז"ה לגדור גדר ולעמוד בפרץ, בלי שום מחיר ופני', בלי שום סגולה ופני'..."** (סי' ח אות ה). ועתה המצבה על קברו שסיימו לשבחייהו דרבינו בשבח **"נקי כפיס"**⁸.

המשך בגליון הבא בע"ה

1. "חר"ף וגאון בגנלה ונסתר וצדיק גמור" - כפי שמתארו נכדו בהקדמה לטהור רעיוניו, ופסוקים: **"הכמה פעמים הפליג רבו החזחה הק' מלובלין מאד בשבחן, ופעם אמר עליו בזה"ל: "איך האב נאך נישט מענהן א יוד נאך אזוי שיענינן נאך א דרשה ווי דער יוד שיינט..."** [כהן הנלחם בקמ' טשטעניו ומשם נתעלמו שטחיו בתור ראב"ד בלובלין, והיה נערץ ונקדש גם אצל גדולי המתנגדים, ואף זכה להסכמתם הנלהבת על ספרו 'טהור רעיונים'. נל"ב ע' ביום י"ג שבט שנת תקע"ט, ומנ"י' בלובלין (בקברת רבו הקדוש), זי"ע. אגב, בספרו מחזיקי הוא פעמיים באהבה את רבינו "ראש הברזל", הן על הש"ס (ר"ה יג): **"מהגאון אב"ד דרפ"ק לובלין מו"ה עזריאל הלוי נ"י"**, והן עה"ת (פר' וי'לך): **"כך שמעתי מפי הרב המנחם הגאון מו"ה עזריאל ז"ל"**.
2. שימש ברבנות הרובשוב הסמוכה ללובלין, ובשנותיו האחרונות התיישב בעיר זלאטשוב, ובה מנוחתו כבוד. בהסכמת הגאון בעל ישואל ומשיב' צאל לספרו 'עשרת זקנים' (לבוז תרל"א) כתב בזה"ל: **"הנה באמת דבר שפתיים אך למחסורו להעיד על הגאון המהבר הלו כי היה מופת הדור עוד בימי הגאון בעל פני יהושע ז"ל..."**, ומביא עדות בשם ר' צבי בן הרב מבורשטין זצ"ל כי פעם אחת התאכסן הרפ"י 'יהושע' בביתו בעיר זלאטשוב ואמר לו בזה"ל: **"בני הוה שקוד ללמוד תורה מפי הרב ר' ליבוש קאנשיגער, כי הוא יותר גדול בשם' ותוספות מכל בני דורו"**.
3. לא בכדי זכה התבטא כה אדוותיו גאון דורו הפני' יהושע, שכן "כל הש"ס ותוספות וספרי הרמב"ם ונושאי כליו יכינו על שפתי' - כעדות נכדו המו"ל בהקדמה, שמוסיף: **"כי כל ימות השבוע, דבר מן החי לא השביע, ואף שהיה נאך שהגיע לגבורות, לא מנע עצמו מלסבול בכל יום אף בקריבות..."** נכדיו הגאונים רבי נפתלי הירץ הכהן מסיסמניץ ורבינו יראש הברזל' מעידים, כי פעם הגיע לו אגרת הרבנות מק"ק דובנא רבתי אחרי מות הגאון רבי העשיל זצ"ל, ולא אבה לקבלו, באמרו: **"היצי הרע כרה שושה ללכתי לבטל מלימוד..."**.
4. עליו העיד הגה"ק בעל הידוע ביהודה' שהיה **"ראשון שבראשון אין הימנו למעלה"** (מהדו"ת אה"ע סי' קלד). נתקבל לאב"ד אה"י אחרי הסתלקות הגאון רבי נח חיים צבי בערלין זצ"ל - בשנת "בשמוחה רבה" (תקס"ב) כמליצת הגאון רבי רפאל הכהן מהאמבור זצ"ל. נסתלק בחי' אלול תקס"ז, ועל מצבתו נחרת בין השאר: **"לא קם כמותו ואחריו לא יהיה עוד"**. זי"ע.
5. נתמנה בימי חורפו לאב"ד קארץ, אך איתן חשבו היה בווארשא. במשך הזמן נתבקש להיות אב"ד בעיר קראקא, ואולם לא נשאר שם זמן רב, כי תיכף לבואו נתעורר זלמן ונמלוקת על דבר הרבנות, ונחפו לשלוב לעיר מגורו ואורשא, בה ישב עד תת פטירתו, ביום י' שבט תקע"ט. והיה נקרא בפי כל בשם "הרב בקראקא", וכך חזות הוא בכל הסכמות: "אב"ד"ן קראקא, לעת עתה בווארשא".
6. בשנת תקס"ז, היה רבי עזריאל בין המועמדים למשרת רבנות דקהילות אה"י - אחרי כשחבר הגי"ר רפאל מהאמבורג בעל יושב הכהן את הרבנות דשם, לאחר שהיה בדעתו לעלות לאה"ק - ביחד עם כמה בירורים מגדולי ומאורי הדור, בניהם: גיסו רבי צבי הירש זלאמושטש (שאכן נתקבל לאב"ד אה"י לאחר פטירת הגרנח"צ בערלין זצ"ל); רבי משולם איגרא אב"ד סיסמניץ ופרעשבורג; רבי משולם זלמן הכהן מפירודא בעל 'בגדי כהונה'; רבי לייב בערלין אב"ד קאסטה - אחיו של הגרנח"צ, רבי לייב אב"ד רעסטדאם בעל 'פני אריה'. אולם, לבסוף נתקבל עפ"י רוב דעות הגרנח"צ בערלין זצ"ל בעל 'עצי אלמוגים' (ראה אדוותיו במדורו גל' שנט).
7. לשון הגי"ר יהודה ליב עדיל זצ"ל בספרו 'אפיקי יהודה' (ח"ב דרוש לא) - בהספדו על רבינו.
8. ע"י מדרש רבה דברים (פרשה יא, ב) בגדול מעלת שבח זה.

	
תורתן של ראשונים	המשך
כבודם, אבל עכשיו היה מזכר עם אברהם כאמת בבחינת עצמו, וזהו 'לאמר לו'. ומה אמר לו: 'אדוני שמעני איין ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מזה היא', שדבריו לפי הגנלה היה אומר שיקח השדה בלא דמים, ובנסתרה אמר לו שיבין דבריו ויראה איך שם סכום בשהד, וזהו 'אדוני שמעני '. וזהו: יזישמען אברהם לעפרון' שהבין דבריו, כמו 'כי שמעני ויפק' (בראשית מב, כ) ויפריש' מבין לישמען, 'וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר' כי זאת חיתה כוונתו".	צירי המור (תורף הביאור הוא בזה"ח ת"ל)

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת ביצה

"מחד שביך לשבתך" או "ברוך ד' יום יום" – ביאור מחלוקת שמאי והלל בזה, והלכה כמי (ב)

תניא, אמרו עליו ש שמואי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מוצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מוצא אחרת נאה הזמנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מודה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים, שנא' (תהלים סח ב) ברוך ד' יום יום. תניא נמי הכי בית שמואי אומרים מחד שביך לשבתך ובית הלל אומרים ברוך ד' יום יום (דף טז ע"א).

מצינו עד בכמה אחרונים שהתנבאו בסגנון דומה בביאור מחלוקתם. ונתחיל בלשונו של הג"ר מאיר בנימין מנחם זצ"ל (תלמיד הג"ר דוד פארוז ז"ע, מה"ס 'משכיל לדוד' על פרש"י) בספרו באר בשדה: "ונלע"ד, דהא ודאי כ"ע מודו שצריך לזכור תמיד את יום השבת באיזה אופן שיהיה, או בהזכרת הדמים שיאמר יום א' בשבת יום שני בשבת, או בשאר דברים, ושמואי בדר לעצמו דרך זה שכשודיה מוצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת וכו', כדי שיהיה אכילתו בחול סעודת מצוה, כמו שאיתא שכל ימיו היה אוכל בכבוד שבת, ונמצא ממילא זכור את יום השבת בכל יום. אבל הלל לא היה צריך לזה כדי שיהיה סעודתו בחול סעודת מצוה, שהרי מדה אחרת היתה בו, שכל מעשיו היו לשם שמים וכו', הפירוש לחלוקתו על יום יום הוא כמי שהטור א"ח סי' רלא באורך שנים רבניו ויה פסקי אבות, שפירש במתניתין (אבות ב יב) 'וכל מעשיו יהיו לשם שמים', שהם רבניו שכל מה שהיה בעודו לא יבין להצטנא אל לעבודת השבת, כדכתיב (משל ג א) 'בכל דרכיך דעה', אמרו חז"ל כל מעשיו יהיו לשם שמים, וכל דבריהם על רשות כגון האכילה והשתיה וכו', ומזה זו היתה הבל שליו כל מעשיו בצרכו גופו לשם, כדאיתא בויקרא רבה פ' לד (ג) 'וגמל נפשו איש חסד' זה הלל הזקן, שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך הולך עמם, א"ל תלמידיו ר' לדין אתה הולך, א"ל הולך נפשו עלובתה לאו אכסניא הוא בנו גופא, וימא דין היה כאלו למחר לית היה הכא, ובוה כל מעשיו היו לשם שמים, ונמצא שכל אכילתו אפילו בחול היה אכילת מצוה".

העולה מדבריו שחובת הזמנת בהמה נאה לשבת אינה מצד ההכנה לשבת, אלא מצד חובת זכירת יום השבת בכל יום ימיו החול, שיש לקיימה בדיבור או במעשה, כגון בהזמנת מאכלים לשבת וכדו', וכל אחד יכול לבחור לעצמו כרצונו אופן ההכנה, וב"ש בחר בדרך של הזמנת בהמה לשבת, שבכך תיחשב אכילתו בימות החול לסעודת מצוה, כי באכילת הבהמה שקנה כשמצא בהמה נאה יותר – היה יכול לקנות לשבת בהמה שהיא נאה יותר, ולולא כן לא היה יכול לקנות בהמה אחרת, כי מה יעשה עם הראשונה (עיי' מה"ס בזה האופן הנצי"ב בספריו: 'ברכת הנצי"ב' על המכילתא פר' יתרו בחדש השלישי פ"ה 'מורמי שדה' כאן). ומסיים שם דבריו: "וביחוד שדבר זה שיהיה כל מעשיו לשם אינו דבר שהיה לכל נפש, ואינו נמצא כי אם ביחידיו הגדולה, לכך הזכיר רבינו (רש"י עה"ת יתרו ב, ח – כפי שהובא בפנימית הקורן) כדבריו בית שמאי..."

גם החתם סופר דרך כעין זה, וז"ל: "יש לומר, הדלל כל מעשיו לשם, ויש לומר שגם אכילתו והזנאת גופו ביום חול היה קודש וקרבן לה, ואם כן 'מצוה שכל לידך א"ל יחמיצנה' – לשמור על שבת, כי גם היום מצוה בהמה שמינה, אבל מודה הלל כי שאינו יכול לכוין בן כל מעשיו טוב יותר לעשות כשמואי", והדברים נפלאים, כי הלל מחמת גודל מדרגתו שהיה מכון בכל עניניו הגשמיים לשם גבוה – וסעודותיו היו נחשבות כאלו על למצוה, לכן כשמצא בהמה נאה בימות החול היה בכך מיעוט 'מצוה' הבא לידך אל תחמיצנה, כי גם בימות החול היה אצלו מצוה לאכול בהמה שמינה. הביאנו בנו בשו"ת כתב סופר (א"ח סי' לח), וכו"ב הגרא"א מרגליות זצ"ל בספרו זרע אפרים על הפסוקא (כג, א) ובספרו שו"ת אפרים עה"ת (פר יתרו).

בדרך זו אך באופן שונה הלך הרדב"א זצ"ל בספרו פתח עינים (ביצה שם), וז"ל: "דהנה נשאל הרדב"א ח"א סי' יג במי שניתן לו רשות מאת שר בית הסודר אשר הוא אסור שם לצאת יום אחד בשנה, איזה יום יבחר – יום כיפוי או פורים וכוצא. והשיב, דיום ראשון הבא לפני יצא להתהלל בצניבור, ד"א מעבירין על המצוות. ומזה"ר צבי (הדפוס צבי) בתשובותיו סי' קן פקפק עליו מהדאי דפרכ' ההכחל דף מט (ע"ב) דמוכח דלא אמרו 'אין מעבירין על המצוות' אלא בשתייתן שוות, לא בחוב מנייתו עדיין, ואמרו כי ב"ה דבכל יום היה אוכל לגמול חסד עם האכסנאי היא הנפול לשם תפוקו, ונמצא דבכל יום עושה מצוה באכילתו, ולכן היה אומר 'ברוך ד' יום יום', והמזמין לאור בר פאר וחדו יום מכון 'אכילתו' אשדוד, (ע"ב עמ'). איכא מצוה 'אין מעבירין על המצוות' – וכדעת הרדב"א, דאף דשבת לפניו, דכיון דביום ההוא מצוה איכא, אף דענוה שבת מצוה המורה, 'אין מעבירין על המצוות', ושמואי סבר, כאשר פקפק מה"ר צבי, ד"א מעבירין היינו בשתייתן שוות, ולא בחוב מנייתו עדיין, ולכן היה אומר זו לשבת, כי מצות שבת גדולה מאכילת כל יום. והלכה כב"ה וכמואי דמסקי מחלוקת צבי שם (שמיכות סוף כדרי הרדב"א). בביאור זה ביאר גם הגר"ח רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע בפ"ר ציק" (פר' תולדות) ובספר 'ישראל קדושים' (אות).

תודותינו וברכותינו לתנוות לאלו שנדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור מלאכת ממחך ותולדותיו (א)

אחת מליט מלאכות האסורות בשבת היא מלאכת ממחך, ועניינה שממחך ומחליק את העור על ידי הסרת השערות ממנו. והרי פרטי דינים שונים באיסור זה ותולדותיו.

א. **אסור למרוח ולהחליק משחה על הגוף או על התחבושת וכדומה** – אפילו באופן שמותר מצד רפואה – וזהו איסור דאורייתא. וגזרו חז"ל שאפילו אם מרחת את המשחה על הרגליה לפני שבת, אסור להניחה בשבת על פצע, מחשש שמא ימרח בשבת להחליק הגומות שיש בה. אבל מותר לתתה על גוף חולה – אפילו אין בו סכנה, או על פצע שגורם לכאב וצער מרובה. וה"ה שמונה ליתן משחה בשבת על התחבושת ולא למרוח, וכן מותר ליתן המשחה על גוף האדם ולשים עליה תחבושת – בוהירות שלא למרוח את המשחה – אע"פ שהמשחה נמרתה על ידי זה, משום דהוי ממרח כללית ד. ועוד, דכוננו הוא רק שתתפשט המשחה בכל מקום ולא להחליקה (עיי' שבת עז; שו"ע א"ח סי' שכח סכ"ה ובמ"ב, ועיי' שו"ע פ"ג סי"ד ובהערות שם).

ב. **מריחת מד-חום בשבת** [שלפעמים מורחים אותו במשחה כדי לחלק להכנסתו לגוף התינוק] אסורה, ואם צריכים לכך יטביל אותו בשמן, או ישים עליו קצת משחה בלי למרוח (עיי' שו"ע פ"ג סי' כ).

ג. **מותר להניח משחה משופרת, גם כשהיא יוצאת בצורה מיוחדת, ואין בזה איסור ממרח**, דאין כוננו לצורה היוצאת מן השופרת שיקרא בשם ממרח (עיי' שו"ע פ"א סי"ד ובהערות שם הגרש"א); חוט השני ח"ל שבת פ"ד ע"י ע"ז).

ד. **אסור למרוח נעליים במשיחה** משום איסור ממחך, מלבד איסור צובע שיש שצובע את הצורך (עיי' שו"ע סי' שכו סקט"ו).

ה. **טיט לח שנדבק בנעליים, בין חדשות ובין ישנות, אסור לגרד אותו בברזל או בסכין**, מפני שממחך העור, ובטיט יש אסור משום טורח (עיי' מ"ב סי' ש' סקט"ו ובש"ע). אמנם במ"ב שם סקט"ו לקח בברזל שלפני בהכ"נ אפילו אינו חד, וצ"ע דהא בשו"ע (מתיר).

ו. **מותר לקנח המנעלים בברזל שלפני הבית, אם הברזל הוא עב ורחב, ולא חד**. וכן אסור לקנח בחרושי המדרגות (עיי' סי' ס"ח ועיי' בשו"ע שם סקט"ו ובהערות שהבא שם הגרש"א ז"ל, דלא דוקא אם תמל הוא מעור, אלא הוא דין אם הוא מנומא או קרפ וכדו', וגמ"ל לחלק לענין איסור ממחך, עיי"ש. אולם עיי' בשלחן שלמה סי' ש' אות יד ובאחרות שבת פ"ג ע"ב. וצ"ע תפא"י בכללית השבת דאוסר לקנח בברזל שלפני בהכ"נ אפילו אינו חד, וצ"ע דהא בשו"ע (מתיר).

ז. **מותר לקנח הטיט שעל מנעליו על גבי כותל אפילו הוא של אבנים**, ואין בזה חשש של ממחך, דאין חרחה שיהא ממחך, וכן אין חשש של בונה – משום כי טיט על הכותל – דלאו שם בנין על זה (עיי' מ"ב סי' ש' ובמ"ב סי' ש' סקט"ו). והחיי אדם מותר לקנח בכותל של בנין רק בשבת החדק ואל"ה אסור משום דמחוי כמסוק על בנין).

ח. **אסור לרחוץ גופו בבורית** (סבון, זיין), כי מלבד האיסור של מוליד, יש בזה גם משום איסור ממחך, כיון שנימוח על ידיו (עיי' סי' ש' ובמ"ב סי' ש' סקט"ו). ועיי' שו"ע פ"ג סי' כ"ה סי' קמו בדח"ש סקט"ו).

ענין ע"י שמאי קחת הכהן גרסא שליט"א המשך בגל' הבא ע"י

עלֵי פפר

אוהב שלום השלם – ב' חלקים – להרחיק רבי שלום מקאמינקא זי"ע. ח"א: ליקוט אמרות תורות ופנינים קורים על התורה, נ"ך, שיש, וענינים שונים. ח"ב: זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים מני לילדות ועד תע השתלכות (בכ' מרחשון תר"ח), עובדן טבין ושיחות קודש. נלקט וערך מפי סופרים וספרים וגם מכת"י, בצירוף הערות, בידי אמן הרה"ח נחום מאיר גערמאן, ועתה יצא לאור בשלישית עם הרבה הוספות והשלמות על שני החלקים, ברוקלין ג. תשס"ו.

דברי חיים על הלכות מוקאוות – מאת הרה"ק רבי חיים מנחם זי"ע. יצא לאור במהדורה חדשה, מושלמת ומפורטת, בתוספת אלפי מראי מקומות, תקונים, הנהגות והשלמות, וימים חיים מושקעים יחד ובהם הארות הערות, ציונים והשוואות, ומחבר לטורח תשובות נוספות מרבינו המחבר וצאצאיו הק'; כל אלה בנוסף לכל ההוספות וההנהגות שהופיעו בכל המהדורות עד הנה; מפתחות מפורטות, ואומר הוא מן החדש 'ליקוט הערות' בו נאספו דבר דבור על אופנו, אוצר נפלא על הערות והארות, הנהגות וביאורים שנכתבו בידי גדולי הדורות על דברי רבינו, וסודרו כאן על הסדר, עם עוד הרבה מעלות קירות. כל אלה הכולל להפליא הרב צבי ברינער, בהוצאת מכון 'זכרון משה' בני תל אביב.

ברכות והזאתות ברכת הגומל כהלכת – חייונים וביאורים, פירושים וביאורים, מקורות הערות וציונים, חקרי הלכה, עיונים ופסקי דינים, בענין ברכת הגומל ועוד ענינים על כל פרטיהם ודקדוקיהם. נערך בטוב טעם ודעת על ידי הרה"ק ברוך האס, בני ברק תשס"ו (שכט עמ').

עמומיה שבעה – דרושים גדולים ונפלאים בנביאים ובכתובים מאת הרה"ק רבי בצלאל זי"ע דרשן דק"ק סלוצק במדינת ליטא [בעמ"ח 'קרבן שבת', פלח הרימון', זית ועין' ובהצלת השחרן], שהיה מפורסם דרשותיו וביאוריו, בעדקתו וקדושתו (נדפס לארשונה בלובלין תש"ו). נערך מחדש באותיות מאותו ענין ויצא לאור בר פאר וחדו יום מכון 'אכילתו' אשדוד, (ע"ב עמ').

ספרי הרה"ק המגיד מקאזנץ זי"ע: **יקר מנחם** על התורה והחפסרות, **שארית ישראל** על המדרש רבה, ליקוט חומש, זוש"ק ועוד; **תהלות ישראל** על תהלים; **אבות ישראל** על מסכת אבות. נתחדש אורם במהדורה מפורטת וממושלת, בהנהגה מיוחדת על פי המהדורות הראשונות [חלק – מכתב יד קדוש] ובהוספת מראי מקומות, הערות ומפתחות, על ידי מכון 'אבות ישראל' – ירושלים תשס"ו (ערך עמ').

<p>הרה"ח ר' שלום לרנר הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר</p> <p>כמר עב"י מאיר ני"ו עב"ג תתי</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>הע"י לתורה בביהמ"ד קהל חסידים (החתול התחיל ב 830) והקידוש באולם זכרון בנימין</p>	<p>הרה"ח ר' נפתלי געלדציינלער שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר</p> <p>כמר חיים מאיר ני"ו עב"ג תתי</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>הע"י לתורה והקידוש ביהמ"ד חסידים וינוץ (בראמאנש"י)</p>	<p>הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר</p> <p>כמר אהרן ני"ו עב"ג תתי</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>הע"י לתורה בביהמ"ד חסידים בעלזא (המרכז) – והקידוש באולם בנות ירושלים</p>	<p>הרה"ח ר' יצחק ישיעי' גוטמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת והכנסת בנו אהרן אלימלך נ"י</p> <p>בבריתו של אברהם אבינו ע"ה</p> <p>כשם שנכנס לבדית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים</p>	<p>הרה"ח ר' שמואל הערצל הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת בנו בכורו נ"י</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>
<p>עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות</p> <p>ברכת 'מזל טוב וגדליא יאד'</p> <p>נתונה בזה לידידיו היקר איש החסד והמעש, מסור בלב ונפש לכל דבר שבקדושה ועיוני לימנינו בכל עת ועונה, שמו מפארים לשו"ת</p> <p>הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גריןפנעלד הי"ו</p> <p>מנחם דפוס "אורה"</p> <p>לרגל שמחת היכנסת בנו היקר</p> <p>כמר יצחק אלימלך ני"ו לעול התורה והמעשות</p> <p>ויהי"ה שיוכח לזונו ממנו ומכל יצ"ח רוב נחת דקדושה באין מחסור כל, אמן</p> <p>בברכת: המערכת</p>	<p>ישיבה לעצירת דחסידי בעלזא – אנטווערפן</p> <p>ברכת מול טוב לבנות מוגשת בזה לידידיו</p> <p>הנלהבים העסקנים הרגולים עוסקים בצ"צ לש"ש ועומדים לימנינו בכל עת ועונה, ה"ה</p> <p>הרה"ח ר' יחיאל הכהן הערשקאווויטש שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר</p> <p>כמר אהרן ני"ו</p> <p>והרה"ח ר' שלמה מות"ל גראסמאן שליט"א</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תתי עב"ג תתי היקר</p> <p>כמר אהרן גלנדראר ני"ו</p> <p>ויהא רעוא ישיכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבוכים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן</p> <p>כעתירת וברכת</p> <p>הרמ"ם והזוות הרוחני צוות ההנהלה</p>	<p>קול צהלה ורנה שפתינו תרננה</p> <p>ברכת מול טוב מהו ולבית מוגשת בזה קדם חותננו היקר באנשים איש החסד והמעש ובעל לב זהב</p> <p>הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ שליט"א</p> <p>ואתו עמו מנכ"ל חתונתו היקר תתי</p> <p>לרגל שמחת נישואי הנו – גיסנו היקר</p> <p>כמר אהרן ני"ו במזל טוב ובשע"ט"מ</p> <p>בורא עולם בקנין השלם את הבנין עם דורות ישרים ומבוכים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן</p> <p>המאחלים מקרבך</p> <p>יצחק אהר' בלייכפנעלד ומש"י יושע ברעטלעך ומש"י אברהם יוסף מאירוביץ ומש"י</p>	<p>הרה"ח ר' יצחק ישיעי' גוטמאן הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת והכנסת בנו אהרן אלימלך נ"י</p> <p>בבריתו של אברהם אבינו ע"ה</p> <p>כשם שנכנס לבדית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים</p>	<p>הרה"ח ר' שמואל הערצל הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת בנו בכורו נ"י</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת תולדות			
ג' כסלו תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקמ"ז			
החל"ע	מו"ש	ר"ת	
17:55	17:39	16:26	אנטווערפן
17:12	16:56	15:46	לונדון
17:12	16:59	15:45	מאנשעסטער
17:54	17:32	16:24	ציריך
17:19	16:59	15:50	ווינ
17:51	17:34	16:19	אמסטרדם
18:15	17:53	16:43	פאריז
17:46	17:25	16:13	פראנקפורט

תורתו של ראשונים

מכירת הבכורה בנידוי ערשם - למה לא היתה בכך אונאחה?

ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתו לי (כח, לא). ענין מכירת הבכורה הוא זר מאוד וצריך ישוב: איך יתכן שיעקב נתן ענינו במה שאינו שלו; ועוד, היאך יאנה יעקב, שהיה איש תם, ויקח מעשו הבכורה בנידוי ערשם שהוא מחיר כוזב ושמוי, הלא אף אם הסכים עשו בזה מרוב סכלותו, היה ראוי ליעקב לתקן עותו. ואף אם נניח שמכירת הבכורה לא היתה נוגעת לדבר ממון כלל, כי אם לענין כבוד בלבד - שייכבד הצעיר את הראוי לכבוד, שהרי לקחת הבכור פי שנים הוא דבר שהידיעה אח"כ התורה, עדיין לא היה ראוי ליעקב לאמר לעשו שימיר כבודו בלא יועיל, וכפרט צריך ליישב סדר וגלגול דבר המכירה, שלא בא מצד עשו שרצה למכור, אלא מצד יעקב שניצל את מצבו של עשו שבה מצידו עיף לבקש ממנו אוכל להשיב נפשו.

ויישוב הפרשה הוא במה שאמר רז"ל (ב"ב פ"א) שאותו היום מת אברהם, ובישיל יעקב ערשם להברות את האבל, "ועשו לפי הנראה לא היה בפטירת אברהם כלל, לא דמעה עינו למותו ולא נשבר לבו לאבל יצחק, אבל בא אליהם כחם לב בזה דרכו, והוא התעסק בשרה בשנענותו. גם כאשר קרה מקרהו בלא אל הבית ומצא יעקב מתעסק בהבראת אביו, לא הסב אליה כמשפט לנוד ולנחם" אלא אמר כדרך הווללים: "הלעיסני נא" וגו', כלומר, אפתח פי ושפוך לתוכה, כמ"ש רש"י ז"ל. ובראות יעקב שכבוד אבותיו נקלה כל כך בעיני עשו, לא רצה שכבוד יצחק ירשם על עשו יותר ממה שירשם עליו, "כי כבוד הבכור על הצעיר הוא מצד היות האב מתרחק ונרשם יותר עליו, כי הוא ראשית אונג, ולזה יהיו הצעיר לכבד האב הגדול, כמו שדרשו רז"ל (כתובות פ"א).... ולזה אמר יעקב לעשו בראותו רוע מעשיו: אחרי אשר אני מעלה אבותי על ראש תפארתו, וכיום אני מתייחס אליהם יותר ממך: **מכרה כיום את בכורתו לי**, כלומר, שיהיה יחסו אל אביו בימים הבאים כיהסנו היום, כי אין מן הראוי שתרחיק כל היום ריח שדך, ואנכי הולך בעקבות אבינו, וכאשר יעלה על רוחך תתנשא לאמר אשר עליך נקרא שם אבינו יותר ממני.

ועשו התבונן בעצמו ממעשהו אשר בחר בו, ואמר: **הנה אנכי הולך למות ולמה לא לי בכורה**, ענינו, שהמובנים ילכו לעולם בדרך אבותיהם המובנים, כמו שאמר רז"ל (ערכ"א פ"א) לעולם אל יניח אדם אומנות אבותיו. וכל זה שיהיה נקרא שם אבותיו עליו, וממכר הולך שלא בדרך אבותיו - ענינו בהיפך, שישנה את שמם עד כמעט יאבדו זכרם. ולזה אמר: **הנה אנכי הולך למות**, לא בחרתי לכת בדרך אבותי אשר תפארתם לשבת בית, אבל אהבתי להיות למוד מדבר הולך על נפשי על מוענות אריות לצוד ציד, ומה בצע כי יקרא שם אבותי עלי ולא דרכיהם דרכי.

ויעקב ראה כי מכירת הבכורה לבשתו וכלימתו. ולזה אמר: **השבעה לי כיום**, ולא רצה זה למען יאמר עשו בזה מיראתו לנפשו, כי איש כמנהגו לא יאסרנו נדר וכל שבועות אסר. וכבר אמרו רז"ל (ב"ב פ"א) שהמשה עבירות עבר עשו בו ביום, ומכללם שכפר בעיקר. אבל להיות רואה יעקב מקום הערעור בדבר המכירה כי בכורה אב כיצחק לא ישקל כסף מחירה, רצה לקיים בשבועת עשו דבר המכירה, לכל יוקם אליו עוד אשר לו המשפט, אם יבא לערער עליה, גם כי משפטי האומות עד היום לחזק קנינים והשעבוד אשר להן חלושה בצד מה, כשישבע המשעבד והמקנה. וסיפר שיעקב נתן הלאה והנזיד לעשו ושמה בנפשו למה שמלא כרסו, ובזה הבכורה, גם אחרי לכתו לא נחם על סכלותו ורעתו לומר מה עשיתי. והוא אומר: **זיאל וישת ויקם וילך ויבד**, כלומר גם אחרי לכתו. וזהו שלא מצאנוהו מתאונן עליה כלל כי אם בצירוף תלונת הברכה, שאמר: **את בכורתי לקח וגו'**, אשר בנפול עליו תלונת עלתה על לבו גלגול הכל מצורו, כי אז הכיר שהקשר אשר ליצחק עם תולדותיו, דבר רב הערך מאוד, כי מבוכיו יירשו ארץ, ולזה דאג על הבכורה.

דרישות הר"ן (רד"ש השני, ע"ש)

לקח טוב

עתירה לה' - שיהא תמיד "לנוכח"

שונה הדבר בזכרון חובתו הרוחנית של האדם כלפי אביו שבשמים, שעליה להיות הרתה היטב בעמקי לבו, שלא תמוש ממנו כל ימי חייו, בכל עת ובכל רגע ובכל שעה. אל זכרון זה כבר מתנגד היצר, כפי שכבר אמרו חכמינו ז"ל שאין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, וכל עצמה של רוח שטות זו היא להשכיח ממנו את חובתו בעולמו.

ועל כולם עולה הזכרון הנפלא שיש בו בכדי להחיות נפש כל חי, והוא שה' הוא הטיב הוא מטיב והוא ייטיב לנו, הוא גמלנו, גומלנו ויגמלנו לעד. הוא יתברך הרועה אותנו מעודנו עד היום הזה, לא נוטש ולא עוזב את צאנו

אף על פי שה"שכחה" היא בריאה שכרא השם יתברך, ומיועדת לטובת האנושות (כגון, שלא ישקע בצערו כל הימים), אין ספק בכך שיש בכוחה של השכחה גם לגרום לרעות רבות. בימינו אנו, מי שאינו מסוגל לזכור זמני פגישות והסכמים למיניהם, קשה לו להשתלב בחברת בני אנוש, מאחר שאיננו יכול לפעול בהתאם אתה. אך לא בסוג זה של שכחה - העוסק בזכירת דברים מוגדרים בזמנים מסויימים - אנו דנים כאן.

ישנם ענינים החשובים לאדם לא רק לדעת אותם בדעה ברורה, אלא גם שיהיו תמיד נוכחים לפניו, עומדים לעד נוכח עיניו, שלא ייבטלו וייעלמו ממנו בכל עת. ואף על פי כן השכחה פועלת גם בענינים נכבדים אלה, להשכיחם מעל לוח לבו של האדם.

כמה עגמות נפש, לדוגמא, גורמת התופעה שבן אדם שוכח לשתף את ידידיו קרוביו ואוהביו ברגעים מיוחדים שלו. כמה בנינים מסובכים של הרגשות מדומות נכנסים והולכים עקב טעות אחת כזאת, שבעצם לא היתה לה סיבה אחרת כי אם שכחה פשוטה. אלא שבאמת אחריות מסויימת מוטלת על האדם לזכור את הקרובים, והשכחה היא בעוכריו.

כיבוד הורים משמש דוגמא נוספת. מי שיוצא מהבית ובעזרת האל-יתברך מקים בית לעצמו, חובה קדושה וגם אנושית שיהיו הורים מולידיו ומגדליו נזכרים לפניו בכל שעה, בתמונה ברורה בל תמוט. אין צורך לברר את רעת השכחה בתחום גורלי זה.

ואולי גדולה מזו היא הרעה הנגרמת לו לאדם בשכחו את בניו ובני ביתו, ואת חובתו הברורה כלפיהם. במרוצת החיים שבה רודף האדם אחרי ההישגים למיניהם, לא נדירה התופעה שהענין הנכבד ביותר בחייו - קרוב בניו ובני ביתו - נשכח כליל מעל לוח לבו ודואק בשעות גורליות.

כל אלה דוגמאות לענינים חשובים בעלי משקל נכבד בחובת זכרוננו של אדם, והשכחה בהן עלולה מאוד להזיק ולהרוס. אלא מה, גם אם אפשר לו להישיבה, הרי שיתכן לאדם להפש עצות ותחבולות מסויימות למען לא יימחקו מעל לוח לבו. סוף סוף, אין כח נגדי המתאמץ להשכיח את הדבר ממנו, ואין לו אלא לדאוג שיישאר הדבר לנוכח עיניו.

אותיות מהכימות

ועתה וכו'. נקדים לפרש פירוש חלוצי חז"י (הגה"ק מוה"ר מלינסק זצ"ל) זל"ה על פסוק (תהלים כג, ח) ה' רועי לא אחסר, שאלה הן מחובי סיהיה תמיד פחד חלקים לנגד עיניו לעובדו ית', ולר"ך תמיד להודות ולה' על הטובות שמטיב עמו בכל שעה, ככל מני טובות נגלים ועצבות נעלמים, כמאמר חז"ל (ב"ב פ"א) כמה לא חלי ולא מנגים גבול דמלתי סיישו. ועל זה היה מתפלל דוד המלך ע"ה שלא יחסר לו תמיד מחשבה זו, שה' הרועה אותו משלו. וזה: ה' רועי - לא אחסר, התפלל שלא יחסר לו ה' רועי. ודפ"ח ויאלח שמ"ס.

ועל דרך זה: ועתה ילחץ לה', ומה היתה תפלתו - לה' לטובת אשמו, כנ"ל סיהיה תמיד נגד עיני כנסת ישראל - ה' טוב עיניו.

לרגע, לא ינום ולא יישן בשמירתו עלינו, ועל מי מנוחות ינחלנו. אשרי מי שזכרון זה מלווה אותו בשכבו ובקומו ובלכתו בדרך, כי לא ידע דבר רע. וגם כי ילך בנאי צלמות, לא יירא ולא יפחד, בידעו ומכירו כי ה' עמו בכל מקום.

זכרון נפלא זה של "ה' רועי", כל שכן שהיצר מתנגד אליו. ולא עוד, אלא שכל הוויותיו של עולמנו, עולם המעשה, סותרתו לכאורה, בהיותו מלא וגדוש בהשתדלות אנושית, עד שהנהגתו של אבינו רועינו יתברך שמו איננה מוחשית לנגד עיניו של אדם, וכל כולה אינה תלויה אלא באמונה מופשטת.

ומה יעשה האדם שלא ימוש הדבר ממעיניו ראשו ומתוכי לבו. ישפוך שיהיו לפני הרועה ית', שיעזרנו ממרום לכל תימוט מחשבה זו מעל לוח לבו, ולא תחסר ממנו לעולם ועד.

אמרות טהורות

בעם - רק מתוך שמחה שבלב

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כה, יט). נראה לפרש על פי מה שפירש "האיש האלקי הישיש הריב"ש" (הבעש"ט הק) ז"ל: "מימי לא הקפדתי בתוך ביתי" (תענית כז) והקשה, והא לפעמים צריך לזרוק מרה בתלמידים (ראה כתובות קג) או באנשי ביתו (שבת קקח). ותירץ הוא ז"ל: שלפעמים צריך אדם להראות כעס על איזה אדם, כגון על דבר מצוה, מכל מקום צריך להיות הכעס שלו רק לפניו, בחיוניותו שלו, אבל בתוך לבבו צריך להיות חיפץ הכעס - רצון ושמחה. וזה אומרו: "מימי לא הקפדתי" - אף הקפדה כל היא לא היה "בתוך ביתי", היינו גופי (וזה"ק תרומה קטב, א: "ביתא דא איתו נופא", רק ומתוך רצון ושמחה. עכ"ל ודפח"ח).

ובזה יש לפרש הפסוק (קהלת ג, ג): "טוב כעס משהוק בי ברע פנים יטוב לב" - טוב כעס שבא מתוך שחוק. ומבאר כיצד: כי ברוע פנים - כשיש לו רוע פנים, אבל: יטוב לב, כלומר, שלבו הוא חיפץ מראה פניו, דהיינו שהכעס בא מתוך לב שמחה.

והנה, כל פעולה שהאדם עושה, מקורה במחשבה תחילה, ולכן נקראת המחשבה 'אב' או 'אם', כי היא מולידה את הפעולה. כן נודע מזה"ק (בראשית טו: וקרא ד) שאברהם רומז על מדת החסד, ויצחק רומז על מדת הכעס והגבורה. וזהו הרמז בכתוב: "ואלה תולדות יצחק" - כשתולדות הפעולה צריכה להיות במדת הכעס והגבורה, עליה להיות בבחינת "אברהם הוליד את יצחק", דהיינו שלא יהיה ח"ו תוכו כבדו שהוא מלא כעס, אלא כלבו פנימה יהא מלא שמחה, שהוא מדת החסד.

תכלית הגזירות - לעורר את בני ישראל לתשובה

ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר (כז, כ). "יש לומר שמרמו כאן על עם קדוש בני א-ל, כשרואין ח"ו שיצא עליהם גזירות רעות מהמסטינים ומקטרינים, אל יתיאשו מלהתאמץ

אמירה נעימה

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כה, יט). פירש"י: "יעקב ועשיו האומרים בפרשה" המפרשים נתקשו בחבנת דבריו, מה רצה לומר בזה; כן יש להבין אריכות הלשון בפסוק: יצחק בן אברהם ואברהם הוליד את יצחק, ומה שייך בכלל לכאן.

ונראה, כי ב"בעל המורים" בפרשת כי תצא (כג, ד) מבואר, שממור אינו מוליד (ע"כ) בני עשור כבורים: "שדי חמו" מע"ט כלל דה. והנה ליצני הדור היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה, כמו שהביא רש"י. אם כן, יש תשובה לדבר, כי אם נולד יצחק לשרה מאבימלך, והוא לקחה בעולת בעל, הרי היה יצחק ח"ו ממור מאשת איש, וממור אינו מוליד.

וזה פירושו: "ואלה תולדות יצחק בן אברהם" - דייקא. ומנל זאת, התשובה על כך הוא מ"יעקב ועשיו האומרים בפרשה" שנולדו ליצחק, ומכאן ש"אברהם הוליד את יצחק" ולא אבימלך.

ויקראו שמו עשו (כה, כה). פירש"י: "הכל קראו לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה".

הנה, מעם זה לא שייך אלא כשהיה עדיין קטן, אבל מושגל שוב לא היה שייך לקרותו בשם זה, שהרי כל אדם גדול בשנים עשוי ונגמר בשערו, ולפיכך כשהיה גדול שינו שמו וקראו לו בשם: "אדום".

ובזה יתיישבו היטב דברי יעקב אל אביו (להלן כז, יט): "אנכי עשו בכורך", שהרי יעקב היה אז גדול בשנים וכבר היה עשוי ונגמר בשערו, וכן גם קנה הבכורה מיד עשו והוא הבן הבכור, וזהו שאמר: "אנכי עשו" - עשוי ונגמר, וגם "בכורך".

ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר (כז, כ).

תיבת "לאמר" בסוף הפסוק היא לכאורה חסרת הבנה, כן יש לדייק באמרה: "שמעתי את אביך מדבר" - דיבור, שהרי באמת היתה זאת אמירה מפי יצחק ולא

בתפלה, כי בודאי יש יכולת בידם על ידי תפלתם להשי"ת לבטל מעליהם כל הגזירות אשר לא טובים הנה, ויתן השי"ת בלבם עלינו לטובה.

וזה: "ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר", היינו שיתפללו ויתחננו להשי"ת שירחם עליהם, ועיי"ז ויכול לבטל מעל עצמם כל הגזירות רעות ויהפך לבבם של המסטינים ומקטרינים עליהם לטוב. כי הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: מדבר הוא לשון הנהגה וממשלה (פנחסין ת: "דבר אחד לדור", וברש"י: "פנחסין אחד", היינו מה שנתן לו השי"ת כח וממשלה לעשות כרצונו, הוא רק: לאמר, היינו אמירה לחוד, שיאמרו לגזור עלינו גזירות לא טובים, אבל לא שיעשו בפועל ממש, כי מה שנתן השי"ת בלבם לגזור עלינו, הוא רק לאיים עלינו ולהפחיד אותנו כדי לשבור לבנו הזונה, ונשוב אל השי"ת בתשובה שלמה באמת בכל לב ונפש ולהתפלל לפניו ית' באמת בלב דן ונקי, והקב"ה הפץ ומשתוקק לתפלתו של ישראל, ובודאי יקבל תפלתו ותשובתו הרומתה וממילא יתבטלו הגזירות, כי השי"ת יתן בלבם לרחם עלינו ולהיטיב עמנו בכל מיני טובות, כי לב מלך והשרים הוא ביד ה' לכל אשר יהפוך יטנו (משלי כא, א)."

"ופרקת עולו" - רק "כאשר תריד" ח"ו מתוך שמחה וזהו כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך (כז, ט). "לכאורה יפלא, איך עלה כזאת בדעת יצחק אבינו לברך את עשו, מיד "כאשר תריד" - ופרוק עולו, הלא יש בני אדם אשר מנמנםם והפצם לעבודת השם ולהגות בתורה ויש להם מניעות גדולות מרדת הזמן ועול הפרנסה אשר תסרידוהו מעבודת השם.

אך נראה דאיתא בגמרא (בבליה:): כל מקום שנאמר ויהי - לשון צער, והיה - לשון שמחה. וזה כוונת יצחק אבינו: וזהו כאשר תריד - היינו אם יהיה לאיש הישראלי שמחה בחסרת עול התורה מעל שכמו ובהתירשלו בעבודת השם ב"ה וביש" - וזה וזהו: לשון שמחה - או: "ופרקת", אבל כל זמן שיהיה לאדם צער, ויאנה על אשר יקצר מעבודת השם ב"ה וב"ש ולא יוכל להגות בתורה אוי אין לו שום פתחון פה לקצר עליו הליכה וחלילה".

לקטני מהר"א

דיבור, כאמור (פסוק ב): "ויאמר הנה נא זקנתני וגו'". ונראה, כי ידוע שאמירה היא כחשאי ודיבור הוא בקול (ע"י וזה"ל). והנה כי כן כשקרא יצחק לעשו ויאמר לו בקשתו כחשאי, ואף על פי כן: "ורבקה שומעת ברבר יצחק אל עשו" - שמעה את דבריו כאילו היה צועק בקול, אף גם שראתה שהוא לוחש לו בקשתו כחשאי, מכל מקום היא שמעתה כאילו היה מדבר בקול.

וזהו שאמרה אל יעקב: "הנה שמעתי" - אני - את אביך מדבר" - בקול, אף כי "אל עשו אחיך לאמר" - היה זה בלשון אמירה וחשאי, אף על פי כן היו הדברים נשמעים כדיבור, ועל כרחך מאת ה' היתה זאת, ולכן: "ועתה בני שמע בקולי" וגו'.

הן גביר שמתי לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתי וכלה אפוא מה אעשה בני (כז, לו). לכאורה קשה, דבשלמא מה שאמר לו: "הן גביר שמתי לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים" מובן שהוא למורת רוחו של עשו, שהרי לא יסכים לכך שיעקב יהיה הגביר והוא עבדו, אבל במה שאמר: "ודגן ותירוש סמכתי" - מה רצה להודיעו בכך, כי מה איכפת לו לעשו במה שיעקב יהא נסמך בדגן ותירוש, והלא אינו לוקח מאתו מאומה, כי בכל זאת יכול גם הוא להתכרך מכל טוב העולם הזה, כפי שאכן ברכו לבסוף: "הנה משכנתי הארץ ויהיה מושבך" וגו'.

וי"ל, הנהגה כדן אי אפשר לעבד שיוציא עצמו מתחת יד רבו לחירות בלי רצון האדון, אולם מבואר בגמרא (נשין יב) אליבא דרשב"ז דיכול העבד לומר לרבו בשנת בצורת: "או פרנסני או הוציאני לחרות", ואם אין ביד רבו לפרנסו, מוכרח הוא להוציא לחירות. ולפי זה, לו היה לו לעשו אומר שהוא תקוה להוציא עצמו מתחת ידי יעקב, כגון שיעניו וזון שלא יהא ביד יעקב לפרנסו, ויהא חייב או להוציא לחרות, היה מתנהג. ולכן אמר לו יצחק: הן גביר שמתי לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים - וגם - דגן ותירוש סמכתי, אם כן לעולם יהיה ביד יעקב לפרנסו, ולעולם לא תצא לחרות.

כ"ץ מרן אדמו"ר מהר"א מפעולא ז"ע

יתרון דעת

פרשת העקדה (ד)

בענין אמירתה בשבת ובכל יומא דפגרא

טוב לומר פרשת העקדה קודם פרשת הקרבנות. ויכול לומר פרשת העקדה ופרשת המן אפילו בשבת. וכך כתב בו"עולת תמידי" (סק"א) וכן כתב בעל "שתי ידות" (ד"ר חיים בית פ"א) וסולת בלולה" (סק"ה) ו"כנסת הגדולה" (הגה"ש ע"ש, ב"ר חשב (א"ר"ח סי' א סק"ט)

אחר ברכת השחר יאמר פרשת העקדה. וגדול מעלת אמירתה הובא בתקונים, וכבר נדפס המאמר בסדורים. ויאמר התפלה שקדם אמירתה ושל אחריה כפי שנדפס בסדורים. וגם בשבת יאמר פרשת העקדה, אך אין לומר התנהגות. כן כתב בספר "שתי ידות". יסוד ושורש העבודה (שער ב פ"ב)

... ובהיות שהטעם של אמירת פרשת העקדה הוא כדי לכבוש הדין, כ"ל, ע"כ כתב בספר היראה בהנהגות, שלא לומר פרשת העקדה בראש חודש ושבט ויו"ט, שאין בהם דין ואין לעורר הדינים.

בימים שאין אומרים תחנון לא יאמר פרשת עקידה. בסידור ר' שתי זל"ה כתב שלא יאמר בשבת ור"ח עקידה. וראיתי למורי דודי (מהר"צ) מיידיטשוב ז"ע ורבינו רבי יעקב יצחק מלובלין זל"ה שלא אמרו בשום יום שאין אומרים תחנון, וכן בבית מילה גם כן.

שלוש טעמות (סי' א ס"א). וראה עוד שם (להלן סי' קלא ס"ח) שגם בל ימי ניסן "אין אומרים למנוח ענין ולא עקידה" ושכן הוא מנהג ספרד "דבכל יום שאין אומרים תחנון על פי עיקר הדין אין שם אמירה למנוח ולא עקידה". ואמנם ב"שטות צב" פ"י ב"הר (לג, א) - מבאר ע"ד הסוד למה בכל יומא דפגרא אין אומרים פר' העקדה. ובשילוח השחר (שם) מבאר מנהג דוד המלך ע"ש מיידיטשוב שלא לומר פרשת העקדה מר"ח אב עד י' באב, ע"ש)

פרשת העקדה - אמר הרב ז"ל (-הרה"ק ר"פ מקארץ ז"ע) גם בשבת, ולא עוד, אלא שבחול אמר לפעמים ה"רבונו של עולם" רק עד "והארץ אוכור", ובשבת אמר אותו תמיד עד גמריא, כך שמעתי ממורי הרב רבי בנימין זאב ז"ל. ואני שמעתי מאבי ז"ל בשם הרב ז"ל, שבשבת גם כן לפעמים אמר רק עד "והארץ אוכור". וממ"ח שמחה שמעתי בשם מר"ה רבי רפאל ז"ל, שפעם אחת הוזכר לפניו מ"ש בסידור הארז"ל של לומר פרשת העקדה בשבת, והשיבו: וכי בשבת אין לך מחשבות. משמע שפרשת העקדה מועלת למחשבות זרות.

אמרי פנחס (שער סדר חיים אות טט)

ופרשת העקדה - היה אומר (וזה"ק מצאנו ז"ע) בכל יום, חוץ מר"ח ושבט וימים טובים.

דיני חיים (חלק הנהגות, אות ית, וע"י ב"י "לקטני מאיר" סי' ג ס"ה) - שכן נהג גם בעל ה"יטב לב" מסיגוט ז"ע)

הרה"ק משינאווא ז"ע אמר את פרשת העקדה אפילו בשבת, דכיון שאמירת העקידה מסוגל להציל ממשחשבות זרות בתפילה, לכן הלא גם בשבת צריכים זאת.

דברי חזקאל (עמ"י שמו. וב"ה מנהג בעלזא שאומרים אותה גם בשבת, אבל בלא התחיתות)

טוב לומר פרשת העקדה. ונראה דיש לאמרו בשבת, וכן כתב בשתי ידות' וכו'. וגם פרשת המן יכול לאמרה בשבת. ורבים נוהגים שאין אומרים בשבת, ובשלמא פר' המן יש לומר יען דנהגים לומר "כמו שנתן לאבותינו מן במדבר דרך תוהו"ו ואין להתפלל בשבת על מזונות, לכן אין אומרים פר' המן וכו', אבל פר' עקידה צ"ע למה לא אומרים בשבת. ובכנה"ג דמנהג כ"שתי ידות' לאומרו אפילו בשבת, וכן שמעתי שהאמרי אש"נתי ית' כן, אבל א"א ז"ל (-בעל המנהג הדין) לא היה אומר בשבת, וכספר היראה שהביא בכ"ה שכתב שאין ראוי לאומרה בשבת. ואולי יען דטעם לומר פר' עקידה (והוא) כדי לזכור וזות אבות לפני הקב"ה וגם להכניע יצרו ולמסור נפשו להשי"ת כמו שמצינו יצחק, ובשבת אין צריך לזה, כי שמירת שבת וקדושתה הוא כדי לזכור לפני הקב"ה ומכניע היצר.

שמעתי מפי אדוני אבי עטר' והגד"ר י' יעקב יצחק ליפשיץ מראיתאטון זל"ה ששמע מפי הרב הדיין המפורסם מהר"ר ישר דוב צ"ל אב"ד אלכסא, שאינו, הוא רבינו הקדוש והטהור לו דומ' תהלה מין מר"ר יצחק אייזיק זצ"ל מיידיטשוב, לא היה אומר פרשת העקדה ביום שהיה בו ברית מילה, ואמר לו, הטעם הוא כמו שכתוב בספרים, שאין צריך לומר פר' העקדה בשבת ובי"ט ובר"ח, שבמים אלו בלא חזק הדין המתקת הדינים, ועל כן אין צריכים לאמירת פרשת העקדה, כמו כן ביום שיש בו ברית מילה הוא גם כן המתקת הדינים. ברית אבות (סי' א אות ז)

אף מי שאינו נוהג בכל השנה לומר פרשת העקדה, יש לומר היום (-ביום כיפור) פרשת העקדה, להזכיר זכות העקידה.

חיים אפרים (סי' תרי"ט ס"ד). ועי' בני ישיבת תשרי. כ"ה: "ובזה נתקנו מנהג אבותינו תורה היא, אומרים בעשרת' אפסותי וסליחות בכל יום מן עשרת' ענין העקדה. הבן, יעשו. ואמנם ב"י יצור הקדוש (עמ"י קכב, קה, קט) מובא מנהג הדיין מראשית ד"ע שלא נהג לומר פרשת העקדה בשבת ור"ח, אבל בראש חודש ויום כיפור אמר פרשת העקדה על ה"ה רצון"

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי עזריאל הלוי איש הורוויץ זי"ע מלובלין – "ראש הברזל"

– המשך –

ברזל בברזל יחד:

נודע ביותר היה שמו של הגה"ק רבי עזריאל הלוי זצ"ל כשר התורה ועמוד ההוראה. רבנים ויושבי מדין מכל הארץ הריצו לפניו שאלותיהם בכל מקצועות התורה.

מסופר, כי בעודו בן תשורות, טרם מלאו לו עשרים שנה, נקלע לפני הגה"ק רבי שלמה מחלמא זצ"ל בעל 'מרכבת המשנה' על הרמב"ם, שכבר היה מזקני גאוני הדור, ובתוך שיח הגיגים בדברי תורה נפל מפומיה דרבינו להשיג על דברי הגאון במובנו בענין פסיק רישא. לאחר דין ודברים הודה הגאון הישיש לדברי העילוי הצורב - כמפורש יוצא מעט: **"וכבר נתראתי מנים אל מנים ואמרתי לו אשר השגתי עליו, והודה לדברי"** (סי' א אות ה) וירכיבהו במרכבתו מרכבת המשנה וקרא לפניו אבד"ק, אב בחכמה ורך בשנים.

גאוני דורו שיחרו להכרעתו בכל הדבר הקשה, כפי שנמצאו בספריהם דברי האגרות ששלחו אליו. וכך כתב אליו ביראת הכבוד רבה של ווארשא, הגאון הגדול רבי שלמה זלמן ליפשיץ זצ"ל בעל 'מחמדת שלמה' (הא"ע סי' מא): **"על דבר האשה קשת רוח... שבאת לכאן במגילת ספר כתוב וחתום בחתימת יד קדוש ד' כבוד רב האי גאון הגדול המפורסם מופת הדור כש"ש מוה"ר עזריאל יצ"ו אב"ד ר"מ דק"ק לובלין** בצירוף בי דינא רבא בד"צ יצ"ו, אחרי אשר נשמע שם שנהרג בעיניה סמוך לקהלתו איש אחד מלובלין, ועי"כ בקשו לדרוש ולחקור היטב ולחוש לתקנת עגונות... על כן מכל חלון טעמי נראה לפענ"ד דיש מקום להוציאה מכבלי העיגון, **אך בתנאי כפול ומפורש שיהיה בהסכמת כבוד הרב הגאון המפורסם מופת הדור מוה"ר עזריאל יצ"ו אבד"ק לובלין...**"

גם בשו"ת 'מימי חיים' (הא"ע סי' כא) להגה"ק רבי חיים כהן אפופרט זצ"ל אב"ד אוסטראה מצאנו כתוב: **"אין רצוני לסמוך על דעתי בלבד רק אם יסכימו עוד בדבר שני גדולי הדור... וכבר הסכים גם כן לדברי הגאון המפורסם דק"ק לובלין (הוא הגאון המובהק מוה"ר עזריאל זצוקל"ה)"**.

כן מצינו בתלמידו הגדול הגאון רבי יצחק הכהן ראפפורט זצ"ל אב"ד מינסקוב, שמצייני כשיש תשובה ארוכה בענין כשרות ספר תורה: **"... ואחרי זה בא עובדא הנ"ל לפני כבוד מו"ר רבי ידידי הגאון הגדול המפורסם מוה"ר עזריאל הלוי איש הורוויץ אב"ד דק"ק קראשינק ובעת אב"ד דק"ק לובלין, והאריך בתשובתו בחריפות ובקביאות והתיר גם כן הספר תורה הנ"ל" (שו"ת יכתב כהונה סי' א).**

גם קושיותיו החריפות איבדו בבי מדרשא, והעסיקו את גאוני דורו שתייעצו לתרגם. על קושיא אחת שהקשה מצאנו לשני גדולי עולם שהאריכו לפלפל בה, האחד הוא ריעו הגרא"ז מרגליות מבראד [ראה בשו"ת 'בית אפרים' (א"ח סי' ה) וז"ל: **"... נפשי תערוג על אפיקי אהבתו ושש אנכי על אמרתו כי התבשרתי שלום... ואדבר מילתא דתמי' משמיה דמור..."**], והשני הוא הגאון אברהם צבי מפעיסטוקוב [בשו"ת 'ברית אברהם' (א"ח סי' א) וז"ל: **"נדרשתי לאשר שאלוני אדם קשה כבר לי ויהי כבוד ידידי ש"י" (וצ"ע וזנות) הרב הגאון הגדול המפורסם מוה"ר עזריאל הלוי יצ"ו אב"ד דק"ק לובלין, בהיותו מתאכסן בק"ק הנ"ל..."] בקושיא אחרת מפלפלו גיסו הג"ר צבי הירש מואמזשטש [ראה 'תפארת צבי' (וי"ד סי' כב) ועי"ע הא"ע סי' ק, הירש עיגנא דאיתא], וכן מחותנו ור"ב הג"ר ר' שמואל ליפשיץ אב"ד טורביץ בעל 'מנחת יהודה' על ספר המכרע לר"י [הקשה לי ידיד נפשי הרב הגאון אב"ד דק"ק לובלין יצ"ו..."] (נדפס מכת"י בירחון 'דגל התורה' ווארשא, שנה ג חוברות א-ב סי' ק אות א, ומשם בספר 'עמי חיים' נוסטריין, מכתבים כו-כז), ועוד.**

מתקופה מאוחרת מצאנו שהרבו לסלסל בקושיותיו של 'ראש הברזל', הגאונים הגדולים: רבי שמעון סג"ל אב"ד פאראדאן - גיסו של הגה"ק רעק"א זי"ע [ומקשים העולם עדיין בשם האדם הקשה כברזל הגאון מוה"ר עזריאל אבד"ק לובלין זצ"ל..."] [יחידוש רבנו שמעון הלוי עמי"ש כתובות דף ט], ורבי יוסף שאול נאטנאון אב"ד לבוב [בתשובותיו: **"ישמעת קושיא בשם הגאון מוה"ר עזריאל הורוויץ אב"ד דק"ק קראשינק ולובלין ז"ל שהקשה דהא פיקוח נפש לא אול בתר רובא..."** (ישואל משיב) מחדו"ש ח"ב סי' לה. וכן במהדו"ק ח"א סי' רע, וביוסף דעתי על יו"ד סי' שלט].

מפאת קוצר היריעה לא נפרט עוד כרכיל, ונסתפק בדברי רבינו עצמו שכותב במקום אחד: **"בהאיתי עד הנה כמה קושיות חזקות אשר לבארהו אין דרך לנטות ימין או שמאל, וכבר ערכתי לפני חכמי עירנו לתרגם, והמה נתחבטו למאד ונדחקו**

כל מוחא סביל דא, אך הכוונות האלה של שו"ת ה' ויראת ה' ואהבת ה' החיוב לכל אדם לקיים כל היום אמילו שלא בשעת התפלה, כ"ש בשעת התפלה... וזהו חיוב על כל אדם כל היום". עוד הסכמה אשר איננה היא את אשר העניק על הספ"ק 'טהור רעיונים' לידידו, ראב"ד העיר, הגה"ק רבי יום טוב נעטיל זצ"ל, וכפי שמזכיר אב"ד ווארשא בעל 'החמדת שלמה' בתוך דברי הסכמתו לספר זה: **"... ובפרט כי כבר הסכים על זה כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם אבד"ק לובלין"**, אולם, מצייין המו"ל, שהסכמה זו נאבדה במרוצת השנים, וחבל על דאבדן.

ברזל באה נפשו:

כזכור, כיהן בעיר לובלין משך כשש עשרה שנה, עד יום פטירתו מזה העולם בעצם יום השבת, כ"ב מרחשון שנת תקע"ט, והוא אך בן ס"ב שנה. ומסופר, שבליד שבי"ק, כשהיה עדיין בריא אולם, החל לדבר בגודל שבחו של החוזה הק', שנסתלק כשלש שנים ומתצה קודם לכן, ולמחרת השיב הוא את נשמתו לבוראה. באמת אמרו: **"שמע מינה עבדו רבן פייסא" (נדה לו).**

גופו הטהור נטמן למרגלות הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין¹, חותנו של רבינו הרמ"א זי"ע, וכך נחקק על גבי מצבת אבן קבורתו: **"פ"נ כבוד אמו"ר הרב הגאון אמיתי רשכב"ה המפורסם נקי כפים מוה"ר עזריאל הלוי איש הורוויץ אב"ד דק"ק לובלין בחרב הגדול בנ"ש"ק [מנ"ה] דוב מואמזש, נאסף בש"ק כ"ב חשוון תקע"ט לפ"ק, תנצב"ה"**.

לפי מסורה נפוצה בקרב יהודי לובלין, הוקם גדר מסביב לקברו של האי גאון עולם, עליו היתה תלויה טבלא של הזהיר לכל יקרבו הלום ארבע אמות - כי מקום אדמת קודש היא! (ספר הזכרון - לובלין טראנסאט תשי"ב, עמ' 18).

גדולי דורו קשרו עליו מספד מר, ביניהם הגה"ק רבי יעקב מליסא זצ"ל - ה'חיות דעת' (בספר 'נחלת יעקב', ובדפוס' הוא ביאמת ליעקב), והדרשן הגדול הגאון רבי יהודה לייב עדיל זצ"ל בעל 'מי נפתחו' יומים וימים טוהרים' שפתח בדברי הגמרא (ב"ב צ"א): **"אמר רב אותו יום שנטפר אברהם איבנו עמדו כל גדולי הדור ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניה, ואמרנו בביאור הדברים - בהספד אשר ידענו על הגאון המובהק השלם בתורה וחכמה, מוה"ר עזריאל הלוי ז"ל האב"ד דק"ק לובלין יצ"ו..."**, ובהמשך דבריו: **"דעו נא ברוחי אחי ורעי, כי הגאון המובהק הנוכח, אשר שמנוהו מטרה לחצי געגועינו, ופערנו פה למלקוש ההספד והבכי על העדרו, דרכו והלכו בקודש היה בתושיה בכפלים, עליו נשא מליצה קינות..."** (אפיקי יהודה' ח"ב דרוש לא).

בלידותיו אחריו המה שני בניה הגאונים החריפים אשר רוחם כינתם העדי כי כראע זאביהם המה: רבי דוד; רבי שאול אפרים פישל² - חתן רבי מאיר זלמ"ס מלובלין מגדולי מקורבי החוזה הקי זי"ע. וחתניו לוקחי בנותיו המה: הרב החריף והקצין ר' משה ליב בן הגאון רבי ישראל איסר אב"ד ריצוויל [כן בנו של הגה"ק רבי אבוס שפירא זי"ע]³; ויחרב הגי הצדיק האמיתי המפורסם דודו למכביר החכם השלם מוה"ר נתן נטע הנקרא ר' נטיל הגדול" ב"ר שלום בן הגביר ר' אשר משעשבו, אולם י"ל הניח אחריו זשי"ק, רק זכרון טוב מבנים ובנות" (נאשי שם' ווארשא תרנ"ב, אות קכא).

כזכור, לא שפר גורל רובי יחידושי, ורק עבור יותר ממאה וחמישים שנה (ומספרות, בשנת תשס"ט, יצא לאור חלק מעצם כתב יד קדשו שנטר לפליטה, ונדפס בשם 'תשובות ויחידושי ראש הברזל'. כתבים אלו כבר סודרו ע"י נכדו המופלג רבי יהושע הורוויץ ז"ל מווארשא, שאף קיבל הסכמה מרבה של העיר, הגאון רבי יעקב געגונדוויץ זצ"ל בעל 'תפארת יעקב', שיצא להלל בשבח גופו ומחברו 'הרב הגאון הגדול אשר עדותו חי בזכרוננו', אולם לא עלו על מזבח הדפוס כי אם אחרי גלגולים רבים בעי"ק ירושלים תוב"א בהוצאת מכון 'מסורת'.

ואם כי עד הנה לא היה מפורסם מושג מה מאיתנות הברזל, ופשר כינוי לא ידעו, אכן עד הוצאת חיבורו זה נודע הדבר, לאחר שתגלה אפס מעט מתעצמותו עזו, בו פסק בסיכנא חריפא הלכתא גבורתא בשאילתא חמירתא, ובו העמיק בחומרי מתייגאט ובהיות דאביי ורבא, לו דומיה תהלה. וזכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן.

נערך ע"י ח"ה ישכר בעריש ווייס, ברקולין נ"י.

1. שנתלעק ב"ח כסלו שנת ש"ט. ראה אודותיו במדורו גל' קצח.
2. על מצבתו דורות: **"נפטר ביום ש"ק י"ט אייר מר אפרים [תקפ"ח] לפ"ק, שאול אחי ד... כבוד הרב המופלג התורה וי"ש שלם במעלות ובמדות נשגבות, מתבנית היכל מחשבות, דקה וחסד לו נשלבות, ענף עץ אבות, מוה"ר שאול אפרים פישל באמורי הרב הגאון אמיתי מאור הגולה מוה"ר עזריאל הלוי איש הורוויץ זצ"ל אב"ד דפה ק"ק לובלין, תנצב"ה"**.
3. 'לקורות יהודי לובלין' עמ' 96. יש כותבים שחתנו היה בן גיסו הגאון רבי אפרים פישל אב"ד ברעסטיצקא (כתבי הגאונים' עמ' 65).

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת ביצה

"שונא מתנות יחידה" – האם זה אמור רק במתנות מישראל או לא?
האנן ר' יוחנן סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, דן פעם עם האנן משעבין זצ"ל בעל ה"דורבן מישרים", אם בקבלת מתנות מנכרים יש ג"כ משום "שונא מתנות יחידה" (משלי טו, ב), ויש להגמנו מכך, או לא נאמר דבר זה אלא בקבלת מתנה מישראל. והביא הגאון מטשעבין את דברי הסמ"ע (ח"מ סי' רמט סק"ד, וכ"כ בפרישה שם סק"ד) בביאור הענין ד"שונא מתנות יחידה" שכתב בזה"ל: "כי הלהוט אחרי מתנות צריך להחניף הבריות, ואינו מוכיחן על מעשיהם הרעים שרואה בהם". נמצא שהדימנעות מלקבל מתנות היא ענף ממצות תוכחה, שאינה שייכה אלא בבני ישראל, וא"כ לא נאמר הענין ד"שונא מתנות יחידה" בנכרי (עי' בקובץ "ישרון" ק"י עמ' רסב ה"ד"ד שהיה בין שני גאונים אלו בזה).

ואמנם נדון זה כבר נמצא בפירושי הראשונים עה"פ בפר' לך לך (יב, יג): "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחייתה נפשי בגללך", ופירש"י: "למען ייטב לי בעבורך – יתנו לי מתנות", ונתקשו הראשונים, הלא נאמר "שונא מתנות יחידה". חלק מהם תרצו כי אכן אין זה אמור בקבלת מתנות מנכרים, וכלשון הריב"א (ראה חו"ס השלם עה"פ שם) ד"הינינו דוקא מישראל שמחסר ממנו, אבל מגויים שרי", ובפי' הר"ע ברטנורא עה"פ מוסף לבאר "שמה שכתוב 'שונא מתנות יחידה' היינו בישראל, אבל באומות העולם כמציל מידם דמי, ולכן היה אוהב אברם שיתנו לו מתנות".

יסוד זה, שהדימנעות מלקבל מתנה היא משום מחסר ממון ישראל, מבואר לכאורה בפירש"י במשלי עה"פ שם, כי תחלת הפסוק היא: "עוכר ביתו ברצע ברצע ברצע ששונא את יחידה", וכתב רש"י: "שונא מתנות יחידה, מאחר שהוא שונא מתנות כל שכן ששונא את הגויל", והיינו, זה לעומת זה, הרישא לעומת הסיפא: "עוכר ביתו ברצע ברצע" – מדבר מגול, ואילו סוף הפסוק מדרב באדם שהגיע לקצה האחרון של מדת הגויל, שהוא שונא מתנות, וכל ששונא את הגויל.

מלשון הרמב"ם (הל' זכיה ומתנה פ"ב ה"ח) למדנו שברדיפה אחרי מתנות יש משום פגם במדת הבטחון, וז"ל: "הצדיקים הנמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם מלשלי בטהרה בזה" ברוך שמו לא בגדיהם, ודרי נאמר "שונא מתנות יחידה" (ראה גם רלב"ג משלי שם; ועי' שער קדושה לדרי"ח ח"א שער ו' ז"ל תכל'ת מתנות וכו' כי שונא מתנות יחידה, וה' מוריש ומעשיר והוא נתון לך כח לעשות חיל. לך השלך על ה' היבך בכל לבבך והוא יכלכלך), ומבואר בתוספת נופך במגיד **משנה** (שם): "וזתעם שראוי לכל משיביל להסתפק במה שהוא הברכה לו, ולא יבא במתנה מותרת, וזהו נפש חתונה על קנינה, וכבר אמרו ז"ל סוף מסכת פאה וכובר הביא הרב ז"ל הלכה זו בסוף פרק עשירי מהל' מתנות עניים, כל מי שהוא צריך לטול ואינו נוטל אינו מתן מן הזקנה עד שיפרנס לאחרים משלו, ועל זה נאמר 'ברוך הגבר אשר יבטח ביה' וזהו ה' מבטחו", וכל הירא את אלקיו יראה שלימה לא יתעסק בלל ברדיפת הון, ויבין שם ענין לו "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך", **לפי שהסתפקות בהכרחי מוצליח האדם בעה"ז ובעה"ב**, ב"עוה"ז – לפי שהקצאה והתאדה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, והשמה בחלוץ גיצול משלשן, ומיישר האדם להצלחת העוה"ב, שיעבוד את יוצרו עבודה תמה ולא יתעסק בחולתו, ועל כן אמרו ז"ל 'אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא'" (ועי' כע"ז באריכות בי"ב הקמח ערך המדה). לאור דברים הללו יש להתבונן אם יש מקום לחלק בין ישראל לנכרי, שהרי גם בקבלת מתנה מנכרי שייכים נימוקים אלו.

ולאדיר גיטא, יש להביא דברי **רבנו בחי בפר' חיי שרה** (כו, טו) שבהדיא משמע שגם בנכרי נאמר כלל זה, וז"ל בביאורו מדוע לא רצה אברהם לקבל את מערת המכפלה מעפריו חנם ללא ספק: "וזהו אברהם שונא מתנות יחידה, ולא רצה לקבל מתנה ממנו כי אם בכסף מלא, וכן דרכן של צדיקים, וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שקנה הנוצח ולא רצה לקבל כל ארונה שזדה נתן לו במתנה, וזהו שכתוב (ש"ב כב) 'ויאמר ארונה אל דוד יקח ויגל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים', והשיב לו דוד (שם כד) 'לא כי קנה אקנה מאתך במדור ולא אעלה לה' אלקי עולות חנם'". וכי'.

ובענין הקושיא היאך אמר "למען ייטב לי בעבורך", ומה גם שאכן קיבל בסופו של דבר מתנות מפרעה, כמו שנאמר (לך לך יב, טז): "ולאברהם הטיב בעבורך" וגו', ובפרט שמיצני לאברהם אבינו שלא רצה לקבל מן הנכרי – במלך סדום – שאמר לו (שם יד, כג): "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" וכו', כבר האריכו בזה מפרשי התורה ותירצו בכמה אנפין (עי' עטת ראי, יריעות שלמה להמהרש"ל, גור אריה, באר התורה פר' לך שם; וירש"ה ח"מ סי' רמט) ומדברי כולם עולה שגם בקבלת המתנות מנכרי יש בה משום "שונא מתנות יחידה", ואמנם יתכן להוכיח מדברי רש"י במכילתין (דף כד ע"א) על המשנה: "מצודות היה ועוה"ז ודיגים שעשעין מערב יום טוב ולא יטול מהן ביו"ט אלא אם כן יודע שצורו מערב יום"ו, ומועש בנכרי אחד שהביא דיגים לרבן גמליאל, ואמר מותרין לו שלא שערב רצוני לקבל הימנו", וכתב רש"י בטעם הדבר שלא רצה ר"ג לקבל מן הנכרי: "שאין רצוני לקבל הימנו – שאני שונאי", ויש שהעירו, וכי רק משום שהוא שונאי לא רצה לקבל, היעלה על הדעת שרבן גמליאל לא נהג כדרך הצדיקים שאינם מקבלים מתנות (עי' ביאורי הדף ש"ס לובלין, כאן). לפי האמור שאצל נכרי לא נאמר כלל זה יונן הדבר (עי' חת"ס כאן), ולדבריו היה מוכרח הדבר שהיה שונאי – מחמת נקודת אחרות בסוגין, ויתכן שנקט רש"י נימוק זה, כי כן היה לאמיתו של דבר, שהיה שונאי וזו היתה ג"כ סיבה אריה שלא לקבל הדגים).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור מלאכת ממחך ותולדותיו (ב)

א. כשם שאסור להשתמש בבורית (חובא בגילון הקודם), כן **אסור להשתמש בכל תכשיר מוקשה [מוקש], כגון למניעת זיעה, או ב'שפתון' שמחליקים על השפתיים**. אבל בסבון נוזלי וכדו', מותר להשתמש בשבת (עי' שבת דף קיא שמונת לסוד בשמן. ועי' אורח סי' שכז סי"א). אמנם יש מחמירים גם בסבון נוזלי (כ"ה להחמיר באגרות שמה אורח ח"א סי' קיג. ועי' חוט השני הל' שבת ח"א פי"ד סי"ב ובסי' ארורות שבת פי"ז ובהערות שם – שהאריך בזה).

ב. **אסור לצחצח נעליים במשחה**, משום איסור ממחך, מלבד איסור צובע שיש כצובע העור (עי' סי' שכז במ"ב סקט"ז וסקי"ב).

ג. **אסור לצחצח שניינים בשבת במשחה**, משום איסור ממחך. אך **מותר לשטוף את הפה במי-פה. ויתן את המי-פה במים מער"ש**, כי בשבת אסור משום דמוליד ריח בהמים. ואם לא הכין מבע"י, יש מותרין לערבב המי-פה במים גם בשבת (עי' ששי"ב פי"ד סל"ו ובהערות שם).

ד. **אסור לצחצח כלי כסף בשבת בכל דבר שמצחצחו** – גם לא במטלית מיוחדת לכך – מפני שהוא ממחך לכלי הכסף שהוא רך [וגם כשלא רך, אסור, דמעצמו אין לחלק בזה] (עי' סי' שכז סי"ט, בגניא"ש שם, מ"ב סקל"ח ובשע"י"ע סקמ"א). ומהאי טעמא יש אומרים שאסור להשתמש בשבת בצמר פלדה [אף אם הוא יבש], לנקות כל מיני כלי מתכות. **אבל לנגב יפה כלי זכוכית וכלי כסף, גם אם משפצו במגבת של שבת, מותר, ואין אסור אלא דוקא בחומר שהוא מיוחד להצהיר, משא"כ במטלית** (עי' שלחן שלמה סוסי"י שכז, ששי"ב פי"ב ח"א). ועי' קצות השלחן סי' קמו בבדה"ש סקל"ב).

ה. **אסור לחמם ביום טוב נו של שעווה וכדומה כדי להדביקו**, שמא ימרח (עי' אורח סי' תקיד סי"ב, בגניא"ש סק"ז ובמ"ב סק"י"ח).

ו. **רוק – לא ישפץ ברגלו על גבי קרקע**, משום גזירה דאשווי גומות, אבל **מותר לדורסו לפי תומו**, ואין חשש משום מירוח, דזה לא שייך אלא כשכוונו שיתמרח דבר ע"ג חבירו, אבל הכא שרצוה שיעלע בקרקע (עי' סי' שטז סי"א ובגניא"ש שם ובמ"ב שם סקמ"יט). **וי"א שבזמננו, שכל בתי העיר מרוצפת, מותר לכתחלה ע"ג רצפה מרוצפת** (עי' שו"ת או נדברו ח"ו סכ"ד).

ז. **השחוט סימן – אסורה בשבת ויו"ט**, כי מלבד האיסור של תיקון כלי (עי' אורח סי' תקט סי"ב) יש איסור דחשש ממחך (מ"ב סי' שכז סק"מ בשם הפני"ם).

ח. **אין איסור ממחך באוכלים**, כיון שאפשר לאכלו בלי מירוח. ולכן מותר למרוח חמאה וכדומה על פרוסת לחם, שהרי אין הכונה להחליק פני הלחם, אלא שכל הפרוסה תהיה מרוחה. **ואמנם מאכל שאי אפשר לאכלו מבלי למרוח עליו משהו – אסור מדרבנן למרוח**, ואפשר שאף לאתונו סעודה אסור (עי' רמ"א סי' שכא סי"ט, ובמ"ב שם ובבא"ה ד"ה תע"ב). והוא מדרבנן דאין איסור ממחך באוכלים, והו"ק אם מרחו על אוכל, אבל אם יש איסור מירוח באוכל על גבי דבר אחר, כגון שממרח מרגרינה או חמאה על השפתיים או על כויה דאסור (עי"ש בבא"ה ד"ה תע"ב, ובשלחן שלמה על שבת סי' שכ"א אות כה-ב).

ט. **מאכל של ביצים או תפוחי אדמה, וכדומה שאר מאכלים שהדרך הוא להחליקם לפיותם, כדי לתקנם יפה לאכילה, יש להחמיר שלא להחליק בשבת** דמחזי ממחך (עי"ש בבא"ה ד"ה במאכל). אבל מדינת מותר ליישר סלט ביצים או כבד קצוק שיהא בצורה יפה ומסודרת, גם כשעשהו ע"י כלי, כיון שאין דרך ליישרם ואפשר לאכלם גם בלי להחליקם (עי' חוט השני על שבת ח"א עמ' קיט).

עלֵי שיח

ופרינו בארץ

פעם בא אחד להזכיר את עצמו בפני זקני ז"ל (כ"ק מרן מהר"ד מבעלזא ז"ע), אחד שכבר עברו כמה שנים מנישואיו ורדיין לא נפקד בזש"ק. אמר לו זקני שיש סגולה **מהרח"ק רבי משה מסאוראן ז"ע** ללמוד חומש דברים, שהוא מלא מוסר, ועל ידי זה יינצל לבב האדם ואז יוושע. והוסיף זקני ז"ל ואמר עוד טעם: בפרשת תולדות לומדים אנן שיצחק אבינו חפר הבארות בבאר שבע, ובמדבר (ב"ר סד, ח) ש מחלוקת, ר"י יצחק סבר שחפר' ד בארות, כמשמעות הכתוב, ורבנן סברי ח' בארות – כנגד חמשה חומשי תורה, והמדבר חומשי תורה, וזהו שכתב באר שכל באר היה מכונן נגד ספר אחד, והבאר החמשי "ורחובות" היה כנגד ספר דברים על שם הכתוב: "כי עתה הרהיב ה' לנו **ופרינו בארץ**" ...

שיחות קטש מ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א (שנה ג' ט)

והיה כאשר תדיר...

מובא **מהמגיד חק' מקאונץ ז"ע** שהמליץ פעם בדרך צחות, בלשון פוליש: ראו איפוא שכאשר אשה מתעורבת לא טוב הדבר, כי אלמלא היתה רבקה נמצאה ליעקב לקחת הברכות, היה עשו מקבל הברכות, ולאחר מכן היה בא יעקב ובקש גם כן ברכות, ויצחק היה אומר על עשו "והיה כאשר תדיר ופרקת עול" וכו', והיה הדבר טוב מאוד, כי עשו לא היה מקיים המצוות אפילו יום אחד, ואז היה יעקב זוכה לכל הברכות...

עלֵי ספר

אגרא דכלה על התורה - להגה"ק **רבי בני אילמלן** מיינוב וי"ע. יצא לאור בחוצאח חדשה ומפורטת, עורכה ומתוקנת ע"י דפוס ראשון עם מראי מקום, וגלוה לו ביאור 'הצני וחקדק' הכולל הגהות והשוואות לשאר ספרי רבינו ומקורות מכל הספרים עליהם נסבנו דבריו, מאת כ"ק אדמו"ר מקוונס קלויט"א. לפה עתה הופיעו ח"א - בראשית, ו"א"ג - ויקרא במדבר דברים, על ידי מכון להוצאת ספרים ע"י מוסדות קש"י, בני ברק, תשס"ו.

שו"ת בית שלמה - להגה"ק **רבי שלמה דיימר זצ"ל אבד"ק סקאלא**. שני כרכים על שו"ע אורח חיים. נערך מחשד עם מראי מקומות, הארות, השלמות ומפחתות מפורטים, על ידי הרה"י ר' דוד אברהם מנדלבוים, ויצא לאור ברוב פאר וחדר על ידי נכדו הרב שלמה דיימר - ניו יארק. ירושלם תשס"ו.

לוח הגימטריאות - לוח לשנת תשס"ו, כולל לוח גימטריאות לכל דבר וענין; 'קונטרס השמות' לפי א"ב ולפי גימטריא של השנה; לוח הארציטיון של גאוגי ונדקידה הדורות, ועד. מאת הרב יעקב שיק, ירושלם.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שתרבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יצחק מאיר שטערן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג חתתן היקר כמר יעקב הירשלער נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן ווינגאארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג חתתן היקר כמר פסח גאלדבערג נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב דוב סנדרוביץ הי"ו לרגל שמחת היכנסת בנו היקר כמר ישראל אליהו נ"ו לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לעילוי נשמת מרת רעביל ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע ג' כסלו תשס"ד לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה. הונצחה ע"י חתנה הרה"ח ר' פינחס בערנשטיין הי"ו
הרה"ח ר' מנחם עליאש הי"ו לרגל נישואי בנו החתן היקר כמר יוסף נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה וקדושה רבה ביהמ"ד קהל חסידים	הרה"ח ר' שלום ישראל קליין הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג חתתן היקר כמר יצחק מאיר סעמיועלס נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה נלב"ע י" כסלו תשל"ב לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנו הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ו	הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה ווערטרהיים נלב"ע ד' כסלו תשנ"ט לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה.
הרה"ח ר' דוד ירחמיאל קאמפף הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אברהם נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה וקדושה רבה בקלויז טשורטקוב	הרה"ח ר' מרדכי וועבער הי"ו – אנטווערפן לרגל שמחת אירוסין בנו תבה"ח כמר יעקב יחזקי' נ"ו עב"ג תתי' בת מחו' הרה"ח ר' משה דירנפעלד הי"ו – אשדוד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' שלמה ארי' ב"ר יהושע העשיל ע"ה גאלד נלב"ע ז' כסלו תשנ"ג לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' שלמה ארי' ב"ר יהושע העשיל ע"ה גאלד נלב"ע ז' כסלו תשנ"ג לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמות

מרת לאה ב"ר שמשון ע"ה וויינגארטען

נלב"ע ז' כסלו תשמ"ח לפ"ק – **ת.ג.צ.ב.ה.**

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת ויצא			
י' כסלו תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גיליון תקמ"ז			
הדפסה מוצי"א	מו"ט	ר"ח	
17:50	17:35	16:20	אנשורפרען
17:07	16:52	15:40	לונדון
17:06	16:54	15:39	מאנשעסטר
17:50	17:29	16:19	ציריך
17:15	16:55	15:45	ווינ
17:46	17:29	16:13	אמסטרדם
18:12	17:50	16:39	פאריז
17:41	17:21	16:08	פראנקפורט

תורת של ראשונים

רק בעת מירדת עשו בנישואיו יצא יעקב מבאר שבע

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, י). לכאורה תמוה, הלא כבר כתוב בסוף הפרשה דלעיל (פסוק ז) "וישבע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם", ואם כן למה אמר שוב **"ויצא יעקב מבאר שבע"**, ועוד, למה הפסיק באמצע לדבר מענין נישואיו עשו (ע"י פירש"י). אלא יש לומר, כי בעת שאמר לו ליעקב לצאת מביתם, יצא הקול בעיר שיעקב בורח וחולק לדרכו, ולכן המטין עצמו תחילה במקום סתר, כי עשו יצא לדרך ולא מצא, וכעת שראה יעקב שעשו הלך לקחת את מחלת בת ישמעאל והוא עמוק בשמחתו ובנישואיו, אז יצא ממקום סתרו וחולק לדרכו, והוא: **"ויצא יעקב מבאר שבע"**. ולכן הפסיקה התורה מסיפור הלכותו והחלה לעסוק בנשואיו עשו, ושוב המשיכה ואמרה: **"ויצא יעקב"** שרק בעת אכן יצא מבאר שבע, ועד כה היה טמון. ואולי זאת כוונת ר"ל (מגלה יח) באומרים שנטמן יעקב בבית שם ועבר י"ד שנה.

"כעפר הארץ" - לירידה ולמעלה

והיה זרעך **כעפר הארץ** (כח, יד). "על דרך הפשט הכתיב חש"י ליעקב בכתוב הזה על רבו זרעו **כעפר**. והיה יכול לומר 'ככוכבי השמים' וכמו שהכתיב לצדק אבינו (לעיל כ, ד), אבל יכול כונה אחרת מלבד הרבי, והוא שלשון עפר הוא כולל השפלות והמעלה: השפלות - שיהיה זרעו בנלות בין האומות שפלים כעפר ומדרך כך רגל, והמעלה - שיעלו לכסף על כל האומות ויתגברו באחרונה, כעפר הזה שהוא מדרך לכל והוא מתאבק ועולה באחרונה על הדורסים אותו, וכענין שאמר הנביא (ישעי' יד, ב): 'זהו שובים לשוביהם ורדו בנושיתם'. ועל זה המושל הכתוב זרע יעקב לעפר. וכן אומר הנביא בשפלותן של ישראל (שם כ, ה): 'יגיענה עד עפר'. א"ר יוחנן, ומשם עתידים להגאל, שנאמר (שם נב, ב) 'התנערי מעפר'. כן אמרו בפרק ראשון בית דין (גיל בפרק י"ט, והוא בריה לא). ובמדרש שיר השירים (ע"י קד"א ט): 'זה ארץ לעולם עומדת' (קהלת א, ד) - אלו ישראל, שנאמר (מלאכי, יב) 'ואשר אתכם כל הנוגים יתהו אתם ארץ חפץ'. ומפני כן סמך לו מיד: 'זפרצת ימה וקדמה וצפונה וגבבה' ולרמוז שלכבשם יפרצו ויעלו על אלו שרדו בהם". רבינו בחיי

מוקל השמן

ויצוק שמן על ראשה (כח, יח). וקשה, הלא אליפו בן עשו דרך אחריו וגול ממנו כל אשר לו, והוכיח נגל אם כן השמן (ובכ"ר ספ, ח איתא שמשמים היה שופע לו שמן). ויש לומר בפשיטות, דמקלו נשאר לו, כדכתיב (להלן כ, ז) "כי במקלי עברתי" וגו', והמקל היה חלול, ושם היה מלא שמן שלקח עמו תמיד, כדי שיהיה לו להחליק וללמוד תורה.

יד העדים היתה בו - בלבן - בראשונה

עד הגל הזה ועדה המצבה (לא נב). "שמעתי שהכניסו חרם שלופה בגל אצל המצבה ואמרו: מי שיעבור את הברית הזאת איש על רעהו, וידקר בחרב ויכשל במצבה.

ואמרו חז"ל (סנהדרין קה) בלעם זה לבן, ומכני בניו היה. ולפיכך אמר הכתוב (במדבר כב, כח): 'ותלחין את רגל בלעם אל הקיר', כלומר אל האבנים, כשביל שהיה עובר הברית והיה חולק לגג זרע יעקב ברך ה', ואחר כך נהרג בחרב, כדכתיב 'זאת בלעם בן בעור חרנו בחרב', פירוש, בחרב המבוררת ששמו תוך הגל.

וזה שאמר הכתוב (דברים י, ח): 'יד העדים' (החרב והמצבה) תהיה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה".

פי' תרא"ש (נכענין זה בפ"י רבותני בעלי התוס' ובפנינת רוא)

לקח טוב

לימוד דרך ודבר מהיפוכו

צדיק בעבודתו את ה', ברור שאין לו ולפעלו שום דמיון והשוואה למעשי הרשע. זה לחי העולם הבא וזה לבאר שחת. אלא שלמרות ההבדל המוחלט שבניהם, עדיין יתכן לו לצדיק לראות מעשי הרשע וללמוד מהם, ולחדש מלימודו זה חידוש בעבודתו הוא, אשר בקדושה עוסקת. רעיון זה כבר דשו בו הרבה בספרי החסידות, ובכל זאת מן התועלת לנסות למצוא את תמצית החידוש שבו, ובדרך משל:

הנוני שפתח זה עתה את חנותו, ורואה חנות אחרת בקירבת מקום שמצליחה למשוך לקוחות ולמכור את סחורתה, אין ספק ששוב יעשה אם יבדוק את הסיבות הגורמות להצלחה זו. אם לדוגמא יבחין בכך שבועלי החנות ההיא מקבלים כל עובר ונכנס בכסר פנים יפות ומגוישים לקוחותיהם שירות מאוד אדיבה, ואף גם מסדרים את הסחורה שלהם בצורה נעימה ומרובית עין, הרי שעל החנוני הזה ללכת בהליכותיהם וללמוד מדרכיהם, ולעשות כמעשי אותה חנות למען ינהל גם הוא אותה מדה של הצלחה.

במקרה כזה, נחשב הלימוד כמעשי הולל כדבר מובן מאליו. שתי החנויות עוסקות במכירת סחורה, וכל אמצעי שיעזור לקדם ולהעצים את המכירה של האחרת, עלול גם לעזור ולסייע לשניה.

אך אם יפתח אותו אדם בית הכנסת אורחים, ורצונו עז שיגיעו עניים ונצרכים אל ביתו זה כדי שיקבלו אוכל שתיה ואף מקום לישון ולנוח, הרי שאין לו עסק כעת במכירת סחורות. מדת ההצלחה - שימצא בחנות ההיא, כבר לא ניתנת - לכאורה - ללמוד ממנה ולעשות כמעשיה. האמצעים שבהם משתמשת החנות הוכיחו את עצמם יעילים למכירת סחורה, אולם הכנסת אורחים מאן דבר שמים. שני מוסדות אלה - החנות ובית הכנסת אורחים - עוסקים בתחומים שונים לגמרי, ולא ראי זה כראי זה.

ואף על פי כן אפשר ואפשר ללמוד. כי גם אם אמת נכון הדבר שעסקיהם ומטרותיהם שונים לגמרי - החנות רוצה למכור סחורות ומחפשת קונים, ובית הכנסת האורחים חפץ להטות חסד לכל דכפין וכל דצריך ומחפש אורחים - הרי שבהתעמק יותר ימצא שכל זאת צד שזה יש ביניהם,

אך אם יפתח אותו אדם בית הכנסת אורחים, ורצונו עז שיגיעו עניים ונצרכים אל ביתו זה כדי שיקבלו אוכל שתיה ואף מקום לישון ולנוח, הרי שאין לו עסק כעת במכירת סחורות. מדת ההצלחה - שימצא בחנות ההיא, כבר לא ניתנת - לכאורה - ללמוד ממנה ולעשות כמעשיה. האמצעים שבהם משתמשת החנות הוכיחו את עצמם יעילים למכירת סחורה, אולם הכנסת אורחים מאן דבר שמים. שני מוסדות אלה - החנות ובית הכנסת אורחים - עוסקים בתחומים שונים לגמרי, ולא ראי זה כראי זה.

ואף על פי כן אפשר ואפשר ללמוד. כי גם אם אמת נכון הדבר שעסקיהם ומטרותיהם שונים לגמרי - החנות רוצה למכור סחורות ומחפשת קונים, ובית הכנסת האורחים חפץ להטות חסד לכל דכפין וכל דצריך ומחפש אורחים - הרי שבהתעמק יותר ימצא שכל זאת צד שזה יש ביניהם,

בני לבן הבינו את דרכו של יעקב אבינו, והשיגו שלמד מאביהם הרשע, איך וכמה להטיב את עבודתו הקדושה אל אבינו שבשמים.

עלילתם לתרופה - להפצת תורה וחסידות

ברכת מזל טוב נלבבה

שלוחה בזאת לידידנו המרומם העסקן הרגול עוסק בצרכי ציבור באמונה ובמסירות נפלאה, עמוד התווך של מוסדות התורה והחינוך ומסור בלב ונפש לכל קדשי ממלכת בעלזא, ה"ה הנגיד הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א - ברוקלין נ"י.

מבריתו התייחס של הוצאת העלילת לתרופה העולמית לרגל השמחה השווה במעונו בנישואיו בתו תחי' עב"ג העילוי המצויין החתן היקר בכור מרדכי יעקב עבי רייז נ"י - לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומצליחה

בורא עולם בקנין השלם עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל מילי דמיטב, אמן בברכת המערכת

ג"א בין המברכים, מוקירי פעילי הכבירים: יעקב פריעדמאן, יודא הכהן הרשקוביץ

הרפסת הגליון בחסות:

מכבסת BRAVERMAN'S

הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ו

לרגל שמחת אירוס בני הבה"ח

כמר מרדכי נ"י עב"ג

בת מחו' הרה"ח ר' יוסף אינגאר הי"ו - בארא פארק

במזל טוב ובשעה טובה ומצליחה

אמרות טהורות

תיקון המדות קודם לתיקון הפגמים

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, יא). בדרך רמז יתבאר הכתוב "על פי מה שאמר אבמור" (הרמ"ק רחמי"מ מואגליניצא) ו"ל בשם אא"ז הרב המגיד מקאניניץ ז"ל, כי אדם הרוצה לשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך צריך מקודם להשליך כובד עונותיו מנגד עיניו ולכל להשיב מנגמלו לתקן מיד אשר פגם למעלה. אך בראשונה יראה לברוח מעתה מהיצר הרע הרודף אחריו, ולגרש ולבער את הרע ממדותיו ולעבדו יתברך... וכאשר תיקן כל מדותיו, אז יתקן פגמיו. ואמר משל על זה: לאיש מלחמה הנרדף מאיש גבור חיל, והוכה בפצעים וחבורות, בוודאי כאשר יעמוד לרפאות פצעיו וחבורותיו, ישיגהו (הרודף) ויכהו נפש, לכן ודאי צריך ומקודם רק להמלט נפשו, ואז יעשה מזור ותרופה למחלתו".

והנמשל בעבודת ה' הוא, שמקודם צריך אדם להתרחק מן הרע, לגרשו ולבערו ולזכך כל שבע מדותיו ולעלות מעלה מעלה בעבודת ה', ורק אז יתחיל לתקן פגמיו אשר גרם בחטאיו.

וזהו שאמר: "ויצא יעקב מבאר שבע" – קודם צריך היהודי לצאת מבאר שבע – מכל בחינות הרע שבשבט המדות, ואז: "וילך חרנה" – לתקן מה שפגם וגרם חרון אף בעולם.

עבודת ה' גם בשינה

ויפגע במקום וילן שם וגו' וייקב יעקב משנתו ויאמר **אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי** (כח, יא-טו). "יש לומר כי אותן י"ד שנים שהיה נטמן בבית המדרש של שם ועבר לא שכן יעקב רק היה לומד (בר"ר סה, יא), ועבד את השי"ת בלמודו, אבל בשינה לא היה יודע שאפשר לעבוד את השי"ת, וכאשר בא אל המקום ההוא, יושבב ויחלום וגו', אז ראה יעקב אבינו ע"ה אשר בשינה גם כן יכולת לעבוד

אמירה נעימה

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כח, יא). וברש"י: "יצא ללכת לחרן". הנה, לעיל בסוף הפרשה פירש רש"י: "ולמדנו מכאן שנמטן בבית עבר י"ד שנים ואח"כ הלך לחרן", ולכאורה הוא סותר את דבריו שכתב כאן: "יצא ללכת לחרן".

ויש לפרש על פי מאמרו ז"ל (קדושים כט): בענין "ללמוד תורה – ולישא אשה" איזה מהם קודם, ומסיק בגמרא: "הא לן והא להו", ומפרש שם רבינו תם (בתד"ה הא לן) "הא לן" – בניי בכל שהם עניים, להם אמרו "ללמוד תורה ואח"כ ישא אשה", "והא להו" – בני ארץ ישראל שהם עשירים, אצלם הדין הוא "ישא אשה ואח"כ ילמד תורה", עיי"ש.

והנה, יעקב אבינו, בראשית דרכו בצאתו מבאר שבע היה בידו רכוש רב, ולכן "יצא ללכת לחרן" – תיכף ומיד, שהרי דין העשיר הוא "ישא אשה ואח"כ ילמד תורה", אולם אחר שאילוף פגש בו ולקח ממנו הכל, כידוע, ונעשה לעני ורש חסר מכל, אז או כבר נשתנה דינו: "ללמוד תורה ואח"כ ישא אשה", ולכן שינה דרכו והלך לבית מדרשו של עבר ונטמן שם י"ד שנים.

נחל קדומים בשם מהר"ם כהן

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מוגיע השמימא והנה מלאכי אלקים עולים וירדים בו, והנה ה' נצב עליו (כח, יב-יג). שמעתי דבר נהמד, לתרין קושיית רש"י למה נאמר תחילה "עולים" ואח"כ "ירדים", כי מה שהשמים נקרא "למעלה" והארץ – "למטה" הוא רק מפני ששכינת עונו היא בגובה מרומים, וכן הוא כלשון בני אדם – שצד השלשון שיושבים אצלו נכבדי העם נקרא למעלה, ומולו – למטה. ואם כן, כאן אצל יעקב שהשכינה כביכול ירדה למטה, כדכתיב: "והנה ה' נצב עליו" נתחפף הסדר, והארץ נקראת "למעלה" והשמים – "למטה". והמלאכים שבאו מן השמים לארץ נקראו עולים, ומן הארץ לשמים נקראו יורדים, ומובן היטב למה הקדים "עולים" ל"יורדים".

את השי"ת. וזהו: יזיק יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה; פירוש, רואה אנכי היום שיש ה' גם כן בשינה, ויכולים לעבוד את עבודת הקדוש בשינה, ואנכי לא ידעתי פירוש, מזה לא ידעתי עד הנה, והבן". **איהב ישראל**

קדושת ארץ ישראל מסייעת לעבודת הבורא

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך וגו' (כח, כ). "פירוש, כי בצאתו מארץ ישראל לחו"ל נתיירא שמה חלילה יפגום במדותיו, כי כדויתו בארץ ישראל היה איש תם במדותיו, כי ארץ ישראל קדוש הוא, והמקום מסייעו לעבודת הבורא, אבל חו"ל שהוא מקום מדור הקליפות אינו כל כך בנקל לעבודת הבורא ב"ה, ועל כן נתיירא יעקב בצאתו לחו"ל שלא יפגום ח"ו במדותיו הקדושים. על זה: יידר יעקב נדר – ועשה לעצמו סיגים וגדרים וקדש עצמו במותר לו, וד' היה בעוזרו ותקן את מדותיו...". **בת עין** (פר וישלח)

על האדם למשוך על רכשו – ולא רכשו עליו

ויקב יעקב וישא את בניו ואת נשיו וגו' וינה את כל מקנהו ואת כל רכשו וגו' (לא, יז-יח). תיבת "וינה" נראית לכאורה כמיוותרת, כי היה לו לכלול הכל יחד ולומר: וישא את בניו ואת נשיו ואת כל מקנהו ואת כל רכשו.

ונראה לרמוז, "דהנה האדם המשווק בהבלי עולם ובעסק המשא ומתן, אזי קנינו ורכושו מושלים עליו ומנהיגין אותו, והוא מושועבד להם כעבד אל אדוניו עד שאין בידו כח וממשלה לפנות מהם כרנגע התורה ומצות, אפילו להתפלל. על כן צריך האדם העוסק במו"מ לראות שלא יהיו קנינו ורכושו מושלים עליו ומנהיגין אותו, רק שהוא יהיה המושל בכל קנינו ורכושו ומנהיג אותם, ובכל עת שירצה יפנה מהם לתורה ולתפלה". וזהו שרמז הכתוב אצל יעקב: "וינה את כל מקנהו ואת כל רכשו וגו'". פירוש שיעקב אבינו הוא הנהיג את מקנהו ורכושו, ולא הם היו מנהיגין אותו.

וזו כוונת הכתוב: "ומלאכי אלקים עולים וירדים בו", ואם תקשה לך למה נאמר קודם עולים ואח"כ יורדים, לכך אמר מיד: "והנה ה' נצב עליו", ונתחפף את הסדר. כאמור. **וידבר משה**

וידר יעקב נדר לאמר (כח, כ). איתא במדרש (בר"ר ע, א): "מהו לאמר, לאמר לדורות שיהיו נודרין בעת צרתך".

ולכאורה תמוה, דהנה בפרשת ואתחנן (ג, כג) כתיב: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר", ודרשו שם במדרש (דב"ד ב, ו): "מהו לאמר – לאמר לדורות שיהיו מתפללין בשעת הצרה". ולמה אם כן הקפיד יעקב דוקא שיהיו נודרין בעת צרה ולא מתפללין. ויש לפרש על פי דברי חפנים (פ"ת) (פ"פ כי תשא) שכתב בהא דאיתא בגמ' (ר"ה יז): "מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח ציבור והראה לו למשה סדר תפלה, אמר לו: כל זמן שישאל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם". ויש מפרשים (נ"י ראשית חכמה) שער הענה (פ"א) דאין הפירוש כפשוטו שיאמרו סדר י"ג מדות, אלא הכוונה שיתדמו במדותיהם להקב"ה, ובוה יתחל להם.

והנה, מודת א' – ל' יש לחזקה דעל כרחך סני בדבור, שהרי אי אפשר להתדמות להקב"ה במדה זו, ועל כרחך הדקב"ה מוחל להם באמירת ח"י"ג מדות בלבד. ופירוש הפנים יפות בזה מה שאומרים בסליחות: א' – להורית לנו לומר שלש עשרה", דבמדת א' – ל' תורה לנו השי"ת דסני באמירה בלבד – לומר שלש עשרה – ובוה נמחלים עונותיהם של ישראל, עכ"ל.

ומעתה יובן היטב מדוע רצה יעקב שיהיו נודרין בעת צרה, כי ענין התחינה שאמר משה לדורות, היינו בקשת רחמים י"ג מדות, שברית כרתה שאינן חזרות ריקם אף באמירה בעלמא. אבל יעקב שנתקדש כל כך עד שהקב"ה קרא א' – ל' (פ"ה יח), אם כן לפי ענינו יתכן באמת ד"י"ג מדות שאינן חזרות ריקם היינו להתדמות אליו, ואי מושם מדת א' – ל', הלא גם אדם יכול לעשות כן, כפי שהוא יעקב הגיע ליד מדה זו, כאמור. אמנם לדורות אין זו עצמה, כי לא כל אדם זוכה לזה, על כן צוה לאמר – שיהיו נודרין בעת צרה, וזהו ביד כל אדם לעשות, ובכך יצאו מצרה לרוחה. **טל תורה החדש**

יתרון דעת

פרשת העקדה (ה)

המתקת הדינים על ידי אמירתה

ויתן פני הצאן אל עקוד (בראשית ל, מ). דאיתא כל האומר העקידה ומכוין כאלו עוקד עצמו על גבי המזבח, איז הקב"ה מצרף מחשבתו למעשה הוזכר וזכות עקידתו לישאל. וזהו: "ויתן פני הצאן אל עקוד" – אל זה ששוקד עצמו כנ"ל. **נועם אלימלך** (בפרשתנו ד"ה והשכיתם)

פרשת העקידה יאמרנה בנינו בקורא בתורה בטעמיה ודקדוקיה כמ"ש האר"י ז"ל. וסגולת קריאתה, לפי שסוד העקידה היתה שאברהם איש החסד בידו למתק את הגבורות, ועל ידי קריאתו יבושם פחד יצחק הגב' ע"ד "ונשלמה פרים שפתינו" וימתקו כל הגב' כמאז בזמן העקדה ויבוסמו כל העולמות. וגם אהני לן, דמתוך הקריאה החי יתן אל לבו לדעת ולהבין עד היכן הגיעה אהבת אברהם אבינו את בוראו, שנתרצה להעלות לבנו לקרבן עולה בלב שלם, כן כל איש ירא את ה' יחיד לבו תקוע באהבתו ית' למסור נפשו וגופו וממונו לקדש שמו ית', כמו שעשה אברהם אבינו וגם יצחק בנו, שטובים השנים הלכו בלב אחד ובטוב לבב, שכבר הכיר יצחק הייתה הוא השה לעולה כמו שאמר ז"ל, ואפילו הכי "וילכו שניהם יחדיו" וכו'.

והר"ב "צפורן שמיר" ז"ל כתב שאם שב בתשובה על ידי כוונתו בעקדה יכופרו עונותיו ע"ז, אלא דלא קידיה טעמא למלתא. א"י עפ"י מ"ש ברור הטעם, שכיון שהוא ע"י אמירתו מכוין להתחנך ושיבוש הוא ית' כל הגבורות והדינים, והוא חושב בלבו עוצם אהבתו עד שאם היה בא אליו הציווי מאתו ית' לקדש שמו שנוצטה אברהם אבינו שחרי הוא מוכן ומזומן. **מעשה מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה והיו ליה כאילו הוא גם כן קידש שמו** וממילא והוא רחום יכפר עון וכו'... **מנחת אהרן** לחג' יעקב בן הגי' דוד פארדו זצ"ל (כלל י אות ד)

נ"ל דביום המילה נכון הדבר שהאב והמתעסקים במצוה יקראו פרשת העקידה, שתועיל להם לשלשה דברים: **הא'**, לעורר לבו לקים מצות המילה בכל לב ולמסור נפשו וגופו וממונו לשמים לעבוד את ה', כאשר עשה אברהם אבינו ע"ה, כי סוד העקידה הוא שאברהם איש החסד מיתק ע"ד הגבורות והנה על ידי קריאתו יבוסם פחד יצחק הגבורה, ע"ד "ונשלמה פרים שפתינו" וכו'; **הב'**, להציל התינוק לבל יאונה לו שום רע נגע ומחלה מחמת המילה, ויתבטלו כל המקטרגים מעליו ומבקשים רעתו, דהא אמרו בוודאי, אמר רשב"י לית מאן מבטל מותגא מבני נשא כקרבן דעקידת יצחק וכו'; **והג'**, שעל ידי קריאת פרשה זו תקבל התפלה ברצון, כמ"ש מהר"ם ריקנאטי ז"ל בפרשת וירא וכו', ואף אם חלה המילה בשבת **אומרים אותה**, כך העלה מהר"ם די לונגאנו ז"ל בספר "שתי ידות" דף קב, ב"בכו"...

זכר דוד להאנן המקובל ר' דוד זכות זצ"ל אב"ד מדינא (סוף מאמר ב)

ופרשת עקידה יאמר למען הזכר זכות אבות וגם ימסור נפשו במחשבתו על קדושת שמו הגדול. כך כתבו הפוסקים. ולי נראה ביאור הדבר, דאם האדם עושה מצוה שאין בה הנאת הגוף, כמו תענית ותשובה, גוף קיום המצוה הוא יקרה, אבל מה שחושב בלבו שעושה דבר זה לקיים מצות בורא אין בוה מהקשה כל כך, דבוודאי עושה זו לשם ה', דהרי אין בוה שום דבר המעכב מחשבתו שלא יהיו לשם ה', אבל כשאדם עושה מצוה שיש בה הנאת הגוף, קיום המצוה אין בה קושי, אבל מחשבתו שהוא רק לשם ה' הוא קשה מאד, דהרי יש בה הנאת הגוף, ובעת שעשה הדבר אינו מרגיש רק אהבת ה' וחפץ בעשייה זו רק לכבוד ה' ולא נחשב בעיניו הנאת הגוף כלל נגד אהבתו, וזה דבר שאין יכולים לעמוד בו רק צדיקים גמורים.

וזה פירשתי מאמר רבותינו במדרש וכו', וכן בענין עקידת יצחק, כי באמת הקרבת יצחק הוא ענין נפלא מאד, ואמנם שיתכן בה להשם אין זה חידוש כי אי אפשר לחשוב בהקרבנו רק לשם ה', אמנם בבחינת הקרבת האיל תמורת בני יחידו יש בוה הנאת הגוף, והוא עשה בהקרבת האיל תמורת בניו רק לשם השם כמו בהקרבת הבן, ומבואר במדרש שאנן בכל מה שראוי לעשות בבן יעשה באיל ונגמר הענין בלב ונפש, ולכן אנו עושין תמיד זכר לעקידה באיל ולא דבר הנוגע להקרבת הבן.

והנה כשהאדם משכים בבוקר ונותן הודאה על שהחזיר לנו נשמתו, לא יחשוב בלבו להנאת עצמו, רק שעי' נתגדל שמו של הקב"ה ואמונה לתחיית המתים במהרה בימינו כמו שדרשו "חיים" לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג, כג). וזהו מענין העקדה שהיה על דרך זה, והבן זה כי המה דברים נכונים מאוד.

ישועות יעקב (א"ר ס"א סק"ו, ועי"ש סק"ט)

בוזה"ק שג, א ד"ה דף קנ"א בסוף, וכשיתעוררו הדינים בעולם כל הדינים הנמצאים בכל יום ויום אברהם אבינו ע"ה הוא דוחה אותם לחוץ, **יש לומר שעל כן אומרים פרשת עקידה בתפלת שחרית**.

הגהות מהרצ"א (פר האינו, ועי"ש מ"ש ב'בני יששכר' חדש אלול ב, א)

עלי הגיון

חלה שלא הופרשה/ חומרת ברכה בלא כוונה
א. ראיתי את המאמרים הנפלאים בענין הפרשת חלה ויתרון דעת גלי תקלי-תקליא), וברצוני להוסיף סיפור נפלא שמובא בסי' יתפארת רבותינו מאלכסנדר (עמ' צו), וז"ל:

סיפר הרחי"ג האב"ד מלאדז ר' חיים אליעזר בן הרב הגאון ראב"ד מקאליש זצ"ל נכד רבינו בעל יתפארת שמואל זצ"ל: בעיר קאליש היה אופה, שכל העוגות שאפה, בזמן שהוציאן מן התנור התפוררר, ושאל למומחים ולא ידעו סיבת התפוררות, וגם נסע ללאדז למומחים, ולא פתרו דבר זה. ונסע לרבינו [בעל הישימה ישראל זי"ע מאלכסנדר] וסיפר לו הנ"ל. ושאל רבינו אם יש לו מתוצרת שלו, והגיש לרבינו מנעשי ידיו. רבינו הרים המאפה נגד השמש ואמר: **אנכי הוגשתי החסרון, מכיון שלא נטלת חלה מהעיסה, שהיה בה שיעור חלה, ואזהרה להפריש חלה מהיום והלאה תצליח האפיה.** וכן היה. עכ"ל.

ב. עוד אוסיף דבר נפלא ונורא בעקבות המאמרים הנפלאים בענין מאה ברכות והחובה לברכם ככוונה (גלי תקלי- תקליח), מה שמובא בספר הח"ק 'אלפא ביתא' להרח"ק רבי צבי הירש מנדבורנא זי"ע [בעל היצמח ה' לצבי], וז"ל:ק באות ב - ברכה : "וזהו מאוד לקיים מילי דברכות, לברכם בדחילו ורחימו כל מה דאפשר, וביותר ברכת הנהנין, **כי שאנינו מברך כראוי המאכל מטמאים את לבו ומשכח עבודת השי"ת ומחטיאו ח"ו,**" עכלה"ק.

^{מנשה יצחק מאיר שיף, אשדוד}

הוספות יקרות בענין מאה ברכות

בגליון תקלי"ה הובאה תשובת הרמב"ם בזה"ל: "ומענין קריאת מאה הברכות או הזמירות בחפזן ובמהירות, הרי היא טעות גמורה" וכו'. ברצוני להעיר שהרמב"ם לא כוון לחובת "מאה ברכות", אלא ל"ברכת השחר". הדנה דרך הרבה ראשונים שקוראים לברכות השחר "מאה ברכות". וכן משמע בספרו הרמב"ם הרמב"ם גופיה תשובה אחרת (מזכיר בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' קיז. נדפס במהדוי שילת חלק א עמ' ש).

ונראה שכן היה הסגנון במשפחת הרמב"ם, דהנה אביו, רבינו מיימון, כתב בספרו אגרת נחמה (אמרי יד): "וכבר נהגתי זה שנים רבות חוב על עצמי בכל יום אחרי מאה ברכות לחלי 'ברוך שאמר' לקרות זה המזמור יתפלה למשה" וכו'. וכך מובא גם בשם רבינו אברהם בן הרמב"ם: **"ברכות אלו נחשבות בשם 'מאה ברכות' לא משום שמספרן הוא מאה, אלא משום שהן משלימות את מספר מאה הברכות"** (הובא בסניף סוף חוברת מד, שנת תשי"ח, בשם סי' המספיק לעבודי ד'). וכדבריו כתב גם בספר מצוות זמניות (עמ' נד).

וכן מצינו בלשון שאר ראשונים, שקוראים ברכות השחר בשם "מאה ברכות": שו"ת הראב"ד (סוף סי' ט), תוס' שאנץ (סוטה מד:), תוס' רי"ד (כתובות ח:), מנורת המאור (לר"י אלקנאה, ח"ב עמ' 76), שבל חלקט (חל' תפלה סי' ב, וחל' שחרית סי' כז), שו"ת אבקת רובל (עמ' יג, סידה וא"כ סי'), ספר התפלות (סי' א), וספר מנהגות (לרבי אשר בן שאול, ד"ה ועתה). [ואולי לכך כוונה בעל הטורים (פרי האתחנן ו', ז), התשב"ץ בתשובותיו (ח"ב סי' קסא. ועיי' מפתח שם סי' קפז), והרמ"ע מפאנו בכפני יונה (ח"ב סי' קיב. ובהו דנחה ראיתי בית אדירים סי' רצ סק"ד)].

ובמה שכתב ר"א בן הרמב"ם שברכות השחר נתקנו כדי להשלים מנין מאה ברכות, כך כתב גם רש"י בספר הפרדס (עמ' שיט), שו"ת מן השמים (סי' יב), טור (א"ח סי' מז), מנורת המאור (לר"י אבותב, ר' ב כלל ג חלק ג פרק ב), פרישה (סי' מז סקט"ז) ושו"ע הרב (ריש סי' מז).

אמנם שפיר יוצא מדברי הרמב"ם שאין לברך הברכות בחפזון, כמובן, וכמו שהזהירונו כבר בספח"ק.

ולתועלת אבאי קטע קטן מההקדמות שכתבתי לספרי 'ברכות הורי' - הלכות מאה ברכות:

הנה מצות מאה ברכות ענין נעלה הוא מאוד, כמבואר בספרים. ויש בסגולתה התקרבות להשי"ת (כחור מאמר ג אות יא. ועיי' בעל הטורים פרי האתחנן עה"פ "יאתם חדבקים"), השגת יראת שמים (מהרש"א וכן יהודיע מנחות מג:), אמונה (באר יוסף פרי' כי תשא), חסידות (שו"ת דבר שמואל סי' קא), הבטחת עוה"ב (ריש ספר אורחות חיים, וריש ספר התדיר), שמירה בגלות (מעט לנוע בארשת א עמ' קיז; שתי ידות למהר"ם זי' לנאנא עמ' ט), שמירה מהיקז (הקדמת ספר סדר ברכות), הגנה מהקללות (רוקח סי' שכ, ובעל הטורים שם), פרנסה (סידור הרע"בין אחר תפלת ערבית), ריבוי מזון (והשלום תהלים סה) ואריכות ימים (סידור הרע"בין שם, וסוף ספר שמע חכמים בקווי דברי חיים).

^{**אברהם יצחק גולדנבערג**, באלטימור [מח"ס 'ברכות הורי' - הלכות מאה ברכות]}

בספח"ק 'תולדות אהרן' להרח"ק ר' אהרן מייטאמיר זי"ע - תלמיד הרחי"ק לוי"צ מברדיטשוב זי"ע כתב דברים נשגבים בזה, וז"ל (דרוש לחטכה): "... קו"ף מורה על דוד מלכא קדישא, שהיא עיקר קיום העולם, כי עיקר קיום העולם

למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר יסכר בערשי ברוצנשיין גי'ת ת.צ.ב.ה.

עומד על הקדושה שאנו מקדשים עצמינו לעבודתו כמ"ש יהייתם קדושים כי קדוש אני, ולכן בבית המקדש היה מאה אדנים, **ובעת הורבן צריכים אחנו לעשור בכל יום מאה ברכות בכוונה**, שהוא סוד מאה אדנים".

עוד אציין משי"ח הרה"א אבן עזרא בספרו 'יסוד מורא' (השער השני): "ששמעתי על חכם חסיד שהיה משוטט בכל החצות לבקש מי שיש לו עוף שישחטנו, ודעתו על הברכה למלא מאה ברכות בכל יום" וכו', (ועיי'ש דלא נחא ליה בהנהגה זו).

בענין איסור צער בעלי חיים - בדשבת הוא לכ"ע מן התורה/ האם יש איסור 'בל תאחר' כשמאחר לעשות קידוש כשיש לו אורח עני?

א. מה שהובא בגליון תני"ג (מדור עלי הגיון) בשם ספר יוסף אומץ, דכתב וז"ל: "נראה לי דלאו שפיר עבדי המאריכים בטוילים ושיחות ואפילו בדברי תורה ומאחרים אכילתם ומצערין בני הבית, וקטנים וקטנות שצריכים להתענות בשבת יותר מבחול, ודבדאי איסור גדול הוא, שהרי הקפידה תורה מאוד על צער בעלי חיים מכל שכן צער בני אדם ילדיו מעשה דיו, לכל שכן ביום השבת שלעוננו ולא לצער נתינו". עיי"כ.

נראה להעיר, דצריך לזהר יותר לפי מה שחידש הפמ"ג ביאשל אברהם' (א"ח סי' שח ס"ק סח) דאע"ג דסתם צער בעלי חיים איכא מחלוקת אם אסור מן התורה, מ"מ **בשבת היו לכ"ע מן התורה**, וילפינן מהא דכתב (שמות כג, יב) "ששת ימים תעשה מעשיך ובים השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך" - עשה לו ניוח, א"כ כ"ש אדם וצריך לזהר יותר. ברם יש להקשות מהא דשבת קנד עיי"ב, דאיתא הנה בעובדא דר"ג שהיה חמוריו טעונים דבש ולא רצה לפרקם, ופרך בגמ' דיבאי כרים וכסותו, ומשני דמטפני והוי ביטול כלי מהיכנו, ופרך בגמ' והא איכא צעבי"ח, ופירש"י ויבא צעבי"ח דאורייתא ודבדאי ביטול כלי דהוי מדרבנן. ומתוך בגמ', ר"ג ס"ל צעבי"ח דרבנן. חזינו דמ"ד דסבירא להו צעבי"ח דרבנן אף בשבת סבירא להו כן.

ויש מתרצים, הא דצער בעלי חיים בשבת דאורייתא וכל דלמען ינוח, היינו בהחמתו שלו, כדן שביתת בהמתו, וכן צעבי"ח שידך אף בהחמת שאינו שלו וזה הוי מדרבנן, לפי זה אתי שפיר דשם כיון דיכול להפקירו אינו דוחה שום איסור, כמו דאמרו שבת קלי"א עיי"א הואיל ובידו להפקירו, או דמיירי שפקירו דלהרבה פוסקים מותר להפקיר בשבת. כך תירץ הגרי"מ אריק זצ"ל ביטל תורה! (שבת קנד עיי"ב), וכן בספרו שו"ת יאמרי יוסף' ח"ג סי' י"ח (ועיי' שו"ת לבושי מרדכי מ"ת א"ח סי' סח מה שתיקף קושיא הנ"ל, ועיי' הנהגת מהרש"ם שבת שם).

ולפי יסוד הנ"ל, תירץ הגאון מטשעבין זצ"ל בשו"ת 'דובב מישרים' (ח"ב סי' כח) קושיא נפלאה: דאיתא במס' עיר' (ג ע"ב) אין מקדישין בזמן הזה, ואם הקדיש בהמה תיעקר, ואיזה עיקור נועל דלת בפניה ומתה. ובמרדכי שם (ס"ק טבעט) כתב דצער בעלי חיים דרבנן, ואתי דרבנן דאמרי אין מקדישין - משום דחשו לתקלה, ודחי צער בעלי חיים דרבנן עיי' ארשא דרבנן ס"ק תקלי' שמה לעיו, ועיי' מנחת חנד מצוה פ', שו"ת שנין רוקח ח"ג סי' מה). וקשה איך מותר לנעלו, הרי למבואר ברמב"ם הלא יכול אדם לחיות ז' ימים בלא אכילה, מסתמא ה"ה בהמה והחכר שיעבור ז' ימים בלא אכילה, ואיכא צעבי"ח בשבת דהוא מן התורה, לפי דברי הפמ"ג, ואיך מותר משום תקנה דרבנן לעבור דאורייתא. ולפי הנ"ל אתי שפיר, דכאן מיירי שמקדשו בהמה א"כ לא הוי שלו ולכן ליכא צעבי"ח מה"ת (ועיי' מה שהארכתי בזה בחבורי מעדני אשר פרי מפטיסם תשס"ד).

ב. והנה באחרונים מצינו עוד איסור שלא להשהות הקידוש כשיש לו ארחים: בשו"ת 'דבר אברהם' (ח"ב סי' ב בהערה) כתב, דכשהיה לו אורח עני בליל שבת היה נחפו לקדש לאלתר ולדלג על כל הזמירות, וכיון דקיים העני קמיה ידיה עובר בבל תאחר במה שאינו נותן לו לאלתר לאכול ולשתות, עיי"ש שהארק מדוע העולם אין נותר בזה משום דהויא כהתנה. וכעין זה מבואר בשעה"צ (סי' תרלט סק"ז) דהיכא שירדו גשמים בליל סוכות, נהי דנחלקו רבוותא אי חייב לאכול כוית סוכה, בשעת הגשמים או לא, ומספקא אי לברך על אכילה זו וראוי להתנין עד הצות הלילה, אולי יפסקו גשמים ויוכל לברך כדון, ומיהו היינו דווקא היכא דלית ליה עניים בביתו, אבל אם יש לו עניים בביתו לא יחכה דעובר על בל תאחר.

^{**אשר אנשיל שוורץ**, ר"מ ישיבת יאמרי שפיר ומחבר 'ימנינו אשר', בית שמש}

ע"ב דקות - לענין ברכה ראשונה

בגל' תקכ"א (מדור עלי הגיון) תביא הכותב בענין "ברכת המצות קודם שהגיע זמן המצוה", ובתנ"י מסתפק בבירך על הפת 'המוציא' והפסיק מסועדתו כמעט שיעור ע"ב דקות - אם יכול לברך בו בכדי שיאכל לאחר העי"ב דקות וכו'.

הנה משי"כ בפשיטות שאם שהה שיעור ע"ב דקות צריך לברך עוד פעם 'המוציא', ל"ע דההפלה של שיעור עיכול

הנאמר בשו"ע א"ח סי' קפ"ד הוא לענין ברכה אחרונה לבד, והגם דהמג"א שם סק"ט כתב דה"ה דצריך לברך ברכה ראשונה, אמנם האבן העזר וכן הרבה אחרונים (הובא במ"ב סי' ק"ז) חולקים עליו וסוברים דלא צריכים לברך ברכה ראשונה. וכן נמי נוטה המ"ב בבה"ל סי' קי"ף, ועיי"ש.

אגב יש להעיר ששיעור 72 דקות הוא רק באכל מעט, דאינו יודע שיעור שיתחיל להיות רעב מחמת אותה אכילה, אבל באמצע סעודה שיעור הוא יותר, כדמבואר שם.

^{**חיים אללעך**, אנטווערפן}

חג הסוכות - "בצאת השנה" או ב"תקופת השנה"?

בענין מ"ש בגליון תקל"ב (מדור עלי מועד' אודות מה שכתחילה ביקש הקב"ה לקבוע את ר"ה בתמוז, יו"כ באב, סוכות באלול) מספר 'פנינים יקרים' ביאור למח בפר' מפטיסם כתוב (שמות כג, טז): "וחג האסיף **בצאת השנה** באספך את מעשיך מן השדה", ובפר' כי תשא כתוב (שם לד, כב) "וחג האסיף **תקופת השנה**". הנה מצאתי בספר הקדמון 'קנה חכמה' (פפ"דא תמ"א) להמקובל הגאון רבי יודא ליב פוחוביצער זצ"ל, שכתב בזה"ל (בריש דרוש לסוכות):

"ושמעתי מפי המנוח **הרב הג' כמהר"ר יהודה ליב ז"ל שהי' אב"ד בק"ק ברעזון**, שזהו שאמר בפר' שמעט, יחג האסיף **בצאת השנה**, כי היא נאמרה קודם חטא העם, שהיה אז ראוי להיות סוכות בחודש אלול שהוא סוף השנה, ובפרשה כי תשא כתב יחג האסיף בתקופת השנה", ופירש רש"י שהוא בתחילת השנה, כי נאמר אחר חטא העגל, שאז נכללו כל המועדים בחודש תשרי, ודח"ח. ולי נראה, שהוא משום שאם תקופת תשרי נוטלת סוף תשרי אז חג הסוכות סוף תקופת תמוז, והוא 'בצאת השנה', ואם תקופת תשרי [נופלת] תחלת החודש, אז חג הסוכות בתחלת תקופת תשרי, וזהו 'בתחלת השנה'. ואמר הכותב, בין יהיה החג בסוף תקופת תמוז, דאז קצת צער לקיימה כמ"ש בגמרא עיי' ג.) משום דישאל נמי זמנין דמשכא להו תקופת תמוז עד חגא והוי להו צערא, ובין החג בתחלת השנה, צריכין אתם לקיים את המצוה".

^{**אשר ישעי' נטובים**, בני ברק}

"הואיל ונפיק ממומיה דגברא קדישא"

בעקבות המאמרים על הנה"ק **בעל ההפלאה זי"ע** (גלי תקס"ז-ח) רציתי להוסיף פנינה מענינת מדברי תורתו שהביאה הגה"ק **החתם סופר זי"ע** - בחיר תלמידיו, בספרו על מסכת חולין, בהא דנלמא שם בגמרא (נף יח: ח: א"ר יזרא אמר שמואל, ליבן סכין ושחט בה שחיתוה כשרה, חידודה קודם לליבונה. וזל"ק:

"ושמעתי ממורי הגאון הפלאה זצ"ל בשמחת פורים, הא דפשיטא לרי יזרא דחידודא קודם לליבונה - ומיורוח רווח, דאמרין פרק קמא דמגילה נף ז: קם רבה ושחטיה לר' זיזרא, ואפשר שחוטש בסכין רותח שהיה מונח על השולחן בסעודת פורים, וידע ר' יזרא **והרגיש בנפשיה** [!]. והנה, אע"ג דלחובא ולשמחת פורים אמרה, נראה לי **הואיל ונפיק ממומיה דגברא קדישא לא יגע לריק ח"ו**", עכל"ק.

^{**נחן דוד וויינבערג**, ירושלים תובכ"א}

"רבים נכספה נפשם לעמוד במקום הקדוש ההוא"

כחוספה למאמרים בענין עליה לרגל בזמן הזה (ויתרון דעת' פרי' נשא - בהעלותך תשס"ו) מהראוי להביא דברי יחזקאל יקרי' בפרשת לך לך (וי, זז), וז"ל: "... כי שם מקום מקדש של מטה מכוון כנגד בהמ"ק של מעלה, ושם פעל ה' מכוון לשבתו יתברך, ושם חביון עוזו יתברך, **וכל המסתכל במקום הקדוש ההוא מיד נתלבש מיד טהרה וקדושה**, ומלך עליון ביופיו יתברך תחזינה עיניו ובראיה לחוד סגי לאדם לקנות השלימות ההוא במקום אשר קרא לו אברהם (ובראיית כב, יד) "ה' יראה", וקרי בה' יראה ויחיד בחיריק ויראה ויחיד בצירי", כי כדרך שבא לראות כך בא ליראות, כי מיד בבואו שמה כשם שתשכינה רואה אותו, כך הוא רואה פני השכינה ומיד נעשה מושפע ומואלץ ודבק בזיו שכינתו יתברך מעין עוה"ב, כי גם שם החדיקים יושבים ונהנים מזיו שכינתו יתברך. וכו'. ותועלת רוחני זה לא יסיר מורעו עד עולם, כי אף בזמן שביעת המקדש שלממה אינו בבנינו, מ"מ הבית המקדש שלמעלה המכוון נגדו נצחי לא יסור לעולם ובכל זמן יורד ממנו השפע על זרע אברהם המקודש, **ומטעם זה שלמים וכן רבים נכספה נפשם לעמוד במקום הקדוש ההוא כי רצו את אבניה וגו'**" (ועיי'ן משי"ח עוד בר"פ ואתחנן ג, כח).

^{אהרן ברוין, בני ברק}

"חטאות הצבור והיחיד" - יחידו של עולם

הבאתם יסיונות דנשמתא' בשם מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע (גלי תקלי"ח - "חטאות יחידו של עולם") שהקשה על המשנה בפרק יזיחורו מקומין' (ובחסם פ"ה מ"א) "חטאות הצבור והיחיד, **אלו הן חטאות הצבור**, שעירי ראשי חדשים" וכו' למה התנא אינו מפרש רק חטאות הצבור, ואינו מפרש חטאת היחיד. ויתיר', דחטאת היחיד מוסב על שעירי ר"ח, ויחיד' פירושו על כביכול, יחידו של עולם, וכו'. ולכאורה עדיין חסר קצת תבלין, דא"כ היה צריך התנא לומר "אלו הן חטאות הצבור **והיחיד**, שעירי ראשי חדשים", דקאי על תרוייהו.

ואמנם ראיתי בישוני נוסחאות' שנדפס בשולן גליון המשניות, שמציין לנוסח דפוס יסן שהיה כתוב במשנה "אלו הן חטאות הצבור **והיחיד**". ולפי זה הוא מדוייק שפיר.

^{א.ב. בארא מארק}

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת ביצה

האם אכילת שבת קובעת לכל – ואין אכילת עראי בשבת?
בעא מניה רבא מרב נחמן, שבת מהו שתקבע למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו, מי אמרינן כיון דכתיב "וקראת לשבת עונג" קבעה (כיון דקריא אכילה דיהיה – עונג קבעה, שאן בה עור שם עראי אלא שם קבעי. רש"י) – ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, או דלמא, בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה, בדבר שלא נגמרה מלאכתו לא קבעה. אמר ליה, שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו וכו' (דף לד ע"ב).

הגאון החיד"א מביא בברכי יוסף (או"ח סי' קסח סק"ה הובא בשע"ת שם סקט) וז"ל: "כתב מורי זקני מהר"א אזולאי זלה"ה בהגהותיו כ"י: מצאתי בספר כתיבת יד קדמון וז"ל: שבת קובעת, דאפילו אכילת עראי חשיבא קבע למעשר, נראה דגם לפת הבאה בכסנין, דקיימא לן (ש"ע או"ח סי' קסח) שאם אבל ממנה מעט מברך בורא מיני מזונות ולבסוף בורא נפשות, אבל אם קבע סעודתו עליה בתחילה מברך המוציא ולבסוף ברכת המזון, נראה ל', דכל אכילת שבת חשיבא קבע כמו למעשר, ומיהו לאכול בשבת חוץ לסוכה, שמא אין איסור מהאי טעמא, דהתם בעינן תשובה כעין תדורו"ר עכ"ל. ואם כי לא הוזכר מקור טהור אלא בהעלם ספר קדמון שכבת"י, הרי מקור הדברים הוא בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' ע"א, יע"ש).

בהמשך מוסף הרד"א וכותב: "הרב מהר"י חאגיז בספר עין חיים פ"ד דמעשרות נסתפק בזה – אי שבת קובעת לפת הבאה בכסנין, והרב גנת ורדים כלל ג' סי' י"א פשיטא ליה דלענין כסנין אין חילוק בין שבת לחול". תוכן דברי הגינת ורדים הוא, שגדרי קבע עראי כלפי חוץ מעשר ורענן קביעות סעודה אינם שווים, דלענין חוץ מעשר הגדר הוא באיכות האכילה, שאכילה חשובה נחשבת קבע, ומשום הכי גם אכילת שבת קובעת למעשר, מאחר שיש בה חשיבות שקראת עונג, ואילו לענין סעודה הגדר הוא בכמות האוכל, שיאכל שיעור כזה של העולם קובע בו סעודה, והרי אכילת שבת בשאינה אלא כל שהוא לא נחשבת כסעודת קבע. ומסיק החיד"א: "ודברי הרב גנת ורדים נכונים בטעמן, דלענין כסנין כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, דעל אכילת עראי מברך בורא מיני מזונות ומעין שלש, וכן עמא דבר".

כיצא בשאלה זו דן הרד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' מה) לענין מצות מצה בליל פסח ואכילת כזית בליל א' דחג הסוכות, שחובה לאכול בהם פת שברכתו המוציא לחם מן הארץ ולאחריה ברכת המזון, ואין יוצאים ידי חובה בפת שאין מברכין עליה ברכות אלו (יע"ש המקורות לכך), וגם במצה יתכן שיהיה פת הבאה בכסנין שלא תהיה מצה עשירה, ועל כן יש מקום לדון בזה אי החובה והמצוה גורמות שיהיו נחשבים לקבע, וגם כשלא אכל האדם שיעור קביעת סעודה, יתחייב לפניה בברכת המוציא לחם מן הארץ ולאחריה ברכת המזון, ושפיר יצא ידי"ח בפת הבאה בכסנין גם כשלא יאכל שיעור קביעות סעודה. ומצדד בזה דבריו הגינת ורדים, שלענין ברכת המוציא וברכת המזון אין חשיבות האכילה וברמת קביעות, כי אם השיעור בכמות האכילה, והביא כמה הוכחות לכך.

ואמנם העיד: "זוה חזיתי להרב המופלא רבי"ן חסידא מו"ר נידור רבא כמחר"ח ח' עטר זלה"ה שכתב בספר הבהיר הראשון לר"א בסוגיית ברכות דף ל"ז ותחילת דף ל"ח... ומדברי הרב ז"ל מוכח הפך ממאי דכתיבנא בעניתיך, דהרי כתב הרב ז"ל דבביל פסח יוצא ידי חובת מצה בכזית פת הבאה בכסנין, ומכרן המוציא וברכת מזון אף בבית פת הבאה בכסנין, דמעות 'בערב האכלו מצות' משוי ליה קבע, באלו אכל מפת הבאה בכסנין שיעור שאחרים קובעים עליו דדינא הוא כי הוא יברך במו"ז, וא"כ הוא הדין בחג הסוכות אם אבל בלילה הראשונה כזית מפת הבאה בכסנין מברך המוציא וברכה"ז דחייב אכילת כזית בסוכה מג"ש דט"ז ט"ז משוי ליה קבע". וע"ש שדן בדבריו וחולק עליו להלכה. גם בספרו ככר לאדן מביא הרד"א (סי' א אות א) תשובת הג"ר יעקב בן נאיה, שחכרע בזה כדעת האה"ח חקן, וצידד עוד שגם אלו הסוכרים שאכילת שבת אינה קובעת לענין ברכה, שונה ליל הראשון דחג הפסח ודסוכות, שחובת אכילת פת הדין היא מן התורה, וקובעת לענין ברכה לכו"ע, ויענין חסם בארית"א (אות א) שדחה את דבריו והסיק שאינה קובעת לענין ברכה.

שאלה נוספת נידונית שם בדברי מהר"א אזולאי וכן בתשובת ר"ח אור זרוע והיא לענין אכילת עראי חוץ לסוכה, אי אכילת שבת קובעת גם בענין זה שיהא אסור לאכול אכילת עראי בשבת חוץ לסוכה, דמאחר שאכילת שבת נקראת עונג אינה נחשבת כאכילת עראי, ולפי זה היא אסור לאכול בשבת שבחג הסוכות חוץ לסוכה אפילו אכילת עראי. ועל כך כתב שאין לדון בזה לענין אכילה חוץ לסוכה, כי ישיבת סוכה נקבעת על פיה של "תשובה כעין תדורו"ר", וכל אכילה שדרכה לאכול בתוך הבית חובה לאכול בסוכה, ומשום"ל אסור לאכול אכילת קבע חוץ לסוכה, כי אין אוכלים אותה חוץ לדירה, ואכילת שבת – הגם שחשובה היא – אינה בהכרח שתהא אכילה כל שהיא בתוך הבית, ומשום"ל אין מקום לחיובו לאכול אכילת עראי בתוך הסוכה. אמנם, החיד"א מביא שכשיטה זו איתא בספר תניא (סי' פ) ובשכ"ל הלשק (סי' שדמ) בשם רבינו אביגדור, "דאכילת עראי דשבת וי"ט, ואפילו שנית, חשובה כקבע", וכן האריך השער המלך (הל' סוכה פ"ו ה"ז) וכתב על הלקח זה: "האמנם הא דרבי דחיקא מילתא טובא היא, דא"כ לא לישתמש לשום אחד מהפוסקים לומר דין זה". (וראה עוד בענין זה: א"ר סי' תרל"ט, ברכ"י סי' תרל"ט סק"ה; צ"ח ברכות שנט: שם אסוכה ב). ע"י גליון רע"א יצא סי' תרל"ט סי' טעם המלך ומעשה חושב על השעה"מ שם: שו"ת שואל ומשיב מהר"ג ח"א סי' תסה; שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' צו; הליכות שלמה מועדים פ"ט דבר הלקח אות ט).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות עגלת תינוק בשבת

א. מותר להסיע עגלת תינוק, וכן כסא לגלגלים, על גבי חול או קרקע שאינו מרוצף באבנים, במקום שיש עירוב, ואין לחשוש אם עושה חרץ שהוא תולדה דחורש, משום שאין העגלה עושה חרץ אלא כובשת ודורסת את הקרקע שתחתיה, דכשני נמשכמים את מקומה נמוך אבל אין חפצו מלקומה. [וכן הורה החו"צא צ"צל בשעת, חשבו ברכ היה מצוי הרבה שטחי חול]. **במה הדבר אמור, כשהעגלה נוסעת בדרך ישרה, אבל אם פונה עמה להפוך ונדומה, שאז אפשר לפעמים שיעשה חרץ, טוב להזהר שיפנה ויסתובב לצדדין באופן שלא יהא פסיק וישא בעשיית חרץ** (נדעת הגרש"זא צ"צל שאין חשש אפילו להפנות העגלה לצדדין. עיי' שו"ת כפי"ח הערה צט, עיי"ש הטעם).

ואמנם בעפר התינוק – בלאו הכי אין כל חשש דמלאכת חורש (כמ"ש התוס' בבבא דף ח ע"א ד"ה בעפר. ועיי' ביצה דף כ"ב ע"ב במשנה עגלה וברש"י ד"ה מפני שכובשת. ועיי' חוט השני על שבת ח"ב דף קצ).

ב. **עגלת תינוק – מותר לפותחה או לקפלה בשבת כשאינה מתפרקת ואין צריך להבריגה**, דכיון שעומדת לכך דומה לכסא של פרקים שיותר לפתחו ולסגורו אין אינו מתפרק (עיי' שו"ע או"ח סי' שטו ס"א-ב, **ואם רוצה להפוך עגלת תינוק טיול או להפוך – אם נעשה ע"י הברגה, אסור, אבל אם נעשה על ידי צירים מותר** (עיי' שם סי' שני ס"ב וכו' ב"ב)).

ג. **עגלת תינוק שמחובר לה גגון, מותר לפותחו ולסגורו**, ואין בזה משום איסור עשיית אהל בשבת, כיון שעשוי לכך [ודומה למש"כ הרמ"א (סוסי"י תרכו) שהגגות שיש להם צירים העשויים לפתוח ולסגור מותר לפתוח ולסגור, ואין בזה משום בנין וסתירה, דהוי כדלת שמותר לפתוח. וכו"כ החו"צא (סי' נב סק"ו)]. **אבל אם אינו מחובר אל העגלה מערב שבת – אסור לחברו אליה בשבת**.

ד. **פריסת מכסה (כפי שמצוי לרוב מניילון-פלסטיק) על הגגון מפני הגשמים – אם הגגון פתוח לכה"פ טפח מותרת פריסת הניילון**, מפני שמכסה גם את הגגון, והוי כתוספת על אהל ארעי דמותרת.

אבל אם הגגון אינו פתוח כלל, אסור לפרוס ניילון על העגלה, דהוי עשיית אהל ארעי (עיי' סי' שטו ס"א-ב, ועיי' שו"ת כפי"ח ח"ג מו' בשם הגרש"זא צ"צל **שמותר לפתוח את הגגון בשבת אפילו על דעת להוסיף אה"כ עוד כיוס, כיון שהגגון מחובר אל העגלה מערב שבת**, יע"ש)).

ה. **אם היה המכסה פרוס על העגלה מבעוד יום (כלי הגגון), אזי כשמוריד המכסה מהעגלה בשבת, ישאיר טפח פרוס מלמעלה**, כדי שלא יהא חשש סתירת אהל ארעי שאסורה בשבת (עיי' שו"ע הרב סי' שטו סס"ז).

ו. **מטריה המחוברת לעגלה מבעוד יום** [במקום גגון]: יש מתירים לפותחה בשבת ויש אוסרים, ויש שמחלקים – אם היא מאהילה רק על העגלה מותרת, אבל אם מאהילה גם מחוץ לעגלה אסורה (עיי' שו"ת כפי"ח סי' שטו ס"ב, ועיי' שו"ת באר משה ח"ו סי' קח שאסור, ועיי' חוט השני ח"ב דף קצ בתוספתא לבי סדיא (עיי' סי' שמ ס"ח) משום שמפנח הכלי והוי עובדא דחול. כ"ל).

ז. **לגלגלי עגלה שחורקים – אסור בשבת לשים שמן בציריהם**, משום תיקון מנא (ועיי' בשו"ת פרק כ"ח סמ"ז).

ח. **עגלה שצריכים לנפח את לגלגליה** – כפי שמצוי לרוב בזמננו – בכלי המיוחד לכך, פשיטא, דלא מבעיא אלא כשהם נשאר בהן אויר שאסור לנפחם, משום תיקון מנא חוץ מהא דהוי ג"כ עובדא דחול, אבל גם אם נשאר בהן מעט אויר אסור לנפחם (וחמיר מהחזרת אודאדא לבי סדיא (עיי' סי' שמ ס"ח) משום שמפנח הכלי והוי עובדא דחול. כ"ל).

ט. **חישוב גמי שהוסט מאופן העגלה, וכן לגלגל שהתפרק מהעגלה או קפיץ שיצא ממקום חיבורו, או כל קלקול אחר שנגעשה בעגלה, אסור להחזירו בשבת**, משום מתקן מנא.

ואם נפל אופן מהעגלה בשבת – אסור להשתמש בעגלה זו, ואסורה בטלטול, גזירה שמה יתקנו (עיי' סי' שטו ס"ב ובמ"ב; שלחן שלמה על שבת ח"ב סי' שח מ"ד; חוט השני ח"ג דף קטו). ושמעתי מח"א גדול שליט"א שסובר להחיר טלטולה, כיון שאפשר להנהיג את העגלה רק בגי לגלגלים, ואינה דומה להעגלה שאם נפל אחד מרגליה אסורה בטלטול, מאחר שאי אפשר להשתמש בה כשיש לה רק ג' רגלים, משא"כ בעגלת תינוק. ברה"מ מדברי הר"ח (שנדפס בשו"ת בשבת קלח:) ומדברי הערוך (שמצויין שם בשו"ת) מוכח להדיא שלא כדבריו, ועל כן נראה שיש להחמיר ככ"ל.

עלי ספר

אורות ונתיבות – תוכו צופן אהבה, יסודי התורה האמנה והיראה ודרכי עבודת ה'; לקט אורות נפורים ממאמרי ומדברי חז"ל ומוספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, ספרי מוסר וחסידות, לתלמיד את הנפס לעבודתו ויראתו יתי'. חלק ג' – **גלות וגאולה**, חלק ד' – **משה ורעיל מהימנא**. נערך ונסדר להפלא, מחולק לשרשים פרקים וענפים, דבר דבור על אופניו, עם כותרות מאומות ע"י הרב אברהם אליעזר וואלדמאן, ממסחרת תשס"ו (תרע"ט).

כתבי רבינו יצחק דוב הלוי מוויצבורג חלק ב': 'יד משה' – חידושים וביאורים עמ"ס חולין, בבבורות, תמורה ונדח (לראשונה מבתי"ק); **הגהות על הטור** – חידו' ויו"ד לראשונה מבתי"ק וחלק נדפס מחדש בתוספת מראי מקום (וערות); **חידושים וביאורים על השו"ע** – הלי' מקוואות; **זכרון אברהם** – חידושים והגהות על שו"ע מרוב של רבינו, האי גאון ודקין רבי אברהם זינג זצ"ל אב"ד וויצבורג וחולין; **קורא באת** – על הש"ס, נדפס לראשונה ע"י המחבר הה"ח בשנת תרל"א-ח, וכעת י"ל מחדש בתוספת מ"מ וערות; **מכתבים ואגרות** מרבינו, מגדולי ישראל, מבני ומתלמידיו. ערך וליקט להפליא הרב אביגדור ברגו, ויצא לאור ברב פאר והדר ע"י נכדס רבי הלוי באמבערגער, ניו יארק תשס"ח (תקע עמי).

פתח האהל – חיבור מקיף על מצות הכנסת אורחים והמסתעף, כולל הלכות והלכות, מאמרים וחידושי אגדות. נערך בטוב טעם ויצא לאור ברב פאר על ידי הרב משה רחמים שעון, מהדורה שניה, ירושלים תשס"ו (תרע עמי).

עלי הדף

<p>הרה"ח ר' שלום יואל פיין הי"ד – ציריך</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר משה ני"ץ עב"ד בת מה"י</p> <p>הרה"ח ר' ברוך מנחם קויפמאן הי"ד – אנטווערפן</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' יעקב ח.מ. הופשטעטער הי"ד</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מאיר ני"ץ עב"ד תתי</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>העליה לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא (מרכז) והקידוש – לאנשים באולס צבנת ירושלים ונעמי באולס צבנת פנחס</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר אויש הי"ד</p> <p>לרגל שמחת לידת הבן נ"י</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>	<p>הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטענער הי"ד</p> <p>לרגל שמחת לידת הבת תתי</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>- הקידוש בביהמ"ד דחסידי בעלזא (לנעמי לעמס 170) -</p>
<p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער שליט"א – חבר התנהלה</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מאיר ני"ץ</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן</p> <p>כעתירת וברכת</p> <p>הרמ"ם והעזרת הרוחני – שנות התנהלה</p>	<p>בשיר ובקול תודה</p> <p>נביע בזה ברכת מזל טוב לנכבת לידידתי היקר אשר מרבה לחיובים לכל בעלי השמחות, היה איש החסד והמעש</p> <p>הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטענער שליט"א</p> <p>לרגל השמחת השרוי' כמעטנו בחולדת הבת תתי</p> <p>ובחדא מחתא נודה לו על פעליו הכבירים בארגון השל' זכר והקידושים זה רבות בשנים, ובכך מקיל ומסיר עול וטירדה מבעלי השמחות</p> <p>משמים יתברך בנחתא, אושר ועושר, ואן טוב וחסד ורדפוהו כל הימים, אמן</p> <p>חבורת אברכי בתי המדרשות דחסידי בעלזא – אנטווערפן</p>	<p>לעירי לוי נשמת</p> <p>מוה"ר ר' עבי ב"ר מאיר ע"ה</p> <p>מנאול – אנטווערפן</p> <p>נלב"ע י"ד כסלו תשנ"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י בנו</p> <p>מוה"ר שמואל יהודה חיים שטערנאק הי"ד</p> <p>לעירי לוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' עבי ב"ר אברהם ע"ה שווייצער</p> <p>מלעמבערג – בארא ארץ</p> <p>נלב"ע י"ד כסלו תשנ"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעירי לוי נשמת</p> <p>הבה"ח שאוול ב"ר יצחק יודא ע"ה לראסטמאן</p> <p>נקטף ברמי ימיו י"ג כסלו תשנ"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, ע"ש פרשת וישלח			
י"ז בסלו תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקמ"ח			
הדפסה מוצי"א	מוצי"א	דפוס	דפוס
17:47	17:33	16:17	אנטווערפן
17:04	16:50	15:37	לונדון
17:02	16:52	15:35	מאנשטער
17:48	17:28	16:17	ציריך
17:13	16:54	15:43	ווינ
17:43	17:27	16:10	אמסטרדם
18:09	17:48	16:36	פאריז
17:39	17:19	16:05	פראנקפורט

תורת של ראשונים

תפלת יעקב - נגד האויב התמידי

וישלח יעקב מלאכים וגו'. הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו' (לכ, ד-ב). יש בזה הענין כמה ספיקות: הראשון, למה לא דיבר הקב"ה עם עשו בחלום, כמו שדיבר עם אבימלך (לעיל כ, ה) ולכן (לא, כד) "ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע", ולא יהיה לו צורך לדורון ולא למלחמה ולא לתפלה, ועוד, שהקב"ה חס על ממונם של ישראל, ואין לא חס על ממונו של יעקב שהריח אותו במורח גדול ולא הצילו מעשו בלא שיתן מנחה; הספק השני, אנו אומרים בביכורים (דברים כ, ה): "ארמי אויב אבי" - שלכן ביקש לעקור את הכל, למה אין אנו אומרים עשו ביקש לעקור את הכל. והנה, התשובה לראשון הוא, שהמלאך דיבר אל אבימלך, שהיה צדיק, ולא רצה לדבר אל עשו שהיה רשע יותר מלבן, ועוד כי ידע שכפי רשעתו ושנאתו עשו ליעקב - לא יועילו דבריו. אך גם על זה יש להקשות, אם לא רצה לדבר עמו בעבור רשעותו, עכ"פ היה ראוי שינגע אותו נגעים כמו לפרעה.

ולחשוב על שני ספיקות אלו נקשה עוד: הספק השלישי, למה כשלא היה צריך למלאכים - באו אלו לבקרו וללוותו, ובשעת הצורך ברחו "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו" (פסוק כה) הספק הרביעי, מדוע לא התפלל יעקב שיצילוהו מלבן, כמו שהתפלל שיצילוהו מעשו, אחר שלכן ביקש לעקור את הכל וכו'. "התשובה הכוללת לכל אלו הספיקות לפי דעתי היא, שכל מה שאירע לאבות סימן לבנים, וכל עניני אברהם סימן לגלות מצרים, וכל עניני יצחק סימן לגלות בבל, וכל עניני יעקב סימן לגלותינו זה, כמו שפירשו המפרשים (עיי' רמב"ן רכ"ט בחיי בפרשתנו). והנה גלותינו זה הוא הרע והמור והאריך מכולם. ובוה יתיישבו כל הספיקות בהקדמה אחרת, שהקב"ה לעולם רצה שיהיה לישראל קשיגור להחיותם למושב, והאויב הגדול והתמידי מיום שנתעברה רבקה עד זמן המשיח הוא עשו, שנאמר "ויתרצו חבנים בקרבה". ובוה הותר הספק הראשון - למה לא דיבר הקב"ה עם עשו בחלום ואמר לו "השמר לך מדבר עם יעקב", כמו שעשה עם לבן, אדרבה, לא נולד עשו אלא לדבר משפטים ליעקב, ולעשות לו רעות וכל יוצאי ירכו. וגם הותר הספק השני, למה לא אמר "עשו אויב אבי", לפי שמה שאמר "ארמי אויב אבי", רצ"ל שארמי ביקש להרוג אבי יעקב, והקב"ה הצילנו מידו, ואין יאמר עשו בקש להרוג ליעקב, בקש ויבקש עד המשיח, ועתה היא ההתחלה. וגם הותר הספק השלישי, כשלא היה צריך למלאכים באו ללוותו ובעת הצורך הלכו מאחור, הטעם שישאל - מעשיהם וקריבתם ליש"א או ירחיקום, לא המלאכים, שבמעשים טובים ינצחו לעשו ולכל המקטרגים. וגם בזה הותר הספק הרביעי, מדוע לא התפלל יעקב שיצילוהו מלבן כמו מעשו, הטעם שעשו הוא האויב הגדול והתמידי לכל ישראל עד המשיח, ולכן צריך תפלה, אבל לכן לא היה אויב אלא לשעתו, ואין צורך תפלה, שעיקר תפלת יעקב על ענין עשו היה לבניו ולכל ישראל העתידים לצאת ממנו".

תולדות יצחק (עקרי"ש באריכות)

האם קראו יעקב לעשו "אדוני" שלא בפניו?

בה תאמר לך אדוני לעשו וגו' (לכ, ה). לא שקראו "אדוני", כי למה יקראנו אדוני שלא בפניו. אלא צוה אותם שיאמרו: הן: אדוני עשו, כה אמר עבדך יעקב, עם לבן גרתי וגו'. אי נמי, קראו אדון שלא בפניו, כדי להזהיר השלוחים בכבודו שלא להזכירו אלא דרך כבוד, אפילו שלא בפניו, בראותם כי אדונם קרא אותו אדוני.

"ודע, כי הכבוד הזה שהיה ליעקב עושה לאחיו בפחדותו לאמר 'אדוני' ועבדך, בעבור כי המנהג בצעיר לתת מעלה וכבוד אל הכבוד כאילו הוא אביו, כאשר רמזה לנו גם התורה (כתובות ק). 'וכבר את אביך ואת אשתך' - לרבות אחר הגדול. והנה יעקב לקח בכורתו ואת ברכתו, ועשו שוטם אותו עליהם, ועתה היה מראה לו כאילו אין המכירה ההיא אצלו כלום, וכי הוא נוהג בו ככבוד ואב, להוציא את המשפחה מלבן".

רמב"ן פי' השור

לקח טוב

"ונקומה ונעלה בית א-ל"

ראשו של אדם, וכן בכל כח וחיל שימצא האדם בידיו ורגליו.

ואם תימצא, הרי זו הבנה יסודית ואף נפלאה יותר ב"הוא הנותן לך כח לעשות חיל". הראשונה רואה סתירה מוחצת בין זקפת הדבר אל על, לבין זקפתו אל האדם אף בתור מעבר או שביל ההשפעה, וכאילו אומרת שאם נבחין באמצעי כלשהוא, הרי נרענו בזה הלילה מאמונתנו. הבנה שניה מאידך אומרת: אין בזה גריעות כל שהיא, כי אדרבה, השקפה זו מגדלת

מיסודות האמונה הוא שידע בן ישראל בכירור גמור שכל מה שתצליח ידו עשות בכל תחום שיהיה, אין ההצלחה נוקפת לכשרונו ויכולתו הוא, אלא לה' הוא האלקים, שהוא יתברך תקיף ובעל היכולת ובעל הכחות כולם (כוונת השם "אלקים"). ומקרא מלא דבר הכתוב (דברים ח): "השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך... ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך... ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" וגו'. דבר זה נכלל בעיקר הראשון מ"ג עיקרי האמונה: "... והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים".

הבנה ראשונה של עיקר זה אומרת, לכאורה, שכל מה שעניניו הכשריות רואות, כמו: הכמה בקדקדו של אדם, כח בידיו וברגליו, עצה בכליותיו, וכל כיוצא בהם, אין זה אלא אהיות עיניים המטמיעות את לבבנו אל המטעות האיומה של "כחי ועוצם ידי". אמנם, לאמיתו של דבר, אין ההכמה באה מראשו של אדם אלא בהשפעה ישירה יורדת אליו ממקור ההכמה יתברך, וכחות גופניים שימצא האדם בקרבו - לא ממתניו המה נובעים, כי אם מידו החזקה של בעל הכחות כולם. ומה שמדעו של הטבע מצביע על ראשו של אדם כמשכן חכמתו, ומתניו כמבוע כחותיו, אין זה אלא שהיא עצת עליון יתברך שככה ייראה הדבר, כדי שכל מי שירצה למעו, יבא ויטעה.

הבנה זו נראית לכאורה לא רק אמיתית, אלא גם משובחת, כי שוללת היא כל כשרון מן האדם מכל וכל, וזוקפת את הכל אל הבורא יתברך שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

אלא שאין הבנה זו יורדת לעומקו של ענין כל צרכו. אם אמור יאמר האדם שמשכנו של ההכמה הוא בראשו הגופני, ומקדקדו שבמוחו נולדים רעיונותיו, האם שקר הוא דובר, או הלילה כופר בעיקר האמור. הרי הבורא ברוך הוא הטביע ככה בגופו של אדם, וגם אם ההכמה מאליה ית' היא באה, סוף סוף עוברת היא דרך

אותיות מחכימות

הסיוע את אלו הנכח אשר כחכם וטעמו והחלופו שמוחכם ונקומה ונעלה בית א-ל. ולכאורה חזונו "הסיוע את אלו הנכח" וכו', אנו מובן. היתכן לומר על השבטים הקדושים שטמיעו עבודת זרה לעולם חלילה.

אלא יש לומר, "אלוהי" הוא לשון כח, כמו "על לאל ידי" ע"ש. והפסוק: "הסיוע את אלוהי הנכח", ר"ל לומר את הכחות האדם "אשר כחכם", היינו שלא יאמרו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה משל של שם. רק ה' אלקים הוא שנתן לם כח לעשות חיל.

זה הפסוק: "ונקומה ונעלה בית א-ל", היינו להעלות את הכח לה' כחמו.

ומרחבת את הבנת היכולת העליונה, שגם אם ההכמה בראשו של אדם תימצא, עדיין נובעת היא באופן ישיר מרבון כל העולמים. (וראה מה שאמר רבי חנינא בן דוסא: "מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחימוץ וידלוק". תענית כה).

ולא רק בכשרונות כלליים הנמצאים בכל בני האדם משובחת הבנה זו השניה. כי גם בכל אדם פרטי, אם ימצא בעצמו כשרון נפלא שבאמצעותו מצליח והולך בכל אשר יפנה, אין שום סיבה שלא יכיר בכשרונו זה כאילו איננה קיימת אצלו כלל ועיקר, אלא להיפך, עליו להכיר במתנה יקרה אותה העניק לו אביו שבשמים, ולתת שבה והודאה על כך. ובוה יסיר את "אלוהי הנכח" אשר בקרבו, ויעלה ויזקף את הכח, אשר אומנם בתוכו, למעלה בית א-ל.

לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אליעזר ע"ה

נלב"ע י"ח בסלו תשמ"ז לפ"ק

ת.ב.צ.ב.ה.

הונצח על ידי בנו הנגיד המרומם לו זקופה זכות הפצת תורה וחסידות ברחבי תבל הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א - פטרו מערכת "עלים לתרופה" העולמית

אמרות טהורות

בני ישראל כנגד האומות – הם לעולם בשלימות

וישלה יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו (לכ. ד). תיבת "לפניו" היא לכאורה אך למותר.

ונראה לפי מה שאמרת לפרש הפסוק (תהלים קלז, כד): "שבשפלנו זכר לנו", כי כשבני ישראל "המה ח"ו בשפלות ממועשים טובים, והקב"ה רוצה לעשות עמם ישועות, ומדת הדין מקטרג שאינם ראויים, אז הקב"ה ברוב רחמיו מראה החילוק שבין ישראל לאומות העולם, וכנגד המועשים של אלה"ע המה ראויים תמיד לרחם עליהם, כי ישראל הם בסבע – כמאמר חז"ל (יבמות עט.) – ביישנים רחמנים וגומלי חסדים. והנה הפירוש: "שבשפלנו זכר לנו" – הגם שישראל המה בשפלות ח"ו ממועשים טובים, עם כל זה זכר לנו 'ויפרקנו, והפדיון שלנו הוא: 'מצרינו, דהיינו על ידי אומות העולם, וכנ"ל.

וזהו הפירוש גם כאן: וישלה יעקב מלאכים, דהיינו 'מלאכים ממש', ואותן המלאכים מסתמא היו מפמליא של מעלה אשר יש להם כח ללמד זכות וחובה, ואמר להם שיראו החילוק שיש בינו לעשו אחיו. והנה הפירוש: "לפניו אל עשו אחיו".

"תרי"ג מצוות שמרתי" – מפני שהייתי כנר בעוזה"

עם לבן גרתי (לכ. ה). פירש"י: "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר וכו'. דבר אחר, גרתי בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי" וכו'.

"נראה דשני הפירושים תלויים זה בזה ובקנה אחד עולים, כי איתא בספד"ק כי נשמות הצדיקים הם גרים בעולם הזה. ובפשיטות הוא, מפני שהם זוכרים תמיד שאין כאן מקום קביעותם אלא כאורה העובר ממקום למקום, וכאמרו ז"ל (אבות ד. סח): 'התקן עצמך בפרהודור כדי שתכנס לטרקלין', שאין הפרהודור מקום קבוע ומנוחה אלא שעוברין דרכו לטרקלין.

וזהו: "לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר" – בעיני עצמי, וזהו הסיבה ש'תרי"ג מצוות שמרתי, שבדודאי מי שתכלית

כוונתו להתענג בתענוגי עוזה", המצוות הן עליו למשא ורובין תחת משאו, אלא מחמת שהייתי כנר בעוזה"ו ותכלית הכוונה היא עולם הבא, על כן נקל היה בעיני לשמור תרי"ג המצוות". שם משמאל

העצבות – עצת היצר

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכחו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לכ. ט). הכתוב מבאר לנו כלל גדול בעבודת ה' "מה שאמר אא"ז – הרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע – שלא יתקשקש אדם לדאוג ולהתעצב על מכשול אחד חלילה, כי זה העצבות הוא עצת היצר, להפילו ולהכשילו יותר ח"ו, רק העיקר להזהר מכאן ולהבא שלא יקלקל עוד חלילה, ויוסף בתורה ותפלה ותשובה בשמחה והיות, וממילא יתוקן מה שעבר".

משל למה הדבר דומה, לסוחר שעומד בחנותו ביום השוק, והגנבים אורבים מבחוץ, ושולחים נער אחד משלהם, שיחטוף הפץ אחד ויכרה, כדי שהסוחר ירדוף אחריו, ובתוך כך יבואו הם ויבזו את כל החנות. אמנם סוחר שהיה פיקח ויודע תחבולות אלו, אומר אל לבו, יהיוק לו הלה מה שהטף, ואינו רודף אחריו, אלא שומר חנותו מכאן ולהבא, וגושר ונותן ומרירה, וכך מתמלא ההויז בכפלי כפלים. וכמו כן הוא בעבודת ה'. המתעצב ומתעסק עם חטאיו יאשר בעירום ובהוסר כל. לא כן המשיכל בעבודת ה', ישוב מיד לעבודתו לעסק בתורה ומצוות בשמחה, וכמשך הזמן יתוקן הכל.

זהו שרמזו כאן הכתוב: "אם יבוא עשו" – הוא היצר הרע – "אל המחנה האחת והכחו" – שיכשיל את האדם באיזה חטא ח"ו, "לא יתאש עצמו ממה שעבר, רק יראה שיהיה 'המחנה הנשאר לפליטה' – להכשיר מעשיו מכאן ולהבא, וממילא יתוקן מה שעבר". דברי ישראל

עצם הענינה – הוא החסד הגדול

קטונתי מכל החסדים וגו' (לכ. טז). קטנתי – זה שאני מקטין את עצמי, הוא החסד הגדול מכל החסדים אשר עשית את עבדך".

ברית אברהם (וכענין בידברי ישראל בשם הרה"ק רבי שמואל אליהו מוואלאק זי"ע)

אמירה נעימה

וישבו ומלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגו' (לכ. ז).

כפלו לומר "אל אחיך אל עשו", כי רצו להודיע ליעקב ולומר: לא פנינו אל עשו בלשון "אדוני" – כפי צדיותנו לומר [וכה תאמרו לאדוני לעשו] (פסוק ח). אלא בלשון "אחיך", כי אתה אומרת "אדוני", כי רצונך לנהוג כבוד באחך הגדול, אולם, הלא אפילו אב ואם אין חייבים לכבדם אם אינם עושים "מעשה עמך" (סו"ת ייד פ"ט, טז). ומכל שכן את.

וזהו שפלו לאמר: "אל אחיך אל עשו" – שעושה מעשה עשו, ואינו עושה "מעשה עמך", ואם כן אתה פטור, ולפיכך הוא אינו רק אחיך ולא אדוניך. תפארת יונתן

ויירא יעקב מאד ויצר לו (לכ. ח). וברש"י ז"ל: "וירא – שמא ירה. ויצר לו – אם יתרוג הוא את אחריים".

ולכאורה, למה חשש שמא יתרוג הוא את עשו, הלא "הבא להתרג השכם להתרג", ואם כן טוב יעשה אם יקדים ויתרגנו.

ויש לומר, דהנה כל מה שטרח יעקב אבינו לקנות את הבכורה מעשו אחיו לא היה כי אם בשביל העבודה, שהיא בבכורים. והדין הוא שכחן שהרג את הנפש, אפילו בשוגג, לא ישא כפיו, שכן עליו נאמר "ידיכם דמים מלאו" (עי' ש"ע א"ח פ"י קנה ס"ח). ואם בנשיאת כפים כך, הרי כל שכן לעבודת המזבח – שיפסל לעבודה.

ולכן: "ויצר לו" – אם יתרוג הוא את אחריים, שהרי אם יתרוג את עשו יפסל לעבודה, ומה הועילה לו אם כן מה שקנה ממנו הבכורה. מלא העומר

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכחו והיה המחנה הנשאר לפליטה (לכ. ט).

פירש"י: "והיה המחנה הנשאר לפליטה – על כרחו, כי אלאם עמו". יש להבין מניין הבטחון לו שיהיה לפליטה: כן יש להבין שינוי הלשון שנכתב: "האחת" בלשון נקבה, "והכחו" בלשון זכר. ואף שרש"י ז"ל עמד בזה ופירש כי "מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה", מכל מקום כמח שאפשר צריך לתקן.

יתרון דעת

פרשת העקדה (ו)

לקט מדרשים ואמרים:
האם נשחט יצחק בעת העקדה?

... מיד בנו שניהם את המזבח ונטל את הסכין כדי לשחט עד שיצא ממנו רביעית דמו. ובא השטן ודחף ידו של אברהם ונפלה הסכין מידו. וכיון ששלח ידו לחתוך יצא בת קול ואמרה לו מן השמים "אל תשלח ידך אל הנער", ואולוי כן כבר היה נשחט. מדרש תנחומא (פר' וירא כב.) וע"ע בתוספתא למכילתא פר' וירא

וישב אברהם אל נערו (בראשית כב. יט). ויצחק היכן הוא, אלא אמר ר' אלעזר בן פרדס, אף על פי שלא מת יצחק מעלה עליו הכתוב כאילו מת ואפרו מוטל על גבי המזבח, לכך נאמר "וישב אברהם אל נערו". ד"א יושב אברהם, ויצחק היכן הוא. איש שהכניס הקב"ה לגן עד וישב בה שלש שנים וכו'. ויש אומרים, הלך לו אצל שם בן נח ללמוד תורה. מדרש הגדול (פר' וירא כב. יט)

מה שלא הביא אברהם את יצחק עמו, לפי ששחט אברהם בו רוב שנים והוליוכו מלאכים לנן ערך לרפאותו ושהה שם ג' שנים וברך. ברוך אתה ה' מחיה המתים. ולזה אמר שכונס יעקב ראה ריח בנו כריח השרה, לפי שהיה מכיר בו. ולקט ראובני (פר' וירא כב.) וע"ע בס' 'ברית אברהם פר' ח"ש"

ויבא אברהם לספור לשרה ולבכותה (בראשית כג. ב). ותימה יצחק היכן היה שלא בכה אותו. ור"ל שכונס יעקב בו הורה והמלאכים הביאוהו לנן ערך לרפאותו שם ושהה שם ב' שנים. ותדע שהרי כתיב "ויגדלו הנערים" וגו', ופירש"י שהיו אז בני י"ג שנים, וכו' בפרק מת אברהם כדי שלא יראה את עשו יוצא לתרבות רעה, וימי אברהם הרי היו קצ"ה שנים, צא וחשוב ק' לאברהם עד לידת יצחק, ושנים ליצחק עד לידת יעקב ועשו. ועוד י"ג עד עתה, הרי בין הכל קע"ג שנה, וא"כ בצרי לזה שנות אברהם ב' שנים, אלא אותן ב' שנים שהיה יצחק בגן עדן לא קחשיב לזה קרא באמרו "ויצחק בן ששים שנה" וגו' ובאמת בן ס"ב היה אז, וכן אשכחן בעיקב דלא חשיב ליה קרא י"ד שנים שנטמן בבית שם ועבר.

פנחס ריא (פר' חיי שרה כג. ב. וכע"ז מובא בחדר זקנים בשם הריב"א בפר' תולדות עה"פ "ויגדלו הנערים". וע"ע בפ"י השור שם)

מי האיש הלזה החולק בשדה לקראתו וגו' (בראשית כד. טח). תימה, מה טעם שאלה מי זה האיש יותר משאר אנשים, דאין לומר שריתתה שואלת כן על כל אדם. ויש לומר שיש במדרש שראתה שהיה הולך ראשו למטה ורגליו למעלה, כן דרך אומה הבאים מגן עדן, וכן מעיניו בשמואל (ש"א כח. יג) "אלקים ראינו עולים מן הארץ", והכא נמי מגן עדן, כדאמר לעיל שעשו לו רפואה שם וכו'. ושהיה בו הקב"ה כדאמר מבעלי התוס' (פ' חיי שרה כד. טח). וע"ע פנחס ריא ובפ"י ר"ע מברטנורא

ר' יהודה אומר, כיון שהגיע החרב על צוארו פרחו ויצאה נשמתו ש יצחק. כיון שהשמיע קולו מבין שני הכרובים ואמר "אל תשלח ידך אל הנער" (בראשית כב. יב) חזרה הנפש לגופו והתירו ועמד על רגליו, וראה יצחק תחיית המתים מן התורה, שכל המתים עתידים לחיות. באותה שעה פתח ואמר: ברוך אתה ה' מחיה המתים. פרקי דרבי אליעזר (פרק לא. ותי' פ' הרוקח פר' וירא כב. יט)

ובשבלי הלקט ותניא רבתי ס' ד' הביא אגדה, כשנעקד יצחק על גבי מזבח ונעשה רשן והיה אפרו מושלך על הר המוריה. והביא הקב"ה עליו טל וחיה, ועליו אמר דוד (תהלים קלז, א) "בטל חרמון שירור על חררי ציון" – זה טל שהחיה בו הקב"ה את יצחק, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו: בא"י מחיה המתים.

ואולי לדברי האגדה נאמר שאף שאברהם לא שלח בו יד, כיון שנאמר לו "אל תשלח ידך", אבל האש כבר משלה בו, כיון שערכו על העצים אשר על האש, כמו שכתבתי לעיל אות ל"ט, וכבר נעשה אפר. ולפ"ז יתיישב לשון "אפרו של יצחק" דנקטין בכמה מקומות וברכות סב. ב: תענית טז. א; וזכים סב. א; כפשטיה. ואין צריך לדחוק שאפר האיל שהיה תמורתו נחשב כאילו יצחק עצמו קרב, כמ"ש באגדה דבראשית, לכן נקרא בשם אפר יצחק. ביאור הר"ד (שם אות טז)

במדרש המובא בספרים: בשעה שאמר ליה הקב"ה "אל תשלח ידך אל הנער" מכאן לתחיית המתים מן התורה, ואף יצחק בירך אתה ה' מחיה המתים. והוא צ"ב איך מוכח מאומרו "אל תשלח ידך" לתחיית המתים. ונראה עפ"י שאיתא במדרש, כי באמת נשחט יצחק אבינו ונשרף על גבי המזבח עד שנעשה אפר, ואח"כ הוחיה אותו השי"ת. והנה על המדרש הזה אשר אף יפרש הכתוב "אל תשלח ידך" וכו' ולא תעש לו מאומה". ובע"ז המדרש הזה מפרש שלא יתכן שהשי"ת שנה דיברו שאמר "העליו לעולה", רק אמירה זו היה אחרי שהחיה אותו השי"ת, אמר לו השי"ת לאברהם אבינו לכל ישלח ידו שנית אל הנער. ומעתה יצא לנו רמז לתחיית המתים מן התורה, ויצחק אבינו היה ראשית לנס זה, על כי שמו מרמז על התחייה העתידה: יצחק אותיות ק"ץ ח"ן, גם ברכת מחיה מתים בשמו"ע היא בברכת יצחק. הנהגת אמרי שפר (ס"פ וירא)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שמחה בונם סופר זי"ע - בעל "שבט סופר"

מאה שנה להסתלקותו - ביום ט"ו כסלו תרס"ז לפ"ק

זכתה קהילת פרשבורג המעטירה במה שלא זכו כמעט קהילות קדושות אחרות, בהתעטרה בשלשלת זה של פסקה הימנה משך דורות רבים, החל משנת תקס"ז, עת זרח בה אורו של ישראל רבינו משה סופר - ה'חתם סופר' זי"ע, כשעלה לכהן בה פאר כרב ואב"ד (משך כלי' שנים, עד שנת ת"ר), ולאחריו בנו בכורו הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר - ה'כתב סופר' זי"ע (גם כן לי' שנים, עד שנת תרל"ב), ולאחריו ישב על כסא קדשו בנו הגה"ק רבי שמחה בונם סופר זי"ע - ה'שבט סופר', שעם פטירתו ביום ט"ו כסלו שנת תרס"ז לפ"ק נחתמו מאה שנות רבנות של שבט הסופרים בעיר פרשבורג, והחוט המשולש לא נותק, כאשר תחזינה עינינו.

והן עתה במלאת מאה שנה מיום הסתלקותו של הגה"ק בעל ה'שבט סופר' זי"ע, שהיה נערץ ונקדש בעיני גדולי גאוני דורו - שענדוהו לראש וראשון להם, אמרנו להביא מעט מתולדות האדם הגדול בענקים ולתולדות קצות דרכי איש אלקים, אפס קצתו מקדושתו המופלאה וממדרגותיו הנשגבות, מלבד פעולותיו החבריות לחיזוק הדת וביצור חומות בית ישראל - כלשון בנו יחידו, וממלא מקומו, הגה"ק רבי עקיבא סופר בעל ה'דעת סופר' זצ"ל (בהקדמתו לשו"ת 'שבט סופר'): **"שמעו הטוב של כבוד קדושת אבא המו"ל זצ"ל הלך בכל המדינות, ונודע למכביר מה שפעל ונעשה לך להרמת קרן התורה והיחזק, והיה תמיד ראש בכל מילי דשמיא לעבור בראש החלוצים ללחום מלחמות ד' צבאות, לגדור גדר ולעמוד בפרץ נגד מורדי אור מחבלי כחמים כרם ד' צבאות, וחפץ ד' בידו הצליח בעד עמו ודתו לחזק את בדיק בית ישראל. כל אלה ויותר מאלה, פעל ועשה אממ"ר הגאון זצ"ל ועמד חי וקיים לפני המקום ב"ה, לשמור משמרתו משמרת הקדוש"**.

פרקי תולדותיו וקורותיו נכתבו לראשונה בידי הגר"י ליברמאן שליט"א מירושתי"ו בראש ספר **"שבט סופר"** עמ"ס כתובות וגטיין, וכן בשערי שמחה ע"ה, אולם אחרון חביב, זה המאמר המקיף שנערך בידי סופר אמן הרב חנוך קרן, שנדפס בראש המהדורה, כלילת השלימות והיופי, ספר **"שבט סופר - שערי שמחה"** ע"ה והמועדים, אשר הוציא לאור נכדו הרב אלימלך שרגא שפירא שליט"א, בהוצאת מכון 'דעת סופר' (מירוש יתר במדור 'עלי ספר' בגליון), והוא אשר היה לנו לעינים למאמרנו אלו.

"שמחה לצדיק..."

ביום א' דחנוכה שנת תר"ג לפ"ק נולד הגה"ק רבי שמחה בונם סופר זי"ע לאביו הגדול הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין סופר זי"ע - בעל ה'כתב סופר' זי"ע, ולאמו הצדיקת נטית חוה לאה ע"ה.

משחר ילדותו היה לפלא בעיני כל רואיו, בהתנכר עליו כי לגדולות נוצר, הן בהתמדתו העצומה ואם בהליכותיו ומדותיו המופלאות, כשרן של ראת שמים היה נסוך על פניו האצילות.

"טבת תפילה ותפילה בבית על בניו ושפכתי שיהיו יראי אבא ובעלי תורה, ובה"ש שואכל לומר משפטי שלמה" - כך גילה פעם הגה"ק ה'כתב סופר' בדרשה שנשא באחד מנישואי בניו. ואכן זכה וכל בניו לימודי ה' היו, ונמנו עם גאוני ומנהיגי הדור, כל אחד בשם קדשו, הלא המה: הג"ר יעקב עקיבא סופר; הג"ר משה סופר; ורבו בעל הישבת סופר; הג"ר יצחק לייב סופר - שכיח כנשיא אה"ק ונשיא 'מחזיקי הדת' בגאליצא, בעמח"ס 'סופר מהיר' ועוד; הג"ר שמעון סופר, גאב"ד ערלי, בעמח"ס 'התעוררות תשובה', והג"ר שלמה סופר גאב"ד בערעגאס, בעמח"ס 'חוש המשולש'. זכר צדיקים לברכה.

מתוך שקידה רבה עליו הנתעלה בעצירותו, עד שיכול היה אביו להכניסו לבית מדרשו ללמוד יחד עם תלמידי הישיבה, כארבע מאות צורבים מופלגים וחריפים. בתקופה זו למד בחברתו עם הגה"ק רבי עקיבא יוסף שולנברג זצ"ל - בעל 'לב העברי'. תוך זמן קצר קנה לו שם טוב בין טובי החתירה בחריפותו העצומה ובקיאיותו הנפלאה, וכפי שסיפר לימים אחד מגדולי התלמידים שישב עמו ביני עמודי דמתיבתא, הוא הגה"ק רבי שמואל ראוזנבערג זצ"ל, אב"ד ו"רמ" אונסדארף - בעל היבאר שמואל, שכבר באותן שנים היה שומח בונם לומד בשעה אחת ששה דפים 'תומים' או ששה דפים 'שיטה מקובצת' והיו הדברים סדורים במרוח כמנהג בקופסא...

לא עברו ימי בחירתו ואביו העמידו לצדו כסן, להיות לו לעזר ללמוד עם בני הישיבה, שכן מלבד הרצנת התורה היה חרפת סופר' טורד בעיני הכלל, מהם גם שבריאיותו היתה כבר רופפת. זכר לכך נמצא בתשובה שכתב רבנו בהיותו חתן, לפני נישואיו, להגאון רבי אליעזר יוסמאן סופר זצ"ל אב"ד פאקש: "... ואקוה כי ישים בי תהלה וחסות על שאחרתי במכתבי ד' כה, כי לא בלון עשיתי זאת, רק טרודות רבות שכבחו, אשר תמיד מוקף אני בהיכל אממ"י הגנ"י, המה מעוני לחשיב באופן המוקדם, כי גם אני מקיים מצות כיבוד ומריקה לפרוק עול מעל שכס אממ"י נ"י כל מה דאפשר וכל מה שיכולתי לעשות..."

בעתו בחור עול ימים כבר נחשב ונערץ בעיני הגדולים, כפי שיש לראות מדברי הגה"ק רבי יהודה אסאד זי"ע, אב"ד ו"רמ" סערדאהעלי, שתארוהו בתחילת תשובתו אליו בהאי לשנא: "סעדתבתי ביקרת מכתבו זה שנית ותנהיגתי לאורו, כי רב חלקו בתורה וגופי הלבנות דבריו דברי תורה ראוני, ומתוכן הכריתיו היותו זרע ברך ה', צולל במים אדירים, עוקר הרים, ומשדד ענקים בעומקה של הלה, קולע אל השערה בחידודו וליבנו, ודון הניין לי, יהיה ה' עמו ויעלה על במתי האשור וההצלחה" (שו"ת מהרי"א חיד"י סי' קפ"ט).

בחודש סיון שנת תרכ"ה הקים את ביתו עם הרבנית הצדיקת מרת רחל ע"ה - שבנה הגה"ק רבי עקיבא סופר זצ"ל בעל ה'דעת סופר', העיד על "טובת וטוהר לבבה, כי כל מגמתה היתה לעשות צדקה וחסד, כפה פרשה לפני וידיה שלחה

האפשרות להתפרנס בכבוד, ולהמשיך להקדיש את מרבית שעות היממה ללימוד התורה, כאשר היה באמנה אתו מרביתו בחצר אביו שבפרשבורג. גם עתה, החליף אגרות עם אביו הגדול, בהן נשאו ונתנו בסוגיות קשות בשי"ס ובתשובות חמורות בהלכה, הלא המה מובאים בשו"ת 'כתב סופר'. ואמנם, רגלי היה על לשונו להעניג לימי שבתו בוויינ, והיה אומר, כי מעולם לא התחרט על התקופה בה ישב בוויינ.

ואף אביו שמר את הדבר, כמסופר, שבשנת תרל"א, כששהה הכת"ס זי"ע במארינבאד, שם עסק ברפואות, הגיע לבקרו אחיו הגה"ק רבי שמעון סופר זי"ע אב"ד"ק קראקא, וטורר לשחות עמו כשבועיים ימים. באותה עת, סיפר לו הכת"ס רבות אודות בנו זה, בהתבטאו פעם אודותיו: **"מבני רבי בונם אני לומד ללמוד"**. באחד השיחים שח הכת"ס: "לפני שהתיישב בוויינ, בקשתי שיש לי שיע, כי קשה עלי פרידתו, כי בו בחרתי מבני, אשר ב"ה אוכל לומר שכולם טובים וישרים, אבל בו בחרתי שימלא ברצות ה' את כסאי אחרי. ואמרת לי זאת, אבל הוא לא חפץ לשמוע מזה כלל, ומה שאירע ליעקב אירע ליוסף, מה שפירא לאבא נעשה לי מבני..."

עוד סיפר הכת"ס לאחיו, ששמר לבנו זה את פנקסי תשובותיו, למען יעיין בהן וירגיל עצמו לברר שאלה לאמיתה של הלכה, וכסימניו, הפטיר: "ימים יבואו והוא יודקק לכך".

מה תואמים הדברים לעדותו נאמנה של הגאון רבי בנימין שלמה זלמן שפיצר זצ"ל אב"ד וויינ, חדב"י דהגה"ק ה'חתם סופר' בספרו 'תקופת שלמה' (פרשבורג תרנ"ט), במילי דחספא שנשא על גיסו, הכת"ס זי"ע, ומן הראוי להביאה כאן, וכך כותב בין השיתין:

..." והנה בשנה זו היה רבנו ז"ל אצל פה, והפליג בשבח בניו אלי ואמר לי בזה"ל: תאמין לי שמבני אני אוכל ללמוד תורה ויראת שמים, ובפרט הפליג בשבח בנו הממלא עתה מקומו. ואמרת לי, זכה רבנו לזכייה הגדולה המרומות בתהלים. דוד המלך ע"ה אמר (תהלים מה, יז): 'תחת אבותיך יהיו בניך', ולמה דילג דור האמצעי, היה לו לומר 'תחתך' יהיו בניך'. אבל רמז לזה שזיכה שיהיה לו בנים שיוכל ללמוד מהם תורה ויראת שמים, מה שהאדם לומד בדרך העולם מאביו, ובהו הן ממלא מקום אביו, וזה תחת אבותיך שאתה למדת מהם יהיו עתה בניך. ושמו מאד דבר הזה..."

"יובא השימש - זורה השימש"

ביום א' דחנוכה שנת תרל"ב הגיע ה'שבט סופר' לפרשבורג לראות את שלום אביו ה'כתב סופר', ששמח לקראתו שמחה רבה, והאריך להשתעשע עמו באהבים. כשהגיעה עת הפרידה, ורבינו תרכין את ראשו לנשק ידי אביו, זלגו עיני הכת"ס דמעות כמים, ומרוב התרגשותו לא עמד לו כוחותיו לעמוד על רגליו וללוות עד פתח הבית כדרכו, רק ישב והרעיף עליו ברכות למכביר ופסקיו דרחמי, בהתעוררות עצומה ובדמעות שליש. רק לאחר מספר שבועות, כשהכת"ס חלה פתאום ונסתלק לגנוי מרומים, הבינו הכל פשר פרידה זו, כי היתה זו איפוא פרידתו האחרונה מבנו חביבו.

בטרם כבה נר האלקים, פתח הכת"ס בתפלתו של משה רבנו (נמדר כו, טו): "ויפקודי ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם", וביאר, שהכוונה היא, של העדה המסור את נפשו לטובת העדה, "ולא תהיה עדה ה' כצאן אשר אין להם" - דייקא - "ירועה", הכוונה, כי כל רועה, ברועו את צאנו, אינו מתכוון לטובת הצאן, כי אם לטובת עצמו, לבל יגרם נזק לרעושו, והא ראיא שאם ייטק על ידי או יוגדל לו הנזק, הלא יסיר חשנותו מה צאנו, נמצא, שאין להם רועה. לא כן רועה צאן קדשים הנאמן, צריך למסור נפשו לטובתם ולא ירעה את עצמו, אלא יצא ויבוא לפניהם, ללכת בראשם, אף במקום סכנה, ולהביאם למקום מבטחים. אלו היו דבריו האחרונים על הכת"ס בטרם יצא נשמתו מהעוה"ב."

כל הנוכחים, בהם רבני ופרנסי עדת פרשבורג, הבינו לנכון כוונתו, שביקש להכתיר ממשך אשר ימלא את מקומו בדרכו. ואמנם תיכף להסתלקות, עוד בטרם יצאה ההלוויה, הסכימו הכל להשיב עטרת ההנהגה על ראש בנו, רבני שמחה בונם, וכך הכריז גם ראשון המספידים, אחיו הגדול, בנו בכורו של הכת"ס, הגאון רבי יעקב עקיבא סופר זצ"ל, שהוא מוחל על הרבנות ומניח העטרה על ראש אחיו הצעיר, כי לו נאה ולו יאה לשבת על כס אבותיו הקדושים.

ואמנם לו יאתה המלוכה, לא רק בזכות אבותיו הקדושים, אלא גם בזכות עצמו, וכפי שכתב עליו הגה"ק רבי חיים סופר זצ"ל אב"ד"ק מונקאטש ובעל הימחנה חיים, מחשובי תלמידי החת"ס, במכתב שכתב להגה"ק ר' שמואל סגל לויטו-רוזנבוים זצ"ל אב"ד"ק יערקין [בהגה"ק רבי משה אריה לייב הלוי זצ"ל, דיין בפרשבורג ובמחזיקים 'מאת דירושלים'] - בעת שביקש ממנו שיתכמה לספרו של אביו (קן סופר), לודון תשי"ג, מכתב קח:

"יפנה להרב הגאון אבד"ק"ק פרשבורג נ"י, ואם שהוא צעיר לימים אמנם הם באמת זקן שקנה חכמה, והיה הוא ראוי לאותו איצטלא גם אם היה בנו של מי שהוא, וכ"ש וק"ו שהוא מגזע גאונים וקדושים זצ"ל, והוא מרא דאתרא באותה הקהילה, שגם מן אביו הגאון זצ"ל נולד נתגדל ופעל הרבה לטובת הקהילה..."

פרשת גדולתו ומלכותו עד אחרית ימיו - בגליון בע"ה

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת 'דף היומי'

מסכת ראש השנה

באיזה אופן מותר להיות כעבד המשמש על מנת לקבל פרס?

הגמרא במיאה ברייתא ידועה: "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיהיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור" (דף ד ע"א, וכו' בפסחים ח ע"ב; ב"י ע"ב). ודבר זה אינו כמישראל, כמו שאמר בסוגיאן [לענין כורש שהחמיץ: "לא קשיא, כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים", וברש"י: "כאן בישראל – שלבו לשמים, ואם מריעין לו בחייו אינו קורא לו תגר, אלא תולה היסורין בעונתו, אבל נכרי אם אין מטיבין לו כגמולו קורא תגר". הראשונים נתקשו במאמר זה, מהא דשנינו (אבות א. ג.) "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק, הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו' כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס", איך עולים שני מאמרים הללו כאחד, הלא נתינת צדקה 'בשביל שיהיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא' היא בבחינת עבד המשמש על מנת לקבל פרס.

והנה, 'התוס' בפסחים (שם ד"ה שיהיה) תירצו, כי מה שאמר אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, 'היינו בבי האי גוונא, שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תהא ומתחרו על הצדקה שעשה, אבל מי שאינו תוהא ומתחרו הרי זה צדיק גמור', וכע"ז כתבו בסוגיאן (ד"ה בשביל): "והא דתנן פרק קמא דמסכת אבות 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס', היינו באומות העולם שתהוין על הראשונות", והיינו, רק אם כל כוונת עשיית המצוה היא בעבור קבלת פרס, ואם לא יקבל הפרס מתחרה על עשיית המצוה – כמו שאמר בסוגיאן כלפי אד"ע ובבבאור תורה – ויחשוב צדיק גמור (כעין תירוצו כתבו הרבה ראשונים שם בפסחים, וכן המאירי כאן, ועי' תוס' י"ט בבבא שנתמח על זה).

באופן אחר תירץ הר"ן (שם), וז"ל: "ואע"ג דתנן אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס, היינו לומר שמדה מעולה היא ביותר שיהיו עובדין מאהבה, ואפ"ה העובד כדי שיוכח לחיי העד"ב צדיק גמור הוא, אבל לא חסיד". יסוד זה מבאר 'התוס' י"ט (שם) באריכות, "שעל זה הודיע שנתא העובד מאהבה בלבד, לפי שזו היא עיקר העבודה, אבל לא שהוא רצה לומר שהעבודה שעל מנת לקבל פרס היא אסורה, שמי עובד ה' הוא, ומפני כן לא נמנעה התורה השלימה להודיע השכר והעונש, אלא שאם יעבוד לתקות שכר או מניעת חסידות, הנה אינו במעלה כמו העובד מאהבה שאין לו בעבודתו שום פניה כלל, ור"ה התנן להודיע שנתא העובד מאהבה, אבל לא שיוציא העובד לתקות שכר מכלל העובדים, לא כן הוא, וכמאמרם... 'האומר סלע זו לצדקה בשביל שיהיה בני כדי שיהיה לי חלק לעד'". הרי זה צדיק גמור, ועוד שאם אי אתה אומר כן אתה מקפח ח"ו גרליהן של שונאי ישראל, כי איה שוקל איה סופר אשר יאמר כי הוא זה העובד מאהבה, הייטב בעיני ה' שכל העובד ומכובד שיתקיים בו עידי התורה שנתאמר לנו מפיו ב"ה שלא יהיה מקבל שכרו הטוב על זה, לא ניהא למייהו דתימרו הכי...". וענשו' שהאר"ך בזה מדברי המהר"ל בספרו דרך החיים (עמ"ס אבות שם).

וכתב הגאון מהר"א ז"ל בספריו (פתח עינים פסחים שם; מראית העין ד"ה כאן; בסא רחמים אבות שם; כבר לאדן מס' דרך ארץ וזוטא תניינא פ"ב) שלפי דעת 'התוס' שלא תירצו כן, איסור גמור הוא להיות כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, ואין זה ממדת החסידות, אכן, גם לדבריהם איסור זה אינו אלא כשהוא תוהא על הראשונות, אבל העובד לתקות פרס לבד, ולא יתחרט בשלא יקבל שכר אינו בכלל האיסור.

ביאור שונה במה שחילקו "כאן בישראל כאן בעבדים" מבאר היר"מ (כ"ב שם) וז"ל: "בישראל דיעיקר מילתא לשם שמים קא מבחין, וכי אמר 'בשביל שיהיו בני' – שיעסקו בתורה ובמצוות הוא דקאמר, וכי אמר נמי 'בשביל שאזכה לחיי העד'". כדי שיוסיף לדעת את בוראו קאמר, אבל באד"ע – דכי קא מבחין להנאה דגופייהו קא מבחין, לאו מעליותא היא". בביאור זה ח"י הערוך לנר קושית 'התוס': "לענין ד"ל, דודאי מי שאומר לרב אעבוד אותך באמונה בשביל שתתן לי שכר הרי זה מגונה, אבל האומר לרב אעבוד אותך באמונה בשביל שתרשני שנים רבות להיות עבדך אין זה מגונה, אדרבה הרי זה שמוחה שמורא דביקות לרב, ולכן מי שאומר ה"ו סלע לצדקה בשביל שיהיה בני או שאזכה לחיי עד"ב הרי הוא חפץ חיים לו ולבניו בלבד, וכבר נאמר 'כי אין במוט וכרך בשאול מי יודה לך', א"כ אינו חפץ רק ענינים להודות לחי' חסדו ושיעבודו בניו להקב"ה ימים רבים, לזה באמת צדיק גמור יקרא..." (ראה מאור עינים פר' ראה ד"ה עשר תעשר).

בספר **צפנת פענח** להג"ר יוסף מטרנא זצ"ל כתב (פר' קדושים. הביאו הרד"א בספריו ה"ל ובעוד מקומות) שמה שגנוג באבות הוא במצות שבין אדם למקום, או במצות שבין אדם לחבירו – בחלק הגבנה שגנוג לשמים, ואילו בחלק שהוא להדיח שרי ע"מ לקבל פרס, כי מה שהוא לתועלת אחרים מותר לעשות ע"מ לקבל פרס. וכע"ז כתב גם המהרש"א (פסחים שם) שלענין צדקה שמותר לנסות בו הקב"ה מותר לעשותו ע"מ לקבל פרס, אכן 'התוס' הראשונים לא חילקו כן (כ"כ המהרש"א שם; ובדרשו' מהרא"ח פר' שופטים, ע"י פרשת דרכים דרוש ג).

הרד"א (שם, ועוד) הביא דברי מהר"ש פרימו בזה: "דמתני' דאבות היינו בעושה המצוות שחייב לעשותם, ובהא קאמר דחובת גבא לקיים מצוותיו ית' שלא ע"מ לקבל כן פרס, אכן אם לעשר שכבר יצא ידי חובת הגבא דרמיא עליה – עושה תוספות, לכן שכבר נתן צדקה כמצותו לפי ערכו, ואח"כ אומר 'סלע זו לצדקה', כלומר תוספות על חיובו אז שרי לעשותה 'בשביל שיהיה בני'".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני תיקון מנא בשבת והלכות הנוגעות לשרוכי נעל

העושה איהו דבר שהוא גמור עשיית הכלי ותיקונו, הרי עשה זו נחשבת לתולדת מלאכת מכה בפטיש שהיתה במשכן; וכן כל תיקון כלי, נחשב למכה בפטיש וחייב. ואמנם הרבה מלאכות אסורות בשבת משום מלאכת או תולדת מכה בפטיש, וכן אסור חז"ל הרבה דברים משום תיקון מנא שדומה למלאכת מכה בפטיש. כאן נביא חלק מהם, ועוד חזון למועד בע"ה לעסוק בה.

א. מצוי בכלים [כמו סכ"ו] **חד-פעמיים, שבקצוות הכלים נשארות בליטות דקות משיירי הפלסטיק, וצריך להיזהר שלא להסירן בשבת משום איסור תיקון מנא.** [וראיתו לח"א שליט"א שכתב שאין בזה חשש, דמאחר שהיצרן אינו מקפיד להסירן חשופים הכלים כגמורים מכבר, ושוב אין בהסרת הבליטות משום תיקון מנא. וזה אינו, דהא דאין היצרן מסירן, לאו משום שאינו מקפיד, אלא כיון שעושה כמיוות גדולות של כלים אלו, טירחא יתירה היא בשבילו להסירן אח"כ, אבל ודאי היה נוחא ליה אילו לא היו נשארות כלל בליטות אלו. ומה"ט אסור לו להסיר מבקבוקי שתיה שיירי המתכות שנשארו על הפקק (ני"ל)].

ב. חגורה חדשה המיוחדת לבגד - חדש או ישן - אסור להשחילה בשבת בתוך הבגד בפעם ראשונה, אפילו אם הנקב הוא רחב, מאחר שמבטל את החגורה שתישאר שם (ואפילו אם מסירה בשעת הכביסה, מאחר שבשעת השימוש בבגד היה חלק מהבגד. ני"ל). **אבל אם החגורה כבר היתה בבגד, אלא שספיקא מותר להחזירה בשבת.** וז"ה דאסור להשחיל חגורה ישנה מבגד אחר על מנת לקבעה בבגד זה, כיון שעדיין לא היתה בזה הבגד [כן נשמע מלשון רש"י שבת מז. ח"א בעתק, וכן איתא בהדיא בח"י המיוחסים להריטב"א (ח"י הר"ן) שם סוד"ה ומקוש, וז"ל: "וי"כ מפרקיין הא בחדת, לאו חדתי ממש, אלא שלא עמדו בתוך כך זה, אבל עמדו בתוך כך אחר, יש בחורטם משום עשה כל"י עי"ל". עיי' שו"ת משה הלכות ח"ו סי' מט; ש"ש"כ פט"ו ח"א ע"ק (קטל). **אבל אבנט מותר להכניס אפילו במכנסים חדשים, מאחר שאינו משמש שם, ובדעתו להכניס ולהוציא** (עיי' ש"י שו"ת ובמג"א ובמ"ב שם).

ג. רצוצת וגמי וכדו' המושחלת לבגד - לצורך כיווין והידוק [כגון למעלה בתוך המכנסים, או בתוך כובע המעיל של ילדים] – **אם נשמטה מהבגד אסור להחזירה בשבת,** אי משום שהנקב הוא צר ויש טורח בחזרתה וחישיין שמא יקשרו, אי משום איסור תיקון מנא. **ומה"ט אסור להשחיל מפנינים שנפלו ממחזרות שהותר הקשר שלה, וכ"ש שאסור למתילה להשחיל מפנינים לתוך החוט** (עיי' ש"י ס"ב ברמ"א; שו"ע הרב שם ס"ה; קצות השולחן סי' קמז בבבא"ש ס"ס"ק מט). **והוא הדין בשרוכים שנשמטו בשבת מהנעליים - אם הנקבים שבנעל צרים מאוד, וטרחא גדולה להשחיל השרוכים, אסור להחזירם** (עיי' שו"ע שם ס"ב ובמ"ב ס"ב ס"ק). ועיי' שולחן שלמה סי' שני ס"ק (ח).

ד. אסור להשחיל השרוכים בתוך נעל חדש, ואפילו במנעלים שלנו שסביב הנקבים ישנן טבעות המקילות על השחלת השרוכים, דכיון שמבטל השרוכים בתוך הנעל יש בכך משום תיקון מנא. ואף בנעל שלנו – שאפשר לנעול אותן בלא שרד, ג"כ נחשב למתקן הנעל ועיי' שולחן שלמה סי' שני ס"ק (ז). **וגם אם השרוך יושן בקרע לפני שבת וייחד כבר את החדש, אפ"ה אסור להכניס השרוך בשבת** (שולחן שלמה שם). **וכן - כשנקרע לו השרוך בשבת - אסור לו ליקח שרד מנעל אחר,** כיון שלא היה מעולם בתוך נעל זה. [ואבל מותר להחזיר בשבת שרד שנפל מנעל, דכיון שכבר היה בו אין חשש של תיקון מנא], **אבל שרד מנעל שמושחל מער"ש בתוך הנעל בנקבים התחתונים מותר להכניסו בשבת בתוך נקבים העליונים אפילו בפעם ראשונה** (עיי' שו"ע שם ס"ב ס"ק). ועיי' שו"ע שם ס"ב ס"ק (ח).

ה. עצה למי שנקרע לו שרד נעל או שאבד: יכול להכניס שרדו אם משחילו רק בנקבים העליונים של הנעל, אם נשחל בנקל, כי באופן זה בודאי אחר שבת יוציאנו ויכניסנו לכל הנקבים. עוד עצה, שישחיל שרדו שהוא צבע שונה מצבע הנעל דודאי אחר שבת יוציאנו משם, וכיון שאינו מבטלו להנעל אין חשש משום תיקון מנא (עיי' קצת"ש סי' קמז ס"ק; שו"ת משה הלכות ח"ו סי' מט; ש"ש"כ פט"ו ס"ק פ').

ו. אפילו שנקרע שאין עירוב מותר לילך עם נעל שלא קשר שרדו הנעל, ולא היו כמשא, דבטל לגבי הנעל, וכמ"ש המ"ב (סי' שא ס"ק קלה), דמותר לילך ברה"ר עם בגד שתפורו בו חגורה אפ"ה שלא חגור בה, דבטלה לגבי הבגד, כיון שעשויה לשמש הבגד, הכי נמי לא שטא (עיי' שו"ע פ"ח ס"ב ס"ק ח"א ע"ק).

ז. אם נתלחלה השרוכים במים, כגון במקוה, יזהר שלא לקושרם או היו פסיק רישיה שיסחטו המים.

ח. רצה לעשות עניבה בשרוכי הנעל ונעשה קשר, או כשרצה לפתחו נהיה קשר, וא"א לו לחלוץ המנעל ולהוצו ולכלשו, מותר להתיר הקשר, ואם אי אפשר, מותר גם לקרוע החוט (עיי' ש"י שו"ת סי' נבמג"א ס"ק"א ובמ"ב שם ס"ק"א). ועיי' ש"י שו"ת סי' נבמג"א ס"ק"א ובמ"ב שם ס"ק"א.

עלי ספר

שבת סופר - שערי שמחה על התורה ומועדים – מאת הגה"ק רבי שמחה בום סופר זצ"ע אב"ד ק פרחבורג. נערך ונסדר מחדש בתוספת מאמרים רבים שנלקטו מכת"ק, מספריו ומספרי תלמידיו, ובתוספת מאמרים מקומות, מפתחות ותיקונים טעויות, ויצא לאור בשני חלקים מושלמים וממלאים על ידי נכדו הרב אלימלך שרגא שפירא, בהוצאת מכון ידעת סופר ירושלים תשס"ו.

יקרא זמנאל על חנוכה ופורים – דברי תורתיו ואמרותיו של הרה"ק רבי מרדכי מוועהיל זצ"ל על עניני חנוכה ופורים, מגילת אסתר, מסכת מגילה ועוד. נערך מכת"ק והוציא לפרסום ע"י נכדו הרב דוד משה גולדמן בכ"ח אדמו"ר מוועהיל שליט"א, ירושלים תשס"ו.

מאורות השבת – הלכות שבת מעשיות ללימוד בני המשפחה בצוותא בשולחן השבת, כולל זמירות, שבת, בליווי סיפור קצר העוסק בזהירות בבכור השבת. ספר מפורא בהוצאת 'מאורות דף היומי', חלק ראשון, הלכות הדלקת נרות – הלכות קידוש, לשבתות חורף תשס"ו (171 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' מרדכי זאב שווארמנפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמור אהרן ראטה נ"י – בן מחו' הרה"ח ר' יצחק ראטה הי"ו – מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' ברוך מנחם קויפמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמור משה פייז נ"י – בן מחו' הרה"ח ר' שלום יואל פייז הי"ו – ציריך במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' שלום ב"ר עזרי מאיר ע"ה לרנר ש"ב בראשית ופרשת נלב"ע ט"ז כסלו תש"ל פ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדו מוהר"ר שלום לרנר הי"ו</p>	<p>הרה"ח ר' מרדכי זאב שווארמנפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמור אהרן ראטה נ"י – בן מחו' הרה"ח ר' יצחק ראטה הי"ו – מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>
<p>מרב"ה"ק מבעל"א לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמור אהרן ראטה נ"י – בן מחו' הרה"ח ר' יצחק ראטה הי"ו – מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ברכת מזל טוב לבב"ה אביע בזה קדם ירידי היקר ריע כאח וחברותא לי, איש החסד והמעש, קובע עתים לתורה ומקור ורחמים לומדיה הרה"ח ר' חיים הלוי האפפמאן הי"ו לרגל השמחה הגדולה במעונו באירוסיה הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמור אליעזר יוסף הכהן נ"י – בן מחו' הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטענער הי"ו – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שייכו לבנות בית נאמן בישראל מתוך רוב נחת וקדושה וכל מילי דמיטב, אב"ר בברכת ידיו מוקדו: מרדכי גרינפעלד</p>	<p>ברכת מזל טוב לבב"ה מוגשת בזה לאבינו היקר העסקן הרגול איש ישר ורע פעלים, נודע לשם ותהילה הרה"ח ר' מרדכי זאב שווארמנפעלד שליט"א לרגל שמחת נישואי הבת – אחותנו תתי' עב"ג החתן היקר והמצויין כמור אהרן ראטה נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת בורא עולם בקני השלום והבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר ורוב נחת וכל טוב סלה, אמן. המברכים מקרב לב, בניד: משה ומשה' – בארא פארק אברהם ומשה' – מאנטריאל</p>	<p>ברכת מזל טוב לבב"ה אביע בזה קדם ירידי היקר ריע כאח וחברותא לי, איש החסד והמעש, קובע עתים לתורה ומקור ורחמים לומדיה הרה"ח ר' חיים הלוי האפפמאן הי"ו לרגל השמחה הגדולה במעונו באירוסיה הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמור אליעזר יוסף הכהן נ"י – בן מחו' הרה"ח ר' אברהם הכהן שפיטענער הי"ו – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שייכו לבנות בית נאמן בישראל מתוך רוב נחת וקדושה וכל מילי דמיטב, אב"ר בברכת ידיו מוקדו: מרדכי גרינפעלד</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת וישב - "שבת חנוכה"

כ"ד כסלו תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקמ"ט

מועדים	החג	אנטיסיופון
17:47	17:34	16:17
17:04	16:51	15:36
17:02	16:52	15:34
17:48	17:29	16:18
17:14	16:55	15:43
17:43	17:28	16:09
18:07	17:49	16:36
17:39	17:20	16:05

מבית התורה: ר"ח שבת ביום ה-1
המולד: ביום ד' בשעה 9:49 - 9 חלקים

תורתן של ראשונים

"הלא אחיך רועים בשכם" - שהוא מקום פורענות

ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם וגו' (ל, יג). פירש לו מקום מרעית, להודיעו שהם רועים במקום סכנה, שהרי הם הרגו את אנשי המקום.

רשב"ם (שכותב: "זה שמעתי מר" יוסף קרא חבירו, והנחה לי". ואמנם כך מפורש בתרגום יונתן)

ולכאורה תימה גדול, למה שלחו יעקב אצל שונאיו. וי"ל שיעקב לא לחנם שלחו, כי אמר 'הלא אחיך רועים בשכם' שהוא מקום מוכן לפורענות, ואי אפשר שיהיו שם זמן מרובה ולא יכשלו, אם כן את מי אשלח, ומי ילך שיאמינו כי ללכת ולברוח מן המקום הרע הוא, אם לא ילך בני החביב עלי, ועל הספק אשלחנו, כי הם ודאי יכשלו אם יעמדו שעה או רגע, והודאי מוציא מיד ספק.

"כי אם חלחם אשר הוא אוכל" - מי אוכל, יוסף או אדוניו?

ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה כי אם חלחם אשר הוא אוכל (לפ. ח). "כי אם חלחם אשר הוא אוכל" - לשון נקיה, כדברי רבותינו (ברר פו. ו. ודבא כפריש"י).

ולא ידע אתו מאומה כי אם חלחם אשר הוא אוכל - לפי הפשט, שלא היה מצוה עליו שום דבר מעניני הבית, אלא הכל עשה כרצונו, מלבד חלחם, שהיה אומר: זה אני רוצה כן לאכול מדי יום יום" (וכ"ה ברבינו בחיי).

וראב"ע פירש כפשוטו: "ויעזוב כל אשר לו ביד יוסף" וגו', חוץ מן חלחם אשר הוא אוכל, שלא היה לו רשות אפילו לנגוע בו, בעבור היותו עבד, כי כן היה משפט המצרים עם העבדים שלא יגעו במאכלם, וכדכתיב (הלל נט. ג.) "כי לא יוכלו המצרים לאכול את העבדים לחם כי תועבה היא למצרים" (וכ"ה בחזקוני).

והרמב"ם כתב: שלא ידע אדוני יוסף מאומה - שיקח מכל אשר לו (רצה לומר, שידע אדוני שאין אתו מאומה ולא יקח כלום ממנו), רק את חלחם לבדו אשר יאכל יוסף, אך לא שאר ההנאות, כאשר עושים הבחורים לאסוף להם עושר וגכסים, והוא לא עשה כן, וכענין שנאמר (ש"א כט, ג.) "ולא מוצאתי בו מאומה מיום נפלו עד היום הזה".

"ולא ידע אתו מאומה - בבית - כי אם חלחם אשר הוא אוכל" - לא היה מעיין ומביט כלל בכל צרכי ביתו, מהיכן בא לו, עד שעה שרואה את מאכלו על השלחן ואוכלו. כל מיני מאכל קורא אותו 'לחם' כדכתיב (דניאל ה, א.) "עבד לחם רב". וכן (א"ב ג, כז) "כי לפני לחמי אנחתי תבוא" - מאכלי". רשב"ם

"סריסי פרעה אשר אתו" - ולא הוא אתם

ויבא אליהם יוסף בבוקר וגו'. וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדוניו לאמר מדוע פניכם רעים היום (מ, ה-ו). "מה צורך לכל האריכות הזה, וכי לא היינו יודעים שהסריסים היו אתו במשמר, ומה צורך להזכיר 'סריסי פרעה' ויוסף שיאמר הכתוב: 'וישאל אותם לאמר מדוע'. ויתכן לפרש כי מפני שהזכיר למעלה (פסוק ד') 'ויפקדו שר הטבחים את יוסף אתם וישרת אותם', לכאורה כי האדון הפקיד את עבדו ביד הסריסים שישירת אותם, ותלה האדון הכבוד בהם, באומרו 'את יוסף אתם', הוצרך הכתוב לכאורה, כי לא היה יוסף אתם, אבל הסריסים שהיו 'סריסי פרעה' גדולי המלכות, היו אתם, ותלה הכבוד ביוסף, ועל כן אמר 'את סריסי פרעה אשר אתם'.

ועוד הגיד הכתוב במסורו של יוסף, כי מצד שהיו אתו בחבורה אחת במשמר אחד ובית אחד חקר על ענינים וישאל בשלומם, וזהו שהזכיר 'סריסי פרעה' כולומר אף על פי שהיו רשעים עבדי מלך בלעיל, לא נמנע מלשאל בהם מדרך המוסר". רבינו בחיי

לקח טוב

פרסומי ניסא - התפשטות כח הנם בעולם הזה

שכמועדי קודש שנקבעו לזכר נסים ונפלאות, המטרה הפוכה מן הקצה אל הקצה. לא לייחד זמן בתוה להזכור אל העבר, אלא להביא את העבר אל תוך ההווה.

נסים שעשה ה' עם ישראל עמו מבטאים הנהגה שלמעלה מדרך הטבע. ההווה שבעולם הזה מלא וגדוש עם הנהגה טבעית, ונפש ישראל צמאה להתרומם מן הטבע כדי שתוכל להתקרב ולהתדבק יותר במקורה הקדוש. ימים טובים שקבעו חכמינו ו'ל לזכר נסים ונפלאות משמשים לנו הזדמנות לתפוס את הנם ומשמעותו, ולהביאו אל תוך בתינו.

אין ספק שגם אילו היינו זוכרים רק את העבר בימים אלה, יש בה מן השבחה. אך עיקר ענינם של קביעת ימי החנוכה הוא, שנוכל להיאחז בהנהגות הקדושות ששלטו "בימים ההם", להעבירם ולהביאם "בזמן הזה": את המסורות-נפש של ההרדים לדבר

בנוהג שבעולם, שעושים זכר לתאריכים מסויימים בהם אירעו מאורעות חשובים שרוצים לזכור אותם לבל יישכחו. מטרתו של הזכר היא - בדרך כלל - לעצור לרגע ולחשוב שוב על המאורע שהוא ועל כל הנלוו אליו. במלים אחרות: להזיז את הזמן אחרת כדי שיוכלו המשתתפים, לזכור את אותו מאורע ולהיאחז ברגשים שהתעוררו בעקבותיו.

לדוגמא: חגיגת ימי הולדת ענינה לא רק לזכור את התאריך המדובר בלבד, כי אם גם לזכור את רגש השמחה שהופיע בעת שנולדו הצאצאים. שמחה שאפפה את ההורים ואת כל המשפחה מסביב ביום הולדת הילד אשר הנן אותם אלקים ברוב רחמיו וחסדיו ית"ש (מובן מאליו שיש בה גם ענין של ציון בגרות נוספת הבאה בהגיע יום הולדת, אלא שדברינו מוסבים על בחינת ה'זכר' שבחגיגה). החגיגה מתוכננת כך שיהיו נוכחים בה ענינים המעוררים את אותם רגשי שמחה שליוו את יום המאורע עצמו, ואמנם אם יצליח ויתנהל הכל כמתוכנן יתעוררו שוב אותם רגשים רצויים.

יתכן גם דוגמא של מאורע שיש בה עצב וכאב חלילה, למשל, זכר ליום אָבֵל ויגון שאירע בו, וכדי לא לשכוח את אותו היום, קובעים את יום השנה לזכרו, בו מספרים אודות המאורע, ונוכחים לא רק באסון שקרה, אלא גם ברגשי העצב והדאגה שהופיעו בעת ההיא. גם כאן, ייעשו מעשים מסויימים שכל ענינם לעורר את אותם רגשים השייכים והרצויים.

ובכל זאת, כל עיקר המטרה אינו אלא ענין של זכרון. לחזור במחשבה אל העבר, בלי קשר מסויים אל ההווה. גם הפעילות שנעשית בעת החגיגה אין ענינה אלא להגביר, ואולי אף להמחיש את זכרון המחשבה.

כיון שכן, אפשר גם לראות את ימי הזכרון שקבעו חכמינו ו'ל לזכור נסים ונפלאות שהראה ה' לעמו ישראל בצורה דומה. זאת אומרת, שכל ענין הזכר הוא לחזור במחשבה אל העבר, וכאילו להזיז את הזמן אחור, כאמור, כדי שלא נשכח את מובת אלקים עם אבותינו ועמנו.

אלא שהעיקר חסר מן הספר. אם אמרנו שבזכר ענינים אחרים, הרצון לחזור עם הזמן אחרת, הרי

בימי החנוכה - התמדת יתר בתורה

"תוכחת מוסר לחנוכה: יחשוב שעיקר נתקן להלל ולהודות להשם יתברך, על כי היונים חשבו לבטל תורה ומצוות, אם כן הימים הקדושים האלה ראויים ביותר להתמדת תורה ממשארי הימים, כי תלמוד תורה כנגד כולם. ובעונותינו הרבים רוב העולם נוהגים בהם כמול תורה והולכים אחר ההבל. ומה שרבותינו הקדמונים פסקו ישיבה בימים ההם, עשו בשביל הנערים שיחזרו ויחזרו על תלמודם מה שלמדו, שיהיה שגור בפייהם, על כן השומע ישמע ויתעורר בימים ההם ביותר שאת בתורה ובמצוות".

שליח הק' (מסכת תמיד פרק דרך חיים תוכחת מוסר)

אמרות טהורות

לרעות את עצמם – לתקן את נפשם

ויילכו אחרי לרעות את צאן אביהם בשכם (לוי, יב). פירשיו ז"ל: "נקוד על 'את', שלא הלכו אלא לרעות את עצמם".

יודבר תמוה מאוד לומר זאת על קדושי עליון שבמי י-ה אשר בצילם אנו חיים וקיימים בגלות המר הזה. ונראה שהפירוש הוא כך, מפני שכונות השבטים לא היה רק תמיד על ישראל, לתקן להם קיום בגלות המר והנמחר שבכותם נחיה בנוים.

וידוע ש'צאן' נקראו ישראל (עיי' תנחומא פ' ושלח סי' א). ועל זה נאמר: ויילכו לרעות את צאן אביהם, הדיוני ישראל, שהלכו לרעותם וליתן דעתם עליהם איך שיהיה להם קיום. על זה אמרו מה פעולה עשאו להדבר הזה – שיהלכו לרעות את עצמם, רצ"ל לתקן את נפשם שיהיו כולם ברורים לעבודת הבורא ב"ה, ויעמוד זכותם לישראל בגלות המר הזה".

וישבו לאכול לחם – כדי שתשכר מעטם

וישבו לאכול לחם וישאי עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה וגו' (לוי, כח). מעשה השבטים, שבמי י-ה, עם אחיהם יוסף, לזר יחשב בשכל אנושי, והגם שכל זה מואת השי' היתה נסיכה, עכ"ז צריך למצוא בסברתם איזה טעם על פי פשוטם. וי"ל הטעם, להיותם שראו שהוציאו את דבתם רעה, סברו שגם הוא דמיון עשו וישמעאל, ועדיין לא פסקה וזהמא מאביהם מחטאו של אדם, כמו באברהם ויצחק, כנודע (עיי' לקו"ת להארי"ל דף מד). אבל הדבר הוא לזר מאוד, לו יהיה כדבריהם, איך יערב להם לאכול בעת אשר הבן יקיר מתמרמר וצועק וכוכה מתוך הכור, ואפילו הרוגי בית דין – שהבי"ד המיתווה בדיון תורה, נצמזו שלא לאכול על הדם (מפר"ק ד:).

וג"ל דהכתוב מספר בזה רוב צדקתם, להיות דהם בעצמם תמחו על הדבר, איך יש להם אבירות לב עליו כל כך, ולא נתפעלו מצעקתו ותחנונו ואינם חוששים לצרת

אביהם, והכל כמישור לפניהם, וחשבו דלמא הם כבעם מחמת הרעבון, כנודע הדבר כשהאדם רעב הוא כבעם, וכשמשעבד לבו, לבו שמה ומרדם ביותר ואינו מתאכזר כל כך, כמה דאמר (ירמי' מד, יז): 'ונשבע לחם וגוהיה טובים...' וכן קבלנו ממרן הקדוש מוה"ר רבי מנחם מנדל ז"ל מ"ב ברימנאב, שכבדו האדם מהדרין, וירא שלא לכתוב לביטוי ברעבונ, בכדי שלא יתכנס על אנשי ביתו. כל זה גם הם חשבו למשפטם, דלמא אכזריותם וכעסם הוא מחמת שאינם בטוב לב מחמת הרעבון, על כן: וישבו לאכול לחם – לנסיק, דלמא אחר שייטיבו לבם תשכך כעסם מעליו. והנה מואת ה' היתה נסיכה ותחי להיפך: 'והנה ארחת ישמעאלים' וכו', שכבר כתבנו שסברתם היה שהוא וזהמא אביהם דמיון עשו וישמעאל, וכאשר ראו שהנה ארחת ישמעאלים באה – המה ראו כן תמהו, מה זאת עשה אלקים לנו, אך הוא להורות להוכיחנו שסברתינו אמת, על כן חשבו ימצא מין את מינו".

ויעזוב בנדרו – לעזוב העבר ולהשגיח על העתיד

ותתפשטו בבגדו לאמר שככה עמי ויעזוב בגדו בידה וינס יוצא החוצה (לוי, יב). דרך היצר הרע לבוא ולתפוש אדם שחטא ועבר עבירה ולפתותו לבלי ישוב בתשובה מדרכו הרעה, כמטעם, שממילא לא תהיה לו תקומה, היות שהוא שרוי בשפל המדרגות, ואדרבה, מאחר שכבר אבד את חלקו מעולם הבא, יראה לפחות לנצל היטב את תענוגיו הכלי העולם הזה לכל יאבד את שני העולמות.

וזהו שרמו הכתוב: 'ותתפשטו בבגדו' היינו, שהיצר הרע תופס את האדם בבגידתו אשר בגד וחטא ליוצרו, ואומר לו: "שככה עמי" כלומר, תתחבר עמי בדרכי לכל תאבד לכה"פ את חלקך בתאוות העוה"ז, מאחר שאת חלקך בעוה"ב כבר ממילא אבדת. אולם החכם אשר עיניו בראשו, עוזב בנדידתו אצלו, שהרי מה שעבר עבר, וזהו: 'ויעזוב בגדו בידה', אבל בשאר הענינים 'וינס יוצא החוצה' – נס להתרחק ממנו כמטותיו קשת לבלי יחטא עוד.

תפארת עיואל

וכפרנום... הרי שיעקב הציע מצעות על ארץ ישראל – שהיתה מקופלת תחתיו (רש"י כה, ג).

והנה, אברהם ויצחק לא קנו את ארץ ישראל בהילוך, ולשמות הכמים אין הילוך מועיל עד שיהיו, אבל יעקב קנה את א"י על ידי המצעות, כנ"ל. ולפי זה מדויק היטב לשון הפסוק: 'וישעב יעקב בארץ מגורי אביו' – כלומר, ארץ שאצל אביו היתה רק כנכסו הגר, קנאה יעקב קנין גמור, כאמור.

מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו (לוי, כח). כך טען יהודה לפני אחיו: אם נהרגו אותו, אז אמנם יתעצב אבינו לפי שעה, אך היות וגזירה היא שישתכח המת מן הלב, אם כן בסופו של דבר תחזור השמחה אל אבינו, ושוב תשרה עליו שכנה ואז עתיד להתוודע ברוח הקודש מי הרגו ליוסף. ולכן היתה עצתו שלא ינהרגוהו, אלא ימכרוהו, וכיון שכן לא ישתכח זכרו מאביהם, שהרי הוא חי, ומחמת אבולונו עליו כל הימים לא תשרה עליו רוח"ק ולא יודע הדבר.

וזהו שאמר: 'מה בצע כי נהרג את אחינו' – אמו בהריגה 'וכסינו את דמו', בתמיה, והלא בסוף כשישתכח עליו יתגלה הדבר לאבינו ברוח"ק. אלא 'אלו ונמכרנו לישמעאלים וידינו אל תהי בו' – ולא יתגלה הדבר לו לעולם.

וימאן להתנחם (לוי, לה). וברש"י: 'אין אדם מקבל תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי'. ומקשים העולם, לאחר י"ב חודש, שנגזר על המת שישתכח, איך לא הבין יעקב שיוסף עדיין חי, שהרי אילו מת היה מתנחם עליו.

ושמעתי בשם הגאון ר"מ איסרלש ז"ל שתירץ לפי פשוטו כך: בשנה הראשונה היה סבור שמת, וכשעברה השנה ולא קיבל תנחומין, אז ידע למפרע שלא היה מת עדיין בשעה שהגיעה אליו השמועה, אבל עתה – סבר – בודאי מת הוא, מאחר שעדיין לא בא. וכן אה"כ בשנה אחרת, הבין שאשתדק כשהשב שהוא מת – היה עדיין חי, אבל עכשיו – חשב בדעתו – וודאי כבר מת, דאי לא הכי היה מנויע. וכך היה חושב כל השנים.

שליח הק' (עקרי"ש)

יתרון דעת

מנהג ה"דריידל" (א)

בסוד אותיות גשנ"ה שעל הדריידל ("סביבון" בלע"ז) מה שנוהגים לרשום על הדריידל ג' ג' ה' ש' מפרשים העולם שהוא ראשי תיבות נ"ס ג'דול ה'יה ש"ם. והרב (הרה"ק רבי פנחס מקארין) ז"ל אמר, שהוא מרמז על כל המצוות שיש בחנוכה, היינו הדלקת הנרות ואמירת ההלל, וזהו: גשנ"ה – ג' נרות ש'מונה, ה"ג – הלל ג'מור.

ואמר הוא ז"ל כיון שמנהג ישראל תורה, כשם שיש לתורה ע' פנים, כך יש ע' פנים למנהגים ויכול לסבול כל הפירושים. ונראה לי רמז לזה, ע"פ דברי הרב ז"ל, שאמר שכל הניסים באים מהלכ משיח, וגם בחנוכה יורד אור של משיח כנ"ל, וזהו הרמז שה' אותיות הם בגימטריא "משיח".

אמר פנחס (חנוכה, את סח) ... ובזה תבין מנהג אבותינו תורה הוא אשר המנהג בימי חנוכה (אשר הוא חינוך לגאולה העתידה במהרה בימינו וכו') משחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת ואילו בד' קצותיו חקוקין אותיות גשנ"ה בפירוד אות אחד לכל רות. והענין הזה מתגלגל על נקודת קוטב מרכז האמצעי, להורות שהמלכויות הללו המרומזין בתבית גשנ"ה כנ"ל (היינו, גלות בבל שהי' מנוגד ללכ הנפשי, גלות מדי שהי' מנגד ללכ הגופני, גלות יון שהי' מנגד ללכ השכלי, גלות ארם שהוא מנגד לכל, וגשנ"ה ר"ת ג'פני ש"כילי נ'פשי ה'כל) המנגדים בפירודם בקצוות, הנה כולם סובבים על המרכז נקודה אמצעית ישראל המתאחים הקצוות. על כן הקצוות סובבים על המרכז וכולם יתבטלו אל המרכז ואי יתפכו אל עינים שפה ברור יורד לקראת כולם בשם הוי"ה, ואז תבטל לגמרי וזהמא נח"ש בגימטריא גשנ"ה, או הוי"ה מל"ך הוי"ה מל"ך הוי"ה ימל"ך בגימטריא משיח"כ כנ"ל, וזה יד' בבית משיח"כ צדקינו במהרה בימינו אמן.

והנה המנהג הזה היה מקורם נהוג בישראל דוקא בחתיכת ע"ץ, על שם הנאמר בנבואה לחיזקאל (חזקאל לו, טז): 'ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה וכו' ולקח ע"ץ אחד וכתוב עליו ליוסף וכו' וקרב אותם אחד אל אחד לך לע"ץ אחד, וכו', וכל הענין שם עד 'ועבדי דוד' מלך עליהם' עיי"ש, בין והתבונן בפנים מה שכתבתי בפסוק 'ואת יהודה שלח אל יוסף' (בראשית מז, כח), תרין משיחין, סמיכות גאולה לתפלה, הנה נעשה הוראה זו דוקא בע"ץ, כי 'האדם עץ השדה' (דברים כ, יט), וכבר ידוע לך (פעה"ש כ"א פ"ה) שם הוי"ה בגימטריא ע"ץ בכפל האותיות ביהודה כידוע, הבן הדברים.

טעם על מה שנתפשט המנהג בישראל שבתוכה משחקין בדריידל ורשומין עליו אותיות גשנ"ה ומסבבין בזה ומגלגלין בו, וכענופל באותיות ש או נ או אין לוקחין ומרויחין כלום, וכשנופל אות ג או ה או נטלין ומרויחין מעות, היינו באות ה חצי ובאות נ כלול, והכל לסוד אחד רמז וכו'... והנה האותיות אלו שרשומין על הדריידל הם אותיות גשנ"ה בגימטריא נח"ש, רצ"ל כי מחמת חטא הנחש נעשה התגבורת הקליפות בתאוות רעות בעולם ונמשך להעולם בדברים אשר אל טובים מהם, וזה עיקר בריאת האדם לעולם לתקן החטא הנ"ל, ולעשות מאותיות נח"ש אותיות גשנ"ה בסוד העלאת ניצוצות הקדושה לבטן הקדושה וכו'... ולפיכך בשבט אצל אותיות ש או נ אין מרויחין כלל, כי אותיות אלו כבר היו אצל פתח כלום בעבודתו בעולם, רק שעיקר בריאת האדם בעולם לתקן החטא הנחש ולעשות מאות ח' שמרמו על חטא, לעשות מזה אותיות ג ו ה, ויהיה מאותיות נח"ש אותיות גשנ"ה בתיקון החטא הנ"ל וכו'...

ולפיכך בגשמי נתפשט המנהג שמסבבין ומגלגלין בדריידל שרשומין עליו אותיות גשנ"ה כמ"ש לעיל, לרמז כי הוא לגלגל החורר ומסבב בהעולם, וכל אחד ואחד כפי יכולתו ועבודתו כפי שיוכה ע"י עבודתו כן יטול חלקו או להיפך ח"ו, כי צדיקים ילכו בם ופושעים וכו' (הושע יד, י). והוא עיקר עבודת האדם לעשות בסוד ה"ג, כמ"ש לעיל. והוא סוד העלאת ניצוצות הקדושים לשורשם וכו'...

מאיר עיני חכמים (להרה"ק רבי מאיר ז"ע אב"ד קאסטרנא-טש) – תלמידו בעל 'אור המאיר' ז"ע (שער ח"פ ב') וכן ג"ל על המנהג ישראל הקדושים שמשחקים בימי חנוכה הנקרא דריידל של מתכות או של עץ ונרשם בד' רוחותיו ד' אותיות אלו גשנ"ה ואומרים ש' אותיות אלו הם ר"ת ה'יה ש"ם נ"ס ג'דול. ואמאמר הרב הקדוש (מהרי"א מקאמראנא זי"ע) שאמר ש' אותיות ר"ת נ"ר ש"מ' הלל ג'דול.

ועל ד' תיבות אלו שרשם בדריידל אמרתי כוונה על מנהג שמשחקים בדריידל כי שמעתי מכמה צדיקים קדושי עליונים שהיו משחקים רק בדריידל הזה, וכן ראיתי כמה פעמים אצל אמאמר זל"ה בימי נעוריו שיום אחד מימי חנוכה היה משחק בדריידל עם התלמידים שלו, אבל אח"כ לא התנהג בזה כלל ולא שמעתי מעולם כוונתו בזה, וכן שמעתי מאיש כשר שהרב הצדיק ר' מאיר מפרימישלאן היה ג"כ שחק עם בניו על תלמידיו בימי חנוכה בדריידל.

←

אמירה נעימה

וישעב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לוי, א). וברש"י ז"ל: "ביקש יעקב לישוב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, צדיקים מבקשים לישוב בשלוה, אומר הקב"ה, לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישוב בשלוה בעולם הזה". מאמר זה תמוה מאד ואומר דרשוני, גם יש לדקדק ואמרו 'רוגזו של יוסף', הוי ליה למימר 'צערו של יוסף'.

אמנם ידוע שיעקב אבינו חסר קיום מצות כיבוד אב ואם כ"כ שנים ששהה בבית לבן, ואמרו חז"ל (מנחות מא.) שעל ביטול מצות עשה אין מענישין אלא בעיון ריתחא. וזהו: "ביקש יעקב לישוב בשלוה" – רצה שלא יהיה זמן 'ריתחא' וחרון אף בעולם, אלא שלום בשלוה, וממילא לא ייענש על ביטול המצות עשה של כיבוד אב.

אך מאחר שיוסף היה דרכו לסלסל בשערו, כמו שפירש רש"י על הפסוק 'והוא נער את בני בלהה' (לוי, כג), דבר שנחשב לענף מן הגאולה, וכדאיתא בגמרא (נדר ד: בנזיר שבא אצל שמעון הצדיק – "פה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים וכו' אמרתי לו: ריקה, מפני מה אתה מתגאה") ואמרו חז"ל (תענית ה.) 'זמנים דעתו עליו, מביא אף לעולם', אם כן גרם יוסף שתהיה עיניו ריתחא בעולם, ובה גרם שיענש יעקב על ביטול מצות כיבוד אב. ומדוקדק היטב הלשון 'קפץ עליו רוגזו של יוסף' – הרוגז והחמה שנתעורר על ידי יוסף שהיה מסלסל בשערו.

וישעב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לוי, א). יש לדקדק למה שינה הכתוב וכתב אצל יעקב "וישעב" ואצל אביו "מגורי", ולכאורה היה לו לכתוב או: 'בארץ יושבו אביו, או: יזיג יעקב בארץ מגורי אביו'.

ויש לפרש ע"פ מה דאיתא (כ"ב ק:): 'הלך בה לארכה ולרחבה קנה מקום הילוכו דברי רבי אליעזר, והכמים אומרים אין הילוך מועיל כלום עד שיהיוק'. עוד מצינו (שם יא): 'המוציא מצות' (– וישב שם על הקרקע... רש"י) בכסבי הגר – קנה. והנה איתא במדרש (כ"ד סח, א): "אותן האבנים שנתן יעקב אבינו תחת ראשו נעשו תחתיו כמטה

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שמחה בונם סופר זי"ע - בעל "שבת סופר" - המשך -

רועה ומנהיג ישראל:

בן כ"ט שנה היה הגה"ק בעל השבט סופר כשהושיבוהו על כסא רם ונשא, כאב"ד פרעשבורג, מקום בו נהגו אבותיו הקדושים ושיאיתם ביהודה. מיד כשהושע על תפניו עול הקהילה הגדולה, החלו להקיפו טרדות רבות, ענייני הכלכלה והפרט, כשדיני תורה סבוכים הונחו על שולחן ושאלות חמורות הורצו למענו, מלבד מה שהיה עליו להוריק ברכתו ועצתו לרבים, ולהורות לשאליו דבר זה הן הלכה.

ועל כולנה קיבל עליו עול הישיבה הגדולה, בה למדו באותה עת כארבע מאות בחורים מופלגים, שעשרות מהם שימשו ברבות הימים כרבות הקהילות ברחבי המדינה. בשיעור הפתיחה, בו כלל דברי הספד על אביו הכתב סופר זי"ע, עסק ברוב חריפות בסוגיית "חזקה שלוח עושה שליחותו" (נדרס בש"ת שבת סופר חלק אה"י), ברצותו לרמז כי כשליח הוא ניצב בפניהם וחזקה שיעשה שליחותו.

מלבד התמנותו לרבה של פרשבורג, נשא על צווארו את עול המדינה כולה, בהמשיכו לבצר את חומות הדת אשר הציב אביו הק' להבדיל בין מחנה החרדים לדבר ה' לכתות המתחדשים למיניהם, שגם לאחר ההתבדלות הידועה, כשלש שנים קודם לכן, בשנת תרכ"ט, עדיין ניקשו לחבל ולפרץ פרצות בכרם בית ישראל, ולא מעטים נחשפו על ידי הרוחות הזרות ונשבו במקסמי השוא של הרחוב. רבנו השבט סופר, נעמד בפרץ להשיב מלחמה השערה, להשיב בנינים תועים לחיק אבותם, ולבצר את יסודות הקהילה בלדי ימוטו מזרמי רוחות הפריצים.

פחות ותבונה נשדור בדרכו, מליצות ופניות בנועם אמרי, חיבה ואהבת ישראל במשאו ומתנו עם בני קהילתו וראשי יתר הקהילות שבאוסטרו-הונגריה. יפה קיים בפניו את אשר נאה דרש ש"העיקר אצל רועה ומנהיג ישראל שלא יאמר שלום עלי נפשי, ומברך מידה זו בלבד בחר ה' את משה ומצאו נאמן לפניו..." (שערי שמחה, פר' שמות).

עד מהרה ראו הכל בעליל כי ה' עמו ומצליח את דרכו, וחרדו לקראתו מתוך יראת הכבוד. אף גויי העיר נהגו בו כבוד רב, ונתקיים בו מאמר הכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". קומתו התמירה וצורתו ההדורה, שיוו לו מראה מלך ביפיו, וכל הבאים במחיצתו חשו כי איש אלקים קדוש ניצב בפניהם.

"עיני ישראל נשואות אליו"

עם הכתרתו בכתר הרבנות זכה השבט סופר להערצה רבתית בקרב כל צדיקי וגאוני הדור, ותוך זמן קצר ייקרא את דעתו בכל דבר העומד על הפרק, כפי שאנו רואים בכל הכרזות והתקנות אשר פרסמו בשער חוצות, שחתימתו מתנוססת בראש, כשבין הרבנים ישנם אשר נמנו עם תלמידי זקנו, מן החת"ס, שאמנם ראו בו את ידיוקם של אבותיו הקדושים, ואף התבטאו אודותיו בתואר "דער יונגע חתם סופר" - חת"ס הצעיר!

כשפגש עם הגאון הגדול רבי אליעזר זוסמאן סופר זצ"ל, אב"ד פאקש ובעמח"ס "ילקוט אליעזר" ויספר המקנה, שנחשב כאחד מגדולי תלמידי ה"כתב סופר", והיה קשין מניה טובא, הרכין הגאון את ראשו כדי לנשק את יד ימיו, והגם שניסה להשתמש ממנו לא עלתה בידו. וכשביקר הגה"ק המהר"ם שיק זי"ע בפרשבורג, הקדים והלך להקביל פני רבנו במעונו בטרם יבוא הוא לאכסנייתו, ובצאתו של הקדוש לא הפך ראשו אלא צעד אחורנית כשפניו מוסבות אל הקדוש.

כשגדולי ישראל יצאו ללחום נגד הקמת "סמינר לרבנים" בידי ה"משכילים", נתבקש איפוא השבט סופר להתייצב בראש

המדינה נעדר זיכר נשמת הרה"ק - ר' משה ברוך יצחק בערש - בנשמתו זי"ע ת.צ.צ.ב.ה.

המערכה. רבנו, שהיה צעיר לימים וזה מקרוב עלה על כס ההנהגה, חשש מלעמוד בראש החלוצים, עד שאחד מגדולי תלמידי החת"ס, הגה"ק רבי אהרן דוד דייטש זצ"ל, אב"ד יארמוט ובעל ה"גורן דוד", פנה אליו במכתב, לאחר שאותו ראה כ"הראשון אשר עליו המצוה לקרוא בקול גדול מי לה' אלי...", שכן "עיני ישראל נשואות אליו", ומזרזו לצאת לפני המחנה, כשהוא מכריז על עצמו "ואני מקבל עלי שררתו דמר ומורה גם הוא יורה אותו ודכותיו", תוך כדי התנצלות: "ואל יחשוב הד"ר ג"י שאני מדבר גבוהות ונכנסתי למקום שאין לי רשות. לא כן, ידעתי אני גם ידעתי כי שלמה המלך היה בן י"ג כאשר נתמנה למלך על ישראל והקב"ה מילא אותו רוח חכמה עד כי הנביאים המה ראו והתפעלו מגדול חכמתו. בן הדרי"ג שליטנו ד' לראש מקהלות ישראל ומסר לו הישיבה שהיא כנהר שאינו מוסק, וודאי משפיע לו חכמה קדושה וטהרה עד כי גבה ונישא הוא ממני בערך רב..."

כעבור תקופה היה צריך לעמוד כצוק איתן אל מול נסיונותיהם החוזרים ונשנים של הניאולוגים לפגוע בישיבתו הרמה בפרשבורג, בטופלם עליה עלילות רשע בבדי לשלול ממנה את הכרתה על ידי השלטונות ולחסום בכך את דרכם של מאות הבחורים שהתדפקו על שעריו. ואמנם דרך הרשעים לא שלחה, וספסלי הישיבה רבו גם רבו, ורבנו היה יכול להתמסר להרצאת התורה, אשר היא היתה גולת כותרת מפעלותיו, כפי שאכן רבות יסופר על ידי דרכו ופועליו בה, ועל אהבתו עד אין קץ לתלמידיו הרבים, שכל אחד מהם הרגיש אצל רבו כבן יחיד לאביו.

יריעתו קצרה מלהאריך בכל אלה, ועם זאת לא נמנע מלהביא התבטאויות מופלאות, אחדות מני הרבה, שנשמעו אודותיו מפי גאון וצדיקי דורו.

וכך אמר פעם הגאון הגדול רבי שמואל לוי וויינבערגער זצ"ל, אב"ד סערדאשעלי: "דודך לימודו של הרב מפרשבורג, כדרכו של הרשב"א! ואילו חברו, הגה"ק רבי שמואל ראזנבערג זי"ע, אב"ד אונסדארף ובעמח"ס "באר שמואל", שהיה תלמידו של הכת"ס, דיבר פעם אודות חריפותו של רבנו, והתבטא כי מוחו הוא כמחו של גאון הגאון רבי עקיבא אייגר זי"ע!"

כ"ק מרן מהר"ם מבעלזא זי"ע הפליא אותו עד מאוד. היה זה כשהשו בווינע והשבט סופר הגיעו לבקר. מרן מהר"ם קבלו בחביה יתירה, בנכוחות רבים שנתאספו לראות בכינוס צדיקים. לאחר מכן שלח אל איש ממחמד, ונתוועד עמו ביחידות במשך כשעתיים. אחר כך, לאחר שמרן מהר"ם ליווהו עד צאתו מן החצר, השמיע דברי התפעלות על קלסתר פניו המאירים, והוסיף: "אזעלעכע ריינע אויגן זעהט מען גארנישט!!" - עיניים טהורות שכולו אינן בנמצא! - - -

עיוז נפלאותיו:

כן נודע כעמוד צלותהו ד' ישראל, ותפילותיו לא שבו ריקם. רבים שמעו לבקש ברכת קדשו נפקדו בפקודת ישועה ורחמים, שכן דבריו עשו רושם במתיבתא דקדישא. עובדות פלא רבות, מנפלאותיו אשר עשה, נרשמו לדורות, ובחזרת באחת מהן, מעשה מופלא ביותר שארע בפרשבורג והרעיש בשעתו את כל תושבי העיר, ותלמידו הגדול, הגה"ק רבי יצחק ווייס, ראב"ד ווערבי, סיפר בהספד שנשא אחר מותו. וכך הוי מעשה:

בבית המטבחים שמחוץ לעיר הוכן שור גדול לשחיטה. לאחר שהיה קשור היטב, ניתק עצמו השור מחבליו ויצא במרוצה מבית השחיטה, כשכל עובדי בית המטבחים רצים בעקבותיו ולאיים מהשינו. השור רץ במהירות עצומה לעבר העיר והיתה סכנה ודאית שיגח את תבריות, רח"ל. כשנכנס לעיר, רץ השור ברחובות ובסמטאות, כמי שמכיר ויודע את דרכו, עד שהגיע לרחוב בו התגורר המרא דאתרא, רבנו, שם עצר ליד שער הבית, הביט נכחו ונכנס אל החצר, פנה אל המדרגות ועלה בהן עד לתחת דירת הרב. פלא עצום היה הדבר, כי באותן מדרגות שבקושי עברו בהן שני בני אדם הצליח שור

מגודל לעבור השפלי ולעלות ברווח. עובדי בית המטבחים שדלקו אחריו והגיעו אף הם לשם, ניסו בכל כוחם להורידו, אך השור לא נע ולא זע. גם כשבאו כמה נכרים לסייע במשיכת השור באמצעות חבלים חזקים שקשרו לגופו, לא הצליחו להזיזו, ונתנו על מקום עמדו כשענינו נשואות אל פתח הדירה. כששמע רבנו הישטב סופר את קול ההמולה וראה את כל אשר נעשה ליד דלתו, אמר וצויו: "ישחטוהו לכבוד שבת ויהיה לו תיקון". מיד אחרי הדברים האלה, התרצה השור ללכת לבית המטבחים בלא כל התנגדות, וניכר בעליל לעין כי לפי היתה זו נפש נידחה שביקשה תיקון בחצרו של צדיק (ציווי כי ביספר החזיונות כתב רבינו חיים ויטאל זי"ע עובדא מעין זו שהיתה בשעתו).

נאמנה עליו עדות תלמידיו הגדולים, שזכה, ואביו הק', הכתב סופר, התגלה אליו בחזיון לילה. וכה כותב עליו תלמידו הגו', הגרייז ווייס זצ"ל הי"ד: "גדול אדונו מרן ז"ל, בתנומתו עלי משכב בחלום ידבר בו אביו מרן הכתב סופר זלה"ה".

וכך מספר אחיו, גם הוא מגדולי התלמידים, הגה"ק רבי שבתי שעפסיל ווייס זצ"ל הי"ד, אב"ד שימאני, בדברו אודות רבנו זצ"ל (בהקדמתו לספרו "הלכתא רבתא לשבתא"): "כל ימיו היה בעל יסורין, ברם זכור אותו איש לטוב, כבוד אחי הגאון המפורסם מה"י שהיה משמש אותו כאשר היה חולה והלך עמו לטייל, והיה משתעשע עצמו עמו בדברי תורה. מעשה נפלא על זה מעיד אחי הנ"ל, שהוא היה באותו מעמד שבעל כתי"ס התגלה אליו - לבעל שבט סופר - בהקץ, ונתן לו אות ומופת שבים לו, ותרפא, ובעל שבט סופר סיפר זאת לאחי, והלך אחר כך לטייל ב' שעות וממש נתקיים המוחזק אות באות". בסוף דבריו, הוסיף הג"ר שבתי הנ"ל: "וידוע דלמי שנתגלה נפטר באופן הנ"ל זה הוא בחינת מדרגת גילוי אליהו".

אשכנזיה דרבי:

ימי סבל ומכאוב היו ימיו, שלא ארכו על אדמות. בשנת תרמ"ג, ביום כ"ה בניסן, שיקל את בנו בכורו, הגדול בתורה ויראת ה', תחבור משה זצ"ל, שנקרא ע"ש זקנו הגה"ק החת"ס זי"ע, והוא בן טו"י שנה בלבד. למרות האבל הכבד שאפפו בהסתלקות בנו, החלה חביב עליו כבבת עינו, עד כן זה הצדיק עליו דין שמים באהבה, וברוב נעונונותו קרא על עצמו את דברי יעקב אבינו ע"ה "כי ארד אל בני אבל שאולח", ופירש, כי יעקב אבינו ע"ה מיאן להתנחם אחר ידו בנו, כי ידע שלא בחטא מת שהרי בן שבע עשרה שנה היה באותה עת, וא"כ רק בעונו נתפס וחטאו גרם. גם בספרו "שערי שמחה" עה"ת, בדברי הספד על בנו (בפר' שמות) כתב בתוך הדברים: "... ועוונותי גרמו שנתקיים בי יוחאבתי את השמש בחרמים, ומשה עלה למרום בימי נעוריו רך בשנים, וזאת נחמתי בעיני, כי החזיתי הפקדון בטרהר בלתי מולכך בעוונות, לחסות בגניי מרומים, ויהיה הקרבן רצוי לפני ה' לכפר בעדי ובעד ביתי...".

ידוע חולי היה רבנו משחר נעוריו ועד שנות זקנה. באחרית ימיו נסע לפראנקפורט-דמיין, לדרוש ברופאיה, לאחר שסירובו התגבר ודכאו את גופו הטהור, עד אשר אמנם לא יכל קום, ושם שקעה שמשו בעצומה, ביום ראשון לסדר וישוב, ט"ו כסלו תרס"ח, והוא כבן ס"ד שנים.

לאחר הסתלקותו בפראנקפורט, בקשו ראשי הקהל דשם שייטמן בעירם, אלא שבני פרשבורג לא העלו כזאת על דעתם ולא אבן אף לבוא עמם במשא ומתן. יצאו איפוא יהודי פראנקפורט ללוות את ארון הקודש, בטרם יצאה את העיר להביאו לקברות אבותיו בפרשבורג, העיר בה נולד והקהילה אותה נהניג כשלושים ושלש שנים, ובה נמחתו כבוד.

בני יחידו, הגה"ק רבי עקיבא סופר זי"ע בעל הידעת סופר, מילא את מקומו, לאחר שאביו כבר מינה אותו בערוב ימיו כסגנו בהרצת תורה בישיבה. והוא אשר התחיל בהדפסת והפצת ספרי תורת אביו הגדול בהלכה ובאגדה, כפי שהוזכרו בפתח מאמריו.

תם ולא נשלם, יען כי לא נגענו אפילו באפס קצה סדר תולדותיו וקורותיו [כמו תפקידו הרם כ"נשיא ישראל, לעומת עברו אליו כירשה עוד מימי זקנו החת"ס], דרך לשכנע והרצת תורתו, ואף לא הזכרנו כל דהוא מרוממות עבודתו העילאית, ואף לא כחוט השערה משגב מדרגותיו והליכותיו בקודש. כל אלו עשה יפה בעיני העוסקים בקדשים, אשר זכו להעלות אימוריו וחזיוניו על מזבח הדפוס.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

המשך

יתרון דעת

בדריידיל, כי עתה מתפשט היצר הרע הזה בשאר ענינים שכיוצא בוה, לזה קבלתי עלי וכל בני יחיו שלא לשחוק כלל, כי בדור הזה הוא כולו יצר הרע, ובעל נפש דקדושה ירחיק גם מהו. ומכל שכן בשאר שחיקות רעים, וד"ל.

בן ביתי להרה"ק מהרא"צ מקאמארנא זי"ע (פר' מקץ, לחנוכה)

כ"ק מרן [מהרא"צ מבעלזא] זי"ע היה נוהג לסובב בדריידיל כמה פעמים באחד מימי החנוכה. לאחר המלחמה, כשהתגורר מרן בארץ ישראל, חיפש המשב"ק בשביל מרן דריידיל עם האותיות נ"ג'ה'ש' כנהוג בחוץ לארץ, ולא כזה המצוי בארץ ישראל, עליו כתוב נ"ג'ה'פ'. כשעלה בידי המשמש למצוא אצל אחד החסידים דריידיל כזה, הלך והביאו אל מרן זי"ע. מאוחר יותר, כשנכנס החסיד אל הקדוש פנימה, אמר לו מרן: היום שיחקתי בדריידיל שלך, דע שה'בני יששכר' זי"ע אומר, שאם מסובבים למטה - מסתובב למעלה. והוסיף מרן זי"ע ואמר: אין מקום לשינוי האותיות פה בארץ ישראל, וגם כאן יש לרשום עליו האותיות נ"ג'ה'ש'.

שיחות קודש, בעלזא

לזה אמרתי כוונה מה שנהגים אם יפול הדריידיל על אות נ' מוסיפים עוד מעות, ולא בואת ש', וכן אם יפול על אות ה' נוטלין חצי המעות, ואם יפול על אות ג' נוטלין כל המעות, בראה לי לפי דברי אאמ"ר זלה"ה הג"ל שה' אותיות הם ר"ת נ"ר ש"מ ה"לל ג'דול, ר"צ"ל לפי שאנחנו מכוונים בהדלקת נר חנוכה להוריד שני יחודים ליחוד השלישי, לזה אנחנו נוהגים להוסיף מעות אם יפול הדריידיל על אות נ' שהוא ר"ת נ"ר, כדי להוסיף ולהשלים ביחוד התחתון שאר ב' יחודים: ומה שאנחנו נוהגים אם יפול הדריידיל על אות ה' ל' לטול חצי מעות מה שיש שם, כי ה'לל לבד אין אנחנו אומרים בכל חרשי השנה אלא חצי ה'לל, לזה אין לוקחין אלא חצי מעות; ואם יפול הדריידיל על אות ג' שמראה שעתה בימי חנוכה אנחנו גומרים את ה'לל הגדול כולו, לזה נוטלים כל המעות מה שיש שם.

וראיתי מאאמ"ר זלה"ה שהקפיד שלא לשחוק בדריידיל רק פעם אחת בכל ימי חנוכה, בזמן שישב בסעודת צהרים, וקנה בעד המעות הזה משקה לסעודה זו, אבל יותר מפעם אחת שייך ליצר הרע רח"ל, וכן אפילו בפעם אחת הזה אינו ראוי ונכון לשחוק יותר מחצי שעה, והשאר שייך ליצר הרע, כנועד למשכיל דקדושה. ואני בעניי לא נהגתי כלל לשחוק

עלֵי מועד

משתה ושמוחה בימי חנוכה – חובה או רשות? (א)

אינא בשו"ע (אורח סי' תרע כ"ב): "ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמוחה. הגה: וי"א, שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חובת המזוזה (מהרא"ם מפראג), ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה..."

יסוד הענין הוא, במה שאמרו חז"ל (שבת כ"א): "מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בבסליו יומי דחנוכה תמניא אינון וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והוראה", וברש"י: "הכי גרסינן 'ועשאוים ימים טובים בהלל והוראה', לא שאסורין במלאכה, שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הנסים בהוראה". על משקל זה הביא הטור (שם): "והיה ואומר הר"מ מרוטנבורק ז"ל, שרבי הסעודה שמרבים בהם הן סעודת הרשות, שלא קבעו אלא להלל ולהודות ולא משתה ושמוחה".

אולם הרמב"ם כתב בהלכות חנוכה (פ"ה ה"ג) בזה"ל: "ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיחידו שמונת הימים האלו שתהלתן מליל כ"ה בבסליו ימי שמחה והלל", ודייק במעשה רוקח על הרמב"ם: "מדקרו להו ימי שמחה, משמע דסבירא ליה דהסעודות באלו הימים אינם רשות אלא מצוה, דהא קיי"ל דאין קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והוראה" (עי' בנן שלמה על הרמב"ם שם), וכך העיר בחידושי מהרצ"א (מאמר ג' רמב"ם את לב), על לשון הרמב"ם "ימי שמחה", שאין נזכר בשום מקום לשון זה שיש חובת שמחה בחנוכה, וכבר שאפשר שדייק כן מהא דאמרן "קבעום ועשאוים ימים טובים", שדבר זה הוא ענין בפני עצמו, שנקבעו ימים אלו לימים טובים – שיש בהם חובת שמחה, ואילו המחשך "בהלל והוראה" הוא דבר בפני עצמו, ולא כפירש"י שהחמשך "בהלל והוראה" הוא ביאור ל"קבעום ועשאוים ימים טובים", ורצ"ל, שנקבעו לימים טובים לומר בהם הלל ולהודות בו. מקור הדברים מובא כבר בים של שלמה (ב"ק פ"ז אות לו) כשהאריך בגדרי סעודת מצוה, והסיק שסעודת חנוכה חשבוט כסעודת מצוה, שלא כדברי המחשך שלפננו, בהביאו דברי הרמב"ם שנתקנו לימי שמחה, והוכיח כן מלשון הגמרא "לשנה אחרת קבעו ועשאוים ימים טובים בהלל ובהוראה" – "ומדאמר ימים טובים, ולא קאמר 'קבעו שמונה ימים להלל ולהודאה', שמע מינה דיום טוב נמי כפשוטו הוא – למשתה ושמוחה" (ועי' צננת פענח על הרמב"ם שהבין דרך אחרת בדברי הרמב"ם). ואמנם כשיטה זו, שנקבעו גם לימי משתה ושמוחה, יש לדייק מדברי עוד ראשונים (תוס' תענית יח: ד"ה הלכה ובחשך שלמה שם; ספי' הרא"ש מ"ק פרק ואלו מגלחין סי' פו; שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרצ"ז; רשוד דר"ן עה"ת סי' פ"ק; פ"י רבנו יוחנן מלולל עמ"ס שבת שם, וז"ל: "אבל סעודת חנוכה על פת אנו אלא מדרבנן", מובאר שעכ"פ מדרבנן יש חובת סעודה על הפת: אכן עורא פ"י בהעלותך בפסוק 'וביום שמחתם ובמועד ימים' הגותה מרדכי האריך פסוקים פ"ד סי' תרה בחידושי אבשי שם שם; שלטי גבורים על הנה מרדכי שבת פ"ב אות ג', וגם בדרת רש"י בבהו כן במה אחרונים) (עי' ח"י אבשי שם ויש"ש שם).

דברים מחודשים כתב בזה הראב"י"ה בהל' חנוכה (סי' תתמג) וז"ל: "ואם טעה ולא אמר על הנסים בתפלה אין מחזירין אותו, אבל בברכת המזון מחזירין אותו", וכ"כ בהל' ברכות (סי' קלא): "ובחנוכה ובפורים טעה ולא אמר על הנסים בתפלה אין מחזירין אותו... ובברכת המזון מחזירין אותו... דימי משתה ושמוחה כתב בהו בחנוכה ופורים", והיינו, שיש בהם חובת סעודה כבשאר ימים טובים, וכמו ביו"ט אם טעה ולא אמר יעלה ויבא מחזירים אותו, כן בחנוכה אם טעה ולא אמר על הנסים מחזירין אותו (עי' ב"ה סי' תרע כ"ב). וולשיות אלו, שישנה חובת אכילת סעודה בימי חנוכה, והסעודות שעושים בהם הוי סעודת מצוה, כי מקיימים בכך מצוה חתומה חז"ל, כמבואר, יש מקום לומר: אימתי יש חובה זו, וכמה פעמים בימי חנוכה, ודבר זה לא נתבאר בדבריהם, ונפק"מ בזה להלכה לדברי הראב"י"ה, באינו סעודה מחזירין אותו אם שכח לומר ועל הנסים.

שיטה ממוצעת מצינו בדברי הפוסקים, שאמנם אין חובה לעשות סעודות בימי חנוכה, אכן, כאשר עושים סעודה בימי חנוכה, הסעודה חתומה כסעודת מצוה, ולכשן חנוכה מרדכי האריך (שם): "נראה דהואיל וחנוכה הוא מימים שנתחייב בהם באכילה, שהרי אסור להתענות בהן, אין בהן משום סעודת רשות; ועוד, דהי בכל סעודה אומרים 'על הנסים' ומחללים להקב"ה על הנס ועל גבורתו והוי פריסום הנסים", בדבריו מובאר שביום חנוכה אסור להתענות, אך אין חובה לעשות סעודה ממש, אכן הסעודות אינן בגדר סעודת רשות, ובפרט כשכשעת האכילה מחללים להקב"ה, דבר זה מחשיבו כסעודת מצוה, וכ"כ היש"ש (שם): "ועוד כ"ל, דקל וחומר הוא. דהא לא גרע מבי ישוע הבן, דעל כרחך סעודות מצוה נעשה... וזיינו טעמא. מאחר שהוא לפרסם מצוה או נס – כדי ליתן שבח והודיה למקום קדמא מצוה, קו"י ימי חנוכה, דיתנו לשבח והודיה, ולפרסם בהן הנס...", ולדבריו אין המצוה בזה הוא, כי באמצעותה מקיימים ביתר שלימות חובת היום שהיא "בהלל והוראה", והוי הכרעת הרמ"א: "וי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות...", שלא החליט שתהא כשחבת כסעודת מצוה ממש, ואין בה רק קצת מצוה (עי' ח"י מהרצ"א מאמר ג' שו"ע אות סא, שלפ"ז אם מקיימים לאדם לסעודת חנוכה ולסעודת מצוה, ילך דוקא לסעודת מצוה, שהוא ודאי מצוה), וע"כ "נוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה" (עי' ח"י מהרצ"א שם).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הל' לחנוכה ולשבת חנוכה (א)

א. מצוה מן המובחר להדליק נרות חנוכה בשמן זית, אף שהוא ביוקר (אי"ר בשם השליח), כי בו נעשה הנס. ואם אין לו שמן זית - מצוה להדליק בשמנים שאורן זך ונקי, והם קודמים לנרות של שעוה, אע"פ שאורן צלול כמו שמן, מ"מ מצוה בשל שמן טפי מנרות שעוה, כי הנס נעשה ע"י שמן (עי' רמ"א סי' תרעג ס"א, ובבב"א בשם מהר"י ברנא).

ב. אם אין לו שמן זית אלא בצמצום, ומשאר השמנים יש לו בריות, יכול לערב בו קצת משאר השמנים (והרוב יאה משמן זית), והוי כאילו כל השמן הוא שמן זית. ומ"מ אם אפשר ידליק את הנר הנוסף, שהוא הנר העיקרי, בשמן זית לחוד, בלי תערובת שאר המינים, ושאר הנרות ידליק בתערובת שאר שמנים (נא"מ [בבב"א] סי' תרעג. ועי' שו"ת משנה שכ"י ח"ב סי' ריג שכתב דה"ה דכשר למנורה אם נתערב שמן פשוט ברוב שמן זית. מובא בספר הנפלא, ש"י"ל זה עתה, שם יחליות יוסף) על הל' חנוכה, סי' תרסג ס"א בהתח"ח).

ג. עתה שבת חנוכה הראשון - כהשגא - גם אלו שנוהגים להדליק נר הראשון לחנוכה לפני תפלת מנחה, אין אומרים 'על הנסים' במנחה, למרות שכבר הדליקו נר חנוכה, אלא כולם מתחילים לאומרו בתפלת ערבית, גם אם מתפלל מבעוד יום (עי' הלכות שלמה פי"ז ה"ז ובהערות שם).

ד. אלו שממתינים בכל מוצאי שבת שלא לעשות מלאכה לפני זמן דר"ת, כראוי לבני תורה ויראי ה', אין להם למחר להדליק נר חנוכה קודם הזמן (שו"ת אג"מ אורח ח"י סי' סב ד"ה וכו'. ועי' הלכות שלמה [מנחה, עמ"ס] דמי שמעיקר הדין לא סילי כזמן דר"ת אלא מתורת חומרא, כגון אלו שמקלין בא"י, לא ימתין עד זמן דר"ת אלא ידליק בזמן שאצלו הוא מוצ"ש, עי"ש).

ה. קודם שמדליק נרות חנוכה ילבש מלבוש עליון ומגבעת, כמו שהולך לבית הכנסת, באשר שחביבה מצוה זו בשעתה פעם אחת בשנה, ולכבוד המלאכים קדישין הבאים להבית בשביל מצוה זו (עי' ס' ק הישר פצ"ז, כה"ח סי' תרעג סק"ח).

ונביא כאן דברי שלטי הגבורים (על המרדכי, שבת פ"ב אות ח) וז"ל: "ובשכר ישראל זהירם בנר - ולכו לאורו של הקב"ה, שנאמר 'ויהי לך ה' לאור עולם' (ישע"ה ס' יט), 'כי אתה תאיר נרי וחי' יגיה חשכי' (תהלים יח, כט) זהו על תלמוד תורה, כשאדם עוסק בתורה לשמה, הקב"ה מגיה חשכו, שאינו בא לידי עון ואין מורה בתורה שלא כהלכה, ולכן אמר הכותב (יחזקאל ח' יחגית בו) לשון נוגה, כשהקב"ה רואה שלבו של אדם לשם שמים, אפילו שאין בלבו לדעת עומקה של הלכה, הקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מפני חוראה שלא כהלכה" וכי' על"ק".

נערך ע"י הג"ר שמאי קתה כהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

ימי שמונה - אוסף נפלא וגדיר של כחמש מאות תירוצים על הקושיות המפורסמת המיוחסת למרן ח"בית יוסף; מוקדמים סמאות פריים בכל מקצועות התורה, מסודרים בסידור נהדר ומאיר עינים, ובו גם סדר הדקל נר חנוכה; גמרא שבת (דף כ"א - כ"ב), משנה ברורה הל' חנוכה; מגילת אנטיוכוס. יצא לאור ע"י מכון 'אור חדש', אשדוד, תשס"ז (ערב עמ').

נר דוד - דברות קדש של כ"ח האדמו"ר מסקאלע זצוק"ל בימי החנוכה, ומחובר לטוהר ספר 'אור שבעת הימים' על חנוכה וליקוט 'נפלאות מתורתך' - מאמרי קודש ופנינים מכ"ח אדמו"ר מסקאלע שליט"א. הוצאת פאר של מכון 'נר אורות' - סקאלע, ברקולין תשס"ב (שני עמ').

הנרות הוללו קדש - פסקי הלכות ברורות על הל' חנוכה לפי סדר סימני השו"ע (סי' תרע-תרע"ח), בליווי תמונות צבעוניות להמחשת ההלכות, והערות וביאורים, מאת הרב אברהם חיים עדס, ירושלים תשס"ז (קט עמ').

קול מהיכל - קובץ תורני הלכתי על ימי החנוכה, ענייניהם ומצוותיהם, כולל: מאמרי מוסר לצד מערכות חידו"ת מרבותני גדולי הדורות וזללה"ה ומאת הרבנים הגאונים שליט"א, ראשי השיבות הקי' בא"י ובחו"ל; מאמרים ופסקי הלכה מגדולי הרבנים ומורי צדק, וכן חידו"ת מפרי עטם דרבנן ותלמידיהן אברכי הכלל ובני השיבות. קובץ ג' - כסלו תשס"ז (תקצט עמ').

מרגליות הש"ס עמ"ס ביצה ראש השנה תענית - אוצר חידושי תורה ע"ד הפרד"ס, פנינים ואוצרות מצדיק וטאני הדורות לפי סדר דפי הש"ס. מפתח ענינים, אישים וספרים. נלקטו וערכו להפליא בידי אהרן פרלוב, ירושלים תשס"ז (תק עמ').

חי וקיים - אוצר דיני ומנהגי סעודת ראש חודש, מלוטק מדברי הפוסקים, שו"ת ראשונים ואחרונים, עם מקורות, הערות וביאורים בשם 'מקור חיים', כולל אמרות תהורות וחידו"ת, טעמים וזמנים, בצירוף עובדות נפלאות וסיפורי דקדים ועד; ח"ב - על קדושת היום, ידיעות כליות בעניני ימי החדשים, צירופים, מולידים ושמותיהם, בצירוף אמרות תהורות; זמירות ופיוטים לסעודת ר"ח; היולול דרבנן - ימי היולול דמרתן ורבנן הגאונים הקדושים זצוק"ל, לפי סדר החדשים, ועוד. נערך בטוב טעם ודעת ע"י הרח"ג חיים יוסף הלוי פרידמאן אבד"ק ברעזאן, מח"ס 'חי וקיים' - סדר מלוה מלכה, 'חיים של ברכה' ושאי"ס, וייל בחדר דב"י ע"י מכון 'בחי משה', ברקולין נ"י. תשס"ז (תצד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמות</p> <p>מוה"ר ר' נפתלי ב"ר יום טוב ע"ה פאללאק נלב"ע ז"ך כסלו תשמ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בני משפחתו הי"ו</p>	<p>גליון זה נדבית ידידנו</p> <p>הנריב הנכבד הנגיד המרומם איש החסד והמעש</p> <p>נודע בשערים בפעולותיו הכבירות למען חולי ישראל</p> <p>הר"ר אליקים שרגא פייבוש שפירא שליט"א</p> <p>לרגל השמחה השרוריה במעונו באיוסי הבת המושלמת תחי'</p> <p>עב"ג הבה"ח והמצויין עדין לגדולות</p> <p>כמר אהרן שטיין נ"י ויזרה כשמש בהביר</p> <p>מבחיירי ישיבה דחסידי בעלזא - רמות</p> <p>במוזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>מרת פייגא פעטיל ב"ר שמעון ע"ה א"ח הגה"ח רבי אשר ישעי' נוסביום זצ"ל נלב"ע ז"ך כסלו תשמ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>מוה"ר אפרים ברוך ב"ר יחזקאל יום טוב ע"ה נלב"ע כ"ז כסלו - נר ב' דחנוכה</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בני</p> <p>הר"ר אשר יחזקאל אגד הי"ו</p>
<p>ברכות התורה</p> <p>יחולו על ראש האבר"ך כמדרשו פה מפיק מרגליות מרביץ תורה ברבים</p> <p>הרב משה דוד מאייער שליט"א</p> <p><i>לרגל שמונה ימים מסכת ביצה [והמסכתות עד כה]</i></p> <p>והברכה אחת היא לאחד ומיוחד מחברי השיעור, האי גברא יקרא אציל המדות ונענים ההלכות</p> <p>הרה"ח ר' אהרן וועבער שליט"א</p> <p><i>על הסעודה הממוארת בביצה ללבוש של תורה</i></p> <p>ויהי"ה שיזכו להמשיך ולהגות בתורה ביתר שאת וביתר עז מתוך נחת והרחבת הרעות, וכט"ס.</p> <p>כעתירת וברכת: חברי השיעור</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>מוה"ר ר' שמעון עוזר ב"ר דוב ע"ה נלב"ע ז"ך כסלו נר ג' דחנוכה תשל"ב לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>מרת פייגא פעטיל ב"ר שמעון ע"ה א"ח הגה"ח רבי אשר ישעי' נוסביום זצ"ל נלב"ע ז"ך כסלו תשמ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>ברכות מוזל טוב נלבבה</p> <p>אביע בזה קדם דודי היקר באישים, אהוב למעלה ונחמד למטה, ה"ה איש החסד והמעש, שמו מפאירי לשם ותהילה</p> <p>הרה"ח ר' חיים הלוי האפפמאן הי"ו</p> <p>לרגל השמחה השרוריה במעונו באיוסי הבן</p> <p>הבה"ח והמצויין כמר אליעזר יוסף הלוי נ"י - עב"ג בת</p> <p>מות' הר"ח ר' אברהם הכהן שפיטענער הי"ו - לזכר</p> <p>במוזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>ויהא איתו שיזכו לכבוד בית נאמן בישראל מתוך רוב נחת דקדושה וכל מייל דמיטס, אכ"י</p> <p>כברכת ב"א, מוקידי בלוי"ה אהרן פרגענר</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת מקץ - שבת "זאת חנוכה"
בדר"ח שבת תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקצ"ו

הלח"ע מוצ"ש ר"ח	16:19	17:36	17:50
אנטווערפן	15:39	16:53	17:07
לונדון	15:37	16:55	17:05
מאנשעסטער	16:20	17:32	17:51
ציריך	15:45	16:58	17:16
ווינ	16:11	17:31	17:45
אמסטרדם	16:39	17:52	18:13
פאריז	16:08	17:23	17:42
פראנקפורט			

תורתו של ראשונים

למה לא שלח יוסף מיד להודיע לאביו שהוא חי?

ויוסף יוסף את החלומות אשר חלם להם (כב, ט) - "ועליהם, וידע שנתקיימו שהרי השתחו לו. לשון רש"י, ולפי דעתי שהדבר בהפך, כי יאמר הכתוב, כי בראות יוסף את אחיו משתחוים לו זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע בפתרונם כי כל אחיו ישתחו לו בתחילה מן החלום הראשון, 'והנה אנחנו מאלמים אלומים' (לעיל ד, ז), כי 'אנחנו' ירמוז לכל אחיו אחד עשר, ופעם שנית ישתחו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים - מן החלום השני, וכיון שלא ראה בנימין עמם חשב זאת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימין אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחילה. ועל כן לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם, ולאמר מהרו ועלו אל אבי וישלח העגלות כאשר עשה עמם בפעם השניה, כי היה אביו בא מיד בלא ספק, ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני, ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו ימים רבים בשכול ואבל על שמעון ועליו, ואף אם היה רצונו לצער את אחיו קצת איך לא יחמול על שיבת אביו, אבל את הכל עשה יפה בעתו לקיים החלומות כי ידע שיתקיימו באמת וכו'.

וכן אני אומר שכל הענינים האלה (העגלות שהעליל על אחיו. יע"ש) היו ביוסף מחכמתו בפתרון החלומות, כי יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולחנכו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואילו היה מולך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו, ויקר פדיון נפשו ופדנו ברוב כספו. אבל היה רואה כי השתחווית אחיו לו וגם אביו וכל זרעו אתו, אי אפשר להיות בארצם, והיה מקוה להיותו שם במצרים בראותו הצלחתו הגדולה שם, וכל שכן אחרי ששמע חלום פרעה שנתברר לו כי יבואו כולם שמה ויתקיימו כל חלומותיו (החלום הראשון והשני, כנ"ל, פי המור). רמב"ן

"נראים הדברים, ששכמכרוהו, השביעוהו שלא יבא עוד אל בית אביו, ולא יגלה עצמו לאביו ולא יודיע לאביו שהוא חי ושנמכר, ולא יאמר במקום הימצאו שהוא מבני יעקב, בלא שום סימן ושום ראיה. וכן עשה, שמוטב היה לו לעשות כן, ולא שימות בידם. דאי לא כן, הרי כשהיה גדול בבית אדוניו, וגם תשע שנים שהיה מלך במצרים, שבע שני השבע ושתים מן הרעב, למה לא שלח להודיע לאביו: הנה כאן במצרים. שהלא ידע כי אביו מצמער עליו. אלא ודאי נשבע להם". בכור שור

"תימה, למה צדיק ביוסף הניח אביו כל כך בצער ולא הודיעו כבר זה ימים כל אמיתת הדבר. ותירץ רבנו שמשון, שאילו עשה כן כבר היו האחים בורחים אנה ואנה מפני הבושה, ואולי מתוך כך היתה מסתכנת עליהם איזו צרה גדולה מזו. ונתכוין לטובה, להמשיכם אליו אחד אחד, ולקדם בדברים מעט מעט". פנח רזא

רגל היתה לו לגביע של יוסף

הלא זה אשר ישתה אדוני בו והוא נחש ינחש בו (סד, ה). תיבת "זה" מורה שהראה להם על דבר מה שהיה בידו, ועליו אמר "זה", דאי לא הכי היה אומר: 'הלא הגביע אשר ישתה בו אדוני'. ושמעתי שרגל היתה לו לגביע, ובפי אמתחת בנימין לא הונח כי אם הגביע, בלא הרגל. וכשצוה יוסף לאשר על ביתו: 'דרוך אחרי האנשים והשתנם', אמר לו לקחת רגל הגביע עמו, ויאמר להם: 'הלא זה' - הרגל. של הגביע 'אשר ישתה אדוני בו' וגו', ואתם נגבתם את הגביע אשר רגל זה צריך להיות מחובר אליו.

פי הריב"א (ובפי ר"ח פליטא כתב שהראה להם הכיסי השיך לגביע, ועליו אמר 'הלא זה')

לקח טוב

"קבעו שמונת ימי חנוכה" - להודות ולהלל תמיד

להודות ולהלל על הטובה הזאת שנעשה עמנו, למרות שאין עינינו רואות אותה.

משמעות הדבר, אין זה ענין של הודאה בלבד, אלא ביטוי מעשי לאמונה הנדרשת שכל מה דעבד רחמנא לטב עבד. להגביר את אמונתנו זאת, ולהנביחה למדריגה כזו שנרגיש ונחוש את הטובה שבדבר עד כדי השבח וההודאה להשי"ת שנתנה לנו ברוב חסדו. כמו החולה שעובר ניתוח

תכליתם של מועדים וזמנים אשר השי"ת העניק לישראל עמו היא, ללמוד לקח מהענינים הפנימיים השייכים להם, על מנת להשתמש עמו גם בימי החולין. זאת אומרת, המועד מסוגל לעורר באדם אותו ענין פנימי, בכדי שיאלפנו בינה ויקח דעת לשאר ימות השנה.

ימי חנוכה אלו מיועדים להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך, על התשועות והנפלאות שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בנצחון המלחמה ובגם השמן. ענינו של המועד הוא החלל וההודאה. אלא שכמו בכל המועדים, גם חנוכה מיועדת ללמוד את בני ישראל ענינה - להלל ולהודות - על מנת להעבירה לשאר ימות השנה. וזו משמעות הקביעות, שטבעו חז"ל בנוסח "קבעו" שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמו הגדול, לקבוע ענינה גם מעבר לימי החנוכה.

נשאלת השאלה: במה מצטיין ענין החלל והודאה לה' - בענין שזקוק לו מועד מיוחד לעוררו וללמוד - אם לכאורה דבר פשוט הוא וידוע לכל המין האנושי, שיש להודות למי שעשה עמו טובה כלשהיא. גם אומות העולם בנימוסיהן מודעים הן לכך שצפוי ממי שמקבל טובה וחסד, להכיר טובה לזה שנתנו ולהודות לו על כך בפה מלא, מבלי שיהא להן חג מיוחד הנועד ללמד ענין זה. אם כן איפוא, מהו ענין הנשגב של הלל והודאה, אותו רצו חכמינו ז"ל "לקבוע".

אין זה אלא שהובת ההודאה לה' מוטלת על בן ישראל גם כאשר מנהג העולם שוללו, היינו גם בעתים כאלו שאין הטובה ברורה לעין כל, ואף חלילה כאשר לעיני בשר נראה הדבר היפוך החסד ומתיחת מדת הדין חלילה. הרי עם ישראל, מאמינים בני מאמינים שמאותו יתברך לא תצא הרעה, וכל מה דעבד רחמנא לטב עבד. החלל וההודאה הנלמד בימי החנוכה אמור להיות נקבע בחוקה, שגם בעת אשר לא נראית הטובה שבמאורע, לא רק להסתפק עם אמונה שבמוח ושבלב שבכל זאת לטב עבד, אלא בפה מלא

אותיות מהכימות

וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמו הגדול. וגם בגמ' (שבת כח) מלנין בלשון הזה: "קבעו בהלל ואודאה". ויבאר על פי מה שחמתי בפסוק (תהלים עט, יג) "ואנחנו עמך ואנן מרעיתך וזהו כל לשון לשון וזהו נספר תהלתך". פירוש, האמנם כי גם כל בלשון לשון נספרים שבת ואודאה לה', בעת אשר הם רואים את הנפלאות אשר נעשה עמם. אך אנו לזכור להודות תמיד, הן בטוב וכן ח"ו בעקו, הלא אנו יודעים כי הכל לטובה, וסוף דבר נזכר לזכור כי הכל לטובה. וכאשר נזכר במהרה לטובת גדולה שלמה, נדע כי כל מה שעבר עליו בימי הגלות הכל היה לטובה...

ולא בהלל הגדול (תהלים קל) שלמו מספרים כל הטובות והחסדים אשר נעשו עמנו... ולבסוף מסיים "הודו לא-ל השמים כי לשלם חסדו". פירוש עיקר השבח והודיה לא-ל השמים - על זה אנו לזכור להודות - כי לשלם חסדו, אף כי לפעמים הוא מתגבר עמו במדת הדין להפגיש אותנו ח"ו, הן בחסרון הגוף או בממון ח"ו בחסרון הפרנסה, עם כל זה לזכור להודות תמיד. זה שלמה: "ואנחנו עמך ואנן מרעיתך וזהו כל לשון לשון" - כי לשלם חסדו, כי תמיד רק חסד הוא. זה שלמה: "וקבעו שמונת ימי חנוכה", להיות כן בקביעות תמיד, הגם כי עתה היה כווד גלות מר מאלו, עם כל זה כאשר יבא עת לחנוכה, נדע כי הכל היה לטובה.

תפארת שלמה (זאת חנוכה)

כואב ומסובך אצל רופא בשר ודם, אזי למרות הכאבים והיסורים המרים שעובר, ישבה ויודה לרופא לאחר שהניתוח יצליח, בהבינו שתכלית הניתוח והיסורים היתה לצורך רפואתו.

ביום "זאת חנוכה", בו נפרדים בני ישראל מימי המועד הנעלים, דואגים הם להצטייד בלקח הגדול הנלמד, להודות ולהלל לשמו הגדול בכל עת ובכל שעה, אף כשאין הטובה נרגשת, "כי לעולם חסדו".

אמרות טהורות

המתייסר על גלות השכינה – אינו צריך ליסורים

ויחי מן מקץ שנתים ימים (פא, א), רז"ל אמרו (ברכות ה): "שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורים – תורה, ארץ ישראל ועולם הבא". והנה, כשאדם מצטער באמת ומתייסר בצרתן של ישראל וצער השכינה – אשר "בכל צרתם לו צר" (ישעי' סג, ט) – נחשבים יסורים אלו, שהם לכבוד שמות ורצונו יתברך, כיסורי קנין לאותן מתנות טובות שנתן הקב"ה, ולא יבואו עליו עוד יסורים אחרים. וזהו פירוש הפסוק (תהלים צד, יב): "אשרי הגבר אשר תיסרנו יח" – שיסוריו הם יסורי השי"ת, ועל ידי זה "ומתורתך תלמדנו" – יזכה לתורה שהיא נקנית על ידי יסורים, ולא יבואו עליו עוד יסורים עבור קנין תורה.

וזהו הרמז כאן: "ויחי" – לשון צער, רצ"ל, אם הצער שלו הוא "מקץ" – על אודות הקץ שמתעכב לבוא, אזי: **"שנתים ימים"** – מלשון הכתוב (לחלן פסוק לב): **"חשנות החלום"** – כלומר, יזכה בכך שיהיו ימיו ימים כפולים, כי לא יצטרך בעוה"ז ליסורי הגוף, שכבר הגיעו לו יסורים בגופו על צערן של כנסת ישראל והשכינה, וכן יזכה לעולם הבא שהוא מן הדברים הנקנים ביסורים.

לב נשבר מכניע את החומר

וישאו את שברם על המוריהם (פס, כז), "יש לרמוז, דידוע העיקר בעבודת הבורא הוא לב נשבר. וזה שרמז: וישאו את שברם על המוריהם" – שגשאו והגביהו את שבר לבם על גבהות החומר, והכניעו את החומר, וד"ל.

יעקב עשה רושם לדורות שדיבור לא טוב לא יעשה רושם למעלה

למה הרעותם לי להגיד לאיש הערד לכם (פא, נח), ובמדרש איתא (ב"ר צא, ט): "מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה וכו', היא דהוא אמר (ישעי' מ, כז): 'למה תאמר יעקב ותדבר

ישראל נסתרה דרכי מוה' ומאלקי משפטי יעבור'". ע"כ.

הנה, "הכלל הוא (ע"י רמב"ן לך יב, ה), כי כל מה שעשו האבות עשו רושם לבניהם; אברהם עשה רושם ארבע גלויות לנצח אותם, ונמצא כל מה שדברו האבות הוא רשימה לבניהם. והנה כל מה שישראל עושים ומדברים לטובה עושים רושם למעלה, אך אם ישראל מדברים לפעמים דיבור שאינו טוב, עושה הקב"ה לטובת ישראל – שלא יעשה רושם למעלה".

והנה יעקב אמר כאן "למה הרעותם" וגו', ובאמת אין לאדם לומר: למה עשית כן, אלא עליו לומר על כל דבר: גם זו לטובה (ע"י תענית כא) – "ובדיבור זה שאמר יעקב עשה רושם לבניו, כמו שדבריו לא עשו רושם, כמו כן לא יעשה רושם הדיבורים של ישראל – שמדברים איזה דבר לא טוב".

וזה: "מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה", כלומר אפילו זה הדיבור שאמר "למה הרעותם" כו', לא היה לבטלה, ועשה בזה רושם לבניו, שדיבור לא טוב לא יעשה רושם, כנ"ל. והביא הפסוק: **"למה תאמר יעקב"** – זה הדיבור של "למה הרעותם" – "נסתרה דרכי" – זה שהוא דרכי ואינו דרך ה', יהיה נסתר מוה', ושלא יעשו רושם למעלה".

"והורידו לאיש מנחה" – בצירוף תפילה שהיא העיקר

ויאמר אליהם ישראל אביהם וגו' והורידו לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש וגו' (פא, יא), למה צוה להם לקחת רק מעט, אדרבה היה צריך להרבות במזרח ומתן למען ימצאו חן בעיני האיש.

"ונראה על דרך הרמז, **מעט** בגימטריא **דמעה**, רמז להם, שלא יסמכו על המנחה לכדה רק יצרפו אליה דמעות ותפילה לה' שירדם עליהם, שזה העיקר. והוא לימוד גם לדורות, שכאשר יצטרך איש ישראל לרצות שר ושלטון, לא ישים במחשבו במנחה ההולכת לפניו, רק תפלה להשיג דמעות ובכבויות שיעזור לו, ויקיים בו (תהלים מ, ה): 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים'". ארון עדות

אמירה נעימה

ופרעה חולם והנה עומד על היאור (פא, א), ולהלן כשדיבר אל יוסף אמר: "בחלומי הגני עומד על שפת היאור". ובמדרש איתא: הדא הוא דכתיב (תהלים פא, ו): "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמעי". והוא תמוה.

ונראה, דהנה צריך להבין, מנין ידע פרעה בכח שיוסף פותר אמת עד שהמליכו על ארץ מצרים. ויש לומר שפרעה לא הגיד לו את החלום כאשר חלם, אלא ככוונה תחילה שינה, למען יגפנו אם רוח אלקים בו או לא. כי אנונם החלום היה: "והנה עומד על היאור", ולא על שפת היאור, וכשסופר ליוסף שינה ואמר לו: "בחלומי הגני עומד על שפת היאור", כדי לנסותו. ויוסף הצדיק ידע אין דבר החלום בגבוהה, ואמר לפרעה לשון החלום באמרו "על שפת היאור", ומוה ידע פרעה שרוח אלקים דובר בו, וכמו שאמר: "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו".

וזו כוונת המדרש, בהביאו הפסוק "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים", והוא כאומר בלשון שאלה: מה עדות היתה לו לפרעה על יוסף שהמליך אותו על ארץ מצרים, ומשיב: "שפת לא ידעתי", כי פרעה אמר, מלת **שפת** אשר לא חלמתי אכרתי ליוסף, ולפיכך: "אשמעי" – שומע אני שהוא פותר אמת ורוח אלקים בו.

ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך (פס, לה), וברש"י: "לא קבל דבריו של ראובן, אמר בכור שומע הוא זה, הוא אמר להמית בניו" וכו'. ידועה תמיתה העולם על דברי ראובן, וכי סבר שיעקב יחרו נפשות ח"ו. ונראה לפרש כוונת ראובן, על פי דרשת חז"ל (ב"ב קה): על הפסוק "ויהושע בן נון וכלב בן יפונה היו מן האנשים החם" (במדבר יד, לה) – שנמלו חלקם בארץ, ונמפרש שם המדרש"א שנחלת ארץ ישראל נקראת בשם "חיים", עשה"כ (תהלים קמ, ט): "אתהלך לפני ה' בארצות

יתרון דעת

מנהג ה"דריידל" (טעמים ורזיו) (ב)

ואת יתירה שלח לפניו וגו' להורות לפניו גשנה (בראשית מו, כח). שבת פרשת מקץ הוא שבת חנוכה, **"גשנה"** בגימטריא **'משיח'**, שיהיה הוא אבי מלכות בית דוד ומשיח צדקינו, ושלחו יעקב אבינו להורות, היינו לסבב סיבות לקרב הגאולה, ומוה נהגו בתפוצות לסבב **הדריידל בחנוכה**, **החיות עליו האותיות ג'שנ'ה'**, ומנהג ישראל תורה היא, שהוא בא לרזו את ימות המשיח.

יש לומר רמז למה שנהגו הנערים לשחק בחנוכה במה שקורין דריידל וכותבין עליו ג' שנ'ה, דאיתא בספרים הקדושים (ע"י טוב ברכת' א"ח סי' תקפא סק"א: 'ב' עין' פ"ר' וישב) **כי בחנוכה הוא הגמור טוב מהשנה**, כמו שנאמר (תהלים צ, א) **"תשב אנוש עד דב"א"** – שגימטריא כ"ה, שהוא כ"ה בבסלו, ולכן כותבין ג' שנ'ה, שהוא ר"ת ג'מר ש"נה, שאז הוא הגמור מהשנה, וצריכין לשוב בתשובה שלימה שיהיה לטובה. צמח צדיק (חנוכה)

והוא הטעם של תורת מנהג ישראל, שבימי חנוכה משחקין הנערים בחתיכות עץ מרובעת וכדומה, אות הוא לעורר חיבת ישראל להקב"ה, כי חנוכה סוד ראש השנה, וגם בחנוכה מקום יש לעורר פקידת עקרים ועקרות ורחמים. **ולסימנא טבא שיעלה זכרוננו בימי מתתיהו** (מתתיהו' בגימטריא 'ראש השנה' לרצון, משחקים ששמום להיות אות לטובה, על חיבה יתירה בין ישראל לאביהם שבשמים וכו'.

רמזי אלול להגיד שלמה דאמניץ זצ"ל – תלמידי הרה"ק משינאו"ר ז"ע (אות טו)

טעם למה משחקים בחנוכה במשחק דריידל, כי גורו שלא ללמוד תורה, כמו שאנו אומרים בעל הנסים "להשכים תורתך", ובזמן ההוא למדו כולם בעל פה ובאגודה אחת למען יזכירו איש את אחיו פן שכח דבר, והיתה הגזירה שלא יתאספו במקום אחד אגודות אגודות, מצאו חכמים בעת הגזירה עצה נפלאה בזה שעשו משחק דריידל להורות את אויביהם אז ימצאו, ששחקו במשחק הדריידל ולא למדו, ובהמצאה כזאת יכלו ללמוד וללמד, לכן נשאר לנו המשחק לזכר חסד, שבעבור לא שכחו תורת ה' שעמדה לאבותינו ולנו. (בשם הרב בעתה"ח 'עבודת עבד' וס' 'תפארת צבי').

אוצר כל מנהגי ישורן להגיד' אבינו אלעזר הירשאוויץ זצ"ל, תרע"ז (ס' סי' ט' אות ט)

שמעתי בשם הצידיק המפורסם מו"ה **צבי אלימלך שפירא** ז"ע (בעל היני ישיב) הטעם דבחנוכה נהגין לעשות לנערים עגול שקורין "דריידל" ואוחזין מלמעלה ומגלגלין, ובפורים נהגין לעשות לנערים "גראגערס" להכות את חנקן ואוחזין העץ מלמטה ומגלגלין, ואמר הטעם, דבחנוכה לא היתה התעוררות דלתתא רק מלעילא, כי לא עשו תשובה כהוגן, רק השי' ברוב רחמי ריחם עליהם, לכן מגלגלין העגול מלמעלה, להורות על התעוררות דלעילא, לא כן בפורים שהיו בנינים מריכא ואסתר ואנשי כנסת הגדולה, וגורו שק ותענית שק ואפר יצע לרבים, והיתה התעוררות דלתתא, לכן מגלגלין העץ מלמטה.

פעם נכנס הרה"ק מרוזין ז"ע ב'זאת חנוכה' להקליו, ומצא חבורת חסידים שהיו משחקים בדריידל, ואמר להם: תשחקו היום, תשחקו היום בדריידל, כי מה שמרויחים בשאר ימי חנוכה אינו מובטח עדיין שישאר בידו, **אבל מה שמרויחים ב'זאת חנוכה' קשה להאמר ממנו וישאר בידו.**

נר ישראל (חנוכה, עמ' נז, וראה עוד אודות מנהגו של הרה"ק מרוזין בס' 'מאמר מריכ' להרה"ק רמ"מ מלגאני זצ"ל, ח"ב עמ' קפ)

סיפר בעל ה'אביר יעקב' זצ"ל מסדיגורה, ששמע מאבין אור ישראל מסדיגורה ז"ע, שפעם אחת בחנוכה כשחשק אביו אדמו"ר מוקן מסדיגורה ז"ע עם בניו חק' בדריידל, וכשסבב נפל הדריידל באות ה', ולקח אדמו"ר חזק את כל הכסף, והבנים התפלאו שהלא באות ה' לוקחים רק חצי, אבל מגולל הדרך ארץ לא שאלו את אביהם חק, ולבסוף אמר להם אביהם, שהיות והאות ה' היא משם הוי"ה ב"ה מגיע לו הכל. והוסיף אביו אור ישראל, שבשעת המשחק היו פניו מאירים כבשעת התפילה. **אביר יעקב** (חנוכה, עמ' סד)

שמעתי שמרן ה'חם סופר' זצ"ל קיים מנהגו של ישראל, ושחק באחת מלילות חנוכה בטרענדל של כסף שהיה לו, וראיתיו.

הרה"ק בעל 'דמשק אלעזר' ז"ע פעל כידור ללא ליאות לחיזוק חבורת חסידים נפשות בגשמיות וברוחניות. פעם אמר: מנהג ישראל לשחק בדריידל קטן שעליו פקודות האותיות **גשנ'ה'**, שהן ר"ת ג'ס' ג'דול ה"ה ש"ם, לפירסומי ניסא. והדבר תמוה, כלום לא עדיף היה לרושם מלים על מודעות גדולת מאזי עניים ולחלום בראש כל חצות, כדי לפרסם את חסד ביתר שאר. אלא מכאן, שמוטב דריידל קטן ואותיותיו בראש חיות, ובכלב שישתובב ויפעל הרבה, על פני מודעה עניקת התלויה בקיפאון. כשמסובבים ופועלים ואין שוקטים על השמרים, מחולל השי"ת נסים. **בעל דמשק אלעזר** (עמ' קכ)

החיים", הרי שנמיתת חלק בארץ ישראל נקראת בשם 'חיים', ואם כן הפסד חלק בא"י נקראת 'מיתת'.

וזו היתה כוונת ראובן, שיעקב יפול ממנו את חלק הבכורה ובניו לא יקבלו את חלקם הראוי בארץ, והשב כיון שהוא הבכור הרי יפלו שני בניו שני חלקים (כמו אפרים ומנשה אח"כ, וזהו: "את שני בני תמית" – שתמול מהם את חלקם בארץ ישראל. ברם, באמת כבר נמל ממנו יעקב את הבכורה קודם לכן, עקב מעשה בלחה, ולפיכך אמר: "בכור שומע הוא זה" – שהרי בכור כזה, שאינו נמל שני חלקים בירושה, נקרא בגמרא (שם קכז) בשם "בכור שומע", – כלומר, בין כך כבר אין לו חלק של בכורה.

הן כסף אשר מצאנו כפי אמתהינו השיבנו אליך וגו' ואין נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב (מד, ה), ופירש"י ז"ל: "זה אחד מעשרה קל-וחומר האמורים בתורה...".

בספר חק' **"עבודת ישראל"** פירש על פי דבריו הידועים של המגיד חק' **ממעזריטש ז"ע**, שביאר בתפלת משה על מרים: **"א-ל ג' רפא נא לה"** (במדבר יב, יג), והשי"ת אמר שם בדרך קל-וחומר: **"ואביה ירוק ירק" וגו' – וק"ו לשכינה שתכלול י"ד יום** (ע"ש בפירש"י), כי מדת א-ל' מ"ג מדות של רחמים, היא נגד מדת קל-וחומר, מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן (במדרש בבביתא דר' ישמעאל, ע"ש. ראה מ"ש במהדור נל קצו, קצו). גם כן כאן, בראות השבטים תוקף הדין נפל עליהם יראה, ולכן פתחו בקל-וחומר כדי להמשיך על ידי זה את מדת הרחמים בשם א-ל' עד כאן.

ולפי זה יש לפרש גם כאן, כיון שהבינו וראו שהתחילה גלות מצרים, לכן רצו להמשיך עליהם גאולת מצרים – שנתנו להיות במדת א-ל', כמו שנאמר (במדבר כג, כב): **"א-ל מוציאם ממצרים"**, ולכן אמרו ק"ו כדי לעורר עליהם מדת זו, והיא היתה חכמה לגאולת מצרים, וכמו שמצאנו שעשה משה רבינו ע"ה כאשר התחיל לגאול את ישראל, שאמר ג"כ קל וחומר: **"הן בני ישראל לא שמעו אלי ואך ישמעני פרעה" וגו'** (שמות י, יב ע"ש בפירש"י), וכונתו היתה לעורר מדת א-ל' שעל ידיה תהיה גאולת מצרים, כאמור. **ליקוטי אמרי יוסף**

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יעקב אבן צור מפאס זי"ע

יומא דהילולא ב' טבת (תקנ"ו)

אחד מאדירי התורה אשר פיארו את כס הרבנות בפאס, כסא רס ונשא עליו ישוב גדולי ומאורי ישראל אשר האירו את פני המזרח, היה הגה"ק רבי יעקב אבן צור זי"ע, בעל שו"ת 'משפט וצדקה ביעקב', הידוע בשמו המקוצר "יעב"ץ", שחינו כראש הרבנים במדינת מארוקו, אשר שמו נערץ ונקדש אצל כל חכמי ורבני עירו, כי "לצדיק יסוד עולם יחשב האי תנא", וכן תוארה דמותו הטמירה כ"קדשי קדשים בני הנפש והלחשים" (לשון הגי' מנחם עטיא זצ"ל, מו"ץ בתיסוואן).

צדיק זה, אשר נשמתו הטהורה עלתה למרום לפני יותר ממאתים וחמשים שנה, ביום ב' טבת שנת תקנ"ו לפ"ק, הטביע חותמו הרוחני לדורות עולם, בחיות כי הוא הגבר הקים על, והשריש בקהילות הקודש שבמערב הפנימי את מסורת מנהגיהן העתיקים, תיקן תקנות רבות ועשה סייגים לתורה, באשר "היה בקי בכל מנהגי הרבנים מספרד הבאים מהגורש ולא הניח דבר גדול ודבר קטן הכל בכתב" - כעדותו של הגה"ק חיד"א זצ"ל בספרו "שם הגדולים" (מו"ס, מע' עז אות לז).

וכן מתואר נשגבות בשו"ת 'יאשר לשלמה' להגר"ש אבן דאן זצ"ל (ירושלים תרס"ו, סי' כ): "מי לנו גדול יודע ובקי בתקנות אבותינו ורבותינו הנסתרות והנגלות בפרטי פרטים ואפילו בחדרי חדרים כהרב מוהריב"ץ ז"ל, אשר נתן לנו את תורתו תורת אמת, ומינה לא נזוע..."

נחלתו, נחלת יעקב, הלא היא בחיבוריו הרבים אשר חיבר, ויוזכרו לאורך מאמרנו ע"ה, ועל כולם חיבוריו הגדול בהלכה הנודע לכל מורה ודאין בישראל 'משפט וצדקה ביעקב' (ב' חלקים) - שאלות ותשובות בארבע חלקי השו"ע, שיצא לאור בשנת תר"ס בנא-אמונ (לאססנדיא) שבמצרים, ע"י הדפוס 'דובב שפתי ישימים', ובהשתדלות רבה של מצרים הגי' רמאל אהרן בן שמעון זצ"ל. בן נעלה בראש את ספרו 'ויקרא יעב"ץ' - דרושים על אגדות הש"ס ומאמרי חז"ל במדרשים, וביאורים בפסוקי התנ"ך, שלאשונה ראה אור, מעצם כתיב"ק, זה עתה לאחרונה (ע"י מפון 'מלכי רבנן', אשדוד תשס"ב), והמבוא הנפלא אשר בראשו היה לנו לעינים.

מראש צו"רים אראנו:

משפחת אבן צור'ה היתה מגזע היחס, החל מאבי השושלת "המאור הגדול, מעוז ומגדול... חכם חריש קדש קדשים" רבי משה אבן צור זצ"ל, שנקרא "אברהם העברי" - שהיה ממגורשי ספרד ונדד לעבר צפון אפריקה, עד שקבע מושבו בעיר פאס שבמדינת מארוקו. סיבת כינויו "אברהם העברי" היתה בגלל הפלא והמופת הגדול שקררו, שהוליד בן למאה שנה ואשתו היתה בת תשעים, וקראו לבנם הנוול בשם יצחק, הוא הגה"ק רבי יצחק אבן צור זצ"ל הי"ד שנהרג עקה"ש בשנת שס"ג (ימלכי רבנן, לרבי יוסף בן נסים, תולדות רבני מארוקו, ירושלים תרצ"א, דף צא: ועניי"ש).

נכדו, מבני בניו, היה "איש אלקים קדוש" - כפי שמתארוהו הרחי"ד "אשוי" מעיב מע' י אות רט) - המקובל רבי ראובן אבן צור זצ"ל, שבנו הגדול, הוא ניהו רבינו יעב"ץ, חותם שמו באחד מתביו בזו הלשון: "... בן לאותו צדיק הרב המובהק המקובל חסיד וענו, הוא הקדוש מורי ורבי, אבי אבי רבב ישראל ופרשיו, כמורה"ר ראובן זצוק"ל, אשר כל ימיו מן בקר עד ערב היה קורא בתורה אשר בספריים מעולה, וזרועו מושלה לו - אלו תפילין של זרוע, וזר אלקיו על ראשו - אלו תפילין שבראש, ומעטה תהלה - זו טלית גדולה של מצוה על ראשו ורובו, כל היום למפה ועטופה, וקיימם עליה כוליה יומא בבל יזח ובל יסור במצנפת צנופה..." (לשון 'נפשו למדים', בהסמכה שנתן על ספר 'תכונת השב"ץ' להרשב"ץ זצ"ל).

כל ימיו היה רבי ראובן מתנהג בחסידות יתירה, 'יומחמיר על עצמו חומרות גדולות בענין המאכלי' - כעדות הרחי"ד (שם מע' י אות ה) שמוסיף: "יודענו ענין נפלא שאירע לו". מכלל חומרותיו שידוע, שהיה פורש מכלהם של אוכלי אורז בפסח. לא כיהן בדיינות וברבנות, אלא הרביץ תורה בעיר מקנאס, וכל חכמי העיר היו מתלמידיו. חיבר ספר דרושים וספר חידושים על הש"ס בשם 'פלות ראובן' אשר נשארו בכתובים.

אשתו של רבי ראובן היתה כנראה בתו של החכם רבי יוסף אבן סונבאל, וכמו שכתב רבינו יעב"ץ באחד מדרושי: "... ודרשתיה בפקודת מסרפת⁴ הכבודה, ריינא בת החכם השלם כהה"ר יוסף אבן סונבאל ז"ל, נאם יעב"ץ".

אלה תולדות יעקב:

אורו של רבינו יעב"ץ זרח בעיר פאס המהוללה, בה נולד ביום ז'ך אייר שנת תלי"ג לפ"ק. ביום שנכנס לבגרותו של אברהם אע"ה, בשב"ץ ה' סיון, נסתלק בעיר מקנאס השד"ר מתקפין אהרע ישראלי, הגה"ק רבי אלישע חיים אשכנזי זצ"ל (אשר לפני למד הגה"ק רבי חיים ין עטר הזקן מסאל, קטן של בעל האוה"ח הק). רבי ראובן דרש לרגל מילת בנו ולפטירת השד"ר, וקרא הפסוק "וזרח השמש ובא השמש".

ואמנם גם מצאנו לרבינו יעב"ץ שכתב בסיום הספר 'ירח יקר' רבא אברהם גאלאנטי זצ"ל, שהעתיק לעצמו, בזה"ל: "באותו יום שבת כלה שבו נתבקש בישיבה של מעלה מהר"ר אלישע הנז"ל, בו ביום נמולתי אני, יען נולדתי בשבת שלפניו שהוא מ"ב ימים לעומר ז"ך אייר הנקרא חודש זיו... ונתקיים בי מקרא שכתוב 'וזרח השמש ובא השמש' - קטן של שקעה שמשו של מוהר"ר אלישע ז"ל, זרחה שמשו אני הקטון. והנה באותיות שמו של מהר"ר אלישע זלה"ה, יש בכלל שתי אותיות משמי אני יעקב, דהיינו יו"ד ועי"ן, והרי הם עטרה לראשי בראש שמי' על"ק".

הלא הם ספרי, אין אתי, כי הנחתים בפאס ובאתי פה כנוף הנפרד מן הנשמתא..." (מוצב"ץ, ב סי' קעז).

בחיותו ניהו כבשרות ברוכים, במיוחד בעט סופר מהיר, בסגנון בהיר ומלוטש, זכה להתמנות בשנת תנ"ג, והוא אך כבן עשרים, לספרא דדיינא בבית דיום הגדול של רבותיו הגדולים, רבי וידאל הצרפתי ורבי מנחם סירירו, זכ"י. מינוי חשוב זה העניק לו את ההזדמנות להתבונן מקרוב בהליכותיהם ולרוות מהם את צמאונו הרוחני, כפי שכותב בעצמו על כך כמה פעמים בתשובותיו: "והנה מוכרח אני להודיע כי תודה לאל-ל כל ימי גדלתי בין חכמים, הרבנים המובהקים... ובפרט משנת התנ"ג ואילך שנתמנתי סופר בי"ד, ובכל יום הייתי הולך אצלם פעמים שלש, והייתי אומר להם כל ספיקותי. וגם לרבות הייתי משיגה ומבין האיד היו דנים בכל ענין, ומעשה רב..."

אחת עשרה שנים שימש כספרא דדיינא, כשמלבד תפקידו אשר מילא בטאמנות, כן איזן ותיקן, חקר ודקדק בנוסחי שטרות, ליבן מכשולות וספקות, שעלו והתעוררו במשך תקופת כהונתו, ולבסוף אף חיבר ספר בשם 'עט סופר', בו קיבץ כל נוסחי השטרות מוגהים ומדויקים, בצירוף דיניהם בקצרה.

יורו משפט"ך ליעקב:

לאחר פטירת הרבא"ד הגה"ק רבי וידאל הצרפתי, בי"ד כסלו תת"ד, ביכה אותו רבינו דוד מאדוק וקוץ לבו בעשר קינות, בהן תיאר רום גדולתו (לכל יום מהשבעה), חילי קינות, ולאחר השלושים חיבר קינה מחויחה ליום השנה - שתי קינות. כולן נדפסו בספרו 'עט לכל חפץ'. בה בשנה נתמנה הגה"ק רבי יהודה בן-עטר (מוהריב"ש) למלאות מקומו כרבא"ד, ורבינו יעב"ץ נתמנה לדיין וחבר הבי"ד.

גם בשבתו על מדין, הלך בהליכותיו המופלאות ובמדותיו הנאצלות, מתוך ענוה והתבטלות גמורה בפני רבותיו וחבריו הגדולים, וכלשון: "ואין לשום אדם להרהר אחריהם, וכל המהרהר אחריהם כמהרהר אחר השכינה ח"ו..." (ימלכי רבנן, סד:). ביותר נהג הכניע עצמו לפני הרבא"ד, מוהריב"ע, אותו החשיב כמורו ורבו, על אף שהכירו עוד מנעוריהם, כשלמדו יחד אצל רבותיהם הנ"ל, וכך כתב עליו במקום אחד: "הרב הגדול נר"ו אחר נשיקת ידיו לגלילי זהב באתי להשתעשע בדבריו כי לא זכיתי להבין..." (מוצב"ץ ח"ב סי' קטז), וכן העיד עליו שהיה "רבא"ד גדול הדור בכל ארצות המערב, ואפשר גם בארצות המזרח".

אולם עם כל זה, האמת היה נר לרגליו ולא נרתע מלחיות דעתו ולפסוק כשראה לנכון, וכפי שנמצא כמה פעמים בתשובותיו כנוסח זה: "ואל אלקים יודע, שבדעתי עד מקום שיד שכלי לא מגעת, ואילו לבטל דעתי מפני דעתם הרחבה, ולא יכולתי... ואם יראה בעיני קדושתם לסתור דברי ירחיבו לי הביאור בסתירתם... והנני מוכן ומזומן להודות על האמת..." (שם ח"א סי' ה).

בשנת תצ"ג, עם הסתלקותו של מוהריב"ע ביום י"ט סיון, נתמנה רבינו יעקב לראש יבא בי"ד, כשבבית דינו מכהנים הגאונים הגדולים: רבי שלום אדרעי, רבי שמואל אלבאז ורבי אברהם בן אלעל, ועוד.

את נשיאותו ניהל ברמה, ללא חת, כשהכל סרים למשמעתו ועונים אחריו קודש מקודש, מיוס שעלה לישב על כסאו הרם, דרך עקבות קודמי הגדולים, וזיתני עולם ששמוניהם מתנוססים עלי ספר דברי הימים ליהדות מארוקו המעטירה, וקיים בנפש "במקום גדולים אל תעמוד" (משלי כה, ו) - כלומר, אל תישאר עומד על מקומך, כי אם עֲלֶה ברום המעלות. ואכן, הירבה פעלים ומסר עצמו כולו לטובת הרבצת תורה והוראה בישראל.

המשך תולדותיו ונוראותיו בגליון הבא ע"ה

- על עצם הכינוי "אבן" יש משערים שהשתמשו בו כתחליף למילה "גזע" או "נצר", כלומר, שהוא משתייך למשפחת צור. בספר 'התשב' לר"א בחור כותב ש"אבן" בערבית פירושו "בן", אבל אין הכוונה לבן ממש אלא בן משפחה, והוכחתו ממשו של רבינו אברהם אבן עזרא, ששם אביו היה רבי מאיר, ופירושו הכינוי "אבן עזרא" הוא בן למשפחת עזרא. מאידך מצאנו בספר 'חסד לאברהם' להגה"ק רבי אברהם זי"ע, אביו של השל"ה הק', שמשער שמקור המילה הוא בלשון הק"ק, כמאמר הכתוב 'משעם רועה עֲבָן ישראל' (בראשית מט, כד), והיא לשון חשיבות.
- ב'מלכי רבנן' (טה) הובא מפי השמועה, שנהרג בביהמ"ד על ידי בעל דין שיצא מאתו ח"י"ב במשפט דינו, ומאת ה' היתה שהרג למד באותו לילה בספר 'עקידת יצחק'. ועד היום נמצא הספר ביד זרעו מלוכנן מזמן. אולם בכת"י היב"ץ בדרשונו של הגי' דוד עזריאלי זצ"ל כתב: "אשר נהרג... על קידוש ה' הגדול, אשר נקם ישיב לצדיו". וכן הוא בינ המעורב (עמ' קסב).
- ראה בספר שו"ת מוצב"ץ (ח"א סי' ט) בענין זה, ומוסיף לכתוב: "ת"ל אבא וזיתא וזיתא אבי וכל המשכין אחריו ומוזין כן..." (עירי' בדף כו ע"ב ד"ה עד - גם שנעשה עמו, היא הצ"ל את הממון מאכילת חמץ בפסח).
- ראה עמוס (ז, ו): "אדון ומסרפו" ובפ' הרד"ק שם.
- ראה אודותיו במדורנו גל' תקעה, ובפתיחה לספרו 'מנחת יהודה' שבהוצאת 'אהבת שלום', ירושלים תש"ס.

"לא ישתבי בסוד משחקים"
"ראיתי בכתבי הרב מהר"ר יוסף אדהאן זלה"ה שפעם מצא הרח"ק מו"ה יעקב אבן צור זלה"ה כת משחקים בקוביא, וקרא עליהם זה הפסוק ואיבן ה' הטוב לך כי תעשוק כי תמאס יגיע כפיך ועל עצת רשעים הופעת, ותחת שלש רגזא אר"ש כי לא יבצר משלשה פשעי, שהמרויח - הוא גזול, והמפסיד - מואס בשפע שהשפיע לו הקב"ה, והשלשעי שהוא יושב ורואה - הוא יושב במושב לצים ומסכים על עצת רשעים. וזה אמר: 'הטוב לך כי תעשוק' - כנגד הגזל המרויח. וכנגד זה שהפסיד - כי תמאס יגיע כפך'. כנגד הגי' הוראה - 'ועל עצת רשעים הופעת'. עד כאן דברי פי חכם חר"י."

"שערי צדק" להגיד דוד בן שמעון זצ"ל, מחכמי ורבני ירושלים (עניני אי"י, ירושלים תרכ"ה, שער החצר סי' לב)

אוצר הספרים גדול, שהכיל אלפי ספרים וכת"י, היה לו ברשותו, ועל כולם עבר והעיר הערותיו והגהותיו, וכעדות הרחי"ד (נשה"ט): "כל הספרים שהיו לו מלאים על כל גדותם מכתובות גדולות..." אולם הספרים לא ידעה גבולות, ובנדודיו וטלטוליו הרבים זכר את ספריו, וכך מבטא את קושי פרידתו מהם באחת מתשובותיו: "ומה אעשה שאור עיני,

עלי מועד

משתה ושמחה בימי חנוכה – חובה או רשות? (ב)

בגליון הקודם דארכנו במחלוקת הראשונים אי נקבעו ימי החנוכה גם לימי משתה ושמחה או רק להודות ולהלל. והנה, ברברי כמה מהראשונים שסבורים שנקבעו גם למשתה ושמחה מבואר, שיסוד התקנה הוא – בשאר מצות ימי חנוכה – לזכר נס נצחון המלחמה ונס הנרות, וכלשון הכלבו (סי' מד) לאחר שמפרט נסים אלו – "ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו עושים אלה הימים בכל שנה ושנה ימי משתה ושמחה והלל." וכן בדרשות הר"ן (עדות ס"פ מקץ): "תיקנו שהיו ימים אלו ימי משתה ושמחה, על נס הצלת נפשות ונצחון הצדיקים המועטים ברשעים המרובים." אמנם בשנדרק נראה החילוק בלשונם, כי בדרשות הר"ן מפורש שתקנת ימי משתה ושמחה היא על נס הנצחון, לעומת זה הביא משה בזה"ל (סי' תרע סק"א): "וכתב מהר"א מפראג וז"ל: אבל במדרכי הארוך כתב ובמגלת תענית (פ"ט) אמרו שקבעו יו"ט משום חנוכה המזובה, וכ"כ האור זרוע (סי' שכא) וכן משמע במדרש רבתי (פסיקא) פר' בהעלותך (פסיקא חנוכה) והבא אומר שקבעו יו"ט משום הנס." וי"ל דמשהו זה קבעו משתה ושמחה, אבל להלל להודות קבעו משום הנס." הרי שקביעת ימי משתה ושמחה הייתה משום חנוכה המזובה. ובפשוט, היינו בגלל חנוכה המזובה שהיתה בזמן החשמונאים, וכענין דאיתא בשבלי הלקט (סי' קעד) טעם על קריאת הלל בימי החנוכה: "כי חנוכה נקראת על שם שנתקנה הבית והדוכר לעבודה, שהרי היונים טמאי הארץ הדיכלו העזרות והמקדש וכל כליו, וכשנברר חשמונאים שטרו את הכל ועשו חנוכה כמו שעשה משה בתחילת חינוכו לעבודה, וכן עשה עזרא כדרכים 'בחנוכה חומת ירושלים בקשו את הלוים מכל מקומותם להביאם לירושלים לעשות חנוכה ושמחה ובתורות ובשרי מצלותם נבלים וכוונות...'". והדברים מתבארים במש"כ חכמה על הפסוק הנ"ל (פר' בהעלותך שם): "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראיתם חדשים ותקעתם בחצוצרות וגו'." וז"ל: "ובפשוט דקרא הוא, כל זמן שיהיה חינוך המזובה או העזרה צריך להקטוב בחצוצרות, וזהו שמחה... וזה שמחת חינוך, וכן אתה מוצא בחינוך הבית בשלמה (ה'ד"ב) שהיו ק"ב כהנים תוקעים בחצוצרות, וכן אתה מוצא בחנוכה עזרא בשעת בנין המזבח ובעת קידוש העזרה..." והאריך עוד בענין זה, ומסיק וכתב: "ולכן בחנוכה דהיה מלואים בימי חשמונאים, שבנו מזבח חדש ששקצום מלכי יון את אבני מזבח (עי' ע"ז נב), כתב הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"א) דהיו ימי שמחה וקבעום לשמחה".

הנה, בלשון השבלי הלקט מבואר שענין החינוך היה במה שטהרו את המקדש וכליו משומאמם, ובכך הוכשרו לעבודה מחדש, וגם זה נחשב לחינוך לעשות יו"ט, ולהקריב קרבנות ולומר הלל (עי' לבוש א"ח סי' תרפ"ד ס"א ובפמ"ג מ"ז סק"א): "ובית שני אחר שטהרו משומאמם זה חינוך", ויתכן, שדעת הראשונים ששללו קביעת משתה ושמחה בחנוכה היא, שרק בחינוך ממש, כשהוסיפו על העזרות או כלשהו כלים חדשים, ישנו ענין של שמחה, ולא בטורת המקדש וכליו משומאמם. אכן כעשה מפורש בכמה מקומות שבזמן חנוכה היה חינוך המזובה בפועל ממש, כי סתרו את המזבח ובנאוהו מחדש (עי' ע"ז שם; מגלת תענית פ"ט, וכ"כ האור זרוע סי' שכא וע"ע מהר"א שבת בא: ה"רס"ג מגלה פ"ד מ"ד), וכן מפורש במש"כ חכמה שם. אכן, מצינו מקורות אחרים שקביעת השמחה הייתה בגלל חינוך המקדש בזמנים שונים: הלבוש (סי' תרע ס"ב) כתב בביתו השיטה שיש חובה סעודה בחנוכה: "והטעם משום דבאותם הימים היה גם כן חנוכה המזובה שבמדרב", והמקור לכך הוא בפסיקתא רבתי (פסיקא ו): "אמר רבי חנינא בכ"ה בכסלו נגמרה מלאכת המשכן, ועשה מקולע עד רחב בנין, שהקימו ששה אחר בנין וכו', וכל זמן שהיה מקולע היו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד, שמא דופי אירע בו, שחשב לערב שמחת המשכן בחודש שנולה בו יצחק, שבניסן נולד יצחק וכו', ומעתה הפסיד כסליו שנגמרה מלאכה בו, אמר הקב"ה, עלי לשלם לו, מה שילם לו הקב"ה חנוכה בית חשמונאי" (עי' בי"ח סי' תרע; מג"א שם סק"א; א"ר שם סק"א; ביכורי יוסף שם).

הגרי"ע"ץ זצ"ל חידש בספרו מור קציעה (סי' תרע), שהוא זכר לחנוכה המקדש בהתחלת בית שני, וז"ל: "בטעם שם חנוכה נראה לי דבר חדש בע"ה, שנקרא כן גם על שם חינוך הדיכיל, שהיה בזמן הזה בימי חגי הנביא, ככתוב בנבואתו (חגי ב' יח) שבעשרים ארבעה לתשיעי, שהיה ראוי לכל יום ראשון וכו' ולמחרתו בחנוכה בהקדבה וכו', ובהדלקה מבשרה... שאין מחבין המנוחה אלא בין הערבים וכו', ועל שם חנוכה הבית נקראים ימי נס הנרות שאירע באותו פרק חנוכה. ויש מכאן סעד גדול למה שנהנו לעשות סעודות ולהרבות קצת שמחה, והאחרונים ד' נדחקו בכל זה..." וביסוד זה ממשך וכתב: "ועם זה אני מיישב ג"כ קושיית הב"י, שהיה ראוי לכל יום ראשון מן השמחה ימים מן המנוח, ואומר אז שיש ענין זכרון ליום ראשון, לכבוד הדיכיל שהדליקו בו תחלה בבית שני; ועוד אולי זכות זה היום לפי שהנבואה בדיכיל בו בתחלה ע"י הדלקת המנוחה גורם להם, שנעשה להם בו הנס שצמחו הפך, וכיצא בזה מצינו הרבה במדרשים שהיו גורם להעשות בו נס, וכדברי הרמב"ם ז"ל במקומות הרבה מפורשים התורה שזהו שאמרו רז"ל מעשה אבות סימן לבנים, שכל חנוכה חללים צריכים תחלה לפועל דמיון, ונרמז במקרא שבכל דבר נס נעשה דוגמתו תחלה, א"כ זה היום הוא עיקר הנס – בכללו וסתתו, וזה נכון מאוד עם שלא שערדו הקודמים".

עלי אורח

אורחות חיים להלכה למעשה

הל' לחנוכה ולשבת חנוכה (ב)

א. בשבת חנוכה, אם אמר 'ועל הנסים' בברכת המזון אך שכן לומר 'רצה' וכו', שצריך לחזור לראש – האם צריך להזכיר שוב 'ועל הנסים'? דעת המג"א (סי' קפח סי"ג) שאינו מזכיר שוב של חנוכה (ברם עיי"ש בפמ"ג בא"א שייך על המג"א, וצ"ע). אולם לשאר פוסקים כשהזכיר ברכת המזון בשביל 'רצה' צריך לומר עוד פעם 'ועל הנסים' (עי' ח"א כלל קד סלי"ט שתמה על המג"א, שהרי מאחר שלא הזכיר 'רצה', נחשב כאילו לא בירך, ועי' גם שו"ע סי' קפח סק"א).

ב. מצות קריאת הלל היא לעולם רק ביום [וזולת ליל א' דפסח] (עי' מגילה כ: ויפליין ליה מדכתיב 'יממור' שמש עד מבואו או מהפסוק 'זה היום עשה ח"י'), ולכן אם נזכר בבין השמשות שעדיין לא קרא הלל, לא יקרא הלל, כיון שרוב הפוסקים ס"ל דקריאת הלל אפילו בחנוכה היא רק דרבנן וספיקא לקולא (עי' שו"ת שא"א סי' סט; העמק שאלה סי' כו; שו"ת חת"ס יו"ד סו"י רלג), ואפשר שכדאי לקרוא בלא ברכה, [וכמו שהביא המ"ב בסי' תרנב סי"א לגבי נטילת לולב, בשאר ימי סוכות, שנטילתו היא רק דרבנן, אם נזכר בביה"ש שלא נטל פטטור ליטול, ומ"מ נכון ליטול דאין בו טרחה, ורק יזהר שלא יברך, עיי"ש בסק"א], ואפשר דה"ה לגבי קריאת הלל, וצ"ע. ועי' שו"ע הרב סי' תפח ס"ג שכי חידוש גדול דאפשר לקרוא הלל אפילו בביה"ש עד צאה"כ, וכ"כ בסי' תקפח ס"א לגבי תקיעת שופר. ברם במג"א סי' תרנב סק"א לא משמע כן, וצ"ע.

ומכל מקום, אם נזכר בער"ש אחר שכבר קיבל שבת, שלא קרא הלל, אם עדיין אינו בין השמשות, נראה שיקרא הלל [עפ"י חטו"ז שהאריך באו"ח סי' תרא סק"ב שאם נזכר אחר שקיבל שבת שלא תקע שופר או שלא מל ילד שחל מילתו בער"ש יתקע עד ביה"ש, אבל לא יברך, כי זוהי סתירה לשבת, אבל לגבי מילה יברך דאינה סתירה לשבת כיון שבשבת מלין כחשל שמיני שלו בשבת עיי"ש]. על כן נראה דהוא הדין לגבי הלל – שאמירתו שייכת גם כן בשבת, וג"כ יוכל לברך על קריאתו עד ביה"ש (ני"ל). ואם רוצה לברך, ראוי לישאל על קבלת שבת (כן ס"ל דמועילה שאלה לקבלת שבת).

ג. בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחלה ואח"כ נר שבת. כי אם ידליק של שבת תחלה כבר קיבל שבת ואסור להדליק. ומכל מקום אם הדליק האיש נר של שבת קודם, ולא קיבל שבת במחשבתו, יכול להדליק אח"כ נר חנוכה. אבל אשה שהדליקה קודם נר של שבת, אזי מאחר שמקבלת שבת בהדלקתה, אי אפשר לה להדליק אח"כ נר חנוכה, אלא תצוה לאחר להדליק, והוא יברך 'אקב"י' להדליק נר חנוכה' בשבילה. אבל ברכת שעשה נסים – וכן שהחיינו ביום א' – יכולה בעצמה לברך (סי' תרעט סי' א' עיי"ש ביו"א ובמג"א ובמ"ב). ועי' פמ"ג בא"א שם שהק' דאם קיבל שבת אף מאמר לאחר להדליק בשביל, דנראה שהוא מטעם שלוחות, והא איתו כבר קיבל שבת. ותי' דלאו שלוחות ממש הוי, כיון דמזמון הוא, והאחר מעשה קוף עבד עיי"ש. ועי' בגליון מהר"י על אור"ח סי' תרעט מה שתי'.

ד. אם הזמן קצר ובהול, שלא נשאר עת מרובה עד שידליק הבעל כל הנרות, כגון בשבת חנוכה השנייה ששולח להדליק ח' נרות, אזי יכולה האשה להדליק נרות שבת מיד אחר שהדליק הבעל נר אחד בלבד, ואינה צריכה להמתין עד שידליק כל הנרות (עי' רמ"א סי' תרעא סי"ז; כן איש חי פ"י ושב"י סי' כ).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

אבן ישראל – תולדותיהם של הצדיקים הקדושים רבי צבי מעוזבו-פינסק (שו"ת חל השבות ב' טבת), בן מרן קוה"ק הבעל שם טוב זי"ע, ובנו רבי אהרן מסיטוב (שו"ת חל בט"ו טבת). נלקט ונערך להפליא, בתוספת מבוואות ומאמרי קודש, בידי נצר מטע קדש הרב יוסף ירוחם פישל הגר, ויצא לאור בהוצאת 'מעין' תשס"ד ע"י 'הנהיג' סאוראן, ירושלים תשס"ד (קס עמ').

מי באר על מסכת ראש השנה – ביאור נפלא ובחיר על סדר דפי כל המסכת, גפ"ת, מספרי רבותיו הראשונים והאחרונים, בתוספת טעם, וכן סיכומי סוגיות בגפ"ת, כן רחובו בו בדברי הירושלמי, מכלילתא, ספרא, ספרי, תוספתא וכו', המובאים בפירושי' ותוס'. מאת הרב אליהו גומבר, קרית צאנז, נתניה תשס"ז (תצ עמ').

ברכת יוסף – ואליהו רבא על בראשית שמות – דרושים ופולפולים בגפ"ת, ברמב"ם ובפוסקים, "וסידורו על התורה, למען יגיל הקורא בשבתות וחגים וזמנים", מאת הנהיג" רבי מאיר תאומים זי"ע (אביו של בעל הפרו מגדים זי"ע). חוגה ונערך מחדש ויצא לאור (לע"ע ח"א) ברב פאר וחדר על ידי הרב שמחה משה פראנד, ברוקלין נ.י. תשס"ז (רז עמ').

מלאכת נכרי – עניני אמירה לנכרי והנאה ממלאכת נכרי בשבת ויו"ט, הערות וביאורים, מיוסד עפ"י דברי הראשונים והפוסקים ח"א – מחולק לעשרה סימנים, לבאר יסודי, גדרו וטעמו איסור אמירה לנכרי, ואיסור 'הנאה' ממלאכת נכרי בשבת ויו"ט (תקסט עמ'). ח"יב – הערות וביאורים בדברי הטור והשו"ע ונשיא כלים ענין מלאכת נכרי ויו"ט, כולל ייאס סימנים שטבוט ורשוי' העוסקים בזה (תשיא עמ'). מלאכה וחכמה רבה פרי מעולו של הרב שלמה הלל צינעלהיים, ברוקלין נ.י. תשס"ז.

ספר תהלים עם פירוש נאה להודות – ביאורים יקרים על דרך הפרד"ס, מאת הנהיג" רבי נסים אברהם אשכנזי זי"ע, מגדולי חכמי איומיר (תבירו של הגר"ח פלאה זי"ע). נדפס מחדש ויצא לאור במהדורה מתוקנת ומעודת עם הרבה ציונים ומראי מקומות, עיי' אחר משה אונקט, בת ברק תשס"ז (תקנ עמ').

הלכות והליכות בר מצוה – כולל דיני בר מצוה, קטן שתגדיל, הלכות שהגיל גרמן; דרשות לבר מצוה ועוד. אוצר בלום מאת הרב"ר ר' בנימין אדלר, ירושלים, מהדורה חדשה עם הוספות ומילואים, תשס"ה (רצ עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ג רבי אהרן יהושע הכהן גראס שליט"א ראש ישיבה ודומ"ץ ביהמ"ד דחסידו בעלזא – אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שלמה מאיר הכהן נ"י עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת הרה"ג רבי חיים ירחמאל ב"ר דוד יהודה ע"ה גאב"ד ק"ק אגודת ישראל וזינא יצ"ו נלב"ע ה' תשנ"ב לפ"ק – ת.צ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' אברהם שלמה גרינפעלד הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון עוזר הכהן הרשקוביץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה
הרה"ח ר' משה אשרי הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסידו בעלזא (לאנעו לענעם סטר.)	בתי מדרשות דחסידו בעלזא – אנטווערפן וואו שפאנצען סטר. ברכת מזל טוב נלבבבה מוגשת בזה להאי גבירא רבה ראש ישיבתנו ומורה ודאין בקהלתנו הק' הרה"ג רבי אהרן יהושע הכהן גראס שליט"א לרגל השמחה השדו"ר במעונו בנישואי בנו החתן היקר כמר שלמה מאיר הכהן נ"י עב"ג תתי' בת מחו' הרה"ח ר' משה ניימאן שליט"א – מקדאט דסופרא ירושלים ת"ז במזל טובה ובשעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שיכור לבנות בית נאמן בישראל על ארצי התורה והחסידות מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל מילי דמיט, אכ"י כעתידת וברכת הגאבים והמתפללים רבנן ותלמידיהו	הרה"ח ר' משה אשרי הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ויגש
ח' טבת תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב גליון תקנ"א

החל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ח
17:56	17:41	16:24
17:12	16:59	15:44
17:10	17:00	15:42
17:56	17:36	16:25
17:22	17:03	15:50
17:51	17:36	16:16
18:18	17:57	16:43
17:47	17:28	16:12

אנטווערפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

למה הזכיר להם את דבר המכירה?

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי מצרימה (פס' ד). קרא להם תחילה שיגשו אליו, כדי שלא ישמעו שומעי הבכר את דבר מכירתו. ומה שהוצרך להזכיר ולומר להם "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי", רצ"ל, כי "בזה תדעו שאני יוסף בלי ספק, שלא ידע איש במכירתי ושאני אחיכם זולתנו, כי הקנינו לא ידעו שאני אחיכם" פפורה

למה כתב המספר פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה?

אלה בני רחל אשר יולדו ליעקב כל נפש ארבעה עשר (פס' כב). אתה מוצא בבני לאה ובני זלפה, על שהיו להם בנות, ונכנסו הבנות במנין עם הבנים, הוא מונה חשבונם בלשון נקבה. בלאה כתיב (פסוק טו): "כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש", ובזלפה כתיב (פסוק יח): "שש עשרה נפש", אבל ברחל ובלהה, על שלא היה להן בנות שנכנסו במנין עם הזכרים, לפיכך מונה חשבונם בלשון זכר, ברחל כתיב "כל נפש ארבעה עשר", ובבלהה כתיב (פסוק כה) "כל נפש שבעה". צדור המור

לפי פשט הכתוב – כמה שנים היה הרעב?

ויילקט יוסף את כל חכמא הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבאר אשר הם שוכרים ויבא יוסף את חכמא ביתה פרעה. ויתום חכמא וגו'. ויאמר יוסף הכר מקניכם ואמנה לכם במקניכם אם אפס כסף וגו'. ותתום השנה ההיא ויבואו אליו בשנה השנית וגו' (פס' יד-יח). כתב תחילה "ויילקט יוסף את כל חכמא", כדי לפרסם מעלות יוסף בחכמה בתבונה ובדעת, וכי היה איש אמונים, שהביא את הכל אל גניז המלך, ולא עשה לעצמו אוצרות כסף ומטמוני מסתרים בארץ מצרים או לשלחו אל אביו ואחיו בארץ כנען "ולא הורה לעצמו היתר בכל עמלו לקחת דבר לעצמו" (פפורה), אלא הכל נתן למלך וקנה לו את המקנה, גם האדמה והגופות, ועם כל זה מציא חן בעיני העם כי מאת ה' היתה זאת.

והנה, ר"ל אמרו (ברד"י פס' יא. הובא בפריש"י): "ותתום השנה ההיא ויבואו אליו בשנה השנית" – לשני הרעב, ואף על פי שאמר יוסף (לעיל פס' ו) "ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר", מכיון שבא יעקב למצרים באתה ברכה לרגלו והתחילו לזרוע וכלה הרעב.

אבל ע"ד פשט הכתובים, כך הוא הפירוש: ליקט יוסף את כל חכמא הוה, שהיה נמצא בארץ מצרים ובארץ כנען, בחמש שנים, והביא אותה אל פרעה, כי איך יתכן שיתום חכמא והמקנה בשנה אחת, "אבל הספיק להם חכמא כל חמש שנים, כי כן דרך הארצות בזמן הרעב שהן דוחקין ומצמצמין את עצמם וכספם וזהבם אתם יספיק אותם זמן ארוך". אך היות ולא נתחדש ולא נשתנה שום דבר בכל אלה השנים לא סיפר עליהן הכתוב מאומה, ורק אחרי שתם הכתף לסוף חמש שנים באו אל יוסף, והיה זה בשנה הששית, ונתן להם במקניהם להם, והוצרך לנהל אותם בו שיאכלו בצמצום, לפי היותם, ולא בהעדפה.

"ותתום השנה ההיא" – אשר נהלם בלחם בכל מקניהם, והיא השנה הששית, "ויבואו אליו בשנה השנית" – זו היא השנה השביעית שהיא שניה לששית, ואמרו לו שיקנה אותם ואת אדמתם בלחם שיאכלם בשנה הזאת השביעית, ואחר שתהיה הארץ לפרעה יתן להם זרע שלא תשם האדמה, כי הם ידעו שכלו שבע שני רעב ויהיה לה זרע וקציר וכו'.

רמב"ן; רבינו בחיי. וכו' ברד"ק

פירוש אחר, לפי הפשט:

"בשנה השנית" – לביאת יעקב, והיא רביעית לרעב, שהרי התבואה שנשארה מן השובע והכסף שבידם הספיק להם שלש שנים, וברביעית נתנו מקניהם, ובחמישית – אדמתם, ובששית – גופם, ובשביעית נתן להם זרע וזרעו, ולקטו בשמינית תבואה מן השדה ופסק הרעב.

לקח טוב

אל תרגזו בדרכי העבודה השונות והנפרדות

להגיע ליעד מסויים דרך כבישים שונים. לכל כביש מטרם מסויימת, וממילא נודעים לו מעלות וגם חסרונות. האחד קצר ומהיר, השני ארוך ונעים, השלישי עובר דרך אתרים חשובים, וכך הלאה. בסופו של דבר הרי כולם מגיעים ליעד הרצוי, אלא שעל האדם לבחור את הדרך לפי צרכיו. לדוגמה, מי שהזמן מאיץ בו, וחיוב להגיע ולחזור בשעה מוקדמת, הרי הכביש הראשון הוא הדרך האמיתית בשבילו. אך אם יראה את חברו נוסע בכביש השני, ויפטיר בשפה לקראתו שאינו

כבר הורנו רבינו הקדוש את הדרך הישרה שיבור לו האדם: "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם" (אבות ב, א). ופירשו המפרשים ככוונתו, שכל תיחשב דרכו של אדם ישרה עד שתהיה תפארת לו, כמוכבד ("תפארת לעושיה"), אך גם תנאי מותנה שתהיינה דרכים אחרות זולתה, מפוארות בעיניו גם הנה ("ותפארת לו מן האדם"), על אף ששונות הן מדרכו.

במשך הדורות בתולדות עם ישראל, טעו רבים בטעות זו, בסברם שדרכם היא הדרך האמיתית והנכונה ורק רגליהם רגל ישרה, ואם כן בעל כרחך, מי שאינו הולך בדרך זו, אינו אלא תועה כשה אובד, כי פיתחו יצרו ללכת במסילה עקומה ומפותלת... וכדי לקיים מצות "לפני עור לא תתן מכשול" נוהגים הם להזהיר ולהתרות באלו עד כדי מחלוקת, שהרי במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד. ובינם לבין עצמם מברכים לבוראם בהתלהבות מיוחדת "והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת"...

ועל כן באו רבותינו בכל הדורות ללמד את האדם דעת, כי אין הדבר נכון. גם אם דרכך אמת היא, אין היא שוללת דרכים אחרות, כי הרבה דרכים יש, וכולן מובילות לאותו יעד. אם אמנם נהרא נהרא ופשטיה, הרי שסוף סוף, כל הנהרות הולכים אל הים.

אך אם כן, ישאלך אדם, מה לי לבחור בין דרך זו לאחרת, אם כולן מגיעות ומובילות ועולות בית א-ל. כולם אהובים, כולם ברורים, כולם קדושים, וכולם עושים באימה ובראיה רצון קוניהם. מה לי לנקוט בכך או בכך, הלא בכל אופן שיהיה תהיינה רגלי עומדות בשערי הצדק. מותר לי לבחור בכל דרך שתהיה, ואפילו ליצור תערובת מבין כולן, או היום אעשה כך ומחר אעשה אחרת... כי בכל אופן תהיינה התוצאה שוה. ובכלל, איך יתכן לדבר על שביב אמת, אם כל השבילים האחרים גם המה נכונים וישרים, והאמת נר לרגלם.

אלא שלא מחכמה שאל זאת. כי כבר יתכן שכל הדרכים מועילות ומגיעות, ובכל זאת צריך לדעת ולהבין באיזו לבחור. בימינו אנו, אפשר

אותיות מהכימות

ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך. ואמר אל"ף זק"ל (ה-הס"ק ר' יחזקאל מקאמרי ז"ע) פירוש, "אל תרגזו בדרך", ר"ל לומר בדרכי החסידות. היינו כשאתם עובד להבוא ויתברך על פי אזהרה, וכשאתם רואים חסידים אלו עובד עד דרך זה שאתם סוֹק, אל תרגזו עליהם, כי הרי הם דרכים יס בעצמותם הבוא ויתברך שמו, עד כאן דבריו הקדושים.

והענין, מה שראה על כמה להזכיר אותם על זה, יס לומר כי מחלוקת השבטים עם יוסף עד שמכרוהו, בוודאי לא היה המחלוקת בדרכים גשמיים, רק בדרכי החסידות כמובן. לפיכך הסיק אותם עכשיו שאל ירגזו עוד בדרכי החסידות שלהם, רק כינו שם הרבה דרכים בעצמותם הבוא והכל עולה בקנה אחד.

וכמו כן יס לומר, זה שאמר יהודה אל יוסף לעיל, "ואל יחר אפך בעבדך", פירוש שאל יחר אפך בשביל העבדות שלך, שאתה עובד ה' בדרך הוה, ויתברך חינו עובד ה' כמקנה, ולי למבין.

דברי יחזקאל

אלא תועה כשה אובד, כי אינו נוסע בדרך האמת, הנהו כסיל ובער. כי חבירו אינו ממהר כמותו, והוא דוקא זקוק לשלוח במהלך דרכו, והכביש השני הוא הדרך האמיתית בשבילו.

אם צדקת בדרכך בעבודת ה' ומצאת את האמת, אין זה אלא שמצאת מה שהיא אמת לזה שכמותך. זאת אומרת, דרך זו מתאימה ונכונה למוי שנמצא באותם תנאים שלך, עם כל פרטי המרכיבים שבאישיותך המיוחדת. ועדיין ישנן דרכים אחרות, גם הנה ישרות ואף אמיתיות, המיועדות לאחרים השונים ממך.

הוא הדבר אשר דבר יוסף אל אחיו באמרו אליהם: אל תרגזו בדרכי עבודתכם.

אמרות טהורות

שפע פרנסה לפי מדת האחדות והשלום

ויצא האחד מאתי ואומר אך טרוף טורף וגו' (סד, כח).
יש לפרש בדרך רמז, כי ידוע שמוזנות וטרף האדם תלויים במדת האחדות, ואם ח"ו אין אחדות ושלום, אזי נטרפת טרף מוזנותיו בפניו, כי מחלוקת אחת דוחה **מאה פרנסות**, רח"ל. והנה: "ויצא האחד מאתי" – מכיון שיצא האחדות מבני ביתי, "ואומר אך טרוף טורף" – מעתה נטרפה טרף מוזנותי וכמו שאמרו השבטים "ירוד ירדנו" (לעיל כג, ב) ופירש"י שם: "רגילים היינו לפרנס אחרים, עכשיו אנו צריכים לך".

והנה, חז"ל אמרו (ב"מ נט): **"השם גבולך שלום"** – אימתי? כשהולך הטיט **ישיבעיך** (תהלים קמ, יד) – היינו דאמרי אנשי: כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא – (בשנתרוקן הכד שנתנוק בו שעורים, ואין לו מה לאכול, אז התגר – המחלוקת – מקשקש ובא). ויש להבין הכוונה כמה הפסוק: "היינו דאמרי אנשי" – מה הוסיפו בזה על השפוקי, ועוד, בפסוק נאמר "חלב הטיט" והא דאמרי אנשי זהו על שעורים; ועוד, שבפסוק תולה מוזנות בשלום, ואינשי אמרי בהיפוך, שהשלום תלוי במוזנות.

"וי"ל, דהנה 'השם גבולך שלום', היינו תכלית השלום, כי לכל אדם יש גבול ומעמד לחכמה שלו: יש שמדת הקנאה גבולה, ודהיינו, כשמוגיץ לקנא את חברו – פסקה החכמה שלו ועושה דברים שהשכל מנגדם, מפני המשטמה והקנאה; ויש עושים גבולה – האכזריות, ויש אהבת ממון או כבוד וכחאי גוונא. אמנם הצדיק אין די בכל הני מילי להעבירו מגבול חכמתו, כי היא עולה על כולנה, אמנם שם גבולה שלום, (ופירושו), כשרואה שאם יעשה כפי חכמתו יגיע מזה מחלוקת ומריבה, אזי אומר: עד מה תבוא גבול חכמתו ומוטב שאחיה שומה כל ימי ולא אחזיק במחלוקת אפילו שעה אחת. ואמר קרא, כי לזה האיש אשר שם השלום גבולו –

אמירה נעימה

ויגש אליו יהודה וגו' ואל יחר אפך בעבדך (סד, יח).
פירש"י: "מכאן אתה למד שדבר אליו קשות". ולכאורה תמוה, הלא מתחילה פסקו הדין הם בעצמם: "אשר ימצא אתו מעבדך ומת וגם אנחנו נהיה לאדוני לעבדים" (לעיל פסוק ט), וא"כ פחתו ואמרו: "הננו עבדים לאדוני וגם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו", וכי עתה משום שהטיב עמם ולא דרש לעבד רק את זה "אשר נמצא הגביע בידו" – ניגש לדבר אליו קשות.

ונראה, כי באמת היתה בגבורתם להורות את פרעה ואת עמו כפי שעשו בשכם, אלא שהתנהגו בהכנעה כי חשבו שדין שמים הוא להיענש על המא מכירת יוסף, ופסקו על עצמם דין מיתה כדין הגונב נפש ומכרו. אך אם אכן עונש מכירת יוסף היה בעון זה, היה צריך להימצא הגביע אצל אחד שהתחילו בו, דהיינו שמעון ולוי שזממו להמיתו, ויסובב עליו עונש מיתה. ומטעם זה פסקו מיתה על זה שיימצא אצלו הגביע, וכולם קבלו על עצמם עונש עבדות, שהרי בהסכמת כולם נמכר לעבד.

אולם בעת שנמצא הגביע אצל בנימין, הוכח להם שאין זה כלל ענין למכירת יוסף, שהרי בנימין לא היה כלל במכירה, והתחילו לחשוב בדעתם שכל מה שעובר עליהם, אין זה אלא שעתה מתחיל שעבוד מצרים, ולפיכך פסקו על כולם להיות עבדים. אבל כעת שאמר להם: "זאתם עלו לשלום אל אביכם", ראו אם כן שעדיין לא התחילה גזירת שיעבוד מצרים. וכיון ששוב לא היה להם אמר לתלות, לכן ניגש אליו יהודה לדבר עמו קשות, ואמר שיהיה את פרעה ועמו ויקח את בנימין.

לכולם נתן לאיש חליפות שמלות ולבנימין נתן שלש מאות כסף וחמש חליפות שמלות (סד, כג). הקשו חז"ל (פגילה טז): "אפשר דבר שנצטער בו אותו צדיק ויכשל בו ורעו וכו'. א"ר בנימין בר יפת: רמז רמז לו שעתיד בן לצאת ממנו (סדרים הצדיק) שיצא מלפני המלך בחמשה

'השם גבולך שלום' – לזה ישיבעהו ה' חלב הטיט, כי אע"ג דמוזני לא בזכותא תליא אלא במולא (פוסק כת), ולא תשתנה המול אלא על ידי זכות גדול (כתובים שבת קנז, ד"ה א"ה). מכל מקום זה הוא זכות גדול כמה ששם שלום גבולו, וישיבעהו ה' חלב הטיט. אמנם הלא כל מדותיו של הקב"ה מדה במדה (עי' פגילה יב), ומה ענין לשם גבולו שלום שיישיבעהו חלב הטיט, על כרחך מוכח מזה, דהיינו דאמרי אינשי: 'כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא', כיון שעל פי הטבע מו' שהגיע לתכלית העוני שאפילו שעורים – (שהוא מאכל בחמה. ראה פסוקים ג) אין לו, אז עפ"י טבע נקיש ואתי תיגרי, וזה הואיל ושם גבולו שלום, על כן יברכהו ה' ויצילתו משלים שערי, ולא עוד, אלא ישיבעהו גם חלב הטיט".

תשובה – על ידי שמחה

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם (סד, ח). על אף שתשובה צריכה להיות מתוך לב נשבר, על האדם לדחותה שלא תהא מתוך עצבות, כי אם מתוך שמחה, על דרך אמרם ז"ל (תובת הלכות שער הפרשות פ"ד): הפרוש צהלתו בפניו ואכלו בלב.

והנה, אין "ועתה" אלא תשובה (כ"ר כא, ז), והנה הרמז: **"ועתה"** – אף שאתם חוזרים עכשיו בתשובה, שצריכה להיות בלב נשבר, אף על פי כן **"אל תעצבו"**, אלא השמחה תהא שריה על פניכם – **"ואל יחר בעיניכם"**.

ראשית כל פעולה – לצורך גבוה

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו וגו' (סד, כח). וברש"י: "ומדרש אנדה, לתקן לו בית תלמוד" וכו'. "לימוד מוסר מזה, כל פעולה שאדם עושה, ראשית דבר יראה בפעולה זו להבין ענין לצורך גבוה, כמו מי שזוכה לבנות בית, יצייר במחשבתו בתחלה איזה חדר בבית יהיה מוכן לו להיות סגור שם לתורה ולתפלה ולהתבודדות, ומקום מוכן בית וועד לחכמים, ואח"כ יצייר ענינים המצטרפים לו".

לבושי מלכות" וכו'. עי"ש. ברם קשה, שעדיין לא תירצו כי אם על "חמש חליפות שמלות", והתמיהה עדיין קיימת למה הוסיף לתת לו גם "שלש מאות כסף".

ונראה לפי פשוטו שהשלש מאות כסף שילם יוסף לבנימין כדמי בושת על שחשד אותו בגניבה ורצה לקחתו לעבד, דהנה קי"ל (רמב"ם הל' חובל זמון פ"ג ח"ה-ה): המבייש תלמיד חכם נותן לו ליטרא דחבא, וכתב הסמ"ע (פרישה ח"ט סי' תכ סק"ל): **"שהוא ל"ו דינרי זהב"**, ודינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף (כ"ט פ"ה), נמצא דל"ו דינרי זהב עולה תשע מאות דינרי כסף (26x25=900). והנה, איתא בגמרא (בבב"א ג') שכל "כסף" האמור בתורה סתם הוא מלעים. וסלע דאורייתא – הוא ג' דינרים ושליש. נמצא ש"שלש מאות כסף" עולה אלף דינרי, דהיינו: תשע מאות דינרי דמי בושת, כאמור, ומאה דינרי שחם שלשים שקל דמי עבד (שמות כא, ז), כי שלשים שקלים שחם – כל שקל ג' דינרי ושליש – מכוון מאד דינרי.

נשים ופית ולבביו שלה כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים (סד, כג). פירש"י: "מציינו בגמרא (פגילה טז): ששלח לו יין וישן שדעת זקנים נוחה הימנו".

ולכאורה תמוה, כי לא מציינו שנשתבחה מצרים כי אם בפשטות, (והואל כ"ג, ז) ולא כיון, ואדרבה, ארץ ישראל נשתבחה בו, שהרי הגפן הוא משבעת המינים.

וי"ל, דהנה, ארץ מצרים נקראת **רהב**, על שם יהירותם וגאווה, כדכתיב (ישע"י ח): **"ומצרים קהל יָרִיק יַעֲזֹרֵה לָכֵן קָרָאתִי לְזֹאת רֶהַב הֵם שָׁבֶת"**, וחז"ל אמרו (כ"ב צה), שהמתירה – יינו חממין. ואם כן, לא יתכן שיהיה למצרים – בעלי הרהב – יין טוב, וכל שכן בעמדו זמן רב להתיישן. ועל כן שלח יוסף לבביו יין ישן, כדי להוכיח לו שלא למד ח"ו ממדות ודרכי מצרים ח"ו, וכי עדיין עומד בצדק, והא ראיא שיינו אינו חממין, ונכון נקרא יינו "מטוב מצרים", משום שיון ישן היה יקר המציאות אצלם, כי יינם היה מחמין תמיד בגלל גאוותם.

וה' אברהם אביו וצ"ל מוילנא (הובא בס' קהלת יצחק)

יתרון דעת

חומר ענין כפילות התיבות בתפלה (א)

שמעתי בשם מורי זלה"ה (הבעש"ט הק"י ז"ע) ביאור ש"ס (ברכות לג): א"ר זי"א כל האומר שמע שמע משתקין אותו, אמר ליה רב פפא לאביו, דלמא מעיקרא לא איכוין דעתיה וכו', אמר ליה חברותא כלפי שמיא מי איכא, אי לא כוון דעתיה מעיקרא מחינן ליה במרופא דנפחא עד דמכוון דעתיה, והקשה מורי זלה"ה, דאבתי הקושיא במקומה עומדת, מכל מקום דלמא מעיקרא לא איכוין והשתא בא לצאת ידי שמים ולכוון וכו'.

וביאר מה הוא ענין קבלת עול מלכות שמים, והענין כי האדם מחויב להאמין כי מלא כל הארץ כבודו יתברך לית אתר פנוי מיניה, וכל המחשבות של האדם יש בו מציאותו יתברך, וכל מחשבה הוא קומה שלימה, וכאשר עלה במחשבתו של אדם בעת עסקו בתפלה איזה מחשבה רעה חורה היא באה אל האדם לתקנה ולהעלותה, ואם אינו מאמין בזה אין זה קבלת עול מלכות שמים שלימה, כי מקצר ח"ו במציאותו ית'. ובוזה מוכן האומר שמע שמע וכו', וקשה למה אמר שני פעמים, וצריך לומר כי מעיקרא לא איכוין דעתיה, דהיינו שהי' לו איזה מחשבה רעה, אמנם אם ידע ששם גם כן הוא מציאות השי"ת לא הי' צריך לומר ב' פעמים שמע וכו'.

ופעם אחת שאל השואל מורי זלה"ה אם אמר כמה תבות בקריאת שמע ובתפלה בלא כוונה, אם רשאי לחזור פעם שנית ולאומרם בכוונה. ואמר בזה הלשון: הלא ידוע ומפורסם שאין קץ שום דבר שלא יהי' בו מציאות השם, אפילו מחשבת חיצונית שם יש ג"כ ניצוצות קדושות כנודע, וא"כ אם אמר כמה תבות של תפלה בלא כוונה רק במחשבת חיצונית, א"כ באה אותה המחשבה להוציא ממנה ניצוצות כנודע, ואם יחזור ויאמר פעם שנית אז הוא מורה שפעם הראשון לא הי' שם שום מציאות השם והוא מקצר במציאות השי"ת, **גלל כן אל יאמר פעם ב' רק יתחד במחשבה ובכוונה אותן התיבות שאומר בלא כוונה**, כל זה שמעתי בשם מורי זלה"ה ודפח"ח.

בן מרת יוסף (פר' תולדות ג, וראה עוד ב"דרכי צדק' השלם סי' ד ס"ג, 'שלחן הטהור' סי' סא בור וזה סק"ג-ד)

כי תקצור צצריך בשךך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו וגו' (דברים כד, ט), רמזו על דרך מה שאמרו חז"ל במס' ברכות (לג) מודים מודים, וכו', וכמו שמעתי מפה קדוש אדומ"ר (הרבי מלובלין ז"ע) **שאלו הכופלין בתפלתם מחמת שלא כיוונו לא יפה הם עושים**, והנה הוכיחם הכפולים הידועים (עי' וזה"ק ח"א ק"א), כן שמעתי ודפח"ח. משמרת איתמר (פר' תצא)

הבנתי מכתבי קודש של מורי הרב רבי דוב בער וממנויטשן זצוק"ל, שמדמריא לאדם להיות וזהו אחר שאומר התיבה בכונה בכל כוחו שלא לחזור ולאומר, כיון שהולכת למקום גבוה שוב אין לחזור ולעין בזה. ועיין זה ברמז תורה שלו ס"פ נח). ולדעתי יש לרמז זה בכלל מציאות "אלא יבוא לראות בלעל את הקודש" וכו' (מגביר ד, כ), שזה יכול להיות ביטול מציאות, כיון שהתיבה כבר הלכה למקום שהוא למעלה מנשמתו והוא ארוח בזה. אגרא דפרקא (א"ת סב)

פעם אחד בא אורח על שב"ק לכ"ק מרן ומהר"א מבבלזא ז"ע, והיה מיוחס גדול וגם היה קרן לשושלת בעלזא, וכיבד אותו מרן זצ"ל להתפלל קבלת שבת לפני העמוד, אולם טרם שירד לפני התיבה אמר לו מרן זצ"ל, שהוא מתנה עמו ל' דברים: א. שלא לחזור על תיבה אחת פעמיים; ב. שלא לערבב הנוסחאות. רק באותו נוסח שהתחיל – יגמור; ג. שלא להכות ברגלו על הצפה.

שחיות קודש ... מכתבו קבלתי וביקש ממני לחוות דעתי על דבר החונים שממריין וכופלין התיבות הרבה פעמים במירתן לבסם קולם, אם זה אסור מדינא, כי החון שבקהילתו הוא כופל ומכפיל התיבות והחרוזים אפילו בתיבות מתפלת י"ח וקדושה, ושאלת חכם חצי תשובה, ויפה כתב מעלתו כמה ראיות, שגם בחלל תנן (סוכה לה) דדוקא במקום שנהגו לכפול שרי, וגם שם בברכות (לג) דשמע שמע, כגון דאמר מלתא מלתא ותנא לה מגונה הוי. ואף דאין משתקין אותו בשעת מעשה, מכל מקום צריך למחות בו שלא יעשה כן בפעם אחרת כיון דהוי מגונה. וכל תיבה ותיבה יש לה סוד מנוי וסופר מאנשי כנה"ג ז"ל וכל המוסף גורע, עב"ד בקיצור נמרץ.

ונכונים כל דבריו, וגם עלי רע המעשה הזה שבחדשות אלו שמקורב באו. וכבר האריך בזה הגאון בעל הגאון שור בס' 'בכור שור' (בתענית טז) והביא הקרא ד"נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה" (ירמי יב, ח) והאריך שם הרבה בגנות אלו הדברים, ושהחוב על כל רב אשר בידו למחות יעו"ש. אבל הרע הזה, להוסיף ולהכפיל הדברים, חדשים המה. ולדינא נראה לי דאסור משום ה' טעמים: א. משום כל תוספת, שהרי לפינן בריה דף כ"ח שכוון שאמר בשעת ברכה שיוסיף ברכה. כגון ה' אלקיכם יוסף עליכם, הוא עובר על הקרא שנאמר (דברים ה, ב) "לא תוסיפו על הדבר", ומקרא דלא תוסיפו לפינן דגם דבר אסור להוסיף אפילו תיבה אחת או חרוז אחד וכו'.

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יעקב אבן צור (ה"עב"ץ") מפאם זי"ע

– המשך –

תתן אמת ליעקב:

עם עלות רבינו היעב"ץ לכהן פאר כראב"ד בפאס, בשנת ה'תצ"ג, לאחר פטירתו של הגה"ק רבי יהודה בן עטר, כזכור, החלו להרץ אליו שאלות מכל רחבי המדינה, ואף מעבר לה. את כל הדבר הקשה הביאו אליו, בהיות כי שמע גדולתו והדר גאווה הלך לפניו בכל הארץ, ונודע בפסיקותיו הברורות והמאירות שהקיפו את כל מקצועות רזי התורה, [באשר גם "היתה לו יד קבלה מעשית" (הרח"ד"א בשה"ג, בער"א), וכן מצינו בדברי הג"ר חסדאי אלמושני זצ"ל, מרבני תיטואן, שהעיד על תשובה אחת שציאה מאתו, ש"הדברים מיוסדים על אדני פז... כי תלוי עליו כל שלטי הגבורים, ולא הניח זית שלא נשתטח בה" (משפט וצדקה בעיקב; ח"י"ב סי' כג).]

כן נודע כשר המסכים, ורבים שלחו אליו חיבורים למען יענין הסכמתו עליהם, כפי שתחזיקה עיניו בספרי חכמי דורו, כגון ספרו של רבינו חיים בן עטר זי"ע בעל ה'אור החיים' הק', שביקש הימנו הסכמה לספרו 'חפץ ה' על השי"ש', בשנת תצ"א, כשהסכמתו נצבת ליד הסכמת רבו מהריב"ע, ולצד הסכמת חכמי ורבי אמסטרדם הספרדים והאשכנזים.

עוד מעת התמנותו כדיין ומוהל צדק בפאס, בבית דינו של מהריב"ע, היה מעורב היטב בכל עניני הקהילה, כשעיניו היתה פקוחה תמיד להבחין בכל דבר הטעון תיקון, וכפי שיעידו על כך התקנות הרבות בנושאים שונים שתיקנו מהריב"ע ורבינו יעב"ץ ובית דינים.

אחד הדברים הקשים שהוטל על הני"ד באותה תקופה, היה פיקוח על חלוקת המסים באופן צודק ושווה. היה זה כשהשלטונות נהגו מידי פעם להטיל מסים כבדים על עשיר אחד או על כמה עשירים מבני הקהילה, גזירה שהביאה להתמוטטותם והתרוששותם מחמת כובד המס, והיו מבנייהם שניסו לפרוק או להקל מעליהם את עול המס בדרכים שונות ומגוונות. לכן תיקנו הני"ד, שכל מס מיוחד כזה שיוטל על אחד מבני הקהילה, ייחשב כמס שהוטל על כל הקהילה, וכל בני הקהילה ישתתפו בפרעונו על פי "פנקס תכרעה" שערך, ואף זה שחולט עליו המס, לא ישלם יותר ממה שייקבע לו בפנקס זה.

ברם, בד בבד עם כך נאלץ רבינו, ואתו עמו חכמי דורו, לצאת בתוקף נגד הדורשים לחייב במסים אלו גם את התלמידים-חכמים והמשרתים בקודש [זולת מס אלגזי"א (גס-גולגולת) התלוי במחלוקת הפוסקים, וכן מס הסיג'א (הטלת מס על מצרכים) שתלמדי חכמים נהגו לשלמו על מספר מצרכים, מרצונם].

הרבה מתשובותיו בהלכה מוקדשות לענין זה, כשרבינו וחברי הני"ד עמדו בעוז להגן על התלמדי חכמים, לכל ייפגע זכותם (ראה: 'משפט וצדקה בעיקב' ח"א סי' ר"ג, ויספר התקנות סימנים קמ"ק-קט-קנט, קסח).

כזכור, נשא את נשיאותו ברמה, ללא חת וללא חנף. סיפורים נוראים מתהלכים על גזי פנים שנעשו משמים לאחר שלא שמעו בקול הוראותיו. אולם כרב גדול ותקפו - כן היתה מדת ענוותנותו, כשכל וכוונתו היו מתוך נגלה ונעלם, ללא שום גיוני כבוד ושררה. ולכן העלה הג"ר דוד בן שמעון זצ"ל, מחכמי ורבינו ירושלים, עליו ספרו 'שער החצר' [עניני א"י, ירושלים תרכ"ה, אולם השער, דף כה טור א': "שמעתי על גדול אחד ממאנני המערב הקדמונים נוי"ן (=חנני נפש) זלה"ה, כמדומה לי הרה"ק כמהר"י בן עטר זלה"ה או הרה"ק כמהר"ר יעקב אבן צור זלה"ה, שכתב לו חברו בכתב 'כמהר"ר נר"ו'. והשיבו ביופי מליצות 'למה לי כמהר"ר ובתולות, הה"ר חמד אלקים לשבתו', כלומר, שנפשו

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' יעקב אבן צור זצ"ל, ישיבת ישיבת יעקב אבן צור זצ"ל.

סולדת מהתוארים המופרזים, ומסיים בזה הגרדב"ש: "ישמע חכם ויוסף לקח".

מה נאה יותר מלסיים פרק זה בדבריו המאלפים שכתב בספרו, וללמד על הכלל כולו יצא, וז"ל בתשובה אחת (מוצביי, ח"א סי' שח): "... הנה הרא"ש ז"ל בכמה מקומות מצינו דבריו בתשובותיו סותרים לדבריו שבחיבורי פסקיו, וכתבו הפוסקים שפסקיו עיקר כי הם אחרונים וכו', גם הרמב"ם ז"ל כמ"פ דבריו בפירוש המשנה סותרים דבריו בספר היר, וכתבו הפוסקים שספר היר עיקר כי הוא אחרון. גם בתלמוד מצינו לאחד מהאמוראים שרבו דברים שאמרו לא לפנים טעות הוא ביד. ובלי ספק יכול היה מסדר התלמוד להשמיט דבריו הראשונים של אותו אמורא ולכתוב דבריו האחרונים לבד שהם עיקר, ולמה כתב דבריו הראשונים, כדי שיעצור לכתוב ג"כ שחזר ואמר טעות הם ביד, **אלא דאי ללמדנו דעת שלא נתקע עצמינו לדבר הלכה, וח"ו בזרוענו נקבץ טלאי ע"ג טלאי להעמיד דברינו הראשונים ממני הבושה אחר שיתגלה לנו האמת.** הרי עפ"י שלשה עדים יקום דבר, הרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל שלפניו, והכמי התלמוד שלפני פניו, ואם ככה עשו גאוני עולם במעמד שלשתם, ולא עמדו על דעתן של ראשיתן, והודו על דברי אמת לאמיתן, באחריתן, קל וחומר בן בנו של קל וחומר **מי יקום יעקב כי קטן מקטני קטנים, דודאי לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו מלבור הדרי בי, והוא הודי זיוי הוא הדרי,** שהוא אחת מז' מדות שמנו חכמים יומדה על האמת' (אבות פ"ה מ"ט) והיא שביעית ואחרונה, ואחרון אחרון **חביב, וכי אם אמנם שגיתי אתי תלין משוגתי אתמהא, יותר טוב שאבוש בעולם הזה ולא אכלם לעולם הבא...**"

דברי חכמים בנחת נשמעים

הַסֵּא אֶזְנְךָ וְשִׁמְעוּ דְבַר יְהוָה וְלִפְנֵי תִשְׁתִּי לְדַעְתִּי (משלי כב, יז).
י"ב בדרד הלצה, על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות דעות (פ"ה ח"א), וז"ל: 'תלמידי חכם לא יהיה צועק וצוח בשעת דבור כבהמות וחיות, ולא יגביה קולו ביוצאי וכו'. והוא אומר: **'הט אונן ושמע דברי חכמים'** - צריך אתה להטות אונן, לפי שהם מדברים בלשח. ואם תאמר יקראו בקול גדול ולא אצטרך להטות אונן, לזה תירץ **'ולפני תישת לדעת'** - כלומר תישת לבד למשי"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות ידעות' שכתב שם שלא יהיה צועק".

ויקרא יעב"ץ (דף נחת)

לזלי תורתך שעשועי:

עם היותו טרוד למעלה ראש בעניני הכלל, המשיך להרבות פעלים בהרבצת תורה וכתובת חידושי תורה, מתוך שקידה עצומה במדה מפליאה ומדריגה מופלאה ביותר, ובהן היו כל שעשועי חינו.

עובדא נוראה מסופרת עליו בספר 'מלכי רבנן' (בערוך, דף סח), ונביאה בלשון: "נוראות שמענו על הרב רבי יעקב אבן צור, שפעם אחת קשו ליה תרי מימרי דרמי בר חמא בגמרא דסדורי אהדי, והיה מעיין בהם לתרגם, ולבסוף עלתה הסכמתו לסמי חדא מקמי חדא. ונטל קולמוסו לכתוב זה, ותיכף ראה והנה איש עומד נגדו, ואמר לו: 'תדע שאני הוא רמי בר חמא, ואילו לא הזהיר אותי מן השמים הזהר ביעקב בני ובתורותי, הייתי מויקץ. ותיכף רתע חמא ממקומו, ונעלם ממנו האיש".

ביקש יעקב לישב בשלוה, אולם זו היתה מנת חלקו בעולם הזה. יסורים מרים ומאובים קשים פקדוהו במשך ימי חייו, כשהוא הקדוש מקבבל באהבה ובצידוק דתן. טו"ב בינים נולדו לו לרבינו יעקב, מהם שיכל בחייו ששה עשר. שמתיהם של שמונה מהם ידועים, ואלו הם: ראובן רבה וראובן זוטא (עליהם מקונן בספרו 'עת לכל חפץ' [פ, ב]: "כאשר שכולתי שכלתי משני בנים

הראשונים, ראובן רבה וראובן זוטא..."), רבי אליהו; הג"ר יצחק (מחכמי פאס); יוסף ומנשה (נפטרו בשבת תס"ב). בשנת תנ"ח נפטר אחיו של רבינו, רבי יוסף, עירי ללא בנים, ורבינו יבם את אשת אחיו. י"א שבנו יוסף היה בנו בכורו מיבמתו, ע"פ המנהג לקרוא את שם הבכור על שם המת); הג"ר ראובן; חתנו האהוב הג"ר מנחם סירירי (נולד בשנת תנ"ג. התחיל לחבר ספר על דיני איסור והיתר בשם 'סיכניא חרפא', אך נדע האם באנו, רפאל עובד אבן צור זצ"ל (נולד בשנת תס"ו ונפטר בשנת תקכ"ט).

נוסף על כל השכול, נאלץ היה כמה פעמים לנטול את מקל הנדודים, ולצאת מעירו פאס. בשנת תס"א הוכרח לברוח מחמת עול המסים שהטיל המלך על יהודי מאורקו בכלל ויהודי פאס בפרט, ונדד למקנאס, בה התקבל בכבוד גדול על ידי רבני העיר וראשיה, שכידוהו לישב בבית דינים. בשנת תפ"ט חזר לעירו פאס. בשנת תצ"ח, כשרע כבד פקד את מאורקו היה בין הגולים לתיטואן, בה שהה שלש שנים (עד שנת תק"א), ונתקבל בכבוד רב ואף גם שם ישב כסאות למשפט עם דיני העיר.

כן העלה עלי כתובים נס גדול שקרהו בשנת ת"פ, וז"ל: **"אזכור מעללי י-ה... נפלינו ממקום גבוה יותר מ' טפחים... ובאתי עומד על מוחי ממש ונסתכנתי, וברוב חסדיו יתברך מילט נפשי"** (מלכי רבנן [פ, ב]).

ואמנם מכאוביו השאירו עליו רושם עז, כפי שנמצא לרוב בין חתימתו: "האב הנכאב"; "נכדה ועלוב"; "איש מאובות מר ממות"; "נאום נגש והוא נענה מוכה אלקים ומעונה", ומה מדאיבות לב חן חתימתו כואבות אלו: "נאום איש צעיר אשר מתלאות הזמן עשוק ורצוף דחוק ולחץ מוכה בסיורן מביט ומחוך" (מוצביי, ח"א סי' קט); "נאום גולה ונדח בארץ לא לו, יחיל בקרבו ברתת ושברים בפנש דאבה ורוח נכאה, ולב כואב ופנים נחורים, רבו עצבונותיו וגדלו צרותיו, ועצמו יגונותיו כאשר תעשינה הדבורים" (שם, ח"א סי' כד. וראה שם סי' ב).

אולם, כאמור, על אף הצרות והיסורים שאפפוהו, לא מש כל ימיו מאהלה של תורה, ובה מצא את מנוחתו. יפה ראו בו את אשר היה רגיל על פיו: "חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" (ישעי' כו, ב) - תיבת חבי היא ר"ת: ח"ש ב'ראשו יעסוק, על דרך אומרם ז"ל (עירובין דף כ'): "חש בראשו יעסוק בתורה", וזהו **"חבי כמעט רגע"** - היינו, אפילו ח"ש ב'ראשו, יעסוק בתורה כמעט רגע, "עד יעבור זעם" - וכאשר ה' יראה שהוא עוסק בתורה, יסיע מעליו אפו וירפא לו (ויקרא יעב"ץ דף רל).

בערוב ימיו, בשנת תק"י, לאחר שראה, כי מחמת הצמק, הרדיפות וחרש, ירדה העיר פאס פלאים עשר מעלות אחרונות, בחר לו חמשה מבחירי תלמידיו, והסמיך אותם לדיינים וישב עמם בבית הדין, והם אשר נדעו לימים בשם "בית דין של חמש". ואלה שמותם: הג"ר שאול אבן דנאן, בנו הג"ר רפאל עובד, הג"ר נחמן הצרפתי, הג"ר משה אבן זמרא, ונכדו הג"ר מתת"י סירירי, וצוק"ל.

ביותר סבל באחרית ימיו מחולאים רבים, עד שכתוצאה מהם, לא היה יכול ללכת כמה חודשים לבית הכנסת, ובקושי בימים הנוראים הובילוהו לשם במיטה. ואף בימים אלו, כשהיה מוטל על ערש דוד רצוף ובליל רוס גדולתו, כשפי לא פסק מגירסא, וידו לא הרפתה מכתובת תשובות בהלכה לכל הפונים אליו. ואכן בכמה מקומוזכר דבר חוליו, כמו: "יויש מקום להאריך, אל שבעונותי נהייתי ונחלתי נפוגתי ונדכתי, זה כמשל דוד, שאני שואני חוק לבית הכנסת להפיל זולת בראש השנה הלכתי בדוחק ובצער, וביום הכיפורים הצעתי מיסתי בבית הכנסת, והלכתי ושכבתי שם כל היום, זולת בשעת העמידה ומוסף לחש, הייתי עומד בצער גדול ובשעת הויודו דאשמנו בנדני, וכו' לא..." (מוצביי, א סי' יב. וראה שם סי' עח).

לא נאמרה בו מיתה ברבינו יעקב, לאחר שתורתו אשר השאיר אחריו לברכה מאירה לדורות, אם בתשובותיו בהלכה שעולות על שלחן מלכים, מלכי רבנן, שנדפסו בספריו ובספרי חכמי דורו, ואם במאות פיוטי ושיורי שנדפסו בספרו **"עת לכל חפץ"**, ואף גם לרבות שאר חיבוריו הנ"ל אשר זכינו לאורם. זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן.

נערך ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס הי"ד, בקולקני.

המשך

יתרון דעת

ד. הרי הביא בטו"א או"ח סי' תקס"ק דאותן המזמרים קדיש וקדושה וכיוצא בהן, עליהם אמרו חז"ל במדרש שהתורה מקטרגת עליהן לפני הקב"ה: עשאוני בניך ככלי זמר. ואם בתי המשתאות כן קל וחומר במקום קדוש ובשעת התפלה דעושיה מהתפלה זמר, ומורידין בקדוש, וכן אין לעשות.

ה. ועוד בה חמישית, דכבר אמרו חז"ל בדבכמה דברים צוח הנביא מלאכי (א. ה) "הקריחוהו נא לפחתך הירצ"ך וכו', וכן באן אם יאמר איזה בקשה לפני המלך ויכפיל וישלש התיבות, וכן יעשה לקולו ובקשתו, וכן חז"ל באן לפני מלכי המלכים הקב"ה, לא יעשה כזאת בישראל, ואם כחון המזמור יראת ה' נוגע בלבבו ושומע בקול תוכחה, ולא שביק התיארא ועבד איסורא, **הלא יכול לומר בנעימות וקול ערב מבלי לכפול התיבות**, וגם למעלתו ראי שיאמר להחן בדברים טובים וישרים שלא יוסף לעשות כן, ולדבר על לב הקהל שלא יחפצו ולא יחמדו לדבר זה שתחת הסניגור יעשה קטיגור ח"ו, ואפשר דהוי כמצוה הבאה בעבירה, וירא ה' ישמעו ויודו ויאמרו אמת הדברים, כן נראה לפענ"ד.

ש"ת מוה"רם שיק (א"ח סי' ל). יע"ש (עוד)

ועכ"פ מבואר בכמה דוכתי דהתפילות והברכות הכל במדה ובמספר ובמנין ואסור לשנות ממטבע שטבעו חכמים. ואף אם אין בזה איסור כל תוסף דאורייתא, ודאי עכ"פ **אית ביה איסור דתוסף דרבנן**, וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון.

ב. י"ל דאם מוסיף בקדושה או בכיוצא בזה הוי כדובר שקרים לפני השי"ת, דמתחיל לומר "נקדש את שמך וכו' כשם שמקדישים אותו בשם מרומ" וכו' והוא אמרו תיבות אחרות. ובהו אני מפרש לשון הירושלמי דקאמר על מודים מודים משתקין אותו שנאמר (תהלים סג, יב) "כי יסכר פי דוברי שקר", וזה תימה מה ענין שקר לכאן וכו'... וא"כ זה שייך גם כן אם כופל שאר דברים, שנראה שמעיקרא לא כיון ולבסוף כיון ואין פיו ולבו שוין והוי דובר שקרים, ולכן אסור לכפול הדברים בכל מקום. ושפיר קאמר דמשתקין אוז משום יסכר פי דוברי שקר. **ולכן המשנה וכו' הקדושה על שאר תפלה יסכר פי דוברי שקר.**

ג. לפענ"ד הוי הפסקה השויה שהוטל על ידי זה בכדי שיגמור הברכה, הקימ"ל בא"ח סי' ק"ד ס"ה דפסק אם שהה כדי לגמור את כולו חזר לראש, כ"ש אם שה בדבור וכו', וא"כ גם כן בהגן חזונים דכופלין התיבות באמצע התפלה שלא לצורך הוי הפסק וידייבים לחזור וכו'.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת ראש השנה

בענין "יפתח בדורו כשמואל בדורו" – בזמן הזה

שנינו (ר"ה דף כ"ד ע"ב – כ"ה ע"א) בענין קביעת החדש שקבע רבן גמליאל, ושאר התנאים חלקו עליו, ואמר רבי דוסא בן הורקנס "אם באין לא לזון אחר בית דינו של ר"ג, צריכין אנו לזון אחר כל בית דין ובני דין שערמ ממונת משה ועד עכשיו, שנאמר (שמות כ"ד, ט) 'ויעל משה ואהרן נגד ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים אלא ללמד שכל שלשה ושלושה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא בבית דינו של משה' וכו'. ובגמרא מתפרש ביתר אריכות: "למה לא נתפרשו שמותם של זקנים הללו, שלא יאמר אדם: פלוני כמשה ואהרן, פלוני כנגד ואביהוא, פלוני כאלדד ומידד וכו', ואומר (ט, יא) 'וישלח ה' את ירובעל ואת בן דן ואת יפתח ואת שמואל, 'ירובעל' זה גרעון... 'בן דן' זה שמשון... 'יפתח' כמשמעו, ואומר (החלים ט, יט) 'משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו', שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם, לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו, בן דן בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו, ללמדך שאפילו קל שבקלן ונתמנה פרנס על הציבור הרי הוא כאביר שבאבירים, ואומר (שופטים י"ז, ט) 'ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם', וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו, ואין לו ללך אלא אצל שופט שבימיו, ואומר (קהלת י, ט) 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה'."

הנה, הפוסקים דנו בכלל האומר ש"יפתח בדורו כשמואל בדורו", בענינים הנקבעים על פיו גם בזמן הזה. כמו לגבי שמיעה בקול גדול הורג – בהכרעתו בדבר הלכה, שכתב בעל ספר החינוך (במצות לשמוע בקול בית דין הגדולה – מצות תצה' – "ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן במצות השופט, כלומר, החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו ז"ל 'ואל השופט אשר יהיה בימים ההם' – 'יפתח בדורו כשמואל בדורו', כלומר, שמצוה עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו, ועובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שדברו בחכמת התורה בכל אשר יורו, מבטל עשה זה, ונעשו גדול מאד שזוהו העומד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת".

ורצוין בזה דבר חידוש שהעלה בש"ת מגיל צדקה (סי' ג), שדבר זה, ש"יפתח בדורו כשמואל בדורו", לא נאמר אלא לענין קביעת המועדות המסור לבי"ד, כדרשנין "אתם – ואפילו מוטעים", בענין הנהיג סבוגייתו שנקבע החדש בבני"ד של רבן הגאון, על אף שהרבה חכמי התורה חלקו עליו, ואילו בשאר דיני התורה צריכים רוב מנץ ובגין בחכמה של חכמי התורה בבדי וליכע איהו דבר הלכה, וכשלא באו למנץ, אין חובה לשמוע בקולו של חכם אחד שהחריע, ובלאוה בדברי החינוך מובאר שלא כדבריו.

עוד מצינו לזון בזה לגבי כיבוד ת"ח בומנץ, דהנה, בשו"ת מהר"י וויל (סי' קס"ג) הביא: "מקובלני ממורי מהר"י מולין ז"ל (ראה שו"ת מהר"ל סי' ס; שו"ת מהר"ל החדשות סי' קד) שבזמן הזה לא דינינן לקנס ליטרא זהב מי שמחלול בצורבא מדרבנן (עי' רמב"ם פ"ו מהל' ת"ת ד"ב: ירושלמי ב"ק פ"ח ד"ה), והביא ראייה מספר האגדה שכתב בפ"ק דחולין ח"ל: 'זאי טבחא דלא סר סבינא קמי חכם' – בענין הנהיג סבוגייתו שנקבע החדש בבני"ד של רבן הגאון, על אף ש"ח"ח מקפידים אך מוחלין. ועוד נראה לי, דבענותינו אין עתה תלמיד חכם שידע אפילו מסכת בבל (עי' שבת קד). תענית י' "איחורו" ח"ח שמונץ אחר פרנס על הצבור, זה שאפילו אחר דבר הלכה בכל מקום ואומר, ואפילו במסכת בבל (לע"ז) ספר האגדה, ומכאן והלאה דברי מהר"ר"ל, ואותו משקין ספר האגדה היה קודם הגוינות ודעה למדן מופלג (כלומר, דבר ספר האגדה מוסכים על תקפותו), ואפילו הכי כתב בדמונו לא דינינן דינא תלמיד חכם, וכל שכן בזמן הזה שבעוה"ר נחמטטו ולבלבו, והרבה רבנים דאפילו צורתא דשמעתא לא ידינו וכו', יש מהם המתמידים להשתרר ולהשתמש בכבוד הרבנות וכוונתם בשביל כבוד עצמם כדי שישבו בראש ויכלו בראש, ויש מהם שכונתם להרבות ממון, וכל המדות שמנו חכמים שצריך ת"ח להתנהג בו הם אינם נהוגים באותם המידות וכו', ופשיטא דאין להם דין ת"ח לא למיעבד דינא לנפשיה, ולא לקנס ליטרא זהב המחלול בו, ומטעם זה לא נהגין בשום למדן בזמן הזה דין ת"ח בדבריה הוציא לקיא כרבא, וכן היה דין מהר"י כן ז"ל בנורבנערק, וכן היינו דנין אני והוא הלכה למעשה..."

וממשיך מהר"י וויל וכותב: "ואם יש לבעל דין לחלוק ולומר הא אמרינן פ"ב דר"ה יפתח בדורו כשמואל בדורו, יש לי להשיב, היינו דווקא שצריך לשמוע לגדול היה ראש שלא יסרב נגדו והרואה ואל תקנה, אבל לא לענין כבוד תלמידי חכמים. דהא אומר רב חסדא פ"א אלו מגלחין (מ"ק טז) דנדידו שלנו כנופיא שלהם, דדיינו ד' ימים, ובימי התנאים היה הנידוי שלהם ל' ימים, אלמא דנתמעט כבוד הגמרים מימות התנאים על האמוראים, וכל שכן בזה"ז שנתמעט הכבוד דהא אנו כאין נחשבו נגמרים".

שו"ת מהר"ק (הדורשים י"ד ע"ג שו"ת מהר"ק סי' קס"ג) מציטט את דבריו, וחולק עליו באריכות דברים כדרבנות, ומסיק: "ומ"מ רואה אני כי רוב גדולי זקני חכמי אשכנז לא חששו לדבריו בזה וכו', וראה אני בכל יום שנוהגין כן באשכנז שהרבנים נהגים בכל דין ת"ח ולא ס"ל דהאידינא אין דין ת"ח נהג... ואדרבא יש לומר 'יפתח בדורו כשמואל בדורו', ואע"ג שמהר"ר וויל ז"ל חלק ואמר דהני מלי שצריך לשמוע להם, נלע"ז דאי לא הא לא קיימא הא, אם לא ינהגו בהם גדולה וכבוד כמשפט ת"ח לא ישמעו אליהם..." (ענין שמישיב את ההוכחה מהאגדה: ויע' שו"ת מהר"ר ח"ב ד"ר מ' מהוב בש"ר ח"ר מ' א"ס ק"ט).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות תפלת "ענוני" ביום תענית ציבור – בתפלת מנחה

בעבר כתבנו הלכות אמירת "ענוני" בתפילת שחרית ביום תענית ציבור (בבלין תפ). עתה לקראת יום התענית עשרה טבת, נכתוב כמה הלכות הנוגעות גם ליחיד בתפלת המנחה ביום התענית.

א. בתפלה המנחה אומר גם היחיד – שמתענה – תפלת "ענוני", גם אם מתפלל מנחה גדולה, ולא חישישן שמא יצטרך לאכול אח"כ, כי כיון שהתענה עד חצות, לא יהא שקרן בתפלתו (שו"ע או"ח סי' תקסה ס"י ומ"ב סק"י בשם אחרונים). [לכאורה משמע, שדוקא אם בדעתו להתענות אומר "ענוני", אבל אם בדעתו לאכול אח"כ, אזי אפילו אם התענה עד חצות, אינו אומר "ענוני", נ"ל], וכמו משמע בב"ח. ברם עיי' בתורת חיים סי' תקסה ס"י דמשמע דאפילו יאכל אח"כ אומר "ענוני".

ב. היחיד, והוא הדין הש"ץ בתפלת הלחש, אומר תפלת "ענוני" וכוללה בברכת "שומע תפלה", ולא אחר בין "גואל ישראל" ל"רפאנו" כברכה בפני עצמה – כהש"ץ – כי אין היחיד קובע ברכה בפני עצמה. **ואם אמרה ברכה בפני עצמה יצא, ואין צריך לאומרה שוב ב"שומע תפלה"** (עי' הגהות לבוש סי' תקסה ס"א; כן החיים שם סק"ב).

ג. היחיד – שמתפלל עם הש"ץ בשוה, גם כן לא יאמרנה עם הש"ץ – בין "גואל ישראל" ל"רפאנו" – אלא אומרה ב"שומע תפלה" כשאר יחידים (עי' בא"ה ריש סי' תקסה בשם אחרונים).

ד. יחיד שאינו מתענה – לדעת הב"ח יכול לומר בשומע תפלה "ענוני ביום תענית ציבור זה", ולדעת האומר מדרכי אינו אומר, וכן גמרא בב"ח (ריש סי' תקסה). ויעיי' במ"ב בשם הנהר שלום דכחל לומר, עיי'ש, וצ"ע דלכא' סותר אי"ט. **ואם אכל או שתה פחות מכשיעור יכול לומר "ענוני" ויכול להיות ש"ץ, וכן יכול לעלות לתורה** (עי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' רב; שלמי מועד עמי תעה).

ה. אם שכח היחיד לומר "ענוני" וסיים ברכת "שומע תפלה", גם אם נזכר קודם שהתחיל "וצרה" אינה אומרה שם, אלא אומרה בסיום תפלתו אחר "יהיו לרצון" בלי חתימה, ואם שכח לגמרי ובר עקר רגליו, אין צריך לחזור ולהתפלל. טוב שיכנין לתפלת הש"ץ כשאומרה בקול רב, ויתן דעתו לשמוע על תיבה (עי' מה"מ סי' תרכ ס"ב; ויעיי' במ"ב סי' תקפה ס"א).

ו. יחיד שאומר "ענוני" ב"שומע תפלה" – וצריך לחתום "שומע תפלה" – אם שכח וחתם "העונה לעמו ישראל בעת צרה": אזי אם נזכר תוך כדי דיבור, גומר "שומע תפלה", אך אם נזכר אחר כדי דיבור – יש בזה מחלוקת הפוסקים: יש אומרים שכיון ששינה סיום הברכה צריך לחזור ולומר "שומע תפלה", ויש סוברים ד"העונה לעמו ישראל בעת צרה" הוי מעין "שומע תפלה" והוי כחתימה אחת (עי' אי"א או"ח סי' תקסו). ועיי' בסי' אשר ישראל סי' מד ובהערות. ולעני' קצת ראייה דלא יצא, מדברי הלוש – בסי' תקסה ס"ב; שכתב, דאם אומר ענוני ב"שומע תפלה" אל יחתום "העונה בעת צרה" משום דמשנה מטבע הברכה של "שומע תפלה".

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי מועד

ארבעה צומות – רמיזא באורייתא

"בחזיון לילה על משכבי בליל י' טבת שנת תשנ"ד לפ"ק, חלם לי שיש רמז בפסוק על ד' צומות הללו וגם על כ' סיון, שאמר הש"ת לאברהם (בראשית טו, יז): **ליועזר תדע כי גר יהיה ידעך** – הראשי תיבות של פסוק זה: **ל**י **הוא** י' **טבת**, **ת**ה **הוא** תשעה באב, **כ**י **סיון**, **ל**י **הוא** כ' **סיון** וכן הרמז גדל', **ל**י **הוא** ל' בתמו. ואחר כך: **ועבדום**, רצ"ל האומות ישעבדו אותם, **וענו**, רצ"ל ישראל **אותם** ימים. והראשי תיבות של **ארבע מאות שנה** וטוריקון: **א**חר **ש**יבנה **מ**קדש **ב**י"ב אז **יצאו** **ב**רכוש **ג**דול **ר**ת: ישישו ב'שמהם ג'דולה, עד 'צום הרביעי כ' יהיה לששון ולשמחה" (זכ"י ת, טו). **אור פני משח** (פ' נף) – להר"ק: רבי משה הלוי סופר מפשעווארסק ז"צ [וש"ל חל ב"ב טבת (תקס"ח) הבע"ט. מאמר אודותיו התפרסם בגל' קז]

עלֵי ספר

ראשון לציון השלם – לרבינו בעל היאור החיים הקדוש ז"צ, עמ"ס תענית, מגילה, מועד קטן וראש השנה, כולל ליקוטים מכל ספריו הק'. יצא לאור במהדורה חדשה, מדויקת ומפוארת, בתוספת אלפי ציונים ומראי מקומות ותיקונים; וליקוט הערות, ביאורים ועיונים מגדולי הדורות בדברי רבינו, על ידי הרב משה שורר, בהוצאת המכון לחוצאת ספרי האור"ח הק', בני ברק תשס"ו (עמ' 1).

טור ושולחן ערוך הלכות שבת שהיה והסמנה – סימנים רגיז-רגיז, עם כל המפרשים. מהדורה מיוחדת ומושלמת, עם הרבה מעלות טובות ומשובחות, כולל שו"ע הרב והמשני. י"ל בצירוף השו"ע הרב והמשני, במהדורה מיוחדת לבני ישיבות וכוללים (כריכה רכה), עיי' הוצאת ספרים 'הדרת קוש', ברוקלין נ.ג. תשס"ו.

המאור המבואר עמ"ס ראש השנה – תמונות בצבעיות בתלת מימד, מעשה ידי אמן כדי לבאר ולהאיר את סוגיות מסכת סוכה, ובראשו מבוא – אסטרונומיה עמ"ס ראש השנה, להבין הסוגיות העוסקות במהלך גרמי השמים, חשבון המולדות וחלות העברי, שאלת קו התאריך. יצא לאור על ידי 'מאורות דף היומי' בראשות הה"ח ר' חיים דוד קובלסניץ. בני ברק תשס"ו.

קדש לה' דיני שמות השי"ת – ח"א: ליקוטי הלכות העולות מסוגיות הגמרא ומדברי הראשונים האחרונים והפוסקים, כולל שאלות מעשיות שהתעוררו לאורנה בעקבות התפתחות הטכנולוגיה; ח"ב – חידושים ופירושים בענינים אלו; ח"ג – מכתבי קדש ואמרות נפלאות הנוגעות לענינים אלו, עם מפתח ענינים מפורט. חובר ולקוט חלפליא בידי הרב משה אליעזר ריד, קרית ספר, מודיעין עילית, תשס"ו (תקלט עמ').

מסילות בלבבם ח"ב – שיחות חיוק ומאמרי מוסר והתעוררות לשקידה בתורה, לעיון המדות ולהתעלות בעבודת השי"ת, על פי דרך החסידות, ששעשו מפי הה"ח ר' יוסף צבי קוט שליט"א משגיח ומשפיע ורחני דשישיב דחסידי בעלזא בראש"ל ונערכו בטוב טעם ודעת עיי' הרב אליעזר קאליש, אשדוד תשס"ו (תכד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שתרבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניץ הי"ו</p> <p>והתנו האבר"ך כמדורשו</p> <p>הרה"ר יהושע מאל"ק הי"ו</p> <p>לרגל שמחת הולדת הנכדה – הבת תח'י</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>הקדושו יתקיים בע"ה בביהמ"ד (המרכז) דחסידי בעלזא</p>	<p>הרה"ר חיים יחזקאל שרגא שפרינעלס הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לידת הבת תח'י</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>הקדושו יתקיים בע"ה בביהמ"ד (המרכז) דחסידי בעלזא</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>הרבני הממ"ד דרף צדקה וחסד וקיבל כל אחד בסבר פנים יפות</p> <p>מוהר"ר נתן ב"ר מרדכי ע"ה שטארץ</p> <p>מיקורי תושבי העניין – לזכרון יצ"ו</p> <p>נלב"ע ח' טבת תשנ"ח לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמות</p> <p>מרת חיה שרה חנה ב"ר מנחם ע"ה</p> <p>נלב"ע בדמי ימיה ס' טבת תשנ"ו לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה ע"י חתנה</p> <p>הרה"ח ר' אהרן בערגער הי"ו</p> <p>לעילוי נשמות</p> <p>הרה"ח בנשיק"ר מאיר יחיאל ע"ה</p> <p>בהרה"ע ר' חיים זצ"ל אברך ברוזנסטיק – גאליצא</p> <p>נלב"ע י"ג טבת תשל"ד לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' בנציון וואלקענפעלד הי"ו</p>
---	---	--	--

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נהרה"ת ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ויחי			
ט"ז סבת תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקנ"ב			
הדל"ע מוצ"ש ר"ת	אנטווערפן	16:32	17:48
18:03	לונדון	15:51	17:06
17:20	מאנשטער	15:50	17:08
17:18	ציריך	16:32	17:43
18:03	ווינ	15:57	17:09
17:29	אמסטרדם	16:24	17:43
17:59	פאריז	16:50	18:04
18:25	פראנקפורט	16:20	17:35

תורת של ראשונים

ביאור התנצלותו של יעקב בפני יוסף

ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך וגו' (מ"ז).
 "כתב הרב ארזי אבי ז"ל (מחבר"ס הלאות וי"ע): מה ענין פסוק זה לכאן, אם הוא התנצלות על שהיה מטריח לקבור בארץ ישראל היה לו לכתוב פסוק זה למעלה כעניינו אחר שכתב (מ"ו) 'ושכבתי עם אבותי וגשאתני מצרים וקברתני בקבורתם' - ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וכו'.

אבל הענין נמשך עם מה שהיה מדבר עמו: ועתה שני בנך' (פסוק ח). לומר, שמרחה אמך היה ראוי לצאת בשורת 'גוי וקהל גוים' (לעיל ד), ואי לולי שמתה עלי כסבתך, כי כשבאתי מפדן ארם רחל לקחה את התרפים, ולכן הוכיר כאן פדן ארם ('ואני בבואי מפדן'). ואמרת לי לבן: 'עם אשר תמצא את אלוהיך לא יהיה' (לעיל ד, ז), ואני לא ידעתי שהיא גנבתם - וכן העיד הכתוב (שם): 'לא ידע יעקב כי רחל גנבתם' - ובסבת אותה קללה מתה (ראה רש"י שם), ועל כן קברתיה שם בדרך, במצבה נכבדת לפרסום להשומר מקללת צדיק, ולא קברתיה בעיר אף על פי שהיתה העיר קרובה, וזה מוצד הפרסום.

והור ואמר עוד שנית: 'ואקברה שם בדרך אפרת', להודיע שזולת המעש שהזכיר, גם על פי הדיבור קברתיה שם, שתהא עזרה לבניה בשעת הגלות (ראה רש"י כאן). לפיכך אותה ברכה ובשורה מצינו וקהל גוים' על בנך היא, ואינו עושה בזה שום עול לשאר האחים, מאחר שהיא אבך ולא אמם. גם אין בזה עול לבנימין שהיא אמו, לפי שאתה גדול מאחך בנימין'.

אמרי שפר לרבינו יהודה הלאות

על דרך פשט, כך אמר לו יעקב ליוסף כמתנצל, שלא יחר לו בראותו חפצו בקבורת המערה, ואת אמו לא קבר שם כאשר קבר שם את לאה, ולכך אמר לו תחילה: 'מתה עלי רחל בארץ כנען' - כי על כל פנים מתה בארץ כנען, ולא נקברה בחוצה לארץ, כאשר תהיה קבורתו במצרים; ועל סיבת הדבר שלא קברה במערה אמר שמתה "בדרך" - בפתע פתאום, ולא יכול היה ללכת לקבורה במערה, "כי איך יעזוב את בניו ואת מקנהו בדרך וילך מחרה עמה למערת המכפלה, ואיה הרופאים והרפואות לחננו אותה, וזה מעם: 'עלי', ואף על פי שמערת המכפלה אינה רחוקה משם רק כחצי יום, היה יעקב כבד מאוד במקנה הגדול ובני ביתו, ולא יניעו שם רק בימים רבים...".

"ואני סבור שהיו אלו דברי התנצלות, וגם יוסף יודע שמתה בדרך ונקברה בארץ וכבוד עשה לה במוותה, אבל הכוונה ליעקב שלא הולך אותה למערה כדי שלא יקבור שם שתי אחיות, כי יבוש מאבותיו, ולאח היא הנישאת לו ראשונה בהיתר, ורחל באהבתה אותה כנדר אשר נדר לה לקחה".

רמב"ן

"וישם את אפרים לפני מנשה"

הזוהר שניחג כבוד באחיו הבכור

וישם את אפרים לפני מנשה (מ"ח, כא) - "שהקדימו למנשה בכל ברכותיו, ואע"פ שהיה הצעיר עשה כן לפי שראה מעלתו גדולה על הבכור, וכן פירשו המפרשים. ויתכן לפרש 'לפני מנשה' לפניו ממש, ואין הכוונה למעלת אפרים, להיותו קודם לו, אלא למעלת מנשה האח הגדול, והוא כלשון 'ויפלו לפני ארצו' (לעיל מ"ד, יד), והכוונה בזה ליעקב ללמדו (-לאפרים) מוסר ודרך ארץ, ושינהג כבוד במנשה אחיו הגדול, כאדם שהוא משים את חבירו בפני הגדול ממנו להיותו משובעבד לו ונמשך אחר עצתו. ולפי שהיה עתיד אפרים הצעיר להיות לו יתרון ומעלה על הבכור, הוצרך הזקן לשומו עתה לפני מנשה, להזהירו על כבודו ושלא יתנאה עליו למעלתו הגדולה, וכמו שאמרו רז"ל (כתובות ק"א): 'לכבד את אביו ואת אמך' - וא"ו יתרה, לרבות אחיך הגדול".

רבינו בחיי

לקח טוב

צמאון לעבודת ה'

תופעה מעניינת ישנה בענין אכילה גשמית. מצד אחד נודע הדבר, שהתנאי הבסיסי שיתקבל המאכל אצל האדם כראוי, הוא, שיקדם לו התיאבון. דהיינו, שיהא מצפה לאכילה ועיניו נשואות אליה, ואז יעריכנה כדבעי בעת יכנס המאכל לתוך פיו ויגיע לבני מעיו. ולא עוד אלא שכה השפעת האכילה על בריאות הגוף תלויה גם - במדת מה - לפי הכנתה, והיאך היתה מזווגת לפניו מטעמים כאשר אהב. (אצל עמי הארץ נהוג לברך את הסועד "בתיאבון". ועל אף שאין דרכיהם דרכינו, בכל זאת, גם הכמי ישראל - כהרמב"ם והראב"ד ז"ל - הורו לאדם להכין מאכלו מטעמים כאשר איוותה נפשו, כדי שיתקבל האוכל בקרבו כראוי).

גם אם אין לו ידיעה בתהליכות קרבי הגוף ואופני מחיתו הרי זאת יבין כל אדם, כי כפי התיאבון שיקדם לאכילה, כך ובאותה מדה תהיה חשובה ונערכת בעיניו. מי שמכין מסיבה ומסעודה לאוהביו ומיודעיו ורוצה שיהנו מן המזון אשר ישים לפניהם, יזהרם לכל יאכלו מקודם, וירעיכו עצמם כמה שעות טרם יגיעו אל שולחן הערוך. כי בכך יגדל התיאבון ויערב להיכם.

אותיות מחכימות

יש לומר בענין אפרים ומנשה וסבת יעקב ויוסף, כי לשון מנשה יש לפקח מלשון נוסה, ע"פ מה שהגיד כ"ק אלמו"ר הסקן הגדול והס"ק רבי חנוך הענין: 'זללס' מאלכסנדר בפיוס הכתוב שנאמר בדור המע"ה (ש"ח כ"ב) 'ויתקבלו אליו כל איש מלוק וכל איש אשר לו נוסא (א' במקום ה') וכל איש מן נפש', ופירש הוא 'זללס' על עבודה ה', כל איש שהיה נפשו נלווה ומלווה על מה שהרגיש מלבו כי כרע הוא, וכל איש אשר לו נוסה, שיעש בעלמו כסוף בעל חוב גדול מוטות הלכות, ויהיה לו בעלמו הנוטה, שה' נוסה בעלמו בחזקת נלס את חוכתו, וכל איש מן נפש שהיה נפשו מרה עליו על התרחקו מאלו פני ה', עתה... וכן יש לפקח שענין מנשה שה' לו נוסה כ"ל. ואפרים הוא התפשטות הארה אלוקית. ודעת יוסף היה שגריד להקדים את מנשה, כי לפי גודל ידיעה שפאסר איה מלבו ונוטה בעלמו והמלחן גדול אללו, באותה מדה יסול לקבל את ההארה האלקית, ואם יחסר לו המלחן אי אפשר לו לקבל, וכמ"ס (שם ז"ל) "נפש שבעה תבוס נפת". אך יעקב אה"ל לא הסכים עמו להתמין בעבודה על המלחן והנוטה, אללו יס' איה שיה' יקדים את עבודתו בתורה ובתפלה, אף שכלי המלחן אינו מקבל חיות אלקית ממש, כמו שהולך כסוף שבע אטיו מתעכל במשיו, מ"מ יסול להשיג ע"פ מה למלחן, וכמ"ס (תהלים לז) "עשנו ואלו כי טוב" וגו', וללמד זה הקדים את אפרים לפני מנשה.

התועלת שבעבודה, מכל מקום יתכן להוליד את הצמאון על ידי העבודה עצמה, בבחינת "מעטו וראו כי טוב ה'".

יוסף הצדיק העדיף את בחינת "מנשה", המסמלת צמאון הנפש, וסבר להקדימה כתנאי בל יאחר לפני בחינת "אפרים" - שהיא פרייה והרחבה של הקדושה. אך אביו יעקב לימד שאין ענין להתנות את הדבר בכך, ולמנוע חלילה את העבודה עד שיוולד הצמאון, כי יתכן גם לעבודה עצמה שתביא צמאון בעקבותיה.

לזכר עולם יהיה צדיק

גליון זה הונצח לזכרו ולעילוי נשמתו הטהורה של רבינו הגדול, בקי בכולא תלמודי בבלי וירושלמי, פזר נתן לאביונים, אב רחמן ליתומים ואלמנות וכל נדבאי לב, רועה נאמן ומסור לעדתו כמעט יובל שנים, משרידי אונאי יהדות פולין המעטירה, היה גאב"ד אנטווערפן יצ"ו הגאון רבי חיים ב"ר אברהם יוסף קרייזוויטש זצ"ל נלב"ע ביום ט"ז סבת תשס"ב לפ"ק ומנוחתו כבוד בהר המנוחות בירושלים עיה"ק תובב"א

הונצח על ידי הנדבכים הרגולים מוקירי זכרו הטהור
 הר"ר שמואל זעקסלער ובניו שיחיו

אמרות טהורות

"באפרים ובמנשה" – להתרחק מגאות וקנאה

ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים ובמנשה (מט, כ). יש להתבונן, הגם שברכם והילכם לשני שבטים כראובן ושמעון (לעיל פסוק ה), מה יתרון יש באפרים ומנשה וישראל יברכו את בניהם רק בהם, ולא יאמרו "ישימך אלקים כראובן ושמעון ושאר שבטי ישראל"; ועוד, למה לא אמר זאת לעיל בברכתם, אחר פסוק (טו): "המלאך הגואל וגו' יברך את הנערים" וגו', והמתין בברכה זו עד אחר ששם את אפרים לפני מנשה.

"והנראה, דהנה ידוע דכל התורה כלולה בעשרת הדברות (ראה רש"י שמות כד, יב), ועשרת הדברות כלולים בדבור האחרון, הוא 'לא תחמוד וכו' וכל אשר לרעך' (שמות כ, ג). ראה פסיקתא רבתי כא, יז: 'העובר על לא תחמוד כאילו עובר על עשרת הדברות', והוא להתרצות בגזירותיו ית' אשר מנע ממנו הטוב והוא הניתן לחבירו, ולחשוב כי הוא ית' הוא לבדו הודיע הטוב והנאות לכל אדם, ולא יקנא את חבירו. וכבר ידעת שהקנאה, התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם (אבות ד, כא)... והוא כאשר ישפיע הש"י טובה אל האדם, לא יבקש כזה תאוה וכבוד, ויבא להתנאות על חבירו בזאת הטובה, רק אדרבא יכנע לפני בוראו ויהשוב כי הוא מצד החסד מכבודו עליו".

והנה, יעקב אבינו כאשר שם את אפרים לפני מנשה, וראה שאפרים לא נתגאה בטוב אשר עשה לו, וכן ראה שמנשה לא נתקנא באפרים על כך, לפיכך אחר שראה זאת בירכם: "כך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים" – בלי גאון, "ובמנשה" – בלי קנאה על טובת חבירו. **אגרא דכלה**

"את אשר יאהב ה' יוכיח"

לא יסור שבט מיהודה – עד כי יבא שילה (מט, ח). "כי הכתוב אומר (משלי יג, כד): 'הושע שבטו שונא בנו, וכן הקב"ה עם ישראל, כי 'את אשר יאהב ה' יוכיח' (שם ג, יב) ולא יחשך

אמירה נעימה

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחי ימי יעקב וגו', ויקרבו ימי ישראל למות (מז, כח-כט).

לכאורה יש לתמוה על יעקב אבינו ע"ה, שנפשו חשקה כל כך בשיבת ארץ ישראל, למה אם כן נתעכב ובושש לשבת בארץ מצרים עד סוף ימיו, היה עליו לשהות שם כמה שנים עם יוסף, ואח"כ לשתא רגליו ולשוב אל הארץ. ובפשיטות יש לומר, מאחר שראה שיצחק אביו חי ק"פ שנה, סבר שיכול עדיין לשהות במצרים, וכמה שנים טרם יגיע לימי אבותיו ויחזור לארץ ישראל.

ולפי זה כך הוא שיעור הכתוב: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", ואם תקשה למה זה נתעכב שם כל השנים הללו, ויהיה כמשיב: "ויחי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה. ויקרבו ימי ישראל למות" וגו' – וכל מי שנאמר בו קריבה למות לא הגיע לימי אבותיו (רש"י) – ואם כן היה אנוס במה שמת שם ולא עלה קודם לכן לארץ ישראל.

הנאמן רבי ישראל זאבי זצ"ל אבי' חבדון (מובא בפיני דודי' להרחידיא)

אפרים ומנשה כראובן ושמעון יחיו לי. ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל וגו' ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם (מט, ח). כבר הקשו המפרשים על מה שאמר יעקב "ואני בבואי מפדן" אחר אמרו "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יחיו לי", ולכאורה אין כאן מקומו, והיה לו לאמרו לעיל כשביקש ממנו: "ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם", שם היה צריך להתנצל ולהצדיק עצמו על שלא קבר את רחל אמו במערת המכפלה.

ויש לומר, כי אמנם יוסף ידע כי שניהם, לאה ורחל, לא היו יכולין להיקבר במערת המכפלה, שהרי מה שהיה נקראת "קריית ארבע" הוא על שם ארבעה זוגות דייקא. וכיון שאי אפשר לשניהם, על כרחך הוא לאה קודמת לרחל, כי היא אשתו הראשונה. אבל עכשיו כשראה יוסף שניצלה הבכורה מראובן וניתנה לו, ואותא בספרים שעיקר הטעם לכך היה, יען כי מחשבתו של יעקב היתה מראשית תחילה ברדה, אם כן על כרחך היתה רחל העיקר והבכורה שייכת ליוצאי

שבטו ממנו, ועל כן 'לא יסור ה' שבט מיהודה' בכדי להזכירו תמיד ביראת ה' והכנעתו, 'עד כי יבא שילה' – מלך המשיח, ואז ימחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים' (ישעי' כה, ח), שלא יהיה שום בחינת יסורין בעולם כי אם שלום וברכה השקט ובטח, כב"א.

"ויט שכמו לסבול" – שתהא עבודתו שלימה ורצויה

יששכר חמור גרם רובין בין המשפטים וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויחי למס עובד (מט, טז). עיקר לימוד התורה צריכה להיות לשמה, והיינו שיכין רק כדי לעשות רצונו ית", ולא ירגיש כלל הנאת עצמו, וכדרך שאמרו (ר"ה כהנא): "מצוות לאו ליהנות ניתנו", ופירש": "כי אם לעול על צוואריהם". אמנם בחינה זו – לכל ירגיש שום תענוג – שייכת בראשית דרכו בעבודת ה', כשהעבודה עדיין קשה עליו, כי אז יכול לעבוד את הש"ת רק משום ציוויו ית', שהרי עדיין אינו נהנה מנעם העבודה. אבל כאשר עיניו שכלו נפקחות ומרגיש במתיקות ונעימות תורת ה' ומצוותיו ית', אזי נעשית לו העבודה למנוחה ושעשוע, וכאמרום (אבות ד, יז): "פה שקנה אחת בתורה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חי העוה"ב", ואם כן היאך אפוא תהיה עבודתו בשלימות לשמה. אכן, העצה היא שיעסוק בתורה ובעבודה עד שגופו יתעייף, ושוב לא ירגיש המתנות כשכבוד עליו העבודה, ואז תהיה עבודתו שלימה, ואף תיהשב לו לטובה ולעבודה שלמה במה שהרגיש בתחילה בנוגע ה'.

וזה הרמז: "יששכר חמור גרם" – לעבוד עבודת הקודש, וזהו בתחילת העבודה, אבל אח"כ בפקוח עיניו שכלו: "וירא מנוחה כי טוב" – שמרגיש כי העבודה מנוחה היא לו והיא הטוב הגמור, "ואת הארץ כי נעמה", רומז לארצות החיים, שמרגיש נעימות עליונה. מעתה כיצד תהיה עבודתו בשלימות, ועל כך אומר: "ויט שכמו לסבול", שכאשר כבר נתייגע והתנחל סובל ג"כ עבודת ה', ועל ידי זה "ויהיה" – כל עבודתו מקודם, "למס עובד" – עבודה שלימה ורצויה.

ב"ק מרן אדמו"ר מח"ר מבעלזא זי"ע (מובא בלקט אפרו קדוש מהרח"ה תשפ"ו)

הלציה, וכיון שראה יוסף כך, הוקשה לו למה אם כן לא נקברה רחל במערת המכפלה במקום לאה, ולכן היה צריך יעקב תיכף להצדיק עצמו שזה היה על פי הדיבור.

ויברכם ביום ההוא לאמר כך יברך ישראל וגו' (מט, כ). שתי התיבות, "ביום ההוא", הן לכאורה אך למותר, והיה די באומרו "ויברכם לאמר".

ונראה, דהנה מצינו (הובא ברש"י לעיל כא, יז) אצל ישמעאל שהיו מלאכי השרת מקטרגים עליו ואומרים לפני הקב"ה: "מי שעתיד ורעו להמית בניך וכו', והקב"ה משיבם: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו צדיק, אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דן אותו. והנה לעיל (בפסוק ח) כתיב: "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מן אלה" ופירש": "מהיכן יצאו אלו שנינו לברכה" – לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהיו ובניו ממנשה".

וזאת היא כוונת הפסוק: "ויברכם ביום ההוא", כלומר, יעקב בירך אותם **ביום ההוא** – לפי מעשיהם באותה שעה, שראה אותם צדיקים, ולא לפי העתיד.

ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי תחת אלקים אני. ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה וגו' (ג' יט-כ).

יובן במה שמצינו, שלפעמים הקב"ה מצרף מהשבה רעה למעשה, והאדם נענש על כך (עי' קדושין מז, ו) והטעם, מסתברא, כי מאחר שהקב"ה יודע מהשבות, אם כן לגבינו ית"ש נחשבת המושבה לחטא כמו המעשה, מה שאין כן בין אדם לחבירו, שאפילו אם יחשוב אדם רעה על חבירו, אך למעשה גומל עמו טובות, ואזי שלא ייענש על המושבה רעה, כי במה תזיק ממושבת הרעה אחר שבפועל אין מגיע לרעהו שום נזק על ידה, וכלל אינו מכיר במחשבתו הרעה כי אם כמעשהו אשר מוכיח המה לו. וזה שאמר יוסף: "אל תיראו כי תחת אלקים אני", ולפיכך מאחר ש"ואתם חשבתם עלי רעה" – רק מהשבה היתה זאת, אמנם "אלקים חשבה לטובה", ואם כן לא חטאתם נגדי כי אם במחשבה, אבל כמעשה היה טוב לו, ומאחר שאינו תחת אלקים אין לכם לירא מהמחשבה רעה.

ערכי נחל

יתרון דעת

חומר ענין כפילות התיבות בתפלה (א)

... הדין שלא לכפול את שם ה' או שאר תיבות בתפלה מבואר בשו"ע או"ח סי' ס"א ס"ט, והוא מיוסד על גמרא ברכות (לג, ב. לז, א) וסוכה (ג, ב) שמשמעותה היא ברורה באין ספק כלל.

החזרה על תיבות מסוימות (בק"ש ותפלה) בגלל תוי הגנינה נראתה במקרים רבים בדמיון המוגזג ביותר של כפירה באחדות ה', ובכל המקרים יש לגנות נהוג זה כהתלוצצות בדברים העומדים ברומן של עולם. כל קהלה הרוצה להיקרא בשם קהלה יהודית והיא מחשיבה את התפילה לדבר מעולה יותר ממשחק קל הדרת, בהכרח צריכה לא להרשות לבעל תפלה שלה לכפול תיבות בתפלתו. ואם איננו חוזר ממנהגו זה חייבים לגרש אותו.

שו"ת שמש מרפא להנה"צ ר' שמש ב"ר רפאל הירש זצ"ל (א"ח סי' ד)

... וכן מ"ש הרב מקינצקי כי השצ"ם בעונינו, הצד השוה שבדן עושים שלא עפ"י דין, שכולים תיבות ומאמרים בתפילת י"ח וכו', ודאי הצדק אחר כזה **ושייך רק כפילות במי שמפאט שפכו תחנונים מעמק הלב אומר ויחזיר ואומר... וגם זה בייחוד וכו'**, אבל השצ"ם עתה בעונינו שכולים ודברים להראות יופי נגונם ולהתנאות בקולם. זה ודאי דיבור יתר לגמרי **והוא הפסק גמור בתפילה**, וכלל זה הרי אמרו בברכות (לא, א) והמתפלל צריך שיכין את לבו לשמח' וכו'.

שו"ת בן מרת להגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל (ח"ב סי' יז)

כבר אמרו הספרים בגנותן של החזונים המנגנים שלא לכבוד שמים וכו'... ופעם אחת אירע לפני אאמ"ו (בעל מנחה חיים) ד"ל שכלל החזון תיבות קדושה וגער בו א"א ז"ל באמצע הקדושה.

תורת חיים (א"ח סי' גג סק"ה, יט"ש)

אסור לומר שמע שמע ב' פעמים וכו'. ומרמב"ם פ"ב (מהל' קרי"ש) מבואר דלא דוקא בשמע דה"ה **בכל התיבות ובכל הפסוקים** אסור לומר שני פעמים. ע"ש הדיט.

ערוך השולחן (סוף סי' סא)

וכל האומר מודים מודים משתקין אותו כו'. ובכלל יש **למנוע שלא לומר תיבה אחת שני פעמים** השתא לפני מלך בשר ודם או עושין כן, לפני מלך מלכי המלכים **הקב"ה לא כל שכן**.

על שאלתו אם רשאי לכפול התיבות והמלות ב' או ג' פעמים בתוך התפלה, וכן ב"קיום פורקן" וכיו"ב, אשיב, כי במקומות שאין לחוש להפסק כמו ב"קיום פורקן", מי שברך "וכי"ב **דבר מאוס הוא**, כי מי יזין לומר עלגים לכפול המלות הרבה פעמים לפני מלך בשר ודם, ועל אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ובתוך התפלות שאין רשאים להפסיק, לכפול המלות לכבוד הגנינה הוי הפסק גמור, וגם משנה מוטבע שטבע חז"ל, אבל מה אעשה אם בעוה"ר היראה נתמטטה והעזות וגוברת, עושים מה שלבם חפץ ואין משגיחים לדברי חכמים... ודעוהו כבכריבא נגד זה ולית דמשגח ב. אנכי לא הלכתי עד הנה לבית הכנסת בעת שהקאנטאר ומשוררים עושים השחוק, וראשי הקהל דפה היו אצלי לשאלני, והשבת להם **כי תפלה כוז תפלה, ואסור לענות אמן אחריו, וכן אסור לומר קדושה עמו**, ותפלה כוז כשר שחוק בבית טרסיות וכו', וכל אפונה כי כן בכל שאר הקהלות במקום שהרבים יראים כקוף בעיניהם דבר זה. אבל דבריהם אינם נשמעים וכו'. ותפילתי כי יערה מרומם רוחו עלינו וה' יטהר לבות בני ישראל ויקיים בנו מקרא שכתוב (מלאכי ג, כד) **והשיב לב אבות' וכו'.**

שו"ת פקודת אלעזר להגאון רבי אליעזר לעו זצ"ל אב"ד אהלה ואונגור (א"ח סי' כח)

מאוד ה' והגה"ק הקול אריה' ממאס החזונים והמשוררים, ובפרט אלה שכללו התיבות, ואמר **שהם גורמים עניות רח"ל**.

תולדות קול ארי' (מנהגים אות ח"י). ועי' ב"קצת המטה' על המט"א סי' תרכה סק"ג שאין להביא ראה מצדיקים קדושים עליון שכולים תיבות בחייתם ש"ן, "דבוראי מי שכותנו לשמים ומרוב דביקות העבודה ודבוחתו כופל תיבות, ליכא קפידא. אבל החזנים שעושים כן שלא לש"ש, רק כדי שהיגיון יעם יותר בעיני העם, זה ודאי אסור", עי"ש.

הנה דברר החזנים שכולפין איזה תיבות בחזרת הש"ן, ודאי אין רוח חזנים נהוג מהם, וכבר צווי קמאי דקמן ולא הועילו החזנים עושים את שלהם, אף חזנים שומרי תורה וכו', כמו שיש חזנים שאומרים ב"שמחו": "קוראי עונג שבת, וקדשתו שבת", ומסתבר שהוא הפסק. וכן יש שאומרים בברכת יצר "כי הוא לבדו פועל בגבורה, כי הוא לבדו עושה חדשות" הוא הפסק, כיון שאינו אומר כסדר הברכה. ולענף אם צריך לחזור לראש הברכה נראה לפום ריהטא שבאם יש פירוש להדברים שאומר כגון "כי הוא לבדו" אין צריך לחזור לראש. ואם יש פירוש שקר כגון "יתענגו מטובך שבת", צריך לחזור לראש, שה"מטובך" קאי על מטוב הקב"ה ולא על מטוב שבת. ואם אין פירוש כלל להדברים תלמיא אם לא דה"ב במתכחל אל על ידי רהיטות הגנינה אמר, אזי זה רק באיתקל מלוליה שא"צ לחזור. ואם בכונה יסד לגנן כן, **הוא כאומר בעלמא דברים אחרים** שצריך לחזור.

שו"ת אגרות משה (א"ח סי' כב, עי"ש) **ח"ג סי' יח**, ועי' הליכות שלמה פ"ט סי' ט

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משה מרגליות זי"ע – בעל ה'פני משה'

יומא דהילולא י"ב טבת (תקמ"א)

"מעיד אני עלי שמים וארץ כי הפירוש על הש"ס הזה (תלמוד ירושלמי) שפרשתי הוא אחר החקירה והעיון והשקידה והיגיעה כי רבה, בערב היא באה ובבוקר היא שבה לחקור ולעיון ולחפש בכל חדרי הש"ס הזה ובכל התוספתא ובכל סדרי הש"ס הבבלי עם שיטת הגאונים ז"ל ופירושיהן כפי אשר השיגה ידי וכחי..." לאור עדות נאמנה זו שהעיד הגה"ק רבי משה מרגליות זי"ע על עצמו (במראה הפנים, ירושלמי שבוטע פ"ז חי', ד"ה רבי חנינא) – אשר אמנם לא אחת כתב בסגנון **"ולא נמצא זה לא בכל התוספתא ולא בכל הש"ס דהכא ולא בכל הש"ס דהתם..."** (שם, דמאי פ"ה הי"א) – אין כל פלא שנתקבלו חיבוריו הגדולים והמקיפים על התלמוד ירושלמי אצל כל עדות ישראל, ולא עוד אלא שהדות להם היה תלמוד הירושלמי לקנין הרבים, כידוע, כי בלעד "לא רבים יחזמו להבין ולהשכיל אמרותיו, באשר תהלוכותיו ולשונו הסוגיות נבדלו מהתלמוד בבלי אשר הורגלו בו" – כדברי הגאון בעל ערוך לנר זצ"ל (בהסכמתו לסדר זרעים).

השבו מלאו רכ"ו שנה להסתלקותו דהאי גאון וקדוש אשר בכל הארץ יצא קו תהלתו כמרא דכולא תלמודי, הבה נעלה וזכרו בקצירת האומ"ר.

והאיש משה:

אור שמשו הופיע בעיר קיידאן שבחבל זאמוט אשר במדינת ליטא, בה נולד בשנות הת"ע, לאביו הרבני התורני רבי שמעון מרגליות זצ"ל, שהיה מאפירתי ושוועי העיר, וביתו היה בית ועד לחכמים.

עודנו באבו כבר ניכרו בו מדות טובות וטוהר לב, כשמות ענוה ויראה מלבשתו. תשוקת לימוד התורה פעמה בקרבו ורוב שעות היממה ישב והגה בחוקי חורב, כשרבים וגם שלמים ומופלגים בתורה השתוממו לשמוע מפיו חידושים נפלאים הראויים להיאמר מפי איש גדול בשנים.

בשנות אברכותו, היה יושב ועוסק בארבע אמות של הלכה, עד שנתעלה הלך וגדל בתורה, וכששמעו הלך לפניו נבחר לכהן כרבה של עיר מולתו וגלילותיה, בה הרביץ תורה לתלמידים הרבה, ומבית מדרשו יצאו גדולי ארץ וגאונים עולם.

גם גאון ישראל וקדושו רבי אליהו מווילנא זי"ע למד אצלו בהיותו ילד בן שבע שנים. היה זה כשנשלח למקום תורה, לעיר קיידאן, ללמוד אצל רבינו הפני משה, שהכניסו תחת צל כנפיו משך זמן של רבע שנה ולמד עמו בבית המדרש הגדול שבעיר, עד שראה כי הבן יצא, לעוצם חריפותו ותפסתו, אינו צריך לקחת לקח מפי מורים.

את גודל הערצתו אל אלוף נעוריו הביע הגר"א אף בחלוף כעשרים ושמונה שנים, כשחזר הפני משה' מאמשטרדם, בה הדפיס את ספרו (נדלהק), ויחן בדרכו את פני העיר ווילנא, ויצא הגר"א לקבל את פני רבו במקום אכסנייתו, בבית הגביר רבי אליהו פעסעלעס, ועשה לו כבוד גדול, בעבור אותם ג' ירחים שלמד אצלו (נילות אליהו עמ' כא).

כן מסופר שכאשר הזכיר פעם הגר"א את מאמר התנא רבי חנינא (תענית ז.) "הרבה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם" – התבטא ואמר: "הרבה למדתי מרבתי – זהו מורי ורבי בעל פני משה' שהראה לי דרך בלימוד הירושלמי..."

בהתקרב לשנות הבניה, גמר אומר לנטוש את כסאו הרם בקיידאן ולעלות ולחונן את ארץ הקודש, בכדי להתקדש בקדושה של מעלה, ולהתמסר כליל לתורה ולעבודת ה', גם אם מתוך הדחק.

עם גבור תשוקתו להגיע אל ארץ חמדה, לקח לו למורה דרך ביים התלמוד את התלמודא דהני בני מערבא, שטוהרו רוחו וזך שכלו היו לו למשוט, לעבור ארחות ימים, לפרש ולחקר דברי הירושלמי המוקשים, וכמו שמתאר במליצת לחנוה בהקדמתו לסדר מועד, ש"הוא סגור ומסור, אשר לו שומה ולא שור איגור, דיפרקניה צריך נגר בר נגר, שר חמשים וחכם חרשים החרש והמסגר, בשעה שפותח בו נעשה כחרש, כי אבני נור מתנוססות באין שואל ואין דורש, וכי דרש ידרשנו, והנה רחק ממנו, כל יוכל לעבור באניות שיט וצי אדיר לא יעברנו, יען עממוהו כל טוהם, והיה חוות הכל כדברי ספר החתומים", אי לכן **"ותני אל לבי ורוחי שחרתי בקבירי, אמרתי אעופה ואשכונה יעבור עלי מה וארצה ואשיגה נא..."** ואל קצבי הרים ירדתי לתפוש משוט לשוט בלב ימים התלמוד וספרא וספרי ותוספתא ופוסקים ראשונים ואחרונים..."

לרגלי כל זאת החל האי תנא ירושלמא לנוע על ציר פרשת "אלה מסעי", כאשר במשך עשרות שנים גלה ונדד על פני ערים ועיירות, ממקום למקום בארצות תבל, בעיקר בלילאליא חולאנד אשכנז וצרפת, בהן ליקט ואסף כתבי ידות מפירושים קדמונים "אשר לא נמצאו במדינתנו..." וכן מצאתי התוספתא בכ"י של קלף ישן נושן **ויתר מאלף שנה**, ומוגה בנוסחא דיקנית

משה' על סדר זרעים ומועד... ומה יקרו דבריו אף כי לא נראו עוד על פני תבל, כבר ידענו את האיש משה, גדול היה ליהודים, וכל דבריו מחמדים, ית' ה' כי נזכה לראותו, ונזכה ללמוד וללמד מתוכו".

עוד שנים מחיבוריו: **"פני המנורה'** על התורה [עליה הוא מעתיר במראה הפנים' (ר"ה פ"ד הי"א): "וואם יזכני המקום ברוב רחמי ורב חסדי להוציא גם החיבור הנזכר לאורה ויראו וישישו הלומודים בו ומבייניו על קו האמת ומודים אחר העיון בדבר, כי שם ימצאו דברי חריפות בהלכה ודברים מתוקים בדברי אגדה וחרוזים זה לזה..." **"ויאמר מים חיים"** על בבלי שבת ועירובין, לא זכינו לאורם ולא נדפסו מעולם, וחבל על דאבדקי".

"ימית שם משה עבר ה"

במשך כל השנים ולאורך כל הנדודים לא שכנו געגועיו לארץ הקודש, וכפי שנתן ביטוי להמייית נפשו כמעט בכל הקדמותיו: "המקום יזכני להוציא כולם לאורה ומהכה ומצפה לבוא אל ארץ הקדושה במהרה, אם כה יאמר ה' המשייע להבאים לטהרה". במכתב מימי שהותו בליוורנו, הביע את תקוותו העזה ש"יבקר הימים דעתי בעזרת האל-ל ללכת מכאן למדינת ליוואנט, ומשם פני מועדות ללכת אל ארץ הקדושה..." (הואם בס' שנות דור דורי אספת גנים ח"ב, ירושלים תשס"ד, עמ' קכא).

ברם לא זכה לכך, כי כשמלאו לו שנות אנוש, שבעים שנה, רגלוהו דבר נש היו מתנבלין ביה, וכבואו לעיר בראד, בדרך נדודיו אחר חיפוש אמצעים להוצאת פירושו על סדרי זרעים ומועד ומכירת ספריו, נחלה פתאום ובתוך זמן קצר נתבקש לישיבה של מעלה ביום י"ב לחודש טבת תקמ"א לפ"ק, והובא למנוחת עולמים בבית העלמין הישן דשם, אצל האב"ד הגאון רבי יוסף שאצקיס זצ"ל⁵, אשר נתקיימה חפצו, בבחינת "רצון יראיו יעשה" אותו הביע קודם פטירתו, עשר שנים קודם לכן (ביום כ"א טבת תקל"א), וכפי שנמצא כתוב ב"פנקס הקלוי רבתי דק"ק בראד בהאי לישנא: "הרב הגאון מבראד רבי יוסף שאצקיס קודם פטירתו אמר, רצונו אחר מותו לשבב אצלו שכן שיחיה בקי בירושלמי כמו שהוא בקי, בכדי שיוכל לפלפל עמו בירושלמי, ונפטר. ואח"כ עשר שנים מפטירתו בא אחד לכאן בעהמ"ח ספר 'פני משה' על הירושלמי וספר 'פני משה' בידו כדי למכור לבעלי הבתים בעיר בראד, וחלה ונפטר בכאן בהאספיטאל ונקבר אצל רבי יוסל הנ"ל". **זי"ע.א.** **נערך על ידי ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ.י.**

- ראה הסכמת הג"ר זלמן זאב זצ"ל מגיד מירשם דוויילנא על תלמוד ירושלמי (מהדורת יצחק תרכ"ז): **"הגאון המפורסם בעל פני משה', הוא היה אלוף נעוריו של אדוננו הגאון החסידי רשכבה"ג מוה"א אליהו מוילנא יע"א וזה"ה"**. ועי' בקובץ "שורוק" (ח"ה עמ' תשס, הטרם 54).
- לא ידוע אדוותיו מנשט מאומה, כי אם זאת שנולד לאביו רבי יהודה לב זצ"ל ובא מעיר ויזניצא שבפולין והתגורר בפולצא שבאשכנז, ונפטר בשנת תצ"ג לערך. הוא היה מראשוני המפרשים של התלמוד הירושלמי – אשר פירושו לסדר זרעים עורר את לימוד הירושלמי באשכנז, והביא בעקבותיו לחיבורו של פירושוים הגדולים ח"קרבן העדה' ופני משה' בתחילה הו"ל את פירושו עמ"ס שקלים בפד"מ תמ"ט, ובשנות חילי באמשטרדם את פירושו על כל סדר זרעים. בהסכמותיו מצינו גדולי דורו שבבחו. הגאון החיד"א כותב עליו בשע"ג: **"שמעתי אזני מהפגנת שקידתו וקדושתו"**.
- הגר"א זי"ע כתב את הגהותיו לירושלמי על גליון הירושלמי שעם ביאורו של הרא"פ, ואף הביאו בביאורו על שו"ע בכינוי "המפרש", ורגלים סדר שבחרבה מקומות שקישר הגר"א בביאורו לירושלמי זרעים, כתב על ביאור מהרא"פ. וקרא בפ' כל המעשרים בשם "המפרש", ובשלושן דקיקים: "הצדיק המפרש" (עי' בפיה"מ להרה"ק מהר"א מקאמאדארנו ע"ש).
- נחתנה בפי גדולי דורו בשם **"תנא ירושלמי"**. נולד בברלין לאביו הג"ר נפתלי הירש זצ"ל מגזע היחס משפחת מירלס-נימארג המפורסמת, ממנה יצאו גדולי תורה, פרנסים ומנהיגי העדה, שתורה וגדולה התאחדו על שלחנם. הג"ר דוד שימש ברבנות בק"ק דעסוי ובק"ק ברלין והמדינה. את כל חייו הקדיש לפירושו הגדול על הירושלמי – קרבן העדה' ושיירי קרבן, על סדר מועד נשים ומיקין, עליו העיד ג"ס הג"ר העשיל זצ"ל אב"ד ווילנא בהסכמתו: **"לא נעשה חיבור כמוהו מימות מאור עיני הגולה רש"י זי"ע"**. את פירושו על סדר מיקין לא זכה לסיים כי נפנה נרו בטרם עת, בהיותו בן י"ה שנה, בכ"ב שני תקנ"ב לפ"ק. הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע קשר עליו מספר מה, על אף ש"כל הכרתיו, מכל מקום ספרו מוילנא' שימש ירושלמי מביש שהיה מתמיד בתורה, וחברו מתוך יגיעה של תורה והוצאן ב"פופתי" (ישיבות דבש' ח"ב דרוש א').
- בקובץ התורה' (שהו נגליו ה-ה, אדר תשמ"ז, עמ' יח), הובאו כמה חידושים ממנו עפ"י כתב יד שהעתיק תלמידו, והיונם כפי הנראה מתוך חיבורו 'באר מים חיים'.
- "גאון עצום ואמיתי, סיני ועוקר הרים וטחון זו בבו בסברא, נשיא ישראל ופוליס דתורה" (מליצ' אש' כ"א טבת). בשנת תקכ"א נבחר לאב"ד דק"ק בראד, על מקום הגה"ק רבי יצחק הלוי איש הורוויץ זי"ע שנובר לכהן בעיר אה"י. מנד בפרשת היגס מקליווא' לימן הג"ר יצחק ליפשיץ זצ"ל אב"ד קליווא, ותמנו בו חזמי הקלוי. הסכמותיו פוזרות בספרים רבים משנות תק"ק, בתוכנם על הספר 'תוספת שבת' להגאון רבי רפאל מייזלש פמאריצ' (פפד"א תקכ"ז) וספר 'אזה"ל יוסף' להג"ר יוסף אב"ד פודקאט' (אלקטני תקכ"ז). הוא היה גיסו של הגניד המדומם ר' יעקבאק מדובנא ובראד (בן הג"ר יצחק מלובלין) ששימש בתור פרנס דק"ק בראד, ונפטר ביום י"ח אלול תצ"ו חותנם של הגאונים הגדולים רבי מנחם מאניש הורוויץ, והנידע ביהודי זי"ע.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת ראש השנה בענין "מצוות צריכות כוונה" (א)

במכילתין (דף כח) מצינו כמה אמוראים דס"ל דמצוות אין צריכות כוונה, כגון: שלחו ליה לאבדו דשומאל, כפאו ואכל מצה יצא וכו'. אמר רבא זאת אומרת התוקע לשיר יצא וכו'. בהמשך מביאה הגמרא שרבי זירא אמר למשמשו: "איכון ותקע לך, אלמא קסבר שומעו בעי כוונה". ומבארים רבים בשיטת רבי זירא דס"ל דמצוות צריכות כוונה (עי' בעל המאור ומלחמות בסוגין, והשגות הראב"ד על בעה"מ; הרא"ש בפסקי סי' י ובתוספותיו בסוגין; ריטב"א בסוגין; רבינו יונה ברכות פ"א). אולם הרבה ראשונים ביארו בשיטתו, דאף אם סבר דמצוות אין צריכות כוונה, שונה הוא לענין המוציא את אחרים ידי חובתם, שצריך כוונה להוציא (עי' רשב"א בסוגין; ספר העיטור הל' שופר; תוס' הכא כח; ד"ה אבל. ועי' שו"ת מהר"י בן לב ח"ב סי' פה ובטורי אבן; בעה"מ ור"ן כאן בשם י"מ, ועוד).

להלכה, נקטו ראשונים רבים (הרמב"ן בסוגין, רא"ש שם; ר"ן פסחים שם) כרבי זירא שמצוות צריכות כוונה, ולאידך גיסא, נקטו הרבה ראשונים (בעה"מ ורשב"א בסוגין; אור זרוע הל' ר"ה סי' רסא. ועי' ר"ן על היר"ק בסוגין) דאין צריכות כוונה, כי לדבריהם גם ר"ז סובר כן, ודבריו אינם מוסבים אי אם לגבי המוציא אחרים ידי חובתם. ולאור מחלוקת זו כתב המחבר בשו"ע (אורח סי' ס ס"ד): "ש אומרים שאין מצות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה". וובביאור פסק המחבר נחלקו גדולי האחרונים, האם פסק כן בתורת דריא, שנקט כדעת הראשונים שקיי"ל מצוות צריכות כוונה (כ"כ הא"ר סי' ריג, ועי' ביאהל סי' ס), או שהוא מתורת ספק, שהכריע לעשות מספק לחומרא (עי' פמ"ג פתיחה כוללת הל' ברכות השחר ד"ה עה; מדה ה"א סי' כג; שו"ת מנ"מ מ' כלל סא).

סוגיא זו ארוכה מאד, ולא נוכל להחליט עליה על בוריה במאמר אחד או שנים, על כן אמרנו לדון אך בכמה נקודות מסיקיות. ההנהגה לה"ד מצוות צריכות כוונה, הקרוי האחרונים במקור הדבר איה ומנץ יליפנין ליה, זאת ועוד יתכן שדן זה אינו אלא דין מדרבנן, ואילו מה"ת יוצאים ידי חובה גם ללא כוונה. ה**לבוש** (סי' ס אות ד) כתב: "קיי"ל מצוות צריכות כוונה, כדילפינא מקרא לקמן סי' תקפט... כלומר כשיעשה המצות צריך שיכון לצאת בעשיית אותה מצוה, **הפרי מגדים** (א"א סי' ס סק"ג) הביא את דבריו, וכתב שבס"י תקפט לא ביאר דבר זה, ולכן אין אנו יודעים מקורו טהור, ומסיק הפמ"ג: "**כעת לא מציאתי אי מן התורה מצות דאורייתא צריכה כוונה, או מדרבנן**". ואמנם, כד"ב כבר הקדמנו להסתפק גאוני הדורות כמו הגר"י **אלגאזי** בספרו 'קדלת יעקב' (ארעא דרבנן אות קפב, וכן ה**ישועות יעקב** (סי' ס סק"ג) שכתב: "סתפקתי בדין מצות צריכות כוונה, אם הוא מה"ת או רק מדרבנן, כי אין זכר לדבר זה בתורה שיעטרכו כוונה למצות, וא"כ אפשר שאפילו מי שסובר מצות צריכות כוונה אין זה אלא מדרבנן..."

האחרונים (שו"ת יהודה יעלה אורח סי' קעג; שו"ת עמודי אש סי' כלל ד, ועוד) ציינו לדברי הרשב"ם (פסחים קד' ד"ה מצה) שמשמע מדה שהוא מן התורה (עי' שו"ת חזן שעבדיה סי' טז). מאידך, יש להביא דברי הרבינו יונה ונמצא לאחרונה בכת"י, והודפס בספר הזכרון על הגר"ח שמואלבין הוצאת מכון ירושלים, וכן נדפס בספר נפדר בשם 'סדר פסח לרבינו יונה ד"ל', שכתב בתור"ד: "... ואע"י דס"ל לרב הונא מצות צריכות כוונה, מ"מ כבר נפק ביה מן התורה אע"פ שלא נזכרין לצאת, דס"ל לר"ה מצות צריכות כוונה מדרבנן, אבל לא מן התורה".

בפוסקים האחרונים מצינו כאלו שציידו שאינו אלא מדרבנן (שו"ת קול אליהו סי' לה; חזרה גבר עמ"ס הוריות לב; הגר"ש בשר"ת טוב טעם ודעת תליתאה ח"ב סי' קכו ובשו"ת שנות חיים, שו"ת ט"ם סי' מז; שו"ת תורת חסד אורח סי' מט אות כ; שו"ת בנין עולם סי' יח, ועוד). אולם יש גם שציידו שהוא מן התורה (שו"ת שמש צדקא אורח סי' כט; עי' שו"ע הרב סי' ס ס"ה תעה סכ"ט; הגר"ש בשר"ת האלף לך שלמה אורח סי' שע, ועוד).

הדרך פיקודין (הקדמה א וע"ש נפ"מ להלכה בשאלה זו) בשדן בנושא זה כתב: "ולדעתי יש כמה פוסקים בתורה מורים על זה, בפרשת תבא (כו, טז) 'היום הזה ה' אלקיך מוצץ לעשות וכו' ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכך נפשך', הנה לב ונפש הוא כוונה המחשבה... ועוד לנו פסוקים רבים מורים על זה', ויש שציינו (עי' אמרי בינה אורח סי' די; שו"ת ערוגת הבושם אורח סי' קסא) שמקור הדברים הוא ממה שנאמר (דברים יא, יג) 'ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם' (עי' כלי יקר פ"ה בחקותי כו, ג). ומהר"א להביא דברי הקרן אורה (הקדמה למס' ובה"ס) 'ולא מציאתי כעת שרש דבר מזה, דמצות צריכות כוונה, ומנלן דאפי' דיעבד לא יצא. והיה נראה ד**מסברא** הוא דאמרינן הכי, דכל שאין מתכוין לצאת מתעסק בעלמא הוא, ומתעסק לכולי עמלא לא יצא כרתנן ברה"ל (לב) גבי שופר, וכן אם נחלש לשחק בו לא מיכבד מצותו. דעביד אינש לטלטל לולב ולתקוע שופר לעצמו דרך שחוק בעלמא, ובמה יוודע כי עשה מצות קונו, אם לא בכוחונו לשם מצוה, וליכא למימר בהו סתמא לשמה..." (ועי' שו"ת חסד לאברהם אורח סי' ט).

בשו"ת **בנין עולם** (שם) מצינו סברא הפוכה: "... דאטו כוונה נאמרה בתורה, עשייה הוא דכתיבא, וכל שעשה המצוה בשלימותה ותיקונה יצא. וסמך לזה, שהיה העושה עבידה כגון שאכל ביה"כ או חמץ בפסח או חלב חייב כרת, אפילו לא נתכוין כלל לעבור על מצות השו"ת, רק לתאוה יבקש נפדר למלא נפשו כי ירעב, אעפ"כ חייב כרת, א"כ לאידך גיסא המקיים מצוה מבלי לכוין לצאת ידי חובתו, שהדברים קל וחומר שהיה מדה טובה מרובה..."

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

פרטי דינים מהלכות ריבית

כבר כתבנו בעבר קצת מהלכות רבית, ואמרנו להוסיף עוד הלכות דשכיחי בזמננו:

א. **ריבית קצוצה** [דהיינו, ריבית דאורייתא, שהיא כשקוצבים מראש, בשעת הלוואה, את הסכום שהלוה יוסיף כשיפירו לו את ההלוואה], **אחד המלוה ואחד הלוה, פסולים לעדות מן התורה, ובריבית דרבנן - פסולים שניהם לעדות מדרבנן** (שו"ע חו"מ סי' סד ס"ו, ועיי"ש בפ"ת ובתניבות אי הלוה נפסל כשעדיין לא נתן הריבית, ורק כתב כן בסו"ר). ומהאי טעמא, **צריך להזהר בעדים שלוקחים לחופה שלא יהיו מלוים או לויים בריבית**, אפילו בריבית דרבנן, דפסולים לעדות עכ"פ מדרבנן (ועיי"ש בשי"ך סקט"יו לגבי הערב והעדים אי נפסלין לחעד).

ב. **יותם מחביו פירות**, כגון תפוחים, **מסוג מסוים, אסור להחזיר לו אותה כמות מסוג יקר הלוה, משום איסור ריבית**. ולכן אם לוה פירות שהם טבל, שלא הפרשו מהם עדיין תרומות ומעשרות, אסור להחזיר פירות שהם מתוקנים, שהופרשו מהם התרומ"מ, ואפילו לא התנה על כך בשעת הלוואה - אסור, וכיו"ש כשתתנה - דהוי רבית קצוצה (עי' ברית יהודה פ"ט"ו סי"ב. ומקורו בירושלמי דמאי פ"ו ה"ד, ועיי"ש במפרשים).

ג. **כמו כן, אסור להוה אדם מחביו תבנית ביצים מסוג קטן, אסור להחזיר לו ביצים מסוג גדול. אבל אם לוה ביצה אחת מסוג קטן יכול להחזיר ביצה מסוג גדול**, ואע"פ שיש בה תוספת גם בכמות, מכל מקום בביצה יחידה אין ניכרת טובת הטאה של ממון בסוג גדול יותר (עיי"ש בברית יהודה ח"ג).

וגרוא, הדוח הדין, **אם לוה מחביו תבנית ביצים מסוג קטן, אסור להחזיר חבילה של מספר גדול, אם שוה יותר**, [אן שלוח חבילה מסוג ב', שהוא סוג לא כ"כ טוב, אסור להחזיר חבילה מסוג א'], **אבל אם לוה פאמפער אחד קטן רשאי להחזיר מספר גדול יותר** (ואמנם, ישנן חברות שמייצרות חבילות פאמפערס, שכלל שהמפער גדל פאמפער גדל וחולק, חרי הכמות שיש בחבילה אחת - פחות וחולק. וזו גם הסיבה, שהמחיר של כל הגדלים - שוה [אן כמעט שות]. ובאופן כזה לא חוי ריבית).

ד. **אם לוה מחביו תבנית ביצים, ונמצא דם באחת הביצים, מותר להחזיר תבנית ביצים, אע"פ שיתכן שבתבנית זו יהיו כולן כשרות**. ואמנם מדיני ממונות חייב להחזיר תבנית שלמה, אע"פ שבאחת נמצא דם, שכן זהו שוויה של תבנית ביצים (עיי"ש, ועי' מ"יש בשבט הקהתי חיו"ס תבט).

ה. **מי שלוח כמה ביצים, ואין המלוה והלוה זוכרים כמה ביצים לוה, או לוה מעות - ואינם זוכרים סכום ההלוואה, אע"פ שמן הדין אינו צריך להחזיר כי אם כמה שברור לו שודאי חייב, מ"מ אם רוצה להחזיר עד שיצא הספק מלבו, אין חשש של ריבית, ויאמר למלוה שאם מחזיר יותר מחובו, יאה העודף במתנה** (עי' ברית יהודה פ"ה הע' לה בשם סי' תמינע טוב להראב"ד סי' ס ש"כ; שאם רוצה לצאת ידי שמים מפני שחשש שבמ חייב לו, אין חשש רבית, עיי"ש. ואמנם סוג יותר שיפרע החוב שודאי חייב, ואחר כמה ימים יתן ההפרש, ויאמר לו שנתן לו יותר כדי להוציא הספק מלבו, עיי"ש).

ו. **חמץ לפני הפסח** - יש מי שאוסר ללות לחם לפני פסח על מנת לפרוע אחר הפסח, כי בימים הקרובים שלפני הפסח החמץ קול יותר. מכל מקום הלכה למעשה כתבו האחרונים שיש צורך לחוש לזה, ולכו"ש אם לוה בר מועט אין צריך לחוש (עי' שו"ת אורח סי' תג ס"ב שהע"ז סק"ד. ועי' דברי סופרים סי' קסב סק"ח; ברית יהודה בעיקר דינים פ"י"ב סי"י ובהערות שם).

ז. **אם לוה מחביו פירות שביעית על מנת לפרוע מפירות שמנית - אסור**, כי פירות שביעית זולים יותר, שמוגבלים בכמה דברים וצריך לשמור בקדושה, ואינו יכול לעשות בהם כל מה שחפץ. **אבל אם לוה פירות שביעית בלא תנאי, מותר לפרוע בפירות שמנית** (עי' ע"ז סב; ובתוס' שם ד"ה יאזח; ברית יהודה פ"ט"ו הע' ז).

עלי ספר

מנחת פתים על שולחן ערוך אור"ח ויו"ד - חידושים וביאורים מאת הגה"ק רבי מאיר אריק זצ"ל אבדוקי טרטא, בעמ"ח שו"ת 'אמרי יוסף', 'סל תורה' על מסכתות הש"ס ועוד. יצא לאור ברב פאר אדיר, בתוספת מרובה מחידושי רבינו שלא נכללו במהדורות הראשונות, והערות מאת הגה"צ המפ"י רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זצ"ל - תלמיד רבינו המחבר זצ"ל, על ידי הרב מרדכי דוד צוויבל, אנטווערפן. ירושלים תשס"ו (ב"כ).

עושין בשמחה על ברית מילה - לקט דיבורים קדושים מחז"ל חק, ספרי הראשונים והפוסקים, וספרי מוסר וחסידות; אמרות השוים לכל נפש, הדרכות והתהוות, עובדות וסיפורי צדיקים המסייעים לקיום מצות ברית מילה מתוך שמחה של מצוה, ובהם יבואר מעלת ימי ההנכה לברית מילה; שבת שלום זכר; הלילה שלפני הברית; עבודת אבי הבר; הכנות ותפלות המוהל והסנדק; כונת המצוה לאבי הבר והמוהל; השפעות הברית על אבי הבר, על הרך הנימול ועל כל המשתתפים בה; סדר הבית, סעודת המצוה, שלשלי למילה, ועוד הרבה; השפעות המצוה מסודרות לפי סדר א"ב. נלקט ונערך להפליא בידי הרב חיים הרבסט, ויצא לאור ע"י הוצאת הספרים "נפשי חולת אהבתך", ירושלים תשס"ו (ג' כרכים).

משמרת הטהרה בי חלקים - יסודי הלכות טהרה, שורשיהן, פרחיהן ודקדוקיהן, מבוארים באר היטב; בסופם חידושים עמ"ס נדה ועל סדר השויע' של"מ קצ"יה מסודרים בצורתא דהלכתא, בצורת המשפ"ש שח"צ ובה"ל. חיבר הרב"י משה מרדכי קארן, ירושלים תשס"ד.

מקרא קודש הקריאה המותרת והאסורה בשבת - פסקי הלכות, ביאור שיטות הראשונים והאחרונים, ביורו וליבון יסודות דיני קריאת שטרי הדיטות כולל דוגמאות רבות הנוגעות למעשה, ובסופו קונטרס המוקצה; ובו כללי דיני טלטול כתבים האסורים בקריאה בשבת. יפה עשה בעטו הרב יוסף שלמה בייפוס. מהדו"ח, ירושלים תשס"ד.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' ישע"י שלאמאביץ שליט"א לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו יוסף שלום נ"י עב"א תתי' במזל טוב ובששית טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקדוש בביהמ"ד דחסיד באבוב	הרה"ח ר' מנחם מענדיל ווייס שליט"א לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמו יעקב אוביץ נ"י במזל טוב ובששית טובה ומוצלחת	הר"ר אביגדור הכהן קאטצבורג הי"ו חתן הרה"ח ר' פינחס אברהם מייזעס שליט"א אברק' האג לרגל שמחת ארתל הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלוט זכר יתקיים בביהמ"ד דחסיד בעלזא (המרכז)
ברכת מזל טוב לכבית מוגשת בזה קרם האי גברא רבה ויקריא חובב חיוברים מחובמים	היוודע פרטים בנוגע לספר " בארה של מרים " על הלכות מקואות מהגאון האדיר רבי שלמה דרימור מסקולה זצ"ל מו"ס שו"ת "בית שלמה" מתבקש להתקשר ל - 00 972 57 3110057	שלום לתבנית - להפצת תורת וחסידות מזל טוב וגדיא יאה ברכת מול טוב נביע בזה קרם ירידינו היקר איש תבונות, ברוך בהסודות, בתורה ובחסידות לו עשר ידות, מרביץ תורה ברבים ומטעימנו ב"לקח טוב" זה שנים רבות, האי ספרא רבה גבר אוריין הרה"ח ר' משה מונד שליט"א לרגל השמחה משהו בהולדת הנזמה תתי' - אצל בנו האבר"ך כמדורשו אורי' שלמה יוסף נ"י - ב"ב ויהי רצון לאי' לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת דקדושה כעתירת וברכת חברי המערכת חברי ההנהלה

עלילם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת שמות			
כ"ב טבת תשס"ז לפ"ק - שנת י"ב גליון תקנ"ג			
ר"ת	מו"ט	ה'תש"ז	אנא דורפער
18:13	17:57	16:41	לונדון
17:29	17:14	16:00	מאנשטער
17:29	17:17	16:00	ציריך
18:12	17:51	16:40	ווינ
17:37	17:17	16:05	אמסטרדם
18:09	17:52	16:34	פאריז
18:34	18:12	16:59	פראנקפורט
18:03	17:43	16:29	

מברכין התורה: רח"ט שבט ביום שבת
המולד: ליל ה' בשעה 22:33-10 הלילה

תורתן של ראשונים

"ויעש להם בתים" - מי עשה, למי עשה ומה עשה?

ויחי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים (א. כא.) על פי דקדוק הלשון היה צריך לומר "ויעש להם בתים", שמוכר על המילדות. אלא ביאור הכתוב על דרך הפשט הוא: "ויהי כאשר יראו המילדות את האלקים ויתר מיראת המלך, ויהי מחיות את הזכרים, ויעש להם בתים" - לישראל, כלומר שהושיב להם שומרים והעמיד בית מצרי אחד בין שני בתים של ישראל, כדי שלא יוכלו להסתיר הילדים מהם.

"ויעש שפירשו, 'בתים' - בתי בלאים (בתי סוהר), שיהיו סגורות שם לעולם" (ועי' בענין זה בפירושי הר"ם, המור, הרשב"ם והחזקוני).

לפי פירושים אלו מוסבת תיבת "ויעש" על פרעה. ולפי דרשת חז"ל (סוטה יא: שפיר א. בא ועוד) "ויעש להם בתים" - בתי כהונה ולויה ומלכות, קאי "ויעש" על הש"ת, ותחזור מלת "להם" על המילדות, "ויהי לו לומר להם, כי כן משפט הלשון בנקבות, וכן הזכיר למעלה (פסוק יח): 'ויאמר להם מדוע עשיתם', אבל מצינו כי הוא דרך הכתובים במקומות, כי כן מצינו (לפסוק ב. יז) 'ויבואו הרועים ויגרושם', ואחר כך הזכיר 'ויעש' וישק את צאנכם" (רבינו בחיי (עניני).

משה רבינו היה בכר פה וכבר לשון - כדי שלא יאמרו שכולם נמשכו אחריו בגלל צחות לשונו

ויאמר משה אל ה' וגו' לא איש דברים אנכי וגו' מה מאז דברך אל עבדך כי כבר פה לשון אנכי (ה. יז). ידועים דברי חז"ל (גדרים לה) שאין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ועניו, שכל מעלות אלו היו במשה רבינו, ואם כן לכאורה תמוה, הלא אין שום מעלה שתורה יותר ראויה לנביא מואת, להיותו צריך לדבר תמיד בפני עמים רבים, עד שהיותו נקרא נביא נגזר מלשון "נביא שפתים" (ישעי' נג. יט), ולמה אם כן אחרי שנבחר משה רבינו לנביא לא הוסר כובד פיו ולשונו. ואמנם הוא עצמו תמה על כך באמרו: "לא איש דברים אנכי וגו' מה מאז דברך אל עבדך" - למה אחרי דברך אל עבדך לא הוסר כובד פיו. "ולא השיבו הש"ת בזה רק 'מי שם פה לאדם' (פסוק יא). ולפי הנראה אין התשובה על ענין התשובה כלל" וכו'.

"והתשובה על זה, כי מהיות התורה וקבולה דבר היותר גדול שאפשר שיהיה במין האנושי, ראוי לעם שיקבלוה, שיתנתו הוראות חזקות שהתורה ההיא אמיתית, ושיסור כל ספק מאותן ההוראות וזמן הענין כולו בכללו, שאינו בא כי אם בכח אלקי. ועל ענין זה נמשך יציאת מצרים כולו, שרצה הש"ת שיתחדשו האותות בנאולה הרוי, שהוא בלי ספק התחלת התורה, למען ידעו כלל ישראל, כי הנמנעות בחק הטבע אינם נמנעות בחק הש"ת, כי זאת הפנה - היותה הנגולה בדת, וזו שיכפור אותה יכפור את הדת בכללה ויבטל גמול ועונש לגמרי. ובחיות זה קוטב התורה אשר עליו תסוב הנאולה שהיא הקדמה לתורה. רצה הש"ת שיתפרסם זה הדעת בארץ מצרים, לפי שהיא ארץ הרטומים ומכשפים, ומה שיבחנו שם שהוא דבר נמנע בחוק הטבע, וכי לא תספיק בו חכמת הכשף אשר הוא סוף מסעיפי ההכחמה הטבעית, ראוי שיאמר שהוא נעשה בכח אלקי בלי ספק, ושהנמנע בחוק הטבע אינו נמנע בחוק הבורא. ואילו נתחדשו האותות והמופתים ההם בארץ נעדרת ההכמה, היה נשאר ספק בפנה היות עיניו, כי אולי יחשבו אנשים שכל האותות ההם נתחדשו בחכמת הכשף והם כולם אפשריים בחוק הטבע וכו'.

ולואת הסיבה נשלם משה בכל שלמות נביא, להאמין שענינו בכח אלקי, והוסר ממנו בחשגה גמורה הדיבור הצה, למען לא יחשב שהיות כלל בני ישראל וגדוליהם נמשכים אחריו, יהיה להמשכם אחר צחות דבריו. כמו שידוע שיאמר על מי שהוא צה הדיבור שימשיך לב ההמון אחריו, ושהדבר מונע - יהשב אמת. וזה הדבר כולו בהפך כמו שהוא כבד פה, כי גם האמת מונע לא יקובל כי אם בחוק הנגולה. ולואת הסיבה היה כבד פה וכבד לשון בהשגחה גמורה, לא שהיה דבר נופל במקרה".

דרשות הר"ן (הדרוש השלישי, ועיי' שם הדאך במאור תשובת הקב"ה 'מי שם פה לאדם' וגו'. ועיי' שם בדרוש החמישי)

לקח טוב

"בה תאמר לבני ישראל" - לפי דרגתם

בזה. מענה שיש בה מן הצדק וההגיון.

אלא שהמועין מענה זאת קצרה ראייתו. אמת, בראשונה יצליח להניע את צעירי תלמידיו לקראת חובתם הנרצה באמצעותם של המחמדים קורצי העין. אך כבואם בימים, כאשר יגדלו ויתבגרו, ולא תהינה עיניהם תלויות עוד אל דברים של מה בכך, כמה יניע את לבם אז. גם אם במשך הימים יחלף את שחרם בענינים גדולים יותר, הרי יגיע הזמן שגם אלה לא יניעו. ביום ההוא, גם אם ירצה להעניקם את המשמעות האמיתית העליונה, לא יהיה לבם פתוח אליה, כי עבר זמנם ובטל קרבנם.

שביל הזהב, איפוא, הוא למצוא אומנם אמצעים זמניים הקרובים ללבם הצעיר, ובאותו עת ועונה כל יניה ידו מלהשמיע לאזנם את המטרות האמיתיות העתידות להניעם. גישה זו תצליח להחזיר להם כי

אין לך אדם שיעשה תנועה כלשהי, מבלי דבר שיניע אותה. זאת אומרת, בכדי שישלח את ידיו לאיזון פעולה, או, למשל, שיתפת פיו לדבר דבר, אזי על אף שיעפול בלבו רצון מסויים, מותנה הדבר בכך שתוקדם לו מטרות מסויימת העומדת לנוכח עיניו, אשר הפעולה הנרצית מובילה לקראתה. מטרות זאת היא המניע, כאשר היא מניעתו, ובגללה בא האדם לידי תנועה זו.

זאת ועוד, מה שמניע את האחד, לא בהכרח יצליח להפעיל את חברו. כל אחד ותכונותיו ושיאפיותיו המיוחדות לו. מטרות המטיבה להאיר את עיני הראשון עד שיריץ ויתאמן לקראת השגתה, עדיין אין תועלתה בדוקה ומנוסה לגבי השני, שעניו נשואות וצפויות אל ענינים אחרים, אשר אותה מטרות רחוקה מהם, ואיננה אמצעי אליהם.

ועל כן שיכחו חכמינו ו"ל מלמדי תינוקות ודרדקי המחנכים את תלמידיהם ללמוד תורה באמצעות מעדנים וממתקים וכיוצא בהם. גם אם ברור הדבר שאין אלו מהווים את המטרות האמיתיות בלימוד תורת ה', ואולי אף רחוקים הם ממנה כמשהו קשת, אלא שבהיות רצון רבם להניעם ולהביאם לידי לימוד, מוכרח הוא למצוא מניעים הקרובים ללבם הם. אם לא יעשה ככה, וחלף המחמדים יאריך בהסברים ובתיאורים על גדלות התורה וקדושתה כי תמימה היא ומשיבת נפש, גם אם יצליחו תלמידיו לתפוס ולהבין את אשר רבם ניסה להעביר להם, עדיין לא בהכרח תיוולד מהבנתם זו התולדה הנרצית, מאחר שמטרות עליונות אלו רחוקות למדי מלהיות חקוקות על לוח לבם. על כן רצוי הדבר שיהיה עם ההסברים הנעלים, גם יציב לנוכח עיניהם מטרות נמוכות, הקרובות להם.

ישאל השואל, אם כך הם פני הדברים, ושכלם של הצעירים עדיין קט וצר מדי שיוכלו להתפעל ממטרות עילאיות, ובעקבות זאת הוקבעה להם מטרות משניות הקרובה ללבם, למה לי כלל להרחיב בדיבור על המטרות האמיתיות העליונות. תינה לכשיגדלו ויתרחב דעתם, אך לעת עתה נראה הדבר מיותר וללא תועלת. ענינים אלה הרי מעבר לים הם מבחינת הישג יד שכלם, וממילא אין תוצאה מעשית אמורה לצאת מתוך ביאורים מתובלים ברעיונות גבוהים. הבה נייחד להם את הממתקים להנעים לחיכם, ודי

אותיות מהכתיבות

ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהי-ם שלחני אליכם. ויאמר עוד וגו' ה' אלקי אבותיכם וגו'. כי הנה הנה הנה... והנה יקראל דבר שטוב עשה, וקס אהיה על העתיד להיות... והנה יקראל עס קדוש, במלכים לא היה להם זכות רק על דבר העתיד להיות. וזה "באליהם את הסם ממלכים" כי' שהסם הוא עתיד להיות, והנה הקב"ה ראה להביא את ישראל לחרק הקדוש, והענין כלי לקיים המלות הנוספים בחרק, וישראל במלכים היו בקטנות השכל, ולכן כתחלה אמר להם שיהיה לחרק ישראל שיהיה ארץ טובה, וכשיבואו לא"י שם יהיו בשל גדול וקס יהיה הענין ככלי לקיים מלות הבוה"ב, וזה: "ה' אלקי אבותיכם" כי האבות הם היו במדרגות גדולות, ולכן אלא האבות כתוב הו"ה"ה שטוב מורה על מה שטוב עשה.

המשמעות הנכונה היא אכן רמה ונישאה, ואליה עיניהם נשואות, אלא שבינתיים עליהם להחניף אל החומר ממנו הם קרוצים, שגם הוא יסכים לשתף אתם פעולה. בדרך זו, יש לקוות ולצפות שכאשר יגדלו הנערים, ותוסר מהם הקליפה העבה, יתתרו מאלהים אל הפסגה הגבוהה.

עם ישראל היושב כלוא תחת סבלות מצרים, עדיין אינו מוכן לשמוע מטרות עליונות ונשגבות של ארץ קדושה וטהורה - שבעבור כן שולח משה להאיר עיניהם בהבטחה "ארץ זבת חלב ודבש". אך בד בבד גילה גם את אונם, שאלקי אברהם יצחק ויעקב הנגלה אל האבות בשם הו"ה, סוף סוף גם להם יגיע ויראה, כי "אהי-ה שלחני אליכם".

לראשונה הופיע

הספר הנפלא

תפארת יוסף על שמות (חלק א)

מאוצרות טו"ב ספרי הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל

יצירה חדשה ומקורית

אמרות טהורות

ישראל טיהרו אור ארץ העמים

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אותם (א. 1). "הנה ידוע, דאור ארץ העמים מטמא, ובאור הענין מחמת שהם הרוב, ומחמת מידותם הרעות ותאוותם ומחשבותם המשוקצים נתמלא ארץ העמים בטומאה ובשיקוץ, וזוה נטמא טהרות. ומחמת זה נלכד ח"ו לפעמים נפש מוישראל בעבירה אשר הוא באמת רחוק מאד מהעבירה, רק זה הוא מאויר ארץ העמים אשר מלא מתאוות ומחשבותם הרעים. וזהו שאמר הכתוב: **ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד** – והיו בני ישראל הרוב בעצם (היינו גם בכמות), **ותמלא הארץ אותם**, היינו שנתמלא אור הארץ בקדושה ובטהרה ממחשבותם הקדושות ומידותם הטהורות מחמת שהם היו הרוב".

קבלת דין באהבה – לא לגבי אחרים

ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי וישמנתו בחול (ב. 1). "שמעתי בשם ר' פייבוש מזבירש נשמתו במרומים, שכל ראו לודות לו מדת 'כה' אם לטוב אם לרע – יאמר שחבל בדי שמים, אם לטוב הוא 'כה' מן השמים, ואם ח"ו לרע הוא גם כן 'כה' מן השמים, כי שמים הוא נושא שני הפכים לחסד ולגבורה (ראשונים), הנהיג י. וראה וזהו ח"ו קל). ושמעתי ממוותני החסיד המפורסם ר' מרדכי, וזהו: **אשרי העם שככה לו** (תהלים קמ"ד, טו), רצ"ל, שמדת 'ככה' הוא לו, ומדה זו הוא בחינת השתוות, מאד שחבל מן השמים, שהוא נושא שני הפכים, והכל על הוישר. כן כאן, שראה משה שהכה איש מצרי לאיש עברי, היה לו למשה צער גדול, על כן אמר: 'כה' בוודאי מן השמים, ואחר כך: **זיפן כה וכה** – שזה הוא שייך לצער של עצמו, שפיר שיתלה הכל מן השמים, אבל בשביל העברי אין שייך, וזה: **זיפן כה**, שהוא שפיר להכות את המצרי".

בעת צרה וקטרונו – תפילה ללא דיבור

ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויועקו ותעל שועתם אל האלקים (ב. 2). "הנה, בעת רצון טוב לפרש התפלה

בפה, שתקובל התפלה על ידי מלאכים מוכנים התפלה, וכמו ססידר יוצר בראשית ממונים על כל דבר, אבל בעת צרה, דאז יש מקטרונים ולא יפרש בפה, אלא יתפלל בלב דאז 'קרב ה' לנשברי לב' (תהלים י"ד, ו), ולא על ידי מלאכי השרת שהם אינם יודעים מחשבת שכלב, והיינו: **יועקו** שיועק לא קצור וכל מאמציו כח' (אויב לו, יט) – **היעורק שועתו** דייקא (כלומר בפה), **לא בצר'** (לא בעת צרה), כי אז יוכל מאמציו כח' – שאין קטרונו, אבל בעת צרה, על זה נאמר (תהלים ל"ב, ב): **אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, ומשום זה אין אומרים תחנונים בכית אבל**.

והנה, בארץ מצרים, ידוע כי נאמר (י"ב, יב): **ועברתי בארץ מצרים וגו'** ודרשו: **אני ולא מלאך, ופירש האר"י** זצוק"ל שאין מלאך יכול ליכנס לשם, ועל כרחו – תפלה בדבורים ותנועות לא יתכן ושהרי אין המלאכים, מכניסי התפילה, יכולים ליכנס לשם. ולזה רק: **ויאנחו בני ישראל ויועקו** – שהוא קול בלי דבור, ועל כן **ותעל שועתם אל האלקים**.

"תכבד העבודה" – שלא ותפלו

כלו מעשיכם דבר יום ביומו (ה. יג). "כלו" – ב' במסורה; חד הכא, ואידך: **כלו תפלות דוד בן ישי** (תהלים ע"ב, ב). יש לומר שהמסורה מרמזת מה שכתוב בספרים, שבגלות מצרים היה הדיבור בגלות (ע"י וזהו וזאת כהן), שמקוצר רוח ועבודה קשה, לא היו יכולין אפילו להתפלל אל הש"ת שיגאלם. וכששכל הקב"ה את משה לגאלם, ופרעה הרשע הכביד עליהם את העבודה, וזאת היתה סבה מאת הש"ת כדי שיעקבו ישראל ויתחילו להתפלל שיגאלם. והנה פרעה הרשע הרגיש והשם, שאם יתפללו להש"ת, אולי ישמע צעקתם, על כן היה חושב מחשבות בטלם מהתפלה ואמר: **"תכבד העבודה על האנשים"** (ה. ט) – **"הם ילכו וקיששו להם תבן"** (ה. ט), כדי שלא יהיה להם פנאי להתפלל.

וזו כוונת המסורה, שמה שאמר פרעה **"כלו מעשיכם דבר יום ביומו"** היה עיקר כוונתו שיהיה **"כלו תפלות"**, פירוש שלא יהיה להם פנאי להתפלל ולומר תפלות.

צמח דוד, דינוב

ודפדף"ה). וזה היה עבור צדקתן של המילדות, ושפיר מובן למה לא השיבו כן מתחילה, כי חלילה להן לומר שרק, רק אח"כ כששאל אותן פרעה **"מדוע עשיתן"**, כבר היה הדבר כן שלא הוצרכו עוד למילדות, ותשובתן היתה אז אמת לאמיתו.

ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה (ב. 2).

יש להבין מעם קריאת שם זה, כי לא מצינו קריאת שם אלא על שם איזה נם או מוכה, וזה שבה יש בו שהיה גר בארץ נכריה.

אמנם מצינו ששבת לוי לא נשתעבדו במצרים ולא עבדו כפרך, ו"ל המעם, שמאחר שהיו צדיקים, אי בעצם היותם במצרים, ערות הארץ, הרגישו עצמם בגלות, וגם אילו היה להם כל טוב, לא היה ערב עליהם, מגדול הצער שנתרדמו בארץ ישראל, מקום הקדושה, ולכן לא הוצרכו לשעבוד, וכמו יצחק ויעקב שנתקיים בהם **"כי גר יהיה זרעך"** אף בלא שעבוד, ולא הוצרכו לשעבוד כי אם אלו שלא היה איכפת להם עצם היותם בארץ לא להם.

וזו היתה כוונת משה בקראו את שמו **"גרשם"**, שנתן שבו והודיה להש"ת שלא הוצרך להשתעבד ויצא ידי חובת גלות במה שהיה **"גר בארץ נכריה"**, שצער הגרות נחשב לו כצער השעבוד, וקרא שם בנו על שם הדבר, זכרון לחסדי המקום.

ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נגושיו וגו', ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגו' (ב. 2).

צריך להבין, למה כפל הקב"ה לומר שוב: **"ועתה הנה צעקת בני ישראל"**, וגו', אחר שכבר אמר: **"ואת צעקתם שמעתי"**.

אלא נראה, שבאמצע הדיבור עם משה, באותה שעה, גם כן ציערו המצרים את בני ישראל ועלתה צעקתם למקום, והקב"ה התנהג כמו אב רחמן הנאנח על צער בנו, ותיקף הפסוק באמצע דיבורו עם משה, ואמר לו: **"ועתה"** – גם עכשיו בעת שאני מדבר עיך, **"הנה צעקת בני ישראל באה אלי"**.

ב"מ מרן אדמו"ר ממרי"ש מבעלזא ז"ל (תביאו תתנו הנה"ק בעל לב שפת ז"ל)

יתרון דעת

גשמיות ורוחניות – תרתי דסתרי (א) תענוגים גשמיים מונעים קנינים רוחניים

מאי **"חדי זהב"** (דברים א, א), אמרי דבי רבי ינאי, כך אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, בשביל כסף זהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גרם שעשו את העגל. אמרי דבי רבי ינאי אין ארי נודם – שגמל ומשוע ומיק, רש"י מתוך קופה של תבן, אלא מתוך קופה של בשר. אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה בחושה ובעלת אברים, האכילה כרשנין והיתה מבעטת בו, אמר לא מי גרם לך שתהא מבעטת בי אלא כרשנין שהאכלתך וכו'.

אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששה, היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני בשי – (מילוי הכרס הוא ממיני חטאים הרעים, רש"י) שנאמר (הושע י"ג, ו) **"כמריעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחתי"**, רב נחמן אמר מהכא (דברים ת, יד) **"ורם לבכר ושכחת את ה'"**, ורבנן אמרי מהכא (שם לא, ב) **"ואכל וישבע ורשן ופנה"**, ואי עתא אימא מהכא (שם לב, טו) **"וישמן ושרדן ויבעט"**, מי? בריכות (לב).

דאמרין במדרש, עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ומייתי הא עובדא דרבי שאמר בשעת פטירתו: לא נהניתי בעולם הזה אפילו באצבע קטנה.

תוס' כתובות (קד, ד"ה לא)

הזהיר בבני עניים שמקח תצא תורה וכו' (נדרים פ"א).

הזהיר בבני עניים – להשתדל ללמוד תורה, שמקח תצא תורה, שאין להם עסק אחר וכו'.

ר"ן (נדרים שם)

... שהדעת נותן, ששוא ושקר להיות תכלית האדם לאכילה ולשתיה, או לבנות קיר, כי כל אלה מקרים מתחדשים עליו לא יסיפו על כחו הפנימי; ועוד שהוא משתתף בוה עם רוב הברואים, והחכמה היא אשר תוסף על כחו הפנימי ותעתיק אותו ממעלת בו למעלת כבוד וכו', והאדם קודם שישכיל וידע, הוא נחשב כבהמה, לא נבדל משהו מן החיות אלא בהגיון, רוצה לומר בהגיון, שהוא מצייר לנפשו המושכלות וכו', אבל עם ציור המושכלות, יתחייב להרחיק רוב התענוגים הגופניים, כי

תחלת השכל יצייר, שחרבן הנפש – בתקון הגוף, ותקון הנפש – בהרבה הגוף. שהאדם כשיחיה רודף תאוות, ומגביר המורגשות על המושכלות, ומעביר שכלו לתאוות, או לא יתורע הכח האלקי, רצ"ל השכל וכו', שהאדם כשיחיה חכם נכון, מבקש תאוות, אינו חכם על האמת, שתחלת ההכמה מחייבת, שלא יקח אדם ממעדנים הגופניים.

הקדמת הרמב"ם לפי המשניות (עירוש)

... שיחשוב עם נפשו על מה ששקע בה מאהבת העולם הזה והגברת תאוותיה על אהבת העולם הבא, וישתדל להוציא אהבת העוה"ז מלבו, ולהגביר אהבת העוה"ב עליה, בהסתכלו באחרית שני העולמים, ומה שיהיה סוף ענינו בשני המענים, וישתדל להרחיק אהבת העוה"ז מלבו ולקיים בו אהבת העוה"ב תמיד. וכבר אמר אחד מן החכמים: **הנה לא יתחבר בלבי אחד המים והשם, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא**. ואמר: העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות, כאשר תרצה האמת מקח, תצקיף השנית.

חובות להבנות (שם חשבון הנפש פ"ג, חשבון כ"ה)

"וישמך ישרוך ויבעט" (דברים לב, טו). והנה גם בעלי העיון שבהם הנקראים **ישורין** – מן **"אשרונו ולא קרוב"** (במדרש כד, ז), עשו כמו בהחמות הבעויות בבני אדם שנותנים להם מקום. **"שמנת בבית כשית"**, **הנה אתה ישרוך, קול תופש התורה ובעלי העיון, פנית אל התענוגים הגשמיים, ובוה עבית מהבין דקות האמת**, כאמרו (שע"י כ"ה, ז) **"וגם אלה בין שגו ובשכר תעו בזה ונביא"**, **"כשית"**, כאמרו (שם מד, יח) **"כי טח מראות עיניהם מהשכל לבותם"**, **"ויטוש א-לוד עשהו"**, ולפיכך נטש ההזמן א-לוד עשהו.

ספרנו (דברים שם)

... שאני נותן טעם בדבר למה נגע הס"מ דווקא בכך ירכו של יעקב, אלא שרמו לו. **שעל ידי שנעשה אוהב כסף, אז בלי ספק יהיה עיור מעיני שכלו**, ואם יפה כחו של יעקב שלא בא לידי כפירה מכל וכל, מכל מקום יהיה הדבר נוגע בכך ירכו, כי על ידי זה לא יוכל לראות בסתרי התורה והחכמה. **"ותקע כף ירך ועקב"** – **להורות לו כי שני קנינים אלו התורה והממון הם כצורה זו לזו**, **"ותקע"** היינו שנהיה האחד מפני חבירו, כמו שנאמר (תהלים קט, כא) **"טוב לי כי עניתי למען אלמד חקך"**.

כלי יקר (פר' וישלח לב, כה, ויע' מש"כ בפי' בהעלותך י, ג)

אמר רב אבדימי דמן חיפה, קודם שאכל אדם ושתה יש לו שני לבבות, לאחר שאכל ושתה אין לו אלא לב אחד (ב"ב יב), **"יש לו שני לבבות"**, פירוש, שיש לו לב בשלימות, כי לפעמים חסר ב"ב, ולפעמים הוא מלא לומר **"לבב"**, כן כן אצל האדם כי יש שיש לו לב חסר ויש מי שיש לו לב שלם, וקודם שאכל ושתה הלב הוא בשלימות, ולכן חסר, כי האכילה והשתיה מבבלב את שכל האדם, ודבר זה ידוע כי האדם קודם שאכל ושתה יש לו שכל וזו ביותר.

חידושי אגרות לחמה"ר (ב"ב שם)

אמירה נעימה

הבה נתחכמה לו מן ריבה וגו', וישימו עלי שרי מסים למען ענותו וגו' (א. 1).

מספר בגמרא (מנחות צ"א) שפעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, ובקשו את הכסף והזהב שנטלו מאתם מוננו, ואמר להם גבירהם בן פסיסא: תנו לנו שרע עבודה של ששים ריבוי שעבדנוכם במצרים וכו', ויפשו לומר, שלכן נתחכם פרעה והטיל עליהם מסים, הדנה, איתא בשו"ע (י"ד סי' רסו ס"א): **"מלך שגור שכל מי שלא יתן הכסף הקצוב לכל איש ואיש ישתעבד לזה שנתן הכסף על ידו, הרי זה מותר להשתמש בו"** (וכו' (והוא משום דינא דמלכותא דנא, ותי' ב"מ ע"ה סי' שס"א)). ולכן לא עלונו בכך ששים ריבוי עליהם שרי מסים, וכל דהוי משום מס חייבים לעשות כן מדינא דמלכותא, ונתכוין שעל ידי זה ישתעבדו אליו בדין ולא יהא צריך ליתן להם שכר עבודתו. וזהו שנאמר: **"הבה נתחכמה לו"** דייקא, רצ"ל בהחכמה התורה, ודו"ק.

יצים פתגם מהנה"ק בעל 'שפע חיים' מצאנו ז"ע

ותאמרן המילדות אל פרעה כי לא נכשנים המצריים כי חיות הנה (א. 2).

הקשו המפרשים: מדוע לא השיבו תיכף לפרעה – בעת צוותו להן – שהעבריות אינן צריכות למילדות, ונראה, דלכאורה קשה, הלא מאחר שהמלך קרא למילדות, מסתמא היה ידוע לכל, שהן הנה המילדות הקבועות שנקראות אל כל הילדות, והיאך אם כן אמרו שהעבריות אינן צריכות למילדות, ואם תאמר שהתנצל לפני המלך בדברי שר, חלילה לומר כן על נשים צדקניות אלו.

לכן נראה, כי באמת הן היו המילדות הקבועות, רק כאשר נגדוה נורה זו הן יראו את אלקים, ולא עשו כרצון פרעה ומסרו נפשם על זה, אז עשה הקב"ה עמם פלאות למען לא תהיינה נהרגות בדבר המלך, ומני אז והלאה היה: **"בסתר תבא אליהן המילדת וילדו"**, ולא היתה האשמה על המילדות, ונכחו שאמר אדוני אבי הרה"ק רבי אליעזר מדינקוב ז"ע: **"יהיה כי יראו המילדות ויעש להם בתים"** (א. 2) – **"ר"ת: ב"מסר ת"ב מילדת ילדו"**.

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע – בעל ה"תניא" יומא להילולא כ"ד טבת (תקע"ג)

"בראותי את הכתבים של הרב האי גאון איש אלקים קדוש וטהור, אספקלריא המאירה, וטוב אשר עשה ואשר הפליא ה' חסדו, ונתן בלבו הטהור לעשות את כל אלה להראות עם ה' דרכיו הקדושים..."
מתוך הסכמת הרה"ק הרבי ר' זושא מהאניפאלי זי"ע על ספר ה' התניא' שנדפס בסלאוויטא בשנת תקנ"ז

"חכמת אדם תאיר פני הארץ בראותי ידי קודש המחבר הרב הגאון איש אלקים קדוש וטהור חסיד וענין, אשר מכבר נגלה מסתרי, יושב בשבת תחכמוני אצל אדונינו מוריני ורבינו גאון עולם, ודלה מים מבאר מים חיים, וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו... ללמד לעם ה' דרכי קדשו, כאשר כל אחד יחזה בפנימיות דבריו..."

הסכמת הרה"ק רבי יהודה לייב הכהן מהאניפאלי זי"ע [נפדו] ז"ל וז"ל: ואף כי התבטא ואמר: "ספר התניא הוא קטרת לכל המגמות הרוחניות בדעקבא דמשיחא" (ראה קובי' דגל מחנה יהודה) בסוף המהדורה של ספרו הק' 'אור הגנוי', ירושלים תשס"ו, עמ' תלח)

"שמעתי מפי מגידי אמת שראו כתיבת ידי קודש של הרב הגאון האלקי במאדריטשוב, שכתוב וז"ל: מעיד אני עלי שמים וארץ, שאלו היה הרב הגאון אלקי ר' שניאור זלמן מלאדי בימי הריף והרמב"ם היה כאחד מהם"
גאון רבי יוסף הלוי זצ"ל דומ"ץ דק"ק טשעהרין, בהקדמה לספרו 'דרכי החיים' על שו"ע אור"ח (עמ' ו), פיטערבורג תרמ"ד

"פיצו מעיינות חכמת פסקי ההלכות ויסודו אמת לאמיתם של השולחן ערוך מהרב הגאון הגדול איש אלקים החסיד המפורסם אור ישראל בוצינא קדישא ע"ה פ"ה מו"ח: שניאור זלמן מק"ק לאדי בין ישראל עם קדוש, כי גם אני בשלהובותא דנורא דלבא התלחתי מזמן זמנים, ואמרתו מתי יבוא לידי איש אשר ידבנו לו להאיר אור חדש קדוש הזה בעולם..."
מתוך הסכמת המגיד הק' רבי שפיטלבוט זי"ע על ספרו הק' 'מחבר שולחן ערוך' תשנ"ו

הגאון מקוויגלוב זצ"ל אמר ששמע מרבו הרה"ק בעל ה'אבני נזר' מסאכטשוב זצ"ל שצריכין לדייק בשולחן ערוך הרב כמו ברשב"א.

עוד אמר בשם רבו ה'אבני נזר' זצ"ל: מי שעניני מאירות (האט לעכטיגע אויגן) רואה כיצד מתורוצות בשו"ע הרב קושיותיו של הגאון רבי עקיבא איגר.

"כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע דבר פעם בקדשו אודות מה שנמצא בשו"ע הרב שארבעת הסימנים הראשונים נדפסו פעמיים, ואמר בשם אביו - מרן מהרי"ד זי"ע - כי המגיד הק' הרבי ר' בער זי"ע צוה לתלמידו הגדול הרה"ק הרב בעל ה'תניא' לסדר את השו"ע, וכשגמר את ארבעת הסימנים הראשונים נכנס אל הקודש להראותם לרבו הק'. אמר לו הרבי ר' בער: "לחבר שולחן ערוך שבביל העולם צריכים לכתוב עם לבוש, ולא בגלוי", ולכן התחיל הרה"ק בעל התניא לחבר שוב מחדש את השו"ע, ונשארו גם ארבעת הסימנים הקודמים.

"... גם היה [הגה"ק בעל ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע] מזהיר מאד ללמוד בספרי המוסר בספרים הקדושים 'חובת הלבבות' ו'ראשית חכמה', ובפרט בספר הקדוש 'לקוטי אמרים' מהרב. וסיפר שהגה"ק מאפאט בעהמ"ח 'אורח ישראל' אמר, שגם אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב הלכו בדרך העבודה הכתוב ב'ליקוטי אמרים'. וגם סיפר (ה'אמרי יוסף) זצ"ל כי"מ שהוא עבד את השי"ת כמה זמנים על ידי הספה"ק 'ליקוטי אמרים', ושקד מאד בלימודו בו".
עשרה מאמרות - הקדמת החפ"ק יצחק' על ספר ה'אמרי יוסף' (מאמר 2 א' ו' 1)

לקט שיחות, עובדות וסיפורים:

הגה"ק בעל 'צמח צדק' מליובאוויטש זצלה"ה, פעם אחת היה מדבר מגדול מעלת קידוש השם הנורא, וסיפר כי פ"א עבר הקיסר ניקולאי הראשון בין חיילותיו, ופתאום העמיד עצמו אצל חייל אחד, והוא היה יהודי, והבטיח עליו הרבה, והתחיל לדבר עם החייל היהודי הזה, ונשא חן בעיניו על התשובה שהשיב לו על כל שאלה ששאל אותו. אח"כ קרא לחייל היהודי הזה להלצד, ואמר לו בלחישת: אם תמיר דתך תהיה נחשב כזנב וכן הקיסרית. והחייל היהודי הזה מרהב השתוממות לא השיב לו כלום ושתק, ומזה דן הקיסר שהוא מסכים. ותיקף ומיד צוה הקיסר להכניסו ללימודים הגבוהים כראוי ל"ב מלך", ומשמשו היו שרים גדולים.

בלילה הראשון כשהלך לישון בחדרו נדדה שנתו ולא היה יכול לישון. וכאשר מעודו הסתופף בצל קודש לויובאוויטש, לכן היה לו תמיד, אף בדרך ואף בעת שהיה חייל, את הספר הקדוש ה'תניא' לעיניו בו. ועתה כשלא היה יכול לישון, פתח את ביתו והוציא את ספר ה'תניא' שהיה לו באמתחתו לעיניו בו, ונפתח לו מה שכתוב שם בפרק י"ד: אהבה ומסתורות בלב כללות ישראל, שנקראו אהבי שמו, אפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו על קדושת שמו".

וכשראה זאת, נתעורר בו כח גדול, והחליט תיכף בדעתו לחזור בו. ובבוקר באו אליו שני שרים גבוהים והולכו אותו אל הקיסר, יען כי הקיסר אמר שצריך לילך לחנך בית ע"ז חדש שלהם, לכן הוא לוקח את החייל היהודי הזה עמו ושם ימיר דתו. ותפשו הקיסר בידו האחת והקיסרית בידו השנייה והולכיהו, ומזה ומזה היו עומדים שרים גבוהים בהיורם מאד, והדרך היה לעבור על גשר, ופתאום על הגשר ניתק את עצמו מידם וקפץ למים, ונטבע. ונעשה רעש גדול בשמים, ופסקו בבית דין של מעלה, שכן יעמוד מלאכים עוטרם מפה ומפה, והולכיהו לן עדן, ואת זקנו קדשו בעל התניא זי"ע צוה ביידי של מעלה שירקד כנגדו עם ספרו ה'תניא', וכן עשה בעל התניא זי"ע, ורקד זמן רב עד שהביאורו לן עדן, זי"ע.

קני ראם להג"צ רבי אריה מרדכי רבינובץ זצ"ל אביד' בני ברק (ב"ב תש"ח, עמ' קכח)

כשישן בעל התניא זי"ע בבית האסורים, היו נכנסים אליו מלומדים נכרים לשוחח ולהתווכח עמו על עניני אמונות ודעות. פעם שאלו אחד השרים, על מה ששאל הקב"ה לאדם הראשון: אִפְּכָה וְנִשְׁאִיתָ גֵן עֵד, הרי ידע מקום המצא? ואמר לו הרה"ק, למשל אדם שהוא בן כך וכך שנים כך וכך חשים כך וכך ימים

לעילא". אמר לו הגאון הנ"ל: אנתו אין פוסקים מהזהר כי אם מהגמרא. השיב לו הגה"ק מלאדי: זה מפורש גם בגמרא ש"ס בבלי. ולא ידע הגאון הנ"ל למצוא זאת, עד שהראה לו הגה"ק במסכת פסחים (ג': רבא רמי, כתיב (תהלים ט, יא) "כי גדול עד שמים חסדך", וכתיב (שם סח, טו) "כי גדול מעל שמיים חסדך" הא כיצד, כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה. הרי מפורש שהלומד לשמה, היינו בדחילו ורחימו 'מעל שמים' - עולה למעלה, וכן להיפך בלומד בלא דחילו ורחימו 'עד שמים' - אינו עולה למעלה רק נשאר מטה, ונתפסל הגאון מאד.

אחד מחסידיו הרה"ק בעל התניא זי"ע, היה חשוך בנים, והיה עשיר גדול אבל גם קמצן גדול, ובכל פעם שנסע לרבו הקדוש ביקש מרבו שיברכו להיפקד בן זכר. פעם אמר לו רבו, תסע ביום פלוני אל הרה"ק רבי שלמה מקארלין, ואם הוא יבטיח לך בן זכר תיוושע בלי ספק. ויעש האיש כאשר אמר לו רבו, ונסע ביום המדובר אל הרה"ק רבי שלמה זי"ע, ונתן לו תפקא ואמר לו: הנה מורי הרב שלח אותי לכ"ק ואמר שכ"ק יכול להושיע לי. אמר לו הרה"ק מקארלין זי"ע: אם תתן ששה עשר מאות רובל כסף תוושע בבנים. ויצר האיש מאד ליתן סכום כזה, וניסה ליתן שלש מאות רובל, ולא אבה הרה"ק מקארלין. ובכל פעם הוסיף מעט, אמנם ללא הועיל, כי הרה"ק אמר שאפילו ששה עשר מאות פחות פורטה לא יקבל ממנו.

נשאר שם האיש עד הלילה, ובבילה נתיישב בדעתו: מה אסע לביתי בלא תועלת. והלך אל הרב הק' ואמר לו: הנה אתן חסד הנ"ל. אמר לו הרה"ק מקארלין זי"ע, עתה כבר עבר הזמן. ויבד הגביר והתמרמר מאד, אבל היתה תפלתו אמר והיה כאשר בא אל רבו בעל התניא וסיפר לו כל הענין, אמר לו רבו: דע שבגלגול הראשון היית מבוזה תלמיד חכם, ואיתא בגמרא (שבת קט"ז) 'המבוזה תלמיד חכם אין רפואה למכתו'. אכן לישיבת הרמב"ם (בהל' תי"ת פ"ו ה"ה) קונסים אותו לתת ליטרא וזה להתי"ח, ואף שאין ההלכה בזה כהרמב"ם (ע"י שו"ע יו"ד ס"י רמג ס"ח), אבל היות שבאותו היום - כי טבת - היה יום פטירת הרמב"ם, וגם הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע עשה ביום ההוא סיום על ספר הרמב"ם, לכן אמרו בשמים, כי ביום ההוא בלבד יהיה הפסק בזה כהרמב"ם. והרה"ק מקארלין זי"ע שיער כי ששה עשר מאות הוא ליטרא זהב, ואם היית נותן ביום ההוא את חסד הנ"ל, היתך לך רפואה והיית נשע בבנים.

הוא את חסד הנ"ל, היתך לך רפואה והיית נשע בבנים. (מהדו' ב"ב תש"ח, עמ' עד)

שכינתא שריא

"... כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין טז) א"כ"ל בי עשרה שכינתא שריא, כלומר עליהם מלמעלה, כמו שנאמר (תהלים צ, יז) 'ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו', כלומר כי נועם ה' אשר הופיע במעשה ידיו, בעסק התורה והמצוות, דאורייתא וקוב"ה כולא חד, יתכונן וישרה עלינו בנפשו ושכלנו, וע"כ אין אנו משיגים מלמעלה, להיותו בלי גבול ותכלית ואינו מתלבש בשכלנו הענימות והעריבות מנועם ה' וזיו השכינה בלי גבול ותכלית אשר מתכונן ושרה עלינו במעשה ידיו בתורה ומצוות בריבים דוקא וכו', כמו ששמעתי מרבותי כי אילו נמצא מלאך אחד עומד במעמד עשרה משראלי ביחד, אף שאינם מדברים בדברי תורה, תפול עליו שכינתא ופחד בלי גבול ותכלית משכינתא דשרי עליה, עד איתמה במבטל ממציאותו לגמרי. ועל כן רע בעיני המעשה אשר נעשה תחת השמש בכלל, ובפרט בין אחיי ורעיי הנגשים אל ה' הגשח זו תפלה, ואחר התפלה או לפניו נעשה מושב לצים רח"ל, כמו שאמרו רז"ל (אבות ג, ב) שנים עושבין אין ביניהם דת"כ כי ואם נעשה מושב לבית, גם בעשרה, דשכינתא שריא עליהו, אין לך עלבונא וקלטא דשכינתא גדול מזה, רחמנא ליצלך..."

תניא, אגרת הקדוש (פכ"ו)

בין אכילת שבת לאכילת חול

"... וכמו ששמעתי מפיו הקדוש של מוריני ורבינו (בעל התניא) זי"ע, בכפר פיינעא בימים שלפני הסתלקותו בטבת תקע"ג, על ענין האכילה בשבת, ששמענו מפ"ק כמה פעמים על פסוק (משלי יג, כח) 'צדיק אוכל לשובע נפשו' - שהאכילה דשבת אינה כשל חול לברר ביורוים, כמ"ש (שם) 'ובטן רשעים תחסר', ר"ל לברר ניצוצות מהקליפות הנקרא רשעים להוציא בלעם מבטנם, אבל בשבת בורר אסור, אלא האכילה היא כמ"ש רישיה דקרא 'צדיק אוכל לשובע נפשו', ר"ל על ידי העונג באכילה ממשך תענוג העליון, ואז עולה המאכל ונכלל בתענוג בעליון דאא"ס, ואין זה בדרך ביור טוב מרע, שזה אסור כנ"ל, אלא דרך העלאה שמעלים הטוב למעלה ויורד..."

דרר מצותיו להנהיג בעל 'צמח צדק' זי"ע (מצות יא) תבטור אשר יע"י בלקוטי תורה פר' בלק פטורא ביה מה שאומרים במצו"א יא' תירא עבדי יעקב. וכו'. וע"פ מה שהבאנו באריכות בענין 'בירית ניצוצות בשבת' בגליון (ד)

* עושי' בחי"א פר' ח' שמבאר באר היטב איך שאהבה זו 'היא ירושה לנו מאבותינו'. גם בספרינו 'עבודת ישראל' (אבות פ"ב מ"ב) צ"ק תבטור אשר יע"י בלקוטי תורה פר' בלק פטורא ביה מה שאומרים במצו"א יא' תירא עבדי יעקב. וכו'. וע"פ מה שהבאנו באריכות בענין 'בירית ניצוצות בשבת' בגליון (ד)

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

בענין מצוות צריכות כוונה (ב)

הבה ונחכמה בעוד כללי מצוות, שיתכן שבהן כולי עולמא מודי שאין צריכות כוונה. וראשית נדון לגבי מצוות לא תעשה - האם צריכות כוונה. וכך כותב בעל הזניג יששכר ז"ל בדרך פיקודין (הקדמה ב): "תדע ידידי, דגם בלא תעשה אינו צריך כוונה וכו', דודאי מהפסוק שכתבתי לעיל (הוא במאמרו הקודם) חיוב הכוונה מן התורה מוכח גם כן חיוב כוונה בלית, דכתיב (דברים כו, טז) 'ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך', הנה כתבנו לב נפש - הכוונה על המחשבה בלב ובנפש לשם מצות הבורא, והנה כתב 'ושמרת', שמירה הוא בלא תעשה וכו', ומצאתי לשון מהר"ח ויטאל (שער מאמרי הרשב"י בתקוני תיקון טז) וז"ל: אין אדם מקיים מצות לית בתיקונה אלא בבוא דבר עבירה לידו ונמנע ולא עשה מפני מצות המקום, אבל ביושב ובטל לא מקרי קיום מצות לית, ע"ל. וכו' מרן האר"י ז"ל (שמי המצות פ"ד קדושים) בלית במצות פאת הראש, וז"ל: כשהוא מסתפר יכוין שאינו מניח לשחת לו פאת הראש מב' צדדיו, וגם פאת הזקן, ע"ל. הנה תראה שכתב שיכוין זה כשהוא מסתפר, שאז עבירה בידו לעשותה ונמנע מגזירת הדין בזה מקיים המצוה... עוד כתב שם: "הנה איכות הכוונה היא גם כן כמו במצות עשה, אני מניח עשות זאת העשיה מחמת מצות יוציר עלי בתורה מצוה פלונית ופלונית, ובזולת זאת הכוונה לא יצא ידי חובתו".

מצנינו שחידה אחרת באחרונים בזה, בספר דרך המלך (על הרמב"ם פ"ג מהל' דעות ס"א), הובא בשו"ת חמד (כללים מע' מ כלל ע' ו) והמבאר מתוכן דבריו שלבאר - אין צריך כוונה.

מצוות עשה שהן בשב זאל תעשה: בזה כתב בעל המנחת חינוך וז"ל במצוה א (את כט): "יש לומר דמצוות צריכות כוונה הוא רק בקום ועשה, הן במעשה כמו שופר ודומיו, או באמירה כק"ש ודומיה, אבל מצוה שאינו עושה שום דבר רק ממלא... לא שייך כוונה ואין צריך כוונה כלל". כיוצא בזה כתב במצות השבת חמץ (מצוה ט) לענין חקירתו הדינה במצות השבת חמץ ואם יסוד המצוה הוא שיהא חמץ משבת, וקיום המצוה מתקיים בעקרו בשב זאל תעשה - כשהחמץ מושבת מן הבית, או ילדמא יסוד המצוה הוא בקום ועשה שישבית האדם חמץ מביתו, ואם לא היה לו חמץ בערב פסח בביתו, לא קיים המצוה, אחר החילוקים היוצאים מחקירה זו הוא לענין כוונה, וז"ל: "גם נפק"מ אם המצוה בשב וא"ת, אין צריך כוונה לצאת... אבל אם היא בקום ועשה צריך כוונה - לדעת הסוברים מצוות צריכות כוונה". כדברים אלו כתב גם האגלי טל בהקדמתו הידועה (ד"ח וזה נבאר) ש"במצוה שאינה במעשה לית בה משום אינו מתכוין למצוה".

ולפי דבריהם למדנו שבמצות עשה יש שמירת שבת ושבתות יו"ט וכו"ב ויצאים ידי חובת המצוה גם מבליעדי הכוונה. והנה, דבריהם עולים לכאורה יפה לפי אלו החולקים על הדרך פיקודין ז"ל, בענין מצוות לית שאין צריכות כוונה, שהרי גם מצוות לית עיקר קיומה הוא בשב זאל תעשה, וכן מצוות עשה שקיומן בשוא"ת יתכן שאין צריכות כוונה, אבל לפי הדרך פיקודין שגם קיום מצוות לית צריכה כוונה, על אחת כמה וכמה שקיום מצוות עשה - הגם שהם בשוא"ת, צריכות כוונה.

מצוות תלמוד תורה: ביסוד הדבר יש לצייין לשון קדשו של הראשית חכמה (שער הקדושה פ"א): "מפני שקדם עסקינו... בענין קדושת המושבה ושוא"ת עיקר בעבודה האלקית להתדבק האדם בקונו ולמשוך עליו קדושה... ועל דהו הוא מה שאמרו ז"ל **מצוות צריכות כוונה**, וכן פסקו רוב הפוסקים, נמצא שאם עשה מצוה אחת או עסק בתורה **בלי כוונה**, כאלו לא עשה דבר גרין לחזור ולעשות...".

אמנם, ידוע חידושו של האגלי טל בהקדמתו, שמצוות לימוד התורה יוצאים ידי חובה גם ללא כוונה, ויסוד דבריו הוא, כי "עיקר מצוות לימוד התורה להיות שיש ושמו ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעים בדמו", והנה במצוות כאלו שיש לאדם נאמה בקיומן מצנינו בהרבה ראשונים שיוצאים ידי חובה גם ללא כוונה (עי' רמב"ם הל' שופר פ"ב הל' ר"ן) על הרי"ף בסוגיין ועוד, ומאחר שבתורה יש הנאה, והנאה היא מכלל המצוה, יוצאים ידי חובה גם באינו מתכוין למצוה, וז"ש עוד: "אומה שביארו הטעם בתורה אף בלי כוונה משום דנהנה עוד יגדל טעם זה במחדש חידושים בתורה".

בספר דבר אברהם (ח"א ס' טז) מצנינו פנים אחרות מדוע אין מצוות לימוד התורה צריכה כוונה, ואלו דבריו: "ראפשר דעד כאן לא אמרינן דצריכות כוונה... אלא במצוה שאינה קבועה תמיד, רצה לומר, שמעשה זו עצמה יש שהיא מצוה יש שאינה מצוה, ואם תעשה אותה עכשיו לא תקיימנה עוד אחרי כן, וכן להדיק, כגון אכילת מצה ותקיעת שופר שאין מעשה זו מצוה תמידית... דלא צותה תורה לאכול לא כזית אחד ולתקוע פעם אחת, ולכן באוכל כל הלילה ותקוע כל היום בידו הוא לרבוץ לאכול תחלה של מצוה ונשארה אכילתו שאחרי כן כל הלילה אכילתו שאינה של מצוה, וכן יכול לעשות להיפוך, דעכשיו היא אכילתו ותקיעה של רשות ואחרי כן תהא של מצוה, וחלכך כיון שאין המצוה תמיד ובידו לבררה משום הכי צריכה כוונה, דזו של עכשיו היא מצוה ולא של רשות, אבל מצוה שהיא קבועה לעולם, רצ"ל, שמעשה זו היא תמיד מצוה ואינה רשות בשום אופן בעולם וא לכל הפחות בזמן זה כגון תלמוד תורה ציצית ותרפילין ודומיהן, בהא כו"ע מורד דאין צריכות כוונה... (וענינו מה שכתב בסוד זה וכן מש"כ שם ח"ב ס' ו אות א).

לאור חידושו אפ"ל פן נוסף לענין מצוות לא תעשה, ולחוק דברי האחרונים דלכו"ע אין צריכות כוונה, ומאחר שמצוות קבועה לעולם, וכל פעם שנקיימנה אותן מתקיים בזה רצונו של מקום, הרי דומה היא למצוות עשה שמצוה קבועה לעולם שאין צריכה כוונה, וז"ל גם לענין מצוות עשה שקיומה בשב וא"ת, באופן שקיומה קבוע תמיד, כמו שמירת שבת ושבתות יו"ט, הרי כל ששבותים בשבת מתקיימת רצונו של מקום וא"ב אין צריך כוונה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

פרטי דינים מהלכות רבית (המשך)

א. אע"פ שמוטב לישראל לתת רבית לנכרי כשלוה ממנו, מכל מקום אם ישראל (ראובן) הלוה לישראל אחר (שמעון), על מנת שיתן את הרבית לנכרי, הוי רבית קצוצה, ואסור, כיון שמכח ההלוואה חייב הלוה לשלם רבית. וכן אם ראובן לוח מעות מנכרי בריבית, וכשביקש להחזירם לנכרי, אמר לו חבירו שמעון: תנה לו המעות ואני אשלם לנכרי את הקרן והרבית, אסור. ואפילו אם ראובן היה חייב כסף לנכרי בלא רבית, ושמעון ביקש ממנו שילוח לו הכסף וישלם לנכרי את הקרן והרבית, אסור מן התורה, מאחר שבשעת הלוואה היו המעות של ישראל (ראובן), נמצא שישאל הלוה המלוה שלו, וכאילו הלוה על מנת שישלם הישראל (שמעון) את הרבית להנכרי, וכל מה שהישראל השני (שמעון) נתן להנכרי בתורת רבית מוציאים מהישראל הראשון (ראובן), דהוי רבית קצוצה, ונותנים להישראל השני הלוה (שו"ע יו"ד סי' קסח ס"א. ועיי' בבית סי' קס סק"א ובדברי סופרים סי' קס סק"ה).

גם אם הישראל הלוה העמידו אצל הנכרי שחייב לו כסף, ואמר לו הנכרי: תן הכסף להישראל השני (שמעון) והפיט, ואני אקח מעמך הקרן והרבית, אסור מדרבנן, אע"ג שבאופן זה אינו אסור מה"ת, כיון שבמציאות הנכרי הלוה לשמעון, אע"פ מאחר שקיבל שמעון את המעות מיד ראובן נראה כנותן רבית לנכרי בשליחותו (עניינא).

ב. אבל אם הנכרי קיבל את החוב מראובן והוא אשר נתנו לשמעון, מותר, אפילו אם הנכרי אומר לראובן: תהיה אתה במקומי לקבל מעותי משמעון, את הקרן ואת הרבית, כיון שישאל מקבלם בביתו הנכרי (שם סי' ע"ח וב"ז בש"ז). וכן אם העמידו לשמעון אצל הנכרי, ואומר הנכרי לראובן: הניחם על גבי קרקע או ע"ג שלחן, וכן עשה ונסתלק ולקחן שמעון, מותר לו לשמעון לשלם הרבית להנכרי (שם סי' ע"ה). וכן אם אמר הנכרי ליתנם לשמעון דרך פקדון א"כ יאה בידו הלוואה, מותר, הואיל ולא יצאו המעות מתחת ראובן בתורת הלוואה, א"כ לא מחזי כרבית (שם ברמ"א).

ג. והנה לפי המבואר, שישאל שחייב חוב לנכרי אסור לו ליתן המעות לישראל אחר על מנת שישלם את החוב והרבית להנכרי, נמצא שאם למשל, ראובן רוצה לקבל הלוואה מבנק של נכרים, ומאיון סיבה שהיא אינו יכול לקבל הלוואה על שמו, אסור לו לבקש משמעון שילוח בשבילו מהבנק בריבית. ולא מבעיא דאסור אם ראובן ישלם הקרן והרבית לשמעון - שישלם להבנק, (דהרי שמעון הלוה הכסף מהבנק ולוה הכסף לראובן ע"מ שראובן יתן לו הקרן והרבית), אלא אפילו אם התנה שמעון שראובן ישלם ישירות להבנק את החוב והרבית, ג"כ אסור, כ"ל, דשמעון הלוה כסף לראובן ע"מ שישלם הרבית להגוי.

ד. ומה"ט, הרוצה לקנות בית ואינו יכול לקבל משכנתא (mortgage) על שמו, אסור לו לקנות הבית על שם חבירו כדי שהבנק - אפילו של נכרים - יתן את המשכנתא על שם חבירו, משום שמי שמקבל את המשכנתא מהבנק נחשב ללוה מהבנק בריבית, ואח"כ מלוה הכסף לישראל חבירו ע"מ שישלם הרבית להבנק ואסור. ברם ישנה עצה, שיעבירו את המשכנתא בבנק על שם ישראל הקונה או שיסדרו לעשות היתר עיסקא המועיל בין שניהם (עי' שבת הלו ח"ו סי' קמא. ועי' בריית יתודה בעיקר הדינים פ"א סי' וכו' משנת רבית פ"א). [והפוסקים דנים - באופן שיש היתר עיסקא בין הבנק למי שקיבל המשכנתא - אם כשמוטב להלוואה שקיבל מהבנק לישראל חבירו, או צריכין לעשות ביניהם היתר עיסקא (עי' בריית יתודה פ"ו סי' א) ופ"א שהאריך בזה. ועי' בס' דעת רבית סי' קס סק"ה].

ה. מי שקנה בית וקיבל משכנתא מבנק נכרי, ולאחר מכן מכר את ביתו לישראל אחר ורוצה להעביר את המשכנתא על שם הקונה - שיקבל עליו אחריות הפרעון, אם הבנק יפטר את ראובן מכל אחריות הפרעון ויקבעו עם שמעון או תשלומי המשכנתא יש להקל, אבל אם ראובן עדיין יאה אחראי על החוב, או שהבנק אינם יודעים שראובן מכר ביתו, הרי זה אסור עד שיעשו היתר עסקא ביניהם (עי' בס' משנת רבית פ"א סי' א) ופ"א (בהערת שם).

ו. וכן כתבו הפוסקים: מי שמוכר דירה שהוציא עליה משכנתא, ועשה היתר עסקא עם בנק יחזיר בעת שלקח המשכנתא, אם הקונה חשן לקח על עצמו לשלם החוב, והעבירו את החוב על שמו, יש לו להקונה לעשות היתר עסקא עם הבנק, ואם החוב נשאר לשלם על המוכר, ונמצא הלוה המעות להישראל הקונה, צריכין לעשות היתר עיסקא ביניהם, בין המוכר לחקונה.

ז. שורש מהותנים ילדים, והזוג הצעיר מקבלים משכנתא מהבנק על הדירה שקנו על שמו, והזוג נותן את המשכנתא להורים שמשלמים לבנק, הוי רבית, כי הזוג שלקח המשכנתא מהבנק על שמו מלוה את הסכום להורים על מנת שישלמו את החוב והרבית להבנק, ויש בזה כמה חילוקי דמים אם צריכין לעשות היתר עיסקא ביניהם, וכל אחד ישאל לרב הבקי היטב בהלכות רבית כיצד יעשה וינצל מאיסור חמור של רבית (ועיי' פרטים בזה בספרים: בריית יתודה פ"ו ח"ב; תורת רבית פ"א סי' ט"ז; דעת רבית על שו"ע סי' קס סק"ה).

נעזר ע"י הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

מנוחה הטהורה על הלכות שבת - מהגה"ק רבי עזריאל מייזלש זצ"ל [בעמח"ס] יצא הדעת טובי ע"מ שבת וכוונות, יתפאר עזריאל עה"ת ועוד]. נערך מחדש עם מ"מ, הארות והערות ע"י הרצה"ק דוד אברהם מנדלבוים, ויצא לאור במהדורה מפוארת ע"י נכדו הרב אשר אלימלך (נפ' י"א תשרי, תשס"ה) (רסב עמ').

תורת הרבי ר' ירחמיאל מפרשיסחא - לקט דברי תורתו של הגה"ק זצ"ל [בנו של 'יהודה הקדוש' מפרשיסחא זצ"ל], מארחי ותלמידיו, וכולל גם מקור של צדיקים, נכדיו הקדושים לבית מדרשו, קינצק, שדלץ ולעטשנא זצ"ל, [וקוני' מבשר טובי מאת כ"ק אדמו"ר מביאלא שליט"א מעטר את ראשו ובו מאמר מאיר על מצות גמילות חסדים] בגוף נפש ונשמה והמסתעף. ירושלים תשס"ו.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהושע ב"ר דוד פריווער ע"ה נלב"ע ביום כ"ג טבת תשס"ז לפ"ק ה.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק שלמה ב"ר בנימין הלל ע"ה נלב"ע כ"ד טבת תשל"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער הי"ד</p> <p>לעילוי נשמת מרת אידל בריינדל ב"ר שמואל ע"ה א"ח הרה"ח ר' משה הכהן גראס מגענף ע"ה נלב"ע כ"ח טבת תשנ"ב לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בני המשפחה הי"ד</p>	<p>הרה"ח ר' משה יוסף גוימאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר יתקיים בע"ה בביהמ"ד קהל חסידים</p> <p>לזכר עולם צדיק יבא על הברכה הנריב הנכבד שהיה תלמידו בעין יפה לכבוד יומא דיחילולא של הגה"ק רבי שמואל מסאבטשוב וצוק"ל ה"ש משמואל</p>	<p>הרה"ח ר' אלימלך פעלדמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>ת"ח אמרי חיים' דחסידי יונוני - אנטווערפן יצ"ו בשאיאת כ"ק מורא אדמו"ר שליט"א ברכת מזל טוב מוגשת בזה למע"כ ידידנו עוז, העסקן המסור, הפועל גדולות ונצורות לכלל ולפרט, מסור בלוג"פ למסודותינו הק' הר"ר דוד רוזנר הי"ד</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שלמה דוד ב"ר יצחק אייזיק ע"ה - שו"ב ציריך יצ"ו נלב"ע כ"ו טבת תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו החשובים ר' יעקב יצחק ור' יהודה יהושע מאנדלעאוויטש הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שלמה דוד ב"ר יצחק אייזיק ע"ה - שו"ב ציריך יצ"ו נלב"ע כ"ו טבת תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בניו החשובים ר' יעקב יצחק ור' יהודה יהושע מאנדלעאוויטש הי"ד</p>	<p>בן הגה"ק רבי אברהם מסאבטשוב וצוק"ל ה"אבני נזר" נסתלק ביום כ"ד טבת תרפ"ו לפ"ק זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן</p>	<p>לרגל הכנס בני היקר כמר ישראל נ"י לעול תורה ומצוות בשעט"מ ויה"ד שיוכה יחד עם ב"ב לרוב תענוג ונחת מכל יחיה, ועוד רבות בשנים ומישך בפעוליו הברורים לתורה ולחסד, מתוך הרחבת הידעת ובט"ס. בכבוד רב: הנהלת הת"ת</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת וארא			
ער"ח שבט תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב גליון תקנ"ד			
הדפוס	מו"ס	דף	
18:24	18:07	16:52	אנטווערפן
17:41	17:24	16:11	לונדון
17:43	17:27	16:11	מאנשטער
18:21	17:59	16:49	ציריך
17:47	17:26	16:15	ווינ
18:20	18:02	16:45	אמסטרדם
18:43	18:21	17:09	פאריז
18:13	17:52	16:39	פראנקפורט

תורת של ראשונים

"הנה יוצא המימה ונצבת"

לך אל פרעה בבוקר הנה יוצא המימה ונצבת לקראתו (ו, טו). פירש"י: "הנה יוצא המימה, לנקבו, שהיה עושה עצמו אלוה" וכו' (ומקורו בשמ"ר פ, טז).

"שאל השואל, מניין לו לרב זה הפירוש, שהיה מחזיק את עצמו באלוה. וקבלתי מן חכם אחד: 'הנה יוצא המימה ונצבת' ר"ת שם בן ארבע אותיות, (הו"ה) ולכן פירש הרב מה שפירש".

למה היה משה צריך לצעוק 'על דבר הצפרדעים'?
ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה (ח, יא). לא תמצא בשאר המכות שיחזור להזכיר המכה עם התפלה, אבל יאמר סתם: 'ויצטער אל ה' (פסוק כו), 'ויפרוש כפיו אל ה' (פ, לו).

אבל יתכן לפרש, כי הוצרך כבאן לומר 'על דבר הצפרדעים', לפי שהקב"ה הזכיר למשה לשון עליה, הוא שאמר: 'ישרי' היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך' (ו, כח), וכן אמר משה לאחר: 'יחל את הצפרדעים' (לעיל פסוק א), וכן כתוב למעלה במועשה: 'ותעל הצפרדע' (פסוק ב), וכדי שלא תבין בלשון עליה זה שהזכיר בכל פעם, שבאו הצפרדעים בדרך הטבע והמקרה מצד התחבולה וההכחמה כחכמת ההרטומים ולא מאת ה' היתה זאת, לכך אמר: 'על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה', לבאר כי אדון הכל יתברך שם המכה הזאת לפרעה, ולא כח הטבע". רבינו בחיי

"הנכון בעיני בזה הוא, שמשה רבינו ע"ה מועצמו ומבלי צווי אלקי, אמר לפרעה: 'התפאר עלי למתי אעתיך לך' וגו', ופרעה השיב: 'למחר' (פסוק ה-ו). ולכן פחד משה, אולי היה רצון השי' שתמיד מכת הצפרדעים שבעה ימים, כמו שהתמידה מכת הדם, ושהוא מחר את הקץ שלא ברשות גבוה, ומפני זה הוצרך לצעוק אל ה' שיקים דבר עבדו בזה, כמו שהוא עליו השלום שם דברו ונדרו לעשות לפרעה. והוא אמרו: 'על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה', רצ"ל, על הדבר ששם משה לפרעה בענין הצפרדעים, והוא שימורו למחר. ויהיה 'על דבר' כמו על הדבור והאמור אשר שם משה לפרעה בענין הסרת הצפרדעים". אברבנאל

מכת הכנים היתה יצירה

ויעשו בן ההרטומים בלתימה להוציא את הכנים ולא יכולו וגו' (ח, יד). מזה שלא יכלו ההרטומים להוציא את הכנים, סיבה מאת השם היתה להם, סכל עצתם ברצונו, שהכל שלו והכל בידו. והנראה בעיני עוד, כי מכת הדם – להפוך תולדות המים לדם, ומכת הצפרדעים – להעלות מן היאור, יכלו לעשות כן, כי אין בהם בריאה או יצירה, כי לא אמר הכתוב 'ויהיו הצפרדעים', רק 'ותעל הצפרדע', שנאספו ועלו, רק מכת הכנים היתה יצירה, ואין טבע העפר להיות כנים, על כן אמר: 'ויהיו לכנים' (פסוק יב), ואמר להוציא את הכנים, כענין 'תוצא הארץ נפש חיה וגו' והיו כן' (בראשית א, כד) ולא יוכל לעשות כמעשה הזה וזלתי היוצא יתברך ויתעלה, ואמר 'ויעשו כן'... ולא יכולו וכו'...

ומה שאמר רבי אברהם (האבן עזרא) כי משה לא הודיעם מכת הכנים, נראה בעיני שהכח אהרן במטה לעיני פרעה כאשר עשה בפיו (לחל פ, י). אבל לא התרה בו, כי אין הקב"ה מתרה בפרעה רק במכות אשר בהן מיתה לאדם, וכתוב בצפרדעים: 'וצפרדע ותשחיתם' (תהלים עה, מה), שהוא רומז למיתה או להשחתה שהזכירו רבותינו (שמ"ר י, ד) וכו', וכן הארבה ימיתם ברעב, כי אכל יתר הפלטה הנשארת להם מן הברד (לחל ג, ה), והכל רחמים מאתו באדם, כענין שנאמר (יחזקאל לו, ט) 'זאתה כי זוהרת רשע מדרכו לשוב ממנה' וגו', ולכן לא התרה בו בכנים, ולא בשחין ובחשך, רק בדבר, בעבור שהוא מיתה, וראוי שתחול גם באדם, כאשר אמר לו אחר כך (פ, טו): 'ואולם בעבור זאת העמדתך, ולכן הודיעו הענין איך יהיה' רמב"ז

לקח טוב

בח הדיבור פועל פעולות גדולות

זאת אומרת: תיתכן לאדם יכולת מסויימת, שאם לא יבינה ולא יאמין בה, לא יוכל להוציא את יכולתו זאת מן הכח אל הפועל, ולפעמים לא רק שלא יועיל אלא גם יזיק. מאחר שפסקו בדבר גורמים לו להתנהג בו בחוסר זהירות ובלי אחריות כלשהיא.

כן אמורים הדברים לגבי הכח הרוחני שיש לכל בן ישראל בדיבורו לה' בתפילה ותחנון, בהשתמשו בכלים נפלאים שהעניקו הבורא יתברך למטרה נשגבה זו: הפה והלשון. בתחום זה, יכולים גם אנחנו, המבוגרים, להיות חסרי הבנה, וממילא גם חסרי אמונה, ביכולתנו

ילד קטן שעדיין אין דעתו בשלה כל צרכה, אין לו אלא מה שענינו רואות, ואיננו מסוגל להבין שישנן לפעמים השלכות לא מורגשות למעשים מסויימים, מאחר שאינן מתפתחות בעליל למראה עיניו.

לדוגמה: מאז שנולד והיה תינוק, רגיל היה ללחץ על כפתורים שונים ומשונים שנמצאו לרוב בצעצועיו. התעסקותו בשעשועיו אלה לימדוהו שלחיצת כפתור אינה מביאה בעקבותיה לתוצאות גדולות, חוץ מאולי איזה שהוא צליל המופעל עקב הלחיצה, וגם טבעו של הכפתור לקפוץ חזרה, למצבו הקודם שלפני הלחיצה.

אין ספק שסכנה גדולה אורבת למי שנותן לילד כזה גישה חופשית למכונות אלקטרוניות המופעלות על ידי לחיצת כפתורים, גם אם ירבה להזהירו על חומרת הלחיצה עליהם. כי מאחר שאין הילד מסוגל להבין את האפשרות של השלכות שונות מעבר למה שנראה לעין, קשה לו גם להאמין בכנותן של האזהרות המאיימות שמושמשות לאוניו, וטבעי הדבר שגם ירצה "לנסות", לבדוק ולברר האמנם יתכן.

אם תכנים ילד כזה לתא המיני, על כל כלי, מכשירי וכפתורים, לעשרות ולמאות על ימין ועל שמאל... אין צורך לתאר את גודל האסון אשר יכול הוא הלילה להסב, כשמרוב שמחה על "שעשוע" ענק ומשוכלל זה, יתלהב וילחץ על כל מיני כפתורים, ואף על אחדים מהם בבת אחת, כך שגם אם במקרה הרחוק יכוון לכפתורים לא מוזיקים... הרי שעצם אי זהירותו בלחיצתם כבר יכול לקלקלם ולגרום להם להישאר תקועים, ותוצאות התלהבותו מי ישרנה.

איש מבוגר, שדעתו תופסת גם השלכות לא מוחשיות, ובעל אחריות הזהיר במעשיו ובפעולותיו, ייטיב להבין שאסור לגעת בדברים אלה, עד שילמד אותם הדק היטב. רק אחרי שלמד את דרכי השימוש בהם, יוכל להתחיל בלחיצת כפתורים. ושוב, עצם עובדת זהירותו מתוך אחריות מלאה, תבטיח תוצאות מבורכות.

אותיות מהכימות

כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת, ואמרת אל אהרן קח את מעד כו'. ולכאורה מלת לכם מופת, ואמרת אל אהרן קח את מעד כו'. והכלל הוא, דהנה הארץ"ל כתב: לך כל אדם להאמין שדיבור שלו עושה נחת רוח לבוראו ופועל כל פעולות טובות לישראל על ידי הדיבור. וכאשר מאמין שהדיבור עושה נחת רוח לבוראו, לך האדם לשמור הדיבור מאד מכל שטות והסלסול, רק ללמד זכות על ישראל. ולפיכך לך לדבר רק בדברי תורה. וכאשר עושה זה, כוודאי הדיבור עושה נחת רוח לבוראו, והקב"ה עושה לו כל מה שצריך על ידי הדיבור שלו, שהדיבור פועל פעולות טובות. והוא שאמר הכתוב: "תנו לכם מופת"... דהיינו שיש להם כל לעשות ממטה תנין, ומתנין מטה, על ידי הדיבור. קדושה לוי

הנפלאה לפעול גדולות ונצורות על ידי עקימת שפתינו. כתוצאה מכך שדעתנו הקצרה מפקפקת בהשלכות אלה, עלולים אנו להתנהג בחוסר זהירות והעדר אחריות עם הכלים הנפלאים הללו, ולמטרות לא רצויות ולפעמים גם מוזיקות. עקב כך, גם אם נשתמש בהם במקרה בצורה נכונה, קצרה תועלתם.

כל כמה שנצליח לשכנע את עצמנו להאמין בכח הנפלא הטמון בשימוש נכון של כלי הדיבור, ונתאזר בזהירות ואחריות לא לפגום אותם בדיבורי הבל ואיסור, כך ובאותה מדה נטיב להפעיל גדולות ונפלאות.

אמרות טהורות

רצה ה' בנאקתם – למען יזכור בריתו

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידיהם אותם ואזכור את בריתי (ו, ה). לכאורה משמע שלכן זכר הקב"ה את הברית, לפי ששמע את נאקתם. והוא תמוה, שהרי בלאו הכי היה צריך לזכור ברית אבות, מפאת עצם ההבטחה שהבטיח להם.

"ונראה להסביר הפסוק על פי מושל, לכן שחטא לאביו וגרשו מביתו, והלך והתאכסן בבית איש זר, אשר אכל שם על שלחנו ימים רבים. והנה האב היה מצפה ומשתוקק בכל יום, שישקע הבן אליו ויתחנן לו, למען יוכל להשיבו. אבל הבן היה נער חסר לב, ולא הבין רצון אביו. ובראות אביו כן, ביקש מאיש חור הגליל שיתחיל לצער את בנו ויציק לו, ויהיה מוכרח לצעוק אליו לעזרה. וכן היה, שכאשר היה צר לו מאוד, בא אל אביו בצעקת כבי ותחנונים, ותיקף השיבו אל ביתו בשמחה רבה. והנה מובן לכל, שלא מפני צעקתו השיבו אביו, רק מפני אהבתו אליו, והצעקה היתה רק הסרת מניעה.

והוא גם כן ענין הכתוב כאן, כי באמת השתוקק הקב"ה כביכול בכל עת ורגע לקיים הבטחתו לאבות, אלא שהמתין על צעקתם של ישראל, ובראותו שיתארכו הימים ולא יצטק, נתן בלב פרעה להכביר עולו עליהם בגזירות קשות ועבודות פרך, עד שהיו מוכרחים לצעוק. ואמר, שכאשר אך שמע את נאקתם – **שמעתי את נאקת בני ישראל וגו'** – וזכר תיקף את הברית אשר השתוקק זה כבר לזכור מפאת הבטחתו לאבות. ארזי עדות

נאולת ישראל – תלויה באמונתם

ידבר משה לפני ה' הן בני ישראל לא שמעו אלי ואני ישמעני פרעה ואני עיל שפתים (ו, יב). ידועה קשיית המפרשים, דקל-והומר פריכא הוא, שהרי מפורש בפסוק המעם שלא שמעו לו בני ישראל – "מוקוצר רוח ומעבודה קשה".

אמירה נעימה

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב (ו, א). וברשי" (לקמן פסוק ט): "אמר לו הקב"ה: חבל על דאבדן ולא משתכחין". בדרך צחות אפשר לפרש מאמר זה, "שעל" מורה על בני עליה, כמאמר הכתוב (ש"כ כג, א): "והגבר חוקם על". וכך הוא אומר: "**חבל**" – יש להתאונן, "שעל" היינו בני עליה, המה "**דאבדין**", ומאידך "**ולא**" – אלו שאינם ראויים לכלום, "**משתכחין**" – דכמה וכמה איכא בשוקא. דרשות מוריס שיק

ויעשו כן החרטומים בלחמיהם ויעלו הצפרדעים על ארץ מצרים (ח, א). מה משמעי הכתוב באזה מקום העלו החרטומים את הצפרדע, אם בארץ מצרים או במקום אחר. וייל על פי מה דאיתא במדרש (שמו"ר ב) שכמה שנים נלחמו מלך מצרים ומלך כוש אודות הגבול בין המדינות, והצפרדעים הם שהכריעו ביניהם. בזה שמילאו רק את מצרים, ונעצרו בגבולותיה, והיה נראה הגבול היכן הוא.

והנה כשבאו החרטומים להעלות את הצפרדע גם הם, רצו שיתפשטו למרחוק, בכדי שיגדל גבול מצרים, ויתרחב אל תוך ארץ כוש. בגלל כן עשה הקב"ה: "ויעלו הצפרדעים" רק "**על ארץ מצרים**", שחזרו לאחוריהם לגבול האמיתי, שלא יהיו החרטומים נשכרים במעשיהם. עדות ביוסף

ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' (ט, כט). פירשי' דיל: "מן העיר" – אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גילולים". הקשו המפרשים, למה אם כן לא נאמר זאת בשאר המכות, שהוצרך לצאת מן העיר, ומה נשתנה במכת ברד מן המכות הקודמות לה. ונראה, שכמכות הראשונות פשיטא שלא היה מתפלל בתוך העיר שהרי היתה מלאה גילולים. אבל כאן, אחר מכת ברד, היה אמינא שמותר כבר להתפלל בתוך העיר, מאחר שכבר אמר פרעה: "**האמתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים**" (פסוק כג), וכפר בעבודה זרה והודה באמונת אלקי עולם. ואם כן ביטל את כל הגילולים שבמצרים,

וראיתי "פירוש הגון וישר בספר יד יוסף" – כי הגאולה היה תלוי באמונת ישראל שיאמינו לדברי ה', ועל ידי שישראל האמינו בה' ובמשה עבדו היתה ירידה לפרעה עצמו ולעמו, והיה מוכרח לציית, וכאשר נפלו ישראל מהאמונה ובטחון לא רצה פרעה לשמוע.

וזה היה טענת משה רבינו ע"ה: "**הן בני ישראל לא שמעו אלי**" – ונפלו מהאמונה ובטחון – "**ואני ישמעני פרעה**" – כי זה תלוי בזה, אם ישראל יתחזקו באמונה שלימה בה' יהיה פרעה מוכרח לציית, אבל אם בני ישראל לא שמעו, האך אפשר שישמע פרעה ולהוציא ישראל מתחת ידו".

עובדת הגרשני, קאלימייא (ומסיים): "והוא נכון, וראוי הדברים לציטוט" (פסוק יד).

עיינו הנאולה – מחמת פירוד הלכות

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואני ישמעני פרעה (ו, יב). ידוע, שאותיות ה'ין רומזות על בחינת פירוד, מחמת שאין להן התחברות עם אות אחר (עיי' רש"י מוכה נב: ד"ה באמריה, ובאשר ה'ך פ"ר בלק ע"ה"פ ה'ין עם לבדד ישכון, וד"ל שם: "כי אלף וספירה עולים יחד, וכן ביה" וד"ה, וגימיל עם וי"ן, וד"ה"ל עם ווא"ו, אך ה"א אין לה זוג: כן הנו"ן למנין ק"ף, וי"ד עם צדיק, וכ"ף עם פ"א, ולמיד עם ע"ן, ומ"ם עם סמ"ך, נשאר הנו"ן בלי זוג...").

וזהו הרמז: "**ה'ין בני ישראל לא שמעו אלי**" – שיהיו באחדות, והם בבחינת ה'ין, בפירוד לבבות – "**ואני ישמעני פרעה**" – לשלום מהגלות, הלא כל זמן שאינם באחדות אי אפשר שתהיה הגאולה. מעדני מלך

* מורא"י לחביא כאן דברי הרמ"ק רבי יצחק מראדוויל וז"ל בספרו הק' "אור יצחק" על פי דברי אביו הרמ"ק רבי יחאל מיכל מלאמשוב וז"ל שאמנתי' הוא לשון המשכה (מלשון הכתוב (אסתר ב, ז): "ויהי אומן את הרמ"ק" – אמונה – הוא הצניע שבו ממשך המקור העליון, אם מאמין ה"י בזה הוא ממשך רע, ואם מאמין בהטוב ובחסד הגדול הוא ממשך כל הטובות וכל הברכות. ומסיים שם בזה"ל: "רביש"י, תן לנו לבבות קדושות ותפלות שאמיני באמת בעת בתגאולה, ובמורא גאל אתנו בקרב, אי לנו שאין לנו אמונת אמת. הם המתערים באורה רענן (ע"פ תהלים לו, לז). וברשי" שם: "אמרה רענן, כאחד מאורח הארץ הנשרשן וממלאים בגבסס", אינם רוצים עוד שיאב הגאל צדק... אבל אם יסבימו כולם ויאמינו באמת, מורא יבוא תיכף במהרה בימינו, וד"ל".

כדק"ל (ע"ז טב). שנכרי שביטל ע"ז שלו, הוי ביטול, ושוב מותר להתפלל בתוך העיר. לכן משמיענו הכתוב שאמר משה "כצאתי את העיר", שעדיין אמר להתפלל בתוך העיר ואין אמירת פרעה נחשבת כביטול ע"ז, מאחר שלא נאמרה בלב שלם אלא כגונב דעת עליון ח"ו. ובוהו יתבאר המושך הפסוק (פסוק לו): "ואתה ויעבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים", דלכאורה אין מובן, למה אמר זאת משה כאן. אולם לפי האומר הדברים מאירים וברורים, שכונת משה היתה, שלא יקשה לפרעה מדוע הוא אומר "כצאתי את העיר", והלא כבר ביטל את כל האלילים. לכן אמר "ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים" – ידוע אני שלא ביטלתם את הע"ז בלב שלם, ולכן עדיין אמר להתפלל בתוך העיר. אזור אליהו

וירא פרעה כי חל המטר והברד והקולות ויוסף לחטוא ויכבד לבו הוא ועבדיו (ל, טז). יש לדקדק מה תנינת טעם היא זה: משום שחלל המטר והברד, לכן "יוסף לחטוא הוא ועבדיו". ונראה, כי ידוע שבארץ מצרים לא היה יורד מטר, כי אם מן הגילום היה עולה ומשקה השדות (כמ"ש רש"י בראשית טו, י), והנה, במכת ברד היה יורד מטר על הברד, כמו שנאמר (פסוק כג): "**וימטר ה' ברד**", ופרעה רצה שלא יחדלו כי אם הקולות והברד, אבל את המטר רצה שישאר, ולכן אמר (פסוק כח): "הקטירו אל ה' זרב מהיות קולות אלקים וברד", ולא הזכיר מטר. ואכן אמר לו משה (פסוק כט): "**כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה'**", הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד" ולא הזכיר מטר.

אולם, אה"כ כתיב (פסוק לו): "**ויצא משה מקום פרעה וגו'** ויחדלו הקולות והברד וימטר לא נתק ארצה" – הדגיש הכתוב לומר שגם המטר חדל. והיה כראות פרעה כי גם המטר לא נתק ארצה, אם כן לא היה כרצונו, ולא כמו שאמר לו משה: "**הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד**" ולא הזכיר לו חדלון המטר, לפיכך הכבד את לבו וכו'. וזו היתה נתינת הטעם: "ויצא פרעה כי חל המטר והברד והקולות" – הזכיר ראשון את המטר, כי זה היה אצלו העיקר שלא יחדל, ולפיכך "יוסף לחטוא ויכבד לבו הוא ועבדיו". צמח דוד, דינוב

יתרון דעת

גשמיות ורוחניות – תרתי דסתרי (ב) תענוגים גשמיים מונועים קנינים רוחניים

אין התורה מתקיימת אלא במי שהוא מתרחק מן התענוג. כמו שאמרנו בוודד (פסח רמ, א) על פסוק (ממדר כח, ה): "סלת כלולה בשמן כתיב וכו', הרי בפירוש שהתורה הנקראת סולת, לא תתקיים באדם אלא אם יכתת עצמו וימית, ויקיים "פת במלח האכל"..." שהכונה כתישת החומר, כדי שיאיר התורה והנשמה בו, וזהו הדרך להשגת התורה, שאע"פ שהיה עשיר לא ינהג עינוגין בעצמו וכו'..." וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קט, עא): "טוב לי כי ענית לי מען אלמד חקך", וכו', והטעם שלא תשרה התורה באדם אלא אחר שירחק ממנו התענוגים, מפני שהתורה נקראת קדושה, שנאמר (משלי ה, ה) "ודעת אלקים תמצא", ולכן לא תשרה אלא במקום שיש קדושה ופרישות מתענוגי הגוף. ראשית חמשה (שער הקדושה פרק טו, מא) – הגוף.

לימוד לאדם שצריך לידע הענוגים המעכבים על ידו לעלות לאיזה הר גבוה הם בעצם הדברים המעכבים על ידו לעלות בהר ה', כי מהעליה הגשמית יוקח לימוד על העליה השכלית, וזה כי כמו שבהליכה גשמית תמצא בכללם שלשה דברים המעכבים עליה: ה' האוכל מאכלות גסים עד אשר תמלא בטנו וגופו כבד עליו, או תנושא עליו מלבושים כבדים או תנושא משא כסף וזהב ומומן, כל אלו הם דברים המעכבים עליה, וכן הם הדברים המעכבים על הפש הזהב לשלל תוכל לעלות אל מרום הר קדשו, מצד היות האדם לחוט במלומס שלשון לאסוף ולכנס ולעשות לו בגדי יקר לכבוד ולתפארת ולאכול ולשתות יותר מכדי צרכו, וכו', כי על פיהם יד"י כל חטאת וכל ענין המעכבים על האדם, כמו שנאמר (תהלים לו, ה) "כי עונותי עברו ראשי כמשה כבר יכבדו ממני", רמז לדבר משה"ר ר"ת: מ'מון ש'מלות א'כילה.

עוללת אפרים (ח"ב עמ' ו מאמר נה. תיע"ז ב'תולדות יעקב יוסף פ"ר יוג"ש, ג)

... כאן פירש מה הוא הנשך והתרבית אשר מחשיכים אורו, "את כסף" הם הדברים שהאדם כוסף בעולם הזה לדברים הנדמים, "לא תתן לו בנשך", כי כשאדם משלים תאות נפשו בהבחינת, ומטעים רוחו מכסופיו, הוא נשך בזה ומטיל בו ארס החטא.

ואמר "ובמרבית לא תתן אכלך" – פירושו, אפילו אכלך שהוא דבר שהורשית לאכול, לא תרבה בו, כי כשאדם הולך אחר גרונו ויטה גבול התאוה שבו למותרות, בזה יחשיך אור הנפש, כי כשזה קם זה נופל, כשמתרבה מאכל המורצות הגנוזים שם ומלא שם אברים טובות וכסף וזהב הרבה מאוד, ונטולין משם כל חפצם והולכים לביתם ברב בצע כסף וחקו רב, ובשמישי פורח לן עדן קדושתו הגדולה את הצדיקים שבדור פורחים אחריו לן עדן טובה קדושתו ופרישותו הגדולה. ואותם אנשים שקלגו סתבם ורצונם באצרות הזהב כשרואים הגדולה הזאת הם רוצים גם כן להעשות כן ולפרוץ ביניהם, ואינם יכולין מחמת כובד משאם גשמיותם שרביש עצמם בכסף וזהב וכו'... משא"כ הצדיקים אשר חפצם ורצונם היו תמיד לעבוד את הבורא ב"ה בשלימות גדול והלכו תמיד בדביקות גדול ועמו ית' והורגו בכך כל ימי חייתם ונעשו כלי מוכן לכך, ויהיה להם קל הדבר מאד בביאת משיחנו ב"ב אמן סלה.

נועם אלימלך (פר' קדושים)

... על פי שכתב בספרים (ראה חסד לאברהם) מעין ג נהר כב: 'טוב הארץ' עמ' ק) שלעלתי כשיבא משיח צדקנו, יקבץ את העם המפוזרים, והצדיקים יהיו סמוכים אצלו תמיד, ואותם אנשים שהתנהוזה בזה העולם בגלות כשורה אך לא היה להם שכל של אמת לעבוד את הבורא ב"ה בכל האופן, והיו אוהבי ממון, רק ששמרו עצמם מן החטא לפי שכלם, אז משיח מביא אותם אל הים אוקייאנוס, ופותח להם האוצרות הגנוזים שם ומלא שם אברים טובות וכסף וזהב הרבה מאוד, ונטולין משם כל חפצם והולכים לביתם ברב בצע כסף וחקו רב, ובשמישי פורח לן עדן קדושתו הגדולה את הצדיקים שבדור פורחים אחריו לן עדן טובה קדושתו ופרישותו הגדולה. ואותם אנשים שקלגו סתבם ורצונם באצרות הזהב כשרואים הגדולה הזאת הם רוצים גם כן להעשות כן ולפרוץ ביניהם, ואינם יכולין מחמת כובד משאם גשמיותם שרביש עצמם בכסף וזהב וכו'... משא"כ הצדיקים אשר חפצם ורצונם היו תמיד לעבוד את הבורא ב"ה בשלימות גדול והלכו תמיד בדביקות גדול ועמו ית' והורגו בכך כל ימי חייתם ונעשו כלי מוכן לכך, ויהיה להם קל הדבר מאד בביאת משיחנו ב"ב אמן סלה.

ובאמת להדבק בה' יתברך על ידי התורה והמצוות צריך תנאים רבים, אבל הקטן שבהם לחיות מופשט מתאוות והומן במאכל ומשתה ושנה, ולשבור כוחות הגופניות, עד שאפילו בעת המוכרח לדברים הג"ל, מחמת גודל התלהבות לבו לתורה ולעבודת הש"ת, למען שמו באהבה, לא יחשב אליו התענוג עוה"ז של אותו הדבר, כמו אם אדם שמח במשא ומתן שרירותי, אינו מרגיש כלל בתענוג קטן של אכילה. וזהו: "במעט תענוג" (אבות פ"א מ"ז), ואינו אומר במעט תענוג, רק במעט, כי למעט אין צריך לומר, רק אפילו ההכרח ימעטנו, הדיינו שיהיה תענוג וחשקות דברות אלקות בלבד ע"י התורה, עד שיהיה זה כשרגא בטיהרא. ישר דברי אמת (אור ד)

כל זמן שנפשו אדוקה בתאוה, אפילו אם יתלהב לדבר מצוה באהבה רבה, אע"פ היא שקר, כי איך אפשר לעובר על רצונו לעשות רצונו, ואין זה כי אם לשם לתפארת ולתהלה, כל זמן שהוא משוקע בהבלי העולם וכו', אבל העיקר הוא למאוס דברי העולם ותאוותו וכבודו בלב בכל תע פנוי, ועל זה ישים כל כורו ומחשבתו, שישיא את הירע ולהכניעו, ואז יוכל לאהוב את הטוב... שם (דרך אמת אור ד, יע"ש)

תיאור מראה פנים מערת המכפלה

החשלה למאמר (בגל תקנה) על אודות הגה"ק רבי משה מרגליות ז"ל וחיבוריו הנודעים על התלמוד ירושלמי 'פני משה' ו'מראה הפנים' אותם חיבר ביגיעה ושקידה עצומה בתורה ו'כפי שתואר אפס מעט בגוף המאמר, וכן מצאנו בדבריו ב'מראה הפנים' (סוכה פ"ה ה"ח) שכתב בזה"ל: "... כי לא ניתן לפרש דבר השי"ס הזה כי אם להמעינינם... והיגיעים בו תמיד יומם ולילה", אביא עדות נאמנה ומקורית שהוא מביא בחיבורו 'מראה הפנים' על הירושלמי במסכת תענית (פ"ד ה"ב, דף י"ג, ב) בה הוא מתאר את פנים מערת המכפלה, והרי לשונו:

"... וכשהייתי באיטליא דברתי עם שליח א' מחברוני היה גברא מהימנא ושמו חסר ר' יצחק זאבי ז"ל, וכשבאו לדבר מענין מערת המכפלה אמרתי, כבר ידוע הוא שעכשיו בע"ה הכל בידי ארורה ואין רשות לשום אדם ואומה אחרת להכנס להחצר שסביב המערה, בלתי השמעתאליס לבד הם כנסנין בכל יום להתפלל שמה, אמנם אם יש לו איזה ידיעה מפי השמועה יגיד לי והשיב לי: האמת הוא שאין רשות לשום אדם להכנס לשם ובעונש מיתה אף להשומר ישמעאל היושב שם אם מניח לאחד להכנס, אבל זכור אני כשהייתי בן שבעה או שמונה שנים נכנסתי אני עם אמי ז"ל ע"פ סיבה, שהשומר חלה מאד ושלח אחרי שמה מכוניו שהיה מאריך בקיאה הרבה ברפואות העשבים והסמנים, וצויה שתבא אליו בלילה ובהצנע מאד, ולקחה אותי אתה עמה ברשות השומר הלו, וכשנכנסנו להחצר הולך אותנו למעלה להכפה הבנויה ע"ה המערה, והיא עששתה הילני המכלה לכבוד, והיא מצויירת ובנויה לתלפיות יפה עד מאד, וכשהייתי למעלה ראיתי שבשמי הכפה מצויין הכל ובסימן על האבות ואמהות התנונים במערה למטה, ושם אי אפשר לשום נפש להכנס, ובתוך כך ראיתי בשמי הכפה, בראש כתוב אברהם ובצדו כנען שרה, ובאמצע כתוב יצחק ובצדו כנען רבקה, ואח"כ יעקב ובצדו כנען לאה...

עוד סיפר לי החכם השליח הנ"ל שראה עוד שם מן הצד כמו תיבה עשויה בתוך עמוד הכותל, ושאלו להשומר מה זה, ואמר שמוקבלים הם כי ראשו של עשר טמון וקבור שם מלמטה, ולא כתבו שמו, כי אם עשו זה לסימן, וזהו כדברי אגדה דסוטה בממרא דילן דחושבים בן דן קטילה ומחיה ארישא ביום שנקבר יעקב, או כמסורת אגדה דהאי תלמודא בר"ק דכתובות פסחים כמסורת בידם מאבותיהם שיהיה הגוף לעשו שנאמר יידך בעורף אויבך".

ישמר בערש ווייס, ברוקלין נ.י.

הטא ע"ה הדעת כחטא קין – בפשתן

לאור המאמרים הנפלאים ב'יתרון דעת' (גל תקמא-תקמ"ב) בענין חטא ע"ה הדעת ותיקונו, בהם הובאו כמה דעות אודות איזה אילן היה, הנה מצאתי בזה חידוש ברא"ש מ"ס שבת פ"ב ה"א וז"ל: "ופשתן נמי בכלל זרעים הוא, אלא דאיצטריכא למינני פשתן משום איקרי עץ, כדכתיב (יהושע ו, ה) 'ותטמנם בפשתן חצץ', וכן איכא מדי"א עץ שאכל אדם הראשון פשתן היה".

ובספר 'זרע ברך שלישי', חוסיק והפליא לפרש בדבריו, וז"ל (מחזיקי, ברוקלין תשס"ב, עמ' יז): "... ומסתמא בעץ הדעת היה מה שהיה לעתיד, וכמו שאמר הכתוב (קהל ג, טו) 'ואשר להיות כבר היה, ואמר חז"ל (שבת כז, ל) כתובות קא' דלעתיד לבא חדקל מוציא כלי מילה, ופירש"י: כמו כתנות פסים, מלבושים ללבשו על הגוף. ואם כן כה"ע עץ הדעת היה מוציא כל מילה, מלבושים כתנות פסים. ואפשר לומר דעץ הדעת היה מוציא מאכלים זרעים ופירות וגם כלי מילה זו פשתן, וקיי"ל זרעים ופשתן הוי כלאים. ואם כן עץ הדעת היה מעורב טוב ורע מצד איסור כלאים, וכתב (ויקרא ט, יט) 'ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך', וא"כ הפרי והזרעים אסורים מכאן משום פשתן שמעורב בו, ופשתן אסור ללבשו על גופו שמעורב בו זרעים כנ"ל, ולכן מצד איסור כלאים נאסר עץ הדעת כנ"ל. ולכן אמרה חז"ל דאפילו נגיעה אסור, פירוש, לצטוף גופו בכלי מילה ג"כ אסור, לא מביעה הפרי שיש על עץ הדעת – בודאי אסור לבלבו, אלא אפילו לא מביעה כלי מילה ג"כ אסור לצטוף אכסל או גופו, דאין נגיעה גדול מזה כשלושבו על גופו. ולכן איתא בזה"ה (פ"ה בראשית, כח) ד'כתנות עור' ו'חגורות' – דא ציצית, ע"ה, משום דקשיא ליה איך הליבשים פשתן מעץ הדעת והא נקרא כלאים (ע"ה סוטה ד, י) 'כתנות עור, דבר שחורו צה ממוי, ופירש"י: יל"ל פשתן, שאדם לובש סמך לערוי', ולכן אמר שלבשם כתנות ממוי, וכלאים בציצית מותר (בבבא ד, ד).

המדור נערך לזכר נשמת הרב"ה – ר' משה ברוך'ר יצחק בערש – ברושטיין יצ"ה ת.ש.צ.ב.ה.

ועל פי דרכינו הנ"ל תבין מה שאמרו בזה"ה (תק"ף) תקון סט, דהקב"ה אמר לקין: אביך גרם לך כל זאת, ודא איהו 'פוקד עון אבות על בנים' (שמות לז, ז), והא אתמר כשאוהזין מעשה אבותיהם בדיהם, אלא כך הוה, עובדי דאבוה הוה בדיה וכו' (וי"ב). ולכאורה קשה, איך מדמה חטא קין לחטא אביו. ולפי דרכינו יתורץ, דידוע דקין חטא במה שהביא קרבן מכלאים מפשטן (ע"ה וזה"ק פ"ה קדושים, פז), ולפי דרכינו נראה לי דהביא מעץ הדעת זרע פשתן שהיה כלאים כנ"ל, וכשם שאסור לאכילה ובהנאת גופו לבלוש בכלאים, כה"ג אסור לקרבן. אבל קין הבין דמותר להביא קרבן מכלאים, דדוקא לאכילה נאסר לאביו אבל לקרבן מותר. וא"כ לפי זה לקח כלאים זרע פשתן מעץ הדעת לקרבן, וא"כ לכן אמרו בזה"ה, דאיהו 'פוקד עון אבות על בנים' – כשאוהזין מעשה אבותיהם בדיהם, דשניהם חטא אחד להם, וזה אכל מעץ הדעת שהיה כלאים וזה הביא לקרבן מעץ הדעת שהיה כלאים כנ"ל, עכ"ל ויעו"ש באריכות. מ. פרינז, קרית ספר

וכי נשחט יצחק בעקידה?

במה שהובא בגל' תקמ"ח (יתרון דעת) מספר 'תניא רבתי' שיצחק אבינו נשרף ונעשה דשן ואפרו היה מושלך על הר המוריה, הנה בס' 'שמן ששון' (לבעל המג"א זצ"ל (פ"ה וירא אות ה) כתב ע"ה בזה"ל: 'ויהנה, באמת זה לא מצינו בשום מדרש, וגם לכאורה הוא סותר הכתוב שאמר: 'אל תשלח ידך אל הער'. וי"ל דאע"פ שצוה הקב"ה שלא לעשות לו כלום, מכל מקום אברהם עשה מעצמו והקריבו. לפיכך אמר הכתוב בראשונה: 'ולא חשכת את בןך וגו' ממני', פירוש, שאני ידעתי שרצונך היה לשוחטו, אך העולם יאמר דילמא באמת אברהם עשה כך, שידע שימנעוהו הקב"ה מלשוחטו, מאחר שהבטיחו כבר 'כי יצחק יקרא לך זרע', ואילו ידע שישחטו ממש לא היה עושה, לכן עשה אברהם מעשה ושחטו והקריבו. ולכן כתיב: 'ויקרא מלאך ה' וגו' שנית וגו' יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בןך את יחידך' וגו', וכאן לא כתיב 'ממני', עכ"ל.

גם הרב חיד"א זצ"ל תמה על דברי 'תניא' שהם לכאורה 'הפך פשט הכתובים וכמה מאמרי רז"ל', וכבר בספרו 'פני דוד' (פ"ה וירא אות ה) בזה"ל: 'ואפשר לישב קצת, דודאי של מילי שכתב התנאי על דברי רז"ל שמצא באיזה מדרש, ולכן חובה מוטלת למשכניו נפשין על דברי רז"ל... ואפשר דידוע מ"ש חכמי האמת (ע"ה ילקוטי תורה למחזיקי פ"ה ח"י שרה ד"ה מה' יצא) דנשמת יצחק היתה מסטרא דנוקבא, ובעת העקידה פרחו נשמותו ונכנסה באיל, ואברהם אבינו ע"ה הקריבו. ונמצא דלפי האמת יצחק, דהיא נשמתו, נשחט ונקרב, שהיתה באיל, ויצחק אז באה לו נשמה דדכורא. וז"ש דנעשה דשן, כלומר, איל שנכנסה בו נשמתו, נעשה דשן, ויצחק מילי שכתב התנאי על דברי רז"ל שמצא באיזה תחיה עם נשמה דדכורא והחיהו וכו'. ואפשר לרמוז: 'ויהנה איל אחי' גימטריא 'יצחק' עם הכולל, דנשמת יצחק נכנסה באיל, ונמצא שהוא יצחק, וזהו: והנה איל יצחק גימטריא אחי'. עכ"ל.

[גם הקורא א.ה.ה. מברוקלין שלח כזאת, וציון עוד: בס' 'קרבן שבת' פ"א ס"ד כתב על פי זה דרוש ארוך, ובס' 'ערוגת הבושם' פ"ה ח"י שרע עה"פ 'וזהו בך את אברהם בכל' כוון מנפשיה למקצת מדברי הקרבן שבת, ע"ה"ש]

בענין אי אמירת 'עדקדת' בשבתות הבע"ט

בשו"ת 'מהר"י ברנא' (ס"ה ק) הובאה שאלה: "היכי משכחת ט' שבתות, באחד אומרים 'עדקדת' ובשני אין אומרים 'עדקדת'. והשיב: כשחל ראש חודש שבט בשבת וט"ו בשבת".

יתר על כך אציין, כי לפי המנהג בבע"ט לא יאמרו 'עדקדת' בשבת במנחה החל משבת זו, פ"ה וראו, עד פ"ה אחרי קדושים, כפי שאכן צויין בלוח 'דבר יום ביומו' מדי שבת בשבתו המנהג ונימוקו עמו (לפי הא דאיתא בשו"ע או"ח סי' רצב סי'ב שאילו היה יום חול לא היו אומרים בו במנחה נפילת אפים – אין אומרים עדקדת): פ"ה וראו – שבת ר"ח שבט; פ"ה בא – ערב ט' שבט (יום ההפלה של כ"ק מן אדמו"ר מהר"א זי"ע ואחיו הגה"ק מביילגוריא זי"ע); פ"ה בשלח – ט"ו בשבט; פ"ה יתרו – ערב כ"ג שבט (יו"ד דבר מין אדמו"ר מהר"י זי"ע, שנהגים לעשות כ"ג שבט); פ"ה ר"ח אדר (ע"ה מג"א סי' רצב סק"ד); פ"ה תרומה – ערב ז' אדר (יו"ד דמשה רבינו ע"ה); פ"ה תצוה – ערב מרים; פ"ה כי תשא – ערב כ"א אדר (יו"ד דהב"ר ר' אלימלך מליזנסק זי"ע, עשו בו סיום) ופ"ה ויקהל – פקודי – לפי המנהג שלא לומר תחנון וגו' מה התחילו בעסק המצות בטחינת הקמח בכ"א אדר [ובשבעת ימי המילואים]; פ"ה ויקרא צו שמיני – חודש ניסן; פ"ה תזריע מצורע – א"א עדקדת מאחר שכל ימות השבוע לא אמרו תחנון.

לגבי ערב ז' אדר ראוי להאיר, שאמירת 'עדקדת' בשבת במנחה נוסדה דוקא בגין פטירת משה רבינו ע"ה בשבת בצלותא דמנחה (כמובא בטור או"ח סי' רצב), ושמעתני מ"כ

הגה"צ האדמו"ר מנאראל שליט"א, שמרן מהר"א זי"ע שלח פעם לשאול את הגאון מטשעביץ זצ"ל אם נכון שלא לומר עדקדת בשבת ערב ז' אדר, כהאי שתא, והגאון זצ"ל שאל את השליח: היאך היתה לשון השאלה בדיוק, "אם נכון לומר" או "אם נכון שלא לומר", ונקט כלשון אחרון – נכון שלא לומר – והפסיד הגאון זצ"ל: אם כך, זו התשובה...

אי כפילות תיבות בתפילה/ מעטרה רב

בענין חומר כפילות התיבות בתפילה (יתרון דעת' גל' תקנ"ב – תקנ"ב): בס' 'שמועות וסיפורים' לרה"ח ר' רפאל הכהן ע"ה (מהדורת תשכ"ד, עמ' עה) מובאות ג' אזהרות שצויה כ"ק אדמו"ר מהרש"ב זי"ע מליובאוויטש לאחד החזנים מחסידי חב"ד: שלא יגיש לעמוד אלא רק אם טבל קודם לכן במקוה, שראשו יהיה מכוסה בטלית ושלא יחזור פעמיים על אותה מלה בדרך החזנים. ע"כ.

יהושע מונדישין, ירושלים

במה שהובא שבעלזא הקפידו מאוד שלא לחזור על תיבה אחת פעמיים בתפילה, ראוי להביא מה שידוע מפי זקני החסידים (ב"ה ב"ה סי' ש"ח זקנים' ח"ה עמ' ע"ג), שפעם אחת היה מרן מהר"י מבעלזא זי"ע במארינבאד או בקארלבאד, וגם הרה"ק רבי יהושע מדזיקוב זי"ע היה שם, וכששמע שמרן חונה שם בא הרה"ק מדזיקוב להתפלל אצלו. כשניגש החזן ליתן שלום למרן מהר"י כיבדו להתפלל קבלת שבת לפני העמוד. אמר לו הרה"ק מדזיקוב שמסכים להכיבוד, אבל בתנאי שמרן ז"ל לא יקפיד על ענינים שהוא אינו מקפיד, והמשיך, למשל, כשיחזור על תיבה אחת שתי פעמים. ונענה לו מרן, והוסיף הרה"ק מדזיקוב ואמר: מישיטית דאך נישט איין, כלומר, שיוזג גלגל בעת תפילת העמידה, וגם בזה נענה לו מרן שלא יקפיד על כך (ע"ה או"ח סי' קד סי"א ובט"ז ובמג"א שם), והיה השי"ץ לקבלת שבת.

על אותה שבת היה גם בנו, מרן מהר"י זי"ע צריך לבא לשבות אצל אביו, אבל באמצע הדרך נתעכב ושבת בעיר אחרת. לאחר השבת כשהגיע לשם, אמר לו אביו, מרן מהר"י: האטס הייך געהאט א שבת. והפסיד מרן מהר"י: יודע אני שר' יהושע'לע התפלל, עהר דאוונט שייך (והתפלל יפה). אמר לו אביו: עהר דאוונט שייך! איך אמר מיר אויסגעדייט ביים גאנצען דאווענען, און איך האב איחס געקוקט אין פנים, עהר האט מכוין געווען אלע כוונות הארזי"ל, עהר האט נישט פארפעלט קיין איין כוונה, ו, האטס הייך געהאט א שבת... [בת"ח: הפסדת שבת... הבטתי עליו בכל התפלה, הוא לא החסיר אפילו כוונה אחת מכוונות הארזי"ל].

שמעתי מאדמו"ר (הגה"צ רבי יעקב בן ציון) זצ"ל אבי"ד חליסה, שסיפר לו אדמו"ר אחד בנש"ק זצ"ל שהגיע פעם לשבות בשב"ק בבעלזא, ובערב שב"ק קודם תפילת המנחה קרא לו הגבאי ר' אהרן יהושע ז"ל בפקודת קדושה. כשנכנס אל מרן (מהר"י זי"ע) אמר לו מרן: ברצוני לכבדכם להתפלל לפני העמוד, אבל אני מתנה שלשה תנאים: האחד, להתפלל בנוסח אחד מהתחלת התפילה ועד סופה, ולא לערבב נוסחאות, השני, כשאני אסיים קטע גם אתם תסיימו, והתנאי השלישי יאמר לכם אהרן יהושע.

הלך האדמו"ר אל ר' אהרן יהושע, שסיפר לו סיפור ידוע על בחור שלא היה בר דעת גדול, ולא יכול היה לעשות שידוך, עד שפעם בא שדכן אחד ולימד אותו כל מה שצריך לדעת בעת שייפגש עם המחזן, כיצד להתנהג ולדבר עם כל התנועות וכו'. ונחמנוהו העת הליפגש עם המחזן המדובר, נתיישבו אצל שלחן שהיה מונח עליו בקבוק יפה עם ידית רחבה, והבחור הושיט את ידו דרך חור הידית ליתן שלום למחזן... היות וזה השדכן לא לימדו שאין לעשות כך, דבר שלא עלה על דעתו, כמו כן – אמרו לו הגבאי – לענייננו, התנאי השלישי הוא שתבינו בעצמכם איך לעשות ולהתנהג בכל מה שרק יכול להיות, כי אי אפשר לדעת מראש ולא שייך לפקד כל דבר...

נחמן רוסטנר (רב אבדו"ק חליסה), בני ברק

על הכינוי 'אבן' במשפחות הספרדים

על דבר ההערה בענין על המשפחה שהיה מורגל בין אחב"י הספרדים 'אבן עזרא' וכדו' (יומא דנשמתא' גל' תקנ"א), אציין לדברי המג"ב' בפר' פינחס עה"פ 'לזכור' (כו, יג): וז"ל: "כי היה המנהג בישראל לעשות להם ראשי בתי אבות יתיחסו כל יוצאי ירכו לעולם אל האיש ההוא ויקראו על שמו לכבודו, כאשר יעשו גם היום כל הישמעאלים וכל ישראל הדרים בארצות להקרא כולם למשפחות 'אבן עזרא' 'אבן שושן', וזה שנאמר (שמות ו, יד) 'אלה ראשי בתי אבות', כי מעת אשר פרו ורבו במצרים העמידו להם ראשי משפחות להתיחס עליהן" וכו', ועי"ש.

גם ידוע ששם משפחת של האוה"ח הק' היה 'בן עטר', ואילו הוא חותם שמו בהקדמה לפירושו עה"ת: 'חיים בלא"א אלעזר פדואל, לונדון

וכו' כמוה"ר משה נ' עטר'.

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בא
ז' שבט תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גלוין תקנ"ה

הולדת מוצ"ש	הולדת מוצ"ש	הולדת מוצ"ש
18:36	18:17	17:03
17:53	17:35	16:23
17:54	17:39	16:24
18:32	18:09	17:00
17:58	17:36	16:26
18:32	18:13	16:57
18:55	18:31	17:20
18:25	18:03	16:50

תורת של ראשונים

"אני ולא מלאך" -

אם כן למה לא יצאו מפתח ביתם בגלל המשחית?

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. ועבר ה' לנגוף את מצרים וגו' ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף (וב, כב-כג). פירש"י: "מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע. ולילה רשות למחבלים הוא, שנאמר (תהלים קד, כ): 'בו תרמוש כל חיות יער'."

"ולא הבינותי דבריו כמה שאמר ולילה רשות למחבלים הוא וכו', וכי אמר לאדם בכל לילה לצאת מפתח ביתו עד בקר מן המקרא הזה, והיה לו לומר שהלילה הזה נתנה בו רשות למשחית לחבל, ולכן הוזהרם ממנו, אבל רש"י לא פירש כן, מפני שהקב"ה בעצמו ובכבודו היה המכה, ואם כן צריך להבין למה באמת היה צריך להזהירם.

אלא הענין שהזהיר את ישראל שלא יצאו מפתח ביתם בלילה ההוא, לפי שהקב"ה עבר במצרים כמלך שעובר ממקום למקום והרצים והשרים עוברים לפניו, כדי שלא יפגוש בו אדם ולא יסתכל בו, כענין (זכריה יד, ה) "ובא ה' אלקי כל קדושים עמך", וכן: "והיה בעבור כבודי ושמותיך בנקרת הצור" (למקן לג, כב), שהיה כדי להגן עליו מן השרפים ופמליא של מעלה. ומאחר שמצינו שבשעה שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, לפיכך אין אדם רשאי לשנות דרך העולם שיצא בלילה, לפי שהוא זמנן של חיות שנתן להם למרוץ, ואין להבחין בין צדיק לרשע."

ואמר "ולא יתן המשחית", כלומר, המלאך המשחית בעולם בעת הנגף, כענין "ויאמר למלאך המשחית בעם רב עתה הרף ידך" (ש"ב כד, מז), ואין הבורח להמשחית והמכה במצרים, שהוא הקב"ה בעצמו, אלא לא יתן רשות למלאך המשחית בעולם בשעת הנגף שיבא אל בתיכם, ולמדתו הכתוב הזה, כי אע"פ שהקב"ה הוא המכה, המלאך המכה היה שם, הוא וכחותיו הרבים, שכולן כחות מדת הדין הממונים על הדין וכו', ואבל לא היו רשאים להשחית במצרים, כי הוא יתברך מנעם מזה וכענין שדרשו "אני ולא מלאך, אני ולא שרף, אני ולא השליח" וכו', ולכן הוצרכו לאות היום, כי לולא האות היו משחיתים. וזהו שאמר "ולא יתן המשחית", כלומר ולא יתן רשות למלאך המשחית שיבא אל בתיכם". רמב"ן רבנו בחיי

"ולא יתן המשחית" - ומה שאמרו רבותינו: "עוברי בארץ מצרים" (פסוק יב) - אני ולא מלאך, היינו שלא ישלח מלאך במקומה, אלא הוא בעצמו בכבודו ירד למצרים ועמו מלאכי משה להשחית". רמב"ן רבנו בחיי

מלבד אותה ההשחית אשר עשה ה' בעצמו, בהכותו כל בבור במצרים, שלא בשאר העם "עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים" (תהלים עח, מז), ועל זה נאמר לבני ישראל (פסוק יג): "ולא יהיה בכך נגף למשחית", פירוש, לא יגע בכך נגף על ידי אותה ההשחית שאני עושה במצרים, "בהכותי" - בעת שאבא את הבכורות, "כי לולא הפסחה עשיתי בחמלתי על ישראל לא היו נמלטים משאר הצרות ששלח על שארית עם מצרים, כענין 'פן תספה בעון העיר' (בראשית יט, טו), וצוה עליהם מתנות היום לאות, למען ימלטו."

וזהו: "ועבר ה' לנגוף את מצרים" (וב, כג), כלומר, את כל עם מצרים - וזאת מיתת הבכורים - בעברה וזעם וכו', ו"כי אמנם יאמר נגף על כל מכה, גם בלתי מות, כאמרו (להלן בא, כא): 'ינגפו אישה הרה ולא יהיה אסוף', ואמר: "ולא יתן המשחית", היינו, המשחית את עם מצרים בעברה וזעם וכו', שלא יתן לו "לבא אל בתיכם לנגוף".

ספרנו (ובענין הביא הפענה ראו: בתרומת השני, "דילא יתן המשחית" קאי אמלאי חבלה שהיו עמו כלעונותיו של מלך דהיו חובטים ומכים שלא במיתת, גם על זאת פקח עינו ית' להכחית לישראל ולהצילם גם מזה, וזהו שאמר לנגוף שהוא דחיפת הנגף, דחיפת בעלמא")

לקח טוב

קוב"ה וישראל משבחין ומפאריין זה את זה

מלהרבות בשבח הבנים, ולא ימוש דיבור זה מפיו כל הימים, הרי שביום מן הימים אף יתעייפו ההורים מטירדה מנדנדת זו, ויעשו הכל כדי להיפטר ממנה.

לא כן אהבת אבינו שבשמים אל בניו החביבים. גדול ערכו של סיפור שבה בניו, וגם סיפור שבה האב בפניהם, במדה כה נשגבה, שאין לדבר גבול ותכלית. גם אם כל ימיו תרבה לדבר ללא הפסק בשבחם של קודשא בריך הוא

אין הורים בעולם שלא יתמוגגו מנחת כאשר מישחו יבא אליהם לספר בשבח בניהם ובנותיהם. כל כמה שירבה לפרט את השבח, בתיאור התחומים בהם הם מצטיינים ובמה מתבטאת הצטיינות זאת, כך ובאותה מדה תגדל הנחת-רוח להורים השומעים הבולעים בשקיקה כל הגה. והדברים אמורים גם במקרה הפוך: כאשר יוודע להם שמאן דהו הסב את הדיבור עם צאצאיהם אודות ההורים, בהגדילו את שבחם של האב והאם בעיני ילדיהם, גם מזה ישאבו קורת רוח מרובה, ואף יכירו לו טובה על כך.

וטבעי הדבר. אהבת ההורים אל בניהם מובנת מאליה, גדולה היא וגם נפלאה, כי אך עצמם ובשרם הם. לא רק שטבעית היא אהבה זו, אלא עוד גדול ערכה של חיבתם זו בעיני ההורים. וכל דבר שייגרום לריבוייה וטיפוחה של אותה אהבה, יקר הוא בעיניהם עד מאוד, כי עז רצונם והפצם בה, והיא אוות נפשו.

בכל זאת, אם יגיע חבר זה לא פעם ולא פעמיים, אלא יום יום, ויחזור על דבריו שוב ושוב, ואף יוסיף נופף כיד ה' הטובה עליו, הרי שבמדת מה יגרום הדבר להפחתה מסוימת בהערכה שתהיה להם להורים לדברי השבח התמידיים המושמעים לאזניהם. שוב פעם לשמוע ושוב פעם לשמוע אותו דבר, גם אם תמיד יונעמו הדברים לאוזן השומעת, סוף סוף כבר שמעו וקבלו את הדברים בקורת רוח, ומודעים הם להערכה שרוכש זה כלפי ילדיהם. ברור הדבר שאף פעם לא ישמרו לו מינא בלבם על כך שהלה הולך וממשיך באותה נימה ערב ובוקר וצהריים, אלא שלא יעריכו את שבחו במשך הזמן כאשר בראשונה.

כי אם אומנם גדלה אהבתם לצאצאיהם, ואולי אף נודעת לאהבה זו מקום ראשון בערכי החיים שלהם, בכל זאת אין זה הערך היחיד. כמה שנעים לשמוע, הרי יש גם דברים אחרים בחיים, ולא יתכן לבלות את כל הימים בשמיעת הלל והודיה על הילדים. ורק לשם הגומה: אילו יתלווה וידבק בן אדם זה אל ההורים בכל עת ובכל שעה, ולא יפסיק לרגע

אותיות מהכימות

ואמרתם זבח פסח הוא לו. והנה יש לבדוק שאלו קורין אותו יום טוב המכונה בתורה "חג המולד", לטו קורין אותו "פסח", ויטו רמזו זה בתורה לקרוא יו"ט זה בשם "פסח", הלא בכל התורה נקרא יו"ט זה בשם "חג המולד".

והנה כתיב "אני למודי ודודי לוי", היינו שאלו מספרים שבתו של הקב"ה והקב"ה מספר שבת ישראל. וכן הוא, שאלו מניחין תפילין וכתוב בהן שם של הקב"ה, והקב"ה מניח תפילין שכתוב בהן שם ישראל. ובזה מובן מה שכתוב בתנא דבי אליהו דמלוא לספר שבתו של ישראל, ויש להשי' נחת רוח מזה שמספר שבתו של ישראל. ונראה הטעם משום דלסור להסית דעת מתפילין, ומלוא על כל אדם לעסוק תמיד בתפילין, דהיינו או לספר בשבת של ישראל דהיינו תפילין דמארי עלמא... או לספר בשבת של הקב"ה דהוא תפילין של ישראל...

והנה "חג המולד" נקרא על שם ישראל. ועי' ברכ"י על פסוק "ויאמר את הבכור כו' עגות מלוא כו' וגם לך..." ומלא נקרא "חג המולד" על שם ישראל שאלו את הבכור עגות מלוא, ולא בתורה נקרא יו"ט זה בשם "חג המולד", כדכילי הסי' מספר שבתו של ישראל. לטו קורין יו"ט בשם "פסח", על שם שבת הסי', "ואמרתם זבח פסח הוא לו" אף פסח" כו' שאלו שבת הסי', על דרך הפסוק "אני למודי ודודי לוי".

קדושת לוי

ובשבחו של ישראל, אף פעם לא תלאה בכיכול אוזנו של מקום מלשמוע.

ולא עוד, אלא שצוה אבינו שבשמים על כך לעמו ישראל, בנתנו להם מצות תפילין, שכל עומק ענינה אינו אלא להתמיד בשבחם של האב ושל הבנים. הגה בעצמך, לא רק ההתמדה בדבר, אלא אף זאת שלא נסיה דעתנו לרגע כמימריה מערך גבוה זה. אלא מעתה, כמה עצומה אהבתו יתברך אל בניו...

אמרות טהורות

בנערנו ובזקנינו – זריות ומיתנות

בנערנו ובזקנינו נלך וגו' (י, ט). הקדמת נערים לזקנים צריכה ביאור. ונראה לפרש על פי מה ששמעתי בשם **אדמו"ר הרב הצדיק** (מרן מור"ש) **מבעלזא זלה"ל** לפרש הפסוק (מלאכי א, כד): "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", כי עבודת הנערים משובחת בגלל מעלת הזריות שנמצאת בהם מטבע הילדות, בעוד שעבודת הזקנים מעולה עקב עשייתם כל דבר במיתנות וישוב הדעת. וזה שמבטיח להם הנביא, שבביאת משיח צדקנו ישיב לה לב האבות על בנים ולב הבנים על אבותם, כלומר, שיוכל לעבוד את ה' עם שתי מדרגות אלו, זריות בשילוב עם מיתנות וישוב הדעת.

וזאת היתה כוונת משה רבנו ע"ה באמרו: "בנערנו ובזקנינו נלך" – להורות על שתי הכוונות בעבודת ה', מעלת הנערים ומעלת הזקנים. והקדים מעלת הנערים – הזריות, כי לענין הליכה נאמרו דבריו, ובה תופסת הזריות מקום בראש.

על האדם לראות רבושו כמורשאל אצלו

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' (יא, ב). כלל בקוט הוא שלשון שאלה שייכת בדבר החזיר בעין – לאפוקי מיהלאה! ולהוצאה נתינת. ראה קדושינו מו, ואם כן יש לדייק, למה אמר הכתוב **"וישאלו איש מאת רעהו"**, והרי לא החזיר להם כלום.

ונראה לפרש על זה הדרך, "דהנה איתא בספרי מוסר, דראוי ונכון לאדם שלא להחזיק הממון שהגנו השי"ת בשביל הנאת עצמו, רק להחזיק הממון כדבר השואל – דהדר בעיניה, כי באמת כתיב (חגי ב, ח): 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צב-אות', רק שרצה הקב"ה לזכות את ישראל במצות ומעשים טובים באמצעות הממון. ועל כן, כל איש המושכל יראה לעשות עם הממון שהגנו השי"ת, רצון השי"ת, לעשות צדקה ונמילות הסדסים וכדומה, וזהו בדיוק: הדרא בעיניה" – כי הממון חוזרת בעיניה אליו ויש"ת.

אמירה נעימה

שלח עמי ויעבדוני (י, ג). יש לדקדק בשינוי הלשון, כי משה אמר: "שלח עמי ויעבדוני", עבדי פרעה אמרו (פסוק ז): "שלח את האנשים ויעבדו" וגו', ופרעה עצמו אמר (פסוק יא): "לכו נא הנכרים ויעבדו".

ונראה לפרש בדרך רמז, שעבדי פרעה אמרו "שלח את האנשים", ומיעוט אנשים הוא שנים; שני פעמים 'אנש' עולים בנימטריא 'שבת', לרמז שכוונתם היתה שישלח רק את שומרי השבת. אולם פרעה לא הסכים לכך ואמר: "לא כן לכו נא הנכרים", מיעוט נכרים שנים; שני פעמים 'נכר' – בנימטריא 'קדוש', הדיינו, שלא הסכים לשלוח אלא את הקדושים, היוצעים לעבוד את קונם. כרם משה רבינו אמר: "שלח את עמי ויעבדוני" – עמי מלשון (שבת לו, ז) "נחלים עוממות", רצה לומר, שאף האנשים הפחותים והריקים שעוממים ממוצא, ולכו אתנו לעבוד את ה', וזהו שאמר (פסוק ט): **"בנערנו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו"** – וכולנו צריכים לעבוד את ה'.

ויט משה את ידו על השמים ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים וגו' (י, כא). ובפירש"י: "ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלש ימי אפלה" וכו', עיי"ש. ויש להבין למה באמת מתו, וכי נתחייבו מיתה על זה שלא רצו לצאת.

אלא, מצינו בילקוט (פר' בשלח רמז רלד): "שירד ס"מ ואמר לפניו רבונו של עולם, לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים, ואתה עושה להם נסים? והיה משמיע קולו לשר של ים, ונתמלא עליהם חמה וביקש למכען. מיד השיב לו הקב"ה: שוטה שבעולם, וכי לדעתם עבודה, והלא לא עבדו אלא מתוך שרעב ומתוך שמוקד דעת, ואתה דן שוגג כמוזר ואונם כרצון" וכו', עיי"ש. ומובאר ברמב"ם (פ"ה מסיחתי ה"ד) שאם יכול אדם למלט נפשו ולברוח מתחת יד המלך הרשע שרוצה להחמיאו, ואינו עושה, נקרא עובד ע"ז במוזר, עיי"ש.

והנה, כבר הביא רש"י את דברי חז"ל, שכל כוונת השי"ת בשאלה זו היתה "בשביל שלא יאמר אותו צדיק אברהם, 'עבדום וענו אותם' קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם". הרי שתכלית השאלה זו לא היתה לשם עצם הממון, אלא לשם קיום רצונו ית"ש, ואם כן שפיר יש ליהם כאן לשון שאלה – **וישאלו** – כיון שבקיום רצונו "הדרא בעיניה למריה דעלמא", כאמור.

אהבת שלום

חרטת הלב קודם עשיית המצוות

ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חוקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו (יב, טו). איתא במדרש (שמד"ר יט, א): "זהו שאמר הכתוב (משלי יד, י): 'לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זר'".

ויש לבאר, כי יודע שקודם צריך האדם להיות בבחינת "סור מרע" ואח"כ "עשה טוב", כי כל עוד שמוזהם בטהא, יונקת הסמ"א מן המצוות שעושה, ולכן צריך לשוב בתשובה קודם עשיית המצוות כדי שלא יהיה להסמ"א חלק בה.

אולם אם יבוא האדם לעשות תשובת המשקל ולתקן את כל אשר פגם לפניו שעושה אויה מצוה, יכלה הזמן והם לא יוכלו, ויעבור זמן עשיית המצוה. לכן העצה יעוצה שתחילה יתחרט בלב שלם ויתמרמור על המצוה, וזה כבר מועיל שלא ינקו הסמ"א מעשיית הטוב.

זהו הרמז: "זאת חקת הפסח" – שצריך להיות קודם 'סור מרע' ואח"כ 'עשה טוב', כמ"ש (רש"י לעיל יב, ו): "משבו ידיכם – מרע", וקחו לכם – צאן של מצוה, והטעם, כדי ש"כל בן נכר לא יאכל בו" – שלא יהיה חלק להסמ"א בעשיית המצוה. ומוסף על זה המדרש: "זהו שאמר הכתוב: לב יודע מרת נפשו" – שלא תאמר שצריך לעשות תשובת המשקל על כל הטא והטא לפני עשיית המצוה, אלא אם יודע מרת נפשו ועובד את המצוה בחרטה ובמירות הלב, זה כבר מועיל: "ובשמחתו לא יתערב זר" – שלא יהיה להסמ"א חלק בהמצוה.

מחור רעיונים להחזיק ר' יום טוב נעטיל מלובלין ז"ע (י"ד חל השבוע ביום י"ג שבט תתקצ"ו)

ולפי זה, מאחר שאנשים אלו לא רצו לצאת מצרים, שוב לא היה להם פטור אונם, ונתחייבו מיתה על עון ע"ז שבידם, ולכן מתו בשלש ימי אפלה, ודו"ק.

יצים פתנם להנחיק השפע הימים מצאנו ז"ע

ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל (יב, ו). איתא בילקוט (פי' קצ): "שחטו אותו כל קהל עדת ישראל" – וכי כל עדת ישראל שוחטין, הלא אין שוחט אלא אחד, אלא מלמד ששליחו של אדם כמותו. "ושחטו אותו" – בין בחול בין בשבת. עיי"ש. ויש להבין מה השייכות של שתי דרשות אלו.

ונראה, דהנה, מצינו בגמ' (פסחים א) דר' יהודה אומר אין שוחטין את הפסח על היחיד. ולפי דבריו, אם נאמר דאין מועיל שליחות בפסח, אם כן שנים שנמנו על פסח אחד היו צריכים שניהם לשחוט. והא קייל (שבת ג, ג) שנים שעשו מלאכה בשבת פטורין, וממילא שוב לא משכחת לה חילול שבת בפסח לעולם, דאינו כשר אלא בשנים, ובשנים לא היו חילול שבת, ולא שייך לוטו דלא ידעה שבת. מיהו הכי, לאחר שהוכיח מ"שחטו אותו" דמועילה שליחות, שפיר צריך להוכיח כי הפסח דפסח דהוה שבת.

מאיר עיני הכמרים, אוסטראווא (מהר"ר)

לא תוציא מן הבית וכו' ועצם לא תשברו בו (יב, טו). לכו תמוה שינוי הלשון, שבהוצאה נקט לשון יחיד – **"לא תוציא"**, ובשכירת העצם נקט לשון רבים – **"לא תשברו"**.

ויובן לפי סברת האחרונים שסוברים שהפטור בשנים שעשוהו הוא רק לגבי שבת (עיי' שבת ג, א) אבל בשאר איסורין בעלמא חייבין, ואם כן שנים שעשוהו – בשכירת עצם – חייבים, מה שאין כן בהוצאת העצם בפסח – דפטורין, כי הוצאה דפסח היא דומיא דהוצאת שבת, וכדאמרין בפסחים (פ"ה): "המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שנייה, הוצאה כתיב ביה – כשבת, מה שבת עד דעבד עקירה והנהגה אף הכא נמי עד דעבד עקירה והנהגה" (עיי' וירשלימי פסחים פ"ז ה"ג).

ולפי זה מובן יפה למה כתב בהוצאה שייך יחיד ובשכירה לשון רבים, כי בהוצאה אינו חייב כי אם יחיד המוציא, ואילו בשכירה, אפילו שנים ששיכרו חייבים, ולכן הוזהר: **"ועצם לא תשברו בו"**.

תפארת יוסף להנחיק רבי יוסף ענגיל זצ"ל (מהר"ר תשס"ו שנת א"ת ע"פ רענ. עירש ובהערות)

יתרון דעת

גשמיית ורוחניות – תרתי דסתרי (ג) "החדש הזה לכם" – "החדש היה לכם"

אמר רבי חלבו, חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת (היינו של פרוגיאת והמים של דיומסת, שהיו משוכים ביניהם) קיפחו עשרת השבטים מישראל – (שהיו בעלי הנאה עוסקים בכך, ולא היו עוסקים בתורה וכו', רש"י). רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם – (לפרוגיאת דיומסת) אימשיך בתרייהו, איקער תלמודיה (נמשך אחרי הנאות אלו ושבת תלמודו). כי הדר אתא, קם למיקר בספרא, בעא למיקרא (שמות יב, ב) "החדש הזה לכם" אמר "החדש היה לכם", בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה וכו' (שבת קמז).

"קפחו עשרת השבטים", פירושו, כי החמרי הוא מתנגד אל דבר הנבדל, ובאדם האדם נמשך אחר התאוה החמרית, מתרחק מן מדרגה הנבדלת, וזה שאמר "חמרא דפרגיאתא ומיא דיומסת קפחו עשרת השבטים מישראל", שהיו נוטים אחר התאוה הגשמית. וזכר שני דברים חמרא ומיא, נגד הגוף והנפש, כי המים מענגים את הגוף ומעדין אותו, והיין משמח הלב שנאמר (תהלים קד, טו) "ויין ישמח לבב אנוש", ואילו שניהם קפחו עשרת השבטים, כי אלו שני דברים הם נוטים מן מדרגת ישראל, אשר מדרגת ישראל הוא השווי והיושר, אבל עשרת השבטים כאשר נמשכו אחר מיא דיומסת וחמרא פרוגיאת להמשיך הגוף אחר עדוניו והנפש אחר עדוניו, היו נוטים מן מדרגת ישראל אשר הוא האמצע וכו'.

חידושי אגרות להמהר"ל (שבת שם. ע"ע משיכ' בספרי דרך היים, אבות פ"ז מ"ו)

"ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברות התאודה" (במדבר לג טז). כך הוא דרכה של תורה פת במלח וכו' (אבות פ"א מ"ד), מה שאין כן מי שממשיך גופו לתענוגים. צא ולמד ממאי דיומסת ופרוגיאת שקפחו עשרת השבטים (שבת קמז). ומי לנו גדול מרבי אלעזר דהורא קא בני למיקר "החדש הזה לכם" (שמות יב, ב), וקרי "החדש היה לכם" דאתייקר לתלמידיה. ומי שרואה שנוסע מהתורה, אזי העצה לפרש את עצמו תלמיד ובענוגים, כי הם שדכבדו את לבו לשבח תלמודו. וזה: "ויסעו ממדבר סיני" הוא התורה הנתונה משם. אזי "ויחנו" יש להם תנייה ונחת רוח "בקברות התאודה", כשקוברין מוטמנים התאודה במוטמנים אזי התורה חוזרת לאיתנה. **אגרא דכלה (פ"ה מסעי)**

... ועל כן הקדמנו "שער הפרישות" ל"שער אהבת ה'", כי מן הנמנע ממנו שתתישב אהבת הבורא בלבנו עם התישב אהבת העולם בנו. וכאשר יהיה לב האממין ריק מאהבת העולם ופנוי מתאוותיו מצד הכרה ובינה, תתישב אהבת הבורא בלב, ותהיה תקועה בנפש כפי הכספן לו והכרתו אותו, כמו שנאמר (ישע"ה כ, ח): "אף אורח משפטין ה' קויןך לשמך ולוכרך תאות נפש".

חובות הלבבות (פתיחה לשער אהבת ה')

הנה מפסידי הזריות, הם הם מגדילי העצלה. והגדול שבכולם, הוא בקשת המנוחה הגופנית ושנאת הטורח ואהבת העינויים בתשלום כל תנאיהם. כי הנה אדם כזה, ודאי שתכבד עליו בעבודה לפני בורא כובד גדול, כי מי שירצה לאכול אכילתו בכל הישוב והמנוחה, ולשון שנתו בלא טורח, וימאן ללכת אם לא לאט, וכיוצא בדברים כאלה, הנה יקשה עליו להשיכם לבתי כנסיות בבוקר, או לקצר בסעודתו מפני תפלת המנוחה בין הערבים, או לצאת לדבר מצוה אם לא יהיה העת ברור, כל שכן למדור עצמו לדבר מצוה או לתלמוד תורה. ומי שמגדיל עצמו למנוחות אלה, איננו ארון בעצמו לעשות היפך זה כשרצה, כי כבר נאסר רצונו במאסר ההרגל הנעשה טבע שני.

ואמנם צריך שידע האדם כי לא למנוחה הוא בעולם הזה, אלא לעמל וטורח. ולא יתנהו בעצמו, אלא מנהג הפועלים העושים מלאכה אצל משכיריהם, וכענין מה שדיח אומר (עירובין סה): "אגירי דיומא אנו", וכדרך יוצאי הצבא במדינותיהם אשר איבדו בחיפון ושינתם עראי ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב. ועל זה נאמר (איוב ה, ז) "כי אדם לעמל יולד" וכו'.

מצינו במקרא שהקב"ה נקרא גר – "למה תהיה כגר בארץ וכו' כאיש נדדם כגבור לא יוכל להושיע" (ירמ' יד, ח-ט), וגם צדיק נקרא בעולם הזה גר, כמו שנאמר (תהלים קט, יט): "גר אנכי בארץ", והמה שני הפכים, בזמן שאדם מחזיק עצמו כגר – הקב"ה נקרא תושב, כמו שנאמר (שמות כה, ח) "ושכנתי בתוכם", ואם האדם מחזיק עצמו כעבד"ז כתושב, לילך אחרי שירותו לכו הרע, אז אין הקב"ה יכול לדור אצלו ונעשה כעבד כגר. וזהו פירוש הפסוק פר' בדר (ויקרא כה, כג): "כי גרים ותושבים אתם עמדי", היינו אחד מבנינו הוא תמיד כגר או כתושב, אם אתם גרים כעבד"ז – אני תושב, ואם אתם תושבים – אני במדרגת הגר.

דרשות חת"ס (דרוש לר"ה דף ה, ב)

"והנה טוב מאד" (בראשית א, לא) – זה מלאך המות (בר"ר ט, ז). הנראה לרמז בזה מדת הסתפקות ולא יהיה רודף אחר התענוגים אשר יערב ללבו, שאם הוא מעמל להיות חשוב בעיני מאד תענוגיו עולם הזה הוא מלאך המות. רק יסתפק במיעוט ותערב לנפשו. **תפארת שלמה** (שבת הגדול, בסוף)

יומא דנשמתא

המקובל האלוקי רבי שלום שרעבי זי"ע

יומא דהילולא י' שבט (תקל"ז)

"אחד קדוש בדורנו, מקובל מופלא, וכמעט היה לו ספר 'עץ חיים', שהוא הקדמות רבינו הארי"ז צ"ל - על פה, ובקי בהקדמות על מכתובות, וברוב קביאותו והמנותו העמיד כוונות הארי"ז ז"ל על בורין כסדרן והלכתן... והיה נמאין כל כוונת רבינו הארי"ז ז"ל..." - כך מתאר הגה"ק הרח"ד א"א זצ"ל בספרו 'שם הגדולים' את המקובל האלוקי רבינו שלום שרעבי - הרשי"ש זי"ע. נשגבות דבריו בגדולי המקובלים, שנתעברה בו נשמת הארי"ז, לפי שכתב גאון דורו רבי חיים פאלאג'י זי"ע בספרו 'תוכחת חיים' עה"ת (פר תצוה עמ' קפ): **"מצינו לגדול בתורה וחסידות המפורסם בקבלה רב שר שלום שרעבי ז"ל זי"ע, אשר אמרו עליו, כי הבטחה שהבטיח רבינו הארי"ז ז"ל לתלמידיו כשהיה טובל בתוך הטבילה כשהולכות לקבורו, שאמרו להם: אם תזכו אבוא אליכם פעם אחרת, כי בא להם הרב הארי"ז ז"ל בגלגול בהרב שלום ז"ל..."** (וכ"כ בספרו 'יפה חיים' סי' לב אות יז: "... דמר ניהו היה גלגול רבנו הקדוש הארי"ז זי"ע וממלא מקומו כנצ"ח).

דומה לזה כתב אחד מגדולי המקובלים - בתקופה מאוחרת - רבי אהרן משה פירירה זי"ע בספרו 'תולדות אהרן ומשה' (קוני יאפר יצחק ט, א): **"רבינו הרשי"ש ז"ל גילה לנו בעין טובה... והינדו ואמר חכמתו הנפלאה יודה, כי מה שאמר הארי"ז ז"ל לתלמידיו קודם פטירתו, שאם יזכו יבוא בגלגול וכו', כמו שכתב בספר 'שבחי הארי"ז', כנראה לנו שבא בהרשי"ש ז"ל וגילה כל מחשבותיו, כשנדקדק מעט בהקדמותיו 'נהר שלום', 'ירחובות הנהר', מעט החזיק בו את השמים ואת הארץ'."**

חכמי הרז אף רמזו את שם קדשו בפסוק: **"עלית למרום שביט שבי" (תהלים סח, יט):** "כי נרמז בזה שלש אורות עליונים, והם רבי ש'מעון ב'ר יוחאי, רבי יצחק ב'ר שילמה" (הארי"ז), רבי ש'לום ב'ר יצחק, הרשי"ש, הראשית יבינות שמונתיהם: הם: **שבי"ר**, כי משה רבינו עלה למרום בשביל תורת הקבלה שנתגלת על ידי שבי"ר, הלא המה שלשה מטובי הצדיקים הנוכרים, שאלו הם שנתגלות חכמת הקבלה וסודיה על ידם" (מעיין מ"ס 'למקובל רבי מרדכי בעאזי מאוס צובה צ"ל").

ואכן, הוא הגבר דנחית משמיא, וכפי שכתב המקובל האלוקי רבי ידידיה פאלא חי אבולעפאי (הרב היר"א) זי"ע בהקדמותו ל'שער רוח הקודש' מרבינו ויטאל זי"ע: "... ומי יוכל לעמוד לפני ידיו הארי"ז חבין עמקי סודותיו... אכן בחסדי ה' שלח לנו משמי מעונה **עיר קדיש**, ממנו יתד ממנו פניה, הוא האיר עינינו כסדריו וציוניו והנהגותיו התרשישים, הוא מורנו **ורבנו רבן של חסידים המקובל האלוקי המפורסם כמו"ר שר שלום שרעבי מזרחי זצוק"ל**, גדול העצה אשר מלא את העולם, מי יספר שבחי וקבר ידוע לכל גודל חכמתו ופמלו עשה אונים לתורה, להאיר עינינו בתורת אבות בספרו הקדוש 'נהר שלום', על כן יאמרו המושלים לכל מי שלומד דברי הרב בעל 'עץ חיים' (מהר"ח) מבלי שלמד ב'נהר שלום' והקדמותיו - ימשש כעיור באפילה, וכתפל בלי מלה, ולא ידע לכיון אמריו..."

"אבי עד שר שלום"

רבינו "שלום מזרחי ידידע שרעבי" - כל היה חותם שמו - נוהל בשנת ת"פ במחזור שרעב שבתים, על שמו נקרא שרעבי, לאביו רבי יצחק, מחכמי העיר, אשר מצא לחם חוקו מיניע, כפי כרוכל המחזר על העיריות. בטל ילדותו נתייתם מאביו ועל הריחיים הוטל על צווארו, ואכן המשיך בדרך אביו למכור מיני סדקית לפרנסתו אמו ומשפחתו, ובשעות הפנאי שקד על דלתי התורה במסירות עילאית.

באחד הימים נתנסה בנסיון כביר, כיוסף הצדיק בשעתו, ומסר נפשו לקפוץ ממקום גבוה, ורק בנסי נסים נותר בחיים, אך מחמת המציק נאלץ לברוח מתימן. לאחר מסע נדודים דרך בומביי שבהודו, הגיע לבגדאד, ועל אף מצבו הדחוק ונדודיו הרבים לא הרפה מעסק התורה, וכך עלה ונתעלה בקדושה ובטהרה. כדרכו, נחבא אל הכלים ועשה עצמו כאילו ידוע מאומה, אבל בסתר הקשיב לשיעוריהם של חכמי בגדאד, ובפרט בפנימיות התורה וסתריו.

כעבור זמן מה הפליג עם שיירה עוברת לדמשק, שם השכיר עצמו להיות משרת בבית השר הדגול והמפורסם רבי שאול פרחי זצ"ל - שהחזיק ישיבה על חשבונו, בה הוגו גדולי החכמים והמקובלים. למרות שגם כאן הסתיר ידיעותיו, הרי שעד מהרה נתגלה לחכמי הישיבה כי עלם צעיר זה, משרתו של רבי שאול, אין תוכו כבד, ובקברו מקננת נשמה גבוהה. השתתקת להות בפנימיות התורה, ועל אף החיבה המיוחדת שחללו לרוחו לו, עמד בפניהם רצונו זה כבדו, ולא גילה את אורו אודות גדלותו העלמלם. כך היה עד שפעם אחת נתעורר ויכוח בבית המדרש, ובמלחמתה של תורה נלחם הצורב הצעיר נגד ישישים וזקנים שסברו אחרת, או אף החליט לעזוב את העיר ולעלות לעיה"ק ירושלים, אודות נפשו בדרדו בתים"ן (ראה 'בניה' להח"ק בעל הבן א"ח, עמ"ס פסחים דף סו: 'תולדות חכמי ירושלים' לרא"ל פרומקין ע"ה; יאורות מנח"ה לרא"ל פורסקין שליט"א).

כיוון שעמדו גרליו בשערי ירושלים, אשר שם פעמיו ליישבת המקובלים "מדרש חסידים ק"ק בית א-ל", וכשהוא מסוה תוכו ומעמיד פנים כהלך הדיוט, הציע עצמו בפני מייסד הישיבה וראש המדרש, הוא המקובל האלוקי רבי גדליה חיון זי"ע, שרצונו לשרת בקודש, אותו ואת תלמידיו החכמים, ואין הוא מבקש בתמורה כי אם ערכי מזון כדי מחייתו. ואכן לשמחתו הרבה נעתר אותו צדיק למבוקשו.

מני אז, היה משמש את החכמים, מכבד ומרבה את היכל המדרש, ומדי לילה בלילה היה מגיש לפנייהם כוסות חמין, וכאשר עסקו בלימוד חכמת האמת ישב בפניהם שבירכייהם, כשכולם מדמים שהוא מתנמנם. אך זכה להאזין ללמודם, ובשכלו החרף והוד קלט מתורתם, כשהוא שמח על חלקו לקבל תורה מגדולי חכמי הדור תוך כדי הצעזע, מבלי שמאן דהו יריגש שלפניהם צעיר החקי במכמני ורוי התורה. כך עברה תקופה ארוכה, והכל חבין במעשרת בגלל מסירותו ויושרו, בראותם בו ירא שמים וצנוע, על אף שאינו בן תורה, ואין לו שג ושיח בלימודם.

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ב'ר יצחק זי"ע זצוק"ל

ברוששטין ירח ת.נ.צ.ב.ה.

בית מדרשו, בראשם רבינו הרשי"ש, ואתו עמו י"א חכמים נוספים: "יכולנו הח"מ שנים עשר איש כמספר שבטי י-ה", ביניהם המקובלים הקדושים: מהר"י"ט אלגאזי (ראה אודותיו בגל' קיד), רבינו החיד"א (בגל' טו), רבי חיים די לה רוזה - בעל "תורת חכם" (בגל' תכח), רבי שמואל אלחנאי - שגלה להחיד"א בנסיעתו בשליחות (ראה 'מעגל טוב' עמ' 47 עמ' 58), רבי שלמה ב"ר דוד פיראנדיש - בעל 'סוכת דוד', ועוד ועוד.

השטר הראשון נכתב בחודש תמוז תקי"א - סמוך להסתלקות מייסד "המדרש" המקובל האלוקי ר"ג חיון זי"ע, כשמתרת ההתקשרות - כפי שהיה רשומה שם: **"לעשות נחת רוח ליוצרנו, ועל דבר זה נכרת ברית בינו, על פי התנאים הללו שרירין וקיימין"**. ולשם כך קבלו על עצמם להיות **"כולנו אזהבים זה לזה אהבה רבה, אהבת נפש ואהבת הגוף, והכל לעשות נחת רוח ליוצרנו, בדביקות ברוח חד"א"**.

יצוין דבר חידוש מופלא שקיבלו עליהם, על יסוד פירוש הארי"ז בברכת "על הצדיקים" שבשמו"ע: **"ושנים חלקינו עמהם"** - שיש צדיקים גדולים, שגם אם נותנים להם את זכות התורה והמצוות שם שחטא, אינם רוצים להיות משל אחרים, אלא הם ממתינים שחללו יצורו בשבט, "והם נאמנים ומחזירים הפקדון לבעליהם". ועל כך הנו מבקשים ומתפללים "שחלקינו וחלק מצותיו ומעשים טובים אשר אנו אובדים אותם" שיעשונו הרעים, שישמנו עם אותם הצדיקים והחסידים הגדולים וכו', כדי שישאר קיים לנו בהיות עמם" (עי' סידור הארי"ז ו'שער הכוונות' מובא בסידור 'עבודת השם' בברכת על הצדיקים). בהתאם לכך התחייבו התורה, שלא להתנות מחלק חבריו, וגם "אם יכל נטל חלק חבריו" - הרי הם מודיעים מראש שהם מוותרים על חלק זה, ומעניקים אותו לחברים, ומבטיחים לטרוח **"להציל ולתקן ולהעלות את נפש אחד מחברותנו, בכל מה שיכול ובכל מיני הטיורא שיכול לעשות וכו', וכל אחד יציל את חבריו"**.

"שטר התקשרות" זה חדש ביניהם וכמה כמה פעמים, כשחברים נוספים מצטרפים אל 'החברייא קדישא'. ב"ר"ח אדר תקי"ב, נכתב שטר חדש, כשכונתו נרשם: "אנחנו החברים **חברי הנפש בעוה"ז** **לנפש א"ב**, הבאים על החתום, נתוועדו יחד בדחיילו ורחמנו, **למנוח את דם אהבת הברבים שלא יקרוש**, ובאנו להוסיף על הקודש על התנאים שבינינו, המפורשים בהסכמתנו הראשונה בקשר אמיץ - קשרא דמהימנותא".

בחודש ניסן שנת תקי"ח לפ"ק נערך שטר רביעי, ובו כמה חידושים. כי אנו מוצאים בו לראשונה מוזכר שם החבורה: **"אהבת שלום"**.

"אחרית לאיש שלום"

בראש השנה תקל"ז - שנת השמיטה - שינה רש"ש מסדר הכוונות שהיה גריל בו, כשנימוקו עמו: שונה היא שנת השמיטה משאר השנים בענין הכוונות. תלמידו הגדול הרשי"ט אלגאזי זי"ע מרמז בתשובה (פס"ס 'קהלת יעקב'), כי הנהגה זו קשורה בענין הסתלקותו באותה שנה.

באותה שנה, שנת ה'נ"ז לחייו, בשבת קודש פרשת בא, י' שבט, עלתה נשמתו הסתורה לגנוי מרומים, ומנוחתו כבוד הו' הויתנה. לפי פטירתו צויה לתלמידיו על לימוד הקבלה וחיווקה של הישיבה, והורה לקיים בו ארבע מיתות ב"ד. תלמידיו הקדושים יראו לקיים ציווי זה מפני כבוד רבם. ומסופר כי בעת ההלוייה, במוצאי שבי"ק, התנפלו עליהם ערבים בכלי זין, ולגדול הפחד נשמטה המיטה מיד נשיאה, וכך נפל אותו צדיק מהמיטה למורד ההר, ובה נתקיימה בקשתו וצוואתו.

גדולים צדיקים במיתתם, ונפלאות מסופר אודות רבים שנשועו בהתחללים על ציוניו הק', כפי שהבטיח לפני פטירתו: **"על כל צרה שלא תבוא, תבואו ותתפללו על קברי, תפילתכם תקובל ברצון ולא תשוב ריקס"**.

בנו המקובל האלוקי רבי חזקיה יצחק נבחר להיות רבן של חסידים, אלא שבגדל ענותנותו מסר את ההנהגה להמהר"יט אלגאזי, ורק לאחר הסתלקות המהר"יט קיבל על עצמו את הנהגת המדרש.

כבר הזכרנו מעט מאוצרותיו הרבים שהותיר אחריו ברכה בתנ"ך קדשו, אשר שר חלק קטן זעיר מהם ראו אור עולם - ביותר נודע שמו בישראל על שם חיבורו הגדול **"נהר שלום"** - סידור עם כוונות התפילות ויחודי המצוות, אשר הערצה מיוחדת היה לסידור זה גם אצל תלמידי הבעש"ט הק'.

מסופר, שכאשר הובא כתי"ש סידור הנהר שלום" אל כ"ק מרן שר שלום מבעלזא זי"ע, לבש בגדי שבת ויצא לקראת הסידור בשמחה רבה, וסגר עצמו עמו כמה ימים, לאחר מכן התבטא בשמחה: זה תקופה ארוכה שאני משתוקק לכתבים אלו, ת"ל שכינותי הרבה לדעתו הקדושה! - - - בהוסיפו ל'ש' לו קשר נפשי עם נשמתו הקדושה של רבינו הרשי"ש זי"ע.

ו ידוע מנהר רבוה"ק מבעלזא להזכיר בדברי כיבושין לפני תקיעת שופר, את דברי הרשי"ש ב'נהר שלום' (דף קכ, א) אודות סגולת התשובה והיחודי בשעת תקיעת שופר, (כאשר אפילו אותן עבירות שאין להן כפרה בחיים חיותו של האדם.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת תענית

קביעת יו"ט לדורות ביום שנעשה בו נס – מצוה או רשות?

שנינו במשנה (דף יט ע"א): "היו מתעניין וירדו להם גשמים קודם הניץ החמה לא ישלמו, לאחר הניץ החמה ישלמו, רבי אליעזר אומר קודם חצות לא ישלמו, לאחר חצות ישלמו. מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות, אמר להם רבי טרפון: צאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב, ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול". וכך כותב הרמב"ם בהביאו דין זה (הל' תענית פ"א ה"ט): "ציבור שהיו מתעניין על הגשמים, וירדו להם גשמים, אם קודם חצות ירדו לא ישלמו, אלא אוכלין ושותין ומתכנסין וקוראין הלל הגדול". השמטי את ההוראה לעשות יום טוב, והביא רק ש"אוכלין ושותין ומתכנסין וקוראין הלל הגדול". ואמנם בשו"ע (סי' תקעה ס"א) הובא דין זה כלשון הגמרא: "ואם התחילו לירד אחר חצות לא ישלמו, אלא יאכלו וישתו ועשו יום טוב, ולערב יתקבצו ויאמרו הלל הגדול".

והנה, ראשית יש לדון בעצם ההוספה "ועשו יום טוב" יתר על מה שצוה להם רבי טרפון: "צאו ואכלו ושתו", כי ודאי אין הכוונה להוסיף עשיית מלאכה ביום של ירדת גשמים, דאי ידא יום זה חג ויו"ט יותר מיום חנוכה ופורים. ובספר עזריה ישראל גמכותו סדר מועד) להג"ר ישראל זיטמאן זצ"ל (חננו של הרה"ק מהר"ל אייגר זי"ע. פיעטרוקוב תרס"ז) כתב בזה, דעל כרחק צריך לומר שרבי טרפון ציוס שקבעו יום זה ליו"ט בכל שנה ושנה, כי מאחר שנעשה להם נס וחסד ביום זה, מן הראוי שיקבעוהו לדורות עולם, ליו"ט ולחודש"ה להקב"ה על כל העם שגמלנו.

ובזה ביאר הא דהשמיט הרמב"ם דבר זה, בהקדם מש"כ הפרי חדש (א"ח הל' יו"ט סי' תצו, דיני מנהגי איסור אות יד) וז"ל: "יש קצת יחידים בדורנו זה, שעל ידי שארעו להם נסים קבעו אותם ימים יו"ט לדורות, וכן במצרים עוד היום אירע להם נס גדול שקבעו אותו יום משתה ושמחה לדורות. וגם בתשובת מהר"ם אלשאקר ז"ל סי' מט מייחז מעיר אחת שתקנו לעשות את יום י"א לחודש טבת כיום פורים לכל דבריו, כדי לפרסם נס אחד גדול שנעשה להם באותו יום, וצריך לידע ולחזקם אם יש עיקר למנהג זה או לא". ועל כך כתב: "גרסינן בפ"ק דשבת, ת"ר מי כתב מגלת תענית, אמרו: חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחביין את הצרות, אמר רשב"ג, אף אנן מחביין את הצרות, אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקים, ופירש"י: 'מחביין את הצרות' – שנגאלין מהן, והנס הכבי עליהם להזכירו ולשבחו של הקב"ה, וכותבין ימי הנס לעשותם יו"ט". אין אנו מספיקים" – לפי שהן תולדות. לישנא אחרינא, אין אנו מספיקים מלעשות יו"ט כל יום. ומכאן נראה שכוין שאנשיהם הללו –(שקבעם יו"ט ביום שנעשה להם נס) מחביין את הצרות ויש שבח להקב"ה במנהג זה, ושפיר קעבדי למעבד יו"ט...".

ובסוף דבריו מסיק הפ"ר: "אמנם אחר העיון נראה, דהני יו"ט והני סעודות כולוהו רשות ניהו... וגדולה מזו אני אומר, שאף אם נהג בה כמה שנים, יכול לחזור בו בלא חזרה, ואף הבהים אינם חייבים לנהוג מנהג זה אם קבלו עליהם, משום דהו"ל מנהג בטעות... וטעמא דמילתא משום דהא קי"ל בפ"ק דראש השנה (יט) דבטלה מגלת תענית וזולתי לחנוכה ופורים".

אמנם ההתם סופר חולק עליו (עי' שו"ת א"ח סי' קסג וסי' קצא; יו"ד סי' רלג), וכותב שיתכן שגם ישנה חובה מן התורה לקבוע יו"ט ביום שנעשה בו נס, ומקורו מהא דאמרו (מגלה יד): "ומה מעבדות לחירות אמרין שירה, ממתית לחיים לא כל שכן", ולפ"ו העלה שגם עצם הניצוץ של חובה ופזרים הוא מה"ה, ועיקר חקת רבנן בימים אלו אינא אלא במה לקבוע את הדין, ואינו מצוות לעשות בהם. ודברי החת"ס בתשובה סי' קצא מוסבים ליישב דברי הרה"ח"ר בס' יוסף אומץ (סי' תתשנ"ג) מהנע שנעשה בק"ק פפ"ד ביום כ' אדר הראשון וקבעוהו לדורות ליום שמחה, ועל כך כ' החת"ס: "וכן ראיתי ממורי ורבי הגאון מו"ה נתן אדלר זצ"ל מילדי ק"ק הדיא, וכן אנו נהוגים אחריו הגם שאנו ברחוק מקום, ועצמי".

אולם באר"צ"ב בהעמק שאלה על השאלות (שאלתה כו אות א) אדר שלא כדברי החת"ס, וכתב שאף אם נלמד מק"ו שיש חובה לומר שירה על נס שנעשה לנו, אין זה אלא באותה שעה, ואין ללמוד מזה לקבוע יום לשנים אחרים, וכן כתב באריכות בשו"ת ערוגת הבושם (א"ח סי' קפא).

ובספר עזריה ישראל (בסוגין ובחידושי ע"ס מגלה יד) כתב כעין זה, שמק"ו לא נוכל ללמוד ר' לבעלי הנס עצמם, אך א"א ללמוד חובה גם לזרעם אחרים לדורות עולם. עוד העני, שגם אם נלמד מק"ו זה שיש חובה לקבוע יו"ט לדורות עולם גם לזרעם אחרים, אין ללמוד מזה רק חובת אמירת שירה ולחודות לה' על הנסים שנעשו אותנו, אכן, רק קביעת היום ליו"ט, שיהיה בו חובה של שמחה, או שלא לומר בו נפילת אפים, אין ללמוד מק"ו. ועל פי האמור ביאר היטב הא דהשמיט הרמב"ם לגבי יום ירדת גשמים – לאחר זמן רב שלא היו בו גשמים – שעושים בו יו"ט, כי ירדת גשמים במצב כזה נחלה להגדירה כנס "ממתית לחיים", ובנס כזה יש מקום לומר שאין חובה לקבוע בו יו"ט לשנים אחרות, וכדברי הפ"ר.

מסבב הסיבות ית"ש סיבבנו לעוסק בענין זה בפרוס יום ט' שבט, שנקבע ליום שמחה והודאה לרגל הצלתם של האחים הקדושים, מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע ומהר"ם מבילגורייא זי"ע, מגיית התופת, וברוב רחמי וחסדיו ית"ש דרכו רגליהם ביום זה על אדמות קודש, בהגיעם לארץ בשנת תש"ד לפ"ק, ומלבד מה שמצינו (עי' א"ח סי' רח"ט) השוואה בענין ברכת "שעשה נסים", לנס שנעשה לרבו כנס שנעשה לאביו, שחייבים להודות על כך, הרי היתה בכך הצלה ותקומה לעולם התורה והחסידות, אשר עולה ופורח מאז ועד עתה, ועד ביאת גואל צדק במהרה בימינו. אמן.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות ליבון ובישול בשבת

א. אסור ללכת בשבת במקום שיש לו להחליק ולפול במים, דחיישין שמא ישרו כליו ויבא לידי סחיטה (רמ"א אורח סי' שא סמ"ו).

ב. מי שנירטו בגדיו במים, חולץ בהם, ואינו חושש שיבא לידי סחיטה. ואפילו נרטבו בגדים קודם שלבשם מותר לכתחלה ללבושם – אם אין לו בגדים אחרים. אבל יזהר שלא ינעוץ מן המים, כי ינעוץ הוא בכלל סחיטה (עי' סי' שא סמ"ו; מ"ב סי' קסב; בא"ה ד"ה ואינו חושש).

ג. אחר שפשט את בגדיו שנירטבו אין לטלטלם, שמא יבא לידי סחיטה, (במה דברים אמורים, בבגדים שאינו רוצה שיהיה בהם מים, אבל מטלניות ששרויות תמיד במים, אין לחוש ומותרות בטלטול). דוקא כשיש בהם הרבה מים, כי אז יש לחוש שמא יסחוט, אבל אם נבלעו בהם רק מים מועטים, לא חיישין שמא יסחוט (סי' שא סמ"ו; מ"ב שעה"צ סי' רב). ולייעזר מותר לטלטל בגד שנבלע בו הרבה מים – כלאחר יד, אם גם בחי"ח חיישין שמא יסחוט, (זי"ע).

ד. בגדים שנירטבו אסור לייבשם סמוך לאש, ליד התנור או ליד ההסקה (רד"אטור), במקום שהיד סולדת, ויש בזה איסור תורה, משום מבשל ומשום מלבן, שהדרך לחתלן ע"י התנור. ואפילו הוא לבוש עם הבגדים שנירטבו, גם כן אסור לעמוד סמוך למקום החום במקום שהיד סולדת בו, וה"ה שאסור לעמוד נגד ההסקה.

ה. אבל לנגב בגדים שנירטבו במקום שאין היד סולדת בו – מותר, בתנאי שלא יניחם שם דרך שטיחה, שאם שוטח הבגד אסור אפילו במקום שאין היד סולדת בו, משום דאיכא חשש מראית העין, שיבואו לחשדו שכבשו בשבת, ואפילו בחדירי חדרים, מקום שאין שם רואים, גם כן גזרו, משום לא פלו. והוא הדין שאסור לשטוח נגד החמה. ומהאי טעמא אסור לשטוח בשבת את המגבת לאחר המקהה, אפילו במקום שאין היד סולדת בו, ואפילו בגד שנירטב רק מזיעה גם כן אסור לשטוחו בשבת (עי' סי' שא סמ"ו מה-מז).

ו. אבל בגדי קטנים שנתלכלכו בשבת מותר לתלותם בשבת לנגבם במקום שאין היד סולדת, כי ניכר שלא כבסום, אלא שנתלכלכו (עי' סי' ש"ק קסד בשם בח"א). נעזר ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שושנת העמקים – עמק תפלה על התורה והמועדים – מהרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס והארנאסטייפאליע זי"ע. נסדו וערך מחדש עם ציוני מראי מקומות והערות, בתוספת מפתח כללי ומפתח עניינים ויצא לאור בבר פאר וחדר על ידי מכון 'נר שלמה' – הארנאסטייפאלי, ירושלים תשס"ו (רפא עמי).

קדוש יעקב – ח"א: אמרו תשורות מזוקקות מהרה"ק רבי יעקב קאפיל מליקאווע זי"ע, וחי"ב – תולדות חייו ופעלו עלי אדמות. כל אלה נלקטו ונסדרו בתוספת הערות והארות, ויצאו לאור בהידור ופאר רב על ידי הרב משה אבינועזר ווייס ברוקלין ג.ל. תשס"ו (קפד עמי).

אפריון על התורה – מאת הגה"ק רבי שלמה גאנצפריד זי"ע ראב"ד אונגוואר, בעמח"ס 'קסת הסופר' 'פני שלמה' יקצור שו"ע ועוד. יצא לאור במהדורה חדשה, מתוקנת ומשולמת, בתוספת הערות, ציונים ומראי מקומות, ותולדות המחבר, על ידי נוי"ה הרב בנימין סרולוביץ, ירושלים תשנ"ו (ער עמי).

אביר יעקב – מהרה"ק רבי אברהם יעקב (בהגה"ק רבי ישראל) מסדיגורה זי"ע. מהדורה מפורטת, ערוכה ומסודרת מחדש, בתוספת מאמרים רבים, מראי מקומות ומפתחות, ואף פרקי תולדות חייו של אותו צדיק. יצא לאור בכללי היופי והשלימות על ידי מכון 'שפתי צדיקים' – קאפיטשניץ, ירושלים תשס"ד (שכא עמי).

שו"ת חקרי הלכות חלק ב – שו"ת בד' חלקי שו"ע ועניני קדשים ועוד, מאת הגה"ח רבי יחיאל נתן באבמאן-שושניער זצ"ל מלונדון. נדפס מתוך כת"י שהיה ספון ונעלם מלפני שנים ונטאל ע"י נכדו הרב יחיאל נתן פעלדמאן מלונדון. נערך בטוב טעם ודעת בידי הרב ישכר דוב האגער. לונדון-ביתר עילית, תשס"ו (שצו עמי).

פניני האוצר על התורה ומועדים – מאמרי שפר משולבים בתוכחות מוסר וחסידות מלהיבים הלבבות ומעוררים הנפשות, שנמסרו ונאמרו על ידי הרה"ק י' אשר זאב ווייס, ר"י 'בית מרדכי' דחסידים בעלאו אשדוד. יצא לאור ברב אור וחדר, עם מפתחות מפורטים, על ידי מכון 'תורה אור' אשדוד, תשס"ו (ששע עמי).

הכתב והמכתב – פרקי דרכה והנחיה באמנות הכתיבה התורנית, שיהיו הכל על טהרת הקודש לשונות תנ"ך וחז"ל, נוסף עליו 'להבין משל ומליצה' – אוצר מליצות, נביים וביטויים לשימוש מאבחה עם פירושים ומקורותיהם. נערך בידי אמן, מפי ספרים וספרים, הרב עובדיה חן סי"ט, אשדוד תשס"ו (כפר עמי).

דרך השידוך – כל עניני שידוכים וזיווגים; תפילות וסגולות לזווג הנישואין, ולחן וחסד; ילקוט הלכות ומנהגים, טעמים, דרכות ועצות מו"ח"ל, סיפורים ופנינים יקרים, וכן תפילות אבות על הבנים לזרע כשר ולזווג. נלקט ונערך על ידי הרב בנימין וקסבורג. מהדורה נשנה עם הוספות, בהפצת 'סופר ספר', ב"ב תשס"ו (תצט עמי).

אוצר הפרנסה – לקט מתוך ספר 'מפתח של פרנסה', אוצר ערות ופלאות ומפילות מאמנות לפרנסה, מגדולי הדורות זי"ע, ואילו חביו אוצר שמירת המחשבה, אוצר ההודיה לבורא, ועוד אוצרות יקרות, בהוצאת 'הצלת הענין' – תפארת בחורים, ירושלים, תשס"ו (קעה עמי).

ספרי הג"ר ארובן מרגליות זצ"ל:

מקור הכרחה – בירור מצוות שמעברין על עשייתן, ומטבעות ברכותיהן. יצא לאור במהדורה מושלמת ומתוקנת, בתוספת הנהגות, הערות והארות הנצרכות להבנת הענין; חלוקת הספר לפרקים, כותרות ומפתחות ומקורות ועניינים.

תולדות רבני חיים ו' עטר בעל 'אור החיים' – מהדורה מושלמת ומתוקנת, בתוספת הארות ומילואים, ומפתחות מפורטים. ספרים אלו נערכו מחדש ורואו אור בהוצאת המכון להחדרת כתבי המחבר זצ"ל ע"י מוסדות 'בית מוריה' באר שבע, תשס"ד.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח רבי שמואל לודיא שליט"א דומ"ץ חסיד ויוניץ לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר אחיו יוסף ניי"ע ע"ב תחי' במזל טוב ובששנה טובה ומוציא לתחת העלי' לתורה והקידוש בביתו בבעל"ד בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' יצחק ישעי' גוטסמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר שלמה זלמן ניי"ע ע"ב תחי' במזל טוב ובששנה טובה ומוציא לתחת העלי' לתורה והקידוש בביתו בבעל"ד בעלזא (מרכז)
הרה"ח ר' שלמה חיים רזומרין הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר מנחם מנדל ניי"ע ע"ב תחי' במזל טוב ובששנה טובה ומוציא לתחת העלי' לתורה והקידוש בבית החסידים גזר	לעילוי נשמות הרה"ח ר' אבא חייא ב"ר שמואל ע"ה אויש נלב"ע ט' שבט תשנ"ד לפ"ק ת.ב.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' חיים פרוץ הכהן לעב"ל הי"ו
לראשונה הופיע הספר הנפלא תפארת יוסף על שמות (חלק א) מאוצרות טו"ב ספרי הגאון רבי יוסף ענגלי זצ"ל	

לעילוי נשמות הרה"ח ר' ישראל יצחק ב"ר אברהם ע"ה העכט נלב"ע י"ד שבט תשנ"ד לפ"ק ת.ב.ב.ב.ה. הונצח על ידי חתנו ידידנו היקר הרה"ח ר' עמרם פריעד הי"ו	מסגרת חסיד. בעלזא – אנטווערפן זכור ! היגיון השנתי לטובת מוסדותינו הק' יתקיים בע"ה ביום ראשון הבעל"ט ט' שבט יום ההצלה של האחים הקדישים מדרן אדמו"ר מהר"א זי"ע ומהר"ם מבילגורייא זי"ע בשעה 20:00 בערב באולם "אגודת ישראל" המפעלים להשתתפותם הנהלות המוסדות
---	---

אמרות טהורות

"ויחננו לפני פי החירות" – שמירת הדיבור

דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירות (יד, ב). "עבודה זרה של מצרים נקרא פי החירות (ראה במדבר כ, כג ובפי מדרשו שם), שפה שלמה בחירות, שמדבר כל מה שרוצה, על דרך (תהלים יב, ה): "אמרו ללשונו נגבר שפתינו אתנו מי אדון לנו. ואמר כאן לישראל, שמי שחטא בפיו, שהיה חירות אצלו ולא שמר פיו ולשונו מיראתו ית", ישוב ויחנה את פיו, שלא ידבר רק מה שצריך לעבודתו יתברך שמו".

לעיתיד יאמרו ישראל שירה בערנה על עבודתם בימי הגלות שהיתה מתוך אמונה תמימה

אז ישיר וגו' (פז, א). במדרש (שמי"ד כג, ה): "תשורו מראש אמונה (שה"ש ד, ה) א"ר יוסטא הר הוא ושמו אמונה, עד אותו ההר ארץ ישראל, ממנו ולחלן חוץ לארץ. א"ר אלעזר בר"י כשיגיעו הגלות לשם יהיו אומרים שירה, לכך נאמר: תשורו מראש אמונה". ע"כ. ויש להבין, אם יעמדו רגליהם על גבולה של ארץ למה לא יכנסו לומר השירה על אדמת הקודש.

ונראה, כי כשיגיעו הגלויות אל גבול ארץ, יזכרו את העבודה שעבדו את השי"ת בעת גלותם מתוך לחץ זו הדחק, וזאת רק מכח האמונה שהאמינו כי ית"ש שיגאלם, והן עתה נכנסים הם לארץ הקודש חירות מן השעבוד, ויעבדו את הבורא ב"ה בבית הבחירה, ושוב לא תהיה העבודה בבחינה זו, שהרי לא יהיו צריכים לאמונה בדבר הנגלה לעין, כדכתיב (ישעי נב, ה): "כי עין בעין יראה בשו"ה ציון", ואז יקשה עליהם הפסד עבודה נעלה זו, ויחשבו הפסד מצוה כנגד שכרה, ותקשה עליהם פרידתם מן הגלות, ולכן כשיעמדו על הגבול יפצחו בשירה, כדי שיוזכו לומר עוד שירה באתה בחינה שאמרו כשהיו עדיין במחשך הגלות, בחוץ לארץ.

וזהו: "הר הוא ושמו אמונה" – כי שם יזכרו באמונה השלימה שהיתה מנת חלקם בגלותם, וכענין שאמרו (שמי"ד

שם): "לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמונה" וכו'.

המצפה לשמוע את ה' בת קול" – מתעורר על דה

ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו וגו' (פז, כז). וברשי"י ז"ל: "אם שמוע – זו קבלה שיקבלו עליהם". נראה לפרש ע"פ מה שהביאו בספרים הק' (ראה דגל מחנה אפרים פר' ראה, תולדות יעקב יוסף פר' יוסף, ועוד) "שמוקבל מהבעשים וצוקלה"ה על מה שאמרו ז"ל (נדהק פר' נשא קכז): "בת קול יוצאת מהר חורב בכל יום: שובו בנים שובבים, ודקדק בזה דכיון שאין בני אדם שומעין הכרוז, אם כן מה הועילו הכרוזין שיוציאו. ואמר הבעשים וצוללה"ה שעל ידי זה באים ההרודי תשובה לאדם בכל יום. ואמר שמי שרוצה לשקול בפלס רגליו ולבקש דרך ה', יהיה עומד ומצפה מתי ידחה לו התעוררות דבר ה', אז בוודאי ישמע הבת קול שהם ההרודי תשובה וכו'".

ועל דרך זה יש לומר גם כן כאן בפירוש הפסוק: "ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך, רצ"ל, אם תצפה מתי יהיה לך ההתעוררות, וזה שאמר: **אם שמוע** – וזו קבלה שיקבלו עליהם" – רצ"ל שרוצה לשמוע ותצפה אל הכרוז, אזי: **תשמע לקול ה' אלקיך**, רצ"ל אז בוודאי תשמע הבת קול, שהם ההרודי תשובה".

הקב"ה תובע עלבון הצדיק יותר מעלבונו

ויאמר משה וגו' ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם כי על ה' (פז, ה). לכאורה הסביר נותנת שהיתה תלונת ישראל על משה ואהרן, ולמה אם כן יקטרג משה רעיה מיהימנא על ישראל לומר שעל ה' המה מלוגים. אולם יאיתא בזה"ק (בפרשתנו, סד): **"בכל אתר קוביה תבע עלבונא צדיקייא יתיר על דיליה", שהש"ת פורע מן המעליבים את הצדיקים, יותר ממה שפורע מן המעליבים אותו ית"ש. והיה משה רבינו ירא שמה יעניש ה' את ישראל על ששלחו ידם במשיח ה' להתלונן עליהם, לפיכך המליץ על בני ישראל ואמר: **"לא עלינו תלונותיכם כי על ה'"**, כדי שלא יעניש אותם ה', כי הקב"ה מוחל על דיליה.**

דברי המצניע

"ביבשה", ולחם היו המים לחומה – להגן בעדם. אבל הפחותים בעם, בנים לא אמוץ כם, "הלכו ביבשה בתוך הים" – תחילה ביבשה, ולא נכנסו אל תוך הים עד שראו יבשה, ולחם היו המים חומה עזה, כי מהוסר אמונתם היו נתונים בדיון אם להציל את הלבטע.

עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה (פז, ב).

להלן בפרשה, בפסוק (יז, טז): "ויאמר כי יד על כל י-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור" הביא רש"י ז"ל: "נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק". והענין מה שקיצץ הקב"ה בשמו שלא ידא שלם הוא בשביל ישראל, כדי שיהיה לגאלם, כענין שנאמר (יהושע ב, יד): "ואעשה לשמע שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר הוצאתים לעיניהם", ויעשה נקמה בהם בשביל שמו הקדוש. וזהו שרמזו כאן: **"עזי וזמרת י-ה"**, כלומר, מה שהשם נחתך ואינו שלם – **עזי וזמרת** היא מלשון "זמיר עריצים" (רש"י) – הוא בשביל: "יהיה לי לישועה" – ישועתם של ישראל.

הים ראה ויננס (תהלים קד, ג) – **מה ראה? ברייתא דר' ישמעאל ראה** (מדרש פליאה).

במראה הסנה נאמר (לעיל ג, יב): "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" (יב, יא), ופירש"י: "ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים וכו' הרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה". נמצא שיציאתם ממצרים הייתה על שם סופם שיקבלו התורה. והנה המדה ה"ב מ"ג: מדות בברייתא דר' ישמעאל היא: "דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו".

וידוע ששרו של ים היה מקטרג מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז וכו' (שמי"ד כא, ז), ולכן מתחילה לא רצה הים להיבקע. אולם לאחר שראה ברייתא דר' ישמעאל והמדה ה"ב שבה – "דבר הלמד מסופו", שעל שם מדה זו יצאו ממצרים, מיד: "ויננס" – בראותו שאינם נידונים אלא על שם סופם שיקבלו התורה. ומטעם זה נקרא הים ל"ב גורים, לרמזו שאת המדה ה"ב שבברייתא זו, ראה וגו'.

אמרי יחידה

יתרון דעת

גשמיית ורוחניות – תרתי דסתרי (ד)

למען אנטנו הילך בתורתי אם לא (שמות טז, ד). לפי שעסק התורה יש לו מונעים מבית ומחוץ, מבית הוא מצד מאכלים גסים המפסיקים זכות וברייתו השכל, עד אשר כח שכלו עובר בעמק עברו ואינו זך לעסוק במושכלות, כי מטעם זה לא אבל משה בחר ארבעים יום, כדי שיהיה שכלו זך ונקי להבין במושכלות, וכתיב (שמות כד, טז) "ויכסדו הענן ששת ימים", ואמרו רז"ל (ומא ד) שהיה זה כדי למרק אכילה ושתיה שבתוך מעיו וכו'.

שמעתי מאדמו"ר הרב הקדוש מו"ה שלום זל"ה מבעלזא, שפירש החרוז שסדר מהר"ם אלשיך זל"ה בתקון חצות וז"ל: "מי האיש החפץ חיים וחקי אונל טעם לו אוהב ימים לראות טוב ולבקר בהיכלו והאלקים יראה לו לשכון באהל מבלי לו אשר לא עמל בו ולא גדלו", שהוא במתמיה את עצמו: מי האיש אשר חפץ חיי עוה"ה, לאכול ולשתות ולשמוח ולבקר בהיכלו, להיות לו דירות נאות ומתוקנים, הכל על מכונו והאלקים יראה לו לשכון באהל – שרוצה גם דבקות מבלי לו, שאין מגיע לו זאת אשר לא עמל בו, שלא עמל ולא עבד על זאת להכניע גופו וחומרו כדי שיהיה לו דבקות, ולא גדלו – שלא נתגדל בזה, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה כמאמר חז"ל (ברכות סג) על "זאת התורה", עבדה"ק.

... ששמעתי בשם אדמו"ר הצדיק הקדוש מוה"ר חיים מצאנז זצלה"ה שאמר בפירוש הפסוק (דברים כג, יג-טו): "לא יהיה לך בביתך אבן ואבן גדולה וקטנה וגו', אבן שלמה וצדק יהיה לך" וגו', הדנה נודה כי בלב ב' חללים, חלל הימין הוא משכן ליצר הטוב, וחלל השמאל הוא משכן ליצה"ר. והנה כתוב במדרש רבה פר' בחוקותי (פליה אות ד) וז"ל: אמר הקב"ה: תורה קרויה אבן, ויצה"ר קרוי אבן, תורה קרויה אבן שנאמר (שמות כג, יב) "את דורות האבן והתורה והמצוה", יצר הרע קרוי אבן דכתיב (יוחאל כ, כו) "והסירותי את לב האבן מבשרכם", תורה אבן ויצה"ר אבן, האבן תשמוך את האבן, עכ"ל. הרי שהתורה נקראת אבן, וכן היצה"ר נקראת אבן.

וזהו שנאמר בפסוק: "לא יהיה לך בביתך", ר"ל ביסס הלב שלך לא יהיה אבן אבן, רצ"ל היצה"ר שנקרא אבן וכן התורה שנקראת אבן, רצ"ל שלא תאחו בשניהם יחידיו ותאמר שאתה רוצה לעסוק בתורה ובמצוה וגם לשמוע ליצה"ר להנות גם מתענוגי העוה"ה ולהשתדל בהם, ואף אם תאמר "גדולה וקטנה", רצ"ל שבאמת אתה יודע שהעיקר הוא העוה"ה, ועיקר עבודת האדם צריך להיות בענינים טובים לזכות לעוה"ב, אך מכל מקום גם העולם הזה הוא עולם וצריכים להתעסק ולהתענג גם בעניני עוה"ה, וז"ש: "גדולה וקטנה" רצ"ל שתאמר שהעוה"ב הוא גדולה והעוה"ה הוא קטנה אבל מ"מ עולם הוא, לזה אמר דלא כן הוא רק – "אבן שלמה וצדק יהיה לך" – רצ"ל, שכל עסקך יהיה לזכות לעוה"ב, כי תכלית עבודת האדם הוא שיהפך גם החומר לצורה וגם היצה"ר שבהלל השמאל יתחפך גם כן לטוב, וכמו שנאמר באברהם (חמי ט, ה) "למצאת את לבבו נאמן לפניך", ורצ"ל לבו לא נאמר רק לבבו, רצ"ל הב' לבבות, והכוונה שגם חלל השמאל יתחפך לטוב וכו'." וז"ש: "אבן שלמה וצדק יהיה לך", שגם חלל השמאל יתחפך לטוב, עכ"ל דר' הקדושים.

הרה"ק רבי מרדכי מלכוויטש זי"ע היה אומר: "ולא ישיגוהו משיגי הגוף", מי שרוצה להשיג הנאות הגוף אינו יכול להשיג השגת הבורא יתברך.

תורת אבות (עמ' קפה)

הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע פירש מאמר הכתוב (שעי"נ, ג) "ממצוא חפצך ודבר דבר אז תתענג על ה'", הנה האיש המשווק ורודף אחר תאוות הגשמיית ואדוק בהן מאוד, גם בעת עמדו להתפלל לפני הבורא ית"ש אי אפשר לו להוציא דיבורים כראוי, כי גדול המושכת התאוות שמשוקע בהן אינם מניחים אותו לדבר באהבה, וכל הדיבורים הם רק מהשפה ולחץ, וגם אינו יכול לטעום טעם כל שהוא מתענגו השי"ת, כמו העריבות שמרגישים הצדיקים בעבודת השי"ת יותר מכל תענוגי עולם הזה ומחמדיה, ולכן מי שרוצה לדבר דיבורים כראוי ולטעום עכ"פ מעט מתענוגי אשר הוא משוקע בהן, ואז יוכל תמדי העולם ותענוגיו אשר הוא משוקע בהן, ואז יוכל לדבר כראוי ולחיות ולהתענג מנועים ה'.

וזהו כוונת הפסוק: "ממצוא חפצך" רצ"ל כשתוציא מעצמך חפצך הם תענוגים הגשמיים שהאדם משוקע בהם, "ודבר דבר" רצ"ל אז תוכל לדבר דבר לפני השי"ת, וגם "אז תתענג על ה'" שתוכל לטעום מנועים ה', השי"ת יזכינו לקיים זה.

ליזהר מאד מאד מאכלית תענוג, ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאת ויש אב הטומאה ויש אבי אבות, **בטומאת הנפש** יש מילוי התאוה **באכילת תענוג**, **מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה**, **דבר זה הוא מן השפלים מאד מעכבים את הלימוד**, וכדאמרו במדרש והובא בתוס' כתובות קד, א וכו'...

קטוב אגרות החז"א (ח"א ס' ב)

הידברות מלב ללב

מלינו יהודים התודעו אל אור היהדות דרך רשתות התקשורת. אלפים כבר טעמו וראו כי טוב ה'!

הגה"ק רבי מאיר קאצינעלבוין זי"ע - המהר"ם מפאדובה

יומא דהילולא י' שבט (ש"כ"ה)

"חזו וראו מפעלות אלקים בארץ, הוא שארי הגאון הגדול מוהר"ר מאיר מפדוואה, גודר גדר ועומד בפרץ. צדק צדק תרדפו לבית דינו יפה כאשר נועד בארץ, יודע קל וחומר לטהר השרץ (נ"י סנהדרין ד'...)" - כך מתאר רבינו משה איסרליש זי"ע באחת מתשובותיו (שו"ת הרמ"א סי' יז) את ש"י רבינו מאיר קאצינעלבוין זי"ע, שנודע בישראל וגדול שמו בכינויו "המהר"ם מפאדובה". גם שארו מאור הגולה רבינו שלמה לוריא - המהרש"ל זי"ע, שכידוע לא נשא פנים לאיש, הכריע אחת מתשובותיו בזה הלשון: **"... וכל מה שכתבתי אינו אלא דרך העברה, והכל תלוי בכבוד אדונינו שאירינו הגאון המופלג המאיר עיני ישראל בחכמתו ובתורתו מהר"ר מאיר נר"ו"** (נ"טריה רחמנא ופרקיה), ולצורך בנו כדברי בן ארי מהר"ר יודא זי"ע (י-שפרה צורה), אשר ראיתי במגילתו שכתב לשאירינו הגאון מהר"ר משה איסרליש זי"ע... (שו"ת מהרש"ל סי' כח).

השבע מלאו תמי"ה שנה לפטירתו של רבינו מהר"ם מפאדובה, אשר חשב בדורו, דור דעה של גאוני ומאורי הדורות, כזקן ההגנים וראש הפוסקים, עמוד ההלכה לאורו הלך בית ישראל. הבה נעלה ראשי פרקים מסדר תולדותיו וקורותיו, וניצוצות זעירות מהלכותיו בקודש.

ואלה תולדותיו:

רבינו מאיר נולד, בשנת רל"ג, לאביו הגי"ר יצחק, שהיה מעיר קאצינעלבוין שבאשכנז, ולאמו שהתיה בתו של הגי"ר רבי יחיאל לוריא זי"ע, רבה הראשון של בריסק ולטא, שהיה לו כתב יחוס עד רש"י ז"ל, ואשר גדול ומאורי הדורות אחריו נמנו עם צאצאיו.

בילדותו למד אצל הגי"ר יעקב פולאק זי"ע - "בעל החילוקים" (ראה מאמר אודותיו בגל' שדך), בצוותא יחד עם הגי"ר שלום שכנא מלובלין - חותנו של רבינו הרמ"א (מאמר אודותיו בגל' צפה). יש אומרים שהיה זה בילדותו כאשר הוריו עברו לפראג, אז למד זמן מה בישיבת רבי יעקב פולאק, אך לא עם רבי ששנא².

בעודו צעיר לימים, ניזק וחכים, נסע לאיטליה ללמוד תורה בישיבת הגי"ר יהודה מינץ זי"ע שכהן כראש ישיבה ואב"ד פאדובה. מני אז היה לתלמידו המובהק ולא מש משיבה רמה זו, עד שמהר"י מינץ בחר בו כחתן לנכדתו הצדיקת מרת חנה ע"ה, בת בנו הגי"ר אברהם מינץ (שמכונה בשם "ראב"י" - ר"ת: רבי אברהם בן יהודה הלוי, שכן בן היה רבו כשמיאל לימים את מקום אביו הגדול בראשות הישיבה וכרב ואב"ד פאדובה).

לאחר הסתלקות הגי"ר מינץ, **"יושב על כסאו אחריו חתנו המאור הגדול הגאון כמוהר"ר מאיר קאצינעלבוין הנקרא מהר"ם מפאדובה, ומושב יקרו בבית הכנסת אשכנזים בלוח נטוי נתון, ולא ישב שם אדם עד היום"** - דברי הגי"ר יצחק חיים כהן בספרו 'פחד יצחק' (אמטרסדס תמ"ה)³.

היה זה בשעת רע"ח כשמהר"ם נתמנה לכהן פאר כרב ואב"ד קהילת האשכנזים בפאדובה וכראש הישיבה, "אליו נהרו תלמידים רבים מצויינים בהלכה מכל קצווי הארץ, אשר ברבות הימים עלו גם המה לשבת כסאות למשפט, והיו למאורות בקהילות ישראל שבארצות הקרובות והרחוקות", ביניהם נמנים הגאונים אשר בארץ המה: רבי אבטליון ממדינת, רבי ברוך עוזיאל חזק (והקוט) אשר חכמי פרארה, רבי לייב סאוראל, הרופא ר' יהודה ר' יחיא, רבי אליהו קאפשאלי, רבי שמואל ארקוואלטי מוונציה, ועוד הרבה.

נוסף על כך שרת בקודש גם כרבה של וונציה, ונסע לבקר בה כמה פעמים בשנה. וכח מוצאים אנו באחת מתשובותיו (סי' סח), שמתנצל וכותב: **"... והנה כעת נמצאתי פה וינציה, עמוס התלמוד מעסקי צרכי הגליל, וקשה עלי להשיב בדברי תורה אם לא באהלי בבית מנוחת, שהוא כעת בפדוואה"**, אשר שמה מקום קבוע לי בין העומדים שלי לעסוק בדברי תורה בבית מדרשי, אשר הספרים והחבורים שלי נכונים לי שמה, בכך בקשתי משלוחם שיתמך עד אשוב לבתי, ואז אענה אשר בלבבי...".

במשך מ"ז שנה כיהן וישוב על כסא רם ונשא זה, כאשר שמו הלך לפניו "וגדול בכל הארץ ההוא, ויש לו בקרית חוצות בספרד (כמ"ר, קהילות ספרד) ואשכנז ופולין, הכל היו מריצים דבריהם אליו כשולחני הזה" (מעלות היוחסין להגרא"ו מרגליות זצ"ל א"ת מב).

גאוני וחכמי דורו, הרבו לננות אליו כשמוכרים שמו בסילודין, וכתב שבה לרוב חכמותו וחדר גאונו. וכך כתב הגי"ר שמואל די מדינה, מגדולי החכמים הספרדיים בשאלוניקי (שו"ת מהרש"ם, אה"ע סי' סד): **"... כי אני יודע בודאי שכל דברי הרב המופלא מהר"ם מפדוואה זי"ע הם דברי אלקים חיים... אין ספק שאין להרהר אחריו, כי מני יבא אחרי המלך בנימה"**.

גם הגי"ר יצחק פועה זצ"ל כתב בתוך דבריו (שו"ת רמ"ע מפאנו סי' פ): **"... מה לו למגרש כי נזקע על מהר"ר ברוך עזיאל זי"ע, הרי הוא גנור בגורתו אחר המופלא מהר"ם מפדוואה הוללים אליו, שידעו בטוב המאורע שהיה בעיר קצה גבולה ביוניציה... והא הכא מהר"ם מפדוואה" שהוא גדול הדור מוסכם לכל"**.

כן מצינו להרמ"א ששש ושמה כשמהר"ם מפאדובה הסכים לפסקיו נגד מורן היבית יוסף, וכפי שמציין כמה פעמים ב"דרכי משה" (ראה יו"ד סי' שצא סק"ב: "ודבריו תמוהים מאד וכו',

שנת שי"ד, הוצאה הגזירה לפועל על ידי האפיפיור ויליוס השלישי שחיק טמאי, ורוב ספרי השי"ם היו למאכלות אש.

מהר"ם מפאדובה עצמו כותב על כך בתשובה להג"ר יוסף כ"ץ זצ"ל, "שאין לסמוך על דעתו לעת עתה, כי מעיין התלמוד אינו בידו בענותו הרבים ר"ל, שהיה בעת שנשפרו הספרים על ידי גנורו במדינות לועז בעונש גוף שלא ילמדו התלמוד, וספר שמצאו שרפו בענותו הרבים" (שו"ת שארית יוסף סי' ס"א, הובא בשו"ת הרמ"א סי' סט).

לאחר שהמדינים השני השיג גבולו של הראשון פנה מהר"ם אל הרמ"א ובית דני בקראקא שבפולין שיאסור הפצת מהדורא זו (ראה שו"ת הרמ"א סי' פ). ואמנם איסורו עשה רושם רב, ומהדורות המהר"ם נתפרסמו ונתקבלה בכל מקום, והגיע עד לעיה"ק צפת, בה שכן מורן כ"ץ, שהשתמש על פי רוב במהדור זה, וכדברי הרח"ד"א (בשחי' סו): **"ולפעמים אמר [הב"ס] בפי' כספה משנה: 'כתב הרב המגיה, וכוונתו על הגהת מהר"ם פאדובה'."**

"ענינותו תרביני..."

במיוחד יש לציין את מדותיו המופלאות ביותר שהיו לשם דבר, וכעדות הרמ"א (בתש"י סי' נ): **"כי בקי אני במדות תרומות של הישיבה, שאינו תוקף עצמי לומר דעתי ואת אשר אביע, וענותו תרביני יום ליום יביע..."**.

כיום גדלו - כן גדול ענותותו. בהרבה תשובות ניתן לראות כי מוכן היה לבטל דבריו שכיחויו לו שטעה. וכך כותב במקום אחד (סי' מד): **"והנהא בעיני לפום ריהטא תבתני, ואם יש אתך רב או צורבא אשר יאמר עלי תועה, לא תרחיק דבריו והויעני, ואם יש ממש דבריו אתן לו תודה ולא אבוש"**. ועוד (סי' סו): **"... לא אהיה אומר לשפות ברוחי, לא כמורה, כי איני בכללם, כאשר הזכרתי בראשית דברי, אך דל לפני ברוחני בקרקע, ואשר יקום ויבטל דברי ואם קטן הוא לא אקפיד עליו ולא ירע לי, ושלוש דליני ישראל ולתלמידיוהו, נאום מבי"ק"**.

כן היה ידוע כשפל רוח ובורח ממחלוקת, זהיר בכבודם של אחרים ופועל רבות להשקיע כל ריב ומדון. באגרת ערוכה לירושלים עיני"ק, אל הגי"ר משה אלשאקר, הסביר בארוכה למה נמנע מלהתערב במחלוקת רבני קנדיאה, רבי אליהו קאפשאלי ורבי יהודה דלימדינו, בפסקי הלכות שונים, לאחר שאלו פנו אליו, וחותם מכתבו (סי' סו): **"... ואבקש פני מעלתך להוכיח שניהם בדברים שיעזבו דרכם ולא ירעישו כל העולם במחלוקתם, ומרחוק אקוד ואשתחוה למעלתך ולכל תלמידך, ואבקש פני מעלותיכם העתירו נגד שער השמים גם בעדיו היושבים על אדמת נכר ושלוש"**.

מענינת ביותר, היא תשובתו הרמנה שנדפסה ב"אבקת רוכ"ל למורן הב"י (סי' סה) וז"ל: **"ועתה אספרה נא לכם את אשר קרה פה פדוואה, בימי הזקן האור הגולה רבינו יודה מינץ זל"ה"**, ולדעתי שאז נמצא פה כמוהר"ר יהודה דאלמיניע היושב בשבת תלמידיהם בעירכם, אך היה אז בחור יושב לפני רבו וראה אף הוא את כל הדברים.

היה פה איש עשיר ותקין, שמו היר"ץ וערטי"ם, ושמו נדע בשערים, והיה תמיד איש מלחמה לגאון הזקן מוריני רבינו רבינו ידה מלחמי ולבנו מוריני רבינו חמי הגאון כמוהר"ר אברהם מינץ זל"ה, ועשה פרוכת נאה מאד מרוקם במרגליות, וקם עליו צורת צבי שהיתה הארמ"ה (הסמל שלו, והיתה הצורה בולטת מחמת המרגליות, ובקש להשימו בבית הכנסת במודים, והוקדן (מהר"ם מינץ מילה בו. והוא מרוב עשיר ותקופ לא השגיו בו, לחיותו בעל מלחמתו, ומצא לו בעושרו רבנים עוזרים לו, אשר הגיעו לו ראיות לתהימן מן התלמוד נדון שלכם. ובחזון די שם אומר בבית הכנסת, ויצא הזקן מבית הכנסת בחרי אף, ונתברר הקטנות מהא דבול אלה. ואפי"ה עתה בזמני קמו היוורשים של כמ"ר היר"ץ הני"ל להשימו בבית הכנסת, ולא רצו לעשותו בלתי רשות, וצוית להם לכסות בנייר הצורה ההיא, ושעמו בקול, ברוכים הם וברוך טעמם".

זאתו יאן עירנו ועל כל ישראל, אמן

1. רבינו שלמה לוריא - המהרש"ל היה דור רביעי לו, נכד בנו הגי"ר אברהם לוריא זצ"ל. גם אגם אמר של הרמ"א היתה בתו. מהאן קידבתם וחובתם של הני מוקיין ארץ עם מהר"ם מפאדובה, כפי שבא לידי ביטוי בחילופי תשובות ואגרות ביניהם, כנ"ל (ראה עוד שו"ת מהרש"ל סי' י; שו"ת הרמ"א סי' כב, סט, קכב, קכח וקכס).

2. הגרש"א מזכיר ב"שם הגדולים" (מ"ג אות מ ס"ח) את דבר היותו חברו של רבי שכנא ותלמיד לרבי יעקב פולאק, אולם הגרא"ו מרגליות מעלות היוחסין (אות מב) שולל זאת, יען "שו"ת תלמי" [ב"ב] חזיו מהר"י מינץ, והוא היה לו מחלוקת גדול עם מהר"י יעקב פולק בדבר המיאון וכו' (ראה אודות פרשה זו במאמר אודותיו ה"ה), ולכן קשה בעיני לומר שהיה תלמיד מהר"ם יעקב פולק", ומזכיר כי זמן מהם בהתשובותיו מזכיר את רבי יעקב בלא התואר "מור", ואת רבי שכנא אינו מזכיר בתור חברו, יעו"ש. ברם נמצאת דעתו של הרמ"א שהמהר"ם היה מתלמידי מהר"ר. אף קובץ "הדורס" ק"ח, תשרי תשכ"ט, במאמרו מהר"ר. ראה קובץ אשר ז"ל של מהר"ם מפאדובה, עמ' 160. אמנם יש משערים שמה שלא הוסיף לו את התואר "מור" שמא היתה זאת בסיבת המחלוקת בין חזונו ומהר"ר.

3. בדבריו על "קריית פדוואה" שהיתה "לשולל ושלטון די זדים בספריו" התכוון לקרבות שהיו בעיר בשנת ד"ס בין צבאות הפרובליקה של וונציה לבין צבאות הקיסר מאקסימיליאן מאשכנז בעת שנכבשה העיר.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת תענית

האם מותר להאכיל בהמה במאכלי אדם? (א)

המגן אברהם (סי' קט"א) כותב: "בתענית דף ב' (ע"ב) איתא: 'מאכל אדם אין מאכילין אותו לבהמה, ופירש' – משום ביזוי אוכלין ומחזי כבועט בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם". בגמרא מסופר על מנהגיו הטובים של רב הונא, ואחד מהם שבכל ערב שבת, קודם שקיעת החמה, היה שולח שליח לשוק לקנות את הירקות שנשארו אצל המוכרים והיה זורקם לנהר. והקשו בגמרא: "וליתביה לעניינים" – יתנם לעניים לצורכי שבת, ותירצו: "ומניין דסמכא דעתיהו ולא אתו למוזבן", כלומר, לא רצה שיסמכו דעתם עליו, כי לא תמיד היו נשארים ירקות, ואם יסמכו עליו אפשר שפעם לא יהיה להם ירקות לצורך שבת. והקשו עוד: "ולשדייה לבהמה" – היה לו ליתנם לפני הבהמות ולא לזרוקם לנהר. ותירצו: "קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה", ומשום הכי לא נתנם לבהמה.

מן הראוי לברר דין מחורש זה להלכה, שהוא מצוי לפעמים למעשה, ובגון לאלו המבקרים בגני חיות וכדומה, שזורקים להם מאכלי אדם. והנה, בעוד שהמג"א מביא דין זה להלכה למעשה, כתב לעומתו **האליה רבה** (שם סי' א') שבשו"ע לא הביאו דין זה, כי מדקדוק לשון הגמרא "קסבר מאכל אדם אין מאכילין לבהמה", משמע שאין זו אלא דעת רב הונא, ואילו לפי האמורא אפשר להאכיל מאכל אדם לבהמה. ואמנם **החתם סופר** (בהגהותיו על השו"ע שם) הוכיח בדבריו מהא דאיתא (ספחים נ"ג ב"ה) "מוזבן לאדם לא הוי מוזבן לכלבים", דמאי דחזי ליה לאיניש לא שרי ליה לכלבים", משמע שמה שאינו מוזבן לכלבים אין זה אלא משום שאין הדין לעשות כן, ולא שיש איסור בדבר (הוכחה זו הביא עוד אחרונים מדעת עצמם, עיי' שו"ת כח"ס א"ח סי' ל"ג, גליוני הש"ס כאן, שו"ת בית יצחק יו"ד ה"א סי' עט), ומסיק החת"ס: "וכן עמא דבר". וכן צידדו עוד אחרונים להלכה (הגהות יעב"ץ ופחת עינים להרח"ה כאן, מגן בבורים סי' קט"א; שו"ת שו"מ תנינא ח"ב סי' עב).

בטעם דין זה, הביא רש"י (ד"ה אין מאכילין) שני טעמים: א. "משום ביזוי אוכלין, דמחזי כבועט בטובה שהשפיע הקב"ה בעולם". ב. "משום דרסה תורה על ממונם של ישראל", ולכאורה הכוונה בזה, כי מאחר שאפשר להאכיל את הבהמה במאכל זול יותר, לא להאכילם מאכלי אדם שהם יקרים יותר, כי התורה חסה על ממונם של ישראל (עיי' שו"ת מע' מ' כלל א' אות א', שכתב שלפי טעם זה האיסור הוא מן התורה, כי ענין זה שהתורה חסה על ממונם של ישראל הוא מה"ל (עיי' מנחת עדו). אמנם יתכן שבפסד מועט כזה שאין כאן אלא הפרש מועט בין אכילת אדם לאכילת בהמה, אין בזה איסור מה"ל. עיי' שו"ת מע' ה' אות צב, עיי' השרה סי' כב ד"ה ו).

סברא נוספת בזה כתב הגרי"ע, משום ש"מעלין בקודש ואין מורידין", כי מאחר שהם עומדים לאכילת אדם שמעלתו יתירה מבהמות, אין להורידם למאכל בהמה.

והנה בהנהגה זו של רב הונא שהעריך לזרוק בפניהם מלהאכילם לבהמות, הביא הרח"ה א"א בפתח עינים את קושיית הראב"ד (מכת' לקוטי רבי בצלאל מתוספי הרא"ש): "לא ידעתי למה, אי משום לזול אוכלין, כל שכן כשמשליכים אותו לנהר איכא לזול טפי, שהרי הולכין איתו". ואמנם בגלל תמיכה זו כתב רש"י ז"ל בסיום דבריו: "וזרק לנהר וחולקין למקום אחר ומוצאים אותם בני אדם וכו' אוכלין אותם", כלומר, שבהשכלה אינו רואי שהולכים לאיבוד, ולכן אין בזה ביזוי אוכלין, כפי שיש בנתינתם לבהמה. כתיורן זה תירצו גם הראב"ד (שם) והמאירי.

יתרון נוסף תירצו הראב"ד והמאירי, שבהשכלה לנהר יכולים בני אדם לתלות שאינם במאכל איהו דבר שאינו ראוי לאכילה, כי אין דרך בני אדם להשליך אוכלים לנהר ולאבדם בידים, ולעומתה בנתינה לפני בהמה אין לתלות בסיבה אחרת. ולכן יש בזה ביזוי אוכלין, ומדבריהם נראה יסוד גדול באיסור בזיון אוכלין, שאין הבזיון נמנע כלפי המאכל עצמו, אלא במה שנראה בבזיון לעיני בני אדם, ולכן גם אם בהשכלה לנהר – שכלפי הירקות יש כאן בזיון גמור, כי הולכים לאיבוד, אבל מאחר שהבריות תולין סיבה אחרת בהשכלה, אין בזה איסור בזיון אוכלין.

עתה נברר אופנים שלא נאמר דין זה: בדברי הראב"ד (שם) מצינו אופן נוסף בזה, לאחר שהוסיף להקשות: "וכי אסור לתת פת לבהמה?", כתב: "ושמא דבר מרובה איכא ולזול כשנתנו לפני בהמה". משמע, שבדבר מועט לא נאמר דין זה. והעיר על כך המאירי: "ואין הדברים נראים, שאם מטעם לזול הוא, מה לו מרובה מה לו מועט". וסבירא דהר"ה י"ל כי יתכן שאכן סובר שבדבר מועט אין בזיון כ"כ, א' משום שאין הדבר נראה לפני הבריות כל כך, ולכן אין בזה משום בזיון, ומובן על פי האמורא שאיסור ביזוי אוכלין תלוי בבזיון הנראה לעיני הבריות, ואינו נמנע בבזיון כלפי המאכל עצמו. עוד י"ל, שדבר מועט אינו נחשב כמאכל אדם, כי כבר אינו מועט לאדם, ולכן אין בזה משום איסור בזיון אוכלין.

סברא נוספת להקל בין דבר מועט לדבר מרובה י"ל על פי הטעם שהשינוי שהיה שו"ת ש"התורה חסה על ממונם של ישראל, ובדבר מועט אין כאן הפסד ממון כל כך. אכן בשדי חמד (ח"ב מע' ב' אות צב) הביא מחלוקת אחרונים בדין זה של "התורה חסה על ממונם של ישראל" – אי נאמא אלא כהפסד מועט, ולענינו הדבר תלוי בשאלה זו: שאלה כגון זו נוגעת למעשה, לענין פירורי אוכלים, החיי אדם (כלל מה סי' ה') כתב שמותר לתתם לפני בעלי חיים, ומובן שפיר לפי דברי הראב"ד שבדבר מועט אין איסור לתת מאכל אדם לבהמה.

דבר בעתו מה טוב לעסוק בענין זה בשב"ק ז', שהרי מנהג ישראל לתת חטים בשבת **שייה לפני העופות**, וכבר העיר המגן אברהם (סי' שכד סק"ו) ש"אינו נכון, שהרי אין מזונתן עליך", ולכאורה יש להעיר על מנהג זה גם מסוגייתו, ולכן יש בנותן טעם לברר האופנים בהם לא נאמר דין זה. המשך יבא בע"ה בגליון הבא.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות מעשר עני (א)

לאחר ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות, נוהג בפירות שחטו דין הפרשת תרומות ומעשרות. והיות והשנה היא שנה שישית משנת השמיטה, שנוהג בה דין **מעשר עני** במקום **מעשר שני**, נפרט להדינן הנוהגים בזה בארץ ישראל:

א. פירות האילן שחטו לאחר ט"ו בשבט של השנה השישית, נוהג בהם מעשר עני, דהיינו שלאחר שהופרשו מהפירות תרומה גדולה, מעשר ראשון ותרומת מעשר, צריך להפריש עוד מעשר וליתנו לעני. **אסור להקדיש מעשר זה קודם הפרשת תרומה גדולה ומעשר ראשון**. [ואע"פ שבפסוק כתוב (דברים כ, יד) שיש ליתן המעשר "לגר ליתום ולאלמנה" - הוא נדרש למעשר עני (מע"ש פיה מ"ח), והתורה נקטה את אלו, דהני סתמן הם עניים, כמ"ש המפרשים (עיי' שו"ת יו"ד סי' שלא סק"ל)].

ואמנם אין הזמן של מעשר עני בשישית שנה בכל, כי **בירקות אזלינן בתר לקיטה, ואם נלקטו אחר ראש השנה של שנה שישית, נוהג בהם מעשר עני**. [ולגבי חנטת הפירות ישנה מחלוקת ראשונים, לדעת התוס' ברי"ה (דף יד) והר"ש (שביעית פ"ב מ"ז) חנטה היא בתחילת יציאת הפרי, ולדעת הרמב"ם (פ"א מהל' מע"ש ח"ב) – כשהגיע הפרי לעונת המעשרות, דהיינו שלש גידולו, וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' שלא סעי' קכה].

ב. אע"י שמעשר עני אין לו קדושה, מכל מקום לפני שמפרישין מעשר עני הוי טבל, ואסור לאכול הפירות. ויש מחלוקת אי יש בהם משום חיוב מיתה - כשאכל פירות שלא הופרש מהם מעשר עני למרות שהופרש מהם תרומה ומעשר ראשון - כמו טבל בעלמא. [נעו"ב בתוס' מ"ס יבמות (פ"ג ד"ה א' ובהגהות מהר"י לנדא (הגה"ש) על הגליון שם מציין להמדרש איכה ע"פ "גלתה יהודה ממנו" שמפרש שם שחייב מיתה. ועיי' דעת תורת יו"ד סוסי"א שלא שצ"ק עוד מ"מ לזה, דכן איתא בירושלמי דמאי פ"ד, ועיי"ש בחי"ד ר"ל ורש"י ונ"י. ונראה עוד ראי' דיש בזה חיוב מיתה רח"ל, מהא דתנן (אבות פ"ה מ"ט) שהדבר מתרבה בזמנים שצריך ליתן מעשר עני - ואינם נותנים רח"ל. ובתוס' מפרש שהיא מדה כנגד מדה, מאחר שהחסיך חיות העני, ועיי"ש באירכות בפ"י דרך חפנים להחיים מהדה ז"ל. ואמנם אפשר לחיות הראי' ממ"ס אבות, דהתם שאני, דרבים אין מפרשין מעשר עני חמיר טפי מיחיד שאינו מפרש, דאז ע"פ איכא אחרים שנותנים לו המעשר עני (י"ל)].

ג. המצוה היא לתת לעני פירות דוקא, ולא מעות כסויים. ובשעת הדחק שקשה לו לתת פירות לעני, יש מתירים ליתן לו דמי הפירות, ויבוקש על כך רשות מן העני או מנכ"א הצדקה שמקבלם עבור העניים (עיי' פרי"ח יו"ד סי' סא סק"ו) שכתב על כך שזהו מנהג משובש ליתן הדמים. ועיי' בתשרי אבקת רוכל להב"י סי' טז. ועיי' בסי' משפטי הארץ על תרומ"ם פ"יו ס"ח (בהערות שם אות ט).

ד. צריך להפריש מעשר עני מן היפה - אע"פ דקיי"ל לגבי תרומה בזמן הזה, שמאחר שהולך לאיבוד אין צריך להפריש מן היפה, אבל מעשר עני נלכאילה ניתן צריך להקדיש להפריש מן היפה (עיי' יו"ד סי' שלא סעי' ובבבאר הרי"א שם).

ה. גם העני חייב להפריש מעשר עני וליתנו לעני אחר (לכדילף בגמ' (חולין ק"א): "לחזהיר עני על שלחו" עיי"ש ברי"ה ד"ה מה להקל). והנה נדרש של "יעשר תעשר" (דברים יד, כב) - "יעשר בשביל שתתעשר", שעל כך אמר ה' (מלאכי ג, ט) "ובחוננו נא בזאת" (תענית ט, ט). עיקרו נאמר על מעשר התבואה שניתן לעניים (עיי' טו"ז יו"ד סוסי"א שלא. וראה המאמר במדור עלי הדף בגל' תשנ"ד).

ו. מעשר עני המתחלק בבית - טובת ההנאה היא לבעלים, דהיינו, שיכול ליתנו לכל עני שירצה, ואסור לעני לטלו שלא מדעת הבעלים (עיי' רמב"ם פ"ו מהל' מתנות עניים ובפ"י הריב"ז שם).

ז. אסור לעני ליתן פירות או מתנה לבעלים כ"י שיתן לו את המעשר עני, וילפניו לא מקרא דאם עושה כן - חיללו (עיי' בכורות כ"ה), ויש אומרים שאין זה אמור במעשר עני, אלא בתרומות ומעשרות הכתובים והלויים (עיי' משפטי הארץ על תרומ"ם פ"יו ס"ד, ובהערות שם בשם החת"ס עמ"ס דרבים דף פה, עיי"ש).

ח. אם בעה"ח חייב מעות לעני - אינו רשאי לשלם לו החוב במעשר עני, מאחר שבתורה כתוב בו לשון נתניה, ואם פורע בו חובו הרינו כמכורו לו (עיי' רמב"ם הל' מתני' פ"ו ה"ז), ועיי"ש בדרך אמונה ס"ק קי שהביא מחלוקת אי העני שקיבל מ"ע יכול לפרוע בו חוב, והביא שהאחרונים פסקו לאיסור. ועיי' מנ"ח סי' תעד סק"א ד"ה ובמתני'.

נער עיי' הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א המשך בגל' הבא בע"ה

עלי מדינת

ט"ו בשבט בשבת שירה - שמחת הנפש והלהיב הלב

"... ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, שכל אילן שאינו חונט בט"ו שוב אינה עושה פירות בשנה זו. והעולם אומרים שהוא יל"ט של אדם הראשון, מחמת שנת"רא כאשר נתקטנו הימים בימות החורף, ואח"כ בט"ו שניכר שהתחיל להתגדל עשה יום טוב. ולע"ז, שנת"רא מעונש 'אורורה האדמה' כו', וראה בימות החורף העלים נשרו ומתעבים, חשב שהוא מחמת הקללה ה"ל ושוב לא יהיה פירות, ושכא בט"ו בשבט נכנס כח החנטה בהאילנות הבין זה ועשה יום טוב. ובאמת אנו בני ישראל, אין עיקר היל"ט שלנו בשביל שמחת הגוף וכו', גם ביום הזה עיקר שמחת הנפש בקדושת (דברים כ, ט): 'כי האדם עץ השדה'. ועל פי הסדר ט"ו בשבט ע"פ שבבוע של פרשת בשלח או סמוך לו, **ויעתה ארץ בשבת קודש מש**, כי כל מי שאינו חונט שב"ק זה להתלהב בלב באהבה ודבקות וקביעות אמונה שלימה על נס"ק ועל נפלאותיו וטובותיו המבוארים בפרשה זו, גם בכל השנה לא יעשה פירות מצות ומעשים טובים, **על כן הוא ראש השנה לחנטת אילנות, ממילא גם בכל השנה יעלה למעלה בראת שמם עד למעלה**".

ממלא בזה להרח"ק רבי מנחם מענדל מדע"ש ז"ל ע" (ס"ה בשלח, שבת שירה וט"ו בשבט תר"ח)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח רבי אהרן ש"ף שליט"א רב בימ"ד "שמחת ישראל" דחסידי אלכסנדר לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמור מרדכי נ"י עב"ג תח"י במזל טוב ובששעה טובה ומוצלחת קידושא רבה אחר התפילה ANTWERP DIAMOND HOTEL - BELGIEI 36-1	הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניטץ הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמור יוסף חיים יונה נ"י עב"ג תח"י במזל טוב ובששעה טובה ומוצלחת קידושא רבה אחר התפילה באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' מנחם זאב (וואלף) מאנדל הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור אהרן מנדל נ"י במזל טוב ובששעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ו ר' משה ב"ר אהרן הכהן ע"ה גראס מגעני נלכ"ע ט"ז טבת תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ח. הונצה ע"י בני המשפחה שיחיו
ברכת מזל טוב נלבבחה מוקטת בזה לאיש החסד והממשע, שמו מפארים לשונות, מבני ארצות ומתושבים, הוא ניהו הרה"ח נפתלי הירץ שפירא שליט"א לרגל שמחת נישואי נכדתו תח"י - בת בנו הרה"ח בנש"ק ר' יהושע נחמן שפירא שליט"א עב"ג החתן היקר כמור קותיאל יהודה נ"י בן מחו' הרה"ח ר' יוסף דאענבערג הי"ו במזל טוב וגדריא יאה ובששעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שיוכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת בית אבותם, ושיזכה לזרות מהם ומכל יוצאי רוב נחת מתוך בריות נופא ותורא אעילא לאורן ימים ושנים טובים, אמן המברך מקרב לב: משה חיים גליל	ברכת מזל טוב נלבבחה מוקטת בזה לאיש החסד והממשע, שמו מפארים לשונות, מבני ארצות ומתושבים, הוא ניהו הרה"ח נפתלי הירץ שפירא שליט"א לרגל שמחת נישואי נכדתו תח"י - בת בנו הרה"ח בנש"ק ר' יהושע נחמן שפירא שליט"א עב"ג החתן היקר כמור קותיאל יהודה נ"י בן מחו' הרה"ח ר' יוסף דאענבערג הי"ו במזל טוב וגדריא יאה ובששעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שיוכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת בית אבותם, ושיזכה לזרות מהם ומכל יוצאי רוב נחת מתוך בריות נופא ותורא אעילא לאורן ימים ושנים טובים, אמן המברך מקרב לב: משה חיים גליל	ברכת מזל טוב נלבבחה מוקטת בזה לאיש החסד והממשע, שמו מפארים לשונות, מבני ארצות ומתושבים, הוא ניהו הרה"ח נפתלי הירץ שפירא שליט"א לרגל שמחת נישואי נכדתו תח"י - בת בנו הרה"ח בנש"ק ר' יהושע נחמן שפירא שליט"א עב"ג החתן היקר כמור קותיאל יהודה נ"י בן מחו' הרה"ח ר' יוסף דאענבערג הי"ו במזל טוב וגדריא יאה ובששעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שיוכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת בית אבותם, ושיזכה לזרות מהם ומכל יוצאי רוב נחת מתוך בריות נופא ותורא אעילא לאורן ימים ושנים טובים, אמן המברך מקרב לב: משה חיים גליל

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת יתרו			
כ"א שבט תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב גליון תקנ"ז			
הדל"ה מוצ"ש	ד"ה	אנטיסטיט	17:28
19:01	18:40	17:28	18:18
18:18	17:58	16:49	18:21
18:21	18:04	16:52	17:53
17:53	18:29	17:21	18:20
18:20	17:56	16:48	18:59
18:59	18:37	17:23	19:18
19:18	18:52	17:43	18:50
18:50	18:25	17:14	

תורת של ראשונים

מה היו הקולות והברקים?
ומה קדמו – הקולות או הברקים?

יהיו קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאוד (יט, טו) – "הקולות היו קולות המלאכים שמקלסם לחקב"ה בכל בוקר ובוקר, שנאמר (איוב לז, ז): 'ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלקים'; והברקים הם מלאכים גם כן, שנאמר (תהלים קד, ד): 'עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש לזהב', וכתוב (יהושע א, יג): 'זנוגה לאש ומן האש יוצא ברק'; וענן כבד, כדי להפריש בין ישראל ובין המלאכים, שאם היו ישראל רואים אותם היו נרעדים בראייתם, וכן כתוב ביהושע (שם ד-ה): 'ענן גדול ואש מתלקחת וגו''. ומתוכה דמות ארבע חיות, זה כתב רבינו הנגלה.

עם היות שהפסוק אמת ויציב, והוא (הפירוש דלגל, שהוא פשוטו של מקרא) הראשון משבעים פנים, כי יום מתן תורה היה כמין יום המעונן בקולות – והם הרעמים, כמנהגו של עולם, והברקים וקצת גשמים, והוא שכתוב: (ישעיהו ה, ד): 'ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים', והיה תחלה הענן ואחר כך הברקים ואחר כך הקולות. והאחרון בכתוב היה ראשון, שכן מנהג לראות הברק ואחריו הרעם. ומה שהזכיר הכתוב שלא כבוד, נראה לי בטעם הדבר, כי עשה כן לעליו קול השופר, שאילו הזכיר כבוד שהיה, היה כבודו הקולות' אל קול השופר, והיה נראה כי היו שוים או קרובים זה לזה במעלה, ולכן רצה להקדים הקולות' כדי להרחיק מקול השופר' ולבאר כי יש רחוק גדול והפרש ביניהם בהפרש שיש בין דבר גופני לדבר שכלי.

יראת העם מן הקולות והלפידים אימתי היתה – קודם או אחר מתן תורה?

וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת החר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק. ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות. ויאמר משה אל העם אל תיראו וגו' (ב, ד-ה). "דעת המפרשים, שהיה זה אחר מתן תורה (והסדר הנכונים, שנכתבו לאחר עשרת הדברות. ע"י רמב"ם, רשב"ם, והוא שאמר (דברים ה, כג-כ): 'ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וקנינים ותאמרו הן ה' אלקינו וגו' אם יוספים אנהנו לשמוע את קול ה' עוד ומתנו וגו'.

ואין כן דעתו, בעבור שאמר בבאן 'אל תיראו, ויש נאמר (שם פסוק כה): 'הטיבו כל אשר דברתי, ועוד, כי בבאן לא סיפר שהיה רק מן הקולות והלפידים ומן החר שהוא עשן, ויש פחדו מדבור השכינה, שאמרו: 'כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים מדבר מתוך האש כמורנו ויח' (שם כג); ועוד, כי בבאן (פסוק כא) אמר: 'זמשה נגש אל הערפל, ולא אמר שבא בתוכו' – כפי שנאמר להלן (כד, יח): 'ויבא משה בתוך הענן', ואם פרשה זו ג"כ נאמרה לאחר עשרת הדברות, היה לו לומר שבא בתוך הענן.

'והנכון בעיני בפרשה ובסדר הענין, כי ז"ל העם רואים – ויאמרו אל משה: 'היה קודם מתן תורה, ומתחילה הזכיר כבוד כל דברי האלקים, מה שצוה למשה בהגבלת החר ואזהרת העם ועשרת הדברות, ועתה חזר והזכיר דברי העם אל משה ואמר, כי מעת שראו את הקולות ואת הלפידים נעו לאחור ועמדו מרחוק יותר מגבול החר אשר הגביל משה. והסדר בדברים, כי בבקר היו קולות וברקים וקול שופר חזק (וכמו שכתב לעיל יט, טו), ועדיין לא ירדה שכינה, וקולות וברקים אלו היו' כענין 'ורוח גדולה וחזק מפרק הרים משבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' (מ"א יט, יא), וחרדו כל העם במחנה במקום תחנותם (כמו שפירש בפסוק לעיל שם: 'ויהי כן העם אשר במחנה', ומשה חזק לבם והוציאם לקראת האלקים ויתיצבו בתחתית ההר (שם יז).

המשך בעמוד ג

לקח טוב

"מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר"

יתכן שכפי השגותיו בשעת מעשה, היו כוונותיו רצויות ומוכשרות. אכן בעבור עליו יום או יומיים, כאשר יחכם ויוסיף דעת את קונו, יחזור פניו אל תמול שלושם, ויווכח כי מה שנדמה לו אז כעבודה רצויה ותואמת, אינה עונה על השגותיו הנוכחיות. נשתנה צורתה ואבד חנה. כי כעת נתוספו לו השגות חדשות בגדלות הבורא ושפלות עצמו, ולפיהן תקצרנה כוונותיו בעבר מלספק את מטרותיו.

אותיות מחכימות

עמס ידעתי כי גדול ה' מכל אלקים. וברכ'י: "מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר". י"ל על פי מה שזכרנו כי המון עם אינם עושים תשובה, רק על העצירות שפירו, ועל זה מתחמטים וחוזרים בתשובה. אכן הלוקים עובדי הסם הם כל ימיהם בתשובה, כי גם על מעשיהם הטובים מהרהרים בתשובה, ומתחמטים על שלא עשו המעשים האלו במחשבה יתר וזה וללול וללול לפני מ"ה הקב"ה, כי כל מה שעלו למדכנה יותר גדולה, אזי רואים שלא נענו עדיין בקלם עבודת ה' כראוי לו, ורואים שגורמים להסוס עבודתם יותר ויותר...

ו"ש רש"י ז"ל: "מכירו הייתי לשעבר, לז"ל על עמס לא היה מכיר ה'". רק שגורמים לעשות תשובה ולהתחמט על עבירות ממש שעבר – שפירש מ"ה, אבל "עכשיו ביותר", לז"ל עמס שלא אכל אכרן ומשם וראה שם כל ימיהם בתשובה אף שאינם עובדים עבירה ממש, מזה ראה וידע כי לזכרן לזכר בתשובה, גם על מה שלא עבד ה' יותר ויותר וכו'...

אמרי יוסף

מעשה תורה הוא ומתחמט על מעשהו שלא נערך כהלכתו, ומצדו היה מבטלו, וחזר לעשותו כפי רוחב דעתו ונפשו הנוכחי. אולם מה יעשה, וכבר נסתלקה חובתו מעליו, והלכה ממנו. נעשתה הדבר, ואין אחר מעשהו כלום. לבו של עובד זה מתמלא חרטה, ולא תדע נפשו מנוחה על אשר לא הטיבה לפעול כראוי. צעוק יצק על העבר: איך לא ראו עיני אל מי הן נשואות, ואיך יכולתי עשות עבודה נעלה עם כוונות בלתי מתאימות, ועל קוצר עבודתו שב הוא בתשובה שלימה אל בוראו.

פרטי העבודה לפני השי"ת רבים הם: קיום מצותיו ית' על פרטיהן ודקדוקיהן; שמירה מלעבור על האיסורים המרובים; יגיעה והתמדה בתורה, ועמידה לפני ה' בתפלה ותחנונים – כולם יכנסו בהגדרה כללית של מילוי חובת האדם אל קונו.

לכאורה אין לו לענין זה של מילוי חובתו שני פנים. החובה נשאר רובצת על האדם, ואינה עוזבתו עד שתצא אל הפועל. אם יעשה את המוטל עליו, תמולא ותיפרה ממנו. ואם לא יתאים פעולותיו אליה ולא יעשה, או שעשייתו תקצר ולא תספיק את החובה במילואה, תישאר מוטלת עליו ולא תצא מתחת ידיה. אין פשרה בדבר.

אמנם, אם אין שני פנים לעצם מילוי החובה, הרי עדיין קיים הבדל בין גישתם של העובדים אל עבודתם. יש והעובד רוצה בסילוק החובה בלבד. כל זמן שמוטלת היא עליו, מכבידה היא על נפשו כעול וכמשא, וכל ענינו אינו אלא להיפטר ממנה. בדיות כן, לא תהיה דעתו פונה אלא ביצוע תפקידו בלבד – מה עליו לעשות. בידעו את הפעולות הנדרשות ממנו, ימחר לעשותם כתיקונם, וישוחרר מרביצת החובה עליו. בסילוק חובתו מעליו, הושגה מטרתו, ואין לו עוד ענין בה. גם אם לאחר זמן יעלה על דעתו שהיתה עבודתו יכולה להיעשות ביתר שאת, לא תהיה מנוחתו מוטרת. את המוטל עליו עשה, ויצא ידי חובתו, ולמה לו לתהות על העבר, אם אין און ועול בידו.

שונה היא דרכו של העובד השני, שענינו יותר ממילוי חובה גרידא. בעת עבודתו נשואות עיניו אל מטרתו, לעשות נחת רוח לפניו ית' שאמר ונעשה רצונו. בנוסף אל העשיה עצמה, מתעסק הוא גם בהתאמת אופני העשיה ובכוונות המלוות אותה, שיהיו הגונים וראויים לעלות על שלחן מלך מלכי המלכים. לעבודתו נודעות שני מטרות כלליות: מהות העבודה עצמה, וגם טיב עריכתה באופן שתהיה רצויה לפניו יתברך.

כיון ששתי מטרות אלו עומדות לנגד עיניו, הרי גם לאחר שגמר את עבודתו ונרפתה החובה ממנו, עדיין יישאר עומד ותוהה: אמנם מלאתי את חובתי, אך האם עשיתי כראוי? האם מתאימות פעולותי אל האל – הגדול הגבור והנורא?

אמרות טהורות

שמות יתרו – כתשובת המשקל

ויהי יתרו על כל חטובת אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים (יה. טו). פירש"י: "ויהי יתרו – וישמח יתרו, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חודוין חודוין, מוצר על איבוד מצרים".

ולכ' תמוה, הלא התורה מספרת כאן בשבחיו של יתרו, ולמה אם כן דרשוהו לנגא – שהיה מוצר על איבוד מצרים, במקום שיכולים לדרוש לשבח – שהוא לשון שמחה.

אכן גם בזה משמיענו הכתוב גדול שבחו של יתרו, שהרי ידוע שתשובת המשקל צריכה להיות באותו מקום ובאותו זמן, וכשכיל תשובה מתגבר בשעה שיצרו תוקפו ואינו תור לטורו, אז תשובתו שלמה ומתקבלת ברצון.

זה הדבר עשה כאן יתרו, כי בשעה שתקף עליו יצרו להיות מוצר על איבוד מצרים ונעשה בשרו חודוין חודוין, דוקא באותה שעה, נתמלא מיד בשמחה וחודו, ואמר: הנה עתה הגיע העת לברך ולהודות את ה' – "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים", וה' אמת ומשפטו אמת – "כי בדבר אשר ודו" – על ישראל, הגיע "עליהם" – ששילם להם מדה כנגד מדה.

חובת תשובה – גם כשלא קודש עצמו במותר לו

עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים (יה. יא). ובפירש"י ז"ל: "מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר", וקשה, אם הכירו כבר לשעבר, מדוע אם לא התגיייר מקודם.

"ונראה, כי יש בני אדם אשר סוכרים בדעתם אשר עיקר התשובה הוא באם עבר ה' על לא תעשה האמורה בתורה, אבל זאת לא נודע להם שצריך לעשות תשובה על מותרות התאוה, אכילה ושינה וכבוד ודברים בטלים. אמנם על ידי לימוד התורה הקדושה או אורייתא מודיעת ליה חובותיו כדאייתא בזהר הקדוש (ח"ג כג), ובעוסקו בתורה ובספרי יראים אז יתוודע לו עד כמה מוטל על האדם עבודת הקודש, ועד כמה צריך לעשות תשובה על כל דברי מותרות".

אמירה נעימה

שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה (יה. ג). לכאורה לפי הטעם המפורש בפסוק היה לו לקרוא לו בשם: גר-הייתי, וכדו'.

אלא, חז"ל אמרו (הילק"ט) שלכן העביר יוסף הצדיק את המצרים "לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו" (בראשית טו, כא) – כדי שלא יאמרו על דרע יעקב שהם בני גולים, שהרי גם הם עצמם היו מגורשים ממקומם.

והנה, משה קרא לבנו "גרשם" על שם "גר הייתי בארץ נכריה" – בארץ מדין, ולכאורה, הלא גם במצרים, אשר נתגרש משם, היה נחשב לגר. אלא על כרחך צריך לומר שאין זה דומה, כי הגם שהיה גר במצרים, אין זה כלום, שהרי גם המצריים – העביר אותם יוסף מקצה ארץ מצרים עד הקצה השני, והיה שם גר בין גרים, אבל במדין היה גר בין התושבים.

ובזה יבא על נכון: "גר הייתי בארץ נכריה" אינו מוסב על מדין, אלא על מצרים, ובא ליישב שאל תתמה למה קראו בשם "גרשם" על שם שהיה גר במדין, והלא גם במצרים היה גר, ואמר שמושה היה כמתנצל על זה כי "גר הייתי בארץ נכריה", רצ"ל הגם שגם במצרים הייתי גר, מכל מקום הלא כולם נחשבו שם כגרים והארץ היתה נכריה גם על המצריים, ולא נחשבתי כגר כמו במדין שהייתי גר בין התושבים.

נפתלי שבע רצון בשם דודו הגר"ג הירץ גינצבורג זצ"ל

אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלקים ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום (יה. כג). איתא בגמרא (ברכות סד): "הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום", שהרי יתרו שאמר לו למושה (לעיל ד, יח) ילך לשלום עליו והנציל וכו', הנפטר מן המת, אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום" וכו'. וצריך להבין, למה אם כן אמר יתרו, כשיעץ למושה על דבר מינוי דינים: "וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום".

וזהו הרמז בדברי יתרו: "מכירו הייתי לשעבר" – עד עתה היה מכיר את הקב"ה וידוע שעל האדם לעשות תשובה כשעבר איזו עבירה המורה רחיל, אמנם: "ועכשיו ביותר", והינו, כעת נתוודע לו שעל כל המותרות גם כן צריך לחזור בתשובה.

קדושת התורה משפיעה על האדם גם כשעוסק בדיני ממונות

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטני בין איש ובין רעהו והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו (יה. טו). "נראה לפרש, הדנה יש חילוק בין משפט עכו"ם ובין משפט ישראל, מה שאנו רואין בענינו, שאם ילמוד אדם מסכתא בבא קמא אז בבא מציעא, שהוא דינים אשר בין איש לרעהו, לכאורה מהטבע הוא שדבר שבין איש לרעהו יסיר יראת ה' מלבו, כמו שאנו רואין אם אדם טרוד באיזה משא ומתן נשכה לגמרו ממנו עבודת השי"ת, אבל לא כן הוא בתורת ה', שאף אם יעסוק אדם בדיני ממונות, מוסף עוד יראה ואהבה בשעת הלימוד ומוה נראה כי תורת ה' הוא.

וזה המופת אמר משה ליתרו: "ושפטני בין איש ובין רעהו", דהיינו במילי דעלמא, ועם כל זה יש בו כח אשר מזה והודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו, ומוה נראה קדושת התורה".

לימוד תורה וקיום מצוות גם כלי חשק – רציוה

ויתייצבו בתחתית ההר (יה. יט). דרשו רבותינו ז"ל בגמרא (שבת פח), שכפה עליהם ההר כנגינת וכו'.

"שמעתי מפי מורי (-הבעש"ט הק) זלה"ה עליו השלום, לכך כפה הקב"ה על ישראל ההר כנגינת, ללמד שגם כשאנו חושק לתורה ועבודת ה', מכל מקום אינו כן הורין ליבטל, רק יעשה בעל כרחו וידמה כמו שכוּפין אותו לעשות בעל כרחו, והוא דרך טוב לאיש ישראל לימי הקטנות, שלא יבטל התמיד מעסק לימודו ועבודת השי"ת גם שאינו חושק, דמכל מקום עושה מעשה".

בן פורת יוסף פ"ר וישוב (פ"ב כ, דף סו)

אלא, ידוע מספרים הק' שאם מאן דהו גזל את חבירו ולא השיבו, אפילו שזה פרוטה, יצטרך להתגלגל ולבוא שוב לזה העולם לפרוע את החוב, ואין העין נמחל לו עד שיקיים "והשיב את הגזילה אשר גזל". נמצא אם כן שעל ידי מינוי דינים הגונים, שישפטו בין איש ובין רעהו משפט צדק, לא יצטרכו להתגלגל ולבוא שוב לעולם לסלק החובות, ולכן אמר: "וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום", היינו שינוחו בשלום על משכבתם ואין מחורר. חפץ חיים עה"ת (וע"ש בהג' מעשי למלך)

ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' אלוך וגו' (ב. טו-טז)

להלן בפרשת ויקהל (לה, ב) שינה הכתוב ואמר: "ששת ימים תעשה מלאכה בכיום השביעי יהיה לכם קודש". ויש לבאר לפי מה דאיתא בשו"ע (אורח חיים רצ"ב בהג'ה) שבני אדם "שאינן עוסקין בתורה כל ימי השבוע יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והתלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתיה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע".

והנה איתא במכילתא (פר' ויקהל): כתיב "ששת ימים תעבוד" וכתיב "ששת ימים תעשה" – דמשמע על ידי אחרים – ומשם, כאן בעושי רצונו של מקום שמלאכתן נעשית על ידי אחרים, וכאן בשאינן עושי רצונו של מקום שמלאכתן נעשית על ידי עצמם.

ולפי זה מדויקים הכתובים להפליא: כי בפרשת ויקהל כתיב: "ששת ימים תעשה מלאכה" – דמיייר באלו שמלאכתן נעשית על ידי אחרים, דהיינו באלו שעושי רצונו של מקום ועוסקין כל ימות השבוע בתורה ובמצוות, ולכן כתיב: "וביום השביעי יהיה לכם קודש" – לכם – להרבות בתענוג הגוף, מאכל ומשתה ושינה. וכאן כתיב: "ששת ימים תעבוד", דמיייר באלו שעוסקים בעצמם במלאכתם כל ימי השבוע, ואז: "יום השביעי שבת לה' אלקיך" – שיהא כולו לה', להרבות בו בתורה ובעבודה.

התם ספר

יתרון דעת

גשמינות ורוחניות – תרתי דסתרי (ה)

... ועל תורה שבעל פה נאמר (איוב יא, ט) "ארכבה מארץ מדה ורחבה מני ים", ובתיב (שם כח, יג) "ולא תמצא בארץ החיים", ומאי "לא תמצא בארץ החיים" וכי בארץ המתים תמצא. אלא שלא תמצא תורה שבע"פ אצל מי שביקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר (במדבר יט, יד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל", וכך דרכה של תורה פת במלח תבעל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל (אבות ה, ד), לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ, שנאמר (שמות לו, כו) "כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית" וכו', וזו היא תורה שבע"פ, שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול, שהוא משולה לחושך, שנאמר (ישעי ט, א) "העם ההולכים בחשך ראו אור גדול" – באיסור והיתר בטמא ובטהור, ולעתידי לבא "ואחזיקו בצאת השמש בגבורתך" (שופטים ה, לא) וכו'... ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבעל פה, לפי שיש בה צער גדול ונורוד שינה, ויש מבלה ומנבל עצמו עליה, לפיכך מתן שכרה לעוה"ב, שנאמר "העם ההולכים בחשך ראו אור גדול", אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגזזו הקב"ה לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה, שבזכות העולם עומד שנאמר וכו'...

"ולא מעבר לים היא" (דברים ל, יג). לא תמצא תורה במי שמרחיב לבו עליה כים, במי שאוהב מלבושים נאים מצעות נאות מאכלות ופית. מדרש לקח טוב (ס"ה כג"ב)

רבי יהודה הנשיא אומר, כל המקבל עליו תענוגי העולם הזה מונעין ממנו תענוגי העולם הבא, וכל שאינו מקבל תענוגי העולם הזה נותנין לו תענוגי העולם הבא. אבות דרבי נתן (פכ"ה, ה)

העולם החמרי הוא מחיצה גדולה החוצצת בין העבד ובין רבו. כי האדם מורכב מחומר גשמי עכור, כמבאר בתורה (בראשית ב, ז) "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן העליון וכו'", ומצורה אלקית אצילה החצובה מן העולם העליון וכו', ובעלות הצורה הזאת למקורה, שהוא ה' יתעלה, תחוק התקשרותה אליו, ובידידתה למדריגת השכבה התחתונה, שהיא החומר, תיחלש ההתקשרות עם מקורה ויפנו ממנה זיוו והדרו של ה' יתעלה, שעליהם אמר הנביא (תהלים לו, יג) "באורך נראה אור" וכו', ובכן מי ששקוע בהבלי העולם הזה הריחו מוסתר מפניו ויתעלה, מפני שעסק בהם במקום לעסוק בעניניו של הקב"ה וכו'. המסמק לעשירי ה' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (ריש שער הפרישות)

אין דברי התורה מתקיימים במי שמתרפה עצמו עליהם, ולא בלומדים מתוך עיון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליה ומצער גופו תמיד ולא יתן שנה לעינוי ותנופה לעפעפיו.

הגה: ולא יחשוב האדם לעסוק בתורה ולקנות עושר וכבוד עם הלימוד, כי מי שמעלה מחשבה זו בלבו אינו זוכה לכותרה של תורה, אלא יעשה תורתו קבע ומלאכתו עראי וימנע בעסק ויעסוק בתורה ויסיר תענוגי חומן מלבו, שו"ע יורה דעה (סי' רמז ס"א)

... וחכמינו שאמר (בעל תרומת הדשן) אותם הבחורים העשירים והפונקים שעשו להם שולחנות כשיושבין במקומן הופכין השולחן לאיזה צד שירצו ועליו הרבה ספרים, לא טוב הם עושים, אדרבה כשמתקבץ אחר הספר ובא לו בטורח גדול, וזכור באותו מעשה מה שרצה ללמוד, כמזומה לי שמצאתי לו סמך ביד"ס רמ"ז – ולא כאלו שלומדן מתוך לקט וישר (י"ד, עמ' 39)

מי שגוע יראת ה' יתברך בלבבו לקרבה אל מלאכת ה', צריך שיקדמו לו דרכים להדבק בו יתברך, וצריך לחנוך הנער שיהיה לימוד בטהרה ולהפרישו מהתענוגים, ועל הטוב יזכר שם הרבנית המיוחסת, אמי מורתי וכו', וכן הייתי לאבי רך ויחיד, ועם היות כי אבא מרי ז"ל הניח ברכה אחריו שהיתה יכולה לפרנס אותו כבן מלכים, היא היתה מאכלת אותי לחם צר, כדי שלא אתלמד בגרונות כשאר תינוקות, והיא עומדת לי.

ומה שאמרו ז"ל "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" – אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, אין הכוונה לומר שיוסג עצמו עליה עד שיגרום לו המות חלילה, אלא רצה לומר שלא תתקיים התורה במי שרודף אחר תענוגי העולם ואחר חמדויות, כי ברפא אחר זה ודאי לא ירדוף אחר דקדוקי התורה וכלליה ופרטיה, אלא במי מתקיימת ומצאה לו מנוח, במי שממית עצמו. רצ"ל שיוכל רודף אחר המותרות אלא אוכל לשוּבֵע נפש, בענין שיוכל עמוד ומסתפק בהכרחו, וענין כזה מית' אקרי לגבי שאר בני אדם ההולכים בחושך ורודפים אחר התאות והתענוגים, ולא מפני זה מקרב לו מיתה, אלא אדרבא יהיה כל ימיו בריא וחזק שאינו מטריח את גופו במאכל ובמשתה רב.

וזהו שאמר התנא זלה"ה (אבות ד, ד) כך היא דרכה של החשך עמיבא

[illegible]

יומא דהילולא כ"ג שבט (תרנ"ד)

המעתיק וחוזר ד' פעמים מענין התשובה. ו

ק' מהר"י זצ"ל מ

מנחת יוסף (פר' בא, לעמבערג תרצ"ה. מהדו"ח ירושלים תשס"ג)

זרן הגה"ק מהר"י מבעלז

ואמר לו הגה"ק ז"ל: שמע בני את אשר אומר לך, הנה, אמרו

"תאות עניים" – מהי?

ק' מבעלזא זצ"ל על הפס

10. *Journal of the American Medical Association*, 2000; 284: 2561-2566.

י"ק מוה"ר יחזקאל שרגא משינא

דברי יחזקאל החדש (אגדות השי"ס. מובא

חמש סיבות לתשובה

ד כל הדברים האלה וגו',

לחם דר"ע

עובדות מאלפות, שיחות קודש ואמרות טהור

י' זצ"ל מבעלז, כי קנה מבית שמרומז כאן חמשה סיבות אשר

יור במצות מילה (יו"ד סי' רס) וז"ל: "המיל"

ומטעם זה אנו נקראים צאנו של הקב"ה, כמו שאומרים

וזו כוונת המזכיר: "ומעצדה בנו שרשרת בנו השם מכל העמים

שם הה"ק מהר"י זצ"ל מבעלז על הפסוק

Downloaded from <http://ajph.org/> on November 10, 2015

נעוריו נכנסה בלבי תשוקה גדולה ליסע לארץ

והרה"ק ז"ל היה אומר תורה ערב פסח בעת ביעור חמץ ובכל

מקום מרכזי לעבודתו השלישית, ויכולים כנראה שם ללמוד גאולוגיה.

ואני מחמת גודל ביסופי ליסע לא"י ומחמת ילדות שהיתה בי

דרך צדיקים לרבי אברהם יעלין מווענגראב ז"ל

ובתי וקומי (תהלים קלט, ב). ופירש

אד י"ל שמשום זה צריך האדם לבקש רשות מהשי"ת בכל עת

מובא ב'לקט אמרי קודש', מהדו"ח תשס"ו, ח"ה עמ' לו)

י"ל (מרן מהר"י זי"ע) פירש את הפסוק (ח

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת משפטים - "שבת טקלים"
כ"ח שבט תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליין תקנ"ח

מו"ט	דל"ג	אנטוורפן
19:13	18:52	17:41
18:31	18:10	17:02
18:35	18:16	17:06
19:04	18:39	17:32
18:36	18:07	17:00
19:12	18:49	17:37
19:29	19:02	17:54
19:02	18:36	17:26

מברכין החודש - רח"ה אדר ביום א' וב'
המולד: ביום שב"ק בשעה 11:17 ו-11 חלקים

תורתן של ראשונים

"כי לא ישא לפשעכם" - לא מצד העונש אלא מצד ההפסד
ביאור ענין שליחות המלאך לפנייהם

הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך וגו'. השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם וגו' (כג, כ-כא). "יש בפסוקים אלו שאלות גדולות: האחד, במה שהחמיר והפחיד את ישראל שלא ימרו בו כי לא ישא לפשעכם, ונראה שהוא כאומר: אל תחשבו להתנהג עמו כאשר נהגתם עמו, שהייתם ממרים ואני הייתי מולך לפשעכם, כי אין זה מדרכו, כי לא ישא לפשעכם כאשר סלחתני אני. ואם כן יראה שיהיה ענינו הופך מה שכוון בו, והוא, כי השי"ת אמר (לפנינו, ב-ג) - **ישלחתי לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני וגו' כי לא אעלה בקרבך כי עם קשה ערף אתה פן אכלך בדרך**, נראה מזה כי לתועלת ישראל היה מיעד אותם לשלוח לפנייהם מלאך, מפני שהיו חוטאים תמיד, ויכל ענינם יותר עם המלאך ממה שיקל עם השי"ת, ומקרא מוכיח בהיפך, שאומר: **"כי לא ישא לפשעכם"** (וכלומר), כאשר סלחתני אני.

והשאלה השנית, איך אמר: **"כי לא ישא לפשעכם"**, וכתב רש"י, שהרי שלח הוא ואין בידו לסלוח. וזה דבר מתמיה, כי אין ראוי שיתבאר הפליחה מכאן, אבל מהשי"ת אשר ממנו הפליחה, והוא יכול לסלוח כמבואר שנה. ואם נאמר, שירצה לומר שהשי"ת לא ירצה לסלוח מפני שהקלנו בכבודו, אין ראוי שיאמר **"כי לא ישא לפשעכם"**, אבל היה ראוי שיאמר **"כי לא ישא לפשעכם"**, ולשון לא ישא' זר מאד, כאילו הוא מורה שנמסרנו כמעט לקבל אותו כא-לזה אמצעי בין השי"ת ובינינו. וכן אמר: **"השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו"**, ואין לנו לקבל מצוה או אזהרה אלא מה' לבדו וכו'.

וביאר ענין הזה, כי בחיות השי"ת מתייחד בהנהגתם, אם ימרו את דברו, אמנם היה משיג להם הרע מצד העונש, ויש בזה להקל ולהחמיר. אמנם להחמיר - מצד מה שיהיה ראוי לעונש גדול מספיק לכולם, והוא אמרו: **"פן אכלך בדרך"**. ואמנם להקל - מצד שאם ירצה השי"ת לסלוח המתאים יהיו מוכנים לקבל שפעיו והנהגתו כבראשונה, כי השפיעם הבאים מוהשי"ת בלי אמצעי, אינם נתלים בהכנת המקבלים, כמו שכתבתי (ע"ש לעיל), והשי"ת להמלתו על ישראל ומיראתו פן ישיגם הכליון על צד העונש, שהוא הכליון הגמור, רצה לשלוח לפנייהם מלאך, ועל זה הצד יהיו שמורים שלא ישיגם הכליון על צד העונש.

אבל הדויעם שהם צריכים ללכת כפי מה שנהגים המלאך, והוא אמרו: **"השמר מפניו וגו' "** ואין זה על דרך מצוה ואזהרה, אלא וכעצה מובהק, על צד המשל, שאם תגיע הנבואה לנביא באמצעות המלאך הנה שילחמו ראשונה עם האמורי, לא יעברו דבריו להלחם עם החתי והפרזי, כי יגיעם מזה רע אי אפשר לקוות ממנו הפליחה, והוא, כי השפיעם המסודרים על ידי אמצעיים, מיוחדים ומתגבלים אי אפשר שישתנו, ואינם כפועלים המסודרים שלא על ידי האמצעיים, ולפיכך עם היותם בטוהרים מהכליון הבא על צד העונש, צריכים מאד להשמר מהרע המגיע שלא על צד העונש, אבל על צד הפסד ההנהגה והסודור, אשר אי אפשר לקוות תמורתו אם תהיה הנהגת המלאך מתייחדת בעת ההיא בארץ מה, ואם ילכו אל ארץ אחרת, איך יקו תיקון, זה אי אפשר בשום פנים.

והמלאכים אין ספק שיש להם הנהגות מיוחדות ועל ענינים מיוחדים, כמו שאנו רואים בדניאל (י, יג, יד) שר מלכות יון ושר מלכות פרס. ואמר בפרק ערבי פסחים (פסחים קה) בשעה שהפיל נבוכדנצר להנהיג מישאל ועזריה בתוך כבשן האש, עמד יורקמי שר של ברד לפני הקב"ה ואמר: אלך ואצנן את הכבשן, עמד גבריאל לפני הקב"ה ואמר: אין כבודו של הקב"ה בכך, אלא אני שר של אש אלך ואקרב מבפנים ואקדיח מכהין כדי שיהיה גם בתוך גם. הנה מבואר, שאם לא על דרך פלא אין כדו של יורקמי אלא לקרב, ולא (כתו) של גבריאל אלא להחם, וכן הדיקוש בשאר. הנה אם כן מי שיתנהג על צד השפעת מלאך, אם ישנה בצד קבל השפעתו, אי אפשר לקוות תיקון, מפני זה אמר **"כי לא ישא לפשעכם"**.

דרישות תר"ן (הדרוש הרביעי, ענ"ש)

לקח טוב

"מחצית השקל" - חציו וכאי וחציו חייב

דברי שבח ודברי גנאי, שניהם כלים שיש בהם כדי להועיל לזה ששומע אותם. בכל מעשה ופעולה שניקוט האדם, ישנן בחינות נכונות ומוצלחות הראויות לציון ולשבח, ומאידך קיימות גם בחינות אחרות שלא יצאו מתחת ידו מתוקנות, שלכשעצמן הן מהוות תקלות וכשלונות, שלא ספק אינן זוכות לדברי שבח, כי אם ראויות לביקורת מחמירה ולפעמים אף גנאי חריף.

והנה הקושי. אם היו ההצלחות נפרדות מהכשלונות, היתה הדרך ברורה: לשבח את הראוי לשבח ולגנות את הראוי לגנאי. אך מה נעשה לאדם שנקט בפעולה מורכבת, ושתי הבחינות - הן ההצלחה והן הכשלון - נמצאות בה, כאמור. להתרכז על השבח ולהתעלם מן הגנאי - הרי שתיעדר מן האדם תועלתו של הגנאי והביקורת, העלולה ללמדו בינה והשכל למען ידע לשפר בעתיד. לשים את השבח בצד ורק למתוח ביקורת, גם לא טוב הוא, כי מאין ישאב עידוד על ההצלחה המיועדת להניעו לחזור עליה שוב. לשבח ולגנות בבת אחת, גם זה לא תמיד מועיל, ופעמים רבות שהשימוש בשניהם בבת אחת מפחית את התועלת שבהם, כי טעם שניהם מבטלים זה את זה.

אותיות מהכימות

... וכדברי א"ס אלקים הכי' ר' בונם מפריסקא זללה"ם ז"ע, שכל אדם מושגל לר"ק להיות לו עני בחינות: האחת - ואנכי עפר ואפר, והשנית - בשיבולי נברא השלם... וזה הוא מאלו חז"ל (קידושין לט): לעולם יראה אדם את עצמו כאילו חלוו זכאי וחלוו חייב, היינו כי הוא עומד בקו השווה.

... וכפי דבריו לעיל, וכלומר ביאור הכתוב: "העשיר לא ירכה", היינו מי שראו עשיר בדעת ויודע את קוטו, ממילא לא ירכה, ולא יעלה על דעתו כי רב הוא, וכן שראה רוממות הש"ת, ממילא יודע שפלות עצמו ורחוקות ממנו ית"ע... "והכל" - מי שראו עני בדעת, "לא ימעיט", היינו לא יתמעט בעיני עצמו ויחלם לנפשו טוה"ח.

וכל זה זכוס ממתנות השקל, היינו מקדושת מלות מתנות השקל, וטעם ע"י הקדישה פקשה זו, יזכו להתבונן ולדע כי כל אחד ואחד הוא רק בבחינת חלוו זכאי וחלוו חייב כנ"ל, ותמיד הוא רק בקו השווה. ומזה יתחזק ללב הנשכח, וכל יתקומם ללב העשיר.

הוא הדבר במצבו הרוחני של האדם. "אנכי עפר ואפר" ו"בשיבולי נברא העולם" - שתי בחינות ומדות נכונות ואמיתיות. אין האחת גורעת מן השניה ולא כלום. אלא זמן ועת לשתייהן, ועל האדם לדעת את עיקר תועלתו, שהוא לאון את משקלו הרוחני. אם לבו שמח ורוחו טובה עליו ממעמדו הרוחני, אז עליו להיזכר ולהיזהר ב"חציו חייב". אך אם דל הוא, רוחו שבורה ונפולה ונפשו אומרת נואש, מוטב שיכוון את עיניו אל "החציו זכאי". שתייהן גם יחד ישמרו על שווי משקלו, וידאגו לכך שיישארו בקו השווה.

הנה הקושי. אם היו ההצלחות נפרדות מהכשלונות, היתה הדרך ברורה: לשבח את הראוי לשבח ולגנות את הראוי לגנאי. אך מה נעשה לאדם שנקט בפעולה מורכבת, ושתי הבחינות - הן ההצלחה והן הכשלון - נמצאות בה, כאמור. להתרכז על השבח ולהתעלם מן הגנאי - הרי שתיעדר מן האדם תועלתו של הגנאי והביקורת, העלולה ללמדו בינה והשכל למען ידע לשפר בעתיד. לשים את השבח בצד ורק למתוח ביקורת, גם לא טוב הוא, כי מאין ישאב עידוד על ההצלחה המיועדת להניעו לחזור עליה שוב. לשבח ולגנות בבת אחת, גם זה לא תמיד מועיל, ופעמים רבות שהשימוש בשניהם בבת אחת מפחית את התועלת שבהם, כי טעם שניהם מבטלים זה את זה.

אלא הדרך הנכונה היא, להשתמש בכלים אלה לשם איזון, היינו לשמור על שווי משקלו של רוח האדם שלא יטה יותר מדי לצד ימין או לצד שמאל. אם יצא מתוך פעולתו במצב כללי של שברון לב ורוחו נופלת בקרבו, הרי שנוטה הוא לצד המוסכן של עצבות ודכאון ההורסים כל חלקה טובה שבאדם. במצב כזה אין מקום לביקורת ולגנאי, כמה שלא יהיו נכונים. צו השעה עכשיו הוא להרבות בדברי שבח ככל האפשר, כדי להגביר את כובד המשקל של הצד החיובי וכך יוכל לאון את עצמו ולהחזיק מעמד.

מאידך, אם יסיים את פעולתו שמה וטוב לב, מתמוגג מנחת ורוחו גבוהה בקרבו, הרי שנוטה הוא יותר מדי לצד החיובי, וגם לנטייה כזו נודעת סכנה פן יפול ברשתה של הגאווה העיוורת, שתוליכנה שולל בכל תחומי חייו. במצב כזה לא

מאידך, אם יסיים את פעולתו שמה וטוב לב, מתמוגג מנחת ורוחו גבוהה בקרבו, הרי שנוטה הוא יותר מדי לצד החיובי, וגם לנטייה כזו נודעת סכנה פן יפול ברשתה של הגאווה העיוורת, שתוליכנה שולל בכל תחומי חייו. במצב כזה לא

אמרות טהורות

השלמת הדינים על ידי לימוד התורה – רק אצל בני ישראל
ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם (כא, א). בתרגום: "ואלי דייניא די תסדר קדמיהון", ופירש זקני ז"ל (ז"כ מרן מהרי"ם מפעולא ז"ל) דהנה, העוסק בתורת הקרבנות הרי זה כאילו הקריבם (תענית כז), וכמו כן העוסק בתוכחות והעונשים המבוארים בתורה, אוי מפחד ה' ומהדר גאונו נשלם הכל ונחשב כאילו כבר באו עליו, ושוב אינו צריך להם. וזהו: "ואלי דייניא די תסדר קדמיהון" – שהדינים יהיו מסודרים רק בתורה, ולא ח"ו בפועל ממש. אד"ק ז"ל.

ויש שזה הרמז ברשי"י ז"ל: "לפניהם" – ולא לפני עובדי כוכבים", כי ענין זה שישלם הדבר בכח כמו בפועל על ידי לימוד התורה, זהו רק אצל בני ישראל, שיש להם מצות לימוד התורה, משא"כ בעכו"ם שאסורים בלימוד התורה (פנהדרין טז). לא שייך אצלם ענין זה.
כ"מ קרן אדמו"ר מהר"א מפעולא ז"ל

הוא הנותן הוא המפרנס

אם אדוניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תחיה לאדוניו והיא יצא כנפו (כא, ד). "שמעתי מהרה מו' זאב מויתאמיר על דרך צחות, כי פתחיו יצר הרע למנוע האדם מעבודת בוראו, באומר אליו כל היום: מתי תעשה לביתך, לפרנס אשתך כנפן פוריה ובניך כשתילי ויתם סביב לשלחך. ואף אתה הקהה את שנינו והשב תשיבנו: מי נתן לי אשה ובנים, הלא זה, זו היא טובה וחסדו, וה' נתן וה' יפרנסם.

וזהו שרמזה לנו תורתנו: 'אם אדוניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות, כלומר אם האמת כן הוא שהאדון ה' צב-אות נתן לי אשה ובנים, 'האשה וילדיה תחיה לאדוניו' – עליו מוטל לפרנסם, 'והוא יצא כנפו' לעבודת המלך מלכי המלכים, ודפח"ח".

הכנות תאות אכילה מסייעת להתנהג על שאר התאוות

ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו (כא, כז). "שן" רומז על תאות האכילה. וידועים דברי הש"ל

הקדוש (אות ק' – קדושה) שבאכילה נכללות כל התאוות, כי ממנה כל חיות האדם, וכשהאדם מוכניע את תאות אכילתו, אזי בנקל יכניע את שאר התאוות, "כי אין היצר הרע מתרבה בנו מעותיו דבר נש, אלא מנוי אכילה ושתיה כמבואר בזה"ק (תרומה קנד, ב)..."

וזהו הרמז: "ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל" – שיפיל ויכניע את תאות האכילה מכל וכל, אז בנקל יכניע את כל התאוות, ו"לחפשי ישלחנו" – את היצר הרע, כי ילך מאותו "תחת שנו" בלבד, במה שהכניע תאות האכילה, כאמור.

עשיירות והרחבת הדעת מסייע לתשובה

כסף ישיב לבעליו (כא, לה). ובפירוש ז"ל: "ישיב – לרבות שזה כסף ואפילו סובין".

יש לרמוז כאן ע"פ אמרם ז"ל (עירובין מא) שהעניות מעבירה את האדם על דעת קונו, "אמנם, כשיש לכשרי ישראל כסף – ישיב בתשובה לבעליו, הוא הקב"ה, ופירש"י: ואפילו סובין, רצ"ל, אפילו הפחות מישראל כשיש לו כסף, ישיב בתשובה לבעליו".

חובה לבקש על הגאולה – לא רק בעת צרת רחל

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תחיה לו כנושה וגו' (כב, כה). "דרכן של בני אדם בגלות החל הזה, כי בעת אשר יוטב להם וכספם וזהבם ירבה, וכל אשר להם ירבה, אזי לא יזכרו ולא יעלו על לב כלל לבקש על הגאולה ועל הפדות. כי אם בצר להם, ובכבוד ראש ממשא מלך ושרים, אז יעקו אל ה'".

וזהוהי הכוונה על זה ואמר: 'אם כסף תלוה', כסף כפשמיה, וגם סודים, יתלו ויתחברו 'את עמי' בגולה ויוטב לה, עם כל זה 'את העני עמך', רוצה לומר משיה צדקנו הקרוי 'עני ורוכב' וגו' (וכרי פ, ט), וגם הוא בעוני ועיניו בין סובלי הלאים (ע"י פנהדרין צה), והוא עטנו בכל דור ודור, 'לא תחיה לו כנושה' – כשנכנס (מלש"ה) בראשית מא, נא: 'נא ישיב אלקיים', רק תזכור תמיד לבקש רחמים על עריכת נרות במהרה אמן סלה".
נרעם מגדים

בתורה שבעל פה (ע"י מ"ש פנהדרין ג' ר). והנה, נגד המדה השלישית ב"מ, מדות, היא מדת 'חנוך', מכוונת המדה השלישית בתורה שבע"פ, היא מדת 'בנין אב' שמהותה היא הלימוד שלמדן דבר מדבר: כמו שמוצינו דבר זה נוהג במצות זו כך הוא ברקיעות וכו'.
והנה המתקשקש הלזה שראה בשבחו של הדיין בעת שזיכה אותו, אם כן היה לו ללמוד דבר מדבר, שנסג בעת שהיבדו ודאי בדין וכותרה עשה, ולא למד כן אלא גינה את הדיין כנ"ל. נמצא שכזה פגם במדת 'בנין אב' המכוונת נגד 'חנוך' שבי"ב מדות. וזהו שאמר: 'ושמעתי כי חנוך אני', וסמך לזה: 'אלקים לא תקלל' שזו אותה קללת דיין.

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלוהים אחרים לא תזכירו (כג, כז).

"שמעתי" משם הרב הגדול מהר"ר שלמה אלימלך ז"ל, שהיה רב בעייתיק חברון ת"ז בדורות שלפני פנינו, שפירש בדרך הלצ"י במה שאמר: 'אל יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית', ואמר (ע"י סג) דכל ע"ז הכתובה בתורה מותרת להזכיר שמה, ולפי זה מותר אדם לומר לחבירו: 'שמור לי בצד עבודה זרה פלונית' – אם היא כתובה בתורה.

וזה רמז הלצ"י: **ובכל אשר אמרתי אליכם** – ע"ז הכתובה בכתוב – **תשמרו** – ויכולים לומר: 'שמור לי בצד עבודה זרה פלונית'. אך: **שם אלוהים אחרים** – שלא נזכרו בכתוב, **לא תזכירו** – **לא ישמע על פיך**, עד כאן דבריו".

מראית העין להרה"ר ז"ל (ע"מ פנהדרין). ומשיים שם: "ואמר לי שכן פירש מהר"ם אלנאי"

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלוהים אחרים לא תזכירו וגו' (כג, כז).

רומז למה שמבואר בגמרא (קידושין לפ) דאע"ג דשלוהי מצוה אינן ניווקין, מכל מקום אם מזהרהו ע"י הרי הוא ניווק. וזהו: "ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו", כלומר, בכל המצוות תהיו משומרים על ידיהם, דמנצח מנצא ומצלא בעינא דעסק בה (פסח כא), אך בתנאי ש"שם אלוהים אחרים לא תזכירו", כי המזהרהו ע"י לא ינצל ולא תגן המצוה עליו.

חם ספר

יתרון דעת

משכננס אדר מרבין בשמחה (א)
"משכננס אדר" – בחודש שבט/

התעוררות השמחה – מקריאת פרשת שקלים, ועוד

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשכננס אב ממעטין בשמחה כך משכננס אדר מרבין בשמחה (פירש"י: ימי נסים היו לישראל פורים ופסח). אמר רב פפא, הלכך בר פפי ישראל דאית ליה דינא בהדי גברי, לישתמיט מניה באב, דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר, דבריא מזליה.

... ההרבות בשמחה האמורות במשך אדר, לא נאמר להרבות במאכלים ובמשתאות, אבל לב העניים והאביונים, ובכללה כל שמחת מצוה.

ספר המכתב לרבינו דוד ב"ר לוי מנארבונה (תענית שם)

שכמו שמשכננס אב ממעטים בשמחה כך משכננס אדר מרבין בשמחה, הכל הערה שראוי להתפלל והודות לא-ל בכל עת ובכל זמן כפי הנאות למה שאירע באותו זמן, וכן שצריך לברך על הטובה ועל הרעה כמו שהתבאר.

חידושי המאורי (תענית שם)

אמר רב פפא הלכך בר ישראל וכו' ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה. ואע"פ שאין מזל לישראל (ע"י שבת קט). הני מילי בשאר ימים, אבל שני חדשים אלו (אב ואדר) יש מזל, שכן נגזר עלינו מן השמים. ואפשר עוד דמזל לאו דוקא, אלא לגזירה קרי מזל בלשון בני אדם.

חידושי הריטב"א (תענית שם)

באדר דבריא מזליה. גם שאמרו אין מזל לישראל, מכל מקום מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חובה כדאמר לעיל.

חידושי אגודות – מהרש"א (שם)

גרסינן בתענית דף כ"ט כשם כשנכנס אדר מרבין בשמחה וכו'. ונראה לי, דניסין הוא באדר, שהרי פירש"י: "משכננס אדר – ימי נסים היו לישראל פורים ופסח". וזה ג"ל כוונת רש"י, דמה דאמר משכננס אדר כוונתו נמי אניסין...
אלהי רבה (א"ר"ס תרפ"ט ס"ח ע"ש), וראה באלשיך הק' (פר באי, א) שכן כן בפירושו: "הוא מאמרו ד"ל (תענית כט) האי מאן דעית ליה ויתירא בהדי ע"ג, לתבעי בניסין"

משכננס אדר מרבין בשמחה. מסבירא כל החודש, עד ניסן, דבתיב (אסתר ט, כב) "והחודש אשר נהפך מינון השמחה", ומרובה מרבה (פנהדרין ק). והאחרונים (מג"א ס"י תקנא ק"א) כתבו גבי אב: עד אלול. כל שכן בכך עד ניסן. **אשל אברהם** (א"ר"ס תרפ"ו, וראה עוד מש"כ בס' "שדה יצחק" להר"י יצחק גואטע זצ"ל, תענית כט).

כשם משכננס אב ממעטין בשמחה כך משכננס אדר מרבין בשמחה. לולי פירש"י משום פורים ופסח, ויותר נראה מהא דתלי ליה באב, משום שבאדר היה קיום הקרבנות והמקדש, דבאדר זמן שקלים, לחדש בניסן התרומה חדשה, ונדבו בני ישראל בשמחה שקלי הקודש, וכמבואר במה פעמים פסוק כשהתנדבו בני ישראל למקדש ה' שמחה גדולה בעולם, וכיון שקבלו עליהם בשמחה נרבת הלשכה עדיין השמחה נמצא באדר, ובשקורין פרשת שקלים מתעורר זה.

שפת אמת (תענית שם). וע"ע מש"כ ב'שפת אמת' לקוטיים לה"ר אדר, שכל המקדש עמד על יסוד נרבת השקלים בחודש אדר, ובתוכו ב' (תהלים מה, א) "פה נוף משולש כל הארץ" בו' למה דמי שמחה וכו', יע"ש.

... ובזה יובן הטעם שכתב ח"ל משכננס אדר מרבין בשמחה, בשביל שבאדר באדר משמיעין על השקלים, שהם תיקון חצי השם שהוא ר"ה ושייתברו עם י"ה, ויהיה השם שלם, והנה ידוע שאותיות ר"ה מורים על השמחה ובמ"ש במדרש וכו'. ולכן השתא שבהודש אדר מתקנים אותיות ר"ה כל ישראל באחד על ידי מצות השקלים, לכן משכננס אדר מרבין בשמחה, כי אז יתעוררו אותיות ר"ה שהם לשון שמחה.

גם עוד מלבד טעם השקלים שהם תיקון השם, הנה עוד כי בחודש אדר נמצא שמו של המן, שהוא זרע עמלק הרשע, וידוע שבכל שנה יהיה בחודש הזה מחיית עמלק ביטול צד מה מן הקליפה, וכמ"ש רבינו חיד"א ז"ל בדרשותיו, ע"ש. ובדאי כשיהיה מחיית עמלק אפילו מעט, עב"ז יהיה עליו לאותיות ר"ה דהשם, כי דבר זה תלוי בזה, וידוע מה שאמרו ר"ל (תנחומא תצא) אין השם שלם ואין הכסף שלם עד שימחה שמו של עמלק, ולכן השתא כיון שבחודש זה יהיה עליו לשם מוחיית עמלק לכן מרבין בשמחה, כי אותיות ר"ה מורים על השמחה.

והנה לכאורה יש לדקדק בדברי ח"ל שכתבו "משכננס אדר מרבין בשמחה" דהו"ל 'משחגיו' אדר מרבין בשמחה, ולמה הפשו לשון נכנס דלהיכן נכנס. ויובן בס"ד דרך הלצ"י, דהנה מולד של ראש חודש לפעמים יהיה קודם ר"ח, והנה מעת המולד התחיל הארה של ר"ח, כי יש מפקקים הרבה שלא להתענות משעת המולד, אם כן השתא השמחה של חודש אדר גם כן צריך להתחיל משעת המולד... אם כן נמצא שחודש אדר נכנס בתחום שבט שעדיין לא הגיע זמנו, כי ר"ח הוא מתחילת הלילה, ולזה אמר: "משכננס אדר מרבין בשמחה" – נכנס דייקא, שאין צריך עד שיוגיע ממש, אלא אפילו משעה שנכנס בחודש הקודם שהוא עת המולד, גם כן צריך להרבות בשמחה, כי התחילתו ההואה מאותו העת, ובאילו הגיע ר"ח ממש. אדרת אליהו לה"ב איש חי זצ"ל (סוף משפטים)

אמרי נעימה

ורצע אדוניו את אדניו וגו' (כא, ט). ובפרש"י: "ומה ראה אוזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבן יוחנן בן זכאי, אוזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע. ואם מוכר עצמו – אוזן ששמעה על הר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים', והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע".

הנה, לפי זה דין מוכר עצמו, עשה שזה שנמכר מחמת גניבה, שמכרוהו בית דין, ושניהם נרצעים אחר שש, לכשיאמרו "לא אצא חפשי". ויש להבין טעם הדבר, דבשלמא זה העבד שמכרוהו ב"ד בגניבתו, והמכירה לא ניהא ליה, מוכר מדוע אין נרצעין אותו תיכף, אלא אחר שש כשאמר לא אצא חפשי, כי רק אז מוכח למפרע שהמכירה היתה ניהא ליה מניקחא. אבל זה שמוכר עצמו, הלא בעת המכירה כבר עבר על "כי לי בני ישראל עבדים", והיה עליו להיות נרצע תיכף בשעה שמכר עצמו.

ויש לומר, כי זה שמכר עצמו, עשה זאת אלא מפני דוחק, כי היה חסר כל ולא היה לו דבר על מה שתחול הברכה, וההכרח הביאתו למכור עצמו, ולכן לא היו נרצעים אותו תיכף. אבל אחר שש שנים, עת צאתו לחפשי, כאשר האדון מחוייב לקיים עמו מצות הענקת – "העניק תעניק לו" (דברים טו, יד) ויש לו כבר כמה שתחול הברכה, ועם כל זה לא שם במחלוקתו בה, לכך נרצע במרצע מטעם האמור.

ושמעתי כי חנוך אני. אלקים לא תקלל וגו' (כב, כז-כח). איתא במדרש (שמי' לא, ה): "ושמעתי כי חנוך אני, מה כתיב אחריי 'אלקים לא תקלל', ומה ענין זה לזה, אמרו רבותינו מעשה באחד שהיה לו דין, ובא אצל הדיין וזיכה אותו, ובא ויצא אותו שנודכת ואמר: פלוגי בשופט אין כמותו בעולם. אחר ימים היה לו דין ובא אצלו והיובב, יצא מלפניו ואמר: אין דין שופט הימנו. אמרו לו: אתמול היה משוכה והיום שופט. לכך הוזכר לך הכתוב 'אלקים לא תקלל', עכ"ל. ולכאורה, הדברים צריכים לכיאור, שהרי עדיין לא תירץ כלום על המכירות ל"כי חנוך אני".

ונראה, כי ידוע שהי"ג מדות של רחמים שבתורה שכתב מכוונות כנגד הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי שאול הלוי מורטירא זי"ע אב"ד עדת הספרדים באמשטרדם ומח"ס "גבעת שאול" יומא דהילולא כ"ד שבט (ת"כ)

"אש קנאתך תבער תמיד לבער קוצים מקוצים מן הכרם" - כך קורא הלוחם הגדול הנה"ק רבי יעקב ששפורטש זי"ע "לרבא דעמיה מדברנא דאומתיה החכם השלם" רבי שאול הלוי מורטירא זי"ע. באגרת ארוכה בהכלה ששלח אליו, בו הפריך את שיטתו בענין עדים וזוממים (וובא להלן בעיה), כשבחמשך דבריו העיד עליו נשגבות - תוך פוחת תלמידיו הגדול רבי אברהם הכהן מעלת חכמתך הרמה וגולה לנו טפח ונכסה ממנו כמה טפחים" - וכותב **"דאין קץ לנהורו וסכלתנו דמר העולה למעלה ראש, וכל דיורי ארעא בלא חשיבי ובעינינו כהגבים ולפניך יחשבו אף הם ודמיין בעינייהו כקאין חיואר"** (ש"ת יאהל יעקב סי' יז).

"ייערד לבבי יאחזני סער, נבוך מאוד אהיה ולא ארגיע, עת אומרה לכתוב ועת אודיע, שבחי אנוש מבחר גדולי שער. אילו קני סופר עצי היער, גם הגוילים מרחבי קרע, אין די לשורי הוד שמו הופיע..." - כה פוחת תלמידיו הגדול רבי אברהם הכהן פימונטיל זצ"ל - בעל 'מנחת כהן', שיר מליצה שעשה לרגל חופעת ספרו של רבו 'גבעת שאול' באמשטרדם, בשנת ת"ח, שיצא לאור בחייו על ידי תלמידיו הנאמנים.

כעין זה מוצאנים אנו ב"שירי ידירות תהלה" שחיבר לכבודו תלמידיו וחנתו הגאון רבי יאשיהו פארדו זצ"ל, תוך שהוא מפליג בשבחיו, **"כי גם בעת בואו למדרשו, הבריק והזריח מאור שמשו, הבריק והזריח תהלתו הוא... נבון ויועז בכל חכמה, ידו בכל דבר מאד רמה, גם מעשיו גדלו ונשא, לא יספיק לי נייר דיו, לעלות בשיר אל 'גבעת שאול', נחשב בעיני כל כגן נעול..."**.

גם ריעו ומיודיו הגאון רבי משה ברקש זצ"ל בעל 'באר הגולה' - שנקלע לאמשטרדם לאחר שאילץ לברוח מעירו ווילנא מחמת המציק - העלה כמה דברי שבח ותודה, בהקדמתו לספרו על שו"ע או"ח (מהדורת אמשטרדם תכ"א), ל"שני המאורות הגדולים, המאור האחד אשר כבר שקעה שמשו ביום כ"ד לשבט שנת ה'ת"ק, ואור חורו וחיבוריו ותלמידיו וזרחים, הלא הוא הרב הגדול החכם הכולל אריא דבי עלאי ר"מ ואב"ד מוה"ר שאול הלוי מורטירא הנצב"ה, והמאור השני הוא הרב הגדול המקובל חסיד ועניו ר"מ ואב"ד כמורה"ר יצחק אבוהב צ"ו.א. המה החזיקו בידי והרבו להטיב עמי ובצירי הגבירים הנדיבים עשו לי קביעות תמידין כסדרן שאולח להתקיים להתעבך פה עד יתן ה' שלום בארץ..." [ואמנם מביאם בהאבה בחיבורו 'באר הגולה': בחלק יורה דעה (סי' רכא אות סה): 'והרב הגדול מוה"ר שאול הלוי מורטירא ז"ל ר"מ ואב"ד דק"ק ספרדיים פה... ושפתים יעקב' - ובחלק אבן העזר (סי' טו): 'והרב הגדול מוה"ר שאול הלוי מורטירא זצ"ל ר"מ ואב"ד דק"ק אמשטרדם חיבר פסק ארוך... והגדיל והפליא להוכיח בו שחי' מדאורייתא בראיות ברורות ומוכרחות... השם יוכני שיצא לאור בדפוס עם שאר חיבוריו כי רבים המה..."

"שאל בחיר ה"

רבינו שאול הלוי נולד בשנת שני, בעיר וויניציא שבארץ איטליא, לאביו הרב הנכבד רבי יוסף הלוי ז"ל, מורע אנוסים אשר בדרך לא דרך הצליחו לחמוק מצפרי האינוקוויציא הארורה של מדינת ספרד ולהגיע אל חוף מבטחים, באיטליא, כדי שיוכלו להיות שם חיי יהדות בפרהסיא ללא פחד ומורא. ב"שירי המים" תלוי, אשר תיבותיה וארחתיהן, באוניות, התמיד רבי שאול והשקיע עצמו בים התלמוד, במחיצת נאוויו ורבינו עיר, עד כי צלחה עליו רוח ה' וברוב יגיעותו ושיטורנותו העוליים צמח וגדל לאילנא וברבא אשר בתורת ה' כל שער וחפצו.

בהיותו כבן חמש עשרה גלה למקום תורה, בעיר ליוורנו, לצליל לקח מפי ש"ב הגאון הגדול הרופא רבי אליהו מונטלטו זצ"ל. עד מהרה נקשרה נפש הרב בנפש התלמיד, ובאהלו למד בשקידה רבה ונימלא כריסו בשי"ס ופוסקים, כשנפשו כלתה להבין אמרי בינה.

"כבן עשרים שנה שאול במלכו, עבר עליו לשוב אל עירו הגדולה אלקיים וויניציא, זה יולד שם" - כותבים תלמידיו

1. כפי שהזכרה בפירוש"י על ישעיה (מב, י): "והולכים מבית לבית בספינה כגון עיר וויניציא".
2. מחמקי איטליא בשנות ש"ן, לערך, ומזרע האנוסים ששבו לזרע ישראל שירש כרופא ודיכס וויניציא, ואח"כ נקרא לפאריז להיות לרופא המלך, היינריך הרביעי, והמלכה. בס' 'לקורות היהודים בלובליץ' (לובליץ תרי"ט, עמ' 51) מובא שבתקופת היותו ממשש כרופא הדוכס הגדול בפלוצנצ, הגיע שגב חכמתו ותהלתו עד למדינת צרפת, והמלכה מאריא דע מעריצעט בקשה את הדוכס הגדול, להטיב עמה ולתור רשות לרבי אליהו לזבא לעיר המלכה פאריז, להיות לה לרופא. רבי אליהו אשר לזבא היה שלם בה' ובתורתו הקדושה, לא נתרצה ללכת לקול הקורא, כי אם בתנאי שיהיה רשאי להיות על פי מוצא פי אמונתו, אשר היתה אסורה לבוא ולהוראת בפאריז. והמלך היינריך האיל לתת לו הרשיון הזה ולכל בני ביתו, והגדיל חסדו לתת לו גם סוסים לנסוע לבקר חולים, ביום הששי ברחוק מקום, למען אשר יוכל לשוב בעוד יום לביתו, ולא יחלל את השבת וכו'. ובס' 'תולדות גדולי ישראל ואגוני איטליא' (עמ' 13) כתוב שרבי אליהו ערך פסק הלכה ארוך ממונק "שהותר לו ללכת במרכבה בשבת בארצות פאריז" עם ראיות ברורות מש"ס ופוסקים, להראות כי נקי הוא בדבר זה ואינו עובר ח"ו לא על דית ולא על דבר חז"ל, ונקראו איש יהודי פסק זה יתמה בראותו איך הוא מלא בקיאות בכל השי"ס והפוסקים, על אף שיש להשיב עליו הרבה להלכה ולמעשה, ובוודאי שאין למדין ממנו כלל. פסק זה נמצא בתוך שו"ת 'משפט שלום' להגאון רבי יצחק ב"ר אשר שלום פאציפיקן זצ"ל אב"ד וויניציא. מתלמידיו הגדולים של רבי אליהו היו רבינו שאול הלוי והג"ר יוסף שלמה דילמדיגו זצ"ל, הונדע בשם "הש"ר מקאנטיא", שמזכיר בספריו בתואר "החכם הכולל הרופא המעולה".

רבי אליהו נפטר בכ"ט שבט שנת שעי"ו, והמלכה צוהת לחנוט את גופו כדי שאפשר יהיה להביאו לקבורה בביתו דק"ק

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת רבקה ע"ה
בהגה"צ ר' עמרם נייטלאס זצ"ל הי"ד מפאקש
א"ה ה'תרי"ח ר' יצחק מעניענער שליט"א
נלב"ש ב' אדר תשנ"ו לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

"מגן שאול"

באמשטרדם יסד ישיבה גדולה "כתר תורה" ובית הכנסת "עץ חיים", בהם הרביץ תורה לחכמים וצורכים שנמשכו ונתקבצו אליו. ומשם היתה מצודתו פרוסה על פני הארץ, כשתלמידיו הנאמנים מפצים את אור תורתו, ובראשם תלמידיו הגדולים, המקובל האלקי רבי משה זכות מנטובה - הירמיוזי, רבי אברהם הכהן פימונטיל - בעל 'מנחת כהן', רבי יצחק נהר מאמשטרדם⁴, רבי משה ישראל די מירקאדל, וחנתו כבנו רבי יאשיהו פארדו, זכ"י. וכפי שנים עדים יקום הדבר ויחקק לזכרון קדוש, כי כן מצאנו לשנים מתלמידיו, הלא המה: רבי משה ב"ר יעקב בילמטוי ורבי בנימין ב"ר יעקב דיאש פאטו, שיצקו מים על ידיו כמה שנים ועסקו בקדשים, בהדפסת ספרו 'גבעת שאול', ומעידים נאמנה בהקדמתם, כי מאז 'הפצירו בו עדת קהלת 'בית יעקב', ותורה מפיהו בקשו למצוא דברי חפץ ה' בידו יצליח, והרימורו בחור מעם לדרוש להם על פי ה' מידי שבת בשבתו, בחרו דרכיו ויושיבוהו לראש בשיבתם, רבת יעשרנה זה היה גדול ורחב ידיים ושם הפיץ מעינותיו תורה להשקות קודש משכני פליון למרחקי ארץ, אשר כהיום הזה ילדיו מעשה ידיו בקרבם ישבו על מדין למדד 'יהודה את דבר ה', הלא הם תלמידיו פליון אשר ישמחו עירנו בשמחתה של תורה ויעלצו במעשים ודרושים, כל חפצים לא ישו בהם".

עוד ראוי להביא מודים דרבנן, בהקדמה הנ"ל, מתוך הערצה מופלאה לרבם, על כי "גבר עליון חסד השתחווה בחלו על ראשנו, נו ה' האדם הגדול בענקים, ליות חן תורה ומוסר השכל, שרגא מן טירה מהניא, שמה שמו משתת קודש נזר תורת אלקיו בלבו, לשונו עט סופר מהיר, הלא כה דברו כאש שלהבת י"ה הדליק להאיר על הארץ... אשר זה כמה שנים בחמלה י"ה אותנו, שמש אור תורתו יצא על ארצנו".

על גודל החיבה והאהבה, והקשר המופלא בין התלמידים לרבם, למנו גם ממכתבו של הג"ר משה ששפורטש זצ"ל (וובא בשו"ת יאהל יעקב סי' ס) "שמעת הוסדה הקהלה הזאת מזמן כמורה"ר עוזיאל וכמורה"ר שאול הלוי לבית מורטירא ע"ה וכמורה"ר יצחק אבוהב נהגו עוהו יתירה התלמידים לחלוק כבוד לרב, וכל עוד היוונו שם בביתם, דודו לרב מוסר וכבוד להם..."

ביותר מלא את לבו דאגתו לגורל היהדות של האנוסים שנמלטו מספרד ופורטוגל, אשר רובם מהם כבר נתיאשו מחמת ריבוי הצרות. בידעו כי רבים השונאים המבקשים דרכים ועלילות להטותם מן האמונה הטהורה, בלעגם למו על אשר אוחזים בדת אבותיהם, הרבה לדרוש נצחיות עם ישראל, כפי אשר נמצא לרוב בספרו 'גבעת שאול'.

במאמר 'קנאת העמים' (פר' שמות, מאמר יג) דרש למו, כי גלות מצרים לקראת "יכור הברזל", מפני שבה נפעלה פעולת הכור, שבו יצורף יוסר כל סיג מן הכסף והזהב ומקבלים כח לעמוד בפני האש ומכות הקורסן. כמכין כן בגלות מצרים הוכשרו בני ישראל לעמוד בפני גליות אחרות, לסבול ולפעול פערול, כי כבר רכש לו נסיון בגלות זו, איך לסבול ולצאת מן המצר, עדי ינאלו בגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן.

בעינו הלא זהו חסדו להחזיקה בספר קהלת, בהיותו מבחיל לכל מחמדי תבן חתות השמש, וביחוד לו את אשר בחקמיו מעט עומד וקיים, רק בריאת השם כל היום - כלשון ר' חיים ב"ר אברהם לפידעו של ספר תהלים שבסידור השל"ה (אמשטרדם תשי"ז), שזכה לתפוצה רבה, ונדפס פירושו פעמים רבות. חכם זה נאבד מן הארץ בשנת באב. רבו וחבריו ביהודי מנה, וקיונת הספרים עליו נדפסו בראש הספר, וכל מעלים הם על נס את חכמתו וגדולתו. רבו מספידו: "בהלוקה ולשמונה" ומורה"ר ששפורטש, בהקדמתו הארוכה לספר, מבכחו ה"ר הוא: "בכי גדול להולך ולא ישוב אחרי מותו... קא בביא על האי שופרא דבלי בעפרא, החכם הנעלה תפארת בחורים תמים דעים..."

6. רב גאון מופלג בתורה ובחכמה, בן הגאון הגדול רבי דוד פארדו זצ"ל בעל שו"ת 'מכתם לודי ומשכיל לודי' על פירוש"י, בן הג"ר יעקב זצ"ל שריה מגע קדיש קדישין, נכד הגאון האלקי רבי יוסף פארדו זצ"ל מעיר שאלונקי, ממשפחה רוממה אשר מוצאה היתה מעיר פארדו במדינת קאשטיליא. הוא כיהן כרב ואב"ד בק"ק ספרדיים בראטסדאם בשנים ת"ח-תכ"ט, ואח"כ באמשטרדם, שני נמנה עם רבי הישיבה של האב"ד רבי יצחק אבוהב זי"ע. בשנת תל"ז נתמנה כרב ואב"ד קוראסאו שבאמטריקא התיכונית, ובשנת תמ"ג עבר לכהן כרב בק"ק דזשאמאקא. חיבר ס' 'מזבח הזהב' דרושים, ובס' 'גני נסתרות' (באמטריקא תר"כ) נדפסו ממנו דרשה לפי פרה משנת תל"ב. כן נמצאת ממנו הסכמה בפומון ושיר מליצה, יחד עם שאר רבני אמשטרדם, על הס' קודש הילולים' על תהלים (אמשטרדם ת"א) ומזכרת שם בתואר: "החכם הנעלה ראש ישיבה ומרביץ תורה".

אחיו היו הגאונים: רבי שאול פארדו (ברון) - שבא מאמשטרדם למדינת אמטריקא, ושימש ברבנות ניופארט ובניו יארק, ונפטר בשנת תס"ח; רבי יוסף פארדו מאמשטרדם-לאנאן ובניו הג"ר דוד פארדו אב"ד בק"ק סוריאס שבאמטריקא, בעל 'שלחן הסהרה' על שו"ע או"ח וי"ח. יש סבורים שנשאר מהג"ר יאשיהו בן בשם רבי דוד פארדו, אשר שימש י"כ ברבנות סוריאס ונפטר שמה בשנת תע"ז, ואם קבלה היא - נקבלה.

ספרדים באמשטרדם. בנו הוא הג"ר משה מונטלטו זצ"ל מלובליץ, אשר על מצבתו בבי"ח בלובליץ נחרתו אלו דברים: "יוס ב' כ"ד איר שצ"י לפ"ק, פה נמטן החסיד האיש משה הנעני בל עניני, כמורה"ר משה מונטאלטו רופא מומחה, בן הגאון מוה' אליהו מונטאלטו שה"ר רופא ויועץ למלך צרפת, הנצב"ה".

3. יצוין כל לדעה משוכשבת שמטילה ספק אם אכן היה הגאון הימנח כותב תלמידיו של רבי שאול. דבר שפתיים אף למותר, שהרי גדולה ההודאת עצמו כמאה עדים, שכן מצינו בשיר מליצתו הנ"ל, שכתב לרגל חופעת הספר 'גבעת שאול', שחזתה בה: "אנוס הצעיר בתלמיד הרב". וכן מצינו לאחד מגדולי חסידיו הג"ר משה רפאל די אגילר זצ"ל שמעלה על נס בהסכמתו למנחת כהן' שהמחבר היה "אחד ומיוחד שבגדוד צאן מרעית הרב הכולל מר קשישא מרנא ורובנא שאול הלוי מורטירא זצ"ל", וכ"כ הגאון חיד"א זצ"ל בענין הגדולים בעיר.

4. היה גם תלמיד חביב למורה"ר ששפורטש זי"ע אשר גדלו ורבעו וגם הוסמך להוראה על ידו. לימים כתבנו תשובה - בה הוא משיב גם דבר שבח אדות ושיבת "כתר תורה" שבאמשטרדם - הריהו כותב על תלמידיו הגאון שי"אזת היתה נחמתי בעיני, כי כאשר היה בא ליד שום ענין המתחדש אצלו והייתי שמח בו כנתינתו מסיני, הייתי מתמקין עם אחד המיוחד שבחי' המגיע להוראה ומננה בכלל החכמים אשר אהבת נפשי אהבתי, ה"ה כמורה"ר יצחק נהר פלגיו ישמחו עיר אלים כי כאשר בתחלה ראיתיו בישיבה הני נכנסה לבבי אהבתו וזמר בטוח ואי שוה יהיה מורה הוראות בישראל, ובאותה טוב הבנתו בןקנתי ממנו לשקוד על זלזותו הפוסקים עד שיהיה בקי בהם וכן עשה והצליח ושקד על זלזותם עד היום יוש לו י' ושם עממה, וכך פעם שידון לי שום דין משרדנא לי' חורפא והוא משדיר לי מיתקא..." (אהל יעקב סי' עה עמוד 206)

ה'הואה המבורג' תולדותיו משה ששפורטש, תפרח תשנ"ז, סי' ס"ט
5. תפארת בחורים היה, ועוד בהיותו בגיל העשרים, הפליא לעשות לבחיל לכת אחרי הבחורים, לדרוש בגיגם ולקצו שושים, ויגאר תענוגות בן אדם אשר בגילו, כי בהיותו ה' חפץ ובתורתו יגאר יומם ולילה, כאשר בחרה לתענוגיו ועודיו, ואת היותר נמבה ומס

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מוויניציא
מרת לאה אסתר ע"ה בת הרה"צ ר' חיים מנחם מענדל זצ"ל מדעעש
נלב"ש בשב"ב כ"ט שבט תשי"ג לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.
הינענחה על ידי בתה
הרבנית הצדקנית מבעלזא תליט"א

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת מגילה

בגדרי חיובי קריאת המגילה בלילה וביום

אמר רבי יהושע בן לוי, חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנא' (תהלים כג, א) 'אלקי אקרא וינמך ולא תענה ולילה ולא דומיה לי' וכו', איתמר נמי אמר רבי חלב אמר עולא בירא, חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (שם ל, יג) 'למען יומרך כבוד ולא ידום ה' אלקי לשלם אורך' (דף ד ע"א).

רוב הראשונים דקדקו והכריעו מלשון הגמ' שעיקר חובת קריאת המגילה הוא ביום, וכשאר מצוות יום הפורים שחובתן ביום ולא בלילה, ואילו קריאתה בלילה מוגדרת בטפלה (ראה: תוס' ד"ה חייב; רשב"א, ר"ן, ריטב"א ומאירי. וב"פ הרא"ש בפסקי פ"א ס"ו ובתוספות; מרדכי סי' תשפא בשם הר"ת), ומצינו בדבריהם כמה הוכחות ליסוד זה, והרי כמה מהם: א. מלשון הפסוק במגילת אסתר (ט, כה): "והימים האלה נזכרים ונעשים" למדנו שחובת קריאתה היא ביום (עי' להלן ב, ב. הרי זמן סעודת פורים הוא ביום, ו"סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו" (א)). ולמדנו שהקשה קריאת המגילה לסעודת פורים, כדאיתא (ב) "אמר קרא ויהימים האלה נזכרים ונעשים", איתקש וזכיר לעשייה, וזכיר פירוש קריאת המגילה, ועשיה היא משתה ושמחה, והקושל להדרי, וא"כ יש להקיש גם לענין זה, וכמו שעיקר משתה ושמחה הוא ביום, כן גם ענין מקרא מגילה עיקרו הוא ביום: ג. גם מהפסוק שהביא ריב"ל כסמך לדין זה – "אלקי אקרא וינמך ולא תענה ולילה ולא דומיה לי" יש להוכיח כן, שהרי כן נאמר בו: "אלקי אקרא וינמך", ומוסב על חובת קריאתה ביום, ואילו על קריאת הלילה נאמר "ולילה ולא דומיה לי", משמע שעיקר חיובה הוא ביום, ואילו קריאת הלילה נטפלת אליה, שגם בלילה לא יתקן מלקריאה.

מבחי יסוד זה קבעו הראשונים להלכה ולמעשה, שאף שמברכים ברכת שהחיינו על קריאתה בלילה, חוזרים ומברכים אותה גם בקריאת היום, שכן מצות קריאת היום היא העיקרית, ובהגיע זמן הקריאה בלילה עדיין לא הגיע זמנו של עיקר המצוה, ולכן שפיר יש לברך שוב כשנמצא זמן עיקר המצוה, שהוא בקריאת ביום.

מאיך, הרמב"ם (הל' מגלה א, א) כתב: "ומצוה לקרותה בלילה וביום... ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות, ואלו הן: בא"א אמ"ה אקב"ו על מקרא מגילה, בא"א אמ"ה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בא"א אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, וביניהם אינו חוזר ומברך שהחיינו". וביארו הראשונים, שלפי דעת הרמב"ם זמן מצות קריאת המגילה שונה הוא מזמנו של שאר מצוות ימי הפורים, שאינו אלא ביום, כי זמן קריאת המגילה מתחיל בלילה, ושני החיובים, של היום ושל הלילה, מעיקר חיוב המצוה, ולכן אין לברך שוב ברכת שהחיינו בקריאתה ביום, כי אין כאן הגעת זמן חדש של קיום המצוה שיש לברך עליו.

אכן, הגר"א ז"ל בביאוריו לשר"ע (סי' תרצ"ב ס"א) מבאר בדעת הרמב"ם שהיא ג"כ כדעת רוב הראשונים הג"ל, ואף על פי כן סבר ליה דכיון שבירך בלילה אין לברך שוב שהחיינו, ומשום דין זה לא יצא דבר אחר (וסבה זו): "העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", נטלו לצאת בו אומר: ברוך אקב"ו על נטילת לולב וכו', העושה סוכה לעצמו אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, נכנס לישב בל אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה", בדין זה מבאר שכאשר מברכים ברכת הזמן על חלק מסוים של המצוה בעוד שלא הגיע הזמן העיקרי של קיום המצוה, שוב אין שמע מברכים בשעת קיום המצוה. וכמו כן לענייננו, כשמברכים ברכת הזמן קודם הקריאה בלילה, שוב אין מברכים ברכת הזמן ביום, על אף שבשעת הברכה עדיין אינו עיקר שעת קיום המצוה.

שיטה מפורשת להדיח מן האמור למעלה מצונו בירוק (סי' שש). בדבריו מוסבים בענין נוסח ברכת המצוה, מתי ונאסח הוא ב"ל ומתי הנוסח בע"ל (עי' פסחים ח, ח"ל: "קבלת" מרבי ר' יהודה החסיד, כל הברכות העתיד לעשות יותר או כל הברכות בלמ"ד: להתעסק בציצית, לגמור את ההלל, או לקרוא את ההלל, רוב פעמים החדש ב' ימים, וכן ח' ימי סוכה, וח' ימי סוכה במצוה אחת, וכן לישב בסוכה וליטעון בדברי תורה, ודרי בלולב כתוב לך היום תהלתך" לכן אומר לגמור לקרוא, אבל מקרא מגילה, עיקרה בלילה, לכן אומר על מקרא מגילה, אע"פ שחייב לאמרה ביום".

באחרונים מצונו חידוש נוסף בהגדרת שני חיובי קריאת המגילה, ביום ובלילה, והוא מה שחילקו הגדולי ביהודה (מהדריק א"ח סי' מא) והטורי אבן (בסוגיות) בן שני חיובים אלו, כי חובת הקריאה ביום היא כשאר מצוות ימי הפורים, שתקפן הוא – שהם דברי קבלה שנחשבים כדברי תורה, וחומרים יותר משאר מצוות דרבנן, כי חובתן כחובה במגילת אסתר שהיה מאחד מכ"ד כתיב הקודש, אבל חובת הקריאה בלילה אינה אלא כשאר מצוות דרבנן (וראה שם הנפק' להלכה בין שני חיובים הללו בסוגיא זו. וראה עוד פני יהושע בסוגיא: ש"ת ב"ן שלמ' סי' נח; ש"ת הר צבי סי' קב; אור שמח על הרמב"ם שם; ושיעור יעקב סי' תרצ"ב ס"א; ש"ת א"ח נפתלי סי' מה; ש"ת דבר יהושע סי' מה).

ויוציין כי בעצם הדברים שמצוות ימי הפורים נחשבות כדברי קבלה, ועל זה סמכו האחרונים הנ"ל את דבריהם, מצינו מחלוקת הראשונים בזה: הר"ן (בבסי' תענית פ"ב) כתב, שלא נקרא קבלה אלא מה שנאמר על פי נביא, ומגילת אסתר לאו ע"פ נביא נאמרה. אבל רוב הראשונים ס"ל שמצוות ימי הפורים הן דברי קבלה, מה גם שמצינו בסוגיא (להלן ז) ד"אסתר ברוח הקודש נאמרה" (עי' ד"ה מגילה פ"א ור"ן שם; רא"ש תענית פ"ב סי' כד; מרדכי מגילה פ"א סי' תשע בשם רשב"ט; ארוחת חיים הל' מגילה סי' לט. ועי' שר"ע א"ח סי' תרצ"ו סו ור"ס סי' תרפ"ב).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מה'ל הילואה ופריעת חוב (א)

כתיב בפרשת השבוע (שמות כב, כד) "אם כסף תלוה את עמי וגו', ואיתא על כך במדרש (תנחומא פ"ט): "אמר דוד לפני הקב"ה, רבון העולם, ישב עולם לפני אלקים" (תהלים סא, ח) **תיישר עולמך בשוה, העשירים והעניים** (שכולם יהיו שווים, עשירים או עניים). **אמר לו: אם כן אחד ואמת מן יצורוהו' (השם) – אם יהיו כולם עשירים או עניים, מי יוכל לעשות חסד", עיניו, רצה הקב"ה שהיו עשירים ועניים בכדי שיעסקו בעמוד החסד, שהוא משלשה עמודי העולם, וכפי שיבאר להלן, כשם שהעשיר עושה חסד כשמלוה לעני, כך הלוה עושה חסד כשפורע חובו בזמן החמולה. ונביא כאן מעט הלכות בדניי הלוה והפרעת חוב:**

א. אסור להלוות בלא עדים, אלא אם כן הלווה על המשכון. והמלוה בלא עדים עובר משום "לפני עור לא תתן מכשול", וגורם ח"ו קללה לעצמו, כי הלוה יכול לשכוח או אף לכפור במזיד. **ואסור להלוות בלא עדים אפילו לתלמיד חכם**, דיש לחוש שמא מחמת טרדת למודו יטעה. **והמלוה בשטר משובח יותר**.

אם אינו יכול להלוות בשטר ובעדים, יכול להלוות על שטר שכותב הלוה בכת"י שחייב כך וכך (עיי' שו"ע חו"מ סי' ע. ס"א. והש"ך שם סק"ב כי דבשמי' משמע דמהני שטר בכת"י הלוה, אבל במהרש"ם משמע דזקא שטר בעדים. ועי' ב"י דרכי משפט על הלכות הלוהה (פ"ב ח"ד) בשם גדולי הוראה שליט"א – שכמו שזכרנו להלכות אף בלא עדים ושטר, כך אפשר להלוות על שטר-עירובין, כי אפילו אם הלוה יטעה, מכל מקום אפשר להוציא המקומן על ידי ב"ד).

והמקיים דברי חז"ל כפשוטו, אע"פ ששמוע' על ידי ב"ד. וכדו', חוסך בזה הרבה עגמת נפש וצער, ואם חז"ל אמרו שהמלוה בלא שטר גורם רח"ל קללה לעצמו – אזי המלוה בשטר גורם ברכה לו ולהלוה.

ב. פריעת בעל חוב – מצוה (עיי' כתובות פו. עיי' בפריש"י ובתוס', ועי' טור חו"מ סי' עג שכתב בשם אביו הראשי ז"ל שהנשבע שלא ישלם החוב – אין השבעה חלה כלל, דהוה ליה נשבע לבטל המצוה, שהרי כבר מושבע ועומד הוא מזה שני' על פריעת החוב וכו', עיי' שם). **והנמנע מפריעת חוב, וכובש ממון חבריו בידו, הרי זה עושק ועובר על לאו ד"לא תעשק את רעך"** (עיי' רמב"ם הל' נזילה ואבדה פ"א ח"ד. וכ"כ בעל החינוך בפר' קדושים, מצוה רכח). **ואם תלמיד חכם הוא גדול עונו מאוד, כי שם שמים מתחלל על ידו, ועובר על "ולא תחללו את שם קדשי"** (עיי' ב"י אבות חסד ח"ד פכ"ז, גדולה מזו אמרו ביומא [פ] אדם לוקח בשר ואינו משלם לאתרו היו חילול השם, אם כן כ"ש זה שאינו משלם כלל, עיי' דברים כדברונות. ולהעיר, שזה נוגע מאוד בזמננו, שהרבה מקילים בזה. ודי בהערה זו).

ג. מת המלוה – צריך הלוה לפרוע לירושו. **אם לוח המלוה לזמן מסויים, ומת המלוה בתוך הזמן, אין הירושים יכולים לתבע אותו חובם מאלה בתוך אותו זמן** (עיי' שו"ע חו"מ סי' עג ס"ב). ועיי' שם סי' שג ס"ד שאם נזל מחבירו ומת הגזול, יחזיר לירושו – כשהגזילה בעין, ואם אינה בעין, יחזיר לירושים דמי הגזילה).

ד. מת הלוה, חייבים הירושים לפרוע את החוב (עיי' חו"מ סי' קז ס"א).

ה. הקובע לחבירו שיפרע לו החוב כשירחיב ה' את גבולו, ואח"כ נתעשר מעט, וכשנתבע לשלם טוען שלא התכוין על מצב כזה, אזי אם בפי הבריות נקרא הרהבת גבול, אין בטענתו כלום, והכל כפי ראות עיני הדיינים. **כמו כן, אם הלוה הבטיח לשלם כשירחיב ה' גבולו ומת קודם שנתרחב גבולו, ויש במה להחזיק החוב, ודאי נתחייבו הנכסים בעת מיתותו בפריעת החוב ולא להחזיק לירושו, כי זו היא הרהבת גבול, כשהוא אין צריך את נכסיו לפרנסתו** (עיי' פ"ת חו"מ סי' עג סק"ד; ערוה"ש סי' ע"ו).

ו. גם אם עברו הרבה שנים ולא תבעו המלוה, אין אומרים שמחל לו כיון ששהה כ"ב זמן, אלא חייב הלוה לשלם החוב (חו"מ סי' צח ס"א).

ז. נתייאש המלוה מהחוב, האם חייב הלוה לשלם? יש אומרים שיאוש אינו מועיל בחוב (עיי' רמ"א חו"מ שם. וכ"כ התיבות ב"י קס בשם התומים ז"ל מה"מ), וי"א דלאוש מהני בחוב (עיי' טו"ז חו"מ סי' קסג ס"א, ומה שהאר"ך שם הקצות. ועיי' בבבא קדושים).

נער ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, המשך בגל הבא בע"ה

עלֵי ספר

דף על הדף על הש"ס – ליקוט נפלא ונרחב של פירושים וביאורים, פנים ומזים, הערות והארות מגדולי הדורות זצ"ל ושליט"א. נערך, נאסף ונסדר על ידי הר"ח: רבי אברהם נח קליין, רבי דוד אברהם מנדלבוים ורבי יהושע לפקוביץ. כך ח' על מסכתות: **מגילת, מועד, סקן, תענית**. ירושלים תשס"ז (הקצב ע"פ).

יציע פתגם – ליקוט פראות על דרך הדרוש והפסול מתוך משנתו של הגה"ק בעל השפע חיים" מצאנו ז"ע על עניני שמחה, כמו: עניני בריית מילה, לידת הבת; תפילין ובר מצוה; עניני קידושין ונישואין הכולל, עניני פאר-שפיל, ברכות הנישואין, שבע ברכות ועוד, גם עניני נישואין על סדר הפרשיות; מצות תניית והכנסת ספר תורה, ועוד. ליקוט ונערך בדיוו האמונות של הרב יצחק שלמה ורטשימר, בהוצאת מכון "שפע חיים" קרית צאנז נתניה, תשס"ו (רצו ע"פ).

פתח תכלת – דרושים וביאורים על שלש פרשיות של "קריאת שמע", ובהם ביאורים על הרבה פסוקים ומאמרי חז"ל בדרך פרד"ס, מאת הל"ר מרדכי בכמה"ר אליעזר יונה זצ"ל מלוב [תלמיד בעל הל"ל קר' זצ"ל]. נדפס בפראג שנת ש"ח, ועתה יצא לאור במהדורא חדשה ומפוארת, בתוספת מ"ב מפתח על הרב משה יחזקאל שרגא גאלדענבערג, ברקלין נ"י. תשס"ו (קוב ע"פ).

ליקוט דברי אסף – לקט פנים יקרים ואחרות ומתוקות כדבש בעניני דרוש ואגדה ובעניני שבת ומועדים. נערך על פי סדר א"ב מתוך כתביו ומאמריו והוא פה מפיך מגילות הרה"ג ר' אלכסנדר סנדר הלוי פייערשטיין זצ"ל, לונדון – ירושלים, בצירוף מפתחות מפורטים, תשס"ו (שכנ ע"פ).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' דוד צבי סלומון הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמו גדליה חנוך האפנער ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' בנציון וואלקענפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו חיים מאיר יחיאל ני"ו עב"ג תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת קידושא רבה אחז התפילה באולם בנות ירושלים	הרה"ח ר' יהודה יהושע מאנדעלאוויטש הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמו אביגדור ני"ו לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יודא מרדכי גראסס הי"ו לרגל שמחת אירוסיה בת תתי' עב"ג הבה"ח כמו יהודה אברהם דירנפעלד ני"ו בן מתו' הרה"ח ר' אהרן דירנפעלד הי"ו – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה בביהמ"ד חסידי דעלי (מורכי) קידושא רבה אחז התפילה באולם בנות ירושלים	הרה"ח ר' משה יצחק וואלדמאן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו	הרה"ח ר' יודא מרדכי גראסס הי"ו לרגל שמחת אירוסיה בת תתי' עב"ג הבה"ח כמו יהודה אברהם דירנפעלד ני"ו בן מתו' הרה"ח ר' אהרן דירנפעלד הי"ו – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יודא מרדכי גראסס הי"ו לרגל שמחת אירוסיה בת תתי' עב"ג הבה"ח כמו יהודה אברהם דירנפעלד ני"ו בן מתו' הרה"ח ר' אהרן דירנפעלד הי"ו – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת תרומה			
ה' אדר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקנ"ט			
הדפסה מוצי"ט	מוצי"ט	ר"ת	
19:26	19:04	17:52	אנטווערפן
18:44	18:22	17:14	לונדון
18:49	18:29	17:19	מאנשטער
19:15	18:49	17:43	ציריך
18:43	18:17	17:11	ווינ
19:25	19:01	17:50	אמסטרדם
19:41	19:13	18:06	פאריז
19:14	18:47	17:38	פראנקפורט

תורת של ראשונים

"ועשו לי מקדש" - בלי מוכן לקבל השפע לכל ישראל
ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח). "אין ספק שראוי שנאמין, שכמו שבזמן שבית המקדש קיים, היה המועין ההוא המקודש - מקום מוכן לחול שפע הנבואה והחכמה, עד שבאמצעות המקום ההוא היה שופע על כל ישראל, כן ראוי שיהיו הנביאים והחסידים יושפי השפע ההוא על המוכנים והנבואה, עד שבאמצעותם יושפי השפע ההוא על המוכנים לכל בני דורם לכך, גם אם לא ישתתפו עמם, אבל מצד המוצאם בדורם, שהם עצמם כמו המקדש המקודש. והרמב"ן ז"ל כתב בסוף סדר וזוהי עקב (דברים יא, כב): ויתכן באנשי זאת המעלה, שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור הדעים, כי הם בעצמם מועין לשכינה, כאשר רמזו בעל ספר הכוזרי (מאמר ג, א), ע"כ. ואפשר שנתכוין גם לזה. ולפיכך בהמצא לנביאים והחסידים בדורות יהיה השפע שופע עליהם, ובאמצעותם אפשר שיהיה שופע על כל המוכנים מכני דורם. וכל שכן לאותם שהם מתקיימים אליהם ומשתתפים עמם".

דרשות הר"ן (הדרוש השמיני, ומסיום שם, ז"ל) בהיות בלבו, כי גם אחרי מותם, מקומות קברותיהן ראויין להמצא השפע שם בצד מן הצדדים, כי עצמותיהם אשר כבר היו פלים לחול עליהם השפע האלקי, עדיין נשאר בהם מן המעלה והכבוד שיספיק לכיוצא בזה. ומפני זה אמר רד"ל, שראוי להשתתף על קברי הצדיקים ולהתפלל שם, כי התפלה במקום ההוא תהיה רצויה יותר להמצא שם נפשות אשר חל עליהם (בכר השפע האלקי).

בשני ארונות דיבר הכתוב

ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך (כה, כא). תחלה אמר "ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה", ואח"כ "ואל הארון תתן את העדות". הא כיצד, אלא מבאלול שלמפרט היו הלוחות מונחות בארון שעשה משה, כדכתיב בפרשת עקב (דברים יג, ג): "ואעש ארון עצי שטים ואפסול שני לוחות אבנים וגו', וכי"ה כבסלו הסמוך לאחריו, כשנגמר המושכן וכל כליו (פסיק פ"ו), אז נתנו תחלה הכפורת על הארון, ועל זה נאמר "ונתת את הכפורת על הארון", ועדיין היו הלוחות בארון שעשה משה עד באחד בניסן, כשנמשח המושכן ואת כל כליו, והעלה הכפורת ונתנו הלוחות בארון זה שעשה בצלאל, והוא שנאמר: "ואל הארון תתן את העדות".

ולפי פשוטו, ואל הארון כבר ידעה נתון את העדות, ואח"כ **ונתת את הכפורת** (כך פירש גם האבן עזרא). ואידי דנקט ליה ואזיל בעשיית הכפורת, כתב לך תחלה "ונתת את הכפורת" כדי לגמור כל העשיות המוטלות עליה.

חזקוני (ועי' רש"י ורמב"ן)

"וראה בתבניתם - ועשה"

וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר (כה, ט). "מן הנראה שהיה לו לומר 'בתבניתם' - בכ"ף, שהוא כ"ף הדמיון הנזכר תמיד בכתובים אצל הענינים הדומים זה לזה. בחלק אחד לא בכל, כי האמנם אי אפשר לו למשה לעשות תבנית אותם הדברים אשר היה מראה בהר, כי שם היה רואה הדברים שכליים ורוחניים, וכאן נצטוו לעשותם גופניים, ואם כן אי אפשר לומר 'בתבניתם' - בב"ית, אלא בכ"ף, שהוא כ"ף הדמיון, להורות כי יש בהם דמיון מצד אחד.

ומה שהזכיר 'בתבניתם' - בב"ית נראה לי שיעור הכתוב כן: **וראה בתבניתם אשר אתה מראה בהר - ועשה**, כלומר, בסממניך, כי איך יאמר 'בתבניתם' ואי אפשר לעשות כתבנית הדברים ההם ממש. והם כמו שדרשו רז"ל (במד"ד יב, י). שאמר משה להקב"ה: וכי מניין יש לי אש אדומה אש לבנה אש ירוקה אש שחורה".

רבינו בחיי (עק"ש שמבאר ההפך שיש בין בית לב"ה)

לקח טוב

"ובן תעשו לדורות" - בהשראת שכינתו יתברך

- לא היה לי שיג ושיח, ואף אין דעתי משיגה היאך יצא הדבר. יכולני אומנם לחזור ולמלאות כל הוראה שיצאה מפיו, אך אחרי כל סדר העשייה לא אמצא את ידי ורגלי בשלב העיקרי - האפייה עצמה.

אין בכך כלום - משיבה אמה - ואל דאגה. עצם האפייה איננה נעשית על ידך בין כה וכה. שלב אחרון ועיקרי זה אינו יוצא אל הפועל מתוך

עומדת לה ילדה קטנה ליד אמה ונפשעה עליזה עליה. הפעם עלה בגורלה להשתתף באפיית עוגה גדולה ומעימה. בעיניים פקוחות עוקבת היא אחרי כל ההכנות, כשלבה פועם בקרבה משמחה לשמע כל הוראה היוצאת מפי אמה אהובה: הביאי את שקית הקמח; תמלאי את כוס המדידה בכך וכך; תפתחי את הביצים תוך כדי בדיקתן והפרדת החלבון מהחלקון; תוסיפי שמן וסוכר; תערבבי הדק היטב וכו'. מטה היא את אזנה כאפרכסת לשמוע כל הוראה ולדייק בה, ופועלת בהתאם למילואה. בסופו של דבר אחרי העירבוב והלישה, מכניסה האם את התערובת לתנור, ותוך שעה קלה יוצאת העוגה ברוב הדרה ותפארתה ובטיב טעמה. מעם גן עדן. ולא רק טעמה הגשמי, אלא גם ובעיקר הסיפוק שבדבר, שהיא הקטנה והעלובה תרמה רבות ליצירת עוגה נפלאה זו.

אחרי שמעמו כולם מתוצרת מלאכתן של האם והבת, וערבה לחיכם, מתיישבת האמא עם הבת בפנית הבית, והזורת בפיה על כל ההוראות שהביאו ליצירת העוגה, וסדר העשייה, שלא להקדים את המאוחר ולא לאחר את המוקדם, על מנת שיהיה סדר האפייה שגור בפי הבת, ותלמוד לעשותה כראוי.

דעי לך בתי האהובה והחמודה - אומרת לה אמה תוך כדי לטיפה חמה - שלא לאורך ימים תהיה אמא עומדת על גבך לסייע בידך ולהבטיח שלא יצא מתחת ידיך דבר שאינו מתוקן. גם אם לא ינעמו לך דבריי, מוכרחת אני לגלות את אוזניך כי יבואו ויגיעו זמנים במשך ימי חיך שלא תמיד אחיה בנוכחותך, ואז לא יהיה לך על מי להישען באפיית עוגה לבני ביתך העתידים, ותצטרכי להסתדר בלעדי ולאפות בכוחות עצמך בלי סיוע כלשהוא.

חרדה הבת הקטנה לשמע מלים אלה הצורמות את אוזניה. אמא יקרה - פונה היא אליה כשפניה מביעות דאגה מבוהלת - אל תחשביני לטיפשה. גם אם מאד שמחתי לקראת האפייה הנחרת, ואף התמלא לבי סיפוק על השתתפותי ועל 'תרומתי' ליצירת העוגה הנפלאה, הרי שמספיק חכמה אני לדעת שרחוקים היו המעשים בהם נקמתי מליצור תוצרת משובחת זו. כי גם אחרי כל עשיותי ומילוי כל פקדויותיך, הרי שבעצם אפייתה - שבה נהפכה העיסה להיות מאפה מעים ונפלא

אותיות מהכימות

ככל אשר אני מראה לך וגו' וכן תעשו (כה, ט). ופירש רש"י ז"ל המקרא הזה מחובר למקרא של מעלה הימנו: ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה לך, וכן תעשו, לדורות. (והוא מגמ' מהר"ם ט"ז; שבושט טו).

וכל לפרש ע"ה עפי' דכריתו לעיל, שצריך כל אחד ואחד לידע כי אלמלא הקב"ה עוזרו לא יוכל לו (עי' סוכה נב) וממך הכל ומידך נתנו לך, שהכל הוא רק בעזר הקב"ה, וכעין שלשה דברים שנתקשה משה, ומנחה אחת מהם. ואמר לו הקב"ה: הטל זכר לתוך האש ויעשה המנחה מאלוה, היינו דכריתו שרק בכחו נעשה הכל.

ואם חדש ותודיעו כן לכל באי עולם, ממילא יוכלו גם הדורות הבאים, אף ח"ו כשיחבר הבית, ויעשו בהם ובעלמם משכן, וכמו שגד' (התלים עח, ט) "ויזעזע משכן שלו אהל עיני באלהם", והזמן והדורות יבי' ח"ו בחשכות, ולא ידעו איך ומה לעשות בעלמם כסא להשקפת שכינתו ית', ידעו כי גם במקדש לא הי' בזה האטווי ונפעלותם לעשות הכל, רק בזה ובעזר הקב"ה נעשה הכל. כן גם אחרת, אף אם בעינינו לא נראה, אולם מאלה ה' היתה זאת, ובעזרתו הגדולה שמואל נט' תמיד אף בעת החשך, ואני ה' לא שויתי, והיא נפלאה בעינינו, ובכחו והארתו נוכל גם אחרת, ההולכים בחשך, ללכת אור גדול, אמר כן יחי לעוון.

מעשינו אנו, אלא נעשה על ידי התנור הגדול והחום הרב שבקרבו. אנו אין לנו אלא להכין את כל המרכיבים, לסדרם ולערבבם כראוי, ובסופו של דבר תיאפה העוגה על ידי התנור, אף אם לעולם לא יהיה לך מושג איך.

גם אנו, בני א-ל ה', החפצים בהשראת שכינתו יתברך בתוכנו, אף בזמנים אלו שבעוה"ר נעדר מאתנו כהן ומקדש, אין לנו אלא לעשות מעשינו תוך כדי מילוי הוראותיו של מקום על כל דקדוקיהן ופרטיהן. עצם ההשראה של שכינתו ית"ש תיעשה ממילא על ידי אבינו שבשמים.

אמרות טהורות

אל תעזוב – את התעוררות לימוד התורה

ויקח לי תרומה (כה, ב). איתא במדרש (שמו"ר, לז, א): "הדא היא דכתיב (משלי ד, ב): 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזובו', אל תעזובו את המקה שנתתי לכם" וכו', עכ"ל. יש להבין מה מחדש ומוסיף המדרש על הפסוק "תורתנו על תעזובו".

ונראה, דלכאורה קשה הלשון "אל תעזובו", כי עזיבה אינה שייכת כי אם בדבר שיש בו אחיזה ותפיסת יד אדם, מה שאין כן בתורה הקדושה, שהיא דבר שכלי שמושב במחשבת האדם ואינו נאחז ביד, והיה לו לומר: 'תורתנו תלמדו, או אל תשכחו'. ועל כך בא המדרש לתקן, ואמר: "אל תעזובו את המקה שנתתי לכם" – והיינו, כי בכל יום ויום מומין להאדם דברים טובים אשר על ידם יתעורר מתרומת אולתו להטות אוזנו לדברי תורה, וכמו האב אשר מומין לבנו ויחידו דברים טובים, שעל ידם יתמשך לבו לרצונו ויתברך.

וזה פירושו: **אל תעזבו את המקח** – היינו הדברים שעל ידם נמשך ונקח לבו של אדם להתורה, וכמו: 'קח את אהרן' (ויקרא, ה, ב) שפירש"י ז"ל 'קחנו בדברים ומשכחנו'. ועל זה אמר הפסוק 'אל תעזבו', שלא לעזוב מה שהשי"ת לוקח אותנו וממשיך לבו אליו ית', והוא כמ"ש המפרשים על המשנה (אבות, ג, ב): 'בכל יום ויום בת קול ויצאת מחר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלכונה של תורה', וקשה דאם הבת קול אינה נשמעת, למי מכריזין אותה. ופירשו ש'אע"פ שאינה נשמעת להבנת, עכ"ל הנשמה שבאדם מתעוררת על ידי שמיעתה (ע"י קב הישר) פרק ע"ג 'חידושי' סוף ע"ג, והנה גם כן: אל תעזבו".

אחל תורה להנהיג מקצת ז"ע

משכן השכינה ועבודת הקרבנות בזמן חזו – על ידי לימוד התורה

ויקח לי תרומה (כה, ב). לא אמר 'ותנו לי תרומה' אלא 'ויקחו', דהנה, 'ויקחו' רומז לימוד התורה, כדאיתא

במדרש (שמו"ר, לז, א): "ויקחו לי תרומה – הדא היא דכתיב (משלי ד, ב): 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזובו', ולכאורה, מה ענין לימוד התורה אצל ציווי המושב".

אלא ידוע שמיושב שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות, ה, ד) והפעולה שהיתה נעשית בזמן שבהמ"ק היה קיים על ידי עבודת הקרבנות נעשית עכשיו על ידי לימוד התורה, כמו שאמר (מנחות ק"י): "כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה המאת ואשם".

ולפיכך נאמר: **ויקחו לי תרומה** לרמוז על לימוד התורה – 'הדא היא דכתיב: כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזבו' – כלומר, שעכשיו שחרב בית המקדש בעוונתנו, הרי שלימוד התורה עושה פעולת מקום משכן השכינה, כאמור.

פרישה בעת האכילה – חשבה יותר מתענית

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם חלב ובסמך ותרומת (כה, ב-ג).

'יש לומר על פי מה דאיתא בספרים (ראה 'סוד התשובה' לרבינו יונה) שצריך האדם לשבר תאוותיו בשעת אכילה, וכשאוכל איזה דבר שיש לו הנאה ממנה, 'פירוש את עצמו ממנה, וכן בכל דבר שאוכל צריך לשיר את הולק המושבה, ויאמר: אין אני ראוי לאכול אותו דבר, שאני מלא חטא וכו', ואז דבר זה יותר טוב מתענית. ובפרט כשנותן דבר לעני, אז הוא קרוב ושלחנו מכפר (ברכות נה, ג) וכאלו הקריב אותו הדבר לפני המקום, כי 'מלוה ה' חונן דל' (משלי, יט, יז).

וזה שאמר: **ויקחו לי תרומה** – לשון הפרשה (רש"י), 'מאת כל איש' – היינו שיפדוש איש את עצמו, מכל איש ידבנו לבו, היינו, כל מה שידבנו ויתמוד לבו של אדם 'פירוש' מומנו כנ"ל. וזה שאמר: 'חלב וגו', כי לאו דווקא בדבר מאכל צריך להיות, אלא בכל דבר שבעולם צריך להפריש המובחר לה'.

וארגמן וגו'. ועורות אילים וגו' ועצי שטים. שמן למאור בשמים לשמן המשחה וגו'. (כה, ב-ד). ידועה התמיהה על הלשון **ויקחו לי תרומה**, דלכאורה היה לו לומר: **ותנו לי תרומה**, שהרי נתנו את התרומה ולא לקחו.

ונראה לפרש, על פי מה שהביא בתרגום יונתן בפרשת ויקהל ע"פ (לה, כו-כח): 'והנשיאים הביאו את אבני השם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן ואת הכובש ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים' – שענין השמים הביאו את אבני השם ואת אבני המילואים מפישון, ואת הכובש ואת השמן מן עדן. והנשיאים לקחו והביאו לצורך המשכן, יעו"ש.

ולפי זה שתי תרומות אמורות כאן: אחת תרומת ה', מה שהוא יתברך נתן להם, והם לקחו את תרומתו. והנה: **ויקחו לי תרומה** – שיקחו את התרומה שאני נתן להם. ואח"כ נאמר: **מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי** הוא התרומה מאישי ישראל, שנדבו כל אחד כפי אשר נדבו לבו.

והדר מפרש ואזיל: 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ותרומה. ותכלת וארגמן ותולעת שני ושם ועוים ועוורתו וגו', ופרט את כולם עם יו"ו החיבור. ברם, כשמגיע ל'**שמן למאור**' הפסק והתחיל בלא יו"ו החיבור: 'שמן למאור בשמים לשמן המשחה' וגו', להורות, שכאן הפסק בתרומת ישראל – 'וזאת אשר תקחו מאתם' – ומתחיל בתרומה אחרת, היא תרומת השי"ת, כביכול, שנתן להם להביא: שמן ובשמים מן עדן ואבני שם ואבני מילואים מפישון. **נחל קדומים להרודיא בשם מרה' ואבי יציל**

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (כה, ח). יובן על דרך אמרם ז"ל שאם משה רבינו ע"ה היה נכנס לארץ ובונה את בית המקדש, היה הבית קיים לעולם, ואם כן לא היה הקב"ה שופך חמתו על העצים ואבנים רק על שונאיהם של ישראל בעצמם (ע"י אהבה דברים אלו). וזהו שאמר: **ועשו לי מקדש** – שהם יעשו לי מקדש ולא אתה, ועל ידי זה 'ושכנתי בתוכם' – יכול אני לשכון תמיד בתוכם, ולא אעשה בהם כלה בחרות אפי עליהם, והבן.

יתרון דעת

משנכנס אדר מרבין בשמחה (ב) טעמים עננים מופלאים בענין ריבוי השמחה

משנכנס אדר מרבין בשמחה (תענית, טז). הדוא המזהיר הוא עיקר דגש היה ביד ובט"ו בו, ולמה התחילו בשמחה מתחלת החודש. אך הדגש שמות החודשים על מלבד (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב) ויש טעם לכל השמות של החודשים למה נקראים כך, זה ניסן זה אייר וכן כולם, וטעם החודש אדר למה נקרא כך הוא, מפני שבחודש זה נרמז א' ד"ר, רצה לומר, א' שהוא אלופו של עולם וכו', שבשם שאות א' הוא ראשון לכל האותיות, כך השי"ת הוא ראשון לכל הנמצאים. והנה ענין בחינת א' דר עם התחתונים, שמשרה שכינתו עם התחתונים. והנה הרשע היה מפיל הגורל מיום ליום ומחודש לחודש, לכלות את עממיו בית ישראל בחודש אדר, מפני שבו באר מת משה רבינו ע"ה, ולא ידע שבו באר נולד משה, כמבואר בדברי ר"ל (מגילה, יג). והענין דאיתא בזה"ק (תק"ז ס"ט ק"ב) אתפשוטא דמשה בכל דרא ודרא עד שיתקן רבוא דרי. והנה ענין בחינת הדעת שיש לכל אחד ואחד מן ישראל להשיג בתורה, והכל על ידי הדעת בחינת משה שהוא היה הדעת של כל ישראל, ויש לכל אחד ואחד נצחון דבר מה חלק מהדעת של משה רבינו ע"ה, בכדי שידע ויבין וישיג כל אחד ואחד בתורה כל חד וחד כפום שיעורא דלילה, כפי בחינת משה שיש אצלו כך הוא מוכן ומשיג בתורה... מאור עינים (בפרשתנו, יע"ש באריכות)

לבאר מאמר חז"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', כי עיקר השמחה לאדם בהולדתו הנצוצות לעבודתו ית', והנצוצות נעשים לאדם שמעלה אותם כמו לבוש, ובוה שגוע לו השמחה. וקודם אדר הוא שבוב"ם, שהוא הנת העלאת הנצוצות לקדושה, ומהשגה אדר כבר הגיע התעלה אותם מקודם שבוב"ם, ועתה באר נעשים לו מלבוש, וגלל כן נקרא שמו 'אדר' – לשון מלבוש, כמו 'אדרת אליהו' (מ"ב ב, יג). והנה מאמר חז"ל 'משנכנס אדר', כשהגיע אצלו הלבוש מנצוצות הקדושים שהעלה שבוב"ם, 'מרבין בשמחה', כי בא להשמחה שמעלה אותם. קדושת לוי (לפרים, וע"ע מ"ש בפרשתנו ד"ה וראה)

בס"ד כבר אמרנו על מאמר חז"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', כי לכל דבר נותנין שלשים יום, זמן בית דין, וכבר אמרו חז"ל (ר"ה יא) בנין נגאלו בניסן עתידין להגאל. **מרבין זה, שלשים יום קודם ר"ח ניסן, מרבין כל דבר המגיע תענוג להשכינה הקדושה, כמ"ש בזה"ק על פ' כי בשמחה תצאו' כ"ו דק.** אור פני משה (סוף פרשתנו)

ואפשר זה רימוז חז"ל במתק לשונם באמרם – 'משנכנס אדר' – דייקא, אשר אז הגדיל השי"ת והפליא חסדו עליו עד מאד, הנה אז – 'מרבין' – לעשות דבר כי שנאמר בא – 'בשמחה' – דייקא היינו עבודת השי"ת, כמ"ש (תהלים ק, ב) 'עבדו את ה' בשמחה', דוק. ומתורקן, כי לכאורה חילול 'מרבין בשמחה', ומה זה שאמר 'מרבין בשמחה', ולפ"ד ניהא למבין. אור פני משה (פר' ויקרא, א, יג)

אומרים בשם אא"ז הרבי ר' שלום מפראבישט ז"ע שדייק, אמאי דאמרנו מרבין 'בשמחה' ולא אמרו 'מרבין שמחה', ואמר הוא ז"ע, דכך היא הכוונה: 'משנכנס אדר' מרבין וממשיכים את החסדים על כלל ישראל, 'בשמחה' – ע"י מרת השמחה. וכל"ק.

כשם משנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה (תענית, טז). וקשה מדוע הלשון 'כשם', ועוד לשמחה מה זו עושה. והנראה שזה הוא סדר פרשיות שקורין פרשת שקלים שלשים יום קודם ר"ח ניסן, כמ"ש (שקלים, א, א) בא' באר משמיעין על השקלים. והוא כי כאשר נאמין בלשונה שלמה בחדש עולין אשר נאמין בניסן הבא עלינו לטובה, בודאי היינו נגאלים, כי בכל שנה ושנה אנו מודים ומשבחים על גאולתנו ועל פדות נפשינו, כי בכל שנה נמזה קצת מורע עמלק ונעשה מקצת גאולה למעלה. אשר זאת נצטוונו לתת פדיון נפשינו מחציית השקל, 'כי חלק ה' עמו' (דברים, לב, ט), פירוש, כביכול מחצה ממנו. ואנחנו מחוייבין בקלבון להכריע עצמנו לכף זכות ולהדבק בדבק טוב בחלקנו ויצרנו באור פני מלך חיים. ועל כן לא קורין אח"כ פרשת זכור ואחרי זה פר' פרה, כי ע"י מחיית עמלק התקרב הגאולה, ומקור ישראל ישראל ה' לטהר טמאים וכו'.

וזהו שאמר: **כשם משנכנס אב וגו'**, כמו שממעטין בשמחה מיד בהכנסת אב וכו', כלעומת זה נהפך האבל לששון וחרוהו לשמחה נוגה ה' חורף ואור עד בוכן היום מר"ח אדר עד ר"ח ניסן הבא עלינו לטובה אורה ושמחה. כי ישיש ה' עלינו לטוב לנו כל הימים להחזיר העטרה לישנה על גאולתנו ועל פדות נפשינו.

משנכנס אדר מרבין בשמחה ומשנכנס אב ממעטין בשמחה. בשם רבי הקדוש מלובלין ז"ע שפירש: משנכנס אדר, מרבין השפע לבני ישראל. ומשנכנס אב, מתמעטין שונאי ישראל ג"כ – 'בשמחה' – על ידי שמחה, ולא שיהיה ח"ו בעצבות ומו"ש, כי העצבות רח"ל מבטל העבודות ח"ו. תורת שמואל, יע"סל"ב (לפרים). וראה 'בית יעקב' – אלכסנדר, פ"ח פסח, ש"כ בזה"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה, שיכולת ביד אדם להרבות הקדושה ע"י שמחה וכו'.

עוד י"ל 'מרבין בשמחה' כי 'בשמחה' הוא עולה מספר 'שנה', רצ"ל שהשמחה המתעוררת אז בארם ממשכת שמחה וחרוהו לכל השנה. וכן היה רצון אמן. אהבה ישראל (לפרים, יע"ש עור)

אמירה נעימה

ויקחו לי תרומה (כה, ב). פירש רש"י: 'לי לשמו'.

איתא בגמרא (פסחים ג, ב) כתיב (לעיל ג, טו) 'זה שמי לעלם', וכתיב 'זה זכרי לדור דור' – 'אמר הקב"ה, לא כשאני נכתב אני נקרא. נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת'. נמצא ש"שמי" הוא שם הו"ה ככתיבתו. ידוע לא דאיתא (פסח לו-לח): 'במקדש אמר את השם ככתבו, ובמדינה בכינויו', ופירש"י: 'ככתבו – ביו"ד ה"א, בכינויו – באל"ף דל"ת'. והנה, תרומה זו באה בכדי לעשות מקדש ומקום השראה לשכינה.

וזהו כוונת הפסוק: **ויקחו לי תרומה – לי לשמי**, שעל ידי תרומה זו תעשו מקדש, ותוכלו לקרות שמי ככתיבתו. **כתנות אור**

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (כה, ב). פתח ב'**ויקחו לי תרומה**' וסוים ב'**תקחו את תרומתי**'. ויש לפרש, דהנה מחוץ על הפתחים צריך להזהיר שלא יבא לידו חמדה בדבר שאינו שלו, כי פעמים שחבירו יתן לו בקשתו מחמת כיסופא מלחשים פניו ריקם, ולבו בל עמו, ואם כן יש בכך משום 'לא תחמוד'. אכן אם העני אינו שואל בעצמו, רק אחרים מתרמים את העם למענו, לא שייך חששא ד'לא תחמוד'.

וזהו שאמר: **ויקחו לי תרומה** – על ידי אחרים, כי אז יינצל המקבל מן החמדה, כאמור, שהרי השליח עושה מעשיו לשם שמים, ובוה 'גדול המעשה מן העושה' (בי"ב ט). אולם: **מאת כל איש אשר ידבנו לבו** – אדם הנותן בנדיבות לב ובעין יפה, מאיש כזה: **תקחו את תרומתי** – אתם בעצמכם, שהרי אין כאן חשש של 'לא תחמוד' – שמו יתן מחמת אונס כיסופא – ובאופן זה מצוה בו יותר מבשלוה, כיון שיותר מה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל"ב (ע"ד, א), אם כן המקבל עושה המצוה, וראוי לעשותו בעצמו.

ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו'. ותכלת

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי שאול הלוי מורטירא זי"ע

אב"ד עדת הספרדים באמשטרדם ומח"ס "גבעת שאול"

- המשך -

לוחם ומוכיח בשער:

"מאז הפקידו אותו עדתנו בבית ה', זה דרכו שכל לו מכל אשר היו לפניו" - פותחים תלמידיו המובהקים בהקדמה לספר דרשותיו 'גבעת שאול', בבואם לתאר את דרכו בקודש של רבם, רבי שאול הלוי מורטירא זי"ע, בסדר דרשותיו אשר הרבה לשאת ולעורר את בני ישראל מדי שבת בשבתו ומועד במועדו, ומספרים בהתפעלות אודות דרשותיו הנחמדות מפז: "ועד היום יעלה מספר כולם (הדרשות שבכתובים) לאלף וארבע מאות, לא ראה זה כראי זה, מי שמע כזאת לפניו בישראל, מי ראה כאלה שלמים וכן רבים, ואם נמותם קצרה כדי לשכך אוון השומעים בימים האלה בזמן הזה, אשר לא יכילו את צדקת הים כחמדי דורו (הדרשן הגדול)".

מיוזג מופלא במדותיו הנאצלות מוצאים אנו בהנהגתו עם בני קהילתו ובהליכותיו בקודש, כשמחד ניהל את עדתו ברחמים ובחסד כרועה נאמן לצאנו, מתוך ענוה מופלגת. בראים אנו את מעשי תקפו וגבורתו במילי דשמיא, מאד לחם כארי ללא חת.

בבואה זו משתקפת גם בדרשותיו אשר בספרו 'גבעת שאול', בהן רואים את גודל מדת אהבת ישראל שיקדה בו, אהבה לעם עני ואביון, ריוו תלאתו ועמוס צרות, גירושים וטלטולים מארצות מושבותיהם, עד כדי ויכוח עם הקב"ה, כביכול, שראוי לו שכבר יחמול עליהם - "מי יקום יעקב כי קטון הוא" (עמוס ז, ה), אם מחמת שכבר שתו לרוב מכוס התרעלה, ואם בשביל רוב אהבתם לו יתיש ואמונתם הצרופה בו, כי הוא אבינו ומלכנו (ראה שם פ"ה י"ג).

במיוחד, נזכרו רחמיו על שארית הפליטה מגולי ספרד, בהכירו את מצב רוחם הקשה ואת נסיונותיהם המרים, והרבה לחזקם בדברים אודות נצחיות ישראל עם קודש. מעניין לציון, כי האנוסים שנמלטו להולנד, רבים מהם עדיין יראו ופחדו שמה יתנפלו עליהם, והיו מתפללים בהיחבא, ואי לכך הרבה לדבר בנחמה וחיון. בפרשת נח מטעים הוא לעניינם את ההבטחה שלא יהיה עוד מבול, כך לא יוסיף השם לענותם, ומבטיחם כי יגאלם השם במהרה על ידי ביאת המשיח.

בד בבד עם כך הכה שאול באלפיו בדרשותיו הסוערות והמופלאות בכל אויבי ונגעי הדור, וכמליצת תלמידו הנאמן הג"ר שמואל די קאסרש זצ"ל בשר מיוחד שעשה לכבוד רבו הגדול: **"הכה בשוט לשון המון אויביו, שבר גאים זדון ומטה רשע / סלה סלה אל בני עמנו, גם אורחות יושר לשבי פשע / אשריו וטוב חלקו וגורלו, כי בעדו יצמח ויפרח ישע / לכן בני אדם לו והלך, יאמרו לעולמים: יחי המלך"**.

בראותו את דריפת התבוסה אחרי חיי המותרות, העושר והכבוד, של היהודים בעת הגלות, אשר "יושבים בבתיים גדולים וטובים, ועלויות מרווחות מבלי צורך", לא נמנע מלהוכיחם כי בכך גורמים הם לשנאת שכניהם עליהם: "ויורבו ויעצמו במאד מאד" - הוא הבין אשר הביא צרות רבות ורעות בכל התקופות והזמנים. בפרשת שמות האריך בדרוש תוכחה, עד היכן חיי המותרות גורמים לאריכות הגלות וכובד התללות, ולא רק מפני קטאת הגויים, אלא גם מפני שריבוי הנכסים מביאם למתעורבות בגוים, עדי "וישמרו ויבטו" ויעבטו.

כן מלתה הוא בדרשותיו בלוחם תוקף נגד רוח התפרקות ופריקת עול שפשטו בקרב העם, שרבים מהם היו, כזכור, מזרע אנוסים, ולא כולם היו איתנים באמונת איתן. כצור חלמיש נעמד להגן על חומת היחידות, כפי שאכן היה כשיצא עליו רוגזו של מומר אחד, כתיאור תלמידיו (בהקדמה הנ"ל): "וכן שבת פיו בו יכה על החלי וקרקר לו בן שני שותו בשמים פיהם נגד ה' ומשיחו, גם חיילים יגבר בחבור שמה שבר רשפי קשת אשר ירה שיישיתו סייגשני על אגדות ומדרשי עמודי עולם דר"ל, ויש להם עלילות דברים. אף הוא נלחם בו ובגנה ברכ חכמתו הקהה את שניו והפליג לבאר מאמריהם ז"ל ווציא לאור תעלומותם ויתרון הכשר חכמתם..."

מעין חכמתו היה כחל נובע ומתגבר, והפליא את לב כל שומעיו. בגודל חריפותו היה משים את הרכסים לבקעה ואת העקוב למישור. בפלפוליו העמוקים, תוך כדי שילוב חשבונות

באופן יוצא מן הכלל. ההוצאות הדרושות לכך גבוהות מאוד. אנא, הטה שכב וטול חלק בהן. התקשר 072-5385175 • הידברות מלב ללב

בסיום אגרתו של מהר"י ששפורטש מציון הוא: "אבל נראה לי לסבול חרפת אינש לקרותי קטיל קני באגמא בעד הרע הגדול המגיע אם אחזל מלהורות הטעות שראיתי רבים נוטים אחרי טעותיך, והדפסת דעתך זה בדפוס, ולא תהיה הטעות הזו הולכת ומוספת בהמון, הוריתיך הדרך הישרה שתבור ללא תהי ח"ו לכוזב ואטלולא בפני כל יודעי ספר, ועלי ועל דיבותי מוטל אשמת המוסר".

אמנם בתשובה אחרת (שם, סי' ט) שכתב אליו הגר"י ששפורטש, בה מבקשו שאל יפקפק בפסק הלכה פסוק בענין ירושה, רק יענה דעתו הרמה בפניו "כדי להדריכני בדרך האמת", כותב הוא בסיום: "והן אמת כי כל מה שכתבתי בזה הוא להג הרבה ויגיע בשר לפי שהוא פשוט כביעתא דכותחא ולא לכית לא דכותחא הוא, כי בקיאות סופרים וספרים בשקידת כ"ת וידיע לך דיני הצדק ואל תפקפק בו שאתה ניתן מקום לשמעין בן ננס לפקפק בדיעת כ"ת, וכל זה שאמרת ניתן ליכתב לפני מלכי - מאן מלכי רבנן..."

פלוגתא אחרת פרצה בשנת ת"י"ב, בין רבינו שאול לחברו הגאון החכם הגדול רבי מנשה בן ישראל זצ"ל. ואמנם אף דעבדי רבנן שלמה בניניהו, מני אז גמר רבי מנשה בן ישראל בלבו להרחיק נדוד מהעיר הזאת, להיות רוח אחרת עמו לבקש לו מנוח אשר יטב לו, וגם כי דחיקא ליה מילתא, אף שהיה עוסק תמיד בהדפסת ספריו והגהותיהם. (רבי מנשה בן ישראל יסד בשנת שפ"ו את בית הדפוס העברי הראשון באמשטרדם, שהודות לו יצא שמה של העיר כמרכז הדפסת ספרי קודש. מכל ארצות הגולה פנו אליה גדולי הדור ומחברי ספרים להדפיס שם את ספריהם, כי מדפיסי אמשטרדם נתפרסמו כאומנים ובקאים במלאכתם, והספרים הצטיינו בהדרגה, יפים ודיוקים. ו"אלמלא הם כבר נשתכחה התורה מ"ישראל" - המליצו עליהם חכמי הדורות).

אחרית ימיו:

בערוב ימיו, קרה לו מקרה כואב ומעצב ביותר אשר מירר לו נוראות ברוך שארית חייו. היה זה כשתלמידו הפילוסוף המשומד ברוך ספינוזה ימ"ש יצא לתרבות רעה, לאחר שהציק ונפגע. רבינו אשר ספינוזה בצל כפיו והדריכו בנתיבי התורה והחכמה, וגם תלה בו תקוה ומשוש לעת זקנתו, שיאיר פני תבל בתורתו, וכי יהיה למופת לרבים ביראה ובחכמה, ניסה תחילה לקרבו ולהשיבו לדרכי התורה והאמונה. אך בראותו כי פנה עורף, והקדיח ובשיליו בריש גלי, ואף מבקש להפוך את הקערה על פיה, לחטטא את הרבים ולקעקע את חומת הדת והיחידות, גברה בו מדת הדיון ולבש גאות האמת כמדו, והבדילו - הוא ובית דינו - מתוך קהל ישראל. ויבוס וי מנחם אב שנת תט"ז, הוכרו עליו חרם נורא, כשמעל הבימה קראו לפני כל הקהל, את הדברים האלה: "בגזירות עירין ובגממור קדושיך אנו מחרימים, מנדים, מקללים ומאריים את ברוך די איספינוזה, בהסכמת השי"ת והקהל הקדוש הזה, לפני ספרי התורה הקדושה ותרי"ג מצוות הכתובים בה, בחרם שהחריים יהושע בן נון את יריחו, בקללה שקילא אלישע הנביא את הנערים, ובכל האלות הכתובות בספר התורה הזה, ארור יהיה ביום, ארור יהיה בלילה, ארור יהיה בשכבו וארור בקומו, ארור בצאתו וארור בבואו, לא יאבה ה' סלוח לו כי יעשו וכו', והננו מזהירים ומזהירים, כי איש מכם לא יתורעע עמו ולא ידבר עמו, בין מתוך פיהו, בין מתוך כתבו, לא יעממו בארבע אמותיו ולא תבואו בצל קורתו ולא תקראו בספר מספריו, שיחבר או יכתוב..." (מבוא בידור דעה, בלוגריי תרצ"ג, גדולי ישראל, מבוא עמ' סא).

מני אז והלאה לא ידע שלוח בנפשו, והתאבל על נפש תלמידו וימאן להתנחם על השבר שפקדו, עד יומו האחרון עלי חלד, כשתבקש לשיבה של מעלה ביום כ"ד שבט שנת ת"כ לפ"ק.

גופו הסחור הוטמן בביה"ח הישן דק"ק ספרדים באמשטרדם. כנסתלחש עשו לו כבוד גדול, ובין השאר אמרו עליו גדולי הדור בהספד, שנפשו באמת תוכל להתפאר לפני יוצרה: "איכן לא נשאתי פנים גם לבר רוחי ולחמוד עיני..."

ברכתו אשר השאיר אחריו הלא היא טמונה גנוזה בספרו הנזכר 'גבעת שאול', אשר הוא אפס מעט מהמון דרשותיו, וכפי שהגאון הרבה היבאר הגולה" זצ"ל בספרו על אה"ע (סי' טו) מעתיר שיהיה יזכר שיש לאור בדפוס עם שאר חסידיו כי רבים חמם... וכה העיד חתנו ותלמידו הגדול הג"ר יאשיהו פארדו זצ"ל, בשיר תהלה שערך לרגל הופעת ספר זה: **"מב אהגה יומם ואף לילה, כי הוא בכל דבר מאד נעלה, מתוק לחכי הוא כמו דבש, קטיר בכמות רב באהבה"**.

נוסף עליו, חיבר רבינו עוד הרבה ספרים בלשון ספרדית, ביניהם: **'ארבעה מטיבי לכת'** - ארבע דרשות ארוכות; **'עשרת הדברים'**; **'שארית הנפש'**; **'תורת משה אמת'** בענין השגחת ה' על עמו; וחיבור שלם שבו נקבצו ובאו מאות שאלות ותשובות שייחיו למאורות לכל הולך במחשכי הספק בענינים שונים אשר נשאל מבני עמנו, וגם מן הכתבי אשר לא אחינו הוא" - כעדותם של תלמידיו בהקדמה האמורה. כל אלה ועוד הרבה שנשארו בכתובים, ואשר מצפים אנו עדיין לאורם. **זי"ע"א**

נערך ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס, ורקולין נ"י.

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות הלואה ופריעת חוב (ב)

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלִי ספר

עוד הביא לכך את דברי המדרש **שמואל** (פרק קטין תורה שם) שביאר למה מדה זו נמנית בין המצוות דברים שהתורה נקטת בהם, "כי מי שאינו עושה כן, רק גונב מאחרים ואומרם על שמו, זה בודאי שלא יקנה קנין תורה, אמנם כאשר לעולם יאמר דבר בשם ואומר, אז יוכרח זה הוא הצעלול לחפש בתורה שום דבר לומר גם כן משם עצמו, וזהו שבה שישתלם להשלים את עצמו ולקנות קנין בתורה." וענינו ער.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היצאת הגליזן לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>ה'רה"ח ר' חיים זאב (וואלאף) גראטס הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תתי' עב"ג הב"ח כמר יוסף גרינבוים הי"ו בן מחו' ה'רה"ח ר' דוד גרינבוים הי"ו – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים החקיים בע"ה ביום ט' הבע"ט באלול "שער אברהם"</p>	<p>ה'רה"ח ר' פסח צבי וועבער הי"ו לרגל שמחת הכנס כנו היקר כמר משה דוד נרו יאיר לעול התורה והמשפחה במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לתורה והקדוש ביהמ"ד "זכרון בנימין"</p>	<p>ה'רה"ח ר' יהושע וידבסקי הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר אפרים שמואל אהרן בל נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ה'רה"ח ר' חיים זאב (וואלאף) גראטס הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תתי' עב"ג הב"ח כמר יוסף גרינבוים הי"ו בן מחו' ה'רה"ח ר' דוד גרינבוים הי"ו – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים החקיים בע"ה ביום ט' הבע"ט באלול "שער אברהם"</p>
<p>ה'רה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ הי"ו לרגל השמחה השריר' במעונו בנישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר יצחק אייזיק צבי נ"ו בן מחותנו ה'רה"ח ר' אברהם שלמה גרינפעלד הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ה'רה"ח ר' פסח צבי וועבער הי"ו לרגל שמחת הכנס כנו היקר כמר משה דוד נרו יאיר לעול התורה והמשפחה במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לתורה והקדוש ביהמ"ד "זכרון בנימין"</p>	<p>ה'רה"ח ר' יהושע וידבסקי הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר אפרים שמואל אהרן בל נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ה'רה"ח ר' חיים זאב (וואלאף) גראטס הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תתי' עב"ג הב"ח כמר יוסף גרינבוים הי"ו בן מחו' ה'רה"ח ר' דוד גרינבוים הי"ו – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים החקיים בע"ה ביום ט' הבע"ט באלול "שער אברהם"</p>
<p>ה'רה"ח ר' חיים זאב (וואלאף) גראטס הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תתי' עב"ג הב"ח כמר יוסף גרינבוים הי"ו בן מחו' ה'רה"ח ר' דוד גרינבוים הי"ו – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים החקיים בע"ה ביום ט' הבע"ט באלול "שער אברהם"</p>	<p>ה'רה"ח ר' פסח צבי וועבער הי"ו לרגל שמחת הכנס כנו היקר כמר משה דוד נרו יאיר לעול התורה והמשפחה במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לתורה והקדוש ביהמ"ד "זכרון בנימין"</p>	<p>ה'רה"ח ר' יהושע וידבסקי הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תתי' עב"ג החתן היקר כמר אפרים שמואל אהרן בל נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ה'רה"ח ר' חיים זאב (וואלאף) גראטס הי"ו לרגל שמחת איירוס בתו תתי' עב"ג הב"ח כמר יוסף גרינבוים הי"ו בן מחו' ה'רה"ח ר' דוד גרינבוים הי"ו – ירושתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים החקיים בע"ה ביום ט' הבע"ט באלול "שער אברהם"</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת תצוה - "שבת זכור"
י"ב אדר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תק"ס

דל"ח	מו"ש	ר"ת
18:06	19:15	19:38
17:27	18:34	18:56
17:33	18:42	19:02
17:54	18:59	19:26
17:22	18:28	18:54
18:03	19:14	19:38
18:17	19:24	19:52
17:50	18:59	19:25

תורת של ראשונים

"בתית' רומז על שני המקדשים; 'למאור' - בית שלישי"

בתית' למאור (כ.ו. ב.) "ובמדרש: 'בתית' זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה, מקדש שני ת"כ שנה, והמדרש הזה ירמזו לשני מקדשים, והיה ראוי לרמזו גם השלישי העתיד. אבל יתכן לומר, כי המדרש הזה אפשר שירמזו על המקדשים שהיה זמנם קצוב, ולפי ששניהם עתידים ליחרב ולהיותם מרמס, לכך נאמר הרמז בשניהם בלשון 'בתית', שהוא לשון כתישה ומרמס, אבל הבית השלישי העתיד, אע"פ שלא בא בחשבון, לפי שאין זמנו קצוב, הנה נרמז במלת 'למאור', והוא כלשון (ישעי' מ, א): 'קומי אורי כי בא אורך', והוא הבטחה בבית השלישי בחזרת השכינה, והוא שאמר דוד ע"ה (תהלים כו, א): 'ח' אורי וישעי', ואמר עוד (שם קה, כו): 'א-ל ה' יואר לנו', ולפי שאין זמן לעמידת בנינו, אבל הוא עומד לעד לעולם, לכך אמר 'למעלות נר תמיד', כלומר, כי מעלתו תמידית ושוב אינה פוסקת". רבינו בחיי תלדות יצחק

"ומלאת" - על ידי פיתוח

ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים וגו' (כה, יז). "ומלאת" - שיהא בו פיתוח של שם השבט, ושהמשכנת תהא כמדת האבן, ולא יהיה שם מקום ריק. ואם ישאל אדם: הלא שם 'ראובן' גדול משם 'גד'. אפשר בפיתוח להוסיף ולמלא את החסר בשם קטן, כמו 'גד' דך', שהוא בן שתי אותיות.

ראובן (ע"י יואב ע"ה: פלוגת האמוראים בענין שאר האותיות שהיו חקוקות על האבנים. ולכ"י סידורן - וידוע ש' הראשונים בזה. וע"י חוקני בזה, בא ובכ"י ר"א בן הרמב"ם כאן)

"כליל תבלת" - לזכרון

ועשית את מעיל האפור כליל תבלת (כה, לא). "נראה בעיני, לפי שהוא - המעיל - נראה תחת האפור והחשן שבאים לזכרון (פסוק כט), וגם התבלת שדומה לרקיע הרי הוא לזכרון, כמו שאמרו רבותינו (מנחות מג): 'אצל תבלת שבציצית, שהתבלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד, לפיכך הוא תבלת כולו ולא ארגמן ולא תולעת השני'". רשב"ם

הקטורת - חותם וקישור הכל

ועשית מזבחה מקטרת קטורת וגו' (ל, א). "התם מלאכת המשכן במזבחה הקטורת, לפי שהוא הכלי היותר נבחר וזולת הארון שצוה בראשונה. לפי שהוא מכפר (ע"י תנחומא בפרשתנו אות טו) ומעשיר (ע"י יואב כו.) ומשמש (ע"י תנחומא שם), כאמרו (משלי כו, ט): 'שמן וקטורת ישמח לב'. ותחת המזבחה סוף המעשה, כי תכלית עשיית המשכן הוא לכפר על מעשה העגל, והתורה היא מכפרת, והקטורת הוא עוצר המגפה ומסלק הרון אף מישראל (תנחומא שם). וזכר ידעת מאמרו ז"ל (ברכות יב.) הכל הולך אחר ההתם, ולכן התם כל דברי המשכן במזבחה הקטורת, לפי שהוא מקשר כל דברי המשכן, ומקשר הדברים התחתונים בעליונים והעליונים בתחתונים. ולכן נקרא 'קטורת' - לשון קישור, כמו (דניאל ה, יב) 'שרי קטרי', לפי שמקשר כל הדברים ומחברם. ולכן אמר (פסוק ו): 'צנתת אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות אשר אועד לך שמה'.

יצוה להקטירו בבקר ובערב, כדי לסלק מדת הדין של לילה ומדת הדין של בין הערבים. ולהורות יותר על מעלתו, אמר (פסוק י): 'זכר אהרן על קרנותיו אחת בשנה', שזה היה ביוה"כ, להורות שכפרת ישראל של יוה"כ תלויה בה, וזהו: 'אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם'. וזוהי הטעם בעצמו **אנו אומרים הקטורת בכל יום ויום בבקר ובערב אחר כל התפלה, לפי שהקטורת היא חותם הכל וקישור הכל. וחותם התפלה היא הקטורת, שמקשר כל התפלה ועושה ממנה עטרה וקישור כתר לקונו יתברך**". צדור המור

לקח טוב

"חדר קבלוה בימי אחשוורוש"

אלה, שמוג טבעם שואפים לפעמים לנמות רוחות אחרות, ולמרות טבעם זה מתגברים לשמוע בקול אביהם, אין ספק שזכאים הם למדה יתירה של הערכה מיוחדת. אף על פי כן אין בזה מספיק להרגיע את סערת הרוחות המתחוללת בלב הנעלבים, וחרף מנה יתירה של הערכה עדיין חשים הם תחושה קשה של "קיפוח".

אולם האב המסור מוצא תרופה לנפשו. כשמגדיל את ההערכה על נדחגם הטוב, הוא לא נותן מנה יתירה בלבד. ממציא הוא רעיון גאוני, שבעצם יש בו הגיון של אמת. אלה שמטבעם לא טובים, ולפעמים חוטאים ומקלקלים, ועם כל זה

אב לבנים מרובים מודע לכך שאין האחד דומה לחבירו, וכשם שאין פרצופיהם שוות כך אין דעותיהם שוות. אך לא על דמיון ושוני אנו עוסקים, כי אם בטבעים. בדרך כלל ייחלקו לשנים, אלה שמטבעם ישרים, טובים ונעימי לבת, ואלה שמתולדתם לא זכו לתכונות נהמדות, כי אם טבע עקש ופתלתל להם, ובהליכותיהם נמצאות הוות ומרמה.

גם אם יודע האב ומבין לנפשו של כל אחד מבניו, הרי שאיננו יכול לקבוע חוקים נפרדים לכל אחד ואחד מהם, כי אם חוק אחד שוה. מה שאסור לאחד אסור לכולם, ומה שזה חייב, חייבים כל זולתו עמו. אי אפשר אחרת. חוק פירושו חקיקה, גזירה, וכל ענינו הוא להיות חותך וחד משמעי, שכולם יבינוהו ולא יטעו בו. אם ישנתה דינו ומשפטו של כל אחד ואחד לפי טבעו ותכונותיו, כבר אבד טעמו וענינו של החוק, כי אז אין כאן לא גזירה ולא חקיקה, מאחר שמשנתנים פניה ככרום.

מערכת חוקים היא צורך חיוני, שזקוק לה כל הבית, ובלעדיה לא יוכל לתפקד ולהתקיים כראוי. כדי שינוהל הבית באופן עקבי ומסודר, מן ההכרח שתיבנה מערכת שלומה של חוקים הקובעים כלל הפעולות שצפוי מכל אחד, וכלל המעשים אשר לא ייעשו על ידי אף אחד מהם, וככה יצוה האב את בניו לשמור את דרך הישר והטוב. אין ברירה אחרת אלא שיהיו החוקים שייכים אל כל אחד באותה מדה.

אך מובן מאליו שמערכת כזאת מפלה בין שני החלקים השונים מטבעם כאמור. מאחר שהחוקים מכוננים את האדם לכל מה שטוב וישר, הרי שבנקל ישמרו אותם אלה הבנים שמטבעם וממולדתם אינם שואפים אלא לטוב. מאידך, זולתם, שמתכונות נפשם שואפים הם לענינים שלא דוקא מובילים אל הטוב והישר, נסערים המה וטענה גדולה ואף צודקת בפיהם: למה ניגרע להיות חייבים בשמירת מערכת חוקים הבנויה שלא לפי מצבנו ומזגנו אנו.

אבא שמבין, אף אם איננו משנה את החוקים, בכל זאת יודע שאמת בפי המתלוננים, ומנסה לפצות אותם כמדת ההערכה שמראה להם. זאת אומרת, גם אם כל אחד ואחד זוכה להערכה ולשכר טוב על התנהגות למצופה, הרי שבנים

אותיות מהכימות

מכלן מודעא רבא לאורייתא... אעפ"י הדר קבלוה בימי אחשוורוש (שבת פח.). היינו שבזמן מתן תורה כפה עליהם ההר כנגיט. הלצון בזה, שנתבטלה כל תאוות הגשמות ופסק יס"ח ולא היה להם תשוקה אחרת רק לעבוד הסי"ח, ולכן בניקל היה להם לקבל התוס"ק. משא"כ אח"כ שהיה להם יס"ח, יכולים לומר אדעתא דהכי לא קבלו, שהיה לנו יס"ח המזכירנו לעבור על דברי התוס"ק...

משא"כ בימי אחשוורוש, שגלו חוקי הגם אחר חטאם (וכאם מגילה יב.), וניתקן חטאם בנחיתת תשובה מהבה, שאלדכנה נעשה מחטאים שלם זכיות, ואם כן אדרבה מהי"ח הגיע מהחטא להם סיוע לז"ר טוב שזכו לתשובה מהבה. ובאמת תכלית זה נכבד ה"ח"ל, וכמו שזמנו בלכרם א"ע"ה עשה מיל"ל י"ח טוב, ובמאז"ל (יוסלמי ס"פ דברכות) ע"פ "ומלאת את לבבו נאמן לפניך". ולכן אח"כ קבלו התורה מחבק, ובעלת טענת מודעא...

מתחרטים ושבים להתגבר על טבעם לעשות הישר והטוב, לא רק שיקבלו מדה מרובה של הערכה, אלא שיקבלו שכר לא רק על הישר והטוב, כי אם גם על כל העוול אשר בכפם והאון אשר בידם. וכל כך למה? כי רעתם זו גרמה להם להגיע למעלות רמות ונשגבות אלו, ובלעדיה לא היה בהתנהגותם משום חידוש כל עיקר. וכזה נהה רוח הבנים ונעלמה מהם תחושת הקיפות, כי מעתה שבעי רצון היו.

בימי אחשוורוש נוכחו ישראל לדעת, כי היצר הרע אשר בקרבם הוא לא מהוה מניעה ממרידה בלבד, אלא אדרבה, עלול הוא לשמש גורם גדול ואף עיקרי בזכויות והשגות נפלאות, ומעתה קבלו באהבה את התורה.

אמרות טהורות

"תורה וגדולה במקום אחד"

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגוי' (כז. כ). "הנה, כתיב (בדברים לא, יט) 'כתבו לכם את השירה הזאת וגו' שימה בפיחם, רומז, כי האפיקורסים ואומרים אשר על ידי לימוד התורה ודרכי ה' יחסר להם והפרנסה מועטה. על כן רמזה לנו התורה, אשר הגם ש'כתבו לכם את השירה הזאת' – רומז לתורה – עם כל זה 'שימה בפיחם' שלא יחסר להם להם ויהיה להם מזון ומחיה למלאות פיהם.

וזהו: 'אתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך', רומז, שתאמר להם שילמדו את התורה, הרמז בתיבת 'שמן זית זך', כידוע אשר שמן מרמז להכמה (ע"פ מנחת פנה: 'תקיע אלפא לשמן'), ואם תחשובו אשר על ידי לימוד התורה יחסר לכם להם, על זה הבטיח לנו הכתוב: 'ואתה תצוה את בני ישראל שימה בפיחם' – רמז, כי תצוה את בני ישראל שימה בפיחם, ואלו רומזות התורה הקדושה באמרה: 'אתה תצוה את בני ישראל' – תצוה מלשון צוואה – רצ"ל, תחבר עצמך עם בני ישראל הקטנים מן, ולא תאמר שעל ידי זה לא תתחכם בתורה כל כך, כי אדרבא: יתקור אליך שמן זית זך, רצ"ל, שעל דם יפתחו לך שכליות חדשים בתורה הנרמז בשמן זית זך (מה שמן מאיר לעולם כך התורה). ראה אותה חק' ע"פ דברי ג, ו, ותעלה למעלה למעלה בתורה

על האדם הנרמז ללמוד עם הקטנים ממנו

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגוי' להעלות נר תמיד (כז. כ). "הנה, לפעמים האדם מונע עצמו מללמוד עם הקטנים ממנו, שמדמה בדעתו שבאם יעסק בתורה לבדו יתחכם יותר ויותר, ובאמת לא כן הוא, כמאמר רז"ל (תענית ג) 'זמלמלמדי יותר מכולם'. ולזה רומזת התורה הקדושה באמרה: 'אתה תצוה את בני ישראל' – תצוה מלשון צוואה – רצ"ל, תחבר עצמך עם בני ישראל הקטנים מן, ולא תאמר שעל ידי זה לא תתחכם בתורה כל כך, כי אדרבא: יתקור אליך שמן זית זך, רצ"ל, שעל דם יפתחו לך שכליות חדשים בתורה הנרמז בשמן זית זך (מה שמן מאיר לעולם כך התורה). ראה אותה חק' ע"פ דברי ג, ו, ותעלה למעלה למעלה בתורה

אמירה נעימה

ויקחו אליך שמן זית זך וגוי' להעלות נר תמיד (כז. כ). ובמדרש (ילק"ש רמז שעה): "ויקחו אליך שמן זית – ולא שמן אנונים ולא שמן צנונות אלא בשמן זית, שהוא אורה לעולם". ופירש ב"ז רענן' ששמן זית הוא מחכים (הוריות יג) והוא אורה לעולם. ע"כ.

ולאורה תמורה, הלא שמן זית הוא צלול מכל השמנים, כמבואר בגמרא (שבת כג). ובגלל זה בלבד ראוי להדליק בו לפני מלך הכבוד ית"ש, ולמה אם כן צריך המעם מפני שהוא מחכים.

ויבאר על פי מה דאיתא (תמיד כט): שלא היו נוטלים

עצים למערכה מאילנות שנושאים פירות, משום יישוב

ארץ ישראל, כדי שיהיו הפירות לאכול, ע"ש. ולפי זה קשה,

מאחר ששמן זית מחכים את האוכל, היה לו לחום שלא

ידליק בו את המנורה כי אם בשמן אנונים וצנונות וכדו'

שאנו מחכים. ועל כך מותרין שהיו הנוטלים, כיון ששמן

זית מחכים, וידוע שהמנורה בסגולתה להחכים, כמ"ש (כ"ב

כה) 'הרועה שיהכים ידרים', וכן הרגיל בנר של מצוה יהיו

לו בנינים תלמידי חכמים (שבת כג). ומכל שכן אור מנורת בית

המקדש, לפיכך מצוה להדליק דוקא בשמן זית המחכים,

"להמשיך שפע למחכים באור תורה שיצליחו".

הוא שאמר לו הקב"ה למשה: "ויקחו אליך שמן זית זך"

– ולא שמן אנונים וכדומה, כדי להעלות נר של חכמה

תמיד אצל התלמידי חכמים שיאירו במאור התורה.

תורת משה להחית' זצ"ל

ועשיית בגדי קדש לאחר אחיך לכבוד ולתפארת. ואתה

תרב אל כל חכמי לב וגוי' ועשו בגדי אהרן לקדשו

לכהנו לו (כז. ב-ג).

למשה רבינו ע"ה נאמר שיעשה את בגדי הקדש

"לכבוד ולתפארת", כי לרוב דבקו במחשבות קדושות

בכוונות ובציוריו שמות, היו צריכים להזהירו שיקדש גם כן

על יופי המלאכה שהוא "לכבוד ולתפארת", אבל בשאר

האנשים, חכמי לב, המתמחים בעשיית המלאכה ביופי

ובחידוש, שיש להושיף פן יתנו דעתם יותר מדי על היופי

וישכחו מלכוני הכוונה הראויה בבגדי קדש אלו, לפיכך

הזהיר עליהם: "אתה תדבר אל כל חכמי לב וגוי' ועשו את

ועבודתה, וזהו 'להעלות נר תמיד', רצ"ל, תוכל להעלות את נשמתך הנקראת נר – כמ"ש (משלי כ, כז): 'נר ה' נשמות אדם' – תמיד למעלה למעלה ממדרגות המדרגות".

אמרי יוסף

"יהיה פי ראשו בתוכו" – שלא ידבר מוולתו

ויהיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו כסב (כז. לב). ידוע שהמעייל מכפר על לשון הרע (ובזה פת). והנה, אין לדבר משום אדם שבעולם, וכמו שאמרו חז"ל (ערכין טז): "לעולם אל יספר אדם במובתו של חברו שמתוך מובתו בא לידי רעתו" (וע"י באורך באלף חק כאן).

וזהו: "יהיה פי ראשו בתוכו", דהיינו שלא ידבר רק ממנו בעצמו ולא מוולתו – "שפה יהיה לפיו כסב", אך פרי תבואה

עיקר התשובה הוא בימי הבחרות

את הכבש האחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (כז. לב). "את הכבש" רומז על כבישת העין, כדאיתא בגמרא (ר"ה יז): "בית הלל אומרים, 'זרב חסד' – מטה כלפי חסד, היכי עבדי, רבי אליעזר אומר כובשו – 'כובש את כל המאנים של וכות ומכריעין את הענות' (ר"ה יז), וזאת על ידי תשובה, שעל ידה כובש הקב"ה את עונותיו של האדם. ורמז הכתוב: "את הכבש האחד תעשה בבוקר" – התשובה הנבחרת היא בימי שחרותו ובחרותו של האדם, וכדאיתא בזה"ק (ח"י פא): על הפסוק (ויקרא יב, לב) 'מפני שיבה תקום', שלפני שינוי האדם לימי השיבה יקום ויתעורר לתשובה.

"ואת הכבש השני תעשה בין הערבים", מרמז, שאם לא שב בבחרותו לא יאמר ח"ו נואש לנפשו, אלא ישוב 'בין הערבים' – היינו גם כאשר השיבה נזרקה בו, וה' מקבל תשובת עמו ישראל באהבה בכל עת, וזהו שאמר אה"כ (פסוק מא): "ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבוקר ונכנסה בתעשה לו", היינו שהקב"ה יקבלה כאילו היתה התשובה הנבחרת של הבוקר.

ב"ק מין אדמור' מהר"ש מבבלא ז"ע (מבא בלק"ט אפר קודש/ מהר"ה תשס"ז)

בגדי אהרן לקדשו לכהנו לו – לא הוצרך להזהירם שיעשו לכבוד ולתפארת, אלא "לקדשו לכהנו לו", שלא ישכחו הכוונות הקדושות בשעת מלאכתם.

ואלה הבגדים אשר יעשו וגו' ועשו בגדי קדש וגו' לכהנו לו. וזה יקחו את הזהב ואת התכלת וגו' ואת השש (כז. ד-ה). ידוע (מנחת כז). שבגדי הכהונה היו עשויים שעטנז, ורשאים היו ללבשם בעת העבודה, מטעם דעשה דוחה לא תעשה. והנה, הגם שהז"ל אמרו (פסוק כג): לעולם יעסקו אדם בתורה ובמצות שלא לשמו וכדו', אבל במקום שעשה דוחה לא תעשה פשוטא שצריך לקיים את העשה רק לשמה, דבלאו הכי אין העשה דוחה את הלא תעשה (ע"י שירת יואל' לך שלמה אה"כ סי' קצא).

הוא אשר דיבר הכתוב: "ועשו בגדי קדש וגו' לכהנו לו" – לי לשמו, דייקא (כמו בפירוש בר"ם תרומה), ומפני המעם למזה צריך דוקא לשמה, יען כי 'זהם יקחו את התכלת ואת השש' וגו' – שהוא שעטנז, כאמור, והזהיר לזכורו הוא רק משום 'עשה דוחה לא תעשה' ולכן צריך שיהא לשמה דוקא.

פנינים יקרים בשם הגד' נתן אדלר זצ"ל

ועשיית מוזהב מקטר קטרת עצי שטים תעשה אותו (ה, א). כבר הקשו הראשונים מה נשתנה מוזהב הקטורת, שלא נצטוו משה על עשייתו רק לבסוף לאחר כלות פרשת כל

הכלים, הבגדים וימי המילואים.

ונראה שרמז לנו הכתוב בואת כי אכן שונה הוא מוזהב

הקטרת מכל שאר הדברים המנויים למעלה, כי כל

הצווים עד הנה הם לעיכוּבא ואי אפשר בלעד, כמו

הארון, שאם אין ארון אין מניחים הלוחות; אם אין מוזהב

ההיצוץ אין מקריבין קרבנות, ובלא בגדים אין הכהן רשאי

לעבוד; בלא מנורה אין מוליקין הנרות, ובלא שלחן אין

מניחין להם הפנים.

אבל מוזהב הקטורת אינו אלא למצוה, ולא לעיכוּבא,

דקיי"ל שהקטרת נקטרת אף אם אין מוזהב, כדאמרינן

בגמרא (ובזה שם): "מוזהב שנעקר מקטרתו קטרת במקומו",

ואין המוזהב אלא למצוה. לפיכך כתבה הכתוב לאחר

שהשלים כל דיני הכלים והבגדים המוכרחים להשראת

השכינה במקדש, להורות שיכולים להקטיר קטרת גם על

מקום המוזהב, ואין המוזהב אלא למצוה.

משך הכמה

יתרון דעת

משנכנס אדר מרבין בשמחה (ג)
בסוד השמחה / טעם תלית מורעות
"משנכנס אדר" על הכתלים, ועוד

כשם משנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. וקשה דהז"ל בקיצור 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', דלמה הוצרך להקדים ענין אב. וכפי הפשט יש לומר שקדם ענין אב, לרמז שכשם משנכנס אב ממעטין בשמחה ומעט מעט יתרבה האבילות עד יום תשיעי, ויום תשיעי חמור ככולם, שמוטל עליו חמשה עינוים, כך דומה בדומה משנכנס אדר מרבין בשמחה, אמנם גדל השמחה ביום י"ד וט"ו.

אמנם נראה עוד לפרש כדחז"ל (עי' נדרים פא). שנחבר הבית על עוהב תורת השם, וידוע שבימי אסתר קיימו התורה ברצון, כדרשת חז"ל (שבת פח). קיימו וקבלו – קיימו מה שכבר קבלו, ולכן דומה בדומה בשקול אחד, כפי גודל הצרה שצריך לדאוג בתשעה באב שנחבר הבית על עזיבת התורה, כך יהיה השמחה גדולה בפורים על קבלת התורה ולרמז לזה קדם לומר כשם משנכנס אב וד"ק.

וגא פשרא על מגילת אסתר – לבעל

השפט מוסר' דצ"ל (נאורה ושמחה).

איתא במשנה (מגילה ב): מגילה נקראת ב"א ב"ב ב"ג וכו'. י"ג זמן קהלה לכל הוא (גמ' שם). דהיינו שמתגלה אור הגדול י"ג מכלין דרמי. כי י"ג פעמים חס"ד גימטריא תענית' עם אותיות הכולל (–תתקל"ו). וכשחל ו"ג בשבת, שאין מתעניין בו, נפתח האור על ידי י"ב לחמים אשר על השלחן, כי י"ב פעמים לח"ם גימטריא גם כן תתקל"ו כנ"ל, וזה גם כן מספר מרדכי' אסתר' עם הכולל, שהם המשיכו החסידים ונרמזו בשמותם. והוא גם כן מספר שבת' זכור' עם הכולל, כי בשבת שלפני הפורים נפתח תמיד האור הזה להופיע עד י"ד וט"ו שהם ימי משתה ושמחה ובהם קורין את המגלה.

ועוד יש לומר בפירוש המשנה, כי 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' (תענית כט). ומתחיל להופיע אור מרדכי. לכן אמרו מגילה נקראת באחד עשר, פירוש שהאור נגלה כל אחד עשר יום מר"ח עד יום אחד עשר שיוצא בבהירות ורשאי לקרות בו המגלה לבני כפרים.

עבודת ישראל (לפר' זכור)

הדביקו על כותל ביתו בראש חודש אדר 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', וכן הוא המנהג אצל הצדיקים. מנהגי בעל ה'קול אריה' (סי' קה)

מעולם תמחית תמיהה גדולה, מזהיך רמז ונובע מנהג ישראל הקדושים בכל עיר ועיר מדינה ומדינה, גם אצל הצדיקים והחסידים, כשאר ראש חודש אדר מדבק על הכתלים בביתם ובבתי בנותי מדרשות ויירות, ונכתב עליהן 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', ודייקא על הכותל מערבי ולצד הפתח, הלא דבר הוא ומסתמא יש טעם לדבר זה, אמת שר"ל אמרו בננוט (גמ' שם) כשם משנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ע"ש, אבל לכתוב תיבות אלו על נייר ולדבק בכותל ולנגד הפתח דייקא אין שום רמז לזה מגמרא הנ"ל.

אבל נקדש' נקדשין לי עניין, וכל מנהג ישראל הקדושים לא לחנם חוקק. כמ"ש הרמ"א ז"ל (א"ח סי' תרצ"ו ע"ש), והנה מצאתי ב'שערי תשובה' (סי' תרצה סק"א) שכתב בשם ספר 'מור וקציעה' (להבי"ץ) שאין צריך להזהר ולעשות בסעודת פורים זכר לאבילות ירושלים וכו', ע"ש. והנה מבואר בשער' א"ח (סי' תקס"א) לעשות בבתי זכר לחורבן ובנגד הפתח דייקא, ע"ש. ועי' 'בשערי תשובה' (שם סי' שבעשת הסעודה צריכן לעשות זכר לחורבן, ע"ש. ור"ל בגמ' תענית ה"ל אמרו כשם משנכנס אב וכו' כך משנכנס אדר, דהיינו תיכף משעת כניסת אדר ב"ח מרבין בשמחה ומרובה מדה טובה. על כן עובר זה הנהג' לתכונת על הנצירות תיבות אלו דברי רז"ל 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', ומדבק על הכתלים, גם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ודייקא על הכותל מערבי ובנגד הפתח. במקום תוגה שם תהא באותו מקום ובאותו עשה ששון ושמחה ליהודים, ד"ק ונכון הוא ונאמר בו כי טוב וכו'...

זצ"ל אב"ד בילקע (א"ח סי' תרפ)

אשר דרש מני אם מצאתי טעם למנהג העולם שמדביקים

על הפתחים 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. ואם משום כדי

להזכיר את הדין, למה אין מדביקים באלול 'משנכנס אלול

מרבין בתשובה', וכו', ויען כי מנהג ישראל תורה היא, מנהג

בספר 'שפתי צדיקים' בלקוטים, דפי' דכשתחלל בכל חגה

שבשיראל תלמד ליראה את ה' כמו מן התורה, כי התורה

ומנהג ישראל אחד הוא ע"ש. ונראה לי להוסיף תבלין

ד'מנהג' כמספר קטן (מנחת טו"ב) במספר קטן 'תורה'. על כן

בדאי מצוה לשים לב להתבונן בכל מנהג שבשיראל למצוא

בו טעם לשבת, וניתן לדרוש לכל חד לפום שעורין דיליה.

הנראה בעיני על דרך דרוש מוסר להסמיק המנהג הזה,

עמ"ש (ש"ש ז) 'הדרואים נתנו ריה ועל פתחיה כל

נגדים', והוא ע"פ אמרם ז"ל (ביצה טו): הרועה שיתקיימו

בנסיי יטע בון אדר. ופירש בספר 'בני יששכר' (אדר מאמר א

סי' ט-ט). על פי מה שכתב האריז"ל דאדר הוא החוטם שבו

חוש הריח.

המשך

מקרים לבבות אח"י הרחוקים בשיטה מיוחדת במינה: שיורירי יהדות בתקופת הכללית, שמוכיחים את עצמם

הידברות מלב ללב

על מועד

דברי הסניגוריה והפנים השי"ת בדברי המן הרשיע

ויאמר המן למלך אחשורוש: ישנו עם אחד מספר ומספרו בין העמים בכל מדינות מלכותך ונתתיכם שנות מלך עם ואת דתי המלך אינם וימלך אין שנה להניחם (נח, ו). וכתב 'אור החיים' בחלום אדרב בו בכתוב הזה, חציו אמר וחציו הוא תשובת תורתו הקדושה וכו', עיי"ש. והנה, להבין זה, אף שבאמת הכל אמר המן, וכוונתו היה למסירה, אך נצנצה בו רוח הקודש ודבר דיבורים קדושים להמליץ טוב על ישראל, וכמו שראינו ששרתה רוח"ק על בלעם כדי לברך את ישראל, וזהו לגדל חסדו של השי"ת ומאחבתו אשר אהב לעם סגולתו.

והנה בש"ס (מגילה ג:) דרשו בענין מסירתו מן היה מרומז גם כן קטרוג על ישראל לפני מלכו של עולם, כמו 'ישנו עם אחד' - ישנו מן המצות, עיי"ש. ונראה לפי עניות דעתי, שיש גם כן בדיבורים אלו של המן רמז וזכות על ישראל, וכל דבריו שהיה אומר לקטרוג, הכל יש בו ג"כ זכות גדול על ישראל, והשי"ת ברחמי עשה זה ושלח דיבורים כאלו בפיו, והוא באופן זה: המן אמר 'ישנו עם אחד', היינו העם אחד, שהם ישראל, שנבראו כדי לעסוק בתורה, והם בטלים מדברי תורה והם בחינת ישנים, כמו יושב בטל כישן דמי (עיי' מנ"י) שם תפס סק"י, והוא קטרוג גדול ח"ו וכו'... מכל מקום בדברים אלו מרומז גם כן זכות גדול על ישראל, על דרך שאמר א"י (הבעש"ט הקו) זללה"ה: 'אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד' (חגיגה טו, ב), היינו שמכנים אחד, שהוא אלופו של עולם, בתוך לימודו. והוא שמרמו: 'ישנו עם אחד', היינו כששונים לפעמים הוא עם אחד, שלומדים תורה לשמה, מכנים אחד ללימודו וכו'.

גם אמר 'מפורד ומפורד' כו', היינו שישאלו אין היה מרומז זה עם זה, רק חלק לבם, ולכן עתה יאשמו ח"ו. ומרומז גם כן בדבריו סניגוריה וזכות על ישראל, והיינו 'מפורד ומפורד בין העמים', שבין העמים הם מפורדים ואינם מתערבים עם העמים, כי יתערבו בגוים ולימודו מנושאים' (תהלים קו, לה), ולכן מעלה גדולה היא שהם מפורדים בין העמים ואינם מתערבים עמם.

ויתיהם שנות מלך עם ולמלך אין שנה להניחם - הוא מרומז גם כן זכות גדול, כי ידוע שישאלו הם שוים להקב"ה, כי הוא אחד וישאלו הם גם כן אחד, ויבא וישרה באחד. והוא שמרמו בדבריו: '**ולמלך אין שנה**', היינו שאין שום מי שישתוו למלכו של עולם, כי אם ישראל, ולכן צריך '**להניחם**', כדי שיהיה להקב"ה מי להשתות נמצא כל דבריו ח"ו דברי זכות ומליצת טוב על ישראל, וכן יהיה לעולם שיתחפכו כל המקטריגים לסניגורים וימליצו טוב על ישראל בזה ובבא אמן'.

דוגל מחנה אפרים (דרוש פורים)

תשובת ימי הפורים – לנצח

תשובתם היית לנצח ותקוות בכל דור, להודיע שכל קוץ לא יבוש ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך, אור המן אשר ביקש לאבדי ברוך מרדכי היהודי (בסוף ד'שששת יקעב). "כי המן ועמלק היו רשעים להרע לכל הדורות, כמו שראינו שגור לאבד כל היהודים מכל הדורות, ובכל דור חייב אדם לראות כאלו גור על זה הדור, כמו שאומרים: 'אור המן אשר ביקש לאבדי' דייקא. ולעומת זה היה מרדכי הצדיק יסוד עולם לכל הדורות. כמו שכתוב (ו, א): 'דבור שלום לכל זרעו', שיש צדיק לשעה, ויש צדיק קבוע לדורות. ולפי שהמן הרשע רצה לאבד כל הדורות. נתן לנו הקב"ה ישועה בימים אלו לכל הדורות, כמו שכתוב (חא, כח): 'יחימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור'."

פנינים אחדים יקרים מן עלי אגרת הפורים הזאת

ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עומדת בפתח חדרה ונשאה חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ויגע בראש השרביט (ה, ג).

יש לקדקד באומרו: "שרביט הזהב אשר בידו", כי מובן מאליו שהשרביט הוא ביד המלך, שרביט זה כח; גם פשר אומרו "ותגע בראש השרביט" צריך ביאור, כי למה צריך להזכיר כאן את "ראש השרביט".

אלא המגילה באה ללמדנו מדת הצניעות שהיתה באותה צדיקה, דהנה, השרביט יש לו בית יד, הוא המקום אשר בו מחזיק המלך ואוחז את השרביט, ומקום זה מיוחד רק למלך לאחוז בו, ואדם אחר שמשמש ואוחז בחלק זה, נחשב כמורד ומזלזל בכבוד המלך. וראש השרביט, הוא הקצה השני, אשר אותו מושיט המלך למוחו למי ניתן רשות הדיבור וכדומה. ובא הכתוב לספר גדול רחמי וחסדי המקום ב"ה: "ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עומדת בפתח חדרה ונשאה חן בעיניו", עד כדי כך אשר "ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו", כלומר, הפך את שרביטו, ואת הצד אשר דרכו להחזיק תמיד בידו, הושיט לה, כדי להראות שנשאה חן בעיניו. אמנם הצדיקת אסתר רצתה להראות לו מדת אמתיות הצניעות, ולכן "ותקרב אסתר" ונגשה אל המלך, "ותגע בראש השרביט", בקצה השני, ראש השרביט, אשר הפכו וזה עתה היה בידו, ולא נגעה בבית יד אשר הפך כלפיה כדי להראות לה עד כמה נשאה חן בעיניו.

הנאון ובי ישראל קרעו ז"ל ראב"ק ותרנו - תלמיד הגה"ק בעל הישעמח משה זצ"ל (נפס' בהקדמה לתורת החיים קרט' על הר"ף ושו"ע א"ח, ב"ב תשל"ו). ציינו, שכעין רעיון זה מובא בביקתא משה' בשם הגה"ק ר"ש מאוסטראלי זצ"ל

יתרון דעת

המנעד

אבידתך? השיבו העיור: הן אתה גבנת כספי ממני, שאם לא כך, מנין לך כסום מספרם, עשרים כסף.

כך חרבונו, מתוך שידע בדיק את מידת העץ, אות הוא שהיה באותה עצה של המן, וכדברי חז"ל.

המנין רבי יעקב מדובנא זצ"ל (מובא בס' ידף על דף ע"ג ע"ג מגילה, עמ' קמז)

לעשות אותם ימי משתה ושקמה ומשלוח מנות איש לרעהו (ט, כב).
יש לומר בטעם תקנת מנות 'משלוח מנות איש לרעהו', דהנה, איתא בגמרא (מגילה יב): "שאלו תלמידיו את רשב"י, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה וכו', אמר להם: מפני שהשתחו לצלם (ב"מ בוכדנצר, רש"י). אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר (היאך זכר לטעם). אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים (כלפי חוץ, תחתית ריאה), אף הקב"ה לא עשה עמך אלא לפנים (כדי ליראהו) וכו'.

נמצא שכל אחד מישראל, גם אם לבו היה למקום ולא התכוין לעבדו ע"ז, ועשה כן רק 'לפנים', מכל מקום חשד בחבירו, שמו כוונתו היא באמת לע"ז, כי האדם יראה רק לעיניו וה' יראה ללב, וממילא הוציא את עצמו מכלל 'רעהו', והיה כל דבריו נהר שלא לאכול משחיתת חברו, ולא לשתות מיינו, שמו שחיתתו היא שחיתת מומר לע"ז שהיא נבילה, ויניין יין נסך.

וכשנעשה הסג ונתבטלה הגזירה, הבין כל אחד שכשם שהוא עשה רק 'לפנים' כך גם חבירו לא עשה רק 'לפנים'. וכדי לתקן את העבירה של "לא תשתא את אחיך בלבבך" תקנו לשלוח מנות "איש לרעהו", להראות שכל אחד אוכל ושותה מחבירו, כולל היה לבם לשמים.

הגה"ק מאוסטראלי זצ"ל (משניות כחונה - ב"מ י"א אור תורה השלם - עמ' מט)

הקב"ה נפרע מהעווררים ומושיע את ישראל

מאי מברך, ברוך אתה ה' וכו' הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו וכו' (מגילה כא, ב). "ויש לדקדק, למה קבעו בברכה זו חמשה לשונות הללו: הרב, הדן, הנוקם, המשלם, הנפרע.

וגיל שמפני שאומות העולם באים עלינו לפעמים שלא בטענה כלל, רק בזדון יתן מצה ומריבה; ולפעמים באים בטענה, שאומרים שיש להם דין עלינו, והקב"ה מצלינו מידם בין בזה ובין בזה. וכנגד הראשונה אמר: '**הרב את ריבנו**', וכנגד השנייה אמר: '**הדן את דיננו**'. ולפי שלפעמים העונות גורמות שירעו לנו אויבינו, מכל מקום אחר שסבלנו [עונש] עונותינו, הקב"ה נוקם נקמתנו. ולפי שהמריצים לנו, שני מינים, האחד שהם אויבים מלב ומנפש, ותמיד חורשים עלינו רעות, וכנגדם אמר: '**המשלם גמול לכל אויבי נפשנו**', ואמר לשון 'גמול', כי הוא יתברך מודד להם מדה כנגד מדה, כדי שייכיר כי יד ה' עשתה זאת על אשר הרעו לישראל. והמין השני שהם צוררים לנו, ולא משנאם אותנו, אלא שדרכם להרע תמיד, או שהם מצירים לנו במצות אדוניהם האויבים, וכנגדם אמר: '**הנפרע לנו מצרינו**', כי לא לאלו אינו חושש לשלם להם מדה כנגד מדה, כי לא דעת להם ולא תבונה. ולפי שאין מדרך הטוב לפעול נוק או לשמוע בנוק שום אדם, ואף על פי שהוא רע, דוגמא לדבר: 'ויחזק יתרו על כל חטובתו' (שמות יא, ט), לכן חתם: '**הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם אלה המושעים**', כלומר, כשהקב"ה נפרע מהצרים לישראל, אין התכלית לנקמה, כי אם להושיע את ישראל, כי הנשואים ולדורות הבאים ישמעו ויראו ולא יזידון עוד (דברים יז, ט).

ועוד יש לומר, שלפעמים מלך אחד נפרע מצוררי אוהביו, אבל הצוררים כבר הרגו את אוהביו, נמצא שאין תולעת לאוהביו בנקמה ההיא, אבל הקב"ה אינו עושה כן, אלא נפרע מהצוררים ומושיע את ישראל."

בית יוסף (ל"ח סי' תרצב). קטע זה היה מושמט מאז דפוס ראשון של הב"י, מחמת הצנזר, ובמהדורות החדש למקומה

ורמזו גם כן "משנכנס אדר", ר"ל משנכנס רמז וזכר סגולתו של אדר בקרב ולב עמוק, אז "מרבין בשמחה". דמבואר דהוא עץ הדעת דין גרמא בנזקין של "בעצבון תאכלנה" ו"בעצב תלדי בנים", ובתיקון המעוות מרבין בשמחה' וישמחו ה' במעשיו. גם כי מרבין הוא הדין של נחמדות קומתו (של אדרי"ה) וישמחו ה' וישמעו ה' ויוסף לקח. עכ"פ זאת אומרת שכל מנהג קל שבישראל הוא נשגב מאד נעלה וכל חפצים לא ישוּו בה, גם אם לא נמצא זכר לו בשום ספר. ואדרבה מנהג כזה יש לו מעלה, כמו ששמעתי בשם הגה"ק מהר"ד מבעלזא זצ"ל שאמר, דמנהגי ישראל שאינם עור בכתובים הם במקום תורה שבעל פה, דהנה אמרו ז"ל (גיטין טו): "כי על פי הדברים האלה ברת אתכם בריית" - לא ברת הקב"ה בריית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ, והרי אחרי שגם תורה שבע"פ ניתנה לכתוב, כבר נעשה הכל תורה שבע"פ, ואיה הוא תורה שבע"פ, על כרחך צ"ל שהם מנהגי ישראל שלא נכתבו עור ושרי".

שו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב א"ח סי' לו). יע"ש (עוד

יוצין דבר נפלא, שבעל המאמר ש"משנכנס אדר מרבין בשמחה" - רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת (העניית כט). דהה מגזע דמן הרשע, כמבואר בגמרא (סנהדרין צ: גריסת דה"ק יעקב שם): "מבני בניו של המן לימוד תורה בבני ברק, ומנו רב שמואל בר שילת".

דבר בעתו

מצות ימי הפורים – מדברי קבלה או מדברי סופרים?

במצוות שאינן מן התורה, ישנן כאלו שמוגדרות כמצוות "מדברי סופרים", וזו מה שנתקנו על ידי חכמי ישראל, וישנן שמוגדרות כמצוות "מדברי קבלה", וזו המצוות שמפורשות בדברי נביאים וכתובים, ומצינו שלגבי דברים מסוימים שהן נחשבות כדברי תורה (ראה תענית טו, וועד), וכמו שיתבאר להלן בע"ה.

והנה, אודות מצוות ימי הפורים, שהן: **מקרא מגילה ומשחה ושמה, משלוח מנות ומתנות לאביונים**, ומפורשות במגילת אסתר, שהיא אחד מכתבי הקודש, מצינו מחלוקת בדברי הראשונים והאחרונים, אם הן מוגדרות כמצוות מדברי קבלה, או מצוות מדברי סופרים, ויש אשר צידדו לחלק, שחלק מהן נחשבות כמצוות מדברי סופרים, וחלק כדברי קבלה.

הר"ה ז"ל, בעל **המאור** (מגלה פ"א ד. מדפי הרי"ף) כתב להעיר בענין תענית אסתר, מהא דתניא (ר"ה ט.) "הימים האלה הכתובין במגילת תענית, אסתרין (בהספד ותענית) בין לפנינים בין לאחרין; שבתות וימים טובים, הם אסתרין ולאחרין מותרין. לפיכך הופרש בין זה לזה, הללו דברי תורה ואין ד"ת צריכין חיזוק, הללו דברי סופרים וד"ס צריכין חיזוק", ואם כן היאך מותר להתענות תענית אסתר ביום שלפני י"ד באדר. ומיישב על פי מה שאמרנו (שם) לענין יום שלפני היום שנהרג בו גדליה בן גדליה בן אחיקם, שהיה מותר להתענות בו ביום שובית המקדש היה קיים, הגם שהיה יום לפני יום הכתוב במגילת תענית שלא להתענות בו – בזמן שבימיו ק"ה היה קיים, ואמרנו בטעם הדבר: "גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא, ודברי קבלה כדברי תורה דמי", ואינה צריכה חיזוק, ובזמן כן לענין תענית אסתר – ימי הפורים דברי קבלה הם, כי נכתבו בכתבי הקודש, ודברי קבלה אין צריכין חיזוק לאסור יום שלפניו בתענית (וכ"כ הראש תענית פ"ב סי' כה, מרדכי מגילה סי' תשע; ר"ן סוף א"ר ד"ה). אכן, הד"ץ בסוף פ"ה דתענית (ו) מדפי הרי"ף האריך שלא כדברי הר"ה, וכתב ד"ל מקרי דברי קבלה אלא מה שנאמר על פי נביא: **ומגילת אסתר לא על פי נביא נאמרה**".

והנה בהגדרת 'דברי קבלה' כתב רש"י ז"ל (תענית טז.) "שכל מקום שהנביא מצוה ומודיע ומזהיר את ישראל חשיב דברי קבלה, ובכל מקום שלא צוה הנביא, וזאת כמספר והולך, לכן קרינן להו דברי קבלה". ועל פי זה כתב הגר"ש קלוגר זצ"ל בס' **החמאש שלמה** לחלק בין עשייה לזכירה, ועל פי הענין עשייה הדברים נאמרים במגילת אסתר בלשון ציווי, כמו שנאמר (ט, כב-כ) "ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים וגו'. לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה. כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם וגו' לעשות אותם משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", ומאחר שנאמר בלשון ציווי הן נחשבות דברי קבלה – שהם כדברי תורה, משא"כ לענין קריאת המגילה, הדבר מפורש במגילת אסתר בלשון של ספור דברים, שנאמר (שם, כח) "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור..." (ע"י שו"ת חוות יאיר סי' טו).

בסרא הפוכה מצינו בשו"ת **בנין שלמה** (ה"א סי' נה, וע"ש ח"ב סי' כא) על פי יסודו של **הטורי אבן** (מגלה ד.) שחייבו ימי הפורים נחשבים כדברי קבלה, שהרי "אסתר ברוח הקודש נאמרה" (שם ז), ונמצא שחייבו קריאת המגילה יסודו מרוח הקודש ונביאה, לכן שפיר הוי כמצוה מדברי קבלה. הטורי אבן בהמשך הסוגיא (בהדושי לוף ה: ד"ה חזקה) כתב עוד "ש'אסתר נאמרה לקרות ברוח הקודש ומדברי קבלה, וזה"ש שאר מצות הנוהגין בפורים, שהכל נאמר ברוח"ק ומדברי קבלה הן ודינן כשל תורה". אכן בשו"ת בנין שלמה (שם) כתב שמה שנאמרה ברוח"ק אינה אלא לענין קריאת המגילה, אבל שאר מצוות היום אינן אלא תקנת מרדכי ואסתר ולא נאמרו ברוח"ק.

עוד כתב בטורי אבן, שרק לענין חובת האנשים במצות ימי הפורים דינן כדברי קבלה, אבל לענין חובת האנשים שהיא מחמת "אף זה הוי באותו הנס", יתכן שהיתה תקנה דרבנן כשלעצמה, ודינה כמצוה מדברי סופרים. וכן כתב שחובת קריאת הלילה אינה מדברי ס"ת, ותקנה אחרת היתה, ואינה אלא מדרבנן, וכ"כ גם בשו"ת **נודע ביהודה** (א"ח קמא סי' מא, וע"ע שו"ת חוות יאיר שם).

על פי כל האמור דנו הפוסקים, לענין ספק – אם יש להחמיר בו כמו בספק דאורייתא, כי בספק דברי קבלה נחלקו הראשונים האם ספק להחמיר (ע"י שאלות שאלתא לה ובעמק שאלה שם; רמב"ם הל' נזירות פ"ד הל' רשב"א מגלה ה, ב"ד ד"ה ז), ו**הפמ"ג** (תרצ"ב מ"ז סק"ג) צידד להחמיר בספקות לענין קריאת המגילה, בזמן הקראת בין השמשות (ע"י שעה"צ שם סק"ז) שמחלק בזה על פי דברי הטור"א. כן מצינו בפוסקים (ע"י ישועות יעקב סי' תרצ סק"י; וע"ע שו"ת דברי ח"ב סי' קכה) להחמיר בקריאת המגילה לענין מצות צריכות כוונה, והנה יש פוסקים (ע"י מג"א סי' סק"ג בשם הרדב"ז; וע"ע תוס' ר"ה כח; וע"י ב"ח סי' תעה, ועוד) שסוברים שחובתו כי עדין אחר נאמן באיסורים, ותי"ש בשאנין חזון ואומר סומכים עליו, בדמילתא דעבידא לגלויי בודאי עושה שליחותו, ומשלוח מנות נחשב כעבידא לגלויי, כי דרך העולם להחזיר מנות אחרות להמשלה, ולכן שפיר נובל לסמוך עליו.

בשו"ת **האלף לך שלמה** (א"ח סי' שג) הביא שאלה מעניינת: וכי מדברי קבלה נחשבים כד"ת, ובד"ת הרי לא אמרינן חזקה שליש עושה שליחותו (ע"י עירובין לא). אכן, אם כן סומכין ב'משלוח מנות' על השליש שעשה שליחותו ומסר את המנות לרעהו, ותוכן תירונו הוא, שמואחר שנאמר בעיקר קיום המצוה שהוא ע"י שליח, על כרחך צ"ל שסומכים עליו, אך שדינן כד"ת. ותי"ש עוד, שעל מה שהשליח חזון ואומר שעשה שליחותו כי עדין אחר נאמן באיסורים, ותי"ש בשאנין חזון ואומר סומכים עליו, בדמילתא דעבידא לגלויי בודאי עושה שליחותו, ומשלוח מנות נחשב כעבידא לגלויי, כי דרך העולם להחזיר מנות אחרות להמשלה, ולכן שפיר נובל לסמוך עליו.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לשבת י"ג אדר ומצוות ימי הפורים

א. **מותר לטלטל את המגילה בשבת זו** – שפורים דפריזין חל למחרתה ביום ראשון – אע"י דכשכל י"ד בשבת, שאין קורין בה המגילה, יש מחלוקת אי מותר לטלטל המגילה בשבת (ע"י סי' תרפ"ב מ"ב סק"ח), מ"מ עתה מותר, מאחר שאין איסור לקרות בה, ודינה ככל כתיב הקודש שמתקנים בטלטול. **ומכל מקום לא יביאנו מביתו לביהמ"ד בשבת, משום שמכין משבת לחול, ויש נוהרים בכך אפילו אם רוצה ללמוד מתוכה** (ע"י שו"ת סי' תרצ"ג סק"ב, ע"ה"ש שם סי' ומחצית השקל סי' תרפ"ב סק"י).

ב. **מותר להתלמד בשבת קריאת המגילה בטעמיה כדי לקרותה בערב כהלכתה**, על אף שיכיר מתוך מעשיו שמכין ועושה כן לצורך חול, משום שיש בכך צורך גם אותו יום, שהרי גם עצם ידיעת הטעמים היא צורכו, וידיעה זו הרי היא כבר מעכשיו (ע"י הלכות שלמה על פורים פ"ח ה"י). (ע"י ע"ה"ש סי' תרצ"ג סק"ב) בא דאסור לחפש ולהעמיד הס"ת בשבת שחל בה ערב יו"ט, בפרשה שיקראו בה ביו"ט, משום הכנה משבת ליו"ט, וע"כ אם אומר בעת החיפוש כמה פסוקים מותר, הדיוי יוצאמד לשעתו, דלא מקרי הכנה, ע"ה"ש. ומח"ס מותר ללמוד בשבת לימודי קודש לצורך בחינה שיבטח לאחר שבת ולא הוי הכנה משבת לחול, כיון שלמד גם בשבת וידיעת הלימוד אותה רוכש עכשיו היא גם צורך היום. (ני"ס).

ג. **בסעודה שלישית בשבת – גם אם נמשכה הסעודה אל תוך הלילה, אינו מזכיר בברכת המזון 'על הנסים', על אף שאכל פת בלילה**, ומזכיר של שבת בלבד (ע"י או"ח סי' קפ"ח ס"י, במג"א שם ובמ"ב סק"י).

ד. נשאלתי: **אלו שיוצאים במוצ"ש מארה"ב, ומגיעים ליורשלים ע"ה"ק ביום ראשון – פורים דפריזין – אהה"צ, ובדעתם להישאר שם עד אחר ט"ו, האם חייבים לקרוא המגילה ביו"ד? ונראה, דכיון שבדעתם להיות ביורשלים ביום ט"ו, וכבר בליל י"ד יוצאים מערים ועושים מעשה שמגלה דעת שרוצים להיות ביורשלים, אזי לכיו"ע יכולים לצאת יד"ח קריאת המגילה ביו"ד, ואינם צריכים לקרוא ביו"ד** (ע"י בע"ה"ש סי' תרפ"ח).

ה. **אין להתחפש לכומר**, משום שזה שייך לעי"ז ויש בו משום איסור "ושים אלוהים אחרים לא ישמע על פד"י" (פסוק שמעונו על פורים עמ' קמא בשם הגר"ש אלישיב שליט"א). **אבל מותר להתחפש לגוי, כגון המן או אחשוורוש** (ני"ל). וראוי לך מזה דא"י בשו"ע יור"ד סי' קטן סי' כ"ב בשבטת התורה מותר להתחפש כמו גוי, כדי שלא יכירוהו, ואע"י שאסור לומר על עצמו שהוא גוי, כדאיתא שם, בפורים מותר לומר ע"י – אם התחפש לחמן וכדו' – שהוא המן, כיון שאין לטעות שהוא גוי, כי הכל יודעין שרק התחפש לכבוד פורים).

ו. **גם עניים המתפרנסים מן הצדקה חייבים ליתן מתנות לאביונים** (ע"י סי' תרצ"ב מ"ב סק"א).

ז. **אם נתן לגבאי צדקה כסף שיחלק אותו כמתנות לאביונים, והכסף נאבד או נגנב מהגבאי, יצא ידי חובת המצוה**, כי הגבאים הוי יד עניים, והוי כאילו בא לידו העני ונאבד מחעני (הגר"ש"א שליט"א).

ח. **הנותן 'מתנות לאביונים' לעני, והלה אינו רוצה לקבל הימנו, לא יצא ידי חובתו**. [ואע"י דלגבי משלוח מנות ט"ל להרמ"א (סוסי"א תרצה) שיוצא יד"ח בכה"ג, היינו משום דע"כ"פ הראה אחבה וריותו, אבל במתנות לאביונים לא יצא, דבעינן שיהנה העני]. ואפשר שאפילו באומר 'הריני כאילו התקבלתי', שלגבי כמה דברים נחשב הדבר לנתינה, מ"מ לגבי מתנות לאביונים יתכן שאינו יוצא יד"ח. ואם קיבל העני הכסף, והחזיר לו, מסתבר דיצא יד"ח" (ע"י בע"ה"ש צדקה ומשפט פ"א סכ"ז ובתע"ח).

ט. **מותר למשלוח מנות' לאנשים שחשש שלא יברכו על האוכל**, כדי לקרב לבם לאביהם שבשמים. וכן אלו העוסקים בקירוב רחוקים על ידי הזמנתם לביתם וכדו', מותרים ליתן לפנייהם דבר מאכל, כפי הנימוס, כדי לקרב להכנות, אף שאין מברכים. ברם מן הראוי שדלם בדרכי נועם שיברכו על אכילתם (ע"י הלכות שלמה על פורים פ"ח ה"י ז).

הלכות שלמה על תפלה פ"ב ה"י ז. וי"ל עצה למי שממין לביתו אדם שאינו שומר תו"מ, והלה אינו מברך, שיברך בעה"ב ויכין להוציאו. ואע"י שצריך שגם השומע יכוין לצאת (ע"י או"ח סוסי"א ר"ג), ברם ע"י"ש בהגה"ר עק"י"ש שם, שכל הטעם דבעינן שיוכין לצאת, כתב ה"ב"י, שהוא משום שמצות צריכות כוונה, ומאחר שהמג"א פסק דמצוה דרבנן אי"צ כונה, אי"כ ברכות דהוי דרבנן לא בעינן שיוכין לצאת (ע"י פמ"ג א"א סי' סה סק"ט).

י. **יוצאני ידי חובת 'משלוח מנות' לאנשים שאין המקבל רשאי אולם טעמיה בריאות**, כיון שעיקר הטעם הוא להרחות חיבה ורעות, ומאחר שראוי לשאר בני"א יוצא בה משלימ (ע"י הלכות שלמה על פורים פ"ח סי"א ובתורות). ומח"ס הוא הדין אם שלח מנות מהכשר טוב שמקובל על הציבור, ורק זה המקבל אינו אוכל מזה ההכשר, ג"כ יוצא השליח יד"ח משלימ (ע"י שלמי מועד מעד רפ"ה. וע"י ב"ר רח"ד דודאים לבעל הבני יששכר עמ"ס מגילה ז' ז' ע"ב).

נערך ע"י הג"ר שמאי קתה כהן גראס שליט"א

עלי ספר

כלי חמדה על פורים – מאת הגאון הגדול רבי מאיר דן פלאצקי זצ"ל אב"ד דוואהרט, ובניו: הג"ר אליעזר יהודה והג"ר ישראל נתן זצ"ל, וחתנו הג"ר יצחק יוסף זילברברג זצ"ל. נאספו, נערכו ונסדרו בטוב טעם ודעת ע"י ספריו וכלי חמדה' ורומדת ישראל; קבצים, ספרים שונים וכו', על ידי הרח"ה ר' דוד אברהם מנדלבוים, בתוספת מראי מקומות ומפתח ענינים. בני ברק תשס"ד (תת עמ').

המאור המבואר עמ"ס מגילה – ביאורי אגדות, מדרשי חז"ל על מגילת אסתר במסכת מגילה, שלוקט בספר עין יעקב, כולל הוספות ופניות, להאיר עניני הלומדים. כולל קונטרס 'מאורות החלכה – הלכות פורים'. יצא לאור ע"י 'מאורות דף היומי' בראשות הרח"ה ר' חיים דוד קובלסקי. בני ברק תשס"ז.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' אהרן הכהן גראס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>	<p>הרה"ח ר' מאיר ראזען הי"ו חתן הרה"ח ר' משה גאלדבערג שליט"א לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>השלום זכר יתקיים בניה בבהמ"ד וחסדי בעלזא – לאנגע לעסע 170</p>	<p>הרה"ח ר' משה יצחק דיער הי"ו לרגל שמחת הכנסת בנו כמור נפתלי מרדכי ב"ר בבריתו של אאע"ה כשם שבנסגל בברית זו יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים, אמן</p> <p>גענואלדיג !! ניתן להשיג את השיעורים הנפלאים ב'מינוילת אסתר' ר' הרה"ח רבי מרדכי גרינפעלד שליט"א רב ביהמ"ד אהבת ישראל וויזניץ – אסטווערפען ב – CD ו MP3 ניתן להשיג בכל החנויות המובחרות – שמענו ומתי נפסקס – יצאו לאור הספרים הנפלאים שו"ת ישיב יצחק – על ר' חלקי השו"ע חלקי י"ד – ט"ו, ובו ספר מפתח כללי על ט"ו חלקי השו"ע מאת הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט"א דומ"ץ ורד"ק קרית יצאנו מנהיג ומראשי כוללי ס"ס להשיג בתנויות הספרים – ס"ס בורדים מחסידות בטלסקס: 0972-9820552 (00) 972-3104656 (00)</p>	<p>הרה"ח ר' אהרן הכהן גראס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' ברוך ב"ר דוד ע"ה נלב"ע י"ג אדר תשנ"ח לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי בנו ידוידע ויקרים העסקנים החשובים והרה"ח שמואל אברהם שליט"א והרה"ח אליעזר שליט"א</p>	<p>המתנה למשלוח מנות "אורות ונתיבות" א. סלומון א. ב. ס. ב. חלקים ג' ו' ד'</p>
<p>ליקוט נפלא מיוחדת במינה של אלפי פנינים בוערים, מתוך חז"ל הקדושים וגדולי האחרונים ספרי מוסר וחסידות, בלשון קדשם במסורת להעמיד יסודות התורה והיהדות בלב אדם ספר זהב לכל אבא בחור ישיבה מבקש מחנך משפיע להשיג בחנויות הספרים או בטל: 0161-720-9335 הפצה הראשית 0191-430-0333 Lehman's</p>				

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת כי תשא - "שבת פרה"
כי אדר תסע"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקס"א

הדלתי מוצש רית	מוצש רית	אנטווערפן
19:50	19:27	18:18
19:08	18:46	17:39
19:16	18:55	17:46
19:36	19:09	18:04
19:04	18:38	17:32
20:03	19:26	18:15
20:03	19:35	18:28
19:37	19:10	18:02

תורת של ראשונים

שיטת הרמב"ם:

ישראל שהיו במלאכי השרת - מה ראו לעשות עגל?

וירא העם כי בושש משה וגו' ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש וגו' (לכ, א). ויש לתמוה בפרשה הזו כמה תמידות: האחת, ישראל שהיו כמלאכי השרת ושמעו בסני עשרת הדברות מפי אלקים, איך היו מבקשים מאהרן לעשות להם עבודה זרה, ועוד, האך אפשר שהיו פתאים גמורים, שהיו חושבים שכלי הזהב שהיה באזניהם הוא אשר העלים מארץ מצרים וכו', ועוד, אהרן שהיה בחור חזק, איך בכל ישראל גדול כמוהו אחר משה רבינו, איך לקח הענין בדרך תמוה ולא מסר עצמו למיתה, והלא בענין ע"ז יתר ואל יעבור, ועוד תמה באהרן, איך השיב אהרן אל משה: 'אל יתר אף אדוני' (פסוק כב), ובמה ראו אדם לכעוס ולשפוך חמת אפי כי אם על עברה המורה כזו.

והתשובה בזה, שלא היתה כוונת ישראל בענין העגל שיעשוהו עבודה זרה ח"ו, שהם לא בקשו לאלוה כי אם למנהיג, והיו אמרו: 'אשר ילכו לפנינו', שיהיה מנהיגנו, ויורה לנו דרך המדבר, לפי שאבד מהם משה, שהיו המסעות על פיו, היו מבקשים משה אחר שיורה להם הדרך. וזה שבאר: 'כי זה משה האיש אשר העלנו וגו', נתן מעט לשאלתם, כי משה שהיה מנהיגם אבד מהם ולא ידעו מה היה לו. ודבר ברור שישראל לא חשבו למשה שיהיה אלקים ליהיה ישראל שיאמרו: עשה לנו אלקים שאבד ממנו אלקים שלנו. אבל כשם שהיה משה מנהיג, כך היו מבקשים מנהיג אחר במקום משה שאבד מהם.

ומה שהתעסק אהרן במעשהו, כוונתו היתה כדי שיתאמר בו, ובין כך ובין כך יבא משה ויבטל הענין, ולא רצה למסור עצמו למיתה. שלא נתייב לעשות כל כך, כיון שלא שאלוה לשם ע"ז וכו'.

(וזהו) מה שהשיב אהרן למשה - 'אל יתר אף אדוני', כלומר, אל תבקעם כל כך, כי הם לא בקשו ממני ע"ז, אבל בקשו ממני במקומי. והיו שהספיק לומר (פסוק כג): 'זימרו לי עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש', כלומר, לפי שאתה אדוני הית מואהרן לדעתם בקשו ממני לעשות להם מנהיג שיורה להם הדרך, ואם אתה אדוני הית בא בינתים מיד יניחוהו וילכו אהרן כבתחלה. וזהו שלא תמצא בפרשה שזכיר 'קום עשה לנו אלהים' אלא אם כן זכיר מיד: 'כי זה משה האיש', באר מעט לשאלת, כלומר, בקשת אלהים זה אינו אלא בחסרון משה זה. והרי לך מכאן שלא היתה כוונתם לע"ז, על אחת כמה וכמה בכונת אהרן וכו'. והראיה שכתוב שלא בקשו לשם ע"ז, כי שירד משה מן ההר ושרף את העגל הניחודו לשרף, ואילו היתה כוונתם כששאלוה - לע"ז, איך יניחודו לשרף, הן ישרוף את תועבותם לעיניהם ולא יסקלוהו.

כן פירש הרמב"ם ד"ל (עיי' דבריו בפרק ארבעה). ויש לשאול כאן, כיון שלא היתה כוונתם לשם ע"ז בבקשת העגל, למה נענשו כל כך בהריגה על ידי בני לוי, שנאמר (פסוק כז): 'שימו איש רבו על ירכו וגו', ומנפה על ידי הקב"ה, שנאמר (פסוק לה): 'זיוגף ה' את העם', והתשובה בזה, כי היה דבר העגל תחלתו שוגג ומפוי מזיד, והוא שכתוב (פסוק ה): 'זישתוהו לו ויבדלו לו', והיו ישראל בזה נחלקים לבתו, יש שהיתה כוונתם למיובה, ממה שכתוב (פסוק ו): 'זיעלו עולות ויגישו שלמים', כי לא אמר: 'זיעלו לו ויגישו לו', ויש שהיתה כוונתם לרעה, ממה שכתוב 'זישתוהו לו ויבדלו לו', ומפורש אמרו במדרש (תנחומא סי יט), כי ערב רב שיצאו עמם ממצרים עשאוהו, והכתוב מוכיח, שאמר: 'אלה אלהיך ישראל', שאילו עשאוהו ישראל, היה לו לומר: 'אלה אלהינו ישראל אשר העלנו' וכו', ומכל מקום אפי' שערב רב היו תחלה עקר המעשה הרע, מצינו שמעו ישראל אחריו ונענשו הכל. **רבינו בחיי**

לקח טוב

מדיניות הכנה לקראת קדושה גדולה

ובפעם הבאה אמצא את עצמי מוכן ומוכשר ליגיעה חדשה ביתר שאת וביתר עוז, הודות לרגילות שקניתי בנפשי בעקבות נסיוני, גם אם לא צלח.

משה רבינו הכין את כלל ישראל לשמירת שבת במצרים, למרות שלא היתה שבתם זו באותה מדה שבה נצטוו ישראל במרה, וכוונתו היתה שיהיו מוכנים לאחר זמן לקבל את קדושת השבת האמיתית, שגם היא אמורה להכין

יותר ממה שיצר הרע רוצה להכשיל בן ישראל, הלילה, הפ"ן הוא במסקנה שפי' האדם מעובדת כשלונו. מסקנה מרחיקה לכת שתביא רפיון כללי בעבודתו והתנהגותו בעתיד.

עצם העובדה שלא עלתה משימתו הרוחנית יפה, כי רגליו מעדו בה, אין בה ריוח נכבד לאויב המשטין. כי מה בכך אם לעת עתה נכשל האדם, הרי עוד ידו נטויה, ובמה שלא עלה בידו היום יצליח למחר ולאחר זמן, שהרי "שבע יפול צדיק וקם".

מטרתו האמיתית של היצר הרע שיחשב האדם חשבון כשלונו, ושלא עלתה מחשבתו בידו, הרף כל השקעתו ויגיעתו בה. ואם מכל עבודתו זו לא נשאר בידו אלא חרם נשבר, הרי שחבל על כל מלאכתו ומירחתו הלילה, אפסה תקותו ואבד שברו, כי גורש היום מהסתפה בנחלת ה'. התרשלות כללית זו, היא הריחה הגדול אליו מצפה היצר בכליון עינים, ובו שמו כמוצא שלל רב.

רעיון זה הן ידוע מפי ספרים וסופרים, שזה גופא עצת היצר. וכאשר מודע האדם למוזימה זו, כבר יתכן לו להישמר ממונה, ולו במקצת. אולם ככל זאת נוקבת שאלה מחרידה בלבו של אדם: אמת אמנם שזו עצת היצר, אך הרי יש דברים בגו, וקבל את האמת ממי שאמרה. סוף סוף, יגעתי ולא מצאתי. החרדה שבתוכי שאלה זו מתבטאת בצער ובדאבון כשהוא משהתה ומשתומם: מה הועילה לי כל עבודתי ויגיעתי, אם בסופו של דבר העליתי חרם ביד. הלא להביל ולריק יגיעתי, ולא נשאר ממלאכתי דבר וחצי דבר.

אלא שזהו באמת עומק עצת היצר, שיראה האדם רק את הכשלון הסופי העומד לנוכח עיניו. כי אילו יחכם, היה מתעלם כמעט מהתוצאה הסופית, והיה חוזר לעצמו על ההישגים הרבים שעלו בידו במשך כל היגיעה, עד לפני הרגע הסופי. הלא דבר הוא. היום עלה בידו כך וכך. נכון הדבר שלא באה מחשבתי על גומרה, אך הרי עצם העובדה שהתיגעתי והתנסיתי במעולות הקדש, כבר זיקקה אותי וזיקק נוסף,

אותיות מחכימות

ואתם דבר אל בני ישראל וגו'. להבין מה ענין שבת למשק, עיי' רש"י. והג"ל עיפ"מ מו"לס"ה (בעל ה"קמח משה" ז"ע) בפר' תולד, לפי' "תבליטו ותטעמו" כו', כי ב' בתו מקדשים שנהרסו ונחרבו, לא היה פועל קיח ח"ו, כי אם היה הכנה על מקדש העתיד, כי אולי שכלל הארץ קדושה ממקדשים הקדומים, לא היה בזהה לסבול קדושת בית המקדש העתיד, מעשה ידי וולר כ"ה, וז"ל: "מכון לשבת פועל ה'..." עכ"ל.

והנה כמו שהמקדש הוא הכנה על העתיד, כמו כן שבת, שהוא אחד מששים בשב"ב, הוא הכנה על שבת העתיד ויום שכולו שבת, כי אולי שבת משני שב"ב, לא היינו יכולים לסבול קדושת שבת העתיד, והבן... והיינו דסמך מלות שבת למשק, לסורות שטעם אחד לכולם.

ובזה י"ל מה דאי' בס' עמ"ק בפרק 'ואתם דבר וגו' אך את שבתותי וגו', כי משה נחל להם במצרים יום מנוחה את יום השבת קודם שנצטוו. ולדרכנו ואמר הטעם, שזה היה הכנה שיהיה ישראל כלי מוכן לקבל קדושת שבת שלאחר שנצטוו. וז"ל: "ואתם (שבת) להם שבת במצרים הכנה על העתיד לאחר שנצטוו" דבר אל בני ישראל אך את שבתותי תשמרו, כי זאת היא וגו' לזוה"כ" העתידות...

ולחבשיר את בן ישראל לקדושת עולם הבא. גם בתי המקדש שנחרבו בעוה"ז, לא נאבדו כלא היו, כי אם שימשו הכנה לארץ שתוכל לקבל קדושה העתידה של בית עולמים.

אם תמצוי לומר, עצם העובדה שעולה הדבר בקושי גדול, משמשת הוכחה שההשגה הנרצה גדולה עד מאד, וקדושתה נוראה, ולא יתכן לאדם להשיגה בבת אחת. מוכרח הוא להתנסות בה עוד פעם ועוד פעם, אלא שכל נסיון - ללא הבדל וחילוק בתוצאה אשר תהיה - מקרב אותו להיות מוכן ומוכשר יותר כדי להגיע סוף סוף אל היעד הרצוי.

lugano
design

High class kitchen - Antwerp

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

מוגשת בזה לידידנו היקר באנשים

הר"ר יוסף פינאס הי"ד ומשפ' שיחיו

נציגנו האמן והמסור בלונדון הבירה

לרגל שמחת הכנסת בנם כמו שמעון נ"י בביתו של אא"ה

כשם שנכנס לבדיית כן יכנס לתורה ולחופה

ולמעשים טובים מתוך אושר ועושר וכל טוב.

מאח"כ מקרב לב

משה יוסף גוימן וכל הצוות

אמרות טהורות

כל מעשי האדם נמשכים אחר רצונו בראשית חיים
כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם (ו, יב). יש לפרש "על פי מה שאמר כבוד הרב הקדוש מורנו מנחם מענדל זצוק"ל מרימאנא לפרש הכתוב (במדבר לו, כ): "ראשית עריסותיכם הלה תרומתי תרומה; שצריך הצדקה תיכף בקומו ממטתו לאחוז במצות ה', וזה יהיה תחילת עשייתו מעת קומו משנתו, ואז כל הפעולות שיעשה בכל היום יומשכו אחרי הרצון הקודם לעשותו, הכל לשם ה'; וזה: "ראשית עריסותיכם", מלשון "תינוק המוטל בעריסה; אז: "תרומתי הלה", לשון בקשה לה' [מלשון: "יחלה משה"]; עד כאן דבריו הקדושים".

הוא אשר נרמו כאן בפסוק: "כי תשא" – **תשא** לשון קבלה, כפירש"י ז"ל, כלומר, אם תקבל על עצמך, "את ראש" – בראשית מעשיך בבוקר, שיהיה לשם ה', אז: "בני ישראל" – יהיה מזה סיוע לבני ישראל, "לפקדיהם" – לכל פקדי התורה והמצוות, לעשותם לשם ה' ובלב נפש הפצה.

כח הצדקה – בכמות ובאיכות

עשרים גרה השקל (ו, יג). "הענין שהתורה הקדושה מזכירה סכום המטבעות הקטנות שבשקל, כדי להעיר אותנו שלפעמים עיקר כח הצדקה הוא במטבע קטנה, כי מה שהאדם נותן לצדקה יותר מכפי יכלתו ורצונו, וזהו הצדקה הגמורה. ולפעמים אדם נותן סכום גדול לצדקה ואינו עושה כח בנפשו בנתינתו, ולפעמים על ידי מטבע קטנה הוא מוציא כח גדול.

ולזה מזכירה סכום המטבעות הקטנות שבשקל, שגודל כח נתינת הצדקה הוא בכמות ובאיכות, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (אבות פ"ד מ"ח) שהנותן מזה מנה לצדקה כמאה פעמים, כדו גדול מנותן בפעם אחת, משום שכל פעם הוא עושה כח בנפשו לטובתו".

אמירה נעימה

ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם מחלליה מות ימות כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש החיה וגו' (לא, יד). והוא תמוה, שתולה את החמור בקל, מיתה בכרת: "מות ימות כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה" וגו'.

ונראה בדרך פשט, שבא לומר שלא יהיה לך לפלא הלא השבת עצמה נדחית מפני פיקוח נפש אדם מיראה, והקילו בה אף מפני ספק פיקוח נפש של אדם, והיאך אם כן מי שמחלל אותה נהרג ונסקל, ונפשו נדחית מפני השבת. "אכן באמת קדושת השבת נדחית מפני נפשו של ישראל, כי אם אין ישראל ליכא שבת בעולם, וזו עיד על שביתות השם ממעשי ועל קדמותו בעולם. אכן, אם הישראל לא שמר את השבת, הוא נוצח ונבזה אף מן הכהונה, ונסקל, וזה נכרתה, כי גם אם אינו נסקל, נפשו נכרתה מן הקשר האמין אשר קשורה כנסת ישראל בה' ובתורתו, ומיתתו טובה גדולה לו (עי' סנהדרין נ"ג: ונראה מיתתו כפרה על כל עונותיו).

וזה שאמר: "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם", היינו, שהיא נתונה לכם ואתם העיקר והיא המפילה לכם... ועושים כל צרכיהם בחול שיש בו סכנה בשבת, כי אם אין ישראל מי המה המקדשים אותה, ואף על פי כן: "מחלליה מות יומת", כי המחללה הוא נשפך ממועלתו וחלל ברית קודש שהיה בינו ובין השם, "כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה הנפש החיה מקרב עמו", אם כן הוא לאו בר קיימא וזה ומיתתו טובה גדולה לו".

ששת ימים עשה מלאכה ויביים השביעי שבת שבתון קודש לה' (ו, לא טו). תיבת יצשה – שמשמעה מועצמו בלי כל פועלה – אין לו שחר. ונראה לפרש על פי מה שמצינו (שבת ק"א: "מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגוררה, וזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה, ונעשה לו גם ועלה בו צלף – אצל גדול הוא, ובעל ענפים הרבה רש", וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו".

וזה אומרו: "ששת ימים יצשה מלאכה" – מועצמו, איכותו כשהיה לך: "ביום השביעי שבת שבתון קודש לה' – שאף במחשבה שלך תשבת לה'. וזהו אשר כפל בלשונו: "שבת שבתון".

על ידי מחילת הטא העגל נמשכה מחילת דורות

וביום פקדי ופקדתי עליהם הטאתם (לכ, לד). על ידי מדת ההסד שנתעוררה אז כשויתר לנו הקב"ה על עון העגל "יכולים להמשיך מחילת עוונות כמו בחודש אלול עד אחר יום הכיפורים – שאז נמחל עון העגל (ועל כן נקבעו לימי הרמים ורצון. עי' מור א"ח סי' תקפ"א) – **וכן תמיד כזה'** וזהו: "ויביים" – רומז על חסד – ההסד שנתעורר על ידי "פקדי" – לשון חסרון (משלש"כ במדבר לא, ט"ז: "ולא נפקד ממנו איש", וברש"י שם: "לא נחסר"), היינו שהסרתו עון העגל, ובהו: "ופקדתי עליהם הטאתם" – אחרת מזה הטאטם שעליוהם.

כח התפלה אפשר לתקן את עון חילול השם

והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה (לכ, ז). ובתרגום יונתן: "והיו כל מאן דהדר בתתובא בלב שלים קדם ה' הוה נפיק למשכן בית אולפנא דמברא למשרותא מודי על חוביה ומצלי על חוביה ומצלי ומשתבק ליה". ולכאורה יש כאן כפל לשון.

ואפשר לפרש על פי דברי א"א ז"ל (כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע) בהא דאיתא (יומא פ"ג) בענין ארבעה חילוקי כפרה, שעל עון חילול השם, "אין כח לא בתשובה לתלות וכו' אלא כולן (התשובה, יחז"ל וסו"ט) תולין ומיתת ממוקדת וכו', היכי דמי חילול השם וכו', אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לך ביה". ופירש, שמוסב על מה שאמר שם לעיל, שתשובה לכדה אין מועילה, ועל זה אמר: "לא שנו אלא באתרא דלא תבעי" – היינו, בלא תפלה [מלשון: "אם תבעיון בעיו" (ישעי' כא, יב), שהוא לשון תפלה (עי' פירש"י סנהדרין צ"ד: ד"ה אם תבעיון)], "אבל באתרא דתבעי" – שמצדק תפלה אל התשובה, אז אינו זקוק למיתה שתמרק עונו, אלא יכול לתקן הכל בחיים חיותו.

וזהו כוונת התרגום: "והיו כל מאן דהדר בתתובא בלב שלים קדם ה' הוה נפיק למשכן וכו' מודי על חוביה ומצלי על חוביה ומצלי ומשתבק ליה", היינו, שמצדק תפלה עם התשובה, ובכח התפלה יכול האדם לתקן הכל בחיים חיותו. כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע (מובא בלקט אפר קדש, מהדורת תשס"ז)

וישלך מידי את הלחות (לכ, יט). מאוד עמקה מחשבת משה רבינו ע"ה בשבירת הלחות, לאחר ששמע מהקב"ה (לעיל פסוק י): "הניחה לי ויחר אפי בכם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול", וכך היתה כוונתו: על ידי שישבור את הלחות שהוא מעשה ומכתב אלקים, על ידי זה יתחייב הוא מיתה לשמים, ושוב אי אפשר יהיה לומר עוד "ואעשה אותך לגוי גדול", שהרי נתחייב מיתה. ועל כרחק יסלה להם הקב"ה לישראל, מפני שבועת האבות אשר נשבע להם "אירבה את ירושלים".

ובזה יתפרש גם מה שאמר (להלן לכ, יז) "ועתה אם תשא הטאתם אם אין מחני נא" ולכאורה, הא לא פירש לא ישא הטאתם מן ידו. אלא כך אמר: "ועתה אם תשא הטאתם ואם אין" כלומר, בין אם תשא הטאתם ובין אם לא תשא הטאתם, בכל אופן: "מחני נא" בשביל הטא שבירת הלחות, ואם כן ממילא בעל כרחק תשא הטאתם של ישראל.

ועתה אם תשא הטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת וגו' (לכ, לב).

הנה, איתא במפרשים טעם על שלא נכנס משה רבינו ע"ה לארץ, שזה היה עונש על ששיבר את הלחות, ועבר על "לא תעשון כן לה" אלקים" (דברים יב, ד). אמנם, הלא מקרא מלא דיבר הכתוב (במדבר יב, יג): "עין לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ" וגו', ואם כן אין זה עונש על שבירת הלחות. ויש לומר, דהא הוא נרמא, דבאמת מבואר במדרש (שפיר מ"א) ששבר את הלחות לטובתם של בני ישראל, שיהא להם קיום ועמידה, ואמר: מוטב שידנו כפנויה ואל ידונו כאשת איש, עיי"ש. אלא שבאותה שעה שזלזל בכבודם ואמר "שמעו עני המורים", אז נתעורר עליו הטא שבירת הלחות, ולכן נגזר עליו שלא יכנס לארץ.

ולפי האמור י"ל ככוונתו: "ועתה אם תשא הטאתם", נמצא שהיתה תועלת בשבירת הלחות, וכדון עשייתו, אבל "ואם אין", שלא תשא הטא, נמצא כי להם שברתי את הלחות, אם כן "מחני נא מספרך אשר כתבת", עונש מזה כנגד מדי על שהטאתי ועברתי באיסור "לא תעשון כן". יציב פתגם להנהיג בעל השפע היי"ע

יתרון דעת

משנכנס אדר מרבין בשמחה (ד)

הקשר בין פורים לפסח / חודש התשובה, ועוד
אמר חז"ל סוף מסכת תענית "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ופירש"י: "ימי נסים היו לישראל פורים ופסח". והוא תמוה מה ענין פסח לכאן. אבל הענין, כי כוונת יציאת מצרים הדי' (תעבדון את האלקים על הדור הזה" (שמות ג, יב), והנה קבלת התורה בשעת מתן תורה היתה באונס והכרח ואינה כדי כ"ב, אי לאו שגלוי לפניו ית"ש שאע"פ שעתה יקבלוהו בהכרח, מכל מקום סוף סוף עתידים לקבלה מרצון בימי אחשוורוש, ועל כן היתה יציאת מצרים על ידי קבלת התורה. נמצא שבימי אדר היה פורים וגם פסח. וק"ל. אך בכל זאת אבתי צ"ע מ"ש שמשנכנס החודש מרבין, ולא די לנו בינו של פורים.

ואולי לפי מ"ש במקום אחר, דודאי חודש אדר מסוגל היה להרע לשונאי ישראל, כי מול דגים לא טוב לנו. ומכ"ש לפמ"ש בילקוט פר' פקודי (רמז ת"ח) כי מול דגים הוא נגד שבט דן כ"ב, והנה הם עובדי ע"ז מעולם (עי' ליקוט פ"ה תצא), ואולי משום הכי נתכוון המן להפיל פור על זה החודש שהוא מולו של עובדי ע"ז שבט דן וכו'.

ואולי בזה יש לפרש "משנכנס אדר", ע"ד שאנו מפרשים "משנכנס אב ממעטין בשמחה", שהכונה משנכנס אבינו שבשמים לבתי גואי בעויה ונסתלקה השכינה, ע"ד "ואנכי הסתר" הכי נמי משנכנס אדר, כאלו אמר משנתבטלה ע"ז, כי אדר הוא החודש שכנגד עובדי ע"ז מבני ישראל והם שבט דן כ"ב, ומסתמא ע"ז הנה הוא קבלו גם הם ברצון, שהרי אפילו רבים מעמי הארץ מתיידיים, ואם כן הוא שמח הדייף משנכנס אדר כב"ל.

יהיה אף שיהיה, החודש ההוא היה רע לשונאי ישראל, אלא שהקב"ה הטעה להמן שלא יגזור עליהם בתחלת החודש עד ד' אדר, יום מיתת משה רבינו, כי ואז ימתין עד עברו ד' ימי אבלו של צדיק, ובין כך פגע ביום מיתתו שהוא י"ד אדר. והיות שנולד מהול בשבת והטיפו ממנו דם ברית למחרתו יום ט"ו, על כך גם שנידע ליהודים אורה ושמחה. נמצא שמתחלת החודש עד ט"ו הכל שייך להנס. ומימם כ"ג ואילך התחילו ימי מלאים, והם ימים שהשלים בהם אבינו יעקב ע"ה שנותיו וכו', נמצא כי רוב החודש בקדושה, על כן משנכנס אדר מרבין בשמחה.

אך לענינו יאמר, כי "אדר" פירוש חז"ל (ירושלמי ספ"ד דעשר שני) הדרה של תורה, ואמרתו רמז כי אדר"י ר"ת: ראש ד' ב' ר' אמת, ע"פ רד"ש חז"ל (קדוש לא) מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת. הכי נמי בסוף – בחודש אדר שקבלו ברצון – נתיסד ראש קבלת התורה בסוף כ"ל, לכן ר"ת שלו כ"ל. וכבר כתבתי עם קבלת התורה האמיתית נוכח לשמוח ולא נחוש לקרא (משלי יד, כג. עי' בריית ל') "בכל עצב יהיה מות". והיינו "משנכנס אדר" – הדרה של תורה, ראש דברך אמת, "מרבין בשמחה" – יש רשות לשמוח. רשות ואגדות חתם סופר מכת"י (עמ' רנה)

באדר באדר משמיעין על השקלים (שקלים א, א). למה באדר. ויראה שהוא זמן תשובה כמו אלול סוף השנה, כי גם בניסן – ראש השנה (ו"ה א.א.) ובאדר – תשובה מאחבה, לכך מרבין בשמחה שנתעורר רצון ונדיבות בכל איש מירשאל. וזה שאיתא "משמעין על השקלים", שזה ענין השקלים לעורר נדיבות ישראל, כי בוודאי אין רצון ה' במחצית השקל, רק בהתעוררות רצון פנימי שבין ישראל לאבינים שבשמים, כי יש בכל איש ישראל נקודה פנימית בלתי ידוע לבדו. שפת אמת (פר' שקלים, תרל"א)

משנכנס אדר מרבין בשמחה. הנה ל"ל למימר "משהגיע" או "משבא", מה לשון "בנס", ופירוש "בנס" – בגוף האדם, כי יש ש"ה גידין נגד ימות השנה, וכל יום קורא לאירם לקיים מצוה המיוחדת ליום ההוא (תנומה תצא ב) שש"ה מצוה לא תעשה מכוונים גם כן לגידים (וה"ק פר' ושלח ק"ע). ולכל גיד מצוה מיוחדת ויום מיוחד... וכמו כן חודש אדר, המצוה התלוי בו נותנים שמחה, והם הגידין המביאים שמחה בשמירתן בטוהרה, ופירשו: "משנכנס" ענין החודש להאירם ומקבל הארת הדמים, וכתוב בספרים הקדושים (עי' ראב"ד בהקדמה לספר יצירה: היא מהר"א סנהדרין יב; קדושת לוי פר' תצוה), כי חודש זה נגד שבט יוסף הצדיק, שמהר לאות ברית קודש אשר בין הגידין נתלץ בו, ושמירתו בטוהרה מביא שמחה והדייף עצבות, כנודע. שפת אמת (ליקוטים ל"ח אדר)

שמעתי מפ"ק של הרמ"ק מו"ה ר' אברהם יעקב מסא"ג יגורא שליט"א: א' דר"ח אדר תרל"ג, אמר: "משנכנס אדר מרבין בשמחה", אין שמחה אלא בין (פסחים קט, עתה, בבית המקדש היה גם בבשר ועתה אך בין), והענין הוא, כי מה זה משנכנס אדר מרבין בשמחה, ולא בניסן שהיה ג"כ התחדשות נסים והפלאות לישראל, אך באדר נאמר "ונתחנף הוא", שנתחנף מדין לרחמים, וזה שמחה בשלימות, כי בהנהגת החסד לבד אינו ניכר שמחה, אך כשנתחנף מדין לרחמים אז ניכר בה שמחה, וע"כ בניסן שאיתא שהקב"ה נהג בחסדים אין ניכר בו שמחה, אך כשנתחנף מדין לחסדים אז צריכים לרחמים, אבל כשה' הנהגת בחינת דין ונתחנף לרחמים, ע"כ אז הוא שמחה בשלימות, וכן כשהדין נעשה רחמים נתורה שמחה אמיתית, וכן יעורר השם ע"כ עבדך.

בנין שלמה (ליקוטים דף צו, ב)

עלי הגיון

נידוני אור מופלאים אודות רב שמואל בר שילת – מבני בניו של המן

א. במה שצויין (גל' תסס, יתרו דעת) דבר נפלא, שבעל המאמר "משכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט.) רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת [שאמרו משמיה דרב], היה מגזע המן הרשע, ראוי להביא משי"כ בספר יוחסין (מאמר ב את ש): "רב שמואל בר שילת, והוא גר צדק מבני בניו של המן, והוא המלמד נערים, והיה כל כך שוקד עליהם, כי בפי"ק דב"ב (ח) אומר שהיה י"ג שנים שלא ראה הגינה שלו, ועליו נאמר (דניאל יב. א) 'ומצדיקי הרבים כוכבים', והיה בזמן רב וכו', וכתבו הגאונים בתשובה, כי היה בן אחותו של ר' חייא, כי שילת ומרתא אחיות של ר' חייא הגדול (עי' סהדרי"ה), וזה רב שמואל בר שילת ורב היו בני אחים". עכ"ל. [ובסידר הדורות' (תנאים ואמוראים, ערך 'שילת') כתב: 'שילת, אביו של שמואל. והגאונים אמרו שילת היא נקבה, אחות ר' חייא, ואינו כן וכו', עיי"ש].

ב. ואמנם רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ל ע"ה כבר כתב בזה דברים נפלאים בספרו פרי צדיק (רי"ח אדר א') וז"ל: "ונאמרו הני ג' מימרות משמיה דרב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת [היינו בגמ' תענית (כט.)] (א) משכנס אדר מרבין בשמחה; (ב) 'לתת לכם אחרית ותקוה' (ירמ' כט, יא) – אלו דקלים וכלי פשתן; (ג) 'ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כו, כז) – כריח שדה של תפוחים], דאיתא (סנהדרין צו.) מבני בניו של המן למדו תורה בבין ברק גוי, ומנו רב שמואל בר שילת, ועל כן אמר ג' מימרות אלו, שהם ענין מחיית עמלק, שמקטרג על ישראל בקדושת הברית, ובאדר הבירור שישארל קדושים הם וכולם צדיקים כ"ל, ועיי' שג"ל לבב זכו לאחרית ותקוה טובה שהוא שורש תורה שבעל פה, וכולם נותנים ריח טוב כריח שדה של תפוחים, ואפילו הבוגדים והם רק מלבושי עשו. ועל דרך שאמרו בגמ' (שם לט.) 'עובדיה גר אדומי היה, והיינו דאמרי אינשי מיניה וביה אבא ניזיל ביה נרגא', וכן רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת, שהיה מזרע המן ועמלק כ"ל, אמר מאמרים אלו, שהם מענין מחיית עמלק שבאדר, ושעל כן בו מרבין בשמחה" (עיי"ש, ועיי' משי"כ במאמרו לפורים את ב- שהאריך בענין רב שמואל בר שילת).

ג. עוד ראוי להוסיף משי"כ בספר יערות דבש (ח"א דרוש ח): "... כי ידוע כי מבני בניו של המן למדו תורה בבין ברק, והכל מאגן, וכבר ראה שמואל מבלי להמית לאגן, כי אמר: הביאו געלה ערפה בשביל שמת אחד שהיה מוליד תולדות, ואין אחריו לנפשות רבות, כי גדולים וחכמים יצאו מאגן, ואין אמית אותו טרם שיוילד, כדי ליתן מקום לצדיקים לצאת. וזהו חי טעות לשם שמים, אמנם באמת אילו הי' נמחה זכר אגן, הי' חכמי בני ברק נולדים עיי' ישראל, ולא הי' בשביל כך מיעוט צדיקים בעולם ח"ו כנ"ל.

והנה, כבר נודע הקושיא, איך נאמר 'ארור המן', כי מלת ארור נופל ג"כ על דרעו, כמו שנאמר (בראשית ט, כח) 'ארור כנעני' וכל דרעו בכלל ארור, והא מהמן יצאו גרים גמורים. ולכן אפשר לא אמרום 'ארורים בניו כמשי' התוס' הנסתא (מגילה ז: ד"ה דלא), דהא בניו היו גרים, אבל עדיין על המן קשה. אבל כבר הדבר מנואר דאנו מאררים להמן, טוב ה'י שלא בא לעולם, והגרים היו באים עיי' תולדות ישראל כנ"ל, עכ"ל. (ועיי' מובא בס' 'ליקוטי יהודה' פרי יצא, וא' בשם בעל האימרי אמתי זצ"ע עיי"ש).

ד. כן ראוי להביא דברים מופלאים שכתב הגה"ק ח'בן איש ח"י זצ"ע בספרו בן איש חיל (ח"ג דרוש א' לשבת זכור, דף קנד) וז"ל:

"לחשוב מחשבות בכסף וזהב ונחושת"

בשנת תקס"ב יסד הגה"ק רבי חיים מוואלין זצ"ל את ישיבתו המפורסמת 'עץ חיים' בוואלין. כאשר נתרבה גבולו בתלמידים, וקצרה ידו לכלכל את כולם על הוצאותיו, נאלץ לפנות אל הצבור, בדברים חובשים להבות אש דת, במכתב גלוי, כי יעמוד לזכרו (ראה 'הפליס' שנת תרס"ב עמ' רצ).

גם שלח משולחים לכל ערי ליטא, לקבץ נדבות להחזקת הישיבה. ומסופר, שפעם אחת בא אחד המשולחים לפני אחד הנדיבים היותר נדולים, לקבל ממנו נדבתו התמידית, והשיב פניו ריקם מבלי תל תל מאומה. כשפיר המשוכלל דבר לו לפני הגה"ק, נסע הגה"ק בעצמו אל הנדיב ושאלו לסיבת קפיצת ידו. ויענה הנדיב: עד כה חשבתי שהנדבות מוקדשות רק לצרכי בני הישיבה העוסקים בתורה, נתתי נדבתי ביד רחבה ובלב נפש הפצה; עכשיו בראותי, שמוציאים אותם על מלבושי המשוכלל, שבא לפני הדור בלבד, ועל געלה וסוס, אם כן מה בצע בדמי, ברדתו אל שחת ומספוא ותבן לסוס.

אמר לו הגה"ק: הנה, כתוב בתורה (שמות לא, א) "ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה מחשבות ולעשות בכסף וזהב ונחושת", ולכאורה יפלא, הלא כבר נאמר שהוא מלא בחכמה ובתבונה ובדעת, אם כן למהות הוא לספר שוב שבחושי שידע לחשוב מחשבות לעשות בכסף וזהב ונחושת. אלא הענין הוא כך, כי גם שם במלאכת המשכן היו כאלו אשר אמרו, שהם רוצים שישתמשו בכסף נדבות רק לצורך קדשי קדשים ולא לשאר דברים,

"... והנה בזה יובן בס"ד משי"ח חז"ל מבני בניו של המן למדו תורה והעמידו תלמידים הרבה, והוא רב שמואל בר שילת שהרבין תורה והעמיד תלמידים הרבה והוא היה מבני בניו של המן, והיינו שיצא מאותו ניצוץ של קדושה שיש בקליפת המן. ונראה לפרש טעם נכון על אשר אותו צדיק שיצא מן ניצוץ הטוב שבקליפת המן זכה ללמד תורה ברבים, והיינו כי אמרו רז"ל (שבת פח.) 'הדור קבלוה בימי אחשוורוש', נמצא גזירת המן היא גרמה שיקבלו ישראל התורה מחדש גם בלב, לכן אותו צדיק הנוול מכח הניצוץ שבקליפתו, זכה ללמד תורה ברבים", עכ"ל (ועיי"ש ע"ב רב שמואל בר שילת).

אהרן בויס, בני ברק, י. א. זינמאן, וויליאמסבורג

דעת השל"ה הק' ש"זבחנאני לא נאמר אלא במעשר תבואה/ הערת תיקון

במאמר אודות 'ישר בשביל שתתעשר' - אי נאמר גם במעשר כספים (עלי הדף' גל' תקנד) הבאתם סתירה בדברי השל"ה הק'. ראשית, כתבתם שיש כאן סתירה בדברי השל"ה, וצייתם לספר 'ווי העמודים' שהוא מאת בנו של רבינו השל"ה, ה"ה הגר"ר שבתאי שפעתל זצ"ל (שכתבו כהקדמה לספרו של אביו).

כתבתם שביווי העמודים פרק יד כתוב שדוקא במעשה תבואה הוא דשרי לנסות (ובחטני נא בואת אמר ה' צב-אותי) אבל לא במעשר כספים, ובפרק טו כותב להיפך, שבמעשר שרי לנסות וכו', הרי שגם במעשר כספים נאמר כלל זה.

והנה, בפרק יד שם לא מוזכר כלל הענין של מעשר תבואה דשרי לנסות או הענין של מעשר כספים דאסור לנסות, אלא דברי רבינו השל"ה הם בחי' של השל"ה השלם שבהוצאותיו, במסכת מגילה (פרק נ"ז מצוה) אות כה, וז"ל: ולא שרי לנסות אלא במעשר תבואה, כדאיתא בפרק קמא דתענית (טו), אבל בצדקה לא. ונראה אפילו במעשר כספים נמי לא, דהיכא דגלי הפסוק דשרי לנסות זה דהיינו במעשר תבואה, שם מותר, אבל היכא דלא גלי בהדיא, הוא בכלל הלאו ד'לא תנסו', עכ"ל.

אמנם עכ"ז הוא פלא על הבן שחולק על דעת אביו בזה, הנה שהוא מזכיר שם שאביו האריך בענין זה בספרו.

מאיר כ"ץ, מפעל 'השל"ה השלם' שע"י מכון יד רמיה' רמת ויז'ניץ, חיפה

צינו של הג"ד דוד פארוז בהג"ד יאשיהו זצ"ל בסורינאם

במאמר על הגאון רבי שאול הלוי מורטטרא זצ"ל אב"ד קה"ס אמשטרדם (גל' תקנד) צויין על הגאון רבי יאשיהו פארוז זצ"ל, שייש סוברים שנשאר מהגאון רבי יאשיהו בן בשם רבי דוד פארוז אשר שימש ג"כ ברבנות סורינאם ונפטר שמה בשנת תע"ז, ואם קבלה היא נקבל'.

ובכן, הנני להעיד על כך, ולספר כי בשנת תש"נ הוזמנתי לבקור שמוע על ידי קהילת סורינאם (בדרום-אמריקה באיורו האמאזונס ליד ברויז), ואז זכיתי להיות על קברו.

אגב אציין, שבקובץ 'כרם שלמה' גליון פ"ט עמ' כ' נדפסה אגרת שכתב הגאון ה'בין אריאל' זצ"ל אל ראשי קהילת סורינאם, לבקש תמיכה עבור לומדי בית המדרש 'עץ חיים' באמשטרדם, וכפי הנראה היו שם נגידים פרוטגונים שהם הקימו את הקהילה בסורינאם, ועד היום קיים שם בעיר הבירה פארמאריבו בית כנסת גדול של אשכנזים ובית כנסת גדול של ספרדים, על אף שלדאבוננו המה ריקים מאדם.

פינחס אברהם מייזרס, אב"ד קה"ק האג יע"א

עוד בענין עקידת ו'אפרו של יצחק'

בענין הנדון והמדרש המופלא שיצחק אבינו נשחט ונשרף בעקידה וכו' (גל' תקסח, יתרו דעת; גל' תקנד עלי הגיון), אני מצרף

בזה צילום של כ"י שיש בידי מהמעתיק ר' שלמה בן שמואל מוורצבורג (מוזמנן של בעלי התוס', לפני כ-800 שנה) שמביא מדרש שנאמר מאתנו ברבות העתים, וז"ל המדרש:

"וברותינו דרשו ששחטו אברהם ליצחק, ולאחר ששחטו באו מלאכים ולקחו אותו ונשאורו בן עזר, והורידו עליו הקב"ה טל של תחיית המתים ויחי, פתח יצחק עיניו ואמר ברוך אתה ה' מציח המתים. ואחר כך באו מלאכים והביאו למקומו אצל אברהם, ביקש לשוחטו פעם שנייה, מיד אמר לו המלאך אל תשלח ידך וגו', שאי אפשר שתי שחיטות בקרבן".

גור אריה הרציג, ברוקלין

כדאי להביא הא דאיתא במס' תענית (טו.): "ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד, פלגי בה ר' לוי בר חמא ור' חנינא, חד אמר הרי אנו חשובין לפניך כאפר, וחד אמר כדי שיוכרו לנו אפרו של יצחק, מאי בינייהו, איכא בינייהו עפר סתם". ופרש"י (במסנה, טו. ד"ה אפר מקלה): "אפר ממש ולא עפר... והיינו דקתני 'אפר מקלה' - אפר שריפה, אי הוה תני 'אפר סתם' היה משמע עפר, ו'אפר מקלה' גנאי יותר מעפר סתם". ועפי"ז תי' הגמרא כאן איכא בינייהו עפר סתם, רצ"ל אפר סתם שאינו אפר מקלה, דליכא זכירת אפרו של יצחק.

הנה רש"י ז"ל לא הסביר מהו אפרו של יצחק שמזכירים, ועיין בתוס' (ד"ה אפר מקלה) וז"ל: "פירוש, אותו אפר הוא מדבר הנשרף מעצמות אדם, כדי לזכור עקידת יצחק, דאלמלא שלא היה בא אלא כדי לומר שהרי אנו לפניך כאפר, כמו כן מהני עפר סתם, והיינו פירוש איכא בינייהו עפר סתם", עכ"ל.

ובהנחות הגר"י עמדין כתב על דברי התוס', וז"ל: "אינו מוכרח שבשביל כך יצטרכו לאפר של עצמות אדם דוקא, שגם באפר של עצים יש זכרון לאפרו של יצחק, אדרבה, משם ראה שאין צריך לאפר של עצם אדם, שהרי יצחק לא נשרף, אלא אפר של עצים שנשא לצורך עקידתו ונשרפו ונעשו אפר, זהו שקרוי 'אפרו של יצחק', לכן באפר של שריפת עצים בעלמא יש זכירה זו, זה פשוט ומוכרח שלא כדברי תוס' שהם ודאי זרים מאד גם ב"א"ה כמשי"ל".

הרי שהגר"י עמדין הבין משמעות "אפרו של יצחק", היינו אפר העצים שנשא יצחק לצורך העקידה ונשרפו בעת ששחט והעלה אברהם תמורתו איל, ולכן מקשה על תוס' שאין שום יתרון בכך שיקחו אפר משרפת עצמות אדם. ברם מדברי התוס' שכתבו שלקחו אפר שריפת עצמות אדם כדי להזכיר עקידת יצחק משמע, שהבינו הדברים כפשוטם, דהיינו אפר שריפת יצחק, ולא שריפת עצים שהביא יצחק, וככל הנראה היה גם לפניהם המדרש שיצחק אבינו נשחט ונשרף. גם משמע, שהם הבינו שיצחק נשחט ונשרף כחיותו בצורת אדם, ולא כמשי"כ החידי"א (שהוא בגל' תקנד) לפרש ע"פ סוד שנכנסה נשמתו של יצחק באיל, ולכן בעי אפר שרפת עצמות אדם דוקא.

אכילה ושתיה דשב"ק אין מגשמות את הנפש

בענין גשמיות ורוחניות דהוי תרתי דסתר (גל' תקנ-תקנו, יתרו דעת), ישנה תמיהה שרבים נתקלים בה בלמדם מסכת ביצה, שם כתב רש"י (בדף טו.) וז"ל: "נשמה תיירה, רוח לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו". עכ"ל. ורבים מתמיהים, הרי הנשמה היא רוחנית, ואין נוכל לומר שמטרתה וסוגלתה לדברים גשמיים כמו אכילה ושתיה, שזה תרתי דסתר, כמשי"ב באריכות.

ושמעתי עיי' ישוב נפלא מכ"ק זקני מרן אדמו"ר מביאלא שליט"א, דהנה בימות החול כשאדם אוכל הרי נפשו מתגשמת מהמאכל, משא"כ בשב"ק שהאכילה בה מצוה, אין האכילה מגשמת את האדם. ועפי"ז ביאר דכוותן רש"י לומר, דיקרת הנשמה יתירה היא, מדושיאכל בשבת לא התגשמה נשמתו, ותישאר בטוהרתה. ומדויק בלשון רש"י שכתב: "וואין נפשו קצה עליו", היינו הנפש, הוא הרוחניות, אינה מתגשמת בשב"ק אפילו באכילה ושתיה, דמצוה הן.

נתן דוד וויינבערג, ע"ה ק"ק ירושלים תוב"א.

עלי שיה

ודבר זה חלא אי אפשר. על כן מספרת לנו התורה בשבחו של בצלאל, שידע לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת, כלומר, בשכלו הבחיר והבנתו הנפלאה, הבין לחדור לתוך נפש המותנד, לדעת כוונתו, שאם נתן את נדבתו בלי שום פניה, אז השתמש בה לקדוש הקדשים, אבל אם הבין שזה המתנדב הרגיש בשעת נתינתו איזו הנאה פרטית במשחו, השתמש בכסף זה לדברים שבקדושה קלים, ואם הבין שהנדבה היתה לשם כבוד, השתמש בה לדברים פחותים החוצצים גם כן לבנין המשכן...

וכן הדבר גם במה שנוגע לך, כספך שהנך נותן בלב טהור לשם שמים, בודאי מוציאים רק להחזקת בני הישיבה, ונדבות הבאים מאלה שנותנים לשם כבוד והתהדרות, יוציאו לצרכי מלבוש המשוכלל והעללה... שהם גם כן מצרכי חיזוק הישיבה. ומאז נתן את נדבתו הרחבה כבתחילה.

ולפני ידידיו אמר אז הגר"ח, כי בזה מובן לו, מה דאיתא בזבחים (טו.): "איביעיא להו, בן נח מהו בשלמים", משמע שהיה פשוט לו, דעידה יכול בן נח להקריב, ולמה שאל על השלמים, אם מותר להקריב עולה - מדוע לא יהיה מותר להקריב שלמים.

אבל הדבר ניחא, מפני שתכונת בן נח היא תכונה הדיוטית, ורוצה שמכספו לא יהנה שום בן אדם, רק יעלה כולו לשמים, כמו עולה שכולה כליל, אבל בשלמים, שגם לכהן חלק בהם, דבר זה הוא נגד רוחו, שמנדבתו יהנה גם איזה כהן בשר ודם, על כן שאל "בן נח - מהו בשלמים", ודפח"ח.

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ויקהל פקודי - "שבת החדש"
כ"ז אדר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקס"ב

מו"ט	דל"ג	אנדרדפון
20:02	19:39	18:30
19:20	18:58	17:51
19:29	19:08	17:59
19:46	19:20	18:14
19:15	18:49	17:43
20:03	19:39	18:28
20:14	19:46	18:39
19:48	19:21	18:13

מברכין החדש: ראש החדש ניסן ביום שלישי
המולד: בליל ב' בשעה 12:01-11:12 חלקים

תורתן של ראשונים

"לא תבערו אש" - בא לאסור מלאכת אוכל נפש בשבת

לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת (לח, ב-ג). ענין הכתוב הזה ודאי בא לאסור בשבת גם מלאכת אוכל נפש, שהרי כבר אמר בפסוק הקודם "כל העושה בו מלאכה יומת", ופירש, שלא יבערו גם אש לאפות לחם ולבשל בשר, כי האש צורך כל מאכל. "הוצרך לומר כן, מפני שלא אמר 'העושה בו כל מלאכה', כאשר אמר בעשרת הדברות (לעיל ב, יז): 'לא תעשה כל מלאכה', ואמר מלאכה סתם, והיה אפשר שנוציא מן הכלל מלאכת אוכל נפש, כי כן נאמר בהן המצוות (דברים טז, ח): 'לא תעשה מלאכה', ואין אוכל נפש בכלל, (שהרי אוכל נפש מותר בו (לעיל יב, טז)), ולכן הוזכר בפירוש שאף אוכל נפש אסור בו (ביום השבת).

ובלשון הזה מצאתי במדרש (מכילתא כאן): רבי נתן אומר, 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת' למה נאמר, לפי שהוא אומר 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל', שומע אני יהא רשאי להדליק לו את הנר, להטמין לו את החמין, ולעשות לו מדורה בשבת, ת"ל: 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'. וזה קרוב למה שאמרנו, שלא היו מלאכות הללו, שהן הנאה לגופו, בכלל איסור הראשון, ורצה רבי נתן לומר שלא הוצרך הכתוב לאסור אפייה ובשול ושאר צרכי אוכל נפש, שכבר אמר להם 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל' (לעיל טז, כג), אבל עדיין כל מלאכות שאדם נהנה בהן ואינן עושים אלא הנאה לגוף, כגון הדלקת הנר ומדורה ורדיצת גופו בחמין, יהיו מותרות, כי זה מועונג שבת, לכך נאמר: 'לא תבערו אש' לאסור הכל'.

"לא תבערו אש" - בא לאסור כל מלאכות שבת

וביום השביעי יהיה לכם קודש וגו' כל העושה בו מלאכה יומת - וסמך ליה: לא תבערו אש בכל מושבותיכם. "יתכן לפרש כי כתובים אלה להזהיר על המלאכה ולאסור אותה בשבת, אמר תחלה: 'כל העושה בו מלאכה יומת' כלומר, מלאכת המושכן, ועל זה לא אמר 'כל מלאכה' כמשפט התורה והכתובים בענין השבת (כמו בעשרת הדברות לעיל ב, יז), ואחר כך הוזכר והזהיר לדורות: 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', והוא כאלו אמר: לא תעשו כל מלאכה בכל מושבותיכם, וכלל כל המלאכות במלאכת אש, כי בידוע שרוב המלאכות שבני אדם מתעסקין בהם אינם אלא על ידי האש, כי האש סבתם ועקרבם, ולכן תקנו לנו רז"ל במצוות הבדלה כמוצאי שבת, שהוא תחלת היתר המלאכות, לברך על האש: 'בורא מאורי האש', לפי שהאש תחלת המלאכות במעשה בראשית, ובענין שכתוב ביום ראשון: 'ויהי אור' (בראשית א, ג).

"ואש תהיה לילה בו" - מעלת ישראל שהורה עטרה ליושנה

כי ענן ה' על המשכן ויוםם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם (פ, לח). "להורות לנו תועלת אחר שהיה בענן זה, והוא שהיה מקוץ על כל המשכן, לכל יכה אותם שרב ושמש, כעין 'סוכה תהיה לצל יוםם מחורב ולמחסה ולמסתור' (ישעי' ו, ד). עד שלא היו יודעים ומבחינים בין יום ללילה אלא מצד האש, שהיה לילה כל לעיני כל בית ישראל, והוא אש השכינה. וזה יורה על מעלת ישראל, שהיו מסתכלים באור השכינה עין בעין, כאומרו (במדבר יד, יז): 'אשר עין בעין נראה אתה ה' - כי זהו אש לילה, 'ועננך עומד עליהם' - כנגד ענן ה'.

וכן אמר בכאן: 'כי ענן ה' וגו' ואש תהיה לילה בו', להורות לנו שאף על פי שהאש ישראל בעון העגל, כבר חזרו לקדמותם כימי קדם. כי אחר תנחת התורה נמצא שכתב בסוף משפטים (כד, טז): 'ויכס הענן את ההר', וכתוב שם (פסוק יז): 'וצמרה כבוד ה' כאשר אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל', ולפי שהמאור בעון העגל נסתלקה השכינה משם, חזר עתה לומר שהורה עטרה ליושנה 'ואש תהיה לילה' בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם".

לקח טוב

מצות קידוש החדש - הקדמה לחג הפסח

בעבור כמה שנים ניגש חבר חכם אחד אל האב והשמייע לו עצתו: הקשב נא לדברי ושמע לעצתי, כל זמן שתתנהג כך ותסדר את תעודת בנך טרם שיגמור את לימודיו לקראתה, לא תצא שאיפתך אל הפועל, כי למה לו ללמוד אם מטרת הלימודים - קבלת התעודה - כבר הושגה ממילא. אין לך אלא למנוע את התעודה ממנו, ודוקא לדאוג לכך שלא יוכל להשיגה כלל עד שיוסיים את את הלימוד כולו. רק בדרך זו יבטיח את לימודי הבן.

יתכן וצודקים דברך - ענה האב - מבחינת הלימודים, אילו היתה זאת עיקר מטרת. אלא דע לך שאין עניני בלימודים ואימונים ובקבלת התעודה

רצה האב לזכות את בנו במלאכה נקיה ובעבודה מיוחדת, עסק שיש בו גם מן הכבוד וגם מן השכר. לפי טבעי הבן וכשרונותיו הגיע האב למסקנה, שעליו לשלוח ידיו במלאכת האריגה, שייצרו ידיו המאומנות סחורות עדינות מרהיבות עין, שיימכרו בשוק בדמים מרובים. מלאכה נקיה זו החליט להוריש לבנו האהוב למען יעסקו ידיו באומנות שתדאג למחיתו וכלכלתו.

דא עקא, שלא כל הרוצה ליטול את שם ה"אורג" יבוא ויטול. מי שחפצה נפשו להימנות בין האורגים שתוצרתם נמכרת בשוק, עליו ללמוד את כללי המלאכה ונתיבותיה הדק היטב, הן מבחינת לימוד הסחורות והכרתן להבחין בטיבן ואיכותן, והן מבחינת עצם מעשה האריגה, שיערך כראוי במתיחת חוטי השתי והערב במדה מדויקת, כך שייאמנו ידיו בעבודה משובחת זו עד שיוכל בכוחות עצמו להוציא דבר מתוקן מתחת ידו. וכאשר יסיים את לימודיו אלו בהצלחה, יקבל תעודת אורג, המתחדשת בכל שנה ושנה, ובעזרתה יצטרף אל השורה העליונה של אורגים מכובדים בעלי שם.

שלוש שנים - נודע לו לאב - חייב אדם ללמוד מלאכת האריגה עד שיהא ראוי לקבל תעודה רצויה זו אליה עיניו נשואות. ומה יעשה הבן במשך שלוש שנים אלו. האבא הרי ידע שטבעי בנו וכשרונותיו מכוונים המה למלאכת האריגה, והיה ברור לו מעל כל ספק שראוי הבן לעבודה עדינה זו, והכל על אבדן השנים היקרות בהן יכלה הבן בלימוד המלאכה לקראת קבלת התעודה, כי עבודתו בשנים אלו מה תהא עליה.

קם האב ועשה מעשה, וסידר לבנו מחמד נפשו, תעודת אורג אמיתית, ומסרה לידיו באמרו לו: שמע בני מוסר אביך. ידוע וברור לי שזוהי המלאכה המובחרת והמתאימה בשבילך, אלא שהסרה לך עדיין תעודה שהיא תנאי מוקדם לעבודה זו. אלא כדי שתוכל להתחיל בה תיכף ומיד, סידרתי לך את התעודה מראש, ובתנאי שבמשך השנים הבאות, יחד עם עבודתך ומלאכתך, תתחזק ותתאמץ ללמוד את תורת האריגה על בוריה, כך שבסופו של דבר תהיה תעודתך זו דוברת אמת.

ככה בכל שנה חדשה, סידר והידש לו האב תעודתו למלאכת האריגה. אך לימודי הבן לא מיהרו להתקדם, יען כי התעצל מלהשקיע מאמץ רב בלימודים ואימונים שכל כולם לא באו אלא להרויח את התעודה הנכספת, שבין כך ובין כך מצויה היא כבר באמתחתו הודות לדאגת אביו.

אותיות מחכימות

... ולפי דרכו זה יק לפקד הקדמת מלות קידוש החדש למלת הפסח. דהנה יק להבחין בענין ראש חודש, שמהו סתם ומהו סתם הפסח. שכן שכן אחר שקדמו לו שנת ימי המעשה, ומי שטרם בער"פ יאכל פסח, והיינו שהוא זכא להאיר על שנת לעומת הכנתו בשנת ימי המעשה בתקופתו והכניסו קידוש. אבל ראש חודש אינו כלל אלא בתחילת החודש, מורה שאין אור ר"ח לעומת המעש"ט של החודש, אלא להשיך שנת אור של ר"ח מקודם אף בלתי מוכינים עדיין, למען תתחזק ידם בעבודה בכל ימי החודש העתידי לבא... זה החסד ניתן רק לישראל שגלגלו בשנת קידוש חדשים, ולא סגי להם בקביעות החודש עפ"י תשכון, והיינו שמעשי קדושה בחודש. ועל כן יום המעשה הקדושה הוא יום הנכבד שממנו מסתעפת קדושה לכל ימי החודש.

והנה מלות קידוש החודש שהוא הקדמת האור קודם המעש"ט, זה דומה לענין הפסח שהיה הקד"ס מאיר לישראל שלא בדהגה על ידי שהקדים להם האורות ומחין גדלות, וע"כ הוא הקדמה טובה למלת הפסח... שינו אף שעדיין בלתי ראוים, מ"מ הקד"ס מקדים להם על סמך שינו להבא. זה 'חודש אש' ישועות בו מקושים, שהגיד כ"ק אדמו"ר ה"ר זלללה"ם (מגור) שהוא מלשון 'חזני מקיף', שמקיפין על סמך להבא.

קס שממאל

שבסופם, כי אם כל חפצי הוא שיעבוד את עבודתו ולא יחדל ממנה יום יום. אם תהיה עבודתו מותנית בתעודה זו או אחרת, יעברו חלילה ימים מרובים בהם לא יעבוד, ועל כן מוכרח אני להקדים לו את תעודתו בכל שנה ושנה, כדי להבטיח שיוכל לעבוד, וביום מן הימים ירויח גם את תעודתו.

האורות של כל ימי החודש, שנשפעים בראש חודש, על אף שעדיין לא הרוויחם העובד, כמו האורות שבחג הפסח שנשפעים מלעילא, כי חפץ ה' בנו ובעבודתו.

אמרות טהורות

הומנה כפה קודם עשיית כל דבר שבקדושה

ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. קחו מאתכם תרומה לה' וגו' (לה, ד-ה). תיבת "לאמר" היא לכאורה אך למותר.

"ונראה שירמוזו על מזה שמבואר (והוא פ"ר קפ"ה) בענין כוס של ברכת המזון, שצריך המוכר שיאמר: הב ונכרך וכו', בגין דשמיא קדישא לא מתברך בברכה דא אלא בהומנה וכו', ובגין כך בעי הומנה דפומא" וכו'.

ואפשר לזה ירמוז הכתוב (דברים כג, כד): "מוצא שפתיך תשמור ונשיית", פירושו, שקודם תשמור שיתוציא בשפתיך לזמן הדבר כפה מלא, כדי שיהיה הקדושה על הדבר ההוא, ואז: "ועשית" – שתזכה לעשיה ממש וכו', והוא אומרו כאן: "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר, קחו מאתכם תרומה לה' וגו', כלומר תחלה לאמר כפה, ואח"כ: "קחו", כדבר האמור".

הרגלת האברים שיעשו מעצמם מעשים טובים

ובל אשה חכמת לב בידה טור (לה, כה), הנה, כתוב (בראשית פ"ה, יד): "שפץ את ידי כי מנשה הבכור", ותרנומו: "אחכמינו לידוהי", ומרמו, "כי צריך האדם להחכים ולהשכיל את ידיו, שיעשו מעשים טובים מאליהם בהרגל אפילו בלא מחשבה, כמה דאת אמר (דברים פ"ה, י): 'מסת נדבת ידך' – שהידים עצמן יהיו מתנדבים, מפני כי לפעמים נופל האדם תחת השכחה הגוברת בעולם הזה, ויעשו מעצמן מעשים טובים".

וזהו: "שכל את ידיו", מפני "כי מנשה" שהיא השכחה (ע"י בראשית מא, נא), "הבכור", וגובר בעולם, לכן "אחכמינו לידוהי" – שיעשו חכמה מאליהם, וכדכתיב (תהלים ע"ה, עב): "ובתבונות כפיו ינחה".

וזהו הרמז כאן: "ובל אשה חכמת לב בידה" – היינו, שיש לה חכמת לב בידה, "טור" – מעצמן, עד"כ (משלי לא, יג): "ותעש בחפץ כפיה" – שהרצון וההפץ הוא בכפיה (וכמ"ש שם רס"ז), **צמח ל' לצבי (מהר"ה, תשס"ז)**

אמירה נעימה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' (לה, א), פירש"י ז"ל: "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר" וכו', וצריך להבין מה רצה לומר בזה.

ונראה, דהנה מצינו, כי גדול מה שנאמר אצל שמואל ממשו רבינו, משום ששמואל היה מאסף את העם בעצמו, ומשה להקדים על ידי שליח (ע"י תנחומא פ"ר קר"ה, ו), ולכאורה, הא גופא בעי טעמא – למה לא הקדים משה בעצמו כמו שעשה שמואל. וי"ל, דקו"ל (קדושים לב) שמואל על כבודו – אין כבודו מחול, משא"כ רב שמואל על כבודו – כבודו מחול. ולכן משה רבינו שהיה מלך (ע"י ובהם קב, ובס' מלכות בית דוד פ"ו י"ז באריכות), ולא היה יכול למחול על כבודו, הוצרך להקדים על ידי שליח, משא"כ שמואל, שהיה יכול למחול על כבודו, הקדים בעצמו.

והנה כשהמאן ישראל בעגל, אמר הקב"ה למשה (לע"ל לב, ו): "לך רד" – רד מגדולתך (ברכות לב), נמצא שלאחר המא העגל שוב לא היה מלך, עד אחר יוה"כ שנתכפר להם לישראל, ואז חזר משה למלכותו. וזהו שאמר: "ויקהל משה", דהיינו ע"י שליח. ולכאורה יקשה מדוע לא קבעם בעצמו, לכן פירש"י: "למחרת יוה"כ כשירד מן ההר" היה, וכיון שנמחל עונותיהם שוב חזר למלכותו ואין כבודו מחול. **דברי מהר"א (וע"י גם ב'פנינים קדושים' וב'פרדס יוסף' כאן)**

כל איש ואשה אשר נדב לכם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה' (לה, כב). צריך להבין שר אומר: "בני ישראל", והיה לו לומר: 'הביאו נדבה לה'.

אכן שתי מדות ישנן בנותני צדקה. יש שלא היו גונתים מנדבת לבם, אלא כדי להראות עשרם לרבים, או שידעו כולם כי טובי לב המה, ואז באו בעצמם להביא נדבתם אל משה. אבל אלו שנתנו לשם שמים, לא רצו שיתוודע הדבר לאיש, ונתנו בכתר, כמו שאמרו חז"ל (ב"ב י"א) "איהו צדקה – אינו יודע ממי נטול".

וזהו שאמר הכתוב: "כל איש ואשה אשר נדב לכם אותם" – שנתנו בנדבת הלב ולא מפני הרואים, רק "אשר

"זהב התנופה" – עשירות עם ענוה

ויהי זהב התנופה וגו' (לה, כד), אין "ויהי" אלא לשון צער (מגילה י). ואמר הכתוב: "ויהי זהב" – כשהזהב הוא אצל העשיר בבחי' צער, דהיינו, שאינו מתנאה בעשרו, ואדרבה, מחזיק הוא את עצמו בענוה יתירה מרוב עשרו ומצטער שגא ח"ו נתנו לו את רוב עשרו על דרך "ומשלם לשונאיו אל פניו" (דברים י, י), ועל דרך "עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהל ת, יב) – אזי "סימן טוב לו שרוב עשרו הוא לעלייתו, ולא לירידתו ח"ו, וזהו: "ויהי זהב" – התנופה".

באופן אחר יש לרמוז: "ויהי זהב התנופה" – צער גדול הוא לאלו שמרמים את עצמם עם הזהב, דהיינו שמתנאים ברוב עשרם וברום לבבם, כי לעולם הם שרויים בצער, וכמו שאמרו חז"ל (ע"י קה"א ר"ל): "אין אדם מת וחצי תאותו בידו".

משמרת איתמר

בכח ההשתוקקות לשלימות – נשלם קיום המצוה וירא משה את כל המלאכה ונהנה עשו אותה כאשר צוה ה' כן עשו ויברך אותם משה (לה, מג). יש לדקדק על כל הלשון: "והנה עשו אותה כאשר צוה ה'" ושוב "כן עשו".

ונראה לומר, כי לאחר שנמרו בני ישראל את מלאכת המושכן, התכוונו בנפשם ברב ענותנותם שהיו יכילו לעשותו ביתר שלימות וביתר שאת, בכונות ויהודים, עד שנכספה וגם כלתה נפשם לתקן עשייתם שתהא בשלימות הראויה. ואמנם על ידי השתוקקות זו, שהיתה חשובה ביותר לפני הקב"ה, נחשב להם כאילו עשו את המושכן באותה שלימות אליה השתוקקו באותה שעה.

וזהו: "וירא משה את כל המלאכה ונהנה עשו אותה" – בפועל ממש. ואחר אמר: "כאשר צוה ה' כן עשו" – מוסב על הענישה ההדרגה שנחשבת להם כאילו עשאו בשלימות הרצויה – כאשר צוה ה'.

וזהו שכל משה בברכתו, כפי שהביא כאן רש"י ז"ל, שאמר: "היי רצון שתשרה שכניה במעשה ידיכם, והיו נועם ה' אליקנו עלינו ומועשה דינו כוננה עלינו" – היא הענישה בפועל, "ומועשה דינו כוננה" – היא הענישה שנשלמה בכח ההשתוקקות והנגענות, כאמור.

כ"ק מן אדמו"ר מהר"ר מבבלא ז"ע (מובא ב'לקט אמרי קדוש', מהר"ה תשס"ז)

צוה ה' – שהיתה כוונתם לשם שמים, "הביאו בני ישראל נדבה" – שלחו את הנדבה על ידי בניהם הקטנים, ולא נודע ממי הם, ולא הביאו בעצמם, כדי שלא יהא פרסום למעשיתם הטובים.

ויקהל משה וגו' ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם וגו'. כל העושה בו מלאכה יומת (לה, א-ב). איתא במשנה (שבת ע"ג): "אבות מלאכות ארבעים חכר אחת", וכבר הקשו הראשונים מדוע לא נקט התנא: "שלושים ותשע מלאכות". וי"ל על פי מה שהביא הר"ן (שם) להקשות בשם הירושלמי, (פ"ו ח"ב), מדוע לא חשיב התנא "מושיט" כרשים, ותצ"ל, דהתנא לא קחשיב רק מלאכה הנעשית על ידי אחד, לא כן מלאכת מושיט – שנעשית בשנים, ע"ש הויטב.

וזהו הרמז בכתוב: "ויאמר אליהם אלה הדברים" – אלה עולה ל"ט, וממנה דרשנו (שבת ע"ג) ל"ט מלאכות. ואם יקשה לך, מדוע לא נחשב גם מושיט כמניין אבות מלאכות ויהא מנינו ארבעים, על זה בא כמסכתין ואומר: "כל העושה בו מלאכה" – לשון יחיד, שאין עולה כמניין אבות מלאכות אלא מלאכה הנעשית על ידי יחיד, ולא הנעשית בשנים.

אלה פקדי המושכן מושכן העדות אשר פקד על פי משה (לה, כא). וברש"י ז"ל: "המושכן מושכן – שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל. הנה, ידוע שאילו היה משה רבינו נכנס לארץ ישראל והיה בונה את בית הבחירה לא היו ישראל חוטאים כע"ז ולא היה נחרב בית המקדש, ומה שלא נכנס אל היה שגרם לישראל שנו אחריו אלוהי נכר ולבסוף הרב בית מקדשינו. ומה גרם והביא לכל זאת – פיו של משה, כמה שאמר: "שמעו נא המורים" (במדבר כ, י).

וזהו שגמר כאן: "אלה פקדי המושכן מושכן העדות" – רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהן של ישראל – "אשר פקד" – כלומר, שנחרב וכלשון הכתוב (שי"א כה): "ויפקד מוקם דוד" – "על פי משה" – כמה שאמר "שמעו נא המורים", ולכן לא נכנס לארץ, וממילא לא נבנה בית המקדש על ידי ויהי יכול להחריב.

יתרון דעת

משנכנס אדר מרבין בשמחה (ה)

מרבין בשמחה בכל החודש; ירחא דכלה, ועוד ... ויותר נ"ל הא דאדר החודש כולו בשמחה הוא, משום דיום ט"ו אדר הוא תחלת יום י' שזואלים ודורשים לפני הפסח, נמצא דימי פורים ופסח חבוקים זה בזה. **הנהגות חת"ס (א"ח ס"י תקנ"א ס"א)**

בתענית (ט"ז). אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה וכו'. נראה לי דקמ"ל, שכמו שממעטין בנשואין משנכנס אב, כך מצוה להרבות השמחה משנכנס אדר, ויש לקבוע זמן הנשואין בחודש אדר, החודש אשר נהפך מאבל לשמחה לכל ישראל. אלא שיש לעיין בזה אם מותר לאדר, דודאי וריקין מקדימין למצות, כבר אמרו יקדים עצמו לאדר מצוה משבביל לילה אחת שקדמותו וכו', כבנוי בג ע"ב. ויעוי' בסוף ספר גליא מסכת (להג"ר דוד אב"ד נאוו הארצאק זצ"ל ח"ב דף ע"ב) מ"ש"כ ע"פ דברי התוס' מגילה ה ע"ב וז"ל שם: "משנכנס אדר מרבין בשמחה, היינו כשיש עת ועונה לשמח בשמחה של מצוה, ראוי לדרבנות קצת יותר מן הראוי, משום שעת חזקת גרמא לשמחה באותו זמן".

זכור לדוד לכל הארצאק זצ"ל (עמ' לח, אות ט)

... ולפני איוזה שנים, במכתב ששלח לי ידידי רב מופלג הסמוך למדינה זו מר ניהו הרב הגדול מוה"ר שניאור זלמן פיסטער האב"ד ק' אראסקאן נ"י, ראיתי שהוציא מכלל זה – נישואין בזמן חיסור הלבנה (היינו סוף חודש) – חודש אדר וחודש אלול, דבשיניהם לית חדש להא דחיסור הלבנה, והידי שפעמים רבות מזדמן שנושואין נשים בכלה דאדר ובכלה דאלול גם בימי החיסור, והעיד כן בשם גדולי הרבנים בעליות גדולות.

ואמר מר דנ"ל הטעם שהקלו בהם, לפי שבחודש אדר נאמר בו "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב", וכל החודש במשמעו, ומשנכנס אדר מרבין בשמחה, ובר ישראל דכלה וכו', ואל"ף ז"ל עפ"י ג"כ סניף להעדר הקפדה של

יעוין בפירש"י בברכות דף יז ע"ב ד"ה שבחא דאורייתא תרי יומי בשתא – (שהיו נאספים שם ישראל באדר לשמוע בהלכות הפסח מדרש דרב אשי, ובאלול לשמוע הלכות החג) וכו'. ולפי זה י"ל עפ"י ג"כ סניף להעדר הקפדה של נישואין בחיסור הלבנה בחדישים אלו, משום דבחדשים אלו שקבצו ורצו תורה הרבה בשתי הישיבות לא חשו כל כך לחיסור הלבנה, ודוריה אגוני מגני ואצול מגלי בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, ולשון נופל על לשון: **ירחא דכלה וכו', ואולי בקצב כל הבחורים למדי למד בשתי הישיבות היו כל החרדים ותאבים להשיא בתם לתלמידי חכמים נאספים ג"כ להדבק בה' ולבחור חתונת מרבין, ומפני כבוד התורה והרבנן קבעו כל החרדים אדר ואלול לנישואין.**

שירי חמו (מע' חתן וכלה ס"י כא את א' ח' וע"ע שו"ת תירוש ויצה"ר ס"י קיא ס"ד)

פעם אחת שאל אחד שקבעו זמן חתונה שלו על כ"א אדר, ושמע אח"כ כי אחר חצי חודש אינו נכון לעשות חופה, והשיב הגאון ממאד זצ"ל, כי אומרים בשם רבינו מהר"צ א ז"ע מדינוב (ע"י דרכי תשובה י"ד ס"י קטע סק"ה), כי בחודש אדר לא אן נהוג חשש זה. והנה אומרים בשם רבינו ר"ש מבבלא ז"ע כי אדר הוא כמו אלול לתשובה, "כי לולא התמחמנו כי עתה שבנו זה פעמים" (בראשית מג, יא) הקדמה לשו"ת לבושי מרדכי (ח"ד) והתיר לו.

*

בספר יצירה (פ"ה טז): "המליך אות ק' בשחוק וברא בו דגים בעולם ואדר בשנה" וכו'. הנה אמרו ז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה, כי נשפע לנו שפע רוחניות וגשמיות בני חיי ומזונא, אשר נרמזים בתיבת אדר, כי האל"ף רומז לבנים, כ' א' בסוד אדר אלף עולה "וימלא אברהם את יצחק בור" (בראשית כא, ד) את א' ר' מרומז על מזג ד' היסודות אשר על ידי זה נשפע חיים ארוכים; ואות ר' רומז לפרנסה ועושר, כמאמרם ז"ל (פאה פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים זה לא יטול מן הצדקה.

ולזה רומז הספר יצירה: "המליך אות ק' בשחוק וברא בו דגים" ק' עם דגים עולה זק"ן, רומז לחיים ארוכים, גם דגים רומז לבנים, כמו שנאמר (בראשית מז, טז) "וידוע לרוב בקרב הארץ". וגם חודש אדר רומז למזונא, כמאמרם ז"ל (ביצה ט"א) "הרצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר", הרי חודש שמה מסוגל ל' הטובות הגשמיות, ורייקא על ידי שחוק וקדושה.

עשרת יושוע (ר"ח אדר, אות ד)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אברהם הכהן פימינטיל זי"ע – בעל 'מנחת כהן' יומא דהילולא כ"ח אדר (תנ"ז)

"צאנה וראנה בנות ציון מרגלית טובה תלויה בצוארו של אברהם, הלא הוא אחד מבני עליה החכם השלם כהר"ר אברהם הכהן פימינטיל, אשר הגביר עלינו חסדו והראנו ידו הנפלאה לכל מעשה תקפו וגבורתו, כי כל יקר ארצו עינו, און וחקר בגמרא משנה וברייתא, וכל דברי הראשונים והאחרונים אסף בחפניו ונפה אותם ב"ג נפות כל כל דבריו סלת נקיה... כי הוציא לאור הכ"ר הנורא הזה, כרא דכולה ביה, ולו שם בשלשה כמה הלכתא רבנא... מאירים עיני העברים בהיר הוא בשחקים בדבריו המצודקים" – בדברים מפליגים אלו מכתיר הגה"ק רבי יצחק אבוחב זצ"ל, אב"ד עדת הספרדים באמשטרדם, את הגה"ק רבי אברהם הכהן פימינטיל זצ"ל בהסכמתו על ספרו הגדול 'מנחת כהן'.

כיוצא בו משבחו הגאון רבי משה רפאל די אגילר זצ"ל, ריש מתיבתא באמשטרדם, ומעיד נאמנה (בהסכמה שם): "מכירי הייתי לשעבר מאז אשר הופיע רוח קדשו בבית מדרשו... ויחזק מן הבא בידו מנחה משלושת ביכורים לה', וגם אני אנכי הצעיר משלחן גבוה יזכתי לאכול מפריה ולשבע מטובה וערבו לחכי מנפת צופים שלשת מיני פרי מגדיו הנכללים בחבוריו אשר בס ישב מצרך ומטחר כסף כמה הלכות גדולות ודינים עיקריים".

גם רבינו הגה"ק בעל ה'פרי מגדים' זצ"ל, אשר מבצעו לא ירים איש ידו והוראתו בהלכה, התייחס לספר התערבותי – שבימנחת כהן – בחשיבותו יתירה, ודקדק בדבריו ועמד על כל דין מחדש, כפי שכתב בפתיחה להלכות פסח (זיני תערבותי חמץ) וז"ל: "והאמת כי לולי הם המגלים לנו כל תעלומות, הייתי ממש באפילה, ובפרט רבותי בספר 'מנחת כהן' למר"א פימינטיל זי"ל...".

ואמנם כל הפתיחה של ה'פרי מגדים' להלכות תערבותי היא קיצור של ספר התערבותי, כפי שנאמר שם בפתיחה השער: "אמר הכותב ראיתי ל'מנחת כהן' למר"א כהן אפימינטיל הפליא לעשות והראה תקפו וגבורתו בספר התערבותי אמרתי לילך בעקבותיו, וכל דין מחדש שיצא מדבריו אכתבה, ואם יש איזה קושי או חקירה בדבריו אפרשה".

גם שאר חלקי ספר 'מנחת כהן', הכולל שלשה ספרים – כדלהלן – שיספר התערבותי הוא חלק שני ממנו, עלו לרצון בספרי ההלכה, ומנחתו הטוהרה היתה לעינים לרבותינו מגיני ארץ, בעל 'מגן אברהם' ושאר הפוסקים האחרונים, שנושאים ונותנים בדבריו ויתלו עליו כל שלטי הגבורים (הן ידוע שכאשר המג"א מציין: מ"כ, כוונתו לספר 'מנחת כהן').

על אף שספריו נודעו בשערים המצויינים בהלכה, הרי שעל המחבר הגדול, ה"ה רבינו אברהם הכהן פימינטיל זי"ע, ריש מתיבתא דשיבת 'כתר תורה' באמשטרדם באב"ד עדת הספרדים בהאמבורג, כמעט ולא נודע מאומה. על כן חובה עליו וזכותו היא לנו להעלות את שמו הקדוש עלי גליונו, ועל ידי שביבי האור שלוקטס ומחתם, ננסה להאיר קמעא מאורו הזך, ולהדליק נר תמיד לזכרו בהבירה.

ואלה תולדות אברהם:

רבינו ה'מנחת כהן' נולד בערך בשנת ש"ה, להורים נכבדים וחשובים, ממשפחת גולי ספרד ופורטוגאל, שמשלטו מאש האינקוויזיציה האורורה אשר בארץ מולדתם, אחרי הגירוש הנורא שהיה בשנת רנ"ב (וסימון: "מזריח ישראל יקבענו". ירמיה לא, ט), והגיעו אל מדינת הולאנד, בה נתיישבו בעיר אמשטרדם, ונקהלו ועמדו על נפשם בקהל ספרדים אשר יסדו להם, בהמשכים לחיות שם חיי דת משה וישראל בגלוי.

מנעוריו הצטיין בהתמדה עצומה, כשאין אותו מאומה כי אם בתורת ה' חפצו ויגיעו, וכפי שמספר על כך בעצמו, בהקדמתו: "ימינו חרפי גרסה נפשי לתאבה אל משפטי ה' אשר עשה אותם האדם וחי בהם, נכספה וגם כלתה נפשי להבין אמרי בינה, ולדרוש ולתור בחכמת התורה ובעיון הגמרא וספרי הפוסקים חדשים גם ישנים הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים".

בהגיעו אל גיל הבחורות נכנס ללמוד בשיבת "עץ חיים", היא הישיבה הגדולה שנוסדה בשנת שצ"ז לפ"ק על ידי הגאון הגדול רבי שאול הלוי מורשיא זי"ע בע"ט, ובעצת שאול², שמבין כותליה יצאו גאונים ותלמידים הרבה, והונדעים שבהם המה רבינו ה'מנחת כהן' זי"ע והמקובל האלקי רבי משה זכות זי"ע ממאטנאבו.

מני אז גדלו רבו כאב, וירוממהו וינטלהו, ונתן מהודו עליו, וכאב את בן ירצוהו, בגלל הפלגת חכמותו ובינתו היתירה בחכמת התורה. וכמים פנים לפניו, הוא נתקשר אל רבו במותרות אהבה עזה, והכיר לו טובה על כך, כפי שגראה בעין ממוזמר לתודה ושיח הכבוד שחיבר לכבודו רבו, בשנת ת"ה לפ"ק, לרגל הולדתו ספרו שאול³ באמשטרדם ת"ה. בדפוס ווארשא תרס"ב, נדפס שחיר בסוף הספר, דף קנה ע"ב).

אחרי נישואיו התיישב באמשטרדם, ותחי ראשיתו מצער, כי הוטל על צוואריו עול הפרנסה, וכמו שהוא מתואר על כך בראש הקדמתו לספרו 'מנחת כהן': "בעבור קוצר שכלי ודעתי, ומפני דוחק השעה והזמן וטורדתי המונעת את האדם מהתגלות בתורת ה' יומם ולילה, ותמיד כל היום מחשבותיו נבוכים הם בארץ על המחיה ועל הכלכלה... ולכן לא חדלתי מנעורי מלקבוע עתים לתורה ומלשקוע על דלתותיה יום יום כפי יכולתי, ועיינתי בתשוקה נמרצת בספרי הפוסקים ובחיבוריהם, והייתי שותה בצמא את דבריהם, עד אשר טעמתי מעט מזער מצוף דבש אמרי נועם חכמתם ותאורנה עיני".

גם כאשר עסק במסחר לא הניח תלמודו, אלא היה עושה מלאכתו עראי ותורתו קבע, וכעדות הג"ר משה רפאל די אגילר בהסכמתו הנ"ל: "... ויהי חלק וגדול וחיילי גבר במלחמותו של תורה לא הניח דבר קטן וגדול בחוויות דאביו ורבה, כל רז לא אינס ליה וכל סתם לא עממהו, ועוד היום ידו נטויה ריחים בצוארו ועוסק בתורתו קבע ומלאכתו עראי, צר תעודה חותם תורה בלמודיו ושם בחיון עוזו בעיון התלמוד והפוסקים".

הצחה והבוררה, עד אשר גם ענינים דקים ועמוקים אשר נלאו כמה מגדולי האחרונים לפרשם, ידע רבינו להציעם בשפה קצרה ובוררה לתועלת המעיין.

בהיותו חוטר ממשפחה של יוצאי ספרד, היו מנהגי אבותיו בידו, מנהגי הספרדים, ופסק והורה כהוראת הפוסקים הספרדים, והיה מבריע כדבריהם נגד הפוסקים האשכנזים [ראה 'מנחת כהן' (חלק משמרת השבת, שער ראשון פ"ה) בענין הנותן מלאכה לגוי בקיבולת וקצף לו דמים, שמביא דעת הר"ן, דאע"פ שהגוי עשה אותה בשבת, מותר לישראל להשתמש ממנה באותה שבת, ואע"פ שרבו בזה האוסרין, וביניהם גם הרמ"א, ומסיק שם וכתב בזה"ל: "ואנחנו קהל ספרדים נוהגין כדעת הר"ן אפילו לכתחלה, וכמו שפסק מהר"ק זי"ל..."].

וכבר גדלו – כן רבתה מדת ענוותנותו, עד כי כותב בענותו חן, בהקדמתו האמורה, שכל מטרותיו בכתובת הספר היתה להנצל מעונש שכחת התורה, יען השכחה מצויה, וגם כדי להועיל לאנשים אשר כבילו.

"ומנחלאל במות"

זכה ונתקיימו בו דברי חז"ל (עירובין נד.) ש"אם אדם משים עצמו כמדבר זה והשכל דשין בו, תורה ניתנה לו במתנה... וכיון שנחלו א-ל עולה לגדולה", ואחרי ישובו שם בקרב עמיו בתוככי העיר אמשטרדם, עידן ועידנין טובה, כשהוא שוקד על דלתות התורה וקונה קנינה מתוך גינה רבה, נודע שמו הטוב לרבים, כי הוא צאנ מלא ספרא, אוצר בלום מחכמת התורה, והושיבוהו בראש ישיבת "כתר תורה" אשר באמשטרדם, בה התחיל להרביץ תורה בקרב ישראל, ודלה והשקה צאן קדשים מבאר מים חיים תורתו, והעמיד תלמידים הרבה.

כן נודע כדרשן מפואר, פה מפיק מרגליות וכן הוצק בשפתותיו, כשרדשו דרש בשבתות למנוחה ומועדים לשמחה, במעמד קהל עם ועדה בישיבת "כתר תורה" בלשון ספרדית.

דרשות אלו מובאות בספרו 'דרשות כתר תורה', ונלוה אליהן גם כמה שאלות ותשובות, אשר השיב לשואליו בדבר ה' זו הלכה, ונסדרו על ידי בנו החכם השלם רבי יצחק הכהן פימינטיל זצ"ל אשר חקל על מנחת הדפוס באמשטרדם שנת תמ"ח לפ"ק.

בשנת תנ"ב לפ"ק, נשמע קול נהי מעיר האמבורג, כאשר קהל ספרדים דשם התפלשה באפרים במות רבם ומאורם הגאון הגדול החכם השלם רבי שמואל עבו זצ"ל, וכס הרבנות שלהם התרוקן, ולמען לא תהיה עדת ה' כצאן בלי רועה, נמנו וגמרו אשני הקהלה, ראשיה וטוביה, לשים את כתר הרבנות של קהלתם בראש רבינו בעל ה'מנחת כהן', והריצו אליו בקשתם לבל ישיב פניהם ריקם, רק בא יבוא ברנה לשבת עמם יחד, לעמוד בראש עדתם ולנהל את קהלתם, כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו.

ואמנם נגד אברהם נעתר לבקשתם, ויעתק את מושבו לעיר האמבורג, שמה עבד הכהן את עבודתו עבודת הקודש, למלאות את כל התפקידים המוטלים עליו, ויחן את פני העיר, פקח ועיין בכל מילי דמאט, ותיקן להם תקנות טובות ומועילות, חיזק את בדיק הבית והרים שם את קרן התורה והדת במשך חמש שנים, כולל שיוין לטובה, בהן ישב על כסא הרבנות ברוב הדרת גאון עוזו.

ויהי כי זקן אברהם ותש כחו, עם כל זאת לא רפו ידיו מעבודת ה', וגם עד זקנה ושיבה עמד על משמרתו משמרת הקודש, בשר צדק בקהל רב, ושנה הלכות בכל יום, עמד לנס עמו עד יומם הקרוב האחרון, ויגיע ויפסק אל עמיו זקן ושבע ימים ביום כ"ח אדר שנת תנ"ז לפ"ק⁴, ובהאמבורג מנוחתו כבוד.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- אנו שאבנו את רוב החומר, מקונטרס 'מראה כהן' שנערך בשנת שט"ז הרב דוב בער שווארץ ה"ו ונדפס בסוף ספר 'מנחת כהן' חלק ראשון, הוצאת 'מכון מנחת תמה' ע"י הרה"ג ר' יחזקאל שפיטצער שליט"א, ירושלים תש"ס, וממבוא לספר 'מנחת כהן' עם פ"י 'תורת המנחה' מאת הרה"ג ר' משה צבי בוחבוט שליט"א, ירושלים תשנ"ט, ועל גביהם הקדמת המחבר והסכמות הרבנים הגאונים דק"ק אמשטרדם.
- אודותיו כתבנו לאחרונה בגל' תקנה-תקנת. ישיבה זו התקיימה במשך ששורות בשנים, ותלמידיה אף הוציאו לאור קובצים בשם 'פרי עץ חיים' שכללו שאלות ותשובות שונות, שקלא וטריא שדנו בן כותלי הישיבה.
- הוא נתקבל שם אחר פטירתו הגאון רבי משה חיים ישרון זצ"ל, ושימש ברבנות האמבורג רק זמן קצר, ושמו היה נודע לשם ולתהלה בקרב הארץ.
- יום פטירתו נודע רק לאחרונה, עם התגלות מצבתו שקושה במעמקי האדמה.

נערך ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס, ברוקלין נ"י.

לעילוי נשמת מרת מרים ע"ה

בת הגה"צ ר' עמרם נייסלאס זצ"ל הי"ד מפאקש נלב"ע ב' ניסן תשס"ד לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה על ידי בנה

הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניץ הי"ד

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד משגרת דף היומי

מסכת מועד קטן

"ולפני עור לא תתן מכשול" – האם חובה זו כוללת גם הסרת מכשול? אחד המקורות, בין דעות האמוראים במכילתין (דף ה' ע"א), על המקור לעשות מצבה על קבר, "ציון קברות" בלשון חז"ל, הוא דברי אביו: "מכאן (ויקרא ט', יד) 'ולפני עור לא תתן מכשול'" וברש"י: "כלומר, עשו דבר על הטומאה שלא יהו נכשלים כל נושא תרומה ותרומות" ואודות שאר המקורות והלמודים, דנו בהם הראשונים (ע"ר רש"י ד"ה גמירי, תורה הא: תס' ב"ב קמז. ד"ה מנח; רשב"א בסוגיא) והאחרונים (ע"ר ערוך לר וקן אורה, וערוך) אם החובה לציין הקברים היא מן התורה, הלכה למשה מסיני, או אינה אלא חיוב מדרבנן, יע"ש.

והנה, בפשטות משמעות הלאו "ולפני עור לא תתן מכשול" היא שאסור להכשילו במו ידיי, אבל, אם המכשול כבר נתון לפניו, אלא שביד הוולת להסיר ולסלק המכשול, כדי שלא יכשל, אין מובאור אם יש עליו חיוב לסלקו מלפניו. אולם מלימודו של אביו, הוכיחו האחרונים, דלכאורה יוצא מפורשם מהם שגם הסרת מכשול נכללת בבכל אזהרת "ולפני עור", שהרי אם הקבר כבר קיים, אזי המכשול כבר לפניו, ונצטוו להסירו על ידי ציון קברות, נמצא שגם סילוק מכשול כלול באזהרה זו. נמציו למדים, שהראיה את הוולת עושה איזה איסור, ובידו למנעו על ידי תוכחה וכדומה, חובה עליו למנעו מזה גם מחמת האיסור של "ולפני עור לא תתן מכשול", ונמצא שחובת תוכחה בכגון זה אינה רק מצד מצות "הוכח תוכיח", אלא גם מצד אזהרת "ולפני עור לא תתן מכשול", והוא חידוש גדול (ע"ר ספר המנהג כלל לא פרט ב; שו"ת דברי מליכאל ח"ג סי' פג; שו"ת מחנה חיים ח"א סי' מה; שו"ת בית יצחק א"ח סי' כט; שו"ת חמר מנח' ב' כלל כה).

ואכן, **המדרש"א** (בחדושי אגרות) כבר העיר הערה זו, בבארו משמוש הכי לא אמרו שאר האמוראים כדברי אביו, כי "האי קרא 'ולפני עור לא תתן מכשול' אית ליה פירכא, דלא משמע אלא שלא תעשה לו מכשול בידים, אבל לשומרו מן המכשול – לציון הקברות לא משמע מנייה".

כיסוד זה מצוי במשנה **למלך** על דברי הרמב"ם בהל' כלאים (א, ו): "אסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות כלאים", וכתב **הבס"ק** משנה בטעם הדין שהוא משום איסור אמירה לעברים, כי אסור מדרבנן לומר לנכרי שיעשה דבר האסור עליו, כמו לגבי שבת שאמירה לעברים שבות היא. והעיר המשנה למלך על דבריו, שפשטות לשון הרמב"ם נוטה שגם כשהנכרי מרכיב האילנות מעצמו אסור להניחו, ומה שדין לומר שאסור מצד אמירה לעברים, ועיקר הטעם הוא, כי גם בני נח נצטוו על איסור ההכבה (ע"ר רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה'ו), ואם יניחנו הישראל להרכיב אילנות בשדהו הריחו עובר על 'לפני עור לא תתן מכשול', שגורם בכך מכשול להנכרי המרכיבו. המורם מדרבי המשל"מ שגם בשב ואל תעשה – כשאין מונעים המכשול, עוברים על 'לפני עור', ואילו לפי הבס"מ אין בזה משום 'לפני עור' (ע"ר שו"ת הרשב"א לשונות הרמב"ם סי' ה; דרישה י"ד סי' רצו).

הפרי מגדים (סי' תמ"ג א"א סק"ה) הביא את דברי המשל"מ, שהוציא מכך הלכה למעשה, שלפי זה אם מומר ישראל לוקח מישראל חבירו איזה דבר ועושה מלאכה בשבת, אם יכול הישראל למחות עובר משום 'לפני עור', וכן במי שיש בידו חמץ של ישראל חבירו בקידון באופן שהמפקיד עובר על כל יראה והנפקד אינו עובר בכל יראה, חובה על הנפקד לבעור, דאל"כ גורם מכשול לישראל חבירו בשב ואל תעשה.

הערה מעניינת התלו' בנידון זה מצוי בשו"ת **מהרי"ל דסק"ן** (מהד' סי' קמז) שהעיר בהא דאיתא בשו"ע (י"ד סי' קנ"א): "כל העבירות שבתורה חוץ מעברים וגלו עריות ושפיכות דמים, אם מומרים לו לאדם שיעברו עליהם או ידרגו, אם הוא בצנעה יעבור ואל יירגו, ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהדר ראי", ונחלקו הראשונים בדין זה, כמו שכתב שם **הב"י**, שמקור דין זה הוא בסמ"ק (סי' ג) ובר"ן (שבת מט, א) וכן **ברא"ש** (ע"פ פ"ב טו), שאילו דעת **הרמב"ם** (הל' יסודות פ"ה ה"ד) ו**הרמב"ן** (תורת האדם שער הסנה ד"ה ולעין ע"א) שמי שיעורו את הדין מתחייב בנפשו, כי אסור לעשות כן. ואילו **הנמקו"י יוסף** (סנהדרין פרק בן סורר ומורה) מסקי: "שאם הוא אדם גדול וסדין וראש שמים ורואה שחורו פרץ בך, רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם ליראה השם ולאחרו בכל לבם, והיינו דאמרין (פסחים נג) 'מה ראו וזניה מישאל ועוריה שהפילו את עצמן לבדן האש', פירשו, ולא השתחוו למצ'ה, והרי לאו ע"ז היתה, אלא אנדרטל של מלכים לכבוד בעלמא, אלא מתוך שהיו רובן טועין וסבורים שהיתה ע"ז היה קידוש השם במה שעשו", והעיר מהרי"ל דיסקין, מדוע מותר לאדם להחמיר וליהדר על קידוש ה', הרי 'עברים' מצווה על שפיכות דמים', וכשהישראל מתיר את עצמו להריגה מכשולו איסור שפיכת דמים ועובר על 'לפני עור', ומחנניה מישאל ועזריה אין להוכיח שום דבר, כי המלך אין דרכו להרוג בידים, ומותר את הנזיר לקטטיגר, ונמצא שאף אחד אינו עובר על האיסור, כי כלפי המלך המצווה – אין שליח לדבר עבירה, וגם 'אין שליחות לעברים', ואילו הקוטטיגר אינו מצווה על קידוש ה', ואם ימרה פי המלך ימרה, ומצויה לעשות כן, ואילו באופנים אחרים יהיה בזה משום גרמת מכשול אל העברים בשפיכת דמים.

ובשו"ת **יבני אומר** (ח"י י"ד סי' ג) העיר בזה, שאיסור 'לפני עור' אינו אלא כשמושטים את האיסור בידים, כגון שמסייע האדם בגופו בהכשלת העברים, משא"כ באם הישראל אינו עושה שום מעשה לסייע את העבר, והנכרי הורגו בעצמו, אין כאן משום לפני עור, אכן שאלה זו תלו' בכל הנ"ל, האם יש איסור לפני עור גם בשב ואל תעשה, כי לפי דברי המשל"מ מצד הערתו של המהרי"ל דיסקין, וד"ק.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הכון לקראת אלקיד ישראל" (א)

דיני תקון והדור הבגדים לתפלה

א. הרמב"ם בהל' תפלה (פ"ה) מונה שמונה דברים שצריך המתפלל להזהר בהם ולעשותם, ואחד מהם הוא "תקון המלבושים, כיצד מתקן מלבושיו תחלה ומצניח (ומקטט) עצמו ומהדר, שנאמר 'ולתפלה' בהדרת קדש" (תהלים כ"ב, א)."

וה"ל ספר חסידים (סי' נ): "**כתיב 'הכון לקראת אלקיד ישראל'** (עמוס ד', יב), **כשאדם בא לפני מלך בשר ודם לא יבוא כאדם שבא בשוק, אלא יתעטף להיות לפניו באימה וביראה ובכבוד, אנו שהולכין לפני אדון כל הארץ יתכרך שמו, על אחת כמה וכמה שיש לנו להתעטף להיות לפניו באימה וביראה**". וגם האידנט דלא שכיחי מלכים וכדו', יתאר לעצמו היאך ובאיזה יראת הכבוד הוא נכנס לפני אדם גדול, עאכ"כ לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

ב. **ומהאי טעמא צריך בזמנו שיהיה ראשו מכוסה בכובע בעת התפלה** [כשאנו מתעטף בטלית, כגון במנחה ומעריב], כדרך שהולך ברחוב, ולא די בכובע הקטן (כיפה) שתחת הכובע, כי אין דרך לעמוד כן לפני אנשים חשובים (מ"ב סי' צא סק"י). [בתפילת שחרית, שאין מתפללים בה עם כובע, שהרי מתעטפים בטלית, צריך להקפיד שהטלית יכסה את הראש, ולא כמו אלו שראשם אינו מכוסה בטלית אלא בכובע קטן (ראה בלקט יושר עמ' כ) מעשה רב מבעל התרומות הדשן שהקפיד על כך].

ג. **כובע קלוע מקש נחשב ככיסוי ראש גם אם יש בו הרבה נקבים עד שהפרוץ מרובה מן העומד** (ע"ר שו"ע א"ח סי' צא ס"ד; שו"ת חת"ס ח"י סי' ב). וזהו מדינא, אבל ירא שמים יחמיר ולא יתפלל בו (ע"ר שו"ת) מע ברכת כלל א"י ס"ק מה, שמה שהתיר החת"ס הוא בכובע הקטן תחת הכובע הגדול. וכן אי' בבפתיח סי' צא סק"י ובמורת חיים סי' צא סק"ב שהעולם מקפיד לא להתפלל בו, ע"ש. וידוע שיש מן אדמו"ר מהר"א מבעל זצ"ל הקפיד בזה, ואמר בשם אביו, כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד זצ"ל, שכובע של קש היה מאוס בעיניו.

ד. **ירא שמים וזהר גם בשעה שמברך ברכת המזון להתעטף במלבוש עליו, ולחבוש הכובע הראש, ולא יברך במצנפת הקטנה, ויפסיק על כך גם כשמברך ביחידות, כדי שיהא מורא שמים** (ע"ר ויעזר הכונה (א' כ) פ' בלה"ק ובית' וכו' וא"י בשם תאודי'ל, מנאב מבאחי' ובמ"י סי' קכ"א סק"א).

ה. **כשמניח תפילין של הראש, יזהר שלא יאה הראש מגולה בשעת הברכה** (ע"ר באר עיקב על א"ח סי' צא סק"ב). ובדיעבד, אם בירך כשראשו היה מגולה יצא (ע"ר פ"מ"ב בפתיחה להל' ברכות סק"י; ע"ש סי' ר' ס"ו). וכן יזהר כשלוש תפילין של יד, שיהא היד מכוסה במלבוש כראוי ככל האפשר (נ"י).

ו. **בימות הגשמים מותר להתפלל במעיל גשם כשקשה לו לפשוטו, וכן בקאלאטשין** (ע"ר גומי). **שלושבים על הנעליים** (ע"ר ע"ש סי' צא סעי' סו; לקט הקמח החדש סי' צא סק"ח).

ז. **נילוון (פלאטסק) שמונה ע"ג הכובע מפני הגשמים – רצוי להסירו בעת התפלה.**

ח. **ההיגל להתפלל בכובע ובמלבוש עליו, ונדמך לבהכ"נ ללא מלבושים אלו, יתנין ולא יתפלל בלעדיהם, אלא אם כן לא ימצא מנין אחר לתפלה, שאז אין להפסיק מעלת תפלה בציבור משום מצות הכון בלבד** (ע"ר הליכות שלמה שם פ"ב ט"ו). ושכ"ח בק"י, בימי תופש, שאין נוהגים באלו הדברים, על כן צריך לעורר על כך, כי כמו שיש חיוב להתפלל, כן המצוה של "הכון לקראת אלקיד ישראל" נהוגת בכל מקום ובכל זמן).

ט. **לא יתפלל אדם בבגדי עבודה, וכן יזהר שלא יהיה על בגדיו שום לכלוך** (ע"ר א"ח סי' קנ"א ס"ח). **מי שזרזו ללבוש בקיץ במכנסים קצרים לרגל מלאכתו, ממוקללים ופועלים וכדו', יקפידו בעת התפלה להחליפם בארוכים, וכ"ש שלא יהיה ש"ץ במלבושים כאלו** (ע"ר מ"ב סי' נג סק"י; הליכות שלמה על הל' תפלה פ"ה ט"ו) ובתורתו (שם). **וגם אם מתפלל בביתו ביחידות יתלבש כראוי** (ע"ר קצושי"ט סי' יב ס"א).

נער ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, המשך יבא בע"ה

עלֵי ספר

נפלאותיו לבני אדם – סיפורי אמונה והשגחה מהימנים בני ימינו, מנפלאות הבורא ית"ש בעולמו; סידרה נפלאה, הנוספת אמונה ומחידה יראת שמים ומדות טובות. כוללת גם סידרת סיפורי **נפלאים בבני אדם** – סיפורי מידות ופנימי הליכות מחיי יהודים של יום-יום. נערכה בידי רב אמן ויצאה לאור בארבעת כרכים מפוארים על ידי הרב ברוך בל, בית שמש. תש"ס – תשס"ו (למעלה מ-1700 עמ').

חסדי ה' – כ"ו דרושים וביאורים נפלאים על הפסוק "לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", ובהם טעמים נעלמים ב"ג מדות של רחמים, מאת הנח"ק רבי משה מרדכי מרגליות ז"ע, ריש מתיבתא דקראקא ומגדולי תלמידי המהרש"ל. נדפס פעם אחת בקראקא שנת ש"ט, וכעת יצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת, בתוספת מראי מקומות, תוכן ענינים מפורט ותולדות המחבר, על ידי הרב אפרים בנימין שפירא, בהוצאת מכון "בית אפרים", ירושלים תשס"ו (קצב עמ').

בארות יצחק על מסכת פסחים – באורים וברורים נפלאים, הערות והארות יקרות, תוך משא ומתן בדברי הראשונים והאחרונים, דבר דבור על אפני – מילתא בטעמא, ערוך בטוב טעם ודעת דף על דף, מאת הרב צבי יצחק יהודה שפיצר, בני ברק. יצא לאור בשני כרכים מפוארים – לעת עתה על שני פרקים הראשונים, מהדורה תליאתא עם הוספות ומפתחות מפורטים, תשס"ו.

מעשה צדיקים – סיפורים יקרים, שיחות קודש ופתגמים קדישין מצדיקי הדורות הקודמים, שנשמעו, נקבצו ונרשמו מקורות נאמנים, וראו אור בספר הדור ונאה על ידי הרב משה דוב אייזנברגר, ברוקלין נ"י. תשס"ו (שטא עמ').

רגשי לב – הלכות תפילה לנשים; פרקי השקפה ומנהגים; עיונים וביאורים. נערכו בטוב טעם ונסדרו באר היטב בצורה נאה ומאירת עינים, עם מפתח מפורט, על ידי הרב מנחם ניסל, ירושלים תשס"ו (268 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הדפסת הגליון בחסות:</p> <p>מרכז ההלבשה והביגוד</p> <p>דער צענטער פון נייע מלבושים</p> <p></p> <p>Belgielei 14 2018 Antwerpen Tel: (32 3) 281 56 66</p>	<p>הרה"ח ר' משה שלמה גרוניז הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו חיקר כמר ברוך יעקב אהרן ני"ו לעול התורה והמצוות</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' דוב ב"ר יצחק ע"ה אבערלענדער נלב"ע ביום כ"ח אדר תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה ע"י בניו החסידים הר"ר יצחק והר"ר צבי אלימלך הי"ו</p>	<p>הרה"ח ר' יעקב מרדכי אהרן שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוסים בנו הבה"ח כמר אליקים געעיל ני"ו – ע"כ"ב בת מחו' הרה"ח ר' אהרן גאנעפריד הי"ו – ברוקלין</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>כ"ו אפריל כ"ו אפריל 18 Maart 2018 0475 590 443</p> <p>הודעה חשיבה</p> <p>משלוחי הביצים שלנו התומים בחזרתם כשרה לפסח.</p> <p>בברכת חג כשר ושמה הערצ'אריס א"י"ר</p>	<p>הזמנה אישית</p> <p>מעלת כבודו שית' מוזמן בזה לבוא ולהשתתף במסיבה של מצוה לכבוד המוסדות הנשגבים והמפורסמים בית לפליטות – ליתומים ולבנות משפחות הרוסות קרית גות – מנזר ובית חינוך מיוחדת לבנות נזירות ובוכות בית הוצאות לילדות – להורות אמהות בוכות לילדים קרית גות – להנחות המוסדות</p> <p>שיתקרב בע"ה ביום ראשון פר' ויקרא כ"ח אדר ה'תש"פ 18 Maart בבית ידידנו הנגיד הנכבד הרה"ח מו"ה שאול הוטטערער שליט"א Mercatorstr. 42 – 44 משעה 7:30 בערב בהשתתפות מנהל "בית לפליטות" הרה"ח מו"ה משה יונה ראזנפעלד שליט"א והעסקנים החשובים והמסורים הרה"ח ר' משה נאמנאב הי"ו והרה"ח וועלדול גאנעפריד הי"ו</p> <p>הנענים לקראת בואם שלוש אלו הנהגות פה – להנחות המוסדות אלו הנהגות פה – להנחות המוסדות</p>
---	---	--	---

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ויקרא

ד' ניסן תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גלוין תקס"ג

הולדת	מוצא	ד"ר
18:42	19:51	20:14
18:03	19:10	19:32
18:12	19:22	19:41
18:24	19:30	19:56
17:53	19:00	19:25
18:40	19:51	20:15
18:49	19:57	20:24
18:24	19:33	19:59

תורת של ראשונים

"ויקרא אל משה" - ליתן לו רשות להיכנס

ויקרא אל משה (א, א) - לפי שכתוב למעלה בסוף ספר שמות (מ, לח): **"ולא יוכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן"**, לכן הוצרך הקב"ה לקרואו מתוך אוהל מועד וליתן לו רשות להכנס. וכן מצינו בחר סיני, כשכנסו הענן כתב (שמות כד, ח): **"ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן"**. ולפי שהכתוב מוסב על הפסוק שלמעלה, לכן כתב: **"ויקרא אל משה"**, ולא כתב: **"ויקרא ה' אל משה"**. וכך הוא הפירוש: ויקרא כבוד ה', הנזכר למעלה, אל משה מאהל מועד וידבר אליו.

וכן מצינו בתרגום ירושלמי: והוה כיון דאשלים משה למקבא ית משכנא ורבי יתיה וקדיש יתיה וית כל מנהגיה, והשב משה בליביה ואמר: מורא דסיני דבעיר רבוייה רבוי שעה וקדושיה קדוש שעה, לא סלקית לגייה עד זמן דאתמר לי מן קדם ה', ברם משכנא דרבויי רבוי דלעלם וקדושיה קדוש עלם, דינא הוא דלא ניעול לגייה עד זמן דיתמר לי מן קדם ה', וקרא דבורא דה' למשה וכו'. וכשהיה הוא בתוך האהל היה שומע הקול כל לא מביין שני הכרובים, כדכתיב בסוף פרשת נשא (מכדבר ג, טב).

למה נאמר בכל הפרשה "בני אהרן" ולא "אהרן"?

ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים וגו' (א, ח). "בן" משמע שלא יהא זקן, וכן "בני אהרן", משמע שיהיו בנים ולא זקנים שידיהם מרתתים, דוק פוסל עבודה. אי נמי, אמר "בני אהרן", לפי שהטא אהרן במעשה העגל, אינו מזכיר שום ציווי בזה הפרשה במעשה הקרבנות לאהרן, אלא לבניו. והתפלל אהרן ובקש רחמים על זה ונענה, ולכן הוזכר בסדר שלאחריו (א, ט): **"אז בא אהרן"**. פירוש השור: חוקתי ועוד.

חומר עין הגול ועונשו

והסיר את מראתו בנציחה וגו' (א, טו) - "המראה הוא האוכל שבתוך הזנף (ע"ר רמב"ן), והכהן היה נוטל הזנף בעורו ובנוצה שעליו והיה משליך הכל אל מקום הדשן. והזנף שהוא כלי המזון, לא היה מספיק שירחצנו ויקטרינו כשם שהיה רוחץ הקרבים בבחמה ומקטרים, מפני שהעוף הולך אנה ואנה ונוזן מן הגול, מה שאין כן בבחמה. וכן דרשו רז"ל (ויקרא ג, ד): בחמה שאוכלת על אבוס בעליה נאמר בה (פסוק יג) 'ירחץ במים והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבח', אבל בעוף שהוא נוזן מן הגול נאמר בו 'והסיר את מראתו', כלומר ישלך המעים שאכלו הגול.

ויש בכאן התעוררות גדולה לבני אדם בענין חומר הגול, כי כשם שהקב"ה מרחיק מן המזבח כלי המזון שבעוף, ולא זכה ליקרב על מזבח ה', מפני שהוא כלי הגול, כן ירחיק האדם שיש בידו גול שלא יעלה ויראה לפניו ולא יזכה להיות במחיצתו של הקב"ה - אם לא יחזירנו, ויגלה לנו הנביא על עונשו החמור, שהוא מורדו מן העולם הזה והבא, הוא שאמר (ירמיה יג, יא-כב): **"עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזובנו, כלומר, לעושר או העושר אליו (א-א) ימות הוא ויעזוב עשרו לאחרים ולא יעלה ימיו עם העושה, או יאבד העושר מידי בחצי ימיו"**, ובאחריתו יהיה נבל כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו, ובאחריתו - לעולם הבא, יהיה נופל מכסא הכבוד - המכוון כנגד מקום מקדשנו, כי עונש הגול מעכב שלא תשוב נפשו לשרשה שהוא כסא הכבוד, וזה קישור הפסוק עם חברו. וכבר באר דוד ע"ה, כי הוסיף לעלות לפניו הם אותם שהם נקיים מהגול, הוא שאמר (תהלים כד, ג-ד): **"מי יעלה בחר ה' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר לבב"**.

לקח טוב

"ויקרא" - התעלות לקראת הדיבור

ישראל, בזה שיהיו מנועים מלהיחזק בטוב, וגם מן הרע יתקשו להיפרד כליל, ויהיו קרחים מכאן ומכאן. אשר על כן קבעו רבותינו הקדושים ז"ע שכוונת דוד המלך ע"ה אחרת היתה: 'סור מרע' - על ידי - 'עשה טוב', היינו שתורה, תפילה, מצוות ומעשים טובים, הן הן שישמשו ככלי לאדם, לטהר ולצרף עצמו מכל סיג ופגם, ודרך יגיע לא רק לעשה טוב' אלא גם לסור מרע'.

אך אחר הדברים אלה, עדיין תנאי מותנית בכחו של 'עשה טוב' לטהר את האדם ולנקותו מכלכוכו של הרע. תנאי אחד, ברור וחד משמעותי: על האדם לרצות ולחפץ ב'סור מרע'.

אותיות מחכימות

... מאמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ס (-בעל האבני נזר) שפירש הפסוק שבין ויקרא' שגמולו ככלעס, לויקרא' שגמולו כמס. כי לשון ויקרא' הינו סדיכוכ בא אליו למקומו ולא נתעלה על ידי הדיבור, ונשאר כלעס הרע כמו סדיס עומד מכתוף. אבל לשון ויקרא' הוא שקרא אותו שיקרב אליו, ונתעלה לקראת הדיבור, עתה"ל.

ועל לוסף בזה דברים, שמדליק לאדם כמדתו. שכלעס הרע עם כל בקשתו קרבת אלוקים, לא לה לאית את המעשים המטערים שלו... על כן נמדד לו כמדתו, שאפילו בעת שגל לו הדיבור לכבוד וקרא, לא הולילו הדיבור ממדתו הרעה, רק הדיבור הבא אליו... אבל משה רבינו ע"ה, שכל מדתו היתה פרישות מהחומר, כשמו משה - 'מי מן המים משפוחי', כמ"ש מהר"ל בספר גבורות, על כן נמדד לו כמדתו שקרא ונתעלה לקראת הדיבור ונתקשר שר ויחזק ויחזק... שם שמאמר (הפנימי)

מרע'. אם אמנם קשה הדבר עליו, ואינו מוצא כחות מספיקים בקרבו שיוכל להתגבר על הצר הצוררו ולהישמר מכל מכשול, כי סוף סוף שאור שבעיסה מעכב, הרי לפחות אדיר כל הפצו להינער מן הרע ולהתרחק ממנו תכלית הריחוק. אולם בהיעדר כל רצון להיטהר, מאין יבא עזרו... הרצון וההשתוקקות הם הגורמים לכך, שכאשר יקיים תורה ומצוות ב'עשה טוב', תשמשנה ככלי לצרפו ולנקותו, כאמור.

נעים ומירות ישראל, דוד המלך ע"ה, אמר: **"סור מרע ועשה טוב"** (תהלים לד, טו). שתי הוראות ברורות, האחת להימנע מעשות את האסור, והשניה להזדרז במה שנמצוינו לעשותו. אלא שלבד משתי ההוראות, יש להבין בסדר המלים גם הוראה שלישית הנוגעת בדין קדימה, היינו שעל האדם לחקיד את ה'סור מרע' מרם יגש לעשה טוב'.

כי בעצם היה אפשר להשוב שאין האחד קשור לשני כלל ועיקר, ושני השבונות נפרדים הם, כך שמצד אחד יכול האדם לשלוח ידו באסור לו חלילה, למעול מעל בעשותו ממצוות ה' אשר לא תעשינה, ומצד שני ירבה לסגל גם חבילות חבילות של מצוות ומעשים טובים, תלמוד תורה ותפילה ערוכים כראוי. מובן מאליו שבסופו של דבר, בהעמיד את האדם לפני בית דין של מעלה, יצא דינו מתוך עירוב והרכב שני השבונות אלו גם יחד, ואין ספק שזכויות רבות לא יספיקו להטות את כף המאזניים הטיה מוחלטת חלילה, מפאת כובד הכף שלעומתה. אך לא בדינו של אדם אנו דנים, כי אם בחיי יום יום, בעת אשר מסגל הוא מצוות ומעשים טובים. יתכן לאדם לראות הבדל מוחלט בין ההוראה של 'סור מרע' להוראה של 'עשה טוב', ואינן מעכבות זו את זו.

ועל כן לימדנו דוד המלך דעה והשכל, שמעיקר הדין יש קשר בין שתי ההוראות, ועל האדם מוטל קודם להצטרף ולהזדקק בענין ה'סור מרע' לפני שמנסה להתעמק ולהתעלות בנושא של 'עשה טוב'. כי דיבוקו ברע ימנענו מלהפיק תועלת של קדושה וטהרה האמורה לצאת מעשיית הטוב. כך הוא עיקר הדין.

אלא שבאו רבותינו מאורי החסידות ז"ע וקבעו שלא יניח למרייהו דנימא הכי' - אין רצונו של מקום שנאחו בהנחה זו האמורה, ובחומר הדין הנובע ממנה לבניו הנאהבים והנחמדים. כי אם נכון הדבר ש'סור מרע' מעכב ב'עשה טוב', הרי נעלת דלת בפני המון עם

מפרסמיו עושי מעוה - שנטלו חלק ביוכי הרבים

HERSHKOWITZ-KATZ

ISABELLALEI 47 tel. 03.218 79 62

מרכז הקניות הגדול באנטווערפן למוצרי המזון

מאחל

"פסח בשר ושמה" לכל בית ישראל

גללים לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכת מזל טוב נלבבה

שלוחה בזה לנציגנו הנאמן בעיר הבירה וויינן זה כל השנים, איש החסד והמעש העומד לימיננו בכל עת ועונה, היה הרה"ח ר' שמואל שלמה קרן שליט"א לרגל השמחה השרייה במעונו בהולדת הנכדה תתי' - בת לבנו האבר"ך כמדורשו ר' לוי הי"ד ויהי שיוכו א"א לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל טוב סלה.

כעתירת וברכת המערכת

גללים לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכת מזל טוב נלבבה

להאי גברא ויקרא איש חי ורב פעלים לתורה וחסד, נושא בעול וכביר חלקו בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל, נחשון לכל דבר שבקדושה הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן שליט"א לרגל השמחה השרייה במעונו בהולדת הנכדה תתי' - בת לבנו האבר"ך כמדורשו ר' אברהם יחושע העשיל הי"ד ויהי שיוכו א"א לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל טוב סלה.

כעתירת וברכת המערכת על כל שלוחותיה ברחבי העולם

אמרות טהורות

להחזיר בתשובה – הקרבן הנעלה והמרוצה ביותר

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה וגו' תקריבו את קרבנכם (א, ב). חכמינו ז"ל לימדנו (מנחות ק): "שכל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה, מנחה, המאת ואשם" וכו', וביותר מצינו בזה"ק (קדושים פ) שדברי תורה עולים על כל קרבנות שבעולם. והנה, הנביא אומר (ירמ' לו, יט): "אם תוציא יקר מוולל כפי תהיה" – היינו אם אדם מחזיר את חבירו בתשובה ומוציא אותו מוולל (כפירש"י שם), הוא 'כפי', היינו, כמו שלומד פרשת קרבן והוא כאילו הקריב קרבן, כן אם מוציא אדם מוולל ג"כ הוא כמו שהוא מקריב קרבן. וזה: 'כפי תהיה' ועתה יותר חשוב בעיני הקב"ה, כי זה הקרבן הוא אדם". והנה, איתא בגמ' (חולין ה): "מן הבמה – להביא בני אדם שדומין לבמה" (ו"ש) – שאין מקיימין את המצות. רש"י).

ולדברינו, "שצריך אדם להיות במדרגה זאת לקרב את בני אדם שהם כבמה, לעבודתו ית"ש, ומקרב לתורה כמדתו של אהרן (שהיה 'אחיה את הבריות ומקרבן לתורה'. אבות (י), כ) כך יתפרש הפסוק: 'כי יקריב מכם קרבן לה' – מכם דייקא, שתקריב קרבן של אדם – הוא יותר מרובה להקריב"ה מן הבמה', היינו, מאילו הקרבתם בהמה לקרבן".

תפלה על פרנסה – ולא פרנסה בעת התפלה

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה וגו' (א, ב). פירש"י: "מן הבמה – ולא כולה" וכו', עיי"ש. הנה, פשיטא שיש לו לאדם לבקש בעת התפלה גם על פרנסה, אבל יותר שלא יהא מושקע כל כולו בשעת התפלה במחשבות ועצות אודות פרנסה ומשא ומתן וכדו'. וזהו הרמז: "אדם כי יקריב מכם", היינו תפלה, שהיא במקום קרבנות, כנודע, "מן הבמה" – יתפלל גם על פרנסתו וצרכיו הגשמיים, אבל "ולא כולה" – שלא יהיה ראשו ורובו מושקע בכל עת התפלה בצרכי הגשמיים, כי עת להאריך בתפלה, ועת לקצר בצרכי עצמו.

אמירה נעימה

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה וגו' תקריבו את קרבנכם (א, ב). וידעו, שבתשובה מאחבה – ודוגמת נעשין כזכיות (ויפא פ): ויש לו להשי"ת, כביכול, ריח מתשובה זו, שהרי על ידה מתרביץ מצוות. מה שאין כן בתשובה מיראה – שהדוגמת נעשין כשגגות (שם) – שרק האדם מרויח מכך, שגדול עינו ירד והפך ממזיד לשונג, אבל להשי"ת, כביכול, אין ריח בזה.

ותשובה מאחבה, ביאור בעלי המוסר שאין התשובה נקראת 'מאחבה' אלא כאשר האדם מתעורר מעצמו בתשובה, אבל אם מתפעל לתשובה על ידי זולתו, אין זו אלא בחינת תשובה מיראה (עי' דעות האלכנת' שער התשובה פ'). וזהו שאמר: "אדם כי יקריב מכם" – אם התחלה הקרבן יהיה מכם. רוצה לומר, שהתחלה תהיה מעצמו בלי התפעלות על ידי אחר, אזי יתכן לקרוא 'קרבן לה' – שיש לו ית"ש ריח בתשובה והכנעה זו, לא כן בחינת ההתחלה "מן הבמה מן הבקר" וגו', והיינו תשובה שנתעוררה על ידי אחרים, אין זו כי אם בגדר "תקריבו את קרבנכם", כי רק לכם יהיה ריח בזה.

והקריבו בני אהרן הכהנים וגו' (א, ה). בכל הפרשה כתיב "בני אהרן הכהנים" מלבד בביעור עצים דכתיב ביה (א, ו): "ונתנו בני אהרן הכהן אש" וגו'. והוא צריך ביאור.

"ולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש, וה' יסלה אם הוא שלא כהוגן ח"ו", דהנה רבותינו ז"ל פליגי (ובדקא) אי נתבהן פנחס עד שלא הרג לזמרי וא' לא. וקשה בעיני שיהיה פנחס משמש כליו משך כל הארבעים שנה. לכן נראה, דנהי שלא היה כהן גמור לגבי זריקת הדם והקמרת האימורים וכדומה, אבל הצתת האליתא ועריכת האש היה עושה ועובד (הצתת אליתא – הצתת קסמים דקים, אם הוצרך להצית על המזבח באחת מן המערכות" וכו'; רש"י ויפא דם) וי"ש בתוס' ישנים ד"ה הצתת אליתא וכו', דעכ"פ אין זו חייב עליה).

וממשיך הכתוב ואומר: "אם עולה קרבנו" (פסוק ג) – היינו כך צריך להתנהג, אם רוצה שתהיה תפלתו עולה וסלקא לגבוה ולאעלין לה קמיה מלכא קדישא (בדברי הוה"ק פר' מצורע דף נה), משא"כ אם תפלתו במחשבות זרות כנ"ל, על זה יש לומר: 'השולח אמרתו ארץ' (תהלים קמז, פ), היינו שמתפלל במחשבת קניני ארץ, ושם נשאת בארץ, דלא סלקא לגבוה, 'עד מהרה ירוץ דברו', פירוש, ובכל זאת הוא רוצה שעד מהרה תתקבל דברו תפלתו למלאות בקשתו, וגם לרמו, כיון שלכו ומוחו משוטטים ברחובות קריה בהבלי עוה"ז, הלא מתפלל במהירות ובחפזון ועד מהרה ירוץ דברו, הרי זה שולח אמרתו ארץ בלי תועלת כנ"ל. ועל זה נאמר (תהלים קמז, יא): 'אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב', שעי' החפזון תפלתו נכזבה...".

דברי ישראל (ראה שם בהג"ה)

התלהבות – ריח ניתוח לה'

והקמיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה ריח ניתוח לה' (א, ט). "הענין, כי אנו רואין כמה בני אדם שיש להם עניני ויסורים ועצער גדול שסובלים בדרך לילך לצדיק הדור, וגם שיש להם ביטול תורה ותפלה, ועם כל זה הם מוסרים נפשם והולכים להצדיק. ולהבין הענין הוא, כי באמת השורש של נשמות ישראל הוא גבוה למאוד... והצדיק הדור יוכל לקשר נשמות ישראל לשורשם, ומה יוכל האדם הלה לבוא להתלהבות ודביקות השי"ת, והתלהבות הוא דבר גדול למאוד, שמוזה יש להשי"ת נחת רוח גדול מכל דבר שבעולם. ולכן יש לממור נפש וליילך לצדיק הדור, כדי שיוכל לעשות נחת רוח להשי"ת.

וזהו שנאמר: 'והקמיר' – מלשון קשירה, שהכהן, היינו צדיק הדור, יוכל לקשר להאדם המזבחה – לשורש נשמתו, שבא מהמזבח העליון, ועל ידי זה: 'אשה' – יוכל לבוא להתלהבות ודביקות השי"ת, וזה הוא: 'ריח ניתוח לה', שיש להשי"ת מזה נחת רוח גדול מכל עבודות שבעולם, וכאמור...".

קול יעקב להנה"ק בעל 'מלא הרועים' ז"ע

ואם כן אתי שפיר, כי בכל העבודות כתוב: "בני אהרן הכהנים", והיינו, בני אהרן שהם עצמם כהנים, לאפוקי בני אהרן שאינם כהנים, כגון פנחס ובניו, שהרי לא נתבהן עדיין, אבל בביעור העצים כתיב "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" – דמוסב על אהרן שהוא כהן, ובניו, אפילו פנחס, יבערו אש על המזבח.

תורת משה להצתת סופר' זצ"ל (ויע' בתוס' ע"ה"ת כאן ע"פ ג' ד"ה והקריבו)

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה וגו' תקריבו את קרבנכם. אם עולה קרבנו וגו' (א, ב-ג). פתח בלשון יחיד: "אדם כי יקריב מכם קרבן", וסיים בלשון רבים: "תקריבו את קרבנכם", ושוב חזר וכתב בלשון יחיד: "אם עולה קרבנו" וגו'.

ונראה, כי ידוע שכל ישראל ערבים זה בזה (שביעות לפי), וכשאחד חוטא ח"ו, מנגיע עונשו על כך לכלל ישראל, וכשחוזר בתשובה ומביא קרבנו לה', אין הקרבן לו לבד, אלא על כל ישראל, להציל מן העונש (עי' אלשיך הק באן).

בני יששכר תשרי מאמר ד' ס' לא: 'שדי חמד' אספת דנים מ' ה' ס' ב ד"ה ונפתק.

והנה, הערבות אינה כי אם על החטאים הנגלים אבל לא על הנסתרים, כדכתיב (דברים כב, כח): "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו" (עי' פנחסני פ"ב). וידוע שקרבן עולה בא לכפר על הרדור הלב (ויקרא ג, א). ולפי זה המביא קרבן עולה מביא רק בשבילו, כיון שהעולה באה על הרדור הלב – שהיא מן הנסתרות – לא שייך בה ערבות. מה שאין כן בשאר קרבנות, שהן לכפר גם בשביל כלל ישראל, כאמור.

ומדויק יפה לשון הכתוב: "אדם כי יקריב מכם קרבן" – אחד מכל הקרבנות – "תקריבו את קרבנכם", בלשון רבים, כי אין הקרבן רק לו לבד, אלא בשביל כל ישראל ומשום ערבות. אבל: "אם עולה" – שמביא עולה שהיא באה על הרדור הלב, אין זה אלא 'קרבנו', רק בשבילו, כיון שלא שייך בזה ערבות, כאמור.

דברי מהר"א

יתרון דעת

בדיקת וביעור חמץ – עד היכן? (א)

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ וכו', וצריך האדם להיות זריז ומהיר על ככה, שלא יתעצל ויתעכב בשום ענין, כי אפילו לקבוע לימוד לא התירו שמוא ימשך, אלא של שעות מוכן ומזומן לבדוק בן בחורין ובסדקין, ויוליק אותו בכניסתו לביתו, ואח"כ יברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ", ויפנה עצמו מכל עסקיו ויתן לבו ומחשבתו בבדיקתו, ויבדוק בכל מקום אשר אפשר שנתנו בו חמץ, או בקבע או בעראי, ואפילו היא חששא רחוקה מעט לא ימנע עצמו מלבדוק מפני כך, כי חומרת החמץ בימים האלה גדולה עד מאד מכל איסורין שבתורה, מחלל בידוק, לא נשים ולא עבדים ואין צריך לומר קטנים, מפני שדעתן קלה, ויקלו בענין ולא יחשבו כאשר ראוי לחשו, אלא יד בעל הבית הוא בעצמו ובכבודו יקום בוריותו ובאזירת חיל לחפש ולבדוק בחורין ובסדקין ובכל מקום שהם ברשותו, בתים וחדרים וכו'.

ויקח עמו כלי אחד שישים בו כל החמץ שימצא, כי היא מצוה לחירו בפני עצמו, ולא יתערב באחר, כדי שישורוף אותו כדיו וכדת, גם יקח עמו סכין וכיוצא שיהיה ארוך מעט, שאם ימצא איזה חמץ בחורין ועמיקים ויבדוק בו אחריו ולהוציא משם, לא יאמר אדם: הרי נשים פני הבית כבדו הכל יום י"ג בניסן, ולא נשאר מקום שלא פניו מה צורך לבדיקה זו, כי לא אמצא דבר, אפילו הכי לא יסמך על זה, כי אע"פ שנאמר שאמת הדבר שבודק והפשוט הכל, המצוה מוטלת עליו להיללה הוה, והיא מצוה מדברית סופרים לבדוק הכל לכתחלה באילו לא נעשה דבר.

סוד היום (סדר ביעור חמץ ובחנות)

כגון דא צריך להודיע, כי תקנת חכמים לחפש אחריו בחורין ובסדקין בכל המקומות שמכניסין בהם חמץ בחדרים ועלייתו, ובכל י"ד דוקא, ולאור הבר דוקא, ומרביית חמץ עם לוקחין נר קטן והולכין בבית לארכה ולרחבה ואין מטריחין את עצמן לבדוק כראוי, וסומכין על בדיקת הגנשים שמכבדים החדרים ביום שלפניו וביום י"ד, והנה אנשים האלה עוברים על דברי חז"ל שאמרו שהבדיקה לא מזהי ביום, וקרוי לומר שברכתם לבטלה כיון שבזמן הברכה אינם עושים כלום, כי בדיקה לא מקרי והשבתה לא מקרי, על כן הירא את דבר ה' יקיים המצוה כהוגן כמו שתיקנו חז"ל ואז טוב לו.

... ועיני ראו אאמ"ו מאה"ג ז"ל (בשל החתם סופר ז"ע) כשדק חמץ לבש הסרבל והכובע כהולך לבית הכנסת, והרבה לבדוק כל הבית והעליה והלול וכל ארגו וארגו והגן כל מקום שאפשר במציאות שבעולם להכניס שם חמץ, ויש לקחת ממנו ז"ל מוסר וללמוד ק"ו: מה הוא שנתורנו אומננו והיו לו בנים ובנות ובחורי חמד אשר היו כדאי לסמוך עליהם, ומכל מקום עשה בעצמו גם מה שלא היה לפי כבודו, להכניס ראשו ללול של תרנגולים, שכל שכן אנו והמוננינו שאנו מבטלים בעוה"ז מברכי תורה מלכה בטלה, מכ"ש שנעשה הכל בעצמנו ובכבודנו באופן המועיל. ש"ת מכתב סופר (א"ח סי' יז). וראה ע"ה בדרשות חת"ס (ורחש לשבת הגדול) שהחת"ס ז"ע הי' בודק אחר החמץ עד קרוב לחצות הלילה.

וכתב עוד במהרי"ל (עמ' לו): ויטהר ידיו על ידי נטילה טרם שיתברך על הבדיקה, ומהרש"ל כתב דדוקא בשמן אינן נקיות, אבל כשהן נקיות הוה ליה מגסי רוח. מכל מקום אפשר לומר טעם אחר, מאחר דבדיקת החמץ באה לטהרת הרגל והיא מצוה חשובה, על כן ראוי להחמיר בה ולעשותה בנקיון, עכ"ל.

והוא הדין אם בעל הבית מברך ובני ביתו אצלו, ויהיו קודם שיתחילו לבדוק מהאי טעמא. ואם אין ידיהם נקיים, מאחר דיש לענות אמן, פשיטא שצריכין לטויל ידיהם. פרי מגדים (א"א, ריש סי' תלב).

מנהג גדולים מעטפין עצמן בגלימא בברכת הבדיקה, ועירוב תבשילין, ונטילת לולב בביתו, והוא הדין בספירת עומר, וכל מצוה דאיתא לקצץ. ומכל מקום אחר הברכה יסיר הגלימא, מפני דמסורין פן יטוף עליו, וכל שכן לגלימא דאשכנז שנעשה בו כגולם ואינו יכול לפשוט ידו כשנולד ופן יפול. וטוב שילך נער אחר וגם כן נר דלוק בידו שאל ירתה בהכניסו נרו לחורין פן יכבה.

רבים מהמון עם שאינם בני תורה טועים וסוברים שהבודק בעת שבודק, כל החמץ שמוצא בבדיקתו מחויב לשרוף, והוא טעות. רק שמהחמץ לבדוק החמץ מרשותו, ואם מוצא לחם יפה ראוי לאכילה יבערנו מן העולם על ידי אכילה או ע"י נתינת לגיו ואכילת בהמה וכיוצא, ולבדל שיבערנו מרשותו, ואם מוצא חמץ ברשותו אחר זמן איסורו, לא סגי בביעור מרשות בלבד רק צריך לבערו מן העולם לגמרי.

דרכ פקודין (מ"ע טא ט"ד)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי דוד פרענקל זי"ע – בעל "קרבן העדה"

יומא דהילולא י"ב ניסן (תקכ"ב)

רבינו המהר"ל מפראג זי"ע כותב בספרו 'נתיבות עולם' (נתיב התורה פי"א) אשר **"החכמים הם עצם התורה, וכמו שגזר השי"ת ונתן התורה לישראל, כך נתן להם החכמים"**, דהיינו, חכמי התורה שבשיראל המה נתניה מיוחדת מידו של הקב"ה, כעין זו של מתן תורה. בדבריו אלו העריכו יפה את רום מעמדו של אחד **"מגדולי הדור האחרון"** - כהגדרת הגאון חיד"א זצ"ל (בספרו 'חיים שאלי' תשובה מה) - רבינו דוד מירלש-פרענקל זי"ע, אשר לולא פירושו הכבירים 'קרבן העדה' ושיירי קרבן' שהכין ועשה על התלמוד הירושלמי, אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין, מרן ותלמידיו, לא היינו מוצאים בו דינו ורגליו, יען 'שהעליו חכמי התלמוד רוב דברים, שתהיה עדיין תורה בעל פה שבקושי הותרה לכתבה'. וכה התבטא הגה"ק 'השרף' מקאצק זי"ע, כי **"עם פירוש 'קרבן העדה' אפשר ללמוד תלמוד ירושלמי"** (עמוד האמת: עמ' רמז).

גדול היה כבודו של 'בעל קרבן העדה' - כפי שנקרא בחיבה והערצה בחיים חיותו - בעיני גאוני התורה ומאורי הדור, אשר כולם הודו ושבחוהו בגין כח תורתו ורב חילו, ובשל ספריו המופלאים שהאירו כלפידים לפני העם את אפלת ההסתרה שהיה מנת חלקו של התלמוד ירושלמי כולו, ויפה תארוהו אבירי התקופה בתואר: **"האי 'בעל קרבן העדה' ירושלמי"**.
ביותר העריצו גאון דורו הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע, ולמרות שלא ראו זה את זה פנים אל פנים, קשר עליו מספד לאחר פטירתו, ואמר בין השאר: **"... ואם כי לא הכרתיו, מכל מקום ספרו וחיובורו על ירושלמי מעיד שהיה מתמיד בתורה, וחבורו מתוך יגיעה של תורה והוצאן כן בשפתיו"** (ישיבת דבשי חי"ב, דרוש יא).

צמח דוד:

אילנו הגדול של רבינו דוד היה נטוע בקרקע פוריה ומבורכת לתורה ויראת שמים, בהיותו נין וכנען לשושלת רבנים גדולי תורה וענקי רוח, פרנסים וטפסרים ואישי ציבור, הנחצבת מנוע היחס משפחת מירלש-ניימארק המפורסמת, שתורה וגדולה התאחדו על שולחנם.

אורו זרח בשנת תשי"ז, בעיר הבירה ברלין שבגולת אשכנז, כשנולד לאביו הגאון רבי נפתלי הירש זצ"ל שכיהן כמורה ודאין בעיר², בנו של רבי בנימין וואלף מגולי ווינא נאחיו של הגאון רבי משולם זלמן מירלש אב"ד אח"י - חותנו של החכם צבי³, בן הג"מ יעקב דוד מירלש מחריף ווינא וראב"ד בעיר, בהגאון הגדול רבי נפתלי הירש אב"ד פולדא, זצ"ל.

כבר בצעירותו ניכר בו כשרונותיו הנדירים, בנוסף לשקידתו והתמדתו בלימודיו. כשבגר יצא מים על יד רבו הגאון רבי יעקב כ"ץ פאפרש - בעל השב יעקב⁴ זצ"ל, כשהמית עצמו על התורה בשיבתו הרמה, וממנו קיבל את רוב חכמתו ותורתו. כן זכה לשמוע בלמודים את רבה של עיר מולדתו הגאון המקובל רבי יחיאל מיכל חסיד זצ"ל⁵ - בעל 'יופי מכלל' [הגהות והוספות לספר 'פאר מראה' על אגדות הירושלמי, מאת הג"ר שמואל יפה זצ"ל], והיה אצלו אמן.

ובהגיע תור הנישואין, לקח לו לאשה את הרבנית ריזלה בת הקצין מוה"ר ליב הלברשטאט, מכובדי ועשירי האמבורג. כבן למשפחה עשירה החל רבי דוד לעסוק במסחר בעיר מגוריו חותנו וסחר בה תכשיטים ומרגליות. אבל משמים יעדו לו לאותו צדיק וגאון לעסוק בתכשיטים אחרים, הנחמדים מזה ומפא. בר.

בשנת תצ"ז, הגיעו אליו ראשי טובי קהילת דעסו - הסמוכה לעיר הלברשטאט - כשמגילת רבנות בידם. רבינו נעה להם ברצון ויעתק את אדונו לדעסו, שם ערך מלאכתו בקודש בהרצת התורה והרמת קרן הדת.

דרך לימודו היתה בהגיון בריא ובסברה ישרה. נזיר עולם היה מדרך הפלפול והחריפות, וכדבריו, "כי שנאתי הבל שוא להאריך בחריפות ובפלפול של הבל מענין לענין" (מתשובתו בעיני ירושה, שנערכה להג"ר טעבלי שיאר זצ"ל אב"ד מייץ. נדפסה בקובץ 'מוריה' שנה ז', גליון יא-ב).

באותן שנים, יום מהדורת 'משנה תורה' להרמב"ם, שהופיעה בהשדלות אחיו הר"ר שלמה זצ"ל ונדפסה בדפוס יעסניץ, שבמחוז דעסו, ובהקדמה שם חובר שיר לכבוד אביהם הג"ר נפתלי הירש זצ"ל.

"אחת לששים או לשבעים שנה"

דאמר רבי חנינה אחת לששים ולשבעים שנה הקב"ה מביא דבר בעולם וכו' (ירושלמי, ברכות פי"א ה"ז). נראה לי לתת טעם למה דוקא אחת לששים או לשבעים שנה מביא דבר, דכתיב (מדרש יז, יא): 'קח את המחתה וגוי ושים קטורת והולך ומחרה וגוי החל הנגף', הרי מפורש שהקטורת מכפר על הנגף, ומסביר את הקטורת שבמקדש היה מכפר על הדבר. מיהו דוקא כל מעשי הקטורת, כגון שחיקתה והקטרתה ופיטומה מכפרים, ואם חסר אחת מאלה אינו מכפר על הנגף. ושינוי (בבב"א כ"ד: ו) : אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שרידים של כל השנה לחצאין, ולא היו ממטטין באותה שנה אלא מחצית הקטורת, והחשבון מדוקדק כמפורש בפ"ק דכריתות, לכן היה אפשר שיוחל הדבר בשנה החוה.

בשנת תק"ג, לאחר שהגה"ק בעל הפני יהושע זצ"ל עזב את כס הרבנות בברלין לטובת הרבנות בעיר מייץ, נבחר רבינו דוד

המדור נערך לזכר נשמת הרב...
ר' משה ברוך יצחק ברושטיין ז"ל ת.צ.צ.ב.ה.

נוסף על אלה כעת אשר אני עוסק בהדפסת ספרי פי' על תלמוד ירושלמי סדר נשים אשר לא יתנוני השב רוח...".

כל הדבר הקשה הובא אליו, כפי שאנו מוצאים את חתימתו עלי כרוז שהתפרסם מטעם 'יועד ארבע ארצות' בשנת תקס"ז - עקב סכסוך מסחרי בעניני ממונות בין מדפיסי אמשטרדם למדפיסי זולצבאך סביב הדפסת השי"ס מחדש (חובא בפינקס ועד ארבע ארצות: עמ' 410. מרבית החומר מפורש וזו ראה בפרקי מבוא לספר 'בנין אריאל' להגה"ק רבי שאול מאמשרדס זי"ע).

בשנת תקי"ד, כשפרץ ריב בין ראשי קהילת ראטרדאם במדינת האלאנד, לאחר פטירת האב"ד הג"ר יהודה ליפשיץ זצ"ל, כאשר מקצתם רצו שבנו הג"ר אברהם ימלא את מקומו, ולעומתם טענו אחרים שגם דוד תקנות הקהילה, יען כי יש שם הרבה קרובים, ולא יכלו לבוא לענק השוה. ההבדלה ללהב יצאת עד שנודע הדבר להממשלה, שלקחה על עצמה להתערב בעניני הקהילות, והעבירה את הדבר להכרעת שני גדולי הדור שבארץ אשכנז, לאלטונא - אל הרבי ר' יהונתן אייבשיץ, ולברלין אל רבינו. שניהם השיבו בשגנון אחד, צצריכים למנות את בנו לאב"ד, ורק למען השלום יקבלו עוד דיין אחד להיות לו לעזר. המה עשו כדבריהם וקמה הסערה לדממה (גדולת יחונתו: עמ' 55).

מכורח משרתו הרמה כרב המדינה, נשא על שכמו את צרכי הציבור, בכל עניני הכלל והפרט, ובכחו המיוחד נעמד על משמר דקי היהדות ושמר על אחדותן של הקהילות. בעת סער, כשמחלוקות שונות הסעירו את יהדות אשכנז, נמנע מלהתערב. כך היה גם בתקופת המחלוקת הקשה בין הגאון יעב"ץ זצ"ל והרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל, כידוע.

המשך בגליון הבא בע"ה

ניצוצות מ"קרבן העדה"

יגיעת התורה - אינה מתשת

"התורה נקראת 'תושיה', שמתשת כוחו של אדם (סנהדרין כ, ב), ואין כתב יד היא חייבת, אלא בשעה שאדם יענין בה כל צרכה, היא נותנת חיים, אבל כל זמן שלא יענית בה כל צרכה היא מתשת כחו של אדם". (כתובות סוף פי"ח)

"עיקר הלימוד מרוב בראית הפנים"

כל האומר שמעוה משם אומרה יאה רואה בעצמו כאילו בעל השמועה עומד לפניו (ירושלמי, קידושין פי"א ה"ז) - "שעל ידי זה יגיד הדבר על בוריו, שעיקר הלימוד מרוב בראית הפנים, דכתיב (ישעי' ל, ב): והיו עיניך רואות את מורדך". (קידושין ס"ט)

מזל טוב - ביום הולדתו

לא במהרה אדם נולד ביום גיוסטיא שלו (ירושלמי, ר"ה פי"ג ה"ח). "... יום לידתו, לומר, לא במהרה אדם ניווק ביום מולדתו, שאז המזל השולט ביום ההוא עוזר לו". (ר"ה שם)

- ב'מגילת ספר' ה'הגאון יעב"ץ זצ"ל, העלה על נס שבח משפחתו הרמה, ששורשם **"מגזע הובא משפחת מירלש המפורסמת, מחסידי ק"ק ווינא הישנה... וכל הגאונים שבאותו דור דבקו בהם והתחתנו עמם, כי גדלה מאוד מעלתם בתורה ביראה, במעשים, בעושר ונכסים, בגדולה, בשם טוב וביחוסים"**.
- נודע כלמדן מופלג וצדיק תמים. נכבד ונערץ היה בעיני כל, ואף שרי המלוכה חספו פניהו. ממנו נשלטו דורות של צדיקים וגדולי תורה. נח נפשיה ביום כ"ה סיון תק"ג לפ"ק.
- נודע בשם 'רבי מיכל חסיד'. היה חתנו של הג"ר יצחק בנימין וואלף בעל 'נחלת בנימין'. נתפרסם בהדר גאונו וכיהן בקהלות שונות בפולין גדול ואח"כ בק"ק זלאטאנא, ומשם נקרא להרבין תורה ברלין יחד עם גיסו - בן חותנו - הג"ר אהרן אב"ד ברלין. כשנבט גיסו את ברלין נתמנה רבי מיכל לכהן פאר כאב"ד ברלין ופראנקפורט אדור. נסתלק ב"א אדר תפ"ח לפ"ק. חידושים ממנו על פ"ק דמגילה נתפרסמו בקובץ 'צפונות' ג' ג.

- אחיו רבי שלמה למד בנעוריו אצל הגאון בעל 'פני יהושע' ד"ע - שמתארו בהסכמות למהדורת הרמב"ם: **"הבחור החשוב והמופלג כהר"ר שלמה אשר ידעתינו בהיותו יוצץ מים על ידי שבשבי כסא ההוראה בק"ק בערלין"**. משם גלה למקום תורה בפריורא, אל הגאון רבי ברוך כהנא דאפפורט זצ"ל - אשר גם הוא מפליג בהסכמות: **"תלמידי ידדי הבחור החשוב והמופלג כהר"ר שלמה ובידעי ומכירי קאמינא בהיותו פה אשר מדרכו לעסוק בתורה ה' תמימה לילה ויומא... וכן העידו כל גדולי הדור על חריפותו וצדקתו של שלמה..."** ובימי בחורו התעורר לפזר ממונו לזכות הרבים ולפזנס ספרי הרמב"ם ולא משום רווח או הנאה הדפיס, אלא כוונתו היתה להפיץ התורה. רוב ימיו גר בהאמבורג, בה שימש באמת ובאמונה כאבא צדקה ראשי, ודאג לפרנסתם והחזקתם של לומדי התורה. האריך ימים ונפטר בש"ט ג' סיון תקמ"ט לפ"ק. על מצבתו נחקק בין השאר: **"שירי המעלות לשלמה... שכיחא כאן במקום אחד תורה וגדולה, למד תורה וגרס תורה יומם וילילה... הלך ראשון לבית הכנסת ולבה"מ ויצא אחרונה..."**.

- בפונקסי הקהל הוא נזכר בתואר 'ראב"ד בלבד', שכן הוא בא גם כממלא מקומו של הראב"ד הג"ר מרדכי טאקלס שנופטר בה בעת, בכ' סיון תק"ג לפ"ק.

עלי הדר

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת מועד קטן

בענין ההיתר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת

איתא בשו"ע (ח"מ סי' ח ס"ה, וכן בסי' יא ס"א): "בשליח בית דין אסור לנהוג קלות ראש, והמצטרפו יש רשות לבי"ד לכתובות מכת מרדות, והשליח נאמן בשנים להעיד שבידו כדי לנהוג. הגה: והשליח בי"ד יכול להגיד לבי"ד, ואין בזה משום לשון הרע...". מקור הדבר הוא במבילתן (טו ע"א): "אמר רבא מנלן דמשדרין שליחא דבי דינא דמזמנין ליה לדניא, דכתיב (ממדר טו, יב) וישלח משה לקרא לרתן ולאבירם בני אליאב. ומנלן דמזמנין לדניא, דכתיב (שם, טז) ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך... ומנלן, דאי מתפקד בשליחא דבי דינא ואתי ואמר, לא מיתחוי כלישנא בישא, דכתיב (שם, יד) העיני האנשים ההם תנקר...". והיינו, שהרי בעל כרחך שליחו של משה רבע"ה מסר לו תשובה זו שהשיבו, דאל"ה מנין ידע משה רבע"ה לכתוב תשובתם בתורה, ומכאן למדים שרשאי השליח לספר פרטי דברי הדין והדין לשון הרע. ומשום לשון הרע. ומקשים העולם, מנין יש להוכיח מכאן על כל בעלי הדינים שמותר לספר דבריהם לבי"ד, דילמא לא הותר רק על דתן ואבירם, שהיו בעלי מחלוקת, וכמבאר בירושלמי (פאה פ"א ה"א) שמותר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת (הובא בגמ' ס"י קטו סק"ב). ומצינו כמה תירוצים בזה:

הענין יעקב תירץ ע"ד הפשט, שההוכחה היא ממש שהם ענו כן לשליחו של משה רבינו, שמטרתם היתה שישמע את דבריהם לפני משה, ובודאי לא החזיקו את עצמם כבעלי מחלוקת ורשעים, ולדידיהו הרי יש איסור לדבר לשון הרע, וא"כ לא ידיו הדברים נמשעים לפני משה. אלא ודאי ידעו ששליח בי"ד מותר לו להביא דברי הנדונים לבית דין, ואין בכך משום חשש לשון הרע.

והרחיק"ה ז"ל העיר על כך בפתח עינים: הלא כל עצמו של קרח היה להמשיך לב ישראל – הקטנים עם הגדולים, לחלוק ולסתור דברי משה רבינו, ובודאי שיצרו הסתעור לזלזל במשה לפני השליח, ולא היה איכפת ליה אם ישמעו הדברים לפני משה או לא, ובודאי לא עשה שום חשבונות האם יש בכך משום איסור לשון הרע. אלא, מתוך ה"חידא", שבכלי בעל מחלוקת יש לנו מקור שמותר לדבר עליו לשון הרע אפי' בתוספת נופך, שמותר גם להוסיף ולהגיד המדורה (ע"י פיה מראה על הירושלמי ס"י ז), ואילו מכאן אין מקור רק על עצם הדברים שאמרו הם לשליחו של משה רבינו, וממילא לא היינו למדים מכאן הדין שמותר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת, ולכן הוציא חז"ל מכאן ההיתר לשליח בי"ד להגיד לבי"ד דברי הדין והדין על בעלי הדינים.

עוד כתב הרחיק"ה, שההיתר בסיפור לשון הרע על בעלי מחלוקת הוא לכתחילה, ואילו ההיתר לשליח בי"ד לספר לשון הרע על בעלי דינים אינו אלא בדיעבד, ומדוקדק בלשון הגמרא: "ומנלן דאי מתפקד בשליחא דבי דינא ואתי ואמר, לא מיתחוי כלישנא בישא...". ודוק (ע"י לשון הרמב"ם בהל' סנהדרין פ"ה ה"ז, וע"י בלי חמדה פ"י מצרע מ"ה, ד). והוכחת הגמ' מפרשת קרח היא מהא דלא פירשה התורה בהדיא שהשליח סיפר למשה רבינו את תשובת דתן ואבירם, שלכא"ה היה מותר לעשות כן לכתחילה, ובע"כ שהתורה באה ללמד שבידו דתן ויש היתר נוסף בהלכות לשון הרע, והוא ששליח בי"ד מותר לספר לשון הרע, אך היתר זה אינו אלא בדיעבד, ולכונה זו לא ביארה התורה במפורש שסיפר למשה רבינו את תשובתם (וע"י בריה עולם על ס"ח את תרלא).

בש"ת יתירה יעלה (א"ח סי' ר"ג) נשאל קושית זו ע"י הגה"ק החתם סופר ז"ל, והשיב לו, כי בענין ההיתר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת, אין ההיתר לדבר כי אם על הבעל המחלוקת עצמו וגם מה שנוגע לו – בני ובין מי שחולק עליו לבד, ואילו דיוברים אחרים שאינם נוגעים לזה, אין שום היתר. ודברי דתן ואבירם: "העיני האנשים ההם תנקר", לא היה נוגע למשה רבינו, כי היה בזה הדין והדין נגד שליחו משה – שגם אם ינקר עינים לא נעלה (ע"י רש"י ע"ה בפסוק זה; וע"י נמוק"י כאן), ודבר זה לא הותר להם לזלזל דתן שליח בי"ד.

הגר"ש זצ"ל נאמנותא זצ"ל ת"י (גליון השי"ס על הירושלמי שם; שו"ת שרם תליתא ח"א סי' פ, הובא בדברי חכמים ב"ח את י"י; וע"י דברי שאול על אגדות ב"ח כאן). שההיתר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת הוא רק כשגורמים להשקט המחלוקת באמצעות הסיפור, אמנם, להוסיף תבטרת המחלוקת באמצעותו ודאי שאיסור גמור הוא. ובמחלוקת קרח ועדתו הרי הוגדלה מדרת המחלוקת באמצעות הסיפור, ולולא שהיה שליח בי"ד היה אסור לספר! (כע"ז כתב בבלי חמדה ו"ש), וענין ששליח בי"ד הותר גם שלא להשקט את הדין, כי שליח בי"ד אינו נתפס על צערו, ומחמת הכרח הותר לו.

עוד כתב (שו"ת שם), שכל ההיתר לספר לשון הרע על בעלי מחלוקת אינו אלא אם מספרים הדברים כפי שאמרום בעלי המחלוקת, אבל אין היתר לגלות מצפוני לבם במה שלא אמרו בהדיא. והכא, הרי במה שאמר "העיני האנשים ההם תנקר", אין כאן דברי חז"ל מפורשים על משה רבינו, אלא השליחים גילו מצפוני לבות דתן ואבירם שכוונתם על משה רבינו (וכפי ביאור הנמוק"י כאן בהובאת דתן ואבירם, ששמונה דברים קללה על משה רבינו). והיה היתר יעלה ה"ל פירש כונה אחרת בזה), ודבר זה לא הותר כי אם בגלל שהיה שליח בי"ד (יציין, שדבריו הם לא דברי ה"חידא" ה"ל, ששליח בי"ד אין לו היתר להוסיף שום דבר, ואילו לענין בעלי מחלוקת יש היתר להוסיף להגדיל המדורה).

בעל העמק שאלה על השאלות כתב בזה (שאלתא קל) שבשליח בי"ד אין שום איסור, לא איסור לשון הרע ולא איסור רבילות, ולגבי בעלי מחלוקת אין היתר רק משום לשון הרע, ואילו איסור רבילות לא הותר בהם (כע"ז כתב גם בש"ת יתירה יעלה שם. וע"י שדה יצחק כאן, וע"י בענין זה במלוא היריעה כאן; חכמת שלמה ח"מ סי' ה; ובספרים ציון ירושלים ובכור ירושלים על הירושלמי פאה א, א).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הכון לקראת אלקיד ישראל" (ב) דיני תיקון והדור הבגדים לתפלה

א. אין נכון להתפלל בחלוק בית או חלוק שינה או עם חולצה בלי מלבוש עליון, כי אין זה מן הכבוד לעמוד ולהתפלל כך לפני הש"ת (ע"י מ"ב סי' א סק"א) בשם הח"א. וע"י בסי' חסד לאלפים לבעל הפלא יוסף סי' צ"א שבי' יורדים אין נזהרים בהתפלל בבית ביחוד, ובפרט בלילות הקיץ, וצריך לזהר"י ע"כ, וכי' בנן איש חי פ"ר יתרו שנה א', סט"ו). גם הנשים יזהרו בכך בשעה שמתפללות. [ונראה, דחולה דטריחא ל"י ללבוש מלבוש עליון, יש להקל להתפלל עם חלוק שינה וכדומה. וכן אי' בהלכות שלמה על ה"ל תפלה פ"ב ה"ט"ו בארצות הלכה, שחולה ילבש חלוק מעל בגד השינה, ע"י"ש].

ב. אין ראוי להתפלל עם מעיל שרק מונח על כתפיו - מבלי שיכניס את ידיו לתוך השרוולים, שהרי אין הדרך להופיע כן לפני אדם גדול ומכובד (מובא בשם החו"צ זצ"ל והגר"י אברמסקי זצ"ל, וא"ת תח"י).

ג. אברכים ובחורים שלומדים כל היום עם חאלט'ליך ומתפללים בהם - שמעתי מהגה"ח רבי אשר נטובים ז"ל שאמר בזה טעם לשבח בשם חיוש'שים בבעלזא, למה לא הקפידו להחליפם לכבוד התפילה, שהוא כדי להזכיר זכות התורה, שלומדים בהם, ויתקבלו התפילות לרצון. וכל הלכות דורש ה'.

ד. אין להתפלל בנעלי בית (פאנאפלין), ופשיטא שלא יתפלל ברגלים יחפות, ואפילו אם לבוש בסנדלים, שהרי אין הדרך לבא כן לפני השמים. וכן לא יתפלל באנפילאות (גרביים, זאקין) בלא מנעלים (ע"י א"ח סי' צא ס"ה, ובמ"ב ובע"ה"ש שם. וע"י אורחות חיים סי' צא סק"ב; מקור חיים להח"י שם סק"ה ובסי' שבילי דוד א"ח"ח שם).

ה. בתי ידים (כפפות, הענטשקעס) - לא יתפלל בהם (כ"כ ה"ח בסי' צא סק"א בשם הג"ר יעקב פולק זצ"ל, וקרא עליו המתפללים כן המקרא [תפלה ח"ל, יב]: "אל תבואו בגל גאוה ויד רשעים אל תגידנו"). מובא במ"ב שם ס"ק יב). ומכל מקום במקומות קרים שקשה לו לאדם לכוין בתפלה כשהידיים קרות, מותר ללבושם (ע"י לקט קמח החדש סי' צא סק"ח). וכן אי' בהלכות שלמה פ"ב ה"י"ח. ועיי"ש שבי' דהא דאסור להתפלל בכפפות, היינו בשל פעלים, אם כי כפפות שלובשין דרך חשיבות, ואם כפפות שלובשין מפני הציצת אש בלבד. וכן אי' בשו"ת נטע שורק א"ח"ח סי' י).

ו. צריך לאזור אזור בשעת התפלה, גם אם יש לו חגורה, שאין לבו רואה את הערוה, משום הכון לקראת וגו'. וזה שחולק כל חיים בלא חגורה, אזי ממתד חסידות יחגור חגורה בשעת התפלה (ע"י צ"א ס"י, צ"א ס"י, במג"א ובמ"ב שם, וכן ע"י גיבורים שם. ועיי"ש בסי' מנחם ציון להר"ק ר' מ"מ מרימנוב זצ"ל פ"ר כי תצא, שנותן טעם לשבח למה חולקין בשני חגורות. ובחי' תפלה שמואל על הרא"ש שבת פ"א סק"כ כתב שגם תיקנות האומרים קדוש יהיו חגורים באזורים. וע"י בתבואת שור, שמהל חדשה סי' א סל"ח, שמהל ששוחט צריך לזהר בזה ולהגור חגורה קודם שחיסא אפילו חולק במכנסים וכו', עיי"ש הטעם).

ז. ונחתום בלשון המחבר (א"ח"ח סי' צא ס"ד): "התפלה היא במקום הקרבן, ולכן צריך לזהר שגם דוגמת הקרבן בכוונה, ולא יעיר בה מחשבה אחרת וכו'". וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כמו בגדי כהונה, אלא שגם כל אדם יכול לזבזב על זה"ו וכו' (ע"י שבת קיד: "לימלך תורה דרך ארץ, בגדים שבשלב בן קדירה לרבו אל ימונו בן כוס לרבו"), ועל כן יקפיד שגם חסידות גדול אין נקי ובלתי קרוע, וכמו שאמרו חז"ל בשבת (קל): "ואנוהו" - ציצית נאה, ע"י"ש. עכ"פ יש ללמוד מכאן שלא יתפלל בבגדים שמתבייש לקבל פני גדולים, אלא ללבוש בגדים נאים ונקיים כראוי להתפלל לפני מלך גדול וטורא ית"ש, ואז תתקבל תפלתו ברחמים וברצון, אכ"י"ר.

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

אוהב ישראל השלם - מהדורה חדשה ומפורטת, מנהגת ומתוקנת על פי כתב היד המקורי שממנו נדפס לראשונה, ובהוספת קטעים ומאמרים שלמים שהושמטו על ידי הצנזורה, עם ציוני מראי מקומות ובליווי מפתחות מפורטים, ועוד מעלות יקרות. נערך ונסדר בטוב טעם ודעת על ידי מכון "שפתי צדיקים" - קאפיטשניק, ונדפס ברב פאר והדר בהוצאת 'מרכז מוסדות בעלזא' באר"י, תשס"ז (חלק ע"ב).

קרבן פסח הלכתני - ח"א: סדר הקרבנות פסח ראשון, כולל הלכות ומנהגים בהקרבנות קרבן פסח בבנין הבית בא"י; ח"ב: אוצר דינים ומנהגים בעניני ביהמ"ק וקרבנות בכל השנה; דנין עליות הפסח ואכילתו וסדר ליל פסח בזמן הבית; תיאור אכילת הפסח והשיר לעיל' ח"ב: סדר הקרבנות פסח שני לאותם שלא יכלו להקריב הפסח במועדו, דינים ומנהגים להלכה ולמעשה אחר ביאת הגואל בב"א, ועוד. נערך ונסדר ע"י הג"ר משה זאב אדנער מח"ס 'יושב משה' ושא"ס, ירושלים תשס"ב.

קדושת חג הפסח על פי רבותינו - אמרות טהורות ורעיונות נשגבים, ניצוצי אור וגחלי אש קודש, בדרכי עבודת האדם בקדושת חג הפסח, מתוך משנתם הטהורה של רבוב"ק תלמידי הבעש"ט ה' ז"ע. נלקט ונתחבר להפליא על ידי הרב יוחנן כהן, מהדורה טהורית, ברוקלין תשס"ז (ע"פ רמ"א).

הגדה של פסח זרע יצחק - נלקטו דברות קודש מרוב"ק אדמו"רי בית ווארקא - אמשניב ז"ע על הגש"פ. נלקטו ונעקטו מספריהם וכתביהם, מרשימות ומספרים שונים, ונסדרו באותיות אדמו"רי עינים; כולל על ההוספת הנחתות ושירי השירים עם פירוש, ועלי סדרים מאות מאמרים מאדמו"רי ווארקא - אמשניב, שחלק רב מהם רואים אור לראשונה. יצא לאור ברב פאר על ידי מכון 'לב איה' - ווארקא, תשס"ז (ע"פ 218 עמ').

קייני פסח - סיפורו של ילד יהודי במצרים. נערך ונכתב כדי להמשיך ולתת תיאור חי של ניסי יציאת מצרים [כאילו הוא יצא ממצרים] על פי מדרשי חז"ל, ובו הרבה ידיעות חדשות ומעשיות. מקורות המדרשים מצוטטים בשולי העמוד, ומצויינים - כפי שמובאים בספר 'מדרש ליל שמורים' להרב המחבר רבי מתתיהו זוגרי, ירושלים תשס"ז (ע"פ 220 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הר"ר ישראל שלמה דאמען הי"ו חתן הרה"ח ר' לייבל מאנדל הי"ו לרגל שמחת לילת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש ב"ה בביהמ"ד וחסידים בעלזא (מאנע לעמע) לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים אביגדור ב"ר בנימין ע"ה פיליפ נלב"ע ב' ניסן תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הנוצח על ידי נכדיו הי"ו באנטווערפן</p>	<p>מרכז ההלבשה והביגוד <i>דער צענטער פון נייע מלבושים</i></p> <p> Belgielei 14 2018 Antwerpen Tel: (32 3) 281 56 66 וואונטשט א כשרין און פרייליכן פסח</p>	<p>ברכת "ברכה והצלחה רבה" שלוחה בזה לבננו, אחינו וגיסנו היקר איש החסד והמעש הר"ר מיכאל צבי וויינגארטן הי"ו לרגל פתיחת החנות החדשה – מרשת יהי ה' עמו, וכל אשר יעשה יצליל. אמן מאחלים מקרב לב: הוריו, אחיו וגיסיו לנצח</p>	<p>הרפסת הגליון בחסות: מרכז הריהוט De Meubelaere Van Diepenbeekstr. 59 0486.23.29.29 ממעון הברכות יתברך בהצלחה רבה ובכל טוב</p>
<p>הפצת גליון השבוע בחסות: מכבסת BRAVERMAN ISABELLALEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97 ממעון הברכות יתברך בהצלחה רבה ובכל טוב</p>	<p></p>	<p>א גרויסן יישר כח פאר "לחיים הפקות" א דאנק אייר, וועל איך אויך קענען דעם פסח זינגען "ברכה דודי" און אנדערע אלטע גאליציאנע ניגונים... מנאי: צ. א. כ"ץ</p>	

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרבן למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת צו - "שבת הגדול"
י"א ניסן תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גיליון תקס"ד

הדל"ע מוצ"ש	דל"ע מוצ"ש	דל"ע מוצ"ש
21:28	21:04	19:53
20:44	20:23	19:15
20:54	20:35	19:25
21:26	20:40	19:34
20:35	20:10	19:03
21:28	21:04	19:52
21:35	21:08	20:00
21:11	20:45	19:35

עליל מועד

תוקף קדושת הלילה

להיות נזהר משיחת חולין:

"... וקדושת הלילה הזה, וכל הימים הגוהגים, היא קדושה רבה במאד, כי אז בהר בנו השי"ת מכל העמים וקדשנו במצותיו. על כן ראוי לאדם להיותו נזהר שלא ידבר בלילה זה שום שיחה משיחת חולין, ויזהר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדביקות השי"ת רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצות הלילה הזה ובספורי ניסי מצרים ולפרסום לבני ביתו. ואם בקב"ה חלק לו חלק בבניה וידוע סודות העניינים, יעסוק בהם וכו'... ובר מן דין, יחשוב האדם המצוה הכאה לו פעם אחת בשנה, ואח"כ כל השנה אלו מצוות עוברות ממנו, על כן בשעתם יכבדם ויאהבם וידבק בהם לא יפרד מחשבתו מהם. וראיתי מבני עליה המחבבים מצוות, היו מנשקין המצוות והמרורים, וכל המצוות בעת מצוותן, וכן הסוכה בכניסתם וביציאתם, וכן ארבעה מינים שבחולב, והכל לחבב המצוה... ואשרי מי שעובד את ה' בשמחה ובטוב לבב ובדביקה וחשיקה וחפיצה".

ש"ח חק' (מכתב פסחים, פרק גר מצוה, אות כט)

סיפור יציאת מצרים כראוי - שמירה על כל השנה:

"... ואיתא בזהר (פר' אמור, צה) - 'דבעי למחדי בההוא לילה בגין דחדוותא מושבתא לעילא ותתא' (- צריך לשמור בליל פסח, משום ששמחה נמצאת למעלה ולמטה), ועל כן צריך לומר שירות ותשבחות של אותו הלילה בשמחה ובגילה, ולא להראות שום לב רגז, וכן מזהיר הזהר בכמה מקומות וכו'..."

על כן יראה לאמר ההגדה במתן, ולא לאמר במהירות, ואל יהא דומה עליו למשא ח"ו. ודע לך, כי מצות עשה מן התורה להיות לכל אחד מישראל לזכרון תמיד כל ימי חייו, הנסים שעשה הקב"ה לאבותינו ולנו, ובהנניע יום זה מחובי לספר חסדי ה' לבניו, כמו שאמר הכתוב (שמות יג, ה): 'והגדת לבנך ביום ההוא' וגו'. ועל זה בא עלינו המצוה של סיפור יציאת מצרים בכל שנה ושנה ובכל דור דור בליל פסח, כי בזכות זה הקב"ה ופרוש כנפיו תמיד עלינו להציל אותנו בכל המקומות ובכל הדרכים, ויעשה לנו נסים ונפלאות. אבל מי שהתנהג דומה עליו למשא ואומר בעל כרחו או בעצלות ובלי שמחה וכוונת הלב, אז אינו זוכה שיעשו לו נס כשהוא במקום סכנה..."

קב חישר (פרק צ)

השי"ת מתדבק ומשתעשע עם בני ישראל:

"ובמורא גדול (דברים כו, ה) - זה גילוי שכינה (תנ"כ). כאשר כבר בארנו מוגדל קדושת לילה זאת, אשר השי"ת בכיכול מתדבק עם כל אחד ואחד מבני ישראל, כמו שכתוב (שמות יג, ד): 'כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים', כי בכל חצות לילה השי"ת נכנס בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, כמ"ש בזהר דק' (פר' ויקהל, קצו). בפסוק (אסתר יג, ה) 'והמלך שב מגינת הבית', אך בלילה זאת אינו נכנס לגן עדן, רק בתוך בני ישראל העושים רצונו במצוות הנחוגים בלילה זאת, באכילת מצה וסיפור יציאת מצרים. וזהו שאמר: 'ובמורא גדול - זה גילוי שכינה'".

תפארת שלמה (לשכח)

"וזהו שאמרנו בגמרא (נזיר כג, ב): 'שנים שאכלו פסחיהן אחד אכלו לשם אכילה גסה ואחד לשם פסח, זה שאכלו לשם מצוה, על זה הכתוב אומר (וישע יז, י) 'וצדיקים ילכו בס', וזה שאכלו לשם אכילה גסה - 'צושים יכשלו בס', ע"ש. ולמה נקמו זה באכילת פסח דוקא ולא באכילת קדשים ומעשר שני וכיוצא בהם. אך זהו האמת, להיות כי בלילה זה המלך והשכינה וכל משרתי עליון וצדיקים שבגן עדן כולם באים לעולם הזה להשתעשע עם ישראל (ראה זוה"ק פר' בא רע"ב, כו, פ"ר' בהעלותך קמט), לכן האוכל לשם אכילה גסה הוא נכוח מאוד לפני המלך, בעמודו לפני ה' ומלאכיו אשר לפניו, ויתנהג כאחד הריקים, לכך צריך לירא ולרגז (- ולפחד) בלילה הזה מפני פחד ה' ומהדר גאונו".

שם (רמזי פסח)

לקח טוב

ההכנה לקרבן פסח - מצוה בפני עצמה

המרחק מן העבירה, הנוצר בעקבות ההרחקה, אין בו בעצמו משום מצוה, כי מעיקר דין תורה אין איסור כלל להתקרב אל העבירה, אלא אך ורק שלא לעבור עליה. מאידך, גם הקירבה אל המצוה הנולדת מן ההכנה אליה, אין בה בעצמה משום מצוה, מאחר שלא ציוותה תורה להתקרב אל הטוב כי אם לעשותה. הוי אומר: שתייהן לא באו אלא כגדר סביב הרצוי.

אמנם שונה ענינה של עבודה זרה מכל המצוות שבתורה. כל כולה של עבודה זרה הוא היפוכה של עבודת המקום (כמאמר הכתוב

רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך נתן להם תורה שבה נצטוו מצוות רבות: מהן שיודרו לעשותן ולקיימן, ומהן שיישמרו ויזהרו לבל יעשה אותן. האיסורים שאסרה התורה הקדושה על כלל ישראל רבים הם, ומעיקר הדין לא היה לנו להרבות עליהם עוד מעבר למה שכתוב בתורה, כי "הבו דלא לוסף עליה", ולוואי שנוכל לעמוד באלו, להיות נזהרים ונשמרים מן החטא.

אף על פי כן ראו חכמינו ז"ל צורך להעמיד משמרת למה שכתוב בתורה, כדי להבטיח לכל יגיע האדם אף קירבה כלשהיא לתחומה של עבירה. וכמו שמצינו במשנה הראשונה שבששה סדרים: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות, מצוה עד שיעלה עמוד השחר... ולמה אמרו חכמים עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה". כן ידועה נימוקם ז"ל במליצה רגילה במתק לשון קדשם: "סחור סחור אמרינן לנזירא, לכרמא לא תקרב".

וכשם שאמרו בעבירה, שגידרו גדרים ועשו סייגים לתורה כדי להרחיק את האדם מן העבירה, כך יש לו לאדם לזרז עצמו בהכנה דרבה לקראת כל מצוה שתבא לידו. ההכנה הקודמת, גם אם איננה נימונית כמצוה בפני עצמה, הרי שמקרכת היא את האדם אל המצוה. סוגרת היא את הפער שבינו לבינה, ומקרבתו אליה, כך שבבוא עתה, יעמוד מוכן ומוזמן לקיים מצוות בוראו ברוך הוא.

אותיות מהכימות

יש להתבונן, שלא מניין בכל המלות שהכנה למצוה תהיה מצוה שלמה בפני עצמה כמו לקחת פסח בתלמים בעשור לחדש, שהיא רק הכנה למצוה הפסח... וממנה מסתפק גם חלק ממנה לדורות שט"פ טעון ביקור ד' ימים, וממנו נלמד מפסח, ומ"מ עיקר הדבר הוא בפסח, כדוע שמקום הכתוב גם הוא העיקר.

וגדלה על פי מה שגדיר כ"ק אבי אלמו"ר (ה'אבני נזר') זללל"ס שם סה"ק ר"ב זללל"ס מפרשיתא, שכל ההצקות הן דרבנן, עשו ההצקה וגדר ומשמרת שלא יבוא לידי עבירה, וזאת בעצירת השקר שגם ההצקה היא לאריותא כמ"ס "מדבר שקר תרחק", עכ"ל.

והנה עובד זרע הוא שוקק השקר שגמולא בעולם, ומצוה הפסח היא היפוך זה, כלומר ז"ל: משום ידיעת מע"ז וקחו לכם לאן של מצוה, ובזו"ק שם שט"פ נאכל לאף לז' - לקיים "פסולי אלוהים תשקצו" כמ"ס, ועל כן בשנייה, היינו בשקר שהא מלות לית, ובפסח שהא מ"ע, שהנה ענין אחד להרחיק ענין ע"ז מהעולם, בלא נמי ההכנה למצוה לאריותא...

שם משמאל (תנ"כ) ח

"וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים". וכיון שכן, כל הרחקה ממנה בהכרח מזהה קירבה אל ה' אלקינו. כל צעד שינקוט האדם בין שני היפוכים אלו (להבדיל), יש בו בהחלט שני ענינים בבת אחת: הרחקה מן האחד וקירבה אל השני.

ועל כן בא כל גדר שיתגדר האדם מן העבודה זרה, כמצוה בפני עצמה בתורה גופה. אם בשמירה מן השקר - מקורה של עבודה זרה, ואם בהכנה לקרבן פסח שגם היא ענינה למשוך את הידים מן העבודה זרה, ולהתקרב אל ה'.

התבוננות כלשהיא תעמיד אותנו על כך, ששתייהן - ההרחקה מן העבירה וההכנה אל המצוה - עניינן שוה. הן אינן מהוות מטרה לכשעצמה, וכל כולן לא באו אלא להזהיר ולזרז את האדם סביב המטרה הנרצית: שמירה מן הרע וקיומו של הטוב. (לשם הבהרה: מובן מאליו שאחר שצו חכמינו ז"ל על הרחקה והכנה, הרי שקיומן מהות מצוה של "לשמור דברי חכמים", היינו מצוה דרבנן. אלא שיסודן ותחילת עניינן אינו אלא משום גדר סביב המטרה הרצויה, כאמור).

חג כשר ושמחה לכל בית ישראל (גיליון הבא יופיע בע"ה על פר' שמנין)

אמרות טהורות

"ביותר צריך הכתוב לזרז – כי היצר מוכן תמיד למלאכתו"

צו את אחריו ואת בניו לאמור זאת תורת העולה וגו' (ב. ב. וברשי' א) אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים.

יש לפרש, "דהנה ידוע, דרוב פעמים היצר שולט על האדם רח"ל בשיש לו הרחבה ונחת, כמו שאמר הכתוב (דברים יד): 'זרם לבבך ושכחת', וישמך יסורון ויבעט' (שם טו). ועל כן כשיראה האדם בנפשו הרחבת הדעת, צריך להכין את עצמו ללחום כנגד היצר, והוא זהיר וזריז כדי שלא יבא גם השטן בתוכו. אך בעת אשר האדם איננו בקו הבריאות ח"ו, או שיש לו מטרות וענגות נפש מהמת חסרון הצמדותו, אז אין גופו מוכן במבטעו לתאות ועצות היצר, ואין מרגיש בעצמו שיוכל לבא לידי חטא ועון ולידי תאות רעות רח"ל, ונדמה לו כי הוא איש כשר, ומהמת זה אינו שומר נפשו ממכמורות היצר ואינו מוכן להודור וללחום כנגדו, ועל ידי כך פתאום קופץ עליו היצר להכשילו רח"ל בנקל, כי לא נשמר ממנו.

וזהו: 'ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כים, רצ"ל שצריך האדם לזרז עצמו, אולי ח"ו פתאום יבא עליו היצר בעת שיהיה לו רח"ל חסרון בגופו, כנ"ל, ולא ישמר ממנו כי יסבור בעצמו כי אין לו יצר לשום תאוה, על כן צריך להכין את עצמו מקודם, כי היצר מוכן בכל עת לעשות את שלו'.

"ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כים"

– במקום שיש הרחורי עבירה

צו את אחריו וגו' זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה וגו' (ב. ב. וברשי' ז) אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים, וכבר תיארנו, כלל בכל הקרבנות ישנן הוצאות ממוך ורחורי כים, ולמה הוציא להזהיר כי דוקא בעולה.

"נראה בדרך מוסר, כי הרחורי עבירה קשה מעבירה (ויטא כט) – כי בכל העבירות שהם בפועל המעשה, יש כמה

אמירה נעימה

צו את אחריו ואת בניו לאמור זאת תורת העולה וגו' (ב. ב.)

איתא בשר"ע (איה"ס אסיה), שטוב לומר כל יום "פרשת עולה ומנחה ושלמים והטאת", וכתב על כך חזונו אברהם שנישאל, למה כתב לזקדים פרשת עולה לטאת, והלא קייל שהטאת קדמת לעולה, כדאיתא (ויחם ו) למה הדבר דומה, לפרקליט שנכנס לרצוה, ריצה פרקליט, נכנס דורון אחריו. ע"ש.

ונראה לתרץ ע"פ מה שמצינו (מנחת מא) בדעידן ריתתא מענישין על מנצית עשה, והנה, בזמן שביט המקדש היה קיים, היתה עת רצון ולא לן אדם ועבירה בידו, כי תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות של יום (במדבר כא. כא). אולם עכשיו בעונותינו הרבים, שאין לנו ביהמ"ק, אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, והיו עידן ריתתא ומענישין על חייבי עשה. ולפיכך, לענין הקרבה היתה החטאת קודמת לעולה – שהוא הדורון, אבל עכשיו שאין לנו כי אם אמירת הפרשה, והוא עידן ריתתא, צריך להקדים אמירת פרשת העולה, כי קרבן העולה מכפר על חייבי עשה (ויחם ו) שם, וזהו: "לאמור זאת תורת העולה" – באמירה עולה קודם לחטאת.

והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה (ה. ה.) "והאש" ג' במסורה (ראה בעל הטורים): א. כאן, ב. "והאש ירדה מהשמים" (דברים יא. ג.) "והאש יצאו והאש תאכלם" (ויחזקאל טו. ז).

ונראה, כי התוספות (חגיגה כז) הביאו בשם מדרש תנחומא "שהיה משה תמיה על זה – שציפו המזבח היה רק ענבו ידגר, ואמר להקב"ה – אי אפשר שלא ישרף העין, ואמר לו המקום: כך דרכי באש של מעלה, אי אפשר שלא ישרף ואינו מכלה" (עיי' תנחומא פר' תרומה, יא). ולכאורה יש להכין מה שאמר הקב"ה "אש אכלה אש", והיה די באומרו רק: "כך דרכי באש של מעלה, ואינו מכלה", אלא אמר כי שלא יאמר משה, התינה אש של מעלה דאינו מכלה, אבל אש של הדיוט – שהיו מוסיפין על המזבח – עדיין הקשיא במקומה עומדת, שמוכלה, ועל כך אמר לו הקב"ה: אש שלמעלה "אש

מניעות לפעמים, מחמת בושה אולי יתודע הדבר וכדומה. אבל בהרהור בלבד אין אדם יודע, ויכול להיות בעיני אדם להיות נחשב לאדם כשר, ולבו מלא הרהורין ביושן רחל, ואין לו שום מניעה. לזאת צריך להיות העונש יותר קשה, כי אולי מחמת גודל העונש יהא זהיר בדבר, וכמו שהלילה חז"ל בין גנב לגנול (עיי' ב"ק ע"ט). ועל דרך שאמרו חז"ל (קדושין לב) דבר המסור ללב נאמר בו "זרית מאלקין".

והנה עולה היתה מכפרת על הרהור הלב (ויקרא ג. ז) וזה נקרא 'חסרון כים', יען שהמחשבה היא מכוסה ונעלם, וזהו הוא 'החסרון' – שאינו מותבייש משום אדם. לזאת צריך יזרוז ביותר, על כן נאמר זאת אצל קרבן עולה דייקא.

ועיקר שליטת היצר על המחשבות לא מוכות הוא בלילה רח"ל, כמו שכתוב (ויחזקאל כט): "דעיונך על משכבך סלקי, כי ביום האדם מורד בעקשיו, ויפח תלמוד תורה ע"ס דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון (אבות ב. ב), מה שאין כן בלילה הוא עת פנוי מכל, וכמו שכתוב (נחמ"ד טו): 'והיו לנו הלילה משמע והיום מלאכה', כי בלילה צריך שמירה לאשר אינו עוסק במלאכתו. וזהו: "זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה כל הלילה" – היינו תרהורי ולבא הם כיקוד אש כל הלילה, על כן היו אברים ופדרים של העולה מותכלין כל הלילה (עיי' מנחת כז) לכפר על הרהור".

"מצה שמורה" – שמורה על ידי המלאכים

לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי (ויקרא יז. י) "נראה לי דאיתא בכתבי האר" זלח"ה (הובא בכא"ח א"ח סי' תמו ק"א) הנהר ממשוהו חמץ מוכסח לו שלא יחטא כל השנה (עיי' ויהי ח"י רפכ). על כן צריך האדם לשמור עצמו בכל מה דאפשר, ולכן נקרא 'מצה' שמירה'. וזה אי אפשר לאדם שיהיה מוכסח, כי אם הקב"ה ישלח מלאכים ממונים על השמירה וישמרו אותו.

וזה פירושו: "לא תאפה חמץ חלקם" – לשון חלק, בלי שום נידוד חמץ, "נתתי אותם מאשי", דהיינו שאשאל לך מאשך שישמרו אותך, שאלכאם נקראים 'אשי' (עיי' ויהי ח"י רפכ. כג). רמב"ם הל' יסודות פ"ב (ח"ו).

אור לשמים

אוכלה אש"היא, ושורפת את האש של הדיוט. וטעם הדבר שאש שלמעלה מכלה אש הדיוט הוא, משום שאש של הדיוט היא תולדת האש שלמעלה, והיא שורשה וממנה נבראה, ולכן נשרפת מפניה ומתבטלת מציאותה.

ובזה יבא על נכון: "והאש על המזבח תוקד בו" – במזבח עצמו, הלא היה מן הדין שישורף המזבח, וכאילו הקשה זאת הכתוב. ועל כך באה המסורה לתרץ: "והאש ירדה מן השמים" – ושורפת את האש של הדיוט, ואינה מכלה את המזבח, והטעם שאוכלת את האש של הדיוט היא, מפני ש"מהאש יצא" – מן האש יצאו האשים של הדיוט, ולכן "והאש – של מעלה – תאכלם" לשל הדיוט, כי תולדתה היא.

וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' (ה. יא).

בכל שאר הקרבנות לא נאמר "אשר יקריב לה" כי אם אצל שלמים, וזה, כי קרבנות השלמים – בלי עון וירצון, לפיכך הם קרובים אל ה' יותר מכל הקרבנות אשר באים על חטא. ומהאי טעמא תאכל תולדן (פסוק כז-ל): "המקריב את זבח שלמים לה' יביא את קרבנו לה' מוכב שלמים. וידו תביאנה את אשי ה' וגו', ככולם הזכיר שם ה', כי באלה חפצתי נאום ה' (עיי' דברים ט. כג).

"והבט ימין וראה, שלא הזכיר בשום קרבן שהבעל יביא בידיו חלק של גבוה, כי אם בשלמים – ידיו תביאנה, לפי שכל מי שיש לו כעס מן המלך ורוצה לכפר ולקנח פני רגונו, אז הוא שולח המנחה לפניו על ידי שליח, כדרך שאמר יעקב (בראשית לב. כ): 'אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו', אבל המביא למלך אינו מתנה דרך דורון וכבודו, אז הוא מביא המנחה בידיו בעצמו ולא על ידי השליח. וזהו ההבדל שבין חטאת וזבח הבאים על חטא המעשה, והעולה הבאה על חטא הרהור, ובין השלמים: כי אותן קרבנות הבאים להסיר פני כעסו של השי"ת אינו דין שידיו תביאנה, כי נראה כחוצפא כלפי שמיא, לפיכך הוא משלחם על ידי הכהנים, אבל השלמים, שהם דורון ומתנה, ידיו תביאנה".

בלי יקר

יתרון דעת

בדיקת וביעור חמץ – כיצד? (ב)

מעניני וכוונות המצוה: הליכות, מנהגים ועובדות מרובות ק"ז ע"ע עוד אמר והקדשו מו' פיתחם וצלה"ה מקארעין. עיקר ביעור חמץ הוא ביעור עבודה זרה, ולכן נאמר ביאשיהו המלך (מ"ב כג. כב-כד): "לא נעשה כפסח הזה" וכו', הוא להיות שביעור את כל ע"ז, ולכן סמך אצל חג המצות (שמות לד, יז) – "אלוהי מסכה לא תעשה לך", והוא מרז"ל (פסחים ק"ח). ואמר: **אם היו כל ישראל שורפין את החמץ בכונה זו שהיא ביעור עבודה זרה, היה בקל יותר לסבול עול הגליות. עכ"ד.**

הנה עם הדיוט שאין כאן דבר חדש כי מבוארים הדברים בכתבי האר"ל (ונרמזים ג"כ בדברי רד"ל), עם כל זה הוא דבר עמוק ביותר אשר ידבר הרב הקדוש הנ"ל, ועורר אותנו להעמיק בדבר, דהנה עבודה זרה היא ג"כ בכלל מי שאינו מייחד עבודתו בתורה ומוצת לשמו יתברך בלבד, ומוכוין בעבודתו לכבוד ולמנוח וכוונתו. עיין כל זה ב"חיובת הלבבות" בשער 'יחוד המעשה' פ"ה, וכבר דברנו בזה בארוכה. בני יששכר (ניסן), מאמר א"ח א"ח: "אמרי פנחס", שער הפרשיות אות ט"ז.

כל אדם צריך לכבוד חרדיו קודם הבדיקה (ש"ע א"ח סי' תלג ס"יא). נראה הרמז, שכל אדם צריך לפנות מחשבתו ב"ג בניסן, ולעשות הכנה ב"ג כדי שיוכל לבדוק בלילה, שאם לא יפנה מחשבתו מקודם, וכשירצה לבדוק בפתע פתאום, בודאי לא יראה בעצמו שום חמץ, ויאמר צדיק אני. רק צריך לפנות מחשבתו מקודם, ובודאי ימצא שם חמץ. עבודת ישראל (לשכת הגדול)

אור ל"ד בודקין את החמץ לאור הנה (פסחים ב). כי בניסן בא התחשוות לעולם ואז נעשים ישראל כקטן שגולד שאין היצר הטוב בא אליו עד אחר י"ג שנים. כמו כן אנו בודקין את החמץ אחר י"ג לילות לאור הנה, נר מצוה, דוגמת הקטן שנעשה בר מצוה אחר י"ג שנים, ואז צריכין אנו לבער ממנו כל כל המדות רעות המתהווים מהג' יסודות הרמוזים במספר חמץ" וכו' וכו'...

והנה 'חמץ' הוא טחום, ו'מצה' יש בה ה' שהוא פתוחה, רמז שהש"י פותח שער לרופקי בתשובה, כי קודם ביעור חמץ בפועל ממש צריך לעשות תשובה שלימה ולקבל על עצמו שלא ישוב עוד לכסלה ח"ו, היינו שלא יעשה עוד מאו והלאה במעשי הראשונים אשר לא טובים היו, וכל נחשבת החמץ בסוד נקודת מצה שהוא המבטל וכו'. ולכן יכוין בלבו אז – בעת בדיקת חמץ – לבדוק כל המדות שלו אם יש בהם איזה חמץ, היינו איזה מדה רעה ח"ו. ובעת שריפת החמץ יכוין ג"כ לבער ממנו את המדות הרעות העולה מכל וכל וכו'... אהבה ישראל (פ"ה ידא)

כ"ק א"ז ז"ל (מין אדמו"ר מדר"ש מבעלזא ז"ע) היה נוהג באמירת "כל חמירא" לתרגמו ללשון המדוברת. והיה דרכו בקדוש גמ' להוסיף בזה הלשון: "אין אפילו דאס וואס איז נאך נישט קיין חמץ, נאר עס וועט שפעטער ווערן חמץ, בין איך אויך מבטל, און עס זאל זיך גארנישט אהן קעהרין מיט מיר" – ואף גם מה שלא נתחמץ עדיין, אלא עתיד לבוא לידי חימוץ לאחר זמן, הנני מבטל עתה, ולא יהא לו שייכות עמי.

בדורות קודם כמ"ק מין אדמו"ר שליט"א מבעלזא (פסח תשנ"ט, קובץ כא/ב עמ' 17, ס"א שביע של פסח). וע"ש מה שפירש בנו, ב"ק מין מדר"י ז"ע, הכונה בדבריו הקדושים (ויצונו), כי נוסח זה גם מופיע בכתבי מין מדר"ש ז"ע, וכן הנהו בודקין מבעלזא אחריו (ראה הנוסח ברשויות באדיש בהגש"פ 'הליכות ומנהגים' להגרא"ש וינר שליט"א, והגש"פ 'עבודת השם' שזה עתה יצא לאור).

ובהגש"פ 'איתות אבות' לבעל הייגד יעקב ז"ל (קלח של אוזב ס' א) כותב: "בעת הביטול שמעתי שמין הגה"ק מחר"ד ז"ל מבעלזא ז"ע ועב"א היה מנהגו לומר בנוסח כל חמירא וחמירא דאיכא ברשויות ודעתי לזבא ברשויות וכו' לביטל וכו', ומלבד ד"ל שדוהיה לו כוונה פנימית בדרך של צדיקים, אתי שפיר נמי ע"פ הלכה, דיכל בחור"מ והפקר בדבר שלא בא לעולם הוי כמו סילוק, דקייל בחור"מ (סוף ס' רט) דיכול לסלק עצמו מדבר שלא בא לעולם קודם שזכה בו שלא יזכה בו (ע"ש ברמ"א ס"ח). כהא דדן ודברים א"ל לו בנבסין (עיי' כתובות פא). ע"ש. וראה עוד בפמ"ג א"ח סי' תמו ס"א) שכ' בזה"ל: "ועיין שר"ת ב"ח סי' קכ"ד מסיק ביטול מין הפקר ונדר, וקייל ב"ח סי' ר"ד ס"ד דאוסר דבר שלא בא לעולם בנדר. וא"א אם אמר בפרושו 'הריני מבטל כל חמצי שיהיה לי בפסח', אף קנה תבואה בפסח ונתחמץ – בטל וכו', וטוב שיאמר כן וכו'... ע"ש (וע"ע שר"ת רעק"א – מכת"י – סי' כג)

מנהג רבנו"ק בבעלזא היה, שאחרי בדיקת החמץ הניחו הם בעצמם את החמץ והפך והניצות על הנברשת שהיתה תלויה באמצע התקרה (עיי' שו"ע א"ח סי' תל"א), והיו צריכים לעלות על כסא כדי להגיע לשם. בשנתו האחרונה של ב"ק מין מחר"ד ז"ע (בשנת תרפ"ו), שדוהיה חלש מדי להשיג את החמץ על הנברשת, ביקש שירימו אותו עם הכסא כדי לשים את החמץ במנהגו. בין הנוכחים בחורו של מין ז"ע ה"ה גמ' ר' דוד געצילס ז"ל הי"ד, אשר מין ז"ע ה' מחלק צדקה לעניי העיר על ידו.

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי דוד פרענקל זי"ע – בעל "קרבן העדה"

– המשך –

"משכיל לדוד"

ביתו של רבינו בעל 'קרבן העדה' בברלין היה לתל תלפיות, שהכל פונים שם. מה גם שזכה לשני שלחנות, ודלתו הייתה פתוחה לכל עובר ושב, נוסף על כל התלמידים החכמים והצורבים, בעלי מוחין ובעלי תריסין, שנמנו עם באי ביתו ושומעי לקחו. לכן תלמידיו המופלגים, נודעו הגאונים הגדולים: רבי זאב וואלאר ב"ר שלמה זלמן מפפד"א – בעל 'זאב יטרוף' (השונת על הסי' בשמים ראש' פפד"א תקנ"ט), ורבי שאול מקי"ק לויטנב – בעל 'דברי שאול' (פשיטת עה"ת והפסוק, פורדא תקכ"ח), שאף מביא כמה דברי תורה ששמע מרבו.

כבר בתקופת כהונתו בדעסוי, ולאחר מכן בברלין, שם היו בתי דפוס משוכללים, באו אליו גם גאונים ומחברי ספרים רבים אשר בקשו הסכמתו על פרי הגניזה, ובחדא מחתא להשתעשע עמו בשיח תורה. בין הבאים חצו קורתו אנו מוצאים את הגה"ק רבי ארי' ליב זי"ע בעל 'שאגת אריה', שהרחיק נדוד לברלין להדפיס בה את חיבורו הגדול, ולקבל הסכמתו, בה מעריך הוא אותו כראוי לרום גדולתו וקדושתו!

ומסופר, שהשאגת אריה' נזדמן לעירו בעילום שם. בליל שבת אחר התפלה עמד לו השאגת אריה' במקום המיועד לאורחים וחיכה לגבאי שיאמר לו היכן יתארח, כפי שהיה נהוג. למזלו נפל בגורלו להתאכסן בביתו של המרא דאתרא. כמובן, שהשלחן בבית היה ערוך בכל טוב, ומאכלי השבת היו טעימים לחיך כהוא לתרוב ועשיר כאחד. האורח אכן השתתף בסעודה ואכל סעודתו לכבוד שבת קודש מבלי שיש לב להתנהגותו של הרב, בעה"ב, ולדברי תורתו. דבר זה חזר ונשנה גם בסעודת חיום, מבלי שאף אחד ידע מה הוא ואיזהו האורח הגדול השובה בעיר וחשובהו כהלך הדיוט.

אחרי הצהרים, הלך הרב לבית הכנסת לדרוש בו את דרשת השבת, ואותו עמו אורחו. הדרשה שהייתה משובלת ברוב חריפות ובקיאיות כאחד, הלהיבה את גדולי הלומדים, אשר לאחר מכן נגשו אל הרב להודות ולשבח את החידושים הנפלאים שנשמעו מפיו, אולם האורח לא נע ולא זע ממקומו.

בית סעודה שלישית, שוב לקח השאגת אריה' חבל בסעודה זו, וגם אז לא פתח פיו ולא דיבר כלל בדברי תורה, כמנהגו בסעודות הקדומות. רבינו דוד לא היה יכול להתאפק יותר, מאחר שכל אורחיו היו בני תורה, ושאל את האורח המזוהר אם יש לו איזו ידיעה גם בתורה... אז קם האורח הגדול ממקומו והחל לפלפל בדרשתו של הרב בבית הכנסת, והסיק, שלפי דברי התוספות במקום פלוני, אין כל מקום לפלפול. מיד השתומם רבינו על גדולתו בתורה ואמר: מפרכתו רואה אני שהשאגת אריה' עומד לפני... ומני אז שררה ידיוות ביניהם (הכמני ישראל עמי קמ).

"בטיב ירושלמי"

גולת כותרת מפעולתיו המה חיבוריו הכבירים עלי "תורת ארץ ישראל", בהם התגלה כענק בענקים, כשמבין שיטי עמודיו אשר העלה בעימל תורה למעלה מחשבת אנוש, ניכרת גאונותו ובקיאיותו בכל מכמני התורה, בכל מבואותיה, זוויותיה ופינותיה – אשר הפך בה והפך בה דכולה בה.

"ראשון למבארי התלמוד" – כך מתואר על ידי גאוני הדורות, משך כאלף שנים מותו שנה היה התלמוד ירושלמי כמותר בקרן זוית, ואחר שנפטר בעיני רבים, למדנים ושאינם כאלה, כדבר רחוק ומרוחק, לימוד השייך ליחיד סטולה ומורמים מעם. לא בכדי כתב עליו גיסו הגי"ר העשיל זצ"ל אבי"ד ווילנא בהסכמתו: "לא נעשה חיבור כמוהו מיומנו מאור עיני הגולה רש"י זצ"ל".

יתרון דעת

מאוחר בלילה הגיע ר' דוד לבית המדרש ומסר שם לה'יושבים' דברים כהווייתן ששמע זה עתה מפ"ק של מרן זי"ע שהסביר לו ענין בדיקת חמץ, **דכאשר יהודי עוסק בבדיקת החמץ בלילה ובמסירות נפש, וזהו בליל הסדר לגילוי אלהיו**. אבי זצ"ל (מרן מהר"י זי"ע) כאשר בדיק את החמץ הגיע למצב של כליון הנפש, ולכן גילוי אלהיו בליל הסדר היה אצלנו דבר מובן מאליה. פעם ארית' שאבי ז"ל קיבל את פני אליהו בהשתוקקות כזאת שכל הכלים על השלחן רעדו.

כ"ק אבי זצ"ל (מרן מהר"י זי"ע) בדיק פעם באבסדרה למעלה במקום שאין יד אדם מוגעת, ומצא חמץ, ושאלוהו, הלא זהו מקום שאין מבנינים בו חמץ ואין צריך בדיקה, ומה עלה על דעתו לבריק שם, ואמר בצחוק: המשנה איירי בסתם בני אדם, ולא בחסידים שידם מוגעת גם למקום שאין שאר בני אדם מגיעים לשם.

שמעתי בשם א"א זצ"ל (מרן מהר"י זי"ע) טעם לאיסור אכילת חמץ בערב פסח מחצות מן התורה, שהוא פלא, כי לא מצינו כן במקום אחר יום שמקצתו אסור ומקצתו מותר כדאייתא בגמרא (עי' פסחים ה'). ואמר, שהוא כדי שיתעכל החמץ שבמעיים לפני הפסח.

שם

כבר בתקופת דעסוי, בעודו "צעיר לימים" (בהקדמה שניה לסדר מועד, כתב הוא שלא הגיע עדיין לימי הבגרות) חישוב מחשבות לחבר חיבור מספיק לתורת הני בני מערב, וכעדות עצמו (בהקדמה שניה לסדר נשים): **"כי מיום עמד על דעתי וראיתי לירושלמי דורש אין לה – חשקה נפשי לבנות לו בית עולמים לפרשו"**. וביתר הרחבה כותב הוא (בהקדמה ראשונה לסדר מועד): "מעולם תמחתי על גדולי קדמונינו שהיה לבם פתוח כפתחו של אולם ובקיאים בכל מדע, וידעו לפרש התורה בקיץ טעמים, ויותר מכולם היו בקיאים בירושלמי, כאשר עניינו ראות שהוציאו משם דינים לאלפים ולרבות, מדוע לא שמו פניהם לפרש הירושלמי? אמרתי בלבי שהיה מצות לא תעשה שהזמן גרמא, כמפורש בזהר חדש מדרש איכה (דף ק"ב ע"ב) 'עד אשר שלא תחשך השמש והאור' (קהל ב, יג) – זה תלמוד ירושלמי, דנהיך נהורא דאורייתא לבתר דאיתבטל דא בכיכול אשארתי בחשוכא וכו', ע"כ. ועתה וידל ישראל מאוד וקרב קצינו וזמן הגאולה, **אומר אני מעשי למחך מלכי המלכים הקב"ה כי יגיע התור להשמע בארצנו, לכן מתנוצץ האור מפאת מזרח עד כי יאיר כצהרים, ויראה השמש בשמים, ולא יבא עוד זרע וטמא ונחל דבר חדש"**.

אם כי מתחילה היסט "לגשת אל הקודש לעשות דבר חדש", בפרט מחמת ריבוי הנוסחאות המשובשות בספרים, אולם לגד ענינו היו כבר חיבוריו של הגי"ר מפולדא זצ"ל על כמה מסכתות, ועליהם סמך בגשתו אל העבודה. ואמנם רבות עמל והשקיע בתיקון הנוסחאות על ידי הקבלה עם גירסאות הבבלי, ספרי הגאונים וראשוני המחברים. כן ערך אותם מתחילה, כמו את כל חידושי וביאוריו, "לפני תלמידים הגונים, והכמים גדולים ורבים – ות"ל אחרי השקידה רבה והעמל **היוניעה באור יום ובאישונים, ביריתי הדרך הטוב מהרע עד אשר יצא כאור נוגה הפירוש והסוגיות מתוקנים"** (בהקדמה שניה לסדר מועד).

בסידור חיבורו הגדול בחר לחלק את פירושו לשני כיוונים, גר מזה וגדר מזה. את הפירוש והביאור, כדוגמת פירש"י על הבבלי, קרא בשם **"קרבן העדה"**, להורות על מטרות, "לקרב את העדה אל התורה הלו", וגם "לע שם מאהבך, והם אבי ואמי זצ"ל, ואף שמי הקטן בראשי תיבות מתבוננים: קול רנה באהלי נפתלי הירש עזיל דוד הקטן... כי אש"מ הרבני זצ"ל הכי"מ הוא אשר שם נפשו בכפו ולא נח אלא שקט עד אשר הביאני הוד היום... ויברכני קודם מותו בזה"ל: **כאשר אתה משמחני בראותי ספרך כן ישמחך א-ל בשמחת בניו**. ואם בעי"ה נתפס קודם גמר דבור, ידיעתי כי הוא יושב בשבת התחכמונים, בצבא העליונים. אף אמי מורת המפורסמת בסחירות, ולה עשר ידות, בהזיקה לתורה בעין יפה ברניים, וידועין האבות בשמחת הבנים נטעי נעמנים". את החיבור העיוני, כדוגמת התוספות, כינה בשם **"שייני קרבן"**, ללמד "שכמו תנופה וסמיכה ושיירי הדם שאין שיייר מצוה שמעלה עליו הכתוב כאלו לא כפר וכפר – כך תוספות אלו אין מעבכין קרבן, רק הן צרכי קרבן".

בשנת תק"י, כשהדפיס לראשונה את סדר מועד, נתמלאה שאיפתו הטהורה מזה ומעולם בראש הקדים לו שיר נאה בארמית המיוסד על אותיות הא"ב ומנצפ"ך שכולבים בשמות המסכתות. כן מטערים אותו גדולי הרבנים בהסכמות נלהבות, בהן מפליגים בשבח המחבר הגדול ורום תהלתו, ביניהם: הגי"ר צבי הירש חריק אבי"ד הברשטאט בעל 'כוס השעשוע'י, מחותנו הגי"ר גרשון פרענקל אבי"ד פראנקפורט אדער, ואחרי יחושע העשיל אבי"ד ווילנא שקהל גיסו – לאחר שמשא את חותנו רבינו ריזל, אלמנת הגי"ר חיים יונה תאומים אבי"ד ברעסלוי, זצוק"ל.

למרות מחלתו האנושה ומניעות אחרות שעמדו לו למכשול – כפי שמתאר הקדמה שניה לסדר נשים – זכה והשלים בשנת תקצ"ז את חיבורו למד נשים. לפי דרישת חבריו "מחמכי הדור אשר עירונו בקול ובמכתב לחקוק בעט ברזל ועופרת מחידושי באריכות", הרחיב בסדר זה את חלק התוספות. גם את הפירוש

לסדר נזיר הרחיב במיוחד, "כי הראשונים נזרו ממסכת זו ומפני כך נשתבשו הגירסאות".

בהקדמתו השלישית לסדר נשים מביע את תקוותו העזה ש"האל-אשר דבר עם משה פנים אל פנים ומסר לו כל מה שיחדשו התלמידים הראשונים והאחרונים, הוא יזכני למען שמו להוציא לאור עולם פירוש על כל הירושלמי, עם שאר ספרים הכמוסים ועמדי נתונים, ולראות מורי בפנים, ללמוד ממנו סתרי תורה המשולים לשושנים". אולם, לא הספיקו לה השעה, ובאמצע עריכת חלק נזיקין נפל על משכבו בחוליו אשר ממנו לא קם. וביום י"ב ניסן⁴ שנת תקכ"ב לפ"ק שקעה חמה שלא בעונתה, והוא א"ה בן חמשים וחמש, וישכב דוד עם אבותיו והעיר ברלין אבלה ונבוכה.

בכל קצוי המדינה קשרו מספר תמרורים על הסתלקות מרא כדכולא תלמודי, וכבר הזכרנו בפתח מאמרנו את הספדו של הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע – למרות שלא הכירו פנים בפנים (ייעזר דבש"י ח"ב דרוש יא).

וכך נחרת על גבי אבן מצבתו: "יפה טמון איש חי אחרי מותו, גדול דורו, משוש נבון עם תלמוד בתורתו, מורינו ורבינו הגאון הגדול המפורסם מ' דוד פרענקל. אור חכמים ומשועש, הרביץ תורה בתלמידים את פני הא-ל, היה לראש ואבי"ד להוראה בישראל, פה עיר ברלין עיר מולדתו ועל כל אגפיה, פרייסק, פאמרן, מרק, בראדניבור וגליליתיה. ליהודים הייתה אורה לתורה ולתעודה, בחבור ספריו אשר קראם 'קרבן העדה'...".

מעניינת היא החלטת הקהילה לאחר פטירת רבם הגדול, שלא ייקרא את שיתבר אחריה בתואר "מורה מורנו" בעלותו לתורה, וגם "לא יעמוד בבית הכנסת במקום המיוחד להאב"ד דקהלתנו".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. בין ההסכמות שניתנו על ידו, יש לציין את הספרים: 'קרבן אהרן' על הספרא, להג"ר אהרן אבן חיים (דעסוי תק"ט); 'תורה אור' להג"ר אריה ל"ב פלאקש מסלוצק (דני ט"ס וחי קריה"ת, ברלין תק"ת); 'אבן העזר' להג"ר עזר אב"ד קלימנוב (תקל"ח תק"ט); 'מרכבת המשנה' להג"ר שלמה מחעלמא – בה מתנצל שישנו "כי אין המקום גורם לעיין בדבריו הנעימים אמרתי אוקי' גברא גבר בכלא אחזקתו".

2. **"החריף הגדול ובקי בכל חזרי תורה"** (הג"ר דוד אופנהיים זצ"ל בהסכמתו על פירוש מהר"א' לסדר זרעים). נולד לאביו רבי יהודה ל"ב זצ"ל. על תולדותיו לא נודע מאומה, מלבד זאת שער ווישינצ' שבפולין – באוהם ימים, והתגורר בפולדא שבאשכנז, ונפטר בשנת תצ"ג לערך. הוא היה מראשוני המפרשים של התלמוד הירושלמי – ופירושו לסדר זרעים עורר את הלימוד בתלמוד ירושלמי במדינת אשכנז, והביא בעקבותיו לחיבורם של הפירושים הגדולים 'קרבן העדה' ופני משה. בתחילה הו"ל את פירושו ע"מ שקל"ם, בפר"מ תמ"ט, ובשנת ת"ע הו"ל באמשטרדם את פירושו על כל סדר זרעים, בהסכמת גאון הדור כר"ב נפתלי כ"ץ בע"מ סמיכת חכמים ורבי דוד אופנהיים מפר"א – שאף חזק מילדו לצורך הוצאת הדפוס. בשנת תפ"ה הדפיס באופיבאך את פירושו לכ"ק ו"מ, ואילו פירושו לב"ב נדפס בתק"ף אחר מותו. בהסכמותיהם מפליגים גדולי דורו בשבחו. הגאון חיד"א זי"ע כותב עליו בשה"ח: **"ושמחה אוני מהפלת קדושתו ושקידתו"**. הגר"א זי"ע כתב את הגהותיו לירושלמי על גליון הירושלמי שעם ביאורו של הר"א' ואף הביא בביאורו על שיער בכינוי 'המפרש', ורגלים לדרבן שבהרבה מקומות שקיצר הגר"א בביאורו לירושלמי זרעים, טען על ביאור מהר"א' וכן נקרא בפי כל המחברים בשם 'המפרש', וצדיקים כתבו עליו "הצדיק המפרש" (עי' ביה"מ להג"ר מהר"א' מקאטמארג זי"ע).

3. יצוין, שהוא היה ממעט וכמעט נמנע מליתן הסכמות לספרים. מלבד הסכמתו זו נדעו הסכמותיו על 'תוספת שבת' להג"ר רפאל מיזליש (תפ"א תק"ח); 'נזר הקודש' להג"ר יחיאל מיכל מנלוגא (תשנ"ג תש"ט); ו'שערי דודא' (תשנ"ג תש"ט).

4. כ"ה בס' 'תולדות אנשי השם ופועלתם בעדת ברלין' (ברלין תרמ"ד, עמ' 58). יש שציינו יום פטירתו ביום כ"ב סיון או כ"ה סיון (שח"ו יום פטירת אביו רבי נפתלי הירץ זצ"ל, א"ל הצדק הוא ככל הנוהא כפי שהבאנו, ויעו"ש).

נערך ע"י ח"י ישרה בעריש ווייס בברוקלין נ.י.

עלי אדרת

המשך

ז. **ראוי לכל בית שיהיו בו כלים מיוחדים לפסח, ולא יגעיל את כלי החמץ**, שמא לא יגעיל כדון, כי יש בזה הרבה דינים, ולא לכל כלי מועילה הגעילה (עי' בסי יסוד ושורש עבודה, בה"ל הגעלה), ובפרט בזמנו שכלים חדשים אינם הוצאות מרובה. וכ"כ המנהג בבעלזא, שאע"פ שיש כלים מיוחדים לפסח, מי"מ מגיעילין כלי אחד שקל נלקותו, כגון גביע חלק בלי חריצים, כדי לקיים תקנת חז"ל שמועילה הגעלה, וכן שלא תשתכן תורת הגעלה.

ח. **מנהג אבותינו**: איש ואשה שמשירות אבותיהם שונות במנהגי פסח, **על האשה לנהוג כבעלה, בין להקל ובין להחמיר**, ואינה צריכה התרת נדרים כשכאה להקל כמנהג בעלה, שהרי האשה משועבדת לבעלה וצריכה לנהוג כמותר בכל דבר, וכיון שעתידה אשה להנשא לבעל מעיקרא אין חלין עליה חוייב מנהגי בית אביה אלא עד שעה שתנשא לבעלה. אבל אם כבר החלה לנהוג בבית בעלה כמנהג בית אביה בהסכמת הבעל, ושוב רוצה הבעל שתשנה ותנהג כמותו, אז צריכה התרה (עי' הליכות שלמה שם פ"ד ח"כ ושלמה שם פ"ד ח"כ עניני בראשן, ואם רואה שקשה לה לאשה לשנות ממנהגי בית אביה, יכול להרשות לה שתנהג כן. דכיון שיעקר הדבר הוא מפני השעבוד לבעל, רשאי הבעל אם רצונו בכך למחול על שעבודו, כדי שתמשך האשה לנהוג כבית אביה, וכדי להתייץ עם חכם שלא יצא מזה הפירעה בשלוי בית (הליכות שלמה שם ב"ב הלכה. ולבני אכילת טעניות פסק הגרי"ש אלישיב שליט"א שאשה אשכנזית הנשואת לספרדי יש לה להחמיר בדבר האכל טעניות, כיון שבאותו דור שקבלו עליהם שלא לאכול טעניות קבלי עוליהם בקבלה מורה גם כל בנייהם אחריהם עד סוף כל הדורות).

נערך ע"י ח"י ישרה בעריש ווייס בברוקלין נ.י.

דבר בעתו

האם בסיפור נסי קריעת ים סוף יוצאים חובת סיפור יציאת מצרים בליל פסח?

מצות סיפור יציאת מצרים בליל הסדר, אותה אנו מקיימים באמירת סדר ההגדה, כוללת גם את נסי קריעת ים סוף, וכפי שאנו מביאים ואומרים לאחר סיפור קשי וצרת השעבוד וסיפור הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה עמנו על ידי העשר המכות, את דברי התנאים הקדושים רבי יוסי הגלילי ורבי אליעזר ורבי עקיבא כמה מכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים ובמה על הים וכו'. ויש לדון האם גם הוצאת נסי קריעת ים סוף – יסודה מחמת חובת סיפור יציאת מצרים, וכפי שנתנת הסברא, שהרי קריעת ים סוף היתה גמר יציאתם ממצרים, ובהארכת הסיפור בה מתקיים גם כן: "וכל המורבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משוחב", או דילמא רק נסי היציאה ממצרים עצמה, דדיינו, הנסים שהיו בליל ט"ו, כשהיתה מכת בכורות ופרעה הרשה להם לצאת ממצרים, וזה עיקר המצוה. שאלה זו נוגעת להלכה, כגון, האם יש מקום להאריך ולפרט את נסי קריעת ים סוף בליל הסדר.

הנה, מעצם הדבר שסידר בעל ההגדה גם ברייתא זו, של מחלוקת של ריה"ז ור"א ור"ע, אין להוכיח כלום, שהרי במחלוקתם מתבאר גם כמה מכות הכה הקב"ה את המצרים במצרים, ויתכן שבעבור כן יסדו בעל ההגדה לאמרו, ולא בגלל המשך המחלוקת בענין הנסים שנעשו לבני ישראל על הים. ויש מקום להעיר מנוסח ההגדה של הרמב"ם (סוף הל' ומצ' אמונה), שאין מחבר בו כלל נסי קריעת ים סוף, והברייתא שבה נחלקו בה תנאים אלו ככל אין מוצא, כמו גם הפוסק "כמה מעלות טובות למקום עלינו", שגם בה מוזכרת קריעת ים סוף, ומשמע שאין חובה להזכיר נסי קריעת ים סוף בליל פסח, ואם אמנם שמלשונו הוזכר בספר המצות (מצה קד) היה אפשר מקום להזכיר שחובה לספר גם נסים אלו, וז"ל: "שעשו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניין בתחלת הלילה את המצות לשון המספר, וכל מי שיוסיף במאמר, ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתו מהם, ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדיו ויהי יותר טוב כמו שאמרנו 'כל המספר ביציאת מצרים הרי זה משוחב'", ולכאורה שלמות הנקמה בהם היתה בשעת קריעת ים סוף, במה שלקו במדה כשרה ששנכחו בים סוף אכן, אין הדבר מוכרח כי גם נסי העשר מכות הם נקמות שעשה הקב"ה בהם, ומי גילה לנו שכונת הרמב"ם היא על הנקמה של קרי"ס, ואולי על העשר מכות.

מאידך גיסא, מצינו דברי המהר"ם חלאוה בחידושי עמ"ס פסחים (קף) – על מאמר הגמרא: "נשים חייבות בארבע כוסות שאף הן היו באותו הנס" – שבמבאר וכתב בוה"ל: "פירוש, בנס הגלות, או בשירדן פרעה על הים", כי הנשים מאחר שהיו בצרת מצרים ונושעו באותו הנס חובה עליהן לקיים המצות שנתייחדו לזכר אותו הנס, וכלל דבריו הצרה ששמענו לבני ישראל כשעמדו על הים, נמצא שמצות ליל פסח נתייחדו גם הם הצרה כשעמדו בני ישראל על הים ורדף פרעה אחריהם והוצרכו לנס, ומכאן הוכחה שחובת סיפור יציאת מצרים וכן כל מצות הלילה, מיוסדים גם על נסי קריעת ים סוף.

והנה בחובת הוצאת מצרים של כל יום, כתב המג"א (סי' סו סק"א): "ואינא בגמרא (בכרות) דף י"ג ע"ב שאם אמר הלכה כשמוכר בה יצי"מ יצא. ונראה לי דכל שכן אם אמר שירת הים דיצא". חידש לנו שבאמירת שירת הים שנאמרה לאחר קרי"ס יוצאים ידי חובת הוצאת יצי"מ של כל יום.

על דבריו אלו העירו שני גדולי האחרונים, בבחינת שני נביאים התנבאו בסגנון אחד: **הש"ע הרב** (שם קני"א אות ב) כתב: "וצריך עיון, דהא כתיב (ראה טו. א) **את יום צאתך** –) ואילו קרי"ס כבר היתה לאחר יציאתם ממצרים, ואף שיש לדחוק, קשה לסמוך על זה במצות עשה דאורייתא". הערה זו הביאה הגר"ע **איגרי ז"ע** בהגהותיו על הש"ע בשם חתנו בעל **החת"ס ז"ע**, וז"ל: "חתני הגאון מו"ה משה נ"י אב"ד דק"ק פרעסבורג שהושרתו הגדפס בספר 'ים התלמוד' (תשובה מובאת גם בשירת חת"ס ארי"ה סי' טו) השיג על זה, דרחמנא קפיד 'תזכור יום צאתך' – ולא קריעת ים סוף". בתשובת חת"ס (שם) מובאים הדברים ביתר אריכות, וז"ל: "לא ידעתי מנא ליה למג"א שירצא בשירת הים ידי חובת יצי"מ, כי רחמנא קפיד 'תזכור יום צאתך' ולא יום קריעת ים סוף, והמה שני ענינים מופרדים".

הגרע"ק א כתב עוד: "לענ"ד אמת בפיו, להדיא איתא בשמות רבה פכ"ב, וז"ל: שנו רבותינו, הקורא את שמע צריך להזכיר קריעת ים סוף ומכת בכורות באמת ויציב, ואם לא אמר מכת בכורות לא יצא", הרי מפורש עולה מן המדרש, שאם הזכיר קרי"ס ללא הוצאת מכת בכורות לא יצא ידי חובתו, ומשמע שחובה מיוחדת היא להזכיר נסי יצי"מ שבליל ט"ו, ואין יוצאים יד"ח בהוצאת נסי קרי"ס.

הרי לפנינו מחלוקת אחרונים לענין הפסוק: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" – ששמנו למדים חובת הוצאת יצי"מ בכל יום – אם הכוונה על נסי היציאה שבליל ט"ו דווקא, כי נסים אלו נעשו כשעדיין היו במצרים, ואילו נסים שעל הים, שהיו אחרי יציאתם משם, אינם בכלל זה, או שגם נסי קרי"ס נכללים בזה. וא"כ גם מצות סיפור יציאת מצרים הנלמדת מן הכתוב (שמות יג. א): "זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" תהיה תלויה במחלוקת של המג"א נגד הש"ע הרב והחת"ס, ומדברי המהר"ם חלאוה ה"ל מוכח בדעת המג"א.

הכרעה בזה מצינו בספר **חתן סופר** (שער קרי"ס וברכותיה סי' יג), שכתב לחדש בדעת המג"א, שבענין זה נתיחדה מצות הסיפור בליל פסח יתר משאר ימות השנה, שבשאר ימות השנה אמנם יוצאים ידי חובה גם בהוצאת נסי קרי"ס לבד, ואילו בליל פסח חובת הסיפור היא דוקא בנסי היציאה בליל ט"ו, ובהוצאת נסי קריעת ים סוף אין יוצאים ידי חובה (עי' שירת הדר"ס כה בענין זה).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות - קודם ימי הפסח

א. **קמחא דפסחא**: אע"פ שמלשון הפוסקים משמע שהוא לצורך חטים או מצה, מכל מקום בזמננו כלול בזה גם כל צרכי החג, אוכל וביגוד וכדומה (בהלכות שלמה פ"ב ה"ב, בארחות הלכה שם, מובא שהגר"ש אדערבאך זצ"ל חשיב כן לעסקן אחד שקיבל מותרם שכתב שהמעות שנתן הם לצורך קמחא דפסחא. וכי"מ בשע"ת סי' תכט סק"י בשם מחזיקי ע"ש).

ב. **משלושים יום קודם הפסח אסור למכור חמץ ליהודי שאינו שומר תו"מ ואוכל חמץ בפסח, רח"ל**. ואפילו אין אוכל, אלא אינו מבער ומכור החמץ, אם יש חשש סביר שישאר אצלו החמץ בפסח, גם אם ברור שאינו אוכל חמץ בפסח, או עכ"פ ערב פסח אחר חצות עדיין משהה החמץ עד הלילה, ג"כ אין למכור לו החמץ (עי' שבת הקהתי ח"ג סי' קסד סק"א, וכה"ג אי' במנחת שלמה ח"א סוסי"י מד).

ג. **בא להתארח עם משפחתו בבית הוריו וכדו' לקראת ימי החג, ויחידו לו חדר שהוא דר בו גם משפחתו ואין שאר הבית נכנסים לשם, בודקו אור ליל"ד בברכה, בלא קבלת קנין על חדר זה, הואיל ומיוחד הוא לו** (עי' הלכות שלמה על פסח פ"ה ה"יח). ומ"מ הואיל ויש דס"ל דבבית אחרים אין חיוב בדיקה, כיון שאוכל משלחנו של בעה"ב (עי' שו"ע הרב סי' תלב סי"ח), **לכן לא יכרך בעצמו, אלא ישמע הברכה מבע"ב ויכין לצאת, ויבדוק אח"כ חדרו**.

ד. **המנהג הוא, שגם מי שניקה את כל ביתו כדין, והוציא את כל החמץ מרשותו, עושה את סדר המכירה לגוי, כי שמא יש לו חמץ במקום אחר ושכחו לבער, או שמא יש לו שותפות או מניות בעסק שיש שם חמץ** (עי' הלכות שלמה פ"ה ח"ב, וראה שם בדבר הלכה הטעם, כדי לחזק ולהשריש בלבו ביעור וביטול החמץ, ע"כ נהגו למכור כל חשש חמץ).

הגעה:

ה. **זוכיית הקבועה ע"ג כיריים חשמליות ושופתים עליה הקדירות, אין להיסק מעויל להכשירה**, הואיל והתבשילין נוגעים תמיד בהזכוכית ע"י שפיכה וכדומה, אף בלא משקח, הרי דינה בלביון גמור, והיסק כזה אינו בלביון גמור (הלכות שלמה שם פ"ה ח"ב). ועיי' בחערות דלענין שבת השיב הגרש"א ז"ל שחדש ברור שאין דין כירה זו כנרופה וקטומה, הואיל והדרך לבשל עליו תמיד באופן זה, ע"כ.

ו. **כלים חדשים, או כלי פסח משנה שעברה, אם אין חשש שנמרחו בשומן איסור, אין צורך להענייל לפני פסח**. ויש מהדרים להענייל כלי פסח כל שנה לפני פסח, בפרט אם השתמשו בשרויה (נעבראקסט) באחרון של פסח, כנהוג. ויש שנהגו רק לחדשים היטב, כיון דשכיחי שנפלו לארץ. [ונראה דאע"ג דכלי חמץ אין מגעילים בחוה"מ פסח (עי' ס"י תנב ס"א), מ"מ כלי פסח, דמדינת א"י להעניילם, כגון שפל על הרצפה בפסח כשהוא קר, מותר להעניילם בחוה"מ פסח. ואפילו ביו"ט אפשר להעניילם, ואינו נחשב לתיקון מנא, כיון דמדינת א"י הגעלה, אך ביו"ט יעניילם במים שהוחמו לצורך אוכל נפש, אבל לא יחמם מים עבור להכשיר, כי מותר לחמם מים רק לצורך אוכל נפש (נ"ל)].

המשך בעמוד ג

עלי ספר

הגדה של פסח **עבודת השם** – כולל ליקוט הלכות וחצויות, עניני יציאת מצרים ועניני המצוות הנוהגות בליל הסדר מלוקטים מספרי הקדמונים ותלמידי הבעש"ט הק', כל דבר וענין על מקומו ומתוכנו, באופן שכל אחד יוכל למצוא את מבוקשו בקל; לקט מפורשים רש"י על כל מה שנוגע לנוסח ההגדה והפוסקים המובאים בה, ועוד. נערך והוגה בדקדוק רב, ויצא לאור באותיות מאירות עינים על ידי מנחם מנחם רוקח, ירושת'ו, תשס"ו (262 עמ').

הגדה של פסח **נפתלי שבע רצון** – מאת אחד מגדולי הקדמונים הגאון המפורסם בדורו רבי נפתלי הירץ גינצבורג זצ"ל, ובו גם דרושים יקרים מגדולי הקדמונים **שמנה לחמו** – על הפסקא 'מה נשתנה'; **שפת כהן** – על הפסקא 'כמה מעלות טובות'; **שבת יעקב** – על הפסקא 'כמה מעלות טובות'; **מים ויחזקאל** – על הפסקא 'אחד מי יודע' ו'חד גדיא'. נערך במהדורה חדשה ומתוקנת כלילת יופי בהוצאת מכון 'אריזתו' (תשס"ו) [לפ"ק (תנב עמ').]

ימי דוד – להנה"ק רבי יוסף דוד זצ"ל אב"ד סאלוניקי – מו"ס שו"ת 'בית דוד' על טו"ש, 'צמח דוד' עה"ת, 'בתי אבות' עמ"ס אבות ועוד – ובו דרושים לראש השנה, וי"ח"כ, סוכות, חנוכה, עם מעשה הצדקה, ואותו עמו **הגדה של פסח לחם הפנים** – כולל דרושים לפסח והפסדת שבת חוה"מ פסח. נערך והוגה מחדש, וי"ל ברב פאר והדר, עם מ"מ ומפתחות, ע"י הרב חנני' דוב גליק מנחם 'בצעות פנים', ברוקלין נ"י, תשס"ז (שסא עמ').

הגדה של פסח **שלשלת חזתב** – לפי נוסח המגיד הגדול ממעוזיטש ז"ע ורובו"ק לבית רחין – סאדיגורא ז"ע, גיבורף ליקוט מתורתם, ואמרות טהורות וענימות מל"ק אדמו"ר מסאדיגורא שליט"א. מלוקט מספרים, תנ"ך, ומפי השמועה, בתוספת מקורות, הערות והארות. נערך ונסדר בידי ובהדר על ידי הרב חיים גרינפעלד [מכון 'זכרון ברוך'], ויצא לאור ע"י הרב אליעזר ישראל. מהדורה מורחבת ומתוקנת, תשס"ז (תנב עמ').

הגדה של פסח **באר ההגדה** – עם ביאור מעמיק קצר ותמציתי בלשון בהירה, המבוסס כולו על המפרשים הקדמונים, בהדגשת באור הפיוטים ומקורותיהם; לקט מדרשים וליקוטים, והלכות ליל הסדר על פי פסקי ארבותינה בירורה, להלכה ולא למעשה. נלקט וערך על ידי הרב אהרן משה טביוביץ, מהדורה שמינית, תשס"ז (ט עמ').

הגדה של פסח **ינה של תורה** – אוסף פירושים, אמרות, דרושים, עיונים ורומיז חכמה על ההגדה ועל חג הפסח ארבותינה המפרשים גדולי הדורות ואתו חצויות ז"ע; כולל גם הלכות והלכות ער"פ וליל הסדר ועוד, נלקטו וערכו על ידי הג"ר בנימין אדלר. מהדורה וביעית, ירושלים תשנ"ג (קצב עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היציאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לקט אמרי קודש
מרבח"ק מבעלזא זצ"א

6 כרכים
קריית מוצקין
קריית מוצקין

אוצר כלום ספרות יהודית מבעלזא זצ"א
מאוסף מכתבי יד וספרים שונים
המאוסף נאסף ונערך על ידי הרב
ר' אהרן משה טביוביץ, ירושלים
עם הוספת רבות וביעית.

3 כרכים
על הקריית

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

<p>אוצר כלום לליל הסדר ולכל ימי הפסח</p> <p>בספר הנפלא שהופיע השנה</p> <p>תפארת יוסף – שמות</p> <p>מאוצרות טו"ב ספרי הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל</p>		<p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת זיסל ב"ר אהרן דוד ע"ה</p> <p>נלב"ע ער"פ תשי"ג לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה על ידי בנה</p> <p>הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א</p> <p>דומ"ץ ביחסי דחסידי בעלזא אנטווערפן</p>	
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' בן ציון ב"ר יעקב ע"ה</p> <p>נלב"ע י"ח ניסן תשכ"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י בנו</p> <p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' יהושע ב"ר שלום ע"ה לרנר</p> <p>נלב"ע בחוהמ"פ י"ז ניסן תשס"ג לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי נכדו</p> <p>הרה"ח ר' שלום לרנר הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת מרים הינדא ב"ר דוב ע"ה</p> <p>נלב"ע ט"ו ניסן תשנ"א לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה ע"י בנה</p> <p>הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל הי"ד</p>	
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' ישיעי' יצחק</p> <p>ב"ר יהושע פרידמאן</p> <p>נלב"ע י"ח ניסן תרש"ס לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>			

הפצת גליון השבוע בחסות:

מכבסת BRAVERMAN'S

ISABELLE LEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97

ממעיון יתברכו בהצלחה רבה ובכל טוב

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת שמיי (אבות א)			
כ"ה ניסן תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקס"ה			
דף	מניין	החלף	אנאודרפסון
21:49	21:29	20:16	לונדון
21:08	20:49	19:38	מאנשטער
21:20	21:04	19:50	ציריך
21:26	21:02	19:54	ווינ
20:56	20:33	19:24	אמסטרדם
21:52	21:31	20:17	פאריז
21:56	21:31	20:21	פראנקפורט
21:33	21:09	19:58	
מבכרין התורש: רח"ה אריה ביום רביעי ותמוזי המולד: ביום שלישי בשעה 12:45 ו-18 חלקים			

תורתן של ראשונים

"הוא אשר דיבר ה' לאמר בקרובי אקדש" - היכן דיבר?
ותצא אש מלפני ה' ותאכל אתם וימותו לפני ה'. ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וגו' (י, ב-ג). פירש"י ז"ל: "היכן דיבר" - ונעודתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי" (שמות כח, כג). אל תקרי בכבודי אלא במוכבדי" וכו', ע"ש.
יש לפרש בדרך פשט, מיד כששמע אהרן שבניו מתו, היה רוצה להניח את העבודה ולהתאבל עליהם, ויאמר משה אל אהרן אל תתאבל ואל תבכה ואל תחול מן העבודה, כי הדבר הזה אשר אני אומר לך, "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש" - בכהנים גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש, ולא שיתחלל שמי ועבודתי, שכן אמר לי הקב"ה בפרשת כהן גדול (לפני כא, יב) - ואין מוקדם ומאוחר בתורה - "וזההן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרסו. ועל כל גפשות מות לא יבוא לאביו ולאמו לא יטמא. וזמן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלקיו כי נזר שמן משחת אלקיו עליו" - ולפיכך אל תניח העבודה, שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל אלא יתקדש הקב"ה ועבודתו על ידך, "ועל פני כל העם אכבד", כי "זהו כבוד שכינה, שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו".
וראיה לפירוש זה מלשון הכתוב: "וידיעם אהרן" - שכן כתוב ביהוואל (כד, טז-יז): "כן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו' האנק דום מתים, אבל לא תעשה", אף כאן "וידיעם" - ממה שהיה רוצה להתאבל ולבכות. "זהו מוסר ואמירות פשוטו".

"ולא תמותו ועל כל העדה יקצוף" - או לא יקצוף?
ויאמר משה אל אהרן ולא תקצוף ולא תמור בניו ראשיכם אל תפרעו וגו' ולא תמותו ועל כל העדה יקצוף וגו' (י, י). ויש להבין למה יקצוף על כל העדה בעין יחידים.
אלא לפי שהם היו שלוחי העדה, ושליח צבור שמטע - סימן רע לשולחיו (ברכות יד). ויש מפרשים אם תנהגו אבלות אזי "על כל העדה" - כי לא יתקבלו לרצון הקרבנות שהקרבנות בעד העדה.
פ"י הצור, ועוד.
או יש לפרש "ועל כל העדה יקצוף" מוסב על תיבת "ולא", כלומר: לא תמותו ועל כל העדה לא יקצוף. ודוגמתו: "כי לא נצח ישבה אביון תקות עניים תאבד לעד" (תהלים מ, יט), שפירושו: תקות עניים לא תאבד לעד.

למה אין נבלת הנחש מטמאת?

וזה לכם הטמא בשרי השורץ על הארץ החולד והעכבר וגו'. והחומט והתנשמת. אלה הטמאים לכם בכל השרץ כל הננוע בהם במוותם יטמא עד הערב (יא, כט-לא). "הזכיר שמונה שרצים, ואמר בהם 'אלה הטמאים לכם', והנחש אינו בכללם. ויש לתמוה בזה, כי ראוי היה בודאי שיהיה הנחש טמא ומטמא, כי הוא שורש המומאה והזוהמא כידוע מן הנחש הקדמוני, ואם כן למה לא הכניסו הכתוב בכלל השרצים הטמאים.
אבל הענין הוא מכללי דרכי התורה, שכל נתיבותיה שלום, שלא רצתה לטמא הנחש במגעו, שאם כן היה אדם נמנע מלהרגו כדי שלא יטמא. ומה הזכיר: 'כל הולך על גחון' (לפני פסוק כג) - שהוא הנחש, 'והולך על ארבע' - שהוא עקרב, ומרבה רגלים - והוא ששמו גדול (ע"פ פירש"י שם), מפני שהן בריות מויתות לבני אדם בארם שלהם, ויש בהם מחלואות ויש בהם מומיות, והזכיר בהם (שם): 'לא תאכלום כי שקץ הם', לא אסר כי אם האכילה, אבל מחר את המגע, מה שאין כן בשמונה שרצים שאין להם ארס כלל, ולפיכך לא הזכיר בשמונה שרצים ענין איסור אכילה כלל, אע"פ שבאיסור אכילה אין הפרש בין שמונה שרצים האמורים בתורה ובין שרץ הארץ, כגון נחשים ועקרבים, שכולם אסורים באכילה. אלא יען שאין להם ארס לפיכך לא הזכיר איסור אכילה בהם רק דין מומאה (ד"ק הנחש) שעוולו במהירותו (ע"פ דברי הרמב"ם בפסוק מא). רבינו בחיי

לקח טוב

אכילת מצה - הכנה לכלל קדושת המאכלים

כי כבר טבועה הנהגה זו בקרבך עד כי לא תחפוץ לשנותה כלל.

בגלל הדבר הזה, המשיך הרופא, צויתי להלעיטך תרופה חזקה זו, שסגולתה היא לנקות את קיבתך ולחדש את מערכת העיכול שלך שמהיום והלאה לא תימשך אחרי המאכלים שיש בהם משום נזק לבריאותך, ואף לא תהיה חפץ בהם עוד כלל ועיקר. זאת אומרת, התרופה ניקתה וחיידשה אותך כך, שאחריה תוכל להסתגל לנוהג חדש בכל עניני מאכלך, שבו בעצם תלויה רפואתה השלימה.

אותיות מהכימות

ברוב הסנים קורין פרשת שמיי כשנת שאר הפסח. יס לומר הענין על פי הפסוק (תהלים פא, יא) "אנכי ה' אלקיך המעלך מארץ מצרים מלך הרחב פיה וחמלאהו", הכוונה שכל ידי המלות אכילה מזה שזה הוא ית' בעודם במצרים, שכל ידי זה יכניסו בקרבם האכילה מזה ללך נפשות שיהיה בקרבם קדוש. ועל ידי זה מעלה אותם הסי' ממדריגה למדריגה עד שיהיה כל מאכלם וכל עניניהם רק מדברים המביאים אל הקדושה, הנאמרים בסדרה הזאת. וזהו "הרחב פיה וחמלאהו", על ידי "המעלך מארץ מצרים".

ולזה גם סיום פרשת המאכלים שבסדרה הזאת, כתיב (ויקרא יא, מה): "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים וגו' והייתם קדושים". ואמר ז"ל (ב"מ סא): "אילמלא (לא) העליתי את ישראל ממצרים אלא כשביטל שלל יאכלו" כו' [אלא כשביטל דבר זה שאין מטמאין בשרצים, ד"ו].
מורה אמת להגם"ק מוה"ר"ל איגר ז"ע

כך צוה השי"ת לבני ישראל בעודם במצרים מצות אכילת מצה, שסגולתה היא לקדש ולטהר את קרביהם. ובעקבות הקדושה הבאה ושוכנת בקרבם מאכילת המצה, כבר מוכנים ומזומנים הם לקדושת מאכלם של שאר ימות השנה. ועל זה באה תורת המאכלים שבסוף פרשתנו, שנקראת מיד לאחר חג המצות, ללמדנו ששבוע שלם של אכילת המצות צריך אותנו והביאנו למדריגה שבה נוכל לעמוד בקדושת וטהרת המאכלים.

משל לאדם אחד שחלה במחלה קשה, רח"ל, והובל לבית חולים, שם הוזעק אל מטתו אחד מגדולי וטובי הרופאים שבמדינה. אחרי סידרה שלומה של בדיקות מתישות, קבע הרופא ברורות שרפואת החולה תלויה בשינוי יסודי בכל סדר מאכלו, והורה שמהיום והלאה לא יעלו על שולחנו כי אם מזון בריא ומבעי דל שומן, ואף צירף להוראתו אזהרה חמורה לאשר על ביתו: מאכלים שמנים, וכיצא בהם, לא ייראו ולא יימצאו בביתכם ובכל גבולו.

עוד הוסיף הרופא לאחר פסיקתו הנהרצת, וציווה לו להישאר שבוע ימים בבית החולים, כשהוא פוקד על הצוות הרפואי לתת לחולה איזו שהיא תרופה חזקה במשך שבוע זה, שלש פעמים בכל יום, בוקר ערב וצהריים. כעבור שבוע, והוא כבר גדוש בתרופה הריפה זו, הודיעו הרופא שסוף סוף יכול הוא להשתחרר ולחזור לביתו, אך עליו להיזהר ולהישמר לכל לסמות הלילה מסדר מאכלו החדש, כאמור.

תמה החולה ושא: הודיעני נא, אדוני הרופא, פשר דרכיך. הבינני ואלמדה, במה תלויה רפואתי הנכונה. אם תלויה היא בסדר המאכלים שרשמתי לי, מה היתה איפוא מטרת שהייתי שבוע זה בבית החולים שבו הלעיטוני תרופה חזקה ביותר. מאידך, אם תרופה זאת היא רפואתי העיקרית, על מה ולמה גדרת לי גדרים וסיגים חמורים אלה בסדר מאכלי.

חיך הרופא והסביר לו פנים: הסכת ושמע, ואיישב את תמיהתך. עיקר רפואתך תלוי אומנם בזה שתאמץ לעצמך נוהגי אכילה שונים לגמרי ממה שהיית למוד מתמול שלשום. אלא ידעתי גם ידעתי, שבהיותך רגיל לאכול ולשתות כמוב בעיניך מכל הבא לידך, ומעודך לא נהגת בבחירה מקפדת במאכליך, הרי שאכילה מופרזת זו נהיתה לך כטבע שני. ואם כן, יקשה עליך מאוד שינוי הדבר, בפך ובלבבך לעשותו. בפך, כי תאבה היא למאכלים אלה הלמודים אצלה מכבר. ובלבבך,

אמרות טהורות

תפלה מתוך אהדות וקירוב הלבבות

ויקריבו כל העדה ויעמדו לפני ה' (פ. ה.) קודם התפלה צריך כל אדם לקבל על עצמו מצות "ואהבת לרעך כמוך" (לפני יו. ה.) "ויזכיון לאהוב כל אחד מוכני ישראל כנפשו, כי על ידי זה תעלה תפלתו כלולה מכל תפלות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי" (שער הכוונות. הובא ב"מגן אברהם" ריש סי' פו.)

וזהו הרמז בפסוק: **"ויקריבו כל העדה"** – קירוב לבבות ואהדות, ומתוך מדה זו **"ויעמדו לפני ה'"** – אין עמידה אלא תפלה (ברכות א.) – היינו, שרק אחר שנתקרבו הלבבות ונתאחדו בלב שלם היו מתפללים אל ה'.

ברכת כהנים – להשלים השמחה בעת העבודה

וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם יורד מעשות החטאת וגו' (פ. כב.) איתא בתורת כהנים (פ. כט.): "זה מקרא מסורס, כן היה ראוי לומר: 'יורד מעשות החטאת והעולה והשלמים, וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם', שכירידתו נשא את כפיו וברך את העם".

והנה, הוזהר ק"ק (הצ"ח) הקשה איך יתקיים הכתוב (תהלים ק. ב.): "עבדו את ה' בשמחה" בעבודת הקרבנות, והלא ישנן גם חטאות ואשמות הבאות על חטא, שאינן מכפרות רק בצירוף תשובה, שכן בלא תשובה הן בגדר "זבח רשעים תועבה" (משלי כו. כו. ועי' ובהם א.) והרי תשובה צריכה להיות בלב נשבר, ואם כן כיצד יוכל האדם להביא את קרבנו בשמחה, ותורצו שהכהנים בעבודתם השלימו את השמחה, יעו"ש.

ויש להקשות, דלכאורה כל זה שייך בישראל המביא קרבן על חטא, משא"כ כשהכהן מקריב קרבן עצמו, ואם כן היאך היה אהרן יכול להקריב בשמחה את עגל החטאת אשר לו, שבא לכפר "על מעשה העגל שעשה" (עי' רש"י פ. ב.) ויש לומר שאהרן כהן כהנים שמחה בלבם על ידי ברכת כהנים, שכן ברכת כהנים צריכה להיות בשמחה (עי' רמ"א אה"ט סי' פמ"ד). ומאחר שעבודתו זו אינה שייכת לכפרות, שפיר היתה יכולה להיות בשמחה, ובכך השלים את

אמירה נעימה

קח לך עגל בן בקר לחטאת (פ. ב.) פירש רש"י: "להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה". יש לדקדק ואומר "על מעשה העגל שעשה", והיה לו לומר: "על העגל שעשה".

ושמעתי לפרש, כי אהרן קדוש ה' כונתו היתה לשמים, להציל ישראל מעון חמור יותר – שלא יהרגוהו, ועשה עבירה לשמה, ואין בו ח"ו סרך חטא מעבודה זרה. והנה, בשנת י"ז, העלה קודמו לחטאת, כמו שהביא רש"י בפרשת שלח (פ. כד.) והטעם הוא, כיון שהעולה באה על חטאו, הלה, ולכן בשאר איסורים שאין מחשבה מצטרפת למעשה, לפיכך החטאת קודמת, כי העולה אינה אלא כדוריו (ובהם א.) אבל בע"ז שגם המחשבה מצטרפת למעשה (קדושין כו.) קודמת העולה לכפר על המחשבה, ואח"כ מביא חטאת לכפר על המעשה.

ולפי זה, לדברינו שאהרן לא היה בו סרך ע"ז, שהרי כונתו היתה לשמים, אלא שהוצרך לחטא זה להציל את ישראל, ואם כן חטא זה נחשב לדידיה כשאר חטאות, שהחטאת קודמת לעולה, שאין כאן אלא חטא במעשה, ולא במחשבה, ולכן חטאתו קדמה לעולתו. וזהו שדקדק רש"י בלשון הוזהב: "להודיע שמכפר לו על מעשה העגל", – **"מעשה"** דייקא, ולא מחשבה, מאחר שאהרן לא חטא במחשבה.

ויאמרו אל אהרן קח לך עגל בן בקר וגו' (פ. ב.) פירש"י ז"ל: "להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה". תיבת "לך" היא לכאורה מיותרת, והיה לו לומר: "קח עגל בן בקר".

וגראה, והנה צ"ע כמה שפירש רש"י: "קח לך עגל" – לכפר על מעשה העגל שעשה, והלא, אדרבא, היא הנותנת שלא יקריב עגל, שהרי אין קמינור נעשה סניגור (ועי' בפי המורה) והנה ארצה שמינו בזה, ומיזו יש ליישב, והנה באמת לא היה לאהרן כלל חלק בחטא העגל, כי היה מכוון לשם שמים, רק יצא חילול השם כפני ההמון שלא ידעו ולא הבינו, וסברו שיש לו חלק בו. ולפי זה, במה שנצטוו אהרן להקריב את קרבנו

השמחה של עבודת הקרבת הקרבנות. וכפי שאמנם כתוב בתרגום יונתן כאן: "זפרם אהרן ית ידיו לקבל עמא וברכינן ונתת מן מדבחה כחודא".

וזהו הענין שהקדים הכתוב לומר "ויברכם" – ברכת כהנים, קודם "יורד מעשות החטאת" וגו', ללמדנו שבעודו עומד באמצע הקרבת הקרבנות כבר עשה הכנה למצות ברכת כהנים שצריכה להיות בשמחה, כדי להשלים בכך את השמחה של הקרבת הקרבנות.

כ"ק מן אמרי"ר מהר"ד מבבלזא ז"ע

בשעת מצוה אין לזכור חטא

יורד מעשות החטאת (פ. כב.) דרך היצר לקרר את האדם בנשואו אל העבודה זו תפלה, לומר לו: הלא אתה מלא עין ואין ימלא לבבך לגשת אל הקדוש. אולם האמת אינו כן, כי הקב"ה שומע תפלת כל פה ומרחם על הבריות לקבל ברחמים תפלתו. וזה נרמז במה שאמרו ז"ל (פסחים סד.) "אין מעבידין על המצות" – כל יעלה על זכרוננו העבירות בעת עשיית המצות. "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לו. פו.) – בשעה שאתה עושה טוב, תסיר הרע מקרב לבבך אל תזכור עוד".

וזהו כוונת הכתוב: "יורד מעשות החטאת" וגו' – בשעה שאהרן היה מברך את ישראל לא היה זוכר חטאתו שלהם. תפארת שלמה

"מפרים פרסה" – להורות דרך בעבודת השם

ואת החזיר כי מפרים פרסה הוא וגו' (א. ה.) לפעמים מרגיש האדם קושי גדול בעבודת השי"ת, והש כאלו דוחין אותו מן הקדושה בסיבות שונות, ואעפ"כ צריך שיתחזק בכל מאמציו כוחו, וידחוק עצמו לתוך הקדושה, ואל ישגיח על הדחיות, כי אין זה אלא נסיון שמנסין אותו מן השמים.

דבר זה יש ללמוד מן החזיר, על דרך "מלפני מלפנות" א"ר"ן (אבות לו. יא. ועי' עירובין קא.) כי מבעד לחזיר הוא, אף כשמגרשין אותו בנפית, הוזהר הוא ונכנס האור מקום, ואין מועלת נגדו שום דחיה. ועל שם כך נקרא שמו "חזיר", מלשון חזרה. ומטעם זה יש לו סימן טהרה ברגליו, להורות, כי אף שכל גופו טמא, מכל מקום מרגליו יש ללמוד ענין טוב, לילך למקום שדוד אותו משם, שהיה מודה טובה לעבודת השם.

אחר עדות

הראשון עגל בן בקר יתקן שפיר החילול השם, כי בכך ידעו הכל שלא היה לו כלל חלק בחטא העגל, דאי לא הכי היאך מקריב עגל, והלא אין קמינור נעשה סניגור. וזהו שדייק באמרו: "קח לך עגל", להורות שאתה לא חטאת כלל בחטא העגל, ואין העגל קמינור לו, ולא היה כי אם עין חילול השם, כאמור. ומדויק גם בלשון הקדוש של רש"י: "להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל" – **מעשה העגל** דייקא, המעשה אשר יצא משם, היינו החילול השם, ולא חטא העגל עצמו.

וישמע משה ויטב בעיניו (י. כ.) ובגמרא (וזהם קא. הובא ברש"י) "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי".

מצינו בירושלמי (תנאים פ"א ה"ח) שר' יהודה נשיאה שיבח לחכם אחד שהוא אדם גדול שאינו בוש לומר "לא שמעתי", ע"ש. משמע איפוא, שלומר "לא שמעתי" היא בושה יותר גדולה מלומר "שמעתי ושכחתי". ולכאורה, מכאן משמע להדיק, ש"שמעתי ושכחתי" היא בושה יותר גדולה.

אמנם, ודאי בשאר בני אדם – "לא שמעתי" היא בושה יותר גדולה, כי זה מורה שלא למד, אך אצל משה רבינו, אילו אמר "לא שמעתי", היה לו כבוד גדול מזה, דהרי איתא (שם) ש"כל מה שתלמיד ותק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסניו", ואם כן, אילו היה אומר "לא שמעתי", היה מוכח שמענתו של אהרן אינה אמת, כי אם נכון הדבר כבר היה נאמר למשה בסניו, ועכשיו הודה ולא בוש ואמר "שמעתי ושכחתי".

שרי קרבן (ירושלמי שם. ע"ע בהגה ציון ירושלמי שם)

ובנבלתם לא תגעו (יא. ה.) הו"ל דרשו מכאן ש"הייב אדם לטהר את עצמו ברגל" (רי"ה סו.).

מצינו שברגל האמינו אפילו לעם הארץ לגבי מהירות, ומגענו טהור (תנאים כו.) משא"כ בשאר ימות השנה. ויחזק, משום דאיתא "איהו עם הארץ" – ר' יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין" (ברכות מה.) והנה, ברגל אין שום אדם מניח תפילין, אם כי שוב אין כאן סימן מן הוא חבר ומי הוא עם הארץ, לכן האמינו ואמרו שכל ישראל בחזקת שאינם עמי הארץ.

יתרון דעת

שבט "געלע מצות"

בסוד מנהג ישראל לנכבד החלות במפתח

בשם הרב ז"ל (הרה"ק ר"פ מקאריץ ז"ע) בשבת אחר הפסח עושין כעין מצות וכו', רמז למצות הנאכלות עם פסח שני (פסחים צה.). ומנקבין החלה במפתח, רמז דתרעין פתיחין עד פסח שני וכו', וכן שמעתי מר"ד בנו בפני, ובקציר ולא בבאיור. ואמר הוא ז"ל: מה שקורין העם "געלע מצות" – הוא טעות אלא "גאולה מצות".

אמרי פנחס (שער הפרשיות, אות ריו)

המנהג הוא מימים קדמונים לנקוב את החלות בשבת שלאחר פסח במפתחות, ונעשה על החלה צורת מפתח, ומנהג ישראל תורה הוא וצריך טעם. כבר ביארנו טעמים על זה לעיל. ונהגה יש עוד לאלוה מלך, טעם א' ע"פ פשוטו, כי הנה בעת הזאת כשאכלו ישראל מן הקמח, מהקרבנות העומד ואילך לא אכלו עד מן הקמח, כמו שאמר הכתוב (והשע"ה א.): "ויאכלו ממחרת הפסח מעבור הארץ". ואמרין בגמרא (קדושין לו.) ממחרת הפסח אכלו, עד השתא לא אכלו, ומאז התחילו לאכול מתבואת הארץ, והיו ישראל צריכין לפרנסה, כי עד עתה היה להם הקמח. והא דידע שלכל דבר יש שער כמו שאנחנו מתפללים שיפתח לנו השי"ת שער פרנסה. ומזה נשתרבה המנהג לחיות עושין צורת מפתח על החלות לרמז שיפתח לנו השי"ת שער פרנסה.

אח"כ ישראל (ליקוטים חרשים, לשבת אחר פסח, ע"ש עד טעמים)

יש ליתן טעם לשבח על מה שנזהגין בכל תפוצות ישראל לנקוב את החלות במפתח על בית הכנסת בשבת שאחר חג הפסח וכו'. ונראה, דהנה אחר קיום מצות אכילת מצה הנקראת לח"ם ע"י ודמה ג' מצות, וג' עם לח"ם ע"י עולה ר"א, ונמצא במסכת (מ"א ב. יא.) "אל יתחיל חג במפתח", היינו תיבת חג"י הם ג' עם לח"ם ע"י במספר, והנה במפתח רומז על מה שמנקבין החלות במפתח, היינו, שאל יתחיל ויתפאר האדם במצותיו כמו באכילת מצה שהיא מצוה ראשונה, כי אדרבה, המצה מרומז על ענה.

עשרת ישועה (שבת אחר הפסח, ע"ש עד טעמים)

"זאת החיה אשר תאכלו", זהו שאמר הכתוב (תהלים מ. ט): "לעשות רצונך אלקי חפצתי ותורתך בתוך מעי". **אשריכם ישראל, שבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה וכו' (מדרש תנחומים, פ"ר שמיני. ח.)**

ענינו על פי המבואר בזהר ובמפרשים כי הדברים האסורים ממטמאין הלב, כי הן הם מסט"א, והאכלת מהם נמשך הלב ביד הסט"א. וכבר ידוע שפירשו חכמי משמר (היינו מאסר) נצור לב כי ממנו תוצאות חיים, היינו חיים הרוחני דבוק באלקים חיים, ובהשגחה ממאכלות אסורות ממילא חפון הלב לרוב כי יתן ולעשות רצונו. וזהו שאמר המדרש על "זאת החיה אשר תאכלו", זהו שאמר הכתוב "לעשות רצונך חפצתי" כחפץ הלב, כי – "ותורתך בתוך מעי" דייקא, שאינם אוכלים דברים האסורים וכו'. ולכן מנהג ישראל תורה בשבת שמיני שחל אחרי פסח או פ"ר אחרי שחל לפעמים אחרי פסח שבחן נאמרו להשגחה ממאכלות אסורות ומעריטין שחן מסט"א, שחן מפתח של הלב להוציא מסט"א, על כן נזהגין לעשות החלות במפתח, להורות על מה שזכרנו שזכרנו בפרשיות הללו על המפתח לפתוח הלב לעבדו בכל דבר, כנאמר "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים", כלומר, שהיא גם אכילה ושתייה וכל צרכים לאלקים, והכן.

רב טוב לבעל הייטל לב' ז"ע (ס"פ שמיני)

אצל רבד"ק מבבלזא ז"ע הכינו לשבת זו חלות עגולות, והנהיגו אותן בכרכור, ונקבו בהן נקבים אחרים על ידי ראש מפתח. וב"ק מן [מהר"א] ז"ל צידה לפני שעש את הנקבים בעיסה עם המפתח, שתחילה ילבנו את המפתח באש.

דודי ז"ל (כ"ק מן מהר"א ז"ע) אמר טעם על מנהג המפתח, ע"פ דברי קני ז"ל (כ"ק מן מהר"א ז"ע), על הא דאיתא (קדושין לה.) עונות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן ולכאורה קשה הרי עדיין לא ירד להם הקמח ואין ידעו מהו טעמו של מן, אך הענין, דכתיב (תהלים עה. כה.) "לחם אביירים אכל איש", לחם שלמלאני השרת אוכלים אותו (זמא עה.) וישראל היו אז בבחינת מלאכי השרת, ולכן הרגישו טעם מן, ע"ד. והנה מפתח לשון פתח, לרמז שנתפתח להם פתח ביציאתם ממצרים שרגישו טעם מן על מנהג רשימת המפתח, טעם נוסף ממך (מן מהר"א ז"ע) על מנהג רשימת המפתח, ע"פ מה שכתבו במבילתא (הובא ברש"י שמות יח. ט) "עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים שהיתה הארץ מסוגרת ואילו יצאו ששים רבוא", נמצא שבני"ה היו מסוגרים במצרים ע"י חומה, ובכיוולת הקב"ה פתח את שער החומה במפתח כדי שיוכלו לצאת משם, ולרמז ענין זה מנקבין את החלות במפתח.

בשבתגור הרה"ק מראווארוב ז"ע בקלימנטוב שבפולין, ויהי שם בחג הפסח, בשבת שלאחר הפסח הקריחו "שבת געלע מצות", נזהגין לעשות כדמות מפתח על החלה, והי' הרה"ק מראווארוב ז"ע קורא לזה "הציפור ששל החלה", בלי שבת קודש, הלא שחרב בצע מן החלה, הוא הוריד את "הציפור" מן החלה ושבר אותה ואמר: "איוזי ווי איך צוברעך דא דעם פוילג, אזוי זאל באלד דער צאר האבן א מפתח" וכמו שאנו שורב כאן את "הציפור" כך תהיה לצאר מפתח בקרבן. וכעבור ימי ימים נודע שהצאר מת.

החכמה מא"ן (ע"מ קב)

יהושע בן נון
יומא דהילולא כ"ו ניסן (ב"א תקט"ז)

היה גם אתה שותף במפעל גדול זה וקה חלק בהוצאות המסתכמות בהון עתק. התקשר: 972-2-5385175 📞 **הידברות מלב ללב**

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת חגיגה

האם תענית חובה עולה גם לנדרתי תענית?

שנינו במשנה (דף ע"ב): **ישראל ויצאין ידי חובתן** (–"משום שמחה, בכל ענין שיש להן בשר לשובע, ואין זקוקין לזבח שלמים לשם כך" –רש"י) **בנדרים ונדבות** (–"שהנדרבו כל השנה, ובשעולין לירושלים ברגל מביאין אותן, ומקריבין אימוריהן והבשר נאכל לבעלים, ויצאין בהן משום שמחה") וכו', **והכהנים בחטאות ואשמות ובבכור ובחזה ושוק וכו'.**

המהר"ל בתשובותיו (סי' קיח) דן לגבי אחד שנדר להתענות ימים רצופים, ובאותם הימים נקלע גם תענית חובה, כגון תענית חלוס וכדו', וכתב שיוצא ידי חובת נדרו, הגם שבלאו הכי היה מחוייב להתענות ביום זה, כי סוף סוף עיקר כוונת נדרו הלא לצער את נפשו – והרי ציער את נפשו, ודימה נידון זה למשנתנו, שיוצאים ידי חובת שמחה בנדרים ונדבות, על אף שגם ללא הנדרים ונדבות היו חייבים להביא שלמי שמחה, בכל זאת יוצאים ידי חובה, כי סוף סוף אבל בשר המביא שמחה, ודבריו הובאו להלכה בשו"ע (אורח סי' תקסח סי"א: י"ד סי' ריו סמ"ח).

כיוצא בזה מצינו בפוסקים לגבי המתענה תענית חלוס בשבת, דאיתא בשו"ע (אורח סי' רפח סי"ד) שצריך להתענות אח"כ ביום ראשון, "כדי שיתכפר לו מה שביטל עונג שבת", וכתב בשו"ת **משאת בנימין** (סי' צג), שהמתענה תענית חלוס בשבת ולמחרת חל צום י"ז בתמוז – שבלאו הכי היה חובה להתענות בו, צריך למיכת תענית לתעניתו אחר י"ז בתמוז, ואינו יוצא בתענית י"ז בתמוז שתעלה לו לכאן ולכאן (–לחובת תענית י"ז בתמוז ולחובת התענית על שהתענה בשבת), שדרי צום י"ז בתמוז חוב גמור הוא מדברי קבלה (ר"ה דה), ואינו מכפר על ביטול מצות עונג שבת, והרי זה דומה לאוכל חלב ודם בהעלם אחד שאין מתכפר לו בקרבן אחד אלא מביא שתי חטאות, וכמו כן לענין זה אין תענית אחת עולה לשני החיובים שיש עליו, לעומתו מצינו **בשלטי גבורים** (מס' שביעית פרק שביעית שתיים בתרא) שכתב: "שאם התענה תענית חלוס בשבת ולמחרת הוא תענית צבור בלא"ה, עולה הוא לתעניתו, ואינו צריך להתענות עוד יום אחד" (ובדרי חובא בבבא ז' ה' טור שם). **השו"ז** (אורח שם סי' א) הביא דברי המשאת בנימין ואינו מביא דברי השלטי גבורים, וחלק עליו מדעת עצמו, וכתב: "ולי נראה ראייה ברורה להפך, ממה שכתב מהר"ל בתשובה, שהנדרד להתענות סך ימים רצופים, ואירע בהם תענית חובה, הדבר פשוט שיוצא בו, דלצערור נפשיה קביל עליה", וחינו, כי שני ענינים אלו עולים בקנה אחד, כי מעליך שבסופו של דבר התענה – ואין חילוק מחמת איוו סיבה עולה לו התענית גם לחובה אחרת.

שאלה אחרת מובאת בשו"ת **סמא דחיי** (חיד"ד ט) במי שהיה רגיל ללמוד כ"ד פרקי שבת בכל שבת, וכעת קיבל עליו בנדר ללמוד י"ח פרקי משנה בכל יום, ונודמן לו שלימוד י"ח פרקי משנה באו לו בשבת בפרקי משנה דשבת, ויש לשאול האם עוללים לו לכאן ולכאן – לשני החיובים, מנהגו – ללמוד כ"ד פרקים במס' שבת ונדרו ללמוד י"ח פרקים בכל שבת. ודימה ענין זה לאה דבתשו"ה מהר"ל הנ"ל (עי' די אהרן סי' רפח).

אמנם הרי"ר עיניאש ז"ע, אב"ד בקי"א אליור, כתב בשו"ת **בית יהודה** (אורח סי' ט): "הנה ביום ח' אב תפ"א, עבר עלינו אשתי אלקים קרדש הוא שליחא דרחמנא הרב הכולל במהר"ר חיים יעקב (–בעל הספא דחי' הד"ל), ומצאתי בתוך כתביו שנכתפ בני שרגיל לקרות פרקי שבת בכל שבת, ונדר לקרות י"ח פרקי משנה בכל יום, ואירע שבלימוד י"ח פרקים בשבת באו פרקי שבת, אם עוללים לו לכאן ולכאן, ורצה להביא ראייה לחלק ממה שכתב בשלטי הגבורים שהמתענה תענית חלוס בשבת, ולמחרת אירע תענית חובה אעפ"כ עולה לו וא"צ תענית ביום אחר וכו'..."

במשך חולק על השלטי גבורים, וממשיך וכותב: "ובתשובת מהר"ל שממנו הוראה יוצא ברין זה", והוכיח כן מפ"ק דחגיגה שישאל יוצאים ידי חובת שמחה בנדרים ונדבות. יש למר שיהטעם ברין שלמי שמחה, כמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' חגיגה (ה"ז וד"ל): "ישראל יוצאים ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות, שמצוה זו היא כדי לשמח באכילת אפרו לפני ה'; והרי אבל, כלומר, שאין חובת שלמי שמחה בשאר חובות, ששאר חובות בשאר מה שיחייב האדם עצמו מדעתו כנדרים ונדבות, חיוב הבאתן היא לצורך גבוה, והוי כמשתעבד לבעל חוב, ואין ראוי לפרוע חובו ממה שחייב כבר, אבל שלמי שמחה אין חיובן אלא בשביל אכילת האדם והנאתו כדי שישמח בשמחת החג, וחיוב שהוא לצורך האדם גרוע הוא משאר חובות, ולכן הוא נפטר אף בדבר שבחובה, שהרי אבל ושמת. וילפינן מניה מאי דדמי ליה, דהיינו בנדר להתענות ימים רצופים, שאין כוונתו אלא לצער ולסגף עצמו, אעפ"כ שנכלל בתוך תעניתו תענית חובה, הרי לא נתכוון זה אלא לרציפות הימים, ולא למספר הימים שיהיו יחייב על החיוב, והחליק כן עולם לו. אבל גבי תענית חלוס בשבת, חיוב להתענות על שביטל מצות עונג שבת, והוא משועבד לפרוע חוב מצות העונג, ואינו יכול לפרוע החוב במה שהוא מחוייב ועומד כבר..."

ולפי זה אין ללמוד דינו של השלטי גבורים מדברי המהר"ל, ולא כדברי השו"ה הנ"ל. אכן לענין השאלה של פרקי משניות כתב שפסקו נכון שיוצא ידי חובה, כי הנדר ללמוד י"ח פרקי משניות, וכן הקבלה ללמוד כ"ד פרקי משניות בכל שבת, כוונת האדם לצורך עצמו, ודומה שפיר לדברי המהר"ל, והלימוד של כ"ד פרקי שבת עולה לכאן ולכאן, ועי' שו"ת לרוד סי' ת"ב לענין מי שהתחייב להתפלל לפני התיבה ולומר קדיש לע"ז אדם מסוים, ונפטר עליו אביו, האם תפלו עולה לו לשניהם, ורצה לדמותו לדינו של המהר"ל, ובסוף חילק בין הנדונים כעין סברת הבית דוד הנז'.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות על ספירת העומר

א. **אסור להפסיק - אפילו לדברים שבקדושה - בין הברכה לבין הספירה, וכן לא באמצע ספירת היום**, כיון שעדיין לא גמר המצוה. גם אם שומע ברכת ספירת העומר מחבירו לא יענה אמן כשהוא עדיין באמצע הספירה. ואם שכח וענה אמן על ברכת חבירו, אינו צריך לחזור ולברך, מאחר שהפסיק מענייני ספה"י. **אבל אם ענה והפסיק בשאר דברים שבקדושה חוץ ומבדך, וסופר שוב.**

אבל אם הפסיק בעניית דברים שבקדושה אחר שכבר ספר, אבל עדיין לא אמר 'לעומר', נראה דלא הוי הפסק, דהא בדיעבד אם אמר: היום כך וכך, ולא סיים 'לעומר' יצא (עי' מ"ב סי' תפט סק"ח בשם האחרונים). [ואמנם ראיתי כתוב שאם ספר הימים והשבעות והפסיק אחר שספר הימים (כגון, אחר שאמר 'היום שבעה ימים' הפסיק בעניית אמן, ואח"כ אמר 'שהם שבעה אחד'), אזי בדיעבד אינו חוזר ומבדך, שהרי כ' המג"א (סי' תפט סק"י) שבדיעבד יצא גם אם ספר הימים בלבד, ואי"כ כבר גמר המצוה, ונכון הוא].

ב. אחד שנסע מארץ ישראל לארה"ב, ושכח לספור ספה"ע של אותו יום, וכבר עברו כ"ד שעות מתחילת הלילה שעבר באר"י, ונזכר בארה"ב כשעדיין יום, שלא ספר אמש, **יכול עדיין לספור אותו יום בלא ברכה**, ובשאר הימים יספור בברכה.

אבל הנוסע מארה"ב לאר"י, ונזכר באר"י לאחר שכבר החשיך הלילה, שלא ספר אתמול, אזי אעפ"י שעדיין לא עברו כ"ד שעות מתחלת הלילה בארה"ב, ושם עדיין הוא יום, **אינו יכול להספירה של אתמול**, ומעתה יספור בלא ברכה. כי בכל מקום אנו דנין במקום ושהוא עכשיו שם [נ"ל, כדאי בשו"ת חבצלת חשוון חלק י"ז סי' מז, וז"ל: דלכל הענינים אין לו אלא מקומם ושעתם, ומעשים בכל יום יוכיחו, שאם בא לפנינו א' ענשהו בן מצוה באותו יום, חשבינן אותו לנדרו בתחלת ליל שנכנס ליל י"ד, ואין אנו שואלים אותו אולי נולד במקום שעכשיו עדיין יום; וכן לענין ע"ל בן ח' ימים, דקי"ל דלא בעינן שבעה מעליה, ובתחלת ליל ח' מכשירין לשטח, ואין שואלים אותו חובא במקום ששם עדיין יום, וכנהני וכתנה וכו', והכי נמי בכל הענינים, אין לו אלא מקומו ושעתו של הדבר שדנין עליו, עכ"ל. ועי' בס' פתח שערי מייח"כ ד' בתנ"ה].

ג. **מי שמתפלל ערבי ביחידות, דשכיח שישכח מלספור ספה"ע, יעשה לעצמו איזה סימן שלא ישכח לספור** (עי' עבודת הקודש להרמח"א, מורה באצבע ס"ק ר"ו). **וכן אם חושש שמא ישכח אח"כ לספור, מותר לו לספור מיד אחר צאת הכוכבים, קודם תפלת ערבית, ואפילו במוצ"ש** (עי' דרך החיים סי' קכח סי"ז. ועי' בס' הלכות שלמה על ספה"י פי"א העי' א).

ד. **אין מועיל תנאי כללי בתחלת ימי העומר**, דהיינו שיתנה שאם יספור ספירת היום שלא לשם קיום המצוה, אזי בדעתו בפירוש שלא לצאת בספירה זו (עי' הלכות שלמה על ספה"י פי"א, ארחות הלכה סק"א).

ה. **בשעת הדחק**, כגון בבתי אבות אשר בערים שהשקיעה בהן בשעה מאוחרת, שהזקנים הכוללים לישון מוקדם, **אזי מי שמקיל לספור מפלג המנחה ומעלה, יש לו על מי לסמוך**, דזה הוי שעת הדחק גדול, ועכ"ז **מה טוב שישפוט אח"כ ב"ב ברכה** (נדה הלוי ח"ט סי' קכא).

ו. **יש להדר לספור ספה"ע בציבור**, משום ברוב עם הדרת מלך, וכמו שמצינו בקצירת העומר שהיה נקצר בעסק גדול, כדתנן במנחות (סה) כל העיריות הסמוכות מתכנסות לשם וכו' (עי' באה"ט סי' תפט סק"ב בשם השליח הק"ק).

ז. **אפילו אם ספר בלשון הקודש - אם אינו מבין מה שסופר, אין זה נחשב לספירה**. אבל אם יודע כמה ימים יש לספור, ויודע שבלשון הקודש סופר אלו הימים, יצא. **אם אינו מבין לשוה"ק יכול לספור בשאר לשונות שומע** (עי' סי' תפט סי"א מ"ב סק"ה ושאר נ"יב). **נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א**

עלֵי ספר

צמח ח' לצבי על התורה - מאת הרח"ק רבי צבי יהוש זצ"ל מגיד מישרים ק"ק נאדבורגא. ומצורף לו ספרו מעט הכמות ורב האיות **אלפא ביתא'**. נערכו ונסדרו מחדש בהגהה מדוייקת, בתוספת מראי מקומות, ציונים, הערות, השלמות והשוואות, מפתחות מפורטים, תולדות המחבר, ויצאו לאור בתכלית השלמות בשני כרכים מפוארים על ידי הרב חיים קליין, בני ברק תשס"ז.

מגדים חדשים על מסכת חגיגה - חידושים ובידורים נפלאים, הערות והארות מחכימות. מפתחות ענינים מפורטים. ערך בטוב טעם ודעת וחיבר להפליא הרב דוד יואל ווייס, ירושלים תשס"ו (תרמה עמ').

השבת בתפארתה על ל"ט מלאכות שבת - שני חלקים, כולל: פסקי הלכות באופן ברור ומבוסס, הלכה למעשה, מלווה ביותר מ-700 תמונות צבעוניות להמחשת ההלכות. חיבר בכשרון רב ובשום שכל, והח"ל ברב הדר יוניף, הרב אברהם חיים עדס, ירושלים, ח"א - תשס"ח (ת"ל עמ'). ח"ב - תשס"ו (תוס' עמ').

מאורות השבת - הלכות שבת מעשיות ללימוד בני המשפחה בצוואת בשלחן השבת, כולל זמירות שבת, בליווי פסקי העוסק בהזירות כבכוד השבת. ספר מפואר בהוצאת 'מאורות דף היומי', חלק שני, הלכות הכנה לשבת, סעודות שבת, מוצ"ש והבדלה. לשבתות קיץ תשס"ז לפ"ק.

נחלת אברהם עה"ת - על ספר ויקרא - ע"ד הפשט והדרוש. מאת הגה"צ רבי אברהם אבא הערצל זצ"ל, מגיד מישרים דק"ק פרעסבורג ומו"ס 'שתי חכמים' על מסכתות הש"ס ושא"ס. יצא לאור לאשונתה מעצם כתי' המחבר על ידי נכדו הרב יהודה מרדכי שמועין ליענער - לונדון, ירושלים, תשס"ז (תרפ עמ').

מחודדים בפני - שאלות ותשובות בחמשה חומשי תורה עם מירש"י, על כל פרשה ופרשה, לשינון ולהכנה לכור המבחן. ספר עזר להורים, מורים ותלמידים, ולהוגים בתורת רש"י בעיון. חיבר המתקן הרב נחום לוין. מהדורה שלישית תשס"ז (תי עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ליכור עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הגה"צ המפ"ו רבי לוי יצחק בהגה"צ רבי משה זצ"ל אב"ד דק"ק צעהלים נלב"ע כ"ז ניסן תש"מ לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה.	יקר וגדולה למרדכי לעילוי נשמת האי גברא יקרא רחום ומוקיר רבנו ותלמידיהוה, סמך וסעד שבורי ונדכאי לב בעין יפה ומתוך סבר פנים יפות, חלקו כביר בהקמת עולה של תורה וחסידות, ירא וחרד לדבר ה' ומתאבק בצל קדשם של רבוה"ק מבעלזא, ה"ה הרה"ח המופלג נודע לשם ותהלה מוה"ר ר' מרדכי רייז ע"ה [שנקרא בחבה בפי כל "ר מאטל"] ב"ר מאיר ארי' ע"ה נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה ביום כ"ז ניסן תשס"א לפ"ק <i>גליון ה"עלים לתרופה" מפ"ץ אור התורה והחסידות על פני רחבי תבל במשך כל ימות השנה לעילוי זליכר נשמתו</i> תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונעה ע"י בניו הנגידים החשובים, מופלגים בתורה עבודה וגמילות חסדים הרה"ח ר' אברהם צבי חיים שליט"א הרה"ח ר' מאיר ארי' שליט"א מח"ס 'צניף מלוכה' ושא"ס פטרון מערכת ה"עלים לתרופה"	ליכור עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הגה"צ המפ"ו רבי לוי יצחק בהגה"צ רבי משה זצ"ל אב"ד דק"ק צעהלים נלב"ע כ"ז ניסן תש"מ לפ"ק ת.ב.צ.ב.ה.
הרה"ח ר' משה דוד מאייער שליט"א לרגל שמחת לידת הבן נ"י למוזל טוב ורוב נחת דקדושה השלום זכר יתקיים בביהמ"ד דחסיד' בעלזא (מורכז)	הרה"ח ר' מאיר פויגל הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למוזל טוב ורוב נחת דקדושה	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת תזריע מצורע (אבות ב')
ב' אייר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקס"ז

הדפוס	מוע"ש	דף
22:00	21:43	20:28
21:19	21:02	19:50
21:33	21:19	20:03
21:35	21:13	20:03
21:06	20:44	19:34
22:04	21:45	20:29
22:06	21:42	20:31
21:45	21:22	20:09

תורתם של ראשונים

לימוד פרשת נגעים - רק על דרך המדרש

אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' (וי, ב). "כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומראותיהן וחשבון הסגרם ושערות לבנות ושער שחור וצהוב אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום, ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם, אלא המדרש של חכמים והוקותיהם וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים הוא העיקר".
רשב"ם

תכלית ההסגר - כדי להתבונן ולשלול את דרך המקרה

אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' (וי, ב). ענין נגע הצרעת שבא על האדם וההסגר שהיה נתון בו בעקבותיו הוא, כדי "לקבוע בנפשותינו כי השגחת השם ב"ה פרטית על כל אחד ואחד מבני אדם, וכי ענינו פקוחות על כל דרכיהם, כמו שכתוב (ויקרא, כד) 'כי ענינו על דרכי איש וכל צעדיו יראה', ולכן הוזהרנו לתת לב אל החולי הרע הזה, ולחשוב כי החטא גרם אותו. וכבר אמרו ז"ל (ערכין טו) כי בחטא לשון הרע יבוא ברוב, ולא נקחנו דרך מקרה. ויש לנו לבוא אל הכהן שהוא העומד לכפרת החוטאים, ועם חברת המכפר אולי ירהרר בתשובה, ויוסגר קצת ימים כדי שישבי אל לבו עניניו במתן, ויפשפש במעשיו. ולפעמים יוסגר שני הסגרין, שמא הרהר תשובה ולא תשובה שלמה לגמרי, כאילו תאמר על דרך משל שחשב להחזיר מחצית גולתו, ואז יהיה בו ה' קצת סימנין שיוסגר שנית, אולי ישלים תשובתו וימרה לגמרי" וכו'.

"... ולכן הוזהרנו התורה, כי בהגיע אל האדם החולי הרע, והוא הצרעת, שלא יקחנה דרך מקרה, רק יחשוב מיד כי עונותיו גרמו, וירחק מחברת בני אדם כאדם המרוחק מרוע מעשיו, ויתחבר אל המכפר המרפא שבר החטא ויראה אליו נגעי, ובעצתו ובדבריו ובפשפוש מעשיו יוסר מעליו הנגע, כי הא-ל ב"ה שמשגיח עליו תמיד יראה מעשה תשובתו וירפאהו".

ספר החינוך (מצות קט). יעו"ש שמכאן שטוהר בענין השגחה פרטית, ודלא כשי' הרמב"ם וכו', ואבחנ"ל בזה.

"ושלח את הצפור החיה על פני השדה" (וי, ז). "על דרך הפשט, לפי

ושלח את הצפור החיה על פני השדה" (וי, ז). "על דרך הפשט, לפי שהצרעת הוא חולי דבק, על כן יש לשלחה במקום שאין בו ישוב, כדי שלא תדבק הצרעת (עי' ראב"ע).

וזה טעם מומצא מצורע, מפני רוח המומצא שפרחה עליו מכתות כחות המומצא הנמצאות מן הנחש הקדמוני, אבי אבות המומצא, שהוציא שם רע על בוראו, ומצורע זה נענש על שחלך בדרכו והוציא שם רע ונתדמה לו. ועל כן הקיש המצורע למת, שהוא אבי אבות המומצא.

ועוד ירמזו 'על פני השדה' - הכוונה לפורחות השדה, כי הצפור החיה טובלה בדם הצפור השחוקה היה משלח לפורחות השדה, והם כת המשיחיות למטה ממדרגת שר המדבר המקבל שוחר ביום הכפורים, והיא נושאת עונות המצורע, בענין השעיר המשתלח לעזאזל המדבר, ולא היה ראוי לשלחה - את הצפור החיה - לא למדבר ולא לים, והוא שדרשו רז"ל בתורת כהנים (ספרא מצורע ב, ה): 'על פני השדה' - שלא יעמוד ביפו (-שחוקתה על הים) וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבית (-שחוקתה על המדבר. ראה רש"י קידושין נג) וישלחנה למדבר".

רבינו בחיי

לקח טוב

"תורת המצורע" - תורה סגורה ומוצנעה

האדם העובד את ה' אלקיו, בהגיעו להישג מסוים שבו עולה ומתעלה בדבר מה, הרי שהישג זה חדש אצלו, וגורם לו להתפעלות בנפשו. כי כשם שבגשמיות יתפעל האדם, למשל, מבגד חדש שבא לידו, וייקר הלבוש בעיניו, כך גם ברוחניות, וכל מדרגה חדשה, ללא הבדל בתוכנה של המדרגה ומשמעותה, ובלבד שתהא חדשה, מטבע הדברים הוא שתעשה אותה מדרגה רישע עז בנפשו. התפעלות זו נובעת, בעצם, מזה שעד הנה לא היתה מדרגה זו מצויה בנחלת גורלו, ורק זה עתה זכה והופיעה אצלו, ומראה נאות בהדר ויו תפארתה.

וכבר אמרו גדולי החסידות, משל למה הדבר דומה, לעצים שמדליקים באש. אם יבש העץ לגמרי תיאהו בו האש כראוי,

אותיות מהכימות

זאת תהיה תורת המצורע, כיום עסקנו וסבא אל הסק. ותרגום חזק: לא תהא אוריינתא דסגיואל. הנראה למזן זה, כי כל האורות לנו, שאם יבא וישלח ויגיע לאיזה מעלה ומדרגה, על ידי לימודו התורה לשמה ועבודתו התמימה לשמה, לכל ילעם ויורם בחוץ קולו לגלות זקקו ולהשמיט תוכתו ברכים, רק יבא דרך וידע - סגור ומסוגר - כי נטל עליו (ע"פ איכה ג, כח), והוסב כסתר - הוא עליון במעלה.

וזאת: "זאת תהיה תורת המצורע", הוא המוליך רע מנפשו על ידי לימודו ומכנים הטוב בלבו, ואמר התרגום: תורה המוליך הרע הזה - הוא אוריינתא דסגיואל - לוקח סגור ומסוגר, "כיום עסקנו", אז: "האובא אל הסק" לעילא (זו"ק ח"ג מט: "האובא אל הסק לא הוא קב"ה").

תפארת שלמה

ותעלה בו להבה יפה. מה שאין כן אם עדיין רטוב הוא ברכיבות וחלחולות כלשהיא, הרי שמעט המים אשר בו מתנגד אל האש הנדלקת, ויגרום שתסתכסך בו האור מבחוץ ולא יעלה בו יפה. זאת אומרת: אם ראית אש מסתכסכת, תדע שהעץ עדיין אינו מוכן אליה כראוי, וכי עדיין ספוג בו חומר שמתנגד אל האש. כמו כן האדם הזה, אם התפעלותו משתפרת ומתראית כלפי חוץ, תדע שאינו מוכן בשלימות לקראתה עדיין... ודי לחכימא.

האדם העובד את ה' אלקיו, בהגיעו להישג מסוים שבו עולה ומתעלה בדבר מה, הרי שהישג זה חדש אצלו, וגורם לו להתפעלות בנפשו. כי כשם שבגשמיות יתפעל האדם, למשל, מבגד חדש שבא לידו, וייקר הלבוש בעיניו, כך גם ברוחניות, וכל מדרגה חדשה, ללא הבדל בתוכנה של המדרגה ומשמעותה, ובלבד שתהא חדשה, מטבע הדברים הוא שתעשה אותה מדרגה רישע עז בנפשו. התפעלות זו נובעת, בעצם, מזה שעד הנה לא היתה מדרגה זו מצויה בנחלת גורלו, ורק זה עתה זכה והופיעה אצלו, ומראה נאות בהדר ויו תפארתה.

במה מתבטאת ההתפעלות בנפשו ממדרגתו החדשה? הרי אומר, במדת הערך שבה מעריך הוא את ההישג החדש אשר בידו. כי כיון שחדשה המדרגה, נפלאות היא בעיניו, וגדולה ויקרה היא אצלו. ואם מדובר, לדוגמא, במנהג מסוים שנוהג לאחר גמר תפילתו, הרי שכל פעם שיגיע זמן מנהג זה, תתבונן נפשו בשמחה לקראת קיומו. כי טוב הדבר לפניו, וענינו חשוב מאוד בעיניו.

יתכן גם ביטוי נוסף להתפעלות נפשו ממדרגתו החדשה, והוא שבבואו לקיים את הדבר ההוא, יעריך אותו בהתלהבות גדולה, בפני קהל ועדה בגילוי ובפירסום, ואף בקול גדול ונישא, כדי שלא רק הוא עצמו, אלא גם זולתו יהנה ויתרשם מתפארתה של מדרגה נפלאה זו שנפלה בחיקו. ביטוי זה ייקרא: התפעלות כלפי חוץ.

ופעמים שה"התפעלות כלפי חוץ" לא תבא על סיפוקה בזה שמגלה את ענינו בשער בת רבים, כי גם תגרום לכך שיצפה האדם מכל אחד ואחד שיתנהג כמנהגו

אמרות טהורות

"דבר אל בני ישראל לאמר" – שניתן להם כח הברכה

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזרע וילדה זכר וגו' (ב, 2-א). לכאורה יש כאן שפת יתר בהנך תרי "לאמר". ואפשר לומר על דרך הכתוב: "ותגזר אומר ויקם לך" (איוב כב, כח), ועל דרך: "תוציא יקר מוולד כפי תהיה" (ירמיה פז, יט), ובידי הצדיק לפקוד עקריות וכל ישועות ישראל.

זה מרומז כאן: "וידבר ה' אל משה לאמר" – שיש כח בפיו לאמר: "אשה כי תזרע וילדה זכר", כלומר, לפקוד עקריות. וגם ציוה השי"ת לתת מהודו על בני ישראל, שגם הם יהיו להם כח זה, והוא: "דבר אל בני ישראל", שגם הם יהיו להם כח בפיהם לאמר: "אשה כי תזרע וילדה זכר", כי ניתן להם ביד כל החולק בדרכי השי"ת לברך את ישראל ולמלאות הפצע, וכענין שנאמר בברכת כהנים (במדבר י, כג): "כה תברכו את בני ישראל אומר להם: יברכך ה' וישמרך", ומבואר ברמב"ם (ע"ה הל' שמיטה ויובל פ"ה ה"ה), שכל איש ואיש ההולך בדרכי התורה ועובדה להריו ככה גדול העומד לשרת לפני ולפנים, וממילא יש לו כח לברך את ישראל ולמלאות כל מחסורם.

האב והרב מתעלים בעולם העליון על ידי ממישי דרכם

אשה כי תזרע וילדה זכר וגו' (ב, 2) ובמדרש (ויקרא יד, א): "הוא הוא דכתיב (תהלים קל"ט, ה): 'אחור וקדם צרתני'. א"ר יוחנן: אם וזה אדם נוהל שני עולמות – הוה והבא, הה"ד: 'אחור וקדם צרתני', ע"ש. ודקדק אאמ"ר ז"ל (כ"ג טרן מהרי"ד ז"ע), הא עולם הוה קודם לעולם הבא, ואם כן היה צריך לומר: קדם ואחור צרתני.

ו"ל, הדנה כתיב (קהל פ, י): "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאל אשר אתה הולך שמה", והיינו שכל זמן שהאדם הוא בחיים חיות, בעוה"ז, כבוחו להתעלות ממדרגה למדרגה, בתורה, במצוות ובעבודת השי"ת, אבל

אמירה נעימה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ב, 1).

ישראל עם קדושים הם בבחינת נימולים, גם אם טרם נכרתה מהם הערלה. לעומת זאת, נכרי קרוי "ערל" אף אם הוא נימול. וכפי שאכן שנינו בנדרים (לא): "קנים שאני נהנה לערלים, מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים".

ובזה מובן למה מדגיש הכתוב ואומר: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", כי בן ישראל קודם המילה, אינו כי אם ערל בשר, ולא ערל לב, מש"כ אצל עבד כנעני נאמר (שמות יב, מד): "ומלחה אותו", וכן לגבי גר (שם פסוק מה): "המול לו כל זכר", ולא נאמר "בשר", לפי שהנכרי ערל לב אל ה' הוא, וגם אם ימול, נשאר הוא עדיין "ערל", וכשהוא מתגייר אזי המילה מסלקת בעיקר את ערלת הלב.

תורת משה להחתים זצ"ל

וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן (ג, 1). פירש"י: "מתחלה שחור והפך לבן בתוך הנגע, ומעוט שער שנים". ויש לדקדק מדוע מפרש רש"י ז"ל בתחלה "הפך לבן", ואחר כך מפרש תיבת "שער", על אחרון ראשון ועל ראשון אחרון, והיה לו לפרש תחלה תיבת "שער" ואחר כך – "הפך לבן".

ויש לפרש בביאור דבריו: "מתחלה שחור והפך לבן", כלומר, שהנגע היה מקודם, כשעדיין היה השער שחור, ואח"כ הפך השער לבן. ואם תקשה, דילמא היה השער לבן קודם הנגע. ועל כרחק צריך לומר, ש"הפך" מוכח על הנגע, היינו, שהנגע הפך את השער להיות לבן.

אך עדיין קשה, דילמא קאי "הפך" על השער, ונפרש כך: "שער בנגע הפך לבן" – השער הפך עצמו להיות לבן, ולעולם קודם הנגע כבר הפך לבן, לכן הוסיף רש"י וכתב אחר כך: "ומעוט שער שנים", ואם כן היה צריך לכתוב: "שער בנגע הפכו לבן", אלא על כרחק צריך לומר דקאי על הנגע, ואם כן צריך להיות שהנגע היה תחילה.

דברי אלוהי

לאחר שנסתלק מעלמא הדין, שוב אינו יכול להתעלות עוד. אמנם איתא בקדמונים, שכל זה אמור רק באתם בני אדם שעבדו את בוראם בינם לבין עצמם בלבד, מש"כ אב שהוליד בנים ורב שהעמיד תלמידים והשפיעו להם תורה ויראת שמים, אזי כל מה שהבנים והתלמידים מוסיפים בתורה ובמצוות נוקף לזכותם של האב והרב, שהיה הכל הוא מכחם, ולכן גם בעולם העליון, הם ממושיכים ומוסיפים להתעלות ממדרגה למדרגה (ראה "ספר הסידים" את התשעה).

וזו כוונת המדרש: "אם וזה אדם נוהל שני עולמות הוה והבא", היינו, שגם בעוה"ב יזכה להתעלות על ידי תורת הבנים והתלמידים. "הוא הוא דכתיב: אחור וקדם צרתני" – ההתעלות בעוה"ב – אחור, הוא על ידי קדם – היינו תורתם ומעשיהם של התלמידים והבנים שכזה העולם.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא ז"ע (מכתבי הנהגה מביאליצא ז"ע, הובא בלקט אמרי קודש מהר"ה תשס"ז)

מיד בתחילת התשובה – רציוני מעשיו של השב

זאת תהיה תורת המצורע ביום מחרתו והובא אל הכהן (יד, 2). "כהן נקרא כל העובד את ה' אלוקיו ומקבל עליו עול מצותיו ית' (ראה רש"י שמות כג, ל): 'כל לשון כהן פועל עובד הוה', כמו שאמרו חז"ל (תהלים יג): 'מזמור תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ'. וכשהוא בעל עבירה הרי הוא בעל מום ופסול לעבודה... וכאמרו חז"ל (ויקרא ט, ד): אמר רבי לוי, מצינו בתורה ובנביאים ובכתובים שאין הקב"ה חפץ בקילום של רשע וכו', ואמנם כאשר הוא שב לה' באמת בלבב, הנה ברנע חזו נעשה כשר ומוכשר לעבודה, ומתאין למצותיו, כאמור.

זהו אומרו: "זאת תהיה תורת המצורע", כי מצורע הוא בעל עבירה, שנקרא את מלשון מוציא רע, כידוע (ערכי טו). והנה זהו תורתו: אשר "ביום מחרתו", כלומר ביום הראשון של מחרתו, שנתעורר בלבבו למהר עצמו ולשוב מחטאיו, הנה תיכף: "והובא אל הכהן" כלומר כבר הוא ראוי ומוכשר להיות כהן לעבוד עבודתו ויתברך בכל עוז לריח ניחוח לה'.

שער התפלה להרה"ק בעל 'באר מים חיים' ז"ע (שער הניפול פרק 1)

זאת תהיה תורת המצורע וגו' (יד, 2). כבר דקדקו המפרשים על תיבת "תהיה" שהיא אך למותר, והיה לו לכתוב כדלהלן (פ, לב): "זאת תורת הזב" (ע"ה אלשיך הק').

ויובן ע"פ מה שאמרו חז"ל (במדבר ג, א) שבשעת מתן תורה נתרפאו הכל ממומין ומצורעת, עד שעשו את העגל וחזרו למכתם, ולכן כתיב: "זאת תהיה תורת המצורע", כלומר, תהיה לעתיד, לאחר מעשה העגל שחזרו אז למומם, מה שאין כן בזב, שלא מצינו שנתרפאו מויבה בשעת מתן תורה, וממילא היתה שייכת בהם מומאם זו גם מיד אחר שניתנה תורה, על כן כתיב: "זאת תורת הזב".

זאת תהיה תורת המצורע ביום מחרתו והובא אל הכהן (יד, 2). נראה לכאור מה שכתב: "זאת תהיה תורת המצורע" דייקא, בהקדם מאמרו ז"ל בתורת כהנים (פסא ר"פ תוריע): "שאינו מומאם ומהרה אלא מפי כהן, הא כיצד, חכם שבישראל רואה את הנגעים, ואומר לכהן, אע"פ שהוא שומם, אמור מומאם... אמור מהור" וכו'. והנה, שנינו (נגעים פ"ג מ"א): "הכל כשרים לראות את הנגעים, אלא שהמומאם והמהרה בידי כהן, ואמרו לו אמור מומאם, והוא אומר" וכו', ופירש הר"ב: "הכל כשרים לראות את הנגעים, ואע"פ שאינו כפי כהן ובשמותיהן, אם חכם עמו, רואה" וכו', ומוכר שנתרפא מצורע צריכה שתהיה קודם על פי הוראת חכם ודיני התורה, וכן מבואר ממש"כ הרמב"ם (פ"ח שמיטה צרעת ה"ה) שאם מיהר הכהן את המומאם או איפא, שלא יעשה על פי חכם, אינו כלום.

וב'משנה אחרונה' (ר"ה ה"ב) כתב, שמלשון הר"ב נראה שכהן רואה את הנגע דוק אם חכם עמו, היינו ששניהם ראויים ביחוד, ולאפוקי אם ישראל חכם לבדו, והולך לכהן ואומר לו: אמור מומאם, אינו כלום. אבל מלשון התנ"כ: חכם שבישראל רואה – ואומר לכהן אמור וכו' (וכ"ה הרמב"ם שם ה"ב), ולא כתבו: "ואומר לכהן שעמו", משמע דלא סבירא ליה הכי, ואף אם רואה החכם לבדו, ואומר אח"כ לכהן אמור וכו', גם כן מועיל, ע"ש.

ואפשר שלוח ירמיו הכתוב: "זאת תהיה תורת המצורע ביום מחרתו", שראשית דבר תלוייה מחרתו בהוראת חכם ודיני התורה, ורק אחר כך "והובא אל הכהן וראוהו".

יציב פתגם

יתרון דעת

בענין המנהג שלא לאכול בין פסח לשבועות שנמכר לנכרי

אחר הפסח אין ליקח מן השוק מה שאופין מקמח של ישראל ומשמרים וי"ש ושכר של ישראל, כל המכירה גרוע (וממילא הוי חמץ שנמצא בבית ישראל אחר הפסח ואסור אע"פ שביטלו), על כן לא יקנה. רק שיהא משל אינו יהודי, או הקמח של ישראל אם אינו לתותה, וי"ש ושכר של ישראל לא ישתה עד שיעשה מחדש.

מעשה רב להג"ר זצ"ל (את קפא, ענ"ש. ואמר הטעם שאין כל אדם יכול לעשות המכירה כדין וכו')
ראיתי המנהג אצל רבינו ז"ל (הרה"ק רבי אברהם מסטרעטין ז"ע) שלא אכל מפסח עד העצרת מחמץ של ישראל לשכרו לנכרי וכו', ותיכף אחר שבועות לא דקדק עוד בדבר. והנה, לפום ריהטא אין הדבר מובן, וכי אחר שבועות כבר נמכרו כל השמרים וכל הי"ש של ישראל ולא נשאר עוד רק של נכרי, ומאן דלביש מדא ילבש מדא, וכל השנה היה לו ליהדר מזה.

אך נראה ע"פ פשוט ע"ד המבואר בשו"ע ופוסקים (ע"ה א"ח ס"י תרג) דאף מי שאינו נזהר מפת עכו"ם יזהר בעשרת ימי תשובה עכו"ם. אם כן הכא נמי, הרי ע"פ הדין אין שום מקום לחשוש לה, כיון דחמץ מפסח אחר הפסח הוי רק דרבנן וספיקו לקולא. מכ"ש שישראל קדושים מוכרין כבינה, רק וכן שמי הסמירה הם ימים קדושים וגוראים כמבואר בכל ספח"ק, וכאשר עין בעין מצינו אצל רבינו ז"ל גדול התלהבותו בעת הספירה, אין לשער ולהעריך, ועשה לזה הכנה דרבה, וגם בכל דבר נהג בפרישות יותר בימי הספירה, על כן אחז צדיק דרכו ליהדר בימים הקדושים אף מחשש רחוק של חמץ שאחר הפסח, ותיכף אחר שבועות נהג ע"פ התורה, דכתיב ביה אמת. (ואולי מטעם זה ה' שנהגו לשורר אצלו בחג השבועות "חסל סדור פסח", כי עד אז עדיין מרחשין שפתי מקדרת החג ומצותיו).

משניות הרועים להגאון מנובט זצ"ל (דרוש נע מצא אות, ל. לבוב תרכ"ה)

המנהג מאז אצל רבותינו ז"ל שלא לאכול ולשתות חמץ של ישראל הנמכר עד חג השבועות, והחזקתו הוא נובעת מחק' ר' ארון ל"ב מפרש"ל זצ"ל שהיה סר למשמעתו הצדיק דמעיכא מהר"ץ מסטרעטין זצ"ל טרם בדקו נפשו לאתבה להק' האדיר מסטרעליסק זצ"ל, ואח"כ הקיל רבדוק ז"ל (ב"ר אורי מראשון ז"ע) ליהדר מזה רק עד ה"א צ"ע של חזונו וקנו ה"ל, שהוא ב"א אייר וכל קדושים עמו. ועל דרך דמצינו בפרק ערבי פסחים (נ"ה ק"א) דדור אחר דור הקילו יותר בזוגות. ובאמת הוהמרה הזאת הוי רק לגדולי ישראל וכו'. ושמעתי מהג"ק מזריטשוב ז"ע נזהר בזה רק עד ג' ימים אחר הפסח, ותו לא.

העלוי דרבי להגאון מנובט זצ"ל (נ"ה ב"א את מ, קאלאמי תר"ץ, יעייין, כי אמנם היו גדולים שהתקדו לאכול אחר הפסח דייקא ממזמן שנמכר לנכרי, כדי לזכור את חוקי המכירה. ע"ה תשובות והנהגות ס"ה ס"ט שט)

ידוע דברי קודש מהג"ק אור עולם רבן של כל ישראל מוצי' שר שלום מבעלזא ז"ע שדיבר בקשר שכל ישראל מחויבים לגבוי גר כל השנה. היינו, מסובות עד הפסח והחזקת מאיסור חדש; מפסח עד חג השבועות, להדר ולהזהר מכל דבר חמץ שנמכר עד ימי שטר מכירה; ומחג השבועות, שלא לאכול פירות יבשים עד סוף השנה. מחשש תולעים.

ש"ת בית אבי להג"ר יצחק אייזיק ליעבעסנצ'ל אב"ד גרידינע (הד"ר א"ח ס"ה קלח)

ותיתי לי שמים עמדי על דעתי אני כנזיר משתיית יין ושכר של ישראל שמקודם פסח, ומעולם לא רציתי להצטרף לגאונים מריצי תשובות בענין מכירת חמץ כשנטו להקל מחמת הביטול, כי לדעתי בעו"ה אף לאצטרופי לא חזיו הביטול של המזון בלי דעת. והעלמתי זה במכתבו הקודם מפני כבודו של הת"ש שדעתו שיש כדי סמיכה ועיקר הקולא שבמכירה דרך הערמה היא מחמת הביטול שמבטלים החמץ, וכל ישראל בחזקת כשרות, ובוודאי מבטל כל אחד חמצו בלב שלם מצד החיוב לבח כל ממונו, ולא יעבור על ל"ה, ומי יתן והיה זה לבטל בשעת הביטול.

ש"ת שרת הכהנים לבצל הברוך טע"פ זצ"ל (הו"מ ס"י טו)

חמץ שעבר עליו הפסח אסור אף בהנאה, ולכן צריך כל אדם להיות נזהר שלא לקנות חמץ אחר הפסח, מקום שיש עליו חשש שלא מכר המזון קודם לפסח כהלכה. ועבור זה מנהג חסידים ואנשי מעשה שאין אוכלין חמץ אחרת וכן אחר הפסח, עד שישא הספק מלבם שאין עוד חשש על אותו חמץ שהוא ממה שעבר עליו הפסח. ויש נזהרים שאין אוכלין להם נהגמין משאר עד שיעבור שלשה אפיות, ואוכלין רק מן האפית הרביעית ואילך.

כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'אמרי חיים' זצוק"ל ז"ע, שמעתי מאז דכשהיה אחר המלחמה בבוקרעט לא אכל חמץ עד חג השבועות, וטעמו שכל קמח שנמצא היה חשש שיה' שייך ליהודי בזה הגזע, והיו חזקו שיעבר עליו הפסח, אבל בגראסאוראדיק אכל, ומסתמא ידע שהם מעברים, ולא ה' שייך לישראל בימי פסח כלל.

לביט הרה"ק מפרעמישלאן ז"ע לא בא שום דבר חמץ אחר פסח עד שבועות, גם החלות לשבת נאפו מקמח של מצות אפיות.

אורי המאיר (ובס' שאול בחדר ה') עמ"ר ט"ט, מובא שהגד"ק רבי שאול בראן זצ"ל מקאיש, לא אכל מפסח עד חג השבועות שום חמץ, רק אכל מהמצות שנשארו מפסח, ואפילו בשבת

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי נתן נטע שפירא מהוראדנא זי"ע – בעל "מבוא שערים" יומא דהילולא א' אייר (של"ז)

אחד מגדולי דורו, "אשר אור תורתו היה זורח בכל ארצות אשכנז", היה "החכם הכולל, מופת הדור, פטיש החזק, עמוד הימיני, בוצינת קדישא, כרכא כדולא ביה" (משער ספרו 'אמרי שפר', לובלין שי"ז) הגה"ק המקובל רבי נתן נטע שפירא זי"ע, אב"ד ור"מ דק"ק הוראדנא שבליטא, זקנו של הגאון הקדוש בעל הימגלה עמוקות זי"ע, שנקרא על שמו.

רבינו מהר"ש נערך ונקדש כאחד מגדולי הפוסקים, ושומרי משמרת המנהג. שמו נודע בשערים המצויינים בהלכה על ידי ספרו 'מבוא שערים' על 'שערי דורא' לרבינו יצחק מדורא זי"ע¹ – אשר בו "האיר עיני ישראל" – כהגדרת ש"ב רבי דוד גאנו בצמח דוד² – ומתוך "ביאוריו והגהותיו... ניכר מהותו וחרירותו ובקיאיותו בכל הפוסקים, אחד מהם לא נעדר".

מלבד מה שכוונתו היתה "לערוך שלחן ערוך לפני התלמידים – שימה בפייהם כל כללי ופרטי דקדוקי עניני איסורי מאכלות כי היכי דליהוי כולוה מרגלא בפומיהו ויועיל להם... תועלת רב... להקל מעליהם טורח..." (כלשונו בהקדמה למבוא שערים), יש פסקי הלכות "ומנהגי מדינות פולין ורוסיה וליטא, אשכנז פיהם ומערהר", נהרא נהרא ופשטיה, המייחדים את ספרו בחשיבות מיוחדת.

ואם ספר גדול זה נועד לרבינים או לתלמידים שרצו להגיע להוראה, הרי שספרו 'אמרי שפר' (שנדפס ע"י בנו הג"ר יצחק מלובלין בשנת שני"ז) – בו "אסף וקיבץ פירוש לפירושו של רש"י זי"ל ויישב המורח בלשון צח וקל למען ירוץ הקורא בו", נועד גם לכלל הציבור, כל מי שרוצה ליהנות ולאכול מלחמה של תורה בטוב טעם.

פתחתו בשני חיבוריו אלו אשר על שםם נודע וגדול בישראל שמו, הגם שהשאר אחריו ברכה מרובה בכל מקצועות התורה, וכפי שתחניה עניינו בהמשך בע"ה.

שפירא בירוותא:

רבינו "החכם... ריש מתיבתא וריש גלותא" (כפי שמתואר על שער ספר 'שערי דורא', יעסניץ תפ"ז), "הגדול בענינים אשר ישב בשיניה כל ימיו" (לשון בנו הג"ר יצחק מלובלין בהקדמה ל'אמרי שפר'), נולד במדינת אשכנז, בסביבות שנת ר"ק, לאביו הגה"ק רבי שמשון שפירא זצ"ל רב בק"ק פוזנא³.

שורש גזע מחצבתו הוא מן המשפחות המיוחסות בישראל, מיוצאי ירך הכהנים אשר בקהילת אשפירה (Speien), שבארץ אשכנז, והיה נין ונכד לרבי פרץ שפירא אב"ד בקונסטאנץ – בעל הגהות על סמ"ק; בן רבי שלמה שפירא אב"ד לאנדא והיילברון (אחרותיו כתב רבינו מהרש"ל בתשובותיו [סי' טז], כי "מאבותיו של מה"ר שלמה שפירא לא פסקה תורה מהם עד רש"י"); בן רבי שמואל שפירא שהרביץ תורה בעיר אשפירה (חתן רבי מתיאיה טרויש רב הכולל בצרפת); מגזע רבינו משה שפירא – מבטלי התוספות, זכ"ע.

ראשי ואבות משפחה רוממה זו מסרו נפשם על קדושת השם באהבה בימי אופל וצלמות, במסע הצלב דשנת תתתי", ועליהם אנו מבכים ומייחדים זכרם בקינות לתשעה באב (בקהילת המתחלת "מן יום ראשי מים" – שנתנה על גזירות הקהילות) – "וענפני ילד מים דמע להגירה, ואקונו מר עלי הרוגי אשפירה..."⁴. כן הזכירם רבינו אליעזר ב"ר נתן בקינה שכתב: "אלה עדה המיוחדת, אשר יחדיו צודה, כהרוגי מלכות עשרה... יפיפית בעליונים ובתחתונים, אנהיך שפירה, נהלה שפירה..."⁵. וכבר הכריז רבינו יצחק אור זרוע (בספר חייא סי' תשנב אות ט): "הלא ידעת, כמה נגאונים וקדושי עליון רבותינו שבמגנז"א ושבזרמז"א ושבשפירא – א' הלא משם יצאת תורה לכל ישראל".

ולהורות נתן בלב:

בימי שחרותו קיבל תורה מפי רב רבן הגה"ק רבי שלום שכנא מלובלין זי"ע (רבו וחתנו בזיו"ר של הרמ"א. ראה אודותיו במדורו גל קצה) – שעל מצבתו נחרת ש"הרביץ בישראל תורה יותר מכל אשר אור לפניו בדרי בתרא... והעמיד תלמידים הרבה, עד שכל דורא הווע מפני חיו ומימיו שותים תורה...".

מסיבות בלתי ידועות, עזב עוד בימי נעוריו את ארץ מולדתו, ועבר אל מדינת ליטא הדרומית, אליה נקרא לשרת בקודש כרב ואב"ד בעיר הבירה של אז, הוראדנא העתיקה (לימים: הרודא) – אשר היתה לזו השרדה של יהדות התורה מראשית המאה הרביעית לאלף הזה, וכה המליץ עליה לימים אחד מגאונותיה, רבי אריה ליב הלוי עפשטיין זצ"ל אב"ד קעניגסבערג, בהקדמה לספרו 'הפרדס': "ענין כלילת יופי, הר-אדני" נאב, בהקדמה לספר 'הר אדני' על מגילת רות, אודיסה תרל"ב, ציין המו"ל שהמחבר קרא לו בשם זה על שם עיר מוצאו (הוראדנא).

רבינו כיהן בקהלת עתיקת יומין זו בגאון ובעוז, במקל נועם וימין מקרבת, ותחשיבה עד למאד. ובה היא תחימתו בסיום הקדמתו למבוא שערים: "אני צעיר הצעירים... השוכן היום בירכתי המשכן פה קהלה עיר הגדולה הוראדנא במדינת ליטא" (ראה עיר גבורים, קורות עיר הוראדנא מראשית ימי הסוד, ווילנא תר"פ, עמ' 37).

היותו יושב בשבת תחכמוני עיר רבתי עם ורבותי בדין, בדעות, הקים בו ישיבה לתפארת, בה הרביץ תורה לחכמים ולצורבים, מתוך אהבה ומסירות אין קץ, וחיי עולם נטי"ע בתוכם, כשדבדבד עם הרבצת התורה שקד על כתיבת חיבוריו הכבירים במקצוע ההלכה, ואף גם זאת היתה לתועלת התלמידים, כפי

בעיר גדולה לאלקים זו, מצא לו כר נרחב להתגדר, ולפעיל בעד אנשי דורו, תוך שהוא ממשיך בהרבצת התורה לתלמידים הגונים ומובהקים עד יומו האחרון עלי חלד, כארבע שנים אחרי בואו אליה, ביום א' אייר שנת של"ז לפ"ק, בה השיב את נשמתו הטוהרה למרומים, ובפוזנא מנוחתו כבוד.

שלשה בנים השאיר רבינו אחריו, מופלאים ומופלגים באוריותא, הלא המה הגאונים: הראשון, רבי יצחק, ר"מ בקאולא ובולובלין (הרביץ תורה לתלמידים הרבה שנהו אליה, והשקם מבאר תורתו העמוקה שמיזג חריפות וישרות יחד. "יוכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, ה' בטלין ומבוטלין פסקי שאר הגאונים, כי הווד לדבריו כל חכמי ישראל" – כדברי הג"ר יצחק ב"ר נח כ"ץ שפירא אב"ד מעזריטש בספר זכרון⁶ (דניג' ד' חלקי שו"ע בדרך שיר וחורו). גם נבחר כדיין המדינה בשנת שני"ה עת כינסו ועד ג' ארצות שהתקיימה ביריד גראמניץ בפלך לובלין (ראה 'פנקס ועד ארבע ארצות, ירושלים תשי"ה, ע' 9 אות טז). נפטר בשנת שפ"א, ובן אחיו, בעל הימגלה עמוקות, נשא עליו נהי וקניה (הובא במג"ע פ"י ח"י שרה), על מצבתו שבלובלין נחרת: "יד ושם היה לו בשבע הכמות הרמים, והעמיד תלמידים רבים, שמו נודע בכל העולם...". השני, רבי ישראל יששכר, ריש מתיבתא בפניסק, ומשנת שני"ה רב ואב"ד בק"ק ווירמייזא, שם יסד ישיבה מפאראל ממנה יצאו תלמידים הגונים וחשובים, שהגאון המהר"ם מלובלין בתשובתו (סי' פח) ל"חבורה הקדושה, הוגי דת מורשה, ה"ה אלופי וחכמי בני ישיבת דק"ק ווירמייזא... ובראשם האלוף המופלא ר"ג ור"מ פ"ה מחותני הגאון מהר"י יששכר יצ"ל...". מעיד לידעה בתוך מכתבו שהמה "כילום חכמים וכולם נבונים, כולם יודעי תורה ופירוש ופסוק, ראשי אלפי ישראל המה...", ומסיים בהערצה: "מרחוק אשתחוו אל מול היכל הדרת חבורה הקדושה...", לביעי בשנת ש"צ לערך. השלישי, רבי שלמה⁷ – אבי מרנא בעל הימגלה עמוקות זי"ע.

סיום המאמר בע"ה בגליון הבא

1. רבינו יצחק מווינא היה תלמיד של רבותיו הראשונים כמלאים, רבינו טוביה מברונא ומהר"ם מרונסבורג, וחבריו של הרא"ש. ספרו בהלכה 'שערי דורא' היה המוסף המקובל ביותר בקהילות אשכנז בעיני איסור והיתר, עד להתפסותו השו"ע יורה דעה. בהרבה ישיבות היו קובעים בו שיעור מיוחד, וכמ"ש רבי חיים ב"ר בצלאל אחיו של המהר"ל מפראג: "אכאשר שמעתי השערי דורא מפי מ"ו הקדוש הקטמניק, ועוד עשרות פירושים קירם מרבי אבנר, החל מתלמידי המהר"ל ועד בני דורו של הרמ"א, אשר אך מיעוטם נפסו. והרמ"א חיבר ספר 'תורת חסאות' כפי סדרו. (ראה על קורותיו, רבותיו ותלמידיו, במבוא לס' מנהגים ישנים מדורא, נ"י יארק תשנ"ח).

2. בביאורו של ברכת המזון מב"א בנו, רבינו מהר"ש, סימנא מילתא ששמע ממר אביו על דברי האבודרהם (הל' בתי"ח) בענין לומר בשבת 'מגדול באוי' (וכתיב בשמואל ב' כ' טז) ובחול 'מגדיל ביד' (וכתיב בתהלים יח, ט) – כי "שבת וחודש קרא מקרא, כלומר, בשבת וחודש יש לקרות הקדוש 'מגדול' הנהיה בבניאים שקורין מקרא, ולא 'מגדיל' הכתוב בכתובים". (ראה בספר הנפלא 'ברכת דוד' על בהמ"ז, להרה"ג ר' דוד אברהם מנחמים שליט"א עמ' שנה).

3. רבה של אובן בשנת שכ"ה לערך. נקרא ג"כ ר' זלמוני סתם ומכר רבות בספרי חכמי דורו, ביניהם בשו"ת 'ירע אנשים' סי' מו. בתשובות תלמידיו מונח בו אשר (ומבא בשו"ת הרמ"א סי' טו) מזכיר מעשה רב שראה בימי חורפו שהג"ר הירץ מפרעשבורג סידר גט ושלח לרבי יוסף זלמוני לעיין בו, והיה כתוב שם שם הנהר 'זנואי' ותיבת 'אי' מרוחק מיתון כמלא נמא יתכן שם השו"ע, והחזיר ר' יוסף הגט והוציר לדיוט גט אחר, יע"ש. נסתלק זקן ושבע ימים לפני שנת קר"א לערך. הג"ר יחיאל אשכנזי מקאשטילץ בעל 'היכל ה' בעיני הקהלה (ויצ"א), ללא שנת הדפוס), היה מתלמידיו המובהקים.

4. אחיו של רבי יחיאל לוריא, אבי זקנו של המהרש"ל, ומגזע רבי שלמה שפירא הג"ר. כנראה שישם כראש ב"ד, שכן כתב בספרו פ' יתרו "אני יוחנן סדרתי גט להמשומד". בהקדמת שו"ת מהרש"ל מובא מכתב אחד מנדכו של ר' יוחנן, בו כתב ששמע מפי זקן א' בווירמייזא שהיה מאוכל שולחן של זקנו ושמע מפיו איך שנאבדו לו ספר יחוסו עד ר' יוחנן הסנדלר שגולג ממנו ממלחמה שקורין 'שויצערנ קר'ג, והיה מצער עצמו ע"ז כל ימיו. דברי תורתו מכ"י נדפסו בספר 'ישיבת נפש' (הוצאת מכון ירושלים תשי"ח). מלביע בשנת רע"ד.

5. היה מחכמי דורו ונפטר בימי עולמיו. יתר פירות אודותיו לא נודע לנו. י"א שהיה חתן מהרש"ל, והוכחז שנשא את בתו של הר"ר אברהם בנו של הג"ר אליה (אולי מווירמייזא). וראה עוד בהשלמות לתולדות המג"ע שבסו"מ: מנגלה עמוקות' מהדורת י"פ 'פרישת שלום' להג"ר שלום הכהן ווייס זצ"ל רב דקנ"א אהלעל.

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת חגיגה

איזהו "גדול" – שרשיא ללמוד מרב שאינו הגון?

כתב הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ד ה"א) "... וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה, אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו, אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב, שנאמר (מלאכי ב, ז) 'כי שפתי ידון וישמרו דעת ותורה מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא', צבאות הכהנים 'אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו, אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו". וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמז ס"ח). מאמרו זה נמצא בשני מקומות בש"ס: במס' מועד קטן (יו"ע"א) ובמכילתין (טו ע"ב). כיצא בו איתא גם במס' תענית ז ע"א: "... אם תלמיד חכם הגון הוא ממנו תאכל ואותו לא תכרת", ואם לאו 'אותו תשחית וכרת'..." (ע"ש).

במסכתנו הובא מאמרו זה לגבי הברייתא: "מעשה באחד שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה רבי מאיר מהלך אחריה ללמוד תורה מפיו". והקשה: "ורבי מאיר הדין גמור תורה מפומיה דאחר, ואחר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צ"ה הוא', אם דומה הרב למלאך וכו' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו", ותירצו: "אמר ריש לקיש, רבי מאיר קרא אשכח דרש (מלעי כב, יז) 'הט אונן ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתו', לדעתה לא נאמר אלא לדעתה. רב חנינא אמר מוכחא (תהלים מה, יא) 'שמעי בת וראי והט אונן ושכחי עמך וביט אביך' וגו'. וממשיכה הגמרא ומקשה: 'קטן קראי אהודרי', ודינית, ששני הפסוקים שותרים זה את זה – אי מותר ללמוד תורה מפיו אדם שאינו הגון, ותירצו: "לא קשיא, הא בגדול הוא בקטן", וברש"י: "גדול הידע ליותר שלא ללמוד מעשיו, יכול ללמוד תורה מפיו".

ובגדר "גדול" ו"קטן" לענין זה, יש אחרונים שהבינו בפשטות שהוא לגבי שנים, שגדול כן י"ג מותר ללמוד מאדם שאינו הגון, וקטן – פחות מכן י"ג שנים מותר (עי' גבורות ארי תענית שם; יד דוד בסוגיא), ולדבריהם, גדול שהוא כן דעת, הגם שאינו תלמיד חכם ואין דעתו רחבה, יכול להזהר שלא ללמוד ממעשיו הרשע. אמנם, מדברי הרבה אחרונים יוצא מפורש שבגדול אין הכוונה לגדול קטן בשנים, אלא גדול וקטן בדעה בינה והשכל, כי מי שדעתו רחבה וביכולתו להזהר ללמוד ממעשיו מותר לו ללמוד מכל אדם, ואילו מי שאין דעתו רחבה ואסור לו (עי' ח"מ שם; ש"ך יו"ד שם; רמז סק"ה; פתח עינים כאן; ברכי יוסף סי' רמז סק"ט; ועי' אוה"ח הק' פ"ר ראה יב, כה; יד דוד שם בדעת הרמב"ם), וכן דקדק הרד"א מלשון הגמרא: "רבי מאיר קרא אשכח ודרש", מדוע הוזכרו להביא שרבי מאיר אשכח קרא, היה לו להביא רק הדיקון מן הפסוק, אלא, שרק רבי מאיר שדעתו היתה רחבה, היה מותר לעשות כן. ויצוין, שבלשון רש"י מודקדק יותר כפי ביאור זה, ואילו מלשון התוס' ד"ה הא, משמע יותר בדעת האחרונים שהוא לענין שנים. אכן הש"ך (שם) הבין גם בדברי התוס' שהוא לענין הכמה; וראה עוד תוס' במס' תענית (שם) ובגבורת ארי (שם) שלפי דברי התוס' יוצא, שאכן ישנם שני חילוקים בזה, גדול וקטן בשנים, ובגדול עצמו יש הבדל אם ת"ח הוא מותר, וכשאינו ת"ח אסור.

גם בעצם החילוק בין 'גדול' ל'קטן', יש אחרונים שכתבו דאין זה לכ"ע, אלא רק רבי מאיר היה סובר כן, ואילו שאר התנאים היו חילוקים עליו בזה. כ"כ הלח"מ (שם) והש"ך (שם) באים אחריו, ודקדקו כן מלשון הגמרא: "רבי מאיר קרא אשכח ודרש", משמע שרק הוא סבר כן, ולא שאר החכמים (עי' יד מלאכי את תקלה שהעיר עליו; ועי' פרי"ה; ספר הקובץ יד איתר על הרמב"ם שם).

עוד כתבנו הלח"מ והש"ך (שם) שבזמן הזה כולם נחשבים קטנים, כמו שאמרו 'אם ראשונים בני אדם אנו כחמורים ולא כחמורי של רבי פנחס בן יאיר' כו'. בדרישה יובנו היטב ע"פ שיטתם שהגדרת גדול וקטן היא לענין הכמה, ולענין הכמה הוא נחשבים אכן כקטנים כלפי דורות הקודמים (עי' ש"ת אהל יעקב ש" ע והאריך בזה עוד בספר ציצת נוכל צ"ב).

בשעת הדחק: המאירי (בסוגיא) הבחינו בין זה כתב: **"ואם לא מצאנו אחר לימוד, ויהיה שלא יטעה אחריו, אלא רמון מצא – יאכל תוכו ויזרוק קלפתו, הוא שאמרו ז"ל 'הט אונן ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתו לדעתה לא נאמר אלא לדעתה'".** אכן, ניעקר דבריו צ"ע מה שזה הביא החילוק המובא בגמרא שמה שנאמר "הט אונן" וגו' זהו רק בגדול, והביא חילוק אחר שלא מובא בגמרא, ואולי היתה לו גירסה אחרת בגמרא. ולא ידענו גי'א. מלשון הרמב"ם משמע קצת שגם באין רב אחר אין למדים ממנו, וז"ל: "וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו..."

ספרים וכתבים: בספר **דברי ירמיה להג"ר ירמיה** לעוז זצ"ל אב"ד ווערבו, הביא בשם אביו בעל השערי תורה' זצ"ל, שיש להחל בזה בין לימוד מפי רשע עצמו, ללימוד מפי כתבו, שמתוך הספר יכולים לברור הטוב מן הרע, ושונה הוא בלימוד מפיו שמתחבר עמו וגמר רעה והשתחלה ללמוד ממנו, ודייק כן מלשון הגמרא "לבקשו תורה מפיהו – מפיהו ודיקא, ולא מפי כתבו. אם כי הדברים מרפסין איגרא, מצינו מקור קדום לזה בדברי המורה"ל בספרו 'נתיבות עולם' (נתיב התורה פ"ה) כשהאריך אודות הלימוד בספרי חכמי האומות כתב: "אמנם עדיין צריך עיון, שהרי אסור ללמוד מרב שלמד הגון כמו שהתבאר למעלה אצל ר"מ שלמד תורה מאחר, וגם זה אין ראייה, דשם אמר כשהוא לומד מפיו ויש לו התקרבות וחבור אל הרב שמקבל ממנו שאינו הגון ולכן אסור, אבל מן החבויים שחברו אין שייך זה". ולעומת זה מצינו לאחרים שכתבו שגם מפי הכתב ישנו לאיסור זה (כ"כ בס' באר שבע, סנהדרין ק, ד"ה גמא, וכן מוכח מדברי הרד"א בחיבוריו הנ"ל. וראה עוד בשו"ח, פאת השדה מנ"א בלל סד, ומנ"ל בלל קמח).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות ולקט ענינים במעלת אמירת פסוקי דזמרה (א)

א. אנשי כנסת הגדולה תקנו שיאמרו כל יום קודם התפלה שירות ותשבחות להקב"ה, וענין שדרשו רז"ל (ברכות ו) מהפסוק **"לשמע אל ה' ואל התפלה"** (מ"א ח, כח) - **"במקום ונה שם תהא תפלה"**, ופירשו רש"י: "בבית הכנסת, ששם אומרים הצבור שירות ותשבחות בעצמות קול ערב", ואיתא בגמ' (שבת ק"ח): "אמר ר' יוסי, יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום", דהיינו, למסקנת הגמרא, פסוקי דזמרה (ופירש"י שם: "ישני מזמורים של חילולים הללו את ה' מן השמים, הללו א-ל בקדש). וכבר כתב רבינו הרמב"ם ז"ל (פי' מהל' תפלה ח"י): "ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום ויום, מיתחלה לדוד' עד סוף הספר, וכבר נהגו לקרות פסוקים לפניהם ולאחריהם, ותקנו ברכה לפני הזמירות, והיא 'ברוך שאמר', וברכה לאחריהם, והוא 'ישתבח'".

והטעמים לאמירת פסוקי דזמרה בכל יום הובאו בשו"ע הרב (סי' טא), **"כדי לסדר שבחו של מקום ברוך הוא תהלה, ואחר כך תתפלל"**, כי כן עשה משה רבינו ע"ה בתפלתו, שאמר תהלה (דברים ג, כז) איתה החילות להראות את עבדך את גדלך וגו' ואח"כ 'אעברה נא וגו', ו**כדי לעמוד בתפלה מתוך שמחה של מצוה**. ולמה בחרו במזמורים אלו? לפי שאמרו (ברכות ד): כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום, מובטח לו שהוא בן עולם הבא, ואבא אותו מזמור תקנו לומר עד סיום תהלים, שיש שם י' פעמים 'להללו-ה', כנגד עשרה חילולים שבספר תהלים, נצונו נינון שיר וכו'. ותקנו ברכה לפנייהם ולאחריהם, לפנייהם 'ברוך שאמר', ואחריהם 'ישתבח' וכו', ועיי"ש. והבלוש כתב עוד (בסי' א ס"ט, ובסי' ד ס"ה) בשם השערי אורה, שאומרים מזמורי תהלים אלו בפסוקי דזמרה מפני הסוד להבדיל כל המחות הפוגעות בתפלות לצורך אותם ותעלה התפלה אח"כ בשלום, עיי"ש.

ב. **אין אומרים פסוקי דזמרה במרוצה, כי אם נבחת** (שו"ע אורח חיים סי' ס"ח), דהיינו, שלא ידלג שום תיבה ולא יבלעם, אלא יוציא מפיו כאילו מונה מעות (ד"מ שם). **וצריך לדקדק וליתן ריוח בין האותיות, כמו שצריך לדקדק בכך בקריאת שמע** (שו"ע שם סי' ס"א ס"ב). ואותם בני אדם שאומרים אותם במרוצה, לא יפה הם עושים, שמקצרים בשבחו של מקום בשביל שאילת צרכם, היש מושל שיתרצה בכך (ועי' שו"ע הרב שם סי' ס"ג, לבוש שם סי' ס"ג, ועיי' בשו"ע הרב סי' נ"ג סי' שמעור השערי כדי ללמוד מבידך שאמרו עד סוף 'ישתבח', חצי שעה, וכן משמע במגילת שם סק"ט).

ובהתנהגות טובות: מכלל היסוד יוסף זאיע (נפסד סביב יסוד יוסף, מהדו"ח תשס"א עמ' יד) נמצא כתוב בה"ח: "להיות נחשב אצלי כל תבה ותבה בפסוקי דזמרה וקרי"ש ותפלת שמו"ע, ממש כאבן טוב היקר מאוד, למען שבאם יצא מפי איהו תבה במחשבה זרה ח"ו, **הוא מצטער ביותר מאשר אבדתי אבן טובה, שהוא פסידא דלא הדר**. **וכבר יש קבלה מקדמונים שעל כל אות ואת ממונה מלאך אחד**". וראה עוד נוראות בספריק קב הישר (פרק ד) שמונה בין הדברים שהבי"ד חייבים לנדות למי שעובר עליהם, את "האומר שירות ותשבחות במרוצה, ואינו מוציא מפיו התיבות, בשלימות בשפה ברורה מן 'ברוך שאמר' עד תפלת 'ישתבח' (ועיי"ש בפרק טא).

ג. אמנם האומר פסוקי דזמרה בטוב ובנעימים ככל אשר יכול, אך הדיבור אינו עולה לו יפה מחמת הגמגום ויתרון דיבור, נחשב לו חדרב כאילו אומר יפה, כדאינתא בספר חסידים (סי' יח): "כי בוראנו, אשר הוא ברוך לבות, אינו שואל כי אם לב האדם אשר יהיה תמים עמו, ואחרי שאינו יודע לדבר כענין, מעלה עליו כאלו אומר יפה, **וכן אותם הקוראים פסוקי דזמרה בקול רם ונעים זמר, ואינם יודעים להפסקו, ואומרים בשעות, תפלות, וזמירותם מתקבל כריח ניחוח, וגם הקב"ה שמח עליו שמחה גדולה ואומר: כמה הוא מזמר לפני דעתו**" וכו', עיי"ש.

ד. **"הממהר להמזמר או לשלוח ציבור שירוש, ורודף אחריו, עבירה גדולה היא ביזו, ומלבד האיסור, שצריך שיאמר בשובה ונחת כמונה מרגליות, עוד הן בה שמבטל מן החשבונה של המתפלל – שלא ידע מאי קאמר ודעתו לו עמו, ולפעמים יגרסם להחזן שיבוא כעס בלבו, והוא חוטא ומחטיא"** (כף החיים להגרי"ח פאלגי זצ"ל סי' י"א ס"ח).

נערך ע"י הג"ר שמואל קתה הכהן ראש הכולל בא"ר/המשך בגליון הבא בע"ה

עלֵי שיר

ליקוט בעניני תורה ותפילה ועבודת הש"ת ובוזוהיות שלא לדבר בעת התפילה - קובץ נפלא ועשיר מגיליונות ה"ל מדי שבוע, לזכות הרבים ולחזק עמודי התורה והעבודה, על ידי קהל תלמידי באיני בעיה"ק ירושלים תוב"א ונבקש חסדך וחסדך דודו מפורא, בתוספת מפתח ענינים מפורט. חלק ב' גליונות קא - ד, משנים תשס"ט - תש"ס; חלק ג' גליונות א - ש, משנים תשס"א - תשס"ב.

אוצר אפרים על התורה - ויקרא חלק ג' (על פרשיות קדושים - בחוקות) - אמרות שפר, פרפראות ופנינים, מאמרים ופירושים יקרים מלקוטים מספרי ברוך"ק תלמידי הבעש"ט הק' ומספרי גדולי ואגוני הדורות, וכן לרבות מערכות מיוחדות על ענינים שונים לפי סדר הפרשיות. בסוף כל פרשה מדור מיוחד במינו בשם 'ותוסף אסתר' - דברי תורה ורמזים על הפרשה הקשורים לעניני אמירת תחנון. מאת הרב אפרים פישל שטיין, קרית ויזניץ ב"ב תשס"ו.

דעת רבינו חלק ב - קובץ שיעורי הגה"צ רבי יעקב גרינוויל שליט"א, ראש כולל עיון דחסידי בעלזא ב"ב וחבר הביד"ץ ד'קהל מחזיקי הדת' בברוקלין, בסוגיות החממות והלכות רבית. נכתב ונערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב משה הלוי פולק, בני ברק תשס"ז (תס"עמ).

שביבי אש על התורה ח"ב - עניני הלכה ושמעתיאל לפי סדר הפרשיות. לקט משיעורי תורה והלכה נפלאים שנאמרו על ידי הגאון רבי שמואל אליעזר שטרן, רב מערב ב"ב, תשס"ז (עמ' עמ').

בקשת נחוצה

נא לא לשלוח יותר ספרים אל המערכת, עד להודעה חדשה. המערכת

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מזמור לתורה אניש בזה אל רום מע"כ איש החסד והמעש, תורה וגדולה על שולחנו עמודות, שמו הטוב הולך לפניו בכל הארץ הרב צבי דוב רייך שליט"א על ההשתתפות והחסד הגדול שעשה עמדי שאול לשוב בשב"ק הערב דבני (לאחר שנתקעתי בגמל התעופה בצידוי) ממעין ברכותי יתברך בשפע ברכה והצלחה, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים מתוך רוב נחת ואשר, אב"ד מאז, מוקירו בלב נפש: י. יזו. ירושלים</p>	<p>הרה"ח ר' חנוך הענין גוטמאן הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר יהודה צבי נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה לעילוי נשמת האשה החסובה מרת מרים שרה ע"ה פולק בת מו"ה ר' שמואל מאיר ע"ה שיינפעלד נלב"ע ו' אייר תש"ס לפ"ק</p>	<p>אבנו. "אמא. בפתא. בתסני. צאנ. נאנב"ם ברכות לראש משיביר ברוב הערכה והערצה משגרים אנו ברכת תודה לבבית למע"כ האי גברא יקרא, עושה חסד לאפ"ם, מעשי צדקותיו וחסדיו חובקים וזרועות עולם, מעמודי הצדקה והחסד בכל קצו תכל מוהר"ר צבי דוב רייך שליט"א על נדבת לבו להרים את תרומת חלוקת העופות לפסח לאפ"ם נפשות הנצרכים יש א' פניו אליו לעלות מעלות רמות על במתי ההצלחה המאירה מתוך רוב סיעתא דשמיא ונחת מכל יוצ"ח</p>	<p>הרה"ח ר' מרדכי זאב שוואנפעלד הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר יוסף נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה תלמוד תורת התורה בעלזא - אנשונאנא ברכת מול טוב ולכבה מונשת בזה קדם ידידנו הנכבד עושה ומעשה לענין תשכ"ר ימים ולילות הרה"ח ר' חנוך הענין גוטמאן הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר יהודה צבי נ"י לעול התורה"מ במזל טוב ונדיא יאה ובחזא מחתא נמע בזה את רוב תודותינו וברכותינו מעומקא וזילא על שחסה שכחו לשאת בעול שיפוז וחורבת בנין חליות יד' י' עמו וכל אשר יעשה יצליח מתוך רוב נחת והרחבת הדעת, אשר ועושר וכס"ס המברכים: מנהל רוחני ועוזת המלמים</p>
<p>לזכר עולם יהיה צדיק לעילוי נשמת הגה"צ רבי משה בהרה"ק רבי ברוך זצ"ל בעל ה'ברכת משה' - ראש ישיבת סערס ויוניץ נלב"ע ביום ט' אייר תשנ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>ת.נ.צ.ב.ה. הונעחה ע"י בני משפחתה הי"ו</p>		

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת אחרי קדושים (אבות ג')
ט' אייר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקס"ז

הדפוס	מו"ש	דף
22:12	21:56	20:39
21:31	21:16	20:02
21:45	21:34	20:16
21:45	21:24	20:13
21:16	20:56	19:44
22:16	22:00	20:41
22:17	21:55	20:42
21:55	21:34	20:20

תורת של ראשונים

"לעזאזל" - אל העוים אשר במדבר

והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמוד חי וגו' לשלח אותו לעזאזל המדבר (סו. י). "לפי פשוטו (ע"י ויטא סו.) - לשלח אותו חי אל העוים אשר במדבר, כמו שמצינו בצפורי המצורע: 'ושלח את הצפור החיה על פני השדה' (לעיל יו. ד) - לטהרו מטומאתו, אף כאן לטהר את ישראל מעוונות משלחו אל המדבר, והוא מקום מרעה בהחמור, כדכתיב (שמות ג. א): 'זינח את הצאן אחר המדבר', ובתלמוד (ביצה מ. ג.): 'מדבריות, ביותות'.

רש"י (סו. י) בפענח רוא, וראה בפי רבינו בחיי שהובא במדרשו בגל' הקודם על צפור המצורע.

"לא תקלל הרש" - ומניין שאסור לקלל שאר בני אדם?

לא תקלל הרש ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך אני ה' (יט. יד). "אין לי אלא הרש, מניין לרבות כל אדם, תלמוד לומר (שמות כב. כז): 'בעמך לא תאור', אם כן למה נאמר הרש, מה הרש מיוחד שהוא בחיים, יצא המות שאינו בחיים. לשון רש"י, והוא שני בתורת כהנים (ב. יג). אבל המדרש בגמרא (ע"י מנהגין סו.) אינו כן, אלא הוהיר הכתוב בנכבדים בעם הדיין והנשיא, שאמר (שמות שס. א) 'אלוהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור', והורו והוהיר באומללים שבעם, והוא ההרש, ומזה למדו בנין אב אל כל שאר העם, כי מן הראש ועד הסוף הכל בכלל האוהרת. ומלת 'בעמך' נדרש (ע"י מנהגין פה.) בעושה מעשה עמך - להוציא הרשעים.

ועל דרך הפשט, הזכיר ההרש בקללה, כי אע"פ שלא ישמע ולא יתקצף בקללתו, הוהירה התורה עליו, ואין צורך לומר בשומעים שיתביישו ויחר להם מאד. ועוד, כי יוהיר בהווה, שאדם מקלל ההרש ומכשול העור שלא יירא מהם כי לא ידעו ולא יבינו, על כן: 'יראת מאלקיך' שהוא רואה הנסתרות, והוסף לאו אחר במושלים, הנשיא והדיין, בעבור שדרך האנשים לקללם בהדרי משכבם, כאשר בהשפמו יצא רשע, ובקללת הנשיא והדיין תקלות רבות, כי המון העם בסבלותם ישנאו אותם ויתעוררו לקום עליהם, והם במשפטם יעמידו ארץ'.

מיתת בית דין מכפרת על המומת

ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אותו מקרב עמו כי מורעו נתן למולד' וגו' (ג. א). "שאלת, על מה שכתוב בתורה 'כי מורעו נתן למולד' כו', ודרשו רז"ל (מנהגין סו.): מקצת זרעו - חייב, כל זרעו - פטור. שנאמר: 'כי מורעו נתן למולד' כו'. ומפורש ב'ספר המצות' (ספרי ל"ח ט) כי הפעם הוא, מחמת שבמיתת בית דין מתכפרים המומתים. וזה שנתן כל זרעו למולד, עשה כל כך עבירה גדולה, שאין הקב"ה רוצה שיהיה כפרה לו, ע"כ.

תשובה: האמת כדברי 'ספר המצות', והפעם הוא: מפני שהנותן מקצת זרעו למולד, הוא מועה ושונה באותו מקצת, והייבו הכתוב מיתת בית דין על שגתו אשר שג, או על דונו אשר הויד, 'כי מורעו נתן למולד', למען יתכפר לו אותו עון במיתתו על ידי ביי"ד. אבל הנותן כל זרעו, שומה מוחלט הוא. ולפיכך הוא פטור ממיתת ביי"ד, לפי שהקב"ה אינו רוצה שיתכפרו עונותיו הנמרצים של שומה זה במיתת ביי"ד, כי הוא הרבה לפשוט, וצריך למנוע ממנו התשובה. ושיהיה כלה כמדרשה של גהנים ובשואל התהית. השם יתברך יצילנו מזה ומכונצא בזה'.

ש"ת הרשב"א (נח"ד סי. יח. כע"ז ממש פי' בצורח המור') שהוסף לבאר כי כן בדרך הזה נאמר בעדים זוממים: 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות' (דברים יט. יט) - כאשר זמם ולא כאשר עשה. ואמרו חז"ל (מכות ה.) 'לא הרגו - נהרגו. הרגו - אין נהרגו', ולכאורה מצינו הסברה היה צריך להיות להיפך. אמנם הוא אשר דברנו בפעם המולד, כי כשהרגו שוב אינו ראויין לכפרה - ליהרג במיתת ביי"ד.

לקח טוב

"קדושים תהיו" - בהתכללות עם "כל עדת בני ישראל"

להר הבית. איננו עולה מעצמו. כי אם מעלים אותו.

על כן באו רבותינו ופירשו לנו משמעותו של רעיון זה בצורה אחרת, והמשילו את הדבר לנר המתקרב אל זולתו, ולנרות מרובים הדולקים יחד. הלהב היוצא מבין כל הנרות, אי אפשר לזקפו לזכות נר זה או משנהו, כי אם כולם כאחד מצטרפים לאבוקה גדולה, שבה נאחות האש ומתלקחת ללהבה גדולה ויחידה. הנרות הללו קודש הם, ומבין כולם יחד יוצאת שלימות של קדושה אחת, נפלאה ונשגבה.

גם אם אמת, נכון הדבר, שנשמה פלוגית אין לה מעצמה כח נשגב למען תתלקח באש קודש ותעלה בסולם העולה בית א-ל, וכאשר תסתניע מידי נשמת זולתה המוכנת יותר אל מעלות

כבר קבעו חז"ל שאין לך שני בני אדם דומים זה לזה, וכשם שאין פרצופיהם שוות - כך אין דעותיהם שוות. ולא רק דעותיהם שונות, אלא גם בתכונות וטבעיים לא יתדמו. ואם כן, ישאל השואל, כיצד ידרוש הכורא ית"ש מכל אחד ואחד להיאחו במדריגת הקדושה, המבדילה ומפרישה אותו מהבלי העולם, ומנשא אותו להיות רגליו עומדים ממעל וראשו מגיע השמימה. הרי הוא ית"ש בראם, יצרם ועשאם כל אחד בצביונו המיוחד, ואין כמוהו ית' היודע שאין האחד דומה לחבירו כלל וכלל. ובכל זאת נדרש מכל קהל עדת ישראל, בלי יוצא מן הכלל להתור אל פסגת הקדושה. תינה אלו שנולדו בטבע כזה שמאליהם אינם נטבעים בנשמות ובאציות, ויוכלו בקל למשוך את ידיהם מן האיסור, ואף להתקדש במותר להם. אך אלו שלא נוצרו לכך, לכאורה, למה ייגרע חלקם מלנחול את נחלת ה' ותו, איך יידרש הדבר מהם, מדה במדה כמו מוולתם? אתמהא.

אלא שעל כן באתה מצוה זו של "קדושים תהיו" אל "כל עדת בני ישראל", לומר לך, שאומנם לא תגיעם הקדושה כי אם בהיותם כלולים יחד, צרופים, מאוחדים ומחוברים זה לזה. ודביקותם זה בזה, היא אשר תגרום לכך שתושג הקדושה המיוחלת מבין כולם.

רעיון זה אין בו מן החידוש. דבר ידוע הוא מכבר שדביקו חברים ואחדות ישראל מועילים לזה, שכולם יחד יהיו עונים באימה ואימרים ביראה קדוש קדוש קדוש. ולא עוד, אלא שהתגלה הדבר כתנאי מוקדם לקבלת התורה, כשהנה ישראל נגד החר, כאיש אחד בלב אחד. ובכל זאת עלול רעיון זה להתפרש כאמצעי עזר לאלה שאין כחם יפה להתעלות בעצמם, ונוקקים הם לסיוע ותמיכה, והתאחדותם עם הכלל היא שתספק להם את העזר הדרוש הלוה. לא זו אף זו, שגם כאשר - באמצעותה של האחדות - ישיגו את הקדושה, הרי שלא תיוקף אותה קדושה לחלקם, מאחר שמאליהם אינם ראויים ומוכנים לכך. ואינו דומה אלא לקטן החייב במצות ראייה (עליה לרגל, מדרבנן) משעה שיכול לרכוב על כתי אביו או לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים

אותיות מהכימות

... או י"ל, דבאלת יס בישאל אנשים לזיקים ששמתם מאיר להם כל כך, עד שנקבל ויטולם להשיג מדרגה זו לקדש עצמם במותר להם ומבטוח, אך יס אנשים כקדים פחותי העניך שאין כחם הקדש להשיג עצמם למדריגת קדושה בלתי עזר וסיוע, לזה ענה קמ"ל לכלול עצמו עם כל אחיו בני ישראל יחד, ואז איש את אחיו יעזרו. דהנה כתיב (משלי כ. כז) 'ער ה' נשמת אדם', ר"ל דהשגחה נמשלה לנ, וכמו שראינו כמה פעמים בזה"ל נר שאינו יכול ללוקק יסע ולהאיר בפני עצמו, עם כל זה כשנדרשין זה הגר לכמה נרות יפס, או גם הגר הזה בטל וכלל ככלל נרות הפוסק ודולק גם הוא בניהם. כמו כן נקשמות יתקבל כהנה כלולים יחד אז אף השגחה שאינה מאירה כל כך בפני עצמה, מכל מקום מתוך כללותה עם שאר נשמות ישראל, מאירה ג"כ ומתעוררת גם היא לעבודת השי"ת. וז"ל: 'כל עדת בני ישראל', ר"ל שיוכלו יחד כל הפעם הקדושה, ואז 'קדושים תהיו', שיהא היכולת ביד כל אחד ואחד מישראל לנצח למדריגת קדושה ...

חובס יתקבל

הקדוש, גם היא תעלה עמה, הרי שאין זאת משמעותה האמיתית של אחדות הקדושה. אין זה דומה אלא לנר קטן וחלש, שאין האור נאחו בה אלא על ידי קיסם הנדלק מנר גדול.

אחדות הקדושה היוצאת מכל עדת בני ישראל, איננה רואה נשמות נפרדות המסתניעות זו בזו, כי אם אבוקה אחת גדולה ונפלאה, שמכולה תתלקח האש ללהבה אדירה עד לב השמים.

אמרות טהורות

תכלית הנטיפה אל הצדיק – ללמוד ולקיים המצוות בחמימות

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימותו (שם, א). פירש"י ד"ל: "היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו מושל, לחולה שנכנס אצלו רופא, אמר לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטבח (מקום קרר ומלחלח. שפ"ח) וכו'". להבין משל ומליצה – שהביא רש"י – שהזוהריו שלא יאכל צונן ואל ישכב בטבח ולא אזהרה אחרת, נראה שמרמז לנו דבר גדול, דהנה שמעתי טעם המצוה של שימוש תלמידי חכמים, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות א): "גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה", והוא כדי לקבל החכמות וההתלהבות של עשיות המצוות, שלא לעשותן כמצוות אנשים מלומדה, וכמו שאמרו (אבות ב, י): "כל דבריהם כגהלי אש". וזהו הטעם שנוסעים אל הצדיק, ללמוד הימנו איך לעבוד את ה' ברויות וחמימות. והנה, מצינו בבני אהרן שאמרו על משה ואהרן: מתי ימותו שני זקנים חללו וכו' (תנחומא), גם אמרו חז"ל (ע"י ת"כ, י, כד) שנענשו על שהורו הלכה בפני רבם. נמצא שניקר החטא היה מה שלא שימשו את רבם דיל צרכם, וזה החטא נמשל אכילת צונן ושיכב בטבח, כי בזה שלא רצו לשמש את משה ואהרן, לא קבלו מהם איך לעבוד את ה' בהתלהבות. זו הסיבה שנקמם במשל זה דייקא: "אל תאכל צונן ואל תשכב בטבח" כי זה היה ענין סיבת הטאם. אזיר אליהו

ענינה ושלמות במדה נכונה

ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדוש וגו' (שם, ב). הא דנאמר כאן "אהרן אחיך" ויותר מבמקום אחר; וכן צריך להבין מהו חז"ל ש"אל יבא". דהנה, פשיטא דכל אחד ישראל צריך להיות בענינה ושלמות רוח באין שיעור, כי בזה שלא רצו לשמש את משה ואהרן, מעבודת השי"ת, בראותו גודל שפלותו, ואז צריך להתאמץ ולהתחזק כדי שיעבוד את בוראו ויקיים מצותיו כמו שצריך.

אמירה נעימה

ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפורת ולפני הכפורת (שם, טו). יש לדייק מאד שפרט מעשה עבודתו של השעיר – "על הכפורת ולפני הכפורת", אם כי לא היה צריך לפרט שיעשה עם דמו "כאשר עשה לדם הפר". אכן כוונת הכתוב היא, כי בוודאי בשעה שעשה הכהן גדול את עבודת הפר, שבו היה תלוי כפרתו וכפרת בני ביתו ואחיו הכהנים, היה מודור בכל ענין ותעצומות לעבוד עבודה תמה כדי שתעלה בידו כהוגן ושישג כפרתו בשלימות. לכן בא הכתוב להזהיר שגם עבודת השעיר, אף שאינה לצורך עצמו ולא לצורך אחיו הכהנים, כי אם לצורך שאר העם, אף על פי כן יזהר שלא יהא הפרש בין קרבנו לקרבן העם, רק: "ענינה את דמו כאשר עשה לדם הפר" – שישתדל לעשות את קרבן הדם בשלימות כפי שהשתדל בשעת הקרבת קרבנו בלי שום שינוי. קין ליהו

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם. כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו וגו' (יה, ב-ג). יש לדקדק למה הוסף לומר: "אשר ישבתם בה" ו"אשר אני מביא אתכם שמה", ולאמורה היה לו לכתוב בקיצור: "כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו".

ונראה, דהנה, טבע האדם שבא לדור מעיר אחת לעיר אחרת, של תהליכותיו והנהגותיו הן אז כמנהג המקום שציא משם או כמנהג המקום שהלך לשם, וכענין שאמרו (ב"מ פא): "לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם; מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם".

הוא אשר הזהירנו הקב"ה: "אני ה' אלקיכם" ולכן אני גוזר עליכם, שהתנהגותכם לא תהיה, לא "כמעשה ארץ מצרים" אף "אשר ישבתם בה" – והוא מנהג המקום שבאתם משם, מכל מקום "לא תעשו". וכלפי מנהג המקום

ענין זה היה כאן אצל אהרן הכהן, אחר שראה מיתת בניו, תלה זאת ברוב ענותנותו, שכל זה הגיע לו בסביבתו מחמת מעשה העגל, והיה אז בשפלות רוח יתר על המדה, ולכן באה הדיבור לחזקו ולאמרו: "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך", היינו שהוא שקול בקדושה כמון. ואח"כ אמר: "ואל יבאו" – בו"ו, כיון שזאת היא כבר אמירה שניה. בראשונה נאמר לו שאל יפול רוחו בקרבן, כי הנה הוא אחיך, ואח"כ "ואל יבא בכל עת" וגו'. ולכן גם אמר כאן טעם מיתתם, "בקרבכם לפני ה'", רצ"ל, שלא היתה מיתתם בשביל שום דבר אחר אלא "בקרבכם לפני ה' וימותו". מדבר קרש

טהרת האדם – על ידי התבוננות בחסרוננו ושלמותו

למחר אתכם מכל הטאיתכם (שם, ז). "הטאת" היא לשון חסרון, כמו שנאמר (מ"א, א, כא): "והייתי אני ובני שלמה הטאים" (וכרש"י שם: "חסרים"). ומרמז הכתוב שטהרת האדם היא תוצאה מהתבוננותו בחסרוננו ושלמותו, שעל ידי התבוננות זו לא יבוא לידי עבירה, וכאמרו חז"ל (אבות ג, א): "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה: דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עפיד ליתן דין וחשבון". וזהו הרמז: "למחר אתכם" – סיבת הטהרה היא – "מכל הטאיתכם" – מחסרונותיכם אשר ראתם והתבוננתם בהם. נועם מגדים

"הוכח תוכיח" את עצמך – ללמוד מעמיתך

לא תשנא את אחיך בלבבך תוכיח תוכיח את עמיתך וגו' (יש, י). "שמעתי בשם הקדוש מהרמ"מ מרימנוב זצ"ל, כי הנה ידוע כי כל אדם יש לו מעלה באיזה מדה מה שאין לחבירו. וזהו שאמר: 'לא תשנא את אחיך – בלבבך', רצ"ל לא תשנא את אחיך במדה טובה שיש בלבבך, לומר: למה אין בו גם כן המדה טובה זו שיש בך, אלא אדרבא: "הוכח תוכיח את עמיתך", ר"ל תוכיח את עצמך במדה טובה שיש בחבירך, לומר: למה אין בך גם כן המדה טובה שיש לחבירך, עכ"ל הקדושים". אמרי יוסף

שהלכו לשם אמר: "וכמעשה ארץ כנען" הגם "אשר אני מביא אתכם שמה", אפילו הכי "לא תעשו", רק: "את משפטי תעשו" וגו'.

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם (שם, ג). חז"ל דרשו (ע"י רמב"ם): סמך שבת למורא אב ואם לומר "אני" שיהיה על מורא אב ואם, אם יאמר לך חלל שבת, לא תשמע לו. "נשאלתי, הלא דרשו אומרו אחר כך 'אני ה' – לנתנת טעם; אני ה' ואתה ואבך חייבים בכבודי. אם כן מטעם זה הוא בכל המצוות שלא ישמע לאביו לעבור על שום מצוה, וכן פסקו באמת בכל התורה, ואפילו איסור קל דרבנן לא ישמע אליו, אם כן לפי"ז קשה למה פרטה התורה שבת דייקא – שהוא מן החמורות כריתות ומיתות בית דין.

ונראה לפרש על דרך הפשט, דהנה המור (יד סטורס) פסק דאם אביו רשע, פטור מליכוד, וכן כתב רמב"ם (ענין ק"ב), ואין כן דעת הרמב"ם. והנה קשה לדעת המור והרמב"ם, איך למה איצטריך קרא אם אביו אומר לו חלל שבת אל ישמע לו, הרי בלא זה כיון דמצוהו לחלל שבת, רשע הוא, ופטור הבן ממוראו וכיבודו. ותירץ הרב הגדול המפורסם חיד"א וזה"ה (דבש לפי א, לט) דאיצטריך הוכיח דהבן קיבל עליו תוספת שבת מבעוד היום גדול והוא עדיין לא קיבל, ומצוהו לעשות מלאכה, נמצא שאין האב רשע בזה, אף על פי כן לא ישמע לו, עכ"ל. ולפי זה יומתק הדבר מה שפרטה התורה שבת דייקא, ולפי"ז יש מזה קצת ראייה לשיטת המור והרמב"ם, דאילו לשיטת הרמב"ם הקשיש במקומו עומדת; למה פרטה התורה שבת דוקא". בני יששכר (מאמרי שבת, מאמר ב, ח)

לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך (שם, טו). פתח בלשון רבים – "לא תעשו", וסיים בלשון יחיד – "לא תשא, ולא תהדר, בצדק תשפט". נראה לפרש ד"לא תעשו" עול במשפט" מוסב על בעלי הדין, היינו, הכותב אומר שלא יעשו בעלי הדין עול במשפט, לבוא במרמה ובטענות כוזבות, ובכך לגרום לדיין שייצא שלא בצדק דינם. ואם "לא תעשו עול במשפט", אזי יקיים הדיין "בצדק תשפט עמיתך". מלא העומר

יתרון דעת

האם קרב העומר במדבר?

נמצא אתה אומר, כיון שעברו ישראל את הירדן נתחייבו בחלה ובערלה ובחוש. הגיע ט"ז בניסן נתחייב בעומר ובקרב עמו (הכבשים דלא קרב במדבר. מנחת כבודים). שהו חמשים יום, נתחייבו שתי הלחם ובקרב עמם. תוספתא מנחות (סוף פ"ו)

דנתיא ר' יוסי בר רבי יהודה אומר, עומר בא מחוצה לארץ, ומה אני מקיים (ויקרא כג, י) "כי תבוא אל הארץ", שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ. מס' מנחות (פר')

שתי הלחם מעבב את הכבשים (שני כבשים דשלמים) ואין הכבשים מעבבין את הלחם, דברי ר"ע. אמר ר"ש בן ננס, לא כי אלא הכבשים מעבבין את הלחם והלחם אינו מעבב הכבשים, שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר מ' שנה קרבו כבשים בלא לחם (לומר, בלא שתי הלחם הבאים עם שני כבשים, שהיו עומר ושתי הלחם אין באין אלא מן הארץ. נ"א, שהרי לא היה לחם לא אלא מן. רש"י). אף כאן יקרב כבשים בלא לחם. אמר ר"ש, הלכה דבריו בן ננס (דכבשים מעבבי לחם), אבל אין הטעם כדבריו (דהוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים ולא היא. רש"י). וכל האמור בחומש הפקודים (כגון חק דכבשים) קרב במדבר, שכן האמור בתורת כהנים (כגון חק ד' כבשים ופר ואילים העולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים) לא קרב במדבר. שם (מה')

קרבו כבשים בלא לחם. פירש בקונטרס, שלא היה לחם אלא מן. וקשה דבפ"ב דימוא (ע"ה) מוכח דתרגי אמות העולם היו מביאין לחם מיני מאכל, ובפרק שתי הלחם (מנחות צ"ה) נמי מוכח שהיה עממה לחם הפנים במדבר, והיו מקריבין מנחת העומר. ואומר ר"ת, דהיינו טעמא, דתנ"כ "כי תבוא אל הארץ" ור"ע לטעמיה ד"כי תבוא" לא דדוקא, אבל ר"ש כרבי ישמעאל סוף פ"ד דקדושין (לא) דביאה לאור ישיבה. תוס' שם (ד"ה קרב). וע"ש בקרן אורה. וע"ע שירת חת"ס ח"א ארז"ל סי' קמג)

דלא חל איסור חדש עד השתא (בשכנסו בני ישראל לארץ), וגם לא קרב העומר במדבר, ד"ביאה" כתב ביה. פ"ה ח"ה"ש (חלה פ"ב מא')

והזכיר בפרשה זו כבש העומר וכבשי עצרת, ביידיע שלא ינהגו אלא בארץ, שחן באים בגלל הלחם, שאמר בו (ויקרא כג, י) "כי תבוא אל הארץ – וקצרתם את קצירה" וגו', אבל הימים עצמם נוהגים מיד.

רמב"ן (פר' אומר כג, ב, תעשר פסוק יא: "ולומר שלא ינהג העומר במדבר ובחוצה לארץ")

... ותדע לך שהרי מתבאר שם בפרק הנוכח (שבת פא) דבין לרבנן בין לרבי יוסי ביום שבת ניתנה תורה, וט"ז בניסן שבו יצאו ישראל ממצרים היה חמישי בשבת וכו', וכשתמנה מ"ז בניסן, שהוא זמן העומר חמשים יום, תמצא שהם כלים בערב שבת שבו נתנה תורה. והשבת ה' יום חמשים ואחד לזמן העומר, אלא שאז לא קרב העומר, לא נתחייבו בו עד שנכנסו לארץ, וגם עדיין לא נצטוו בשביתת המועדות עד לאחר שהוקם המשכן.

ש"ת הרשב"ש (סי' צו, וראה בש"ת בית יצחק ח"ב י"ד סי' קמג שהאריך בזה. וע"ע כלי המדה ויקרא ק"א אות כו) ... ויחושע שהיה הראשון שהכניס ישראל לארץ, היה הראשון שהקריב העומר וכו'... שניקר מצות העומר שיעיל אכילת המצה לבשר השאור שבעיסה, שהוא לקלול הנחש שהכניס תאחז הנחש באכילה, ועל ידי מצות העומר יועיל לעולם, כאמור, שזוהו ואתה את ברייתו תשמור, וכל דור המדבר שאכלו רק מן, לא הוצרכו לעומר כלל, שהשי"ת היה המאכילם תמיד. רק בבואם לארץ הוצרכו לעומר, שיקבע אכילת המצה מפסח לעולם לבשר השאור שבעיסה לעולם. ואף שבשנה שניה זכו שבעת ימים תאכל מצות, אבל שישאר כן לעולם נצרך טלא דעתיקא וכו' ... פרי צדיק (לחל הפסח, אות כא)

על"י הגיון / המשך מעמוד ג

עוד שם בעמ' קלה: הרח"ק מהר"ם מנדבורנא ז"ל לא אכל כלל לחם חמץ עד חג השבועות מטעם שבחן השבועות זמן הלחם הוא, כי אז הביאו את שתי הלחם בזמן בית המקדש קיים שביב"א, ורביה"ק מקרעטשניף התחיל באכילת לחם חמץ אחר הפסח כשאירע לו טעות מצוה, כיון ברית מילה וכדו'. ואם לא אירע לו, לא אכל חמץ שבעת הראשון שאחר הפסח עד שבת קודש, עכ"ל. ובס' יגור הקדוש (מנהגי בית ראשון, מעליף עמ' רמז: "ינהגו נכדי ראשונים לדקדק שישארו דברים מחומצים בבית, כדי שהיה איהם חמץ בעין למכור בשטר מכירה לנכרי קודם פסח". עי"ש טעם לזה. וכן נהגו בדוקדוק, כמבא בספר 'דמשק אלעזר'. ועי"ע בהגש"פ יגור קדוש' עמ' רסא) שבראשון ובדוקדוק מכרו לגוי גם חמץ גמור, ועי"ש שאל הרח"ק רבי אלטריל מדוקדוק ז"ל עי"ע הי"ד נהגו לערוך שאלו במוצאי יו"ט של פסח, ובאותה סעודה היו אוכלים כבר חמץ ושתי יו"ט ממה שמכרו קודם הפסח. ובבית מדרשו של הרח"ק רבי יצחק מסטריטין ז"ל בטארא מכור בערב פסח ככר שלם, ואחר הפסח אכלו החבורים מאותו ככר. וטעם הדבר שמכרו דוקא גם חמץ גמור, כדי להראות שסומכים את עצמם על המכירה, והיא מכירה גמורה וחלוטה, ואינה סתם קנינה. ועי"ע בהגש"פ 'דברי חיים' השלם (עקב חיים אות לו) שבצאנו באבוב לא נמנעו מלמכור חמץ גמור.

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי נתן נטע שפירא מהוראדנא זי"ע – בעל "מבוא שערים"

– המשך –

בנוסף לשלשה ארזים אשר נטע בישראל, שלוש בני הגאונים, מהם הסתעפו הלאה שושלת רבנים וצדיקים ידועים¹, השאיר אחריו רבינו מהר"ש ברכה לדורות עולם את חיבוריו הידועים בהלכה ואגדה **'מבוא שערים'** על 'שערי דורא' ו**יאמרי שפר'** על פירש"י, בהם פתחנו את מאמרנו הקודם.

פריו נתן בעט'':

אולם, מלבד חיבוריו הכבירים, פרי ידיו גלילי זהב, חיבר עוד פירוש נחמד ומספיק על סדר ברכת המזון, שגם כעבור דורות נחשב כאחד הביאורים המכופים ביותר על ברהמ"ז, נוסחיה, טעמיה, דקדוקיה ומנהגיה.

את חיבורו זה, שנדפס לראשונה בלובלין, בשנת של"ה, עשה כדי 'לזכות הרבים... ולתקן להם בית שער... לברך כראוי ברכת המזון' - מאחר ש"לסיבת טרדת הזמן ואורך הגלות, נשתנו נוסחי הברכות, ונשתכחו טעמם... רוב המון העבריים מגששים באפלה כעורים, זה אומר בכה וזה אומר בכה... ואין יוצאין ידי חובת הברכה...". מסיבה זו ערכו בלשון בהיר וסגנון קל המובן אפילו לקטנים, כפי שהדגיש בשער הספר: "כתוב בכתב יוסר באר על הלוחות, למען ירוץ בו קטן הקורא וינהל על מי מנוחות", וזאת על אף שהוא גדוש ובלול בהלכה, אגדה, ברור נוסחאות, דקדוק, רמז וקבלה.

בהיותו בעל אוצר ספרים גדול, זכור, בדק נוסחאות שונות "בכל ספרי ברכת המזון אשכנזית שיש בידניו" - כעדותו, וכן בשאר ספרי קודש, הן הנדפסים והן שעודנו בכת"י, ויחיה מלבן ומברר טעיות אשר היו בראשונים לאין מספר... (הקדמת מהר"ר נפתלי זי"ל, מו"ל מהדו ויניציאה שס"ג. ראה דוגמאות קצרות מפרשורו זה על ברהמ"ז במאסף התנ"כי 'ישרון' ק"ג עמ' תרצ"ד-תש).

זכה רבינו וחיודושו בהלכה ובאגדה מתבדרי בי מדרשי, ומובאים בספרי צדיקי ופוסקי הדורות, שאף העירו עליהם ופלטו וסלטו בהם (כמו הגהותיו של רבינו בעל היתוספות יום טוב) זי"ע על ספר 'יאמרי שפר' (הנפיעו לראשונה בקובץ 'מוריה שנה ה, גליון ו-ז, כסלו תשל"ט). גם בספר הקדוש והנורא 'מגלה עמוקות' שנכתב הגדול "איש אלקים קדוש" - שלא רק את שמו נשא בקרבן, אלא ירש גם כמה מתכונותיו ומדותיו המופלאים, מובאים דברי תורה ששמע בשם זקנו ומספריו, ולמען יהיו שפתותיו דובבות, נביא כאן פנינה אחת מני הרבה, שאף יש לה שייכות לפרשת השבוע, פרי קדושים:

ביאור על ברכת המזון, בברכת 'הטוב והמטיב' מבאר רבינו, שט"ו לשונות הללו תוקנו "בכוונה מיוחדת", ולא על דרך "הזהזמן והמקרה", ומביא שם נפלאות אודות מספר ט"ו שמצאנו בכמה ענינים [כגון, בחמשה חומשי תורה נמצא ט"ו

טעמא במילתא למה נאמר 'ונאמר' בלחש

כחוספה ללקט היקר על תפלת 'עלנו לשבח' שתיקן יהושע בן נון (גל' תקסה, 'יומא דנשמתא') אשר בזה את אשר שמעתי מהר"ח ר' יעקב פרסטר שליט"א ששמע מגיסו הגה"ח רבי אשר סוסבויס **צ"ל** טעמא דמילתא על מנהג שהקפידו רבניה"ק לבית בעלזא שהש"ץ יסיים בקול רם את תפלת 'עלנו לשבח' החל מתיבות **'ויהי ה' למלך על כל הארץ'** וגו' ולא מתיבות **'ונאמר' - ואתה יאמר בלחש**, לפי שבאם יתחיל מ'ונאמר' יאה נראה כמי שמצטט פסוק גרידא, אבל רצו בכוונה תחילה שיאמרו את הפסוק בבחי' תפלה, לכן אומרים 'ונאמר' בלחש, ומתפללים ומבקשים שכבר נזכר 'ויהי ה' למלך על כל הארץ' בבי"א.

ולכן - הטעים רבי אשר - נהוג בהרבה מתפוצות ישראל שהחזן בתפלות ימים נוראים מסלסל בקולו במילות 'ונאמר' ומפסיק קצת, ואח"כ אומר את הפסוק שבא אחריו, וזה גם כן ע"פ מטעם כוונה זו. (א.ה. זכר צדיק לברכה. וזכוריו ומכיריו, ותלמידיו המסורים, המה מעידים כי נאים הדברים למי שאמרו, הוא חגבר אשר נודע כבעל תפילה נדיר בדורו וביראתו, וכל תיבה שהוציא מפיו היתה מוטעמת ומפורשת בנעימות נפלאה הבוקעת וחדרת עד עמקי הנשמה. נלבי"ע בפסח שני תשכ"ו לפ"ק).

דומה לזה הוסיף לאמר בשמו של הגה"ק בעל ה'אמרי אמת' מגור צ"ל לפרש כוונת רש"י בסוף מסכת כתובות (ק"ף קע"ב) בהא דמובא בגמרא "שנאמר, כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחנוני", ובפירש"י מוכפל הפסוק, בלא כל תוספת, ולכאורה צ"ב מה בא רש"י לחדש, אלא שרש"י זי"ל השמיט תיבת "שנאמר" בכדי שתהיה תפלה ותתקיים בנו במחרה בימינו, אמן.

אהרן אסטרייכער, ברוקלין נ.י.

"וספרתם לכם" – כל אחד במקומו

בעילי אורח' (גל' תקסה) הכריע הגרש"ק גראס שליט"א בדין הנוסע מאר"י לארצה"ב ושכן לספור ספח"ע לילה, וכשהגיע לארצה"ב כבר עבר מעת לעת אבל עדיין הוא יום, שיכול עדיין לספור, וטעמא משום דאזלינן בתר מקומו וכי. והביא סימוכין לזה מושי"ע 'חבצלת השרון', שכתב דמעשים בכל יום דאין מבררין בזה אולי בא ממקום שעדיין לילה וכי. אבקש להעיר, כי יותר מזה חידש חז"ל **'אדמו"ר הגה"ק מליובאוויטש צ"ל**, דדין ספירת העומר שאין משאר דינים שבתורה, כתיבת ביה "וספרתם לכם", הרי דדין ספירה שייך לכל אדם ולעם בפני עצמו. ולפי דבריו, אין נפק"מ כלל לא מהיכן יצא אמש ולא היכן הוא נמצא עכשיו, אלא אזלינן בתר יומא דידיה.

עול... ומי יודע המחבר אם [לא] נער כתבו ורצו לתלותו באילן גדול, הגאון א"א זי"ל. חלילה לפה קדוש להוציא מפיו דברים אשר אין בהם ממש, כי הכל תורה ונבונה ומוזיק מותכ... וכאשר הגיעו הספרים ההם בגלילות אלו הוכרו בהסכמת כל רבני וראשי המדינות שלא ימכרו, ויהי בבל יראה ובבל ימצא בכל ארצות אלו, ואשר קנו מהם יוחזרו להם המעות ולא ימצא בביתך עוולה" (הובא ב'פנקס ועד ארבע ארצות' עמ' 488).

גם הגאון רבי יששכר בער איילנבורג צ"ל בספרו 'צידה לדרך' (פר' בהעלותך) הזכיר את מעשה הסילוף, וז"ל: "ז... שאני מכיר האמת עם אותן שאומרים שאין אלו הביאורים יצאו מפה קדוש הרב זי"ל, אלא דברי תלמיד טועה הם, ותלה עצמו באילן גדול, שהרי אתה רואה שהרב הגדול בעל 'יאמרי שפר' גופיה לא זכר ולא פקד כלל זה", ובספרו 'באר שבע' (מס' תמיד דף ל:) הוא מוסיף ש"ראוי לגנוז דבריו כדי שלא יכשל בהם וזלתי" (המ"ר אברהם הכהן מזאמזשטש צ"ל הביא דברי בעל הביאר שבע' בסוף ספרו 'בית אברהם', ברלין תקי"א, בחלק 'מנחה בלולה' עמ' קמב, וכן הרחי"א ב'שם הגדולים', ערך רבינו).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. שושלת הזהב לבית שטרנאביל היא אחת המשפחות המעשירות שמסתעפות מגזע קדוש זה. זוגתו הצדיקת של הרה"ק רבי מנחם נחום בעל המאור עינים' זי"ע היתה נכדת הגאון רבי 'יצחק שפירא צ"ל אב"ד קאזונא ולובלין, בנו בכורו של רבינו מהר"ש.

עוד הננו להוסיף, באשר הזכרנו במאמר הקודם את בנו השני, הוא הג"ר 'יערל שיקר, ר"מ פנינסק: בין תלמידיו הנודעים נמנה רבי יודא ליווא קירוסק צ"ל, מח"ס 'מנהגות וירמייא' (ראה אודותיו במבוא הנדפס לספר 'מנהגות וירמייא' ש"ל ע"י מכון ירושלים תשמ"ז), שמזכיר את רבו כמה פעמים בספרו זה, ונציין אחד מהם, והוא ע"ד מחלוקת הפוסקים אי קטן יכול לקרות ד' פרשיות או לעלות בהן כשהחזן הוא הקורא (ע"י רמ"א סי' רפב ס"ז, וני"כ שם, וז"ל: "פעם אחת בשנת שס"ג לפרי"ט אירע בר מצוה בשבת זכור, וקורא הנער הסדרה, וכשהגיע הנער לפרשת זכור, אז הולך החזן על המגדל וקורא הפרשה של פרשת זכור, כך פסק ש"ב האלוק והגאון האב"ד ר"מ אדונינו מהר"ר יששכר בן האלוק והגאון ר"מ ור"ג פ"ה מהר"ר נתן שפירא זי"ל שהיה לעת הזאת ממונה על הצבא, והטעם מפני שהיא דאורייתא...") (שם עמ' רסג, ג. וי"ה בספר 'מנהגי וירמייא' רבי יחזקאל שמש, ח"א עמ' רנב, ובימקור ח"ס' לעל חזות יאיר, קיצור הלכות סי' תרפ"ה. התואר 'ממונה על הצבא' נראה שמכוון לרב פוסק, שכן הוא כותב בדף קנ"ב, א" כן היו פוסקים והומדים שהיו לעת הזאת, כי לא היה פה שר הממונה על הצבא).

2. לפי צי"ן, כי מה שאירע לרבינו מהר"ש אירע לנוכדו הגה"ק בעל ה'מגלה עמוקות' זי"ע (אודותיו יחידו הדובר בגל' נה). היה זה כמאתיים שנה לאחר הסתלקות ה'מגלה עמוקות, כשמדפיסי סדילקוב הדפיסו, בשנת תקצ"א, את הספר 'ישמח ישראל' על שו"ע (הג"ר ישראל שמואל קאליהאר צ"ל, בן דורו של המג"ע. נפטר בשנת ה' על שמו של ה'מגלה עמוקות' שהיה מפורסם ביותר, כדי לשבח המקור. ראה 'כילית יופי' להגר"ח דעמביצער צ"ל (ת"א דף קד: כד:) ובמאסף 'ישרון' (כד' גמ' תרפ"ה. וראה שם שמדור המפנין של הרב אליעזר הכהן 'ציצאנא שליט"א, אודות הגה"ק בעל ה'מגלה עמוקות' זי"ע ואבותיו הקדושים).

נערך ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס ברוקלין נ.י.

עלי הגיוון

והוא זי"ל האריך שם בנפיק"מ לענין העובר קו התאריך, דסופר כפי המספר שלו אפי"פ דכל הציבור סופר ספירה אחרת, אבל לענין חג השבועות צריך לחוג כפי המקום שנמצא בו, ועיי"ש פרטי הדין בזה והוא ב'ליקוטי שיחות' חלק ג עמ' 998 ואילך (ונדפס שוב ביזר אריכות בישרי הלכה ומנהג אורח"ב עמ' קמח ואילך). הרי לנו סיוע גדול לפסק כת"ר, אף דלאו מטעמיה.

אלמלך אלעזר פרנקל, בני ברק

פסוקי דזמרה – מזמרים את המבשולות

בענין מעלת פסוקי דזמרה (גל' תקסו, 'עילי אורח'), איתא ב'מנורת המאור' (נר ג' כלא ג ח"א סופ"ה): "מצאתי כתוב, כי לכן נקרא הזמירות והשירים **מזמורים** משלשן 'לא תזמור' (ויקרא כה, ד), ולפי זה **זמירות**, רצ"ל, זמירות, שכשם שהמזמור בגנים יקוץ כל הזמירות ויניח מה שראוי לרטב [ולצמח], כך הזמירות שאנו אומרים קודם התפלה יסורו ויקוצו כל המכשולות והעונות שיש לנו לפני השי"ת, וכשתבא תפלתו שתהי' נשמעת ורצויה לפני השם".

נפתלי צבי הלוי ראטענבערג בן לאאמ"ר הרב מנחם ישראל צ"ל (אב"ד קהל אוחב צדק דיפלעטבוש - היכלין שן)

עוד בענין המנהג שלא לאכול לחם בגליון הקודש (גל' תקסו)

יחזקאל' (אורח' עילי אורח'), איתא ב'מנורת המאור' (נר ג' כלא ג ח"א סופ"ה): "בס' 'מעשה יחזקאל' להגאון מלינוב (אות ג') כתוב בזה"ל: בראשית רבה פרק ל"ה יש פלוגתא, חד אמר מפני שהוסיף נח פרישות גם אחר שיצא מן התיבה, על כן נתבזה וצירף השי"ת גם את בניו דברו עמו, וחד אמר דאדרבה, על ידי הפרישות וכו' גם בניו לזה, עיי"ש. הנה כענין זה יש מנהגים שונים, דאצל **רבנו הקדושים המנהג ליהרר משמש שימצא דשימצא וחימצא וברא חימצא גם אחר הפסח, שמא לא נמכר כהוגן, ונמשך והולך עד סמוך לחג העצרת שנקרב שתי הלחם חמץ, ומהם מקילים תיכף להבדיל על חמץ, להראות דעד כאן אסרה תורה. והנה רואה שזה פלוגתא הקמאי דקמאי עי"ה. עכ"ל.**

ובס' 'רזא דעובדא' (מנהגי הסב"ק מקרעטשניף זי"ע) עמ' קכא איתא: החמיר שלא למכור לאינו יהודי שום דבר חמץ ממש, ורק לבערו קודם הפסח, וכמו כן לא בא לפיו אחר פסח שום מאכל וחמץ שנמכר לאי"י על פסח.

המשך בעמוד ב

עלי הדף

ענין שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת הדינה

ספירת הימים והשבועות – מצוה אחת או שתיים?

מצות ספירת העומר נכתבה פעמיים בתורה: "בפר' אמור (כז, טו-טז): "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה. עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום..." ובמשנה תורה, בפר' ראה (טו, טז): "שבעה שבועות תספר לך מחלל חרמש יומא תחל לספר שבעה שבועות", ולפי זה קבע אביי (בבבלין דף ז ע"ב): "מצוה למימני ביום דכתיב 'תספרו חמשים יום', ומצוה למימני שבועי שבועות תספר לך" (ע"ע ר"ה ה. מנחות טו).

וכתב הרמב"ם (ספד"מ מ"ע קסא, והביא החינך): "ודע כי כמו שנתחייב ב"ד למנות שנות יובל שנה שנה וששטה... כן חייב כל אחד ואחד ממנו למנות ימות העומר יום יום ושבוע שבוע, ששמה אמר 'תספרו חמשים יום', ואמר 'שבעה שבועות תספר לך', וכמו שמנין השנים והשמיים מצוה אחת... כן ספירת העומר מצוה אחת... ואל יטען אמרם 'מצוה למימני יומא, ומצוה למימני שבועי' – ותחשוב שהם שתי מצוות, כי כל חלק החלק מחלקי איזה מצוה שיתן לה חלקים – מצוה לעשות החלק ההוא ממנה, ואמנם היו שתי מצוות אילו אמרו 'מנין הימים מצוה ומנין השבועות מצוה'... והראיה הברורה על זה, היותנו מונים השבועות ג"כ בכל לילה, באמרנו שהם כך וכך שבועות וכך וכך ימים, ואילו היו השבועות מצוה בפ"ע – לא היינו מסדרין מנינם כי אם כלילי השבועות לבד, והיונו אומרים שתי ברכות אשר קדשנו במצותיו וצונו 'על ספירת ימי העומר' ו'על ספירת שבועי העומר', ואין דובר בן, אבל המצוה היא ספירת העומר ימי ושבועותיו."

לעומת זה, בפירוש התפלות והברכות לר' יהודה ב"ר יקר – רבו של הרמב"ם, וכן ברבינו ירוחם (נתיב חמישי ח"ד, הובא בא"ח איתא בזה"ל: "למה אין מברכין שתי ברכות, אחת לימים ואחת לשבועות, שהרי הם שתי מצוות, והרי הן כתפילין של יד ושל ראש, דאיכא מ"ד דמברך שתי ברכות אפילו לא שח... לפי דכתיב 'שבעה שבועות תספר לך מחלל חרמש בקמה', וכתיב נמי 'מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה', נמצא שלא נכתבה ספירת שבועות כי אם גבי עומר, אבל ספירת ימים לא כתיבא גבי עומר, נמצא דספירת ימים מה'ת אפילו בזמן הזה, וספירת שבועות בזמן דאיכא עומר, והיו מברכין על זה ועל זה בזמן שבחמ"ק קיים, והיונו דכתיב 'עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום', דהו"ל למיכתב 'עד מחרת', אלא ר"ל, ממחרת תספור ועד מחרת – לומר שלא תלה מיום הביאכם אלא ממחרת (כלומר, חובט ספירת הימים תלוי' במחרת הפסח עד מחרת השבת השביעית, ואינה תלוי' בהבאת העומר), ובזה"ל סופרים אנו לשבועות – זכר למקדש, ובדבר שהוא זכר למקדש לבד אין מברכין עליו, מידי דהוי אכריכה דליל הפסח וערבה דשביעי של סוכות" (בענין שאין מברכין על דבר שהוא זכר למקדש, ראה ערוך ע' זכר, ח"י סי' תעה סק"ב; ביאור הר"פ על ספד"מ לר"ג ח"א עשה נא).

במאמר מדבריהם, שספירת ימים ושבועות הן ב' מצוות, דרוגות תפילין של יד ושל ראש, שמן הראוי לברך על כל מצוה בנפרד. זאת ועוד, הרי יש להן ג"כ דינים נפרדים, כי מצות ספירת שבועות תלוי' בהבאת העומר, ולכן חובתה מה'ת אינו כי אם בזמן שבחמ"ק שני ואילו מצות ספירת הימים אינה תלוי' בהבאת העומר, וחובת ספירתה היא ממחרת הפסח עד מחרת שבת השביעית, וגם בזה"ל חובתה מה'ת – מאחר שאינה תלוי' בהבאת העומר.

שיטה כזו – שחייב ספירת ימים הוא מה'ת גם בזה"ל וספירת שבועות היא מדרבנן – מובאת גם במאירי (סוף מס' פסחים), וכן ב"הרמ"ב באגרותיו (אגרת הד'), אכן, בדבריהם אין הכרח שהן מצוות נפרדות, ואפשר שביאור אחד הן, אלא, שיש במצות ספירה שני חלקים, מנין הימים ומנין השבועות, וחלק אחד שייך בכל זמן, וחלק אחד לא שייך כי אם בזמן הבית. וז"ל הרמ"ה: "ואין להרהר אחר טעם המקרא, ולומר מאי שנא שבועי דלא חייב רחמנא אלא בזמן שבחמ"ק קיים, ומ'ש יומי דחייב רחמנא אפילו בזמן שאין בהמ"ק קיים, דא"כ גבי לולב נמי תיקשך לך, מ'ש יום א' דחייב רחמנא אפילו בגבולין, ומ'ש שאר יומי דלא חייב רחמנא אלא במקדש, אלא גזירת המלך היא, ה"ג גזירת המלך היא, ממנה שדרמדהו למצות לולב – שיש בה פרטים שונים – בגבולין במקדש, ונראה, שבמצות ספד"ה, שני חלקיו – ספירת הימים והשבועות – הם ממצוה אחת, ולמרות כל ישי בניניהם כללים שונים, הם הלא גם במצות לולב – השינויים שצוינו בה – הם פרטים שדרמדהו למצות אחת (ראה אור שמח פ"ה מהל' תמיד, וז"ע ע"ע מנחות טו).

הנה, לדעת הרבינו ירוחם ברור שיוצאים יד"ח כל מצוה בנפרד, ואם חיסר האדם ולא קיים מצוה אחת הרי יש בידו המצוה השנייה, וכשיחסר מצוה אחת, כגון שמנה ימים ולא שבועות, קיים מצוה אחת ועליו לעשות השנייה, ואם לא עשה השנייה אינה מעכבת על הראשונה, כי הלא הם שני מצוות ואינן תלויות זו בזו כלל, אכן, לדעת הרמב"ם יש לדון, כשיחסר חלק מהמצוה, כגון שמנה ימים ולא שבועות, אם החסרון מעכב את חלק המצוה שכבר קיים.

יתכן, ששאלה זו תלוי' במה שנחלקו הפוסקים, במנה ימים ולא שבועות (בסוף השבוע, שלכ"ע חייבים למנות בו השבועות, ע"י טו"ע סי' תפט), האם יצא יד"ח: דעת המג"א (סק"ד וע"י כנה"ג בביתא שטיח), ודעת הפרי"ח והא"ח (סק"ד) שלא יצא יד"ח, ויש להביא מ"ש כ' בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סי' צג): "ל"ל דבר חדש, דמא"כ מצוה למנות גם השבועות וגם הימים, ודומה מצוה זו למצות ציצית, שצריך לעשות ציצית על בגדיו מחוץ לבן ומחוץ תכלת... ובכ"ז אין לו תכלת מקיים מצוה בלבן ומברך עליה, שמקיים מצוה ציצית אבל לא מצות תכלת, ה"ה אם מנה ימים מקיים מצות ספירה מה'ת ומברך עליה אלא שחיסר מנין השבועות" (ראה עוד שו"ת בית הלוי ח"א סי' לט; ובספר ספד"ה פ"ג בסוף הע' נב).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות ולקט ענינים במעלת אמירת פסוקי דזמרה (ב)

א. קודם פסוקי דזמרה אומרים "ברוך שאמר", ולאחריהם אומרים ברכת "שתבח". ונהוג לעמוד כשאומרים "ברוך שאמר", ואח"כ ב'ויברך דוד' ו'שתבח' (שו"ע אורח חיים סי' ט"א וסי' ט"ז).

ברכת "ברוך שאמר" היא שבח גדול ונשגב מאוד, אשר אנשי כנסת הגדולה תקנוהו על פי פתקא דנפל מן שמיא, ומצאוהו כתוב בו, ויש בו פ"ז תיבות, וסימנך "ראשו כתם פז" (שחי"ה, טא), וצריך לאומרו בנינו ובנעימה, "כי היא שיר נאה ונחמד למעלה" (טור אורח חיים סי' טא, ט"ז שם סק"א בשם התולעת יעקב. ראה עוד ליקוט נפלא אודות שבו וגדל ברכה זו בסידור עבודת השם וינעם לך).

ב. הפסק לעניית אמן באמצע ברכת "ברוך שאמר": עד "ברוך אתה ה' הראשון, מותר לענות על הכל, דתחלת הברכה שבחא בעלמא הוא. אולם אחר שהתחיל "ברוך אתה ה'" (הראשון) אסור לענות אמן על ברכת "ברוך שאמר" או של "ושתבח", כיון שלא הוזכרו ברכות אלו בגמרא, אבל שאר אמנים מותר לענות. אך אם הוא עומד אחר תיבות "ברוך אתה ה'" השני, קודם שסיים "מלך מהולל בתשבחות", אסור לענות כלום, שלא יקלקל הברכה (מ"ב סי' טא סק"א).

ג. אחר שסיים "ברוך שאמר", אפילו אם עדיין לא התחיל פסוקי דזמרה, מותר לענות על כל אמנים, אפילו על ברכת שאלת צרכיו, (ומכלב על "תתקבלי", "יהא שלמא" וישיעו שלום" לא ינעם אמן, כי אינו אומר מנהג. מ"ב סי' טו סק"א) ופסוקי דזמרה שבח ה', ולפיכך לא הוי הפסק (נ"י פמ"ג א"א סי' טא סק"ג; מ"ב שם סק"ד בשם הב"י). אבל אסור לענות "ברוך הוא וברוך שמו" באמצע פסוקי דזמרה.

ד. כשהוא צריך להפסיק באמצע פסוקי דזמרה, והוא עומד סמוך לפרק, יש לו להזהר ולמנהר לסיים עד הפרק, כי טוב יותר להפסיק בין הפרקים מבאמצע הפרק. אולם אין להפסיק כלל בין ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד", כמו שאין להפסיק בין ה' אלקים ל'ליאמתי', דהיינו, שלא יפסיק בין תיבות ה' לתיבת "מלך", "מלך" או "ימלך", משום שהענין משתנה והוי כמוזכר ה' לבטלה, אבל בין תיבות ה' מלך לתיבות "אשר מלך", וכן, פשיטא שיכול לענות. ואמנם אין להדין בכל מקום שמזכיר את השם, אחר להפסיק בין תיבות ה' לתיבה שלפניה או לתיבה שלאחריה, היכא שמשנתה הענין, דהוי כמוציא שם שמים לבטלה (א"ר סי' טא ס"ה; בחי"ת שם את טו).

ה. "מזמור לתודה" הלא לאומרה בנגינה, שכל השירות עתידות ליבטל, חוץ מ"מזמור לתודה" (שו"ע אורח חיים סי' ט"א). [גרס לא ראונו שנוהגין כן. וע"י בחי"א בכל יח סי'א ובקשו"ע סי' ד ס"ו] שכתבו שיש לאומרה בשמחה, עיי"ש. משמע שהם הבינו הכוונה דמשי"כ בנגינה, היינו, בשמחה. ולפי"ז נראה שנוהגין דאין מזמרים אותו, אבל ע"פ"ש יש לאומרו בשמחה והלחות להשיית על כל הטוב והחסד והחסדים שהשיית עושה עמו תמיד, כדאיתא בטור (סי' טא) בשם רב עומד (א"ר סי' טא ס"ה; בחי"ת שם את טו).

ו. הרבה נוהגים לחבר יחד תיבות "הללויה" שבסוף המזמור עם תיבת "הללויה" שבתחילת המזמור הבא (ע"י הגה' חכמת שלמה להר"ש קלוגר זצ"ל בשו"ע שם). ואם אירע שענה קדיש או אמן בין המזמורים, אחר שני פעמים "הללויה", יש לומר אח"כ שנית פעם אחת "הללויה" השייך למזמור שמתחיל בו. ואם אומר גם אחר כך שני פעמים "הללויה" גם כן נכון, אך עכ"פ אין לפחות מפעם אחת "הללויה", שהוא ריש המזמור, וכן הוא על צד היותר טוב (הגה' א"א שו"ע סי' ד"ה ע"י סק"א).

ז. בשבת מוסיפין עוד מזמורים בפסוקי דזמרה (גם קודם ברוך שאמר), ואם זמנו דחוק ולא יספיק לומר את כל הפסוקי דזמרה, יקדים לומר את המזמורים שאומרים בימות החול, שהם תדירים, ולא את אלו שמוסיפים בשבת. שנקראת "ברכת השיר" (פסחים קיח), שאותה חייב לומר גם אם אין לו זמן. ומוטב שידלג על המזמורים. ואם אין לו שהות כלל, יאמר "ברוך שאמר", יתחלה לדוד", "נשמת" ו'ושתבח' (נ"י מ"ב סי' ט"א סק"ג בשם הח"ח). נעזר ע"י הגר"ש שניא קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

הודעה והבהרה

פינת יקרת זו העניקה זה כמה שנים פרסום עולמי לספרים שנשלחו למערכת (תמורת שני עותקים בלבד). לפי תגובות מו"לים ומהבירים רבים – אשר חזו ב"ה בתוצאות – אין לו אח ודויעה, לפרסום ספרי קודש, בגליונו (אם במדור זה, אם במדור המודעות), שנחשף מידי שבת בשבתו בפני כמאה וחמשים אלף (150,000) קוראים – רובם יודעי ספר – ברחבי תבל. [וביתר מפורשות, כפי שהתבאר ת"ח אחד בעלות: אין כמעט יודע ומבקש ספר, שמדור זה אינו מגיע לעיניו].

כורה המעב הביאנו, כי מעתה יצטרך המפרסם להוסיף על שני העותקים ולשלם עבור פרסום אריר ממדים זה (לע"ע במחיר סימלית), והיה הוא ותמורתו קודש למכון.

וזאת למודעי: פרסום הספר במדור, הוא חד פעמי. תוכן הכיתוב וסגנונו, ודין קדימה בזמן – נתונים לשיקולי המערכת, כפי שהיה עד כה. מאות (1) הספרים שכבר נתקבלו במערכת, אך לא זכינו עדיין להעלותם עלי' ספר, לא יקופחו חלילה וג"כ יתפרסמו במשך הזמן. יתר הפרטים – בכל שלושה וסנין.

בתקווה להבנה
המערכת

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הר"ר פינחס נפתלי הלוי דייטש הי"ו חתן הרה"ח ר' ישראל משה גרינוואלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים ברהימ"ד חדטי' נעלא (מרכז)	הר"ר יהודה בנימין קליין הי"ו חתן הרה"ח ר' שמואל אברהם פריערמאן הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הר"ר חיים עבי ברוך הכהן אולמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' אהרן קליין הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר משה ע"ה שווארטץ נלב"ע י"ד אייר פסח שני תשנ"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' שלום יוסף שווארטץ הי"ו	לעילוי נשמת הגה"ח רבי אשר ישעי' ב"ר נפתלי נוסבוים זצ"ל הרביץ תורה והעמיד תלמידים מופלגים במסירות נפש ממש בגלות סיביר בימי הזעם ואח"כ ביישוב בעלא באנטווערפן ובאר"ב נלב"ע בדמ"א בפסח שני תשכ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרת כלומא ב"ר שלום ראזענבלום ע"ה נלב"ע י"א אייר תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצעה על ידי בני משפחתה הי"ו

מודעה רבה

הרינו השנתי ייעודי בע"ה
ביום רביעי פר' אמור
י"ד אייר פסח שני הבעל"ט
י"ד דהתנא האלוקי
רבי מאיר בעל הנס ז"ע
בשעה 20:30 באולם "בית רחל"

אורח הכבוד

הרה"ג ר' בנימין ב"ר שליט"א
רב דקל ישיב"א אשדודי ב"ב.
הכו"ח בברכה ומחכים להופעתכם
ועד גבאי קודש – אנטווערפן

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת אמור (אבות ד')

ט"ז אייר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גיליון תקס"ח

הדלגה	מוע"ש	ד"ת
22:23	22:10	20:51
21:42	21:30	20:13
21:58	21:50	20:29
21:55	21:35	20:23
21:26	21:08	19:54
22:28	22:14	20:53
22:27	22:07	20:52
22:05	21:47	20:30

תורת של ראשונים

"מועדי ה'" - ולא "מועדיכם" - שנקבעו לעסקי קודש

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וגו' (כג, ב). "אחר שדיבר בענין הקרבנות ומקריביהם, שהמונה בהם השרות השכינה בישראל וכו', דיבר במועדים אשר בשביתתם יכוין לשבות ממעשה הידיו. בקצתם לגמרי - כענין בשבת ויום הכפורים, ולעסוק בכלם בתורה ועסקי קודש, כאמרו (שמות כ, ט-י): "ששת ימים תעבוד וגו' ויום השביעי שבת לה' אלקיך, שתשבות ממלאכתך ויהיה עסקך כולו לה' אלקיך; ובקצתם תהיה השביתה ממלאכת עבודה בלבד, כמו שהוא הענין בשאר המועדים. והכונה בהם, שעם שמחת היום שישמח ישראל בעושיו, יהיה העסק בקצתו בעסקי קודש, כאמרו ז"ל (פסחים פח): "יום טוב, חציו לה' וחציו לכם, ובוה תשרה שכינה על ישראל בלי ספק, כאמרו (תהלים פב, א): "אלקים נצב בעדת אל, אמר אותם מועדים שתקראו אותם 'מקראי קודש', פירוש אסיפות עם לעסקי קודש, כי אסיפת העם תקרא 'מקרא', כמו (ישעיה א, יג): "חדש ושבת קראו מקרא' וכו', 'אלה הם מועדי' - הם אותם המועדים שארצה בם. אמנם כשלא תקראו אותם מקראי קודש, אבל יהיו מקראי חול ועסק בהיו שעה ותענוגות בני האדם בלבד, לא יהיו 'מועדי', אבל יהיו 'מועדיכם' שנהא נפשי" (שם א, יד). ספורנו

למה נכתבה מצות שבת עם המועדים?

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי. ששית ימים תעשה מלאכה ובימים השביעי שבת שבתון וגו' שבת היא לה' וגו' (כג, ב). הקושיא ידועה, למה הזכיר כאן מצות שבת עם המועדים, והלא השבת אינה מועד; ועוד, הלא כבר הוזכר הרבה פעמים על מצות שבת. אלא כך הוא שיעור הכתוב: המועדים שאתם מקדשים אותם וקוראין אותם "מקראי קודש" לדעתכם, "אלה הם מועדי", אבל השבת אינה לדעתכם, שלא אתם תקדשוהו, אלא "שבת היא לה'". תולדות יצחק

אחרון לא הניח לבניו להיכנס לבדם

צו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית זך וגו'. יצחק ארתור אהרן מערב עד בוקר וגו' (כד, יד). כאן נאמר "יערוך אותו אהרן" ובפרשת תצוה (שמות כג, כא) כתוב: "אחרון ובניו", לפי שאחר שמתו נדב ואביהוא בהכנסם להיכל, לא הניח אהרן לבניו להיכנס לבדם, אלא היה נכנס עמם, ומכל מקום היה פורש בשעת הקמרה (כלים פ"א מ"ט). בעל הטורים

המקלל טעון מביכה - בקרבן

הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו וגו' (יד). לכאורה ייפלא, מה נשתנה המקלל שכתבו בו "וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו", מה שלא מצינו כאן אצל כל הייבוי מיתות, אלא כאן. אלא לפי שהיה כמו קרבן לכולם, שגם הם חטאו כמותו, שהרי העדים צריכים לומר ולהעיד: כך שמענו, לפי שכל המעידין על המא אחר, אין צורך שהעדים יהיו לעשות את העבירה עצמה בעת מסירת העדות, אבל בעבירה זאת אין יכולין להרוג את המקלל עד שיהווה העד האחד ויאמר המלות עצמם שאמר המברך. והעד השני יאמר: אף אני מעיד כמותו (עי' סנהדרין יג, ג). וגם השומעים צריכים לקרוע על ששמעו ברכת השם, "נמצא שכולם חטאו, והוא קרבן לכולם, לפיכך סומכין על קרבנם".

ריב"א: בבור שור. וז"ל ב'תולדות יצחק' שם"ס בזה"ל: "לפיכך נאמר: 'וסמכו כל השומעים את ידיהם על ראשו', כלומר: ענינו, מה שהורגו אנו לומר הנדון עצמו שגדפת, ידו על ראשו".

לקח טוב

"לנפש לא יטמא" - במדת העצבות

האדם לתקן את עצם הפנים הנגזר מחטאו, עליו מקודם לשמור את נפשו שמירה מועילה, לבל תפול במכמורות היצר של יאוש ואבדן תקוה. זהו תפקידו הראשון, וכדי להצליח במשימתו זו, אין ברירה אלא להסיט את דאגתו היצירה, ובשארית כוחות הקדושה הנמצאים בקרבו, להתקרב אל ה' בתורה תפילה ומעשים טובים, כאילו לא קרה דבר. וכך ימשיך עד שירגיש - בחסדי ה' המרובים עליו - שנדלקה נפשו שוב באש קודש

חטא ועון ומקרה רעה כי יקרה לו לאדם חלילה, הריוח אסון רוחני בהחלט, ואין לזלזל ברעה היוצאת מכך כל עיקר. אין כל ספק, שכאשר ישוב ותצא ממנו רוח השמחות שהביאתו לידי כך, על העובד לקרוע בגדיו וביותר לקרוע את לבבו על שכך עלתה בגורלו, לבא במרד ובמעל נגד צורו וקונו יתברך שמו, להמרות את פי בורא כל העולמים אשר נפח באפיו נשמות חי, והוא יתברך המקיימהו והמחיהו בכל עת ובכל שעה. חרטתו מוכרחת להביאו לשברון לב ומרירות נוראה שבסופו של דבר יביאו אותו לשוב אל ה' בכל לבו ונפשו, עד אשר יקבל בעל הרחמים את תשובתו לרחמים ולרצון, ורפא לו.

הרי שעצבותו ומרירותו בשעה כזאת הן התפקיד וההיבט הרובין על כתפיו. כי אם לא יתעצב אל לבו, מהיכן תגיעה חרטה אמיתית, וכיצד יתחיל לערוך תשובתו הרמתה. נמצינו כי עצבות, היא העבודה המוטלת עליו, והיא תפארתו במצבו הנוכחי.

אלא ש"אליה וקוין בה". גם אם אמת נכון הדבר שעצבות זו אמורה להציב את רגליו בדרכי התשובה, הרי שאותה עצבות, מעצם טבעה, רעה גדולה היא לכשעצמה. אדם המעוטף בעצבון ושברון לב, הרי ידיו רפות, עיני רוחו נעוצות בקרקע, וכל כולו מיואש באבדן כל תקוה, עד כי לא יוכל להרים ראש. תוצאות אלה, הנולדות ממילא מעצם טבעה של מדת העצבות, מסוכנות הן למצבו הרוחני של האדם בסכנה כל כך נוראה, שמדת הרעה שתבא בעקבותיהן עלולה לעלות פי כמה על רעתו הראשונה במקרה החטא והעון. אם כן, ברור מעל כל ספק, שיצא שכרו בהפסדו. מאחר שכל שכרו היה לתקן את רעתו הראשונה, בעוד שבכך גורם לעצמו הפסדים נוספים העולים עליה פי כמה. מהו, איפוא, עצתו של האדם הרוצה בתשובה?

על כן יעצו לנו רבותינו ולימודנו דעת, שאחר מקרה חטא ועון חלילה, עוד לפני שיגש

אותיות מהכימות

לנפש לא יטמא כו', היות כי כן דרכן של קלם בני אדם, כי יקרה להם מקרה חטא ועון ח"ו, אזי ירכו עלבותם כל הימים. ובאמת זה דרכם ככל למו, ודולאי שלרץ חרטה במריכות גדול על חטא ועון, אך זה בשעה וקלם מיום, ואחר זה יבטח בדם ה' וישקן באלקו כי ירכה לסלות, ויחנק העלבות, כי אזו טומאה רבה, וגורם סילוק חסינה והסלחה כיוצא...

וזהו: "לנפש לא יטמא" - בטומאת העלבות, "נעמיו" - בעת שאור ככבית הקדושה ועמיו ואזלא, כמ"ס בדרך הקדוס (ע"פ). אך ככה יתנא: "כי אם לא תארו" - השארת הקדושה שגאלר בו "הקדוש אליו" - יראה להתקרב לה'.

... ועל דרך זה שמענו בשם אורי ישראל וקדוש רבי המגיד מוה"ר ז"ל (המגיד מולאטשטוב י"ט) בלמס "ובכל נפשך" - אפילו טעל את נפשך, ולמשכיל יונסס.

נוסס מגיד

והצליחה להתעלות ולהינצל מרשתות מות. ומאז, יוכל לגשת אל עריכת תשובתו בעצבון והתמרמרות במדה מדודה הנזקקת לו למען ישוב אל ה'.

ועל כן אמרו חכמינו ז"ל: "אפילו הוא נוטל את נפשך", שאף בשעה כזו שמרגיש האדם העדר כליל מרוח הקדושה, ואומר לנפשו נואש חלילה, אסור לו להיותם למצב נואש זה, אלא להמשיך בעבודת "ואהבת את ה' אלקיך" ללא שינוי כלל ועיקר. ולא יטמא את נפשו, בעוד שהיא כבויה. ורק בשעות ראויות לכך ינקוט בעצבות במדה ובמשקל, כפי הראוי לו. ובזו הדרך ישכון בקרבו אור.

אמרות טהורות

"להזהיר גדולים על הקטנים" –

אזהרה לצדיקי דורו להעלות את הקטנים עמיהם

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם וגו' (כא, א.) פירש"י: "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים".

"יש לרמוז בזה, על פי מה שכתבנו בפירוש המשנה (ובזה פ"ט מה): 'הצמר שבראשי כבשים וכו' והקרינים והמלפים בזמן שהם מחוברים – יעלו וכו', פירשו – לא יעלו, עפ"י הידוע גודל מעלת הצדיקים ודיבוק הכמים שבדור אשר מפיחים אנו חיים, וכל הדבוק בהם לא יזנה לעולם להיות לו עליה להיכלל בתוך הצדיקים בעבודתם, כמ"ש (תהלים קטז, יג): 'כִּיבֶר יְרֵאִי ה' – הקטנים עם הגדולים, פירוש, אם הקטנים הם מחוברים עם הגדולים גם הם בכלל הברכה..."

וזה פירוש המשנה: 'הצמר שבראשי כבשים' וכו' – כל זמן שהם מחוברים – יעלו, אפילו הם דבר נמוך וריחוק רע, עם כל זה אם הם מחוברים יעלו גם כן לריח ניהוה, פירשו – לא יעלו, לרמוז אם הם פורשים מן הצדיק ח"ו, לא יעלו, אין לו עוד עליה כלל. ודבר זה גלה לנו הבעש"ט ז"ל בדורו, ונאמר כן בכל דור ודור ודורשיו עד ביאת הגואל, כל הדבוק בהם יש להם עליה לכל הנשמות לא יחד מהם נדה.

וזהו שאמר: 'אמור אל הכהנים' וגו' ופירש"י 'להזהיר גדולים על הקטנים' – לזרז הצדיקים שבדור להעלות את הקטנים עמיהם בעבודתם, כמו שאמר יוסף לאדוניו (בראשית מג, ג): 'לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם', פירוש, לפי דעתכם שאני שפל בעיניכם, כמו שעלה ברוחם לדון אותו להריגה ח"ו, לזאת אמר להם לבל יזנו אותו ולהעלות גם אותו עמיהם. כמ"ש 'להזהיר גדולים על הקטנים', והבין. תפארת שלמה

"לנפש לא יטמא" – לברוח מן הכבוד

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו (כא, א.) בדרך רמז: כא

הכתוב להזהיר את הרב הדורש ברכים לכל יתגאה ואל יהנה מן הכבוד שרוחשים אליו שומעי לקח, וכמו שפירש הרמב"ם הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ז"ל מאמר המשנה (אבות ב, יז): 'היו כבוד חברך חביב עליך כשלך' – שהכבוד שנותן לך חברך יהא דומה בעיניך כשלך, כאילו אתה בעצמך עשית לך הכבוד הזה, שאז אינו נחשב לכבוד כלל. וכך יתבאר הכתוב: 'אמור אל הכהנים בני אהרן' – תלמידי חכמים המכהנים ברכנות, שאף בשעה: 'ואמרת אליהם' – שהגד דורש ברכים, 'לנפש לא יטמא בעמיו' – לא יטמא את נפשו על ידי ההנאה מהכבוד שהולקים לו עמיו, 'כי אם לשארו הקרוב אליו' – רק ידמה בנפשו שהוא בעצמו, שהוא קרוב אצל עצמו, עשה לו את כל הכבוד ההוא.

"לרצונכם תזבחו" – לזכות הרצון והתאוות

וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו (כב, כט.) איתא בגמרא (מנחות מג, ב) 'כל הוזהב את יצרו וכו' מעלה עליו הכתוב כאילו כיבדו להקב"ה בשני עולמים' וכו'. והנה, מבואר שבאצל המצות 'אשר היצר כרוך אהריו בתאוות, צריך האדם לבטל כח התאוה עד שלא יהיה לו רצון לזה, וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (בשמונה פרקים פ"ו) דמצות שמעיות שאינם לפי השכל צריך האדם לומר: 'אפשי בבשר חויר ומה אעשה אבי שבשמים גור עלי' (תרי"ק קדוש ב, כו). אבל במצות שכליות, כמו להזהר מנגילה וניאוף צריך צריך האדם לשבור תאוותיו שלא יהיה לו רצון כלל לדבר תאוה, כי באמת השכל מחייב מצוה זו להרחיק מנגול וניאוף, רק היצר בתאוותיו מכניס בו רוח שטות, כמאמר חז"ל (פסח ג.) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', וצריך לשבור התאוות עד כדי שיהא בשכלו מואם בהתאוות. וזהו שאמר הכתוב: 'וכי תזבחו זבח תודה לה'', היינו שתמנעו מן העבירות ותזבחו את היצר – לה' – בשביל מצות. ולא רק זה, היינו מצד מצות ה' בלבד, אלא: 'לרצונכם תזבחו', שתהא העבירה מאוסה אצלכם מרצונכם, מלכד המצוה, שמרצונכם תמאסו בהתאוות. דברי חיים

אמירה נעימה

איש איש וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נרבותם אשר יקריבו לה' לעולה. לרצונכם תמים זכר וגו' (כב, יד-טז). פתח ביהודי – 'אשר יקריב קרבנו', וסיים ברכים – 'לכל נדריהם' וגו', בתמידי, ולאחריה היה לו לומר: 'לכל נדריו'.

ונראה, כי ודאי כשאדם מנדב קרבן לה' בשביל עצמו, מנדב הוא את הטוב ואת חיפה משופרא דשופרא, שיהא קרבנו נאה ומהודר, אמנם נמצא לפעמים שאדם פורע חוב בעד חבירו שנדר, ויירד מנכסיו ואין לו כמה לשלם, וכאופן זה יהושב האדם שאינו צריך להדר כל כך בקרבן חבירו, ודי בזה שהוא פורע בעדו את קרבן לבל יעבור על נדרו, ויתכן שלא יקפיד אם יפרע בעדו מבעלי מומין אלו. על כך אמר הכתוב: 'איש איש – כי יקריב קרבנו לכל נדריהם', רוצה לומר, אף כי יקריב קרבנו בעד נדרים ונדבות של אחרים, אזי גם כן: 'לרצונכם תמים זכר' יהיה ולא בעלי מומין.

עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקריבתם מנחה חדשה לה' (כג, טז.) וברש"י ז"ל: 'ולא עד בכלל, והן ארבעים ותשעה יום'. ובגמרא (מנחות סה) אמרו: 'כתוב אחד אומר: 'תספרו חמשים יום', וכתוב אחד אומר: 'שבע שבתות תמימות תהייתה', הא כיצד, כאן ביו"ש שחל להיות בשבת, כאן ביו"ט שחל להיות באמצע שבת'.

ביאור והדברים י"ל, כי בכל שבתות ימים טובים צריך להוסיף מחול על הקדש, בין במעשה – להימנע ממלאכה זמן מה קודם בין השמשות, ובין במחשבה – לקבל עליו קדושת היום מרם בואו, אולם בהג השבועות, מאחר שימי הספירה צריכים להיות 'תמימות', אין לקבל במחשבה את קדושת היום עד הלילה, כדי שישלמו 'שבע שבתות תמימות', וכמבואר במגן אברהם (סי' תצד) שמטעם זה אין מקדשין על הכוס בליל שבועות עד צאת כוכבים, וכאופן זה ימי הספירה הם תשע וארבעים יום מכוונות.

יתרון דעת

האם ספרו ספירת העומר במדבר?

אמר ז"ל (שבת פז) פסח שיצאו ישראל ממצרים – חמשים בשבת היה, ושבעות – שבת היה, שכן אמרין פרק ר"ע (שם) דכ"ע סברי דבשבת ניתנה התורה, ועתה בזמן הזה חל שבועות ביום ב' דפסח, וסימן אתב"ש ומאי שנא, וי"ל דאמרין חתם פרק ר"ע – אייר דההיא שתא מליה, ונראה שחמשים ואחד יום היה מופסח לעצרת, שעדיין לא נצטוו על ספירת העומר, והפסוק מדבר מן השנים הבאות, שלעולם אייר חסר.

הדר קונים – פי' הרא"ש עה"ת (פר' בא. וע"ע 'חזקוני' פר' יתר) – שלא נצטוו על ספירת העומר עד לאחר ביאתם לארץ. ע"ש. וע"ע קין אהרן מנחות סו.)

ובהגדה גם כן אמרו: בשעה שאמר להם משה תעבדו את האלקים על החר הזה, אמרו לו ישראל: משה רבינו, אימתי עבדתי זך. אמר להם: לסוף חמשים יום. והיו מונין כל אחד ואחד לעצמו, מוכאן קבעו חכמים לספירת העומר, כלומר, בזמן הזה שאין אנו מביאין קרבן ולא עומר אלא מחשבין ג' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן, וזה ודאי דרך מדרש הוא, דעיקרא דמילתא זכר למקדש כדאמר אממר וכו'.

משרשי המצוה (ספירת העומר) על צד הפשט, לפי שכל עיקר של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב (יחזק' לג, כה): 'אם לא ברייתו יומם ולילה' וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים, כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר השם למשה (שמות ג, יא): 'זהו כל האות כי אנכי שלחתיו בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על החר הזה', ופירוש הפסוק: כלומר, הוציאך אותם ממצרים יהיה להם שיהיו תעבדו את האלקים על החר הזה, כלומר שתקבלו החרה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים, והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם. יותר מן החירות מעבודת, ולכן יעשה השם למשה את צאתם מעבודת לקבלת התורה, כי הטהל עושי את לעולם אל העיקר.

ומפני כך, כי היא כל עיקר של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה. נצטוו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום תניבת התורה, להראות בנפשיהם החפץ הגדול אל היום הנכבד הנספך ללבנו, כעבר וישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנספך אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל הפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו צריכין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להוכיח בתחלת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת.

וספרתם לכם וגו'. ואומר "לכם" לצד שיצו ה' לספור שבע שבתות, ואמר ז"ל (הוד"ק ח"ג יז, עז) כי לצד שפור בטומאת מצרים ורצה ה' להודווג לאומה זו וכו', צוה שיספרו ז' שבועות ואז יהיו מוכשרים להגניסותם כלה לחופה וכו'. והוא מאמר הכתוב כאן – "וספרתם לכם" – פירוש, סיבת ספירה זו היא לסיבתכם לטהרתכם, שזולת זה תיכף היה ה' נותן להם התורה.

ולדרך זה ידויק על נכון טעם "ממחרת השבת" ולא מיום השבת עצמו, כי כן משפט הספירה שיהיו לו הימים שלמים, ולצד שיום ט"ו בניסן שהוא יום השבת האמור כאן, מקצת היום היו עדיין בארץ מצרים, לזה יצו ה' לספור ממחרת. והגם כי זה היה בפסח מצרים, כמשפט הזה יעשה באותו פרק עצמו מדי שנה בשנה, כי כמו כן יעשה בסוד ה' כידוע ליודעי חן וכו'.

"ממחרת השבת" וגו' – פירוש מעכשיו קודם שתבטאו לארץ ממחרת השבת, וכנגד אחר ביאתם לארץ אמר – "מיום הביאתם" וגו', ולזה הקדים ממחרת השבת לדיוחה מצוה שישנה אז, משא"כ "מיום הביאתם" שהוא אחר ביאה לארץ.

צריך ביאור איך ספרו ספירת עומר במדבר, הלא לא יכלו לומר 'היום כך וכך לעומר', שהרי לא הקריבו העומר. ולדעתנו נראה, שבאמת ספרו, שכן משמע בזה"ק (ח"ג עז) שהמצוה היתה מתחלת תיכף בעת צאתם ממצרים, ונראה שספרו יציאת מצרים, והוא שאמר משה: 'היום אתם יוצאים' (שמות יז, ג) שכל מי שיש בו קדושה יהיה צריך לנהוג בו כבוד כמו לכתים וללויים, ובעת ההיא היו הקריבים מקודשים, ואמר להם פרשה זו, שפרשה זו נאמרה מיד ביום שיצאו, ואילו היו סופרים כך מיום ההוא והלאה ולא נפלו ממדידתן, לא הוצרכו כלל להקריב העומר.

ובזה יובן מה שאמר משה ליהושע (שם ט, ט): 'צא הלחם בעמלק מחר', וצריך להבין למה לא אמר להם מיד, הלא למלחמה צריך ויזרו שלא תגבר יד האויב. והענין הוא דמן הדין מחייבין לספור מיד בשקיעת החמה, ודיוקין מקדימין למצוות, וכשראה משה שנתעצלו ולא ספרו מיד, הבין שירדו ממעלתו, ובדאי יבוא עמלק מחר, שיהא לו קצת תלוי ראש, ועל כן צוה ליהושע שיהא מוכן למלחמה.

מנחם ציון (ר"פ שמיני)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שלמה מקשאנב זי"ע

יומא דהילולא ל"ג בעומר (תקפ"ח)

הגה"ק רבי שלמה באכנער אב"ק קשאנב (קראטא) נולד לאביו הגה"ק רבי משה חריף [בהגה"ק רבי שלמה, וחתן הגה"ק מרח"ם מטיקטין זי"ע (ראה אודותיו במדורנו גל' תשנ"ג)] ולאמו הצדיקת מרת פייגא זי"ע, בשנת תק"י"ב לערך, בעיר חאמעלניק.

בוצין מקטפיה ידע, ומעוררו ראו בו הכל כי לגדולות וגאונות נוצר. שקידתו בתורה וחרפותו העצומה היו לשם דבר. כשהגיע לפרקו בנה את ביתו עם הרבנית הצדיקת מרת העסא זי"ע בת הגה"ק רבי שמחה רפאפרט זצ"ל [בן הגה"ק רבי ישראל בהגה"ק רבי שמחה אב"ק הוראדאנו ולובלין, נ"י] להגה"ק בעל התוס' יו"ט, הרבי ר' העשיל מקראקא, מהר"ם מלובלין ולמעלה בקודש, שהחזיק בו סמוך לשולחנו משך כשנתיים ימים.

לאחר מכן נסע ולמד בישיבת הגה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, ומשם עבר להסתופף בצל הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק, בצל כנפיו חסה עד עת הסתלקותו בכ"א אדר שנת תקמ"ז לפ"ק.

שנה לאחר מכן, בשנת תקמ"ח, נתמנה לכהן פאר כרב ואב"ד קשאנב, בה שירת בקודש במשך ארבעים שנה, וממנה הפיץ אור תורתו בכל קצוי הארץ, ועל פיו נשק כל דבר, כשבין השאר תיקן תקנות גדולות לשו"יבם ודאג לסדרי הכשרות.

בד בבד עם כל פעולותיו, הרביץ תורה לתלמידים מופלגים, גדולי תורה, שהגודע בהם הוא תלמידו המובהק הגה"ק רבי דוב בעריש מאושפצין זי"ע בעל 'דברי צדיקים', עליו העיד ש"כל מה שהיה לי, וכל מה שרכשתי אצל רבותי השקעתי בו, והוא קיבל וספג הכל, ומה שהוסיף מעצמו, זהו הריחו שלו. עוד הוסיף אמר: אם חלילה ידונו אותי בבית דין של מעלה לגיהנם, מובטחני שיהיה קטן זה, תלמידי החביב ר' בעריש (השיחה קטן קומה) יוציאני משם ויכניסני לגן עדן" (ראה אודותיו במדורנו גל' קטא).

מקשאנב יצא שמו ותהלתו בכל הארץ כאדיר וצדיק נשגב, קדוש עליון ופועל ישועות הצופה ברוח הקודש, עד כי אף לאחר הסתלקותו הוזכר שמו בסילודין כסגולה להיושע, כהבטחתו הידועה לזרעו אחריו, כאשר בעת צרה רח"ל יזכירו את שמו ושם אמו, 'שלמה בן פייגא', תבא להם הישועה.

נשמתו הטהורה עלתה לגנוי מרומים ביום ל"ג בעומר שנת תקפ"ח לפ"ק, ועל מצבת קדשו אשר בקשאנב נחקק:

יפ"י איש חי רבי פעלים ירא אלקים וצדיק תמים
כשמו כן הוא עד אסופו למעוני שמים
ש'למה שמו ושלימה משנתו בעודו בחיים
לעדתו הורה צדק ואב"ד לקהלתו
מ'פיהו היינו חיים ארבעים שנה מתורתו
הו"ד והדר פעלו יעמוד לנו זכות צדקתו
בין של קדושים ותלמיד קדושי עליונים
מ'באר מים חיים דולה ומשקה תורה לאחרים
ש'ם רבו האחד צדיק וקדוש א-ל מו"ה שמואל שמעלקי
ה'לוי זללה"ה אב"ד דק"ק ניקלשבורג
ורבו השני צדיק וקדוש א-ל בעה"מ ס' נועם אלימלך זללה"ה
ה"ה הרב הגאון המאור הגדול בוצינא קדישא
חסידא ופרישא מופת הדור כקש"ת מוה"ר שלמה
בהרב החריף מוה"ר משה זללה"ה
נאסף לעמו זקן ושבע ימים ל"ג בעומר ה'לולא דרשב"י לפ"ק (תקפ"ח)
תנצב"ה

למרות שהשאר אחריו בני גדולים ומופלגים [בנו רבי משה זצ"ל, חתן רבי אהרן זעליג בהגה"ק בעל הארי' דבי יעלא זי"ע, בנו רבי ישראל יהודא ליב זצ"ל, שעלה לירושלים ומנוחון כבוד בהר הזיתים], לא הוריש להם את כתר ההנהגה, לא תלמידו החביב הרה"ק רבי דוב בעריש מאושפצין זי"ע, אשר שלם המסור זכה לגילוי אלהות ול"ש בהיות בחברת רבו הק' מקשאנב זי"ע.

חידושי תורתו לא נדפסו, ולא נותרו כי אם זעיר פה וזעיר שם. זה המעט נלקט וראה אור הדפוס על ידי הרה"ג ר' נחום מאיר גערמאן שליט"א בקונטרס בשם 'אמרי קודש' שמחבר לטהור, לספר תלמידו 'דברי צדיקים' ולספר 'שלשה עשר צאן' מאת החסיד רבי מנחם מנלי סופר זצ"ל [בנו העלה תולדותיהם של שלשת צדיקי עולם, אשר זכה להסתופף בעולם, רביה"ק מקשאנב, תלמידו הרה"ק מאושפצין ובעל האריה דבי יעלא, וכי"ע], ובהם אמרות טהורות מזוקקות שבעתים ועובדות נפלאות אשר סיפר תלמידו הרה"ק מאושפצין זי"ע.

בישיבתו של הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע:

את התקשרותו אל הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, תלה הרה"ק רבי שלמה מקשאנב בזכות ביתו זו אשתו. היה זה מקץ שנתיים ימים מנשואיו, ושנות המזונות שהבטיחו לו חותנו הגדול תמו, והיה מוכרח לצאת ולדאוג לפרנסתו. או אז גמר בנפשו שלא להשתמש בכתר רבנות, ולקיים בעצמו מאמרו ז"ל (אבות ב' א) "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ", ולשם כך הלך ללמוד את אומנות הצורפות. אולם אשתו הרבנית לא הסכימה שביטל מלימוד התורה, ופיה פתחה בחכמה שישע לניקלשבורג ללמוד בישיבתו של הרבי ר' שמעלקא, אשר זה מזמן קרוב - בשנת תקל"ב - נתמנה לכהן בה כרב ואב"ד, ויסד בה ישיבה גדולה, ואמנם שמע בקולה.

מיד עם בואו ראה הרבי ר' שמעלקא כי ברכה בו, והכיר באברך הצעיר כי צורב ועילוי חריף לפניו, וקירבו והראה לו חיבה יתירה.

דרכו של הרה"ק זי"ע היתה לקצר באמירת דברי תורה, ואף אלו רובם היה בתורת הנסתר, ומשום כך לא ירדו רבני מדינת מעהרין לסוף דעתו ולא עמדו על גאונותו בתורת הגולה, וכשהיה שונתו, והוא לא שנה טעמו, והיה משבי בקצירת האומר, דברים אשר לאזנם היו סתומים ונעלמים. כשהגיע רבי שלמה לישיבתו הרמה, בחר בו לצוק מים על ידיו ולשש לימיו, ופקד עליו להרחיק את דבריו ולהתפלפל עם הרבנים והלמדנים. ואכן עשה את תפקידו באומנה, והתפלפל על קדקדם של אותם למדנים, בהראותו להם שלא ירדו לעומק דברי הרב בפלפולו עמהם.

הוא עצמו הוסיף לספר: "פעם אחת בא רב אחד עם קושא, והיה עיקש גדול והתעקש נגדי, והרכין הרב את ראשו אלי, והתחיל באזני דבר א' ופתח לי פתח, והתחיל לפלפל בדרך זו עד שהלך גם כן בפחי נפש, כמו האחרים" ('שלשה עשר צאן' עמ' ט).

ולעסוק בנסתר וללמוד את הספר הק' יע' חיים' למהר"ח זי"ע, 'יושאלתי אף אני, לימדני רבינו מה אלמד בביתו, השיב לי: לימוד גמרא עם תוס'. ונפל עלי בכיה גדולה, ושאל אותי הרב, מדוע אתה בוכה, וכי קטן בעיניך גמרא עם תוספות. וענית לי: יע' כי רואה אנכי כי רבינו מייאש אותי (כלומר, שעדיין איני ראוי לעסוק בסתרי תורה). אז אמר לי: לימוד לפעמים 'שערי אורח' (ספרו של המקובל האלקי רבי יוסף גיקטיליא זי"ע).

בבית מדרשו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע:

כעבור חצי שנה מאז חזר רבינו לביתו בעיר חמעלניק, בה הוסיף להתעלות במעלות רמות בתורה ובעבודה ולא עבר עליו חצות לילה בשינה, נדד מביתו שוב שנית לקדשו ושם פעמיו לליזענסק, להסתופף בצל קדשו של הרבי ר' אלימלך זי"ע, ושהה שם לאחר חמישים, וכדברי קדשו: "שם מצאתי את שאהבה נפשי". גם שנה חזרתו לביתו, רגיל היה מידי פעם בפעם לנסוע לליזענסק ולשאוב ממעינות התורה והחכמה של בעל ה'נועם אלימלך', שלא חשך ממנו מאומה, וכפי שגילה פעם לתלמידו הגדול הרה"ק רבי בעריש מאושפצין על מדריגה נשגבה אחת מני רבות שתשיג אצל רבו זה, והיא, שכאשר שומע הוא דברי תורה מאיש, אזי מתגלים לפניו כל מעשיו של זה האיש. רבי בעריש עצמו סיפר על כך כי היה עד נאמן לכך שעניו פקוחות וחדוות חדרי בטן (ראה שם עמ' יא-יב).

פעם נקלע לרה"ק היקדושת לוי מבראדיטשוב זי"ע ועבר בדרכו סמוך לליזענסק, ופקד הרבי ר' אלימלך על התלמידים, ובתוכם רבינו שלמה, שיצאו לקראתו, לקבל פניו ולהתברך מפה קדשו, "כי הוא אור גדול". ואמנם זכה אז לראותו ולקבל ברכתו הטהורה.

סיפר תלמידו הגדול רבי בעריש, כי דרך היתה לו לרבו, 'שתלמידיו היו לומדים איהו סוגיא עם כל הראשונים והאחרונים, ואחר כך באו אליו, ואמר להם שיעור בחריפות גדולה. לפעמים עמד על סוגיא אחת יותר שמונה ימים או יותר'. פעם אחת בעיצומו של שיעור כזה, הפסיק לפתע הרבי, 'וצעק פתאום צעקה גדולה ומרה, ואמר שחשך לו בפני עיניו, ונסתתמו לו שער תפילה, מי ידוע מה נעשה כעת עם הבראדיטשווער רב, והלך תיכף לחדר שני, והלכו התלמידים לביתם'.

סיים רבי בעריש: רשמתי לי אז את היום והשעה בה אירע מחזה מופלא זה, ולאחר חקירה ודרישה נתרבר שבאותה שעה נסתלק הרה"ק מבראדיטשוב (בכ"ה תשרי תקע"ו לפ"ק), וראו עינינו בעליל איך 'תשיחא מחבר תורה ותפלה בפעם אחת, כי לולא זה מהיכן הרגיש בשעת חריפות שנסתתמו שער תפילה, וזה פלא גדול, ויותר כי שמעתי ממנו כי מעולם לא היה אצלו בביתו, [ולא ראהו] רק אז כאשר שימש אצל הצדיק הגדול הקדוש מ' אלימלך מליזענסק', כאמור, 'וזהו הפלא ופלא' (שם עמ' ח).

"כל אוכל תתעב נפשים"

אילים מדרג פשעם ומועותיהם יתענו (תהלים קז, יז).
"שמעתי מאבי בשם זקני (הרה"ק מקשאנב), שהפירוש הוא, שהאנשים המתעבים על עונותיהם הם אילים, כי שקר אין לו רגלים, וזה שקר שמתאוו לאכול ואינו אוכל, אבל צריך להיות 'כל אוכל תתעב נפשים' (שם פסוק יח), שלא יתאוו כלל לאכול מחמת מרירת החטא, ע"כ.
מחשבות משה (מובא ביאמרי קדוש' עמ' א)

"תורת אמת היתה בפיא"

הרה"ק בעל 'דברי צדיקים' מאושפצין היה מספר נפלאות ונשבות מרבו הק', ואופן אמירת תורתו. עדות אחת מופלאה, מספר בעל 'שלשה עשר צאן', ששמע מפיו קדשו, פעם כשבא אליו לאושפצין לאחר מעשה פלא שהיה, והרי הדברים כמסירתו:

"... אח"כ שאל נלי - הרה"ק מאושפצין - ששמעתם התורה מה שאמר ב'שלש סעודות, השבת, כי שמעתי שהתחיל המשנה (אבות ב' א), 'שלש אכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים', ודקדק מה זה לשון 'זבחי מתים'. ופירשו רז"ל ידוע. ואמר הוא, כי כמה נשמות צדיקים מגולגלין בדיגים (עי' ישמח משה פ"י וירא ד"ה ואקחה בשם כהני האר"י), לכן מצוה גדולה לאכול בסעודת שבת - דגים, כדי לתקן הנשמות, וגם להאכול נתרבה הקדושה. אבל אם אוכל שלא בכונה, אזי כאשר הוא חותך דג, נעשה כמו שחותך את הניצוץ הק' למגן (בחיים), וזה נקרא 'זבחי מתים', כי הניצוץ הק' אין לו תיקון, ומעלה עליו הכתוב כאילו זובח המת".

אח"כ הוסיף תלמידו הק' ואמר להם בהתפעלות: "כי כאשר התחיל לומר המשנה, ראיתי בחוש כמה וכמה נשמות כמו ניצוצי אש היו יוצאים ממני, וראיתי אותיות של אש בחוש, לא מחמת הדמיון חלילה, רק בחוש בעיני בשר ראיתי, ולא זכיתי עד הנה לראות כזאת, רק בשבת זו".

נסיים בדבור קדשו ומופלא אשר אמר פעם רביה"ק מקשאנב בהזדמנות אחת, אשר תקצר היריעה מלהאריך כאן בפרטיה: כשכבש יהושע את יריחו אמר תפלת 'עליו לשבח' ישר והפוך, ותיכף נפלה חומת יריחו, וכך עשה יהושע במשך שבעה ימים (ראה את המקורות שהבאנו לכך בגל' תרס"ט), מדור 'יתרון דעות'.

ודע, כאשר הצדיק האמר 'עליו לשבח לאדון הכל, הרי הפירוש שעליו מוטלת החובה לשבח את אדון הכל, וכיון שאומר בדרך הפוך: 'הכל אדון לשבח עליו', הרי פירושו שאדון הכל ישבח עליו, "אם הצדיק משבח את השי"ת בזה הבחינה אשר מוכרח השי"ת לשבח את הצדיק, הבחינה הזאת משברת חומות".

זכותו וז' עליו ועל כל ישראל, אמן

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

מסכת חגיגה

מזבח העולה – האם היה עליו גג; ואם כן – ממה היה עשוי?
 חתימת מסכת חגיגה היא באימרת ריש לקיש (דף כו ע"א): **"אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממוזב הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעשי דבר זהב כמה שנים, אין האור שולט בו, פושעי ישראל שולטין כרמוז... על אחת כמה וכמה"**.
 בשו"ת **התשב"ץ** (ח"ג סי' ע) הקשה על דברי ריש לקיש, הלא במקדש היו שני מזבחות, מזבח הנחשת, הוא "מזבח העולה", אשר עליו נאמר (ויקרא ו. 1) **"לא תמיד תוקד על המזבח לא תכבה"**, ומזבח הזהב נקרא 'מזבח קטורת', עליו לא היה אש כי אם מחתה גחלים לקטורת בבקר ובערב, ואם כן למה למד בק"ו ממוזב הזהב, שלא היתה עליו אש רק מחתה ורק בבקר ובערב, ולא לומדו ממוזב נחושת שהיה רק כעובי דינר, והיה עליו חמש מערכות יום ולילה, והאש על המזבח עמדה שמונה מאות ושמונים שנה עד בני ירמיה ולא נשרף ולא נכלה וקשיא זו הקשה גם הגאון הרבי ר' יוחנן אייבשיץ זי"ע מדעת עצמו ב"עירות דבש" (ח"ב דרוש ו) וב"כרתי ופלתי" (י"ד סי' מג אות ה).

ותירצו, שממוזב הנחושת אין להוכיח דבר זה, שהרי היתה יורדת עליו אש מלמעלה (וימא כא), שהוא "אש אוכלה אש – ואינו מכלה", ומשום הכי לא נשרף ולא כלה המזבח, וגם האש שהוסיפו מן ההדיוט לא פעלה לכלתה, כי האש של מעלה היא מבחינת 'אש אוכלה אש', ומנעה בעד האש של הדיוט שתעשה פעולתה, והכל היה מעשה נסים שאין מביאים ראיה מכך, ולעומת זה מוזב הזהב שלא היתה בו כי אם אש של הדיוט שהובאה על ידי הכהן כשהביא מחתה גחלים לקטורת בוקר וערב, ושפיר יש ללמוד בקל וחומר ממנו שאין אור של גיהנם שולט בפושעי ישראל, והגם שבבית שני כבר לא ירדה אש מן השמים (עי' יומא שם שהוה אחר מן החמשה דברים שהיה בן מקדש ראשון למקדש שני), הלא בשני המקדשות, היה מזבח של אבנים ולא היה מצופה בנחושת כלל, ולא היה שייך שישרף כלל, ולעומת זה מוזב הזהב היה עשוי עצי שטים ומצופה זהב, בשני המקדשות, ולכן שפיר הוכיח ר"ל ממוזב הזהב.

והנה, עיקר הקושיא מובא כבר ב**חידושי הראב"ה** (ח"ג על מביילין סי' תתח), ונצטט לשונו בגלל חידוש המבואר בו, וזה לשונו: "והא דנקט 'מזבח הזהב', ולא נקט 'מזבח הנחושת' – שהמערכה גדולה עליו, ובתיב עולה 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', ולא חוינן נמי שנשרף נחושתו ולא חסרו מימיו, משום **דלא היה לו גג למעלה**, וכן פירש רש"י בחומש (עי' בפר' תצה ל. 5) **שהיה עשוי כמו תיבה שאין לו שולים מלמעלה וגם מלמטה אלא הדפנות**, וכשהיו חונים ממלאים אותן באדמה... ולהכי לא עבדי מיניה קל וחומר, כי הצדדים אינם נחסרים כי האש לא קרב אליהם (כלומר, צדי הדפני מוזב הנחושת, שהיה אמנם עשוי מעץ ומצופה נחושת, לא נשרפו ונחסרו מחמת ריחוקם מן האש, ע"י שרת מדר"ם מינץ סי' פו כתבם כדבריו מדעת עצמו).

"וראיה" דכתיב (שמות ז) **במזבח הזהב את גגו ואת קירותיו וגו'**, ולא במזבח הנחושת (ראיה זו מביא רש"י שם), ואע"ג שיש לומר שלחכי לא נכתב גג במזבח הנחושת שאין תחתיו עץ כמו במזבח הזהב שהיה מצופה העץ, כדכתיב (שם לו, כו) **"ויצף אותו זהב טהור את גגו ואת קירותיו וגו'** (כלומר, רתכן לומר שאכן היה גג גם על מזבח הנחושת, אלא ששונה היה, כי גגו של מזבח הזהב היה עשוי מעץ מצופה זהב, ואילו גג מזבח הנחושת היה עשוי מנחושת לבד, בשונה מדר' דפנותיו שהיו עשויים מעצי שטים מכוסה בנחושת... ולהכי חידש הקל וחומר ותפס ממוזב הזהב (שאלו היה חסר קצת היה האש שולט בעץ תחת הציפוי, ואפי"ה לא חסה)... לא מסתבר, שאם כן היה לו גג בגיגית ששוליו הפוכים למעלה, והיה לו להוכיח הגג בפסוק אפילו אם אין תחתיו עץ... אלא שמע מינה שלא היה לו גג".

בסוף דבריו מביא הראב"ה מדרבי המדרש, שחושב ומונה כמה שנים עמד המזבח ונחשתו לא ניתך, ומה למדים שאמנם היה גג על המזבח, בניגוד למה שהבירע שלא היה גג על המזבח אלא שדיה מלא באדמה עד למעלה, וכתב שלפי זה נצטרך לומר, שמשום הכי לא נאמר "את גגו" במזבח הנחושת, בגלל שדיה עליו ציפוי נחושת לבד בלי עץ, ולעומת זה במזבח הזהב היה הטס של זהב על גבי עצי שטים גם בגגו, וכפי שרצ"ל באמצע דבריו.

והנה דברי המדרש שהביא לא ידוע לנו איה מקורו, אכן ישנן הוכחות ממכח מקומות במדרש שהיה גג על המזבח, וכדאייתא במדרש תנאומא פר' תרומה (סי' יא), והאב בתורה"ש שאין: "אמר משה לפני הקב"ה רבון העולמים, אמרת לי לעשות מזבח עצי שטים ולציפתו נחושת, ואמרתי לי 'אש תמיד תוקד על המזבח' אין האש מעברת אותו צפוי ושורפת את העץ...". עוד שם: "ואף מזבח העולה אע"פ שכתוב בו 'אש תמיד תוקד על המזבח' לא הנחשת עתיד לבער ולא העצים נשרפין", ולפי זה תמוהים דברי הראב"ה, שהרי מפורש במדרשים אלו שהנחושת היה מצופה על גבי העץ, כי משה רבינו היה מתמהם על העץ מדוע לא היה גשרו, ולעומתם יובנ דברי התשב"ץ, שלא עלה בדעתו לבאר את הק"ו כהראב"ה, ויתירך באופן אחר קושיא זו.

נמצינו שישנן שלש שיטות בענין גגו של "מזבח העולה" במשכן: י"א, שהיה בלי גג כלל, אלא היה מלא באדמה עד למעלה; י"ב, שהיה לו גג של נחושת לבד – בלי עץ ווכעין שולטת אלו מצינו גם באבן עזרא (שמות לו, ז) ודר"ק בשרשים (שורש ביב) רשב"ם וזוקנינו רבינו בחי, אברבנאל וסופרנו (שמות כו, ח); פסקי תוס' (שמות לו, כו), וי"א, שהיה גג של עץ מצופה בנחושת ויכ"ה בתוס' השלם עה"ת (שמות לו, ז – ו א ו א) בדעת רש"י, וע"ש שמתירין את דברי רש"י תנ"ל (תצה לו, 5) שלא היה לו גג, שהיה עשוי בצורה שונה מגג מזבח הזהב, אכן, בשניהם היה גג של עץ (עי' הגהות מהרש"ם בסוגיין, ספר מלאכת המשכן וכליו, ערך מזבח הנחושת בערות וצינוני 9 – 11 ובביאורים סי' א).

א.ה. תשוב"ח לידד הרה"ג ר' אברהם יעקב שארף שליט"א, ר"ם ב"שיבה לצעירי דחסדי בעלזא בטעמך, שהעירני והאירני בענין זה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות ל"ג בעומר

ואודות סגולת קריאת שם שמעון ע"ש רשב"י

א. **אלו שנוהגין להסתפר ביום ל"ג בעומר** (ראה מאמרו אשתקד בגל' תתק, שם הבאנו שעפ"י הארז"ל אין מסתפרין כל ימי העומר, ואפילו בעל ברית, ע"י שיעות סי' תצג סק"ד), היינו בל"ג בעומר אחר חץ החמה, [ויש מקילין להסתפר מבערב]. **ונשאל ל"ג בעומר ביום ראשון**, כמו השנה, **מותר להסתפר ביום שישי לכבוד שבת**, אבל אם לא הסתפר בער"ש, לא יסתפר במוצ"ש, כי רק בער"ש מותר, משום כבוד שבת, **אבל במוצ"ש לא יסתפר אלא ימתין עד אחר צח החמה של ל"ג בעומר** (עי' שו"ע או"ח סי' תצג ס"ב, מהש"ח, אי"ר ומ"ב"ש).

ב. **התחיל להסתפר בל"ג בעומר קודם השקיעה, ואח"כ חשך חיוס, מותר לגמור התספורות** - אפילו לאלו שנהגו לא להסתפר אחר ל"ג בעומר - משום כבוד הבריות, שהרי אפילו באבל ל"ע, אם באמצע גילוח נודע שמת לו מת שחיב להתאבל עליו, מותר לו לגמור התספורות (עי' יו"ד סי' שצ ס"ב), א"כ ה"ה בגידון דידן (י"ט).

ג. **גם אלו שנוהגין בל"ג בעומר דירה בימי הספירה, ידנו להיכנס לגור בקביעות** (עי' שו"ת אבני צדק יו"ד סי' מד), **אבל בהשכרת דירה לימי חששא**, צדוק כשקונה בית איכא שמחה ומברך שהחינו (עי' שו"ע או"ח סי' רכז ס"ג, ואמנם האידא יש מקילים בברכת שהחינו אם ישנם עליו חבות, ואכאמיל בזה), משא"כ בשוכר בית, דאינו מברך (עי' שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' רנב), דלכא שמחה (י"ט).

*

ישנה סגולה מפורסמת, בדוקה ומנוסה, לחשוכי בנים ולהסובלים מצער גידול בנים רח"ל, לנדר שבהיוולד להם בן יקראו לו בשם שמעון על שם התנא האלקי רשב"י זי"ע (ראה בסי' טעמי המנהגים עמ' רס). וכמה שאלות וספקות נשאלו בזה בבי מדרשא, ואציגם כאן בע"ה:

ד. **אם נולדו לו תאומים, שני בנים, יקרא לבן שנולד ראשון בשם שמעון**, ופשוט שלא יעלה על הדעת ליתן גם לבן השני השם שמעון - ממה שיש קפידא שאלת שם לילד שני בנים אותו שם (עי' פתחי תשובה יו"ד סי' קטו סק"ו בשם שו"ת אדני פו; שו"ת דבר מלכאל ח"ג סי' עי"ח).

ה. **נולד לו בת, האם יחא חייב ליתן את השם שמעון לבן שנולד אחריה?** נראה שזה תלוי היאך נדר, אם נדר שהילד שיוולד ראשון יתן שם שמעון, אז ככה"ג אין צריך ליתן להבן שיוולד אח"כ השם שמעון, דהא נדר ליתן השם רק להילד הראשון. וכן אם נדר שאם יוושע תוך כדי שנה יתן את השם שמעון, ונושע לאחר שנה, אזי לכאז"ל אינו צריך ליתן השם שמעון. אבל אם נדר שתמא, שאם יוולד לו בן יתן את השם שמעון, אזי גם אם נולדה לו קודם בת, עדיין צריך ליתן את השם שמעון להבן שיוולד לו אחריה (י"ט).

ו. **אם נדר ליתן את השם שמעון, ואח"כ נודע לו שבשום אופן לא יוכל ליתן שם זה**, כגון ששם אחד הסבים הוא שמעון [ונאלץ האשכנזים מקפידים שלא לקרוא ע"ש החי, כידוע], **יש להתיר נדרו** (ואצי"ג דקיי"ל דהנדר בעת צרה אין להתיר, וי"א דיש סכנה להתירו (עי' שו"ת גבעת פנחס לבצל הפלאה סי' סה; שו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קו), וי"א אפילו אם נדר רק במשכונ (עי' שו"ת נשאל דוד יו"ד סי' יז), כ"מ כ"מ שכתב הרמ"א (יו"ד סי' רכח סמ"ח) דלצורך גדול אפשר להתיר (עיי"ש בש"ד סי"ק קו) א"כ בניד"ד דהוי ג"כ לצורך גדול, יש להתיר).

ז. **אם נדר ליתן השם שמעון, ובינתיים נפט אחד ההורים ל"ע ועדיין לא ניתן שם על שמו, יעשה שאלת חכם איזה שם ליתן**, ואם החכם יפסוק שיתנו השם ע"ש חסב, אז יישאל על נדר, ואח"כ אם יוולד לו עוד בן, מסתבר שאז יתן את השם שמעון ע"ש רשב"י, זי"ע ועכ"ה.

נערך ע"י הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

ספר מטמונים - חיידושים יקרים ופנינים נפלאים על ימי העומר, ובו: שבועה שערים בעניני ספירת העומר; מ"ט קושיות ועיונים בהלכות ספירת העומר; כ"ד פניני אורה בעניני פסח שני; ל"ג אבוקות בעניני ל"ג בעומר. נכתבו ונערכו להפליא על ידי הרב נתנמן יוסף ויהלם, בני ברק תשס"ז (תרא עמ').

אילנא דחיי עולת - מרגליות ופנינים בדרך פר"ש מאת ברוך"ל הרבי ר' מנחם מענדל מרימנוב זי"ע וז"היה הקדוש" מפרשיתאחא ועוד. מחובר לטורח - משנהו בדומה לו ספר **"אור הנר"** ובו זקוקין דנורא, לקוטיים נפלאים, הלכות והלכות, מנהגות והנהגות - סדר חיוס, מנהג חול שבתות ומועדי השנה במשנת רבותינו הפוסקים ומאורי החסידות. נלקט ונוקד על ידי הגל"צ רבי יצחק מרדכי פאדוואה זצ"ל ה"ד מפרשיתאחא באפאטשנא (פאטשקוב, תס"ח), ונעת יצא לאור מחדש בעריכה מחודשת, מושלמת ומפוארת על ידי מכון 'תפארת הספר', בני ברק תשס"ז (רצד עמ').

תגלחת מצוה ועניני ל"ג בעומר - אוצר הלכות ומונהגים בתגלחת שעורים לקטן בן ג' שנים; סדר הנכנסות לו"ת; סדר תפילות וקבושות. קוטרס באור דיני הקפת פאת הראש ופאת הזקן (י"ד סי' קפא) בליווי תמונות; כולל כל דיני ל"ג בעומר ועניניו; מאמר רבינו הרמ"א והרמ"ם מרימנוב, ש"ד' חל בל"ד בעומר; מאמר המשתחוות על קברי צדיקים. חיבר בטוב טעם ודעת הרב שמעון גוטמן, ב"ב תשס"ז (תכ עמ').

ספר החליק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע: **מנחם ציון על התורה**, אשר איזו וחבר תלמידו הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט זי"ע אב"ד קרלסבורג ומדינה; **לקוטי מנחם** - עה"ת ומועדי; לקוטיים יקרים שחיות ומונהגים, מלוקטים מספרים וכת"י, עם מקורות הערות ומפתחות. כל אלה נסדרו ונדפסו מחדש, בהנהגה מדויקת, ובהוספת מראי מקומות ומפתחות מפורטים על ידי הרב מנחם מענדל ווייסבוים, ויצאו לרוב ברוב פאר והדר על ידי מכון 'שפתי צדיקים' קאפיטשניץ. מהדורה חדשה, מורחבת ומתוקנת עם הוספות רבות, ירושלים תשס"ז (שענ עמ').

כונת למשולח ספרים (2 עותקים - בנוסף לשכר פרסום) ניתן גם ב:

א"י: הרב אשר נוסבוים, טל: 574 7575 (03)

ארה"ב: הרב אלטר האלפרנט טל: 45 06 871 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>"בנות יהושלים" דחסידי בעלזא – אנטווערפן ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת ברגשי כבוד והוקרה, מביעים אנו בזה את ברכותינו הנלבבות קרם ידידנו הנלבב, מגדולי עמודי החסד ומחזיקי התורה בעירנו, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ועומד לימינו בכל עת ועונה</p>	<p>התודה והברכה מוגשות בזה להאברכים היקרים והמופלגים, כל אלה בשמו הטוב יבורך, ה"ה ר' משה יוסף דאמנץ הי"ד ר' אהרן מאשקאוויטש הי"ד ר' יצחק פארבער הי"ד ר' אליעזר שטערליכט הי"ד</p>	<p>מזמור לתודה אגיש בזה לידידיי היקרים, הני יתר ענתירי דרהב, אישי החסד והמעש, העסקנים הדגולים הרה"ח ר' עמרם פריעז הי"ד והרה"ח ר' אהרן בן ה"ח הי"ד על העזרה והסיוע הרב שהוטיט לי בלב ונפש הפניעה במשך כל הזמן בתכנון וארגון הטיסה מאנטווערפן ב"מטע הקדוש" לשינוי רבוחין במעלזא זי"ע בראשות ב"ק מן אדמו"ר שליט"א ברכות טמיע מעל יתולו על ראשם ויזכו לספיק ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם, און מיזאל האבין גע'פועל'ט אלעס גוט'ס, אמן כברכת ידידכם ממקורכם משה גרינפעלד</p>	<p>הרה"ח ר' יהושע גרינוואלד הי"ד חתן הגה"ש וזעבער שליט"א – רומ"ץ בעלזא להגל שמחת לידת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>
<p>הרה"ג ר' צבי דוב רייך שליט"א להגל יום שמחת לבו בסיום כתיבת ספר תורה והמכתו לביחיד דחסידי פאנעט זי"ע אנטווערפן ע"ה ברכות התורה לזוהו בכל אשר יפנה, ואך טוב וחסד ירפואו כל ימי חייו מתוך הרחבת הדעת ורוב נחת דקדושה מכל יוצי"ה, ומתוך אושר ועושר, וכל מילי דמיטב, אכ"ר.</p>	<p>ואתם עמם אברכי הכולל הצעירים המסולאים מפז ה' עליהם יהיו על שוויתרו מעינעם והקדישו הפנעם מעל ומעבר למען הצלחת הנסיעה מאנטווערפן הסי"ת ישלם לכם כגמולכם הטוב וימלא כל משאלותיכם לטובה, און מיזאל האבין גע'פועל'ט אלעס גוט'ס, אמן המברכים ברוך הוקרה והערכה משה גרינפעלד אהרן בן עמרם פריעז</p>	<p>הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ד להגל שמחת אירוסיה הבת תח"י עב"ג הרה"ח כמר יואב נ"ה בן חת"י הרה"ח ר' ליפא ראזענפעלד הי"ד – ב"ב במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>ידידנו הנכבד והנעלה הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער הי"ד לכבוד ל"ג בעומר יומא הדיולא דהתנא האלוך רבי שמעון בר יוחאי הוא ימליץ טוב בערנו אדוננו בר יוחאי ולכבוד יו"ד דהרבי מנחם מענדל כהר"ק רבי יוסף מרימנוב זצוק"ל בל"ד בעומר זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בהר - בחקותי (אבות ה')
כ"ג אייר תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקס"ט

מועד	החל	אנציון
22:34	22:24	21:02
21:54	21:44	20:24
22:10	22:06	20:41
22:04	21:46	20:32
21:35	21:19	20:04
22:41	22:29	21:04
22:37	22:19	21:02
22:16	22:00	20:41

מכרזן תחומי: רח"ק סיון ביו"פ
המולד: בליל ה' בשעה 1:29 ו-14 חלקים

תורתן של ראשונים

על ערי הלויים להיות בתכלית היופי והחמדה
- והוא שבה כל עם ישראל

וערי הלויים בתי ערי אחוזה וגו'. וישדה מוגרש עריהם לא ימכר כי אחוזת עולם הוא להם (כח, לב-לד). כאן מפורש האיסור שלא לשנות מוגרשי ערי הלויים ושדותיהן, כלומר שלא יחזירו העיר - מוגרש, ולא המוגרש - עיר וכו'. והענין הזה ידוע, כי התורה צוית (במדבר לה, ב-ו) שיתנו שאר השבטים ערים ידועים לשבט לוי, והם ארבעים ושמונה עיר עם שש ערי מקלט שהיו בהן, וצויתה גם כן להיות באותן ערים אלא אמה מוגרש, כלומר מקום פנוי לרווחה וני ליער, ואזלים אמה חוצה לה לצורך שדות וכרמים, וגם זה מנוי העיר וממנה שצריך לה, כמו שמפורש בסוטה (כז, א). ובאה המניעה בזה שלא לשנות ענינים אלה לעולם, ועל זה נאמר **ישדה מוגרש עריהם לא ימכר**, שכן בא הפירוש (ערכי כ): על לשון מכירה זו, כלומר לא ישנה, דאילו במכירה ממש לא קאמר, שהרי בפירוש כתוב (בפסוק לב): 'נאות עולם תהיה ללויים, מכלל שרשות יש להם למכור'.

משרשי המצוה, לפי שערי הלויים היו נכונים לצרכי כל שאר השבטים, כי הוא השבט הנבחר לעבודת השם, וכל עסקם היה בהכמה, שלא היו מרודים בעסקי עבודת האדמה כאשר שבטי ישראל, ועליהם נאמר (דברים י, ט) 'יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל'. ומתוך שההכמה בתוכם היה עסק כל ישראל תמיד עמדם, מלבד שהיו בתוך עריהם ערי מקלט הרצוה, ומתוך כך גם כן היו עיני כל ישראל על עריהם, כי לא ידע האדם מה ילד יום. ולכן היה בדין להיות אותן הערים אשר יד הכל שוה בהן ולב הכל עליהם, להיותן בתכלית היופי והחמדה, ושבה כל עם ישראל בכך, ומפני כן באה הצוואה עליהם שלא לשנות בענינם דבר, כי אדון ההכמה ייסדן ותקנן והגביל גבולם וירא כי כן טוב, וכל האדם אחר דבריו אינו אלא גרוע וגנאי'.

ספר החינוך (מצה שמח)

"ולא תגעל נפשי אתכם" - לא תצטרכו הגעלה

ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם (כו, יא). פירש"י: "ונתתי משכני בתוכם" - זה בית המקדש. ולא תגעל נפשי אתכם, אין רודו קצה בכך, כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר אחר, כמו: 'כי שם נגעל מנן גבורים' (ש"ב א, כא), לא קיבל המשיחה, שמושיח מנן של עור בקלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור'.

ולא ידעתי מה הדמם בזה שיאמר הקב"ה כי בשמרון כל המצות ועשותנו רצונו - יהא שכתנו שלא יאמרו אותנו בנגעל נפשו, הלא גם בעברנו על בריתנו ועשותנו נאצות גדולות אמר (לדלן פסוק מד): 'לא מאתמים ולא געלתים', וגם הנביא אמר (ירמיה יד, יט) בשעת הקללה: 'המאוס מאתם את יהודה אם בציון געלה נפשך'.

"אבל הענין סוד מסתרי התורה, אמר, שיתן משכנו בתוכנו והנפש אשר מוננה יבא המושך לא תגעל אותנו ככלי שמועילין אותו ברותחין, אבל בכל עת יהיו בגדינו לבנים וחדשים (ע"פ קהלת מ, ח), כי הגעילה פליטה, כדברי רש"י, מלשון 'שורו עפר ולא יגעילו' וגו' (איוב כא, י)... והנביא אמר בתמיחה: אם בציון עצמה געלה נפשך, שהיא עיר ואם בישראל, והשלכת אותה מלפניך להיות כל בניה לבושים בגדים צואים גנאליים. [פירוש דבריו ע"ד פשט: הקב"ה הבטיח בזה לבני ישראל, כי אם בחוקותי תלכו, אזי 'ונתתי משכני בתוכם' - תהא השכינה שריה בכך, ותהיו קדושים וטהורים כדוגמת הנפש שחוצבה מלעילא, ולא יצטרך הקב"ה למרץ ולהגעיל (מלשון הגעלה ברותחין) אתכם, כדרך שמועילין כלי להפליט ולהוציא את האיסור אשר נבלע בו, כי יהיו לבנים וחדשים].

רמב"ן

לקח טוב

"וצוית את ברכתי" - תוצאה משאלת "מה נאכל"

הסיבה האמיתית המביאה את השפעתו של השם ית"ש לזון ולפרנס אותו היא כח האמונה הממשיכה לו את השפע. ומה קורה, כאשר ישאל השואל "מה נאכל בשנה השביעית"? הרי הוא תולה את מונו בלחיצת כפתור. הנחה איזולת, וגם

בורא עולם רצה לבדור אדם בעל בחירה, שיוכל מרצון עצמו לבחור בין טוב לרע. וכיון שהוא יתברך משניה מן החלונות מציין מן החרקים, עשה עושה ויעשה לכל המעשים, וזן ומפרנס את כל בריה ובריה, הרי שהבחירה כמעט ונעדרת בראות האדם את כל אשר נעשה. ולכן מן ההכרח לתת מקום למעות ולתלות את הנעשה בסיבות שונות, ולהתנות את כל הקורות בתנאים מסויימים, כך שהמסקנה הנכונה לא תהיה מובנת מאליה.

לשם בירור: לגופו של ענין, כדי שהקב"ה יזון ויפרנס את האדם, אין בעצם שום צורך בתבואה שתגדל שנה שנה. גם אם לא תתן הארץ יבולה, אין מעצור לה' מלספק לחם לבני אדם. היפלא מה' דבר? אלא מה, כך המביע הבורא במבע העולם, שהאוכל יגיע לו לאדם דרך תבואה המתחדשת משנה לשנה, ושהוא - האדם - חייב לעבוד את האדמה כדי להוציא תבואה זו, ולאכול מוגיע כפיו.

וכי עלול האדם לומר: עבודת האדמה היא זו שמספקת לי את המזון, שהרי עובדה ותוצאה היא, שהתבואה גדלה לפי מדת ואיכות העבודה שהשקעתי בטיפוח האדמה, בטיב הזרעים שזרעתי, בכמויות המים שהשקיתי אותה, וכיוצא באלה. אם כן איפוא, הרי אוכל אני בזכותה של עבודה זו...

אין הדבר דומה אלא ללחיצת כפתור המפעילה מכונה כלשהיא. נכון שהייב המפעיל ללחיצת על הכפתור, אך טיפש יהיה אם בראותו לפתע שהכפתור נעדר, יאבד את עשתונותיו ויבהל, בחשבו שמעתה נמנע לו מלפעול את הפעולה הרצויה. הרי אין הכפתור משמש אלא אמצעי מסויים בין המנוע הגדול לבין הפעולה. בהיעדר הכפתור, יימצא אמצעי אחר, והפעולה תזרום הלאה. רק הטיפש יתלה את הפעולה בכפתור עצמו.

אותיות מהכימות

וכי תאמרו מה נאכל בשנה כי וצוית את ברכתי לכם כו'. בשם אחי החסיד המפורסם, ויש לדקדק היות שהקורא נראה כאלו מדרש, שדרך הקרא לכתוב אחי יתור לזון בפסוק, אפילו אות א', ועל ידי זה מתורץ כמה קושיות, אבל הקשיא לא נכתב בעלמה בתורה, וכן נכתב הקשיא בתורה, וטוב היה שלא לומר כי אם 'וצוית את ברכתי' וממילא לא יקשה שום אדם לומר 'מה נאכל'. ונראה, שהקש"ת ב"ה כשהוא את העולם השפיע מטובו לצורות מושכין שפע לנרתי בני אדם, ודרך השפע שלא להפסיק כלל, אלא כשהוא נופל ממדרגתו ואין לו צורך בבורא ב"ה המסגיר אמונתו הן ומפרנס ברייתו בלי הפסק כלל, אז עושה האדם בהמשכו ההוא אשר לא מנוסה פנים חלילה בעלומות עליונים, ומתקין כח פמליא של מעלה י"ל, ואז נפסק השפע חלילה, ולרץ הקש"ת ב"ה לנות מחשק השפע שתלך כמו מתחילת הבריאה. זה הוא: וכי תאמרו' כי שהתורה מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בנעונו על הארץ ולא יאמר כלל מה יאכל, כי כאשר חלילה יפול מן הנעונו לחשוב מה יאכל, הוא עושה פנים חלילה בהשפעתו וצרכו כלפי עמיו לנות מחשק, וכי תאמרו' פירוש כאשר תאמרו כך ואז תכירו אותי וצוית' כו', אלא לא תתנהגו כך ותבטחו בה' בכל לבבכם, ואז תלך השפע בלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל בה'.

מסוכנת, היא זו. כי מאותו רגע, המיל חולשה בבטחונו, ובאמונה המשמשת כגורם האמיתי להמשיך את שפע ה' על עצמו, וגרם לקרע בציונו ההשפעה - דרכו ירדו והגיעו מונויותיו. והזן את העולם כולו בטובו, ברוב חסדיו, נכמרים רחמיו על זה ההולך בחושך, וממציא לו טרף בהמשכה מחודשת.

אילו לא היה שואל "מה נאכל", היתה ההשפעה נמשכת מאליה. שאלה איזולת זו היא שגרמה הפסק בשפע, והביאה את הצורך לצוות את הברכה המחודשת.

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי עזר הכהן מקלימנטוב זי"ע - בעל "אבן העזר" יומא דהילולא כ"ה אייר (ת"ע)

"התייר הגדול, אביר הרועים, גאון הגאונים, שר התורה, החריץ העצום, עוקר הרי הרים בפלפולו, מאורן ורבן של ישראל, החסיד הקדוש המפורסם בדורו, מורינו ורבינו ר' עזר בהר"ר מאיר כ"ה, שהיה אבד"ק קלימנטוב" - כך מתואר על שער ספרו 'אבן העזר' על הש"ס, שנדפס לראשונה בעיר זאלקווא, בשנת תקי"ג.

גאון וקדוש זה נודע בשערים המצוינים יותר על שם חיבורו זה, וכן חידושי ופסקיו בהלכה שנדפסו בתוך השלחן ערוך (מהד' אמשטרדם, תקי"ד), בהם חשף זרוע עוזו, עד שכל הצולל ומעמיק בהם, עומד משתומם מהדר גאונו, איך שמהדר בפלפוליה בכולא תלמודא, ובכח תנופה חורד ממסכת למסכת בשקלא וטריא נפלאה, וכפי אשר נתנו עליו עדיהם גאוני הדורות, כפי שיוצא בהמשך. מעט מאוד ידוע לנו על תולדותיו וקורותיו של רבינו עזר, שהיה נכד לרבינו המהרש"ל זי"ע, כאי זה, שקיבל את תורתו מפי הגאון רבי מרדכי גינצבורג זצ"ל אב"ד בריסק, כפי שכותב בחידושי על הש"ס (ב"ק יג:) "והצעתיו תירוצו זה לפני אדמו"ר הגאון מהור"ר מרדכי ז"ל אב"ד בק"ק בריסק, בהיותו בישיבתו שנת תמ"ה לפ"ק וקלסו".

הנחה כאן זה המקצא, ואפס מעט מרום גדולתו ושגב קדושתו, לכבוד יומא דהילולא בכ"ה אייר.

בקרב קדושים יתהלל:

לפי רשומי קורותיו חי כל ימיו בדחוקות גדולה, ושימש כרב ואב"ד בעיירה קלימנטוב, בפלך ראדום שבמדינת פולין, ולמרות שהציעו לו מידי פעם בפעם משרת הרבנות בקהילות גדולות, הוא את מקומו לא הניח, ושם כל מאויו בלימוד התורה הקדושה בהתמדה עצומה, ממש לא פסק פומיה מגירסא.

בקותסר "יכבד אב" (הי"ל: הוא גם במלצא אש, כ"ה אייר) מובא שהגה"ק בעל היאבני נר"ו מסאכטשוב זי"ע היה רגיל לספר, כי בעת שנסתלק אחד מרבני העיר הגדולה פראנקפורט-דמיין, התאספו רוזני העיר ונכבדי העדה להכריע מי הוא נאה ויאה למלאות את מקומו הרם, ולבסוף הסכימו כולם ליתן את עטרת הרבנות על ראש רבינו בעל 'אבן העזר' זי"ע, ויכתבו כתב רבנות, הכל מפורש באר היטב, ויבחרו בשנים מבגרי העיר ותלמידיו חכמים מובהקים שילכו ולמסור את כתב הרבנות לידי הגאון.

ויהי כשבאו האנשים סמוך לקלימנטוב, עיר קטנה ושוקטת על שמריה, אנשיה מעטים ועירוניה מרובים, ראו איש שיושב על הארץ, ובידו גמרא ולומד בלי הרף, ואצלו עומדת פרה רועה אוכלת. שאלוהו הנכבדים אם הרב נמצא בביתו, השיב להם: אכן הרב. מהירו המה למסור לו את כתב הרבנות מערים, והבטיחו לפרנסו בכבוד, אולם רבינו דחה אותם בשתי ידיו, ונימוקו עמו: "אי משום פרנסה, הלא אני מתפרנס ע"פ בדוחק, מעט מהפרה שהיא רועה, ומעט מהעיר, ולמה לו הטרדות מרבנות פראנקפורט הגדולה". המה ניסו להפציר בו שיואלץ לעמוד על שכמו את תפקיד הרבנות, והוסיפו להתחנן אליו שהחובה מוטלת עליו לצאת מתוך ארבע אמות של העיר נדחת זו, שאין אדם מכיר ויודע את המקום, ולבוא לעיר הגדולה שבגולת אשכנז, שממנה תצא תורה והוראה לכל העולם. שמע הרב את טענותיהם ואמר: "ימה אעשה ונפשי שקה בתורה, יודע אני שבעיר הקטנה הזאת טרודתי ומעטותי ושעתי ביד, ואוכל לשבת על התורה ועל העבודה בלי מפריע". הם נשארו בהעירה למשך שבועות אחרים, ואלי עלה בידם להשפיע על הרב לקבל את טובו מידם, אך כל ההשתדלות וההפצרות היו לשוא, וכאשר באו כל הלכו...

אך אין גורל האדם בידו, וגם על גדולי הדור נאמר "רגליוהי דבר איניש אינון ערבין ביה, לאתר דמיתבעי תמן מובילין יתיה" (סוכה ג:). ואף שאלו רצה בעל 'אבן העזר' לעזוב את העיר קלימנטוב להשיבה עליו, יצא משם בעורו ימיו, ותגלגל לעיר זאלקווא, "עיר המלוכה יפה נוף משוש כל הארץ, אשר שם הטוב נודע בכנף הארץ" (לשון הגאון רבי משה זצ"ל בהגה"ק רבי חילל אב"ד זאלקווא זצ"ל, בהקדמה לספר אבן יצית הלל' על שו"ע אה"ע), שם כיהן כראש הישיבה, והחל להרביץ תורה בריבים ולהעמיד תלמידים הרבה, בהם חסידים ישראל שהיו אחר כך מעתיקי השמועה, והנחילו את תורתו לדורות הבאים.

וזאת אשר חעד העיד הגי"ר נפתלי הירץ מזאלקווא זצ"ל בן הגי"ר יוסף בינימין זאב וואלף זצ"ל בעל אור (קרות) בתורף הסכמות: "אף שאני כדאי נבזה וחודל אישים לספר בשבח המחבר הנ"ל אשר לו דומיה תהלה, אך אנכי הידוע ועד מגדול חריפותו של המחבר הנ"ל אשר אבותינו ספרו לו כי א"א מ"ו הגאון ז"ל גם דודי הגאון החסיד מו' נפתלי הירץ ז"ל היו תלמידים מובהקים של הגאון המחבר הנ"ל, ורוב הכמותם ממנו היה".

בישובו בזאלקווא על כורסאי דיקריה, היה רבינו הודה זיוה והדרה של העיר ואף חוצה לה, ויצא לו תפארת גדולתו כחכם גדול הרואה את הנוהל, וכפי שמתארו הגה"ק רבי יעקב יוקל הלוי אשר הורוויץ זצ"ל אב"ד גלוגא ואבי הגה"ק רבי יצחק מהאמבורג זי"ע: "אב בחכמה אב ביראה".

עובדא אחת מאלה, העלה הגי"ר ישכר דוב באב"ד זצ"ל אב"ד בוסקא, על שפרו 'אוצר י"ד החיים' (לפני תרצ"ד, אות תט) את אשר

הגה"ק בעל היפני יהושע זי"ע: "... הגאון המחבר ז"ל היה מפורסם בדורו בתורה ובחסידיה כאחד מגדולי עולם, וזכה להעמיד כמה תלמידים גדולי הדור שהיו תלמידים מובהקים שלו. וגם אנכי ידעתי וזימנתי סגינאי מפלגתי עמו בכמה סוגיות בש"ס ובפוסקים, ומצאתי ראיתי שלבו כלב האריה ממש, סיני ועוקר הרים בפלפול וסברות נכונות".

הגאון רבי אריה ליב מאמשרטרם זצ"ל, הוסיף על הסכמת היפני הנש"ק בה"ל: "יפה אמר החכם הגאון המפורסם מהור"ר אב"ד דק"ק פרנקפורט שהראוי שיוחקו דברי הרב הגדול החריף מהור"ר עזר מנוחתו כבוד בעט ברזל, כי ידוע לי מגדול תפארת לימודו ופרישותו של המחבר זכרנו לברכה, וכל הוראה דבריו יראה האמת באשר הוא".

בהסכמה שניה שכתב אב"ד אמשטרדם (בשנת תקי"ג) מפליאו שוב: "... ונתתם פניה לדבר מובהק ולן בעומק ההלכה לאומנה של תורה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא הליכות עולם... מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר שנתגלה נבואתו בזה הדבר חיבורו הטהור אשר חובר חבר שפתותיו יהיו דוברים בקבר, ונקרא שמו 'אבן העזר', והוא יקר תפארת כלל ונור על מיצוי עומק הדין, הוא חורז וצולל במים אדירים בדברי הפוסקים הראשונים ואחרונים...".

גם בתעודת הגאון רבי יצחק זעליג קרא זצ"ל אב"ד חנובר כתוב לאמר: "הרב הגאון המופלא המנוח מהור"ר עזר זצ"ל... היה מפורסם בדורו בתורה ובחסידיה ולמד תורה לשם שמים, והניח אחריו ברכה חיבור נאה ונחמד על כמה מסכתות בפלפול חריפא לפי עינים בדברים מתוקים חריפים ובקיאים ועמוקים מים".

אולם, עם רב חילו בדרך הפלפול, בחר לו לפלס לימודו בנתיב האמת והישרות לבד, וכפי שמתאר נכדו הגי"ר אהרן זצ"ל בהקדמתו האמורה, שהיה דרכו לבטל המעוררים הנוקבים ויורדים עד התחום בפלפולים, ועורכים מערכה מול מערכה פוסקים קדמונים, רק טרח להכניס ראשו בין ההרים להכריע בראיות עצמות וחקיות כראי מוצקים, "וכן רבים פה ק"ק זאלקוי מקום תחינות... כאן נמצא וכאן היה, העמיד תלמידים ספונים ומסוימים כגלי הים, יתנו עדיהן ויגידון כי דרש דרש פה כמה ימים לברר וללבוש בין שני הדעות ב"י ורמ"א באו"ח סימן כ"ה אם לברך שני ברכות בלא סח או ברכה אחת, הפליא עצה הגדיל תושיה הראה נפלאות".

בין גדולי האחרונים, שמצאנום ממדקדקים ל תג ותג מדבריו, ומעירים ודונים בדבריו ביראת הכבוד, ניתן למנות את מרן ורבנן גאוני הדורות: ה'נודע ביהודה', היחסם צבי, היחפלאה, רבי עקיבא איגר, היחסם סופר, היבדוק טעם, הישואל ומשיב (ראה במהדור"ק ח"א סי' קעז: "יכבד התעורר בזה הגאון החסיד וקדוש בעל אבן העזר זי"ע... ועוד רבים מאדירי התורה אשר הרבו להביא את הלכה ולמועצה).

לא בכדי היתה דרך לימודו מסילה לרבים מגדולי ישראל עד זה דור האחרון. וכך התבטא פעם הגה"ק בעל היאבני נר"ו מסאכטשוב זי"ע על עצמו: "מעולם אני מיוגע את עצמי לבוא לחריפות של הגאון הברוך טעם, ולדרך הלימוד של הגאון בעל אבן העזר" (קוני יכבד אב, בסוף שו"ע החדש, פיעטקוב תרפ"ג, אות טז). ואילו לתלמידו, הגאון האדיר מקינצק זצ"ל מסיק בספרו הנודע 'חלקת יואב' (אה"ע סי' לב ד"ה שוב): "וידוע דהלכה כאותו גאון רבינו עזר ז"ל בעל 'אבן העזר' בכל מקום".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. היה בן הגה"ק רבי בינימין וואלף גינצבורג זצ"ל אב"ד מיץ, חתן הגה"ק רבינו מרדכי יפה זצ"ל בעל הילבושים. שימש ברבנות בריסק דליטא משנת ת"ל עד לפטירתו בשנת תמ"ח. היה אחד מגדולי הדור, ורבים פנו אליו בבקשה להסכים על ספריהם. את רבנותו נהג ביד רמה, כשמצותו היתה פרושה על עשר קהלות סביבות עיר מושב. בספר 'צמח דוד' ח"א כתב עליו בה"ל: "ר' מרדכי גינצבורג רב ור"ם דק"ק בריסק דליטא, והוא עני ישראל בחריפותו ובקיאיותו והעמיד תלמידים הרבה, ונתבקש ליישיבה של מעלה בשנת תמ"ח".
2. לאחר המלחמה הנוארה נחרש ביה"ח בזאלקווא ולא נותר זכר למצבות של גדולי עולם הטמונים שם, וזאת מקום מנוחת הגה"ק בעל 'אבן העזר' שור יו"ט, שנחשף בשנים האחרונות ונבנה עליו אוהל.
3. כלל הנוארה הוסיפה לו את השם 'בינימין' מחמת חולו. כי שם זה אינו מופיע בשום מקום נוסף. גם לא על שער ספריו.
4. על אף שספרו ראה אור רק כעבור ארבעים שנה מפטירתו, נחקק על המצבה "בעל מחבר אבן העזר", מאחר שרבינו כבר קבע שם זה על כת"י, וכפי שמציין נכדו המו"ל בהקדמה, ע"ש.
5. נולד לאביו הרבני מהור"ר יהודה ליב ז"ל מגוש הגאון רבי משה חריף זצ"ל אב"ד אילונות, ולאמו הצדיקת מרת מרים ע"ה בת רבינו הי"אבן העזר. שימש ברבנות פינטשוב וברוב בשנים, ונודע שמו לתהלה בקרב הארץ. הגאון רבי נפתלי הירץ מזאלקווא זצ"ל מתארו בהסכמתו לספר 'אבן העזר' על הש"ס: "אהרן קדוש ה', קדוש יאמר לו... איש אשר רוח אלקים בו".

נעך ע"י ח"י ישכר בעריש ווייס ברוקלין נ.י.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

בענין אין בנין בית המקדש דוחה שבת

בברייתא שהובאה בגמרא (דף ו ע"ב) איתא: **"יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, תלמוד לומר (ויקרא טו, ז) 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, כולכם חייבין בבבוי', ומתבאר בהמשך הסוגיא שבלעדי הפסוק הלימוד (גם אם אמנם מבואר ממסכת הגמרא שהיו למדים דין זה מפסוק אחר) היינו אומרים שבנין בית המקדש דוחה שבת, מצד הכלל ש"עשה דוחה לא תעשה", ותבא מצות עשה של בנין המקדש ותדחה את הלא-תעשה של שמירת שבת, ולכן יש צורך בלימוד מיוחד לאסור בנין בית המקדש בשבת, יע"ש."**

א. והעיר על כך הרשב"א (שבת כד) בשם הרמב"ן, מדוע היה דוחה בנין בית המקדש את השבת, הלא אפשר להמתין ולקיים את מצות העשה עד למחר, והכלל הוא בענין עשה דוחה לא תעשה (עי' שבת קלג; יבמות כ) ש"כל מקום שאחרא מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה", ומזה הוכיח הרמב"ן שכלל זה, שאם אתה יכול לקיים שניהם אין העשה דוחה את הל"ת, לא נאמר אלא אם נובל לקיים עתה את העשה בלא דחיית הל"ת, אכן, אם אי אפשר לקיים את המצות עשה עתה, אף שנוכל לקיימה למחר, אי העשה דוחה את הל"ת. דעת כמה ראשונים (עי' תוס' ה' ד"ה טלה ובפסחים מה ד"ה אחרישה) שגם באופן כזה אין העשה דוחה ל"ת, כי יכולים להמתין לקיים את העשה עד למחר, ולפי דבריהם חזרת הקדשה למקומה, איך עולה על הדעת שיבא מצות עשה של בנין ביהמ"ק ותדחה את השבת, הלא יכולים לקיימה מחר.

ותירצו האחרונים, כי בנין ביהמ"ק אכן מצוותו בכל רגע ורגע, וחזרו תמיד בכל יום, וגמא שאי אפשר להמתין ולקיים מחר, גם נתקלה מצד זה בשבת, ונדחק לעקור איסור מלאכת שבת, הרי אנו נמצאים במצב של "אי אפשר לקיים שניהם", כך ת"י בקהלות יעקב (מכילתא, ס' ה) ובקובץ שיעורים (כ"ב אות כא). ובקהל"י שם האריך בביאור הדברים, כי ביסוד מצות בנין בית הבחירה ישנם שני חלקים, עצם בנייתה, וגם שיהיה ביהמ"ק בנוי ומוכן להשראת השכינה ולהקדשת הקרבנות, וכלשון הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א ה"א) "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות ודוגגן אליו שלש פעמים בשנה". ומה לגבי עצם מצות הבניה, יתכן לומר שכשם שיכולים לקיים מצוה זו היום נקימה למחר, ובאותה שעה שבונים אותו מתקיימת המצוה, ולכן אפשר להמתין עד למחר, אכן כלפי חלק המצוה שיהיה לנו ביהמ"ק עומד בנין להקדשת הקרבנות, הרי בכל יום ומנו הוא, כי כל יום שאין לנו ביהמ"ק יש לנו חיוב לבנותו, ולכן חיוב תדיר, ובדינאמנות לבנותו ביום זה יש בכך משום ביטול מצוה ביום זה. יע"ש בארזכרה.

עוד תירצו האחרונים, כי הלא הקדשת הקרבנות תלוי בבנין המקדש, וכל יום שממתינים מלבנות נגרם ביטול הקדשת הקרבנות, ומש"ה אי אפשר להמתין בביתם מצוה זו עד למחר, ולכן כשנקדח לפנינו מצוה זו ביום השבת, הרי זה מצב של "אי אתה יכול לקיים שניהם" (ולמאכלת יום טוב ע"מס ביצה אות כג) "ידעוהו שלמה" על הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ב).

ב. הערה נוספת העיר הגה"ק בעל ההפלה בספרו **פנים יפות** (פ' כי תבנה) בפקוק ואתה דבר וכו', שמה שהיה עולה על הדעת שתהא מצוה עשה של בנין המקדש דוחה שבת, לא היו אמינא אלא בגמר עשיית המשכן או בנין המקדש, והלא הכלל דעשה דוחה ל"ת אינו אלא כשנמקיימים העשה בשעה שעוברים על הלאו, וכלשון הגמרא (שבת קלב): "הייבא אמרין דאחי עשה ודחי ל"ת, כגון מילה בצרעת או נמי ציצית וכלאים, בדעידת דמתעקר לאו – קא מוקים עשה, הכא בעידת דמתעקר ללאו קא מוקים עשה", ולכן רק כשגומרים בנין המקדש, שאז מתקיימת העשה, נדחית על ידה הל"ת, אבל קודם הגמר, שעדיין אל מקיימים מצוה בנין המקדש, לא היינו אומרים שידחה את השבת, וכמו כן בעשיית אחד מן הכלים, שבכל כלי וכלי מקיימים מצוה כשלעצמה, כי בכל כלי נאמר ועשיה, מתקיימת העשה כשהיו עוברים על הלאו, ועי"ש.

ג. הגה"ק ר' ישעי' זילברשטיין ז"ע אבד"ק וויטצען הביא את דבריו בספר **מעשי מלך** (הידועים בביאורם על הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ב), וכתב לתרין הערות, ע"מ שחביא בשם מהר"ם שיק שבעשה דריבם אין צורך שתתקיים העשה בשעה שדוחים את הל"ת בבדי שדחה את הל"ת, והרי בנין המקדש הוא עשה דריבם, כי חובתה מוטלת על הציבור, ולוקחים מן הציבור כדי לבנותה (עי' לשון הרמב"ם בספר"מ סוף מ"ז): "וכשתסתכל כל אלו המצוות שקדם וזכר הנה, תמצא מהם מצות שהם חובה על הצבור – לא לכל איש ואיש, כמו בנין בית הבחירה...". ולכן אין צורך שבזמן שעוברים על הלאו תתקיים העשה.

עוד כתב, כי הנה שבאמצע בנין המקדש עדיין לא נגמרת המצוה, אכן, בכל חלק מבניית המקדש – כל מהשו וזכר הנה, תמצא מהם מצות שהם חובה על הצבור – לא לכל איש ואיש, כמו בנין שתתקיים המצוה בזמן עקירת הלאו, ולא נשללה מחמת כלל זה, אלא כשבעשת עקירת הלאו אינו מתקיים שום חלק מחלקי המצוה (עי' נגמק"י כ"מ פ"ב, דף טו. מהפ"ה ה"ה).

ד. עוד נציין הערות יקרות בענין זה: **הפנים יפות** (שם ד"ה עוד י"ל) כתב בדרך אפשר, שגם לפי מה שהשיקו שאין בנין המקדש והמקדש דוחה שבת, אכן הדבר נאמר אלא בשבת עצמה, אולם בזמן של תוספת שבת היו יכולים לבנותה, ולא הוצרכו להוסיף מן החול אל הקדש שהיו עוסקים בבנייתו.

המשך חמדה מחדש בפר' ויקהל (לה' ב) שדבר זה שאין בנין המשכן והמקדש דוחה את השבת אלא אחר שחטאו כל ישראל בעגל, אכן קודם שחטאו היה המשכן דוחה שבת, וע"ש מילתא בטעמא (עו"ש מה שהעיר מדברי רש"י בפר' כי תשא ל"ג).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה המעשה

לימוד התורה "בדקדוק חברים ובפלפול התלמידים" (א)

בקרב יום קבלת התורה נעסוק מעט בשנים ממו"ח דברים שהתורה קניית בהם, והם: "בדקדוק חברים ובפלפול התלמידים" (אבות פ"ו מ"ח), כי רק באלו, ובמה שקודם להם – יבשמו חכמים", וישלם האדם בלימוד התורה, והיונו על ידי רבותיו, חבריו ותלמידיו (נמדרש שמואל שם, עיי"ש שמבאר למה נקט בחכמים הלשון שמוש, בתלמידים – לפלו, ובחברים – דקדוק).

א. **מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד תורה לכל התלמידים** (סמיני מ"ע מצות יב; רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ה). ואמנם, מוני המצוות מונים בכלל מצות תלמוד תורה את הלימוד לתלמידים, ואף על פי שאינם בניו, ודרשו כן בספרי (פר ואתחנן): **"ושננתם לבניך" – אלו התלמידים**, שהתלמידים קרוים בניו, שאמר (מ"ב ב, ג) "ויצאנו בני בניאיים". מה שהוצרך להזהיר על הלימוד עם בנו ובנו בנו (דברים יד, ט; "ולמדוהם אותם את בניכם", וכן שם ט, ט; "והודעתם לבניך ולבני בניך"), היינו **שיש להקדים בנו לבנו בנו, וכן בנו לבנו חבירו** וכל הקרוב – קרוב קודם, פירוש שמי שהוא קרוב יותר, יש לו זכות קדימה ללמוד תורה לפני אחרים (תשי"ח חכם בני חיים ע, מובא בפ"ת יו"ד סי' רמח סק"א). **וכן חייב לשכור מלמד לבנו, ללמוד תורה, ואינו חייב לשכור מלמד לבן חבירו** (סמג שם; ספר האורחות חיים מ"ע א; וכן פסק בשו"ע יו"ד סי' רמח ס"ב).

ועיי"ש בביאור הגר"א (סק"ד) שמביא את התנא דבי אליהו (פכ"ז): **"דבר אחר: 'הלא פרס לרעב לחמך' (ישעי נח, ז) ואין רעב אלא הרעב מן דברי תורה, ואין לחם אלא דברי תורה וכו', מכאן אמרו: אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרינס מתורתו גם כן, כדי שתירבה חכמתו לו, ומוסיפין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה"**, עיי"ש. ונהיו גדולי ישראל שבזמן שלא היו יכולים ללמוד תורה מחמת חולשה או זקנה, עסקו בהדפסת חידושיהם, באמנם שבזה מקיימים הם מצות לימוד תורה לאחרים (ראה חקדמת חסאלי ט"ל).

ונמאחר שבכלל מצות לימוד התורה הוא הלימוד לאחרים, יישבו הפוסקים הא דקשה על המחבר שפסק (ארי"ה סי' מו ס"ה) שהכותב דברי תורה צריך לברך קודם ברכת התורה, ולאחרי"כ לבן, אמרו חכמים (תענית ז): **"הרבה חכמה למדתי מרבותי ויותר מחבירי את החילוק בין כתיבה להררור, שבכתיבה יכול ללמד עיני לאחרים, משא"כ עיי' הררור (עי' תשו"י ש"ע יב"ט, תשו"י רעק"א ח"א סי' א"א).**

ב. **בנוסף להמצוה – יש לו לזה שמלמד לאחרים תועלת רבה בכך, שהרי תלמידים מחדדין את הרב**, וכמו שכתב הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ה ה"ה): **"התלמידים מוסיפין חכמת הרב ומרחיבין לבו, אמרו חכמים (תענית ז): 'הרבה חכמה למדתי מרבותי ויותר מחבירי ומתלמידי יותר מכולם', וכשם שעץ קטן מדליק את הגדול, כך תלמיד קטן מחדד הרב, עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפארה"**.

ונראה בהקדמת שו"ת מהרש"ג ח"ב, שהגאון מהרש"ג זצ"ל אמר שניכר בכל ספר ובשו"ת על המחברים מי שלמד בבדידות לעצמו בלי לערוך חדר ולשאר וליתן בעניינים שבאו לפניו עם חברים ותלמידים המחכימים יותר מכולם, הן מצד טבע הדבר והן מצד הזכות ברוחניות לעמוד על האמת על ידי כך, ולהנצל מדמיונות והשוואות מוטעות של מושכל הראשון, והעיד על עצמו שלא היתה כמעט תשובה שהשיב, אלא צדיקה קודם לפני התלמידים, לשמוע דעתם, עיי"ש ונקי"י זה אי' בשו"ת בנין שלמה ח"ב אה"ע סי' ד"ז).

ידועה מהדבר רב נתן (נמורה טו) – בענין התפילה שהתפלל יעב"י: **"אם ברכת ה' תברכנו והרביית את גבולי בתלמידים"** וכו' – "בשעה שהתלמיד הולך אצל רבו, ואומר לו: למדני תורה. **אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה'**, ואם לאו – מי שנשאר חכם לזה עושה אותו טיפס, טיפס לזה עושה אותו חכם", ופירש"י: **"מאיר עיני שניהם – שאף הרב צריך עדיין לימוד, ומלמדו חקב"ה"** (ועי' פ"ה התשובה ע"מס אבות פ"א מ"ו).

עלֵי ספר

טור ושלחן ערוך הלכות שבת – סימנים ש"ט – ש"ז, עם כל נושאי הכלים וילקוט מפרשים. מהדורא מיוחדת ומשלמת, עם הרבה מעלות טובות ומשובחות. יצא לאור בצירוף הש"ע הרב ודמשק אליעזר על סימנים אלו, במהדורא מיוחדת לתועלת בני ישיבות ואברכי כוללים העוסקים בסימנים אלו, ע"י הוצאת ספרים "הדרת קודש", ברקלין נ.י. תשס"ז.

קץ לדוד על התורה – מאת הגה"ק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצ"ל אבד"ק צהלים ווישעווא וסאטמאר. יצא לאור במהדורה מחודשת ומשלמת, בארבעת כרכים מפוארים ונהדרים בקודש וטקסטים מפורטים; אלפי מראי מקומות וצינונים, ועוד מעלות יקרות, עם ליקוטים חדשים בסוף כל ספר, ומפתחות מפורטים – כולל מפתח עיניים רב תוכן. מלאכת מחשבת שנעשתה בידי האמונות של הר"ח ר' אהרן שפירא – נאראל, בני ברק תשס"ז.

ציונים למסכת יבמות ולשאר מסכתות – כשמו כן הוא, ציונים וטבלאות לעור בעניינים המסובכים במס' יבמות. דבר נאה ומתקבל אשר חיבר ברב עמל וכשרון הרב אהרן שלמה האפנער, ניו יארק, תשס"ז. מהד"י שניה עם תיקונים והוספות, תשס"ז (369 ע"מ).

כף נחת על מסכת אבות – ספר יקר ערך מאת החכם רבי אברהם הייבלוט זצ"ל [מרבני אלטונא בדורו של הגר"י אייבשיץ זצ"ל והגר"י עמודי זצ"ל. נסלק ב"א סיון תקל"ו לפ"ק]. נדפס פעם אחת באלטונא בשנת תקל"ט, ועתה אור שנית, תחלתית הוי"פ, בתוספת מראה מקומות וצינונים, על ידי בנש"ק הרב שמואל הלברטאט, ב"ב תשס"ו (תש"ע מ).

משלוח ספרים ניתן גם בא"י, על ידי: הרב שאר טובלבוים, טל: 574 7575 (03) **ובארה"ב על ידי:** הרב אלטר האלפרנט טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' אפרים לעברון הי"ד לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר גדלי' נ"י ע"ב"א תח"י בת מחו' הרה"ח ר' אהרן יאקאבאוויטש הי"ד – ירושלים במזל טוב ובשעה טובה ומצויצלת</p>	<p>רשת מוסדות התורה והחינוך בק"ק אנטווערפן יע"א מזכמדר להצדקה בשם רבנו ותלמידיו ותלמידיהו וכל תושבי עירנו התהרים לדבר ה', מביעים אנו בזה ברכת הוראה לכל העסקנים והמארגנים שזיכו את כל קהלא קדישא די באתרא הדין כביאת צדיק לעיר, הוא נידה הגאון האדיר משיידי כנסת הגדולה</p>	<p>רבי ארי' ליב שטיינמאן שליט"א שהרע"ף עלינו טללי אורה זו תורה ודברי חיזוק לקבלת עול מלכות שמים ביראה ואהבה טהורה ויהא רעוא שמעמד גדול ונגשג זה, אשר קידש שם שמים בריש גלי, בסיון "ויחן שם ישראל – כאיש אחד בל אחד", ישא פירות ברוחניות ובגשמייות ויעמוד לכל תושבי עירנו הע"י להתברך ממרומים בכל מילי רמיטב, אמן כן יהי רצון. מנהלי ומלמדי התת"ם רמ"י הישיבות ראשי הפוללים נבא בני המדרשות והנהלות המוסדות</p>
<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' שמואל ב"ר גדלי' יוסף ע"ה נלב"ע כ"ז אייר ת.נ.צ.ב.ה. הנצח על ידי נכדו הרב יעקב גדלי' יוסף שטערענבערג הי"ד</p> <p>ברכת מזל טוב לבבית והמה אשגר בזה לגיסי היקר באנשים אציל המדות ונעים ההליכות הר"ר חיים שלמה עבי הוס הי"ד אב"י בלונדון הבירה יע"ו לרגל שמחת ה'יבר מצוה"ל של בנו יקירו והביבו כמר שמעון נ"י ויהי רצון שתזכו לרוות ממנו רוב נחת דקדושה באין מחסור כל, אמן המברך מקרב לב, גיסר מוקדוק: אברהם יעקב קאניג ומש"פ אנטווערפן</p>	<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' דוד שאול ב"ר משה קעסלער ע"ה נלב"ע כ"ז אייר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הנצח על ידי חתנו הנגיד הנכבד הרה"ח ר' יושע הכהן ענגעל הי"ד</p> <p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' דוד שאול ב"ר מנחם יקותיאל ברסלואר ע"ה נלב"ע כ"ג אייר תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה מרת שרה לאה טאפעל ע"ה בת מוה"ר חיים הלוי קליין ז"ל נלב"ע ברמי ימיה כ"ט אייר תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת במדבר (אבות ו')			
ראש חודש סיון תשס"ו לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ז			
הולדת	מוצ"ש	ר"ת	
22:44	22:37	21:12	אנטווערפן
22:06	21:58	20:35	לונדון
22:21	22:21	20:52	מאנשטער
22:13	21:57	20:41	ציריך
21:45	21:31	20:13	ווינ
22:50	22:43	21:15	אמסטרדם
22:45	22:30	21:11	פאריז
22:25	22:13	20:51	פראנקפורט

תורת של ראשונים

מעם סדר הדגלים וציוריהם

איש על דגלו באותות לבית אבותם וגו' (ב. ב. טעם לסדר הדגלים ומקומם (ע' במדבר ב. ז.), "בתחלה דגל יהודה לצד מזרח, שהוא מלך ומזרח מאיר העולם; ועם המלכות שהוא אורה, אור התורה, שהוא יששכר, ועמו זבולון תומך לומדי התורה" - 'ראשונה יסעו', שנאמר (מכילת ב. יג.): 'זיעבור מלכם לפניכם' (ה' בראשית). דגל שני - ראובן, שהוא בעל תשובה, שאחר התורה באה התשובה, וגם שהוא בעל גבורה שצריך גבורה להיות בעל תשובה, כמו שנתבאר במקומו שכשהוא אדם לומד תורה כמעט אין בידו לעשות תשובה, ואחריו גבור הכובש את יצורו (אבות ד. א.), ויקחו בנייהם לשמרון - לכפר עליו, שנאמר (בראשית מט. ז.): 'אחלקם ביעקב', והיה לדרום שבו נשמי רצון וטללי ברכה. ואחריו דגל אפרים ומנשה ובנימין, שהם כל בני רחל, והיו במערב, לפי ששכינה במערב, ובחלק בנימין בית המקדש, וגם אפרים ומנשה שהם בני יוסף, ויהי ה' את יוסף' (שם לט. ב.). דגל רביעי דן, ועבד ע"ז, ולכן הוא בצפון, 'מוצפון תפתח הרעה' (ירמ' א. יד), ויבא אשר להאיר חשכו, שהחשיך העולם בע"ז, וכתוב (דברים ל. כד): 'זמובל בשמן רגלו', ונפתלו גם כן שהוא 'מלא ברכת ה' (שם פסוק כג) לברך לך; 'באחרונה יסעו', שכל העובד ע"ז הולך לאחור ולא לפנים (ע"י בלי יקר).

איש על דגלו באותות, כל דגל היה לו מפה צבועה תלויה (ע"י במדבר ב. ז.) - כננו אבנו הקבועה בחושן וכו'. עוד צורות משונות זו מזו בכל אחד מהדגלים, בדגל יהודה צורת אריה, שנאמר (בראשית מט. טז): 'גור אריה יהודה'; בדגל ראובן צורת אדם, שנאמר (שם ל. יד): 'זימנא דודאים בשדה', והם צורת אדם; בדגל אפרים צורת שור, שנאמר (דברים ל. יז): 'בכור שור'; בדגל דן צורת נשר, וקבלה ביד חכמים שהגוף צורת נחש, שנאמר (בראשית מט. יז): 'יהי דן נחש על דרך', והכנפים כנפי נשר, שמורים רחמים, שנאמר (דברים לב. יא): 'כנפי יעיר קנור, ואלו הארבעה הם מרכבה דיהוקאל; אדם, אריה, שור, נשר (ע"י ראב"ע, רמב"ן).

ואלו היו דגליהם גדולים, אבל לכל אחד מהשבטים דגל קטן: לשמרון צורת מכצר של עיר שכם, וצורה של דגל יששכר - חמור, שנאמר (בראשית מט. יד): 'יששכר חמור גרם'; צורה בדגל זבולון - אניה וכו'; בדגל נפתלי צורת אילת וכו'; צורת דגל גד - גדוד וכו'; צורת דגל אשר - זית, שנאמר (דברים ל. כג): 'זמובל בשמן רגלו'; צורת דגל בנימין - זאב, שנאמר (בראשית מט. כז): 'בנימין זאב'; צורת דגל מנשה - ראם, שנאמר (דברים ל. יז): 'זקני ראם קרניו, וכל אלו ענינים נראים לפרושים נשגבים'.

תולדות יצחק

משה חלק כבוד לאהרן ונטלו עמו לפקד את הלויים

כל פקדי הלויים אשר פקד משה ואהרן וגו' (ב. לט.). "נקד על ואהרן (ע"י פירש"י, ומקורו במס' בכורות ד. ד.), לומר כאילו היה מעות כאן, דלמשה לבדו ציוה הקב"ה 'פקד את בני לוי' (לעיל פסוק יד-טו), ולא כפקודי בני ישראל שעליו אמר לו 'תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן' (לעיל א. ג.), ומשה חלק לו כבוד ונטלו עמו גם כן בזה".

פנחס רוא

למה אין צריכים הלויים לפדות את בכוריהם?

ולקחת חמשת השבת שקלים וגו' (ה. מה). ואם תאמר, למה אין הלויים פודים את בכוריהם הנולדים מכאן ולהבא, כמו בכורות ישראל שפודים את בכוריהם. יש לומר, כי הלויים הנולדים הם מאלו הלויים שכבר פדו את הבכורות, אבל בכורות ישראל אינם נולדים מן אלו הבכורות שנפדו, אלא מכל ישראל שלא נפדו, ואותם שנולדו מן הבכורות שנפדו אינם יודעים זאת, לפיכך צוה הקב"ה לפדות כל הבכורות שיוולדו מכאן ולהבא.

בכור שור; חדר זקנים, ועוד

לקח טוב

מצות הגבלה - "עצרת" להתעוררות שקודם מתן תורה

לידי הזדמנות מעשית, בה היתה אפשרות לקיים את הנלמד, יתכן מאד שבהחלט אינם מודעים לדבר שעל כך נאמרו הדברים. כתוצאה, ההתעוררות וההתפעלות נשארות אווירא בעלמא, ותוך זמן קצר תיעלמנה כלא היו. כיום הרעיון בתחום המעשה, הוא המספק גוף מוחש לנשמתו של הרעיון. על כך, אין לך התעוררות שתיוולד בלבד של אדם שיהיה קיומה מובטח, מבלי שיוודע לאותה התעוררות "חפץ" וכלי. ובהיעדר ממנה אמצעי זה, לא תאריך ימים.

אותיות מהכימות

נשאלתי במדינת ליטא, מפני מה נקרא חג שבועות בשם 'עצרת' והלא לא נזכר בתורה שם עצרת רק בשמיני עצרת.

והשבת ע"פ דברי הרמב"ן (בספר האמונה והבטחון פי"ט) שפירש על פסוק (ש"ק ב. ז.) "מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ", ופירש כמנגיע לאדם איזה התעוררות של יראה והאהבה להבורא ב"ה, אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מעשה, להיניח שיתן לזקק או יקח תיכף ללמוד וכו', כי ידוע שהתעוררות הבאה אל האדם בפתע פתאום, הוא אור הנשפע עליו מלמעלה ונקרא בחי' נשמה, אזי לרדף האדם להכניסה בגוף, ככלי שיהיה לה חזקת וחסים שלא יהיה מוטע ח"ו, כידוע למכינו מדע. וזה פירוש הפסוק: "מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ", כי 'חפץ' הוא מלשון כלי, להיניח ההתעוררות ההוא שכל אל האדם לרדף תיכף ומיד כלי, וזהו: 'עד שתחפץ', ע"כ אף שאין זה לשון ממש.

והנה בשעת מתן תורה, שהיה בוודאי לישראל אז התעוררות גדולה, ולא היה להם עדיין שום מלוא לעשות להתעוררות כלי, מוכרח לומר שהיו מקיימים מלוא הגבלה שהזהיר משה רבנו ע"ה שלא ליגע בה, והם היו נעלמים מליגע, וממלוא הזו היו עושים כלי להתעוררות, ועל שם זה נקרא בשם 'עצרת'.

בני ישראל בקירבתם לפני הר סיני, נודעה

להם התעוררות נשגבה ונפלאה לקראת קבלת התורה, והיותם עתידים לשמש ממלכת כהנים וגוי קדוש. אלא שעדיין לא היתה לה כי אם גדר של רעיון בלבד. וכדי שתישאר בקרבם התעוררות זו, סיפק אותם השי"ת מצות ההגבלה - בה יעצרו מנגוע בהר - בכלי מעשי, לתוכו יכניסו את התפעלותם הרוחניות, והיתה להם שמחת עולם.

בעולם החינוך מוכרת תופעה מצויה, שעל אף הוראה ברורה של השקפה בנושא מסויים המלווה בהסברה ובדברים של טעם, שאף הצליחה לדחוק לתוך שכלם ולבם של תלמידים ולהכות שרשים בנפשם, עדיין אין בכך ערבון שאומנם יפיקו את לקחה של הוראה זו, ולעולם אותה בתחום המעשה. פעמים שהמחנך נוכח בכך ש"לא נעשה עמו דבר", וחוזר להורות את מה שכבר לימד, תוך כדי הוספה של הסברים ונימוקים עם אופנים שונים של שיכנוע. בסיום הוראתו השניה מאמין הוא כי הפעם הצליח לרדת לעומקו של דבר, והתוצאות תמהרנה לבא. אלא ששוב נכזבת ציפיותו בראותו כי נכזבה תוחלתו והוראתו לא הניבה פרי מעשי.

בעקבות "כשלונו" זה עלול רוחו של המחנך ליפול בקרבו, בחסיקו אחת משתי מסקנות: או שהסברתו, שכל כך בטח לבו בה, איננה מועילה ואולי אף לקויה. או שמצב הרוחני של התלמידים גרוע מדי לחילה, עד שאטומה אונם מלשמוע בקול מוריהם. כך או כך, אבדה תקוותו להדריכם במסילת ישרים.

אלא שמסקנתו זו בטעות יסודה. יתכן גם יתכן שהוראתו היתה מוצלחת ביותר, וטבע הדברים נכנס ללב תלמידיו ואף המביע בהם רושם עז. גם התלמידים עצמם לא בהחלט ממרים וסרבנים. ואף על פי כן מובנת תופעה זו למאד, ובגלל העדר שלב גורלי, שלב הנחוץ ביותר כדי שתהיה העברת הנלמד אל תחום המעשה בטוחה. הוי אומר: עשיית כלי. הכנת תוכן מעשי שבו יבא רעיונה של ההוראה לידי קיום ממשי, מיד בגמר לימוד הרעיון. ולמה?

כי כל זמן שנשאר הלימוד בגדר רעיון בלבד, יכול הוא לדחוק לתודעתם של התלמידים, ואף עלול הוא לעורר את לבם עד כדי התפעלות של ממש. ובכל זאת עדיין לא קיבל לימוד זה צורה של מעשה, כי לא תורגם הנושא משפת הרעיון לשפת המעשה. מבחינת השכל, הכל שריר וקיים. ומאידך מבחינת תחום המעשה, לא התחיל הרעיון לקרום עור וגידים כל עיקר. בשעה שיבואו התלמידים

אמרות טהורות

"אפילו הפחותים מתעלים על התורה הקדושה"

יודבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד (א. א.) המדבר הוא המקום השפל ביותר, מקום משכן הסמרא אהרן (והיה ח"ב קנז), ודייקים במקום זה היה דיבור של הקב"ה, ושם היה אהל מועד, משכן השכינה הקדושה. להורות לנו "על קדושת התורה שהולכת במקום גבוה למקום נמוך (תענית ז.) כי אפילו השפל שבשפלים יוכל לבוא לעבודת ה' על ידי התורה הקדושה... כי זאת היא שלימות התורה" שתוכל להשתפש לכל מיני שפלים ועומקים ולהעלות כל הבחינות אפילו הפחותים מתעלים על ידי התורה הקדושה.

יגיעה עצמית – ולא זכות אבות

והחיים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם (א. א.) י"ש לרמוז, שהתורה מלמדת לנו דעת בפסוק הזה לדורות... דהנה, יש לפעמים בני צדיקים שמכירים שהצדקות תהווה לאכסניא שלה, ואינם יגיעים לדרכי עבודתו ית"ש, וכסבורים שכאפילו לא יתייגעו להסיר מן הסבלות, שיהיו דברים בקיום, יבוא להם בירושה זכות אבותיהם. על זה העידה התורה במקרא קודש הלזה: "והחיים למטה אבותם" – "ליום" מלשון: "זילון עילך" (להלן י. ב.) וברשי: "והתורה" – הרצוים שיבוא להם דביקות בירושה ממטה אבותם... לא התפקדו בתוכם" – לא יזכר ולא יפקד להם הדביקות הזה בתוכיותם ובפנימיותם, רק דמיונות שוא ח"ו. ובהו תבין מאמר חז"ל (נדרים אה): "והדור בבני עניים שמהו תצא תורה, והבן".

קריאת פרשת הדגלים – הכנה לקבלת התורה

איש על דגלו באותות לבית אבותם וגו' (ב. ב.) ובתנחומא (ד.) "זהו שאמר הכתוב (ששה"ב ד.) 'הביאני אל בית היין' – כיון שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו עשרים ושנים אלף מרכבות מלאכים, שנאמר (תהלים סה.) 'זרוב אלקים ריבותים אלפי שנאן, והיו עשויים דגלים דגלים... כיון שראו אותן ישראל שהיו עשויים דגלים, התחילו מתאיים לדגלים, אמרו: ולואי שאנו נעשים דגלים

אמירה נעימה

יודבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר (א. א.) תיבת "לאמר" היא אך למוות, שהרי לא נאמר אחריה שום דיבור שאמר להם משה רבינו ע"ה זו המצוה. ונראה, כי ידוע ש"אמירה" היא בחשאי, ודיבור" הוא בהכרח והרמת קול (עי' זוה"ק ח"א פ"ב ב.) ואיתא במדרש (תנחומא פ"ב) כי תשא את לא: "הלוהות ראשונות על שנתנו בפומיה לפיכך שלטה בהם עין הרע ונשתכרו וכו', אין לך יפה מן הצניעות". עוד איתא במדרש (ויקרא א. יא.) אילו היו יודעים אומות העולם מה אהל מועד יפה להן, היו מקיפין אותו וכו', שנתחלה היה הדיבור יוצא והיו אומות העולם מתרזין וכו', ואחר כך כשהוקם המשכן, נתייחד הדיבור אל משה רבינו במשכן בחשאי. עיי"ש.

זה ביאור הכתוב: **"יודבר ה' אל משה"** – בהכרח והשמעת קול בפרסום – **"במדבר סיני"**, כי שם היה בפומבי, כאמור. ואמר הפסוק שלאחר מכן **"באהל מועד"** וגו' בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים **"לאמר"**, כלומר, באהל מועד היתה האמירה בחשאי.

יודבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית וגו' (א. א.) וברשי"ו ז"ל: "באחד בניסן היום המשכן ובאחד באייר מנאם".

יש לתת טעם למה המתין חודש ולא מנאם עוד אחד באייר, דהנה מצאנו כמה פעמים בתורה שעשה הקב"ה דבר כדי שלא יוכלו האומות לומר קשה יראתם ויראתם פעלה כל זאת (עי' רשי שמות יב. כב.) והנה, קדושת דגלי ישראל היא הקדושה הנעלית מכל הקדושות, ואפילו מקדושת הקמת המשכן, שהרי מצינו שנתקרא ישראל במלאכי השרת וחשקו לזכות לקדושת הדגלים כמותם (עי' במד"ב ב.).

ידוע שיעקר גאולת מצרים ותכליתה היה ניכר רק לאחר שעברו ישראל את הים, כי עד אז היו עדיין בפחד מהמצרים ולא היתה עדיין גאולתם שלימה. והעברת הים היתה בשביעי של פסח, והיינו בכ"א ניסן, ולפי חשבון האומות שמונים את השנה לימות החמה, נשלמה

כמותן וכו'... אמר להם הקב"ה: התאיתם בדגלים, הייכם, הרניו עיניו משאלותיכם" וכו', עיי"ש.

"ואם כן, כיון שנתאמר ישראל לדגלים כמו המלאכים בהר סיני, אי"כ בכל שנה בשעת מתן תורה נתקורר זה, ונעשו ישראל לדגלים, והיינו דאמר: 'דגל מהנה יהודה' – לצבאותם, רצ"ל, מהמלאכים אשר נבראו ממוצות ומעשים טובים של ישראל עם קדשו נעשו דגלים. ועל כן, נראה לי העני והשפל והבזוי, אשר קודם קבלת התורה מסדרין ישראל הדגלים למעלה על ידי קריאת התורה שאנו קורין פרשת במדבר, שהוא סידור הדגלים, קודם חג השבועות, כדי שיהיו מוכנים לקבלת התורה כמו שהיה אז. וזה: 'זכר חנו לדגליתם' (ב. ד.) היינו דגלים של מעלה שנתהוו על ידי מצוות ומעשים טובים של ישראל מלאכים הקדושים שנעשו דגלים, וכן קנה מסדרין למעלה המלאכים שנעשו משבט ראובן ונעשו דגל מחנה ראובן, וכן דגל מחנה יהודה, וכן שאר דגלים נתהוו **בכל שנה ונתקורר על ידי קריאת התורה ועל ידי מעשיהם הטובים**, על כן קורין פרשת במדבר קודם שבועות. השם ירחם לקבל תורתו באמת בלי שום מכשול אמן".

"שומר משמרת הקדש" – כי גם נופי נמשך לרצון השי"ת
פקד את בני לוי וגו' מבין חודש ומעלה תפקדו (א. א.) וברשי: "משמרת מכלל נפלים הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש".

טעם הדבר, "דהנה ישראל הקדימו 'נעשה' לנשמן, והיינו שאף בלתי שמיעת השכל יהיה הגוף מעצמו נמשך אחר רצון השי"ת, אך איתא במדרש רבה (דברים י.) 'שארר מעשה העגל אמר להם משה ולישראל: 'אבדתן נעשה, שומר נשמן, והיינו להיות עיכ"פ נשמן להוראת השכל, ועל כן נשארה מעלת ישראל מחמת הוראת השכל. ועל כן נמנו רק מבין עשרים ומעלה, שאז נתגדל ועמד על מלאו והשכל בשלימות, כאמרם ז"ל (נשים סה.) ולמבור נכנסו אביו עד שיהא בן עשרים. אבל החיים שלא הזא בעגל ונשארו במעלתם, שאף הגוף, בלתי הוראת השכל, נמשך להשי"ת, על כן נמנה מבין חודש, משיצא מכלל נפל, שאז הגוף הוא בן קיימא".

שם משמורת בשם אבי הגוף בעל האבני גור' מסאכטשוב זצ"ל

שנה מאותו יום עד א' באייר בשנה השנית, לפיכך המתין השי"ת ולא צוה לפקדם ולעשות דגלים עד אז, כדי שגם לפי חשבון האומות יהא אחר שנת הגאולה, שלא יאמרו מזלם גרם שהיה רע באותה שנה. ועל כן בא' באייר, לאחר שעברה שנה מאז גאולתם השלימה לפי כל החשבונות, הראה הקב"ה את חובתו תורה לישראל, ומנאם.

נשיאי מנות אבותם (א. א.) ראינו תיבות: אמ"ן, וסופי תיבות: **ית"ב**. רמז למה שאמרו חז"ל (קדושין כב.) ששכנסו לארץ ישראל וכו' הנשיאים חלק בנחלת הארץ בשביל היתומים הקטנים, ונעשו להם אפטרופוס. וזהו: **"אמן יתב"** (אמן – מלשון: 'יהי אמן את הדעת' אפרם ב. ז.) שהיו אומנים ליתומים. גם **"אמן יתב"** עולה בגימטריא תקמ"א כמנין: **"ישראל"**.

ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות (א. י.) פירשי"ו ז"ל: "אשר נקבו – לו כאן בשמות". יש להבין כוונתו בהפסוק שתי תיבות: "לו כאן".

ונראה לפרש על פי דברי רש"י בפרשת שלח (ג. ז.): **"כל אנשים שבמקרא לשון השיבות"**, ואותה שעה כשרים היו". והנה איתא בגמרא (פסחים פב.) "חמשה שמות יש לו: זמרי וכן סלוא ושאלו" וכו', ומפרש שם, ארבע שמות שנקראו לו שם הנותן שחטא עם כזבי בת צור, ומסכים: "זמה שמו – שלומיאל בן צורי שדי שמו".

ובהו יובנו דברי רש"י כאן, שהיה קשה לו על הכתוב, הו"א אמר "את **האנשים** האלה", שמשמע שכולם היו כשרים, והלא אחד מראשי אלפי ישראל היה שלומיאל בן צורישי, כדכתיב (בספסוק): "שלמעון שלומיאל בן צורישי", והרי הוא לא היה כשר וחשוב, כמו שמבואר בדברי הגמרא חז"ל. לכן מתקין רש"י בכותב לשונו ואמר: "אשר נקבו – לו **כאן** בשמות", רצה לומר, לפי אותה השם שנקרא כאן בפרשה זו, והיינו שלומיאל בן צורישי, ושם זה לא ניתן לו על שם הנותן, כאמור, אם כן אפשר שבאותו הזמן עדיין כשר היה, ורק אחר כך קלקל מעשיו וקרא לו בארבע שמות חז"ל על שם החטא. ואם כאן שפיר אמר כאן הכתוב "אנשים" – לפי שבאותה שעה כולם כשרים היו.

דברי יאיר (פזא ב"ג רוח)

יתרון דעת

תפילות אבות על בנים (ב)

בברכת התורה וכו' זמן מוכשר – בחג השבועות

יהא אדם זהיר להתפלל תמיד על זרעו ועל זרע זרעו מעתה ועד עולם, שלא יצא ממנו פסול, כמו שאמר בספר שלי"ה: זה לשונו: מעשה בחסדי אהרן, **שהתפלל תמיד בחצות הלילה בבכיה** שלא יצא ממנו שום פסול, וזה ששבעת בניו היו תלמידי חכמים גדולים. **ובכל מקום שמזכיר בתפלתו יראת השם, יהי כוונתו בלבב על זרעו ועל זרע זרעו**, כגון "ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך" וכו' הא"י גונא.

"ולא נבשו ולא נכלם לעולם ועד". לכאורה יש לדקדק שדבריהם אלו נראים כיותרת הכבד, שמאחר שכבר שאלנו "ותן לבבנו להחן וכו'" לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה" כו', אם חפץ בנו ה' נתן לנו את כל שאלתנו הזאת בודאי שלא נבשו ולא נכלם לעולם ועד, ומה צורך עוד לשאלה זו, ואפילו אם הוא דרך הודעה וכו'.

ואולי אפשר שבא הרמז במלות אלו, למה שראינו מה שכתב הרב "שעטת דקלים" (ס"ו ע"ה) גבי ברכת התורה שכתב: ותמיד תהיה האב והאם תפלתם שגורה בפיהם להתפלל על זרעם שיהיו לומדים תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות, ויכוין מאד בזה בברכת אהבה רבה עש"ב וכו'. ואפשר **שבמלות אלו "ולא נבשו ולא נכלם" שם רמז להתפלל על זרעו**, שלא די לנו במה שהתפללנו שיתע לבבנו אהבתו ויראתו לעשות צדקו, כי עדיין אנו בהחוצה פחדא יתיבבא שלא יגיע אלינו שום בושא וכלימה מצד אחר והוא מצד הבנים, שכבר נודע שכבשו של אדם הם רשעים בר מינן כמה צער מגיע לאביהם, וכאומרים ז"ל (פסחים נב.) דלרשע בן צדיק מותר לקרותו רשע בן רשע, ועוד כשלקו ועושו ובושה וכלימה מגיע לאביהם בעולם הזה ובעולם הבא וק"ל.

שלמי חגגה"ק רבי ישראל יעקב אלגאזי זצ"ל אב"ד ירושלים (הל' תפלה ע"ה)

ובזכות שיתן שבח והודאה ויברך ברכת התורה בתום לבבו יזכה להתחכם יותר, כי כשם שבזכות ברכת הנחנין התבואה והפירות מתברכים ומתריבים, ואם אינו נזכר בברכות בעון זה נפסדים ונתמעטים כאשר אבאר, **בן ברכת התורה, התורה מתרבת אצלו ולזרעו ולזרע זרעו**, ואם אינו נזכר בה, פוסקת מזרעו, כדאיתא בגמרא (פסח. א.) מפני מה ת"ח אין מצוי לצאת מבניהם ת"ח, רבינא אמר מפני שלא ברכו בתורה תחלה.

ברכת התורה צריך לזכור בה מאד, וכו', ולכן יראה כל אדם שתהיה כלי המדות של הקב"ה שהיה בשבועות בה בכל יום חשובה בעיניו לברך עליה בשמחה יותר מעל כל הנאות **שבועות**, שזה מורה שעוסק בה לשמה ויזכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה שהוא "לא ימוש" מפקד ומפי זרעך וגו', שתעשה שאלתו ובקשתו שמבקש בברכתה **"ונהיה אנחנו וצאצאינו"**, ויש מדקדקים להוסיף "וצאצאי צאצאינו", כי כל שהוא ובנו בן בנו תלמידי חכמים שוב אין תורה פוסקת מזרעו ולעולם.

ש"ע הרב (א"ח"ס ס"מ ס"א.) וראה בסידור הגאון היעב"ץ (סדר ברכת השחר) שכבד האר"י ז"ל: "ברכת התורה חמורה משאר ברכות, כי היא מצוה עשה דאורייתא. וצריך לאמרה בשמחה רבה ובכוונה גדולה". וראה עוד בעל"ח (ברכות סד.) שכתב: "זלעתי ברכת התורה היא סגולה נפלאה ויטב שיהיה מה שילמדה, וסמכותה שלי לסמכות זו היא מדברי הגמ' נדרים לה, א. וכו'. יערי"ש באריכות)

במדרש איתא (עי' מדרש שמואל פ"א, ה' יח"ה היום ויזבח אלקנה" – רבי יהושע בן לוי אמר, זה יומו של עצרת), שהיה אותו פעם עצרת בתפלת חנוה. וז"ל ליתן טעם, משום דחמין ענינין (ר"ה טז.) בעצרת – על פירות האילן, וכתבו ספרי הקבלה, דרצ"ל על הבנים, "כי האדם עץ השדה" (דברים ב. טז.) ולכן, פעם ראש השנה, דכתיב (ש"א א. ד.) "יהי היום יזבח אלקנה", ולמ"ד (עי' ביצה טז.) דכולי עלמא מודים נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט, ולא פליגי בית שמאי ובית הלל רק על שלמי חגיגה, אם כן לא היה יוכל להיות ברה"ה, כי ברה"ה אין מביאין שלמי חגיגה, אלא שמע מינה בעצרת היה, וק"ל.

בן מרת יוסף להגה"ק ר' יוסף העס זצ"ל אב"ד פיורדא וקאסל (פיורדא תקנ"ו ע"ה קבא.) וראה עוד במדרש "אגדת בראשית" (בפס' שמשעשה של חנה היה בפסח. ויע' בדרשות ח"ס ל"ח אלול תקע"ה וק' שנו) בשם חז"ל שמשעשה ה' ברה"ה יערי"ש באריכות.

ועל כן בשבועות הוא זמן קבלת ב' התורות, שבכתב ושבעל פה, ועל ידי זה זוכין לבני, ואפילו מי שהוא עקר בטבע או במזל שלא יכול להוליד, על זה אמר באברהם אבינו ע"ה (ב"ר מיד, י"ב) שהרימו למעלה מהשמים והמחלות, והיינו על ידי חב התורה שהוא למעלה משמש שהתחיל באברהם אבינו ע"ה, שממנו התחלת ב' אלפים תורה מתנפש אשר עשו בחור, כמ"ש בפי' דע"ז (ט.)

מחשבות חרוץ להגה"ק ר' צדוק הכהן זצ"ל (חג) המשך

עלי הגיון

עוד בענין המנהג שלא לאכול – או כן לאכול – המץ שנמכר לנכרי

דבר החומרא שלא לאכול חמץ גמור שנמכר לנכרי, ויש שהקפידו להיפך ורצו דוקא לאכול חמץ שנמכר (גל' תקס"ו, יתרון דעת), וצוין עד עדותו של הגאון רבי שמואל בירנבוים **זצ"ל** - חתנו של הגרעק"א - באגרות (אגרות סופרים, כתבי רעק"א זצ"ל, סי' מו): "אנכי הנני נוהר משתיית שרר בחורף מפני חדש, ובקיץ מפני המאלץ הנמכר תוך החמץ בערב פסח, אשר גם מו"ה ר"ג זצ"ל (הגרעק"א זצ"ל) נוהר מליקח חמץ הנמכר, ויז"ש לא לקח אחר הפסח כי אם ממוזגים נכרים".

ובספר תולדות הכהן (עמ' צו) מובא שהגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל הקפיד על מי שחיפש עבורו אחר חג הפסח יז"ש חדש, שלא נמכר קודם הפסח, שהרי אם המכירה הועילה לאיסור דאורייתא - היאך לא תועיל עבורו?

ומקור החומרא שלא למכור לנכרי חמץ גמור ראה בא"ר סי' תמ"ח, בחי' שם ובישועות יעקב שם סק"ה. ועי' במשמרת שלום סי' ל"ד שכתב בזה"ל: "הגם שהנהגו וכו' למכור חמץ, מכל מקום כל מי שנגע יראת ה' בלבו לא יסמוך על זה להניח חמץ גמור, כי לא התירו את הדבר אלא מדוחץ".

אהרן בוים, בני ברק

עוד בענין "ונאמר" שנאמר בלחש

בקשר לקפידת רבוה"ק מבעלזא שלא לומר תיבת "ונאמר" בקול רם (גל' תקס"ו, עלי הגיון) ברוצני לחוסף את אשר שמעתי מפי מורי ורבי הגה"ח ר' אשר נוסבוים זצ"ל בימי חורפי. וכה סיפר: אצל מרן מהרי"י זצ"ל נישג פעם מאן דהוא לפני התיבה על תפלת ערבית, ובאמצע התפילה התחיל בקול רם מ"ונאמר" כי פדה את יעקב" וכו'. אחר התפלה קרא לו מרן זצ"ל ואמר לו: "די גמרא זאגט 'חייב אדם לומר בלשון רבו'. האסטו מעך אמאהל געווערט אזוי זאגען?...". (השמעת אותי פעם אומר כך:...) הד הסיפור ויטעמו נשאר חקוק בדיכורני כאילו שמעתינו זה עתה.

פסח לעמבערגער [נרדך 'תמנתה החרדי' בארה"ב]

"וספרתם לכם" – גם חג השבועות בתר יומא ידידה

בגליון תקס"ז (מדור עלי הגיון) הוזכרה שיטות המיוחדת של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל בענין מי שעבר קו התאריך, שצריך להמשיך ולספור ספירת העומר כפי המספר שלו (ויספרתם לכם), ולא מה שסופרין הציבור, והובא שם "דלענין חג השבועות צריך לחוג כפי המקום שנמצא בו", וכנראה לא ע"י הכותב כל הצורך בהתשובה, לדחיא מסיק שם דגם לענין החג יצטרך להתנהג כפי המקום שיצא משם, ולחוג חג השבועות יום לפני - או אחרי - המקום שנמצא בו עכשיו, יע"ש.

משה לאנדערער, ברוקלין

העושה עצמו חסיד – יהיה חסיד

בענין מש"כ (גל' תקנ"ג, יומא דנשמחא) בשם בעל התניא זצ"ל על המשנה במסכת פאה (פ"ח מ"ט) "כל מי שאינו לא חוגר וכו' ועושה עצמו כאחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם", דכמו כן מי שאומר שהוא חסיד אינו מת מן הזקנה עד שיהיה חסיד.

הנני לציין עוד בענין זה: בספר 'דבר נצב' (פר' נח) להג"ר נפתלי צבי בראך זצ"ל הי"ד אבד"ק מאגענדאף [בן הג"ר שאול בראך זצ"ל אבד"ק קאשוי] כתב ששמע דבר זה בשם ה'ישמח משה' זצ"ל, ש"אף מי שמראה עצמו לירא שמים ואיננו כן, אינו מת מן הזקנה עד שיהיה ירא שמים באמת", עכ"ל.

יתרון דעת

המשך

... ואחר שינוח מעט (ביום חג השבועות) יחזור ללימודו, כי הציבה תורה ובפרט בשעתה ביום נתינתה. ומה טוב דבר בעתו, לשפוך נפשו בימים האלה ובזמן הזה שיזכה הוא ובניו לבתרה של תורה ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

הזמן היותר גדול כעת הוא זמן קבלת התורה הקדושה, הזמן של "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". העיקר בעת קבלת התורה לקבל על עצמו לא לנתק ח"ו את השרשרת מקבלת התורה עד עתה ולהלכה. וזה רק ע"י החיזוק על דרכי התורה והמסורה, ובודאי בזה היום צריכים להיות כל התפילות על זה, "הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריוק ולא נלך לבהלה" – על ידי גידול הבנים על דרכי התורה הקדושה.

אביב יעקב להר"ק מסדיגורה זצ"ל (שבועות עמ' קד).

מי שאינו ישן בלילה הזאת (ליל שבועות) יהיה לו לסימנא טבא דלא ינום ולא ישן מולו, ומובטח לו דישלים שנתו וזוכה לבנים ובני בנים תלמידי חכמים ועושה תיקון לשכינה ומתקן פגם הראות.

מועד לכל חי (סי' ח' אות טו)

אך בספר 'אור הגנוז' [רוזנשטיין] (לה, ב) כתב בשם הר"ק רבי מנחם מקארץ זצ"ל לפרש בזה להפך, ד"לכאורה מי שאינו צדיק ועושה את עצמו צדיק אינו מת עד שנעשה צדיק, אתמהא, וכי זה הוא עונשו ואמר, דזה עונשו, שמתחילה ידע שאינו צדיק, רק שעשה את עצמו צדיק בשביל ממון או כבוד וכדומה, ואחר כך אינו מת מן הזקנה עד שסבור בדעתו שהוא צדיק [ער מיינט טאקע אז ער איז א צדיק], עכ"ל (מובא בספר 'אמרי מנחם' ח"ב, ליקוטי אמת. וזכ"ל בספר 'נפלאות חדשות', ליקוטי דף מט, בשם הר"ק רבי שמחה בונם מפרשיטא זצ"ל, מובא בס' 'קול מבשר' ח"ב, פאה, ויש הוסיפו ביאור באריכות ע"י משל נפלא, יע"ש).

ובאמת ענין זה מובא ב'הקדמת לקוטי תורה והש"ס' בשם הר"ק מראשניץ זצ"ל (מובא בס' 'ליקוטי מהרי"א', ובעשר צמצוחות: מע' ו אות מו), וז"ל: שאמר על גדול אחד שאמר על עצמו שאינו חסיד, ואמר, אדיתא (מערש שני פ"ג מ"ח): "הלכות בנויות בקודש ופתוחות לחול, תוכן חול וגנותיהן קודש; בנויות בחול ופתוחות לקודש, תוכן קודש וגנותיהן חול וכו', ואמר שמי שהוא מתנהג בחסידות עפ"י דרכי הבעש"ט ותלמידיו הקדושים, [אזי אף שבנויות בחול, רצ"ל, אע"פ שאינו צדיק כל כך, [ונפתוחות לקודש], היינו שהוא מדבק עצמו להצדיקים, תוכן קודש. וזי שאומר שאינו חסיד, הגם [שבנויות בקודש], רצ"ל שהוא צדיק וירא שמים, [ונפתוחות לחול], רצ"ל שאינו דבוק להצדיק, תוכן חול, עכ"ל.

ויסופר שהר"ק בעל 'קדושת ציון' מבאבוב זצ"ל, בהיותו פעם על הרכבת הנוסעת אל העיר קראקא, שאלו איתו אחד: למה אתם מתיימרים להיקרא 'חסידים', וכי אתם מקיימים כל הכתוב בגמרא על הנקראים חסידים? וענה לו בצחות לשו"ק: אמור לי במטותא באיזו רכבת אנו נוסעים? ענה לו האיש: וכי כבודו אינו יודע להיכן הוא נוסע, הלא אנו נוסעים על ה"קראקאיווער באן" - הרכבת שנסעת לקראקא. שאלו הר"ק: הרי עדיין איננו נמצאים בקראקא, ולמה הנך קורא לזה ה"קראקאיווער באן", וענהו הלה: כמובן, מאחר שמחזו חפציו הוא אל העיר קראקא, לכן קוראים לה להרכבת כן. ענה לו הר"ק: ישמעו אוזניך מה שפיך מדבר, ותבין שכמו כן הוא אצל החסידים, שכיון שחפציו הוא להיות חסידים, על כן כבר עתה אנו נקראים חסידים. ודמח"ח.

בן ציון גרינפעלד, ברוקלין נ"י.

באיזה אופן משובח המקיים מצוות על מנת לקבל פרס? בענין הנהגות בגליון תקמ"ח (מדור עלי הגיון) באיזה אופנים מותר לקיים מצוה על מנת לקבל פרס, נראה לציין דבר נפלא מש"כ בענין זה ה'פנים ימות' בפר' וירא, לתרץ הא דכתבה התורה"ק (בראשית יח, יט) "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליי", וקשה, דאשר אסור לעשות מצוה ע"מ לקבל פרס, ואם כן איך יתכן שנהנה הקב"ה ממה שיצוה את בניו כך. וכתב, דאיתא במשנה (אבות ד, ב) "ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה", עניינו שמדת הקב"ה ברוצני להטיב לבריותיו, וקבלת השכר מצוה שעושה נחת רוח לקונו על שיכול להשפיע אליו טוב, וכן להיפך ח"ו, הרשע, שמוחץ מדת הרחמים למדת הדת, היא עצמה עבירה, ע"ש. ולכן מי שמקיים מצוה ע"מ לקבל פרס, היינו, לא בשביל שהוא רוצה את הפרס, רק כדי שהקב"ה יהנה במה שיוכל לתת טוב לעם ישראל, מותר לקיימו על מנת לקבל פרס. וזה שאמר הכתוב: "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו וגו' למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליי", כלומר, שהוא מחנך אותם שיקיימו את המצוות כדי שהקב"ה יהנה ויוכל לתת שכר. ולפי יסוד זה כתב ב'בני דוד' דבר נפלא בפר' תולדות, כשיצחק בירך את יעקב "ויתן לך האלקים" וגו' (ס' כו, כח), כתב רש"י "ויתן חזונו יראו", וצ"ע מנלן הא. ומוסביר, אם גרמא שהקב"ה יתן לך שכר, אם כן קיימת בזה גופה מצוה, ולכן "ויוחזר ויתן", לפי שקיימת מצוה (וכ"כ ב'ישמח משה' פר' עקב ששכר מצוה הוא גופה ח"ו מצוה, יע"ש).

וב'ענין יוסף' (בעיון יעקב, ע"ז ג.) מביא בשם 'זכרון יצחק' לבאר שם דרשת חז"ל: "היום לעשותם - ולא למחר לעשותם, היום לעשותם - ולא היום לקבל שכרם", ומביא בשם הגאון ר' מרפא לשון' (נעמוד היראה), דשכר מצוה הוא גופא מצוה, ולכן לכאורה לפי הדרש שלמחר אין עושים מצוות, אם כן יהיה צער לצדיקים שהם רוצים לעשות תמיד רצון הבורא, לכן מסיים ששכר מקבלים רק לעתיד, וזה גם מצוה, אם כן לא יהיו בטלים מן המצוות (ועי' מש"כ בזה ב'תפילה' כתובות ח.).

ובזה פירשתי מש"כ בפר' נצבים (דברים ל, טו): "והויתרך ה' אלקיך לטובה וגו' כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך", ובפי' הראשונים מפורש שם "והויתרך" לתת שכר יתר, והיינו, שהכתוב אומר תקבל שכר יתר משום "כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב" - שהשי"ת שמוע על שהוא יכול לתת לך טוב, ועל זה מגיע לך שכר כמו שנתן לאברהם שלמד כן לבניו אחריו, שצוה לעשות מצוה כדי שהשי"ת שהוא כולו טוב ישלם לנו טוב, וזהו "כאשר שש על אבותיך".

אשר שוורץ, ר"מ במשיב הדף ומח"ס מעדני אשר, בית שמש

אודות ה"נטע" שנטע בתוכנו...

במדור על ירושע בן נון (גל' תקס"ה, יומא דנשמחא) הועקת מדרש מספר ירב' פתחים להגאון רבי אברהם בן הר"ר זצ"ל, שפוטח בזה"ל: "כתב הגאון המקובל האלקי מו"ה נתן נטע שמצא בשם מדרש".

הנה יפה הסתייגות שם בהערה ש"ש מי שכתב שהוא הגה"ק רבי נתן נטע שפירא אב"ד הוראדאט, בעל 'ימבוא שער'... ברם יתכן שהכוונה היא לכבוד הגה"ק בעל 'הימבוא עמוקות' וצ"ב, כי זה שכתב כן, הוא המו"ל שמעון משה ח'אנעס שציין כך ב'מילואים' שבסוף הספר 'יהוה ר' נתן נטע שפירא אב"ד דהוראדאט מח"ס אמרי שפר...'), אשר לא כאן המקום לפרט את רוע מעלליו של זה ה'משכיל' [ילידי ווילנא מגיה בדפוס ווארשא, כפי שחתם את שמו] - בפרט בארס אשר טמן ב'יתממות' בספרו 'תולדות הפוסקים'. איני יודע מנין ולמה החליט כך שהכוונה היא לבעל 'הימבוא שער' זצ"ל, מה גם שלא מצאנו, לא בספרים ולא בנוסח המצבה ולא בשום מקום שהוא מכונה בשם 'נטע', וגם כינויו הנועד 'מהרנ"ש' אינו מורה על שם זה.

ואם נגמ' הדברים עליכם לתקן את המעוות במאמרים אודות בעל 'הימבוא שער' (גל' תקס"ה) ולהשמיט את השם 'נטע' שהוספתם לו בכדי.

אברהם כהן, ביתר; שמעון לעבאוויטש, פלעטבוש נ"י. [א.ה. עוד קוראים חשובים העירו בנדון, ועוד חזון למועד בע"ה].

אודות יצאצאי הר"ק רבי שלמה מקרשאנוב זצ"ל

קראתי בעונג רב את המאמר (גל' תקס"ה, יומא דנשמחא) אודות זקני הק"י רבי שלמה מקרשאנוב זצ"ל ועי"ה, ובתוך הדברים ראיתי את שכתבתם אודות שנים בניו הק"י, ואמרתי לא אמנע טוב מבעליו למלאות את החסר מצאצאיו ומעוות ל"ו יוכל לתקן: חתנו היה רבי יעקב [נאקל] שענבערג ז"ל. בנו היו: רבי משה, רבי שמחה, רבי שמעלקא, רבי ישראל עדיה ליב, זצוקכ"ל (מכפסרן בהשלמה לספר 'אמרי קודש' ר' רבינו, שלקט ע"י הר"ק ר' נחום מאיר גרמאן שליט"א).

עוד אעיר, שלא רבי משה בנו היה חתן הרב אהרן זעליג לפישץ בן ה'ארי' דבי עילאי, כי אם בנו של רבי משה, ה"ה רבי שמחה באכנער זצ"ל, וכפי שכתב על דף שער ס' שו"ת 'ארי' דבי עילאי אותו הוציא לאור, וכן פרט שם הגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זצ"ל בהסכמתו, וז"ל: "והרב החר"ף החסיד מו"ה שמחה נ"י נכד הרב הגאון הקדוש מו"ה שלמה זצלה"ה שיהיה אב"ד בקי קרשאנוב וחתן הרב [אהרן זעליג] בנו של הרב הקדוש בעל המחבר זצלה"ה...".

בן ציון יעקב באכנער [דור שביעי בן אחר בן לרביה"ק מקרשאנוב זצ"ל, ברוקלין נ"י.

* א.ה. הגיענו מכתבים רבים בעקבות מדור זה על ירושע בן נון, באותו ענין ומענין לענין, ובע"ה יפורסמו במדורו בפר' שלח הבע"ט.

עלי מועד

"יום המיוחס" - כי יחוסם של ישראל הוא טעם לקבלת התורה

"מצינו בדברי חז"ל דיש חילוק בין אומות העולם לישראל, לישראל מונים למשפחת אבותם, ואומות העולם מונים לבית אב, ועל שם זה נקראו 'אלומים' - לשון אב. והנה, באמת טעמא בעי מה נשתנו אלו מאלו. ונראה, דהנה מובאר בחז"ל (קידושין ל' דג') שותפים באדם, הקב"ה ואביו ואמו, והקב"ה נקרא כח ראשו, שהוא מפעיל כל הפעולות, וכח בן נקרא אביו וכו', והאם - הוא כח הגרוע שבכולם. ולכן ישראל שהמה מאמינים בהקב"ה, שהוא הסיבה הא', אלמא שאנו בני ישראל הולכים אחר הסיבה היותר עיקר, שוב ממילא הסיבה הב' - היינו האב, כלך נמנו לבית אב. אבל אומות העולם שאינם דבוקים בהקב"ה, ולא נתנו כבוד לסיבה העיקרית, מכל שכן שאינם מאמינים בסיבה זו, ולכן היחוס שלהם הוא מצד האב ולכל הארץ יסגדו וכו'.

ולפי זה נראה דברי המדרש הנ"ל (ילק"ש רמז תרפ"ד), שנתקנאו אומות העולם בישראל שלא ניתן להם התורה, אמר להם הקב"ה: 'הביאו לי רשעים יוחסין שלכם', ובספר יחיוס [שלח] לא היה העיקר רק צד האב, וכיון שלא רצו לחשוב רק צד האב, אלמא שאין להם כח העיקר יותר, שוב ממילא לא יוכלו להתדבק בהקב"ה שהוא כח הראשון וכו'.

ובזה יש ליתן טעם שקורין 'יום המיוחס' אותו יום שבין ראש חודש לשלשת ימי הגבלה, והוא מטעם הנ"ל שיחוס של ישראל הוא טעם לקבלת התורה הקדושה".

אזור אליהו (בפרשטנו)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת "דרָה היומית"

בענין גגו של מזבח העולה – ממזה היה עשוי (ב)

בעקבות המאמר (ליוון הקסה) בענין גגו של מזבח העולה – אם בכלל היה לו גג, ואם כן – ממזה היה עשוי? ובו הדובאו שלש שיטות מרבותינו הראשונים: א. שלא היה גג כלל, רק דפנות המזבח היו עשויים מעצי שיטים ומחופים בנחושת, ואילו את חללו מלאו בעפר עד למעלה, ועליו בער האש שעל גבי המזבח (חי' הראב"ה ח"ג עמ"ס חגיגה סי' תתח – בשם רש"י). ב. שהיה לו גג עשוי מנחושת בלבד – בלי עץ, ותחתיו היה מלא אדמה (ובע"ז מצטט באבן עזרא שמות ל, ה; דר"ק בשרשים, שורש ב"ב; פסקי תוס' חגיגה כז; ושאר ראשונים עדיף בשמות כז, ח) ג. שהיה עשוי מעץ ומצופה בנחושת, כמו דופניו (וכ"ה בתוס' השלם שמות לז, ו-א אות א בדעת רש"י), העירו בכתובים כמה קוראים נכבדים, מדברי רש"י על הפסוק בפרשתנו (ד, יג), בענין כיסויי של מזבח העולה בשעת המסעות: "ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן", וכתב רש"י: "ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות, ואינו שרופתו, שהיו כופין עליה פסכתו של נחושת", ומקור דבריו הוא מדר"ל (תלמוד ירושלמי יומא פ"ג ה"ז; במדבר יד, יז; ת"כ צו פרשה ב) שדרשו את הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ויקרא יא, ו) – "אש תמיד" אף בשבת אף בטומאה, לא תכבה" אף במסעות, מה היו עושין לה כופין עליה פסכתו, דברי רבי יהודה. ורבי שמעון אומר, אף בשעת מסעות היו מדשנין אותה, שנאמר 'ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן'*, ולכאורה מכאן יש להעזיר את הסוברים שלא היה גג על גבי המזבח, אלא היו ממלאים אותו עפר בשעת חנייתו עד למעלה, אם כן על מה עמדה האש בשעת המסעות, הלא לא היה לו גג למזבח ולא עפר שעליו תעמוד האש, ורק כשהגיעו למקום חנייתו מילאו את חלל המזבח בעפר.

ואמנם הערה יקרה זו כבר עלתה על שולחנם של רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל. ותחילה נביא את דברי הראב"ה (כחמשן לדבריו שכבר הדבאו במאמרו הקודם), וז"ל: "... בשעת סילוק מסעות היה נשאר העפר הממולא בו במקומו, והמזבח שהם הדפנות היו מגידין מן האדמה, ורגב אחד עמו שעליו מונח אש של שמים, שלא נסתלק אש שירדה בימי משה עד ימי שלמה והיו כופין עליה פסכתו... כשהיו חונים היו ממלאים אדמה היו מניחין הרגב עם האש על המזבח".

בספר ענף יוסף על התנחומא (פר' תרומה יא) כ', שאכן בשעת המסעות היו שופכים את האדמה שמילאו את חלל המזבח, אלא, שעל גג המזבח היו שמים איוז טבלא לביסוי להחזיק עליו האש, ועליה היו שמים את הפסכתו לכסות האש, ואילו המלבי"ם (שמות כ, כא) הביא לענין זה מחלוקת תנאים במכילתא (פר' יתרו פרשה יא) האם גם בשעת מסעות היה המזבח מלא באדמה, ותלה מחלוקת זו במחלוקתם של רבי יהודה ורבי שמעון דג"ל – אם היה אש על גבי מזבח בשעת המסעות, דר"י סובר שגם על שעת המסעות נאמר הפסוק "אש המזבח תוקד בו לא תכבה", ולכן היו משאירים את האדמה בתוך המזבח גם בשעת המסעות, כי שמש למטרת החזקת האש, ואילו ר"ש סובר שהיו מכבים את האש בשעת המסעות, אם כן לא היה צורך שהמזבח יהיה מלא בשעת המסעות. ויציין, שאשר מפרש המכילתא שם (ראה מרכבת המשנה, ועוד) לא פירשו את דברי המכילתא שם שנחלקו בו, ולפי דבריהם ברור הוא לכו"ע שבשעת המסעות היה המזבח חלול ללא עפר ואדמה. וע"ע בפ"י בכור שור בפר' תרומה (כו, ח) שלכן עשו את המזבח חלל מבפנים ש"יהא קל לנשואו".

לעומת זה: בתוספות השלם עה"ת (שמות לח, ו-א אות א) הוכיח מזה שיטתו בדעת רש"י שגם מזבח הנחושת היה לו גג, כי אחרי שהביא את דברי רש"י בפרשתנו אותה האש שירדה מן השמים היו שמים עליו פסכתו כתב: "ואם לא היה לו גג על מה היה עומדת האש והפסכתו, אם תאמר על האדמה שבתוך המזבח, והלא לא היה זה אלא בשעת חנייתו, ואם תאמר שהיתה עומדת בשולי המזבח (מלמטה), אם כן מה היה צריך פסכתו, הלא דופני המזבח מגינים על הבגד שלא תגע בו האש...".

נקודה נוספת שעמדו עליה הראשונים בענין האמור: בפענח רזא (פר' ויקרא) הביא קושיא בענין הליכת הכהנים על גג המזבח: "איך היה יכול לילך עליו יחף, הא סבירא לן בכלי נחושת הם מקצתו חם כולו (ו-א) גג המזבח בודאי התחמם על פני כל שטחו מחמת האש שעל גביו), ודאמי אש חם השמים דיטל לו גבול, ואע"פ שהיה עמו אש של המזבח וגם כן, פירוש, שבאש מן השמים אין אומרים חם מקצתו חם כולו, ויש גבול לחומו. לעומת זה הראב"ה הביא גם כן קושיא זו בשם רבותיו, וכתב, שאם נתרץ שאכן היה מעשה נסים שהיו יכולים לילך על גבי המזבח ולא נכוו, עדיין תמוה הוא שנס זה היה לנו להחשיב בו היה העשרה נסים שהיו במקדש, ומדוע לא נמנה עמחם, ודוחק לומר שניסים שהם קבועים לא נחשבו, ומסיק בסוף דבריו שלפי שיטתו שלא היה לו גג, לא קשה כלל קשיא זה, כי גג המזבח הרי היה מעפר, ולא נאמר בו חם מקצתו חם כולו.

* ביאור דעת רבי שמעון במבאר בירושלמי, שלפי המסעות דשנו והסירו את האש מן המזבח, ולא היתה אש על המזבח בשעת המסעות כלל, וחו שאמר בפסוק שלפניו "ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן", כי קודם דשנו את המזבח והסירו ממנו האש, ואחר כך פרשו עליו בגד ארגמן. אכן בפירושו מהרד"י על המדרש שם כתב, שרש"י ג"כ סובר שבשעת המסעות היתה אש על המזבח, אש שחזקה על רבי יהודה וסובר שלא כפר עליו ופסק, ומה שלא נשקף בגד הארגמן שעליו, היה זה מעשה נסים ומה שאמר רש"י אף בשעת המסעות היו מדשנין אותה, כוונתו, כי מאחר שהיתה עליו אש בשעת המסעות היו מדשנים את האפר גם בשעת המסעות, כדרך שהיו מקיימים מצות תרומת הדשן בכל בוקר ובוקר.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

לימוד התורה "בדקדוק חברים ובפלפול התלמידים" (ב)

א. רז"ל דברו בגודל מעלת המלמד תורה לאחרים, כדאיתא בגמ' (טהרין צב): "אמר רב ששת, כל המלמד תורה בעולם הזה זוכה ומלמדה לעולם הבא" וכו'. עוד אמרו (שם צט): "היה רבי מאיר אומר, הלומד תורה ואינו מלמדה, זה הוא דבר ה' בזה". ובתנא דבי אליהו (רבה פכ"י) איתא: "אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתתרה חכמתו לו ומוסיפין לו עליה, וכל העושה כן אינו נמנע מן הטובה העתידה לבא על ישראל לימות בן דוד וכו'. אבל אם יש באדם ד"ת ואינו מפרנס מתורתו לאחרים, גורם רעה לעצמו, שבסוף חכמת תורתו מתמעטת בידו, ואצ"ל שאין מוסיפין לו עליו, ועליו הכתוב אומר (משלי יא, כו): 'מנעך דר יקבעהו לאדם ויכרעה לראש משיביר'".

ב. מי שאינו בר-הכי ללמד לתלמידים, עכ"פ יקבע לימודו עם חבר, ולא ילמד יחידי, כי "דברי תורה אין מתקיימין ביחיד" (תענית ז, ט), כי כשלומד עם חברותא, אזי כל אחד מחדד את חברו ובאים אל האמת [כמ"ש המהרש"א (ח"א ברכות ו) – בהא דאיתא שם בגמ' ששנים שלומדים "מכתבן מליהו בספר הזכרונות" – דמתוך משא ומתן שלהן בדברי תורה יבואו ברוב על האמת וניתן להכתב, משא"כ האחד יכול לטעות בלימודו ולא ניתן להיכתב (וע"ע מהרש"א מכות י). ולפי זה יש עוד ריוח כשלומד עם חבר, שמקיים בזה גם כן המצוה של ללמד לאחרים, דכיון שכל אחד שואל לחבירו וחבירו משיב, נחשב לו כמלמד תורה לאחרים (וע"ע פריש"י מכות י. ד"ה ללמד בהמון – לו תבואה. וע"ע בספר חסידים סי' תתקנ"ט).

ג. ידועים דברי רז"ל (שם) שהפליגו בחומרו עונשו של הלומד יחידי, עד שאמרו: "חרב על שוניהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד בתורה, ולא עוד אלא שמטפשיין... ולא עוד אלא שחוטאיין" וכו' [ובפ"י ע"י יוסף על העין יעקב פירש עמ"ס שאמרו וביד סה, ט] שכאשר אין קול יעקב נשמע ידי עשו שולטות ח"ו, דכיון שהלומד יחידי אין קולו נשמע, אזי ח"ו יכול לשלוט חרבו של עשו (ונראה שזוהי הכוונה באמרו [תענית כג] "וא חבורות או מיתותא", דוק, ובפ"י מלא הרעיוס (שם ט) פי' את דתן באבות ה, ח) שבעון עוות הדין חרב באה לעולם רח"ל, היינו דאינם עוסקים בתורה בחבורה אלא ביחידות, וכיון שכן אינם מכוונים לאסוקי שמעתיא אליבא דהלכתא, וגורמים להביא חרב לעולם רח"ל] (וע"ע יעדות דבש ח"ב דרוש ג, שמבאר הענין בפר' חייטס).

ד. הגם שמצינו במשך הדורות שהיו גדולים שלמדו יחידי, מ"מ זה רק ליחיד סגולה ממש, ולא לרוב בני אדם, וגם הם קבעו חלק ממונם ללמד לתלמידים (ראה ספר חסידים סי' תתקמ. וע"י משי"כ בשו"ת שבט הקהתי ח"א סי' שסד – כמה קולות למה היו מקילים ללמוד יחידי, ולענין שדרשו [ברכות סג, א] "הסכנת – עשו כתות וכתות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה קנינית אלא בחבורה" וכו', וע"ע מה שחאר"ק בזה החפץ חיים זצ"ל בספרו שם עולם ח"א פכ"א).

ה. ופשיטא, שבשעה שאין לו חברותא או תלמיד ללמוד עמו, אל יבטל מלימוד התורה, ובכנון דא אמרו חז"ל (ברכות ו) "שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה – שכינה עמו" (ע"י עיון יעקב שם). ובשו"ע הרב איתא (הל' ת"ת פ"ד ח"י) שכשיש בית המדרש בעיר לא ילמד יחידי וכו' אלא ילמד בבית המדרש בחבורה, שנאמר (ירמיה כו, ז) "חרב על הבלדים" וכו'. גם המ"ב האריך בביאור הלכה (רס"י קנה) שהגם שכשהוא לומד ביחיד הוא ג"כ מקיים מצות עשה של תלמוד תורה, מ"מ לכתחילה מצוה להדר כל מה שיכול ללמוד בחבורה, שעל ידי זה יש כבוד שמים, וכל שכן כשלומדים בעשרה יחד דאז קדמה שכינה ואתאי, ע"ש באריכות.

ונסיים בדברי התנא דבי אליהו (ווסא פכ"י) שמביא תשובת חב"ה למדת תורה, ששואלת למה הוא נושא פנים לישראל וכו' "ויהלא כבר נשאו לי פנים הם כן וכו', ועוד שהם מלמדין את התורה ועומדין אגודות אגודות ועוסקין בתורה" וכו', ופירש החפץ חיים זצ"ל (שם עולם פכ"א; נדחי ישראל פ"ח), לפי שעוסקים בתורה באגודה שהוא יותר מן החיוב של המצות עשה גופא, ועושים כן כדי להרבות כבוד שמים, לכך גם אני לא אלך עמחם במדת הדין אלא במדת הרחמים, כיה"י. נערך ע"י הגר"י שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

דף על הדף על הש"ס - אוצר בלום ובו אסופת מאמרים וליקוט נרחב של פירושים וביאורים מאירים, ביוריו הלכה, פנינים יקרים ורומים נפלאים, הערות והארות מאירות עינים ומשמחי לב מנדולי גאוני הדורות הקודמים זצ"ל וגאוני דורנו שליט"א, בכרך נהדר ומפואר - כקדמיו. ועוד, נאספו ונסדר להפליא על ידי הרח"ג: רבי אברהם נח קליין - ניו יארק, רבי דוד אברהם מנדלבוים - בני ברק, ורבי יהושע לפקוביץ - ניו יארק. כרך ט' על מסכת יבמות. ירושלים תשס"ז (שצו עמ').

חמדת אליה רבה - ליקוט נפלא בהלכות יום יום; הלכות המועדות וטעמי המנהגים; ביאורים ודיוקים על סדר התפילה, דברים מעניינים שאינם מפורסמים, מתוך הספר 'אליה רבה', וכולל הוספות ודף הפסח והקבלה, ופסקי רבותינו האחרונים על סדר שו"ע אורח חיים. נערך ונסדר בצורה יפה ומאירת עינים על ידי הרב יעקב ישראל וולמרק, ובסופו שיחה מיוחדת מהג"ר שריה דבלצקי שליט"א על חג השבועות. בני ברק, אייר תשס"ז (קצצ עמ').

מנחת לפלג - ספר רביעי מסדרת "בחצרות בית ה" המנחת לימוד הלכות ועבודת בית המקדש לצעירי הצאן, ובו תאור מחשי ומרגש של עבודת הכהנים בשבת ובחג השבועות בזמן שביית המקדש היה קיים, משולבים בהן ובטעם ענינים שונים המובאים במסכת מנחות. נלוו לה מפות ותרשימים להקל על הקורא בהבנת הדברים. מעשה ידי אומן הרב יעקב מאיר שטראוס, ב"ב תשס"ו (349 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבתי מאחב"י

מוה"ר משה פנחס רייכמאן הי"ו לרגל שמחת אירוסיה הבת תת"י עב"ג הבה"ח כמר שמעון ווינטערניץ נ"י בן מחו' מוה"ר עמרם מאיר ווינטערניץ הי"ו - מאנטריאל במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הר"ר פלטיאל [ב"ר אלימלך] פריעד הי"ו חתן הרה"ח ר' אברהם שלמה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י למזל טוב וירוב בנות דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לעטס)	הר"ר יוסף שלמה ראטה הי"ו חתן הרה"ח ר' ישראל קאניג הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"י למזל טוב וירוב בנות דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (מרכזי)	לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפעלד ע"ה נלב"ע ערב חג השבועות תשנ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בני משפחתו הי"ו
ידידנו הנריד הנכבד מוה"ר מרדכי איסר אקרמן הי"ו לרגל שמחת ח'בר מצוה' לבנו יקירו כמר יעקב יהונתן נ"י	לעילוי נשמת הרה"ח ר' צבי יהודה ב"ר מרדכי קליין ע"ה נלב"ע בדמי ימיו ב' סיון תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בני משפחתו הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שלום ב"ר שלמה קליין ע"ה נלב"ע כ"ט ניסן ש.ז. ת.נ.צ.ב.ה. הונצת במלאות השלושים ע"י בני המשפחה הי"ו	לעילוי נשמת מוה"ר ר' יחיאל מיכל ע"ה ביבלחט"א מוה"ר ר' ארי' בלום הי"ו נלב"ע ד' סיון תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצת ע"י חתנו הר"ר אברהם יעקב קאניג הי"ו אנטווערפן

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת נשא (אבות א')
ח' סיון תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"א

דלתי מוצש רית	מוצש רית	אנצווערפען
22:54	22:49	21:22
22:18	22:10	20:45
22:35	22:35	21:03
22:21	22:07	20:49
21:53	21:41	20:21
22:57	22:57	21:26
22:52	22:41	21:20
22:32	22:24	21:00

תורת של ראשונים

ממיתות פרשת שילוח הטמאים לפרשת המהנות והדגלים

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וגו' (ה, ב). "לפי שבכאן התם סדר הדגלים למושבבותם, וסדר מחנה הלויים לארבע רוחות העולם בסדר הדגלים, ואמר (לעיל ב, יז): 'ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות'. להורות שעד כאן, אף על פי שהיה אהל מועד בנוי, אחר שלא היו סדורים הדגלים סביבו כביכול, עדיין לא היתה בו קדושה גמורה לשלוח טמאים. אבל עכשיו שכבר נשלמו הדגלים ונסדרו סביב לאהל מועד, עכשיו הוא ביופיו והדרו וקדושתו. ולכן סמך מיד עם תשלום דגלים: 'וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זבי', כי אין ראוי להיות מחנה קדוש כזה, שהוא דוגמת מחנה של מעלה, בין טמאים".

צדור המור (וע"ה רמב"ן)

לאחר הקמת המחנות והדגלים הוצרכו לברכת כהנים

כה תברכו את בני ישראל וגו'. יברכך ה' וישמרך (ו, כג-כד). "בשנה ראשונה שהיו חונים במקום אחד לא הרגישו הכהנים בהם, אבל בשנה שניה שתקנו להם דגלים והוצרכו לצורך המסעות, אמרו הכהנים: עתה הם באים להלחם בנו, אז הוצרכו לברכת כהנים, פן יבואו עליהם האויבים. פוק היו על ידי העון: 'יולחם בישראל וישב ממנו שבי' (לחלן כא, א)".

חוקני

הנשיאים הביאו קרבנותיהם בשוה -

כדי לבטל ביניהם ענין הכיבודים וגאוות הקדומים

ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם וגו' (ו, ב). נראה לפרש ענין קרבן הנשיאים, מה ראו על ככה להתנדב קרבן, וגם כולם הביאו קרבנותיהם בשוה, כי "אלה הנשיאים נועצו לב יחדיו, שכיון שנתמנו נשיאים על שבטיהם ויקריבו קרבן לה', שהוא יישר ארחותם ולא תאדע תקלה על ידם, והפך ה' בידם יצלה. ומפני שהיתה העדה כולם קדושים ובתוכם ה', והנשיאים היו כולם אנשים ראשים בני ישראל המה, שוים במעלתם במה שכולם היו נשיאים לשבטים, ולכן הסכימו בינם לבין עצמם, שיביאו כולם קרבן שוה, כדי שלא יפול ביניהם לא קנאה ולא גאווה והתפארות, שזה פעמים רבות מביא מדנים בין אחים, וכמו שנראה מענין קין והבל במה שהקריבו ממנחתיהם, שלחיות מנחת הבל מבכורות צאנו ומחלביהם ומנחת קין פחותה מפרי האדמה, קרה להם מה שקרה. ומפני זה התחבטו נשיאי ישראל להביא כל אחד מהם קרבן שוה לחבירו, כאילו היו כולם כאיש אחד ולב אחד. ולכן היו רוצים גם כן להקריב קרבנם יחד, כדי שלא יהיה ביניהם כבודות וגאוות הקדימה והאחור".

וגם לבטל סדר ההבאה, שזה הביא קרבנו יותר בכבוד מזה, בחרו לשלוח נדבתם בבת אחת בשש עגלות צב, עגלה אחת לשני הנשיאים, ושור או צב אחד לנשיא, ובה נשתנו בעיניהם באהבה וחיבה.

ומפני זה עצמו, הוצרך הכתוב להגיד בכל יום ויום קרבן כל נשיא ונשיא, ולא נסתפק לומר שהיו כולם בקרבן נחשון שזכר בראשונה - שבאה התורה להעיד שהיה קרבן הקטן שבנשיאים, גדול ורם ורב בקרבן הנכבד שבהם, כי כל מה שהיה בקרבן נחשון נשיא שבט יהודה, היה בנשיא שבט נפתלי או אבירנאל (עק"ש באריות)

אשר...

לקח טוב

הטא בשגנה - סימן על המזיד שקדמו

בעל עגלה מכפר קמן יצא לדרכו לנסוע אל העיר הגדולה, וזו לו פעם ראשונה שהוא נוסע לשם. קודם צאתו לדרכ ביקש ושאל מחבריו, בני אומנתו, שלהם נהירים שבילי הדרך כשבילי כפרם, שילמדוהו מוצאיהם למסעיהם. למרבה שמחתו לא היה כל קושי בהוראותיהם: סע ישר בנתיב הרחב, לבל תסור ממנו ימין ושמאל. אם תישר את דרכך ולא תמה ממנה, תגיע ליעדך אחרי יומיים של נסיעה. אולם - התרו בו -

היזהר בדבר אחד: פעמים רבות באמצע הדרך מתפצלת הדרך ומסילה יוצאת לכאן ולכאן, ועליך לבחור אך ורק בדרך הישרה. עוד תדע, שכל פניה לא נכונה שבמהלך הדרך מסומנת בסימן אדום, כך שכל הנוסעים יבינו שלא זו הדרך מובילה אל העיר. אם רק תשים לבך להוראותנו זו, תלך לבטח דרכך.

שמע - הסביר לו האיש פנים ליישב את תמיהתו - הסימן האדום שענין משוטטות

אותיות מהכימות

אין לו אה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' ואקמה הנפש הטהרה על פי פשוטו אינו מובן גזרת הכתוב. ויתפסק הענין, להנה לידך להבין למה הונג לידך כפרה, הלא שגג בלא חרע, ומה עשה.

אך הוא, הלא השית גלגל חסידיו ושמור ולא יאונה להם כל חון, כעוד מכמה מעשיות בגמרא. והנה כלשך בא דבר ענינה לאדם בשוגג, והשית לא שמרו, על כרחק הוא שכבר יס בידו חטא ושון מה במזיד, ואפשר יהיה משנות אדם דק בעקבו ולא קס על לבו לשוב, אזי השית אינה לידו דבר ענינה כאלה מעין זה בשוגג, כדי שכל ידיו יס על לבו לפקש גם על המזיד.

זה שאמר: "אין וכו' כי יעשו מכל חטאת האדם" - בשוגג, כי חטא הוא שוגג, אזי תדע כי בודאי מקודם "ואקמה הנפש הטהרה" - במזיד, זה שאמר נפש, היינו לזון הנפש, על כן "והחזירו את חטאתם אשר עשו", להלן לומר עם חטאתם, ולז"ל עם חטאתם בשוגג ויחזירו את אשר עשו מקודם במזיד. נראה לי, והסג הטוב יכפר לעמו.

אגלה דעלה

למצוא, כבר מוזמן עברת אותו, ואין זה אלא שלא נזהרת בתשומת לב מספיקה, אכן ברור הדבר שעברת אותו ולא נזהרת ממנו, אחרת לא היתה עגלתך מוגיעה לכאן. סימן אדום אומנם לא תמצא כאן, אך אחר שעה קלה של נסיעה על שביל זה, ההחלות להרגיש את מלואי העגלה. הקוצים והאבנים הגורמים לכך, הם באמת לא באשמותך, אלא משמשים הם לך הוכחה ברורה שמוזמן עברת את הסימן האדום, ופנית בפניה לא נכונה. מעתה, עליך לחזור כל הדרך עד הסימן האדום ההוא, ושם תמצא שוב את המסילה הרחבה.

בעל עגלה מכפר קמן יצא לדרכו לנסוע אל העיר הגדולה, וזו לו פעם ראשונה שהוא נוסע לשם. קודם צאתו לדרכ ביקש ושאל מחבריו, בני אומנתו, שלהם נהירים שבילי הדרך כשבילי כפרם, שילמדוהו מוצאיהם למסעיהם. למרבה שמחתו לא היה כל קושי בהוראותיהם: סע ישר בנתיב הרחב, לבל תסור ממנו ימין ושמאל. אם תישר את דרכך ולא תמה ממנה, תגיע ליעדך אחרי יומיים של נסיעה. אולם - התרו בו - היזהר בדבר אחד: פעמים רבות באמצע הדרך מתפצלת הדרך ומסילה יוצאת לכאן ולכאן, ועליך לבחור אך ורק בדרך הישרה. עוד תדע, שכל פניה לא נכונה שבמהלך הדרך מסומנת בסימן אדום, כך שכל הנוסעים יבינו שלא זו הדרך מובילה אל העיר. אם רק תשים לבך להוראותנו זו, תלך לבטח דרכך.

יצא לדרכ, ושמר את דבר הוראת חבריו בלבו. ואמנם השעות הראשונות של נסיעתו ערכו עליו מאד, בראותו את המסילה הרחבה שתיארו בפניו, ובה ידע בבטחה כי נוסע הוא בדרך הנכונה. אך במשך הזמן, פחתה עירנותו וזהירותו מלשמור על הוראתם הברורה, ובלי משים לב פנו הסוסים אל אחת הפניות בדרך, והיש מהר היתה עגלתו דוהרת בדרך לא טובה, והוא לא ידע בין ימינו לשמאלו.

כעבור שעה לא ארוכה בדרכו המושטת, החל להרגיש כי משום מה, כבר אין נסיעתו עריבה עליו כמקודם, ועגלתו קופצת ומיטלטלת בדרך. לתמיהתו שלה מבט על המסילה שמתחתיו, והשכו עיניו בראותו שאותה מסילה רחבה שהוא נחנך לה נעלמה, ובמקומה נוסעת עגלתו על שביל צר זרוע קוצים ואבנים. עצר את עגלתו והתפלל על תופעה מוזרה זו, כאשר עיניו משוטטות לכל רוח למצוא את הסימן האדום המוכיח שאין דרך זו מכוננת העירה, אך ככל אשר הביט והתבונן סביבו - כל מלוא עיניו - לא הבחין בסימן כזה. איך זה, אמר לנפשו, שמחד אין שום סימן אדום שמוזהר ומתריע, ומאידך הרי

אמרות טהורות

"כבוד הכמים ינחלו"

נשא את ראש בני גרשון וגו' (ה, כב). "היה לו למנות תחילה את בני גרשון הכבוד, ומה שרצו לתקן זה במדרש הרבתי (א, א) לומר שלפי שנמסר משא הארון אל קהת על כן מנאו תחילה לכבוד הארון, היא גופא קשיא, למה לא מסר משא הארון אל הכבוד, לכבדו ביתר שאת ועזו התורה אשר לה משפט הכבודה.

והקרב אלי לומר בזה, שרצה הקב"ה להראות שכבוד הכמים ינחלו, כדי ללמד דעת את העם שיכבדו את לומדי התורה ולקרא לקדוש ה' מכובד, לקדשו בכל דבר שבקדושה, כדרך שמנה את קהת תחילה בעבור משא דבר ה' אשר אתו, ואילו היה נותן הארון לגרשון הכבוד, הייתי אומר שבכבוד הכבודה מנאו תחילה, ולא הייתי תולה ההשיבות במשא הארון, על כן מסר הארון אל קהת ומנאו תחילה, וידעו הכל ליתן כבוד לתורה וללומדיה.

עבודה – גם מתוך נגיעה

זאת עבודת משפחת הגרשני לעבד ולמשא (ה, כד). "הלומד בתורה ומכיר בפלפול וסברת התורה, ומתענג בה, לזה לא יקרא הלימוד – עבודה ונגיעה ועמל, כי בזה שאדם נהנה ושמח, לא ייעבד ולא ייגע. מה שאין כן הלומד מתוך מירוק הדעת, אף שאינו מכין בה מעמל, אצל זה נקרא נגיעה ועבודה ועמל.

וזהו שאמר: **"זאת עבודת משפחת הגרשני"** – מי שהוא ח"ו נגרש מנגלת ה' ואינו מרגיש צורך נועם בדברי התורה הקדושה, "לעבוד ולמשא" – מכל מקום יעבוד עבודתו עבודת הקדש כחומר הרובץ תחת משא, ועל ידי זה יודרך נשמתו ויזהר להרגיש נופת צורך וכל מעש.

תיקון החטא – על ידי לימוד התורה

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתורו את חטאתם וגו' והמשיטו יוסף עליו (ה, יא). "המשיטו" רמז לחמשה דומשי תורה, כלומר, שתקון החטא יהא כשיעוסק

אמירה נעימה

ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש (י, יא). ואיתא בגמ' (נדרים י): "ר' אלעזר הקפר ברבי אומר – וכי באיוו נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר: ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חטא, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה. מכאן כל הנושב בתענית נקרא חטא". ויש להבין למה אם כן קורא הכתוב להגזיר "קדוש יהיה לה" (פסוק ח).

ונראה, שהכמינו ז"ל דייקו לומר בלשונם: "כל הנושב בתענית", וכוונתם לומר, כי הנה תכלית התענית היא "כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" (רמב"ם הל' תענית פ"ה ה"א). וידוע שהאדם נקרא מהלך, על שם שביכולתו לעלות מעלה מעלה במדרגות, ולא כן המלאכים שנקראים "עומדים", על שם שאינם עולים במדרגות, וכמו שאמר הנביא (זכריה ה, יא): "נתתי לך מהלכים בין העומדים האלה".

וזהו שאמר: **"כל הנושב בתענית נקרא חטא"**, כלומר, שיושב בתענית ואינו מתעורר על ידו בתשובה להיות הולך מחיל אל חיל בתורה ובמעשים טובים, ולכן נקרא חטא. ברם, אדם שמתענה ולבנו מתעורר לשוב אל ה' ולתורתו, הריהו בבחינת "הולך" ונקרא "קדוש".

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמרו להם (ה, כב). ובתרגום: אמור להם – "כד תימרון להון".

ורש"י כתב: "אמור (כתוב) מלא – בכוננה וכלב שלם" חז"ל דקדקו (סוטה לה) על לשון "כה", והמדרש מדקדק למה פרט כאן את אהרן דייקא. ויש לבאר, דהנה הכהנים כשמתברכים את ישראל יש להם גם כן תועלת עצמית, שהרי ככל שתרבה שפע וברכה בישראל וירבה דגנם, כך ירבו גם התרומות והמעשרות שלהם, ואם כן יוכל להיות שלמות עצמם מברכים אותם, ולכן צויה ה': "אמור להם" שיהא **"מלא – כלב שלם"**, ורק לכוננת "להם" – לישראל,

בלימוד התורה, כדאיתא במדרש (ויקרא כה, א): "אם היה למוד (תנ"ל) לקרות דף אחד קורא שני דפים", ובוזה יכופר עוננו.

עוד יש לומר רמז בפסוק: "המשיטו" – היינו חמש מוצאות הפה, כלומר שיתקן הפה שלא לדבר דברים במליץ. **לקושי מהר"ם** להנח"ק רמ"ט מלנצח י"ע

המוכח הרבים נשפע גם עליו קדושה

ואיש את קדשו לו יהיו (ה, יא). "כי המוכח רבים זכות הרבים תלו בו (אבות פ"ה מ"ח). וזה שאמר: ואיש את קדשו, כשמקדש את אחרים בקדושה ותשובה לו יתברך, לו יהיו – שיע"ז משפיע עליו יתברך ג"כ קדושה עליונה".

זרע קדש

אף הממון שברשותו בעלים מתקדש על ידי מתנות הכהונה

ואיש את קדשו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה (ה, יא). וברש"י: "איש אשר יתן לכהן – מתנות הראויות לו. לו יהיה – ממון הרבה". רמז כאן, כי לא זו בלבד שהקדושה חלה על המעשר עצמו הניתן לכהן, אלא שגם ממון של ישראל, תבואתו ופירותיו, אף הם נכללים בגדר הקדושה. שהרי אם לא היו מ' חלקים אלו לא היה מתחייב לתת מעשר, אחד מעשרה, ואם כן על כרחך גם מ' החלקים הנותרים ברשותו מסייעים לחלות הקדושה, כי כתוצאה מהיותם חלק בלתי נפרד מעשרת החלקים אפשר לקיים מצות מתנות כהונה, וממילא חלה גם עליהם קדושה מסוימת.

וזהו שפירש"י: "איש אשר יתן לכהן – מתנות הראויות לו". אזי: "לו יהיה – ממון הרבה", שגם הממון הנותר ברשותו, יתברך ויתקדש מעין אותן הקדושות של תרומה ומעשר, ויהא אף הוא נכלל ומתאחד עם הקדושה של מתנות כהונה.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם מבעלזא זי"ע

ובזה יש לפרש כוונת רש"י לעיל מנינה: **"ואיש את קדשו לו יהיו – מגיד שמוכח האתן לבעלים"**, כלומר, אותה מוכח הגאה כמה שגם הנשאר אצל הבעלים נהנה בקדושה, וד"ק.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ם מבעלזא זי"ע (כתבי הנה"ק מהר"ם מפלנצח י"ע, הובא בלקט אמרי קדש, מהדורת תשס"ז)

ולא לכוונת עצמם – שתחזור אליהם הברכה, והיינו דמיתרגם התרגום: "כד תימרון להון" – שהברכה לא תחול אלא כשהיא 'להון' לבדנה, בלא פניה עצמית.

והנה, בשעה שצויה ה' על ברכת כהנים, היו אז במדבר, ולא היו תרומות ומעשרות, ובדודאי לא היתה להם בשעתו שום פניה כשיביכרו את ישראל. ובאופן זה רצה שיברכו את ישראל גם כשיכנסו לארץ, ולפיכך אמר: "דבר אל אהרן" – שהוא במדבר – "אל בניו" – לזריות עולם – "כה תברכו" – כמו עתה שמברכים בלי פניה ותועלת, באופן זה ממש תברכו לעולם את בני ישראל, ומפרש: "אמור להם" – שתהיה אמירה שלמה בכונת הלב, רק להם.

כתב סופר

ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למשה יהודה. וקרבנו קערת וגו' (י, יב). ובמדרש: למה נאמר "וקרבנו", כדי שלא יתגאה נחשון שהוא הקריב ראשון, לכך כתוב בו "וקרבנו" – לומר שהוא האחרון, עכ"ל. ולכאורה הוא כולו פליאה, כי היאך אפשר לומר על הראשון שהוא האחרון.

אמנם ביאור הדברים הוא, כי ידוע שסוף מעשה במחשבה תחלה. למה הדבר דומה, לאדם שעויל בדעתו לבנות בית, בתחילה מכין לעצמו עציץ ואבנים ואחר כך בונה את הבית. והנה במחשבתו היה הבית תחלה, ואחר כך חשב על העצים ועל האבנים, אבל בפועל ובמעשה היו העצים והאבנים תחלה, ואחר כך הבית. ואף על פי שהבית הוא סוף מעשה, מכל מקום הוא העיקר שיבמחשבה תחלה. וזהו כוונת המדרש, שאין לו לנחשון להתנאות על שהוא הקריב ראשון, שהרי יתכן שבמחשבה הוא האחרון, כי רצה חש"ת ששאר הנשיאים יקריבו את קרבנם, לכן הסכים שיקריב הוא מקודם, כאמצעי שמביא אל התכלית – הקרבת שאר הנשיאים. ואם כן אף שלמעשה הקריב נחשון בן עמינדב ראשון, מכל מקום כן המעשה, היינו הקרבת שאר הנשיאים, הם היו תחלה במחשבה. ולכן אמר הכתוב "וקרבנו" שמשמעו – נמפל לאחרים, שלא יתגאה נחשון. **אמרי שפר**

יתרון דעת

תפילות אבות על בנים (ג)

קודם הכנסתו לת"ת/בחדשיים לפני ה' בר מצוה// טרם שמחת נישואין וכדו'// לעולם...

ויתחזק ישראל וישב על המטה (בראשית מה, ב). חזוקו ומושבו איתנו היה עבור המטה, שהיתה מנתו שלמה, ואשרי מי שזוכה לזה, ועל זה **להתפלל כל חסיד עולמו עד**, שלא ימצא פסול בדעתו וזרעו עד עולם, כי אין לו לאדם בעולמו אלא כשמונה בנים הגונים. זהו ענין כשיבירך יעקב את בני יוסף, כתיב (שם מה, טו) "ויברך את יוסף", כי ברכת הבנים ומעלתן היא ברכת יוסף וכו'... כי אשרי לאב המניח בנים הגונים זרע כשר.

של"ה הק' (פר' ויהי אות בא)

יכון כשאומר "ונחיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל" **שיהא דעתו על בניו וישפוך לבו על זה**. ותמיד יהיה תפילת האב והאם שגורה בפיהם להתפלל על זרעם שהיה לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות, וזה לדעתי כוונת אמרם (נדרים פא): למה רוב בנים של תלמידי חכמים ע"ה מפני שאין מברכין בתורה תחלה, דלכאורה יקשה הא כל מדותיו יתברך מדה כנגד מדה ומה זה העונש על זה החטא. ולפי מ"ש אתי שפיר, ויצ"ל שלא ברכו בתורה – שלא היתה כוונתם על הבנים, והיו אצל הבנים כאלו לא ברכו.

נוהג כצאן יוסף (רמ"ז נהגת כל יום אות כג)

ובהיות כי גדול כח לימוד תינוקות, והכל פיהן עושה הרבה הנותן והצלות מגזירות רעות וקשות, על כן גם אנחנו מחויבים להתפלל על התינוקות של בית רבן ועל יונקין שדים, שיתקן הש"ת עליהם ברוב רחמי וברוך חסדו ויסתירם מכל עינא בישא. ומצאתי שמה שתיקנו לומר בברכות יוצר אור: **"ברחמיך הרבים רחם עלינו"**, הכונה יהיה על תינוקות שניצלו מאסכרה שנתהוה מסחרן אור הלבנה, שעל כן מארת"ר חסר כתיב (בראשית יד). **וכל אדם יהיה עינו ולבו פקוח על ילדיו להדריכם וללמדם חקים טובים וישרים מילדותם**. ובהגיע הזמן לתתם לבית המלמד ולמנוח תורה ישכים האב בבוקר ויקח הילד ויוליכו בעצמו לבית הרב, ואף אם הוא זקן או גדול ופרנס לא יבשו בו שמוליק בו בחתולת לבית רבו, ויתן שבח ויהאיה להשיט ב"ה שזוכה אותו להלויק בגו לתורה. ופסעים חאלו וכו', ונכון מאד שהאב והאם יתענו ויתפללו באותו יום שיהיה הילד בניהם מוצלח בתורה וביראה לימים ושנים. ולערב אחר התענית, יעשו סעודה של עניים ולתת להם צדקה כפי מוסת ידם, וה' יראה לבבם אשר חפצים מאד בתורתנו הקדושה ודפץ ה' יצליח ויראו זרע ברכי ה'.

יסוד יוסף (פרק טו). וכענין ב"ב הישר פרק עב. ועי' ברוקא הל' שבועות (ס"ו רצו): "פנהג אבותינו שמושיבין התינוקות ללמוד בשבועות לפי שנתנה בו תורה". יע"ש. וראה בס' "מגדל עוז" להגרינב"ץ (ברכות שמות תעלה א') שהאריך בזה, שחללת התינוקות בתורה וי"ש תלוי הדבר בכל המנהגים המובאים שם. יע"ש

כל אב ואם מחויבים להתפלל להשי"ת ב"ה, על בניהם שיוכו לנשמה קדושה, וזמן תפילה זו לערך חודש או שני חודשים קודם שהיה בני שלש עשרה שנה. כי אז הזמן לסעדו ולשכנתו לנשמה קדושה, וכדמצינו ברבי אלעזר ברבי שמעון כי יוחאי, והוא מבואר בזהר חידש במדרש הנעלם (בראשית ב, א)...

והכלל, כל אב יתן השגחתו על בנו, לחנכו לעבודת הבוהא ויבילדותו וישיבתו השגחתו עליו בתפלות ובברכות, שיהיה בקי ויודע למי מברך ולמי מתפלל, כי הבל פיהם של תשב"ר משבר תרעין תקיפין, ועולם קים על הבל פיהן. ורוב טוב שזוכה האב בשביל שמוגלל בנו לעבודת הבוהא ית', וגופו מאיר בקבר ונשמתו מתהנית ומאירה בכל פעם שהבן עושה טוב בעולם הזה...

אור הישר (עמוד העבודה פ"א)

יהא אדם זהיר להקדים לכל דבר – תפלתו, כי מקודם בקל יותר לבטל הרעה, כמו שאמר רז"ל (סנהדרין מד): לעולם יקדים אדם תפלה לצרה. על כן נהגו אנשי מעשה קודם שיעשו איזה שמחת נישואין בנו או בתו, להתפלל שלא ישלט בהם מדת הדין ועין הרע, ומנהג נכון הוא. **שבט מוסר (פ"ב, ד)**

ומה טוב ומה נעים גורלו אם יהיו בניו תלמידי חכמים, ישמח האיש וצאצאיו חלצי בעולם הזה ובעולם הבא, ולפאת ימסור נפשו להשתדל בכל נפשו ובכל מאוהו לכל יהיו בניו עמי הארץ, כי רבה רעת העם הארץ באין מבין וכו', וישפוך נפשו לפני ה' שהיו בניו בעלי תורה שלמים במדות ובדעות, וגם יתענה לפעמים על זה כדי שלא יהיו חטאנים מנועים הטוב מבניו.

פלא יועץ (פרק אהבת הבנים והבנות)

פעם באו איש ואשה לרבינו הבעש"ט הק' זי"ע, והביעו לפניו בקשתם, שרוצים סגולה לזכות לבנים צדיקים. ענה להם שיש לו סגולה בדוקה. שכל יום ויום בבוקר ובערב יחצו פניהם במים חמים, ובוה ויבטחו בבנים צדיקים. ושאלוהו בתמינה, מה טיבה של סגולה זו לזכות לברכה כה חשובה. אמר להם שאין כוונתו לסתם מים, אלא לאותן המדות הטהורות החוללות מעניהם, שבפסל לבם לפני אבדיהם שבשמים שיוכו לבנים צדיקים וכשרים, וסגולה זו אכן סגולה בדוקה היא.

נעימת החיים (עמ' רנט)

יומא דנשמתא

המקובל האלוקי רבי אהרן עזריאל ז"ע ראב"ד ק"ק הספרדים בירושלים יומא דהילולא ט' סיון (תרל"ט)

"חזו מאי דקמן דנחית בר אמראי בר אבהן ובר אוריין, לעומקה של הלכה נחית חד חד ונעשה כמעין, והנה פרח מטה אהרן וכו'... מעלת הרב המופלא וכבודו ה' מלא כמהר"ר אהרן עזריאל המכונה רבינו יצ"ו, רבין חסידא, ראש אב ב"ד מקדוש שכבר קידשוהו שמים בחכמה וביראת חסד, ועל כל שכיות החמדה, שגלויים לו רזי עולם, כי מגויות האר"י רדה, תהילתו בקהל חסידים, השולח אמרתו בסוד ישרים ועדה..." אלו הן שורות אחדות מתוך הסכמה נלהבת ארוכה של הראשון לציון הגה"ק רבי אברהם אשכנזי זי"ע המעטר את ספר השו"ת של הגה"ק רבי אהרן עזריאל זי"ע שנקרא בשם 'כפי אהרן'.

וכך פנה אליו הגה"ק רבי חיים חזקיהו מדיני זי"ע בעל הישיבה חמד' במכתב, מיום ט"ו שבחשוון ה'תרל"ב, מתוך הכנעה גדולה והערצה רבה: "יושב בשבת תחכמוני, עמוד המיני, רבים חקרי לב אשר אתו, אין חקר לתבונתו, שהלכה כמורנו, באשר ה' אתו, מעלת הרב הגדול מעוז ומגדול, חסיד קדוש, כל רז לא אניס ליה בנסתר ובגולה, כמוהר"ר נר"ו הוא אהרן קדוש ה' מורינו ורבינו יצ"ו..." (כפי אהרן ח"א, יו"ד סי' ט).

רבי אהרן עזריאל זי"ע, שנדד שנים רבות בחו"ל כשלוחא דרבנן, ולאחר מכן כיהן כרבן של חסידים בית א-ל, כראש ישיבת 'שבת אחים' וכראש ואב"ד ק"ק הספרדים בעיר הקודש והמקדש תובב"א, בה נולד וממנה היה מוצאיתו פרוסה, נאלץ ערוב ימיו לעבור לעיר יפו, לחלחל אור מנארת מצב בריאותו, ועם עלתה נשמתו הטוהרה למורו. וכך נחלת על מצבת קדשו אשר בבית העלמון העתיק של יפו: "יוהי בנסע אהרן על פי הדיבור, ויצא מבת ציון וירד יפו, קל מן שמיא נפק, יאסף אהרן... והיה איש אחד מן הרמתיים, ראב"ד מקדוש שקדשוהו שמים, מראשי סנהדראות, דומה למלאך אב צ-אות, הרב המופלא המקובל האלקי, כל רז לא אניס ליה..."

ואלה תולדות אהרן:

רבי אהרן נולד בירושלים בשנת תקע"ט לפ"ק לאביו הגאון רבי עזריאל, המכונה רבי קונוארט, בנו של "החכם השלם זרע מקדשים אברהם יהודה אברהם למשפחת 'עזריאל' (בנו של הגה"ק רבי אביגדור עזריאל זי"ע - מח"ס 'זמרת אהרן' ויסף הכיפורים, תלמיד חבר של המקובל האלוקי רבי שלום שרעבי זי"ע ומגדולי חכמי ירושלים בדורו של מהר"ט אלגאזי ומבית דינו), ולאחר הצדיקת מרת לונה ע"ה - בתו של הגאון רבי משה אהרן הלוי זי"ע בעל 'מטה לוי', מגדולי חכמי קושטא ואח"כ בירושלים.

את אביו הגדול, מזכיר רבי אהרן בסילודין בהקדמה לספרו 'כפי אהרן', בה מנמק בין השאר את פשר חתימתו עלי תשובותיו בשם 'אענ"ה', ובה כותב: "... כי שם רמז שמי ושם משפחתי, ונדרש לפנינו ולאחריו, ישר והפוך, נדרש הפוך: נאם העציר אהרן עזריאל. אי נמי, לרמזו שם עט"ר וצ"ה מורי רבי אבא מארי זלתי"ה שיהיה קדוש אלקים, חסיד ועניו ושקדן בתורה, ואני חריב לכבודו... וזכותו וזכות תורתו וחסידותו וקדושתו יעמוד לי ולדורי. כ"ר. וזהו שרמתי בחתימתי 'אענ"ה' - אהרן ה' הרב עזריאל, ומוקנים אתבונן, כי אמרו על מאור הגולה רש"י ז"ל, שפתח בביאורו על התורה 'אמר רבי יצחק', כדי לזכור שם אביו שהיה רבי יצחק, כן אנכי שפל שבשפלים צריתי להזכיר שם מאב אבי ז"ל על ספר..."

את תורת הגולה שאב מבארו של הגאון רבי נסים שמואל יהודה ארואן זצ"ל - בעל 'דרכי איש', מגדולי רבני ירושלים שנודע בכינויו 'הרב הנשיא', ואילו את רזי התורה קיבל מפיו המקובל האלוקי רבי ידידיה רפאל אבולעפיה, 'הרב היר"א', ראש ישיבת חסידים בית א-ל, אשר לאחר פטירתו, בסיון סיון שנת תרכ"ט לפ"ק, נתמנה רבי אהרן עזריאל למלאות מקומו כרבן של חברות חסידים עילאית זו.

בהגיעו לפרקו בנה את ביתו עם אשת נעוריו הצדיקת מרת שרה ע"ה, בתו של הגה"ק רבי אליעזר פאפא זצ"ל - בעל היפלא שיעלה לאחיק' בידו עם אחיק', אך לדאבון כל מנהל על פניו, בשמיני עצרת שנת תר"ב, בשעה שילדה לו את בנו בכורו רבי משה (ראה הספר תמורים שנשא עליה בספר דרשוני 'מקוה מים' ח"א).

לאחר מכן נשא אשה ביוזם שני, וממנה נולדו לו עוד שני בנים, רבי יהודה ורבי רפאל יהושע - שנוכל לו לעת זקנותו, וכפי שמספר על כך רבינו אהרן עצמו, דהונו לגבי ברכת מילה כשהאב בעצמו מל את בנו, וז"ל בתוך דבריו: "... על פי האמור עשיתי מעשה ביום ט"ו שבחשוון ה'תרל"ה, שנוכל לי בני יאושע שיחלי"א, ושבח לא-ל ית' מלתי אותו בעצמי..." (כפי אהרן ח"א, יו"ד סי' ט).

"זאני בתוך הגולה..."

בעודו אברך צעיר, כבן עשרים, כבר הטילו עליו חכמי ירושלים שלוחות קודש, לצאת לערי הגולה לאסוף כספים עבור עניי העיר, תפקיד רב ומשא שרבים מגדולי וחכמי הדור נשאו אותו בכבוד ובחדר, תוך כדי מסירות נפש ממש, כידוע, ואף גם זקינו הגאון הקדוש רבי אביגדור, היה עושה ומעשה לטובת הישוב הק' בירושלים, כפי שתחזיקה עיניו חתימתו מתנוססת על גארות השלוחים שיצאו בתקופתו אל ארץ העמים.

לראשונה יצא לשלוחא דרבנן בשנת ת"ר. על כך למדנו מדברי בן זקוניו, הגי"ר רבי רפאל יהושע זצ"ל בהקדמה לספר 'זמרת אהרן' (מאבי זקן רבי אביגדור הי"ס), שנדפס בעבור עשרות שנים, בה מביא עדות נאמנה על התלכדותו של אביו הגדול בהרצת תורה

ואמנם בכל מקום בואו דרש בכבודה של ירושלים ורום מעלתה של ארץ ישראל, דרשות נלהבות ומופלאות אשר לימים נקבצו בשני חלקי ספר 'מקוה מים' - אותם הוציא לאור בנו הגי"ר רפאל יהושע זצ"ל בירושלים שנת בסתר לפ"ק. וכך מוצאים אנו שדרש בעיר תוניס ואלג'יר במעלת ירושלים, ובהן פסק להלכה ולמעשה אודות דין קדימת עניי ארץ ישראל לעניי אותן הערים, כי לגודל מעלתו וחשיבותם של יושבי ארץ הרי הם גברו של עניי עיר הקודמים לאחרים (ראה 'מקוה ישראל' ח"א דפים לה, עו, עח, פד, פ"ב - ח"ב - א, י, כ, טו ועוד).

בהקדמתו לספרו 'כפי אהרן' מזכיר הוא לטובה ולברכה את הקהילות שקבלוהו בסבר פנים יפות: "... בעבור ישמע העם בדברי, כי מידי עוברי זה פעמים בשליחות ערי המערב החיצון יע"א, כפרים ועיירות גדולות, עיר הגדולה לאלקים תונס י"א וכל ערי האפריק יע"א, מעלנא אית להו כמה מעלות, הן הנה לראש פינה פנית יקרת על כל הטובה אשר הגדילו לעשות עימי, אילו פי מלא שירה לילי יומי, לא ידעתי ספורות הכר נא למי, וזכרם לא ימוש מפך, זכרה להם אלקי לטובה, ובפרט כל בעלי אכסניאות הנחמדים מזהב שבא, שהם הרהיבונן, כחותם על שבי שמוני, לכן המשומר לצמחותי, בשרא שמה אפורה דהבא, כמה יגיעות יגעו וטרחו עימי... הנה בך לקחתי וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, יוסף ה' עליכם אלקי פעמים ככם..."

נשבר הכ"ד על מבוני...

בהיותו בשליחות הקודש באי קורפו שבמדינת יון, בשנת כת"ר, כתב ארוכה אל בנו בכורו רבי משה זצ"ל, שהיה אז אבר"ן בן עשרים שנה, בה האריך במוסר למו בעשרים וארבעה סעיפים, להורות לו את הדרך אשר ילך בה, הן בהנהגות והלכות הבית והן בדרכי הלימוד וקניני התורה.

בסעיף האחרון כותב הוא לבנו בתוך הדברים בזה"ל: "ראה בני, יש אב המניח את הכ"ד, כ"ד ראשי פרקים קל קח סמים רפאות תהי לשרך ושקיו לצמחותי, ואם ישרו דברי בעיניך עשה נא עמדי חסד, האגרת הזאת שימה כחותם על לבך, שמרה כאישון עיניך... בטחתה אל ישוב ד"ך נכלם..."

"שמע בני מוסר אבין"

שני גרגרים מדברי האגרת הזאת שכתב רבינו לבנו

"עשה תורתך קבע בעיון התלמוד ופרשי הראשונים זי"ע"א, בחון בהם והעמק בדבריהם ולא במרובה, כי כל דבריהם בדיקוד גדול, מעטיי תוכן ורבי האיות, וכמה פנים לפנים הנראים. זכור תוכן כשלתו לפני, ולתאריך בעיניך כמה מהעומק בדבריהם זי"ל, ובכל פעם ופעם שחזרנו על דבריהם, השגת מה שלא הבנת בפעם הראשונה, וכן דפנים רבן בשלישית וכו'... ותכלית הענין, כי הא-ל לא ימנה דבר רק שעות דרבנן" (אות א).

"חריבתי עני ימיני, מאד התרחק מהאבה לניצוח, כי זו מדה מגונה, שנואה לפני המקום גם מבני אדם נכבדים. וזה אפילו במילי דעלמא, כ"ש וק"ו הדברים בעסק התורה הקדושה וכו'; הוי מקבל האמת ממי שאמר, ואם הוא קטן ממך אל תחשוב כי בזה תקל בעיניך, אלא אדרבה תיקר נפשך בעיני, כי זהו שבחו של אדם..." (אות ב).

ניבא ומוליה חזי, את אשר יארע לו. בשנת תרכ"ד, שיקל פתאום במגיפה את בנו רבי משה עזריאל שהיה אז בן כ"ד שנים. רבי משה ששמו כבר הלך לפניו כצורב ועילוי חריף בנשאו ותנונו בתורה עם גדולי וחכמי הדור השאיר אלמנה צעירה עם שני עוללים, אברהם ויצחק.

שמועה לא טובה השיגה את רבינו אהרן בדרך שלוחותו בחו"ל. ובה ביכה אותו בספרו 'כפי אהרן' בהביאו תשובה בהלכה מאת בנו זה והקדים לה דברי הספד: "... הני מילי בבכי יבואו, כי נפקד ממני בן יאיר, אורן של חכמים, צדיק תמים משה שפיר, נופך ספיר, בני בכורי רצתה נפשי, ראשית אוני וכוחי, עודנו באיבו, בן כ"ד שנה קראו רבו, ואל משה אמר, עלה אל ה', לזאת יחרד לבי, ואדברה במור שיחתי... כדי שיהיו שפתותי דובבות, אמרתי להעלות על ספר פסק דין זה מרובי תורותיו..." (עין לך רב שראו ווייס בספרו המצויין 'חכמי המורח', ירושלים תשמ"ב, אשר מאמרו שם על רבינו אהרן עזריאל זי"ע היה לו לענינים).

שני היתומים הרכים נתגדלו על ברכי זקנים, רבינו אהרן, הנכד, אב אברהם עזריאל, שכתיון לימים כראב"ד בירושלים, הוא שהדסים של החלק השני של שו"ת 'כפי אהרן', לאחר פטירת זקינו, וכך הוא כותב בהקדמתו: "... בן הייתי לאבי משה ספרא רבא, צדיק באמונתו, לא ראיתי כהנה... כבר שית, כבר שבע, יתומים היינו ואין אב... וימת שם משה אבא מארי, ואספדה שם מספד אני ואחי יקטן... עודנו באבו במבחר ימיו, נשבר הכ"ד על מבוני (ע"פ קהלת יב' ח)... בהמשך כותב הוא אודות זקנו המחבר: "... הרב מורי זקני הוא אהרן קדוש, ויביאני אל ביתו, מפתו האכילני ומכוסו השקיני, ונחת שולחני מלא דשן אכול ושתו, ועץ חיים תאווה, ולימנתי דעת ואורח תבונת, ובין ברכי תלמידי חכמים הושיבני, ובנות מלכים אשה השיאני, ומטה ושולחן על מי מנוחות נהלני..."

המשך בגליון הבא בע"ה

עלֵי אורה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

אמירת פרשיות הקרבנות והקטורת בבית הכנסת בציבור (א)
א. איתא בגמרא (מגילה לא:): "אמר אברהם לפני הקב"ה, רבונו של עולם שמא חס ושלוש ישו

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל' הבא בע"ה

עלִי ספר

בעל שם טוב המהודר על התורה - נסדר מחדש באותיות מאירות עינים, מוגה ומתוקן, ובתוספת מעלות רבות, מהן: כוחות תוכן בצד כל קטע וקטע; והספת מאות מראי קמקומות; לשון אישית תורגם לשל"ק לתועלת הכלל; תולדות וקורות הבעש"ט המאירי מהן; ומפתחות כללים מפורטים, ועוד. איור לאור בשני כרכים מפוארים ונהדרים בקושר על ידי "משנה אברהמיני" הפחת ספרו קודש"ב. וירושלים תשס"ו.

בעיקר הדבר יש להביא דברי האררחות צדיקים (שער התשובה), וכ"כ בחוה"ל שער התשובה פ"א: "א"י יש תקנה גדולה לתקן הכל, מתחילה ישוב החוטא בכל עניני התשובה, ויבא ויבן בכל חלקי התשובה, ועמסו נפשו לעשות, והכל יעשה ללא שכל כמו ובכל לבו בסתר ובגלוי, או אקב"ה מקול עמי עניני התשובה וממריכו דרך תשובה לתשובה, כגון אם הוליד בן מעויות, הקב"ה יכריז אותו הורע, וישתבח הדבר כאילו לא היה..." (ראה בדבריהם ענין דוגמאות שונות), ולפי זה הרינו הטוב מה שאמרו כאן "הני אפשר בתשובה" כ"י בעוד ה"י יוכה האדם לתשובה שלימה.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שעדכו הוצאת הגליץ לזיכוי רבבות מאחב"י

[illegible]

אמרות טהורות

נעילת שערים – לכל תתפשט ההתלהבות הוציא

ומכאן חמישים שנה ישוב מוצא העבודה ולא יעבוד עוד (ה) פירשתי: "אבל חזר הוא לנעילת שערים". יש לדייק אמאי נקטר רש"י בלשוננו "נעילת שערים", ולא פתחת שערים. אולם רמז יש בדבר, כי האדם בצעירותו מתלהב בעבודתו לפני השי"ת, אך צריך הוא להזהר לעצור בעד התלהבותו לכל יתעברו בו מחשבות של פניות וניאות. וכמו שנאמר: "מה יפו פעמך בנעלים" (שה"ש ג, ב) **פעמך**, היינו פעימות הלב בהתעוררו לעבוד את קונו; מה יפו פעימות אלו "בנעלים" – כשהן שמורים ונעולים לכל יתעבר בהם רע. והנה שבה הזקנים שיש להם ישוב הדעת להזהר לכל תתפשט ההתלהבות יותר מדאי.

ענין זה רמז רש"י בלשון קדשו: "אבל חזר הוא לנעילת שערים", שמכאן חמישים שנה ומעלה יש לו מעלת הזקנים לנעול רגשיו התלהבותו פנימה.

הנח"ק בעל ה"חידושי הרי"ם" זי"ע

מה יצוה ה' לכם – בזכותכם

ויאמרו האנשים החמה אליו אנחנו מטמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב וגו'. ויאמרו אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם (פ, ו-ה) וברש"י: "עמדו ואשמעה, כתלמיד המוכנה לשמוע מפי רבו. אשרי ילוד אשה שכן מוכנה, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה". ויש לתמוה על האיש משה, העניין מכל האדם, שיאמר "עמדו ואשמעה", שנראה לכאורה כלשון התנשאות, שהוא מוכנה לשמוע הדבור בכל עת, וכבר אמרו חז"ל על אומרו "והדבר אשר יקשה מכם תקריבו אלי ושמעתי" (דברים א, י) – "על דבר זה נסתלק ממוני מושפט בנות צלפחד" (ראה רש"י שם).

וי"ל הענין בזה, שכשראה משה רבינו את לבכם הנשבר ושפלות רוחם של האנשים המטמאים, על שאין ביכולתם לקיים מצות ה' בפסח ראשון, באמרו "למה נגרע" מתוך כלל ישראל "לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו", היה בטוח בלבו שהדיבור יבא אליו בזכותו, ובענין שנאמר (תהלים נא, יט): "לב נשבר ונכבד אלקים לא תבזה".

אמירה נעימה

וזה מעשה המנורה מקשה חזק עד יריבה עד פרחא מקשה היא כמראה אשר הראה ה' את משה בן עשה את המנורה (ה, ד). למה הוצרך לפרש כאן היאך נעשתה המנורה; עוד יש לדקדק על אריכות הלשון: "כמראה אשר הראה ה' את משה" וגו' – למה לו.

ונראה, כי משה ואהרן, שניהם לא היה להם חלק בתנובת המזבח, לא הם ולא שבטם, ואהרן ולא נתפיים בהדלקת הנרות, כמו שמביא רש"י המדרש: "אמר לו הקב"ה, חייך שלך גדולה משלכם, שאתם מדליק ומטיב את הנרות", אבל משה, לא ידענו מה חלקו בחינוך המזבח, לכן הדגיש הכתוב ואמר: "וזה מעשה המנורה וגו' כמראה אשר הראה ה' את משה בן עשה את המנורה" – וזה חלקו, יחד עם אהרן, בהדלקת הנרות, כיון שאי אפשר לו לאהרן להדליק ולהטיב את הנרות אילו לא המנורה. נמצא כי הדלקת הנרות נחשבת לשניהם כמעשה החינוך.

אמרי שפר

ויהי אנשים אשר היו מטמאים וגו' ויקרבו לפני משה ולפני אהרן וגו'. ויאמרו האנשים החמה אליו אנחנו מטמאים לנפש אדם למה נגרע וגו' (פ, ו-ה). פליאה דעת היא, שמתנבא כתיב שבאו "לפני משה ולפני אהרן", ולמה אם כן סימו שאלתם רק "אליו" – אל משה לבדו, גם אין מובן מה שאמרו "למה נגרע" אחר שהם עצמם אמרו הטעם: "אנחנו מטמאים לנפש אדם".

ונראה, דאיתא בספרי (בפרשתנו פסוק ו) שאפשר לומר ק"ז שקרבן פסח בא בטומאה – מפרה אדומה שבאה בטומאה, שהיו מטמאים את הכהן השוקף את הפרה (פרה פ"ז פ"ח), אכן יש להשיב דשאני פרה אדומה שהיא "חוקה". והנה איתא במדרש על הפסוק "ויקחו אלקי פרה אדומה" וגו' – לך אני מנגלה מעם פרה ולאחרים חוקה (במד"ב י"ג, ו). נמצא לפי זה, דלגבי משה אינה חוקה, ולכן: "ויאמרו האנשים החמה אליו" – דייקא – הן אבות ש"אנחנו מטמאים לנפש אדם", עם כל זה "למה נגרע", שהרי יש ללמוד ק"ז מפרה אדומה, כנ"ל, ואין להשיב דשאני פרה שהיא חוקה, שהרי לגבי משה אינה חוקה, כאמור.

ולפיכך אמר להם: "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" – לכם דייקא – היינו בשבילכם הוא נדבר עמי, וכעבורכם במה יבא אלי הדיבור. "וכן כל מי שהוא באמת עניו, ויודע שאין לו במה להגדיל את עצמו, ורבים נהרו עליו, יעזור להם השי"ת שבזכותם ויושעו".

מלחמה בארצכם – מהמת חסריו לימוד התורה

וכי תבואו מלחמה בארצכם (ו, ט), "חסר לב"ד (שהיה צריך לכתוב 'למלחמה'), דבאמת איך אפשר שיהיה מלחמה בארצנו, והרי הבטיח השי"ת שאפילו חרב של שלום לא תעבור בארצנו (וכדכתיב (ויקרא כ, י): "והרב לא תעבור בארצכם"). אך זה יהיה אם יתבטלו ח"ו מלימוד התורה. וזה רמז חסריו הלמד" (שהוא ללימוד), שהמלחמה תהיה בארצכם אם יחסר מכם לימוד התורה, ובאם יהיה כינים לימוד התורה אין שטן ואין פגע רע".

מדות רעות שבאדם מושכות אתהויה וגם את הנשמה

האספסוף אשר בקרבך תתאוה תאוה וישרבו ויכבדו וגם בני ישראל וגו' (ד, יא), "יש לפרש על פי מה שכתב בספר לקוטי אמורים" (ספר התנאים) שהאריך כי נפש ההויה אשר בקרב האדם, כשהוא רע אז מושך אחר תאוותיו גם נשמת הישראלי חלק אלוך ממנו אשר בקרבך, להמשיכו גם הוא אחר תאוות הנשמות (קריש"ה פרק יא-ב, ועוד). והנה: האספסוף אשר בקרב כל איש, הוא מדותיו הרעות שכנפש ההויה שלו, התאוה תאוה עצומה כל כך עד שישוכו ויכבו גם בני ישראל רצ"ל נשמת הישראלי אשר בקרב כל איש מהם".

התם פופר

לימוד התורה מסלק את התאוות

ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה (יא, לד). זה לשון הרמב"ם ז"ל (הל' איסור"ב פ"ב ה"א): "... יתנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בהכמה, שאין מחשבת רעיות מתגברת אלא כלל פניו מן ההכמה". והנה הרמב"ם בפסוק: "ויקרא את שם המקום ההוא" – כשאדם קורא בתורה שהוא שם המקום ב"ה – שהתורה כולה שמותיו של הקב"ה – על ידי זה: "קברות התאוה" – קובר הוא את התאוה לצרכי העולם הזה.

אמת ליעקב להנח"ק בעל "מלא הרוצים" זי"ע

ויאמרו מי יאכילנו בשר, וזכרנו את הדגה וגו' (יא, ד-ה). לכאורה אינו מובן מה ענין "זכרנו את הדגה" – לבשר.

אלא, ידוע שבמן מעמו לא הטעמים שרצו לטעום בו (ויאמר עזרי' א), מאכל כזה שהיה ידוע להם מעמו, היו יכולים להמשיך במחשבה לטעום במן זה הטעם, אבל זה המאכל שלא טעמו עדיין מעולם, לא ידעו איך להמשיך טעמו במן, שהרי מניח להם מה טעמו. והנה, טעם בשר כשר, דהיינו שנשחט ונמלח כדון, יש לו טעם אחר מבשר שלא נשחט ונמלח (קריש"ה פ"ב פ"ד פ"ד ויבא את לב). ופשוט שבמצרים היו אוכלים בשר בלא שחיטה ומליחה, וממילא טעם בשר כזה הכירו וידעו, אבל טעם בשר שנעשה כמצות – זה עדיין לא ידעו טעמו.

והנה כי כן, כאן אחר מתן תורה, שנצטוו במצוות הנ"ל על הבשר, וטעם בשר כזה עדיין לא ידעו איך להמשיך במן, לא כן טעם דגים שטעמו במן, שהרי לא נשתנה טעמו אחר מתן תורה, שלא היה בו שום מצוה. והנה שאמרו: "מי יאכילנו בשר" כדי לטעום טעמו אחר כך במן; "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים" – ואת טעמו אנו יכולים לטעום במן, אבל טעם בשר לא, כאמור.

וירין הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה (כז, כז). פירש"י: "שהיו מתנבאים משה כות ויהושע כננים את ישראל לארץ". לכאורה יפלא, היכן מרושע בפסוק שנתנבאו כן.

ונראה בהקדם הכתוב (שמות כ, י): "ותקרא את שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו", וצריך להבין יתור הלשון "מן המים", הלא כמה היה תורה נאמרו ברמזיה, וגם כאן היה לו לצר ולכתוב 'ממים', ולמה האריך הכתוב.

אך נראה שכתבתי בת פרעה, בשעה שהוציאה את משה מן המים השיגה קצת רוח הקודש, וראתה שמישה לא יכניס את ישראל לארץ, כי אם יהושע וכננים. והנה תיבת ממים רומז בנזירותו; מ"ש מ"ת יהושע מ"כנים. ולכן לא אמרו 'ממים', כבצורתה לבטל אהרן. ואמרו 'מן המים' כדי לחלק האותיות שלא ירמזו על ענין זה.

וזו כוונת הכתוב באמרו: "אלדד ומידד מתנבאים במתנה", רצ"ל במה-נה, שמהו אותיות נ"ח מתיבות "מן המים", ונשארו אותיות ממים לרמז: מ"ש מ"ת יהושע מ"כנים. ולזה כיוון רש"י בצחות לשונו הקודש.

לקוטי מהרי"ל

יתרון דעת

תפילות אבות על בנים (ד)

באיו ברכה בתפילת שמונה עשרה כלולה תפילה על בנים?

אמר שיש להתבונן, הלא ג' דברים יש שצריך להתפלל עליהם ביותר, דהיינו: בני, חיי ומוזוני, ולמה על חיי ומוזוני תקנו אנשי כנסת הגדולה ברכה בתפילת שמונה עשרה, ולא מצינו בשמונה עשרה תפלה על בני.

ואמר שזה כלול בברכה "גואל ישראל", כי "גואל ישראל" משמע לשון הוה, שתמיד הקב"ה גואל ישראל, ואיה גאולתו, הלא בגלות אנחנו. אלא לפי שאין בן דוד פוקד עקרות ומרבה גבולנו בבנים ובנות, בזה הוא גואל בא עד שיכלו נשמות שבגוף (יבמות סב). אם כן כשהקב"ה פוקד עקרות ומרבה גבולנו בבנים ובנות, בזה הוא גואל אותנו תדיר, וזה התקרבות הגאולה. (על כן תחלת הברכה היא: "ראה נא בענייני", כמ"ש המגיד בהגדה "וירא את עניינו" (דברים כז, ו) – זו פרישות דרך ארץ, ועל ידי שהקב"ה נוהג לישראל מנוני ורחי, וכולם ישראל לפירות ולרבות וחי' במיעוט פרנסה, גורם פרישות דרך ארץ. וזה פירוש התפילה: "ראה נא בענייני", והבן).

או יאמר "ראה נא בענייני", כי מצינו במצרים היו שני דברים לקרב הגאולה: א/ ריבוי העם השלום; ב/ קישוי השיעבוד. וזה פירוש הפסוק (שמות א, יב): "וכאשר יענו אותנו כן יריבה וכן יפרוך", פ"י כאשר הגדיל קישוי השיעבוד, אז יושב הקב"ה לבטל קישוי השיעבוד, ושתהיה קירוב הגאולה ע"י ריבוי העם. והנה פירוש: "ראה נא בענייני" כי אי אפשר לנו לסבול קישוי השיעבוד, ותחשוב מחשבות לקרב הגאולה, על ידי כן יריבה וכן יפרוך, ומסיים: "ברוך אתה ה' גואל ישראל", וכן מצינו בבגדו השיעבוד, ושתהיה קירוב הגאולה ע"י ריבוי העם. שהיה ג"כ להקים שם למחלוק שמת בלא בנים, וכשנשא אותה שיהיה לה בבנים נקרא "גואל".

צמח דוד להרה"ק מדינתו זי"ע (עניני תפילה, עמ' רטט)

דבכל י"ח ברכות תפלה לא נמצא תפלה על בני, ואע"פ שיש לומר משום דרוב נשים מתעברות וילדות ורוב בני אדם יש להם בנים, מ"מ הרי מבקשין רפואה אף שרוב בני אדם בריאים, ובדאי קבעו בתפלה כל צרכי בני אדם, ואין לא קבעו ג"כ בקשת הבני לחשוכי בנים או מעט בנים; ועוד, שאף למי שיש לו בנים שייך בקשת בני, לבקש בעדם שיהיו פירות ולרבות ויצאו מחשורה, עד שיאמרו עליהם מוטב שנחפכו שליחו על פניו ושלא בא לעולם, גרוע ממי שאין לו בנים, וכו'.

אבל הוא הדבר שאמרת, כי התפלה הוא רק לצרכי שעה וחי שעה, ובני הוא בני עולם בקיום המין, דבר זה אי אפשר להשיג בתפלה לבד רק בכח התורה.

מחשבות חרוץ להנח"ק ר' צדוק הכהן זי"ע (נט, א)

כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר, כי "לדור ודור נודה לך" וכו', שבברכת "מודים" – היא תפלה על בנים כשרים וטובים, ובמבין תקנו אנשי כנסת הגדולה תפלה זו ברמז, לפי שהיא תפלה חשובה עד מאוד לכל אב, וכדי שלא יקטרו עליה ותקובל ברצון, הסתירוה בתיבות אלו, ולא אחר צריך להתפלל על כך בקול רב, כדי לזכות לדורות ישרים, ראי השי"ת ועוסקים בתורה ובמצוות.

סודר 'עבודת השם' (כשמ"ע, תפלה שחרית)

נכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום ביחוד, על צרכיו ופרנסתו ושלא ימוש התורה מפיו וזרע וזרע, ושהיה כל יציאי חלציו עובדי ה', באמת, שלא ימצא ח"ו פסול בלשון, וכל מה שישיר בלבו שצריך לו, ואם אינו יודע לומר צחות בלשון"ק יאמרנה אף בלשון אשכנז, רק שיהיה מקדור לבו. וטוב יותר לקבוע תפלות על כל הענינים העריכים לו אחר שסיים כל ה"ח מלקבעם בברכת "שומע תפלה" כדי שכשיצטרך לענות קדוש או קדושה יהיה יוכל לענות אחר אמירתו "יהי לרצון" לכו"ע.

משנה ברוח (סי קכב סק"ח)

מן מהרי"ד זי"ע אמר, שמי שיש לו בנים, ואפילו אדם שהשיא כבר את בניו, לא יצוה שמונה עשרה אות יבשה בלא דמעות בתפילה על בנים טובים. כתבי הסידים (בעלזא)

מן מהר"א זי"ע אמר פעם: מי שאינו מרטיב עיניו בדמעות חמות ג' פעמים ביום, אינו מבין איך יכול לראות הצלחה ונחת מבניו. תפארת בנים על קישושי' (ד"א, עמ' קטט)

נוסף תפלה לאם למען בנה בברכת שמע קולנו: "והי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלוקי אבותינו שירדע על בנינו". ותהי אות לבבו לאהבה וליראה שמך ולשקוד בתורתך הקדושה, ותסיר מלפני כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך הקדושה, ותכין את כל הסיבות המביאות לתורתך הקדושה, כי אתה קובץ אבותי החיון איש יציל (ח"א אמת ע"ד)

וכשמתפלל על בנים צריך להתפלל לבנים כשרים ותלמידי חכמים, ושהיה כבוד שמים ממגדל ומתקדש ומתרחב על ידיהם. ושומעתי דודו ענין הקדוש שהבן אומר אחר אביו "יתגדל" וגו', לומר דכונן אביו בחולדת בנים כדי שיתגדל ויתקדש וגו', שילמד נפשו בישראל שידגלו יחידיו שמו יתברך, וזהו כל הכונה לשם שמם של איש יהודי בחולדת בנים.

פוקד עקרים להנח"ק ר' צדוק הכהן זי"ע (נט, א)

יומא דנשמתא

המקובל האלוקי רבי אהרן עזריאל זי"ע

ראב"ד ק"ק הספרדים בירושלים

– המשך –

נפתח בסיפא. לאחר פטירתו של רבינו אהרן עזריאל בעיר יפו, כזכור, הספידו הגה"ק רבי אברהם פאלאג'י זי"ע בעיר איזמיר, כפי שנדפס בספרו 'אברהם את ידו' (ח"ב דרוש ז'): "דרוש שדרשתי בק"ק אלנאזי יב"ץ ביום כ"ה סיון משנת התרל"ט, על לא טובה השמועה, מהרב המופלא איש ירושלים בעל ספר 'כפי אהרן' זי"ל... קול נהי נשמע מציון, על הלחץ ארון האלקים ראש אבי"ד 'הדר הוא לכל חסידיו, בקי בחדרי תורה בגולה ובנסתר, הוא אהרן קדוש ה', הן הראנו את כבודו ואת גדלו בספרו היקר 'כפי אהרן'... והחיוב מוטל על כל עדת ישראל לספוד... ויגדל הכאב מאוד ותוככי ירושלים... דהחסרון מגיע לכל העולם, ובפרט על כל ירושלים, שהיא טבור של עולם..."

על "כפי אהרן":

ואמנם הדר כבודו ורב גדלו מתגלים בספרו שו"ת 'כפי אהרן', בו מוצאים אנו תשובות וחילופי אגרות עם גדולי הדור מקרוב ומרחוק, גאוני ארץ ישראל עמיהם התכתב בעניני הלכה, ביניהם גאון רבי שמואל העליר מצפת, גאון רבי דוד בן שמעון מירושלים (מטע' דביש), וכן חכמי ארצות הגולה, ממזרח וממערב, שתשובותיו אליהם היו למכריע בדברים העומדים על הפרק, כגון תשובה על שאלה שהופנתה אליו, בעניני עירובין, מראב"ד העיר ראלוב שברומניא, וכן תשובה ארוכה בהלכות ניקור על שאלה ששאלה אליו מוחרר בומבאי שבהודו, בה משובח הוא את מנהגי העיר בגדאד, שממש היה מוצא רוב יהודי בומבאי: "...ודאי לאו מלאת זוטרתה היא מנהגן של ישראל, ובפרט לפי המוצג בשאלה, שכן נהגו בעיר הגדולה לאלקים, בבל ע"א (בגדאד), הא ודאי לא על חנינו נהגו כן, כי העיר הגדולה ה' היא היתה אם בישראל, עיר גדולה של חכמים, והן עוד היום תל"ית אכתי פשו לה כפתוריה ופרחיה, הן קרן עדיה, עדידת דרבנן..." (יחיד סי' א).

בתקופת כהונתו כראש ואב"ד בירושלים, ישבו בה על כס הראשון לציון ארבעה גדולי הדור, אשר את כולם מזכיר רבי אהרן בתשובותיו, כשהוא מבקש הסכמתם על פסקי דיניו. ואף הם עונים אחריו 'מקודש', 'מקודש'. וכבר האירו פתח דבריו, במאמר הקודם, בתוארים הנעלים והמופלאים בהם פנו אליו גדולי חכמי דורו.

וכך כותב רבי אהרן בפסק אחד: "...למודעי אני צריך, כי פסק דין זה כתבתי בשנת ה'תרי"א להפצרת השואל, כי היה איזו וחביבי, ולא יכולתי להשיב את פניו ריקם. והנה הצעתי דין זה לפני מי שגדול, עטרת ראשי מוה"ר **חכם יצחק קובב זלה"ה** והסכימו על כל דברי, הוא ובית דינו..." (כפי אהרן, אה"ע סי' ו).

במקום אחר כותב ברוב ענוה: "זהו הנראה לעיניו דעתי להלכה, אבל למעשה הדבר תלוי, עד אשר יסכימו עמי מעלת הרבנים המופלגים אשר בית ישראל בק", ואולם, ומלכנו בראשנו, גאון עוזנו ראשון לציון, סבא דמשפטים עט"ר מוה"ר **רבי חיים נסים אבולעפיה יצ"ע**, ועל פיהם יקום דבר..."

ובזו הלשון הסכים עמו הראשון לציון הגה"ק רבי אברהם אשכנזי: "**אהרן בחי' ה' אשר בעצמו מלפניו ורוח ביתנו אסף וקיבץ... לא הניח פינה חזית אשר לא דרך בה... והנני מסכים בכל פרטיו להלכה ולמעשה, כהלכה ממש מסיני...**" (ח"מ סי' ט).

את חלקו הראשון של הספר הדפיס רבי אהרן עצמו בשנת תרל"ז, בדפוס הנודע של רבי ישראל בק", ואולם, את החלק השני הוציא לאור נכדו, רבי אברהם עזריאל, בשנת תרמ"ו, כשהוא מצרף לו גם את ספר 'בני יוסף' - שו"ת ויחידושים למחנות הראב"ד הגה"ק רבי יוסף יואשע קארנייזי.

בה בעת הדפיס רבי אברהם עזריאל עוד ספר אחר של זקנו הגדול, והוא: "**אזן אהרן' ו'ארעא סמיכתא' - כללים וערכים לפי סדר אלפא ביתא.**"

את ספר דרשותיו '**מקוה מים**' על שני חלקיו, הוציא לאור בן זקונו של רבינו אהרן, רבי רפאל יהושע עזריאל, שהיה חתנו של הראשון לציון רבי יעקב מאיר זצ"ל, כעבור שנים מפטירת אביו הגדול (בשנת תרס"ב - תר"ע).

מן חיבר רבינו בעל 'כפי אהרן' פיוטים ושירים רבים, מהם המושרים בערה עד היום בשירי הקבשנות של עדות המזרח, אשר חלקם נדפסו בספריו הנזכרים, וחלקם ראו אור בספרו של החכם השלם רבי יעקב ח' בורלא זצ"ל - 'גיל יעקב', בשנת תרמ"ד לפ"ק.

שם"ש מרפא...

בחורף שנת תרל"ד, כשעמד באמצע הדפסת ספרו שו"ת 'כפי אהרן', נולד רבינו למשכב, והיה בסכנה גדולה עד שהרופאים כבר אמרו נושא, ובדרך פלא ניצל ונותרא, בזכות המקובל האלוקי רבי שלום שרעבי - הרש"ש זי"ע, מייסד בית מדרש המקובלים 'בית אל' (האז אודותיו במדורו ג' תקנח), כפי שרבי אהרן עצמו מציין על כך בפרוטרוט בהקדמתו לספרו 'כפי אהרן', והרי הדברים כהווייתם בלשונם הטהור:

"... ועתה חסדי ה' אוכיר, תהילות על כל גמולות, כי בחורף זה הקשה שעבר עלינו, בחי' טבת, נפלת למשכב על ערש דוד בחולי כבד, לתקפ"ץ (לא תקום פעמים צרה), והארכת בחוליי

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר יסכר בערש ברושטיון י"ח ת.צ.צ.ב.ה.

בראש בית מדרש החסידים המופלאים 'בית אל', ואף שירת בקודש כשליח ציבור, תפקיד רם ונשא במקדש מעט זה. נוסף לכך אף ניצב ועמד בראשות ישיבת 'שבת אחים', שנוסדה בשנת תרל"א על ידי רבי אברהם ח' מוסאפיא מספאלטו ונקראה על שמו 'שבת אחים', כשהגביר רבי משה פינצי מעיר הבירה ווין, שהיה מחותנו של רבי אהרן, החזיק ותמך בה, כפי שרבינו מזכירו לטובה ולברכה בהקדמת ספרו 'כפי אהרן'. עול משה העם ועבודות הקודש שנשא על שכמו, ונסיעותיו הרבות והמושבות כשלוש דרבנן בארץ העמים, התישו את כחו, ונתנו בו את אותותיהן בהתקרב לשנות הזקנה, עד שבערוב ימיו נאלץ לפי הוראת הרופאים לעבור מירושלים לעיר יפו, בה המשיך לצלול בימה של תורה, ולא חדל מלחדש חידושים במכמני התורה ולהפיץ אורם עד למרחקים.

סמא דכולא: דביקות ושימוש לחכמים

"נקוט האי כללא בידך, והוא סמא דכולא להראותך הדרך הטובה והישרה, ועל ידה תהיה שלם בכל מדות טובות שמנו חכמים, והיא זאת: **הוי מתאבק בעפר רגלי החכמים, והוי שוה בצנא דבריהם** (אבות א, ד). דקדקו לומר 'בצנא', שיהא דבריהם אהובים ותמידים אלדך כמו הצנא אשר יתאו וישתוקק אל המים תמיד ולא ישבע מהם. ותשמש אותם, כמו שאמרו ז"ל (ברכות ז, א): **'גדולה שמושה'**. ואזי מהם תלמד לעשות הישר בעיני אלקים ואדם. אין צריך לומר בשעה שהם לומדים בתורה, שבדאי תלמוד מהם עיון וסברא ישרה, אלא גם בשעת שיחה וצילה, מהם תלמד כמה מילי מעלייתא, כי שיתרן של ת"ח גוריהם תלמוד, ובוזה נשתבחו גדולי חכמי ישראל, באומרם: כל ימי גדלתי בין החכמים..."

מתוך אגרת 'מוסר אב' שכתב רבינו לבנו (כמ"ש במאמרו הקודם): ראה שם את י"ט, שמפרט לבנו את חבריו החכמים אותם זכה לשמש ובהם דבק מתוך אהבה עזה)

בשנת תרנ"ב, הדפיס נכדו הנ"ל את ספר 'זמרת הארץ' של אבי השושלת הגה"ק רבי אביגדור עזריאל, וצייר לו ליקוטים ויחידושי תורה שחידש רבינו אהרן בערוב ימיו, אותם כינה בשם '**קרנן אהרן**'. וכך כותב נכדו המו"ל:

"... **אמר אברהם, את זה מצאתי בסוף הסידור של יום הכיפורים לעט"ר הרב מורי זקני מעלת הרב הגדול, ראב"ד מקודש, המקובל האלוקי, שליח ציבור בק"ק חסידים 'בית א-ל יכ"ץ', כמוהו"ר אהרן עזריאל זצוק"ל...**"

בתוך הקונטרס מפרט רבי אהרן את זמני כתיבת היחידושים: "...השתי"א הכא, שנת התרל"ו זמני יוה"כ בשבת..."; "בעניני כוונות הקדוש ממנו, אע"ה סי"ט למזכרת, ערב חג הסוכות תרל"ח..."; "...בס"ד מה שחדשתי לשם ייחוד קב"ה בפורים תרל"ט..."; "...חידוש בדרך הסוד בעניני כוונות פסח, שנת התרל"ט...". ובמקום אחר: "...הני הערות קטנות בדברים שנתקשתי בהם בספר, ויחזקו עד עתה עליו רוח ממרום..." (חכמי המזרח עמ' 207).

כאמור, נתבקש לשייבה של מעלה שם בעיר יפו ביום ט' לחדש סיון שנת תרל"ט, ושם מנחתו כבוד בבית העלמין הישן. חכמי וגדולי הדור המהולל ממרום, וכפי שצויין על צונו:

"ויהי בהשגב דבר המלך, מלך של עולם, קול עלי נשמע מציון, נשאו נהרות קולם, ויבכו את אהרן. ויהי קול הארץ ממריים אמריה, וי לארעא ד'ישראל, תזעק בחבליה, בזאת יבא אהרן'."

וכך כתב עליו הראשון לציון הגה"ק רבי אברהם אשכנזי באגרת מיוחדת שערך לאחר פטירתו (נדפסה בפיתוח ספרו 'כפי אהרן'). חובא גם בס' 'חכמי המזרח', בה מספר על התקופה האחרונה שקודם לפטירתו ועל ימי התמורורים וההספדים לאחריו, ומתנצל גם כן ש"אם אבוא לפרט בשבחיו אחת לאחת, חולשת מזוגי לא תתנני, **כללא דמילתא אבן לבן תמונתו**..." (ז"ל).

"הן בעון, זה כמה שנים סבל יסורים קשים במחלת הלב, ומוזה שנתים ימים בעוה"ר כבר נתיאשו הרופאים, ועכ"ז בסובלו חולאים היה עובד עבודת הקודש לילה כיום יעיר להגות בולור אמת. ובמים נוראים, ראש השנה ויוה"כ וחג הסוכות הק', דחק עצמו ועמד ש"ץ בק"ק בית אל-יב"ץ, והתפלל בכונה עפ"י סדור האר"י הק' זלה"ה בקול ערב המשמח אלקים ואנשים, **מאן דחמא חמא השמחה שכינה על מצח אהרן** (מי שזכה לארחת ראה השמחה שכינה על מצחו...)..."

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

* רבי ישראל בק ד"ל, שזכה להדפיס ספר זה, אף הקדים לו מילין אחדים בשבח דפוסו, וז"ל: "אזכיר תפילה לא-ה השוכן במדומים ומלא כל הארץ כבודו, וגלו ידועו לפני, כל עמל וטרחותי ויגיעתי להוציא לאור הספרים מהדפוס בתכלית ההודו והיופי למען ירוץ הקורא בו וכל הלומד יזכירו אותי לטובה, ולא באחי' להתפאר במעשי די, כי הוא הנותן לי כח לעשות ז"ל, והדפוס שלי הוא קודש, כי כל האותיות וכל הכלים הנצרכים, **המה כולם נשערים על ידי, ובכל הדפוס שלי לא נמצא אפילו אות אחת שנעשה על ידי אחרים**, וכל שכן אותיות שנעשה ע"י גוים, כי האותיות המה קדושים וצריכים לכוון בעת ששיתם שבהם וברא העולם, הגם שגם אנכי איש בער ולא אדע כוונתם, ולכן **כוונתי על כוונת בצלאל** שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמות וארץ..."

הערב שמש:

כאמור, לאחר פטירת רבו הגה"ק רבי ידידיה רפאל אבאלעפיא, כיהן תחתיו רבי אהרן עזריאל כראש ישיבה ועמד

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת יבמות

האם אכן לא יתקבלו כלל גרים לימות המשיח?
והאם תשובה תועיל לעתיד לבא?

תנו רבנן, אין מקבלין גרים לימות המשיח, כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה וכו' (דף כ"ע). טעם הדבר מתבאר בגמרא לעיל: "אחד איש שנתגייר לשום אשה, ואחד אשה שנתגיירה לשום איש, וכן פנ שנתגייר לשום שולחן מלכים, לשום עברי שלמה אינן גרים, דברי ר' נחמיה, שהיה רבי נחמיה אומר, אחד גירי אריות ואחד גירי חלמונות ואחד גירי מדרכי ואסתר, אינן גרים עד שיתגיירו בזמן הזה. בזמן הזה סלקא דעתך, אלא אימא, כבזמן הזה (שאין להם לישראל שררה)". וכן איתא ברמב"ם (הל איסור פ"ג ה"ד-טו): "סוד הדבר כך הוא, שהמזונה הנבונה כשיבא הגר או הגזירה להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול, או בשביל שררה שיוכה לה, או מפני הפחד בא להכנס לתה, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא ענינו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא בודקין שמא ענינה נתנה בבחור מבחורי ישראל... לפיכך לא קבלו בידי גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות הטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו, שכל החזרו מן העברים בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגייר הצדק".

חסרי הדרוש מקשים, היאך גייר משה רבינו את יתרו חותנו מיד אחרי קריעת ים סוף, כשבני ישראל היו ברימו של עולם, לאחר כל הנסים שנעשו להם והעשירות הגדולה לה זכו מביות מצרים וביות הים, והלא יתכן משום כך שהתגייר בשביל דבר מהבלי העולם. ובספר ידי יוסף (להגיר יוסף צרפתי וג'...) חידש בזה, כי מה שאמרו "אין מקבליים גרים לימות המשיח", אין זה אמור על מלך המשיח עצמו, כי כל הטעם שאין מקבליים גרים לימות המשיח הוא משום שחוששים שמא כל ביאתם להתגייר היא אינה לשמה אלא בשביל תועלת גשמית, וזה לא שייך כי אם בשאר בתי דינים, אולם מלך המשיח עצמו, עליו נאמר (ישעי' יא, ג-א): "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה וגו'. והיחיו ביראת ה' ולא למרא עיניו ואינו יוכיח", ואמרו חז"ל (סנהדרין גג): "דמורה ודאין" – שידון על פי הדין, וכענין שנאמר אצל הקב"ה (ש"א טו, ז) "האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב", כן יתקיים אצל מלך המשיח, שאחר שתנוה עליו רוח ה', יהיו גלויים לו תעלומות לב, ואם כן ודאי יגייר את אלו שיבואו להתגייר גיור לשמו. ונדבר לבו לצאת גם אל המדבר מקום תהוה לשמוע דברי תורה" (ש"י שמות יח, ד). וידע והבין שכונתו לשמו, ולא לשם כוונות אחרות (כך מובאים דבריו בספר 'מכלל יופ' ודף כב); בשמו, ואילו בידי יוסף עצמו, כתוב קצת בשוני, שמתוך דיבורו עם יתרו הוכח לו שכונתו לשמו).

ומבאר בזה דברי הנביא (שם ב, א-ג): "ודעה באחרית הימים נכון יהיה דבר ה' ביראש ההרים וגשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים. והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל ה' אל בית אלקי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארדותיו...", ולכאורה לפי מאמר רז"ל בגמרא דידן מה תהיה התועלת בלכתם בארצות בני ישראל, הלא לא יקבלום לגרים. ברם לפי האמור יובן הדבר היטב, כי מלך המשיח יתא ביכולתו לקבלם, כשיירא ויבין לו לוח לבם שכונתם לשם שמים (עי' רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"א: דרשות הר"ן דרוש יב שמתבאר בדבריהם להדיא, שאה"ע עתידים להתגייר לעתיד, ולפי האמור מבואר היטב).

בספר אפריון (להגיר שלמה גאנצפריד, בעל קיצושי"ע. בפר' יתרו) כתב בזה, על פי מה שאמרו (לקמן ע'): לענין כל פרענו – היאך נתגיירה, "מידיו הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים (כלומר, הטעם שאין מקבליים בימי שלמה הוא בשביל הגדולה שהיתה לבני ישראל בימיו), הא לא צריכא ליה (–שהרי בת מלכים היתה)", וכמו כן יתרו היה יושב במדין "בכבודו של עולם, ונדבר לבו לצאת אל המדבר מקום תהוה לשמוע דברי תורה" (ש"י שמות יח, ד). ומבאר בזה לשון הפסוק (שם יח, א): "וישמע יתרו כהן מדין חותן משה", מדוע נאמר כאן שהיה כהן מדין, אלא, שהתורה באה להורותינו, שלא היה חסר כלום שהרי כהן מדין היה, ועל כרחק שכונתו היתה לשמים.

עוד כתב, שלכן באמת בא יתרו רק אחרי מלחמת עמלק ולא בא להתגייר מיד אחר קריעת ים סוף, כי אז אכן לא היו מקבליים אותו להתגייר, כי כל האומות ראו אז בכבודם של ישראל. אמנם, אחרי שעמלק בא להלחם בישראל הביא את כל האומות לידי קרירות, כמו שכתב רש"י (בפר' תצא כח, יח): "אשר קרך – שהיו העברים יראים להלחם בכם, ובא זה והתחיל להאמין מקום לאחרים, משל לאמנבו רותות שאין כל בריה יכולה לידר תוכחה, בא בן בלעל אחד קפץ וירד לתוכה אנ"פ שבוהה הקרה אותה בפני אחרים", ואז כשבא להתגייר היה כבר לשם שמים, כי כבר נתקרה מעלת בני ישראל בעיני האומות. ובניא בזה דברי רש"י (יתרו שם): "מה שמועיה שמוע דברי תורה" (ש"י שמות יח, ד). רק אחר מלחמת עמלק החליט לבא לבני ישראל, ולא חשש שלא יקבלו אותו להתגייר.

חידוש גדול מצינו במנהגי מהר"ל (סדר עשייה) לאור מאמר רז"ל זה, שלמד מכך גם לענין מצות תשובה שג"כ לא תועיל לעתיד לבא, כדוגמת שאין מקבליים גרים לימות המשיח, חז"ל: "כל יום יעשה אדם תשובה, דכתיב (אבות ב, א) 'שוב יום אחד לפני מיתתך', כל יום ישוב בו וידאג שמא ימות למחר, ועוד ראיה, שחיבי אדם לשוב בכל יום, משום דלימות המשיח אין מקבלין בתשובה, ודוגמת זה אין מקבלין גרים או, דהמתגייר אז אין עושה מאהבת הש"י רק לשמוח בשמחת ישראל, ומאחר דאנו ממפנין לישועה בכל יום מי שאינו שב ויבא משיח במהרה בימינו שוב לא מצי ש וישאר ח"ו בחטאיו..." (ראה ספר התשובה ח"ב עמ' תכט).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

אמירת פרשיות הקרבנות והקטורת בבית הכנסת בציבור (ב)
א. אם על ידי אמירת הקרבנות יכול לאחר זמן קריאת שמע או תפלה בציבור, ידלג על פרשיות הקרבנות וישלימן לאחר התפלה. ומי"מ פרשת התמיד ופרשת הקטורת והברייתא דפירוס הקטורת לאמר (עי' באיה סוסי"א, ע"י רב פעלים ח"ב סי' ד, קצות השולחן סי' ד ס"א). והליכות שלמה על תפלה פיו ה"ח בהערות שם כי שאת פרשיות הקרבנות ישלים לאחר התפלה, משא"כ ברייתא דפירוס הקטורת אין צריך להשלים שהרי כבר אמר בסדר סיום התפילה).

ג. גם נשים – שיש להן פנאי – **חייבות לומר פרשיות הקרבנות** (מג"א סוסי"א מז; באיה שם ד"ה נשים). והמקילות בכך יש להן על מה שיסמכו (עי' פמ"ג סוסי"י מז שהשקה על המג"א: הא בתמיד כי "צו בני ישראל", ומעמטין נשים, עייש, ועי' בשו"ת ארץ צבי סי' לד).

ג. גם לפני תפלת מנחה נוהגים לומר פרשת הקטורת ופסוקי קודם 'אשרי', ואם לא אמרן לפני מנחה, אפשר להשלים לאחר מנחה, עד צאת הכוכבים (עי' אור"ח סי' רדל ס"א ברמ"א. ועי' מ"ש הרמ"א בסי' קלב, ועייש במג"א סקיג). ובערוהיש שם סי' ס"ד ס"יל שלא ישלים הקרבנות לאחר מנחה. ועי' במקור חיים סי' רדל דיש מקילין ואין אומרים במנחה פרשת התמיד, (עייש). [וראה בסי' משפט צדק על תהלים (סוף סוף מומור פס): "וימה וכן נועים מנחה שנוהגים קצת אשר קודם תפלת מנחה עומד הש"ץ לפני התיבה ומתחיל בקול רם ענין הקטורת ואחריו הקהל..."].

ד. אם לא הספיק לומר 'אשרי' קודם מנחה, לא יאמרנו לאחר תפלת מנחה בתורת חובה, אלא כקורא בתורה (כ"כ המג"א בסי' קח ס"א בשם הוה"ק. מובא במ"ב שם סקי"ד).

ה. יש שכתבו ליוהר לומר פטוס הקטורת מתוך הכתב ולא בעל פה, משום שהאמירה היא במקום ההקטרת, ויחשיבן שמא ידלג אחד מסמניה, ואמרין שהוא חייב מיתה אם חסר אחת מסמניה. ויש מקילין לומר בעל פה, ועל כל פנים יאמרנה במתינות ונבחת (עי' אור"ח סי' קלב סי' ברמ"א, במג"א ובכה"ח שם), שהיא חביבה יותר מכל העבודות והתפלות (והו"ק ח"ב ר"ט). ואמנם בזמננו שהצרות מרובות רח"ל, נכון להקפיד על אלו הדברים שהם כרומאי קודמת לבנה, והכתבחת חז"ל הנ"ל שעל ידי זה יצולין מכל מענין מרעין בישין, רח"ל (עי' שער יבק, מאמר עתר עון הקטורת, פ"ג. וראה עוד מ"ש בעלים לתרופה – תשס"ג, מדור 'יתרון דעת' עמ' פ, צ-צא).

ו. לסיום נתיק לשון קדשו של רבינו בחיי בפר' שמני (ויקרא כ, ט): "ויצאו ויברכו את העם, כלומר סמוך להקטרת הקטורת מיד, שבאותה שעה התפלה מקובלת יותר, וכך מנהגו של כהן גדול ביוה"כ היה נכנס לפני ולפנים להקטיר הקטורת ומניח המחתות בפנים ויוצא ומתפלל על צרכי העם בספוק מחיותן ומוזנותיהם ובגירדת המטר ובשאר הצרכים. וזה שאמר דוד ע"ה (ותהלים קמא) 'תכונן תפלתי קטרת לפניך', הזכיר הקטרת יותר משאר הקרבנות, לפי שהוא קרבן הנבחר והנרצה יותר, **גם התפלה באותה שעה יותר מקובלת**", עכ"ל. נעני' ע"י הג"ר יעקב יעקב קתת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

צמח צדיק על התורה ומועדים – מאת הר"ק רבי מנחם מענדיל מוויניצא ז"ע. נסדר מחדש באותיות מאורית עינים, מוגה ומתוקן; חלוקה לקטעים; הוספת מאות מראי מקומות; פתיחת ראשי תיבות; מפתחות פסוקים, ש"ס שו"ע ועוד, ומפתח עיניים מפורט. יצא לאור ברב פאר והודר על ידי נכדו הר"צ ר' ישראל אליעזר הגר. ירושלים, אייר תשס"ז (תרמ עמ').

חליצה כהלכתה – חלק א: דיני סדר היבום, פסקים וחקרי הלכות בעניני יבום, כולל סדר היבום הלכה למעשה, וכן דברים הנוגעים לעיקר זיקת היבום וכל המסתעף (תנב עמ'). חלק ב: דיני סדר חליצה, פסקים וחקרי הלכות בעניני חליצה; ביאור יסוד מצות החליצה, דיני כפייה במצוה זו וכל פרטי דיניה הלכה למעשה; תשובות מבית מדרשו של גדולי ופוסקי דורנו שליט"א; נוסחאות מדויקות של כתובת בימה ונוסח כתובת חליצה – שהן שנוות לחלוטין, ועוד (תוס' עמ'). מאת הג"ר יחזקאל אהרן שוורץ, בהוצאת מכון 'אוצר הפוסקים'. בני ברק תשס"ג.

הלכה ערוכה הלכות שבת, מלאכת בנין ואהל – הלכות בטעמיהן, ממקורותיהן בסוגיות הש"ס ובדברי הראשונים והפוסקים ועד ההכרעה למעשה, דבר דבור על אופניו, מאת הדומ"ץ הג"ר אברהם צבי הכהן. בני ברק תשס"ז (רס עמ').

עֲתֵקַת הַחַיִּים – לקט תפילות ותחנונות לעיתים מזומנות, כולל סדר תוכות הבית, מאת הגה"ק רבי חיים פלאג' ז"ע. יצא לאור במהדורה חדשה, מתוקנת ומנוקדת, על ידי הוצאת 'מקש', בני ברק.

מסכת אבות אוהב ישראל – קבוצת מאמרים וליקוטים יקרים מהרה"ק מאפאט ואנצאיו אחרי הצדיקים לבית ז'נקוב מעי'בא' וקאפיטשניץ ז"ע, בתוספת **מעשי אבות** – לקט סיפורים יקרים מרבוה"ק שושלבו כתפור ופרח. (בצירוף לקט הליכות ומנהגי נישואין מרבוה"ק לבית קאפיטשניץ). נערך ונסדר ונלקט מספרים וכתבי יד על ידי מכון 'צדיקים' – קאפיטשניץ תשס"ח (קכ עמ').

לקט אמרי קודש מרבוה"ק מבעלזא ז"ע – חלק ח (כרך ו), ובו מפתחות מפורטות ערוכות על כל החלקים הקודמים [על התורה ומועדים, ליקוטים ועוד], כולל מפתחות פסוקים, ש"ס, מדרשים, זוה"ק ושאר ספרי הקודש, וגולת כותרתו היא מפתח ענינים מפורט לפי סדר אלפא ביתא על כל חלקי הל'קט'. אדר תשס"ז (תרל עמ').

זמירות שפת צאנז – בעארבייט פארן יונגווארג, באשיינט מיט הערליכע בילדען, קונצליכע האנט צאנזלי, בארייכערט מיט פירושין און פעריל ווערטער; אראפגעברענגט די לעבנס ביאוגראפיע פון די פייסטס, אגדות פון חז"ל, ענינים פון די שבתי'דיגע מאכלים, ווי אויך פארציטישע אידישע געזאנגען. ארויסגעגעבן דורך: 'אומנות – המכון לעידוד התפילה ועבודת ה' (191 עמ').

משלוח ספרים – בא"ע, על ידי: הרב אשר נוסטובי, טל: 7575 574 (03)

ובארה"ב על ידי: הרב אלטר האלפרנט טל: 718 871 45 06

תודותינו וברכותינו תונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אליעזר נחום אדאלף הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור מנחם גליק ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
לעילוי נשמות מרת חיה רבקה בר' שמואל אריה ע"ה נלב"ע י"ט סיון תשל"ט לפ"ק ה.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה מוה"ר ר' יעקב יחזק' בערגער הי"ו	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוסף גרינבוים ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אלי' שאול הורוויץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר וחברתי יתקיימו בע"ה בשבת בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' יודא ארי' רוטנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדושת יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאנגע לענס טט)	הרה"ח ר' חיים זאב (וואלף) גראטס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תחי' עב"ג החתן הדיקר כמור יוס

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת שלח (אבות ג')

כ"ב סיון תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ג

ר"ת	מו"ט	ה'תש"ז	אנאודרפערן
23:08	23:08	21:37	לונדון
22:38	22:30	21:00	מאנשטער
23:05	22:58	21:20	ציריך
22:33	22:22	21:02	ווינ
22:06	21:57	20:35	אמסטרדם
23:17	23:17	21:41	פאריז
23:08	22:58	21:34	פראנקפורט
22:49	22:42	21:14	

מביתנו החדש - ר"ת תמוז ביום השביעי למתרתו ביום א' המולד: ביום ששי בשעה 14:18-16 חלקים

תורתן של ראשונים

חברון נבנתה קודם צוען מפני שבחה

ויעלו כנגב ויבואו עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים (יג, כב). הכתוב מודיעך בזאת שבח ארץ ישראל, כי כאשר נפוצו בוני המגדל, בדור הפלגה, על פני כל הארץ, ופרו ורבו עליה, אזי בלי ספק כשבו עיר, היו בונים אותה במקום טוב וחשוב ביותר, וכאשר נעשה להם המקום צר, היו בונים במקום אחר, שהיה פחות בחשיבות מן הראשון. הרי כי מה שנבנתה חברון שבע שנים קודם צוען, אין זה כי אם מפני היותה מובח ממנה.

רד"ק (ע"י רשבי"ם)

ארבע בנה את חברון לבנו ענק

"והנראה בעיני בדרך הפשט, כי חברון היא קרית ארבע, הוא האדם הגדול בענקים שהיה שמו ארבע, והוא הבונה אותה על כן נקראת על שמו, והוא שנאמר (יהושע יד, טז): 'זרעם חברון לפנים קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא', וזה האיש הוליד בן וקרא שמו ענק, ועל שמו נקראו ענקים. ולכן אמר הכתוב, כי שם בחברון אחימן ששי ותלמי ילידי הענק, וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים. לומר שבנה אותה ארבע לבנו ענק שבע שנים לפני הבנות צוען מצרים שהיא קדמונית, להגיד הפלגת היי האנשים האלה, כי כאשר הם מופלגים בקומתם - כן היו ימיהם ארוכים מכל האדם, כי לאביהם נבנתה חברון לפני צוען מצרים שנפלו בה כמה דורות מאז ועד עתה.

ויתכן לרמוז עוד במה שאמר (פסוק כ): 'השמינה היא אם רוח', כי חברון קדמונית מאד ועדיין עושה פירות שמנים וגדולים כאשר הגיד באשכול (פסוק כג): 'אשכול ענבים אחד וישארו בוט בשנים', וכל שכן הארץ החדשה שהיא יותר שמנה".

רמב"ם (ע"י רש"י)

משה ואהרן לא רצו ליכנס לארץ מפני כבודן של ישראל

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. עי מתי וגו'. אמור אליהם ה' אני וגו' אם אתם תבראו אל הארץ וגו' (יד, כו-ל). 'הדבור הזה למשה ולאהרן היה ביחוד, שיאמרו כן לישראל, כמו שהזכיר: 'אמור אליהם'.

ויתכן לומר, כי כיון שדיבור הפרשה הוא בא לשניהם, הרי הם בכלל 'אם אתם תבראו אל הארץ', ורמז להם שלא יכנסו לארץ, וכשם שרמזו משה בעצמו (שמות טו, יז): 'תביאנו ותתעמנו', והוציא עצמם מכללם. ואף על פי שמשה ואהרן היו עתה צדיקים גמורים ולא הטאו, מפני כבודן של ישראל לא רצו ליכנס לארץ ומתו במדבר. רצה הכתוב לרמוז שאף המנהיגים הצדיקים עתידים שימותו שם ולא תעלה וכותם שיכנסו לארץ.

ולכלול עוד ברמז זה, כי כשם שמתו הם ומשה ואהרן עמם במדבר ולא זכו ליכנס לארץ, כך הם עתידים שיקומו בתחיית המתים ומשה ואהרן עמם ויכנסו אותם לארץ, ויהיו רועים שלהם כבראשונה ויועציהם כבתחלה ובעליו השנה ויותר ממה שהיו במדבר, לפי שנתאוו משה בחייו להכנס לארץ ולהשלים המצות התלויות בה, שלא היה יכול לקיים בחייו לארץ, ועל כן יוכה לתחיית המתים ותוכה נפשו במעלה והשנה שלמה הראויה למי שמקיים כל המצות כולן (ע"י משה יד). וכן ישראל מהדור ההוא שמתו במדבר, הם הם שקבלו התורה, וראו המועד הקדוש ומראה כבוד ה' עין בעין, מאחר שקבלו דינם וזכו לתחיית המתים ויתעלו בהשנה ובמעלה גדולה יותר ממה שהיו.

רבינו בחיי

לקח טוב

"יכול נובל לה" - היאך?

למושך את עינו ולבו ולהשכיח ממנו את תפקידו. כל כמה שנצליח להעבירם ממראה עיניו וממשמע אזניו כך שלא יהיו בהם וממילא לא יתפתה אליהם, באותה מדה נפחית את מדת הקושי להישאר מכוון אל היעד הרצוי. (דוגמא מעשית, בת ימינו, היא האיסור על מלפונים סלולריים מכשילים, וכדומה).

אלא שעצם זו לבדה איננה מספיקה, משתי סיבות: ראשונה, כי גם אם הוסר המכשול, עדיין אין בהסרה זו כח להגביר את רצונו לקראת מטרותיו, ואיננה אלא בבחינת "מונע את המונע".

אותיות מהכימות

... אכן הגורם בטוונטה, כי המנגלים האלו פחדו, כי ראו את טוב הארץ בחבל גן עדן ויכלו, וכל פני הארץ המה משתנים לטובה, וכן זאת חלל ודבק היא זה פניה, לכן פחדו עזר בני ישראל, פן בעצמם שמה יבעטו בהם לאמר מי הוא, כמו שנאמר (דברים לב, טו) "שמעו עמית כסות ויטעו" כו'. וזה שאמר: 'אלך אוכלת ויטעו היא כי עז העם הושב עליהם ובני ענקים ראונו ע"ס', לכן אתם חס תפלו שמה תהיו כעוטים. וזה שביארנו מפני הארץ ללחיה על גולגול ועובס. אכן כלב הוא שאמר להם, מה לא ילח מכל אלה, הלא אם אנהנו נהיה חזקים בלחם ה', ולא נטע אל תלות הארץ, אזי לא חיק לו כל דבר. וזה שאמר: 'אלם חפץ בטו ה', ל"ל, חס עיקר החפץ והמנוקק אשך בטו יהיה רק ה', לעשות לטוב יתבדק שמו, ואז יוכיחו אותנו ש' ויסל טבל לה ופלה נעלה ויטעו אותם', כי כן יתקן להגביר לטוב כל תענוגי טולס הוא נגד טענות ה"ס" כ"ט". תפלת שמים

ושניה: כי פעמים רבות שאין הסרה זו מוחלטת, וגם אם הצלחנו למנוע מצד ימין, עלול מכשול אחר לצוין מצד שמאל...

העצה השניה היא, להגביר את ענינה של המטרה הרצויה, ולהגדילה בעיניו בכל מיני דרכים ותחבולות, עד אשר תהיה מטרתו עומדת כאילו לגדל עיניו, גם אם רחוקה דרכו. על ידי הסברים ופעולות שונות, לקרב את ענינה עד כדי שיהיה בטובתה ובתועלתה המרובה. כל כמה שתגדל המטרה בעיניו ויוכל לחוש בסגולתה הנפלאה, כך ובאותה מדה יהיה לבו חסון מלהימשך אחר המסיטים השונים. וזו היתה עצת כלב כן ופניה.

מי שמוטל עליו תפקיד הדורש ממנו לעבוד ולחתור לקראת מטרה סופית, הרי שהתפקיד תובע ממנו להיות מרוכז וממוקד במטרתו, לבל יסור מן הדרך המובילה אליה ימין ושמאל. עיניו תמיד לנוכח יכיסו אל היעד הרצוי, וככה יתקדם בדרכו, צעד אחר צעד, עד אשר ישיג את המטרה. דבר זה לכשעצמו כבר מהווה עבודה לא קלה, להישאר מרוכז במטרתו בכל עת ובכל שעה. על אחת כמה וכמה, אם הדרך אשר עליה רגליו צועדות, מליאה חפצים שונים ואבירים מעניינים המושכים את עינו ולבו של אדם, כאשר טבעם של אלו הוא אכן להפנות את תשומת לבו אליהם, ובאותה עת להשכיח את תפקידו החשוב מעל לוח לבו. (גם אם לא לשם כך נמצאים שם, הרי שבכוחם למושך את הלב במשיכה כה עזה, עד כדי שכחת העיקר...).

כמה קשה תהיה אז משימתו, שמעתה כוללת שתי דרישות: האחת, לזכור את המטרה העיקרית ולהתרכז עליה, והשניה, שלא להתפתות אל חפצים ועניינים הסובכים אותו ופוזרים לרגליו על כל צעד ושעל, שטבעם לא רק למושכו אלא גם להסיטו מתפקידו. ואם אף בגדולים ומבוגרים אמורים הדברים, מה יאמרו צעירי הצאן האמורים להתחנך למטרה עילאית, ולא להיגרר אחרי פיתויי העולם הזה?

הקושי הגדול מובן. מטרות העיקרית, כמה חשובה שתהיה, הרי אין עיניו רואות אותה לנוכח, כי בדרך רחוקה היא נמצאת. וידע הוא אומנם על קיומה ואולי אף על חשיבותה ונחיצותה, אך סוף סוף איננו חש אותה בחוש ראייתו. מאידך, הדברים העלולים להפנות את לבו ולהסיטו מתפקידו, נמצאים במוחש ובהישג יד על ימין ועל שמאל, וחמדתם ותשוקתם קורצת לו עין בקירבת מקום. מעתה, מה יעשה לבל יתפתה אליהם?

ובכן, ישנן שתי עצות מועילות לחקל מהקושי האמור: האחת היא לעשות כל מה שאפשר על מנת לנקות את הדרך אשר עליה רגליו עומדות, ולהסיר ממנה כל החפצים והדברים העלולים

גליון זה נדפס בידינו הנכבד איש החסד והמעט, נודע בשערים בפעולותיו הכבירות למען חולי ישראל

הר"ר אליקים שרגא פייזיז שפירא שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי הבת המושלמת תח"י

ע"כ: החתן המצויין עדיי לגדולות כמר אהרן הכהן נ"י וזרת כשמש הבהיר

במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

ומחו' הדגול האי גברא רבה ויקרא, ענא מלא ספרא ומרביץ תורה, משיג רוחני דשיבה דחסידי בעלזא ברמות

הרה"ג ר' אהרן העניג שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד עם דורות ישרים ומבורכים וכל טוב סלה, אמן

אמרות טהורות

בכח הצדיקים לשלול את הבחירה מהנלווים אליהם

שלח לך אנשים ויתורו את הארץ וגו' (יב, כג). וברשי' ז"ל: "שלח לך – לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח".

"שמעתי בשם הרב הקדוש רשכבה"ג מו"ה שלום מבעלזא זי"ע שפירש בכונת רש"י, היינו שאמר לו הקב"ה למשה שאינו רוצה בזה שישלח המרגלים לדעתו (של משה), כי הצדוק יש לו הכח ליקח הבחירה מהנלווים אליו, והיה רצון משה לשלוח המרגלים, אף שהיה יודע שיהיה מקום למעט בדבריהם, וכמו שהיה מתפלל על יהושע י"ה וישיעך מעצת מרגלים, והיה אצלו מעט כבוסם שהיה מתרצה בשליחות המרגלים. ובחר באנשים צדיקים ורצה ליקח מהם הבחירה למען לא יכשלו בדבריהם.

ואמר לו הש"ת: "לדעתך" – היינו על אופן זה שילכו המרגלים לדעתך ולא על דעתם, כאשר נשתק מהם הבחירה – אני איני מצוה לך, כי אם שילכו ויהיה הבחירה בידם, והוא: **אם תרצה – שלח**, רצ"ל, שישלח אותם ב"אם תרצה" שלהם, שיהיה הבחירה בידיהם".

הנהגת אמרי שפר להרה"ק רבי ישעי' נפתלי הירץ מדינב זי"ע

דרך היצר הרע לפתת את האדם למצוות שהן עבירות

עמלק יושב בארץ הנגב וגו' (יב, כג). "בדרך רמז פרשתי – שיצר הרע בא לאדם בדמות יצר טוב ומסיתו לעשות מצוה שהיא עבירה באמת, כגון, הלה – מצוה להורידו עד לחיו ולמסורו, וכיצא בו.

וזהו אמרו: **עמלק** – שהוא היצר הרע – **יושב בארץ הנגב**, שהוא דרום, מימין, ששם הוא מדרך היצר טוב (במדי"ד כב, ח), וזהו רעה גדולה, כי אם יסית את האדם לעבירה ידועה, נזול לו [לאדם] לכבושה, מה שאין כן כשיהיה אצלו ספק אם הוא עבירה או מצוה".

תורי זכב להרה"ק רבי בנימין מולאזין זי"ע

אמירה נעימה

וידבר ה' אל משה לאמר שלח לך אנשים וגו' (יב, כג). תיבת "לאמר" אינה מובנת, שהרי למשה עצמו דיבר ה' – "שלח לך" – ולא היה צריך לאומרו לישראל.

אלא רמז לו הש"ת, שעתידי הוא לומר ולהתפלל על ישראל כתוצאה משליחותו, כענין שמצינו בהאטא העגל, שאמר לו הקב"ה למשה: "עתה הניחה לי ויחר אפי בהם" (שמות לב, י) ופירש שם רש"י: "כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם", כמו כן בעניננו, רמז לו כאן שיתפלל על ישראל.

וזמן להדברים שאמר משה רבינו ע"ה בתפלתו (דל"ה יח): "ועתה גידל נח נח כה' כאשר דברת לאמר" – הרי אתה אמרתי לי בתחלת שליחותי זו "לאמר", ורמות לי בזאת שאתפלל, ולכן מוכסחני שתפילתי תועיל.

שלח לך אנשים וגו' (יב, כג). ברשי' "שלח לך – לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח".

אחד המעשים שנאמרו בשליחות המרגלים היה, למען יראו אם נמנו כל יושבי הארץ מפניהם, והדבר יוכר מצד שיראו שנים עשר אנשים יהודים מהלכים לאורך כל הארץ כאדם ההולך בשדרו ואין מוחה בידם, וזאת תהיה ראייה עצומה שלבכם נמס ונמק והארץ נכבשה לפניכם. והנה מביאר בגמרא (פסחים ה) ששלוחו מצוה אינם נזקים לא בהליכתן ולא בחזירתן. ולפי זה, לו היה הקב"ה מצוה בשליחות המרגלים מדעתו, הרי היו מקיימים בזה מצות עשה, פקודת הש"ת, ואם כן אע"פ שלא זיוקו בארץ ישראל לא תהיה מכך ראייה שנמנו כל יושבי הארץ מפניהם, שיש לומר מפני שהיו שלוחו מצוה לכן לא נזוקו. לפיכך אמר הקב"ה: "אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח", ומכילא היתה שליחות זו דבר הרשות, ואף על פי כן לא נזוקו ונודע כי נמנו לב יושבי הארץ.

במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונותיכם וגו' (יד, לד). כלאורה, היה לו לומר: "שנה ליום שנה ליום", עוד מיותר, והלא מדה טובה מרובה על מדה פורעניות, ולמה אם כן כפל עונשם שנה ליום, ועוד דקדוקים רבים שיש באן.

כח דיבורו של צדיק

ויאמר ה' סלחתי כדברך (יד, כג). פירש"י ז"ל: "כדברך, בשביל מה שאמרת שיאמרו מבלתי יכולת ה'". הלשון "בשביל מה שאמרת" צריך ביאור.

אכן כוונת רש"י היא, דלכאורה קשה על משה שהתפלל אל הקב"ה כעד ישראל בטענה שלא יהיה ח"ו חילול הים כמאמר הפסוק (לעיל ז): "ושמעתו מצרים" וגו', הלא ביד הקב"ה כל מחשבות בני אדם וכל דרכיהם האומות לאשר יחפץ, ואם כן יטה מחשבות האומות שלא יאמרו "מבלתי יכולת ה' להביא" וגו', ולא יהיה ח"ו חילול השם.

אבל הענין הוא, מאחר שדיבורו של צדיק עושה רושם למעלה ולמטה, כמאמר הכתוב (איוב כב, כח) "ותגור אומר ויסק" וגו', אם כן כיון שמשה רבנו אמר בתפלתו, שיהיה ח"ו חילול השם אם יעשה ח"ו כלה בישראל, בוודאי כך יהיה.

וזהו שפירש רש"י: **"בשביל מה שאמרת" – שיאמרו מבלתי יכולת ה'.** ובדיבור עשית רושם, ואם כן בודאי יאמרו, לכן: "סלחתי כדברך", אבל וזאת דיבורך שאמרת "ואמרו הגוים", לא היה האומות אומרים כך.

"סור מרע" – על ידי "ועשית טוב"

וזכרתם את כל מצותי ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחרי לבבכם וגו'. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי וגו' (יב, כג). צריך ביאור בכפילות הלשון: "ועשיתם אותם", ושוב "ועשיתם את כל מצותי".

וידע, כי הסדר הוא "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, כ) – תחלה צריך לתקן הכל ולסור מן הרע, ואח"כ "ועשה טוב" – יוכל לעשות ולקיים את המצוות בשלמות. אמנם אם ימתין האדם בעשיית המצוות עד שיסיר את הרע מקרבו לגמרי ויתקן הכל, אזי יתכן שלא יגיע בכלל לעשה טוב, לכן העצה היעוצה היא, שקודם יתחיל לעשות מצוות ויקדש עצמו, וזה יסייע בידו שיוכל להסיר את הרע ולתקן הכל, ואחר כך יוכל לקיים את המצוות בירת שלמות.

וזהו שאמר הכתוב, בתחילה "ועשיתם אותם", היינו שיתחיל לעשות המצוות, ואח"כ: "ולא תתורו אחרי לבבכם" וגו', כי על ידי עשיית המצוות, תוכלו בנקל לסור מן הרע ולהתרחק מן העבירות, ואז "ועשיתם את כל מצותי" – בשלמות.

כ"ג מן ארמור' מהר"א מבעלזא זי"ע (מפ"ק מן שליט"א, מובא בלק"ם אמרי קדושי מהר"ח תשס"ו)

ונראה לפרש ע"ד הדרש, "לפי שעיקר כוונת המרגלים היתה בהצאת דבת הארץ, כדי להיות להם פתחון פה לומר צנתה ראש ונשובה מצרימה, וידעו כי מאז ומקדם נתחייבו שמצרים תשב שממה ארבעים שנה, כמו שנאמר ביהו"א (כג, יב): "ותהינן שממה ארבעים שנה, ופירש"י שם: לפי שנגזר עליהם רעבון מ"ב שנה כנגד פ' עמים שנכתב החלום "שבע פרות – שבע שבלים", ולא היה להם אלא שתיים, כי משבא יעקב פסח הרעב, ונשארו חייבים עוד מ' שנה ע"כ.

ולפי זה מקום אתי לפרש, שהמרגלים ידעו גם כמה שהמצרים יש להם לפרוע חוב ארבעים שנה – או להיות שממה מ' שנה או להיות שם שנות רעבון מ' שנה. לכן הלכו מ' יום, לומר לישראל שארבעים יום אלו, אשר בהם ראינו סכנת ארץ אוכלת יושביה נרועים לנו יותר מן ארבעים שנה הרעים שנגזרו על מצרים, ועל כן אמרו: צבונה מצרימה, כי יותר טוב להיות כשמות מצרים מ' שנה – מאותן מ' יום אשר בהם היינו בסכנת מות ומשכלת בארץ. לכן נאמר:

'במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום', כדי שיוניע יום לשנה של מצרים, לומר ששנה של מצרים יותר טוב מן יום של הארץ – אפילו שנת רעבון או שממה. וזהו שנאמר: **יום לשנה יום לשנה**, היינו לשנה – שנה של מצרים על כל תשאו עונותיכם ארבעים שנה, כנגד אותן מ' שנה של מצרים הרעים אשר בהרתם להיות שממה במצור ובמצוק יותר מן יום בארץ, על כן תהיו במצור ובמצוק כמדבר מ' שנה וזה פירוש יק"ר.

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה (ש, כ). למה דימה הכתוב הפרשת חלה מן העיסה להפרשת תרומה מן הגורן (ע"פ פירש"י).

וידע, כי בתבואת גורן אפשר להופטר מן העשרות על ידי שמכניסים כמזון שלהם או דרך גנות וקריפיות שלא יראה פני הבית (פסחים ט). אמנם מאחר שהוא דבר שבפרהסיא, יונעו רבים לעשותו מפני הבושה, שלא יאמרו עליהם הרואים שהם מערימים להופטר מן המועשר, וכבר אמרו חז"ל (ברכות כח) "היו רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם". אבל גבי חלה יוכלים להערים ולהופטר ממנה בצניעה, כגון ללוש פחות פחות מכשיעור, או על ידי שותפות נכרי, על כן מזהיר ואומר: **"בתרומת גורן כן תרימו אותה"** – ללא כל הערמות.

משך חכמה

יתרון דעת

תפילות אבות על בנים (ה)

בני מזמון: עליו האב על ידי הבנים, ועוד

צריך האדם להתפלל תמיד אל ה' שיהיה זוכה הוא ובניו עד סוף כל הדורות לעסוק בתורה לשמה, ותהי מקובלת תפלתו, כמבואר בסדר אליהו רבא פ"ג, והובא בילקוט שמואל ב' סי' כ"ג (רמז קסח). על פסוק "ברית עולם" שם, וכמו שכתב הרב כלי יקר שם דף שנג, א. וזה נוסח התפלה: יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, שתוכני לעסוק בתורה לשם שמים, אנכי ובני וקני בני עד סוף כל הדורות, ויקיים בנו מקרא שכתוב (ישעי' נב, כא): לא ימוש מפך ומפי ורעך ומפי ורעך ורעך אמר ה' מעתה ועד עולם. אמן סלה.

ימצא חיים להגד"ח פלאני זצ"ל (סי' מא)

על כן יתפלל כל חסיד על זאת, שידבק באשה טובה, שאחיה ואחיותיה טובים ואביה ואמה טובים, ושלא יהיה דבר בר מנן שידבק בהם שיעביה את זרע מלחיות תלמידי חכמים. וכן יתפלל על בניו ועל בנותיו שישאם סמוך לפרקן, ושיהיו בהצלחה טובה וחיים טובים עם נשותיהם, ובנותיו עם בעליהן וזהו עם אשתו. וכבר יש בספרים תפלות סדרות לאבות על בנים, וכל אדם יכול להתפלל בכל היוצא מפיו בלשון שמובין לפני האל- יתברך השומע תפלת כל פה, ובפרט בעשרת ימי תשובה, עת רצון, אשר שערי תפלה לא ננעלו, ישפוך שיהיה, על כל מין טרדא, וימצא מנוחה. יעלו חסידים לבעל הפלא יעקב (אות רמג)

ראוי להתפלל על בניו אחריו שיהיה להם מזמון ברייתו. עיין בספר החסידים סימן תקכ"ז.

ואנכי יסדתי תחינה זו: רבנו של עולם, אתה יודע כי עני ואביון אני, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים מ, יח) "אני עני ואביון ד' יחשבו לי עזרתי ומפלטי אתה אלקי אל תוהו", ותוכני שיהיה זרעו ורע ברוכי ה', עושים רצונך ביראת ה' כל היום, ותאריך וימיה כמור. עוד ינובן בשוכה דשנים ורעננים יהיו. ותומין מזמנותיהם ופרנסתם ככבוד ולא כביו, בהירת ולא באיסור, בנחת ולא בצער, במילוי ובריות. בזכות אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ודוד המלך ע"ה, אמן.

ימצא חיים להגד"ח פלאני זצ"ל (סי' מב). וע"פ בסי' עא תפילה כללית לאדם על צאצאיו, יעו"ש

ידוע מה דאיתא בספרים, שיוכה האדם לשני אלה, לעושר מה וגם לבנים מדוונגים. וזה מעט מעט שיהיה האדם לכך. משום הכי לעיל, ששאל יעקב מה: "יחיה ה' לי לאלקים" (בראשית כג, כא) פירש"י: "שיחיה שמו עלי מתחילה ועד סוף, שלא ימצא פסול בורע" – היתה שאלתו בענין הפרנסה רק ההכרח, ורק אמר "לחם לאכול ובגד ללבוש". **מעתה מי שיעניו עניו שכלו בראשו כשמתפלל אל ה' עבור הפרנסה, ועושר, ועבור בנים, יעשה העיקר עיקר וטפל טפל,** דהיינו שיתאמץ בתפלתו רק עבור בנים מדוונגים, ואם יתפלל שיהיה לו פרנסה ועושר, אבל לא יתאמץ על זאת, משום שתי בקשות אלה על פי רוב לא יתקיימו. מקרי דרדקי להגד"ק ר"ה מקאלאמי זצ"ל (פרי יצא את תקיא)

מזקנים אתבונן, כשיתפלל אל ה' אודות פרנסתו יהיה רק תפלתו על ההכרח. דוגמת תפלתו של יעקב, כי אם גם הוא יעמוד בנסיון העושר להיות ירא ה', אבל בניו ובנותיו שנתגלו בעושר איך יהיו התנהגותם בענין יראת ה', ולכזות לתולדות צדיקים וצדקניות וזה העושר האמיתי ועליו נאמר (קהלת ב, ב) זה חלקי מכל עמלי.

מקרי דרדקי (פרי יצא את תקלא)

עפי' מאמר חכדי' (עי' עירובין ע) ברא כרעא דאבוהי הוא, כי מעשי והנהגת האב ניכרים בבניו, אם האב הוא תמים במעשיו וכל מעשיו לשם שמים, אז גם בניו הבאים אחריו הולכים בדרך הישר והטוב, וזו לבד לא סגי, כי צריכים להתפלל על זה מדי יום ביומו ולשפוך שיהיו לפני אדון כל שיעזור לו שיהיו בניו הולכים בתורת ה' וימצאו פני בניני אלקים ואדם, וכמו שמספרים עובדא מהחזקתא סופר' זצ"ל שהיה לו בן שלא היה מתחילה כפי רצונו, ואח"כ נעשה כלי מוכשר, ונבנס אלקי הגאון דומ"ץ דשם, ואמר לו: רבינו, בנו ג"י נעשה כלי מוכשר, וענה לו החזקתא זי"ע, ומה אתה סובר, כמה נחלי דמעושת שפכתי על זה. ומה יוכל כל אדם ללמוד דרך מוסר, שאל יניח ואל ישקוט מלבקש ומלהתחנן מלפני הקב"ה ממה' שיעזור לו שיהיו בניו צדיקים ועובדי ה' תהיה תודה".

באר מנחם להגד"ק מקאלוב זצ"ל (ר"פ ויחי)

שכל אדם מישראל מחוייב לעמוד בכל כוחו לגדל בניו לתורה, ועל ידי בנים טובים מתעלה האב, ובחיוב תהלים קסח, ג-ד: "בניך כשתלי יתים סביב לשולחנך, הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'". הא שהמשיל הבנים ליתם, של לפשר דראיתא בעת למדיה ובמאטופסידארוף אל האגאן הקדוש בעל חתן סופר זי"ע בא אליו לבקור הגאון הישיש מו"ה מנחם זצ"ל כ"ץ אב"ד דק"ק צעהלים, ובעת הפרידה ליווה אותו מרן זצ"ל עם כל בני הישיבה ובעלי בתים מקהלתו, ובאותו מעמד ביקש רבינו מאגאן הג"ל שיברך את בנו, והגאון הג"ל ברב ענותנותו מיאן בזה, ולאחר שהפציר רבינו בו לא רצה לסרב וברכו בקול רם: יהי רצון שתהיה טוב וגדול מאביך.

המשך

עלי הגיון

יהושע בן נון

הערות והארות, הוספות והשלמות על הלקט אודות יהושע בן נון
שהובא במדור 'יומא דנשמתא' – לכבוד יומא דהילוליה בכ"ו ניסן (גליון תקס"ה)

בן נון ולא בן נון

בענין מה שהובא מרבותינו הראשונים על הניקוד בן נון, ולא בן נון, הנני להוסיף מה שכתוב בחומש 'היכל הברכה' להר"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע פ' בהעלותך (א, כח), וז"ל: שמעתי משם אבי זקני הגאון הקדוש מוה"ר יעקב קאפל מלוקווא, אבי אמו של הקדוש מוה"ר מלובלין (החזוהי זי"ע), שהקשה למה נשתנה לכתוב בן בחיריק ולא בסגול, ככל המקרא, ואמר, דאיתא בדברי חז"ל (סנהדרין קז) שהיו"ד של שרי נתנה בראש יהושע, כידוע, והקשה הא יו"ד של שרי נחה בלא נקודות, והיכן ימצא שָׁבָא בראש יהושע, ותיכף שלקח מן הסגול של בן - שָׁבָא, ונשאר בן בחיריק. כך אמר רבינו מהר"י מלובלין משם זקני, שהוא אבי אם אמי, והוא נכון. עכ"ל.

[א.ה. טעם זה אכן הובא בגליונו, פ' שלח תשי"ו ג'ל' כט, מספח"ק 'אגרא דכלה', שמביאו - ג"כ בשם החזוהי שאמרו בשם זקנו הג"ל - בפרשתנו ד"ה למטה. ויעו"ש טעם נוסף לזה. ועי"ע בס' 'דבש השדה' אות קיג שמביאו בשם הר"ק רמ"מ מרימינוב זקודה, ועכשיו תהיה בנקודת שו"א, וגם הנקודות אע"ג שהם מתורה שבע"פ, מכל מקום אין להוסיף עליהם והם במספר, לכך נטל מהסגול של בן ב' נקודות, וממילא לא נשאר רק חיריק, ולכן נקוד בן בחיריק תחת סגול ופירושו בן היינו בנו של נון. כתיב הארזי"ל (שע"ש בחברה).

בספר 'תורת משה' להחת"ס (פ"ח ש"ל) איתא ענין זה, וז"ל: יהושע נקרא בן נון, בן בחיריק, ומצני לוח ב' טעמים, אחד, ללמד שהיה מתבונן בשער נוי"ן, אע"ג דשער נוי"ן לא ניתן אפילו למשה, מ"מ מקצת בינה היה לו, בן למשה, ובין לשון התבוננות. וטעם שני, דיו"ד של יהושע היא יו"ד של שרי, ושם היתה בלי נקודה, ועכשיו תהיה בנקודת שו"א, וגם הנקודות אע"ג שהם מתורה שבע"פ, מכל מקום אין להוסיף עליהם והם במספר, לכך נטל מהסגול של בן ב' נקודות, וממילא לא נשאר רק חיריק, ולכן נקוד בן בחיריק תחת סגול ופירושו בן היינו בנו של נון. כתיב הארזי"ל (שע"ש בחברה).

בספר הנדיר 'אהבת תורה' להגאון ר' פנחס זלמן סג"ל הורוויץ זצ"ל - בן הגאון ר' יחיאל דוד סג"ל הורוויץ זצ"ל דומ"ץ בקראקא (נפס בפאדמונא תש"ס), איתא בפ' שלח בהוי"ל:

מה שכתוב בן נון ולא בן נון, נראה כי אמרו חז"ל סנהדרין פרק כהן גדול (טז:) כל המלמד את בן חבירו תורה - כאילו ילדו, נמצא תלמידו של משה רבינו שלא מש מתוך האוהל היה כמו בנו, ולכן כתיב בן נון, כי לא היה בן של נון כי אם בגשמיות, אמנם ברוחניות היה בן של משה רבינו, ולכן הוסיף הוא על שמו אות היו"ד, הקטנה מכל האותיות בבמות, אמנם באיכות גדולה היא מכל האותיות, כי היא בראש כתיב ביה.

אשר ישע"י נוסבום, בן ברק; (שלמה רוזנפלד, בית משל)

"יהושע" היה שמו - ובני שבטו שינויה ל'יהושע' מן הענין להביא דברי החת"ס סופר זי"ע שפירש בפ' שלח - בפתחו "לולא דמסתפינא הייתי אומר" - שהשם "יהושע" ניתן לו בשעת לידתו על ידי אביו, לרמוז שיושעו י-ה, כפי שמצינו שהאבות היו קוראים לבניהם: צור-ישע וכדו', אלא כשתמנה להיות נשיא לשבט אפרים, הושיבוהו שבו ושינו שמו למעלותיו וקראוהו "יהושע", לרמוז שמרוב צדקתו כבר אינו צריך סעד לתומכו, אלא יכול להתחזק בעבודת השי"ת מאלו.

ובאמת היה ראוי היה שגם משה רבינו ע"ה יסכים לשם חשוב זה, כי היה יהושע ראוי לכך בלי שום ספק, אלא ראה משה שאין השעה ראויה לכך, כי החושך יכסה ארץ ומעשה שטן יצליח בעצת המרגלים, לפיכך: "ויקרא משה ליהושע בן נון יהושע", במקום, שעתה צריך סעד ביותר להנצל מעצת המרגלים. וכדי שלא יקשה לך למה לא חשש משה לפחיתות הכבוד של יהושע במה שלא רצה לקרוא בשמו החשוב, לכך פירש התרגום יונתן: "כד חמא משה ענותותיה ליהושע בן נון" - לכן ידע שלא יקפיד על כך שקרא שמו "יהושע".

והשומעים השתוממו על זה, וסיפר הגאון הג"ל שבעת למדו אצל רבו הגאון חתם סופר זצ"ל היה לומד בן איש פשוט בשיבת החת"ס, ופעם התלונן התלמיד לרבו שאביו מצער אותו תמיד, וקרא החת"ס לאביו ואמר לו: למה תצער את בנך, הלא הוא בחור מתמיד בתורה ומופלג ביראה וכולו מתחמדים. ואיש פשוט הג"ל השבית שבנו מתנהג בפרישות יתירה ובחומרות, ואמר: היאך היה ערב לרבינו אם בנו היה מתנהג בפרישות יותר מרבינו? ואמר החת"ס על זה אנו מתפללים תמיד שיהיו בנינו טובים ממנו. וסיים הגאון: אקוה שגם הגאון מאמאטערסדארף אל ירע לו ברכתי, שבנו יעלה עוד יותר במדרגה ממנו. וכן הוא במלבים (א, לז) "ויגדל את כסאו מכסא המלך דוד".

אנו עושים עבורך דרך התקשורת האלקטרונית. התקשר: 03-754 40 40

הידברות מלב ללב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב

המערב</

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

קטן – האם אינו בן עונש או אינו בן אזהרה?

התרומה הדשן (פסקים וכתבים ס' סב) נשאל אודות קטן בן י"א שנה שקלל את אביו, ועבר עבירות נוספות. האם כשיגדל יהיה עליו חובת תשובה על כל חטאתיו שחטא בקטנותו. יסוד השו"ת הרמה הוא, שקטן אפילו כשהגיע לחינוך אינו בן עונש ואזהרה כלל, ואפילו אם חטא שעה אחת קודם שנתגדל אין עליו שום חטא, ולכן מעיקר הדין אין צריך תשובה כשיגדל. ברם מסיק הוא, שמאחר שמצינו בכמה מקומות בש"ס, שסימן רע הוא לקטן שנעשו משולות מתחת ידו, לכן טוב הוא שיקבל איזו כפרה על עצמו, וכן פסק ה"מ"א (ס' שמג): "וקטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות כקטנותו, אע"פ שאין צריך תשובה כשיגדל, מ"מ טוב לו שקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין".

יסוד חידושו של בעל תרומ"ד הוא בגדר הדבר שקטן אין עליו עול המצות, כי הגה מצינו בזה חקירה ואריכות גדולה באחרונים, האם הא דקטן פטור מעונשין הוא מאחר שאינו בן דעת, אכן, עיקר האזהרה נאמר על כל ישראל – בין גדולים ובין קטנים, ורק קטן מאחר שאינו בן דעת, אין עליו עונש, או שהאזהרה כלל לא נאמרה על הקטנים, ומשר"ה אינם נענשים. וישנן הוכחות מר"ל לכאן ולכאן, וכמה הילכתא גבירתא ירגאם מחקירה זו.

כמוכן שהנפקותא הפשוטה היא, האם על האדם לעשות תשובה על החטאים שעשה בקטנותו. כי אם אין על הקטנים שום אזהרה על האיסורים, אין מקום לומר שעליו לעשות תשובה על חטאתו, כי אינו נחשב לחטא כלל, אכן, אי נימא שגם הקטנים נכללים באזהרות האיסורים שנאמרו בתורה, הרי עשיית תשובה היא גם על עצם החטא, ללא כל קשר האם יש עונש על החטא. והכרעת התרומ"ד היא שקטן אפילו כשהגיע לחינוך אינו בן עונש ואזהרה כלל, ולכן אין עליו חובת עשיית התשובה על חטאתו.

לעומתו מדברי **ספר חסידים** (ס' תרצ) נראה שיש על קטן חובת תשובה על עוונותיו שעשה בקטנותו, וז"ל: "אחד בא לפני חכם, אמר לו, וזכר אני כשהייתי קטן הייתי גונב לבני אדם, וגם הייתי חוטא בשאר חטאים, אמר שמא איני צריך תשובה לשלם הגניבות, כי כשחטאתי לא הייתי בן י"ג שנים ויום אחד, וכיון שהייתי קטן למה לא צריך תשובה ולשלם, אמר לו, כל עונות שאתה זוכר באו אשר גנבת אתה צריך לשלם...".

אחת ההוכחות שהביא התרומ"ה הדשן ליסוד דבריו, שקטן אינו בן עונש ואזהרה כלל, הוא ממכילתין (דף לג ע"א). דהנה כלפי מה שדנו בסוגייתנו בענין הכלל הידוע "אין איסור חל על איסור", ופירושו, שכל דבר האסור מן התורה, אין איסור אחר יכול לחול עליו, הביאו בגמרא, שאם באו שני האיסורים בבת אחת, נחלקו תנאים בזה, יש אומרים שחלים שניהם כאחד, ויש אומרים (ר' שמעון לפי בר קפרא – בסוגייתנו; ר' יוסי הגלילי לפי רבא בחולין קא) שגם במקרה כזה אין שניהם חלים, ודרגומא שהגמרא מביאה למקרה כזה היא לענין "זר ששימש בשבת", ו"בגון דאיים, שתי שערות בשבת, והוא לאו זרות ושבת בהדי הדדי", והיינו, כי אדם לא נאסר בשני האיסורים בבת אחת, כי כשנתגדל באמצע השבת, נתייחב בכל המצוות האמורות בתורה, והיה לפניו דבר האסור בשני איסורים, הרי הוא מתחייב בשניהם, מאחר שאצלנו באו שני האיסורים בבת אחת. מכאן יש להוכיח שקטן אין עליו אזהרה כלל, שהרי אם יסוד הדברים הוא שקטן אין לו אלא פטור מעונשין על האזהרות, ואילו האזהרות בתורה נאמרו גם עליו, מה מקום לומר שכשנתגדל בשבת חלים שני האיסורים, של זרות ושבת, בבת אחת, הלא גם בהיותו קטן יש עליו איסורים ואזהרות, ואדם זה שנתגדל בשבת, כבר הוקדמה לו האזהרה והאיסור על עבודה בור לפני שבת, ואילו האזהרה על מלאכת שבת חלה עליו בבחינת השבת, כמו שאר כל ישראל, והיאך יתכן לומר שחלים שני האיסורים בבת אחת.

דהנה, **בקהילות יעקב** (יבמות ס' לא) יצא לדון בעיקר הוכחה זו, לפי מה שכבר דנו האחרונים בגדר הכלל ד"אין איסור חל על איסור" (עי' ש"ת נוב"ך אר"ח ס' לה; פמ"ג פתיחה לה' פסח ד"ב פ"א אות טו, וכבר הארכנו בזה בעבר, ראה מדורנו גל' רג) האם אמור כלפי האיסור, שהאיסור השני אינו חל כלל והרי הוא כמי שאינו, ומי שיעבור על דבר שיש עליו איסור נוסף, אינו עובר אלא איסור אחד בלבד. או אפשר לומר שזה אינו אמור אלא כלפי עונשים ביני אדם בלבד, כגון לחייבו בשתי חטאות כשעבר בשוגג או שתי מלקויות כשעבר במזיד, ואילו לגבי אדם בלבד, כגון חייבו בשתי חטאות כשעבר בשוגג או שתי מלקויות הראשון, ולכן דיני שמים נחשב העובר על איסור כזה כמי שעבר על שני איסורים, וכמה הלכתא גבירתא תליות בחקירה זו (עי' נ"ב שם שכבה נפ"מ בפשטות לענין חובת עשיית תשובה ופירוט התנאי, כי אם האיסור חל, על האדם לשלם תשובה ולפרט בדידיו גם חטא זה).

ולפי הצד שכלל זה לא נאמר אלא כלפי העונשים, שאין עונש על האיסור שנוסף חל על העונש שיש כבר בדבר זה, יובן היטב מדוע נחשב בקטן שנתגדל באמצע השבת ששני האיסורים חלים בבת אחת – וגם אם נאמר שגם על הקטנים ישנן אזהרות על איסורי התורה, ואיסורים אלו הרי כבר היו בן חייב בשתי חטאות כשעבר בשוגג או שתי מלקויות עליו שום עונש עד שנתגדל, ובאותה שעה חלים העונשים על שני האיסורים בבת אחת. (בנרשא זה ישנה אריכות גדולה בספרי האחרונים, ונציין כמה מהם: ש"ך י"ד ס' א סק"ז; תבואת שור שם ס' א סק"מ; ש"ת משכנות יעקב אה"ע ס' מד; נאות יעקב ס' טו; חלקת יואב מהדור"ס ס' א; אור; שם חל' איסור"ב פ"ג; נחל יצחק ס' ז ענף ד. ועי' קהלות יעקב שם שיתכן שיש שהדבר בזה בין מצות עשה למצות ל"ה, שבמ"ע לא נצטוו כלל, ואילו בל"ה יש עליהם אזהרה, אלא שאין להם עונש).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות תעריבות בריה – שאינה בטלה – בתבשיל (א)

אחד האיסורים החמורים שבתורה הוא איסור אכילת פריצים, שחמור יותר מאיסור אכילת חזיר, כי הנכשל בו עובר על כמה וכמה לאוין מדאורייתא – לאפוקי מאכילת חזיר, שיש בה רק לאו אחד מן התורה. [נמנין הלאוין תלוי: בשרץ חמים (כנון, תולעים שבדגים), חיוב האוכלו ארבעה לאוין; בשרץ הארץ (כנון, תולעים שבפירות) – חמשה לאוין; שרץ העוף (כנון, זבובים ויתושים וכדו') – ששה לאוין. (עי' מכות טו: רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"ט), ואי לכך החמירה בכך התורה והזהירה "בהרבה לאוין ומלקיות, להיות שהוא איסור מצוי מאוד בפירות בירקות ובקטניות ברוב מיני מאכלות, ואי אפשר לזוהר מלהכשל בהם אם לא בזרירות גדול... ומעתה כל אדם יזדוץ בעצמו מלהכשל באיסור זה, וגם לדרוש ברבים חומר איסורו כי היכי דלפרשו מיניה..." (לשון הפירוש חדש ביו"ד סוף סי' פד, עניניו שראויין נוראות באיסור זה).

בעבר כבר הבאנו הלכות שונות לגבי תולעים ושרצים השכיחים בפירות (ראה בכרך "עלים לתרופה" - תשס"ג, עמ' נט. עוד בענין נדל חומר האיסור הובא שם בעמ' קב ובמ"ק טו).

עתה, בימי הקיץ ששרצים אלו שורצים ושכיחים בכל מקום, שומה לעורר ולהזהיר על כך ביתר שאת. ונפרט הפעם דיני בריה שאינה בטלה אפילו בלחץ – מה דינה כשנתעברה בתבשיל וכדו'.

א. **בריה** (כנון, מלמה, זבוב או תולעת וכדומה), **שנפלה לתבשיל, אם שנתעברה בתבשיל, אוהא אותה, ודאי צריך להוציאה, ואם אינו מכירה, שנתעברה בתבשיל, אינה בטילה בשישים ואף לא אם יש אלה כנגדה, ואפילו אם נותנת טעם לפגם**, משום דבריה הוי דבר חשוב ואינו בטיל (ש"ת יו"ד סי' ק ס"א, סי' ק ס"א ברמ"א. ועי' פמ"ג סי' ק סק"א שם בכינה הבאה מויעת אדם או מאשפזות ועיפוש הארץ נמי לוקה משום בריה. אמנם בב"י סי' ק סק"ד רוצה להקל בכינה, וכו"ז) ענינים דח"ו לסמוך עיני, עייני, ועיניו בדעתו שם. ועי' שו"ת שרי"ם מהדור"א ד"ח כ"ב סי' ז).

ב. **ספק אם הדבר שנפל בתבשיל הוא בריה או לא – אזי בטל בשישים**. דהנה, מה"ת בריה בטילה, ורק מדרבנן אינה בטילה, מאחר שיש לה חשיבות שלוקי על אכילתה אפילו בפתות מזכית, דהא סתמא כתיב אלץ מינים הטמאים "לא תאכל אותם" – אפילו הם קטנים, על כן החמירו רבנן בתערובות שלהן דאניה בטילה, וכיון דהא דבריה אינה בטילה הוא קצ' דרבנן, אין כל בספק – הוי ספקא דרבנן ובלא. ודוקא ספק אי הוי בריה או לא, אבל בודאי בריה אלא שהאיסור הוא בספק, כגון ביצי טריפה וכדו', או אפילו באלף לא בטיל (עי' טו"ז שם סי' ק סק"א בשם האוה"ח).

ג. **דין בריה** – שתהא עליה שם בריה – **שאינה בטילה, צריך לארבעה תנאים** (רמ"א שם):

האחד, **שיהא דבר שהיה בו חיות**, לאפוקי אם נפלה חטה אחת של איסור, אפילו שלמה, כגון של כלאים, שנאסרה מתחילת ברייתה, אינה בה דין בריה. אבל דבר שהיה בו חיות, אע"ג שעכשיו כשנפל הוא מת, יש לו דין בריה;

השני, **צריך שתהא אסורה מתחילת ברייתה**, לאפוקי עוף שנתגבל בשחיתו; השלישי, **שהיה דבר שלם**, שאם יחלק לחלקים אין שמו עליו, [כגון תולעת, שאין שם תולעת עליה אלא כשהיא שלמה], לאפוקי חלב שלא נחשב בריה – למרות שהוא אסור מתחילת ברייתו וחשיב ברית נשמה (כיון שהיה בו חיות) – כיון שאילו יחלק לחלקים עדיין שם חלב עליו; הרביעי, **צריך שיהא שלם**, לאפוקי אם נתרסק או נחתך ממנו אבר אחד – אפילו אבר שאין הנשמה תלויה בו – ואפילו אם לאחר שנפל לתוך ההיתר; וכן אפילו אם הוא שלם רק שאינו ניכר בבורתו בחומת הבנישול, לא הוי בריה (שם, פמ"ג שפ"ד סק"ד בשם הרשב"א; סי' קא ס"ו). **אבל אם הוא שלם לגמרי, רק שנפל ממנו קצת ע"י בישול, כמו שרגילות הוא להתפרר, עדיין חשוב בריה** (ב"י יו"ד סי' ק בשם הרמ"א, מובא במ"א סי' ר סק"ד. והפמ"ג כאן סק"ז הניח בב"י א' עדיין שם ברי' עליו). **נערך ע"י הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א, המשך בגל' הבא בע"ה**

עליו ספר

אפיקי מים ב' חלקים – חידושים וביאורים, דרושים נפלאים, מאירים כספירים, בבקיות וחריפות בהלכה ואגדה, אור מוצל מאש ששרר לפילסוף בדור נס ופלא, דח מן ארביס, מכתבי דספרא וגברא רבנ, צדיק יסוד עולם, הגה"ק רבי יוסף מאיר משה הכהן שטיינער ז"ע אב"ד איללאק [בהגה"ק רבי פינחס הכהן בעמח"ס 'ברית שלום' ו'פתח דבר', וחתן הגה"ק רבי שלם לייכטנשטיין מקאלאמייא ז"ע]. חלק א – על התורה, נ"ך ומועדים (רס"ע עמ'). חלק ב – על הש"ס וש"ע (שנו עמ'). יצא לאור לארשונה מכת"ק ברב פאר ודור, בתוספת מראי מקומות, מפתחות ותולדות המחבר, על ידי הרב פינחס מילר, נכד גיס המחבר, בני ברק תשס"ז.

ברית יעקב ב' חלקים – חידושים וביאורים, דרושים נפלאים, מאירים כספירים, לעבודת ה' מלהיבים בקביות וחריפות, חלק א הגה"ק רבי יעקב הכהן שטיינער ז"ע ר"מ דחברת תפארת בחוריות בעמח"ס ספרדאחעלי [בהגה"ק רבי פינחס הכהן ז"ע אב"ד איללאק בעמח"ס 'ברית שלום' ו'פתח דבר']. חלק א – על התורה, נ"ך ומועדים (תלב עמ'). חלק ב – על פרקי אבות, ובסופו מחובר לטהרה 'סוגיא דריחא מילתא' בפסחים דע ע"ב (רס"ע עמ'). יצא לאור מכת"ק בכליל ההידור והיופי, בתוספת מראי מקומות, מפתחות ותולדות המחבר, על ידי נכד המחבר הרב מרדכי צבי שטיינער, תשס"ז.

קאומים נשמן – עבודות מאלפות, אמרות טהורות ושיוטות קודש מגדולי צדיקי הדורות, אשר נשמעו מפומ מללן לרבנו האגון הצדיק רבי יצחק שלמה אונגר זצוק"ל אב"ד חוג חתם סופר ב"ב וראש ישיבה מחנה אברהם [נלע"ב בל"ב סיון תשס"ח]. נקבצו בעמל רב ועורכו בטוב טעם ודעת על ידי תלמידיו הרב חיים מאיר גנין, ונכתבו בידי עט סופר הרב אברהם פרסטר. אשדוד תשס"ז (תקלד עמ').

תודותינו וברכותינו לתנוית לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' ישעי' שלום גראסס הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמר נחמן אליהו פייבוש ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת "בן חמש למקרא" לבנו יקירי מנחם מענדל נרו יאיר ויזרח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יצחק משה גרוניז הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י עב"ג הבנה"ח כמר שלמה זלמן הלוי ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת הולדת הבנד ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' אלימלך האפשטיין הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלו' זכר יתקיים בע"ה בביהמ"ד בעלזא (לאג' לעזע טט.)	הרה"ח ר' אהרן וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת הולדת הבנד ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יצחק משה גרוניז הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י עב"ג הבנה"ח כמר שלמה זלמן הלוי ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' אהרן וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת הולדת הבנד ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור' למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת קרח (אבות ד') - שבת ר"ח
כ"ט סיון תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ד

הדפוס	מוצ"ש	דף
23:14	23:14	21:41
22:44	22:36	21:05
23:05	23:05	21:25
22:37	22:27	21:06
22:10	22:02	20:39
23:24	23:24	21:46
23:12	23:03	21:38
22:53	22:47	21:13

אנטווערפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

שלוש כוונות בנפילת אפים

ויפלו על פניהם (טו, כב) - "להתפלל. ומכאן לנפילת אפים בתפלה. ודע כי ענין נפילת אפים בתפלה יש בו שלש כוונות: האחת - למורא השכינה, והשנית - להראות צער והכנעה, והשלישית - להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו.

האחת - למורא השכינה, כדי שיתלבש בזה כושת וצניעות, כי כסוי הפנים מורכב הענוה והבושת, ולפי שכוונת המתפלל שהשכינה כנגדו, וכענין שכתוב (תהלים טו, ה) "שיותי ה' לנגדי תמיד", לכך תקנו בטכסיס התפלה כסוי הפנים, והכל ליראת ה' יתברך, כענין שכתוב במשה (שמות ג, א) "יסתר משה פניו כי ירא מוהביט אל האלהים" וכו'...

השנית - להראות צער והכנעה, והוא כי הנופל על פניו מצטער ונכנע, וההכנעה מוקרי התשובה, ואז תפלתו מקובלת, והקב"ה חושש על צערו וממלא שאלתו. וכן אמרו ר"ל (תענית כד) על הצדיק המצטער "חלש דעתיה ואתא מטרא", ואכסף ואתא מטרא" וכו'...

השלישית - להראות אסירת חושיו ובטול הרגשותיו, והוא כי הנופל על פניו, מכסה עיניו וסותם פיו, והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזק ותועלתו, ואינו יודע דרכו ועניניו, ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מסכים על ידו, וכענין שכתוב (ירמי' ג, כ) "כי לא לאדם דרכו", וכאילו הרגשותיו בטלות ואסורות ממצוא חפצו, ועיניו ושפתיו מסותמות לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון השי"ת, וזה דוגמת מה שמשכים עם לבו בכוון רגליו בתפלה, כאילו רגליו כבולים, אין חפצו תלוי בעצמו.

והנה האומות מראים הכונה הזאת בכוון הידים בבקשת תחנונים, והן עצמן אינן יודעין למה הורגלו בכך. והמעט בזה הוא להראות בטול כח עצמו כאילו ידיו אסורות והוא מוסר אותו למי שמתהנחן אליו, ולפי שתנועת הרגלים גדולה מתנועת הידים לקרב תועלתו ולדחות נזק, לכך נהגו בכוון הרגלים ולא הידים.

רבינו בחיי (נעו"ש)

"צפוי למזבח" - כי עד עתה לא היה לו גג

ועשו אותם רקיעים צפוי למזבח וגו'. ויקח אלעזר הכהן את מחותנות הנחשת אשר הקריבו השרפים וירקעם צפוי למזבח (וי, ג-ד). הנה, עד עתה לא היה המזבח מכוסה בגג, אלא היו ממלאים את הללו בעפר, כדכתיב (שבת כ, כ) "מזבח אדמה תעשה לי". והן עשוי נצטוו משה שיעשו גג למזבח ממחנות הנחשת, כדי שיהיה "לאות לבני ישראל" (פסוק ג), ויהא הרואה שואל: מה סיבו של גג נחושת זה. "והנשאל משיב: גג זה נעשה ממחנות קרח ועדתו, שהיו מערערין על הכהונה, וכל העם ישמעו וייראו לערער עוד". וזהו שסמית (פסוק ה) "זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרבו איש זר" וגו'.

חזקוני (א.ה. דברי חזקוני הובא במדורנו ג' קכט, והן עתה נשלחו על ידי הקוראים החשובים, הרב ברוך אברהם רוזנברג מירוש"ל והרב דוד תורנימן מאשדוד, כתוספת על הגדול בענין גגו של המזבח (בגל' תקס"ט - תק"ע, מדור "עלי הדף"). הוסף להאיר הרב יוסף מאיר סיגרטן מביתר עילית, שיתכן לפ"ו שאף הראשונים שסוברים שלא היה לו גג, והו רק עד מחלוקת קרח ועדתו, ומכאן ואילך שעשו מהמחנות צפוי למזבח, לכוע היה לו גג. או לאיך גיסא, דאלו ואלו דא"ה הראשונים שיש להם ראיות שלא היה לו גג ראיתם ככונה, משום שהיה זמן שלא היה לו גג, ואלו הראשונים שהוכיחו שהיה לו גג, ג"כ ככונים דבריהם, משום שהיה לו גג - לאור מחלוקת קרח. עוד העירו קוראים אחרים כדון וצינו להא דאיתא בשיטה מקובצת ע"מ"ס זבחים (דף סא; אות ו), ועוד חזון למעד בע"ה

לקח טוב

"בוקר ויודע ה' את אשר לו"

כתמול שלשום, ידע בבירור שמעיה בשיקולו, ואין הדבר לרצון לפני אביו.

אמר ועשה, והריץ את אגרתו הביתה. במכתב החזור, אך פתח את האגרת, ומיד הבחינה עינו ברוח אחרת עולה מבין שורותיה. אין הדבר - אמר לנפשו - אלא שאין עניני זה רצויים בעיניו כלל ועיקר.

אותיות מהכימות

קור ויודע ה' את אשר לו וכו'. למה "בקר", ודברי רז"ל ידועים.

וג"ל ע"פ דברי רז"ל בהאי תנא שהתפלל אחר תפלתו "ונשכים ונמלא יחול לזכניו ליראה את שמך". והכוונה הוא, להגיד לפי מעשה האדם ביום, כך הוא עניניו השגמה בעלותה למעלה בלילה. אם מתחבטו ומעשיו בקדש, הנה השגמה מידי עלות בלילה, תהדבק במקורה ותשכים בזקוק ביראת הש"י. ואם בהיפך, מתחבטו ומעשיו לא לה' המה, הנה אין מניחין את השגמה בלילה לעלות למקורה... הנה בלתימכרותה דשגמה בזקוק, אינה מולאת יחול לה' ליראה. והם שביקש התנא: "ונשכים ונמלא יחול לזכניו ליראה את שמך".

והנה קרח ועדתו, הילך הסיסם שכוונתם לשם שמים לעבוד עבודת הקדש כהונה. ובלחמת רוע אפר לב הותל על הילך הסיסם, ויסך בקרבם רוח טועים. והנה מלך מפיק? אמר משה: "בקר ויודע ה' את אשר לו", אם תשכימו ותמלאו יחול לזככם ליראה ה', תדעו שכוונתכם לשם שמים. ובאם לאו, תדעו שזה מתרמית הילך. ונכון הוא בעו"ה.

אגרא דכלה

הוא הדבר בתפקיד בן ישראל עלי אדמות, שכל ענינו לסגל מצוות ומעשים טובים שיעלו למעלה לפני כסא הכבוד, לעשות נחת רוח לאביו שבשמים. בכל לילה עולה נשמתו למעלה ונותנת דין וחשבון מפעלה ליוצר ערב ובוקר. ובבקר היא שבה אל האדם, כפי שעלתה. אם היתה עלייתה משוכחת, תרד אליו במדה יתירה של עידוד והתלהבות בעבודת ה'. ואם לאו...

זו היתה עצת משה לקרח ועדתו, שהיו מדומים שכוונתם לשמים: הכינו את עבודתכם מבערב, והניחוה עד הבקר. נשמתכם תעלה למעלה, וכפי שתחזור אליכם, תדעו המשובחת היא משאת נפשכם, אם מגונה כי איננו אלא עצת היוצר. "בוקר - ויודע ה' את אשר לו".

מנהג של אהבה היה נהוג בין אב אחד לבנו. בהיות משכן הבן במרחקים, היה הפץ לבם לשמור על קשר קבוע, ועל כן היה הבן שולח אגרת שלומים לאביו מדי שבוע, ותיכף ומיד היה האב משיבו תשובה מאהבה. גליונות ידיהם היו עוברים הלך וחזור, ובהם הודיעו זה לזה אודות כל הקורות אותם כל אחד במשכנו. כל כך הכירו זה את זה, עד שמבין דברי האגרת ושורותיה, היה האב מבחין במצבו ומעמדו של בנו האהוב עליו, ומאידך, עין הבן היתה מטיבה לזהות את רגשי אביו אליו מיד בפתחו את האגרת, ובקראו את שורותיה הראשונות.

מלאכת הבן במקום משכנו היתה לעבוד עבודה מסויימת שבסיומה היה שולחה אל אביו, כי כל תפקידו במלאכתו היה לגרום לו קורת רוח.

לימים, עלה ברעיונו של הבן לשלוח ידיו במלאכה חדשה שהוטבה בעיניו. דומה היה לו שגם אביו יהנה ממלאכה זו, וחפצה נפשו לעשות נחת רוח לפניו. אלא שהיה מסופק בדבר, כי יתכן באמת שיהנה האב ממנה, לעומת זאת, יתכן שאין זה כי אם רצונו הוא לשלוח ידיו בעבודה הלזו, ולאביו לא יסוב הדבר נחת רוח כלל ועיקר. לא ידע את נפשו מצער, על שלא היה הדבר ברור לפניו, ואין אביו עומד נכחו על מנת לקבוע הדבר לכאן או לכאן. תאמר, ישאל את פיו באגרת הבאה, הרי שבאהבתו אליו אין אביו נהוג לפרש שיחתו באופן שלילי אודות כל דבר שירצה הבן. מה איפוא יעשה וידע את אשר לפניו.

תוך שעה קלה מצא פתרונו. מרם ישלח את ידו במלאכה החדשה, יתחיל בה פעולה זעירה, ובאגרת הבאה יספר לאביו אודות פעולה זעירה זו בה נקט. גם אם לא יפרש לו אביו המוכה היא אם רעה, הרי תטיב עינו ההדה להרגיש את רוח הדברים באגרת התשובה שישלח לו אביו. אם תגיעו מכתב חם ומעודד, סימן הדבר שהיתה הפעולה לנחת רוח לאביו. ואם, מבין שורותיה הראשונות יבחין כי אין פני מכתב אביו אליו

אמרות טהורות

"ביקש רחמים על עצמו" – שיהא רחוק מטבע המחלוקת

ויקח קרה בן יצחק בן קהת בן לוי (פס. א), פירש: "ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם".

ידוע, כי על פי רוב מה שיש בכח האב יש בכח הבן, ומה שיש בטבע הבן יש בטבע האב, כי "ברא כרעייה דאבואה" (עירובין ע"ג), יען שהוא נמשך ממוה האב, ובזה יש לפרש הפסוק (תהלים ג, א): "מומור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו" ותמורה בגמרא (ברכות א): "מומור לדוד – קנה לדוד מיביעי ליה", עיי"ש. כי דוד המלך ע"ה בראותו את טבעו של אבשלום בנו, היה ירא שמא יש בו גם כן זה הטבע, והתחיל לפשפש במעשיו, וראה שהוא רחוק מטבע זה וברח מפני טבע אבשלום בנו, ולכן שמח מאוד, וזהו: "מומור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", שאמר המומור כשראה שהוא בורח ורחוק מפני טבע אבשלום בנו.

וזו הכוונה: "ביקש רחמים על עצמו" – דייקא, פירוש שביקש רחמים על עצמותו שיהא בורח מהמחלוקת, ויהא רחוק מטבע בנו, ולכן לא נזכר בפסוק "בן יעקב".

אהבת שלום

הפני השית' שייכלו את עול מלכותו בעולם בעוה"ז

ויפלו על פניהם ויאמרו א-ל אלקי תרומתם לכל בשר וגו' (פס. כב), משה התפלל תפלה זו דייקא, כי "נתכוין לדבר לפניו דברי רציו המתקבל לפניו, על פי מה שקדם לו בדיעת הדרגות ההפץ שיש לבווא: הא, הוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מעלה; למעלה ממנו – שבח והלל אשר יתנו לו נשמות הצדיקים משני אצרות החיים, אצור אחד של נשמות שעדיין לא באו לעולם הזה, שעליהם אמרו ז"ל (בבבא סבא): "עד שיכלו (כל) נשמות שבגוף, ואצור ב' של נשמות שכבר באו לעולם הזה, וחזרו ונתנו באוצר החיים, וכולם נותנים שיר ושבח ותודאה לבווא יתעלה שמו ביום, כל פעל זה ה' למענה" (משלי פ, ד), למעלה מזה – השיר והשבח העולה מהנשמות אשר

הם בעולם הזה, אשר הם תוך הבשר, והוא מונעם מהכיר ה' וזה מתעצמים לאהוב ה', ולשכחו ולהודות למאמרו, זה עליון וחשוך אצל הבורא למעלה מהכל, וכמו שמבוארים הדברים בהרחבה בספר הוזהר (ד"א ג), גם בדבריהם ז"ל.

ולזה נתחכם משה ורציה ה' בדבר שהוא הפץ בו, ואמר: 'אלקי תרומתם לכל בשר' – שאתה הפץ שאלקותך תהיה לרוחות בזמן שהם בבשר, ואם אתה מומיתם, אתה חסר רצון זה, ואין נכון להגביר היינים, שיסובכו והפסד קבלת אלקותך לרוחות שבבשר, שהוא רום תכלית חשקך".

אור החיים הק'

"בדני מן הגורן" – מוחשבה זו מצלת מן הנאחז

ונחשב לבם תרומתם כדני מן הגורן וכמלאה מן היקב (יה. כ), "תורתנו הקדושה מלמדת אותנו איך להנצל מנאחז וגדלות, כי הוא מאוס מאוד בעיני יוצרנו, והוא, שיהשוב האדם, אף שיש לו כל המעלות ומדות טובות, למה לי להתהדר בזה, כיון שהכל ממנו יתברך, כי בלתי רצונו אי אפשר לשום דבר להיות, וכיון שכך אין זה מנומרי, וכי יש לו להגורן להתהדר על מה שמוציא תבואה, כיון שאין זה מנומריה, רק מה שהבעל הבית הניח לתוכו, כך הוא מוציא; וכן היקב – כמה שהבעל הבית הניח, כך הוא מוציא. כמו כן האדם, המעלות שהקב"ה השפיע אצלו כי יש בו. והמעלות נקראין 'תרומתם' (לשון התעלות והתרוממות).

וזהו: 'ונחשב לבם תרומתם' – שהמעלות שלכם יהיה נחשב בעיניכם: 'בדני מן הגורן וכמלאה מן היקב' – כמו שאין להגורן שום יוהרא כנ"ל, כן האדם יזכר שממך הכל, וכו' איך נופל שום יוהרא על זה".

מבשר צדק

"ככל דרכי דעה"

ונחשב לבם תרומתם וגו' (יה. כ), על האדם לקדש את עצמו עד שכל אכילתו ועשייתו בעניני ארציים יהיו לשם שמים, כמו שנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים יא), וזהו שאמר הכותב: 'ונחשב לבם – תרומתם', היינו באים תרומה את ה'לכם, עניני הארציות, אל השית', אזי יחשבו כל מעשיכם קודש לה', בתרומה.

אילנה דחיי

ועשיתו תשובה, אם כן: "כל העדה כולם קדושים" – יותר מכם, "ומדוע תתנשאו על קהל ה'".

כתב סופר

ויהר למשה מאד ויאמר אל ה' וגו' ולא הרעתי את אחד מהם (פס. פו).

כתוב (שמות ב, יא): "הנה שני אנשים עכרים נציים ויאמר לרשע למה תבה רעך", ואמרו ר"ל (מכא שם רש"י) שהם היו דתן ואבירם. ולפי זה י"ל, שזה חרה לו למשה, למה יצאו נגדו דתן ואבירם שניהם גם יחד, והלא אם הרע בקריאתו "רשע, למה תבה רעך" – הרע רק לאחד מהם, ולא היה לו לשני לצאת במחלוקת. וזהו: "ויהר למשה מאד ויאמר וגו' – ולא הרעתי את אחד מהם".

תכלת מרדכי (על הרמב"ן)

ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני ישראל לך נתתי למשחה ולבניך לחק עולם (יה. ח). הנה אמרו ז"ל (בבבא סבא): "כל מונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה – חוץ מהוצאת שבתות וימים טובים והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוהתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו". ועל כן, אל לו לאדם לבזבז הוצאותיו יותר מדאי, שהרי קצובין ועומדין הן, לכד מההוצאות המפורשות לעיל שכל המוסף בהוצאות הללו, מוסיפין לו. והוא אשר רמז הכתוב באמרו לכהנים: "ואני הנה נתתי לך משמרת תרומותי", היינו, שהתרומות שאתה מקבל מאת בני ישראל, הנה נתתי לך שתהיה נזהר בהם לשמור ולא לבזבז ולהוציא מהם הוצאות יתר.

והיוסף לומר שאוהרה זו היא מלבד ההוצאות שבתות וימים טובים, שהם ימים קדושים לישראל, וכל המוסף בהוצאותיהם מוסיפין לו, וזהו: "לכל קדשי בני ישראל" – לצורך ימים קדושים של בני ישראל, לא אמרתי לך, כי אלו "לך נתתי למשחה" – לגדולה (רש"י), כדרך שהמלכים אוכלים. ולא זו בלבד, אלא גם "ולבניך לחק עולם", היינו, הוצאת בניך לתלמוד תורה. כי התורה נקראת חק, שנאמר (תהלים קה, י): "ועומדיה ליעקב חק", והוא קיום העולם, שנאמר (ירמיה לג, כה): "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי", ולכן בדני הוא שתהא נקראת 'חק עולם', ואמר שגם ענין זה הוא לכם 'למשחה', דכל המוסף מוסיפין לו.

נועם מגדים

יתרון דעת

תפילות אבות על בנים (ו)

עתיד רצון תתפלת האב לתפלת האם, ועוד והנה נוסח ה"בירך שמחה" הובא בזה"ק (פרי יוקה"ל, רז). ונרשם בסידורים, אך מחסרים חסרון גדול כי שם נאמר: "יהא רעוא קדמך תתפלת לבי באורייתך ותהיה לי בנין דרכיך" ועדכר רעואך ושלמים משאלין" ב', וידוע כמה צריך האדם להתאמץ לבקש רחמים על הבנים, כל שכן בעת רצון שעת רחמים.

חסד לאלפים (א"ח סי' קלה ט"ב)

... שהאשה הטובה היא סיבה לתורה, שהיא יכולה להמשיך את בנה לבית המדרש, לפי שהיא מצויה בבית היא מרחמת עליו בכמה מיני געגועין כדי להמשיך אותו אחר לימוד התורה מנעוריו, וגם כי יתכן לא יסור ממנה (משל כב, ו). ולכן ראוי האשה להתפלל לשם יתברך בשעת הדלקת הנר של שבת והאשה מצוה מוטלת עליה, שיתן לה ה' בנים מאירים בתורה, כי התפלה יותר נשמעת בשעת עשיית המצוה, ובזכות נר שבת שהוא אור תוכה לבנים בעלי תורה הנקראת "אור" שנאמר: (משלי א, ג) "כי נר מצוה ותורה אור", וכן דרשו ר"ל (שבת כג) האני מאן דרגיל בשרגי הויין ליה בנים תלמידי וחכמים.

רבינו בחיי (שמות טז, ג)

וזאת סיפרי לי ה"ק אממו"ר זצלה"ה (הגמיר הק' מקאונץ ז"ע), על אמו של הרה"ק מו"ה שמואל קאדניבור זצלה"ה (בעל 'ברכת חוב' והפארת שמואל'), שלא היתה יודעת להתפלל כלום, אמנם בשעת הדלקת נרות של שבת התפללה בלשון רוסיא, ידו רצון שיהא בנה שמואל תלמיד חכם.

והאשה חייבת להתפלל כשתדליק, על חיי בעלה ועל בניה, ושיוכר לתורה.

כף החיים להגרי"ח פלאני ז"ע (ס' כו אות ב)

אשה שהיא קשת רוח בגידול בנים או שאין לה כלל ח"ו, סגולה שתאמר לאחר הדלקת הנרות וההפטורה של יום ראשון דראש השנה (עי' שלה"ק מס' שבת פרק נר מצוה אות כו), וטוב שתבין מה שהיא אומרת ותאמר בבונה, ויש לה ליתן קודם הדלקת הנרות איזה פרוטות לצדקה, ויש לכל אשה לעשות כל זה, ועל ידי זה תוכה לבנים טובים וטובים למידי חכמים (מעיה"ק ירושלם טוב"ב, שיש להם קבלה זו מהא"ר זצלה"ה), זה דבר – בשטקן ספר תהלים 'תוספת חיים' (פ"א אות ו)

גדולה היא מצות חלה ותביעה וכו', והנה על מצוה זו נצטוו הנשים והזכרים יותר מן האנשים כדתן וכו'. ובכן תתפלל אשה תמיד בשעה שהמצוה בידה ומקימת אותם בתלכותיה שיתן לה הרחמן בנים צדיקים ויוראי השם ויודעים שבת ויתברך. הגהות מיימוניות (סוף ורע"ט)

כשהלכו שני האחים הקדושים הרה"ק הרבי ר' ושא זצ"ל והרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל בגלות, נתוודע להם מחילד ר' דוד (למעלה זצ"ל), והלכו לכפר ביאלא הסמוך ללעלוב למקום שחרד אביו ואמו של חילד ר' דוד, ובאו לביתו ולא היה שם רק חילד לבד, ושאלו לו היכן הוא אביו, ואמר שהלך לעיר, והיכן היא אמו ואמר שמיד תבא להבית, וכן הוה, וכשבאתה להבית שאלו אותה: אמרו לנו ההנהגות של בעלך היאך הוא נהנה בלב דבר שעל ידי זה לא קדש כוה. ואמרה: אין אני רואה אצלו שום דבר טוב וקדוש, רק זאת אני רואה שבכל שבת קודש בסעודה שלישית כששורר הזמר "יצאה", וכשבא להרחוץ "ויזכר לראות בנים ובני עושים בתורה ובמצות לשמחה", הוא בוכה מאד, ומכא א"ע בביתו ובוכה ומבכה מלפני אבינו שבשמים שיזכה לכן הגון וכשר, ובזכות כל כך עד שמתעלה לגמרי ואני מוכרחת להקניע. וכששמעו ב' הקדושים את זאת, אמרו: אם כן הוא נידא ממה שזכה לכן קדוש כוה. ז"ע.

זקני ז"ל (ב"ק מין מהר"ר מבעלזא ז"ע) אמר פעם בליל פסח, שבזמן שאומרים בהלל "יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם" וגו', צריך לבקש ולפעול על יראת שמים לו לרוע ולרוע ורע עד סוף כל הדורות.

בעשרת ימי תשובה, ומה טוב אם עושה כן מר"ח אלול להתפלל בהוצאת ספר תורה על בניו שיהיו וריון לעבודתו יתברך שמו. מעיד לכל חי (ס' יג אות מ, ויע' ב"באר היטב" א"ח סי' תרג)

מצאתי כתוב בסידור של מורי ז"ל (הארי"ה הק'), שישאל אדם בראש השנה ויזה"ב במוסף, ב"איה מקום כבודי, כשיאמר הש"י, לבקש אחד מן' דברים, או עושר מופלג לעבודתך, או בנים צדיקים וחכמים, או השגת רוח הקודש, ויאמר: ידי רצון ה' ע"ה וכו'.

נוהגין להתפלל בעת אגירת ערבה ובוהושענא רבהו על זרע בשר, וצריך לבאר למה דוקא מתפללים על זרע בשר דוקא בעת אגירת הערבה, אך יש לומר ד"ערבה" בגימטריא "זרע" כדכונן. ועוד י"ל וכו'.

כ"ק מין מהר"ר מבעלזא ז"ע (לשק אמרי קדוש, מעי"ט, מהר"ר תשי"ז, עמ' קב, יע"ש, וראה בספר 'שערי צדק' הקדמה, תפלה שאנוגין להלל: 'ותתן לי זרע' בשר חכם וצריך שיעלה במנין 'ערבה' עם הכולל", וראה עוד בקצור שלח' ומסתב סוכה וז"ל כתב מהר"ל ומהר"ר ז"ל: 'אחתי לוי' לוי, כלומר לוי צדיק בלב דוד, ובגדגד התורה שמוחלת ב' ומסתמית בלמד שהוא לוי, ולול' בגימטריא 'יוסף', רמז למי שקנה אתרעו עם לול' ופס' וזכה לבנים צדיקים בעלי תורה שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

הערה: שיש להם כל בתורה וחכמים לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב".

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים קיצע זי"ע אב"ד אירשא

יומא דהילולא ל' סיון (תר"ט)

עיינר קטנה היא קיצע, וכזאת נחשבה כנשמתה כאחת מ"שבע הקהילות" הקדומות, הלא הנח: אייזנשטאט, מאסרסדארף, צעהלים, לאקנאך, פרויקנר, וקויבסדארף, והקטנה שבתן: קיצע (קופצניץ, בהונגריה), ששכנה כבוד במשולש הגבולות שבין אוסטריה, הונגריה וצ'כוסלובקיה (והיום במחוז בורגלאנד במזרחה של אוסטריה).

זכתה עיירה קטנה זו ואנשים גדולים יצאו ממנה, רבנים וגאונים שהאירו פני תבל בתורות, בצדקתם ובקדושתם, ביניהם: רבי מנחם מענדל דייטש זצ"ל מבוהמיה, אביו של הגה"ק רבי דוד דייטש זצ"ל בעל ה"אהל דוד", ששימש לפני כן כדומ"ץ בק"ק נייטרא; רבי צבי הירש ברודא זצ"ל בעל "תאומי צביה" (על שו"ע אה"ע) וישני עפרים' (דרשות בשבתות ומנוחים), ועוד. ואמנם יפה הגדיר אותה כבר רבה הראשון של קיצע, הגאון רבי אברהם ב"ר אליעזר זצ"ל מפולין (מוזכר ברשומות של שנות תפ"ו-תצ"ו), כשנתמנה לכהן בה פאר כרב ואב"ד, וקרא עליה בצחות לשונו את הפסוק: "אפס קצרה (קיצע) תראה, וכולו (יחזקה) לא תראה", בכך בא להמחיש את רב האכיות הטמון בקהילה קדושה זו על אף קטנותה.

על שמה של עיירה זו נקרא **"הרב הגאון המופלא, נושא פלא... חריף ובקי באוריינתא, בקדמייתא ובתרייתא, צדיק ועניו כהלל, שמו בשער בת רבים יחולל"** - כפי שמתואר על ידי מחותנו הגאון רבי חיים אברהם אורנשטיין זצ"ל במאבדיו בעל "דברי אברהם" (שו"ת 'אוצר חיים' א"ח סי' ט) - רבינו חיים קיצע זי"ע, שלימים נמנה עם מגיני ארץ הני רבותינו שבגולה גדולי הונגריה, בכתו שנים רבות כרב ואב"ד העיירה אירשא. שם משפחתו הוחלף משלעוניגער, על ידי אביו הגאון רבי יצחק זצ"ל, לקיצע, על שם עיירת מולדתו. גדול ונורא היה שמו, והכל ענו אחריו מקודש. גאוני דורו התבטאו נשגבות והבינו התפעלות בראותם חריפותו העצומה ובקיאיותו הנדירה, וכפי שהתגלה בעשרות חיבוריו, אשר אך מקצתם נדפסו וראו אור עולם, ועם כל זה כמעט נשאר זכרו קדוש, ספון לדורות ויושב סתר. הסיבה לכך היא ככל הנראה, בגלל היותו יושב כל ימיו בעיר קטנה לאלקים, בה המית עצמו על התורה יומם ולילה בלא חבלי טירדון מרובין, למרות שמכל הארץ הריצו לפניו שאלות והכרעות בהלכה, עם כל זה איוה למושב לו שם, וככל יכולתו הצניע לכת בתורתו ועבודתו (ובדי הג"ר אברהם שטערן זצ"ל דומ"ץ דק"ק ניינהיל (מח"ס רבים בהלכה, ונדע גם ע"ש ספרו 'מלצי אש' - תולדותיהם של גדולי ישראל לדורותיהם), כפי שהביא בנו הג"ר משה שטערן זצ"ל אב"ד דעברעצין בהסכמתו לספר 'שנות חיים' - על סוגיות השי"ס וטי"כ - לרבינו חיים קיצע. י"ל בברוקלין נ"י. תשמ"ב).

שנות חיים:

הגה"ק רבי חיים קיצע זי"ע, נולד בסביבות שנת תק"ל, בעיר אובן-יישן, כבן יחיד לאביו הגאון רבי יצחק קיצע זצ"ל, שכיהן כראש הבי"ד של העיר. [נחתו יחידה היתה לו, ונישאת להג"ר שמעון קעלין זצ"ל, בן הגאון רבי יעקב קעלין - בנו של הגאון בעל 'מחצית השקל' זצ"ל].

משחר לדותו ניכרו בו כשרונות ברוכים ונדירים, אותם ניצל היטב בהתמדה ובשקידה רבה. את רוב תורתו קיבל מאביו אביו הגדול. כן יצא מים על ידי המרא דאתרא הגאון הגדול רבי משה מייץ זצ"ל. בן שלש עשרה למצוות היה כשדרש דרוש פלפול בבית הכנסת באובן-יישן, לפני כל תלמידי החכמים שבעיר ובראשם רבו הגר"מ מייץ זצ"ל, שאף פלפל ונשא ונתן עמו. כשנתגלד קצת, גלה למקום תורה ועלה מחיל אל חיל בשיבת הגאון הגדול בדורו רבי בנימין וואלף רפאפורט זצ"ל אב"ד אפאפא - בעל 'שמלות בנימין'.

כשהגיע לפרק הכונס, בנה את ביתו עם בתו השניה של הגאון רבי ישראל ברייל זצ"ל אב"ד וואר-פאלאטא, מתלמידי הגה"ק בעל ה'נדע ביהודה' זצ"ל (נוכר בתשובותיו מהד"ת א"ח סי' מ, י"ד סי' קפד). בתו הבכירה נישאת להגה"ק רבי עמרם חסידא זצ"ל.

אחרי ככלות שלוש שנים שישב בבית חותנו עבר לעיר וועספרים. שבתו שם יצאו לו מוניטין בעיר, ונחמתו בחוף תרונה, ולא עברו ימים רבים עד שראשי וקציני העיר נוצעו לב יחדיו וקיימו וקבלו להיותו עליהם לדין ומורה צדק. ואמנם במשך י"ט שנים, כולן שוין לטובה, פטט בה את העם משפט צדק. ברבות השנים, כאשר פרסו ה' בנים כשתילי זיתים, שבע בנים ושלש בנות, הלכה ברכותו ונצטמצמה עד כי לא יכול שאת את עול המחיה והכלכלה, ואנשי ק"ק וועספרים הגם שנפגש היתה קשורה בנפשו, היתה ידם קצרה מלכלכל אותו ואת ביתו. באחד הימים, כשהיה בדרכו, זימנונו משמים אל ק"ק אירשא, שליד עיר הבריה פפסט, והיה כארוח עובר נטה ללון בבית הגאון רבי משה בורק זצ"ל, האב"ד שם. והיה כאשר חלף והלך משם, הפליג מאד אותו גאון בשבח הדיין ווועספרים, ודיבר בשבחו בהתפעלות גדולה לפני באי ביתו ושומעי לקחו, ובפרט ששמעו הטוב היה כבר גלוי וידוע לפניו מלפנים מעת אשר כיהן בה הגה"ק רבי עמרם חסידא - גיסו של רבי חיים - כרב ואב"ד, וממנו שמע אודותיו גדולות ונפלאות. לא ארכו הימים, והג"ר משה בורק זצ"ל מאירשא נסתלק בפתע פתאום לעלמא דקשטו, ויבא רבינו לספדו ולבכותו. דברי תמורויו עוררו את כל אנשי העדה, ובראשם כי רב חילו גם בכח הדרוש, נמנו וגמרו פה אחד להכתירו בכתר הרבנות בעירם. רבי חיים עתר לבקשתם, וניהל את עדתם ביד רמה, ומתוך חכמה ותבונה, עד ליומו האחרון על אדמות, ככלות שלשים שנה.

יזשב אני את החיים:

גדולי התורה, כולם פה אחד המה מעידים על גאונותו האדירה, חריפותו הנפלאה ובקיאיותו המופלאה. וכך כתב לומדי הגה"ק בעל 'באר שמואל' מאונסדארף זצ"ל בהסכמתו לשו"ת 'אוצר חיים': **"כדינרנו כל היונה טליא, היה שמעו הולך בכל המדינה לגאון מובהק וחריף עצום מאד, וצדיק תמים במעשיו"**.

מדת חסידותו וענותנותו היו ממש מפליאים. דרכו בקודש היתה לבקר כל חולה, ואפילו ילד קטן. שמש הקהלה ידע את חובתו להודיעו ביום שלישי לחוליו של החולה. כן מעולם לא נתן לתלמידיו שישששורו, "ולא עוד אלא שהרבה פעמים שימש הוא אותם על ידי שהיה מנקה את בית המדרש, ולא החזיק טובה לעצמו".

בד בבד עם ענותנותו ידע לעמוד בפרץ כחומה בצורה. מסופר, שפעם הגיע לעיר חזן אחד מפולין, ואנשי העיר רצו למנותו לשו"ץ בימים הנוראים, אולם רוחו של רבינו לא היה נוחה הימנו, באמרו, כי לבו אומר שהלה אינו ראוי לאיצטלא זו, כי מותר אדם מן הבהמה אין כי הקול הבל, וכי מה יועיל קולו ביום עברה אם מעשיו מכוערים ודרכיו מקולקלים. כשהגיע הימים הנוראים גמר בנפשו לכל ילך לביח"כ"י לשמוע את החזן, ויעשה מנין לעצמו בבית מדרשו.

דבר זה היה על אפם ותמכם של ראשי העדה, ששלחו מכתב אודות כך אל הגה"ק החת"ס, והוא השיב להם בכתב: **"מה אתם שואלים אותי, הלא יש לכם רב גאון עולם אשר הוא ספר תורה ואילו תשמעו..."**³. ואמנם לבסוף בעצם יום הראשון של ראש השנה נתגלה קלטו של אותו חזן ברבים, ותהום כל העיר, והיה לפלא.

כן מוצאים אנו את חתימתו מתנוססת בברווזים נגד מהרסי הדת ו"משכילי" הדור, אשר רבים חללים הפילו (ראה בספרו שו"ת 'אוצר חיים' א"ח סי' ד, י"ד סי' טח).

עוד נשמע קולו בבואו אל הקודש, ונמנה עם ראשי המשתתפים ב"אסיפת פאקש" היהודי, בשנת תר"ד, אסיפה שנועדה לעסוק בתקון חזוק עניי הדת במדינה (תיאור נרחב אודותיה נמצא בירחון 'עולת החודש' שנה ד ק"ו ד סי' ט, ושבו בתוספת רבה בקובץ 'יכנס שלמה' שנה טו ק"ב, בסלו תשנ"ב).

בארץ החיים:

צדקת ה' עשה בעמיו ורועה נאמן היה לבני עדתו, וגם עד זקנה ושיבה לא פג טעמו מעבודת ה'. ויהי כי זקן ומלאו ימיו, נשתקל מילולו⁴, ונאספו כוחותיו. והיה ביום ההוא נר אלקים טרם יכבה, ושכבו על ערש דוד, עוד הספיק לכתוב תשובה בהלכות ספר תורה כשדעתו צלולה עליו, אך קודם שהספיק לסיימה לקח אותו אלקים ונתבקש לשיבה של מעלה זקן ושבע ימים כבן שמונים שנה, ביום א' דר"ח תמוז תר"ט לפ"ק, ובאירשא מחותנו כבוד.

לא נאמרה בו מיתה, כי מלבד שהניח אחריו בנים וחתיני רבין וגדולי תורה, כולם רבני ערים ותופסי ישיבות, עוד השאיר אחריו ברכה מרובה מפרי עמלו, לערך ס"ט קונטרסים, רובם פנקסים גדולים מלאים בחידושי תורה, תשובות ודרשות, אשר העלה עלי הכתב בכל עת מצוא, ללא סדר מסוים. ואלו זאת הסיבה, בנוסף למצבו הכלכלי הדחוק, שלא הספיק להוציא לאור אף אחד מחיבוריו בעודו בחיים. מעניין הדבר, שכלל קונטרס נתן שם בנפרד, והצד השווה שברובם מופיע השם "חיים", וגדולי הדור המליצו עליהם: **"והיה כי מצוא מלאי חיים" (שי ביהושע גס חבירו בשם יצחק ע"ש אב"ד, וכן 'מנות חת' ע"ש אמו, וצ"ח הכתוב 'שי"א א' ה) 'וילחנה יתן מנה אחת אפס'.** ראה רשימת חיבוריו בהקדמת נדו לשו"ת 'אוצר חיים'.

רק כעבור יותר מששים שנה מפטירתו, בשנת תער"ג, הוציא לאור מאבדיו, מחי"ב רבי זכרי' שווארץ ז"ל בעיר סיגטא, את שו"ת 'אוצר חיים' רבי שבעים ואחת תשובות שנקלטו מתוך חיבוריו. רוב כתביו ניצלו בימי הזעם והחורבן, מלחמ"ע השניה, ומתפרסמים מזמן לזמן על ידי צאצאיו.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- לעת זקנותו עבר לק"ק פנתיאן. נח נפשיה ביום ט"ז אייר תקפ"ז לפ"ק, ומנוחתו כבוד בעיר אובן-יישן, בקברת מקום בו טמן הגאון מהר"ם מייץ זצ"ל.
- בהקדמה לשו"ת 'אוצר חיים', מספר המו"ל, נכד רבינו המחבר, שחזונום הגה"ק ישראל, טרם פטירתו ביקש מחתניו שאחד מהם יתן לו תקיעת כף שאחר העדו מן הכתובים ילמד משניות ויאמר קדש לעילוי נשמתו, כי בעים לא היה לו. והנה רבי עמרם חסידא מדרד לקבל על עצמו חיוב זה, אמנם חותנם מייץ לקחת ממנו תקיעת כף, והוא באחת שחתנו רבי חיים קיצע יתן לו תקיעת כף, וכך הוה. וכתוב, שזקינו רבי חיים נהג לספר עובדא זו מ"ד שנה ביום היהאצ"י של חזונו זצ"ל (בשי' שבט), והיה מוסיף ואומר: שמע מינה שחתני היה בעל רוח הקודש, שצפה וראה שחתנו רבי עמרם חסידא לא יאריך ימים, כי נסתלק כבן ארבעים שנה - ביום ט"ז חשון שנת תק"ץ לפ"ק (ראה אחריתו במחורנו גל' צט).
- מובא בסי' 'אבן המאיר' להג"ר מאיר שטיין זצ"ל אב"ד ירניו (מונקאטס תרס"ז) תוך כדי ציון שמכתב קדשו של מרן החת"ס "עוד מונח בארכיון של העדה". לדאבונו נאבד המכתב הלא בימי המלחמה הנוראה, וחבל על דאבדיו.
- נלקח כח דיבור. באבן המאיר (שט) מסופר שהרופאים אמרו שחולשה זו באה לו בגלל ריבוי הכתיבה, לפי שהיה איש גוף ונמוך מאוד, והיה כותב הרבה על גבי גליונות גדולים ורחבים, וחזר השולחן לחץ תמיד על חזהו, ומה נחלשה ריאתו וכשל כח דבורו... אולם רבינו הצדיק את הדין על עצמו, וכתב כי בעת היותו ילד צחק פעם על איש אלם, ועל כל הגניע איליו ככה. ותחת לשונו התנהל לעטו, לכתוב בעט סופר מהיר פרי שנותנותיו.

נערך על ידי ה"ה יסכר בעריש ווייס, ברוקלין נ"י.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

בענין מילת אבותינו במצרים

תנו רבנן: גר ששל ולא טבל, רבי אליעזר אומר הרי זה גר, שכן מצונו באבותינו ששל ולא טבל, טבל ולא מל, ר' יהושע אומר הרי זה גר וכו', וחכמים אומרים טבל ולא מל, מל ולא טבל, אין גר עד שימול ויטבול (דף מו ע"א). ופירש"י: "באבותינו ששל – בימי משה, כשיצאו ממצרים, ויצאו ממלכ בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה", ולא מצונו בהם שטבלו. בהמשך הגמרא מובאר בידע החכמים, שסוברים שמצונו בהם שגם טבלו, ולכן אין ללמוד מהם דבר זה כלל. ויש לדון אימתי מלו עצמם אבותינו בימי משה, ואיפה מצונו בפסוק שאכן מלו את עצמם.

הנהגה הראשונה בסוגייתנו (הרשב"א, הרשב"א והרשב"א) הבינו בלשון רש"י, שמילתם היתה אחרי יציאת מצרים קודם קבלת התורה, והדין בתחילת חודש סיון, והרבו לתמוה על דבריו, מנן למד כן רש"י, שלא מלו עצמם אלא קודם קבלת התורה. לעומתם הולכים הראשונים מאמר הגמרא במסכת כריתות (ט) בענין כניסת אבותינו תחת כנפי השכינה, שהביאו מקור לענין זה שנכנסו לברית במילה, ממה שנאמר (יהושע ה, ה) "כי מולים היו כל העם היוצאים", ומוסב על העם היוצאים ממצרים, שכולם היו נמולים. עוד פסקו הביאו במחזקת (טו, ו): "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמך חיי ואומר לך בדמך חיי", שנרמז בפסוק זה ששללו אבותינו א"ע כשיצאו ממצרים, וכדברי המכילתא (פר' בא. ה) שמאחר שהיו ערומים מכל מצות כשהגיע זמן נאולתם, "נתן להם הקב"ה שתי מצות, דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהם כדי שיגאלו" וכו' (וראה עוד שמור"ה, במד' יד, יא).

ואמנם, מדרש זה הביאו רש"י בפרשת בא (יב, ה), וגם בדברי רש"י שלפניו יש לפרש דכוותה על שעת היציאה ממצרים, שאז מלו עצמם, וכפי שהוכיח רש"י בהדיא "כימי משה כשיצאו ממצרים", משמע דקאי על זמן היציאה, כי אם כוונתו על שעת קבלת התורה, לא היה לו להזכיר שעת היציאה.

מלשון הרמב"ם (הל' איסור' פי"ג, ה"ב) נראה פן נוסף בזה, וז"ל: "מילה היתה במצרים, שנאמר (שמות יב, מה) 'וכל ערל לא יוכל בו', מל אותם משה רבינו, שכולם ביטלו ברית מילה במצרים, חוץ משבט לוי" וכו', והיינו, שבני ישראל מלו א"ע במדבר, קודם שעשו קרבן פסח, כדי שיהיו יכולים לעשות הפסח.

מחלוקת נוספת מצונו בענין מילה בני ישראל בשעת יציאת מצרים, דהנה רש"י (עדה"ש) כתב "שבאותו לילה מלו", משמע ששללו א"ע בליל פסח, ומקור דבריו הוא בפרקי דרבי אליעזר (פכ"ט), וכן הוא במדרש רבה (רות ה, סא). אכן, רבותינו בעלי התוס' בפירושה על התורה (שם) ביארו בדברי רש"י, שמלו את עצמם בליל לקיחת הפסח, שהוא בליל עשרה בניסן, ועל כרחך שהיה כן, כי אילו מלו את עצמם בליל פסח, היאך היו יוצאים למחרת בדרך, הלא סבבה היא לצאת לדרך חוץ שלשה ימים מן המילה (עי' נדרים לא). ואמנם הערה זו ו"ל עפ"י דברי השפת ברוך (פר' בשלח יג, כא) שבני ישראל לא היו הולכים במסעותיהם במדבר, שהרי היו נתונים בתוך ענני הכבוד כאדם הנתן בספינה, והענינים (ששה בספינה, ארבעה בארבע רוחות, אחד למעלה ואחד למטה) היו מולכים אותם כמו אדם שיושב בספינה ומוליכיה, ולפי"ז יחד דבבבן דין א"ח פשוט סבבה בדרך (עי' 'זומת אגן' פר' אמור אות ה; 'דבש לפי מע' ס אות ח). עוד יש לציין בענין ששללו את עצמם בלילה, הלא אין מלים אלא ביום (עי' הגדה 'חסד יחיד' דרשות לשה"ג אות ג; שו"ת 'אפרקטא דעניא' חיד"ס של)."

והנה, ביסוד מילת אבותינו במצרים, הוסיף הרמב"ן, ששללו עצמם "על מנת ליכנס במצוה זו ומעתה תחת כנפי השכינה, ולקבל עליהם כל מה שיצונו", כי לולי כן, לא היה במילתם ענין של קבלת גרות.

עוד דנו הראשונים אודות בני לוי שהיו מלים את עצמם גם במצרים, כמ"ש הרמב"ם, היאך ובמה נכנסו תחת כנפי השכינה, הלא בשעה ששללו א"ע במצרים עדיין לא קבלו על עצמם להכנס תחת כנפי השכינה. והרמב"ן הביא שיטה הסוברת שהטיפו מהם דם ברית (עי' שריב"ן), שגם הטפת דם הברית היתה לפני שיצאו ממצרים). בסוף דרבי' מסיק הרמב"ן "כל כאלה ששללו א"ע, כגון שבט לוי וכו", לא הוצרכו להטיף מהן דם ברית, דמילתם מילה גמורה וכבר נצטוו עליה כשהיו בני נח", והיינו, כי מאחר שמילתם היתה לשם מצוה, מועילה מילה זו, וגם על אחרי כן כשנכנסו תחת כנפי השכינה, וכסיוס לשוננו: "היולך בני לוי נדונו כנשים (שאנין צריכות מילה) להכנס בטבילה תחת כנפי השכינה עם המילה שלהם". וכעין דברי הרמב"ן כתבו התוס' בכריתות (שם ד"ה דכתיב).

עוד יש להביא דברי החתם סופר (שבת קלה. ד"ה ראה), שהעיר על דברי הגרי"ע"ן (בסידורו, סדר המילה, ברכות שמים, נחל יב) בשם המדרש (עי' במד' יא, ג רצ"ע), שבעשה שהרגו את עובדי העגל, אמר משה רבינו ע"ה שאין מן הנכון שימותו כשהם ערלים, ולכן מל אותם משה רבינו, ואהרן היה פורע. ויהושע השקם המים המעורבים עם הדב העגל, והיתה אותה ההשקאה הממילה למיתה. ולפיכך אנו אומרים ליתנוק בשעת המילה "בדמך חיי", שכוונתנו לברכו, שתהיה מילתו לחיים. והקשה עליו מהא דמבואר בסוגייתנו, וכן במס' כריתות, שכל העם שיצאו ממצרים כבר היו נימולים.

וכתב לחדש בזה, שמה ששללו את עצמם במצרים היה קודם מתן תורה, ולא היתה מועילה על קבלת גרות. כי גרות היתה רק במתן תורה, ואילו כשניתנה התורה היו בני ישראל במצב של גר שנתגייר כשהוא מחול, שצריך הטפת דם מחדש, ועד שחטאו בעגל לא עלה ביד משה רבינו להטיף בהם דם ברית, עד שירד מן ההר, ואז מל אותם משה רבינו. ולכלאור דברי החת"ס צ"ע: מפורשי הראשונים שהבאנו בסוגייתנו, שמילת ישראל במצרים היתה מענין קבלת גרות, ויתר מכך מבואר בדבריהם, שבני לוי ששללו את עצמם במצרים כבר ממום, לא היו צריכים להטפה מחדש.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות תערוכות בריה - שאינה בטלה - בתבשיל (ב)

א. נפלה בריה (נזב), יתוש או נמלה וכדו') אל תוך תבשיל, אם רואה ומכירה צריך להוציאה, וכל התבשיל מותר, כדלהלן.

ב. אולם אם אי אפשר להוציאה, אזי אם הוא מרק, שאפשר לסננו באופן שהבריה לא תעבור דרך המסננת, חייב לסננו. ואם נמצאת הבריה, שאר התבשיל מותר, אפילו אם לא היה ששים כנגדה, כי הבריה פוגמת ואין נותנת טעם בתבשיל (עי' שו"ע יו"ד סי' קד ס"ג וסי' קז ס"ה). [ואמנם הש"ך (שם סק"י) מחמיר דבעי ששים, ומקיל רק בהפסד מרובה או בשעת הדחק. ברם עיי' בפמ"י דהעולם נהנו להקל דלא בעי ס', והמחמיר תבא עליו לסננו, שכל התבשיל אסור, ואפילו יש אלק מן ההיתר כנגד הבריה (שו"ע שם סי' ק ס"ט).]

ג. אם סינו את התבשיל ולא מצא את הבריה: אם הבריה הייתה גדולה מנקבי המסננת, שמפאת גדולתה אי אפשר לה לעבור דרך המסננת, תולין שנתרסקה ונמחתה, והתבשיל מותר. אבל אם הבריה קטנה, יש לאסור התבשיל כל שלא מצא את הבריה, דתולין שעברה דרך המסננת (פרי תואר יא, ק, מובא בפמ"י שפ"ד סק"י), וכי"ש תבשיל עב שאי אפשר לסננו, שכל התבשיל אסור, ואפילו יש אלק מן ההיתר כנגד הבריה (שו"ע שם סי' ק ס"ט).

ד. נפלה בריה לתוך התבשיל ונתרסקה בו: אם נתרסקה שלא במתכוין - התבשיל מותר, אבל אם נתכוין לרסקה כדי לבטל האיסור, אסור התבשיל למרסק, וכן למי שנתרסקה בשבילו, דדינו כמי שביטל איסור לכתחילה (שם סי' קא ס"ו).

ה. תבשיל שנמצא בו שלש תולעים, ואי אפשר לסננו, כל התבשיל אסור, גם אם הוציא שלש תולעים אלו. דמאחר שנמצאו שלש, הוזהר התבשיל שישן בו עד תולעים אך אינן ניכרות. אבל אם אפשר לסננו - סינון מועיל (שם סי' פ"ד ס"ט-י, וסי' ק ס"ד. ועיי' דעת' שם מ"ש בשם הדעת קדושים).

ו. במה דברים אמורים, שחוששים שישן בו עד תולעים? דזקא כשהחשש הוא שהתולעים באו מתוכו, אבל בתבשיל שאין מצוי בו תולעת וכדומה, דבריו דמעלמא נפל, שאר התבשיל מותר. וכן א"ל למשל נפלו לתוכו זבובים מבחוץ, אזי גם אם מצא שלשה - מוציאם, והשאר מותר (ט"ז סי' פד סק"י, ועיי' שם בפ"ד ס"ט-י, וסי' ק ס"ד. ועיי' דעת' שם מ"ש בשם הדעת קדושים).

ז. דוקא בירקות מבושלים או שאר תבשילים, שקשה לבדוק בהם, אמרין שאם נמצאו בהם שלש תולעים - אסור הכל, אבל ירקות חיים, א"ע"ש שמצא בהם שלש תולעים, יכול לבדוק השאר בבדיקה יפה, ומותר (שו"ת הרשב"א סי' קיג, מובא בבחי"ס סי' פד ס"ק טז. ואודות הנמלים הגדלים בקמח עיי' פ"ת סי' ק סק"א; שו"ת כתי"ס יו"ד סי' סב. ועיי' מה שהאריך וציין בזה הדעת' בסי' ק).

ונסיים בלשון קדשו של האור החיים הק"י (בפר' שמות) "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ" (ויקרא יא, מג) - "שבא הכתוב להודיע כי האוכל מהשרצים תיעשה נפשו עצמה שרץ וכו'. שצריכין ישראל להזהר לכל יכנסו לפרהם אפילו בהיסח הדעת, כי התפרש שבין השונג למזיד במציאות זה כשונג כמזיד, כי התיעוב יעשה מעשהו כנפש אדם אפילו בהיסח הדעת, אלא שישנה המגם: במעשה מזיד - תעשה נפשו שרץ, ובשנוג - תטמא נפשו ותטמא... וצריך האדם ליותר בתוספת זהירות וזהירות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוף זה, ומה גם בומנים אלו, שטומם האויר והאצרות כולן יחד, ואין לך גדולי קרעק שאין בהם מחשיקין..." (וכי"כ ב"ס של שלמה עמי"ס יבמות סוף פ"ד בשם המקובלים שאכילת שקצים ודוממים טמטמים את הכל והשכל, ועל כן יש להזהר ביותר ג"כ שלא להתאכל קטנים כגון אלה, וישומרו נפשו ירחוק מהם, והבא ליתרה מסייעין אותו מן השמים. ועד ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

ספר חסידים המפואר - מאת הקדוש האלוף רבי יהודה החסיד ז"ע. מונה בתכלית הדקדוק ומחולק לקטעים; ציני מראי מקומות. חוננים סביב לו: **פירוש קדמון** מושלם עפ"י דפ"ר, בו הושלמו למעלה מחמשים סמנים; **לקוט מפורשים** - שיטת מקובצת מל"ט מפורשים והגהות מכת"י שעדיין לא הודפסו; **מלקט מיעלו חסידים** - מהרה"ק רבי אליעזר פאפו זצ"ל על פי סדר הסימנים; **שני נוסחאות וכתבי די** - השלמות מכת"י אחרים. נוסף להם, ציונים לשו"ן ונ"ל; מקורות והארות; ספרי שיל שדנו בדברי רבינו, ועוד מעלות יקרות. נכתב ונערך בטוב טעם ודעת, בעמל וביגיע רבה, על ידי הרב שמעון נוסמן - אלעד, מרבני מערכת 'איצור הפוסקים', ויצא לאור בשני כרכים מפוארים. ירושלים, תשס"ז (תתלו עמ'), עם מפתחות מפורטים ועוד נוספים, כמו קונטרס 'אמרי יעקב' על ס"ח להג"ר יעקב חיים סופר שליט"א, ועוד).

ספר קושיות - לאחר מרביתו הראשונים באשכנז, על דורם של תלמידי מהר"ם מרוטנבורג. תוכנו כלול טעמי מנהגים והלכות, ביאורי פסוקים, פירושי אגדה ומדרשים עלולים, בדרך קושיא ותירוץ. יצא לאור לראשונה, לאחר שהיה טמון זה כשבע מאות שנה, על פי שני כתבי יד, בצירוף מבוא, הערות והארות, שינוי נוסחאות ומפתחות, על ידי הרב יעקב ישיאל סטל, ירושלים תשס"ז (שלא עמ').

יפתח לבנו בתורתו בגודל מעלת וסגולת הלימוד לפני התפילה - אמרות טהורות ופנינים יקרים, מלקטים מתוך ספרי ראשונים ואחרונים ומספרן של ברוה"ק, לעורר לבבות ונפשות שוקקות להכנה לתפילה ולעבודה שכלל זו תפלה. נלקט ונערך על ידי הרב נתן אלי' שטינרן, ויצא לאור בהידור רב על ידי הוצאת ספרים 'אמרי א"ש' שג"י ישיבת 'תורת חסד', ירושלים תשס"ז (תכא עמ').

בדיקת המזון כהלכה - הלכות תולעים, הלכה ומעשה, עם תמונות צבע, מאת משה ויא / **נח"ג - על בדיקת מזון יבש**. ספר יסודי בנושא בדיקת מזון מונעילים וחרקים, (נפחים) - מאפיות וטחנות קמח; נקיון מי השתייה. מפתחות, מלווה במאות תמונות מוחשיות. יצא לאור על ידי המכון להנחלת ההלכה, ירושלים תשס"ז.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מוה"ר ר' יעקב יוסף טהאלער הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר ברוך יצחק ני"ו עב"א תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת קידושא רבה אחר התפילה בבית החסידים נגור	הרה"ג ר' משה אשר ועליג רייזנר שליט"א לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר יהודה זאב ני"ו עב"א תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת קידושא רבה אחר התפילה בבית החסידים "זכרון בנימין"	הרה"ח ר' נפתלי הירץ בהרה"ח אהרן פערדער הי"ו חתן הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר יהודה זאב ני"ו עב"א תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בביהמ"ד דחסידים בעלזא (מרכז)	הרה"ח ר' אלכסנדר הכהן מאטייאס שליט"א לרגל שמחת אירוסין הבן הבה"ח כמר משה יהושע ני"ו עב"א תחי' בת מחו"ה הרה"ח ר' שמואל בנימין וויינבערגער הי"ו - אב"י בסאטמאר במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמות	הרה"ח ר' אליעזר שאול ב"ר חנוך העניגר ע"ה מחשבוני חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניגר לעמבערגער הי"ו
הרה"ח ר' אליעזר ב"ר חנוך העניגר ע"ה מחשבוני חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניגר לעמבערגער הי"ו	הרה"ח ר' אליעזר ב"ר חנוך העניגר ע"ה מחשבוני חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניגר לעמבערגער הי"ו	הרה"ח ר' אליעזר ב"ר חנוך העניגר ע"ה מחשבוני חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניגר לעמבערגער הי"ו	הרה"ח ר' אליעזר ב"ר חנוך העניגר ע"ה מחשבוני חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניגר לעמבערגער הי"ו	הרה"ח ר' אליעזר ב"ר חנוך העניגר ע"ה מחשבוני חסידים בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תשל"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניגר לעמבערגער הי"ו

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת חוקת (אבות ה')

ר' תמוז תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ה

הדפוס	מוציא לאור	דפוס
23:16	23:16	21:44
22:46	22:38	21:07
23:05	23:07	21:27
22:39	22:29	21:08
22:12	22:04	20:41
23:26	23:26	21:49
23:14	23:05	21:40
22:55	22:49	21:21
אנטווערפן	לונדון	מאנשטער
ציריך	ווינ	אמסטרדם
פאריז	פראנקפורט	

תורת של ראשונים

ביאור עונש הנחשים ורפואת השרף

וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וגו'.
ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף וישים אותו על נם והיה כל הנשך וראה אותו וחי (כא ו-ה). "נתייחד בהם זה הפורענות בנחשים שרפים יותר מיתר הפורענות, לפי שהם דברו באלקים ובמשה ללא דבר. כי ביתר התלונות הטאו לסיבת דבר צריך להם, כתלונתם על חבש ושלום המים, אבל כאן לא חסרו דבר, רק הראו רוע בנפשם, ולא היה זה כי אם רוע לבב, עד שתראה שנינו המשובח שבמינים, והוא הכן, והטאו בלשון הרע, ובעל לשון הרע ענינו שזה הנחש. שכמו שהנחש מוזק ללא תועלת, רק לתכלית רוע ענינו, כן בעל לשון הרע ישלח פיו ברע ללא תועלת עצמו רק לגדל רשעו. והוא מה שאמרו רבותינו ז"ל בתענית (ה): לעתיד לבא מתקבצין כל החיות אצל הנחש ואומרות לו, ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנחש יש לך, אומר להם: זאין יתרון לבעל הלשון (קהלת י, יא), ולפי שהם הראו רוע לבבם, שלח בהם הרעים שבנחשים, שהם השרפים שהם בתכלית הרוע, והיה מישראל מה שהיה.

ואחר כך כשהתודו על עונשם ושבו בתשובה, כאמרו: **זיבא העם אל משה ויאמרו הטאנו כי דברנו בך וכך** (פסוק ו), אמר השם יתברך למשה: **"עשה לך שרף"**. ויפה אמר הרמב"ם, כי זה היה ראוי להוסיף בחללים, כי נשוכי הבעל ארס אין ראוי מדרבי הרפואה שיביטו אל המושך (-הנשך) ההוא, כי יזיק להם מאד, וכאן צוה להם להביט אל צורת הנחש, להראות להם כי כל ענינים בידי שמים, ואינם נמסרים לדרכי הטבע ולא למקרה כלל, אבל בקיום כל התורה לא נירא מחשיבות הממיתות גם כי ידחו חוקות, כענין רבי הנינא בן דוסא שהגיע בערוד (ברכות לג).

דרשות הר"ן (הדרוש הששי). ומהטעם להביא דברי הרמב"ם (בפסוק ו), שמבאר, בין היתר, הענין שהשירה אמר למשה רבינו: "עשה לך שרף", והוא עשה "נחש נחשית" (ועיי' שם שטקשה על מה שפירש"י, משום שהוא לשון נופל על לשון). וז"ל: "וידוע מדרבי הרפואה, שכל נשוכי בעלי הארץ יסתכנו בראותם אותם או בראות דמותם וכו'... וזה אמת הוא בפלאי כחות הנפש, וכשהיה כל זה כך, ראוי היה לישראל נשוכי הנחשים השרפים שלא יראו נחש ולא יזכרו ולא יעלו על לב כלל. וצוה הקב"ה למשה לעשות להם דמות שרף, הוא הממית אותם, וידוע כי הנחשים השרפים אדומים העינים וראשי הראש שגופם כעין הנחשת בצוארם, ולכן לא מצא משה לקיים מצותו בשרף בלתי שיעשה נחש נחשת כי הוא דמות נחש שרף, ואם יעשנו מדבר אחר היה דמות נחש ולא דמות שרף, וזה שאמרו מן הלשון הנופל על הלשון: **כי חזקת השם בלבד תזיק**. והכלל, כי צוה השם שיתרפאו במזיק הממית במשקל, ועשו דמותו ושמו, וכשהיה האדם מביט בכוחו אל נחש הנחשת שהוא כעין המזיק לגמרי, היה זה, להודיעם כי השם ממית ומזהה".

על כן יאמרו המושלים משלים

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיוחן. כי **אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיוחן** (כא ו-ב). "על כן יאמרו המושלים - בני אדם הרגילים למושול משלים אמרו על כן שלקחה סיוחן באו לדור בתוך חשבון שתיבנה ותיכונן, כי עתה עיר סיוחן היא, כי כל זמן שהייתה של מואב, היה סיוחן, שהוא מלך חזק, מתגרה בה, והיו יראים לדור בתוכה מפחד סיוחן, אבל מעתה שהיא של סיוחן, תיבנה ותיכונן, כי אין לירא כלום. על כן שנבכשה קורין אותה עיר סיוחן, ולאחר שכבשה ונאלח [ממנה] בשאר עיירות שהיו, עד ארנן וכבש, אמרו כי **אש יצאה מחשבון**, חיל וגברה; **להבה מקרית סיוחן** - שנעשית קרית סיוחן. **אכלה ער מואב**, כלומר מארצו וממקומם יצא אש ושרפה ואכלם, כמו: יתצא אש מאבימלך ותאכל את בעלי שכם... ויתצא אש מבועל שכם... ותאכל את אבימלך" (שופטים מ, ט) - מואב ובהם, וזהו מושל שמשלו על סיוחן ועל גבורתו.

לקח טוב

"אין צמיד פתיל עליו - טמא הוא"

בחוקה הנהוגה בכל מדינה ומדינה, ידוע הדבר שהחוק דואג לשמור ולהגן על אזרחי המדינה מנזקים שכיחים. דאגה זו קובעת שכלים המיועדים לשימושים שונים, עליהם להיות שמורים מן הנזק, ואם מאיוז סיבה שהיא עלולה סכנה לבוא מתוך שימוש בכלי, ייפסל הכלי מלשתמש בו כלל וכלל. לדוגמה: כל בית ומבנה, חייב לעמוד בכללי הבטיחות הקבועים, כדי שלא יקרום תחתיו בעת רעידת אדמה, חלילה; כלי רכב מאושרים לנהיגה אך ורק אם הם עומדים בכל הכללים האמורים למנוע סכנות ואסונות רח"ל, ואם לא יעמדו בכל אלה לא יורשה בעליהם לנהוג בהם.

הגע בעצמך. איסור השימוש בכלי כזה שאין הסכנה מנועה ממנו, פוסל את כל הכלי לגמרי, בגלל מקרים מסיימים שיתכן ו"עלולים" לבא פעם... ואולי לעולם לא יודמנו.

יבוא בעל הרכב וישאל: אמת נכון הדבר שהרכב חסר משלמותו המוחלטת, בגלל אפשרות רחוקה של סכנה שאינה מנועה, אך בכל זאת, מכל בחינותיו האחרות הרי מוכשר הוא לנהיגה. תינה, אילו הוא היה כלי מיועד במיוחד לשמור מן הנזק, ולא מצליח בתפקיד שלשמו יצרו אותו, מובן מאליו שייפסל לגמרי. אך כלי רכב זה, הרי שנוצר לתפקיד של נהיגה, ומוכשר הוא למלאות את המטרה אליה נוצר, ולמה ייפסל לגמרי?

ברור הדבר שלא מחכמה שאל זאת. כי גם אם צדקה הנחתו שיעוד הכלי הוא למטרה אחרת, וחוסר הבטיחות שבו מהווה רק חלק קטן מאד משימויותו, בכל זאת עדיין מובן שחוסר זה יפסול את כל הכלי, למרות שמוכשר הוא לתפקיד שלשמו נוצר, בגלל סכנה העלולה אולי להתרחש, והמירא סכנתא אף מאיסורא.

באותו משקל, מובן הדבר שכלי החושים - עינים, אזנים וכו' - שברא הבורא יתברך בגופו של אדם, עליהם להיות שמורים מן הנזק העלול

זה ערמו הכתוב "וכל כלי פתוח" ל"ל הכלים שפתח הבורא יתברך בגוף האדם, "אשר אין למיד פתול עליו" שאין מחובר עליו למיתת הכיסוי לסוגרו ולסותמו בעת המלחמה, ועשה הכל כלי שיפור מוגבל עם הכלים ה"ל", "טמא הוא" כי יבוא לכל עניות שכתורה, ה' יעלנו.

לכשימצא לומר: הנמשל עולה על המשל פי כמות. כי חושי האדם אמורים לקבל ולקלוט דברים שבקדושה. קליטה עליונה זו, אין להפרידה משמורה מן הנזק, כי תלויים שני ענינים אלה - קליטת הקדושה ומניעת הרע - זה בזה. מבחינה מסויימת, עיקר הכנת הכלי שיהיה ראוי לקבלת הקדוש, הוא שיהיה שמור ומנוע מדברים הסותרים את הקדושה ופוגמים אותה. הוי אומר: "הצמיד פתיל עליו" הוא שעושה את הכלי ומכשיר אותו להיות פתוח ומוכן אל קדושה וטהרה.

לצפר עולם יהיה צדיק

גליון זה נדבתי ידינו הנדיב הנכבד החפץ בעילום שמו ה"ו שנשא לבו להרים תרומה בעין יפה ורוח נדיבה לזכות הרבים לכבוד יומא דחילולא דכ"ק האדמו"ר מצאנו קלויזענבורג זי"ע - בעל ה"שפע חיים" ו"דברי יציב" הרה"ק רבי יקותיאל יהודה בהרה"ק רבי צבי צוקללה"ה נסתלק בשב"ק פ"ה חקת ט' תמוז תשנ"ד לפ"ק זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

אמרות טהורות

שפלות רוח בעניני הנפש – וגבהות הלב בדרכי ה'

ולקח הכהן עין ארו ואזוב ושני תולעת וגו' (יט, ח). "אפשר לרמוז על פי הדיוע שאדם צריך להיות שפל רוח במאוד. אמנם זה מצד חומרו, אך כשצריך לעסוק בעבודת ה' צריך להשתמש גם כן במדות הגבהות, ע"ד דכתיב ביהושפט והי' י. י. יוגבה לבו בדרכי ה'. ונאמר בדוד המלך ע"ה (תהלים קט, נט): **חששתי** דרכי ואשיבה גרלי אל עדותך, ופירשו בו שצריך להחשיב דרכיו בעיניו, ולומר שאני פועל הרבה במעשי הטובים אם אעשה אותם בתשובה ואהבה ויראה ושמחה בלתי לה' לבדו, והוא מחמת חלק נשמתו, שהוא חלק אלקי ממועל. ולרמוז זה, לטהר את האדם ממוטאות, השליך תוך שריפת הפרה עין ארו ואזוב, עין ארו שהוא גבוה, ואזוב שהוא הנמוך, ושני תולעת על דרך (תהלים כב, ו) 'זאנכי תולעת ולא איש', והבן.

"ולא היה מים לעדה" – כדי שיתקרב אל הצדיק

ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן (כ, ב). פשוטי העם אינם יכולים להתעלות ולהתקרב אל ה' כי אם בהדבק בחכמים ובתלמידיהם. אולם איזו שייכות יש להם להמון העם עם הת"ח שיתעוררו על ידה לבוא ולהתקרב אליהם. לכן השי"ת, שהוא מרחם על בריותיו והפץ בהצדק, ממציא להם איזה חסרון, כבני, היו ומוזני וכדו', ועל ידי זה הם באים אל הצדיק שיתפלל עליהם, וממילא הצדיק גם מעלה אותם ומקרבם אליו ית"ש.

זהו שרמז כאן הכתוב: "ולא היה מים לעדה" – מה שהיה חסר שפע הטוב לעדת ישראל, חסרון זה היתה סיבה מאת השי"ת כדי "ויקהלו על משה ועל אהרן" – שילכו אל הצדיק ויתקרב אליו על ידי אל השי"ת. קול יעקב להגיד: בעל "מלא הרועים" ו"ע

"חקול קול יעקב" – בלא גיאות

ויאמר אליו אדם לא תעבור כי פן כהרב אצא לקראתך (כ, יח). פירש"י: "אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם,

אמירה נעימה

זאת חקת התורה וגו' (יט, ב). פירש"י: "לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, לומר מה המצוה הזאת ומה מעם יש בה, לפיכך כתב בה חק, גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה".

כל מונחם של השטן ואומות העולם היא למצוא איזה קיסרונו על בני ישראל. ולכן, כיון שידועים הם את מעמדה של מצוה פרה אדומה שהיא באה לכפר על מעשה העגל, רצונם תמיד לשאל את ישראל על דבר מעשה הפרה, בכדי להזכיר את עון העגל, שיתעורר על ידי זה ח"ו קטרונו ודינים על ישראל. "לפיכך כתב בה חק, גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה", וכדכתיב (ישעי נט, טו): "אלה תשכחנה", ודרשו (ברכות לב, ג) – זה מעשה עגל, רצו לומר, שלא יהא לה זכרון לעולם ועד.

קידוש לוי (פר' פרה) בשם ר"ח"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע (ואמנם בספרו 'אורח חיים' מבוא בפרשתו בשם המגיד חק מזלאטשוב זי"ע)

דברתם אל הסלע וגו' והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעיירה. וירם משה את ידו וגו' ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעיירה (א, ב, א). השינויים והדקדוקים הלא נראים לעינים הם.

הנה כי כן יבורך ברכת שמים מועל, הלא עיקר הברכה יהיה על האיכות ולא על הכמות, כענין שכתבנו אצל ברכת השם: "ואכלתם לחמכם לשובע" (ויקרא כו, ח) – "אוכל קימעה והוא מתברך במעיו". ולכן אילו עשה משה כדבר ה': "ודברתם אל הסלע", היה די במעש מים כדי להרוותם, כי היו מתברכים במעיו, ועיקר תברכה היה באיכות הרוחניות, ובה היו נבדלים משתיית הבחמה, ולכן אמר: "והוצאת להם מים" – ולא אמר 'מים רבים' – "והשקית את העדה ואת בעיירה" – תיבת זאת' מבדילה בין שתיית 'העדה' לשתיית 'בעיירה', כי היה ניכר מותר האדם מן הבחמה. אך לאחר ששינו מרצון הבורא נאמר: "ויצאו מים רבים" – כי הברכה לא היתה באיכות אלא בכמות, וגם: "ותשת העדה ובעיירה" – ולא הפסיד בנייהם, כי מותר האדם מן הבחמה אף.

משך חכמה

ואמרתם וצנעק וישמע קולנו, ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי יעקב חרבך תהיה". ולכאורה תמוה, הלא כשהקול קול יעקב אז אין חיים ידיו עשו שולמות, ואין להרבה שום שליטה ח"ו על ישראל, והרי כאן באו ישראל שברכנו אבינו יעקב קול יעקב, שאנו צועקים ונענים.

אכן ביאור הענין הוא, כי בוודאי תפלת ישראל גדולה מאוד והקב"ה שומע תפלתם תמיד, ואין לשונאיהם שום שליטה ח"ו. אך זאת כתנאי שלא יתנאו בכך שיש להם זה הכח בתפילות מברכת אבותיהם, כי תיכף כשיש להם איזו גאות ופניה בתפלתם, אזי ח"ו תפלתם לריק, ואדרבא ח"ו נותנים כח שיתגברו 'ידידים ידו עשו'.

זהו שפירש"י: "אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם", לכן 'ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי'.

תורת שמעון להרה"ק ר"ש מעירוסל"ב זי"ע

"את והב בסופה" – במלחמות ה'

על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה (כא, יד). "כי פעמים רחש לבי דבר טוב בסוגית הגמרא ונאמר שבו, אחר זה מצאתיו בספר שנאמר בו דבר זה, והיה בלבי: מה עשה לי, כי קדמני בזה, ואין בפי חדשות. ויגעת, ומצאתי שנית דבר חדש, ואז נתעורר בלבי אהבה אליו, כי זכיתי על ידו לחדש שנית. ואז אמרתי בלבי, כי זהו שאמר הכתוב: 'על כן יאמר בספר מלחמות ה' – רציל, כאשר אחד לזהם מלחמתה של תורה הנקרא מלחמות ה', ודבר זה המצא תמצא כי 'יאמר בספר' הנדפס, ויש בלבו עליו: 'את והב בסופה' – אהבה בסופה".

ואפשר להעמיס זה בלשון הגמרא (קדושין ל) על הפסוק 'אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מזהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער' (תהלים קה, ה) – "אמר רבי חייא בר אבא אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקים בתורה בשער אחד" – רצה לומר, שעוסקים בתורה ומשקרים בשכסל דבר אחד, 'נעשים אויבים זה את זה' – שכבר קדם אחד מהם ואין לשני חדשות, 'ואינם זויים ממש עד שנעשים אויבים זה את זה' – מכח שמהדש על ידי זה עוד חדשות, 'שנאמר: את והב בסופה'.

ייטב לב

ויך את הסלע במטחו פעמים וגו' (כ, יא). יש להבין, למה משמיענו הכתוב שהכה את הסלע פעמיים, הלא סוף סוף עבר על ציווי ה', ולמאי נפקא מינה אם פעם אחד או פעמיים. ויש לפרש על פי מה דאיתא בליקוט רמז (תשס) על הפסוק 'יען לא האמנתם בי להקדישני' (פסוק ב) – "אהרן מה הטא, מכאן שהנפלט לעוברי עבירה כעובר עבירה וכו'. ופירש ב"ז"ת רענן (ולענין המגן אברהם זי"ע) לפי שהיה לו לאהרן למחות, והוא הסכים למעשיו. והנה אי אפשר לומר שהיה לו לאהרן למחות אלא אם כן הכה משה את הסלע פעמיים, שהרי אם הכה פעם אחת, מה היה לו לאהרן לומר, הלא קודם הכאה לא ידע שיכה, ואחר הכאה – הרי כבר הכה. אלא על כרחך שהיתה הכאה שנית, וכיון שראה אהרן שהכה את הסלע ועבר על ציווי ה', היה לו למחות שלא יכה. ולכן משמיענו הכתוב שהכה פעמיים, להודיע הטא של אהרן.

וירם משה את ידו ויך את הסלע במטחו וגו' (כ, יא). לכאורה היה ראוי לכתוב: 'וירם משה את מטחו ויך את הסלע'.

אמנם הכתוב בא להצדיק את משה שלא הטא במתכוין חלילה, כי מה שהרים את ידו לא היה בשביל להכות את הסלע, אלא נשא את ידו בתפלה. ולכן כתיב: 'וירם את ידו' ולא כתיב 'וירם את מטחו', כי לא הרמת המטה היתה מונגמת, כי אם הרמת ידו לתפלה. כי כן היה דרכו להתפלל בנשיאות יד למרום, כדכתיב (שמות כ, ט): "אפרוש את כפי אל ה'", ואך כשהוריד את ידו אחר התפלה, ומטה האלקים היה בידו, נפגע הסלע במטחו והיכה שלא ככוונה. ומה שכתוב 'ויך במטחו פעמיים', היינו, לפי שהתפלל פעמיים, ובכל פעם פגע מטחו בסלע והכהו בלי משים.

ואעפ"כ אמר הקב"ה: 'יען לא האמנתם בי להקדישני', הכין שצוה לו לדבר אל הסלע, לא היה צריך עוד לתפלה ויהיה, רק לעשות מה שנצטווה, וממילא לא היה בא להכות את הסלע והיה קידוש השם יותר גדול. "זה היה כל הטא של משה, והעיקר שבעת צרה אין צריכין לתפלות ויהיה, רק שיגזור הצדיק והקב"ה מקיים, וד"ל".

אורן עדיה

יתרון דעת

תפילות אבות על בנים (ז)

החובה להתפלל על הבנים/תפילה שאינה חזרת ריקס, ועוד כמו שאדם חייב לעשות לבני הדברים שצונו זכרונם לברכה, שהם הדי' דברים שכתבו ז"ל (קדושין ל): והם: ללמדו תורה להשיאו אשה וכו', כי חייב להתפלל על בנו שיתקיימו בו הדברים שהאב זוכה לבן, שהם: חנוך ונזיר ועושר וגבורה וחכמה. וזה הדבר נתבאר בתנא דבי אליהו וכו'... אברהם בקש רחמים על בנו זכיה בה' דברים, ששנו חכמים (עי' ערוך ב, ט) האב זוכה לבן בה' דברים: בוני, בתואר, בעושר, בגבורה ובחכמה, וכן ליצחק וכן ליעקב, וכן יעקב ליוסף וכו'...

ותפלה (והאב) להשי"ת תיכף לאחר המילה, שיתן לו הש"ת להילד נשמה קדושה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים. ויברך את הילד, וכן יתנו לאחרים לבין אבות. וכן יואר בתרגום יונתן פ' ויחי בפסוק "כך יברך ישראל לאמר" וגו' (בראשית מה, ב) – "יברכן בית ישראל ית נקרא בינא דמחולתא למימר" וכו'...

... כי הרבה זכות עושה והרבה תפלה עושה, והוא היפך דברי בני האדם כי חינוך ולימוד הנער בתורה ומצוות ודרך ה' תלוי באב, כי הגדל עם אביו יגדל בשם טוב כי אביו מלמדו להועיל, מה שאין כן אשר אין לו אב או שהוא רחוק ממנו, ולא זו הדרך, כי ענינו הוראות כמה שאביהם ואמנם עובים, והמה חכמים תלמים, וכן רבים גדלו את פני אביהם ולא למדו משוב מעשיהם וילפתו אורחיה' דרכם, אך אין זה כי אם שבזכותא תלמי מילתא, ואשר ישחר אל א-ל, ואל-שדי יתחנן ויחיו כל ידע אנשים צדיקים לעבוד את ה' ידי עמו ועל במעלות השלימות והכשרון. אלשיך חק (שמואל א ב, יב)

ישתדל מאד לגדל בנו על התורה ועל העבודה ושיהיה מלאים יראת ה' ומדות טובות ודרך ארץ, ובהו צריך חכמה גדולה, וכבר חובר על זה ספר קטן זה שמו 'אורח ימים' (להגיד שמואל בר יעקב בנבגשני זצ"ל. קטשטא ש"מ). ויש להתבונן בענין זה הרבה ולרדת לעומק וחזרי בטן בנו, ויתפלל לה' על זה בבכיה שיציל בנו משטן ויהיו כל ידע אנשים צדיקים לעבוד ה'.

הי' האדם ויזדרזו הרבה להתפלל תדיר על בניו ובנותיו שלא יחטאו לה' בשום חטא. וזא ולמד מ"ש בתנא דבי אליהו (ספ"ר פח"י) ח"ל: מעשה בבחן אחד וכו', וכבר ידוע מ"ש רבינו סעדיה גאון ז"ל (עי' ספר חסידים ט"ו קלא) כי כל שאלה ששומע אדם מהקב"ה, אפילו אם לא ידעה האדם עצמו ראוי שישמע ה' תפלתו, אם התפלה היא הוא לכבודו יתברך שומע, ואם כן יהיה כל מגמתו להתפלל אל ה' על בניו ועל בנותיו שלא יבואו לידי עבירה ולידי דבר מוכנה, וז' שומע תפלתו, ולכן זאת יעשה כשהוא בבית הכנסת ובה לפני היכל ה', להשתחוות לה' ולהתפלל שם יתן על פניו ארצה לה' ויזכר ה' לבקש רחמים וכו' ויקובל ברחמים וברצון את תפלתו וכו'... צוואה מהמים להגיד פלאי זצ"ל (אות ח)

בחתונת אחד מאחיי בתוך הסעודה דרש (-בעל הכתב סופר זי"ע) דברי תורה, ויחך הדברים אמר בבכיה רבה: בכל תפלה ותפלה בביתו על בניו שיהיו יראי השם ובעלי תורה, וב"ה שאוכל לומר שמטתי שלימה.

מזקדמות כתב סופר ע"ה" (אהל לאה, עמ' ט)

פעם אחת בערב ייחב"פ נבנס איש אחד להגיד"ק בעל 'ערוגת הבושם' מחוסס זצ"ל להתברך מפני, וכדברו מטר לו מעות פדיון נפש, ושאל אותו בעל ערוה"ב: במה אברכך וכו', והשיב שיברכו שיהיו לו בנים טובים. השיב לו הערה"ב: מה אתה חושב, כי במה שאתה נותן לי עשרים קראנען, ואני אברך אותך בזה יהיה לך בנים טובים? לזכות לבנים טובים צריכך להתגלגל על האומה לבדוש פניו בקרקע, ולהיריד כנחל דמעה בתפלה ובתחנונים לפני הקב"ה שיתחנן להם.

תולדות ערוגת הבושם (ח"ב דף רכז)

מרח' הקהלות יעקב זצ"ל הי' אומר, שלפעמים רואים שבבית פשוט ביותר יוצא תלמיד חכם וצדיק, והוא מחמת שאינו סבאט שלו שפכה לבח בתפילות ובדמעות שתזכה לבנים תלמידי חכמים.

ואם זה לא עוד אז לבנים הרי זה עוזר לבנים, ובדור הראשון של הסבתא שלא ראו את הנכדים חושבים מתוך ראייה קצרה שהתפלל על הסבתא הלבן לאיבוד ולבטל ח"ו, ולבסוף מתברר ששום תפלה לא חזרת ריקס אם לא עבדו אז עבר בניו הנכדי.

בברכת התורה כשאמר (הגיד חיים יצחק ירחם מאלשטאטס זצ"ל) "ונח" אנחנו וצאצאיו וצאצאיו וצאצאיו וצאצאיו עמך בית ישראל בולנו יודיע שמך ולומדי תורתך ויחזקו עמך בתפלת שחרית, ובהדרן כשהזכיר את הפסוק "לא ימוש מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם", עמד שעה ארוכה בתחנונים, ואמר, שגם אביו זצ"ל היה מרבה בכונות בדברים אלה. ובישבו בסוכה היה שונה ויחזר על התיבות "למען ידע דורותיכם", והצביע על המלה "ידע", וענינו מופנות כלפי שמיא, כי דורותיו ידעו ויקיימו את התורה, כי יהיו לו בנים יודעים ומביירים תפקידים.

ש"ת ברכת חיים (הקדמה, דף ה)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אלעזר סג"ל לאנדא זי"ע – בעל "יד המלך" יומא דהילולא י"א תמוז (תקצ"א)

נכדו מספר ב'נפש חי' (שם) על יומו האחרון בשם "זקני בראדי" בזה"ל: "בחלותו בשנת תקצ"א... כל היום לא פסיק פומיה מדברי וידיו ותפלה, הרופא העיר למוסר אונן, שהתרגשות תוכל לחזק לו, והשיבו: האם תחשוב שמוסרים הנשמה ביד איש מן האומות? חלה צריכים למסור אותה בידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ואין לא אתרגש". כן מביא שם: "והיה בקרואו אותו הרופא בשם 'רבי', אמר לו: היום לא תקראני כי אם בשמי, שנאמר (קהלת ח, ט) 'ואין שלטון ביום המות'..."

עוד מוסיף לספר שם, שהגה"ק רבי שלמה קלוגר זי"ע, שכיהן כאב"ד בראד עוד קודם שנתמנה רבינו לכהונתו בה, "סיפר כמה פעמים למכיריו, כי שעה מועטת לפני פטירת מו"ה זי"ל, עמד הוא זי"ל בחוף לפני מעונו, שהיה רחוק הרבה מבית אא"ז זי"ל, ושמע דברי וידיו באר היטב, וגם אמר 'אני מאמין כולו, בקול רם ובכל כחו וכונתו'..."

החכם רבי אברהם נאטקיש, "איש בראדי", הדיס קונטרס קינה בשם "אבל כבד" (ואלקוונ תקצ"א), בו מתאר הוא את גדולתו של בראדי והצרות שחנתו עליו, ואח"כ כותב דברי הספד "על הלך מחמת עינינו במגפה... כבוד אדונינו... מוה"ר אלעזר סג"ל לאנדא זצוקלה"ה אב"ד דק"ק בראדי והגליץ", וממספר על מסירות נפשו בהגשת סיוע ומרפא לחולים, ועל עמדו "לישע אחיך, חייך מנגד שאלתך... ליתמימים נשארו... משע לחם גם כסות לתת אבית... ויבא המות..."

כאמור, ספר הגדול יד המלך נדפס בלבוב בלחיים, תחילה חלק ב' - בשנת תק"ע, ולאחר מכן - בשנת תקפ"ה - חלק א', וחי' בשנת תקפ"ו, שהתמדיסטים כותבים על שער הספר: "יועזר יוסף שנית ידו בחסד ה' לחול' כלם באור ארוך על חיי הפעול... קדשים קרא בשם קונטרס קדושה וטהרה...". אולם למרות שרובו כבר היה מוכר לדפוס, ואף הקדמה מיוחדת כבר ערך לו רבינו המחבר, לא זכינו לאורו, וחבל על עמדתו. [בשנת תשי"ס נדפס יד המלך במהדורה חדשה, מושלמת ומפוארת ע"י 'מכון ירושלים', ובראשו מבוא גדול שהיה לנו לעזר רב. כן נעזרנו בתולדותיו שב'מפת הדור', תולדות הנוב", לרבי' מאמלער, פיעטרקוב ולינסק (ד').

עוד נשארו כתובים: קונטרס ידך אמונה על דני נאמנות; קונטרס 'הכללים' על כללי השי"ס. בנוסף ל'חדושים רבים על גפית ומדרשים' וכמה מאות שו"ת... שנספרו "בהתעוררה הגולה" שהיתה בעיר בראדי ושלמה אב"ד בני יצחק ואה"ל ב'תקדמה לספ' ל"ח על מסכתות שבת ועוד, אולם הגהותיו וחדושויו על השי"ס חלה המה נדפסו בסוף המסכתות (החל ממהדורת ווילנא בשנת תקצ"ט).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. לימים דומ"ץ ראדום, ואח"כ אב"ד עלקיש. כנראה שימש בשנת תקע"ו בברונת כ"ד. ישנה תשובה בשו"ת חזית (חדשות, סי' טו): "אב"ד דק"ק פילץ מ"ה יהושע לאנדע, ויש לשער שהכוונה היא אליו. נלבע ביום א' טבת תרמ"ז לפ"ק.

2. רבי ישראל זצ"ל נשא ביוגו שני את בתו של הג"ר ברוך בלעניס דושניט סג"ל אב"ד ניימגין שבהאלאנד (חתן הג"ר מאיר פישלס זצ"ל אב"ד פראג), וממנה נולד לו בנו רבי משה, שהיה ראש הקהל בפראג, ובעל יד דפוס הונדע דשם.

3. זכר צדיק בלרנה: עליו חרף היה, ובצעירותו כבר עמד בקשרי שו"ת עם גאון הדור, כהר"ע' והחתם סופר. בהגיעו לפרקו, כשנאב מלבדו, עיר מולדתו, לחותנתו שהתקיימה במינסק. חזרו לומדי העיר לקראתו וביקשוהו לדרוש ביום שבי"ק בבית המדרש של העיר, וכך הוא כותב בספרו "זכר ישיעיהו" (חב'): "כאשר חזנו הדי' מאריך מולדתו לעיר מינסק ליום אפריו, ובאתי שמה שנת תקצ"ז על ש"ק פרשת בהר, כבודו אז חכמי העיר לחיות דורש בריבם בבית המדרש הגדול. והאלוקים נתן לי ח"י להצית לפני מלכי רבנו ובחרתי להציע פרפרת אחת מעניא דסידרא בדין שמיטה". בסופו של הדרוש נאמר: "כל זה דרשתי בבחי' פה"ה מינסק בבואי הלוך בן שמונה עשרה לחופה ומחמכי העיר סבבוי בשקאל וטרא וכו'..."

4. אף אף מקום האריך במחלוקת אשר שרה בין שני גדולים אלו בדבר חליצת אשה [והאריך על כך הגר"ח קלוגר זצ"ל - בנו בכורו של מהרש"ק - בספר 'שבועה עינים' (לבוב, תרי"ז) וכן נכדו של מהרש"ק, הגר"ח קלוגר זצ"ל בספרו 'תולדות שלמה' (לעמדתו תר"ם, עמ' צט-ל), וכן בדבר שחרותו של מקוה בעיר בראדי (ע' שו"ת 'שירי טהרה' מההש"ק, ח"א, סי' רא) תשובה לט. ובזו"ר דעה לר"א קוהלה, פיעטרקוב תרצ"ה, עמ' קט), גם גם כי נתקיים בהם "את והב בסופה", ומכאן מהספר 'הגל'.

מערך על ידי ח"ה יסבר בערש ווייס, ברוקלין נ.י.

"החכם נקרא [זה] שנפשו קשורה בנפשה של תורה". הגדרה נעלה זו שביספר הקנה' (לרבינו אביגדור קארא, מצות ת"ת) הומלצה יפה על הגאון האדיר רבי אלעזר סג"ל לאנדא זצ"ל, נכדו של הגה"ק רבי יחזקאל הלוי לאנדא זצ"ל - בעל ה'נודע ביהודה', שהדר גאון ושם גדולתו הלכו לפניו בכל הארץ, מאז החל אור תורתו לחופיע בספרו הגדול 'יד המלך' על הרמב"ם בחיים חיותו, בשנת תקע"ו, ועד סוף ימיו, שנדעו באיבם, בכחן כרבה של העיר הגדולה לאלקים בראדי.

וכן כתב לו דודו, רבה של פראג, הגאון רבי שמואל סג"ל לאנדא זצ"ל, במכתב תשובה משנת תקע"א, בו דן בהרחבה בחידושי אשר זה עתה נדפסו: "ענן אורו מבהיק מקצה עד קצה, והללו בשערים כי רוח חכמה ובינה בו נמצא, ח"ה כבוד אהובי ב"א (בן אח) ידידי הגאון המהולל המפורסם, החריף ובקי... ועתה זכיתי לספרך, אמרתי דבר בעתו מה טוב, אולי אמצא מקום להעלות מכל מילי מעליות אשר כוננו ידך ביד המלך, להכניסם בתוך הספר [נודע ביהודה]... בתוך דברים של גדול, ואמני' הגאון זי"ל... ולאחר אריכות חותם דבריו: "הייתי כמטייל בו (ב'יד המלך'), וראיתי באורה מקומות שכוונת קצת לדברי אאמני' הגאון זי"ל..." (שו"ת 'נודע ביהודה' מהדורת, אה"ע סי' קכ. וראה עוד שם בסי' קכב שקובע: "חילך לאורייתא, ודעתך דעת מוכרעת אם יבא מעשה לידך").

וכה תיקר הגאון רבי בער אופנהיימער זצ"ל מפעשבורג, בפנתו אליו בבקשה שיסכים לפסוק: "ומחמד עשה הרב המאור הגדול, הגאון העצום, החריף הבקי, החכם השלם..." ובהתייחסו אל מכתב התשובה שקיבל כותב: "מה עצמה שמחת... בהגיע לדי מכתבו היקר לי מכל פ... מרחוק ידעתי את גדלו ואת ידו החזקה בתורה" (שו"ת 'ימי באר' סי' קה, וינא תקפ"ט).

ואלה תולדותיו:

רבינו אלעזר בעל 'יד המלך' נולד בפראג, בשנת תקל"ח, לאביו הגי"ר ישראל זצ"ל - בנו השלישי של גאון ישראל ועזרו בעל ה'נודע ביהודה' זי"ע - ולאמו הצדקנית מרת שפרינצא טויבא ע"ה בת הגי"ר מאיר זצ"ל אב"ד סטאשוב, בן הגי"ר זכריה מענדל פרענקל זצ"ל אב"ד יערוסלב.

לאביו, רבי ישראל סג"ל לאנדא זצ"ל היה גדול בתורה, אוצר בלום. חבירו שני חיבורים יקרים: 'הר' הוליס' ו'מינה מספר', מיוסדים על אגדות התלמוד ומדרשים, אותם לא זכינו לאורם. הוא אשר ערך והביא לבית הדפוס חלק גדול מספרי אביו, וכן הדפיס את הספר 'חק ישראל' על תרי"ג מצוות בלשון אשכנז (פראג תקפ"ח). לאחר שראה בכך הכרח השעה, להביא את דבר ה' אל העם שלם רבני לשו"ת, בראשו נדפסו הסכמות גאון הדור, תלמידיו של אביו: אחיו רבי שמואל, מ"מ אביו ברבנות פראג; רבי אלעזר פלעקלש - בעל 'תשובה מאחבה', ורבי אלעזר קאליר - בעל 'אור חדש', שכותב שם בן היתר: "ישראל עושה חיל תקף לאורייתא, די עבדי נייחא לכל חני חויה ברייתא, למעיבד דחין פרישא לתקנתא, אהדורי למיהיד ביה ביומא דשבתא, די בטילו אינשי מעבידתא, ונייחא להו במילי דאגדתא...". הוא לבב"ע בשי"ס ביום א' דר"ה שנת תקצ"א לפ"ק.

בהיות רבי אלעזר ילד קטן נפרדו הוריו, רבי ישראל וווגנו. סיבת הגירושין היתה חששה של הרבנית ודאגתה לגורל חינוך בניה, עקב מצב הדת בפראג, ולכן היה רצונה לשוב אל ארץ מולדתה, פולין. אולם, בעלה רבי ישראל סרר לכך, בשל קשריו ופעולותיו בעיר מולדתו פראג וכן לא רצה לעזוב את חמדת נפשו, אביו הגאון, וכן שיוכל לסייע בהחזקת ספריו. לאחר שקיבלה מבית ספר כריתות נשח משם הרבנית ביה"ס ענה, רבי אלעזר ואחיו הקטן רבי יהושע, והלכה והיתה לאיש אחר, יהודי מורם מעם שנקרא בפי כל רבי משה חסיד זצ"ל (מפרשיסאה או מראשפיא), שחינך את הילדים לתורה ויראת שמים.²

כשהגיע הילדים נענה אמו לבקשת זקנים הגדול, בעל הנוב"י, ושלחה אותם לחסות בצילו ולהתבשם מתורתו. ביום שנעשה רבינו בר מצוה, עשה זקניו משהו ושמוחה, והנער אלעזר חשף אז את זרועו עוזו כשדרש דרוש אשר הפליא את כל שומעיו. זקני הנוב"י שמחו עד מאוד בראותו כי ברכה בו, והוקיר על כך לאביו חורו, רבי משה חסיד, ואף ערך לו אגרת הערכה על אשר גידל את נכדו לבעל יום מופלגים, בה כתב לו במליצת לשונו: "יזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל".

כשהגיע לפרקו בנה את ביתו עם הרבנית מרת חיה הינדא ע"ה בת הנגיד רבי מנחם מענדל יאריש-רפאפורט זי"ל מלבוב, שהיה חתן הגי"ר נחמן הכהן זי"ל, בן הגאון רבי בצלאל זצ"ל אב"ד אוסטראה (בן הגה"ק בעל ה'סיכית הכמים' זי"ע, וחתן הגה"ק רבי חיים כהן רפאפורט זי"ע אב"ד לבוב).

חותנו היה ממשפחת המדינאים בלבוב, עובד שסייעה לו רבות להעלות במגלות רמות. תחילה חסידים ביה"מ, בהרץ תורה לתלמידים מובהקים אשר לימים הורו בישראל ומהם אף שנמנו עם גאוני הדור. אחד מהם היה הגי"ר זכריה ישיעה יאלעלש זצ"ל מלבוב, כפי שנראה מספרו שו"ת 'זכר ישיעיהו' (ח"ב סי' ע"ח. ווילנא תרמ"ו) שפונה אל רבו ברוב הערצה: "הרב הגאון הגדול האמיתי המובהק, אורו לישראל מבהיק, בקצו ארץ מפורסם, גדול בעליו תריסים, ותרותו כמים לים מכסים, שלשלת יוהסעים... דברי אדוני כשמש מאירים, זכים ובורים, ותחי נפשי כי מנה לדבריו". (ובחתימת שמו: "דברי הדין בתלמידיו").

באותה עת, בשנת תקנ"ט, והוא אך כבן א"ף שנה, עסק בהגהת ביאור הגר"א על משניות סדר זרעים - שנות אליהו, לאחר שנתבקש לכך על ידי הגי"ר משה מינסק (חתן הגאון

לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה יהושע ב"ר יוסף שאול ע"ה נלב"ע י"א תמוז תשנ"א לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א לע"ה הוריו, אחי, אחיותיו, וקנתו וכל משפחתו שנהרגו עקבשי"ס ביום ז' ח' תמוז תש"ד לפ"ק לכר' יזאת חקת התורה - דא גזירת אורייתא השם יקום דמם - ת. נ. צ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל יוסף פלוטשניק ע"ה תלמיד ישיבת המי' לובלין נלב"ע ח' תמוז תשנ"א לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים מנחם מענדל גאטשעפער ע"ה ראש הקהל חסידי וויז'ן - אנטווערפן נלב"ע ט' תמוז תשס"א לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.
--	---	---	---

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

בענין "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"

תניא, רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר, מפני מה גרים בזמן הזה מעוניין, ויסורין באין עליהן, מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח. רבי יוסי אומר, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אלא מפני מה מעוניין, לפי שאין בקרייתו מצות מיראדא. אבא חנן אומר משום ר' אלעזר, לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראדא. אחרים, אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה" (דף מח ע"ב). מפורש יוצא מכאן שנחלקן התנאים אם גרים נענשים על חטאים שעשו קודם שנתגיירו, לדעת רבי חנניא בנו של ר"ג, נענשים על שבע מצות בני נח שעברו קודם הגרות, וכן לדעת אחרים, נענשים על ששהו ולא נדדו לבא ולהתגייר, דבר שנחשב כנדרוד חטא ופגם שעשו קודם גיורם. ואילו לדעת רבי יוסי, אינם נענשים לא על שבע מצות בני נח שעברו עליהן, ולא על ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה, כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

ברם, בעצם הכלל כולי עלמא מודי ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי", כמו שמצינו לגבי כמה דברים שכלל מוחלט הוא זה ואין חולק עליו (וכגון לענין עריות, דמבואר בגמ' לעיל (כב). שכל שאר בשר שהיו לו קודם גיורתו אינו נחשב לש"ב, ואם נתייגר הוא וזה, אינו חייב על אחת מהן משום ערוה כלל, וכמו כן מצינו (שם) לענין עריות, שמדין תורה אין הגר נחשב כקרוי לאחיו שנתגייר בקרוב הפסול להעיד, וכן מצינו (קדושין יז) לענין ירושה, שאין הגר יורש את אביו מדין התורה, לפי שאינו מתייחס אחריו עורו. ומה שנחשב כבסוגייתו, כתבו הראשונים (תוס' הרא"ש וכו') יתנוס' אלא כלפי עונש, האם בזה נאמר גם כן כלל זה, ולא יענש על חטאיו הקודמים.

בביאור המחלוקת, כתב הערוך לנר, שאלו הסוברים שנענש על חטאיו הקודמים סוברים, שהגם שמשנתגייר נחשב כקטן שנולד, אין זה שנחשב כמי שלא היה חי כלל קודם גרותו, ומעשיו שעשה כמי שלא נעצם הוא עצמו, שהרי לקיים אמר לו היה חי וגם מקודם, אלא שנחשב כמי שהיה חי מקודם, ומת, ונולד עתה מחדש, ומש"ה יש עליו עדין עונש כמזה שחטא בחייו הראשונים, ורבי יוסי סבר, שאנו מחשיבים אותו כמי שלא היה מקודם כלל, ולכן אין עליו עונש כלל.

כיסוד מחלוקת זו – כלפי חטאים שעבר הנכרי בעודו בגיורו – כתב הער"ל במוקדם נוסף במכילתין, לענין מצות שקיים בעודו נכרי, האם עולות ונחשבות הן לו כשנתגייר, שלא יצטרך לקיים שוב, דהנה איתא להלן (סב): "איתמר, היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר, רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה, וריש לקיש אמר לא קיים פו"ר. רבי יוחנן אמר קיים פו"ר – דהא הוה ליה, ור"ל אמר לא קיים פו"ר – גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. ואודו לשיטתיה, דאיתמר, היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר, רבי יוחנן אמר, אין לו בכור לנחלה – דהא הוה ליה ראשית אונן, ור"ל אמר, יש לו בכור לנחלה – גר שנתגייר כקטן שנולד דמי".

ומבאר, שאמנם כ"ע מודו ד"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" וכנ"ל, אלא, שנחלקו בגדר הדברים, רבי יוחנן סובר שגם אם כנולד דמי, אין הכוונה שנחשב כאדם חדש לגמרי, כי לאמיתו של דבר היה חי מקודם, אלא, שנחשב כמי שמת ונולד מחדש, ולכן אם קיים קודם גיורו מצות פו"ר, עולה לו מצוה זו גם למצבו אחרי גיורו, והדבר דומה לנפש ישראלית שקיים בהיותו חלק מתרג"ג מצוה, וכידוע עליו שהתלגלג שוב לעו"ז" כדי להשלים את אשר לא קיים בפעם הקודם, וכשנתלגלג פעם שני, אחרי שקיים מה שהשלים, השלימה נשמתו כל התרג"ג שיש לו לקיים, בכך שנשמתו ירדה שוב לעו"ז, והיו לאחדים בידו, וכדוגמת זו הוא בגר שנתגייר, המצוות שקיים בעודו נכרי עולות לו על הזמן שאחרי הגיור, שלא יתחייב לקיים פעם נוסף, ואילו ר"ל סובר, שאנו מחשיבים אותו כמי שלא היה מעולם, ועל כן שפיר עליו לקיים עתה כל התרג"ג מצוה.

ומן הענין להביא חקירת הג"ר יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל מלבוב, בספרו יד שאול (בספר "ידות נדחים", סי' רמז אות ב) לגבי מצות "מפני שיבה תקום", שהיא מבין שבעים שנה ומעלה, וכתב: "יש להסתפק בראשיתו בעת הקדוה ואינו חכם, רק שהגיע לשיבה, אם נחשב מעת הגיור, והימים הראשונים יפלו ואינו כן שבעים כעת, ומפני יזק ואין חייב לעמוד רק להדיר אותו בדברים, או דילמא, כיון דבעת הוא כן שבעים שנה, צריך לעמוד לפניו". ורצה להוכיח מהא דאמר (ויקרא לה, ג): שהק"ה קיים מצות "מפני שיבה תקום" והדרת פני זקן" כשעמד בפני אברהם אבינו לאחר שנימול, ע"ש. והן רק עתה כשנימול חל על אברהם אבינו דין כן ישראל, וראינו שהק"ה קיים מפניו מצות מפני שיבה תקום, למרות שעדיין לא עברו שבעים שנה מאז שנימול. מוכח מזה ששנות הגר לפני הגיור עולות לו במנין שבעים שנה לענין מצוה זו. אמנם, בסוף דבריו כתב שאינו ראינו, כי אברהם אבינו היה מופלג בחכמה, שמקיימים בו מצות "והדרת פני הזקן" גם כשהאדם עדיין בילדותו (עי' עשרות אדר על ב"ה"ט וקרא יט, לב).

דבר מיוחד בענין זה מצינו עוד בשו"ת לחמי תורה (להמח"ר באסן, סי' ה), שגר שנתגייר אין מענישים אותו אם השמים עברו עשרים שנה ממן הגיור, כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

יחידשים אלו גובלים עם החקירה הנזכרת, כי אם הגדרת הדברים היא שהוא כאדם חדש ממש, כמי שלא חי לעולם, יש מקום לומר ששנותיו של הגר מתחילות מאז שנתגייר, ושנותיו הקודמים אינם נחשבים לו כלל לשום דבר, מאידך אי נימא שאין אדם אחד שמש, ויזן הצד השני ששנותיו נחשבות מאז שנולד על אדמות, ולא מאז שנתגייר.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

פרטי דינים במלאכת מחתך בחפצים ובאוכלין (א)

א. אחת מל"ט אבות מלאכות היא מלאכת מחתך, דהיינו המחכת עור או כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו, בין אם זה עץ או מתכת או שקוטם נוצות של עוף, כיון שמקפיד על מדת ארבו ורחבו וחותך בכוונה, חייב. אבל החותך דרך הפסד או בלא כוונה למדו אלא כמתעסק, פטור (רמב"ם פ"יא מהל' שבת י"ז).

ב. דבר שדרכו לחתוך בכלי, אינו חייב אלא אם כן חתכו בכלי, ואם חתכו ביד, פטור אבל אסור מדרבנן, ודבר שדרכו לחתוך ביד, חייב גם אם חתכו ביד (עי' מ"ב סי' שבע סק"ח ובא"ש פ"ט).

ג. גביעי לָבָן או יוגורט שמחברים זוגות זוגות, ובשעת הסעודה מפרדים זה מזה לצורך אכילה, יזהר להפריד זה מזה לפני שבת, היות ונחלקו חכמי דורנו אם מותר להפרידם בשבת: יש אסורים משום איסור מכה בפטיש ומשום איסור מלאכת מחתך, ויש שמקילין, דאין לחוש משום מכה בפטיש כיון שצורת הגביעים כבר נגמרה בבית הייצור, ורק השאירו אותם מחוברים באופן שיוכלו להפרידם בקלות, וגם אין לחוש משום מחתך, כיון שאינו מכין לחתוך לפי המדה, אלא כל כוונתו היא להפריד את הגביעים זה מזה, אלא שעושה זאת במקום הנוח לו. ויש שסוברים שיש בזה רק איסור דרבנן להפרידם. על כן, כאמור, טוב צריך להיזהר ולהפריד זה מזה מלפני השבת (עי' שלחן שלמה ח"ל שבת סי' שיד אות יג, עמ' רה – דמקיל, ולהבחי' דעת הגריש"א שליט"א היא להחמיר, עי' אורחות שבת פ"ב סי' ב). ועי' חוט השני על שבת ח"א עמ' קכח דאסור מדרבנן).

ד. הנה, קיי"ל שלא שייך איסור מחתך באוכל (עי' מ"ב סי' שבע סק"ד, ואפילו במאכל בחמה, ואפילו מקפיד על המדה), ואף אם עושה ממנו כלי לשימוש (דהא אי' בסי' ש"ד דמותר לקטום קש אפילו בסכין לחצוץ בו שיניו, ולא שייך מחתך, כיון דהוי אוכל בחמה. אולם יע"ש במ"ב שהביא מחמ"א דמ"מ אסור לתקן כלי חשוי ככר – בדבר אוכל, כגון קש נקב כלי, ונטול תחיתכ' לפת וחותכו לפי מדת תקב שייך בזה תיקון כלי יע"ש. ועי' מ"ב סוף מלאכת מחתך), מכל מקום אם רוצה לחתוך באוכלין בכונה לשם שימוש אחר, כגון לעשות קיסוס, ומתכוין לבטל את האוכל מתורת אוכל, אין זה נקרא אוכל ואיסור לחתוך במדה, (ונכונת המ"ב שהתיר, מיהו כשגם לאחר שחוצץ בו שיניו עומד ליתנו לבחמה. עי' חוט השני ח"א עמ' קכט). ולכן אלו שעושים מיהו כיוון צורות באוכלין, כגון שעושין בקליפה של אבטיח כעין סלסלה וכדומה, לתת לתוכן אוכלין וכיו"ב, הרי מאחר שמבטל אותו מתורת אוכל ועושה בזה שימוש אחר, יש בכך משום איסור מחתך.

ה. אסור לחתוך חבילת חמאה לשני חצאים כשהוא מעוטף בנייר, דאע"י דאין חשש מחתך על החמאה – דהא אין מחתך באוכל, מ"מ על הייגר העוטף שייך מחתך, שהרי מקפיד ביותר על הנייגר שיהיה מדויק כמדת החמאה החתוכה ויכסה אותה (עי' שלחן שלמה סי' שיד ס"ק י"ג-ד). ולפי זה, ח"ו"ה דאין לחתוך לשניים קופסת חמאה ויכסה לאחר שחוצץ בו שיניו עומד ליתנו לבחמה (עי' שם).

נערך ע"י הג"ר שמאי קאהן הכהן הראש שליט"א, המשך גלילון רבא בע"ה

עלֵי ספר

טוב הארץ – מאת המקובל האלוקי רבי נתן שפירא הירושלמי ז"ל, [מח"ס 'מצות שמורים' והגהות ל'מבוא שיעורים'] על מעלת ארץ ישראל, בית המקדש והתקונים, בהאדרתו של המקובל האלוקי הרמ"ז ז"ל. מהדורה מפורטת ומורחבת בה הובאו גם שלל מקורותיו של הספר: כתבי האר"י, כתבי רמ"ק, ו'חסד של אברהם' להנח"ק רבי אברהם אולאף, כמו כן נוספו לה קונטרס 'סוד מצות מילה' של המחבר; קונ' 'קדושת הארץ' לרבי משה וורטמן זצ"ל ו'ילקוט המאמרים' על טוב הארץ שנאסף ונערך על ידי המח"ל הרב חנן גור, ירושלים תשס"ו (תריג עמ' בתוספת מפתחות מפורטים ונרחבים).

שמן הטוב – קטן ואחר – דרושים יפים וטעמים נפלאים על תורה, נ"ך, אגדות ח"ל ומדרשים; ליקוטי רמזים, סודות וטעמים מנהיגים. מאת הגה"ק רבי שלמה אוהב זצ"ל, ומאת נכדו – בן בתו – הגה"ק רבי אהרן הכהן זצ"ל, ובני אהרונה שבאטליא. בסופו קונ' 'מעשה ישורון' ושיורים אודות מעשה נס נורא שהיה בשנת שפ"ג, תקופת בעל הזק"א. דפוס לראשונה ביניציאה שנת ת"ח, ועתה יצא לאור במהדורה חדשה המאירת עינים על ידי הרב פנחס הכהן ראזנבערג [והרב דוד הכהן ראזנבערג]. לאנאך תשס"ו (תריג עמ' עם מפתחות מפורטים).

כל הולמוד – בו מבואר כמה ענינים השייכים להאי כללא שכללו ד"ל שכל הולמוד בתורת הקרבנות כאלו הקרבן קרבן (מנחות ק), ומסתפק גם למצוות אחרות – לבאר אם הולמוד בהן נחשב כאלו עשאן, בדרך הסבא והפולפל ובדרך אגדה ודרוש. חיבר בדעת ותבונה ובטוב טעם הרב ישראל משה הערצאן, ברוקלין נ.י. תשס"ו (ק עמ').

חיבת הארץ – ברכת הארץ – לקט מאמרים מספרי ראשונים ואחרונים בשבח וגודל מעלת קדושת ארץ ישראל ויושביה, מהרב הצדיק רבי ברוך דוד כהנא זצ"ל, אמריכל כולל גליציה באח"ק ומייסד קהילון דחסידי צאנז בעיקר צפת. דפוס לראשונה ל"י בנו הרה"צ רבי נחמן כהנא זצ"ל בשנת תרנ"ז, ונעת יצא לאור בפאר והדר בעריכת חדשה ומתוקנת, ובסופו אוסף 'אגרות ומכתבי קודש' – מכתבים נדירים מגדולי וצדיקי הדורות. הוצאה מוקדמת 'מוצא טוב', אשדוד תשס"ו (תעג עמ').

הלכות ערובה – הלכות כשרות מאוכלים – הלכות בעניניהן, ממקורותיהן בסוגיות הש"ס ובדברי הראשונים והפוסקים ועד ההכרעה למעשה, דבר דבור על אומנין, ביעיני הפרשת חלה, בשר בחלב, איסור דם, תולעים, נאמנות על כשרות, ביטול נכרי', מאת הדומ"ץ הג"ר אברהם צבי הכהן שליט"א, בני ברק תשס"ה (של עמ').

דרך בלב איש – מכתבים מאמרים את התמודדותו לעיתית של אברן בן ימינו, להבין את נפש האדם ולהתוות דרך חיים בדרך התורה. פני ביכורים של הרב יהודה נחמן, אשדוד תשס"ו (תעג עמ').

משלוח ספרים – בא"י, על ידי: הרב אשר נוסבוים, טל: 574 7575 (03)
ובארה"ב על ידי: הרב אלטר האלפרנט טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדרו הוצאת הגלילון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' שלמה שירדוקי הי"ד לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר ברוך צבי יהודה נ"י עב"ג תתי'	יבא על הברכה הנדיב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ד שייכה הרבים לכבוד יומא דהילולא דכ"ק האדמו"ר מגור בעל ה"לב שמחה" זי"ע הרה"ק רבי שמחה בונה בהרה"ק רבי אברהם מרדכי צוקל"ה"ה נסתלק ביום ד' תמוז תשנ"ב לפ"ק	הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער הי"ד לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר החתן היקר כמר לוי צבי קליין נ"י
הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטרייכער הי"ד לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר החתן היקר כמר לוי צבי קליין נ"י	הרה"ח ר' שמואל מרדכי מאשקאוויטש שליט"א נתיב מכלל אברכים חסידי נפלאים – אנטונוויע ואתו עמו הקדושים והנפלאים ליתם נאח שבת ויקר הרה"ח חיים יהושעל שפירנעלעס הי"ד	הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י
הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י	הרה"ח ר' יצחק פארבער הי"ד על נועם וקדושת השבת לה זכינו ב"שבת האחרות" מרוממות ביותר, בשב"ק שעבר משמים תברכו כל מילי הדיטש, כפעלכם השנים, ותוכו לשבת באהלה של תורה מתוך אושר ועושר באין מחסור כל. המבורך בשם כל האברכים המתענגים חיים אביגדור פיליפ	הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י
הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י	הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י	הרה"ח ר' אהרן פרידמאן הי"ד לרגל שמחת לידת הבן נ"י

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בלק (אבות ו')			
י"ג תמוז תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ז			
הדפסה	מו"ט	ד"ח	ד"ח
23:16	23:15	21:44	אנטווערפן
22:46	22:36	21:07	לונדון
23:05	23:05	21:27	מאנשטער
22:39	22:28	21:08	ציריך
22:12	22:03	20:41	ווינ
23:24	23:24	21:48	אמסטרדם
23:14	23:04	21:40	פאריז
22:54	22:48	21:21	פראנקפורט

תורתן של ראשונים

בלעם לא הוריע לשרים את כל דברי ה' ובכך גרם לחילול השם

ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמם לא תאור את העם כי ברוך הוא וגו'. ויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה וגו'. ויבא אלקים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה (כב, יב-כ).

"אמר הנאמן ז"ל (רב סעדיה גאון), אם ישעון מוען ויאמר: אחר שאמר ה' לא תלך עמם, איך אמר קום לך אתם, יש להשיב, כי ה' לא רצה שילך עם האנשים הראשונים, עד שיבואו שרים נכבדים מהם.

ולפי דעתי אין צורך. רק מעמו כמעט 'שלה לך אנשים' (לעיל י, ב), כי ה' אמר לישראל: 'עלה רש' (דברים כא), והם לא האמינו, רק אמרו: 'נשלחה אנשים לפנינו' (שם פסוק כב), אז שאל משה את ה', ואמר לו: 'שלה לך אנשים, ואחר שאמר ה' לבלעם לא תאור את העם, מה צורך היה לו לומר: 'ואדע מה יוסף ה' דבר' (פסוק יט), רק חשב בלבו מחשבה רעה, וה' אמר לו 'לך עם האנשים', רק השמר לך שלא תדבר רק מה שאומר לך. והעד על פירושי: 'ויתר אף אלקים כי חילק הוא' (פסוק כב)."

הנה מה שאמר הנאמן, שה' לא רצה שילך עם הראשונים עד שיבואו שרים נכבדים מהם, "זה איננו שווה לי - כי ה' אמר לו: 'לא תלך עמם לא תאור את העם כי ברוך הוא', בעבור שלא יקלל את העם וימנעו, ואיך יהיה מותר לו ללכת עם שרים אחרים, ולא מנעו מלכת בעבור חסרון מעלת השרים".

ומה שפירש ראב"ע, "גם הוא איננו נכון, שיהיה האלקים וישיב דברו אחר בעבור עקשות השואל, וענין 'שלה לך אנשים' לא כן היה, וכבר פירשתי מעמו (ר"פ שלה), ולא יעניש האלקים בדבר אשר יתן רשות בו" וכו'.

והנכון בעיני בענין הזה, כי מתחילה מנעו השם שלא יקלל את העם "כי ברוך הוא", ולמה ילך עמם אחרי שלא יקללם, והם לא יחפצו בו לדבר אחר. על כן אמר: 'לא תלך עמם' שלא תאור את העם, "כי ברוך הוא". ובידוע כי בלעם הודיע את דברי האלקים, אלא שבלק לא האמין, והיה חוששו שעושה כן כדי להרבות שברו, ולכן שלח אליו פעם שנית, והוסיף לו כבוד בשרים רבים ונכבדים מן הראשונים ונדר להרבות שברו וכבודו. ובלעם ענה אותם, שאין הדבר תלוי במסמן ולא ברצונו, רק הכל ביד השם, וישאל ממנו עוד מה יצוה אותם, ועשה זה כהונתו, כי מה ידע הוא בדעת עליון ועצת ה' לעולם טובה והוא יורה המאנים בדרך וכו'.

והנה השם אמר לו, כבר הודעתך כי העם ברוך הוא ולא תוכל לקללם, ועתה חזור לפניך, "ואם לקרא לך" בלבד "בא", כלומר, שיתרצו בלכתך עמם על מנת שלא תקלל את העם, כאשר הודעתך מתחלה, "קום לך אתם, ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה", כלומר, ואפילו אם אצוה אותך לברך, תברכם, ולא תורא מבלק, "וכן היה החפץ לשם הנכבד מתחלה, שילך עמם, אחרי הודיעו אותם שלא יקללם ושיתנהגו בענינים כאשר יצוה, כי הרצון לפניו יתברך שיברך את ישראל מפי נביא לגוים".

והנה כי כן היה בלעם צריך להגיד כן לשרי בלק ולהודיעם: הנה השם נתן לי רשות לילך עמכם, אבל על מנת שלא אקלל את העם, ועל מנת שאם יצוה אותי לברך שאברכם. ואם היה אומר להם כן, ודאי היו מניחים אותו, כי לא היו חפצים בו אלא כדי לקלל. אולם מרוב הפצו ללכת עמם, לא הודיעם כן, ולא אמר להם כלום, אלא מיהר לילך עמם כאילו רוצה להשלים הפצם. על כן חרה אף ה', "כי חילק הוא", שאילו הודיעם לא היה חילוק, ועוד, שיהיה בזה חילול השם, כי בלכתו עמם סתם והוא ברשות השם, חשבו שנתן לו רשות לקלל את העם, והנה חור בו ממה שאמר תחלה "לא תאור את העם כי ברוך הוא", וכאשר ראו עוד שלא יקללם, יאמרו כי אחרי כן נמלק עוד, או יתהלך בהם כהתל באנוש (נ"פ איוב יג, ט), הלילה לה' מעישות כדבר הזה, כי נצח ישראל לא ינחם (שמואל א טו, כט).

רמב"ן (פ' המור)

לקח טוב

"הן עם כלביא יקום" - שבחם של ישראל

השניה היא: לראות כמה מתעסק העובד בזמן הפנוי. זאת אומרת בזמן שאיננו אמור לערוך את עבודתו, ויתכן לו אז לשלוח ידו בהתעסקות אחרת. אם עבודתו לבוראו לשמו היא, כי בה איוותה נפשו, הרי שכבה יהיה לו אם עדיין היובה רובצת על שכמו, או שכבר עבר זמן חיובו וכבר פטור מעולתו. מאידך העובד שלא לשמו, ורק לגרמיה קעביה, הרי אין חפצו ורצונו בעבודה עצמה, ורק מוכרח הוא אליה למען תשיג ידו השגה מסוימת, ומאחר שכבר הושגה מטרתו, מה לו להמשיך להתעסק בעבודה גופה.

אותיות מחכימות

בס מורי זקני (-החילוקי הרי"ס) ז"ל, בענין סעל חכמים לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, דכתיב ביה "ס קם כלביא יקום" טו'.

זה עיקר שבתן של ישראל כמ"ס במדק... ופי' החילוק שכן חסידיו אומות העולם, שכל כוונתם לעבוד הבורא לפי טעם לגרמניהם. אבל אלו ישראל, אין לו בשלמו רק עבודת הבורא ויתכך. ולכן מיד בקומה, חורר לעבודתו.

זה הסיבה הוא סימן של תלמידו בשכחו ונקמו ולכתו, רק לעשות שליחות אלו בשכמים. עד כאן דבריו ז"ל...

ביותר יראה הדבר בהתעסקותו של האדם מיד בקומו בבוקר במטותו. העובד שלא לשמו ידאג לכל צרכיו האחרים, ובבוא זמן העבודה המוכרחת ילך לקראתה. אך בני ישראל ש"בין כך ובין כך קרויו בנים", הרי שעצמותו ומחותן מביאה המדה נוראה בעצם עשיית רצון אביהם שבשמים. גם אם בזמנים שונים אין בן ישראל מתעסק בעבודה עילאית, אין זה כי אם מקרה יוצא מן הכלל, כי ממקורו מתאווה הוא להתקרב אל ה'. ועל כן, בני ישראל הן "עם כלביא יקום", כי מיד בקומם רצים הם לעבודתם הרוחנית. לימוד נשגב זה במהותם של בני ישראל הוא הדבר שגרם והביא לרצון חכמים שבקשו לקבוע פרשת בלק בתוך קריאת שמע שבכל יום ויום (ברכות יב).

שני אנשים לפניך: שניהם עובדים את בוראם ויתברך, עושים אותו מעשה-מצוה משובת, ועורכים את פעולתם באותה שלימות מעשית, עד שלא ייבדל ביניהם שום הבדל כלל, אלא שהאחד כוונתו לעשות נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, וכל ענינו הוא לקיים את מצות קונו, בעוד שהשני עובד שלא לשמו. אין ענינו תלויים את על, כי אם אל שבר מה או תועלת מסוימת שבמחשבה או עלולה ליפול בחלקו בעקבות מעשיו.

ברור שקיים הבדל גדול ביניהם, ואף גם זאת שהבדל זה הוא מהותי ועקרוני. אלא שבדרך כלל אין ההבדל ניתן להיבחן בתחום המעשה. וכך אמנם הדין נותן, כיון שאין ההבדל נוגע אלא במחשבה ובכוונה, מוכן שלא יתכן לראות את השלכותיו בתחום המעשה. ובכל זאת, על ידי סימנים דקים בתחום המעשי, שרק עין מדייקת תבחין בהם, ניתן לקבוע איזו כוונה עומדת מאחורי העובד. הא כיצד? ובכן, יתכן למקד את העין הבוחנת ולבדוק את מדת ההתלהבות הנראית על פני האדם בשעה שעושה את מעשיו. ברור שיש הבדל בין התלהבותו של העובד לשמו לבין התלהבותו של הפועל למטרה אחרת. סוף סוף, הרי העושה לשמו הפץ ומשתוקק אל גוף המעשה ללא שום אמצעי מניע אחר, ועל כן תגדל התלהבותו מזו של חבירו, שאולי גם הוא מלא חשק לקראת עבודתו, אך לא מחמת גוף המעשה כי אם משום תוצאותיו השונות. ובכן, הבדל ברור, אלא שעדיין אינו קל לעין להבחין אם ההתלהבות ישירה או מסיבה אחרת.

ישנן שתי הבחנות קלות יותר. הראשונה: במדת העקביות אותה משיקע העובד בעבודתו. עקביות מיוחדת, שבה לא משנה לעובד אם עבודתו עולה לו יפה ובקלות, ותוצאותיה מתחדרות על צד היותר טוב, או מאידך אם הכל הולך לאש, וקשיים ניצבים לו בדרכו אתה. העובד לשמו אינו מתפעל מתוצאות אלו או אחרות ואין פעולתו משתנה או מתרשמת מדברים כאלה, כי בעבודה גופה הוא חפץ ואליה הוא משתוקק. מה שאין כן השני, העושה שלא לשמו, הרי כל המסובב ומניע אותו לקראת העבודה הן הן התוצאות, ואם בהן יעלו קשיים, הרי עיקר חסר מן הספר.

עללים לתרופה - להפצת תורה וחסידות

רני ושמחי ליעקב

ברכת מול טוב נלכבה מוגשת בזה לירידתו העסקן הדגול איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, לו חבים הכרת הטוב רבבות עמוך בית ישראל קוראי העללים לתרופה"

הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן שליט"א

יו"ד המכון ומזכ"ל רשת מוסדות חסידי בעלזא - אנטווערפן

ולמשפחתו הכבודה שיחיו בטוב ובנעימים עמו"ש

לרגל השמחתו השרי' במעונם בנישואי הבן המצויין

החתן היקר כמר אפרים ניי"ו

מש"ק אצל ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא

עב"ג תחי' בת מחו' רודף צדקה וחסד שמו מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' שמואל קליין שליט"א ולרגל שמחת הולדת הנכדה חתן - בת לחתנו החשוב הרה"ח מאיר משה אייזענבאך הי"ו ויהא דעוה שייכו לרוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח מתוך אושר ועושר, ומתוך הרחבת הדעת וכל מילי דמיטב, אמן

בעתידת וברכת: מערכת עללים לתרופה - על כל שלוותיה ברחמי תבל

אמרות טהורות

מעלת בני ישראל: שמירת עינים

הנה כמה את עין הארץ וגו' (כב, ה). "עיקר הקדושה של האדם בשמירת העינים, בחינת הראות, כמו שנאמר (בראשית לז, כא): 'איה הקדשה היא בעינים' – הקדושה היא בעינים, לכן צריך שמירה מעולה מאד, כי 'היוק ראה' – שמיה היוק' (ביב ב), רצה לומר, שפוגם בשם יידי, כבודי. וזהו שאמר: 'זכמה את עין הארץ', לשון כסות עינים, שראה בלק את בני ישראל ששומרים בחינת הראות. אבל אצל בלעם הרשע כתיב (להלן כד, ד): 'זופל וגלוי עינים' – זאת הנפילה שלו, כי היה גלוי עינים, שלא שמר בחינת הראות".

העושה רצונו קונו – מתכוין בכל דבר מה רצונו ית"ש
ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכינת את אתונך וגו' (כב, לב). יש להבין, למה הרהר לו להמלאך שהכה את האתון, הלא כל עוד שלא ראה בלעם את המלאך, היה לו להכות את בהמתו שתלך בדרך הישר.

"ונראה דחרי אף המלאך היה, כיון דהשית צוה לו (לעיל כ): 'קום לך אתם ואך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה' – גילה לו השית שישימו כפי שיעורו, וזי שיעורו רצון קונו, כשיראה איזה דבר תימה, מתכוין שבו מצוה לו השית איך יעשה, ואם עושה דבר ובפתע פתאום נולד בדבר – דבר תימה וחידוש, מתכוין שודאי רצון השית שלא לעשות הדבר הזה. ואם כן בלעם שראה דבר תימה וחידוש, שרביץ האתון תחתיו, מה שלא עשה לו עד כה, כמבואר בפסוק (לעיל ג): 'ההסכן הסכנתי לעשות לך כה', מוראיו לו להתבונן שרצון השית שישב ולא ילך, ומה שהשית צוה לו לילך היה באופן כמו שאמר לו: 'זאך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה', כפי שיראה בעין שכלו הארץ רצון השית כן יעשה, אם כן היה לו לשום על לב ולא להכות, ובמה שהכה גילה בלעם עוצם רשעותו, הגם שרצון השית שלא ילך אפע"כ הולך הוא, ומכה בחרון אפו האתון על שמעכו בדרך לילך, לזה הרהר אף המלאך עליו ואמר לו 'על מה הכינת' וגו'".

אמירה נעימה

והוא יושב ממולי (כב, ה). כל כוהו של בלעם היה, שהיה יודע לבין אותה שעה שהקב"ה כועס בה, "זכמה ועמנו? – רגע" (ברכות ז). והקשו התוס' (שם ד"ה שאלמי, וז"ה בע"ז: ובתורה רגע כמימרא) ואם תאמר, מה היה בלעם יכול לומר באותו רגע כמימרא שהקב"ה כועס. ותירצו, שהיה יכול לומר "בלם" (ענייניו). אך עדיין קשה, שהרי לא היה יכול לומר למי הוא מתכוין בקללתו זו. אמנם אם יהא מראה באצבעו עליהם, שוב אין צורך לפרש את מי יכלה, שהכל רואים שעל ישראל כוונתו.

זו היתה כוונת בלק באמרו: **"והוא יושב ממולי"** – ותוכל להראות באצבעך עליהם, וממילא יכול אתה לקללם ברגע אחד.

ועתה לכה נא ארח לי את העם הזה וגו' אולי אוכל נכה בו וגו' כי ידעתי את אשר תבדך מכבוד ואשר תאור יואר (כב, ה). לכאורה נראה שיותר עצמו מיניה וביה, שהתחיל: **"אולי אוכל נכה בו"** – לשון ספק, ואח"כ אמר: **"כי ידעתי"** את אשר תבדך מכבוד" וגו' – לשון ודאי, עוד קשה, למה בקשו לקלל ישראל, הלא עדיף היה, אם היה מבקשו שיבדך את מואב, כי אז יהיה כמזה גם משאר מלחמות האומות. אמנם, כיון שכבר נתקלל מואב מפי בלעם במלחמת סידון, וכמו שהביא רש"י שממש ידע כי "את אשר תבדך מכבוד ואשר תאור יואר", ממילא לא היה יכול לברכו עוד. אך עדיין צריך ביאור, מנין ידע זאת בלק, שמואב גם אז לא קלל את מואב, אלא בירך את סידון, ולכן נצח, אבל מואב מעולם לא נתקלל. אכן אי אפשר לומר כן שבידך לסידון, שהרי אם כן היאך נפל סידון בידי ישראל, והלא "את אשר תבדך מכבוד", אלא על כרחך צריך לומר שמואב נתקלל אז, ואם כן אי אפשר לברכו עתה, כי "את אשר תאור יואר". ולפיכך ביקש **"ארח לי את העם הזה"**, ובכך נתייחס אנהו והם שוים לקללה, ואז **"אולי אוכל נכה בו"**.

"אש תמיד תוקד" – על ידי התבודדות

הן עם לבדד ישכון (כב, ט). בהרניש האדם בנפשו כי היצר הרע בא לקרר אותו מן ההתלהבות הבורר בקרבו אל בוראו ית"ש, אזי העצה היעוצה לכך היא שיתבודד בינו לבין קונו. וזהו הרמז: **"הן עם"** – מלשון 'זהלים עוממות' (פסחים כז). אזי: **"לבדד ישכון"** – יתבודד עצמו, בינו לבין קונו, ואל יניח את שלהבת העבודה לדעוך בקרבו.

אור לשמים

"דרך כוכב מיעקב" – הכנת יעקב אבינו שגם בגלות יוכי בניו לכל הקדושות

אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וגו' (כד, יז). פירש"י ז"ל: "רואה אני שבונו של יעקב וגדולתו, אך לא עתה היא אלא לאחר זמן".

יש לפרש הענין בהקדם דברי א"א ז"ל (ב"מ טרן מהרי"ד ז"ע), והנה מצונו שאברהם אבינו זכה לקדושת בית המקדש במקומה, כדכתיב (בראשית כב, יד): **"בחר ה' יראה"**; יצחק אבינו גם כן זכה לקדושת ביהמ"ק במקומה, כדכתיב (שם כד, כג): **"ויצא יצחק לשוה בשדה"**, ואילו יעקב אבינו זכה לקדושת ביהמ"ק שלא במקומה, שהרי הר המוריה קפץ ובא לקראתו עד בית אל – (רש"י בראשית כח, יז). ואמר הענין בזה, כי בכך עשה יעקב אע"פ הכנה לדורות, שאף בזמן הגלות ובחוץ לארץ, כשבני ישראל יעסקו בלימוד בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וכן להמשיך לשם לא קדושת בית המקדש, כמו שאמרנו חז"ל (פגולה כפ). על הפסוק **"ואחי להם למקדש מעט"** (יהושע יט, טז) – **"אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל"**.

והנה, בלעם הרשע התחיל לומר: **"אראנו ולא עתה"** – רואה אני שיהיה טוב לישראל, אבל לא עתה, רק לעתיד לבא, כשתהיה הגאולה השלימה. אולם השית נתן רסן לתוך פיו והוכרח להודות ולומר: **"דרך כוכב מיעקב"** – היינו, על ידי ההכנה שעשה יעקב, שגם בגלות יוכי בני ישראל לכל הקדושות על ידי לימוד התורה הקדושה.

כ"מ מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע
(מכתבי אהיו הנח"ק סבילנירזיי זי"ע, עמוד מ"ב בלקם אמר קדוש, מהדו"ח תשס"ו).

ויהי אף אלפים כי הולך הוא וגו' (כב, כב). הקושיא ידועה, הלא הקב"ה הסכים שילך עמו, שהרי אמר לו (פס"ב כ): **"אם לקראו לך באו האנשים קום לך אתם"**.

אך ידוע שבאומות העולם – מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה (ע"י קדושתו לז: ובתוס' שם, וכבר אמרו חז"ל (אבות ד: ד): **"הולך ואינו עושה"**, שכן הליכה בידו. והנה כי כן אצל בלעם, הגם שלא היה הולך לקלל, כי ידע שלא יסכימו על כך מלמלכיה, אמנם השית שהיה בוהן לבות, ידע מויתורו הרעה שמואב השקת נפשו לקללם, וממילא אם שלא בא לידי מעשה, מכל מקום הרי **"הולך ואינו עושה"** הוא, וכמו שלדבר מצוה אמרינן ששכר הליכה בידו, כמו כן ההולך לדבר עבירה, ההליכה עצמה כבר עבירה היא בידו.

וזהו שאמר הכתוב: **"ויהי אף אלפים כי הולך הוא"**, ואף שלבסוף לא יקללם, מכל מקום הרי הוא **"הולך"** לדבר עבירה וזינו עושה.

ההוא אמר ולא יעשה דובר ולא יקימנה וגו' (כב, יט). פירש רש"י: **"ההוא אמר וגו' – בלשון תימה"**.

יש לדקדק מדוע כתיב רק תיבת **"ההוא"** באות ה"א, אות התמימה, ותיבת **"דָּבָר"** אינה כתובה בלשון תימה – **"הדיבר ולא יקימנה"**.

ונראה, והנה מצונו ברעה ובפורענות שהקב"ה חוזר בו, כמו שהיה אצל יגנוה, שאף על פי שאמר הנביא: **"עוד ארבעים יום ויניחה נהפכת"** (יונה ג, ד), כיון שעשו תשובה נתבטלה הגזירה. מה שאין כן בבואה טובה – אין הקב"ה חוזר (כמו שהארץ בזה הרמזים בהקדמת לפירוש המעניות, סדר רע"ס). וידוע, **"השומרים"** – לשון רבה היא, וירמונו לבואה טובה, ודיבור – לשון קשה, רומז לגזירה רעה ח"ו.

זה הפירוש בכתוב: **"ההוא אמר"** – דייקא לשון אמירה שהיא לטובה – **"לא יעשה"**, בלשון תמימה, זהו דבר שאי אפשר, שהרי על טובה אין הקב"ה חוזר בו מהכמתה; אבל **"דובר"** – לשון קשה, לרעה – **"לא יקימנה"**, יתכן שלא יקימנה, שהרי הקב"ה חוזר בו מן הרעה ומבטל את הגזירה מעל בני ישראל.

יתרון דעת

הכותל המערבי (א)

קדושה עולמית/ תחתית מכורצות כל המקומות המקודשים/ מעשה מלאכה"ח הק' (לכבוד ה'יד') (א)

אמר רבי אחא, לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי, שנאמר (ש"ש ב, ט) **"הנה זה עומד אחר כתלנו"**.

"הנה זה עומד אחר כתלנו" – זה כותל מערבי של בית המקדש שאינו חרב לעולם, למה, שהשכינה במערב. במדרב רבה (א, ב)

"הנה זה עומד אחר כתלנו" – אחר כותל מערבי של בית המקדש, למה, שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם, ושער הכתן ושער חולדה לא חרבו לעולם – (א"א טבטו ונגנוו בשלימותם ובמקומם תחת עפר ואבני מפולת הבית וחומותיו, במפרשים) עד שיחזרשם הקב"ה. שיר השירים רבה (ב, ט)

משכבש אספריאנוס את ירושלים, חילק את ארבע חומות הר הבית לארבעה דוכסים מושלי המדינות, ועלתה החומה המערבית בחלקו של פגור הדוכס הערבי. וגזירה זו מן השמים שלא יחרב הכותל המערבי של הר הבית לעולם, למה, מפני ששכינה במערב – (שבטית המקדש היה קדש הקדשים במערב הבית), ולכן הם החריבו את החומות שלהם, הוא לא החריבו את שלו, שלא יכל, שלא אספריאנוס הביא, אמר לו: למה לא החריבו את חלק החומה שקיבלת ונצטוו להחריבו. א"ל: חייך, שבח המלכות עשיתי, שאילו החריבוה לא היו הבריות יודעים מה החריבו, ועתה יראו הבריות גדלו של הכותל הזה, וידעו גדלה של כל העיר, ואמרו: (פגור) של אספריאנוס, מה החריבו. א"ל: די לך שטוב ויפה אמרת, אלא מפני שעברת על פקודתי, יעלה האיש הזה – (פגור) לראש הגג ושליך עצמו, אם ידחה ואם ימות ימות. ועלה והפיל עצמו ומות. ופגור בו קללה של רבן יוחנן בן זכאי – (שוא אמר לרבי"ז שיש להחריב את הבית, ונתן לו טעם של שקר, ורבי"ז הקפיד ואמר לו: **"הכל יודע אם לעקל אם לעקלקל"**, כאמור, אתה יודע אם כותלך נכונה ופוך ולבן שחום) וכו'.

איכה רבה (א, לא)

ושוב פעם אחת נכנס רבי נתן לבית המקדש ומצאו חרב וכותל אחד עומד – (זהו כותל מערבי שלא יכלו להחריבו, לפי שלא זה השכינה משם. פי' שעות יעקב). אמר: מה טיבו של כותל זה – (שלא נחרב. ורצה לידע בבירור ובמפתח שהשכינה לא זה משם). אמר לו אחרי: אני אראך. מיד נטל טבעת אחת ונעצה בכותל ההוא, והיתה הטבעת הולכת ובאה – (שהטבעת היתה מתגדלת לכאן ולכאן, לפי שזמא, לפי שהכותל היתה מתגדלת ומתגדלת מאימת השכינה שלא זה משם). עד שראה את הקב"ה שהוא היה שוחה וזוקף ועומד ומיילל על חורבן ביהמ"ק ועל ישראל שגלו, שנאמר (חז"ל ב) **"הקלל ברוח כי נפל ארז אשר אדירים"**, ואין ברוח אלא הקב"ה יתברך שמו ויתעלה לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר (מכ"ב ב, י) **"יעבור מלכם לפניכם וד' בראשם"**. תנא דבי אליהו (רבא, פרק ל)

... אכן במשל המגעלים שאמרנו, כך הוא ממש ענין ארץ ישראל וקדושתה, הנמשלת למגעלים לבושי הרגלים, כמו הבגד הנעשה מחוליות, אשר פעמים הוא מרווח פעמים הוא מצומצם, שבאשר ירצה האדם יוכל עשוהו, כך הוא ענין ארץ ישראל וקדושתה, כי בהיות ישראל במעלה גם ארץ ישראל רחבה ומלאה, ובגלותו **"ארץ צב"** כתיב בה (ירמ' ג, יט), ודוכתא דהוה ביה ששים רבוא עיירות, אפילו ששים רבוא קנים אינה מחוקת. ומה מתקן לדרך דברי ספר **"שפתי כחך"** על התורה, שכתב כי **תחת עובי כותל מערבי שם מצומצם ובנוי כל המקומות המקודשים עד שאפשר להיות שקדושת כל ירושלים מצומצם שם וכו'**, וענין זה מתוק מדבש.

שמעתי מרב וגדול ז"ל, שאחד מתלמידי הרב מהר"ח בן עטר ז"ל חלק לירושלים תובב"א, ובנסוע האדון לארץ ישראל חילק פני רבו שיתן לו כתב לרבו ירושלים, ואמר לו (והאדמו"ר הק') אין לי אזהבים ומכירים שם, אלא אתן לך כתב לשכינת עזיזתי, ובכלכתך שם תשים כתב זה בחור אחד של כותל המערבי דבית המקדש, וכן עשה, וגזמנו לו מזונותיו.

יוסף אברהם להג"ר יוסף אברהם שאלתיאל זצ"ל, דיין בשאלתיאל (פר' שמות ג, ב, דפס בשאלתיאל שנת תר"ב)

פעם אחת בא אליו (א"ל רבינו האה"ח הק') איש עני מתלמידי, וישפוך מר שיתו על כי מזונותיו קשים ומרים עליו, והרב כתב פתקא וברכה ומסרה בידו, וצוהו להחזיקו היטיב וילך להניחה בין אבני קדש של הכותל המערבי, ובדרכו לשם היתה רוח סערה עד שהושלך כובעו העליון, ונשאר כבוע התחתון כשידו השמאלית עליה, והפתקא הותך כדי מרגעו אחר כובעו, נפלה הפתקא ותעוף. אח"כ מצאו ברחובות ירושלים פתקא שחתום עליהם: **"חיים בן עטר"** ודביאוי לרב, וראו שכתוב בוה"ל: **"להשכינה הקדושה בביכיל אחרותי רעיתי יונתני תמות, אבקשך ברחמים להשפיע פרנסה טובה לפי"פ, חיים בן עטר"**. שפתי צדיקים להמקול הג"ר סלמאן מוצפי זצ"ל (ערך ירושלים, עמ' טו, ירושלים תשמ"א)

יומא דנשמתא

רבינו חיים בן-עטר זי"ע - ה"אור החיים" הקדוש יומא דהילולא ט"ו תמוז (תק"נ)

"מהר"ר חיים בן-עטר - עיר וקדיש מק"ק סאלי ובא לעה"ק ירושלים ת"י סוף שנת תק"ב. ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמטת, ועיני ראו גדולת תורתו, עוקר הרי הרים, וקדושתו הפלא ופלא. ולפי דבריו היה כל הרב מבעית בתלמוד, והיה כמעין המתגבר. והן בעון הדור כמעט שכי"ב, ובחדש תמוז תק"ג עלה לשמים בן מ"ז שנה וזה"ה. וחבר חפץ ה", ראשון לציון, 'אור החיים', 'פרי תארי', וחכמתו ניכרת מספריו, אך זה אחד מעשרה מחכמתו ורוחבו לבו וחורפתו, הפלא ופלא, וחופץ עליו כל היום סדר קדושה והבדלה מענייני העולם הזה, ורבו עזו נוראותיו".

שם הגדולים: להנהיג רבי חיד"א (מע"ט, מע"ח אות מב). יצוין, שהרחי"א חסה בצל קדשו, אך צמר קצו, שכן פחות משנה מעת שעלה רבינו האוה"ח לאח"ק נסתלק לשיבה של מעלה. ראה על כך במדורנו אודותיו בגליון לא)

"אור החיים - פירוש התורה להרב המופלא חסידא קדישא מ' חיים בן-עטר. ונדפס בוויניצא סביב לחומש עם תרגום ורש"י. ושמענו כי עתה בפולוניה הם מחשיבים אותו הרבה, ונדפס עוד שני פעמים. ונתעורר זה על ידי שהרב החסיד קדוש מהר"י בעל שם טוב הגיד גדולת נשמת מהר"ח הנזכר".

ואמנם ראה בספרי"ה להרח"ק ר"א מקאמארט זי"ע (נתיב אמונה שביל א אות ט) את אשר גילה מן הבעש"ט הקי בוסד נשמת רבינו האוה"ח הקי, ואילו היו נפגשים היו מתאחדים לחיים קץ המולה, עיי"ש. ואכן ידוע הסיפור עד כמה השתוקק הבעש"ט הקי לפגוש את רבינו האוה"ח הקי, ואף כבר יצא להפליג בספינה כדי ללכת לאח"ק, ברם לא אסתייגא מילתא. [נביאו בקיצור גמ הנה"ק רבי חיים זקוקיו מדיני בעל הישיב חמד' (שפורי הפאה מע"ג סוף כלל ז), לאחר שהאריך בטבח רבינו בעל האוה"ח הקי, וכתוב: "יידוע כי מן הקדוש הבעש"ט מסר נפשו כדי לראות עצמו עם האור החיים, ונתן בים דרכו ללכת לארץ ישראל כאשר בא לשם האוה"ח שנת תק"ב. והן בעון הדור מחשמים עכבורו, והלמלי התורה נמים, שמענו בקדושתו להביא המשיח צדקנו שיבא במהרה בימינו, אמן".

"והנה תורת ה' בעל 'אור החיים' זורח כשמש במהרה ומאיר בכל העולמות וכו'... זה הוא אור תורתו של בעל אור"ח שהוא עץ חיים למחזיקים בו, עם תוספות ביאור מעט משלנו, ות"ל כוונתי תורתו הקדושה..."

אור התורה להנהיג רבי שלום תאומים זי"ע - אחיו של הנה"ק בעל הפרי מגדים (מהדור ירושלים תשנ"ט), פרי בהעלותך עמי תתי. עוד שם בפרי חזקוניו עי"ש: "כאשר ביאר לנו שפך נמנו רבינו הגדול בעל 'אור החיים' זלה"ה אשר אמיתות אור התורה הופיע עלינו". וראה עוד שם בפרי נשא עמי תת: "... ולאחר אשר עמדנו על דברי קדשו של בעל אור החיים ז"ל כנסנו שבנשים העומד על בני ענק, וראה אני מרוחק בדברי קדשו..."

"אמר [הרח"ק רבי משה מקאברין זי"ע] על ספר 'אור החיים', אשר שם כחו בחיבור, ויכול האדם להתפעל בלימוד ספרו הקדוש כמו שהיה שומע מפורש יוצא מפי קדשו, זי"ע".

פירות מתוקין מעץ החיים, לאיש החפץ בחיים, לדעת אורח חיים ולהתהלך לפני אלקים ב'אור החיים'

מדרכי וקניני התורה לבן תורה:

ענוה, שמירת הפה - בכלי שרת, מיניע מותרות ועוד

בני ישישך למשפחתם תולע משפחת התולעי לפנה משפחת הפוני. ללשון משפחת הלשני לפנה משפחת המפני. (במדבר כ, כג). ישישך הוא בן תורה, רמזה התורה בשם זה של ישישך, כי דוקא זה ישנו לשכר, וכל חוץ ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו. והוא מה שאמרו בברכות (כג) בפרק תפלת השחר, שצריך לברך ביציאתו מבית המדרש: 'מודה אני לפניך וכו' אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, וכו', עד כאן. והטעם כי לא יעמוד קנין המדומה, והגם שיעמוד, הבל הוא וכו'... הנה משמעות 'תולע', יגיד שני פרטים: א', ישים עצמו בעדין זה, כאומרים ז"ל (מ"ק טו) על דוד, שנקרא עדינו העניני (י"כשהיה כותב תוסק ב'תורה, היה מענין עצמו כחולע"י. שם; ב', שיתעסק בפניו יתולע זה, כחולע בניה, כי ללמנו כל דבר האדם יתולע בניה, הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמז במאמר 'לפנה', שהוא פה העמל בתורה, שבו שוכן חצי שמו יתברך (אבותיו ה' ה), 'משפחת הפוני', פירוש צריך לפנות מפיו כל, חוץ מהיות תורה... ואמרו 'לשויב' - ירמוז שצריך להרבות בשיבה, ולא דרך עראי, גם צריך להתיישב בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על עיקרו כמצטרך בעומק הלכה, כי הוא זה עיקר התורה... ואמרו 'לשמרון משפחת השמרוני' - ירמוז לתוספת השמירה, המתחייב עשות בן תורה יתר על המון, כאומרים ז"ל (יומא פו) - היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא וכי' ולא היכנא דמי לאלתר, עד כאן. מזה יקיש כמה צריך להשתמר בן תורה בכל פרטי המצות, ואמרו ז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר - לבל יכשלו בשער האיסור (עי' רובת הלכות) שם התשובה פ"ה), והוא אמרו: 'לשמרון משפחת השמרוני'."

ואמרו 'לפנה משפחת הפוני' - רמז לשאר מעלות המנויים שם במ"ח, שהם: מיעוט שיחה, מיעוט שחוק, ושאר הענינים הדומים אלו. והוא אמרו 'לפנה משפחת הפוני', פירוש 'פוח' הוא לשון פח... 'משפחת הפוני', פירוש שצריך לפנותו ממותות המורגשות, גם מהשחוק, ומדברים בטלים, כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומצאתי חסידיו ישראל נשכחו, כי פה של לומדי תורה דינו כהלי שרת אשר ישרתו בם בקדוש, כי אין קדושה בקדושת התורה, ולזה אסור לומר בו אפילו דברי חל, הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמז במאמר 'לפנה', שהוא פה העמל בתורה, שבו שוכן חצי שמו יתברך (אבותיו ה' ה), 'משפחת הפוני', פירוש צריך לפנות מפיו כל, חוץ מהיות תורה... ואמרו 'לשויב' - ירמוז שצריך להרבות בשיבה, ולא דרך עראי, גם צריך להתיישב בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על עיקרו כמצטרך בעומק הלכה, כי הוא זה עיקר התורה... ואמרו 'לשמרון משפחת השמרוני' - ירמוז לתוספת השמירה, המתחייב עשות בן תורה יתר על המון, כאומרים ז"ל (יומא פו) - היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא וכי' ולא היכנא דמי לאלתר, עד כאן. מזה יקיש כמה צריך להשתמר בן תורה בכל פרטי המצות, ואמרו ז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר - לבל יכשלו בשער האיסור (עי' רובת הלכות) שם התשובה פ"ה), והוא אמרו: 'לשמרון משפחת השמרוני'."

ואמרו 'לפנה משפחת הפוני' - רמז לשאר מעלות המנויים שם במ"ח, שהם: מיעוט שיחה, מיעוט שחוק, ושאר הענינים הדומים אלו. והוא אמרו 'לפנה משפחת הפוני', פירוש 'פוח' הוא לשון פח... 'משפחת הפוני', פירוש שצריך לפנותו ממותות המורגשות, גם מהשחוק, ומדברים בטלים, כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומצאתי חסידיו ישראל נשכחו, כי פה של לומדי תורה דינו כהלי שרת אשר ישרתו בם בקדוש, כי אין קדושה בקדושת התורה, ולזה אסור לומר בו אפילו דברי חל, הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמז במאמר 'לפנה', שהוא פה העמל בתורה, שבו שוכן חצי שמו יתברך (אבותיו ה' ה), 'משפחת הפוני', פירוש צריך לפנות מפיו כל, חוץ מהיות תורה... ואמרו 'לשויב' - ירמוז שצריך להרבות בשיבה, ולא דרך עראי, גם צריך להתיישב בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על עיקרו כמצטרך בעומק הלכה, כי הוא זה עיקר התורה... ואמרו 'לשמרון משפחת השמרוני' - ירמוז לתוספת השמירה, המתחייב עשות בן תורה יתר על המון, כאומרים ז"ל (יומא פו) - היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא וכי' ולא היכנא דמי לאלתר, עד כאן. מזה יקיש כמה צריך להשתמר בן תורה בכל פרטי המצות, ואמרו ז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר - לבל יכשלו בשער האיסור (עי' רובת הלכות) שם התשובה פ"ה), והוא אמרו: 'לשמרון משפחת השמרוני'."

ואמרו 'לפנה משפחת הפוני' - רמז לשאר מעלות המנויים שם במ"ח, שהם: מיעוט שיחה, מיעוט שחוק, ושאר הענינים הדומים אלו. והוא אמרו 'לפנה משפחת הפוני', פירוש 'פוח' הוא לשון פח... 'משפחת הפוני', פירוש שצריך לפנותו ממותות המורגשות, גם מהשחוק, ומדברים בטלים, כי הם מונעים קיום התורה באדם. ומצאתי חסידיו ישראל נשכחו, כי פה של לומדי תורה דינו כהלי שרת אשר ישרתו בם בקדוש, כי אין קדושה בקדושת התורה, ולזה אסור לומר בו אפילו דברי חל, הגם שאין בהם דברים האסורים. והוא מה שרמז במאמר 'לפנה', שהוא פה העמל בתורה, שבו שוכן חצי שמו יתברך (אבותיו ה' ה), 'משפחת הפוני', פירוש צריך לפנות מפיו כל, חוץ מהיות תורה... ואמרו 'לשויב' - ירמוז שצריך להרבות בשיבה, ולא דרך עראי, גם צריך להתיישב בכל פרט ופרט מהתורה עד שיעמוד על עיקרו כמצטרך בעומק הלכה, כי הוא זה עיקר התורה... ואמרו 'לשמרון משפחת השמרוני' - ירמוז לתוספת השמירה, המתחייב עשות בן תורה יתר על המון, כאומרים ז"ל (יומא פו) - היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בשרא וכי' ולא היכנא דמי לאלתר, עד כאן. מזה יקיש כמה צריך להשתמר בן תורה בכל פרטי המצות, ואמרו ז"ל כי חסידים הראשונים היו שומרים חמשים שערי היתר - לבל יכשלו בשער האיסור (עי' רובת הלכות) שם התשובה פ"ה), והוא אמרו: 'לשמרון משפחת השמרוני'."

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
מרת סאטיל ב"ר מנחם זאב ע"ה	מרת חיים שלמה ב"ר מאיר אליהו ע"ה	מרת רייזל ב"ר יהושע ע"ה	מרת רייזל ב"ר יהושע ע"ה
נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ז לפ"ק	נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ז לפ"ק	נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ז לפ"ק	נלב"ע י"ז תמוז תשנ"ז לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.	ת.נ.צ.ב.ה.	ת.נ.צ.ב.ה.	ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה על ידי בנה	הונצחה על ידי בניו האחים החשובים	הונצחה על ידי חתנה	הונצחה על ידי חתנה
הרח"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	הרח"ח מאיר אליהו והר"ר נפתלי חיות' מייזלער	הרח"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ד	הרח"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ד

ונמצא מכשירי הדבר נידון בדבר עצמו, ומעלה עליהם הכתוב כאילו לומדים כל היום. ולזה אמר: 'אני משכים לדברי תורה' פירוש, וקובע עתים לתורה, בכל בוקר מקדים עבודת האדון ב"ה והולך לעסקו, אפילו הכי יש לו להודות להקב"ה, שאני משכים לדברי תורה ואיני משכים לדברים בטלים, והצעיר שאני סובל להשכים הרי גם סובלים כנגדי, אלא דה' הגדיל חסדו עלי.

'אני עמל', פירוש, לא מביעא מה שאני עוסק בתורה, אלא אפילו העמל, שהוא דכותיה דיושבי קרנות, דהיינו כשאני עוסק בענייני העולם הזה כדי להרויח מה לאכול ולשתות, יש לי שכר עליו, כמו שביארתי, משא"כ הם היושבי קרנות, שאינם קובעים עתים לתורה, כל עמלם לריק, כי אינם קובעים עתים ללמוד לומר כי כל יגיעם הוא מכשירי אותו העת ולקבל על יגיעם שכר, ולזה אמר: 'ואינם מקבלים שכר'.

חפץ ה' (ברכות שם)

מדוע אין מברכים "שהחינו" על רווח המון?

"... שכל אשר יקנה לבשו או חפץ הוא ספרי הקדוש שהוא קנין המשמח הלב ישיחינו' לזמן טוב הזה, ולא נשאר מושלל מטוב כימי קדם. וברכה זו מעת אשר חננו ה' טובה והרויח ממון היה לו לברך, אלא שראו חכמים כי אין נתינת הממון טובה גלויה כי לטובתו נתן לו ה' הטובה הזאת, כי יש עושר שמור לבעליו לרעתו, כמו נפשי ש בגדר זה, שלואל היה להם ממון בעולם; ויש שהם כשומרים הממון לאחרים ואינם שלו, ולמה יברך ברכה לבטלה, לזה תקנו שיברך כשיהנה ממנו ויקנה חפצים וילבשם".

פרי תואר (וי"ד סי' כ סוף סק"ד)

רבים קמים ולוחצים על גדולי התורה

"קבלתי מפי מר אהובינו הרב חסידא קדישא כמח"ר נסים זרחיא אוולאי בן בנו מהרב הגדול חיד"א ז"ל שהיה לו קבלה מרוב מ"ז (מר יקנו) הנזכר, כי כל תלמיד חכם שהוא גדול בתורה, רודפים אחריו ורבים קמים עליו על לא חמס בכפיו, וזה יראה כוונת הכותב (שמות טו, יז) 'והננו מה כי תלניו עלינו'.

וזה למעלה מארבעים שנה, כשזכיתי להוציא לאור ספרי 'סימניה לחיים, חלמתי בו בפרק בלילה, דבא אליו הרב הקדוש מהר"ר חיים בן-עטר ז"ל בעל 'פרי תואר' 'אור החיים' ו'חפץ ה' ו'ראשוני לציון וכה אמר אלי: אתה נסמך מהרב מר קדוש ז"ל, אל תירא ואל תחת כי אנכי שומר על פתחך; וזאת שנית כי מה שאירע לי בספר 'פרי תואר' - ששעיר אחד ממקום אחד נתן בלבו לתת מתנה לחדשים ספר התורה הזה - אירע לך; ואת הגי' לוי בא אתה תראה מה שכתבתי בספרי 'אור החיים' על הפסוק ואת לחצני תז"ד. והנצתי בספרי 'אור החיים' סדר תבא בפרוש הכותב זאת לחצני (דברים כ, ה), שם כתב הרב ז"ל כל המשך הכתובים על התלמידים חכמים והעוסקים בתורה, ובכלל פירש 'את לחצני כי כל הנסמך בתורה, רבו לחצני ועיני הכל אליו ישיבו. וזה תוך אומרי קדוש זי"ע, ובספר המדובר למחור"ק ז"ל ערך צדיק אותו קל"ו כתב: 'אין לך צדיק שאין עליו מחלוקת ומחקרים, עד כאן. נפש כל ח' להנח"ח פאלאני זי"ע (מע"ט אות פ). אומיר תרל"ד

פגיעה ומחילה כאחד - למנוע עזר השכינה

"שמעתי מפה קדוש הרב המופלא עיר וקדיש כמח"ר חיים בן-עטר זלה"ה, דמעשה היה אל עירו ואל שער מקומו, כי אחד מראשי הקהל, שר וגדול בבית המלך, זלזל בחכם אחד, והרב [אוה"ח] ז"ל - לתוך השלום - קרא לחכם לפייסו, והתחיל לדבר לו דברי פיוסין ולשון מדברת היא אמרת בשלמא (להרחות לשון שלום. והחכם ענה אותו: למה יטרח האדון בזה... והוסף הרב ז"ל להוסיף מחיל על הקדוש. והשיב החכם: כוונתי להגיד לומר, דמעט אשר זלזל בו השר הזה, תיכף מחלתי לו - דהוהור הקדוש אומר כי עונות ישראל ח"ו כביכול מכבידין גדהא דשכינתא (חג"י השכינה), ואדם זה, שיר לו נאמר, חטא וביזה אותי, ואם אין אני מוחל לו, עון עצמו - אינו נמוק, ויש צער לשכינה מסיבת עון זה, ולכן מחלתי לו תיכף ולא היה מקום שיהיה חילול לעון, ודח"ח"ו והמחילה היו כאחד נפשים, ולא היה צער לשכינה כלל, ודח"ח"ו."

מאית העין להנהיג חיד"א ז"ל (ר"ה יז) ומפרש על דברי הגמרא [סו] "אמר רבא כל המעביר על מדותיו מעבירו לו על כל פסעיו וכו' למי נושא עון, למי שעובר על פסע" - "ידכל המעביר על מדותיו ומוחל לחבירו, ובה לא יש צער לשכינה מצד שולולו בו וצניעותו, לכן מדה כנגד מדה מעבירו על כל פסעו ולא יחיה צער לשכינה מצד פסעיו. וזה שאמרו: 'למי נושא עון - למי שעובר על פסע' והיו תוצאותיו על פי מדותיו". יצוין שהרח"ח ז"ל במאיו סיפור זה כמה פעמים בספריו [ראה שם שבת פט. תענית כה. ועוד], ואף כותב כמותל: "וכבר כתבתי שאני כותב את הרבה פעמים להיות יקר הערך, ודברי מוסר צריך לחזור עליהם לעורר הלב ליראה את ה'".

"אהובים בעיני ה'" - כל עוד מובדלים ומאמינים

"... הגם שיהיו ישראל עושי הרבה עבירות, כל עוד שהם מובדלים מן האומות ומאמינים בתורה, וטעם מניעתם מעשית הטוב מצד חסרון ההבנה - הם אהובים בעיני ה'..."

ראשון לציון (הה"ש, א' עה"פ י"א לא תדעי לך")

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

"אתם קרויין אדם ואין אמות העולם קרויין אדם" (א)

תניא, וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר, קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל, שנאמר (יחזקאל לז, לא) "זאתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם", אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם (דף סא ע"א).

בשנה הדפסנו ונביא במאמרנו את אשר מבואר בספד"ק בדרך דרוש ומחשבה עומק הענין שנתחדר בני ישראל במה שהם קרויין "אדם". ונפתח בביאורו המופלא של הא"ר הק' (לקרי' התלים לב. ו"ע ספר הליקוטים שם): כשברא הקב"ה את אדם הראשון, היה כל הנשמות כללות בו, על דרך אמרו ז"ל (תנחומא תשא יב): "... עד שאלה הראשון מוטל גולם, הראה לו הקב"ה כל צדיק וצדיק שעומד מזרעו, יש שתלוי בראשו ויש תלוי הצדיקים ויש בצוארו ויש בשתי עיניו ויש בחוטמו ויש בפיו ויש באזניו ויש בזרועו. תרע לך שבשעה שבקש איוב להתרחק עם בוראו ואמר (איוב כג, ג-ה) 'מי יתן ידעתי ואמציאה אבוא עד תכונתו וגו' אדעה מלים יענני ואבינה מה יאמר לי', השיבו (איוב לח, ד), 'איפה היית ביסודי ארץ', אמר ר"ש בן לקיש, 'איפה' כתיב, אמר לו, היכן היית איפה שלך באדם הראשון וכל תולידה בראשו בשעריו בצוארו בעיניו באי זה אברו'. וכן, שכל הצדיקים וכל באי עולם מורע ומוצע תלויים בגופו של אדם הראשון, זה בראשו וזה באזנו וכו', וכן על דרך זה כל נפשות ישראל תלויות בנפשו של אדם הראשון, וכל הרוחות – ברוחו, וכל הנשמות של בני ישראל בנשמתו של אדם הראשון, כל אחד כפי דרגתו תלוי בקומת אדמה, ולכן כשהוא נקנס עליו עונש מיתה, נקנסו כל הבאים מכוחו. אכן, בשעה שנברא לא היו כלולים כי אם נשמות ישראל, ולכן אילו לא חטא לא היו אמות העולם יוצאין כלל לעולם, אולם לאחר שחטא נתערבו בו יוצאות נשמות אמות העולם. וזהו המעלה שנתחדר בני ישראל שנקראים 'אדם', מאחר שהם כלולים בנשמת אדם הראשון, ואילו אוד"ע שלא היו כלולים בו אינם נקראים בשמו (ע"ע פדרס הרמזים: שער ח פ"ב; שער הגלגלים הקדמה ג והקדמה ה; לקו"ת ישיעי ועוד).

ביאור אחר כתב במגלה עמוקות (ואתחנן אופן רלט), והוא על פי אמרו ז"ל (נדרים לב) "אמר רמי בר אבא, 'אברים', ובתיב 'אברהם', בתחלה המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושלושה אברים, ולבסוף המליכו על מאתים וארבעים ושמונה אברים, אלו הן שתי עינים ושתי אזנים וראש הגוייה" (ע"י ר"ן שם: "שבתחלה המליכו הקב"ה על אבריו שהם ברשותו לזהר מעבירה, אבל עיניו ואזניו של אדם אינם ברשותו, שהרי על כרחו יראה בעיניו ובאזניו ישמע, ולבסוף כשנמול, המליכו הקב"ה אפי' על אלו, שלא יסתכל ולא ישמע כי אם דבר מצוה"). ומעלה זו ניתנה לאברהם אבינו ולזרעו אחריה, ואילו אוד"ע לא זכו לה, ולכן "אתם קרויין אדם, ואין עובדי כוכבים קרויין אדם", כי בני ישראל שלמים ברמ"ח אבריהם ושולטים בהם, ומש"ה קרויין "אדם", כי שלמות האדם הוא ברמ"ח אבריו שבו, ואילו אוד"ע שחסר מהם חמשה אברים, שאינם שולטים בהם, אינם ראויים לשם "אדם", כי חסרים הם משלמות האדם.

בספרי המקובלים (ראה 'שפע טל' בהקדמה בן מאה שנים; אוד"ח הק' בראשית ג, כ ועוד) כתבו לבאר, כי שם "אדם" רומז על שם הוי"ה ב"ה, כי "אדם" מספרו מ"ה, שהוא הגימטריא של שם הוי"ה במילוי אלפ"ן (י"ד ה"א ו"א ה"א), ובני ישראל שהם חלק אלוך ממעל לקראים על שמו של הקב"ה, ומש"ה נקראים "אדם", ואילו האומות על לחן מעלה זו. ובתוספת נופך מבואר הענין במגלה עמוקות (עדה"ת פר' עקב), שבני ישראל שורש איותיהם הוא בשם הוי"ה ב"ה, ולכן הם נקראים בשם "אדם" שנימנו בו שם הוי"ה ב"ה, ואילו שאר האומות שורש איותיהם בשאר שמות וכינויים, וזהו שאמר (דברים ד, ו): "ואתם הדבקים בה'", בני ישראל הם דבקים ואחוזים בשם הוי"ה ב"ה, וכן נאמר (מכה"ד, ה): "כי כל העמלם ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד".

באופן אחר ביאר מורן בהשע"ט הק' (מובא בספד"ק 'מאור עינים פר' יתרו) כי הגה כתיב (דברים יב, כב) "כי הדם הוא הנפש", והיינו, שמשכן הנפש הבהמי של הנבראים הוא בחלק הדם שבהם, ובנפש הבהמי שוים הם כל הנבראים כולם. אמנם, בני ישראל יש להם יתרון במה שיש להם חלק הנשמה שהוא חלק אלוך ממעל, חלק ה' ממש, שהוא אלופו של עולם (ראה ב"ר כ, ב), ונשעוסקים בחבורה ועבודתו ית"ש מתדבקים הם באלופו של עולם עד ששוכן בתוכם בחינת "א" שהוא 'אלופו של עולם', ונעשים חלק חלקיו ממש, ובכך מתחברת בחינת "א" – שמורה על חלק הנשמה – אל בחינת "דם", שהוא הנפש הבהמי, ונעשה "אדם", משא"כ אוד"ע שאין להם חלק הנשמה, חסרה להם האות, א" ע"ש.

בעיון יעקב כתב, כי תיבת 'אדם' משולשת באותיות (ע"י ב"ר ג, ג), ע"ש כי שלשה שותפים יש באדם. הקב"ה אביו ואמו (נה"ל). אולם מצינו שבשעה שבא הנחש על חוה הטיל בה זרע וזממה (שבת קמז), ואם כן יש בו ד' שותפים. אלא ישראל שעמדו על הר סיני פסקו וזממו (שם), ולכן נקראים בשם "אדם" שיש בו שלש אותיות, ולעומתם שאר האומות, שנארה אצלם זממה זו.

ידועים דברי העוללות **אפרים** (מאמר כב), ששם "אדם" מורה על אחדות, כי הנה ארבעה שמות יש לאדם, ואלו הן: איש, גבר, אנוש, אדם, ובשלוש מהם שייך לשון רבים. כגון בשם "איש" – "אישים", בשם "גבר" – "גברים", וכן ב"אנוש" – אנשים, אבל בשם "אדם" אין בו לשון רבים, ועל כן שם זה מורה על אחדות, מדה שהיא מעלת בני ישראל על אוד"ע, כמ"ש רש"י (באשית מז, כו) "עשו, שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן 'נפשות בית' לרבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן 'נפש' לפי שהיו עובדים לאל-אל אד"ח" (ע"י כ"ד"ב בע"ה הדעת טוב למהרה"ר פר' קדושים).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

פרטי דינים במלאכת מחתך בחפצים ובאובכילין (ב)

א. תחיבת נו של שעה וכדומה בכח לתוך הפמטו ביו"ט, כשהנו עבה מדי – דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דמאחר שזה דרך שימוש ולא על ידי הכנה מוקדמת, וכיון שעושה רק כלאחר יד, אפשר דיש להקל דאין זה בכלל מחתך. אבל לחתוך הנו דואי אסור – משום מחתך (ע"י שלחן שלמה סי' שד ס"ק יג-ה).

ב. מותר לחתוך כלומה (גלוה), טאבלט בלי"א) במקום המסומן, ואין חשש מחתך, כיון שעיקר הקפידא הוא לכמות של התרופה ולא למדתה, וגם בתחלה אינו מקפיד על מדת האורך והרוחב, שהרי לא איכפת ליה אם החתך יהיה באורך או ברוחב או באלכסון. ומאחי טעמא מותר לחתוך גם כן פתילה (צעפל בלי"א) לשני חצאים שוים (ע"י ש"י"כ פליג ס"ד ובה"ע סק"ה). ויש מוסיפים עוד טעם, דכיון דבולעים הגלוה – יש לדונה כדיון אוכל, והרי אין חשש מחתך באוכלין (ע"י ארחות שבת פ"יא הע' סד. וביה בחוט השני על ה"ל שבת ח"א ס"ז ע"א).

ג. מותר לחתוך ביצים במקצץ ביצים, וכן לחתוך עגבניה או גבינה בכלים המיוחדים לכך, דהוי כשאר כלי סעודה, ולא דמי לסכין המיוחד לקצוץ, שאינו כלי סעודה אלא מיוחד לטחינה, משא"כ במקצץ ביצים שהוא מחובר מכמה סכינים גרילים אין חשש (ע"י שלחן שלמה סי' שכ ס"ק יב-ב. וכן אי' בשו"ת אג"מ אורח ח"ד סי' ע טווח אות ד, וכתב דלא הוי עובדא דחול, כיון שעושה להקל הפעולה, עיי"ש).

ד. אין להשתמש בכלי המיוחד לחיתוך אבטיח בצורה מיוחדת, כגון צורת משולש וכדומה, ולא בכלי המיוחד לחיתוך סלק ותפוחי אדמה בצורה מיוחדת כפי שרגילים לעשות לכבוד אורחיהם (ע"י ש"י"כ פ"א סי"ב). אבל מותר לחתוך בסכין עונה וכדומה לחתיכות שצורתן פשוטה, כגון רבוע או משולש, אבל אסור לחתוך העוגה בצורה מורכבת יותר, כגון בצורת פרח וכו' (וכדומה) (ע"י ארחות שבת פ"ט סי' כ).

ה. מותר להוציא מאבטיח חתיכות מעולות כדבור על ידי כף המיוחד לכך, ואין בזה משום איסור עשיית צורה. כמו כן מותר ליטול סלט ביצים על ידי כף שעושה לו צורת חצי כדור וכדו. וזה רק כשהסלט אדוק דבוק (והיינו, באופן שחלקיו ופירוריו מדובקים זה בזה), אבל אם הם מפורדים במקצת, והוא מדבק בתוך הכף, הרי זה אסור. (ע"י ש"י"כ טעם), דאימת בסי' ביצה [חנ] שמותר לחתוך בשר בצורת משולש, ואין בזה משום איסור עשיית צורה בשבת. והכי נמי מותר להוציא בצורת עיגול מהאבטיח או בסלט ביצים, דאין חמור יותר. וגם כיון שחלקי הסלט מדובקים זה בזה אין בכך משום חשש איסור בונה. משא"כ אם אינם מדובקים, יש בכך משום איסור בונה, כמ"ש הרמב"ם באיסור נגבן שהוא משום קיבוץ החלקים והדבקות זה לזה, דהוי כבונה).

עלי ספר

לב דוד – ל"ב פרקים תוכחות מוסר, שהם ר' פרקים בעניני תשובה והמסתעף, מאת המקובל האלוקי רבי חיים וויטאל ז"ע, וכו' פרקים, נועם דברי מוסר בדברים המסורים ללב, כוונות התפילה וכוונות המצוות ורוממות מועדי ה', מלאכת מחשבת הגה"ק רבי חיד"א ז"ע. מהדורא מנוקדת, מתוקנת ומושלמת [בה החזיר לה השמטות שהושמטו על ידי המשכילים-הממשיכים], ועוד הרבה מעלות שהוסבנו על ידי המה"ל הרב שלמה אליעזר מרגליות ז"ל, ירושלים תשס"ז, הוצאת 'משר' בני ברק (ע"מ).

למטה משה – שלשלת היוחסין של מרנא ה'תת"ם סופר' ז"ע, בצירוף מגילת יוחסין, מהם הרבה דיינים, פרנסים ואלופים וק"ק פראנקפורט, על פי גיליון חדשים ופטרס' רבים מפקנים הקהלה וספרי הזכרת נשמות, עם הוספות וליקוטים מפי סופרים וספרים. חלק זה חובר על ידי הגר' י"ט ליפמאן דאקאו, רב ביהמ"ד 'חילת תורה' – לונדון, ויצא לאור ברב פאר אוד"ע, וקודם לכן יצא מכוון שם עולם' בראשות הרב שבת שמואל ווייס, בני ברק תשס"ז (מהדורת שיטא. תקיד עמ').

תולדות בעל האוהל דוד – תולדותיו, פעליו, הליכותיו וקצות דרכיו של גאון ישראל רבי דוד דייטש זצוק"ל אב"ד יעמניץ, תלמידו של בעל ה'נודע ביהודה', מתוך ספרי רבינו בעל האוהל דוד' על הש"ס ועוד. יצא לאור על ידי נכח"מ הגר' מרדכי דוד ווייס, ור"מ 'אורייתא' לונדון. הוצאת מכון שם עולם', ב"ב תשס"ז.

תולדות הב"ח – מסכת חיינו ופעליו, הליכותיו וקצות דרכיו של המאור הגדול רבינו יואל סירקיש ז"ע – בעל הב"ח. יצא לאור על ידי נכח"מ הרב אברהם משה יוסף קליין – לונדון. הוצאת מכון שם עולם', ב"ב תשס"ז.

אגרות שדי חמד – אוסף נפלא של אגרות קודש ותעודות, שראו זה עתה אור לראשונה מתוך כת"ק, ממנו נשקפת מסכת חייו ופעליו, הליכותיו בקודש של הגה"ק רבי חיים חזקוני מדיני ז"ע בעל הישיב חמד'. כולל 400 מכתבים, מינים יקרים ופריקי תולדות, עם צילומים ותמונות. נערך ונדפס ביוזמת הגר' שמעון הירשלה, והגר' אהרון בצוץ רב קהילת 'נכנסת יחזקאל' – לונדון. הוצאת מכון שם עולם' – ב"ב תשס"ז (שני כרכים, תקע עמ').

שירת הסופר זמירות לשבת קודש – מוגה ומנופה על פי נוסחאות דווקני ועתיקא, ובו אוסף נבחר ושלם מתורות מהח"ס על זמירות ש"ק ומנהיגו, יחדיו משולבים עם הלכות ומנהגי סידור יעב"ץ, משובב ומסודר כל דבר דבור על אפניו. נערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב שבת שמואל ווייס, ויר' מכוון שם עולם', בני ברק תשס"ו (שלו עמ').

זכרון אלימלך דיני משא ומתן באמנה – כולל רוב היסודות והתשרים הנצרכים לדעת בכל מעשה הנעשה בין אדם לחבירו, עם מפתחות מפורטים על הענינים השכיחים בין ב"א. נערך בטוב טעם ודעת מתוך שיעורים כלליים שנאמרו ברב עם על ידי הגר' יוסף יצחק ראזננפלד, דומ"ץ בביד"ץ 'שבת הלוי' מאנסי ג'י. הוצאת 'חד חלק' תשס"ו.

משלוח ספרים – בא"י, על ידי: הרב אשר נוסבאום, טל: 574 7575 (03)
ובארה"ב על ידי: הרב אלטר האלפרנט טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

מוה"ר ר' משה דאווידאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר אביגדור יעקב ווייס נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' גרשון פדווא טליט"א לרגל שמחת אירוסיה הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר ליפא נ"י בן מחו' הרה"ח ר' חיים האגיס טליט"א – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים תתקיים בשעה ביום ראשון בעל"ט באולם בנות ירושלים הח' משעה 20:00	הרה"ח ר' מרדכי רוטנברג טליט"א לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר חיים הכהן שטערין נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' עבי מאירוביץ הי"ו לרגל שמחת אירוסיה הבת תתי' עב"ג ממציא ישיבה וחסידים בעלזא – ב"ב עב"ג תתי' – בת מחו' הרה"ח ר' גבריאל בוים הי"ו – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' משה דאווידאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר ליפא נ"י בן מחו' הרה"ח ר' חיים האגיס טליט"א – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים תתקיים בשעה ביום ראשון בעל"ט באולם בנות ירושלים הח' משעה 20:00	הרה"ח ר' משה דאווידאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר ליפא נ"י בן מחו' הרה"ח ר' חיים האגיס טליט"א – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים תתקיים בשעה ביום ראשון בעל"ט באולם בנות ירושלים הח' משעה 20:00	הרה"ח ר' משה דאווידאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר ליפא נ"י בן מחו' הרה"ח ר' חיים האגיס טליט"א – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים תתקיים בשעה ביום ראשון בעל"ט באולם בנות ירושלים הח' משעה 20:00	הרה"ח ר' משה דאווידאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי הבת תתי' עב"ג החתן היקר כמר ליפא נ"י בן מחו' הרה"ח ר' חיים האגיס טליט"א – לונדון במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת שמחת התנאים תתקיים בשעה ביום ראשון בעל"ט באולם בנות ירושלים הח' משעה 20:00

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"ג הרה"ת ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת פינחס (אבות א')
כ' תמוז תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ז

הדל"ה	מו"ש	ד"ת
23:11	23:10	21:41
22:39	22:31	21:04
22:59	22:59	21:24
22:37	22:25	21:07
22:12	21:59	20:39
23:19	23:19	21:45
23:11	23:00	21:38
22:52	22:44	21:19

אנטווערפן
לונדון
מאנשטער
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

ציווי "צורר את המדינים" לעת עתה - כדי ליישב דעתם

וידבר ה' אל משה לאמר: צורר את המדינים והביתם אותם (כח, טו-יז). אין זה ציווי לאלה, שהרי להלן בפרשת מטות, בשעת המועשה, נצטוו: "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים" (לא ב), ומה שאמר להם לעת הזאת, לא היה כי אם ליישב דעתם מענין המניפה שהיתה על ידי מדין, ולכן נכתב כאן.

ביקש מ"אלקי הרוחות" שיפקוד "איש אשר רוח בו"

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה (כח, טז). אמר אלקי הרוחות, ולא אלקי הנשמות והנפשות. לפי שרצה משה לשאול (-לבקש) איש ממוצע, כמו הרוח הממוצע בין הנשמה והנפש. לא היה בעל נפש, נידהג העם במדת הדין, ואם יהיה בעל נשמה, לא ידקדק כל כך. לזה אמר 'אלקי הרוחות', שיהיה ממוצע להנהיג את העם. ולכן השיבו: יקח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו (לקמן יח), והדרשה (-בתחומא א' תר"ש, ואין זה פשוט).

"אשר יצא לפניהם... ואשר יוציאם..." - ביאור כל הלשון

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם וגו' (כח, טז-יז). תיכח, למה כל הכתוב לשונות. ויש לפרש, "אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם" - זה המלך, שהוא היוצא לפניהם במלחמה; "ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם" - אלו אורים ותומים, שעל פיו יצאו ועל פיו יבואו.

"אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם" - קאי על עניני המלחמה; "ואשר יוציאם ואשר יביאם" - קאי על עניני הנהגת המדינה.

דרך הכתוב לחתום בשלמים - חותם השלום

אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדרים ונדבותיכם לעולותיכם ולמנחותיכם ולנסכים ולשלמים (כט, לט). יהיה ראוי הכתוב לומר 'לעולותיכם ולשלמים' - שהן קרבנות הבשר, ואחר כך 'למנחותיכם ולנסכים', אבל הקדים העולה, שהוא הקרבן הקודם לעולם, וכמו שדרשו ר"ל (ויטא לז: ע"פ 'עירך עליה העולה' ויקרא ג, ה); 'העולה, עולה ראשונה', שאין לה דבר קרב קודם לתמיד של שחר. ודו"ס בשלמים, כי השלמים באים להשלים המדות (ראה דבריו בבראשית מו, א), ודרך הכתוב לחתום בשלמים, וזהו שכתוב (ויקרא ג, לו): זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים, וגדולה מדת השלום וראוי לחתום בה.

וכשם שהזכיר למעלה חשם המיוחד בראש הפרשה (לעיל כח, ג: 'אשר תקריבו לה'), כן הזכיר עתה בסוף הפרשה, שנאמר 'אלה תעשו לה' וגו'. והזכיר שבעים פרים באמצע, להורות שלא תהיה הכוונה בכולן כי אם לשם המיוחד, אבל ביום שמיני זה שהוא מיוחד אנו מקריבים בו קרבן מיוחד שהוא פר יחידי לאלקי ישראל שהוא אדון מיוחד על עם מיוחד. וזהו מאמרו (סוכה נה:), שבעים פרים למה, כנגד שבעים אומות, כלומר כנגד שרי השבעים אומות; פר יחידי למה, כנגד אומה יחידה, כלומר כנגד אלקי אומה יחידה. על ידי קרבנות הללו היה העולם מתברך, וכל כח וזכר מכיר הכח שלמעלה ממנו, וכן מכת לזה עד הסבה העליונה ויתברך, כענין שנאמר (קהלת ה, ח) 'כי גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם'.

רבינו בחיי

לקח טוב

משפחת היצרי ומשפחת השלמי

יחשב, כי לא אהיה אלא כמציין מן ההרכים. לכן השמיענו חכמינו ז"ל כי הדרך נכונה אל המומאה איננה רחוקה כלל וכלל, מאחר שיצרו הרע אורב לו ומתנבל אליו ופורש רשתות לרגלו, ומיד בפנות האדם אל הרע, מפעיל היצר את כל מצודותיו אלו, ותיקף ומיד יוצא האדם את עצמו סמוך נראה אל הכיעור, באין אומר ואין דברים. מאידך גיסא ילמוד האדם מרעיון זה מוסר השכל: כמה רשתות פרושות לרגלו, וכמה סיועים להרע מוכנים לו סביבותיו, אשר כל אלה תוקנו בידי האויב האורב אליו והפץ להפילו במכמורותיו ולהאבידו מחיי עולם. ולמרות כל אלה, כל יחשוב האדם כי אבדה תקותו וכו' קרובה

באמת כבר אמר חכמינו ז"ל (מנחות כט:), שהבא ליטור מסייעין אותו, והבא ליטור פותחין לו, ומתוך דבריהם יוצא הרעיון הכללי ש"בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו". תמציתו של הרעיון מלמדת, שעיקר פעולתו של אדם בכל דרך אשר הוא הולך בה, אינו אלא נקודת ההתחלה שבה גמר את הפצו ורצונו, והביע את בחירתו. כי מאז והלאה מסייעין ופותחין לו. אולם עלינו להבין מהי משמעותו של רעיון זה, ומה באה ללמדנו? ובכן, כאשר בטוב ובטורה אנו עוסקים, הרי שהרעיון פשוט וקל להבין.

כי מי שעלתה בלבו מחשבת הטוב, יכול הספק לברסם בלבו. ספק אם ימצא ידיו ורגליו בטוב אשר הוא רוצה ללכת בה. גם אם אדיר כל הפצו בה, אומר לו לבו שלא יתכן להוציא מחשבתו מן הכח אל הפועל, ולא יישאר מונח כי אם רצון משובח. וכל כך למה, כי יודע הוא את נפשו ואת דל כחותיה, אשר איננה מסוגלת לעמוד בענין זה שבו בחר, ומאין איפוא תצא פעולתו. אשר על כן לימדנו חכמינו כי הבא ליטור מסייעין אותו, ואין לו לאמוד את הדבר לפי כחות עצמו בלבד, מאחר שיעלו ויבואו לקראתו כחות וסיועים אשר לא נודעו לו מתמול שלשום, ובעזרתם ישיג את מה שבעיניו הוא בלתי מושג. אין לו אלא לבוא וליטור, ומאותו רגע יופעלו כחות אלה, ומן השמים יתמכוהו למען יצליח באשר יפנה בטוב אשר הוא הולך בו.

הוא אומר: דברים של חיווך ועידוד יוצאים מתוך רעיון זה של "מסייעין אותו". חיווך ועידוד האמורים לסעוד למען לא יתייאש האוחז בטוב ובטורה, אלא יחיש אל עבר יעדו המקודש, וממרום תצמח ישועתו. זהו קצהו הראשון של הרעיון. ומה איפוא מעמנו וענינו של קצהו השני, המזהירה ומאיימת שגם בביאתו אל המומאה יסייעו ויפתחו לו. מובן מאליו שאין כאן חיווך ועידוד, ומה אם כן בא ללמדנו? מצד אחד, שלא יאמר האדם אל לבו, ומה בכך אם אבוא מעט מזער להתקרב צעד קטן אל עבר הרע והמומאה, הרי עדיין רחוקה היא ממני וצעד אחד זה לכולם

עלילם לתרופה - הפצת תורה וחסידות

שר וגדול נפל בישראל

במקלות רכבות ישראל מבכים אנו מרה את הסתלקותו לגנוי מרומים של האי חסידא ופרישא, פאר הדור והדור, העמיד תלמידים הרבה מעוררי ועד וקנותו, נער מגזע איראליים ותרשישים ודוכן בלב נפש לרבותינו הקדושים מבעלזא, הגאון הצדיק המופ' משייני מנסת הגדולה רבי חיים מאיר יחיאל שפירא זצוקללה"ה

גאב"ד ואדמו"ר מנאראל

וכל בית ישראל יבכו את הערפיה אשר שרף ה'

ומביעים אנו בזה את תנחומנו לבני יחידו ומ"מ ברא כרעא דאבוב האי גברא רבה

הגה"צ רבי דוב בעריש משה שליט"א

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים וירפא את שבר עמו ישראל ויקיוו וירננו שוכני עפר במהרה בימינו אמן

המערכת

אמרות טהורות

פנחס עורר והשפיע כעס דקדושה

פנחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם וגו' (כח, יא). פירש"י ז"ל: "בנקמו את נקמותי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף". יש לפרש כפל הלשון בדברי רש"י: "בנקמו את נקמותי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף". על פי דבריהם ז"ל (ברכות ה, ד) "לעולם ירגיז אדם יצר מוב על יצר הרע, שנאמר (תהלים ד, ה) רגזו ואל תתאווה, הרי שזקוקים למדת הכעס בכדי להתגבר על היצר הרע. אולם, לכאורה, מניין להם לצדיקים מידת הכעס והרגז. ונראה, הדנה מצינו ד"ל-ל זועם בכל יום" (תהלים ג, יב) - היינו שהקב"ה כועס בכל יום, "וכמה זעמו - רגע" (ברכות ג, ו) ומוזה נשפע להם לצדיקים כעס דקדושה כדי להתגבר על יצרם.

והנה, באותם הימים לא כעס הקב"ה, כדכתיב (כח, ח): "ומה אזעום לא זעם ה'" ואמרו רז"ל (שם) שלא כעס הקב"ה באותם הימים, כדי שלא יוכל בלעם לקלל את ישראל. ומחמת זה לא היה להם לבני ישראל כח להתגבר על יצרם, אולם, כשעורר פנחס את מדת הכעס על זמרי, גרם בכך לעורר כעס דקדושה לכל ישראל.

וזהו כונת רש"י ז"ל: "בנקמו את נקמותי, בקצפו את הקצף" - על זמרי, ובכך עורר את הקצף - כעס דקדושה "שהיה לי לקצוף" היינו, הקצף שהיה להקב"ה לקצוף ולהשפיע כעס דקדושה.

"ובני קרח לא מתו" - מתנגדי הצדיקים שכלל דור
ובני קרח לא מתו (כח, יא). "שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ (מרימינוב) זצוק"ל רמז הפסוק: 'ובני קרח לא מתו', הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עם כל זה 'ובני קרח', תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו', כי בכל דור ודור יש ניגוד מבועי המחלוקת על הצדיקים והתולכים בתום. ונראה לי דנפקא מינה למיבעי רחמי".

אמירה נעימה

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי (כח, יא). ובמדרש (במדבר כא, א) "בדין הוא שימול שכרו". רבים נלאו לפרש כוונתם ז"ל. ונראה לפרש, כי באמת אמרו חז"ל (ספרי כג, שאע"פ שיש להם לצדיקים תולדות במעשיהם המצויים, אינם מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, והמעט הוא, משום ש"שכר מצוה בהאי עולמא ליכא" (קדושין לט).

ומעם הדבר שאין הקב"ה משלם שכר בעולם הזה הוא, כי שמה ח"ו יחטא האדם אחר כך וישמון ישורון ויבעט, ונמצא שנשלם שכר שלא כראוי. ואמנם, במי שמוכה את הרבים מצינו ברז"ל (אבות ה, יח) שאין חטא בא על ידו, ואם כן באחד כזה אין לחשוש שמה יחטא, ויכול הקב"ה ליתן לו שכר בעד מעשיו המצויים בזה העולם.

וזהו: "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו' ולא כליתי את בני ישראל" - ובכך זיכה את הרבים, ואם כן: "בדין הוא שימול שכרו".

אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנזערים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו (כח, ג). לכאורה תמוה, למאי נפקא מינה אם בחטאו מת, וכי אם היה מת על מוטו בלא חטא היה גרוע.

ונראה, הדנה בגמרא (פסחין לה) דרשו בהא דכתיב (דברים כא, טו): "ביום הנחילו את בניו" - ביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה. והקשו: וכי מי שמת בלילה אין בניו יורשים אותו. ותירצו: דין נחלות קאמר, דכתיב (לקצן פסוק יא): "והיתה לבני ישראל לחוקת משפט", ע"ש. נמצא שמפסוק - "והיתה לבני ישראל" וגו' - שנתדרש על ידי בנות צלפחד למדת שאפילו אם מת בלילה בניו יורשים אותו, אבל קודם שנאמרה פרשת בנות צלפחד לא ידענו שצוואת המת קרויה "משפט", ואם כן היינו סבורים שאם מת בלילה אין הבנים יורשים אותו.

ולפיכך, אחרי ששאלו "למה יגרע שם אבינו וגו' תנה לנו אחוזה" וגו', חששו שמה ישיב להן משה: צלפחד מת בלילה ואין הבנים יורשים אותו, לכן הקדימו חכמניות הללו ואמרו: "כי בחטאו מת" - כי הוא היה המקושש (שבת

זכרון צורת הצדיק מועיל לעבודת השי"ת

יפקוד ה' אלפי הרוחות לכל בשר איש על העדה. אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו וגו' (כז, טו-יז). נראה לפרש בהקדם דברי הרמ"ק רצ"ה מליקצא זי"ע בספרו "אך פרי תבואה" על הפסוק (מ"ב ד, ט): "הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש עובר לעינו תמיד", והקשו בגמרא (ברכות י) מנא ידעה. ופירש הוא ז"ל, שכל דבר שבקדושה עושה רושם בלב ולא ימוש מוכרוננו, וכן אם רואה אדם צורת צדיק, נשאר זכרונו במחשבתו, ועל ידי זה מתעורר לילך בארעותיו. וזהו שאמרה האשה השונמית: "הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא", ומפרש הכתוב מדיחין ידעה, משום ש"עובר לעינו תמיד" - שדמותו וצורתו עוברת תמיד נגד עיניו.

על פי זה תבאר לנכון מאמר הכתוב: משה רבינו התפלל שהשי"ת יפקוד איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו, שבכל עת לא ימוש זכרונו מנגד עיניהם. וזהו שפי' רש"י לשם הספרי: "אשר יוציאם - בזכותו, ואשר יביאם - בזכותו", שיראו אותו עוסק במצות ומעשים טובים, ועל ידי קדושתו לא ימוש הדברים מוכרונם, ויתעוררו על ידי זה ללכת בדרכי השי"ת ולדבקה בו.

"עולה תמיד" - הכובש כעסו בבואו לביתו מתעלה

ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים שנים ליום עולה תמיד (כח, ג). "הנה כבשים - לשון כובש כעסו, פירוש, להיות מעבירין מדותיהם, על ידי זה תהיו 'בני שנה', כמו שפירשו בגמרא (יומא כב) 'על 'בן שנה שאלו במלכו' (ש"א ג, א) - כבן שנה שלא מעט מעט חטא, כי המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו (יומא כג). וזהו: 'בני שנה' 'תמימים' הוא, שלא תהיה לכם גאווה מזה, והנה הבעל גאווה נקרא בעל מום, כדוע (פגילה כב) - 'על הרים וגבונים' (תהלים ס"ה, יז) וזה אומר: תמימים.

"שנים ליום" פירוש - מעת לעת - שנים בבואו מבית הכנסת, שדירת וערכית, צריך לקבל עליו קודם בואו לביתו, שלא לקפד כלל, כי בבית הכנסת אינו שכיח - וכן בשוק - להקפיד, כי אם בביתו שכיח. על ידי זה תהיה 'עולה תמיד' ולא יורד, כי בכעס - מסתלקת הנשמה הלילה - הוי יורד, וזה אומר: 'עולה תמיד'.

צ"ח, וקיימא לן (פסחין לה) דדיני נפשות דנין ביום, כדכתיב (לעיל כ, ד) "נגד השמש", וכן הורגין רק ביום (שם לה), לכן: "למה יגרע וגו' תנה לו אחוזה בתוך אחי אבינו".

תורת נתנאל (פסחין לה) "שם עולם, כ"ב תשס"ה)

ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל (כז, יב). וברש"י: "כיון שנכנס משה לנחלת בני נד ובני ראובן, שמה ואמר, כמדומה לי שהותר נדרי... אמר לו: בני, מכאן ואילך אתה אסור להכנס". וצריך להבין לפי זה, למה הותרנו עד כאן ולא אמר לו ואת הקב"ה מיד - בפרשת חקת - אחר שכבש את ארץ סדון ועוין.

ונראה לתרץ בהקדם קושיא אחרת: הלא בכל מקום מקדים הכתוב את אפרים לפני מנשה, ולמה כאן (לעיל כ, כח) הקדים את מנשה לאפרים. אמנם סיבת הקדמת אפרים בכל מקום היא, מפני שיצא ממונו והושע בן נון, כמו שפירש רש"י במה שאמר יעקב אבינו (בראשית סה, יט): "גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל - שעתיד דעון לצאת ממנו, ואולם איהו לעם וגם הוא יגדל - שעתיד יורשע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל".

ומעתה, כמאמר שסבר משה רבינו שהוא נכנס לארץ, ואם כן לא ינחה הושע את ישראל, אם כן חוזר דין הקרימה למנשה הבכור, ולכן מנה כאן את מנשה לפני אפרים. וכיון שראה זאת השי"ת והבין כוונתו - שסובר שהותר הנדר - מיד אמר לו: "עלה אל הר העברים".

עולת שבת בשבתו וגו' (כח, י).
בקרבת המעודות מצאנו קרבן חטאת, "שעיר חטאת אחד" בפסח (פסוק כב), "שעיר עזים אחד" של שבועות (פסוק ל) וכן הלאה. משא"כ בקרבת שבת לא מצאנו קרבן חטאת רק עולה, וזאת, כי העולה מכפרת על הדרורי הלך (ירושלמי יומא פ"ה) והחטאת מכפרת על מעשה של חטא. והענין, כי כאשר נגדו האדם ממלאכת רשות, מלאכת עבודה, אז אינו מצוי לבא לידי חטא וממילא אינו צריך להביא חטאת, וזהו בשבת שאסור במלאכת עבודה, אך היות והדרורים מותרים בו בכל מילי דרשות (שבת קכ), לכן צריך להביא עולה, כי בזה מצוי לבא לידי עבירה וחטא. ולכן אמר בו: "עולת שבת - בשבתו" (פי' עולה שהיא חטאת משבת, מדוברת הדרור שבו). לא כל ביום מצוי שהמעשה של רשות - אוכל נפש - מותר. לכן חייבים להביא בו חטאת.

יתרון דעת

הכותל המערבי (ב)

עיקר בנין הבית היה כדי שישאר הכותל המערבי לישראל מימי הגלות/לא שלטה יד האויב ביסודו, ועוד

רבי יצחק אמר: אתי מלכונן פלח (שה"ש ד, ח) דא אידו שכונתא (פי', שישאל אומרים בלילות אל השכינה ונקראת כלה, הלא את נמצאת אתנו בלילה) אתי מלכונן תבוא - מאתר בי מקדשא דלעילא (א-ת משנות עליו ממקום ביהמ"ק של מעלה) תשורי מראש אַמְנָה - מאתר בי מקדשא דלעילא ומאתר בי מקדשא דלתתא (וגם משנות עליו ממקום ביהמ"ק של מטה), דאמר רבי יהודה, משולם זהו זה שכינתא מכותל המערבא, דבי מקדשא. דכתיב (שה"ש ב, ט) "הנה זה עומד אחר בתלנו", והוא ראש אמנה לכל עלמא (והוא ראש האמנה לכל העולם, כי משם היא משנות עליו, וזהו ראש האמנה להאמין שהשכינה נמצאת מענו ומשנות עליו גם בגלותו) וכו', ולמה (עריכה השכינה להשנות עליו) כדי לאגנא על ישראל ממענות אריות אלץ עמך עכ"ם (-להגן על ישראל מקשה השעבוד של העמים הנקראים אריות). וזהו הק' (פר' שמות, ה: וע"ע בזה"ק פר' משפטים, קטז).

יש להבין במה שנאמר בקרא (איכה ב, ג) "השיב אחור ימינו", וכן "צבא אחור ימינו", זמנה הוא זה, אבל כבר אמרו, שלא זהו שכינה ממקומה עד שעושה רושם, הרצון, כי מ"מ קצת השדרה שכינתו במקומה, וכמו שאמרו (מגילה כח) אע"פ ששוממים קדושתן עליה, כי מכל מקום השכינה נשארה והיא בכותל מערבי, כי שם יתר נאמן ושוירי נשואה שם השכינה, כדררשין (שה"ש ב, י) "הנה זה עומד אחר בתלנו" - זה כותל מערבי, שלא זה שכינה ממנו.

וכבר נודע כי אחור קדם פירוש, קדם מורה, אחור מערב. וזהו כונת הקרא, כי ימין ר' שהוא חסד והשפעתו - נצב אחור היינו למערב, כי סילק שכינתו מכל הבית אבל השיבו על מערבי, ושם עדיין קדושת כבודו. וזהו: "אם תשכח" לירושלים, להיותך חושב כי כבר חלף קדושתו מבלי שיר בוע"ה והוי הוא כמת נשכח מלב, "תשכח ימינו", כי ימינו עומד במערב, ובוזא אי אפשר לשכוח, כי עדיין רוח קדשו שם.

כי שם מקום מקדש של מטה מכון כנגד ביהמ"ק של מעלה, ושם פסל ה' מכוון שבתו יתברך, ושם תבין עוזו יתברך, ולכן מסתכל במקום הקדוש ההוא מיד נתלכנו רוח טהרה וקדושה, ומלך עליו ביופו יתברך תחזינה עיניו, ובראיה לחד סני לאדם לקנות השלימות ההוא וכו'... כי מיד בבואו שמה כשם שהשכינה רואה אותו כך הוא רואה פני השכינה ומיד נעשה משפט ומואצל דרכו ביו שכינתו יתברך מעין עולם הבא, כי גם שם הצדיקים יושבים ונהנים מזיו שכינתו יתברך וכו'. ותועלת רוחני זה לא יסיר מאדם (-) של אברהם) עד עולם, כי אף בזמן שכינת המקדש של מטה אינו בבנינו, מכל מקום בהימקח"ם שלמעלה המכוון נגדו נצחי לא יסור לעולם, ובכל זמן יורד ממנו השפע על דרך אברהם המקדש, ומטעם זה שלמים וכן רבים נכספה נפשם לעמוד במקום הקדוש ההוא כי רצו את אבינו וגו'.

כלי יקר (פר' ק"ך יז, יח וע"י משיב בפר' ואח"כ ג, כח)

וכן אמרו רז"ל מעולם לא זה שכינה מכותל מערבי ואפילו בזמן חרבנו. ולטעם זה לא נפל כותל מערבי ולא יפול עד שיבנה במהרה בימינו. והכי איתא במדרש שיר השירים על פסוק "הנה זה עומד אחר בתלנו" ע"ש. וכל המכחיש את המוחש אשר עיני ראו, ודאי לבו נוקפו וטינא עולה בלבו, כמו שכתבתי באורך במכמה גדולי עולם שהיו עדי ראייה וכתב רמב"ן ז"ל. וספר אגורא "דרך הקדוש" שדפס בקוסטנדינה מאחד מהגדולים אשר בארץ החיים יוכיחו (-) ספר 'מזיג' מראשית' להנאן רבי יחיים אלאנאדרי זצ"ל ובתוכו ספר 'דרך הקדוש' על קדושת אר"י מנכדו הגר"ח אלאנאדרי זצ"ל. קשטא (ת"ע) כי לא שלטה יד האויב ביסוד כותל המערבי, רק שהיו אומרים "עיר עזר עד היסוד בה" אך לא עלתה בידם וכו'...

אלה המצות למחרת האניג זצ"ל (מצוה צה)

... כי קי"ל רמב"ם, הל' בית הבחירה פ"ו ה"ט) והכי ס"ל לר' יהושע בעצמו (ערוך פ"ח מ"ו) קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבוא ולא זה שכינה מכותל המערבי, ויש בזה לא תועלת גדול ורב, כי אם לא ישרא שום רושם קדושה תהיה הגאולה קשה מאוד, כי מה כוחו להמשיך קדושה לארץ, וגם בצאת בני ישראל ממצרים היה להם עז כמה שכבר נתקדשה מאברהם אבינו והאבות בכללם וכו', ואם תהיה עתה משוללת מכל קדושה מה נעשה אחרנו בשוינו אליה בב"א. והנה זה ידוע בשעת החורבן השיב בכיכול אחור ימינו נתן רשות לאויבים לבסס להדיכל לשפון חמוה על עצים ואבנים, אמנם מיד אחרי זה חזרה שכינה לכותל מערבי.

דרשות חת"ס (דרוש לח' טבת תשס"ד דף ע', ב. וע"י בשו"ת חת"ס יור"ד סי' ילג-לד)

ה' אמר לשכון בערפל (מ"א ח, יב). דעיקר בנין הבית היה בשביל החורבן והגלות, שאלמלא רושם השראת השכינה במקום הנבחר, כאמרים (שמו"ר ב, ג) ואעפ"כ לא זה שכינה מכותל מערבי, ח"ו לא היה יוכלים להתקיים, רק על ידי שגם עתה בכיכול שורה השם בערפל, זו היא מעמדו ומצבו של ישראל. והבין. ישימא משה (ס"פ פקדי)

קנין וחזירה התורה – על ידי טורח ויגיעה

א. בדבר מה שהובא בהלכות "הכון לקראת" (גל' תקסג, ע"ל אורח) שאין להתפלל בנעלי בית (ב"ל"א: פאנטאפיל, יצוין דבר פלא, כי בספר 'אמרי פנחס' השלם (שער סדר היום אות נ"ג) מובא שהרה"ק רבי פינחס מקארין זי"ע צוה "שלא להתפלל במנעלים שקורין שיד, אלא בסנדלון שקורין פאנטאפיל", יעו"ש טעמו ע"ד סוד.

ב. בגל' תקנז הובא (ביתרין דעת) מספר 'לקט יושר' (יו"ד, עמ' 39) שיש ענין להתאמץ ולטרוח ליקח ספר, ולא כ"איותם הבחורים העשירים המפונקים שעשו להם שולחנות כשיושבין במקומו הופכין השולחן לאיזה צד שירצו ועליו הרבה ספרים...", יעו"ש.

ענין מופלא כיצא בזה מובא בספר ישן נושן 'צנצנת מנחס' (ברלין ת"פ, דף צ"ה): ואמרת להביאו הנה (למרות האריכות בדבריו, כי דברי פי חכם חן ושפתים ישק), והוא בפרשת כי תשא על הפסוק (ל', ז'): "ונמשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וגו' והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה", והרי דבריו היקרים:

"חתינו הרבני מהר"ר נפתלי הירץ סג"ל בן הרב הגדול ר' ישעי' בן הגאון מהר"ר דוד בעל 'טורי זהב' אמר הטעם שנטה [משה] את האהל מחוץ למחנה הרחק מן המחנה, ע"פ דאיתא בגמרא (מנחות ז'): שאבימי שחם מסכתא מנחות [בחלון] והלך אל רב חסדא תלמידו שזיכורו. והקשה: ולישאל ליה שיבוא אליו. ומשני, דסבר אבימי הכי מסתייעא מילתא טפא, ופריש"י, משום שיגעתי ומצאתי - תאמן (מגילה ז'), ועל כן אחר מעשה העגל ששכחו ישראל את התורה (נ"י עירובין ד.), נטה משה את האהל מחוץ למחנה, והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד, כדי שיהיה התורה נלמד להן ע"י יגיעה ויטתייע מילתא טפא להיות להן לזכרון.

ונראה דעל פי זה תבין סיפא דקרא (שם פסוק א'): "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה", ופריש"י: ושב אל המחנה, דהקב"ה אמר לו שישב את האוהל אל המחנה, דאמר ליה, אני כבעס ואתה כבעס אם כן מי יקרבם. ולכאורה קשה, מאי ענין אהל דרש למאי דכתיב לפני ה' וידבר ה' אל משה פנים אל פנים וגו'.

ואומר, דהנה איתא בגמרא (עירובין ד'): דסדר הלימוד כך היה: משה למד מפי הגבורה, כנס אחרון ושנה לו משה פירקו, נסתלק אחרון וישב לשמאל משה, כנסו בניו ושנה להן משה פירקו וכו', כנסו זקנים ושנה להן משה פירקו וכו', כנסו כל העם ושנה להן משה פירקו. ומקשה למה ליה למשה ללמוד עם כולן ולטרוח כולי האי, הוי ליה למשה ללמוד עם אחרון וישנה אחרון לבניו והם ילמדו עם הזקנים, והזקנים ילמדו את ישראל. ומשני כיון שמשה מפי הגבורה למד מסתייעא מילתיה מאן דלומד ממנו, ורצ"ל דכיון דמשה מפי הגבורה למד, שאין שייך בו שכחה, משום הכי מסתייעא מילתיה טפא, שמי שלומד ממנו אינו משכח כולי האי נ"י (לק"ש שה"ש רמז תתקפא).

וזה כוונת הפסוקים 'ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב' (שם פסוק ו'), ותרגם אונקלוס: 'ית תקין זינורו', רצ"ל, שהתנצלו ההוד ועדי התורה דהיינו הזכרון (נ"י שבת סג. מה שדרשו ע"פ יגור חרב על ירך גבור הודו וחדו' וברש"י שם), על כן עשה משה להם תיחלה כי יומשה יתח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וגו' והיה כל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד אשר מחוץ למחנה - לטרוח ולילך ללמוד התורה למרחוק חוץ למחנה, דעל ידי זה יסתייע להן לימוד התורה ולא ישכחו מהר, כי יגעתו ומצאתי תאמן, כאמור.

וראה הקב"ה להורות למשה שיחזיר את האוהל למחנה, על כן: 'ודבר ה' אל משה פנים אל פנים' ואם כן, על ידי זה בוודאי מסתייעא לימודו של משה טפא, שכל הלימוד ממנו לא ישכח התורה מהרה, וישב אל המחנה, היינו שיוכל לשוב אל המחנה, משום דעל ידי זה שדיבר עמו פנים אל פנים סג"ל שאין ישכחו התורה שלומד עמם, ואין צריכים לטרוח לילך לחוץ למחנה, ודפח"ח. (ואמנם כ"י"ב הובא גם בגל' תקלח, מדור 'אימריה נעימה' מספר 'ידוש תפלת ישרים' להגאון התיב"ץ זצ"ל, יעו"ש).

חיים פריעדמאן, אנטווערפן

תפילות אבות על בנים – מאימתי?

יתני לכם על סידרת המאמרים אודות תפלות אבות על בנים (יתרין דעת גל' תקסט-תקצ"ה), וכדאי להביא על העובדא הידועה, ש"כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע אמר פעם לחסיד שביקש שיברכו בבנים טובים, והשיב לו, שעל בנים טובים צריך לבקש קודם חתונה.

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר יסכר בערש ברוךשטיין ז"ל ת.צ.צ.ב.ה.

עוד אביא את אשר כתב הגה"ק בעל היחפ"ץ חיים זצ"ל בספרו 'אדר עולם' (סוף פ"ח, וז"ל: "מי שמשתטח לה' ומשליך כל בטחונו עליו ומבקש רחמים שיהיו בניו הולכים בדרך התורה והיראה, הקב"ה עוזר ושיחה לו מהם גם כבוד וגדולה בעולם הזה, מלבד שכרו הגדול הצפון לו לעולם הבא".

הפסקת 'אמן' – לאחר 'מומזור לתודה'

בגליון תקס"ז הביא הגרש"ק גראס שליט"א (ע"ל אורח"ח אות א) דעת הפוסקים ש"יאר שסיים בירוך שאמר, אפילו אם עדיין לא התחיל פסוקי דזמרה, מותר לענות על כל אמינים וכו' דאמן שבת הוא, ופסוקי דזמרה שבת הם, ולפיכך לא הוי הפסק". ראו לציון משי"כ ב"כ החיים" (סי' נא סק"ג) בשם חס"ל (אות ב): "יותר טוב אם יוכל להתחיל גם כן 'מומזור לתודה', ואח"כ יענה אמן, כדי שלא יפסיק בין הברכה לבדבבר כליין".

פנחס מנחם דאודי, ירושלים

אש השמים שעל מזבח העולה – על שפתו

בדבר הנדון אודות כסיויו וגו' של מזבח העולה (בגל' תקסט-תקצ"ה, ע"ל הדף, ובגל' תקעז, יתורת של ראשונים) והעירו מדברי רש"י (פ"ר במדבר ד', יט) בענין כסיויו בשעת המסעות, שדשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן, ופריש"י: "ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינה שורפתו, שהיו כופין עליה פסכתו של נחושתי". וקשה, הא לא היה למזבח גג, אלא היו ממלאין אותו עפר בשעת חנייתו, ובשעת המסעות היו מריקין את העפר, אם כן על מה עמדה האש בשעת המסעות.

ונשתוממתי שלא הביאו את דברי השיטה מקובצת בובחים (דף סא: אות א) שסבר שתמיד היתה האש בוערת על שפת המזבח, ולא על חלל המזבח. ונראה שרצה ליישב את הקושי הנ"ל, וז"ל: "והאש השמים היה על השפה, וכשהיו נושאים אותו היו כופין פסכתו כדי שלא ישורף את הבגדים שהיו משימים על האש כשביאין המזבח במקום למקום". מבואר מדבריו שלא היתה האש מונחת בשעת המסעות במקום החלל, אלא בשפת המזבח.

יוסף דע יונג, ירושלים

"שמעון" והדומה לו

אודות סגולת השם 'שמעון' על שם הרשב"י, שכתב הגרש"ק גרוס שליט"א (גל' תקס"ח, ע"ל אורח"ח) שאם נדר ליתן את השם שמעון, ואח"כ נדע לו שבשום אופן לא יוכל ליתן שם זה, כגון שאחד הסבים שמו שמעון, יש להתיר נדרו.

יש לציון שבקונטרס 'שמא גרים' (הלכות והלכות בעניני שמות, לדורי הגר"מ גרוס שליט"א אב"ד יתכני השיבות), עמ' ר"ב, הביא מעשה, שבת אחת נסעה למירון להתפלל על ציון הרשב"י ונדרה שם שאם תתאסר בקרבן, תקרא שם 'שמעון' לבנה שיוולד לה בריצה. והי' שמע תפילתה ונשיאה לחתן ששמו 'שמעון'. כשנולד להם בן זכר, שאלו את מרן הרב שך זצ"ל אק לקרוא לילד, וענה להם שיתנו שם הדומה לשמעון, כגון 'שמעיה' וכדו', והיה ע"ש התנא רשב"י.

אף אתה קרבהו – אל תרחיקהו

בענין קושיית ספרי הדרוש שהובאה (בגל' תקעז, ע"ל הדף), היאך גייר משה רבינו את יתרו חותנו לאחר כל הנסים כשבני ישראל היו ברומם של עולם וכו', והלא יתכן משום כך שהתגייר בשביל דבר מהביל העולם וכו'.

מהארוה לציון בזה דברי המדרש המפורשים (שמו"ר כז, ב), שאמר הקב"ה למשה רבינו: "אני הוא שקרבתו ליתרו ולא רחקתיו, אדם זה שבא אצלי לא בא אלא לשם שמים, ולא בא אלא להתגייר, אף אתה קרבהו אל תרחיקהו. מיד ויצא משה לקראת חותנו".

אברהם אהרן ווינבערגער, ברוקלין נ"י.

ק"א ברכות בקול רם

כחוספה לעניני 'מאה ברכות בכל יום' (גל' תקל-תקלח, יתרון דעת) אציין ל'ספר הגו' שכותב בוה"ל (ל"ח שם) ויהי ועד מציאתו, וז"ל: "ויאמר ברכות בקול רם ונעים ויוכל לך עד..." ומציאתו כתוב שכל הנמניה קולו ואומר ברכות בקול רם, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות הכתובים בפרשת ויקרא, שהרי אנו אומרים בכל יום מאה ברכות שיש בהם הזכרת השי"ת, וי"א ברכות שאין בהם הזכרת ה' בירוך שאמר, הרי ק"א ברכות כנגד ק"א פסוקים שיש בפרשת ויקרא, עכ"ל.

בן ציון גרינפעלד, ברוקלין נ"י.

זריזין מקדימין – גם במילה שלא בזמנה

קראתי בעונג את המאמר (גל' תקח, ע"ל הדף) בענין 'זריזין מקדימין למצוות' שנדשו במיוחד במצוות מילה (פסחים ד.), ראיתי הלכה ונותרתי במעשה על כן לא אחזיק טובה לעצמי ואשגר בה מעשה רב ממנו נלמד שענין זה נאמר לאו דוקא במילה בזמנה אלא גם במילה שלא בזמנה.

היה זה בחודש אדר תשס"ו, כשבן נולד לוקיני הרה"ח ר' שלמה לייב ע"ה, וכיבד את ד"ר הרה"ח ר' שמואל פארגעס ע"ה

בסנדקאות. ר' שמואל נענה לגיסו וקיבל את ההזמנה לנסוע ממאנטריאל לאנטווערפן, כשבדעתי לעלות ולחוג בדביה את חג הפסח בצל קדשו של כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע. לבסוף נדחה הברית, ונסע ר' שמואל לארחה"ק. בחוה"מ פסח הודיע לר' שמואל שמתעתדים לעשות הברית באסור חו. ונכנס ר"ש אל הקדש לשאל בדעת מרן ז"ל אם אכן ימתניו לו לעשות הברית אחרי"ז, כדי שיוכל להגיע לסנדקאות או לא. ואמר לו מרן: הרי כתוב במצות מילה זריזים מקדימים למצוות, ועל כן אין לאחר, אלא יכבד אדם אחר בסנדקאות, כדי להקדים הברית בהשכמה, כנהוג.

משה ב"ר ישראל טאל, כעת בברוקלין נ"י.
[א.ה. אמנם האחרונים כבר נדו בהלכה זו, ויש שסורים דמילה שלא בזמנה חמורה וקודמת. ע"י בארחה בשו"ת 'דבר אברהם' ח"א סי' ג' לח"ב סי' א - ד, ואמכמ"ל]

תשובה והל' עדות קודם קידוש/ מי רשאי ללמוד יחידי?

א. בעקבות המדור על אודות מרן בעל האורח"ח הק' זי"ע וגל' תקעז, 'יומא דשבתא' הנני שולח בזה משי"כ בספר 'הקונטרס היחיאלי' (חלק א - בית השם, ירושלים תרפ"ח, ג), וז"ל: "מצוה על אדם להרהר תשובה בלבו בלקיחתו הכוס לקדש בשבת, הואיל והוא רוצה להעיד על מעשה האש בשבשה ימים בראשית, וזמנו, וביום השביעי שבת וינפס, וישנם כמה עונות ח"ו שפוסלים את האדם מלהיות עד, ולכן מן הראוי להרהר תשובה בלבו באותה שעה ולהתחזק על כל מעשה לא טוב אשר עשה, ולקבל על מלכותו ית"ש, ושלא ישוב עוד לכסלה וכו', וכך סופר לי על גאון עוזנו הרב חיד"א ז"ל, בהיותו בערי אשכנז שאל אותו אחד האדמו"רים שליט"א, שיגיד לו על איזה מעשה ומנהג טוב שראה וזוכר מקדושתו של הרב הגאון בנסתר ובנגלה החק"ל מוהר"ר חיים ו' עטר זלה"ה, ואמר לו הרב חיד"א, שכך היה מנהגו הטוב, שכל ליל שבת קודש, בלקיחתו הכוס בידו, היה ברוב קדושה ובהתלהבות גדולה עד מאד מהרהר בתשובה, ובפרט על אותם העונות הפוסלים לעדות, ואחר מתחיל הקידוש, ויש אומרים שגם היו לומדים הרמב"ם בהלכות עדות, ביום ששי, כדי לדעת מה הם הדברים הפוסלים לעדות ולשוב מהם".

ב. בענין משי"כ הגרש"ק הכהן גראס שליט"א (גל' תקס"ה, ע"ל אורח"ח) בהא דמצינו שהיו גדולים שלמדו יחידי, ראו להביא שאכן בספח"ק 'נועם מגדים' (פ"ר במדבר ד"ה אמנם) כותב "דודאי דברי חכמינו ז"ל אין יוצאים מידי פשוט, דבר ללמוד בחבורה כן בני אדם" אך זה אמור בשבת בני אדם, אבל "לא צדיק הברור וחף מכל חטא, ומקדש ומטהר עצמו וזוכה ללמוד בקדושה ועונה רבה, ולפי ביור קדושתו לא יוכל לסבול לשמוע כל איש הולמד אם יש בו מנדנד החטא והגדלות ח"ו וכו', בודאי איש כזה זוכה לזה שאמרו רבותינו ז"ל אין לו להקב"ה אלא די אמות של הלכה, וגם אם אדם כזה הוא באחד מי ישיבנו, כי ה' עמו ולא ישב יחידי, וכל כהאי גונא ה' ביד ינחנו" וכו', יעו"ש שהאריך בזה בדברות קדשו.

חיים אברהם בני שטיינער, שיכון סקווירא ע"י"א

החכמים הקדושים לא השתמשו בפה לדברי חל – כדן כלי שרת

בענין מה שכתב האורח"ח הק' בשם "חסיד ישראל" שכתבו, כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת (והוא בגל' תקעז, מדור 'יומא דשבתא'), יש לציון לדברי רבינו יונה עמ"ס אבות פ"א מ"ז: "שלא ידבר בפה דברי תורה ודברים שכולו דברים של הבלי עולם, שהיו החכמים הקדושים עושים עצמם ככלי שרת, שאין משתמשין בהם דברים של חול".

אור החסידות – ניצוצי גילוי הגאולה

הנני להוסיף על הלכת הנפלא שהבאתם ממשנתו של בעל האורח"ח הק' (גל' תקעז), את אשר כתב בפרשתו ע"פ"א "אלה משפחות בני יהודה לפקודיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות" (כו, יט) דקאי על פקודות הגאולה, "ששה" רומז לגאולת מצרים מקץ ששה דורות, 'שבעים' לקץ בבל במלואת שבעים, ו'אלף וחמש מאות' על הגלות החל הזה, ובלשה"ק: "וכנגד גלות אדום שאנו עדיין בו, אמר 'אלף וחמש מאות', ואם היו זוכים ישראל היו נמנים קע"ב שנה שנשארו מאלף הרביעי - מחורבן הבית עד סוף האלף, וכיון שלא זכו, יתחיל החשבון מאלף החמישי וחמש מאות מאלף הששי, ומקוים אנו כי זהו זה קץ גליותינו ויתקיימו כל היעודים הרשומים, ויתחילו ניצוצי גילוי הגאולה בהתחלת חמש מאות הבאים לשלום".

והנה, אם כי בעה"ר עדיין לא זכינו להגאולה, אולם כדבריו הק' התחילו בתחילת חמש מאות לאלף השישי ניצוצי גילוי הגאולה, כאשר אור החסידות החל להפיק אור על ידו מרן אור שבעת הימים בהעש"ט הק', שבשבת ת"ק הגיע למעוזו (כפי שמופיע בפנקס הקהילה דשם. ראה מאמרו של הרב שלמה אביש' בהיכל העש"ט ק"ה) והקשה והפיק ממענינותיו לתלמידיו הקדושים: רבי דוד פורקעס, רבי וואלק קיצעס, ועוד (ראה שם ק"ה), ובשבת תק"ג לתלמידיו הכהן הגדול מפולנאה בעל ה'תולדות יעקב יוסף', ומן הבאר הואו ישקר העדרים עד ביאת בני יונ"ב א"י.

שאל ויינער, אשדוד

עלִי אורה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

ם קרויין אדם, ואין ד

תפילותינו וברכותינו נתונות לאלף שנה

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שעדכו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" חסידי בעלזא אנטווערפן – פקס. (32 3) 226.62.55. Van Spangenstr. 9 2018 Antwerpen – Belgie.

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת מטות מסעי (אבות ב')

כ"ז תמוז תשס"ו לפ"ק - שנה י"ב גליון תקע"ח

דף	מסעי	החזן	אנסטורפסון
23:06	23:02	21:36	לונדון
22:31	22:23	20:59	מאנטשטער
22:49	22:49	21:18	ציריך
22:32	22:19	21:01	ווינ
22:09	21:53	20:35	אמסטרדם
23:10	23:10	21:40	פאריז
23:06	22:53	21:34	פראנקפורט
22:47	22:37	21:14	

מפרכין התורה - ר"ח מנחם אב ביום שני
המולד: במוצאי שבת ב"שעה 21:57-16 חלקים

תורת של ראשונים

"ולא נפקד ממנו איש" - מהנסים הגדולים שקרה להם

ויקראו אל משה הפקודים אשר לאלי הצבא שרי האלפים ושרי המאות. ויאמרו אל משה וגו' ולא נפקד ממנו איש (לא, מה-מט). "זה היה פלא עצום, ומהנסים הגדולים שאירעו לישראל אירע להם בכאן במלחמת מדן, שהיו עם רב כחול אשר על שפת הים, והרגו ישראל מהם, ושבו מהם אלפים ורכבות, והכתוב מעיד שלא חסר מיישראל אחד במלחמה, וזה שאמר: **ולא נפקד ממנו איש**, והנס הגדול הזה - לפי שהיו שלמים בזכות. והוא שדרשו רז"ל (שבת סד): "ולא נפקד ממנו איש" - לדבר עבירה, אמר להם משה: אם כן קרבן זה למה. אמרו: לכפר עלינו מהרהר הלב".

כתיבת המסעות - להודיע זכותם של ישראל
אלה מסעי בני ישראל וגו' (למ, א). "רצה האל-ייתברך שיכתבו מסעי ישראל, להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר "בארץ לא זרועה" (ירמיה ב, ב), באופן שהיו ראויים להכנס לארץ".

ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם (פסוק ב). "כתב מקום שיצאו אליו, והמקום אשר נסעו ממנו - מוצאייהם למסעיהם" - כי לפעמים היה המקום שיצאו אליו בתכלית הרוח, והמקום שנסעו ממנו מובן: **"אלה מסעיהם למוצאייהם"** - ולפעמים קרה היפך זה. וכתב גם כן ענין המסע שהיה לצאת ממקום אל מקום בלי הקדמת ידיעה, שהיה זה קשה מאוד, ובכל זה לא נמנעו. ובכך נכתב בכל אחד מהם: ויסעו ממקום פלוני ויחנו במקום פלוני, כי המסע וההנהיג היה כל אחד מהם קשה".

וישמע הכנעני מלך ערד והוא יושב בנגב בארץ כנען בבוא בני ישראל (פסוק ג) - "גם זה זכות להם, כי לא אמרו כאבותם: 'נתנה ראש ונשובה' (לעיל יד, ה), גם בראותם מלחמה, אבל נדרו נדר לה' ושלמו".

תואר "נשיא" וסדר השבטים - בשמות מנחילי הארץ

אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו'. למטה יהודה **כלב בן יפונה**. ולמטה בני שמעון **שמואל בן עמישהד**. למטה בנימין **אליהו בן סמלון**. ולמטה בני דן **נשיא בן גלילי וגו' (למ, מו-כב)**. התחיל למנות את המנחילים מיהודה, לפי שהוא יצא תחלה בגורל. בעת הלוקח הארץ בידי אלעזר הכהן ויהושע בן נון (יהושע מו, א). ויכ"כ **האבן עזרא** בשם "המפרשים", וכתב: "ק"י יש מענה גדולה עליהם (והיינו, למה לא המשיך לפי סדר זה בשאר השבטים), אף על פי שהפירוש נכון ויהיה נראה לפי דעתינו".

ואמר: **למטה בנימין** - "כאן נמנה בנימין שלישי לשבטים, לפי ששלשת שבטים אלו עתידין לתת נחלה בבת אחת ללויים, כדכתיב בספר יהושע (כא, ד): 'יודי לבני אהרן הכהן מן הלויים למטה יהודה וממטה שמעון וממטה בנימין בגורל ערים שלשה עשר, ולכך סמך שלשתם יחד'".

ולמטה בני דן נשיא - מזה שלא כתיב 'נשיא' לבני יהודה ולשמעון ולבנימין, הוא הטעם: לפי שכלב נקרא כבר עבדו של הקב"ה בענין מרגלים (לעיל יד, כז), ועמד בצדקו כל ימי חייו, ולפיכך לא הוצרך לקרותו נשיא: בבנימין נמי כתיב 'אליהו' - הוא אלדד חברו של מידד שהיה נביא (לעיל יא, כז), וחשוב כמו נשיא. דבר אחר: משום שעתיד לעשות מעשה פלגש בגבעה לא נקרא נשיא. ובשמעון - משום שנתקבצו במעשה זמרי, כמו שפירש"י בפרשת בלק (למ, ט). וגרמו תקלה לישראל".

לבני ראובן ולבני גד לא נזכר כלל שם נשיא, כי לא היה צריך למנות כלל נשיא, שהרי כבר נטלו חלקם בארץ סיחון ועוג. "חזק" על סדר זה, שהרי אינו לפי התולדה ולא לפי הדגלים ולא לפי הגבירות".

חזקוני

לקח טוב

תשוקה אמיתית לארץ ישראל - מעוררת רחמים ורצון

הדבר הנכסף. בסופו של דבר, יגיענו או לא יגיענו, הרי אין לתשוקתו - חלק בחיובו או בשלילתו. מובן מאליו, שאם תשוקתו זו גורמת לו למעשים מסוימים שיחישו את הרצון, הרי שמעתה פועל לקירוב מעשי של הנכסף. אך תשוקה גרידה כאשר היא, איננה פועלת בדבר כלל. כי אם יושב ומצפה מתי יגיענו, מה תועיל לו תקוות?

אותיות מחכימות

כן מטע בני יוסף וזכרים וגו' ולא תסוב נחלה ממטע אל מטע אחר. ... כי הנה ליד כל איש להשקותו בכל לבבו על ארץ ישראל וקדושה, כמ"ס (תהלים קכב, ו) "שאלו שלום ירושלים", (ירמיה ל, יז) "אין דורש ארץ לה", מכלל דכפי דרישה.

וענין התשוקה, היא מועלת עצמה על הגאולה העתידה במסע בנימין, והיינו כשקיים האדם על לבו דכפי הכתוב על "לא תסוב נחלה ממטע למטע" כי הקפידה תורה שלא תסוב נחלה ממטע למטע אחר, אע"פ שקולע שבטי י-ה כולס קדושים, ומה חילוק בין זה לזה, אע"פ הקפידה תורה ע"י... והנה כלו גויס במחלתו עמלו את היכל קדש שמו את ירושלים לעינים (תהלים עט, א), מכל שכן שצריך לקרוע לבב איש לנטות ע"י אל הקב"ה לעורר רחמים על הארץ ועל קיבוץ גלויות לטובה בשמחה במסע... והנה ההפטרות האלו של תשוקה הארץ, כשהיה כלמת מעומק הלב, **שילאב כלמת נפשנו על כבוד ארץ הקדושה, הנה בזה מעורר למעלה רחמים וסלחן על הגאולה במסע...**

וכן מצינו זה בבני יוסף שמכח תשוקתם לארץ ישראל עד שהרע צעיונים שסבבו נחלה כמו שאמרנו, הנה על ידי כן המשיכו הלויים מה' "לא תסוב נחלה ממטע למטע" כ"ל, ולא לא היתה תשוקתם כל כך, לא השיגו הלויים בזה...

תפארת שלמה (עשר"ט)

אלא שכך היא דרכו של "בונה ירושלים" יתברך שמו. כשם שהוא "יושב תהלות ישראל" ומצפה בביכול אל תהלתם ותפלתם, כך עיני ה' כביכול נשואות אל תשוקתם של בני ישראל לזכות לבנין ירושלים, לעלות לתוכה ולשמוח בבנינה. ותשוקה אמיתית העולה במהרה ובתמימות מתוך לבותיהם של בני ישראל, עולה למעלה ופועלת נפלאות לעורר רחמים ורצון לקרב את הדבר המיוחל במהרה בימינו.

בימי בין המצרים, כאשר כל אחד ואחד מייצר דוואג על חורבנו של בית הבחירה, ולבו הומה בראותו כל עיר על תלה בנויה ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה, אין לו נחמה אלא בהיזכרו בעיקרי האמונה, מהם: "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמחה...". גם כאשר באו מים עד נפש בכל דור ודור בתולדות ישראל, וגם כאשר כלו כל הקיצין, נאחזו בני ישראל באמונה שלימה זו, והיא שעמדה להם. ובכל זאת אנו לי-ה ועינינו לי-ה.

איש אשר לא מורע היהודים הוא, בשמעו על אמונה זו, שבעצם היא תקוה בת אלפי שנה, ומואז שהתחילה פעימתה בלבבות עם קודש, לא נס ליחה ולא פג מעמם מהם, איננו מסוגל להבין את כחה של אמונה זו. כל הבנתו מסתכמת בזה שרואה אותה כאמצעי יעיל שלקחו להם בני ישראל. כדי שלא תאבד מהם תקותם ולא יפול סיכויים מעל לוח לבם, הנהיגו החכמים לומר בכל יום ויום מילים ותפילות שונות, שכל ענינים אינו אלא להחזיר אל תוך קירות לב כל בן ישראל, כסמון בגדול, כי תחזינה עיניו בשוב שכינתו יתברך לציון ברחמים. אמצעי יעיל, וסיבה להמשך הקיום חרף כל הקשיים.

זאת אומרת: ההבנה הפשוטה אינה מקשרת בין האמונה לקראת גאולתנו ופדות נפשנו והתשוקה אל ארץ חמדה טובה ורחבה, לבין קיום הדברים בעתיד (במהרה בימינו). מה שהיה יהיה, אך אין האמונה והתשוקה מועילה כלום בקיום הדברים. אלא שעצה טובה קא משמע לך, למען לא יפול רוח היהודי בקרב, ותוכל האומה כולה להמשיך בקיומה כל ימי שילוחיה.

ואמנם, זאת היא ההבנה בשכל פשוט. כי מה כחה של תשוקה להביא הגשמה כלשהיא. אם ישב אדם בביתו בחיוב ידיים, ויקוה וייתוקק לדבר מה בכל נימיו נפשו וממעמקי לבו, בכל עת ובכל שעה בלי רפיון, בדרך הטבע לא תקרב תשוקתו את

ידידנו הנדיב הנכבד הי"ד

שהרים תרומתו בעין יפה לזיכוי הרבים לכבוד יומא דהילולא

דכ"ק האדמו"ר מבאבוב זי"ע

הרה"ק רבי שלמה בהרה"ק רבי בן ציון זצוקללה"ה

נסתלק ב"חודש החמישי באחד לחודש" א' מנ"א תש"ס לפ"ק

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

אמרות טהורות

"וימסרו" – כדי לנקום נקמת ה' ולא נקמת עצמם

וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה גור' (לא, ה). יש לדייק, מאי היא הלשון "וימסרו".

אכן העניין הוא, כי ה' אמר 'נקום נקמת בני ישראל' (פסוק ב), והנה משה רבינו ע"ה לא רצה שיתקמו בני ישראל נקמת עצמם, רק אמר לנקום את נקמת ה' במדין, לזה אמר (פסוק ג): 'זהלצו מאתכם' – היינו שתוציאו את עצמכם מלנקום נקמתכם, ויחיו על מדין לתת נקמת ה' במדין. והנה כאשר לזה צריך להיות צדיק וחסידי שיהיה כונתו רק לכבוד ה', וכל אחד מישראל הסתיר את עצמו לאמור: מה אני נחשב לקנא לכבוד ה', והחברים מכני ישראל אשר ידעו על איש אחד שהוא צדיק וירא ה', באו אל משה והגידו לו שזה הוא צדיק גמור. על כן אמר הכתוב לשון 'וימסרו', הוא לשון מסירה, כאדם המלשין על חברו שנקרא **מסור**.
אזהב ישראל (לוקחים חדרים. ועי' גם בס' 'צר ישראל')

שמירת שבת מפפרת גם לזה שבגר בחשי"ת

וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם גור' (לא, דה). אמרו חז"ל (שבת קי"ח) "כל המשמר שבת כדלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוזהרין לו". וידוע שדור אנוש היו מורדים בו, שיוצאים היו את רבונם ומתכוננים למרוד בו (עי' תרי"ב בראשית ב). ואעפ"כ על ידי שמירת שבת ניתן לתקן גם את המורדים. וזהו הרמז: "וכבסתם בגדיכם" – הבגידות והמורדים אפשר לכבס – "ביום השביעי" – על ידי יום השביעי, הוא יום השבת לקדשו – "וטהרתם".

צדיקים צריכים כפרה על חטאותיהם הרשעים

ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא גור' טבעת עגיל וכומז לכפר על נפשתינו לפני ה' (לא, ג). וברשי' ז"ל: "לכפר על הרעה הכל של בנות מדין". ולכאורה, אלא אנשי המלחמה היו כולם צדיקים, כדכתיב (לא ג): "זהלצו מאתכם נשאים" דהיינו, צדיקים (כ"ש רש"י). ובתרגום יונתן איתא בפסוק

אמירה נעימה

וה' יסלח לה כי היא אביה אותה. ואם ביום שמוע אישה יניא אותה וגו' וה' יסלח לה (ו, יא-יב). לכאורה סליחה זו למה לי, אחרי שהגדר כבר הופר, ודרשת חז"ל ידוע (עי' רש"י). ואפשר לומר עוד, כי על פי רוב נדרים כבדי נתקן איזה טאט, לכן אם האב והבעל מודים בפניה בעל כרחיה, הבטיח לה הכתוב שאל תדאג, כי ה' יסלח לה חטאותיה. אבל בהתרת חכם שאין כאן מוחה ביד הגורל, אלא מבערתי בא להישאל על הגורל, לא שייך לומר 'וה' יסלח לה', כמובן. וידיבר משה

ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם וגו' ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (לא, ה). בספר יהושע כתיב (יב, כב): "ואת בלעם בן בעור והקוסם הרגו בני ישראל בחרב אל חלליהם", ולא כתיב 'על חלליהם' כמו שכתוב כאן אצל מלכי מדין. ויש לפרש שינוי הלשון, דהנה רש"י כתב כאן שבלעם בא ליפול "שכר עשרים ארבעה אלף שהפיל מן ישראל בעצתו... נתנו לו שכרו מושלם ולא קפחוהו".

והנה, מלכי מדין הם שיעצו להחמיא את ישראל כע"ז של פנור וגרמו מיתת סקילה לעובדי הע"ז, דכתיב (ועל כה, ד) "הזקק אותם לה' נגד השמש", כמו שפירש"י שם, מפני שכל הדוסקלים נתלן (פנורין שם). על כן גם מלכי מדין נהרגו בסקילה. שנפלו מואחזיר למטה "על חלליהם" (ראה רש"י פסוק ו) ומתו בנפילה זו כדון נסקל, כדתנן (פנורין שם). בית הסקילה היה גבוה ב' קומות וכו'. אולם, לא כן בלעם הרשע, שלא נתתיב בסקילה, יען כי הוא לא יעץ אלא לזנות (ראה רש"י פסוק כה, א) וגרם בכך מיתת מנופה לכ"ז אלף איש, לפיכך נהי שגם הוא נפל מואחזיר, אבל לא מת בנפילה זו, ולכן לא כתיב בו "על חלליהם", אלא יאל חלליהם. והנה, היה לו למות במנופה כמו הכ"ז אלף, אלא הוא טעה בחשבונו, ולא ביקש אלא שכר כ"ד אלף, ושכח שנהרג עוד אחד מלבד הכ"ד אלף, והוא ומרי בן סלוא, שמתו בסיף ברומחו של פנחס, על כן נתנו לו שכרו מושלם והרגוהו בחרב, דמי שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה, ודיינו "שכרו מושלם", שכר הכ"ד אלף ועוד אחד. **תורת משה להחיתם וצ"ל**

דין: "ובכל דא חס לן למיתלי עינן בן ולא איסתכלון בחדא מנהון", הרי לנו גודל קדושתם של אנשי המלחמה, והיאך אם כן יתכן שאנשים כאלה יתרהרו בעבירה ח"ו.

וה"ל על פי דאיתא מתוך ר"ק רבי פנחס מקאריין ז"ע שהאנשים המקדשים עצמם במעשה ובמחשבה יכולים להינזק ח"ו גם על ידי מחשבה רעה שאדם אחר מהרהר עליהם. והעצה להינצל מכך היא לשנוא את הרשעים המהרהרים בו. וזהו כונת רש"י ז"ל: "לכפר על הרעה הכל של בנות מדין", דהיינו על המחשבות רעות שכונת מדין מהרהר עליהם, הביאו כפרה, כדי שלא יגיע להם כל רע, אבל על הרעה שלהם לא היו צריכים כפרה, כי לא הרעה ח"ו. **כ"ק מן אדמור"ר מהר"י מפעולת וי"ע**

עניני חנוף – כשהם לשם שמים – נחשבים לעבודת ה'

ויכתוב משה את מוצאיהם למסעייהם על פי ה' ואלה מסעייהם למוצאיהם (ל, ג). לפעמים צריך האדם לנדו ולנסוע מכירתו למרחצאות, לרפואה ובראות גופו, ועל ידי מלטול הדרך ועיכובים שונים מוכרח לסתור סדר לימודו ודרך עבודתו להשי"ת. אמנם כמות שאח"כ, כשישוב לביתו, יכירא ויודה ביכולתו לעבוד את ה' ביתר שאת, אם כן הוי כסותר על מנת לבנות, שהסתירה נחשבת כמלאכה, וחלק מן הבנין. ואין לחוש ולומר שזה סותר על מנת לבנות שלא במקומו ושכאופן זה אין הסתירה חלק מן הבנין, ואינה מלאכה, כי מ"ה מוצעי גבר כוננו, ועל פי ה' כל נסיעותיו ותנועותיו. וממילא אם מכיון כל עניניו למלאות רצונו ית, אם כן כלל מקום הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו, כי אצלי ית"ש כל המקומות שיון. וזה שאמר הכתוב: "ויכתוב משה את מוצאיהם" – שיוצאים קצת מסדרי דרכי התורה והעבודה, "למסעייהם" – למסעות ממדרגה למדרגה בעבודת ה', כי אח"כ יעבדו את ה' ביתר עז. וכדי שלא יהיה ח"ו כסותר ע"מ לבנות שלא במקומו, לזה אמר: "על פי ה'" – כנ"ל, שאצלו יתברך הכל הוא במקומו. ולכן: "ואלה מסעייהם" היינו מזה שכונה אח"כ במסעות ממדרגה למדרגה ביתר שאת בעבודת ה', היא: "למוצאיהם" היינו במקום הסתירה, והוא כסותר על מנת לבנות במקומו.

ויאמר אלעזר חכה אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת

הקת התורה אשר צוה ה' את משה (לא, כא). פירש"י: "לפי שבא משה לכלל כעם בא לכלל טעות שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי עובדי כוכבים".

צריך להבין למה הלכות אלו דיוקא, נעלמו ממנו. וי"ל על פי מה שכתב הרמב"ם (בפסוק כג) המעם שלא צוה השי"ת הלכות הכשר כלים מיד לאחר מלחמת סיוון ועוד. כי שם היתה מלחמת מצוה, שארצם נעשתה נחלה לישראל, והוא כמלחמת ד' עומין שהותר בה קולי דחזירי, כמו שלמדנו חז"ל (חילין ה) מן הפסוק (דברים ו, יא): "יביתם מלאים כל טוב אשר לא מלאה". ולכן לא היו צריכים להגעיל את כליהם. משא"כ מלחמת מדין, שלא היתה בכדי לקחת את ארצם לירושה, כי אם לנקום נקמת ה'. לכן נגד האיסור בכליהם.

והנה על "ויקרא משה" אמרו במדרש (מובא בלקט ראב"נ) שנשא ק"ו מז' עממין: "מה אלו אמר הכתוב 'לא תחיה כל נשמה', המדינים שהחמיאו את ישראל, על אות כמות וכמות". נמצא לפי סברא זו, שגם מלחמת מדין – למלחמת מצוה תיחשב, ושבו אין צריכים להגעיל הכלים, כמו לאחר מלחמת סיוון ועוד. ואם כן מובן היטב מה שאמרו: "כיון שבא משה לכלל כעם" – ונשא הק"ו מלחמת ד' עממין, "נתעלמה ממנו הלכות גיעולי עובדי כוכבים" – שהרי לפי סברא זו אין צריך להגעיל הכלים. **פני הירשע (שבת סד)**

והנתחלתם וגו' אל אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה למשות אבותיכם תתנולו (ל, נה). פירש"י: "מקרא קצר הוא זה: אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל – לו יהיה".

שמעתי אמרים בשם הרב הגדול החסיד מוה"ר צבי אלימלך זצ"ל אבד"ק דיניץ, על פי מה שאמרו חז"ל (נשין נה): "ארץ צבי" כתיב – מה צבי זה אין עורו מחוקי את בשרו, אף ארץ ישראל אינה מחוקת וישיבה וכו', עיי"ש. ולפי זה, שם קודם שנתחייבו את ישראל לא היתה ארוכה ורחבה כפי שהיתה כימי ישיבת בני ישראל בה. ואם כן לא היה שייך לומר: 'אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל', כי עדיין לא היה המקום הזה, שהרי נתקטמו ונתכפלו, ורק בעת אשר נכנסו ישראל לשבת, נתפשטו הקמטים. ולכן אמר: "אל אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה", ודפ"ק. **דברי שאל תנייגא (פר וירא)**

יתרון דעת

הכותל המערבי (ג)

הכותל המערבי הוא ה'לול' של הבנין העתידי/סדר תפלה בכותל המערבי/ מגילויי הארז"ל (לכבוד יד"ו) - א' מה שאמרו ז"ל (מגילה י). קדושה ראשונה קדשה לשעתה קדושה לעתיד לבוא. זה יובן במה שכתבנו אצלנו, כי בכל מקום שהי' שם קדושה – מונחת שם רשימו במקומו, וזה סוד שאמרו רז"ל שלא זאת השכינה מכותל מערבי, וזה הוא כעין 'הבלא דגרמי' הנזכר בענין התחייה, שהוא רושם אור הנשמה שהיתה בגוף, ולכן נשארה גם כן הקדושה לעתיד לבוא. מהרב זל"ה.
ליקוטי הש"ס להאר"ל (מס' יומא, ח).

בארם נשאר עצם אחד בקבר הנקרא 'לול' (עי' ויקר יא, א), ועליו יבנה הגוף לתחיית המתים. ויש שם גם חלק מן הנפש והיא נקראת 'הבלא דגרמי'. כן הוא בבית המקדש נשאר הכותל המערבי, והוא סוד לול שעליו יבנה הבנין לעתיד לבא, ואותה הקדושה השורה עליו נקראת 'הבלא דגרמי'. **אוצרות רמח"ל (נבא)**

וענין אמרם ז"ל שלעולם לא זאת שכינה מכותל המערבי, זה סוד 'הבלא דגרמי' שעומד תמיד בקברו של אדם אצל עצמותיו עד זמן התחייה. וכבר פירשנו במקום אחר, שהעצם הנשאר תמיד מכל עצמותיו של אדם אחרי מותו שאינו כלל ונפסד בתוך הקבר, הוא ממש אותו העצם שסובל את הראש עליו, והוא החוליה הראשונה שנתת הראש, שחכמי היתדות קוראים אותו 'אטלאנטי' כידוע. כן הענין ממש דומה בדומה – שכותל מערבי הוא בבחינת הראש של בית המקדש, רוא דבית קדש הקדשים, וממנו לא זאת תזוז השכינה הקדושה, בבחינת 'הבלא דגרמי', עד עת בא, עת הבנין הגמור, שתחזור ירושלים של מעלה לשרות בירושלים שלמטה, כשכלו כל החיצונים על ימין ועל שמאל, כדרך שתחזור הנשמה הקדושה בתוך גופו של אדם בעת תחיית המתים, שנשאר הגוף לשמור מכל טומאות בתוך הקבר, שהרי כל הדברים שבעולם הולכים בסדר אחד, לפי שמסדרם הוא אחד יחיד ומיוחד י"ה צב-אות שמו.

ומאן תבין גם כן בחינת ארץ הקדושה ועיר הקודש שניתנה ביד האומות בעת סדרונם של ישראל – שלא נמסר בידם אלא גוף, בלא נשמה, בלבד וכו', שהוא כמו הנשמה שנפטר מן הגוף בעת מיתתו של אדם וכו'... כך ירושלים של מעלה נסתלקה מירושלים שלמטה בעת החורבן, ועתידה לחזור ולשרות עליו בעת הבנין החדשה ולחגיגה ולרוממו. **ספר הליקוטים להנהיג קרבן משה וד' ויאל ידוע – מתלמוד דרמח"ל (דא) עמ' שני. ירושלים תשנ"ב**

אמרו ז"ל (מגילה כח): "ההשימות את מקדשיכם" – קדושת עליקן אף כשדן שוממין, דאם לא כן הוה ליה לומר 'את מקדשיכם השימות', אך נהיה משמע שגם בחורבן נקרא מקדש, לזה אמר: "תשכון בתוך עירך" רצ"ל, בהיות עירך אפילו חריבה, תשכון בה "באשר דברת" – והשימותו בו כנ"ל, כי לעולם לא זאת שכינה מכותל מערבי, **פני עץ חיים למהר"י ז"ל (שער העמידה פ"ט)**

האלוקי מוהר"ר יצחק אשכנזי לוריא ז"ל (האר"ל) דרוח ה' דיבר בו, הוא גם כן אשר קיים ואישר כל אותו תחום ארץ ישראל בעיר הקודש בסימניהם ומצריהם (עי' שער הגלגלים למחזיקי הקדמה לו), וכל הקברים המצוינים שם סביב סביב לכל תחום ארץ ישראל, וסומן ידו על כותל מערבי, ועיר ציון שהיא חוץ לחומת ירושלים, דשם קברי מלכות בית דוד, ועל הרמה דשם קבר שמואל הנביא, עם אלקה אביה ואמו חנה וכו'. והוא ז"ל אמר על בית החיים (ה-הר הזיתים) שהוא ה' מקום שפר הדין, וכן נראה שמוצא בחפירות הקברות, במה שברי כלי חרס, והעפר כמו אפר, ומפני כך גם כן הוא מסוגל להיות בשר המת מתעבל וכלל תוך כ"ד שעות, ושמאת ה' היתה זאת לנו, להיות אותו תחום מקום אחות קברות קדש "וכפר אמת", כל קיים קבר חולדה הנביא, שהיתה ע"ג גור הזיתים, והידרין שהוא במזרחיה של עיר, מהלך בינינו יום אחד מן העיר, ולשם הולכים חכרא קדישא להביא הערבות להושענא רבא. גם אלקי האר"י ז"ל קיים מערש של שומן הצדיק שהיא בצפונה של עיר, ועוד מערת נקדימן בן גוריון אלה מסעי למחרתם חאנני זצ"ל (פ"ד) וכו'.

מנהג מורי זל"ה (ה-האר"ל) היה לילך בכל יום שבת לכותל מערבי, וחלקו עליו כל חכמי אשכנזים שחיו בירושלים, וקבעו וליקו יום זה, כי באף הארמניש נהרג הבית וגם ע"פ הסוד הוא כנגד הוד, וכתיב (דניאל ג, ח) "והיה נהפך למשחית", וכן נהגו אחר מותו.

וסדר תפלה לכותל מערבי: על נהרות בבל. מזמור לאסף. זכור ה' מה היה לנו. הבט. בה אמר ה' קול. שיר המעלות שמחת. שיר המעלות אליך נשאתי. אלוקינו ואלוקי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו וכו' וחשב ישראל לגויהם ושם נעלה לפניך את קרבן התמיד שיכפר בעדני כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך מפי כבודך כאמור. וידיבר. רבון העולמים אתה צויתנו. אנה בבח. עלינו לשבח. שיר המעלות בשוש ה' את שיבת ציון. וזה היא התפלה להרמב"ם זצ"ל הודפסה בסיום פ"י חומש שלו, והיא טוב להתפלל נגד כותל המערבי וכו'. **סדר תפלה מלחמ"ל מכל השנה (בתי) נכתב ביאמריאל בשרת תפ"ע רבי משה ב"ר יוסף זצ"ל מלובלין, דס"א**

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אשר וואלרשטיין זי"ע אב"ד קארלסרוה

יומא דהילולא א' מנחם אב (תקצ"ז)

"מי עור אשר לא ראה מאורות הגאון הארי החי זללה"ה בספריו היקרים, או מי חרש אשר לא שמע מהדרת תהלות בנו הגאון זי"ל. ואי לא חזינו אריה, חזינו מרבעייתא - אשר כרע רבץ כאריה על התורה ועל העבודה, סב ובלה בה הוא ובנו זי"ל..." לשונות מופלאים אלו כותבים שני הגוסים, הגאונים הגדולים בעלי 'מפרשי הים' וימון גבורים, רבי מרדכי זאב גי"ל איטנא זצ"ל ורבי יוסף שאול הלוי טאטנאוהן זצ"ל בהתייחסם אל הגאון הגדול רבי אשר וואלרשטיין זצ"ל, רבה של קארלסרוה וכל מדינת באדען, בהסכמתם על ספר **'גבורות ארי'** של אביו הגה"ק **רבי ארי' ליב ממיץ - בעל ה'שאגת אריה'**, אשר הוציא לאור עולם.

רבים מאדירי תורה ומצוקי ארץ אשר כיהנו בערים הגדולות ובעיירות רבות בחבלי מדינות אשכנז באותה תקופה, לפני כמאתיים שנה, היו צובאים על בתי איראל אלו, אם בתורת תלמיד ואם בתורת חבר, תחילה עם רבינו גאון הגאונים בעל הישאגת אריה ולאחר מכן בנו יחידו רבינו אשר מקארלסרוה, ומפענוות אריות שבתורה הללו יצא דבר ה' זו הלכה בכל דבר העומד על הפרק, כמו גם בעניני הפצת והרבצת תורה ושמירת חומת כרם בית ישראל.

במלאות מאה ושבעים שנה מהסתלקותו של רבי אשר זי"ע אמרנו לערוך סדר תולדותיו וקורותיו, מזה המעט אשר מצאנו.

"ברוך מבנים - אשר"

רבי אשר נולד במינסק בשנת תקצ"ד לאביו גאון הגאונים בעל הישאגת אריה זי"ע לעת זקנותו, ויקרא לו אביו כשם אביו הגאון רבי אשר זצ"ל, שכיהן כרב ואב"ד בפינסק.

על רבותיו מעוריו, ועל שנות ילדותו - כשהכל ראו והכירו בו כי לגדולות נוצר, מספר אחד המיוחד מתלמידיו הגדולים, שהיה גם מחשובי תלמידי אביו, הוא הגאון רבי גדליה רוטנבורג זצ"ל אב"ד באדינאהיים, דור עשירי לרבינו הגאון מרונטנבורג זי"ע, בהסכמתו על ספר 'גבורות ארי' (עמ"ס תענית) בזה הלשון:

"... בנו כרעא דאבוה, וגדול בישראל אדמו"ר רב האי גאון המפורסם בכל הגולה כבוד מוה"ר אשר זצ"ל. בקטנותו כבר ז' וחי' שנים היה לו לב חריף וחודו... שאם נאמר לו רמב"ם אחד שתמחו נשאי כליו עליו, ונאמר לו הקדמה אחת משי"ם לתנ"ך, אז בשעה מועטת היה מתנ"ך. וכשהגיע לשנת י"ג לאחר שנעשה בר מצוה אמר לו אביו זצ"ל: בני בני, באשר שידעתך שיש לך שכל צח ואתה כלי מוכשר לתורת ה', חזק והיית לאיש גדול בתורה וכן חכם ישמח האב ואז יהיה לי כבוד ממך לאחר מותי בעולם האמת. ומאז למד אצל הגדול החרף ושנון מה"י אשר זי"ע זצ"ל שנה וחצי בקי"ק מיץ, ואחר היותו כבר חמשה עשר חייא לומד אביו הגאון זצ"ל עמו כל הש"ס כסדר, ובאופן זה, שלמד עמו מדי יום ביומו מסכת אחת ובעיון גדול, ואחר סיומו למד עמו מסכת אחרת, ועוד איזה שעות אותו מסכת שסיים איזה דפים כדי לחזור על לימודו לזכרון, ובהיותו כבר י"ז וי"ח תמחו עליו כל בד"צ וחכמי תופשי תורה שבקי"ק מיץ וכן שאר גדולים ורבנים עוררי דרך שם מקצוי ארץ תמחו על חריפותו ובקיאיותו, והעיד אביו זצ"ל עליו בפני כל שיש לבנו לב חריף בתורה יותר ממנו..."

בצעירותו שימש כר"מ בקי"ק מיץ, ומשנת תקמ"ג החל לכהן כרב בנידעיווערן שבואוריה עד לשנת תקמ"ה. לאחר הסתלקות אביו הגאון בעל הישאגת אריה¹ הפצירו בו אנשי קי"ק מיץ למלא מקומו, אולם הוא סירב בתוקף ועבר לשמש כאב"ד בנורדהיים ולאחריו בואלרשטיין - שעל שמה נקרא - שם היה לרב המדינה בשוואבן.

בימי חג הסוכות של שנת תקס"ו, חיי תשרי, לאחר הסתלקות רבה של קארלסרוה שבמדינת אשכנז, הגאון רבי ידידיה טיאה ווייל זצ"ל [בן הגאון בעל יקרב נתנאל זי"ע, נבחר רבי אשר לישב על כסאו הורס, על פי הצעת הגאון רבי מיכל שייאר זצ"ל אב"ד מאנהיים].

עם בואו לקארלסרוה, פתח את שערי ישיבתו לפני צורבים רבים עולי ימים, שנמשכו אחרי שיעוריו ושיטת לימודו, אשר הגם שהיה חריף ועוקר הרים, בחר לו לפלס לימודו את האמת והישרות בלבד, וכפי שאכן ציוה במפורש לחתנו הג"ר אלכסנדר אראן זצ"ל אב"ד פגענרסיים, בסוף ימיו כששכב על ערש דוי: **"... כל מלאמציך יחיו לילך בדרך האמת להבין דברי חז"ל על דרך היקש המופתי האמיתי דבר דבר על אופניו, ושלא לנטות מפשט הישר והאמת, ודי' אלקים אמת הוא יתנו בדרך אמת"** (ממכתב חתנו אל רע ועמיתו הג"ר רפאל ווארמסר זצ"ל אב"ד זאקל).

ואננם מבאר, באר מים חיים, שנתו תלמידים הרבה, מהם אשר נתפרסמו לאננים אדירים, כמו: רבי יהודה ליב באדעהיימער, אב"ד קילדסהיים וקרפפולד², ורבי משה יעקב קאפל הלוי לעווינשטיין, רבה של גיילינגען וטויבר-בישופסהיים³, וביותר תלמידו הגדול רבי יעקב עטלינגער זצ"ל - בעל היערוך לנר⁴ (ראה אודותיו במדורנו בל' קבל), שנשא בלבו כל ימיו את זכר רבו, ואף מצאנוהו שכשלמד איוז סוגיא העלה את זכרו

טורו: **"... ומדי זכרי סוגיא זו נזכרתי שבימי נעורי נעשיתי כבזה מליץ בעד הגאון בעל שאגת ארי זצ"ל, שבנו הגאון מו"ה אשר זצ"ל סיפר לי שמא בתוך כתבי אביו זצ"ל תשובה ארוכה..."** (שו"ת 'בנין ציון ח"ב סי' פג, וע"ע סי' קא). על כתבים אלו מספר בעל היערוך לנר בהסכמה לגבורות ארי, וז"ל: **"הנה בימי חרפי, כאשר יצקתי מים על ידי אדמו"ר הגאון מוה"ר אשר זצ"ל, לעת ישב על כסא הוראה בקי"ק קארלסרוה יצ"א עיר מולדת, לשמוע איז תמיד תבענה שפתיו תהילות חיבורי אביו..."**

כן היו מתלמידי אביו הישאגת אריה שהמשיכו אח"כ לימודיהם אצלו, כמו הגאון רבי אליהו ווילשטטר זצ"ל - שמילא את מקומו אחריו בקארלסרוה (ראה הסכמתו לספר 'גבורות ארי'), וכן הגאון רבי גדליה רוטנבורג זצ"ל הנ"ל - שהספר 'טורי אבן' להשאג"א נערך ונעתק מכתב ידו, ורבינו מעלה אותו על נס (בהקדשה מיוחדת על הספר 'טורי אבן'. ראה 'כרם שלמה' שנה ה' קנ"ד עמ' מה) בזה"ל: **"הנני בא עם הספר... ולמען הראותו כי ביקרו אני חפץ, לאשר זמן זמנים טובא שמש הרב הגאון המחבר זלה"ה ושקד על דלתותיו יום יום, גם אני מלפנים מרשתי כנפיי עליו והיה אתי במחיצתי בקי"ק מיץ, אף גם זאת בהיותי בקי"ק נידוועהרן לא מש מתוך אהלי אוהל של תורה..."**

"מואשר שמנה לחמו"

בתקופת כהונתו כאב"ד קארלסרוה, כיהן גם כראש המועצה העליונה ליהודי באדען, ומתפקידו היה לפקח על התפתחות הקהילות. מעניין להביא דברים שכתב, לאחר שחזה בכאב ובצער את ירידת לימוד התורה בארצו, ולעם כך יצא להרביץ תורה ולהפיצה בקרב נערי ישראל, וז"ל: **"... בקעה פרנצה מוצאה בעי"ה שרוב תושבי ארץ הלזו משכנו ביה"מ מביהמ"ד, ועל ידי כך ח"ו תושבתי לבסוף תורה מיישראל, ולכן גרדתי בעדי ולא אצא, להחזיק בדקי דתינו הקדוש להיות למשמרת לנערי בני ישראל לכבוד ולהתפארת, ללמוד יום ביומו גמרא, לפחות עד שיהיו בני י"ג שנה, ואראה בעת בחינתי סימן ברכה במשנתם העולה יפה, אחלק להם כבוד בריבים, בלי פרס, לקרונם לתורה בשם 'החבר', למען יקחו מוסר ויחזיקו גם אז הלאה בהתמדתם..."** (מתוך תעודה שכתב לתלמידיו הג"ר קאפל לעווינשטיין זצ"ל. נדפסה בקובץ 'כרם שלמה' שנה ב' ג'ל' ח).

במשך חייו העלה על הכתב הרבה חידושי תורה, ונשא ונתן בהלכה עם גדולי דורו שהעריכו מאוד את גדולתו וחריפותו. הגה"ק בעל ה'נועד ביהודה' זי"ע מתארנו כמכתביו אליו בלבלה: **"הרב המופלא החריף ושנון בן של קדושים החריף המפורסם... נר ישראל... ראש לחכמים"** (נדפס לראשונה בקובץ 'בית אהרן וישראל שנה ט' גליון ב). ובשו"ת 'נודע ביהודה' (מהדו"ת, א"ח סי' קטו) ישנה תשובה אל רבינו שכתבה ע"י הגאון רבי שמואל גי"ל לנדא זצ"ל בעל שו"ת 'שיבת ציון', בפקודת אביו הנוכחי - שלא יכול היה להשיב לו דבר מחמת חולשתו, ומסיים בהערצה: **"כ"ד אוהבו המוכן לטובתו, וכל אשר יקראני אענה הנני הנני"** (וראה בספר 'צ"ח עמ"ס שבת, סוף דף קלב).

בהקדמה לספר 'גבורות ארי' להשאג"א (עמ"ס תענית) כותב רבי גרשון אמסטרדם זי"ל: **"... הקים ה' את בנו אחריו, פרי ישוה לו - בן חכם יודע שכל ובינה"**, ה"ה הרב האי גאון אמיתי, נודע למשגב את ידו החזקה, חכם ושלם בכל תושיה... גם הוא הוסיף אומץ והגביר חיל לחדש חידושים בסוגיות רבות ועמוקות בתלמוד ובפוסקים ובשו"ת הרבה עם כמה גאונים, ועם בעל 'נודע ביהודה', ובעל 'הפלאה', ויאר חדשי, וכמה חידושים בפלפול וסבאר והמה בכתובים, וקרא אותו בשם **'קול שחל'...**

ברם עד עתה לא זכינו לארוז של הספר 'קול שחל', ובכלל, מכל חידושיו של נדפס כי אם מעט מזעיר. בסוף שו"ת 'ישגת אריה החדשות' (ווילנא תרל"ה) נספחו הגהותיו על דברי אביו הגאון זצ"ל ונקראו בשם 'הגהות אשר', ובסוף ספר 'גבורות ארי' (עמ"ס יומא) נדפסה תשובתו אל הגאון בעל 'יאר חדשי' זצ"ל

ושתיים מדרשותיו לשבת שובה. כן נדפסו ממנו 'פסקי הלכות' את אשר רשם חתנו ממו, פסקים ששמע מאביו הישאגת אריה זי"ע, ובהם הכרעות ביורה דעה' בדברים שנחלקו הפוסקים (פסקי הלכות אלו נדפסו ב'ירחון הפלס' שנה א, ברילון תרס"א). ומשם בישאגת אריה השלם, מכון תח"ס, תשל"ג. כן נזכרת תקנה ממנו בענין צורת הפתח בשו"ת יד הלוי הגאון רבי יצחק דוב הלוי באמבערגר זצ"ל רבה של וויריבורג ארי"ח סי' סז).

על חביבותם וחשיבותם של חידושיו בעיני מרן ה'חכם סופר' זי"ע ניתן לראות מלשון הסכמתו על 'גבורות ארי' (עמ"ס תענית), בה משבח במיוחד את כתביו, ובלשונו: **"... ושלישי הכי נכבד כתבים וחידושי הגאון מוה"ר אשר זצ"ל בנו של הגאון בעל שאגת אריה' שהיה אב"ד בקי"ק קארלסרוה, ושבה המניע לכתבים הללו איך לשער, ולספר, איזה שוק אף סופר, כמה הלכתא גברתא איכא למשמע, ישמח ישראל במעשיו..."**

גם הגאון רבי אליהו הירש זצ"ל אב"ד ברוכזאל והמדינה נתן עליו עדי בהסכמה שם: **"... ובנו כיוצא בו, אשרי יולדיו, ה"ה אדונינו מורינו ורבינו הגאון המפורסם מוה"ר אשר נ"ע שהיה אב"ד בקי"ק קארלסרוה יצ"א, ונודע בשערי כל מדינות הקרובים והרחוקים, מאמרוהו המתוקים מדבש ונופת צופים, חן בתורה, חן במלי דעלמא, ובכל חכמה ומדע..."**

לא בכדי כותב חתנו הגאון הנ"ל במכתב אל המו"ל (נדפס בסוף שאג"א): **"... כי ידוע לכל לומדי תורה כי ברא כרעא דאבוה, ותורת מר חמי הגאון הגדול זך וצח קב ונקי, מבוררים, ומעולם לא יצא מת"י דבר שאינו מתוק... וכל מלאכי מורה ומעבר מאן ניהוה רבנן ירוצו וילכו לקראתו... כי ישנו עז מרזח וכמה תבליט כתבים וחידושי תורת מר חמי זצ"ל... וכולם מתוקים מדבש..."**

בחודש החמישי באחד לחודש, ר"ח מנחם-אב תקצ"ז לפ"ק, הסתיימה יריעת חייו המופלאים עלי אדמות כשתבקש ביישיבה של מעלה, ומנוחתו כבוד בקארלסרוה, עיר רבנותו. השאיר אחריו את בנו הג"ר אריה ליב זצ"ל - שנקרא על שם זקנו בעל הישאגת אריה - שתמך בו לעת זקנותו שכתבו נעניו מראות, ואת חתנו הגאון רבי אלכסנדר (ויסקינד) אראן זצ"ל אב"ד פגענרסהיים⁵.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

1. בעל הישאגת אריה זי"ע האריך ימים ונסתלק בהיותו כבן תשעים שנה, בשנת תקמ"ה. אולם לגבי יום פטירתו ראינו כמה גירסאות. יש כותבים בבידור כ"ה סיון, ויש מאחרים בחודש - כ"ה תמוז. כן יש ציינים שעל המצבה נחקק שהשיב נשמתו הטוהרה ביום ט"ו תמוז. נשמח אם מאן דהו יואיל לברר ולפרוש בפננו הדבר כשמלה.

2. קיבל תורה גם מפי הגאון בעל היערוך לנר זצ"ל באלטנא. בשנת תתקנל לכהן פאר כאב"ד הילדסהיים, ובשנת תר"ד עבר לעיר קרפפולד, קארלסרוה לוונטשטפאלץ. נשאר ממנו חיבור, ביאור על שירת האדוני (נדפס בקרפפולד תרע"ז). נלב"ע ביום ד' אלול תרכ"ח לפ"ק.

3. במכתב משנת תקפ"ה אל הגאון רבי אברהם הלוי בינג זצ"ל אב"ד ווירצבורג והמדינה, בו מבקש הגאון בעל היערוך לנר, שכת"ן אז כר"מ בקארלסרוה, שיאות לקבל את קרובו הג"ר קאפיל לעווינשטיין כתלמיד ביישיבתו, המליץ עליו בזה"ל: **"יצא מאוהל יעקב"**. ובעבור כי גר בארץ נכריה בא לגור שם, נשאלתי להיות להביא הנ"ל לפה ולמליץ לפני כבוד אדמו"ר נר"ו... ואזכיר ידיתת את האיש הזה ואת שיתו כ' רוב ימי נעוריו היינו חברים בלמדו פה אצל כבוד אאמ"ו נר"ו (- הג"ר אהרן עטלינגער) ותמיד מול חכמה ומדע פניו ויגדל סעיפיהן על הישיבה דק"ק מיינץ (-אצל הג"ר הירץ שייאר) ואצל הגאב"ד דק"ק האר"ה (-הג"ר משה טובי' זונדהיימער) עד אשר היה לעץ רענן..." (הובא ב'כרם שלמה' שנה ה' ק"ה ב). בנוסף לרבנותו הנכבדים, יצק מים גם על ידי גאון עירו קארלסרוה, רבינו אשר וואלרשטיין. בתקופת היותו רבה של גיילינגען שבבאדען - משנת תקפ"ט - לחם נמרצות בתעולת הרפורמים, והו"ל ספר 'מנחה טהורה' נגד החיבור האפיקורסי של מיכאל קרייצנאן שו"ר. לאחר כ"ב שנה עבר לכהן כאב"ד טויבר-בישופסהיים והגליץ, שם כיהן עד יומו האחרון.

4. ביניהם נמצא פסק דין על עצמו אודות מקדש שאמר **"הרי את מקדשתם** אבער איך זאג ינשט ל"י" (-אבל אינני אומר ל"י), והצריכה גט. כשקמו עוררין על הכרעתו זו, ופנו אל הגה"ק בעל הפלאה זי"ע הדיקן את פסקו, וכפי שנדפסה תשובתו בשו"ת 'גבעת פנחס' (סי' כח).

5. נולד בשנת תקנ"ה לאביו הג"ר אריה ליב זצ"ל. אחר פטירת הג"ר יהושע וואהל זצ"ל, בשנת תקצ"ד, מילא את מקומו כאב"ד פגענרסהיים הסמוכה לשטראסבורג בעלזאס (שם כיהן אחיו הג"ר אהרן כרב ואב"ד), כתב והשתתף הרבה בקובץ התורני 'שומר ציון הנאמן' שהיה בעריכת הגר"י בעל היערוך לנר, ונודע 'להרים קרן התורה והתעודה ולהסיר מכשול מדרך האמונה'. נלב"ע בשנת תרל"ד.

מאות: ח"ה יסכר בעריש ווייס, ברוקלין נ"י

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לתשעת הימים מר"ח עד לתשעה באב

א. בחור שנעשה בר מצוה בתשעת הימים - מראש חודש מנחם אב עד תשעה באב - מותר לו ללבוש בגדי שבת לכבוד שמחת הבר-מצוה. גם האב והאם מותרים, וכן הורי האב והאם - כשמנהגם הוא שאר ימות השנה לילך בבגדי שבת בשמחות נכדיהם, דבני בנים רחי הם כלבים. וכך האדון לגבי בריית מילה, שמוותרים לילך בבגדי שבת, גם הורי אבי הבן והיולדת (עי' שיעור סי' תקטז סי' ס"א ק"א).

לגבי שבת הקרובים, כנון אמות ואחיות של הרץ תנימוול או הבר מצוה, אשר רגילים, אולם בבגדי שבת כבגנון דא שבת אמות השנה - כתב ש"ע מכדומה שנוהגין ללבוש, אולם כבגדי בעיני. ובהליכות שלמה (על גין המצרים פי"ד סי' ט) מחלק, שאצל חבור בר מצוה אסורים שאר הקרובים לילך בבגדי שבת, אבל בבית מותרים שאר הקרובים לילך (עייניש), וכדומה שנהנו להקל ג"כ בר מצוה, כי מאחר שהאחים והאחיות רגילים לילך בבגדי שבת בכל שמחה בשאר ימות השנה, ואם לא ילכו עתה רגילים במחזור בר מצוה שלא חנוך, ויעיניש שבעית).

ב. מותר ליתן לבחור בר-מצוה מתנות, כדורן דרשה, בתשעת הימים – עד תשעה באב, כהורו, אפי"פ שהמנהג להימנע ממתנות בתשעת הימים. [ע"י מ"ב ס"י קנדק (סקמ"א בשם האחרונים) דאין ליתן מתנה ב"ב, שמעו עד ת"ב, אפילו כר"מ, מור"ח, מדר מדינא. מ"מ נמנעים מליתן מתנות. מ"מ כרן מצוה מקילין, וכי"כ בהליכות שלמה (שם בדרך הלכה). ועי"ש בארחות הלכה שתלמיד מחו"ל, שחזר לבית הוריו בימים אלו והכין מתנות ליתן להוריו ולאחיו, תורה הגרש"א זצ"ל שאל יתכן בתשעת הימים, עקו ריכול הורדים ששהי' עמו ומתן ליתן לאחר ת"ב. ועי"ש שקיית ספרים חדשים לעצמו מותרת בתשעת הימים, דאין בזה שמחה כל כך, וגם חשוב כצורך מצות].

ג. אע"ג שאסור לכבס בגדים בבין המצרים, מכל מקום אם נעשה כחם בבגד, מותר לכבס הכתם ולנקותו (עי' שבת הקהתי ח"א סי' קעב. וכן אי' בהליכות שלמה על ההמ"צ פי"ד סט"ו, ועיי"ש שאפילו הוחתם הבגד קודם ר"ח מותר לנקותו).

ד. מי שאין לו בגד מכוסב, ויש לו שתי ברייות: או לקנות בגד חדש או יכבס הבגד, יעדיף כיבוס הבגד, כי בקונו בגד חדש עובר בשני – הקנינה והולבשת בגד חדש, משאכ' מלכבו, הוי' רק איסור בעצם הכיסוי (בגד) – בתחת ישראל פיי' פיי' בשם גדולי הדעה, [ונת' כ"ח, שבבגד שאינו חשוב, כוון שאין לו רביעם מכוסב וסולת וכדו' – ממדינת אין איסור לקנותו כיון דלא הוי בגד חשוב אם כי אמנם מחמירין שאלת לקנות – בכח"ג לא אמרין עדיף שיכבס הגרביים, ויהי ראשי לקנות חדשים, דלא כיבוס אסור מדינת דגמרא].

ה. מבורא בשו"ע (אורח סי' תקטא סי"ח) **שבימים אלו צריך להתרחק ממקום סכנה, של ילכו במקום שיש חשש סכנה**, כגון לשוט בספינה קטנה (סירה) וכדומה, כי חעת מסוגלת לרעה רח"ל, וכן לא לטעיל במקום שיש חשש סכנה. כמו כן כתבו הפוסקים **שמי שצריך לעבור יאונה, אזי אם לא נחז' כ"כ לעשות עתה, לא יצטרך לעבור**, **אבל אם הרופאים יחזיקים שיש לעשות מיד לא יצטרך, לא ידעו ח"ו**. כמו כן יש להימנע מלנסוע במטוס, [סתם לשם טיול וכדו'], **חוץ אם נוסע לדבר מצוה, ד"שומר מצוה לא ידע דבר רע**. [ועי' בהליכות שלמה ועל תפלה פ"ג ה"ח] שהאריך בזה וכתב, **שלבוא אל ארץ ישראל אין כל חשש ואפילו בתשעה באב עצמו מותר**, ואפילו אם בא רק לצורך ביקור בלבד, שאינו מקיים בזה מצוה, כמו שאמרר חז"ל בכתובות (ק"א). שכל המהלך ארץ אמות בארץ מובטח לו שהוא פן העולה הבא. עיי"ש].

מאת: הג"ר שמאי קהן הכהן הראש של א"י

עלִי ספר

בקדושתו של אהרן - לקט סיפורי קודש, אמרות טהורות, עובדות נעלות, הליכות והנהגות מלתולדותיו ואורחותיו של כ"ק מן אדמו"ר אהרן קדוש ה' במעלות א"ר, שסופרו והעבירו במדולי ישראל ומחסידים ואנשי מעשה. ולקט נודרן כעמיו גורן בטוב טעם ל"ח בוש"ק ח"ב אהרן פרלוב, יצא לאור בשנת פמ"א רב באיכות ובכמות, עם מפתחות מפורטים, לכבוד שנת היובל להסתלקותו, ירושלים תשס"ז (תרס"מ עמ').

שפרא אדראל - אמרות טהורות ומלי' חסידיות על התורה ועל המועד' רשות, קיטוס, תשובה
בהלכה ועוד, האר"ק ר' ישראל שפרא מכלאוב זצ"ל, מדור המעשר "מדור ההלכה" ב' חידושי
המאירים בהלכה, מתוך הערותיו לש"ת על זקני ההג"ק ר' צבי לדיק'. בראש קונטרס מיוחד,
התולדותיו של אהרן דיקס שש' לעד בנאם (מאת הרב אהרן סורסקי), ובסופו קובץ בה"ח על יצחק
ספר **שושן שירי** - רעיונות ופרגוראות מיוחדים בדרך שהשירי זצ"ל זמא על מורה ר' צבי
לעזרו שפרא שליט"א. כ' אלה יאמר שש' כרכים כלילת הוי"ו, עם מפתחות ערוכים ומדומרים, על ידי
הרב האהים שהשביע: ר' אברהם, ר' יוסף ור' שמואל כהנא, בהוצאת מנחם זכרון שירא, א"י תשס"ו.

תורת איש עה"ת - חלק שני - לפי סדר פרשיות התורה והמועדים; חידושי תורה על סוגיות השי"ס ליקוטים, הספדים ומכתבים, מאת הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה אונגר זצוק"ל, אב"ד ור"מ קהל חוג חתם סופר וראש ישיבת תחמה אברהם"ל ב"ה. הדברים נערכו - והושארו בחן סגנון מיתרם המיוחד - ויצאו לאור בפרק פאר וחדע' תלמידיו האנצנים רבי יצחק אייזיק טפר ורבי שמואל זאב שפיץ, תלפונות השנה השלישית ומה שהסתלקותו לגנ"מ, עם מפתחות מפורטים על שני החלקים, בתי ברק תשס"ו (תקסא עמ').

משלוח ספרים - בא"י, על ידי: הרב אשר נוסבוים, טל: 574 7575 (03)
בארה"ב על ידי: הרב אלטר האלפערט טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון ב"ר ארי' ע"ה צוויבל נלב"ע ביום כ"א מרחשון תשס"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בן אחיו הרה"ח ר' מרדכי דוד צוויבל שליט"א</p>	<p>הר"ר יחזקאל שרגא בויס ה"ו חתן הרה"ח ר' יעקב אלימלך קאהן ז"ל גרלל שמחת לילדת הבת תת"ר למזל טוב ורוב נחת דודקדושה קידוש יתקיים בע"ה בביתנו' בעלזא (מרכז)</p>
--	--

לעילוי נשמת	לזכר ולעילוי נשמת
הרה"ח ר' יצחק צבי ע"ה ב"ר דוד יהודה ה"י נלב"ע בשק"ר ממות מסע"ר ר"ח מ"א תשס"א ומנצ"ח ביושלים ע"ה"ק ת"ז - ת.צ.צ.צ.צ.צ.צ.צ.	הרה"ח ר' משה ב"ר ישכר בעריש ע"ה נלב"ע מ"ט טוב ביום י"ך תמוז תשנ"ב לפ"ק תהא נשמתו צרוור בצרוור החיים
הונעל על ידי בנו	הונעל על ידי בנו הכבוד מאד נעלה, אשר וכו' וזוכה
הרה"ח ר' שלום יואל מ"י - עירור	ע"ה"ק ר' אברהם משה מ"ה"ק תשנ"ב תמוז

לעילוי נשמת האבד"ר החשוב
הרה"ח ר' יוסף יוחנן ע"ה
בבלב"סא הרה"ח
ר' רחאל מיכל פרידמן ז"ל
נלב"ע בדמ"ז ביום ג' מנחם סא תתס"ד פ"ק
ז.ז.ז.ז.ז.

* הדברים מובנים היטב על פי מה שהבאנו במאמרנו בגלל תקעו דברי **השפתי כהן** עה"ת פ"א בשלח כ"א (ו') הולך פניהם יום בעמד על נחלתם הדרך ויליה בעמוד ואיך להם ללכת יום וילה, ומבאר: 'לנחתם כתיב, נחת להם הדרך, שתהא נחה להם... כי הם לא הולכים, כי היו נתונים בתוך ענני כבוד... כי ששה עננים היו, ארבעה מארבע רוחות ואחד מלמעלה ואחד למטה כאדם שתחת כספיהו וכי, האדם יומם וילה, לא שהיו הולכים ביום ובילה - והא' היא אפטר, כי בראת היום האדם עממלו שם יום, ואם היה הכל יום לא אפטר להקדים בני אדם בזה העולם אלא בעוה"ב שאין להם גוף הוא יום בלא לילה, אבל בזה העולם שהם מובשנים בגוף, הלילה הוא למנוחה, ואם כן איך אמר 'לנחתם יומם וילה', אלא אמר 'לנחת' משאילו ממש אלא ללכת. שהיו מלמדים אותם כי שם יושבו כספיהו ומלכותו יום ובלילה.

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שמעון ב"ר ארי' ע"ה צוויבל נלב"ע ביום כ"א מרחשון תשס"ז לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצת על ידי בן אחיו הרה"ח ר' מרדכי דוד צוויבל שליט"א</p>	<p>הר"ר יחזקאל שרגא בויס ה"ו חתן הרה"ח ר' יעקב אלימלך קאהן ז"ל גרלל שמחת לילדת הבת תת"ר למזל טוב ורוב נחת דודקדושה קידוש יתקיים בע"ה בביתנו' בעלזא (מרכז)</p>
--	--

לעילוי נשמת	לזכר ולעילוי נשמת
הרה"ח ר' יצחק צבי ע"ה ב"ר דוד יהודה ה"י נלב"ע בשק"ר ממות מסע"ר ר"ח מ"א תשס"א ומנצ"ח ביושלים ע"ה"ק ת"ז - ת.צ.צ.צ.צ.צ.צ.צ.	הרה"ח ר' משה ב"ר ישכר בעריש ע"ה נלב"ע מ"ט טוב ביום י"ך תמוז תשנ"ב לפ"ק תהא נשמתו צרוור בצרוור החיים
הונעל על ידי בנו	הונעל על ידי בנו הכבוד מאד נעלה, אשר וכו' וזוכה
הרה"ח ר' שלום יואל מ"י - עירור	ע"ה"ק ר' אברהם יהושע יהודה פרידמאן ז"ל

לעילוי נשמת האבד"ר החשוב
הרה"ח ר' יוסף יוחנן ע"ה
בבלב"סא הרה"ח
ר' רחאל מיכל פרידמן ז"ל
נלב"ע בדמ"ז ביום ג' מנחם סא תתס"ד פ"ק
ז.ז.ז.ז.ז.

הדעה חשובה לקוראנו באירופה הי'י'
הרוצה לסיטל חלק בזיכוי הרבים - במיוחד בימינו
הנושף הקרבים ובאעל'ט' - על ידי הנצחת
הנפוש או לרכל עת שמחה וכדו',
על
גליונות פר' **ואתחנן עקב ראה שופטים**

חדש!
הנפוש והנפוש

[illegible]

בשאר הערים ימי פקס המכון 323 226.62.55 -
alim@skynet.be :וא
 כן ניתן לפנות אל כל המיל בעניין ההפצה
 בכל אתרי הנופש באירופה

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת דברים (אבות ג') - "שבת חזון"
ה' מנחם אב תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גיליון תקע"ט

הדפסה	מו"ט	דף
22:58	22:52	21:29
22:21	22:13	20:52
22:37	22:37	21:10
22:26	20:11	21:01
22:05	21:45	20:29
23:05	22:59	21:32
23:00	22:45	21:27
22:39	22:27	21:07

אנטווערפן
לונדון
מאנטשעסטר
ציריך
ווינ
אמסטרדם
פאריז
פראנקפורט

תורת של ראשונים

"משנה התורה הזאת" - מי אמרה?

"מושה רבינו כתב הספר הזה (ספר בראשית) עם התורה כולה מפיו של הקב"ה וכו', ועל כל פנים היה נכון שיכתוב בתחלת ספר בראשית: 'יודבר אלקים אל משה את כל הדברים האלה לאמר'. אבל היה הענין להכתב תסם, מפני שלא כתב משה רבינו התורה כמדבר בעד עצמו, כנביאים שמוכרים עצמם, כמו שנאמר ביהוה אלהים: 'ויהי דבר ה' אלי בן אדם, וכמו שנאמר בירמיה: 'ויהי דבר ה' אלי לאמר'. אבל משה רבינו כתב תולדות כל הדורות הראשונים ויהוה עצמו ותולדותיו ומקורו, כשלישי המדבר. ולכן יאמר: 'יודבר אלקים אל משה ויאמר אליו, כמדבר בעד שנים אחרים. ומפני שהענין כן, לא נזכר משה בתורה עד שנולד ונזכר כאילו אחר מספר עליו."

ואל יקשה עליך ענין משנה התורה שמדבר בעד עצמו: 'ואתחנן אל ה' (ב), 'ואתפלל אל ה' ואומר' (פ), כי תחלת הספר הזה: 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל', והנה הוא כמספר דברים בלשון אומר. והטעם לכתוב התורה בלשון זה מפני שקדמה לברית העולם, אין צורך לומר לידתו של משה רבינו, כמו שבא לנו בקבלה שהיתה כתובה באש שהורה על גבי אש לבנה. והנה משה כסופר המעניק מספר קדמון וכוונתו, ולכן כתב תסם. אבל זה אמת וברור הוא, שכל התורה מתחלת ספר בראשית עד 'וענין כל ישראל' נאמרה מפיו של הקב"ה לאזניו של משה, כענין שאמר להלן (דברים לו, יח): 'מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו'."

ראוי לך לדעת ההפך שיש בין משנה תורה - אשר בה גם הדברות השניות - ובין שאר התורה. במסכת מגילה (לא, א) אין מפסיקין בקללות, וקאמר אביי, לא שני אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל בקללות שבמשנה תורה מפסיקין ואין בכך כלום, מאי טעמא, הללו מפי הקב"ה נאמרו ובלשון רבים נאמרו, והללו משה מפי עצמו אמרו ובלשון יחיד, ע"כ. ואין הכוונה הנה ח"ו שיאמר משה דבר מפי עצמו אף את אלה, רק ההפך שיש בין המשנה התורה ובין שאר התורה, כי התורה שנתן השי"ת לישראל יש בה שתי בחינות: הבחינה האחת מצד השי"ת אשר הוא נותן התורה, הבחינה השנית מצד ישראל המקבלים את התורה. ואם היה אחד נותן לחבירו דבר והם שווים במדרגה, אין כאן רק בחינה אחת, כי שניהם שווים במעלה, אבל כאשר השי"ת שהוא על הכל נתן התורה לישראל, והם בארץ, אי אפשר שלא יהיה כאן בחינה מיוחדת מצד הנותן ובחינה אחרת מצד המקבל.

ולפיכך התורה כולה, חוץ ממשנה תורה, שהוא חומש האחרון, ראוי שימצא בה הבחינה מצד הנותן, כי המקבל מקבל בסוף כאשר נמר הנותן את נורת דבריו, ואז המקבל מקבל, ולפיכך נקרא 'משנה תורה', כאילו היה דבר מיוחד שהוא מצד המקבל. ויש בחינה מצד המקבל, דכתיב כמשנה תורה (דברים א, ה) 'והאל משה באר את התורה הזאת', כי המקבל הוא צריך יותר פירוש וביאור, והנה ההפך אשר יש בין התורה ובין משנה תורה.

ולפיכך כל דבור שנאמר בתורה, אף שמושה היה מדבר אותה, מכל מקום היה כאילו השי"ת מדבר כל התורה, שכן נזר וכן צוה השי"ת, והיה השי"ת נותן הדבור בפיו, וכמו שכתוב בעשרה דברות (שמות יב, יח) 'משה ידבר והאלקים יענו בקול', וכך היה בכל דבור שהיה מדבר משה, השי"ת שם הדבור בפיו. אבל משנה תורה היה מדבר משה מעצמו כמו השליח שמדבר כאשר צוה לו המשלח. וזה פירוש מה שאמרו חכמים: 'קללות שבמשנה תורה משה מפי עצמו אמרם', כלומר, שלא היה השי"ת נותן הדבור בפיו, שלא היה משנה תורה רק לקבל את התורה, והקבלה הוא על ידי מי שקרוב אל המקבל, כי המקבל הוא עיקר כמשנה תורה, לכן היה זה על ידי משה רבינו ע"ה שהוא קרוב אל המקבל.

לקח טוב

תוכחה בלא קטרוג - כיצד?

ולעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו, וכי כך גלוי וידוע לפניו ית' ומעתה, כיון שכל מאוויו האמיתי הוא להתקרב אל ה', ואין זה אלא שמופעם לפעם מעכב השאור שבעיסה, נכון הדבר לפני המוכיח להגיד לו דברי ריצוי, להדריכו ולכוונו בדרך הטובה והישרה למען אשר בזה תבוא מוגמת נפשו הכנה אל סיפוקה ומילואה.

אותיות מהכימיות

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. אומרו (א) כל ישראל, ולא 'אל בני ישראל',... והנה המוכיח, כשמוכיח את חבירו, מחויב לסמיכו באופן שלא יעורר קטרוג על הטוב בהוכיחו עוונותיו. והנה הוא מחויב לסמיכו כשכלל שאל הטוב יהיה במובן דברי קטרוגין על אף לא טוב עשה, וכדלי שלא יעורר קטרוג, יהיו דבריו בהשכל, שיהיה במובן מדבריו ללמד עליו זכות לפניו יתברך. וכן שמעתי מלדוקי הדור וחכמי האמת.

ושמעתי שהרב הק' המגיד המשפיע מוה"ר מ'מלאכת טוב זקוק', כשהיה דורש וזה מוכיח את העם, היה הופך פניו ואמר: רבות של עולם, הנה עמך הם, עמלנים הם ורלוויים הם, והנה הם חפלים מאל לעשות לנעם, ומה שאני מקטרג אותם הוא בעבור כבוד עמך, שיתאמרו מאל מלאכותי, וכיוצא בדברים.

... והנה בזה יובן: 'אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל', היינו כפשוטו לישראל, לא אמר להם שחטאו, רק רמז להם המקומות שחטאו, וממילא יבינו. וכדלי שלא יעורר קטרוג, כוונתו היתה ג"כ אל כל ישראל, למי שזאב כלליתן ותפקודן (מלאכה כללה נפשו) של ישראל, היינו הקיימים...

אנחנו נדעם (עשר"ה דברים נפלאים)

אחרי דרך מבוא הקדמה זו, כל מה שיאמר המוכיח, יהיה מה שיחיה, אין בכחו לעורר אף טפה של קטרוג. להיפך, כל מה שירבה לדבר, הרי שלא יבואו דבריו אלא לחזק את הקדמתו המלמדת זכות, וייעילו אף לתקוע יתדות ומסמרות באהבת השם שכבר מתמול שלשום בערה בלבו.

עצה זו במקורה מכוונת כלפי שמוא, למנוע דין וקטרוג חלילה. אך לאמיתו של דבר תועיל עצה נפלאה זו גם להכות שרשים בתוך קירות לב שומע אמרותיו. כי ברור לכל שדברי מוסר ותוכחה לכשעצמם, אינם נעימים לאזניו של אדם, וכך הוא טבע הדברים. אולם בשמוע הקדמה זו המלטפת את נפשו ומעריכתו בערך הצדק והיושר, מעכשיו יטה אזנו כאפרכסת לשמוע אמרי נועם, ויהיו לו כמים קרים על נפש עייפה.

נצטיינו מפי בוראנו יתברך בתורתו הקדושה במצות 'הוכח תוכיח את עמיתך', וכבר הגדילו חכמינו ז"ל בכמה מקומות בחומר עון מי שרואה דבר עבירה בחבירו ואינו מוחה בו. ואף חורבן בית מקדשנו, אותו אנו מבכים בימי בין המצרים אלה, נזקף לעין זה, 'שלא הוכיחו זה את זה' (שבת קיט:).

הנה כי כן, אין מנוס לבן ישראל מלקום ולהוכיח את חבירו על התרשלותו בחובותיו כלפי שמוא, וכל שכן על עברו בשאט נפש על מצוות הבורא ברור הוא.

אלא שמצד שני איזומה הסכנה בכך שיוכיח האדם הטאי חבירו לפניו, כי בדבריו אלה עלול הוא לעורר קטרוג, ולגולל דין ומשפט עליון חלילה על ראש מקבל התוכחה. ואין ספק שלא זאת היא מטרת התוכחה, להביאו לידי עונש, כי אם שמהיום והלאה ישפר מעשיו וברית לא ייפר. אם כן איפוא, היאך אפשר לו למוכיח לקיים שניהם: להוכיח את זולתו, להסירו מדרך לא טוב אשר עליה התייצב, ומאידך להיזהר ולהישמר שלא ייענש האדם בסביבתו מזה שדבריו המוכיחים הטאי ופשעיו לא יעשו רושם להחיש רעה על ראשו.

על כן הראונו רבותינו הקדושים בדרכי תוכחתם עצה נפלאה, הנותנת לדברי תוכחה להיאמר כראוי, ובכל זאת לא יעלה הקטרוג מהם, כי לא יעוררו רעת האדם כלל וכלל. עוד זאת, כי אף יעוררו הדברים לימוד זכות על האדם ותהיה מדת החסד והרחמים פרוסה לפניו, ותתגבר אהבת אביהם שבשמים עליהם. הא כיצד?

על ידי שיקדים המוכיח לדבריו הקדמה המבארת את היעד העיקרי ואת המטרה הכללית של דבריו הבאים, בפרשו את מילתו, שאין אמרותיו מכוונות חלילה להוכיח הטאים ועוונות, להאשים את השומע ולתלות בו קולר. לא מיניה ולא מקצתיה, מאחר שלאמיתו של דבר איננו חוטא במהותו, חס מלהוכיח. אדרבה ואדרבה. תוכנם הפנימי של דבריו מבוסס על ידיעה ברורה ומבוררת שרצונו של אדם זה ואדיר כל חפצו הוא לקיים רצון אביו שבשמים

אמרות טהורות

חירות בתוכחה – שלא לעורר קטרוח ח"ץ

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (א. א.) "הנה, העולם מורגש אחר המוכיח שאומר להם דברים קשים כגידים, ואומרים שח"ץ יהיה נענש על זה, והא ראייה שישע"י הנביא נענש על שאמר: 'זכותך עם מלא שפתים אנכי וישוב' (ישע"י ג. ד.), אבל שמעתי תירוץ אמת מזה המגיד נ"י (המגיד הק מלאששוב וי"ט), שישע"י היה אומר בינו לבין המקום, לכך נענש, אבל בינו לבין העם מותר לעשות להם כל מיני הרפה ולבנות אותם כדי שיהוו בהם ויעשו תשובה.

וזה שאמר: **אלה הדברים, ופירש"י** דברי תוכחות הוא. רק **אשר דבר משה אל כל ישראל**, דייקא בינו לבין העם, אבל בינו לבין המקום, אדרבה, היה תמיד למליץ טוב בעדם ומסר נפשו עליהם, כמו"ש (שמות לב, לב): 'זאם אין מחני נא מספרך' כו', וכמ"ש הכתוב (תהלים ק, כג): 'לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית'.

שתי עצות לעבודת הש"ת: שמירת שבת והכללה בתוך כל ישראל

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו' (א. א.) "יש לכאר שנרמז בכאן עצה להעם ה' האידך יתנהו לכא אל אמות עבודת השם ביה"ח, כי הטעם למה שאנו אומרים קודם כל עבודתו ותפילתנו 'לשם יהוד כו' בשם כל ישראל, והכוונה היות שאין צדיק בארץ ואשר יעשה טוב ולא יחטא' (קהלת ג. כ), ואם כן האידך יכול לעשות איזה דבר קדושה באברינו, כיון שנעשה בהם איזה עבירה הלילה נפגם אותו האבר, ואידך יכול להשרות עליו קדושת העובדא הדיא. אך שהתקין לזה הוא במה שכולל עצמו עם כללות ישראל, כי יש עולם הנקרא 'כל ישראל' והעולם ההוא שלם בלי פגם וכו' – וזה עצה אחרת.

"עוד יש עצה, היות ששרש כל המאמץ הם באים מכה עין הדעת שנתקללה האדמה בל"ש קללות, ומדום באה הוזהמה לאדם, אבל כשאדם שומר שבת כדלכתו בל"ש מלאכות מתקן הלי"ש קללות (ראה תקו"פ פת יסודו של שבת ח"ב דרוש ז"א מאמר יג-יד) ואז יפרדו ממנו כל הקליפות" וכו'.

אמירה נעימה

אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל וגו' (א. א.) ובמדרש איתא: "זה שאמר הכתוב (משלי ט, ד): 'מרפא לשון עין חיים'."

י"ל הכוונה בהקדם מה שראיתי בשם גדול אחד לכאר, איך היה יכול משה להוכיח את כל ישראל, הלא היו בהם כמה וכמה צדיקים. אולם, הרי אמרו חז"ל (בב"א קס"ה) "רוב בגול ומיעוט בעריות והכל באבך בלשון הרע", ולכן אמר: **אלה הדברים, שראשי תיבות: אבך בלשון הרע – אלה, שכולם נכשלים באבך זה, ואם כן יכול היה להוכיח את כולם**, ודפח"ח.

אמנם, אם כן היאך היה משה ניצל מוכך שיהא ביכולתו להוכיח את כל ישראל. אך חז"ל אמרו (ערכ"ם טו): "מה תקנתו שלא יבוא לידי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה, שנאמר: 'מרפא לשון עין חיים'. ואם עם הארץ הוא – ישפיל דעתו". והנה, מי לנו עוסק בתורה יותר ממשה, ומה גם שהיה חנוני מכל אדם, ובוזה היה יכול להניצל אף מאבך לשון הרע, ולכן היה יכול להוכיח לכל ישראל.

וזהו כוונת המדרש: "זהו שאמר הכתוב – מרפא לשון עין חיים", כלומר על ידי התורה שמרפא הלשון – "דיבר משה אל כל ישראל".

ה' אליכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב (א. א.) ובמדרש (דברים יא, יא) איתא: "ה' אליכם הרבה אתכם – זהו שאמר הכתוב (תהלים ח, ה): 'אשתתוה אל היכל קדשך ביראתך' וכו'. והוא צריך ביאור.

ויש לפרש, ע"ד שתרנגו ינתן על הפסוק (בראשית יח, י): 'ושרה שומעת פתח האהל והיא אחריו' – דקאי על ישמעאל, ולא על המלאך. כלומר, כשראתה שרה שישמעאל שמע את הבשורה שבשר המלאך לאברהם אבינו, פחדה מעין הרע של ישמעאל, ולכן צחקה ועשתה הדבר לריק ולהבל, אע"פ שבלבה האמינה באמונה שלימה לדברי המלאך, מכל מקום צחקה לפנים. ואף על פי כן אמר לו הקב"ה לאברהם: "למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלה ואני זקנת", כלומר, למה השתמשה בדרך זה

שתי עצות הללו רמז להן כאן משה רבינו ע"ה לישראל עם קודש: **"אלה הדברים"** – רמז לשמירת שבת קדוש, וכמו שדרשו בגמרא (שבת ע) "אלה הדברים – אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסני" ופירש"י: דברים משמעי תרי, ה' לרבות דה, הרי שלשה; 'אלה' בגימטריא ל"ו, הרי ל"ט; והעצה האחרת היא: "אשר דבר משה אל כל ישראל" – לחדוד ולקשר עצמו בכללות ישראל, כאמור.

חירות – מעבירות דקות וצפונות

רב לכם סוב את הדר הזה פנו לכם צפונה (ב. ג.) "שמעתי אומרים בשם החסיד המובהק המופלא מהר"ר נחמן קאסוויי: 'קדשי קדשים שהיטתם בצפון' (ובחסד פרק איהו מקום). דהייצו הרע מוסר לאדם לעבירות המורות, וכשהאדם צדיק ונוכח אותו כמה וכמה פעמים, אז מתחיל להסיתו למצות שהם כאמת עבירות גדולות, כגון שמצוה למסור לעכו"ם או לביישו והדומה לו, או שמטיל בו פניה דקה שאי אפשר להרגיש בה עד שיהקור עליה בחקירות גדולות ואז ירגישה. ועל זה צריך הצדיק שלא להעלים השגחה זו ממנה אף רגע אחת, כמאמר החסיד (החבת הלבנים שער יחד המעשה פ"ח): אתה ישר והוא ער לך, אתה מתעלים והוא משגיח עליך להמרידך משני עולמות. וזה אמר: 'קדשי קדשים' – שהם הצדיקים הגדולים, 'שהיטתם' – של היצחקי השוחטין – 'בצפון', היינו בדברים הצפונים כנ"ל, שיועד שלא יציית אותו בעבירה נגלית, משא"כ: 'קדשים קלים' – שהם המוני עם שהם קלי הדעת, 'שהיטתם בבקום' – כלל עבירה הנגלית גם כן יכול לשוחטין. ע"כ שמעתי, ודפח"ח" (ובס' 'תולדות יעקב יוסף' מביא בפר' כ' תשא את ו' בשם הבעש"ט הק).

וזה יש לרמז גם כאן: "רב לכם סוב את הדר" – דה"ר זה יצחקי, שנמדה לצדיקים כהר (ספ"ה נב), ואמר הכתוב: שאתם לוחמים תמיד ומרחיקים את עצמיכם ומסכים אותם, על דרך 'סחור סחור לכרמל את הקרב', ע"כ י"ל. מעבירות גדולות שהוא הר, 'פנו לכם צפונה' – להשגיח על דברים הצפונים, דהיינו עבירות ופניות, כאמור, ורצ"ל, למה אין אתם משגיחים רק לסבב ולהרחיק מעבירות גדולות ואין אתם משגיחים ללחום נגדו על עבירות הצפונים, 'ושתגייע עת שתעבדו להשי"ת באמת ותמים שלא ימצא בככם גם הצפונים'.

למנוע עין הרע, הלא ישנה דרך אחרת: **"האף אמנם אלה" – ראשי תיבות: ח"א"י** שהוא שם סגולה נגד עין הרע, לכל תשלום, וכיוון שישנה עצה אחרת, לא היה לה להראות כאילו אינה מאמינה לדברי המלאך ח"ץ.

וזה פירוש המדרש, שמושה רבינו ע"ה אמר: "ה' אליכם הרבה אתכם", והקשה בספר קרניים (המקובל האלף רבי אהרן קרניא ז"ל, ראה שם מאמר ג, ובפר' י"ד שם ד"ה אחר) על הלשון שאמר משה על ישראל 'הרבה אתכם' שהוא ח"ץ כמו להכניס בהם עין הרע. ותירץ, שיש בקבלה מרב הונא סגולה נגד ע"ה לומר הפסוק (תהלים ח, ה): 'אשתתוה אל היכל קדשך ביראתך', שיש בו השם ח"א"י בר"ה, שהוא שמירה מע"ה". ובכוונת המדרש לתרץ היאך אמר משה לשון 'הרבה אתכם' – להכניס ח"ץ ע"ה על ישראל, ותרץ: "זהו שאמר הכתוב 'אשתתוה אל היכל קדשך' וגו', שמושה אמר גם פסוק זה שהוא שמירה מעין הרע.

כ"כ מנחם אדמו"ר מהר"ש מפעליא ז"ע (מובא בלקט אמרי קדש מהר"ה תשס"ז)

גם כי התאנף ה' בגללכם ויקצף לאמר גם אתה לא תבא שם (א. לו). מצינו בגמרא (יומא פז, א) "כל המוכה את הרבים אין הטא בא על ידו, מואי טעמא – שלא יהא הוא בגיהנם ותלמידיו בנן עדי". והנה, לפי זה היה ראוי שלא יבוא הטא לידי משה שיונעמו מבוא אל הארץ, שלא יהא הוא בחוץ לארץ ותלמידיו בארץ ישראל.

אך יען כי הטאו ונקטמה מיתה על יוצאי מצרים שלא יכנסו לארץ ישראל, אם כן נכשל משה רבינו בהטא מריבה, ולא שייך לומר "שלא יהא בחוץ ותלמידיו בא"י", שהרי אף הם – כל יוצאי מצרים – אינם בא"י, ויהיה הוא כמותם, והוא שאמר: "גם כי התאנף ה' בגללכם ויקצף לאמר גם אתה לא תבוא שם". ודוק.

* ראו לציון מש"כ בספר 'אורה' לרש"י ז"ל (ד"ה סי' נג), שכשרוצים למנות בבחי"כ עשרה למנון לא ימנו אפילו לדבר מצוה, אלא יאמרו הפסוק הנ"ל (תהלים ח, ה) דהיינו אחד אומר יאמר: שני – 'מרב' ג – 'חסדך', ד – 'אבוא', ה – 'ביתך', ו – 'אשתתוה', ז – 'אל', ח – 'היכל', ט – 'קדשך', עשרי – 'ביראתך' וכאשר יגמור פסוק זה ידעו שיש מנין עשרה, והעולם נהנה למנות באמירת הפסוק "ושמיעת את עמך" (תהלים ט, ט), ובפר' שמוכא בקצו"ש ע"כ מו סי' ע

יתרון דעת

הכותל המערבי (ד)

גילוי שכיתה בכותל המערבי? לענין: למה לא עלה הארץ"ל לירושלים? ועוד גילויים ודיונים ומאורו הבחיר והטמיר ולכבוד יום ההילולא! - ב'

כל השמדות שהיו באשכנז היה על שלא עלו בבית שני (וראה סדר הדורות: ה"א ש"פ, מה שהביא בשם הסמי"ע וי"ע בס' 'זכר דוד' מאמר ג עמ' קס"ט-קס"ט), ולכן היושבים עתה בערי אשכנז העם המתארים לעלות יותר משאר מקומות היא תשוקתם לעלות כדי לתקן על מה שעבר. ואבותינו ספרו לנו בסיבת רבינו ה"ה הקדוש זיע"א דהלך לצפת ת"ו ולא עלה להר ציון בתוככי ירושלים, הנסתרות לה' אלקינו. תנופה חיים להגדרה פלאי זצ"ל (עורא אות ז)

... כי ירושלים נחרב כמה פעמים, כי בימי ר' חייא לא היה חורבן ירושלים, שנחרב על ידי טיטוס שחיק טמאי אלא אחר החורבן המקדשי, אף על פי כן היה העיר מיושבת, ובימי ר' חייא נחרבה לגמרי בגין דירושלים דינא איהו, ולכן מי שיש על נפשו לא ידור בירושלים אם לא צדיק גמור שראוי לשם שם, והוא אתייבב רשו לס"מ דהוא עומד עדיין רגלו אחת על פגר מובס ורגלו אחת על קודש הקדשים, לכך מנחם האר"י לא רצה לעבור דרך ירושלים כלל, ובפרט בזמן הזה שיש שם התגברות מינות, אל ישב אדם פשוט שם, כי סכנה הוא לו אם לא צדיק גמור ואנמן לאלקיו.

וזהו חיל ההד"ק ר"א מקאמנא ז"ע (פר' ויצא, שיג.) דה"ר, כי אמרו שהאר"י ז"ל לא היה בירושלים, רק עמד חוץ לירושלים ודיבר ברוח קדשו כל פרטים ופרטים שבתוך ירושלים, ואמר: פה מקום זכריה הנביא, ופה מקום חזקיה הנביא, וכן כל הפרטים, ואל העיר עצמה לא בא. ואולי לפי שהיה ניצוץ משיח בן יוסף לא היה ראוי לבוא בה קודם זמנו. אהבת ציון (סי' ד, הדרגות הק"ק) להגאון רבי שמואל מגיד משרים בואלאו"ז (נלב"ע בערב פסח שנת תקצ"ה, עלה לארץ עם הרה"ק רבי נתן מזהר ורדקא ז"ע והרה"ק רבי' מקאמנא ז"ע (פר' ויצא, שיג.)

... שבזמן הרב הגדול ז"ל (ה-הר"ל) לא היה אפשר כלל להבנות ירושלים, האמנם בזמן אבא מארי זל"ה (ה-הר"ח) דיתכן, שאם יעשו ישראל תשובה, שיהי אבא מארי ז"ל משיח בן יוסף. וזהו מה שרמז באן, ענין תחייתו ירושלים, ולא ענין, אלה דברי מורי אבי זל"ה, ולכן ראה ראיתי, כי ה' מפחד אבי זל"ה מאד מאומות העולם שלא יתרגוהו ח"ו, ואח"כ בעונות הדור, גם זה הלך לו וכו'. הגאון הרב ר' שמואל ויטאל זצ"ל על שער הגלגלים למחר"ו (הקדמה לו, מב)

... ומה שהתפלא הדר גאון על הרבה חכמי ישראל שלא עלו לירושלים דוקא, והיה סנהדרין ביבנה דוקא ובצפורי, וגם בימי הרב 'בית יוסף' והאר"י ז"ל מאי טעמא לא עלו הם, הנה בימי חכמי התלמוד היו הריגות ושמדות בירושלים וגלו סנהדרין, ומשנתייבבו במקומות אחרים והיה שם מקום הועד ומקום ישיבה ותורה, ולא מתירד לזו בירושלים כמו במקומות אלו, שוב אין מצוה בירושלים, דאפילו עורא לא עלה לבנין בית המקדש כל זמן שרבו ברוך בן נריה קיים, כדאיתא סופ"ק ומגילה (טו), דודאי תלמוד תורה וישיבה עדיפה מן הכל, וכן היה בימי הרב 'בית יוסף' והאר"י ז"ל היה קיבוץ רוב החכמים בצפת, ואין לשאול על כל החכמים מעיקרא, כי אין אדם יודע מטמוניות של בחירו, ועכ"פ כשעלו אלו ומצאו רוב חכמי ישראל בצפת על כל החבורו עמדם, שרת' חתם סופר (י"ד סי' רל, עירש עוד)

האר"י ז"ל היה יוצא בכל ערב שבת עם החכמים לקבל שבת, והיה מעצם ענינו, והיה אומר שהסיבה שמעצם ענינו, מפני שראות ענינו מהבלבלין מערובוב נשמות הצדיקים העולים מבית החיים, שבאו לבקר את הגוף ולתת לו שפע אור ועתה עולים למעלה, וכן הנשמות היוצרות למטה להיות בבחינת נפש יתירה בשבת בבני ישראל. ויום אחד בערב שבת יצא עם החכמים לקבל שבת כמנהגו. אמר לחכמים נלכה נא עתה לירושלים, ושם אני יודע היכן אפר פרה גנוה, ונזהר עלינו ונטהר עצמינו מטומאות מזה, ונבנה בית המקדש ונקריב קרבן שבת, כי רואה אני ששעת זאת הוא קץ אמיתי לגאולה (ראה 'מדרס קדמות' להר"ח א"מ א אות כו).

מקצת מהחברים אמרו איך נלך לירושלים בשעה זאת והיא רחוקה ממנו יותר משלשים פרסאות, וקצתם אמרו טוב הדבר הננו מוכנים ללך, אלא נלך קודם ונודיע הדבר לנשותינו, שלא ישימו לב עלינו, ואחר כך נלך. אז צעק הרב ובכה ואמר לחברים: איך הועיל קטרוג השטן לבטל גאולתו של ישראל. מעיד אני עלי שמים וארץ, שמזמן הרשב"י עד היום לא היתה שעה הגונה לגאולה כשעה הזאת. ואילו היום חיים מורים בדבר זה, והיה בית המקדש נבנה, ונודיע ישראל דיו מתבנסים לתוך ירושלים, ונכשיו עברה אותה שעה ונכנסו ישראל בגלות מחדש. וכשמוע החברים דבר זה נתחרטו ממה שעשו ולא הועיל להם.

תולדות האר"י (סי' יד, הובא גם בס' 'עמק המלך' הקדמה ג' פ"ה, שער י"ד פרק ק"ב, ובשער טו פרק לב)

ראה כמה גדול החיוב להתאבל על חורבן בית המקדש ועל שפיכת דמן של ישראל, וצריך אדם לומר (תהלים קל) "על נחרת בבל" ולשפור דמעות על חורבן ביהמ"ק, וישרי ממזר לאסוף – סי' פ"ג בתהילים – על הריגת הצדיקים, כי שערי דמעות לא ננעלו (ברכות לב) ואין נמוקים לעולם וכו'. המשך

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי מאיר ברבי זי"ע אב"ד פרעשבורג

יומא דהילולא ה' מנחם אב (תקמ"ט)

גאון ישראל וקדושו בעל ה'נוע ביהודה' זי"ע, שכל הוגי ויודעי חיבוריו הקדושים יודעים שלא פוזר שבחים ולא הכביר במילים ותוארים, וכל תביה שיצאה מתחת קולמוסו נמדדה בפלס ומאזני זהב, כנראה מתשובותיו ואגרותיו הרבים, עם כל זה כשהגיעו הדברים בנוגע לרעו ואהובו רב האי גאון **רבי מאיר ברבי זי"ע**, אב"ד פרעשבורג המעטירה, לא נמנע ולא חשך במילים וביטויים מופלגים, וכך פנה אליו בתשובותיו:

"הרב הגאון המפורסם, המאור הגדול, חריף ונימוקו עמו ובישראל גדול שמו..." (מהדויק, אח"ע סי' כח), **"שבחו הטוב לא יספר ולא ימנה... אמין כח רוב אוניס"** (שם סי' מט), **"מבאר כל דבר הקשה... בתורתו הכל מתבשמן כערוגת הבשם"** (שם סי' ט), **"ראו כי בו ה' בחר... חכם לב ואמין כח בתורה כמורה, ודילאד אימא כוונתה תלד..."** (שם סי' טא), **"הרב המאור ומאיר באור תורתו, ובכל מקום שומעים להוראתו..."** (מהדויק, יו"ד סי' ט), **"אדם גדול רוב מובהק מומחה הוא"** (שם סי' קט).

גם בגוף התשובות מוצאים אנו ביטויי הערצה והכנעה שרחש לו ה'נוע ביהודה' אל מול רוס גדולתו וכח תורתו של רבינו מהר"ם ברבי, והרי צורר דוגמאות מעניינות: **"יושלחתי רק זה וכו' למעלתו כי ידעתי כי לבו כלב ארי... אני רואה שהדבר אינו נוגע למעשה רק לפלפול, אני מחבב דברי מר ביותר ואני שותה דבריו כמים קרים על נפש עיפה, ולרוב תביבות שאני מחבב שמעתא דרב מר ניהו רבה, אני פסול לדון אחריהם כי לא חזינא להו חובה, רק בדבר הנוגע למעשה אני מוכרח לחפש בחורין ובסדקין, שאפילו על דברי הפוסקים הראשונים אני מדקדק בדבר הנוגע למעשה..."** (מהדויק, אח"ע סי' כח); **"ואעפ"כ לכבודו הרמה אשר ביקש להשיב תיכף ויגור אומר ויקסל לו..."** (שם סי' מח); **"ואמרתיו כיון שיצא הדבר להיתר מכבוד רוס מעלתו לאו מילתא זוטרותא היא ולא יאונה לצדיק כל און ובדאי יש כאן טעם להיתר, ודקדקתי ומצאתי טעם להיתר..."** (שם סי' מט); **"ואנחנו שוים לדינא רק חלוקים בטעמים... טוב לי לשתוק ולהיות שתיקה כהודאה דמאי, כי דברי מעלתו חביבים עלי וגם אני חפץ בהצדק, רק אם היה דבר נוגע לדינא חפץ לא יבוא והיהיית מוכרח לומר האמת לפי מה שהיה, אבל בעסק פלפול טוב לי תורת פיהו ואותן לו הנחצנו... ואמנם כבר אמרתי במכתבי הקדום גברא רבה אמר מלתא..."** (שם סי' ט).

עוד לשונות מאלפות ביותר: **"... ועל כל פנים השואל הזה ניכר דחוצפא יתירא אית ביה, שבא לחלוק על גדול הדור כמותו, ואם רצון מעלתו מסכים, אכתוב עליו בגזירת עירון שיבוא במקלו ובתרימלו לקהלות ולבקש מחילה ממנו..."** דברי א"צ הדבוק באהבתו וחושש מאוד לכבודו" (מהדויק, יו"ד סי' קט); **"והנה דברי הגאון הנ"ל אין צריכין חיזוק, כי רב מומחה רוב מובהק הוא אך עונותיו של הגאון... ולעשות רצון דידק חפצתי... כי צדקו דברי הגאון מ"ה מאיר הנ"ל בכל דבריו..."** (שם סי' קט); **"ואלמלי הייתי יודע שכבר הורה כבודו בזה, לא הייתי שוב מכניס עצמי בדבר זה ואפילו אם היה כבודו מתיר ואני הייתי רואה טעם לאיסור, לא הייתי כותב להרבנים הנ"ל רק לכבודו בעצמו... אם ההיתר שלי נכתב קודם שחורה מעלתו לאיסור אז במקומי אני עומד ומתיר, וכחאי אז כן כחי ענה בכחא דהיתרא, אבל אם הורה כבודו להחליט לאיסור קודם שהוריתי אני להיתר, אז אני איני סותר דבריו..."** (שם אח"ע סי' כח). כמו כן מוזכר הנובי"י, כי שמע שחיבורו נתקבל אצלו ומצא חן בעיניו: **"... הלא חיבורי יודע ביהודה' בידו הוא, וכפי ששמעתי מצאתי חן בעיניו עד ששוקד על חיבורי הנ"ל ורגלי בו..."**

יתר על כן, שנים אחדות לאחר פטירתו של רבי מאיר, כשנדפס ספרו **'חיידושי הלכות - מהר"ם ברבי'** (פראג תקנ"ט), יצא הנובי"י מגדור והעניק לו הסכמה נלהבת, בזה הלשון: **"... האם שזה רבות בשנים גדרתי גדר בעדי בלתי תת הסכמה על ספרים חדשים וכו' אמנם אדעתיה דהאי גברא רבא גדול מרבן שמו כבוד הרב הגאון מפורסם בכל קצוי ארץ מהר"ר מאיר ברבי זצ"ל לא נדרתי, כי מלבד שיצא טבעו בעולם, ומי מקדושים אשר לא שמע להטלו, שהיה אחד מגדולי זמננו אשר יושבים כסאות למשפט להורות לעם ישורון הדור אשר לנו בה, וכל ימיו למד תורה עם תלמידים הלוינים בחריפות ובקניאות, והלא כבר בעדות בחיים חיותו הוציא לאור חיבור נפלא על כמה מסכתות מש"ס בבלי, ופומיה ממלל ברבן רב גבורתי אתא למשמע מיניה, וגדולים עדיקים במיתתם, כי השאיר אחריו ברכה חיבור גדול על כמה מסכתות ועל סדר התורה וכו'..."**

לכבוד יום הילולא דיליה ביום ה' מנחם אב, הבה נישא ראש ונביטה בקצה דמותו הטמירה של אחד מגדולי גאוני אותו דור דעה, רבי מאיר ברבי זי"ע, בבחינת 'דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה' (עירובין נ"ג).

בוצינא מקטפיה ידידי:

רבינו מאיר נולד בשנת תפ"ה לפ"ק, לאביו צדיק תמים ורבי שאול זצ"ל ולאמו הצדיקת יענטליכי ע"ה - כפי שהיה כתוב על קלף קונטרס התפלות בבית הכנסת הגדול בפרעשבורג

המדרור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ל ישיב בערש - בפרעשבורג י"ה תמוז תש"ח.

יתרון דעת

המדרור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ל ישיב בערש - בפרעשבורג י"ה תמוז תש"ח.

אוצרות החכמה, ונתן בידו מפתחי התבונה" (יאבני בית היוצר' להתנ"ק רבי יצחק ווייס זצ"ל. ראה שם תולדותיו סי' ז, דף טל-מב. חובא בסוף ספרו אלף כתב, מדור חכמי פרשבורג, עמי קצה-קצח).

לאחר שגדל ונתעלה בצל רבו זה, נדד אל העיר הגדולה פראנקפורט דמיין, שם ישב באהל יעקב, היא ישיבת הרמה של הגה"ק רבי יעקב פאפערש זי"ע - בעל הישב יעקב, וכפי שמתאר רבינו עצמו (בהקדמה לספרו, ח"א): **"מיוס עמיד על דעתי נתגדלתי בין החכמים... ומשם נשאתי על כנפי נשרים, כתפי אבי הצדיק המנוח מוהר"ר שואל זצ"ל להכרך הנורא ק"ק פראנקפורט דמיין, אלה אזכרה ליעקב ימי תמימים, ה"ה מורי ורבי הגאון אמיתי בעל ישב יעקב... ומשם יצאתי סמוך לאיש למקום הראשון ק"ק הלבשרשטאט".** ואמנם משם חזר אל עיר זו, ובנה את ביתו ואת אשתו הצדיקת מרת עלקלי ע"ה, אחותו של פרנס העיר ר' נתן מיכלס זצ"ל.

לאחר נישואיו בחלבשרשטאט, שמה ישב ולמד עם תלמידים הגונים. לאחר פטירת רבו הגאון רבי צבי הירש חריף זצ"ל (ביום י' תשרי תת"ח), נבחר הגאון רבי משה מבריסק זצ"ל לכהן תחתיו, וכראות אלופי העיר "שרבי מאיר בא עם מים המאירים המעוררים אור חדש, ומראה הנגה עמוק מאור בשרי" הושיבוהו להורות לבני עדתו את דבר ה' ולהשקותם מבאר מים חיים, ונאספו אליו עדרים עדרים ללמוד תורה מפיו.

כבר אז מצאנוהו נושא ונותן עם גאוני הדור, כפי שנראה בספר 'משנת דרבי' עקיבא' (דף טו, בחידושי ב"ק בסוגיא דחשוח בשבת). בשנת תקצ"י, לאחר פטירת הגאון רבי משה נבחר רבינו לכהן כראש בית דין שבעיר.

לאחר חצי יובל שנים שישב שם, נקרא לכהן פאר, בשנת תקצ"ג, בעיר המעטירה פרעשבורג, על מקומו של הגה"ק רבי יעקב יצחק הלוי מדוקלא זצ"ל - בעל 'מעניי הישועה'.

בליולא הבא ע"ה - על רבנותו פנו, על 'קידוש החמה' ב"י ניסן תקמ"ה, על משינת ע"ה הר"ק ר' יצחק מבראשטאט זי"ע, ועוד

- בצעירותו כיהן כרב בדוקלא שבגאליצא. בפרעשבורג כיהן כנשלש שנים, משנת תקס"ד עד יום פטירתו י"א כסלו תקמ"ג, כפי שנחקק על מצבתו: **"ובעוה"ר לא נמשך מלכותו רק ג' שנים וברביעי ה' קודש לה' ונתבקש בישיבה של מעשה"** (יאבני בית היוצר, ב-ג, דל-ט). חיבר הרבה ספרים, אך לא ראו אור כי אם "מעניי הישועה" על התורה (ווארשא תרנ"ב) ו"אמרי דברבי" עמ"ס בבא מציעא (בידוד עם 'אמרי זוטר' מן בתו הג"ד ששעלקא מדעמב"ק, ובידוד נקרא הספר 'אמרות סהורות', לובלין תרנ"ה).

נודע כגאון עולם "חייד דבור" - כפי שמתואר על ידי הנוע ביהודה בהסכמתו משנת תקמ"ז, ואף גם אליו פנה ביותרת הכבוד, וכפי שניכר מתשובותיו, בה דואג לבריאיותו, ח"ל (שו"ת נוב"ק ח"מ סי' כב): **"בצלת מכתבו הסהור, ומה מאד רזה צמאנו, כי מאד נכספה נפשי לדבריו, אחרי אשר נודע לי מאחורי הפרגוד שלא היה בקו הבריאה, ומתחלה כחזו ממני ולא גלו אזני שלא לצערני, רק בראותי התלמידים מתחלשים נודע לי ידיעה מקצת, והייתי מצטער מאד עד ששמעתי שחזר לדינא, וכעת בראותי מעשה אצבעותיו הנתיי וברכתי ברכת הנתיי, ובר"ק רחמנא דיהביה לו, ותפילתי שגורה בפי שתתחנך כנשר נעוריו אמן"**.

תקנה אחת שאלמדך, ואם תעשה אותה תקנה זו, אזי תחיה עוד כ"ב שנים. וזו היא התקנה שלך, שתלך לירושלים, ושם תלך להתפלל לפני כותל המערבי ותשפוך תחנון ותזכה לראות השכינה. ואז תלך החסיד לביתו וסגר עצמו ג' ימים וג' לילות בתענית שק ואפר, ואחר כך תלך החסיד לירושלים ובא לפני כותל המערבי בתפלה ובתחנונים בבכייה גדולה, ואחר כך ראה על גבי הכותל צורה דוגמת אשה מלובשת שחורים, ותיכף מרוב פחדו נפל על פניו ארצה והיה צועק ובוכה בבכי גדול ואמר: אוי לי שראיתני בכך, אוי, אחא על נפשי. והיה מאריך בבכייה וצוקתו, והיה ממרט שערות ראשו עד שנתעלף ונרדם, ואז ראה בחלוש שבאה אליו השכינה בבגדים נאים ואמרה: התנחם בני אברהם, כי יש תקוה לאחריך, וישונו הבנים לגבולם כי אשיב את שבותם ורחמתי אותם.

ויקץ וישא את רגליו וחזר לצפת ובא אל האר"י ז"ל, ותיכף אמר לו האר"י ז"ל: אני רואה כך שוכית לראות פני השכינה, ומעתה תהיה בטוח שתזדה עוד כ"ב שנים. וכן הוי שהחסיד היה חי אחר זה המעשה כ"ב שנים.

קב הישר (פרק צג). וראה ב"ש הגדולים' להרח"א (מ"ג א' אות ט"ט): **"מדר"ר אברהם הלוי ברוכים ז"ל, הוא הקדוש שראה השכינה על פניו בקוץ בכותל מערבי. ולקל הסיפור כדי שלא יפקפק שום אדם בלבו אני אענה במיטב האר"ש: אנו מאמינים וראי בכל דברי רז"ל, לבו חזו מאמרים בילקוט יומים סי' טז על פסוק "אמללה ילדת השבעה" - שימיהא ראה אשה לובשת שחורים וכו' ואמרה כי אשיב יצחק" וכו', יע"ש. (ועי' 'תפארת שלמה' פר' וצא ד"ה א"י וישא יעקב רגליו).**

משנה תורה

המדרור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ל ישיב בערש - בפרעשבורג י"ה תמוז תש"ח.

המקבילים התורה, ולפיכך משנה תורה מפי משה שמעו, כי משה קרוב אל ישראל הם המקבילים. ומפני כך היו שני לוחות הברית גם כן ולא היה לוח אחד, מפני ששם לוחות הברית, וכל ברית הוא בין שנים, האחד הכורת והשני המקבל הברית, ולכן היו חמש כתובים על לוח אחד - וכל החמש מה שלא יעשה אל הישית אשר כרת ברית עמהם, ולוח השני נגד מקבל הברית הוא האדם, ולכן על לוח השני כתובים מה שלא יעשה אל מקבל הברית.

... ולפיכך משנה תורה היה מדבר משה, שהיה אדם, והיה מדבר אל ישראל, מצד שהם בני אדם המקבילים, לכן צריך פירוש יותר, וזה שאמרו משנה התורה לאוסופי אתי, ואי אפשר לכתוב בפירוש, רק שפתחנו לך פתח ותבין הדברים שהם דברי חכמה, וכל אלו דברים ברורים מאוד והכל הוא ענין אחד ואין חילוק.

תפארת ישראל להבה"רל מפראג זי"ע (פרק מנ. עק"ש. ועי' באוה"ה הק' ריש הפרשה)

דבר בעתו

"ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה" (א)

השבת השופטית תהיה אחר בנין המקדש וירושלים או קודם?
אחת ההבטחות שחזה ישעיה הנביא על מה שיהיה לעתיד לבוא – ונאמרת בהפטורת השבוע – היא: "ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה" (ישעיה א, כו). מזה הבטחה זו חידש הרמב"ם את פסקו הידוע לענין סמיכה (בבלי שם) (ה'קכ"ה, ר' יא), "שאם הסכימו כל החכמים בארץ ישראל למנות דיין ולסמוך אותו הרי אלו סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות, ויש להן לסמוך לאחרים" (ע"ש שםבאר מדוע אם כן היו החכמים מצטערים על ביטול הסמיכה וכו', "לפי שישאל מהחזקין, ואי אפשר שיצטערו כולן". יצוין, שעל פסקו זה סבב חזקן הפולמוס הידוע, כשרצו לחדש את הסמיכה בעז"ק צפת, בתקופת מהר"י בי רב ודבתי יוסף, ונחלקו בזה המהר"י בי רב והמהר"ל, ראה בקונטרסי הסמיכה בסוף שו"ת מהר"ל"ח).

ובפירושו על המשניות במס' סנהדרין (א, א) כתב את המקור לדבריו, "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמנהג ב"ד הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך על כל פנים (בבלי שם) אחרים, והקב"ה יעד שישבו, כמו שנאמר ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק, וזה יהיה בלא ספק כשיכון המורא יתברך לבית בני אדם, ותרבה זכותם ותשוקתם לשם יתברך ולתורה, ותגדל הכמות לפי בא המשיח, כמו שיתברר זה בפסוקים הרבה במקרא". וכן היא הלשון בפיהם במהדורות שלפנינו. המהר"ר הרב קאפח ישנן תוספות בדברים, בזה"ל: "שאם לא תאמר כן, לא תהא אפשרית מציאות ב"ד הגדול לעולם, לפי שצריך כל אחד מהם שיהא סמוך בלי ספק, והרי כבר הבטיח ה' שישבתם באמרו ואשיבה שופטין כבראשונה, ושמה תאמר שהמשיח ימנה אותם ואע"פ שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו... שהמשיח לא יוסף בתורה ולא יגדל ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור, שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח, וזה יהיה מסימניו, אמר ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק, וזה יהיה בלי ספק כאשר יכשיר ה' לבית בני אדם וירבו במעשה הטוב ותגדל תשוקתם לה' ולתורתו ויתרבה ישרם לפני בוא המשיח". מפורש יוצא, שהרמב"ם למד בבבלי דנביא, שהיה ישיבו השופטין לידן כבראשונה, ואחרי זה נזכה לבנין ירושלים והמקדש, וזהו ואשיבה שופטין כבראשונה, ואילו 'אחרי כן יקרא עיר הצדק קריה נאמנה', נזכה לבנין העיר והמקדש.

לעומת זה האריך הרמב"ם וכתב (בקונטרס הסמיכה קנ"א א' וז', וכו' ד"ר משה ד' קאשטרו באגרת שלו) שיתכן, שיעור זה של השבת השופטית יהיה אחרי ביאת המשיח ובנין המקדש, וההבטחה של "אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה", אין הכוונה על בנין ירושלים והמקדש, כי השבת השופטית תהיה אחרי בנין ירושלים, ויעוד זה של הנביא הוא, כי מאחר שנזכה להשבת השופטית, הרי תהיה נקראת עיר ירושלים "עיר הצדק קריה נאמנה", כי יהיה בה משפט צדק (וראה שם בקנ"א ד' שהביא כמה הוכחות שביאת המשיח ובנין המקדש יהיו קודם השבת השופטית).

ולפי זה, שהשבת השופטית תהיה אחרי ביאת המשיח, כבר אין הוכחה לפסקו של הרמב"ם, שהרי אליהו הנביא עתיד לבא עם מלך המשיח, ואליהו הנביא הוא סמוך. שנקבל מאחיה השילוני ובית דינו. ע"י רמב"ם בהקדמה למשנה תורה, וחי וקיים בגוף ונפש, ובידיו היכולת להסמיך את כל דיני ישראל. זאת ועוד – כתב המהר"ל"ח – שגם משיח יצא בבוהו לסמוך דיני ישראל, כי יהיה כחוח כמשה רבינו, שהיה הראשון שסמך את דיני ישראל (ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"א), וכמו שנאמר על מלך המשיח (ישעיה נב, יג): "הנה ישיביל עבדי ירום ונשא וגבה מאוד", ודרשו ר"ל (תנחומא תולדות יד): "ונשא – מנשה", הרי שהמשיח יתגלה בגליל ויחזור ויתכסה, ומאן לימא לן, שלא יסמוך ב"ד בזמן שיתגלה תחלה (ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ב לענין חזרת ב"ד הגדול לעתיד: וקבלה היא שבטבריה עתיד לחזור תחלה ומשם נעתקין לתקן המקדש, וכתב הרמב"ם (שם) שיתכן שמקורו הוא ממדרש זה, שמשנה עתיד להתגלות תחלה בגליל, ואז יסמוך ב"ד הגדול).

המהר"י (על הרמב"ם הל' סנהדרין שם ה"א) העיר על הוכחת הרמב"ם כעין זה, וגם אם נפרש הפסוק כדברי הרמב"ם שהשבת השופטית תהיה קודם ביאת המשיח – כתב בזה"ל: "ומי יתן ואדע, שהרי אליהו לא לפני המשיח כמבואר בכתובים, והרי הוא סמוך ויסמוך אחרים לפני ביאת המשיח, וכו' (ה'תתי"ט סנהדרין א, ג; ועי' תומים וס' א סק"ב) שהרמב"ם לשיטתו בסוף הל' מלכים (פ"ב ה"ב) שהרי סתם מתי יבא אליהו הנביא, לפני ביאת המשיח או לאחריו, ולכן הוכרח לומר, שסמיכת הדיינים תהיה קודם ביאת המשיח ע"י הסמכת כל חכמי ישראל; ותו, דבני ראובן עתידים לבא ולעשרת מלחמות לפני בוא מלך המשיח, ומאן לימא לן שלא יאחר בהם סמוך והוא יסמוך אחרים; ותו, שאמרו במדרשות שהמשיח יתגלה בגליל ויחזור ויתכסה, ומאן לימא לן, שלא יסמוך ב"ד בזמן שיתגלה תחלה (ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ב לענין חזרת ב"ד הגדול לעתיד: וקבלה היא שבטבריה עתיד לחזור תחלה ומשם נעתקין לתקן המקדש, וכתב הרמב"ם (שם) שיתכן שמקורו הוא ממדרש זה, שמשנה עתיד להתגלות תחלה בגליל, ואז יסמוך ב"ד הגדול).

המהר"י בי רב (שם קנ"א ב), כתב נגד דברי המהר"ל"ח – שכתב שיתכן שתהיה הסמיכה או מפי אליהו או מפי מלך המשיח – לגבי מלך המשיח הרי כבר כתב הרמב"ם עצמו: "ושמה תאמר שהמשיח ימנה אותם ואע"פ שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו... שהמשיח לא יוסף בתורה ולא יגדל ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה", ולגבי אליהו הנביא, הרי "אליהו הנביא הוא כאשר הצדיקים שמתו,

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לתשעת הימים:

ברכה לבטלה / סעודת המפסקת / טעימה בת"ב, ועוד

א. **בתשעת הימים, מ"ח אב עד אחר תשעה באב, שאין אוכלים בהם בשר, חוץ מבש"ק וסעודת מצוה, אם אירע שבידך ברכת 'שהכל' על בשר, ונוצר שאסור לאכול בשר, מותר לו לטעום מעט, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה.**

ב. **כמו כן אם אירע בבין המצרים שבידך בטעות ברכת הפרי על פרי חדש, ולפני שבידך 'שהחיינו' נזכר שכן עתה בין המצרים, מותר לו לברך שהחיינו, ויטעום מעט מן הפרי, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה** (ע"י ברכ"י או"ח סי' תקנ"ב סק"ב; שד"ח מעי בין המצרים סי' א סק"ה). אמנם אם מונח לפניו מאכל אחר שמברכין עליו 'שהכל' או 'העץ', אזי גם אם לא היה לפניו בשעת הברכה, יאכל את המאכל האחר, ולא יטעום מהבשר או מהפרי החדש (כן נ"ל ע"פ ח"א דא"י באו"ח סי' ר"ד ס"ה, ועיי' שו"ת ט"ו וכו' וכו').

ג. **[וכן נמי, שיש אצל בשר, שצריך לשהות שם שעות כדי שיוכל לאכול מאכלי חלב, ואחר שעה שכן ובידך 'שהכל' על חלב, ונזכר שהוא בשרי, מותר לו לטעום קצת מהחלב, כדי שלא תהא הברכה לבטלה** (ס' זכור לאברהם מעי בשר וחלב, הובא בשו"ת אסיפת דיינים מעי ב"ח סק"ב; ועיי' שם נסתפק אם לא שהה כלל אחר אכילת בשר, ובידך על חלב, אם כהני' נמי מותר לטעום קצת).

ד. **יחיד שקיבל עליו תענית, ונזכר ובידך על איזה מאכל, ג"כ מקילין שיוכל לטעום משהו, שלא תהא ברכתו לבטלה** (ע"י ברכ"י או"ח רש"י תיקון, מובא בשו"ת שם סק"א; ועיי' שו"ת שו"ת מנחת יחיד שקיבל עליו שם מתיירין, ע"י שטעומת כלשהו לא קיבל עליו, אבל תענית ציבור, דהיינו הדי' צומת שתקנו חז"ל, אפילו אם בידך, אסור לטעום כלל, רק יאמר 'נזכר שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. ברם בבחי' סי' תקס"ט ס"ק טו הביא מבמה פוסקים דס"ל שאפילו תענית יחיד אין לאכול מעט, ואין לחוש לברכה לבטלה, רק יאמר בשבטליו, עיי' שם).

ה. **גם חולה וכדו' שאינו מתענה בתשעה באב, יאכל סעודה המפסקת, כנהוג, ולא יאכל שתי בתשילין וכו'.** והטעם, דאיתא בתרומות חדשן (ח"א סי' קנ"א, מובא בב"י או"ח סי' תקנ"ב) שסעודה זו בעינן שתהיה עניה ושיפלה, וסעודה זו היא כאנינו, ות"ב גופא אכילות (ע"י ביאור גרוס) אין תקנ' סק"ט), ולכן אפילו מי שאינו מתענה יאכל סעודה זו. ומה"ש **נראה שיש לחנך את הילדים שיאכלו סעודה מפסקת אע"פ שאין מתענין** (ע"י הלכות שלמה על ביהמ"צ פט"ו ח"ב; שו"ת שו"ת שו"ת ח"י סי' פג).

ו. **כתוב בפוסקים שאין ללעוס ערבה ת"ב ובערב יוכ"פ שרש מתוק שהמיתקות נשאת בפה, שכשיבלע את הרוק ירגיש מתיקות. ולפי זה, גם בזמננו לא ימצוץ סוכריה שטעם מתיקותה נשאר בפה לאחר זמן** (נ"ל). ע"י מנ"א סי' צ סק"ב בשם חס"ח, וכן פסק שם השו"ע הרב והמ"ב, וכן אי"ר סי' תקס"ט (ו').

ז. **המבשל בתשעה באב, גם אם לצורך סעודת מצוה שתהא לאחר ת"ב, אסור לו לטעום - כדי לראות אם חסר מלח או תבלין - אפילו פחות מרביעית, ואפילו אם יפלוט אח"כ מה שטעם - אסור** (לדעת המחבר רק בת"ב אסור, ובשאר תעניתים מותר לטעום ולפלוט פחות מרביעית, אבל לדעת הרמ"א בכל התעניתים אסור, אבל המ"ב מקיל בשאר תעניתים לצורך סעודת מצוה חוץ מתי"ב]. ע"י או"ח סי' תקס"ט סק"א; ועיי' שו"ת באו"ח. ע"י נ"ל ברכות י"ד דמקיל בתע"ב; ועיי' בצ"ח ודב"ע"י (ז).

ח. **אע"י שהנהג שלא לאכול בשר ולא לשותות יין במצוה ת"ב עד למחרתו בחצות היום של עשירי באב (ע"י סי' תקס"ט סק"א), מכל מקום מותר לאכול תבשיל שנתשל בו בשר.** אע"י שמר"ח עד ת"ב נוהגין שלא לאכול תבשיל כזה (ע"י מ"ב סי' תקנ"א סק"ג; ע"י בא"ח סי' תקנ"א ד"ה שלא, בשם המחבר מרדכי). ונחתום בדברי הגה"ק ממאדיתשוב זצ"ל (קדושת ל"ח על מגילת איכה) בהא דאח"ל במס' תענית (ל') וכן נפסק חש"ש (ע"י תקנ' סק"ה) **שכל המתאבל על ירושלים וזהו רואה בשמחתה, וז"ל: "הכלל הוא, לא כחות האדם מנשך אחר המחשבה בזה שהאדם חושב מנשך על עצמות האדם. ומנצא כאשר האדם חושב בקדושה ומתאבל על ירושלים, אז מחשבתו ועצמותו בקדושה, וזוהי היא לשון הדוכות, אז האדם מזדכר ורואה עתה בשמחה קצת, דהיינו שמשגשג קצת משמחת ירושלים אין יחיה לעתיד לבא".** מאת: הג"ר שמאי קתה כהן גראס שליט"א

פאר ער ספר

פסקי תשובות לפי סדר המשנה ברורה - חלק ראשון - ליקוט מספרי שו"ת והלכה מסודרים לפי סדר השלחן ערוך והמשנה ברורה, בהדגשת הנושאים והבעיות שנתעוררו בתקופתו, כולל ביאורים בדברי המשל"ב, סיכומי הלכות והוספות ממנהיגי ישראל. מפתח ענינים מפורט. מלוטק וערוך באופן מבורר ומחוויר, דבר דבור על אופניו, על ידי הרה"ג ר' שמחה ב"צ א. רבינובין, ירושלים תשס"ז (תתקצ"ג).

אוצר המדרשים על מגילת איכה, עם קינות לתשעה באב - כולל לקוט מדרשי חז"ל, לבאר דברים מוקשים בפסוקים, מתוך יס' האגדה המפורשים בש"ס בבלי וירושלמי, מסכתות קטנות, אבות ד"ר, תוספתא, מלכות; על המדרשים הקדומים ומדרשים קטנים וכו'. מלוטק ערוך ומסודר בטוב טעם, במאד והוד על ידי הרב נפתלי גרינבוים, עם צוות חברי 'מכון המדרש' ש"י 'תפארת בחורים' בא"י, ירושלים תשס"ז (ש"ב ע"מ).

כשיחזרו לא יועיל הסמיכה שנעשתה להם מקדש בזה העולם, וצוין לכך את התשובה הידועה (ראה שו"ת תרומת הרשן פ"ב סי' קב) בענין אשת אליהו – אם תוותרה לאחר שכלה למרומם (ע"י ר"ק מ"ב ב, א; אברבנאל פ"ר חזקת הברכה; שו"ת חת"ת ח"ו סי' צ"ח).

* ואמנם גם בגוף דברי הרמב"ם ישנם סתורים שהרמב"ם לא הכריע בדבר, כי בהלכותיו סיים בהלכה זו "וזהו צריך הכרע", ונחלקו נושאי הכלים אם הדברים מוסבים על העלז, או על הלכה אחרת הנזכרת שם בדברי הרמב"ם (ראה קונטרס הסמיכה שם בדברי המהר"י בי רב והרמב"ם, דבר"י וכו' וכו').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה שלמה גרוניץ הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסיד' בעלזא (לאנעט לעטע סטד)	הרה"ח ר' משה א.א. מייזנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסיד' בעלזא (לאנעט לעטע סטד)	לעילוי נשמת מוה"ר ר' ישראל ב"ר דוד יהודה הכהן ע"ה דויטש מעריר הבריה וזיני' יצ"ו נלב"ע ביום ה' מנחם אב תשנ"ה לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח ע"י בני משפחתו הי"ו	הרה"ח ר' משה א.א. מייזנער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסיד' בעלזא (לאנעט לעטע סטד)	לעילוי נשמת הרה"ח ר' שאול ב"ר אברהם הוטטערער ע"ה ראש הקהל דחסיד' באבוב באנטווערפן נלב"ע ביום ז' תמוז תשס"ו לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי מוקד' זכור במלכות השבעה לפטירתו	יבא על הברכה ירידנו החשוב הי"ו שהרים ורומתנו בעין יפה לזכר ולעילוי נשמת הגה"ק רבי משה כרני עמרם זצ"ל גרינוואלד בעל "ערוגת הבושם" נסתלק ביום ז' מנחם אב תרע"ל לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. זכותו יגן עליו ועל כל ישראל אמן
---	--	--	--	--	--

הודעה חשובה לקוראני באירופה הי"ו
הרצאה לטוב חלק בזיכוי הרבים - במיוחד בימי הנופש הקרבים ובאצט"ט - על ידי הנחת ישימת יקירי או לרגל עת שמחה וכדו', על גליונות פרי **ואתחנן עקב ראה שופטים** יפה אל אחד מנציגינו דלהלן

עד יום שני פרשת ואתחנן ח' מנחם אב

אנטווערפן: ר' יצחק מושקוביץ 0494.06.00.36
אגנלי: משרד המערכת בלונדון 020-8800-8504
פריז: ר' חיים בלייכפלד 451-1921
ווינ: ר' שלמה קרן 261-0880
אמסטרדם: ר' מאיר גוטליב 646-5178
בשאר הערים ע"י פסק המוכן 323 226.62.55

alim@skynet.be : יא

כן ניתן לפנות אל כל הנ"ל בענין ההפצה בכל אתרי הנופש באירופה

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת ואתחנן (אבות ד) – "שבת נחמו"
י"ב מנחה אב תשס"ז לפ"ק – שנה י"ב גליון תק"פ

הדפוס	מו"ס	ד"ת
22:49	22:39	21:20
22:08	22:00	20:42
22:25	22:22	20:59
22:18	22:01	20:49
21:58	21:34	20:21
22:55	22:45	21:23
22:51	22:34	21:19
22:30	22:16	20:58

תורתו של ראשונים

דברי תוכחה ומוסר מחד – ודברי מעלה וחיבה מאידך

ויתעבר ה' כי למענכם ולא שמע אלי וגו' (נ, כו). הן ידוע, כי מי שרוצה ליישר אדם שעושה את דרכו, יישיר אותו בשני אופנים: האחד, שיודיעו את העיוות, ויוכיחו על כך בלתי ישוב עוד לכסלה, כי כל זמן שעלים עיניו מהמאמץ אי אפשר שישבו ממנו, כמו הולך שאם יעלים עיניו מהליו, לא יתפא, השני, להודיעו שעם כל המאמץ אשר עדיין הוא אהוב ורצוי.

בשני דרכים אלו הישיר משה את ישראל: "ראשונה פתח בדברי תוכחות והודיעם בקצרה את כל אשר העניו, וכל זה כולל סדר 'אלה הדברים'. ואחרי כן הודיעם, כדי שלא תתפרנה ידיהם ויאמרו נואש מהדבק בשם 'יתברך...' הודיעם בפרשה זו, כי עושים נרצים אצל השי"ת יותר ממנו, אשר היה אב בתורה ובחכמה ובניאיות. והראה להם זה, שהציוע לפנינו שמצד שהוא שנה בדבר מה והקל בכבודם של ישראל, עם היות ישראל חוטאים בדבר ההוא בעצמו, עם כל זה לא רצה למחול על עונו. וזה שאמר הכתוב (פסוק כו): 'ויתעבר ה' כי למענכם ולא שמע אלי'. ובסדר אלה הדברים אמר (לעיל א, לו): 'גם כי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם'.

ואין פירוש שני המקראות אחד. כי בסדר אלה הדברים, מצד שהוא מיישר אותם על צד התוכחות – אמר להם: 'גם כי התאנף ה' בגללכם לאמר, כלומר, לא די שגורמתם רעה לעצמכם אבל גם לי הרעותם, כי בגללכם ובסבתכם התאנף ה' בי וכו'. אבל כאן לא בא על הכונה הוואת, כי מצד שהיה מיישר אותם ומודיעם מעלתם וחבתם אצל המקום, הודיעם שהשי"ת לא שמע לקולו, לכבודו של ישראל. כי הפרש גדול יש בין לשון 'בגללכם' ובין לשון 'למענכם'. מצורף, כי למעלה הוא מוסב על תהלת הכעס, ואין ספק שהיו ישראל סבה ממנו. ובאן הוא מוסב על שלא היתה תפלתו נשמעת, ונתנית סבה לזה, למה שלא רצה השי"ת לכפר לו".

והנה, עם היות שניקק החטא במי מריבה לא היה מצד מה שאמר "שמעו נא המורים" (במדבר כ, כ). כמו שטען קצת מפרשים, "עם כל זה בדבור ההוא בעצמו שנה, עד שאפשר שמצד הדבור ההוא באה לו השגנה האחרת, שדחתה עצומה ממנו, כמו שאמרו רז"ל (מובא ברש"י במדבר לא, כא) מכיון שבא לכלל כעס בא לכלל טעות. וכבר פירשתי בזה שהטעות אינו עצם הכעס, אבל דבר אחר מסובב ממנו. ונתעוררו רז"ל כבאן, מפני שראו שפרשה זו מיוסדת בכבודו ומעלתו של ישראל, ושמשוה רבנו י"ה מודיע להם חבתו אצל המקום. ועל דרך זה אי אפשר שיהיה פירוש 'ויתעבר ה' כי למענכם' על דרך 'גם כי התאנף ה' בגללכם', שאם כן יהיו דברי תוכחות, לא דברי רציו וחבה. ולפיכך פירוש המקרא על אמיתותו זה, שמשוה רבנו י"ה אמר להם ששע חיות שהטא היה בדבר אחר חמור ממנו, שהשי"ת היה נושא פשעו ומעביר על עונו, אם לא מצד שנשתתף בהטא ההוא איזה זלזול בכבודו של ישראל.

ועל דרך זה נסתלק ונתבאר ספק אחר. והוא, שידוע שהשתדלה מכתבת על כל עבירות שבתורה ואפילו על דוניהם, וכיון שכן היאך אפשר שלא הועילו לו תפלתו של משה שימחול לו השי"ת על עונו. שאף על פי שהקב"ה מודקדק עם חסידיו כחוט השערה (ב"ק ג, ג) והו לומר שהטא קל שלהם נחשב כחמור של אחרים, אך היאך אפשר שמה שהוא מספיק לחמור של אחרים שלא יספיק לקל שלהם. אם כך היא המדה, נמצאת אומר שאפילו לעולם הבא לא יספיקו צער ויסורין לצדיק אחד אפילו על שגגה קלה שלו, הלילה לא-ל. וכבר אנו רואים בארבעה חלקים כפרה שהיה ר' ישמעאל אומר שתשובה ומיתה מכפרים על הכל (ויומא פא)...".

אמנם "אמיתותו של דבר ויסודו הוא, שהשי"ת מלא רחמים ומעביר אפילו עונות החמורים להשי"ת, והרבה על הטא כמה תפלות שימשך מצד מחילת הענין חיוק אצל אחרים, אי אפשר שיהיה נמחק הענין ההוא בשום פנים...".

ולפיכך אמר משה לישראל: 'ויתעבר ה' כי למענכם', להראות להם מעלת הכלל, שהיה הוא הטא להשי"ת, והרבה על הטא כמה תפלות ותחנונים ולא נענה, והיתה הסיבה מפני שבא בכלל הטא ולזול בכבודו של ישראל. ואף על פי שלא היה עיקר הטא על כבוד, הראה השם יתברך שלא היה ראוי למחול לו בשום פנים, כדי שיהיה דוגמא לדורות, שיחמור כל אדם על עצמו שלא לחקל בכבוד הכלל, כי הכלל מצד כללותו, משיג מעלה וחשיבות שאי אפשר שתמצא בפרט אחד".

לקח טוב

נצחיות הבורא ב"ה – בכל מעשיו ודיבוריו

שלעולם ועד, עד סוף כל הדורות לא תמצא נין ונכד מאומה זו שלא התייצב בתחתית ההר, ושלא שמע את קול ה'.

וכל כך למה? כי נצחיותו של הבורא שייכת לא רק אל מציאותו יתברך, כי אם גם אל כל מעשיו ודיבוריו. הרי שקול ה' בכח בעת מתן תורה גם הוא נצחי, ובכל יום יום יתכן לכל איש ישראל באשר הוא שם לשמוע אותו קול של מתן תורה.

אותיות מהכימות

לא יהיה כל אלוסיא אחריהם פני עליו. ופי' ברש"י פ' יתרו 'על פני', כל זמן שאני קיים, שלא תאמר לא נטונו על פ"י אלא אותו הדור. והקשיא מפורסמת: מהיכא יתני לומר שלא נטונו אלא על אותו הדור. והתירוץ, כי יסגלל שמשו התורה מפי הגבורה, ונמלא הס למעלה מכל משרתי עליון, אבל האומות שלא שמעו המלות מפי הגבורה, לכן גוי העובד בשיתוף פטור, אבל יסגלל שמשו התורה מפי הס, לכן חלילה וחלילה ליסגלל לעבוד בשיתוף בלתי לה' לבדו.

ושמא תאמר שזה נאמר על הדור שמשו התורה מפי הס, שהיו למעלה מכל משרתי עליון, אבל הדורות הבאים שלא שמעו התורה מפי הס, שמא תאמר ח"ו להם לא נאסר בשיתוף. לזה נאמר 'על פני', ופי' רש"י כל זמן שאני קיים, כלומר שהבורא ב"ה נלחי תמיד, וכל מעשיו קיימים תמיד, ובכל יום כאשר האדם זוכה, משג התורה כמעמד הר סיני ושמשו התורה מפי הס, כאשר אז כמעמד הר סיני, כי האדם מסיגלל אפשר לו להשיג זה המדרגה כאשר כמעמד הר סיני. ונמלא כל יסגלל מזה האדם לעבוד את ה' לבדו, כיון שנקמות יסגלל ויכול להשיג בכל יום מעמד הר סיני, מה שאין אומה ולקון יכולים להשיג. וזה מה שפירש"י "כל זמן שאני קיים", כלומר כיון שאני קיים, גם כל מעשי קיים לעד ונאסר על כל הדורות לעבוד בשיתוף ח"ו בלתי לה' לבדו.

דבר זה בא גם ללמד על הכלל כולו, על כל מאמר בוראנו יתברך. בימים האלה, כאשר בני ישראל מנסים למצוא נחמה בדיבור ה' אליהם: "נחמו נחמו עמי", ומצפים בכליון עיניהם לקיום הבטחתו, אל להם חלילה להתרפות מתקוה זו, בראותם זמן זמנים טובא עוברים. כי דיבור של נצח גם הוא נצחי, ונאמן עלינו אבינו שבשמים שיקיים אמונתו ויצמיח ישועה במהרה.

עם ישראל, בכל דור ודור, יודע שמרחק הזמן אינו יכול להפריד ביניהם לבין אבות אבותיהם. גם אם עברו אלפי שנים מאז עמדה רגלם של כלל ישראל בתחתית ההר, הרי עדיין קול ה' בבח מהדהד ומדבר את הדברים אשר ניתנו למשה רבינו. גם אם דור המדבר הוא זה שקבל את התורה, הרי שלא רק בדור ההוא בחר ה', כי אם גם בכניהם ובבני בניהם עד סוף כל הדורות, כי כן נצטוו "זאת בנייהם ילמדו". ואמנם על כך מברך כל בן ישראל בראשית יומו, ואומר בפה מלא: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו".

למרות ידיעה ברורה זו, הרי שבלב איש ישראל יכולה לזכורם מושבה מעיקה, שעל אף היותו נין ונכד לדור מקבל התורה, ולא זו אף זו שהוא בעצמו השתתף במעמד הנבחר, אם לא בגוף הרי לפחות היה נכלל בין אלה שזכרו בתור "אשר איננו פה", בכל זאת אין שייכותו אל אותו "יום השישי" שבו ניתנה התורה, וכמה שלא בדק את עצמו איננו שומע את קול ה' בעומקי לבבו.

אין הכוונה הלילה שרצונו להיפטר מעולה של תורה. כזה לא עלה על לבו, לא מיניה ולא מקצתיה. אלא שבאילו מוקנן על נפשו ונשמתו שאינן מוצאות את לבו מתלקח בלבה אש אל הקודש. מי שעמדו רגליו במרגלות ההר ושמע קול ה' מדבר אליו, הרי לא יתכן שיבדוק את לבו וימצאנו ריק. הלא בו דבר ה' בתוך שאר כלל ישראל. עיניו ראו, אזניו שמעו, ולא זר. ואם שלא את ידיו לחפש ולבדוק בחורין ובסדקין של עמקי נבכי לבבו, ושבו ידיו ריקניות, משמעותו של דבר שעובדת נוכחותו במעמד הר סיני מוטלת בספק הלילה.

אמנם כבר הוכיח לנו נתן התורה יתברך שאין הדבר כן, וכי השתתפות של כל בן ישראל במעמד הר סיני מוחלטת וקיימת לעולמי עולמים. כי מאחר שאסר אלקינו את עבודת השיתוף על עמו ישראל, איסור המכוון רק לכלל ישראל בגלל מה שראו באותו מעמד נבחר, והזהירם מן השיתוף "על פניו" – כל זמן שהוא קיים, קרי: נצח סלה ועד. פירושו של דבר,

אמרות טהורות

"בעת ההוא" – תפלה ותשובה על אותה עת

ואתחנן אל ה' בעת ההוא וגו' (ג, כג). בספח"ק "דברי אמת" להרח"ק מלוכלין ז"ע פירש מאמרו ז"ל "אין ועתה אלא תשובה" (כריז לה, טו) – כי האדם צריך לחשוב תמיד, בכל עת ובכל שעה, כי מה שעבר אין וכלה באפס, ומה שעתידי אינו עדיין, ואין לו רק הרגע שהוא עומד בו – **זעתי** – ואם כן ראוי על כל פנים לעשות בו תשובה, עכ"ל. והנה כי כן, משה אדוננו, העניו מכל האדם, דימה בנפשו שאין בידו שום זכות מן העבר ולא מן העתיד, וכמאמרו ז"ל (אבות ב, ד) "אל תאמן בעצמך עד יום מותך", ואם כן אין בידו להישען ולהתחנן אל ה' כי אם בשביל העת והרגע ההוא שעומד בו לפני בוראו. והנה: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא" – בשביל עת ההוא.

יטב לב בשם אהו הר"צ רבי שמואל מ"ב אבד"ק נאראליץ זצ"ל

מוחה של "אנכי" – עד סוף כל הדורות

אנכי עומד בין ה' ובניכם וגו' (ה, ח). לכאורה, למה נכתב בלשון הוה ולא בלשון עבר – "אנכי עמדתי", כמו שאמר להלן (ה, י) "ואנכי עמדתי בהר". ונראה לפרש ע"פ מה "ששמעתי מהרב הגאון הצדיק אדמו"ר ר' יעקלי ז"ע מדינא (בעל "שאל הדין") מה שאנו רואים שבפחות מישראל וח"ו עובר כל התורה, עם כל זה אם יאמרו לו שיהרג על קידוש שמו ית"ש – יקדש שמו ברבים ביתר שאת במסירות נפש לה'. ומאין בא זה הבחינה לאנשים פשוטים, כמדומה לי שאמר בשם הרב הגאון הקדוש **רשכב"ה אב"ד מבאריטשוב** ז"ע, מחמת שיאנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו – נכנס הדיבור הלו בלב כל אחד מישראל עד סוף כל הדורות שבכחם ליהרג על קידוש שמו ברבים (ראה "קדושת לוי" פרק יתרו ע"פ "כי לבקור נמות"). זהו שאמר הכתוב: **"אנכי" רצ"ל** דיבור הראשון ששמענו מפיו ית"ש "אנכי ה' אלקיך" – עומד עד עתה **"בין ה' ובניכם"** כיתד שלא תמוט. על כן כתיב בלשון הוה, שעדיין יש לו קיום.

הזכרת ארץ ישראל ושמות אנשי קודש – מוליד קדושה

ושמעתי ישראל לשמרת לעשות וגו' כאשר דיבר ה' אליך אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש (ג, טו). המקרא הזה הוא קשר הכנה ונראה לפרש, "הנה בכל פרשיות הללו שנה ומשלש בתוכחותיו ומוכיחו ארץ ישראל בכל פרט ופרט, והוא לסגולה נפלאה, כי הזכרת הארץ המקדש מוליד קדושה בלב השומע, כמו במזמרה ולא ישמע על פך, וכמו כל האומר רחב רחב" (מגילה טו). כן היופך בקדושה בהזכרת ארץ הקדושה ואנשי קדש, ועיין ריש ספר "שפתי ישנים" שהיבר ספרו בשביל זה שיוזכר על שפתותם הספרים ויהיו סגולה להתקדש. ואמר הקב"ה שכל כך יתקדשו כלל ישראל שאם ישמעו שם ישראל ישמרו ויעשה מצוות ה'.

הנה: **ישמעת ישראל** – אם תשמעו שם ישראל ושמעת בקולו – **ישמרת לעשות** – על ידי הזכרת שם ישראל, ומסיים למשל: **"כאשר דיבר ה' אליך אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש"** – בכל ענין וענין, כדי שעל ידי ההזכרה יתוסף לך קדושה, הכי נמי דכוותיה.

"בכל לבבך" – על ידי רצון ותשוקה לך

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו' (ה, ח). הקשו המפרשים בשם הרמב"ם (ע"י הל' יסודות פ"ב ה"ב) על מצות "ואהבת" וכדומה – איך שייך ציווי בדבר התלוי בטבע האדם. "ואהבת, כי הקדושה היא עצמה התורין, שמה נלמד שיש בטבע כל איש ישראל לאהוב להשיי בכל לבו ונפשו, רק שנמנע בעומק הלב, ועל ידי הרצון והתשוקה למצוא זאת האהבה, על זה נאמר (מגילה טו) "לענין ומצאתי תאמין" (ע"י תנא פריז' וכו'). וזאת בספר: "זהו הדברים" כי למה נאמר, לפי שנאמר "ואהבת" – כי, כיצד, אלא מתוך שאתה נותן הדברים אל לבך תכיר מי שאמר והיה העולם כו'. פירוש כנ"ל, שעל ידי שמשים האדם זה ללבב תמיד, ומשתוקק לכוון לאהבת בוראו, נגלה לו רוח הקדושה אשר בקרבו... ואף שקשה לצייר לקיים "בכל לבבך", מכל מקום צריך להיות הרצון והתשוקה לכוון לזה בכל עת, ועל ידי זה נפתחים השערים שבלב האדם, כנ"ל.

* להגיד שבתי מושרר (באם) מפרא – בעל השפתי הכספים על רש"י, שהיה ספרו זה "שפתי ישנים" כ"ח כולל שמות המתבטלים והמפריים עד ומנו (שער יוסף)

אמירה נעימה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר (ג, כג).

נראה לפרש אמרו "בעת ההוא", על פי מה שאמרו במדרש (דברי יא, י) ש"משה התפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן", ואילו היה מתפלל עוד תפלה אחת היה נענה, רק שאמר לו השי"ת: "רב לך אל תוסף דבר אלי". והנה ענין מספר תקט"ו, מלבד המעשים הכמוסים על פי סוד, ו"ל טעם פשוט, שהוא מרמז – ט"ו פעמים ת"ק, כפי מדת המרחק שמן הארץ עד לרקיע השביעי (הגהה ג), כי מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועוביו של רקיע ת"ק, והארץ היא גם כן ת"ק, וכן בין כל רקיע ורקיע ועוביו כל רקיע, והם ט"ו פעמים ת"ק, ואילו היה מתפלל עוד תפלה אחת, היתה מגיעה תפילתו למעלה מרקיע השביעי הנקראת "עירבות", ותפילתו היתה מתקבלת. ומשה רבינו הבין כל זה, ובראותו את עצמו סמוך למדרגה נעלה זאת, היה מתירא שלא יתן לו השי"ת להתפלל עוד. והנה שאמר: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא", שכבר היה בידו תפילות כמנין ואתחנן, התחננת: "לאמר" – שיתנו לי רשות לומר עוד תפלה אחת.

אתה החילות להראות את עבדך וגו'. אעברה נא וגו' (ג, כד-כה). במדרש (לקיש רמז תתי): "אתה החילות – אתה התרת לי נדרי, בשעה שאמרת לי: לך הוצא את עמי בני ישראל מארץ מצרים, אמרתי לך: איני יכול שכבר נשבעתי ליתרו שאינו זו מאצלו" וכו'. וצריך להבין שייכות הדבר לאעברה נא.

ו"ל, דאיתא בגמרא (סוטה יד) ש"משה רצה להיכנס לארץ כדי לקיים את המצות התלויות בארץ. ולכאורה קשה, אם כן היה אפשר שיכנס לארץ ויקיים מצותיה ואח"כ יצא משם. אלא על כרחך צריך לומר שהקב"ה חשש שמה לאחר שיכנס ישבע שלא יצא משם. ומצינו בגמרא (כתובות קט) שרבי יהושע בן לוי נכנס בחייו לגן עדן, ונשבע שאינו יצא משם, ואמר הקב"ה שיבדקו ואם יימצא

יתרון דעת

הכותל המערבי (ה)

השכינה ממתנת שם לישראל/ תפילות וירושלים שם – קיום העולם/ התפילה שם בערב שב"ק, ועוד **קול דודי – מרגל על ההרים** (שה"ש ב, ח). רצ"ל שהיה הכבוד (השכינה) מדלג והולך מהר אל גבעה, וארץ אלקים בתוך היריעה. והנה שם: "דומה דודי לצבא אף לו עוטר האילים" – אין דעתי נוחה בכל המקומות אשר מתהלך שם, בסנה, בסיני, באוהל מועד, עד שיהיה שוכן בבית המקדש **בכותל מערבי**, כמו שאמרו ר"ל לא זה השכינה מכותל מערבי, שנאמר "הנה זה עומד אחר כתלנו" משיגח משם ומשקף על בני אדם.

פ"י הרמב"ן (שה"ש שם; כתבי הרמב"ן ח"ב עמ' תצא) ... כי אף על פי שגלו, עדיין השכינה לא זזה מכותל המערבי להיות שם תמיד ממתנת עד יחזור ישראל למקומם בנדר. והנה שנאמר: "אכן יש ה' במקום הזה" אף אחר החורבן וכו'... "ויירא יואמר" וכו', עם אשר הובטח בנ"י חזר ונסתכל בדעתו ענין אורח הגלות האחרון, ויירא מאד מאד פן ח"ו יתיאשו בני מן הגאולה וכו', ואז חזר ואמר "מה נראה" כו', הנה יש תקנה לאחרית בני ואין לי לירא, כי הרי רואה אני שכיון שהשכינה לא זזה משם מנכר, וראי כי יש תקנה אל בנין בית האחרון הנקרא 'בית' גמור ולא 'הר' או 'שדה' וכו'.

ח"ש "מה נראה המקום הזה" – עדיין מורא שכינה – במ"ש ז"ל "זממורא גדול" זה גילוי שכינה – עדיין הוא במקום הזה, כי אע"פ שהם עוסקים בחיי עולמות, ומכין שעדיין יש שם גלוי שכינה הנקרא מורא, אינו חרב ממש, רק בית אלקים גמור הוא ובני על חלל, וכאילו לא נחרב דמי, וכו'. ועוד ראייה אחרת, כי הרי "זה" כל זאת ירושלים האחרת של מגלה ה' עדיין קיימת והיא "שער השמים" פתוח תמיד לקבל דרך בה תפילות ישראל אף בזמן שהם בגלות כדו שיגאלו.

ע"י הרמב"ן (שה"ש שם; כתבי הרמב"ן ח"ב עמ' תצא) ... ולולי תפילות אנשי ירושלים שהם מופללים נגד כותל מערבי בבבוי ותחנונים, והם פרושים וחסידים גדולים, לא היה העולם קיים ח"ו, ועליהם נאמר (עובדי א, יו) "ובהר ציון תהיה פליטה". הם היהודים שאין הם דרים שם ועוסקים בחיי עולמות, והוא הסוד שאומר בזהר חדש מדרש הגעלם פ"ב (ה, קא, א), ר' אליעזר אומר: כל הגלויות שגלתה כנסת ישראל נתן לה זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן אלא הכל בתשובה, שנאמר וכו', א"ל ר' עקיבא, אם כן היאך יחא דא להתעורר כולו כחרא, מאן בסיפאי שמיא ומאן דהוא בסיפאי ארעא, היאך יתחברין כחדא למעבד תשובה. א"ל ר' אליעזר חיך דאי יחורון בתשובה ריש כנישתא (כגון האר"י זל"ה עם תלמידיו), או חרא כנישתא (כגון יושבי צפת, ויושבי ירושלים עיה"ק תובב"א) בזכותה יתכניש כל גלותא... עמק המלך (שער יד פרק קלד)

ואמר דבחינת אליהו בהינה שאין בו שבידה ולכל דבר מה, כי המיתה באה משבירת הכלים. ובחינה זו שכל דבר בעולם, **כותל המערבי** שעומד לעולם מבנין שלמה המלך ע"ה, וכן יש מקום הנקרא 'לוח' דאיתא בזהר (ח"ב קא, ב) שאין שם מיתה; ובאדם יש עצם נסכו הנקרא 'לוח' ששולט בו הדפס, וממנו יהיה תורת המתים במדרה בימיו (כ"ר ב, גא) ובעופות יש מין ששמו 'חול' שאינו מת לעולם (שם יט, ט)... אמרו פנחס (ר"פ פנחס את שמו)

כי אנו צריכים לכון בכל התפילות לארץ ישראל ולירושלים ולבית המקדש ואל כותל המערבי – שם **השכינה קבוע גם בחורבן הבית**. כדאיתא בחז"ל (מו"ק פ"ד, ג) נמצא הקדושה יש לה מקום ושורש הן למעלה והן למטה, ומפני כן אמרו (מגילה כט) עתידין כל בתי כנסיות ומדרשות שבחז"ל לקבוע בירושלים, כי המקום קדושה שהיה שורה קדושה על מקום אחד, אין שום כח לשום דבר שבעולם לבטל אותו קדושה מאותו מקום בשום ענין, כי הקדושה יש לה שורש, כי הקדושה נמשכה מעשר ספירות קדושות ואורות קדושות עד שהם משפיעים ומאירים אל שורש המקום.

קדושת ושמח (פר' ראה, וז"ע ב"מאור עינים" פר' ויצא וזמ' קח) שכן טבע הקדושה שאפילו אחר סילוקה נגאר אחריה דרש, כמאמר ר"ל "מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי". וכו' ב"קדושת לוי" פרקי אבות פ' תצא) ... וגם הולכים בכל ערב שבת קודש לכותל המערבי ויושבים שם בכתות כותות; יש מי שקורא משניות, ויש מי שקורא תהלים ושיר השירים, ויש מי שקורא פרשה שנים מקרא ואחד תרגום עם פירוש רש"י. ובאים אנשים ונשים להתפלל ולהתחנן לפני שכינת עוזנו, ומתפללים שם מנחה. ובחודש אלול עד יום המפריים מתמיידים ללכת שם להתפלל ולהודות, וגמריי שאין הפלתם חזרת ריקם, כי לא זזה **שכינה מכותל המערבי**, ושם נמצאים עניים צנועים, וכל אחד ואחד נותנים להם איש כמתמיד יד.

טוב וירושלם (עמ' רסד) להגאון רבי יצחק פרחי זצ"ל המגיד מירושלים (תקמ"ב – ג' אייר תרי"ו) ... הלכנו תמיד לפני כותל המערבי של הר הבית כמנהגם שם, בכל ערב שבת קודש הולכים שם, ויושבים שם כמה עניים לקבל צדקה, אחר כך אומרים תהלים כמה קאפילטען, אחר כך מתפללין מנחה, אח"כ מקבלין שבת. המשר בעמוד ד'

... הלכנו תמיד לפני כותל המערבי של הר הבית כמנהגם שם, בכל ערב שבת קודש הולכים שם, ויושבים שם כמה עניים לקבל צדקה, אחר כך אומרים תהלים כמה קאפילטען, אחר כך מתפללין מנחה, אח"כ מקבלין שבת. המשר בעמוד ד'

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי מאיר ברבי זי"ע אב"ד פרעשבורג

– המשך –

עם עלותו לישב על כסא רם ונשא כרב ואב"ד פרעשבורג, התמסר כל כולו להנהגת הקהילה ולהרצת תורה. גם הישיבה הגדולה זכתה להוסף ספסלי ולהרחיב גבוליה, כשתלמידים רבים נהרו אליה מאפסי ארץ, וקול התורה לא פסק מלהדהד בין כתליה, קול גדול ולא יסף. שיעוריו וחידושי נישאו מעיר לעיר ומישיבה לישיבה על ידי תלמידיו הרבים, מהם גאונים גדולים אשר ידועם נשאר לעד.

מהר"ם ברבי זצ"ל עצמו, לאחר שהוא מזכיר את רבותיו הגדולים (בהקדמה לספרו ח"א), מצוין לשבח את ק"ק פרעשבורג, אשר "הניחו עלי את ראשם, להיות להם לאב"ד ולהגדיל עדתם להרבות ישיבתם, וגם נמר ה' בעדי ובעדם, גדלו והצליחו כמה תלמידים עשו פרי ומורה עלה על ראשם".

בין תלמידיו המובהקים נמנים הגאוני הגדולים: **רבי דניאל פרוסטיץ**, ראב"ד פרעשבורג; **רבי יצחק סג"ל פרענקל**, אב"ד ליכטנשטאט ואח"כ אב"ד פלאס (חתן הגאון רבי אלעזר קאליר בעל 'אור חדש' זצ"ל); **רבי דוד דייטש** - בעל 'האחל דוד' (ראה אודותיו במדורו גל ששה); **רבי יהודה ליב מרגליות**, אב"ד פראנקפורט דאדמ¹; **רבי יעקב קאפיל חריף**, אב"ד ווערבו (ראה אודותיו במדורו גל תחת); **רבי משה פערלס**, הרב מקראלי; **רבי ישראל וואהרמאן**, רבה הראשון של העיר פעסט; **רבי אליקים נעץ שווערין**, רבה של באיא; **רבי בער מקולאש**; **רבי יוסף שלמה זלמן ב"ר מאיר** - בעל 'מנחת עיני', **ורבי זליגמאן זלצבאך**, שנעשה אח"כ לחתן רבינו ואף הדפיס את ספרו 'חידושי הלכות - מהר"ם ברבי', וכפי שמוזכרו לשבח (בהקדמה ח"ל לח"א): **"ומתלמידי יותר מכולם, חתני הרב הגדול מו"ה זעליגמאן, אשר סביב לשולחני לקטני באו באמרים ש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים לעומקא של הלכה..."**. גם הגה"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע אב"ד ניקלשבורג והמודיע, למד תקופה קצרה בישיבה רומה זצ"ל (יומא דחילויל חל בשבת ז' י"ז מנחם אב. ראה אודותיו במדורו גל קטפ).

בבית דינו ישבו עמו כסאות למשפט הדיינים הגאוני: רבי נתן טעט צאץ, רבי דוד משה קיצע, רבי יצחק שאכרסל [שהסבכת מהר"ם ברבי מעטרת את ספרו 'קרבן אשה' ותקל"ו], ורבי שמעון טרעביטש [יצא מלא ספרא, גם בהגיעו לגבורות משניותיו לו סדורות, דיינא דנחת לעומקא דדינא' (מנטש מצנח)], ובשנת תקמ"א אף ישב עמו פעם בבית דינו הגאון רבי אלעזר קאליר (נמנר בפנקס הקהלה של העיר פרעשבורג, דף קלז)². זכר צדיקים לברכה.

מאיר עיני השכים:

בנוסף לכתרה של תורה אשר ענד על ראשו, הלך שמו לפניו בגודל צדקתו ורוב פרישותו, בהיותו מרבה בתעניות ועוסק בתורה יומם ולילה מתוך יסורים של אהבה.

כמו כן התמסר למען ביצור וחזוק חומת היהדות, והתקין כמה תקנות וסייגים נגד פורצי ופורקי עול, כפי שנאמר בהקדמה לתקנות הללו: **"בעוה"ר רבים המתפרצים אשר לא שמו אל לבם להשגיח, ופורקים מהם עול מלכות שמים ומבלים ימיהם בכל מניי שחוק וקלות ראש, ופועל לו לא יביטו ולא ישיגו אורחות חיים"** (נדפס ביאבני בית היציר, דף קמ מב).

בין הסייגים שגדור לעשות, אסרו לשחק במשחק 'הקארטין' שהתפשט באותה תקופה באופן מבהיל, עד ש"גם בני עליה ותלמידי חכמים נתפסו לה". בהכמה ובתבונה נתחכם לאסור לגמרי בכל ימות השנה, אך כדי שלא יפרצו שוב פרץ דובר נכד יצר הרע והתירו בזמנים מיוחדים, ובלשון: **"אך את זה יצא מן הכלל, חנוכה ופורים, וחול המועד פסח עד ראש חודש אייר, וחופ"מ סוכות עד ראש חודש חשוון"**, גם לילולות "בקושי התירו" אך רק על שולחן אחד. עוד תינק להועיל אודות מנייני התפילה בבית הכנסת שבעיר, שיחא ברוב עם הדרת מלך ואסר לקיים מנינים מחוץ לבית הכנסת, כמו בבתי יחידים, כי אם באופנים מיוחדים ועל ידי קבלת רשות. עונשי קנסות הוטלו על העוברים על תקנות אלו. כמו כן להם רבות נגד כת השבתאים ימ"ש, והגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל מזכירו לשבח בדברי הגמרא "אלקא דמאיר ענני".

סיפור פלא נכתב אודותיו 'קונטרס שרשומים בו שמות ילדי העברים שמונלו על ידי הטסטר הגדול מו"ה וואלף טעבן זצ"ל' - ומובא ביאבני בית היציר 'להגה"ק מווערבו זצ"ל' - את אשר קרה בעיר בשנת תקמ"ה, וזו לשונו: **"תיכתב זאת לדור אחרון, איך שביים ד' כ"ו ניסן תקמ"ה, ל' היה קידוש החמה,**

והיה השלג וקרר גדול מונח על הארץ, וכמה ימים מקודם היו יומי דעיבא אשר לא נראה השמש בצהרים, והיה ספיקא דדינא אם לא יראה החמה ביום ההוא אם מקדשין אותה או לאו, **ונפק פסקא מבי רב האי גאון אב"ד דקהילתו מו"ה מאיר ברבי נר"ו**, אם לא יזרח השמש ביום ההוא אין מקדשין. אף על פי כן נכרו בבית הכנסת ביום ג' שלפניו, שלמחר ישיכמו כל הקהל לבית הכנסת הגדולה בשעה ח', ויתפללו שמה ואח"כ יקדשו החמה במקהלות וברבו עם הדרת מלך, ולא יקדשו אגודות אגודות, רק מכל בתי כנסיות ומנינים ימתנו עד יציאת עם מביה"כ הגדולה. וכן עשינו, וזרחת השמש בבוקר בשעה ח', ואחר תפלת שחרית קדשנו השמש בקהל רב ביום ההוא. בשעה י' שקעה החמה ולא נראה עוד ביום ההוא וכמה ימים שלאחריו מחמת ריבוי השלגים. וכתבתי זאת למשמרת. הק' בנימין וואלף בהר"ר הירש טעבן זצ"ל.

עוד מספר הגה"ק מווערבו ביאבני בית היציר על מדותיו והליכותיו של מהר"ם ברבי, זצ"ל: **"מתוקנת התהלות תפארתו ספרו ישישי שער תלמידי מרגאן החתם סופר זצ"ל, שמסורת בדיהם שמרגאן המהר"ם ברבי זצ"ל היה מרבה מאוד בתעניות, ואף שלמד כל ימיו מתוך יסורים... ונוסף לזה היה מרבה שלום רב בעיר. ספרו ממנו דור דעה שלו, שפעם אחת בערבות צומא רבה (בערב יו"ט) בעת חלק מרגאן זצ"ל לביה"כ הגדול לתפלת 'כל נדרי', עיכב עצמו זמן רב בערות בית הכנסת, והיה אנשים אשר היו תמימים לידע מדוע מאחרים פעמי הגאון מלכנס לבית הכנסת והיום פונה לערוב, ובכדי לידע סוף דבר עכבו עצמם גם כן שם. והיה השמש באה, והנה באו שני בעלי בתים אשר היו שונאים זה את זה בתכלית השנאה, והגאון מרגאן זצ"ל תינק השלום ביניהם, ואמר להם שאינו הולך להתפלל עד שיעשו שלום זה עם זה. ושמעתי זה כמה פעמים מהרבני הישישי הצדיק מהר"ש לבוב זצ"ל."**

מאיר עיני הכמנים:

בתקופת ישיבתו על כורסאי דיקריה הריצו לפניו שאלות ותשובות וחילופי מכתבים עם גאוני ורבני הדור, שהכירו בהדר גאון ורוב בקיאותו בכל כממני התורה. וכבר היתה ראשית מאמרנו בתאוריו ודבריו המופלגים של הגה"ק בעל הנודע ביהודה. כן מצאנו לו חיבה יתירה מאת הגאון האדיר רבי מאיר פוזנר זצ"ל בעל היבית מאיר, ובתשובתו שנדפס בספרו 'צלעות הבית' (ס' ה) הוא מודיש לשואליו בזה"ל: **"פרקתי הוראה זו מעל צווארי... תורה זו לא מפי תצא אלא אלק לדרוש את אלקים מיתר חכמי הדור וכאשר יורו לכם תעשו, וכן הוה שערתי הדברים... להגאון המפורסם מו"ה מאיר ברבי נר"ו אב"ד ק"ק פ"ב..."** (נ"ש סוסי' י שמבית תשובתו של רבינו לשאלה זו. וראה עוד תשובה ממנו בסוף ספר 'מודעה ואונס', בשו"ת דף כו ע"ב).

בשנת תקמ"ד כיבדו הגאון הרחי"א זצ"ל בספרו 'ברכת יוסף' (ליורו תקס"ז), אותו הביא נכדו ה' יצחק לויניץ-אזולאי, כשאל ישיבתו הרמה בפרעשבורג. וכך כתב הנכד על שער הספר: **"הרי זו מרגאן המניה, מנחה היא שלוחה לקראת מלך ישראל הרב המופלא שבסנהדרין אב"ד גולות אריאל שבק"ק פ"ב כמחרי"ר מאיר נר"ו עיני חכמי ישראל, מאתי וממני ההדוסי והעני יצחק בכמהר"ר רפאל בכמהר"ר הרב המחבר נר"ו ז"יב (יבדו ין גי' מדינ) ובעד כל עדת ישראל, יום שנכפל בו כי טוב ח' אלול שנת ראש שבטי ישראל" (תקמ"ב)".**

פגישה מעניינת היתה לו למהר"ם ברבי עם סניגורו של ישראל הגה"ק מבארדיטשוב זי"ע. וכך סיפר הגה"ק רבי אברהם יודא הכהן זצ"ל אב"ד בערעסאז - בעל שו"ת 'קול אריה' (נבא שיח צדיקים מופלא זה כלשוננו בעשר אורות מעי אות לו. כעין זה מובא גם בס' 'אלף כתב' ח"א אות תכז בהנהגה בפעל הימנשה שכירי זצ"ל כפי ששמעו מרבו הגה"ק מוזאבא זצ"ל בעל שו"ת יד שלום, בנוסח שסיפר הגה"ק הדברי חיים מנאנז להנ"ח בעל הימנז שאול מליטשיק):

פעם נדמן הרחי"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב לבית הגאון מו"ה רבי מאיר זצ"ל אב"ד פרעשבורג, בשעה שהגאון ישב בעמק הלכה מבואר דבור-תוספות תמוה. שכנסים הצדיק מבארדיטשוב נתן לו הגאון שלום ושאלו: האם כבודו הנו תלמיד חכם ויודע ללמוד? הצדיק, שליבו היה חלש מחמת רעב וצמא והיה עייף ויגע מטלטול הדרך, השיבו: אילו הייתי יושב במנוחה כמו הרב דפרעשבורג והייתי סועד היום סעודה כמו הרב מפרעשבורג, הייתי גם אני יכול ללמוד... תיכף ומיד כיבדו הגאון מפרעשבורג שיביאו לפני האורח מעט יין ישן טוב ומיני מתיקה, וביני לבני חור להתעמק בלימודו, בדברי היתוספות המוקשים.

הרה"ק מבארדיטשוב ישב לפניו שעה ארוכה ולא טעם מאומה. כשהרגיש הגאון שהאורח עדיין לא טעם, תמה ושאלו:

למה אינו טועם מר, הלא כל זה הובא בשביל מעלתו? השיב לו הרחי"ק: בגמרא הקשו (ברכות לה): כתוב אחד אומר (תהלים כד, א) **"לה' הארץ ומלואה"**, וכתוב אחד אומר (שם קטו, טו) **"והארץ נתן לבני אדם"**; ותימצו: לא קשיא, כאן קודם ברכה, כאן לאחר ברכה. ואם כן, כל זמן שכבוד תורתו לא יבדל על המאכל הזה עדיין לא קנה החפץ מהשי"ת ואינו שלו, ולא יוכל לכבדני בדבר שאינו שלו. מיד בירך הגאון מפרעשבורג, ושתה מעט, ואח"כ אכל ושתה הצדיק.

שאל אותו שוב הגאון: האם כבודו יכול ללמוד? והשיב לו: אם אומרים לי דבר תורה אני מבין, יגיד לי הרב מפרעשבורג איזה דבר תורה. והראה לו הגאון את דברי היתוספות התמוהים אשר עמד בהם באין מבין דבר. תיכף פתח הרה"ק בהתלהבות קפיטל כ"ד בתהלים, **"לדוד מזמור"**, עד כי נפל תחת השולחן מרוב דביקות, כמנהגו, ואח"כ קם והגיד להגאון פירוש דברי היתוספות.

הגאון מהר"ם מפרעשבורג, שראה כי זה אינו מגדר האנושי, אמר להרחיק: טוב, עתה הנני מכיר גדולת כבוד קדושתו, אך עם כל זה יגיד נא לי מדוע אמר דווקא מזמור הלז בשתהלים? השיב לו הצדיק: כי במזמור זה מרומז שם בעל היתוספות המוקשה, והתפללתי אל ה' שבעל היתוספות יבוא מחיל העליון ויאמר לי הפשט, ואכן בא ואמר לי. או אז ידע הגאון מפרעשבורג כי איש אלקים קדוש לפניו, ויכבדו מאוד, ודיברו מענין לענין (וכי נ"ש) המשך שיחתם בקדוש. הובא בס' 'עלים לתרופה' - תשי"ז, עמ' ו).

כשלוש שנים לפני פטירתו זכה רבינו מאיר להדפיס חלק ראשון מחידושיו בספר הנקרא **"חידושי הלכות"** (וההפוסט תקמ"ו) על גפי"ת ודרשות לשבת הגדול ושבת שובה. לאחר פטירתו הוציא לאור חתנו רבי זליגמאן זצ"ל את חלקו השני של **"חידושי הלכות - מהר"ם ברבי"** (פראג תקנ"ג) על כמה מסכתות השי"ס ודרשות על התורה.

גם כאשר חלה את חוליו האחרון בשנת תקמ"ט לא פסק פיו מלרחוש חידושי דאורייתא, וסומך לפטירתו 'ירחש לבו דבר טוב ליישב תהי"א המובהק בתוספות במס' ברכות (דף מא. סו"ה אב), כמוזכר בהקדמת חתנו הרה"ק ליחידושי הלכות מהר"ם ברבי ח"ב, עיי"ש. גם כתב צוואה נפלאה המועתקת בפנקס הקהל, והמורם ממנה הוא להדפיס חיבורו ח"ש על הצוואות... ושכלל שלש רגלים ויום צומא רבה ויזכרו נשמות הטהורה לטוב בעת הזכרת נשמות, ולצורך זה הניח מעותיו לק"ק. ונח נפשיה דרב האי גאון מרגאן זצ"ל בחודש המר, ה' מנחם אם היתקמ"ט, ומנוחתו כבוד בבית החיים הישן דפרעשבורג. ובכל מקום אשר דבר השמעה הרעה מגיע, אבל גדול ליהודים ואנחה למדינות עשה, וספדוהו בכל המקומות" (ביאבני בית היציר שם).

הגאון בעל 'אור חדש' זצ"ל קשר עליו מספד מר (מובא בספרו 'חות יאיר' דף קמ ע"א) ובתנ"י: **"... ואחרון הכבדי, הכי נכבד השלישי יצא ללמד ותבונה אותו סובב, כל השומע הצליח שתי אזניו ולא קם רוחו בקרבו, מאיר שכיב, תורה מה תהא עליה, עלה למרום נפשו בשיבה, הוא הגאון הגדול חריף ועמקן כמחרי"ר מאיר ברבי שהיה אב"ד דק"ק פ"ב, אשר לא פסקה ישיבה מעל שולחניו אשר שבו בצמא את דבריו וחבביו"**.

כן מצונו דרוש הספד שנשא הגאון רבי מאיר לניבש - המלבי"ם זצ"ל 'על פטירת שלשה גאוני הדור שהלכו לעולמם שנה זו זה אחר זה... ואחריו הרב הגאון המפורסם מו"ה מאיר ברבי שהיה אב"ד דק"ק פ"ב... (ראה חמדי' בחלק ההספדים).

כשלוש שנים אחרי הסתלקותו לשמי רום עדיין היה כס הרבנות בפרעשבורג פנוי, עד לבחירתו של הגה"ק רבי משולם איגרא זי"ע כמסטימנים בחורף שנת תקנ"ד.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. כמו שמזכיר ומביא בספרו שו"ת 'פרי תבואה' (ס' מה): **"... ואנכי תרגלתי מנעורי אצל כבוד מורי ורבי הגאון מו"ה מאיר ברבי זצ"ל. והיה מרגל בפומיה דרבי מאיר: אני אומר על ראשוני ראשוני, אבל את אחרונים אני הוא, כי תהלה לא-ל כחי במתני להחזיר בכך פעמי יאורי מקורי הראיות שהביאו האחרונים לדבריהם"**.
2. כפי שמצוין בשער חיבורו הראשון 'מנחת עני' (פראג תק"מ): **"תלמידי מובהק מקטן שבקטני תלמידי הרב... מו"ה מאיר ברבי"**. כשהיה בן י"ט שנה בחר בו הנובי" כחתן לבתו, אולם לאחרי"כ נתפסרה התבילה (ראה קובץ 'מוריה' דף ג' - ה- ח, מאמריו של הרב י. יוסף כהן 'חיי התורה בהונגריה בפרוס החסידות', עמ' קנ"ג-קנ"ד).
3. ראה קובץ 'מוריה' שם עמ' קפ"א-קפ"ב.
4. בשנת תקל"א, כשהקלל פראנקפורט דמיין חיפשה גאון ורב על מקומו של הגה"ק רבי אברהם איש מליטא זי"ע, והתמידה תנאי שרק רבנים שלא השתתפו במחלוקת הגט מקליווא יועמדו לבחירה, היה גם מהר"ם ברבי בין המועמדים כמו הגה"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג ואחיו הגה"ק רבי פנחס - בעל 'היפלאה' זי"ע. לבסוף אכן נתמנה בעל 'היפלאה', כידוע.

מאת: ח"ה ישר בעריש ווייס הי"ד

דבר בעתו

בענין השבת השופטים לעתיד - אי תהיה אחר בנין המקדש וירושלים או קודם? (ב)
במאמר הקודם הבאנו דין ודברים בביאור חזון ישע' הנביא (ישעי' א. כו.) "ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה אחריו בן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה", שלדעת הרמב"ם (בפיה"מ סנהדרין א. א.) הנובאה שאמר ישע' - "אחריו בן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה" - מוסבת על בנין ירושלים, והשבת השופטים תהיה קודם בנין ירושלים, ולפי המהר"ב"ח (בבב"א סנהדרין א. א.) תהיה השבת השופטים אחריו בנין ירושלים, ואילו היעדר של "אחריו בן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה", אינה הבטחה על בנין ירושלים, אלא, מתפרש כפשוטו, שהיות שישבו השופטים בבראשונה, נוכל לקרוא על ירושלים שהיא עיר הצדק, בה דנים משפט צדק.

והנה, המהר"ב"ח (שם ק"ו ה) הביא שלכא"ו מברכת "השיבה שופטין כבראשונה", משמע כדעת הרמב"ם, כי אמרו חז"ל (מגלה י"ז) שלכן תקנו בשמו"ע קודם ברכת "תקע בשופר", שהוא מענין קרבן גליות, ואח"כ ברכת "ואשיבה שופטין", כי "בין שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים, שנאמר (ישעי' א. כה) 'ואשיבה ידי עליו ואצרוק כבור סיגין', ובתיב 'ואשיבה שופטין כבראשונה' (ופירש"י: "בין שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים, קודם שתיישבו בירושלים, שנאמר 'ואסירה כל בלילך', ועל ידי כך 'ואשיבה שופטין כבראשונה ויועצין כבתחלה', כמו לשעבר", ובין שנתקבצו גליות נעשה דין מן הרשעים כולו הפושעים וכו', ובין שכלו הפושעים מתורממת קרן צדיקים, וכתיב (תהלים ע"ה) 'וא' וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק'... (כנגד זה נתקנה ברכת 'ועל הצדיקים', והיכן מתרוממת קרנם בירושלים, שנאמר (שם קכ"ב) 'ו' 'שאלו שלום ירושלים ישליו אהוביה' (כנגד זה נתקנה ברכת 'לירושלים עירך', ובין שנבנית ירושלים בא דוד", וכו', הרי מפורש שהשבת השופטים תהיה קודם בנין ירושלים וביאת דוד המלך ע"ה).

כפי הבנה זו האריך גם ביערות דבש (ה"א דרוש א) בכוונת ברכת השיבה: "ישים על לבו לחזרת סנהדרין, כי הם כסא ה'... וכל זמן שהיו סנהדרין במקומן, היה כבוד ה' חופף על ישראל, כדכתיב (ישעי' כה, כג) 'נגד זקניו כבוד', לכך כתב הרמב"ם, שאין בן דוד עד שיהיו סנהדרין חוזרים, כי עיקר חזרתו שכונה הוא ע"י סנהדרין... ועל ידי השפיע ה' לישראל כל טוב, ועל ידם היו כל תלמידיהם זוכים לרוח הקודש כאשר היה בזמן הבית וסמוך לו אחר החורבן, כרשב"י וחבריו שהגיעו למעלה גדולה ונפלאה, ולכן כאשר רבו ארליהו לפני משיח, הוא היחיד שהיה על מכונו, כי הוא סמוך מבי"ד של אחיה השלונאי, והוא יסמוך לזקני הדור, ויהיו סמוכים ראויים לסנהדרין, וימסור להם תורה שבע"פ כפי בקלתו, ואם בן ישובת מחלוקת, ולכן אמרו שאליהו בא לעשות שלום בעולם, ואז יצמח הגאולה שיהיה כסא לבית דוד".

אולם המהר"ב"ח השיב על הוכחה זו, כי לאמיתו, עיקר ברכת 'השיבה' הוא תפלה וקבשה שיעשה הקב"ה דין ברשעים לאחר קיבוץ גליות, והוא ענין הבקשה, שימולך ה' עליו ויעשה משפט לרשעים, ומשפט זה ידחה ע"י הקב"ה בעצמו, וכללו אנשי כנה"ג גם בקשה על השבת השופטים באותה ברכה, לפי שהוא מאוחר והפך, כי כמו שהקב"ה עשה דין לרשעים בן אנו מתפללים לפניו ית', שישב שופטין כבראשונה, וגם הם ילכו בדרכיו ויעשו משפט ברשעים, אכן אין הכוונה שיהיה באותו זמן ממש (ע"ש כי אכן מלשון רש"י ה"ל - שהדברים מתרשעים כפשוטם שקדם ביאת הגאול נכלל לקיום עתה וכו' - משמע שנתה כדעת הרמב"ם), ובתנאי שיש לו כדמות ראיה לכך שותב בירושלם וזו לא נתייחד על השבת השופטים, ולא נכלל במטבע הברכה כי אם כסניף, כי בנוסח תפלת 'הבינוני' (ע"י ברכות כ"ט), שנתקנה בתפלה צהר לשמו"ע, וכללו בה תמצית כל הברכות האמצעיות, תקנו נגד ברכת השיבה לומר 'והתוועים על דעתך יפטור', והוא נגד הדין שיעשה הקב"ה עם הרשעים, ולא הזכירו בקשה על השבת השופטים, יען כי השבת שופטין לא תהיה באותה עת שיעשה הקב"ה עם הרשעים, אלא מאוחר יותר, אלא שבעיקר הברכה נכללה בקשה זו כסניף (ראה עוד בתלמודי רבינו יונה ברכות שם).

עוד כתב המהר"ב"ח, כי ניתן להוכיח מזה דאיתא בעירובין (מג.) כלפי הרייתא: "הריני נזיר ביום שכן דוד בא, מותר לשותת יין בשבתות ובימים טובים", והנה בגמרא למ"ד שיש תרומין למעלה מעשרה, הא יש לחשוש שיבא משיח בשבתות וימים טובים, ואין מותר לשותת בהם יין, ואמר: "שאני היום דאמר קרא (מלאכי ג. כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא', והוא לא אתא אלאו מאתמול, כלומר, ממה שלא הגיע אלאו בערב שבת מוכח שמשיה לא יבא היום, ולכן מותר לשותת יין, ועל כך הקשו: "אי הכי בחול, כל יומא ויומא נמי לשתיה, דהא לא אתא אלאו מאתמול, אלא כדקדקו לבית דין הגדול אתא, הכא נמי לימא לב"ד הגדול אתא" (כלומר: משה"ה לא אומרם סברא זו, כי יתכן שאליהו הגיעו לב"ד הגדול מאתמול, ועדיין לא נשמע לכלל ישראל, ועל כן חוששים שמשיה יבא היום ואסור לשותת יין, א"כ אינו מוכן מדוע בשבת מותר לשותת, וע"ש המשך הגמרא).

מפורש יוצא, שבי"ד הגדול כבר יהיה לפני ביאת המשיח, וכלדעת הרמב"ם שיעור השבת השופטים יהיה קודם ביאת המשיח, המהר"ב"ח הביא לכך את לשונו של הריטב"א בביאור לשון הגמרא: "לבית דין הגדול אתא" - "פירוש, ללשכת הגזית מקום בית דין הגדול, כי שם יגלה בתחלה", מובא שאין הכוונה שיבא לב"ד הגדול ממש, אלא, שיבא מקום ללשכת הגזית, והגם שיהיו במקום ביאת חכמים רבים מגדולי ישראל, עדיין אין להם דין בי"ד עד שיהיו סמוכים על ידי אלאו או המשיח, ולפי זה אין שום הוכחה לשאלה זו כלל.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"קרבה שנת השבע שנת השמיטה"

הלכות הנוגעות לעת הזאת קודם הכנס שנת השביעית

אף על פי שבזמן הזה, כאשר בעוה"ר אין בית המקדש קיים, מותר לעשות כל עבודות הקרקע והאילנות עד ערב ראש השנה של שנת השביעית, מכל מקום ישנם כמה דברים שצריך להקדים ולעשותם קודם שנת השמיטה הבעל"ט, וכן שיפורט בשורות דלהלן בע"ה:

א. חז"ל אסרו לנטוע אילן שעושה פירות, וכן להרכיב או להבדיל אילנות, מיום ט"ו אב של שנת השישית, דהיינו עד מ"ד יום קודם שנת שמיטה [ב] שבועות שיעור כדי קליטת הנטיעה, ועוד שתשהה אחר הקליטה שלושים יום קודם ראש השנה, מחשש שמא יאמר הרואה אח"כ שנת האלה, שבשביעית ניטע, כיון ששנה את השנה הראשונה של שנות הערלה - בשביעית, ויחשבו בני אדם שנטעו בשביעית, אבל אם נטעיה תהיה קודם ט"ו אב, יהא ניכר לכל ששנת השמיטה היא שנה שניה (ע"י מ"ס' שביעית פ"ב מ"ו; רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"יא. ונראה שגם על ידי נכרי אסור לנטוע, דכ"פ' שייך דך מראית העין. וע"י חז"ל' שביעית סי' י"ז, כה).

אם נטע אילן כזה בימים אלו, בין אם עשה כן בשוגג ובין אם במזיד, ינקור אותו (שביעית פ"ב מ"ו; גיטין ג"ג), ואם לא עקר את האילן - כתב הרמב"ם (שם) שהפירות מותרין. ויש ראשונים שד"ל שהפירות אסורין (ע"י דרך אמונה שם ס"ק קצח).

ב. כמו כן אסור לנטוע עץ מאכל בעצץ נקוב. ובעצץ שאינו נקוב יש ספק אי גזרו בו חז"ל, כיון שאינו נטיעה כדרכה (ע"י ב"י שם שמיטה פ"א ה"ט).

ג. אילנות סרק, וכן פרחי נוי וכדומה, מותר לנטוע עד ערב ראש השנה, דכיון שאין נוהג בהם ערלה, אין בהם חשש של מלאכה העין, ואין איסור במה שנקלט בשמיטה (ע"י חז"ל' שביעית סי' י"ז, כה). ויש מחמירין שלא יטע חשש שיקלט בשביעית, ומאחר שזמן הקליטה הוא י"ד ימים, לכן לשיטה זו לא יטע אילנות סרק או פרחים אלא עד ט"ו אלול, כדי שייקלט לפני שמיטה (ע"י מנחת חינוך מצוה רצח סק"ח; אגלי טל, וזרע סק"ח אות ב).

ד. תבואה קטניות - צריך לזרוע שיעור זמן שיגיעו לשלש גודלם קודם שמיטה, כי אם לא יגיעו הנגרים לשלש גודלם קודם ראש השנה של שנת השמיטה יחול עליהם ספיחין, ספיחין, דהיינו, שגדלו מעצמם בשמיטה (ע"י רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד ה"ט).

ה. ירקות מותר לזרוע קודם שנת השמיטה - עד שיעור זמן שיתחילו לצמוח לפני שמיטה, דהיינו שיצא הצמח מעל פני האדמה, דאז שוב לא חל עליהם איסור ספיחין (ע"י חז"ל' שביעית סי' כ"ב סק"ב).

ו. עצצים שאינם נקובים - אין בהם איסור ספיחין כלל, בין עצצים שמונחים בתוך הבית, ובין אם הם בחוץ, בחצר ובשדה. ולכן מותר לזרוע בהם עד ערב ראש השנה. ולהפוסקים הני"ל (בסעי' ד, א) שאסור כל שייקלט בקרקע בשמיטה, יש לנטוע בעצצים אלו עד כ"ז אלול, שהקליטה בזהמים היא ג' ימים, ובאילן י"ד יום (ע"י ב"י תורת השמיטה פ"א ה"ב-ג, ובתוס' שביעית שם. וע"י שו"ת סי' רצ"ב סק"ב ובג"כ שם). ובעצץ נקוב גם כן י"א שאין איסור ספיחין (ע"י ב"י שמיטה פ"א ה"ב סק"ב ופ"ד ס"ט"ו ובהערות שם).

ז. אע"פ שחז"ל הותרו לעשות כמה מלאכות בשנת השמיטה במקום הפסד, מכל מקום לתחילה יש להקדים ולעשותם לפני שנת השמיטה, כדי שלא יצטרכו לעשותם בשנת השמיטה (ע"י חז"ל' שביעית פ"א ה"ב סק"ב, כ"ז).

ח. בזמן שביעית המקדש היה קיים, היה נהוג הדין של תוספת שביעית (כדאיתא ומפורט בריש מ"ס' שביעית שיעור וזמן לכל מין ומין), ובזמן הזה, לאחר חורבן ביהמ"ק, אין דין של תוספת שביעית, וכשיבנה ביהמ"ק בב"א תחזור התוספת שביעית למקומה כימי קדם, ושוב יהא נוהג כל ההלכות של תוספת שביעית, כדאיתא במ"ס' שביעית (ע"י ערוך השולחן הל' שמי' פ"א סי' י"ז).

מאת:

עלי ספר

אהרן קדוש ח' - "מאמרי הוד במשנת חייו של צדיק דורנו ראש גולה אריאל קודש הקדשים הרב הדומה למלאך ה"צ מן רבינו אהרן מבעלזא ז"ע. מאוצרו של הגה"ח רבי שלום חיים פרוש זצ"ל. יצא לאור ברוב פאר והודל לקראת מלאת יובל שנים לפטירתו, ל"א מנחם אב תשס"ז, (ירושלים 272 עמ').

קדמונינו מורה דרך למקומות הקדושים שבגליל - ציון קברי התנאים והאמוראים ומאורי הדורות, כולל אמרי פיהם, שבחם ומקורות למקום מנוחתם של קדמוני ארץ אשר מנוחתם כבוד בגליל; מורה דרך למקומות הקדושים בגליל, בתוספת מפות ותמונות. יצא לאור על ידי 'הועד להצלת קברי הקדמונים בא"י', וירושלים. הוצאה שלישית ומתוקנת, תשס"ז (תח עמ').

יתר דעת המשך

הדעו כי התפלה דרשם נובעת מלב המתפלל. והחזון עומד אצל אבן אחת שאומרים ששם נתגלה השכינה אל צדיק אחר (וכך הקרב אל הכותל הוא חולץ נעליו). קורות העתים להנאור רבי מנחם מענדל מקאמיניץ זצ"ל (והולנא, ת"ר)

הכותל עומדת לצד החור למערב ועל זה היא מכוונה 'כותל המערבי', ארכה כנגד כל אורך החר. אולם משני הצדדים בנו הישמעאלים בתים רבים סמוכים לכותל והיה להם הכותל לכותלי ביתם בעוה"ר, רק באמצע נשאר מקום פנוי כשלושים אמה אשר שם עומדים היהודים להתפלל, על עיר כעשר אמות כותל הנגדיר באבנים ולא יניחו את היהודים לבא שמה, כי בהר"ב ז"ל היה לו שם גילוי שכינה ומאז הם היהודים מתפללים ובוכים שם בקול צעקה, על כן גדרו הישמעאלים את המקום ההוא בכותל אבנים, כי הוא סמוך ללשכת הגזית מקום מושב שופטין. באמרום כי היהודים מלכלים את דעתם בצעקתם, וכבר רצו היהודים לקנות המקום ההוא לבנות שם בית המדרש, אך הישמעאלים לא רצו אף בהון רב.

שערי ירושלים להנאור רבי משה נטפסין מרשא זצ"ל (ווארשא תרכ"ח, שער ה)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק הגה"צ מו"ר רבי יוסף זצוק"ל בהגה"צ רבי יעקב יהודה זצוק"ל גרינוואלד אב"ק נלב"ע י"ג מניא תרס"ח לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח ע"י תלמידיו בישבתו באנטוורפן (בשנת תשי"ח-תשי"א)</p>	<p>לעילוי נשמות הגאון הצדיק המפורסם רבי חנוך דוב בהר"ח רבי אליעזר זאב פדווא זצ"ל נאב"ה האדמו"ר קדושת החרים לזיון יצ"ו ונעמתי "זשב האפוד" נלב"ע חמשה עשר באב תשי"ח לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה. הונצח ע"י חתנו הרדה"ח ר' אברהם יצחק ענגלל שליט"א</p>	<p>רוב ברכות והעלות לידידי היקרים והנכבדים הר"ר וואלף גראטס הי"ו והתנו הרי"ר חיים מרדכי מייזליק הי"ו לרגל הרחבת העסק ופתיחת החנות החדשה</p>
<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' יעקב יצחק (אייטש) קאניג שליט"א לרגל שנת חולדת הנביא תתי" - בת לבנו האבדן היקר אציל המדות ונעני העלילות הר"ר יהושע צבי ניי"ו - אב"י בבוקרלין נ"י. ויהי יצון שיזכה לרווחת מנוחה ומכל יוציא רוב נחת דקדושה מתוך הרחבת הדעת וכל מילי מילי דאב"י. המערבת</p>	<p>יהי ד' מעמכם ותשרה הברכה בכל מעשי ידיכם מאהלים מקרב לב: ענות C&F TRADING ענות M.S. DISTRIBUTION ג"מ מערשץ בברכות לחברותא של הר"ם מייזליק, מוקדרי חיים פארבע</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' יעקב יצחק זצוק"ל ע"ה גאלדרייך נלב"ע בעש"ק י"ד מניא תשנ"ד לפ"ק ת.צ.צ.ב.ה.</p>

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרו 'קור למרדכי' לע'נהרה"ח' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת עקב (אבות ה) "יט מנ"א תטס"ו ל"ק - שנה י"ב גליון תקפ"א			
ר"ת	מועד	הולדת	
22:38	22:26	21:01	אנטווערפן
21:57	21:46	20:31	לונדון
22:13	22:06	20:31	מאנשעסטער
22:09	21:50	20:40	ציריך
21:50	21:23	20:11	ווינ
22:43	22:30	21:11	אמסטרדם
22:41	22:22	21:09	פאריז
22:20	22:03	20:48	אמקאפוט

גליון מוגדל

אבו כחד ועוצם ידך -

אך מי הוא הנותן לך כח לעשות חיל?

הַשְׁמֵר לָךְ מִן תַּשְׁבַּח אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וּגְו' (ת, יא והמשך הפרשה).
 "הזהיר את ישראל על שני דברים: אחד, שלא יתלו הצלחתם בבכם ועוצם ידם; והשני שלא יתלו בכוש הארצות בזכותם – (ותחילה!) אמר: **מִן תַּאֲכַל וּשְׁבַעַת וּבָתִּים מִוִּבִּים תִּבְנֶה וּיִשְׁבַּת.** ובקרב וצאנך ירביון וגו', ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה' (פסוק יב-יז). רצה בזה, כי עם היות שאמת הוא שיש באישים סגולות מיוחדות לדבר מהדברים, כמו שיש אנשים מוכנים לקבל החכמה, ואחרים מוכנים לשית עצות בנפשם לאסוף ולכנס, ולפי זה יהיה אמת בצד מה, שיוכל העשיר לומר 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', עם כל זה, עם היות שהבח הוא נמוך כך, זכור תזכור שהבח ההוא מי נתנו אליו וימאין בא. והיא אומרו (פסוק יח): **'זוֹכֵרֶת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ כִּי הוּא הִנֵּה לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל'**. לא אמר 'זוֹכֵרֶת כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ נֹתֵן לָךְ חֵיל', שאם כן היה מרחיק שהבח הנמוע באדם לא יהיה מבה אמצעית באסיפת ההון, ואין הדבר כן, ולפיכך אמר, כי עם היות שבדרך עושה את החיל הזה, תזכור נותן הכח ההוא יתברך.

מבע האדם כשאינו יכול לתלות בכחו ובחכמתו תולה בזכותו

ואחר כך אמר (ב. א.): 'שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך' וגו', וכאן לא אמר 'ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי' וגו', אבל אמר (פסוק ד): 'אל תאמר בלבבך בחרתי ה' אלקיך אותם מלפניך לאמר בצדקתי הריאני ה''. והוא כאומר: שמעני ישראל עוד בדבר אחד שאני מסופק ממך, כי אתה עובר את הירדן לבא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך, ואיני מסופק בזה שתאמר שבבכך עצמת מהם, כי הם גדולים ועצומים ממך, ואתה ידעת ושמת בשם האנשים אשר תרו את הארץ, כי אין איש אמיץ ויכול להתיצב לפני בני ענק, וידעת היום כי השם יתברך הוא יכניעם (פסוק ג), ולא תיחם הכנעתם – אלא, כי אין לאל ידך. אבל אני הושש שלא תאמר בצדקתך, שעי היות שהשנית הדפם ולא בבכך, שהיית גורם מצד צדקתך ויושר לבבך.

כי מטבע נאות האדם ורום לבבו המסלף מועצותיו הוא, לייחס הצלחותיו לעצמו לצד מהצדדים, וכשהן דברים תלויים בקנין ובחכמה ומוב העצה, חושב כי חכמתו עמדה לו; וכשהן בענין שהוא רואה כי נשגבו מכהו ומעצתו, מייחס אותן לזכותו. ולכן אמר בכבוש הגוים האלה העצומים אשר נבצרה ממנו מזמנת וכחד, ירא אני פן תייחס הדבר לצדקתך, לא תעשה כן, כי עם קשה עורף אתה, ומצד זכותך לא תהיה ראוי לזה, כי הרביתם לחטוא ולמרות עיני כבוד הש"י, כמו שהזכיר אליהם פתרים רבים כתובים בזאת הפרשה (מפסוק ז ואילך), ובכלל אמר (פסוק כד): **'ממרים היתם עם ה' מיום דעתי אתכם'.**

ואחר שהפליג להרבות להם רוב פשעיהם ורוב עוונם כמו
שכתב בפרשה, פתה ואמר: **יַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מִה' אֱלֹהֶיךָ שְׂוֹאֵל**
מִמֶּעֶמֶךְ כִּי אִם לִירֵאָה וגו'. כלומר, הנך רואה כי כפי רוב
אשמותיך לא יספיק לך בכופר נפשך כל אישר לך, ועם כל זה
הישרת לרוב חסדי אינו שואל ממעמך כי אם ליראה אותו ולהאבה
אותו וכו'... כלומר, שאף על פי שהטאתם ופשעתם לפניו, אינו
רוצה בהשחתתם, ואינו שואל מאתכם כי אם ליראה אותו".

לקח טוב

"בימי השמים על הארץ"

ניצוץ אור – במלאות יובל שנים מאז הסתלקות עמוד האש
רבן של ישראל מרן רבי אהרן מבעלזא זי"ע ועבי"א

ואתה הנך מהדור החדש אשר לא ידע את יוסף, ומה יהיה לך מזוננו, כי מה לך ולו?

אף אתה אמור לו: אדרבה ואדרבה, צדיק זה השפיע על כל בלל ישראל השפעה עצומה, בתפילותיו ובעבודתו הנשגבה מינית אנושי, אך גם עם דבריו מלאי החיון והעידוד אל רבבות אלפי ישראל שכאו לראות ולהיראות, ומהארת פניו נתמלא לבם התלחבות חדשה לבנות מחדש את בית ה' הנהרס, ולהקים דור חדש על אדני התורה והיראה. ומאחר

אותיות מחכימות

למשן ירבו יומים וימי בנינים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותינו לתת להם כימי המים על הארץ. ויהי בקדמוי' הארץ ויבאר המצין עלמו בשו"ח" וכן לו שבר בשו"ח"ב, אבל כשהוא נקרא בשו"ח"א אינו יכול להוסיף. אמנם כל זה הוא רק בכתם איך שפירש, עכבר את הדין ביו בין עלמו בלבד, אבל אם השאיר נגים בשו"ח"א או רב השאיר התלמידים שוללים בדרכי ה', אזי יפילו אם האב או הרב כבר נמצאים בשולם העליון, אעפ"י המה מתעללים במדרגותיהם ויותר ויותר, כי ככל שבינים או התלמידים מוסיפים בתורה ובמנוחות בשו"ח"ב, כך מוסיפים האב או הרב להתעלות בשו"ח"ב (עי' ס"ח אורח התשעה).

וזה הרמז "ולמדקתא אותה את בניכם" וגו', היינו שתלמידיו
את בניכם תורה, ובכלל זה הוא גם לימוד עם תלמידים (עי' רש"י
לעיל 1, 2), אז: "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על הארמה אשר
שבעה ה' לנביתים לתת להם", היינו שירבו ימיכם בעוה"ז, ולא
יבואו בלבד, אלא גם "כימי השמים על הארץ", פי גם ימי השמים
שקלם – כשתהיו בעולם העליון, יהיו כמו שאתם על הארץ
בעוה"ז, שיהיו מוספים והולכים ממדריגה למדריגה כבעוה"ז
יבואו הבנים והתלמידים המוספים והולכים בתורה ובמלאות.

כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע (כידוע, ד"ת זה אמר משמו, בנו כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע בבילי שב"ק האחרונה קודם הסתלקותו), וזה הוסיף לפרש עפ"י דברי הגמרא בברכות ח"ע(א)

שכן, הרי השנים העוברות מאז חיותו עליו אדמות, אינן מרחקים אותו מאתגרו, כי להיפך, תוצאות עבודתו והמשך מעשיו הולכים וגדלים, מתרחבים ומתפשטים, עד שבימינו אנו כבר אין שיעור ומדה שיכולה להגביל את כל הטובה הנודעת לנו היום מכוחו של אותו זקן.

והנה כי כן, ודאי ומבורר הדבר שגם לאנשים שבדורות אחריו, שלא ידעו ואף את פניו הקדושים לא ראו, בכל זאת שייכים הם ליסודו וענינו של צדיק זה, וכותבו יגן עלינו ועל כל ישראל.

אף על פי שהאדם הוא בריא, בעל גבול ותכלית, ומומילא כל עניניו, דיבוריו ומעשיו, גם המה בעלי גבול (כי "דיו לבא מן הדין להיות כנידון"), בכל זאת יש במעשיו של אדם ענין אחד, אשר מבחינה מסוימת הוא נצחי, בלי גבול ותכלית: ההשפעה שמועשהו משפיע על אחרים.

גם אם נכון הדבר שמצד עצמו, גוף המעשה של אדם איננו יכול להתפשט מעבר להגבלותיו, הרי זה רק כל זמן שדנים אנו על גוף המעשה עצמו. אך מבחינת השפעתו הנובעת מכה מעשהו, נשאר הדבר חי וקיים לעולם. כי חבירו הוראה את מעשהו הטוב, מתעורר גם הוא ומתנועע בעצמו לקראתו, וחבירו בחבירו, עד אין סוף, לדור דור ישבה מעשהו. וזה רק מהשפעה ממעשה שבאקראי, כל שכן אם מדובר בדיכורים ומעשים של אדם שכל כולם לא באו אלא להדריך את זולתו, להישייר את עניניו, ולהסב את לבם לאביהם שבשמים.

קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, כאב הבונה את ביתו על אנדי התורה והיראה, ורב המלמד את תלמידיו תורה ויראה ה', הרי שכל חיי הבנים והתלמידים, וכל דבר טוב ומשובח שיצא מתחת ידם, תוצאה ישירה היא מהשפעת האב והרב עליהם. וכיוון שבנים ותלמידים אלו, גם הם יקימו משפחות ויעמידו תלמידים, הרי שההשפעה הראשונה היא נצחית עד סוף כל הדורות.

עיקר הכוונה של רעיון זה, מוסב לכאורה אל האב או הרב, שלא יראה בעבודתו ענין של גבול ותכלית, כי היום כאן ומחר בקבר. אלא ידע נאמנה שכל תנועה קטנה ומעוטה למען כבוד שמו יתברך, עלולה להביא תוצאות אין סוף, וממילא יכולה להיות חיים נצחיים בעולם הזה, ואף אחר שיפטר ממנו. אלא שבעצם טמון ברעיון האמור ענין אחר, המוסב אל הכנים והתלמידים.

אם לחשך אדם לומר, מה יש לך היום קשר עם הצדיקים אשר היו ועברו מימי קדם. גם אם מדובר בצדיק יסוד עולם, רבן של ישראל, אשר הציל את חייו הרוחניים של כלל ישראל בהתנגש העולם, הרי כבר עברו מאז שנעדר מאתנו המושיע שנה, יובל שלם,

אמרות טהורות

התורה משתמרת אצל הענינים

והיה עקב תשמעון וגו' (י, יב). תיבת "עקב", לכאורה, אין לה שחר. ויש לפרש, כי ידוע ש"עקב" רומז על ענוה, כמו שכתב כאן 'בעל הטורים': 'למוד מן העקב הזה, שהולך אחר הרגל, דרך ענוה...'. ואיתא בגמרא (פסחים טו) ד"כ"ל הכתיבה, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו".

וזהו שאמר: "והיה עקב" – כשתחזיקו את עצמכם במדת הענוה, אזי תזכו: "תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם" – שלא תהא נשכחת מכם מה ששמעתם מהתורה והמצוות, רק תהיה נשמרת אצלכם, וע"י זה: "ועשיתם אותם". אבל אם ח"ו תתחילו ותתנאו, לא תוכלו לעשותם, כי התורה והמצוות ישתכחו מכם ח"ו.

שמחת הקב"ה בעקבתא דמשיחא

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו' (י, יב). הלשון "והיה עקב" הוא כמיותר שהיה לו לומר: "אם תשמעון את המשפטים האלה".

אמנם הכתוב בא לרמוז על עתים הללו, עקבתא דמשיחא, אשר גבר השקר, וכל איש הולך אחר תאות לבו לעשות כרצונו באין בושה וכלימה, ואין בידו למהות בדי עובדי עבירה ולבער הרע מקרבנו, ואדרבה הם מושלים בנו. ובעת כזאת אם אדם הולך בדרך הישר – בדרכי התורה והצדקה, הוא חשוב מאוד למעלה והש"ת שש ומתפאר בו. וזהו שאמר הכתוב: "והיה" – לשון שמחה (ברד"ב טז, ג), שתהיה שמחה גדולה למעלה – "עקב" – כשבעקבתא דמשיחא – "תשמעון את המשפטים האלה". אורח לחיים (ובעין זה הוא כתפארת שלמה)

מבחן המצוה – השמחה שאחריה

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם וגו' (י, יב). "ובתורה", כי לפעמים היצר הרע מטעה את האדם ומראה לו סימן מורה על ענין עבירה,

עד שידמה בעיניו שהיא מצוה, ואינו מבין על עצמו. והבחינה לזה, אחרי עשות כולה או מקצתה, הנה 'פקודי ה' ישרים משמחו לב' (תהלים יט, ט), ואם ירך לבו ויתחרט, זה מורה שהיתה עבירה. ודבר זה יש ללמוד ממה דכתיב בדוד (ש"א כד, יז): "זכרות את כנף המעיל אשר לשאל פלגט. והיו אחרי כן ויך לב דוד אותו וגו'". ויאמר לאנשיו הלילה לי מה? אם אעשה את הדבר הזה וגו', עיין באלשיך ותמצא מבואר. אמנם אם יגל וישמח אחר עשות המעשה, זה לאות ומופת, כי עשה מצוה, לבעבור זה ישמח לבו ויגל.

ודבר זה מבואר ב'בינה לעתים' – טעם על ענין 'שמיני עצרת', להורות על שמחת הרגל, שלא יהיה שמחתנו כאחד הריקים, בשביל הבלי עולם, אלא שמחה מעולה לשם שמים, על הצלחת הנפשות המושגת לנו בימים ההם, והמופת על זה, שאחר כך אין לנו שום עצבות והרפה על העבר, אדרבה אנחנו שמחים ועושים מחדש חג שאנו ששים ושמחים, ע"ש.

וזהו שנאמר: "והיה" – לשון שמחה (ברד"ב טז, ג), "עקב" – אם בסוף המעשה תהיו ששים ושמחים, זהו לאות כי 'תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם".

שינוי בגדים – אינה מנולה לפרנסה

שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה וגו' (ד, יט). "יש בעוה"ר אנשים שמתדמים לעינים במלבושיהם, ואומרים כי בכל זמן וזמן צריך להתלשש עצמם במלבושים חדשים כפי הזמן וכפי הנהוג, ואינם רוצים לילך בדרכי אבותינו במלבושים כמו שהלכו מלפנינו, ומענה בפיחה, כי זאת היא סיבה לסגל פרנסה".

ולכך רמז הכתוב: "שמלתך לא בלתה" – מלשון "אחרי בלותי היתה לי עדנה" (בראשית יח, יב) – היינו, על אף שלא נודקנו ונתקלקלו הבגדים, כלומר שלא שיניתם מלבושיכם במענה כי נימוסי המלבושים ישנים חמו, וכפי שהלכו מואו כן הולכים אתם עד עתה, עם כל זה: "ורגלך לא בצקה" – לא הוּקַל וקָלַל הדבר לפרנסתכם... ורגלך רומז לפרנסה. ראה רש"י להלן י"א ו' ע"ה"פ "זאת כל היקום אשר ברגליהם" – "זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו". עמדת ישועה

ארץ חטה ושעורה וגו'. ארץ אשר אבניה ברזל וגו'. ואכלת ושבעת וברכת וגו' (י, יג-יז).

לכאורה יפלא, הרי הברזל אינו דבר מאכל, ואם כן יותר היה נאות להסמיק "ואכלת ושבעת" אל הפסוק הקודם: "ארץ חטה ושעורה" וגו'. אלא, חז"ל דרשו (ברכות מא.) על הפסוק "ארץ חטה" וגו' – שכולו לשיעורין נאמר, ללמוד ממנו שיעור התורה, יע"ש. עוד אמרו (תמורה טו): אף ושבע מאות קלין והמורין וגו' וזו שו"ת ודקדוק ספרים נשתכחו בימי אבול של משה, וההזיות עתניאל בן קנז מתוך פלפולו, וזה מיינהו 'שיעורין' (ויפא טז, ג). והנה, מפסוק "ארץ אשר אבניה ברזל" דרשו (תענית ד.) – "אל תקרי אבניה אלא בניה" דקאי על התלמידי חכמים. ואיתא בגמרא (ברכות כ): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים' וגו', והלא אתה נושא פנים לישראל וכו'. אמר להם: וכי לא אישא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת' ע"כ. מודקדים על עצמם עד כוית ועד כביצה, ע"כ. וכוה תבאר הסמיכות כמין חומר: "ארץ חטה ושעורה" – כמו שדרשו חז"ל שנאמר לשעורין. אך הלא נשתכח בימי אבול של משה, לזה אמר: "ארץ אשר אבניה ברזל" – דקאי על התלמידי חכמים, כדרשת חז"ל ('בניה') והם יחזירו בלפולס, וע"י זה: "ואכלת ושבעת וברכת", שתדע לברך ברכת המון עד כוית ועד כביצה. פל תורה חדש

ועתה ישראל מה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה (י, יב). מצינו בגמרא (שבת לא.) "בשעה שמכניסים את האדם לדין שואלים אותו ואומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה וכו', ואפילו הכי, אי יראת ה' אצורו – אין, ואם לא – לא". הרי, שמכל מה ששואלים את האדם על מעשיו, העיקר הוא אם היתה לו יראת ה'.

וזהו הרמז: "מה' אלקיך שואל מעמך" – היינו, מכל השאלות שישאלוך ביום הדין, אפילו אם קיימת כל שאר הדברים שישאלו ממך, עם כל זה העיקר הוא: "כי אם ליראה" – אי איכא יראת ה'.

יתרון דעת

הכותל המערבי (ו)

עובדות וסיפורים:

"מאשפות ירים אביון" – הכותל המערבי / "אזנים לכותל" / רישומי זכרון מבקורו גורא ההוד של כ"ק מנה"ר א' מבעלזא ז"ע בכותל המערבי (לכבוד יומא הדילולא רבא)

... ומה שאמר "מאשפות ירים אביון" (תהלים קיג, ז), צפה דוד ברוח הקודש מה שהיו עתידין לעשות אומות העולם במקום בית המקדש אשר שם כותל מערבי שלא זה שכינה משם לעולם. וזה כי הוגד לי שבימי המלך שולטאן סולימאן לא היה נודע מקום בית המקדש. וצוה לחפש את ירושלים למצוא אותו. וידי היום האיש הממונה על המלאכה הזאת אחרי שנתייחס מלבקש ולשאל, ראה אשה באה ובראשה סל מלא זבל וטנף. ויאמר לה: מה זה בראשך. ותאמר: זבל. ולהיכן את מוליכו. אמרה: למקום פלוגי. אמר לה: מאיזה מקום את. אמרה: מביית לדס. אמר לה: ומביית לדס עד המקום הזה את שום אשפה. אמרה לה: קבלה היא בידנו שכל מי שמוליך מעט זבל באותו מקום, מצוה הוא עושה. אמר הממונה בעצמו הלא דבר הוא. וצוה אנשים רבים להסיר הזבל מהמקום ההוא שמרוב הימים נהפך לעפר בתחתיתו, ויגל את מקום הקודש. ויבא ויגד אל המלך וישמח מאד. וצוה לכבדו וירצו ולרחוק הכותל במי שושנים וכו'... ויחזיר לכוון אותו על מכונו, ויבא בבנינו, ובשיכון שכינתו בתוכו.

צאו וראו עד היכן הגיעה רעת שונאינו, כי האשה הזאת ארמית היתה, כאשר אמרה היא אל הממונה הנוכח, וכל כונתם אינה אלא לטמא את הקודש ולטמאנו למען יסלק הוא יתברך השגחתו ממנו ח"ו. ולזה אמר דוד – "מאשפות ירים אביון" – שהוא כמשמעו שעשו מקום הקודש אשפה ומשם ירים אביון.

מדרש בחידוש על הגדה של פסח (ד"ה המגביד) – להמקובל הקדמון רבי אליעזר נחמן פואה ז"ע, תלמיד הרי"ע מפאנו ז"ע (וראה עוד בס' 'אלה מטעם' למחרת) חאגיז ז"ע, פ"ה, שג"כ במאי סיפור כעין זה באריות אין מצאו את הכותל המערבי, יע"ש. וע"ע מ"ש בזה בתולדות יעקב יוסף פר' אמור אות ה)

כמה פעמים בקרית והייתי אצל הכותל המערבי, אשר אמרו חז"ל כי לא זהו הכו', והבנתי כי זה הרמז במ"ש חז"ל (ויקרא לב, ב) "אזנים לכותל", ושפכתי שיה פני בוחן לבות עבור אחינו שבגולה בכללות ובפרטות, ועבור אנשי ומשפחתנו שנושע בכל הענינים.

ובענין הקריעה, כפי הנקלט בזכרוננו, שצריכים לקרוע עד שיגלה את לבו, אולם מעידי רבני קשישאי שקרעו רק מלבוש אחד, ואמרת, שאם כן הוא, הפירוש עד שיגלה את לבו, הוא, שתהיה הקריעה בהרגשת הלב, כמו שכתוב (ויאל ב, יג) "קרעו לבבכם ואל בגדיכם", וכמו שכתוב (כתפלת נא) "לבי לבי על חלליהם" וכו'.

אוסף תפילות ודברים לבעל האמרי אמת' ז"ע (עמ' סד)

בשנע כ"ק דודי ז"ל (מן מנה"ר אצל מבעלזא ז"ע) אל הכותל המערבי סיפר, שפעם הגיע יהודי מארץ ישראל לבעלזא אל כ"ק אבי זקני ז"ל (מן מהרי"ע ז"ע). שאלו א"ז ז"ל אם היה אצל הכותל המערבי, וענה שכן. שאלו האם יודע אתה כחור אבנים יש בכותל המערבי. לא ידע היהודי לענות. כחור לאר", ושוב נודמן לו להיות אצל הכותל המערבי, עמד וספר את האבנים, בחושבו בלבו שכאשר יהיה שוב בבעלזא וחריבי ישאלוה כמה אבנים יש בכותל, ידע מה לענות. ואכן גם בבקורו הבא בבעלזא, שאלו א"ז ז"ל כמה אבנים יש בכותל המערבי, ומיד ענה ואמר את מספר אבני הכותל. אמר לו א"ז ז"ל: המספר אינו מודיק, כי יש עוד אבן אחת בכותל המערבי אשר מתגלית רק לראויים לכך, ודרך אותה אבן עולין כל התפילות של בני ישראל, והוא שער התפילות. וחוסף ב"ק א"ז ז"ל ואמר: כשהייתי עם אבי ז"ל (מן השר שלום ז"ע) אצל הכותל המערבי, נבנסתי אתו למקום המקדש, ובחשתי הרי אני זה, ועוד שאנו טמאי מתים ומה אני עושה כאן, אבל היות וכבר הייתי שם הסתכלתי והתבוננתי מסביב בכל הפניות, ואז ראיתי שיש עוד אבן אחת.

ואמר כ"ק דודי ז"ל (מן מהרי"א ז"ע), שאביו (מן מהרי"ד ז"ע) סיפר לו המעשה ואמר: כשהייתי עם אבא (מן מהרי"ד ז"ע) אצל הכותל המערבי, הראני אותה האבן. וסיים (מן מהרי"א): רואים אתם, שאף שהעולם יודעים שאבני ז"ל לא היה אף פעם בארץ ישראל, מכל מקום ראה זאת.

שיחות קודש מכ"ק מן אמורי' שליט"א מבעלזא (ט' שבט תש"ס, תעוד)

מלכי בקודש

לקט שיחות, ענינים, הרכבות והנהגות

מפי רבן של ישראל כ"ק מרן מהר"א מבבלא זי"ע

משום שחזר הלימוד הוא זוכר, רק שזה סגולה, שאם אדם חזר – מועיל לזכירה. וכ"ק אדמו"ר שליט"א מוסף בשם אדמו"ר ז"ל (מרן) מהרי"ד זי"ע, **שאם אדם זוכר מועיל לו להשקת הלימוד.**

[נושא תאריך: א' כסדרת תשי"א]

אודות השאלה מתי לקדש הבית החיים (באמריקא) אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא בחודש אלול ולא בחודש תשרי, רק בחודש מרחשון, ולא ביום א' לחודש ולא ביום ג' ולא ביום ה' לחודש אלא ביום ג' או ה' בשבוע. ועד הקידוש י"ג (כיום) יתענו, ולא ילכו לשם נערים קודם י"ג שנים, ולא נקבות. והקידוש יהא על תנאי שיהא לאורך ימים ושנים טובים ומלך המשיח יאמר מה לעשות עם האדמה זו. ואחר הקידוש יחלקו שם לעקק עם בראנפין, ובליילה אחר הקידוש יעשו איזה סעודה בבית מי שיהי או בשבטבל.

[נושא תאריך: ב' צביים תשי"א]

ועד מבקשים של הצדקים הנ"ל אצל מרן זי"ע:

כ"ק אדמו"ר מקאפיטשנין צוקלי: האם הרבי כבר אכל פת שחרית?

מרן זי"ע: אכן כן.

אדמו"ר מקאפיטשנין: מתי?

מרן זי"ע: בשעה אחד עשר.

אדמו"ר מקאפיטשנין: סעודת תלמיד חכם (ע"י שבת י).

מרן זי"ע: וקניי זיל האט אמאל ווינטער אפגעדאווענט אכט אויגער אין דער פרי, פון דעסנט-וועגן האט ער געווארט בין עלקע אויגער כדי עס זאל מאקע זיין א סעודת תלמיד חכם. [וקניי זיל סיים פעם תפילת שחרית באחד מימות החורף בשעה שמונה, אך המתין עס פת שחרית עד השעה אחד עשר שיהא סעודת ת"ח].

אדמו"ר מקאפיטשנין: מה אכל היום הרבי פת שחרית? (כידוע חי מרן זי"ע מנעם באכילה באופן קצונה, והחסידים, אנשי הבית, דאגו מאוד לבריאותו, ועל כן עוררו את האדמו"רים שכאו עתה לבקר את מרן, שנימו לבקש לחוסף מעט במאכלו, כדי לחזק את גופו הקי).

מרן זי"ע: קאווע.

אדמו"ר מקאפיטשנין: (בדרך צחות) הייסט דאס אז דער רבי פסק'ענט אז אויף קאווע קען מען מאכען א המוציא? [ואת אמרת שחרית פוסק שניתן לבקר ברכת 'המוציא' על שתיית קפה?]

מרן זי"ע: (כפנים שוחקות) כהאב דאך גענעסין א מאכל. [הרי גם אכלתי מאכל].

אדמו"ר מקאפיטשנין: איזה מאכל?

מרן זי"ע: צוקער.

אדמו"ר מקאפיטשנין: צוקער איז עפס א מאכל? ווכי סוכר מאכל הוא?

מרן זי"ע: אז דוא, שטייט דאך אין שו"ע אז צוקער איז א מאכל.

[הרי מפורש בשו"ע שסוכר יש לו דין מאכל].

האדמו"ר מסאדיגורא צוקלי: מדוע אין הרבי אוכל ייתר?

מרן זי"ע: איינז מסוגל, כי יש לי מיוחשים.

אדמו"ר מקאפיטשנין: הלא אביו היה כן אוכל?

מרן זי"ע: מילא דער טאטע ז"ל איז דאך געווען א מלאך, האט ער געקענט עסען, איך וואלט אפילו געהאט א היתר צו עסען פארען דאווענען, אבער וואס זאל איך טוהן מיטען מאגין. דער טאטע ז"ל פלעג זיך וואשן צוויי מאל א טאג, איין מאל אין דער פרי און דאס צווייטע מאל בינאכט. נאר אין מיטען טאג פלעג דער טאטע ז"ל איבער כאפען א שטיקל מוונות, ווייל דער טאטע ז"ל האט געזאגט אז ס'איז דא א ראב"ד אז מען מאר נישט עסען

אין א גרויסען רעבון. כהאב דעם ראב"ד געזעסן אין איך האב איהם נישט געפונען, דערנאך האב איך געזען אז דער 'אור הישר' ברענגט דעם ראב"ד. [אבי ז"ל היה מלאך, ולכן היה יכול להיטף בעמוד ד']

[בעקבות שאלה שנשלח מרן זי"ע, מכיון ששם החותן היה כאחד משמות החתן, צוה מרן להשיט את השם השווה מחמתיות החתן, וזאת בעקבות השאלה אך לכתוב את שם החתן בכתובה].

בענין השאלה אודות לכתוב רק השם 'דוב בעריש' ולא השם הנוסף 'מישה' בכתובה, השיב כ"ק זי"ג (היה נצח) שאין יכול להשתדל??, שאביו ז"ל זי"ע וזכ"ל אמר כך, **לא לכתוב השם השני, ובפרט שהכתובה היא העיקר ההתחייבות, ואף אם לא יהי נכתב כל השמות לא יכול לעכב בזה.**

[נושא תאריך: ל"ג בעומר תשי"א].
מכתב זה, וכן לקמן - כל מה שלא צוין אחרת - הינם ממכתביו של הבא"י האמון החסיד המפ"ר רבי של"י פיינל ע"ה אל כ"ק באב"י אדמו"ר מנאראל צוקלי].

וכ"ק אדמו"ר מקאפיטשנין צוקלי הוכיח את עצמו להתברך בשידוכים טובים עבור צאצאיו. על כך הוכיח מרן זי"ע בדיוורם הבאים:

אז מציית טוהן א שידוך, דארף מען קענען אויף דריו זאכען ראשית, מען זאל זיך פירען בדרך הישר על פי תורה, שנית, צריכים להשגיח על הבריות, און די דריטע זאך, דארף מען זעהן עס זאל זיין א משפחה הגונה, און בפרט איהר זענט דאך מיוחסים דארפס איהר זעהן א משפחה מיוחסת [וכשכאים לעסוק בעניני שידוכים, יש להסתכל על שלשה דברים: א, אם מתנהגים בדרך הישר על פי תורה; ב, צריכים להשגיח על הבריות; ג, יש לראות שתהא משפחה הגונה, ובפרט שאתם מיוחסים, צריכים אתם לראות שתהא משפחה מיוחסת].

אח"כ הוסיף:

עס איז ביי מיר היינט די גרעסטע מצוה אז מען זאגט מיר אז מען האט א שידוך געטוהן. דער טאטע ז"ל האט געזאגט, אז א יוד רעדט א שידוך און האט נישט איינזענען געלט, איז מסוגל צו האבען גוטע קינדער. דער מהרי"ל איז דאך געווען א שדכן, און ער האט זיך געמאכט די בגדים נאר פון שדכנות געלט, ווייל דאס איז ביישר'סטע געלט. וכפל כ"ק מרן עזר פנים: ס'איז ביי מיר היינט די גרעסטע מצוה אז מען זאגט מיר אז מען האט א שידוך געטוהן. [וכים הרי זו המצוה הגדולה ביותר כשמבשרים לי שעשו שידוך. אבי ז"ל אמר, כשיהיו מציע שידוך ואין כוונתו עבור ריוח ממונ, הרי זו סגולה לצאצאים טובים. המהרי"ל היה שדכן, ואת בגדיו עשה רק מדמי שדכנות יען שזה הוא הכסף הכשר ביותר]. וכפל מרן את דבריו, כיום הרי זו המצוה הגדולה ביותר כשמבשרים לי שעשו שידוך?]

מתוך שיחה עם כ"ק האדמו"רים מקאפיטשנין וסאדיגורא צוקליה"ה, אור ליום ג' פ"ר כסדרת תשי"ג בל"ג אביב (גרסם בשעתו ע"י האדמו"ר מנאראל שליט"א).

אודות שלא ישלום שום עין הרע חי' [בעת ההתנהגות], אמר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: **אז עס קומט אריין אזא מענטש [והשושנין מועיד'ר שלו], איז א גוטע סגולה צו האלטען דעם גראבען פינגער צווישען צוויי פינגער און [בסתר] ווייזען א פינגר.** [אודות שלא ישלום שום עין הרע חי' [בעת ההתנהגות], אמר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: אם נכנס אחד כזה שהשושנין מועיד'ר שלו, אזי סגולה טובה להחזיק את אצבע האגודל כפוף בין שתי האצבעות ולהראות 'א פינגר'...].

[נושא תאריך: ד' משפטים תשי"ז]

אודות השאלה, השיב כ"ק אדמו"ר שליט"א, שיש לו קבלה מאביו ז"ל שלא יאמר שום דעה בענין זה. **ואפילו אם לשאול גדול בתורה, גם כן לא אומר בזה.**

... ומה ששאלוני בענין חזרת יורה דעה, הנה כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אמר לי אז, שצריכים מקדים ללמוד היטב הטור והבית יוסף, ואח"כ המהר"ר הט"ו והש"ך, ובשחזורים צריכים לחזור כמה פעמים, לערך ארבע או חמש פעמים היטב א המהר"ר עד שיהא שגור היטב, ואח"כ אם לומדים הט"ו והש"ך יכולים לזכור הכל על נכון.

מתוך מכתב המשב"ק מהרי"ה ר' צבי ואב פרידמאן שליט"א אל הרה"צ רבי דוב בעריש שפירא שליט"א מנאראל [נושא תאריך: י"ט מכתב תשי"ג]

אודות הצלחה בלימוד, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בשם אא"ק (מרן מהרי"ש מבבלא זי"ע, והוא אמר משם הרבי מלובלין, לא [רק]

מרן מהר"א זי"ע הגיע לארץ ישראל ביום ט' שבט תש"ד לפ"ק. מיד עם הגיעו כבר הודיע למקורביו שרוצה לנסוע להתפלל אצל הכותל המערבי, אך ביקש שלא יפרסמו רצונו זה. עוד אמר, שברצונו לטבול במקוה ביום שילך להתפלל אצל הכותל המערבי. ואמנם פעמיים נסע מרן זי"ע אל הכותל המערבי, פעם הראשון היה ביום ג' כ"ו אדר תש"ד, ופעם שני ביום ד' ח' מרחשון תש"ה, לפני שחזר מירושלים אל מעון קדשו בתל אביב.

ביום שנסע אל הכותל המערבי, ביקש מהגבאים שישגיחו שאף אחד לא יגע בו מעת הליכתו למקוה עד שיחזור מהכותל המערבי, [וכידוע שזה לא היה קל, כי כשירד במדרגות, כדלהלן, נשאוהו על כסא, והיה צריך להשגיח לכל יגעו אפילו בראשו וואלקע'].

לפני הנסיעה הציעו הגבאים, שאולי כדאי לדרות וליך אל הכותל המערבי בשבת קודש שאז אין צריכים לקרוע קריעה, או אולי ילבש מלבוש ישן, אולם מרן זי"ע לא נעתר להם, והלך במלבושו כרגיל. בדרך אל הכותל המערבי סיפר שתי עובדות מוקדני הקדושים זי"ע (אתה העובדות הובאה לעיל).

כשני מנינים מאנ"ש ליוו את מרן זי"ע אל הכותל המערבי, האוטו שהביאו נסע עד לפני המדרגות, ומשם נשאוהו הגבאים על כסא. כשמרן זי"ע שאל כל הזמן האם כבר רואים את הכותל... כשאמרו שכבר רואים את ראשי האבנים, נשתנו לפתע פניו ונעשו חיוורים כסדי שבהיכל. חיל ורעדה אחז את כל הסובבים. כשהגיעו לפני הכותל קרע קריעה כדיו, כשהוא נאנח אנוחה שוברת לבבות. מרן זי"ע ניגש וחזל למשמש בידיו הקדושות את אבני הכותל, עד שהגיע אל מול אבן אחת, ונעמד שם. [אבן זו נקראת בפי החסידים עד היום: "דער בעלזער שטיין"]. מרן עבר לפני התיבה והתחיל את ה"ידיד רצון" שלפני אמירת תהלים, ואמר ספר רביעי שבתהלים בבבית נוראות, באופן שכמעט ולא ראו כן מעולם, בפרט מזמור ק"ב ('תפלה לעני כי יעטוף לפני ה' יושפך שידר'). אותו אמר מרן עם הציבור פסוק בפסוק, כשקולו נשנק מרוב בכי ודמעות עד שכמעט לא היה אפשר לשמוע את המלים יוצאות מפי קדשו.

מרן זי"ע סיים בסוף מזמור ק"ה, בפסוק "ויתן להם ארצות גוים, ועמל אגומים יירשו, בעבור ישמרו חוקי ותורותיו יצארו" וגו'. [בדרך חזרה אמר מרן לאחיו הגה"ח מבילגורי"א הטעם שלא אמר גם מזמור ק"ו ואת ה"ידיד רצון" שנאמר אחר כל ספר, בגלל שהיו שם אנשים שהצטרפו באמצע ולא אמרו את כל ספר רביעי, וגם היו אנשים שלא היה להם ספר תהלים ודילגו באמצע, אל רצה שאלו שלא אמרו ספר שלום יאמרו את ה"ידיד מלות של ה"ידיד", ולכן לא סיים, כי כשאין משלימים ספר, אין צריך לומר את ה"ידיד". לאחר מכן אמר מרן זי"ע קדש בנעמית הקדוש של מוסף דיום כיפור.

בצאתם מהכותל פנה מרן זי"ע אל אחיו (הגה"ק מבילגורי"א זי"ע) ואמר לו: "בילגורי"א ער רב, מיר זאלן האבן גע'פועלט אלעס גוטס".

ירושמו קודש (פרקי זכרונות מוקדני אנ"ש, כן ישנם כמה מכתבים שכתב הגה"ק מבילגורי"א זי"ע אל אנ"ש בחול' בהם הוללה והוכיח מעמד נורא ונשגב זה)

פעם בעת "סעודת הלילה", שלח מרן זי"ע את הגבאי ר' יהלל וינר ע"ה שיקרא להרה"ח ר' נחום רבינוביץ זי"ה, שה' תושב הרובע היהודי בירושלים העתיקה מלפני שנת תש"ה. כשבנסב ר' נחום אל הקדוש, ביקש מרן בראשית דבריו מחילה על הטרטור, ואח"כ אמר בוד"ל (תרגום): יש לי רצון, וכך אכן צריך לעשות, לילך אל הכותל המערבי לכה"פ פעם אחת בשבוע, אבל עובדי קשה הדרב ואין לי כח, לפיכך אבקש ממך טובה, שאתה תודה השליח שלי, ושתלך באופן מיוחד אל הכותל המערבי בשליחותי, כל אימת שאשאל לזהדיעך.

והמשגיח בשלח קדשו: כשתבוא אל הכותל המערבי, תזכיר את שמי – אל תהי' בטלן [יזאל נישט זיין קיין בטלן, נאר זאלסט ארויסצאגען]. כנראה חשש מרן זי"ע, שמרוב יראת הכבוד, לא ירצה לבטא כפה מלא על שמו. וכך תאמר: אהרן בן בתיה רוחמה מבקש מחילה, על שאין בכוחו לבוא בעצמו, ועל כן עשני שליח, ואני בא במקומו.

מספר ר' נחום: שאלתי למרן, כמה פרקי תהלים לומר כשאבוא בשליחותי. והשיב לי: עס איז נישט קיין נפקא-מינה, כרצונך, תוכל לומר פרק אחד ותוכל לומר כל ספר תהלים. והמשגיח מרן ואמר: כשתסיים לומר תהלים, תזכיר את שמי [ושוב: אל תהיה בטלן...]. וכה תאמר: אהרן בן בתיה רוחמה מבקש מהקב"ה שיתקיימו כל ברכותיו לכל יהודי. אח"כ אמר לי מרן זי"ע: הנני מתנה עמך, שכאשר אתה הולך בשבילי, אל תלך בשביל עצמך ורהיטני, שלא יזכיר את עצמו, ואם רוצה לילך לעצמו ילך בזמן אחר.

ואמנם בכל פעם שהלך אל הכותל, היה זה רק לאחר שנצטוו על כך, להיטין או שמרן זי"ע אמר לו בעצמו כשבנסב במוצא'ק לזהפריד, ואז אמר לו מרן: נחום זאלסט גיין צום כותל, או שהגבאי הנ"ל בא אליו בשליחות הקודש שילך אל הכותל. סדר זה היה משך שנתיים ימים – משנת תש"ז עד תש"ח – שהלך כל שבוע פעם או פעמיים, ואמר שם את דברי מרן זי"ע.

שם (מפי השליח הרה"ח ר' נחום רבינוביץ שליט"א)

יומא דנשימתא

ב"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

במלאות יובל שנים להסתלקותו לשמי מרומים ביום כ"א אב תשי"ז לפ"ק

יובל שנים חלפו עברו מאז עלה למרומים איש אלקים מרן קודש הקדשים רבי אהרן מבעלזא זי"ע, אשר גאוני וצדיקי הדורות הקודמים התבטאו בפליאה, מנין לילוד אשה שהגיע למדרגה נשגבה כה עליונית ועוד בדרך כזה, דור האחרון.

איש אלקים. אביו הקדוש, מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, אשר לא פעם שמעו מפיו דיבורים מופלגים אודות שגב נשמתו ורום מדרגתו של בנו אהרן קדוש ה', התבטא פעם עליו: **"ער איז א הימלע מענטש"** (הוא אדם שמימי). **"כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא** אמר פעם לפרש כוונת דברי זקינו על פי מה שמבואר בספח"ק 'סידורו של שבת' בביאור הפסוק 'משא איש האלקים' (דברים א, א), ואמר רז"ל (דברי יא, ד) 'מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה האלקים', שהרי נאמר בבני אדם, שיש שלשה דברים בהם דומין למלאך ושלשה דברים - לבחמה נ"י (צנחנא טו), ואצל 'איש האלקים' היה גם ה'חציו ולמטה איש' גם בבחי' אלקים, רצ"ל שלשה דברים הנצרכים באדם לא נתרעב בהם זר 'מכל בחינות ארציות העולם', בלא כל רבב של נשמות (נ"י) בדרוש ב"א, שמבאר בארובה 'ימות דגא' זו בילד אשה להיות נקרא שם אלקים (עליו). בחינה נשגבה זו - אמר מרן שליט"א - היתה אצל מרן דודי זי"ע, שכל כולו היה לשם שמים (נשיות קודש), לא"ב כ"א אב תשי"ז.

קודש קדשים. כך כונה בפי גדולי צדיקי הדור הקודם, ולא דוקא אצל מאורי החסידות, וכפי שכבר הבאנו פעם (בגל' שלא) את אשר יפה המליץ הגאון הגדול רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, ראש ישיבת פונובין, כשנשא עליו מספד במלאות ימי ה'שלומים' להסתלקותו, וקרא בקול דברו את לשון הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פ"י הי"ג) "... כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדיל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשינות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונהלתו לעולם ולעולמי עולמים..." וסעי' בכרוז: "גם בדורות זכינו לראות אחד כזה, וזה היה הרבי מבעלזא - עניינו בהשריות ראו גוף קדוש שהיה שרוי בתוכו עם לבוש של ילוד אשה... אבל תוכו ופנימיותו רחוקה ועלמה ממיטת השגותינו" - - -

לא נכביר במילין בדברים הידועים לכל, ובכגון דא נאמר 'ידומה' - תהלה", אלא ירדנו ללקט באומריהם, הם המה בעלי עובדות ועדויות נאמנות, ולא הלכנו בגדולות כי אם גם ב"קטנות", ואי נבדלויות וכן הן נראות, ומי לנו גדול וקורב יותר מאחיו הגה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע, שכתב באחת מרשימותיו, דיבורים נוראים ומופלאים, בזה הלשון:

"עבודתו הגדולה של כ"ק אחי שליט"א (מרן מהרי"א זי"ע) אינה כיצד להיות פרוש מזה העולם, כי בדבר הזה כבר השלים את עצמו והריהו פרוש ונבדל למגרי מזה העולם, ולכן העבודה הגדולה אצלו היא דייקא איך להיות מעורב בין הבריות, לקבל את הבאים אליו בסבר פנים יפות ולמצוא בעד כל אחד איזו מילה טובה ודיבור מעודד, זהו עובדו עבודה קשה וגדולה" - - -

זכות אבות" - לניורך עבודת השם...

מספר הרה"ח בנשי"ק ר' יוסל'ה גליקמאן שליט"א, נ"י למרן מהר"ש מבעלזא זי"ע:

כשחזר זקני רבי יצחק'ל זצ"ל הדיין דסוטובצא¹ מהלוייתו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, הלך יחד עם הגה"צ ר' פיייווש מיאברוב זצ"ל שבכה מאוד מאין הפונות, ולא היה יכול להתנחם. אמר לו זקני: "ר' פיייווש, צריכים להתחזק, הרי יש לנו רבי...". כשהגביה ר' פיייווש את עיניו, בשומעו דבריו האחרונים, אמר לו זקני, בוא ואלספר לא את אשר ראו עיני ולא זר. וספר לו כשנאמר מרן מהר"א זי"ע מרן עזר ילד קטן, זמן קצר לאחר שהתחיל לדבר, עמד פעם לצד הנידן הגדול, מרן מהר"א זי"ע. באותן דקות היה שם גם בן דודו הרה"צ נחום אהרן זצ"ל, בנו של הרה"ק ר' ארי' לייבוש ממאברוב זצ"ל, שהיה עדיין ילד, והיה לו ריב עם איזה ילד אחר, ובתוך כך רצה הילד ההוא להעניק לו "מתנת יד" ולספור בע פניו. קם הילד נחום אהרן והסתתר מאחורי כסאו של זקינו, מרן מהר"א, כדי שהלה לא יוכל להפק זממו עליו. כשהבחין בכך בן-דודו, מרן מהר"א זי"ע, ניגש ואמר לו בוח"י: **"נחום אהרן לעב, איך בעט דיר זאלסט נישט אויסגיניען דעם זיידע'ס כן נאר צו עבודת השם, צו לערנען און צום דאווענען, און נישט אויף אנדערע זאכען"** (אני מבקש ממך שתנצל את 'כחי' של זקנו רק לעבודת השם, ולא לדברים אחרים...). הפטיר זקני רבי יצחק ואמר: אם תינקן שיש לו השגה לדבר דברים כאלה, הרי אמרתי לך שיש לנו רבי...

סגולה לבנים - חיזוק התלמוד תורה...

מספר הרה"ח ר' מאיר ראטענשטיין שליט"א:
הונתני היה גר בבעלזא. עברו שנים רבות לאחר נישואיו ועדיין לא זכה להיפקד בורע של קיימא. פעם נכנס אל מרן זי"ל וביקש בתחנונים לעורר רחמים, שהרי השנים עוברות וכבר איננו כל כך צעיר... כשמוע מרן את הדברים, נעמד על רגליו, והיה אחוז פרעפים (ניחא זיך פערמוחט'י) לזמן מה, ואחריו זה, פנה אליו ואמר לו: ראה, התלמוד-תורה דכאן צריך תיקון וחיזוק, על כן אבקש ממך שתראה להשתדל ולחזק את התלמוד-תורה, ובזכות כך תזכה לישועה, אולם אני מתנה עמך שני תנאים: האחד,

המורה נבוכד לזכר נשימת הרה"ח ר' משה בהר"ר יצחק בריישי ברונשטיין ז"ל ת.צ.צ.ב.ה.

לאכול. אני לעצמי, הרי אפשר להיות לי היתר לאכול אפילו לפני התפילה, אך מה אוכל לעשות עם מיוחשי המעיים. אבי ז"ל היה נוטף את ידיו לסעודה פעמיים ביום, פעם אחת בבוקר ופעם שניה בערב, ובעת הצהרים היה טועם מיני מזונות, כי אביו שהראב"ד אומר שאביו לאכול מתוך רעבון גדול. חיפשתי דברי הראב"ד ולא מצאתים אך לאחר מכן ראיתי שהם מובאים בספר 'אורי השיר' (מתוך שיהיה הנ"ל, יום י' במדבר תשי"ג)

* בזמן הזה לומדים (בישיבה) מס' כתובות פרק שני, ובי"ק אדמו"ר שליט"א אמר שנתחיל במשנה השני' דף י"ב.
* ומאותות מתי לעשות לו פיוארת, אם עוד לא עשה לו. ימותני עד כ"א אדר ראשון ערש"ק פרשת ויקהל קדרם הצות. אבל א"ב ילמדו מקודם, כי תיכף שימלאו לו ג' שנים צריך ללמוד התאיות.

* תשובה עבור אחד החסידים ששאל את השאלה באמצעות תרגום מאתראל זצ"ל (נושא תאריך: ה' לסדר יורה ברכה תשי"ג)

שליחות-קודש עלומה:

סיפר הרה"ח ר' אלעזר פרידמאן ע"ה²:

רגיל הייתי לנסוע כל שנה לימים נוראים מניי-פעסט לבעלזא, להסתנף בצילא דמהימנותא, יחד עם הגה"ח ר' משה אהרן קראנשטיין זי"ל הי"ד, ובעשרת ימי תשובה היינו נוסעים יום אחד ללייענען, אל ציונו הק' של הרבי ר' אלימלך זי"ע. באחת השנים, כשנכנסנו אל הקודש לקבל ברכת פרידה ממרן זי"ע, טרם נסיעתנו ללייענען, פנה מרן אל ר' משה אהרן, ובקש ממנו למלא איזו שליחות, באומרו לו: אבקש ממך בזה שתקיף לי בהלואה סך חמש מאות זלאטעס (שהיה סכום גדול ביותר) ותחלק אותו לצדקה בלייענעס...

כמובן שרבי משה אהרן קיבל עליו לקיים שליחות הקודש ללא שום פקפוק. כשהגענו לשם, לא ראינו שום עני או איזה נטק שיקבל את כסף הצדקה. לאחר התפילה על הציון, סובבנו באזור וחיפשנו עני... אך ללא מצוא. הדקות חלפו ואנחנו כבר היינו לחוצים, כי רצנו לחזור לבעלזא עוד לפנות בוקר, כדי שניגע לאמירת חסידות, והנה לפתע את רואים מרוחק איזה איש, "שואב מים" שנושא את דליו על גבו. ר' משה אהרן ניגש אליו ושאלו: התרצה לקחת כסף צדקה?! למרבה הפליאה השיב הלה בזה"ל: אז בעלזער רב שקיט נעמט מען! (אם הרבי מבעלזא שולח - לך-מים) - - -

עודנו עומדים משתאים למסר אינינו ומשמע אוזנינו, ובתוך כך הושי"ר ר' משה אהרן ידו ומסר את הכסף לאיש.

כל הדרך חזרה לבעלזא היה לבו של ר' משה אהרן נוקפו, שמא לא עשה טוב במסורו את כל הסכום הצעום הזה לחלף אחד שנדמן לו... וכי זה היה רצונו של מרן? ומה עינה למרן אם ישאלנו למי ולכמה ענייני מסר את הכסף?

והי כאשר חזרנו לבעלזא ונגשנו לקבל ברכת שלום, מיד התעניין מרן אצל ר' משה אהרן אם קיים את השליחות בכי טוב. והתחיל ר' משה אהרן לספר דברים כהווייתם, תוך כדי התנצלות שחיפשו ר"מ זכאנו ענייני זולתי איזה "שואב מים", ובלתי ברירה נתנו לו את כל הכסף. כשמוע כן מרן אמר לו: זייער גוט, איהם האב איך טאקע נעמיני! (טוב מאוד, אליו אכן התכוונתי...). ויהי נפלא!

לימוד זכות - כיצד?

מספר הרה"ח ר' אלעזר פאסטען שליט"א:

סיפר לי בנו של הרה"צ רבי ברוך זצ"ל האדמו"ר ממעליץ, שהתגורר בסוף ימינו באיסט סייד, בשכנת תרע"ז שאל את מרן זי"ל אם ישלח את בניו מאמריקא, לבוא ללמוד בישיבות בפולין, כמו שהיו רגילים אז בני האדמו"רים באמריקא, ומרן זי"ל השיב לו שלא ישלח. ואכן בזכות כך ניצלו מגיא התופת. וסיפר שבאותה הזמנות שאל אותו מרן זי"ל: מעליצער רבי, וואס טוט זיך פעסט מיט יודישקייט און אמעריקע (מה מצב היודישקייט באמריקא)? והשיב, שבימים הנוראים היו כל בני הנסיות ובתי המדרשות מלאים וגדושים עד שהיו צריכים להוסיף ספסלים, אך כל השנה... ובטרים הספיק לסיים, אחז מרן בידו והפטיר בלשון: וכל השנה מתפללים הם בביתם... ואח"כ חזר מרן שוב על דבריו בהבעת שמחה על פניו ואמר לפני האספים: השמעתם מה שאמר המעליצער רבי, א גאנץ יאהר דאווענען זיי אין דערהיים, און הייליגע טעג דארף מען אריינברענגען בענק אין בית המדרש...

"טוב שברופאים" - מי הוא זה?

מספר הרה"ח ר' מאיר גראס שליט"א:

כשמרן זי"ל היה בפעסט, בשנות הזעם, הגיעו שני בניו של הדי"ר פרישמאן מסאטמאר, שהיה יהודי חרדי וחסיד במלוא המובן. והגבאי הרה"ח ר' עקב וויינבערגער הי"ד, שהיה יליד סאטמאר, הראה עליהם ואמר למרן זי"ל מה הם אלו, והוסיף שאביהם, על אף שהוא דוקטור, הוא אינו מחסיר ישיש' ליל שב"ק אצל הרב דסאקמאר (הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זצ"ל). מרן החשיב זאת מאוד, ואמר: אזוי, ועמד שם בחדר ר' יוסף שאלנע ע"ה, אחד העסקנים בבית מרן זי"ל בפעסט, וכאשר שמע דיבורים אלה: ענה: נו, גיי שוין גי, כבר אמר במרא' טוב שברופאים לגיהנם... בשמעו דיבורים אלו, החוויר מרן ונבהל, מה גם שהדברים נאמרו על יהודי חסידי ועוד בנוכחות בניו, ופנה אל ר' יוסל ואמר לו בזה"ל: יוסל קוסישע, איך וועל דיר זאגען פשט אין דעם מאמר חז"ל (בא ואומר לך הפשט במאמרים זי"ל [קידושין פב.]): **"טוב שברופאים"** - מי הוא הטוב שברופאים? זהו שמתבונן תמיד וחושש שהוא **"לגיהנם"**, היינו, שירא מכל סטיה שהיא שלא יקבל ח"ו גיהנם, רופא כזה הוא נקרא טוב, והפטיר: "איך מיין אז א צו א אמת'ע פשט" (אני חושש שהוא פשט אמתית) - - -

המשך מעמ"ג

מלכי בקודש

אודות אם שמעתי איזה דיבורים מהמלחמה, כת"ה יודע שבענין מלחמות - כבעלזא לא יכולים לדע, רק כ"ק שליט"א פותפל שיהי' שלום בעולם, וישלום על ישראל, ובתורות מברך שיהי' שלום בעולם. הלואי שיתקיימו ברכותיו. (מרן) אומר בכל פעם, שעבור ישראל לא טוב - רק שלום. (ולא תאריך)

* בענין נסיעות אין כ"ק אומר שום דעה, אף על פי כן כאשר היו כאן אברכים מאנטווערפן ונכנסו לשאלו אם טוב הי' לעשות איזה פאפירן (גניירות, ממכרים), כדי שאם יצטרך ליטע משם שיוכלו לנסוע. ונענה, הפאפירן כשה טוב שיהי' מונח מי שיש לו יכולת...

אודות הדברים מפליאים אין אני זוכר. במה הם כתבו אמת, ומה שאני לא כותב מהמת שאני רגיל לשמוע, אין זה אצלי חידוש. זה אני יכול לכתוב, שכמה פעמים אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שככל דור היה בחי' הגאולה, אבל בדרך הזה בחי' מאיר מאוד. ואמר מרן בפעמים שהסימנים יש, שבאו יהודים מתנימן, והכל סימנים על עת הגאולה, רק אנו צריכים שיבא במהרה. (נושא תאריך: א' במדבר תשי"א)

לעיני כל באי שער...

סיפר הרה"ח ר' שאול הוטנער ע"ה⁴:

כשמרן מהר"א ז"ל שהה בקראקא, בחודשי כסלו וטבת תרח"ץ, לצורך פרואת העינים, הלך לבקר את ש"ב הרה"ק רבי יצחק ישעי' מטשעוויט זי"ע [בן זקוניו של הגה"ק הידברי חיים מצאנז זי"ע. הוא היה חתר הרה"ק רבי יחאל העשיל מקרילוביץ זי"ע - נוי"ש של הרה"ק מאפטא זי"ע - חתנו של כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע].

בנו של הרה"ק מטשעוויט, היה הרה"צ ר' יחזקאל הלבנרשטאם הי"ד [חתן הרה"ק הקדושת ציון מבאבוב זי"ע], הודיע לנו, בשטיבל של באבוב, על הביקור, והלכנו לבית הרה"ק ר' ישעיה' מטשעוויט, שם המתנו למרן זי"ע, וכן זכרתי להיות עד למחזה פלא ומופלא ביותר.

בכדי להגיע אל דירתו של רבי ישעיה' מטשעוויט, [בידיטעלס גאס (Ul. Dietlowska) מס' 36] היה צורך להיכנס מהרחוב דרך שער גדול אל כזה שביל שהולך מתחת לבנין החיצוני, ובסופו היתה דלת רגילה לחצר שבה עמדו שלשה או ארבעה בנינים, שבאחד מהם היתה דירתו של הרה"ק מטשעוויט (אגב, בנינים אלו, כולל השער הגדול, ידיון קיימים על עמודם).

לפני שמרן ז"ל הגיע, יצא רבי ישעיה' לקבל את פני קדשו, ונעמד ליד הדלת הפנימית [שבסוף השביל הני"ל], שם המתין למרן, כשאנו, בחורי חסידי באבוב, עומדים עמו.

כשהגיע מרן אל השער הגדול, שדלתותיו היו פתוחות כלפי פנים, עצר ונעמד על מקומו, רומז, כדרכו בקדוש: נו! נו!... הנבאי ר' אהרן יושע הי"ד הבין מיד שעליו לעשות בדיקה אם הכל כשורה... אך לא מצא מאומה, דבר שעליו ירמוז מרן. אולם מרן מרמז שוב: נו! אך אין מבין... עד שלבסוף התקדם הרה"ק מטשעוויט במעמדו והלך עד לדלתות השער הגדול, והזיזם קצת מהקיר, רומז שאכן יש שם דבר, וסגר קצת את הדלת וראו שתלוי שם על הקיר שתי וערב, וציווה להורידו. או אז נכנס מרן הלאה ובא לבית הרה"ק מטשעוויט. ויהי לפלא.

[סיפור זה קבלנו מעוד כמה נוכחים שם, אך לא כולם ראו במו עיניהם איך שהענין התגלגל, וכעדותו של אחד מהם: היה שם "עלם" גדול מאחורי דוורקו, כך, שגם עמדות מרוחקות. ראיתי אמנם שכניס מרן מתעכבת וגם שמעתי מתלחשים שם, אך לא ראיתי סיבת הדברים. כאמור, ר' שאול ע"ה עמד ממול וראה את הדברים כהווייתם].

דעם טאטענעס א קינד...

לאור סיפור [ב' דיון] שהובא אמשך (בג"ל תקל"ד) בעילום שם בעל-העובד ונבקצ'ר לא מדויק, והיות וידענו של רבי הירשסאט המתהלכות בספרו זה, פנינו אל הרה"ק מיכאל שטרנפלד הי"ד מירושלים, בנו של בעל העובד, שסיפר לנו בדברים כהווייתם:

זקני ר' מיכאל גר בווינץ, והיה בעל חנות סיוטאות גדול של כלים, בו עבדו כארבעים מפעלים. הוא היה אדם אמיד וחרד לדבר ד', ומתפללי השי"ש שוה"ל הידוע. אבל היה חשוך ילדים, לאחר שהילדים שונדו להם לא החזיקו מעמד אפילו שלושים יום, רח"ל. כך עברו עליהם ארבע או חמש לילות, ל"ע. הם ניסו לעשות הכל, והולכו אל גדולי הפרופסורים שהיו שם בווינץ, אבל ללא הועיל. לאחר הלילת השישית, הסגרו בבתם גדול, ולא ידעו מה לעשות, מאחר שכבר עשו ככל אשר לא ידם.

שם בבתות עבדו אצלם יהודי מפולין, שדוקא לא היה כל כך חרדי, ובכל זאת יעץ לו לנסוע אל אחד הצדיקים לבקש ברכה שהכל יעבור בשלום, בהוסיפו, שאצלם במשפחה נושע פנעם בענין כזה על ידי ברכת איזה צדיק.

תחילה לא רצה זקני, שהיה "אויבערלענדער איד" לשמוע בקולו, אבל מאחר שלא היה לו מה להפסיד, התליט בדעתו על כל פנים לנסות. וכך, בעצת מישת (איני יודע, אם אותו יהודי עצמו יעץ לו או משהו אחר) הגיע בערב, בשנת תרע"ג, לבעלזא, אל מרן מהר"י זי"ע, כדי לקבל ברכתו לילדים בריאים ושל קיימא.

מרן מהר"י הורה לו שלשה דברים: א. שישלח שליח לארץ ישראל שיתפלל עליהם ויזכירם לטובה אצל הכותל המערבי, ואכן הוא שלח את גיסו רבי שמואל יהודה בערנפעלד ז"ל (אביו של הגי' יצחק צבי ז"ל רב חזון חתם סופר ב"ב) שנסע דרך חודש ימים עד לארץ ישראל, והתפלל וביקש עליהם רחמים ליד הכותל המערבי, ושוב נסע חזר דרך חודש ימים; ב. שהילדים שיוולדו בשעתי"מ ילכו לבושים עד ג' שנים בבגדי פשתן לבנים. אח"כ מצאו בספרים שדבר זה, סגולה היא נגד עין הרע, כך ידוע להם עובדא כזו מהרה"ק מצאנז זי"ע⁵ (אשר ר' מיכאל ע"ה שהיתה צדיקה, אף הוסיפה בתמימותה כי רבה לעשות גם את וילנות הבית והמפתח, וכדומה כל אשר בבית, מפשטן. בירשות תמות מנצי המשפחה, איך שכולם חולקים לבושים בגדי לבן מראש ועד קיץ גר; ג. מרן צוה להם, שאם יוולד להם בן (או), לכשיוולד להם בן, לא יזכיר בדיקא) יקראו לו בשם כשמו של מלאך.

וכן היה, בזכות ברכת הצדיק עזר להם השי"ת, ונולדו להם שלש בנות (שלא נקראו כשמו של מלאכים...) - ואמנם הלבישתם בגדי לבן, וקבעו חמש שנים נולד להם בן, הוא אבי ז"ל, ויקרא שמו בישראל גבריאל, שהוא שם מלאך, כציוויו של מרן, ואף אותו הלבישתו אמו בגדי לבן עד שנתיים בן ג' שנים.

הרבה לא דיברו מזה בבית, אבל אבי, ר' גבריאל, ידע שנוכל בברכת צדיק. שגורו הושפע הרבה מהרה"ג ר' שלמה

בוימאטרען ז"ל, שדאג בשבילו ובשביל עוד הרבה ערים ובתורים שיגיעו לחצרות צדיקי החסידות או עכ"פ מקום שמקורב להם, וכך הגיע בעצתו לשאפראן, בה למד בישיבה קטנה אצל הרב משאפראן זצ"ל, ומשם הגיע לישיבת גאלאנטא. בהשפעת חבריו ורבותיו רצה לנסוע לימים נוראים שנת תרצ"ח, לערך, לחצר הקדוש של מרן מהר"י זי"ע. אביו שבתחילה התנגד לכך הסכים בתנאי שראש הישיבה הגה"ח רבי יהושע בוקסבוים זצ"ל יסכים לדבר זה, והוא זצ"ל כמובן רצה בזה מאוד. וכך נסע אבי לימים נוראים לחסות בצל כ"ק מרן מהר"י זי"ע.

כמובן שלא נבקל עלה בידו להיכנס לחדר מרן זי"ע, עד שסוף סוף הצליח, וכשהשיט ידו למרן, מיד שאלו מרן לשמו ולשם אמו, והזכיר את עצמו בשם "גבריאל בן אסתר". מרן זי"ע חזר על שמו ושם אמו כעשרים פעם, אח"כ אמר לו מרן: "דיין טאטע איז געהאלפן געווארען ביי מיין טאטע" (אבדק נוסע אצל אבא... ולפלא היה בעיניו, שעד לפני שפתח את פיו, וגם הוא עצמו גם כן לא ידע הרבה מזה, ומרן הזכיר דבר זה.

ר' גבריאל הגיע מווינה לאנגליה, ושם התקשר אל הגה"צ משאץ זצ"ל וחבורתו, ועמד בקשר עם רבו הרב מגאלאנטא הי"ד, ואף קיבל ממנו כמה מכתבי הדרכה, כשבאחד מהם אפילו כותב לו שיהיה ואל יזלזל לפני גופו בעבודת חשם וכדו'. ובזמיו הועם חוגלה מגולה לגולה א.ה. סיפור פלאות מרתק לשמעו, אולם היריעה קצרה מהכיל, עד שלבסוף זכה להגיע לארץ ישראל, בה קבע משכנו בתל אביב. כשהגיע מרן מהר"י זי"ע לתל אביב, מיד קבע מקום לפילתו אצלו. כשהיגן מרן ביותו קבע מווינה בפתח ביתו, הורה מרן לאחיו הרב מבילגורייא זי"ע לכבד את ר' גבריאל בקביעת מווינה, והוסיף מרן לומר: "ער איז דעם טאטענעס א קינד", וקבע מווינה למטה בכניסה לדירת מרן.

מפרי גלילי ידי בעלי עובדא ועדי ראה⁶

אכתוב לכם את אשר ראו עיני ולא זר. היה זה אחרי הרבה פעמים שהשיח בצל הקדוש של מרן הקדוש מהר"י מבבלזא זי"ע, בפעם האחרון טרם נסיעתו מבנדאפעסט לארץ, ובליל ששי פרשת שמות תשי"ד לפ"ק, כחצות הלילה אחרי שהיות של שעות, אני ועוד חברים מהישיבה נעמדו בשורה להתברך מפי קדשו, ובגאון היה אז החסיד המפ"י מו"ה דוד שפירא ע"ה, והממשתי את החסיד המפ"י ש"ב מו"ה פארגעס ע"ה. מרן ז"ל לא קרא בעצמו הקוויטל, כידוע, אלא רבי דוד הני"ל קרא הקוויטל, ומרן ז"ל ישב כפוף ראשו הק' כלפי השלחן. חברי ר' שלמה קרוי ע"ה מחשובי ק"ק מנעשטער עמד בשורה לפני, ובקוויטל שלו היו נקובים שמות ואחיותיו, וכשהגיע ר' דוד לאחת מהאחיות וקרא בשם "יוח'ה", נתן מרן דפיקה על השולחן, וכן נשנה הדבר פעמיים, ואז הבין רבי דוד את הרמז, ופנה אל ר' שלמה הני"ל, שהעמידו על הטעות שהשם הוא יחנה' ולא יוח'ה... אז הבנתי וראיתי קראית קוויטל של צדיק אמת. זי"ע.

חיים ישעי' קעניג [אבדק רומ"ד דיק חשק שלמה - יאקא, ברוקלין נ.י. (מוח"ס שו"ת דיק חשק חיים ב' חלקים)]

[א.ה. יקרת הערת מעב"ת על ספה"ק: פנים יפות' נתקבל בתשו"ח, אך יש עמנו דברים בנושא, ועוד חזון למועד בע"ה]

*

א. פעם, בתל אביב, עמדות מאחורי החסיד הרב אברהם מהרד ז"ל מיפו, כשיגיש אל מרן ז"ל והתחנן על כך שקשה לו מאוד להירדם בשניה, והוא סובל מכך. אמר לו מרן: דער טאטעס חתם געזאגט אז די וועלט זאלט דאגב זיין אמר שיעלם'ס אומה, כי לקחת ספר לפני השינה היא סגולה להירדם. ומרן הוסיף: אז צו דערצו איז מען דאך א ישר מתוך דברי תורה (בגו"ס לכן הוא ישר מתוך דתי).

ב. סיפור ל' המשב"ק הרה"ח ר' אפרים טרוביט ז"ל, שביקש פעם ממרן ז"ל שהוא רוצה להפסיק מלהיות 'משמש', כי לפעמים כשהוא עוזר להלביש מלבוש, וידו של מרן מסתובבת בבית הדי של המלבוש וגורם אולי לאי נעימות, ועל אף שרוצה לעזור ומשתדל, אבל לפעמים זה לא מצליח... ומרן השיב לו, שרוצה מאוד מרוצה משימוש ומבקש שלא יעזוב את משמרתו. הוא כתב ר' אפרים קוויטל והזכיר את עצמו בו שלא יזיק לו העמדת נפש וההקפדה של מרן, אם לפעמים קורה דבר כזה וכדומה. אז ענה מרן: "זייער גלייך, אין בעלזא פלעגן די משמשים זיך מוזכר זיין אויף דעם" (אכן, נכון הדבר, בעלזא היו משמשים מוזכרים עצמם על כ"ב, וקרא קוויטל וברכו.

*

כשנכנסתי אל בני בבריתו של אאע"ה נקרא שמו בישראל "ברוך מאיר". כשהיה בן שנתיים חלה בבלקת ריאות קשה, עד שהיה ממש בסכנה. כמובן ששלחתיו כמה פעמים להזכיר שמו אצל מרן ז"ל, אך ביתניים המצב הלך והחמיר ביותר, עד שהרופאים הרימו ידיים ואמרו נואש. באותו יום שקיבלתי את הידיאגנוזה' החמורה מהרופאים, הסתובבתי כסחרורי ולא ידעתי מה לעשות. בדרך הלכתי פגשתי את הרה"ח ר' משה שוסטער ז"ל, וכשראה פני נפולות וראשי כל עמי, שאלני על פשר הדבר, וסיפרתי לו על המצב הקשה בו שרי בני התינוק. ר' משה לא התמהמה, ואחז בזרועי ואמר לי, בוא עמי ומאכן אנו נוסייע לתל אביב אל מרן. מיד עם הגיענו אמר ר' משה להגבאי ר' שלום שצריכים תיכף ומיד להיכנס ולעורר רחמי שמים אצל רבינו כי המצב קשה עד מאוד.

כשנכנסתי אל הקדוש פנימה, ור' שלי קראה את הקוויטל לפני מרן, שאל מרן: האם יש עוד אחד בחוץ, שיקרא לו. אמר ר' שלי: משה שוסטער נמצא בחוץ, וקרא לו שיכנס לפני ולפנים (בפסטרות היה ראה שמרן רצה שיהיו נוכחים בחדר ב' גאש"ס). ומרן ז"ל הניח את ראשו על ידי הקדושות במשך כרבע שעה! - - -

לאחר מכן הבירה מרן את ראשו, ואמר וכו': "איך גיב איהם צו א טאמען אלטר, ער זאל הייסען אלטר, מען זאל איהם ריפען אלטר, און דער אייבישטער זאל העלפען ער זאל זיין אן אלטער ערליכער יוד" (אני מוסיף לו שם "אלטר", ששמו יהיה אלטר ושיקרא לו אלטר, והשי"ת עזרו וכו'). ומרן ז"ל אמר לי שאתו ח"י פונט עבור בניית הישיבה בירושלים, ואף הוסיף לומר שאני צריך לתת את כל הסכום בבת אחת, אפשר גם בתשלומים...

ר' שלום סימן לי בידי שאני יכול לצאת וכבר מובטח אני וישועת ה' קרובה לבוא. ואכן כך הוה, נסעתי לביתי ובישרתי לב"ב שמגיע לנו "מזל טוב" על השם שהוסיפו לומר שאתי צריך לתת את כל הסכום בבת אחת, אפשר גם בתשלומים...

זכורני שד"ר שלעזינגער, הרופא הראשי דאז בביה"ח "שערי צדק", שטיפל בי"ל, באע" את תמיהתו הגדולה נוכח הנס הגדול שקרה לגד עיניו, וכשחזרתי שאלני: איפה היית ועינתי לי: אצל הרב מבבלזא. והגיב בלשון דייטש: "דאס וואס ער קאן, דאס קאן איך ניקס" (מה שהוא יכול, אני אינני יכול...). וב"ה אחרי חדשים הבריאל נפגש והיה כאחד האדם. כשהגד לי ונכנסתי פעם קוויטל יחד עם ב"ב, אזי מיד כשנכנסנו שאל מרן, מי מבין הילדים הוא אותו ילד... וקראו אליו וזכרו שוב משך זמן מה כשפגשתינו לחשות שפתי ברכות.

מנחם אליעזר אסטרליכער, ברוקלין נ.י.

בקשר לסיוע זה, מוסיף נכדו ר' אהרן (ב"ר אלטר) אסטרליכער: שפעתי מהמשב"ק הרה"ח ר' יצחק לאנדוי שליט"א שפעם הגיע אחד להזכיר איזה חולה מסוכן, ומרן ז"ל גם כן אמר להוסיף לשם החולה את השם "אלטר", ונענה ר' יצחק ואמר למרן שיהיה זה הוא ממוצא ספרדי. הגיב מרן: "אלטר איז א שיינע נאמען" (יאללה! הוא שם יפה...).

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

השיחות והעבודות הובאו ללא סדר מיוחד, ואין מוקדם ומאוחר. התנהגו והיכרה תנוונת בזה לכל זקני החסידים, אינ"ש, בעלי העבודות ועל כולם בעלי האספות שעמדו - ועומדים תדיר הכן - ל"מינו, טובי האברכים, כ"א בשמו הטוב בידו: הרה"ק **אהרן הכהן גראס**, אשטווערפן הרה"ק **משה אהרן רינגל**, קרית בעלזא ירושת"ו הרה"ק **נפתלי נוסבוים**, קרית בעלזא בית שמש הרה"ק **חיים צבי הכהן גראס**, בארא פאוק הרה"ק **אסטרליכער**, ב"ב הרה"ק **חיים דוד בריעק**, בני ברק הרה"ק **משה (בר"ה) גאלד**, ווסט"ב

1. הגה"ח ר' איציקל גליקמאן זצ"ל היה ראב"ד בעיר סוסנובצה. כ"ק מרן מהר"י זי"ע העיד עליו בזה"ל: אזא מח קומט אראפ נאר איין מאהל אין צוויי הונדערט יאהר.

2. בהקשר לכך, מן הראוי להביא את אשר סיפר כ"ק גאב"ד נאראל זצ"ל: במפגש הידוע בין הגה"ק היחפ"ץ חיים עם מרן בעת האסיפה בווארשא, פנה מרן אל החי"ח בענין הפרוץ בגלילותיו, שהבחורים הכולכים עם בלוזית על ראשיהם, וענה ע"כ החי"ח: "וועלכע פלעגן כטובעים בחיותו כבן ק"ב שנה. געשטאנען, ביי אונז, אז א בחור קומט אין ישיבה אריין לערנען זענען מיר שוין צופרידען, און מיר האפען אז המאור שבה יחזירו למטוב".

3. זכר, ובימי המלחמה, התאכסן מרן ז"ל בביתו, בפעסט, משך כמה ימים. ואמנם חיבה וקירבה יתירה נודעת היתה לו אצל מרן ז"ל לאחמ"כ בא"י. ר' אליעזר, שגר בקרית וויניץ בב"ב, זכה לאריכות ימים ולבג"ע לפני כטובעים בחיותו כבן ק"ב שנה. סיפור זה שמואב כאן - יזכרה' בספרים לכמה גירסאות - נרשם אצלנו כפי שסיפרו ר' אליעזר עצמו, במשך כל השנים, ללא שינוי. וגם כן שמענו עתה בימי הישבעה' מפי בנו הרה"ח ר' ישעי' שליט"א מב"ב.

4. ר' שאול - שמרן זי"ע היה קורא לו בחביבה "שואל" - היה מגדולי חסידיו באבוב, זכה לשמש את מרן בגטו בקראקא, [כשמרן זי"ע שהה בביתם, יחד עם אחיו הגה"ק מבילגורייא זי"ע, במשך כחמשה חודשים], בפרט לאחר שבאחת האקציות הובילו את הגבאים - ר' נחמן הערש ור' דוד געצילס הי"ד - למקום שלא חזרו משם. באותם ימים התקרב גם אל הגה"ק מבילגורייא, שחזק מאוד את בני משפחתו לאחר שאבשם נלקח מהם להרגיה, וכפי שמספר על כך בספר זכרונותיו "מי שאלו בכחובים". ביום ההצלה, ט' שבט, האחרון, בינתיין למסעות חסידיו בעלזא באשטווערפן סיפר ר' שאול לפני קהל ועדה במשך שבעה ארוכה על אותם ימים ועל גילויים מופלאים להם היה ער. ר' **שאול** [ב"ר אברהם] נלכ"ע בחודש האחרון [י"ח תמוז] בשם טוב ובשיבה טובה, ללא זשיק, אך השאיר אחריו תלמידים רבים - כמביט תנ"כ.ה.

5. א.ה. אמנם ראה על כך בגליונו, גל' שצ"א מדור "תרון דעת" - "לבישת בגדי פשתן, עניינה וסודה".

6. שומה עלינו להתנצל בזה בפני כל הקוראים [נשלחו אשתדק, ובמשך כל השנה] עובדות יקרות ונפלאות, שעדיין לא מצאו מקומן בגליונו, ועוד חזון למועד בע"ה.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת יבמות

בענין הכח שביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה

יסוד הענין שיש בבחם של חכמינו ז"ל לעקור דבר מן התורה – במקום שראו שיש צורך בכך, שיש לחשוש בו שיבואו לידי נזירה איסור דאורייתא, מתבאר במבטלין (דף פ"ג ע"ב – ע"ג), וכלל הדבר הוא, שבשב ואל תעשה, וכלומר, להורות שלא לעשות מעשה שמן התורה חייבים לעשותו, הדבר פשוט וברור שיש בבחם לעקור דבר מן התורה, ואילו ב'קום ועשה', ושיורו לעשות מעשה שהתורה אסרתו, בזה נחלקו האמוראים: רב חסדא סובר שביט דין מתנים לעקור דבר מן התורה, ורבה סובר שחכמים אפילו הם סנהדרין הגדולה היושבת בלשכת הגזית, אינם מתנים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה.

הנה, הרבה יש להאריך בסוגיא יסודית זו, אבל אנו לא ניגע כאן כי אם בנקודות מסוימות ככל אשר תכיל הידיעה.

א. לאיזה בית דין מסור כח זה לעקור דבר מן התורה? בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ג סי' נ"ד) הסתפק בדבר, וכתב שלשה צדדים בדבר, האם כח זה נתון דוקא בגדולים שבדור, דור דור ודורשיו, שבכל דור – הגדולים שבו יכולים לעקור דבר מן התורה, שהרי "פתח דבריו בשמואל בדורו", או שיש כח ביד טובי העיר במעמד אנשי העיר – שבכל עיר ועיר מדינה ומדינה לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה במקום שיש צורך בכך (עי' שו"ת ה"ח סי' נ"א, שג"כ ב' שכתב זה מסור גם לראשי הקהל), צד שלישי כתב בזה, שאפילו גדולי הדור אין כח בידם לעקור דבר מן התורה, ודוקא בית דין כמו בי דינא דרבי אמי ורבי אסי (עי' גיטין ל"ה) הוא שיש להם כח זה.

ומביא מדברי המרדכי במס' יבמות (פרק החולץ סי' לא), שמשמע מדבריו, שהיה בכח לרבינו גרשום מאור הגולה לאסור לישא שתי נשים גם במקום שיש דיווח מצות ייבום, אלא, שלאמיתו של דבר לא החרים רבינו גרשום במקום דיווח מצוה (המרדכי הביא את הדברים בשם ספר התרומה סי' קל"ג), וישנם ראשונים (ראה אור דורע ח"א סי' תרל"ח ותשל"ט; שו"ת מהר"ח אור דורע סי' ר"ב, ועי' שאנן חולקים וסוברים), שגם במקום דיווח מצוה החרים, והובאו הדברים בשו"ע אבה"ע (סי' א' סי' א') "דבינו גרשום החרים על הנשא על אשתו, אבל ביבמה לא החרים וכו'". הגה, וה"ה בכל מקום שיש דיווח מצוה, כגון שהיה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, אמנם יש חולקים וסבירא להו דחרם רבינו גרשום נהוג אפילו במקום מצוה, ואפילו במקום יבום, וצריך לחלקו. מובח מזה, שהיה בכח רבינו גרשום להחרים גם במקום שנעקר דבר מן התורה, ומבואר, שלכל הפחות גדולים שבכל דור דור יש בבחם לעקור דבר מן התורה.

המהר"י בן לב תולה שאלה זו בהא דמצינו מחלוקת בגמרא (גיטין ל"ה) לענין הכח של "הפקר בית דין הפקר", שנחלקו האמוראים, האם רק לבית דינים של רבי אמי ורבי אסי וכל הדומים לו יש להם כח זה, ואילו שאר בתי דינים אין להם כח זה, או שמסור לכל בית דין (ועי' שו"ת בית שלמה יו"ד סי' ט"ז בהגהה מנח המחבר, שרק לחכמי התלמוד היה כח לעקור דבר מן התורה, ולא לחכמים שלאחר חתימת התלמוד. ועי' שו"ת צמח צדק והקדמון) סי' כח בהגהה מנח המחבר, שכל בית דין יכול לעקור דבר מן התורה, וכן מבואר בשיעורות יעקב אריה סי' רמב סק"ב, בסוד לאברהם (תאומים) אה"ע סי' י"ד ע"ד, ובשו"ת ח"ס אה"ע ח"ב סי' א').

ב. איסור שאינו מפורש בתורה: מצינו בידן כלפי איסור שאינו מפורש בתורה, האם יש כח ביד החכמים לעקור גם בקום ועשה, כגון האיסור של צער בעלי חיים, גם לאלו הסוברים שהוא מן התורה (ראה ר"ף פקדו; ראש"ש פ"ב סי' כ"ט; רשב"א ב"מ ל"ג. ועוד). אכן איסור לא נתפרש בהדיא בתורה, ויש לזון האם תקנה דרבנן יכולה לעקור גם בקום ועשה – מאחר שאין איסור מפורש בתורה. מדברי הראשונים (ראה תוס' ע"ג י"ג ד"ה אמר ותוס' רבנו אלחנן שם) נראה שצער בעלי חיים דיו כשאר דבר תורה, ואין כח ביד החכמים לעקור אלא בשב ואל תעשה. אכן מצינו בכמה אחרונים (שו"ת בית אפרים יו"ד סי' ע"ה, והביאו המהרש"ם בעין הרעים אתו י"ע) שיש כח ביד ח"ל לעקור דבר מ"ה"ת אות ו' וראה שם שהביא כמה מקורות ליסוד דבריו, שמאחר שאין איסור מפורש בתורה יש כח ביד חכמים לעקור אף בקום ועשה.

ג. ספק איסור תורה: (משושת העמקם כלל ז' ד"ה וזה ובראש יוסף חולין פ"ו.) והמהרש"ם (שם אות י"א) הביאו מדברי התוס' במס' חולין (פ"ה ד"ה סיפא), שנראה מדבריהם שאין כח ביד החכמים לעקור ספק איסור תורה בקום ועשה (ועי' תוס' ביצה ה' ד"ה תני). ובתנן שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים (עי' באריכות ר"ן קידושין ט"ז), האם ספק איסור תורה הוא מן התורה לחומרא, או שהוא לחומרא מדרבנן, כי לאלו הסוברים שמן התורה יש להחמיר, הרי איסור מן התורה, וכמובן שאין כח ביד החכמים לעקור בקום ועשה, ואילו לדעת הסוברים שמה התורה מותר להקל, וחכמינו ז"ל החמירו, יש כח ביד החכמים לעקור גם בקום ועשה, כי הם אמרו והם אמרו.

בנידון זה יש להעיר, שגם לאלו הסוברים שספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה, היה מקום לומר שיכולים לעקור גם בקום ועשה, לאור הנידון שהבאנו מקודם, שבאיסור שאינו מפורש בתורה יש מקום לומר שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה גם בקום ועשה, כי גם לאלו הסוברים שמה התורה חייבים להחמיר אין הדבר מפורש בהדיא בתורה (עי' ר"ן שם). ויתכן שדברי התוס' הם לשיטתם שגם באיסור שאינו מפורש בתורה אין בכח החכמים לעקור בקום ועשה. סברא נוספת יש לומר בזה, כי הגם שאינו מפורש בתורה שיש להחמיר במקום ספק, הרי עיקר ויסוד האיסור שבעבורי מחמירים במקום ספק מפורש בתורה, לכן יש לומר שהדבר נחשב כמי שיש איסור בתורה, ולכן לאלו הסוברים שמן התורה הוא לחומרא אין כח לחכמים לעקור בקום ועשה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור הגעלת כלים מבשר לחלב או איפכא (א)

א. מעיקר הדיו מותר להגעיל כלים מבשר לחלב או להיפך אחר שעבר מעט לעת, אולם אף על פי כן נהגו איסור בדבר, מחשש שמא יתא לו רק כלי אחד, וכל פעם כשירצה להשתמש מבשר לחלב או איפכא – יגעלו, ואסרו לעשות כן שמא ישכח להגעיל (מג"א סי' תקט סק"י"א בשם מהר"ם יפה, הביאו המ"י שם. ועי' שו"ת במחצית השני, ואמנם הספרדים לא קבלו עליהם הך מנהג (עי' כה"ח סי' תקט סק"י"א בשם החיד"א). ועי' פרי"ח סי' צ"ז סק"א. ולא יתן לספרד שיגעיל את הכלי, דמיימ שיידך חששא שמא ישכח ויגעיל. נ"ל).

ב. בשעת הדחק – כגון שאין לו כלי אחר – מותר להגעיל מבשר לחלב או איפכא, וכן אם נתערבו כלים בשריים עם כלים חלביים, או שנתערבו כפיות חדשות עם כפיות בשריות או חלביות, מותר להגעיל הכל ולייחדם למה שרוצה (נ"י פמ"י, א"א סוס"י תנ"ב; שו"ת אג"מ יו"ד ח"א סי' מד).

ג. וכן אסור כלי, או שקיבל כלי מאדם אחר, מותר לו להגעילו מבשר וחלב או איפכא (נ"י דרכי תשובה יו"ד סי' קכ"א סק"י ט; ארחות חיים סי' תקט סק"י). ועי' בסי' הנפלא נוגע בשר וחלב סי' ג' סט"ז).

ונראה דהוא הדין, אם מצא כלי בביתו, ואינו יודע אם הוא כלי בשרי או חלבי, [דבר שכח בכלים של פסח, שלא זוכרים למה שימש בשנה הקודמת, או אצל אלו שנוטעים לדירת נופש, והכלים שלהם נשארו בה משנה קודמת, ואינם זוכרים למה שימש הכלי בעבר], שגם כן מותר להגעילו ולייחדו למה שרוצה, דכיון שעושה כן רק פעם אחת לא יבוא לידי מכשול (עי' שבה"ח ח"א סי' רכה).

ד. מותר להגעיל כלי בשרי או חלבי כדי שיהא פרווה, ולא שייך חשש ה"ל. ואמנם לאחר שהפך להיות פרווה, כבר מותר גם לייחדו למה שרוצה (נ"י תשי"ה מהר"ם ח"ב סי' רמ"א בשם הד"ע), ועי' דרכי תשובה סי' קכ"א סק"י"ט). ובאמת, במפעלים ובתי חרושת נהגו אפילו בקביעות להגעיל תחילה ולהפכו מבשרי או חלבי לפרווה, ואח"כ לפרווה לשיר או חלבי (עי' שו"ת שבת תלמי ח"ט סי' קס"ח. ומסתבר שצריך להשתמש בו ע"פ"פ פעם אחת לצורך פרווה, ובשעת ההגעלה היתה הכוונה להשתמש בו פרווה).

ה. כלי שכבר עבר ב"ב חודש מעת שהשתמש בו – יש מי שמתייר להגעילו ולהפכו מבשר לחלב או להיפך (נ"י מהר"ם ח"ב סי' רמ"א. ועי' באג"מ ח"א יו"ד סי' מג' ע"ג ו-ד).

הג"ח שפ"א יפה הכהן נראס שליט"א המשך בגל הבא בע"ה

עלי שיה

מנהג אבותינו בידינו - - -

"סיפר לי מו"ח הגה"צ מנאדיפאלו זצ"ל, שחז"ז הגה"צ רבי יעקב שיק זצ"ל אב"ד נאדיאואהר שבת פעם בשבת קודש פרשת עקב אצל מרן הגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל בסיניט, ופירש בגמרא (ביצה ד' ט'): 'זהוהו במנהג אבותינו בידינו, זמנין דגורי המלכות ואתי לקלקולי, ותורף דבריו הקדושים ח"ה, שהגם שלא הגיעו מעשיו למעשה אבותינו, ואין לנו מוחין והשגות כאבותינו, אבל אף על פי כן, אם אנתנו עושים מעשים בידינו ורגלנו שהם כמעשה אבותינו, יש לנו גם כן כח לבטל גזירות קשות כאבותינו.

ובזה פירש: 'זהוהו במנהג אבותינו בידינו', שאם נהנינו במנהג אבותינו אפילו רק בידינו ולא במוחינו, אפילו הכי יש לנו כח כזה אשר זמנין דגורי המלכות' – מלך מלכי המלכים ית"ש – גורא, 'ואתי לקלקולי', שיכולים לבטלו, ע"ד שאמרו חז"ל (מו"ק ט"ז:) הקב"ה גזור והצדיק מבטל.

ובזה ביאר הכותב: אפילו אם רק בעקבות אבותינו תלכו, כמ"ל, דהיינו שמעשה אבותינו הוא רק בידינו... מכל מקום 'ישמר לך את הברית ואת החסד וגו' לאבותינו'."

תהלת שלמה (להרש"י) פריעמאן מטעקא זצ"ל, גן התמרים דף ד'. רובא בילקוט שפ"ט ט"ב, ברקלין תשס"ד, עמ' צח)

עלי ספר

חסד לאברהם – דרושים על התורה אשר יצאו מפי הר"ק רבי אברהם המלאך זי"ע (בנו של המגיד הק' הר"ר דוב בער ממעזריטש זי"ע), ומפי הכהן הגדול הר"ק רבי אברהם קאליסקער זי"ע. נדפסו לראשונה במצות נכדו הר"ק מרוזין זי"ע, ועוד נוספו עליהם וקיימים ואמרות טהורות כמנה דצדיקים מפורסמים. סוד ונדפס מחדש ברב פאר והוד ובנהגה מדוייקת, בתוספת מ"מ ומפתחות מפורטים, ומחוברי לטורח הספיק' **משמיע שלום** – לקט דברי תורה, שיחות קודש והנהגות מהני אשלי רברבי הר"ק רבי אברהם המלאך ובנו הר"ק רבי שלום שכנא מפראביטש ונכדו הר"ק רבי אברהם מפראביטש, זי"ע, שנלקטו מתוך ספרים וכתב"ל. כל אלה ואור עולם ע"י מנחם שפתי דצדיקים – קאפישניק, וירושלים תשל"ה (רמח ע"ה).

שערי התשובה לרבינו יונה עם פירוש **כנפי יונה** – מאת הגה"ק רבי יוסף במוה"ר ישראל אשכנזי זצ"ל אב"ק נאווה אלכסנדראווסקי מפר"ק אוהל יוסף – על ספר היראה לרבינו יונה ושו"ת. נדפס לראשונה בוילנא תרמ"ד, ועתה יצא לאור מחדש באותיות מאירות עינים וברוב הדר, עם הרבה הוספות ותקונים (השערי תשובה) – שער הראשון והשני – מוגה ע"פ דפוס ראשון ומנוקד בדקדוק הדק היטב, על ידי הרב שמעון פלאהר, ספרינג וואלי תשס"ו. הוצאת כל בו ספרים (קק ע"ה).

בארות מים על הלכות מקואות (י"ד סימן רא) – ובו שני פירושים: 'באר מים חיים' בו קובצו ביאור השו"ע ופסקי דינים המפורסם בספרים הפוסקים, הראשונים והאחרונים ובספרי שו"ת, הכל בלשון צדק וסדר כמ"ל ע"פ סדר השו"ע; 'באר יעקב' בו הושלמו ונתמלאו הדברים שנדונו בבאר מים חיים, בנוסף לקושיות ותירושים, סברות וביאורים מדברי המפרשים, וכולל גם פרטי דינים מחודשים מדברי הפוסקים. חיבר בטוב טעם ודעת וברוב עמל ויועיה הרב יחיאל יוסף טיברג, ברקלין נ"י. תשס"ז (ש"ע ע"ה).

משלוח ספרים – בא"י, על ידי: הרב אשר נוסביל, טל: 574 7575 (03) ובארה"ב על ידי: הרב אלטר האלפרנט טל: 871 45 06 (718)

הודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת הרה"ח המה"ר רבי יעקב יצחק הירשנהאזן זצ"ל

בן המנוח החסיד המה"ר רבי ראובן ע"ה
נכד הר"ק בעל הידיארא בשו"ת יו"ע

נלב"ע בשם טוב ביום י"ט מנחם אב תש"ב לפ"ק ומנח"ה בב"ה"ה דראצפערט
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי נכדו הרב ר' יעקב יצחק קאניג הי"ו

ידידנו הרב איש החסד והמעש שמו מפאריס לשם והדילה

הרה"ח ר' **אלטר ב. מנ. אסטרייכער** הי"ו
שהרים תרומותו בעין יפה ורוח נדיבה להוצאת גליון זה לכבוד יום כ"א אב – יומא דהילולא דרשכבה"ג

כ"ק אדמו"ר מפר"א מבעלזא זצוקללה"ה

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

לעילוי נשמת הרה"ח רבי שמעון ב"ר אברהם יוסף ויונגער ע"ה היבין תורה ויריש לתלמידים הרבה במ"ת דחסידי בעלזא אנטווערפן נלב"ע כ"ב מנחם אב תשס"ז לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מרה"ח ר' אברהם אליעזר ב"ר רפאל הכהן ע"ה נלב"ע כ"ג מנחם אב תשכ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
---	--

לעילוי נשמת מרה"ח ר' אברהם אליעזר ב"ר רפאל הכהן ע"ה נלב"ע כ"ג מנחם אב תשכ"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הודעה חשובה מפאת ימי תשובה – משרד המערכת סגור עד ליום ראשון פרי"ח תצא ח' אלול.
--	--

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ראה (אבות ו')			
כ"ז מנ"א תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקפ"ב			
דף	מניין	החל	אנטיסטרופ
22:25	22:11	20:56	לונדון
21:44	21:31	20:19	מאנטיסטר
21:59	21:49	20:34	ציריך
21:58	21:37	20:29	ווינ
21:29	21:10	20:00	אמסטרדם
22:30	22:15	20:58	פאריז
22:29	22:08	20:58	פראנקפורט
22:08	21:48	20:36	

מברין החודש: ראש חודש אלול ביום שלישי ורביעי
המולד: ביום שני בשעה 16:41 ו-17 חלקים

על מועד

שבת מברכים אלול

תקיעת שופר מר"ה אלול - להזכיר על התשובה

"תניא בפרקי רבי אליעזר (פרק טו): בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה (דברים י, א) עלה אלי ההרה, שאז עלה לקבל לוחות אחרונות, והעבירו שופר במחנה [שמשה] עלה להר, שלא ישעו עוד אחר ע"ג, והקב"ה נתעלה [ואותו היום] באותו שופר, שנאמר (תהלים טו, ו): 'עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר', לכן התקינו חז"ל שיהו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה, וכל החודש, כדי להזכיר את ישראל שיעשו תשובה, שנאמר (עמוס ג, ו): 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', וכדי לערבב השמץ. וכן נהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה, ויש מי שמרבין לומר סליחות ותחנונים מר"ה אלול ואילך" וכו'.

טור (אורח סי' תקפא)

להתעורר מתרדמת השנה לפחות שלשים יום קודם יום הדין

"כל בן דעת כאשר רואה שקרב זמנו לבוא לדין על קצת ממונו, וכל שכן על גופו, לפני מלך בשר ודם, מתעורר מאד ביום ובלילה ומחפש בדרכיו ושואל ומבקש עצה מכל יועץ שימצא, לומר לו כיצד ינצל מן הדין; על אחת כמה וכמה, מה יש לו לעשות כשבא יום פקודתו ודינו מוגזר ובניו וממונו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא יודע כל תעלומות, שאין צריך לפניו לא עדים ולא ראיה, שהכל גלוי לו ואינו מועיל לפניו סניגור אחר בלתי תשובה ומעשים טובים - שיש לו לאדם לירא מאד ולהפש בדרכיו ולשוב מחטאיו ולבקש עצה טובה מכל יודע דעת קדם הגיעו ליום הדין, כדי שיוכח בדינו.

ולזה צריך להקדים שלושים יום לכל הפחות, כדי שיתחיל מראש חודש אלול לעורר מתרדמתו אשר הוא יושב בכל השנה. ועוד, שהוא זמן שנתרצה בו הקדוש ברוך הוא למהל עונם של ישראל בכלל וצוה למשה רבינו לעלות ההרה לתת לו לוחות שניות. כמו שמצינו בפרקי רבי אליעזר" וכו' (-בג"ל).
מנורת המאור (נר ה' אות רצ, א)

זמן בית דין שלשים יום

"ידוע כי מראש חודש אלול מתחילין ימי התשובה, ומתחילין לתקוע בשופר לאמר שפרו מעשיכם, ואז עלה משה בהר לקבל לוחות שניות, ואז השלוחים יוצאין, וכמו שחשב התנא (ר"ה דף י"ה ע"א): על ששה חדשים השלוחים יוצאין, וקחשיב על אלול - מפני ראש השנה, שמודיעין אימת ראש חודש אלול, שידעו יום שלשים שהוא ראש השנה.

ויש רמז בזה שמראש חודש אלול צריכין להזכיר את עם ה' שיחרדו מפני פחד ה' ומאימת הדין בראש השנה, כי זמן בית דין שלשים יום, ואומרים לו כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד שלשים יום, מצא בתוך שלשים ששעה תשובה והודוונת נהפכו לזכות, סותרין את דינו. לא מצא, אין סותרין את דינו ה"ל. על כן ימי התשובה מתחילין מראש חודש אלול, כמו שדרשו דורשי רשומות אני לודי ודודי ל' (שחי' ג, א) - ראשי תיבות 'אלול'. וכן: 'לולא האמנתי לראות בטוב ה' כ' (תהלים כג, י) - 'לולא' אותיות למפרע 'אלול'. ורצ"ל, דעל ידי אלול ששכין בתשובה, 'האמנתי לראות בטוב ה'...".
ישמח משה (פר' צרכים)

לקח טוב

"לא תעשון כן" - כאתמול בן היום

וכיוצא בהן, הרי שעיקר זה עלול להיות חסר מן הספר, אם האדם מרשה לעצמו להיטפל לדברים טפלים של סדר קבוע.

אין הכוונה לזלזל חלילה בתועלת הנודעת לכך שיסדר האדם את זמניו ועניניו. ברור הדבר שטובה גדולה היא למצבו ומעמדו של האדם בעולמו, שבאמת יהיה לו סדר מסוים שממנו לא יזוז. כך הוא הטבע האנושי שהטביע הבורא, שכל עניניו עולים יפה כאשר מורגל הוא בהם ומלומד

מי שעובד את בוראו, לומד תורתו ומקיים מצותיו הוקי ומשפטי, אין ספק שיש לו מבנה וסדר רגיל לכל יום ויום בחייו. תפילותיו ערב בקר וצהרים כתקנת האבות הקדושים והכמינו ז"ל אחריהם, ושיעורי תורה קבועים לקיים מה שנאמר "והגית בה יומם ולילה", שלא לדבר על המצוות הקבועות להן זמן, שכאשר באה עת חובן ממלא העובד את חובתו בהן בהתאם, לבד ממוזנו ומחיותו ושאר צרכי גופו שגם הם נכללים בסדר היום הרגיל. כל אלה מצטרפים למבנה קבוע: כך יומו של בן ישראל נראה, וככה עליו להיראות.

ואף על פי כן, גם אם סדריו זמניו והוקיו קבועים, לכאורה, ואינם ניתנים לשינוי או הפרה כלשהיא, בכל זאת לא ראי יום זה כיום שלמהרתו. ובמה ישתנו?

לדוגמה, גם אם קריאת שמע של שחרית זמנה קבוע, ולמחר יקראנה באותו זמן וכפי עניניה והלכותיה כאשר ערכה היום, עדיין יתכן שתהיה קריאתו של מחר לגמרי אחרת מקריאתה של היום. הזמן והסדר האמורים הם אומנם קבועים, אבל הרבה בחינות אחרות נמצאות בקריאה גרידתא זו, כגון הכנת לבבו אליה, כוונתו בשעת הקריאה, מסירות הנפש שנתעוררה בקרבו באמרו "ה' אחד", אהבת ה' שהתלקחה בלבבו ונפשו ומאודו, וכיוצא באלה.

בחינות אלה, בעצם הן הנה המחליטות את גוף הקריאה ואיכותה, הרבה יותר מבחינות הזמן והמקום שבהם נערכה. אלא שאם ידמה העובד בנפשו, שהחוק והסדר היום-יום, הוא מה שמחליט וקובע את עבודתו להיותה ראויה והגונה, מחטיא הוא בדמיונו זה את עיקר המטרה, ומעוותו זו גורמת לו להתעסק עם הבחינות הטפלות, של כמה רגעים ושעות עליו להקדיש לעבודתו, או כמה דפים עליו ללמוד, ולהזניח את הבחינות העיקריות שבלעדיהן תישאר עבודתו כגוף בלי נשמה, כי אחר כוונת הלב הן הן הדברים.

מאחר שעיקר מהותה של העבודה תלוי בכוונת הלב, ובאהבה ויראה המלוות אותה

אותיות מהכימות

לא תעשון כן לה' אלקיכם. שמעתי הפסוק כדמו מקובל מלוקי הדור, דהנה יק בני אדם אשר חוק קבוע להם כמה ילמדו וכמה יאמרו תהלים וכיוצא, ואכלו את חוקם אשר נותנין להם, וכלעמם שכל נתנו להבורא המגיע לו, ויתר היום הולכים בעל ומבקשים שכל כפונתם.

והנה המסכיל אל דבר, אין לך יום דומה לחבירו, ועת לפזר ועת לכנס. לפעמים המעשה כזה ביום זה הוא מלוא, כגון שפועל הדבר כהגשט עבור כבוד שמו, ולמחר אותו הדבר בעלמו הוא עבירה כגון שגיגה הדבר להפחיתות וכיוצא. ואי אפשר לפרש הדבר כי המסכיל יבין מעלמו.

זה בלא אזהרת תורתו: "לא תעשון כן לה' אלקיכם", ל"ל כדמיון הזה ממך אותו ההגשט, כי באפשר היום המנהג הזה טוב, ולמחרתו הוא כסופך, וסכן.

לערוך אותם מתמול שלשום. ואם לא ידע האדם סדר כלל וכלל, קשה מאד להחזיק מעמד ולתפקד כראוי תמיד (לבד מגדולי העם שאין בלבם אלא אביהם שבשמים, ורק אליו מגמת נפשם).

ערכו של הסדר אומנם חשוב הוא, כאמור. אך על העובד להיזהר לא להגזים בתועלתו של הסדר. לכל היותר, משמש הוא כלי מעולה, על מנת לכוון את האדם שימשיך בדרכו הראויה לו, ולא ימקדו קרסוליו בנמנות ימינה ושמאלה. אולם לא ידמה שפרטי הסדר והכמות אשר חקק לעצמו הם עיקר עבודתו, ורק אליהם ישים עיניו. על זה נאמר לו: לא תעשון כן, בגלל שמדומה לך שזה הסדר הוא הנרצה. אין ריצוי העבודה תלוי בזה, כי אם בהכנת הלב, במהרהר המחשבה, במדת האהבה ויראה וכו'.

אמרות טהורות

תיקון פנים הראיה – קודם עשיית תשובה

ראה אנכי נותן לפניכם חיים (יא, כז). הנה, כתיב (איוב לא, א): "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולתי", ואיתא בספח"ק הפירוש, כי מול אלול הוא בתולה, וידוע שהדשי תמוזי אב מרמזים על העינים (ע"י לקיט להאריזל פ"ר בא – תמוז הוא בחינת עין ימין, ואב הוא בחינת עין שמאל. וע"י בני יששכר מאפרי הדשי תמוז אב מאמר א' ס' ד).

והנה, עוד קודם בוא ראש חודש אלול, צריך תהלה לתקן את אשר נפגמו העינים בראיה, כי העיקר הוא לתקן מוקדם את מה שקלקלנו בעינינו, כי העין רואה והלב חומד, והם הם שני סרסורי העבירות (ע"י רש"י במדבר פ"ו, לט), ורק לאחר "שברית כרתי לעיני" – תרתי משמע – "ומה אתבונן על בתולתי" – אפשר להיכנס לחודש אלול, שמוזל בתולתי, ולעשות תשובה ולהתכונן קודם בוא יום הדין. והנה, ידוע שתיבת "חיים" רומזת על ראש השנה, על דרך (איוב א, י) "וידוע חיים ויבוא בני" וגו' – שהוא ראש השנה (הח"ק ח"ב כ"ג). והנה הרמז: "ראה אנכי נותן לפניכם חיים" – ראש השנה, וראשי הפעולות קודם בואו היא תיקון פנים הראיה, כאמור, ועל כן קוראים פרשה זו בשבת שמברכין ראש חודש אלול.

"שבר מצוה – מצוה"

ראה אנכי נותן לפניכם חיים וגו'. את הברכה אשר תשמעו אל מצותי וגו'. והקללה אם לא תשמעו וגו' (יא, כז-כח). המפרשים דקדקו על חלשון "אשר תשמעו" שהיה לו לומר: "אם תשמעו" כמו גבי "אם לא תשמעו" (פסוק כח). ונראה, ידידו דברי חז"ל (קידושין ל"ט) ד"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל יש שבר אחד שאדם מקבל אף בזה העולם, והוא ד"שכר מצוה – מצוה (אבות ד, ב). רצ"ל דשכר של מצוה הוא המצוה גופא שעשה, דאין צריך יותר שכר, רק זה גופא שזוכה לעשות מצוה וקיימה תענוג להבורא, אין לך שכר יותר מזה. וזה שאמר הפסוק: "ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה, רצ"ל אפילו בעוונתם חיים, כשתעשו מצות הבורא

אמירה נעימה

ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו וגו'. והקללה אם לא תשמעו וגו' (יא, כז-כח).

יש להבין אמאי נאמר גבי ברכה "את הברכה", וגבי קללה לא נאמר את כי אם "הקללה", ובהמשך, גבי "וזהו כי יביאך ה' אלךך אל הארץ" וגו' (פסוק כט) נאמר "את" אפילו גבי קללה – "את הקללה על הר עיבול". ובכלל תמוה כפל העיני, מה שאמר כעת: "ראה אנכי נותן לפניכם חיים ברכה", והלא אח"כ יבא עליהם ברכות וקללות בדר גרויכם ובהר עיבול.

ונראה שכונת משה רבינו היתה להראות להם חיבת ארץ ישראל, וכמו שנבאר. והנה, כבר אמרו חז"ל (קידושין ל"ט) "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", ואם כן היאך נותן הקב"ה הברכות בשכר המצוות, אולם האמת הוא שכל הברכות הן רק הפירות, והקין קיימת לעולם הבא, וכל מה שהקב"ה נותן ברכות הוא רק כדי שתהיה היכולת לעבוד את השם. ולפי זה נראה, דנקט לשון "את הברכה", דהיינו רק הטפל לברכה (רא"ת טפל הוא. ראה סוכה ג, א) אבל גוף הקרן קיים לעולם הבא. אבל לגבי הקללה, שהקב"ה נותנה כדי לכפר על העבירות בעולם הזה, לא אמר "את", כי הקב"ה נותן את גוף הקללה בעוונתו כדי לכפר העוונות, וק"ל.

והנה, לאחר ביאת הארץ, כבר אמרו חז"ל (איכ"ר ד, פו) ומכאן ברשי' קידושין לא: ד"ה איתעתיא) על פסוק "מוזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך" (תהלים ע"א, א) שהקשו: "מוזמור לאסף – קינה לאסף מיבעי ליה, ותריצו, שטובה היא להם לישראל כמה ששפך הדמיו על העצים והאבנים. ולפי זה, גם בקללה לא ניתן להם כי אם הטפל – שהרי שפך הדמיו על העצים ועל האבנים – ועיקר הקללה נתכפר להם בגלות, ולכן נאמר אח"כ – גבי "וזהו כי יביאך" – תיבת 'את' גם גבי קללה.

רק קדישך אשר יהיו לך ונדרריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר לך (וי, כז).

יש לדקדק על שהפסיק הכתוב בתיבות "אשר יהיו לך", דלכאורה היה לו לומר: רק קדישך ונדרריך אשר יהיו לך.

תקבלו ברכה בזה העולם, ומפרש הכתוב מהו הברכה – את הברכה אשר תשמעו' – זה גופא יהיה הברכה, כי אין תענוג גדול יותר מזה ושזוכים לקיים מצות ה' – משא"כ גבי קללה ח"ו, דוקא אם לא תשמעו, הוצרך לכתוב אם' קדושת לוי

"למען תלמד – ליראה את ה' אלךך"

למען תלמד ליראה את ה' אלךך כל הימים (יד, כג). "התורה מורה לנו דרך הישרה בתורה ועבודה שיהיה כיתה שלא תמוז, כי מדרך האדם כשעומד בבקר, לבבו הוא כחרם הנשבר, ומשתוקק להבין עצמו אל התורה ותפלה ולבבו בוטר כאש להבה בעוצם האהבה לפתוח פיו, והוא שפך בך בעצמו מרם גשתי אל התורה ותפלה. אולם אחר הלימוד, כשפונה אל עסקיו לאכול ולשתות ולעסוק בצרכיו, נשכח מלבו לבבו, והוא מתנאה ורם לבבו על אשר כבר למד, ומי כמוה מורה. נמצא כי הלימוד היה לו לרעה ח"ו כנ"ל. אך כשהיה בית המקדש קיים היה היראה בשלימות כל היום, כמו שכתוב (תהלים י"ב, יג): "יראת ה' מתורה עומדת לעד", רצ"ל כשהיה עומדת לעד אזי היא מתורה, ולזה נקראת ירושלים – ירא שלם, שהיה היראה בשלימות תמיד.

וזהו שאמר כאן: "למען תלמד ליראה את ה' כל הימים", שיהיה חופף עליו יראת השם אחר הלימוד, כמו קודם הלימוד, כל תמוז לנצח.

"נתן תתן – צדקה לעני מתוך שמחה"

נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתן לו כי בגלל חסדך הזה יברכך ה' אלךך וגו' (פ"ו, י). "מוסר גדול רמז כאן הכתוב, כי האדם העשיר – בעושרו נותן ומפזר ממונו בתענוגי העולם הזה, משתאות, טיולים ומלבושים וכדו', וזאת בשמחה ובטוב לב. אך כשיבא העני להתדפק על פתחו ולשאול מתנה הגונה, שִׁכְנָה עליו עננה ומשתנות פניו, וסוף דבר לפעמים משלחו ריקם.

וזהו שאמר: 'נתן' – כמו שאתה נותן לצרכי גופך, כמו כן: 'תתן לו' – בשמחה ובטוב לבב, ולא ירע לבבך בתתן לו' – להיות מר ונאנח, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלךך בכל מעשיך ובכל משלח ידך'.

ויש לומר, והנה כתיב (קהלת ה, ד): "טוב אשר לא תדור וגו', אלא שאמרו רז"ל (מנחם בתוס' חולין ב' ד"ה אבל) על הפסוק "וידר יעקב נדר לאומר" (בראשית כ"ב, ז) – "לאמר לדורות, שיהיו נודרים בעת צרה".

ולפי זה יובן מה שדייק הכתוב ולא אמר "אשר יהיו לך" על "ונדרך", שהרי אין נודרין כי אם בעת צרה, ואם כן מוטב שלא יצטרך לבא לידי נדרים. ולכן אמר: "רק קדישך – אשר יהיו לך", מה שאין כן נדרים אינו רוצה שיהיו לך, אלא אם תבא לידי כך – "תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'".

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבעלזא ז"ע (לקט אמרי קדיש, מהד"ה תשס"ז)

השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלעיל לאמר קרבה שנת השבע וגו' ויהי בין הטא (ט, פו). כשישמר וגו' שריוע על אדמתו, לא היה אפשר בדרך הטבע שיהיה אחד מהם עני, שהרי לכל אחד היה חלק בארץ, ואפילו אם ירבו ישראל להיות כחול שעל שפת הים, מכל מקום "ארץ צבי" כתיב – שהוא מותרת ליושביה (גישין ג) באופן שיגיע לכל אחד חלק שיהיה בו על כל פנים סיפוק מנוח לביתו, כי תתן הארץ יבולה, ואם כן לא יצויר שיהיה עני אלא על ידי אחת משתי סיבות אלו: א. שלא שמר האיש מצות שביעית כהלכתה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין כ:): "כמה קשה אבקש על שביעית אדם נושא ועוד בפריות שביעית, לטמך מוכר את מפתלוליו וכו' ונתן שמוכר את עצמו; ב. כאופן שאמר ר' עקיבא למורנוסרופוס הרשע "כדי שניצול אנו בהם מדינה של גיהנם" (ב"ב י, א) וביאור הענין הוא, שהקב"ה ברוך רחמי מוכא איש צדיק בדיכודי עניות על המא קטן שעשה, בכדי שאחרים יוכו להחיותו, ובכך יוכפר להם עונם וינצל מדינה של גיהנם.

ובזה יבואר הכתוב, שבא להזהיר את העשיר שלא יחשוד את העני כבואו לפניו, שבהטא השביעית העני: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בלעיל לאמר" – על העני, שביבול שיקרבה שנת השבע שנת השמטה" ולא נזהר בה, ולפיכך נענש, אל תאמר כן, אלא אדרבה, חשוד את עצמך: "ויהי כך הטא", וכדי שיכופר לך על עונתך נתגלה זה שיבוא לפניך בכדי להצילך מדינה של גיהנם.

יתרון דעת

הכותל המערבי (ו)

החולך אל כותל מערבי כחולך לקבל פני השכינה/ לנהוג שם כבוד ביותר/ למה לא חלק הגר"ל דיסקין זצ"ל אל הכותל המערבי? ועוד

מצאתי בליקוטים, כשאדם בא לירושלים ורואה את הקובה של בית המקדש שהוא עזרה, אז חייב להשתחוות כנגדה ולקרוע את בגדיו, ולבכות ולהתאונן ולהתאבל ולדאוג על חורבן בית המקדש, ולבכות במרה ולקונן ולומר זה המזמור (תהלים ע"ט): "מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך" וגו' עד סוף וכו'... ובשרואה שערי רחמים שהם בכותל מערבי, הוא הכותל אשר בנה דוד המלך ע"ה, צריך לומר פסוק זה (איכה ב, ט): "טבעו בארץ שעריה אבד ושיבר בריחה מלכה ושריה בגוים אין תורה גם נביאה לא מצאו חזון מה" ע"ה כ"ה. ב"ח (א"ח ס' תקס"ד)

דהנה זה עומד אחר כותלינו, דהיינו אחר כותל המערבי, דכותל זה לא נחרב לעולם, וע"ה הוא בנוי ומיסוד על היסודות שבנה דוד שלא שלטה בהו יד האויב כלל, ועם היות שהם היו אומרים (תהלים ק"ו) "ערו ערו עד היסוד בה", לא הצליחו במעשה. כי אם עד היסוד ולא היסוד בכלל, למה, שנשבע על הקב"ה שלא יחרב לעולם, כמו שאמרו רז"ל במדרש שיר השירים פסקא המתחלת "וזהו דודי לצבי" (פ"ב, ט): "זהו זה עומד אחר כותלנו" – אחר כותל המערבי של בית המקדש, למה, שנשבע על הקב"ה (לדוד), שאינו חרב לעולם, כאשר ענינו המה הירואה שערין בקומתו בצבינון חן עומדין, כאילו עכשו הם נגמרו מיד האומן האלקי, אשר תקע וייסד אותם העמדים למאות דרך נס, ולא דרך טבע כלל, לפי גובהו ועוביו, שהוא דבר נמנע שנעשו ונתקעו ונתיסדו שם על יד בני אדם, אם לא בסיוע אלקי דוקא, כמ"ש (מ"א, י) "הבית בהבנותו", וחזונו של העמודים, ואבני כותל מערבי גם כן, בגובהו ורחבו ועוביו, מוכיחות דהם אבנים יקרות, אבן שלמה מסע, כמו שהסיענו מן החר על ידי השמיר (סוטה מה) ובקדושת חן עמודות, כמו שנאמר (תהלים כ"ב, א) "וזה בדיכל קדשך", בין חרב בין אינו חרב... אלה מסעי למרה"ם חאגיז וי"ע (פ"א)

דהנה שארית כותל מערבי שגלה אותו הקיסר שכבש את העיר, נראה גם כן שהוא בנין ישן בניו על ידי אבנים שנחתכו ונתקנו על ידי השמיר, וזה מוכיח מכה עובין ורחובין ודיקויות, כי כל אבן היא יותר משבעה אמות אורך וחמשה רוחב, והעובי אי אפשר לשער ממהות הבנין שבניו עליהם.

והנשים צדקניות הולכות בכל ערב שבת ומכבדין לפני הכותל המערבי, וביום שבת וי"ט אחר יציאת בית הכנסת, יש מהבעלי בתים שיש להם בתים שהחלונות פתוחות לכותל המערבי קרוב וראה כאילו היו מוכנים שם ומתפללין תפלה קצרה, וזה נוסחה בקיצור: מתחילין "ואני ברב חסדך" וגו', ואח"כ אומרים מזמור פ"ד – "מה ידידות משכנותיך" וגו', ואח"כ מזמור קכ"ב – "שמחתי באומרים לי", ואח"כ פרשת התמיד ומוסף היום, ופטום הקטרת, וברוך אלקינו שבראנו לכבודו" וכו', ורא"ן באלקינו, ו"עלינו לשבח", ואומרים קדיש, והולכים כל אחד לביתו, ויש מהם שלאחר מנחה הולכים לכותל מערבי עצמו, ומתפללים תפלה זו, ואין מי שיצפץ פה להם, ואם איזה שועל קטן שיוצא מן המקדש בדרך כל השועלים קטנים, שרצוץ לשון, ואומרים בפייהם לשם כינוי יהודי, יש שם מהגדולים שמוחקין בהן, אך אין סכנה כלל, רק יכנס מי שהוא זה להם למקדש וכו'...

ומרן הגאון המפורסם אבי אמי מוהר"ר משה גאלאנטי זצוק"ל, בעריב פסחים וערב יום הכפור, היה הולך לכותל המערבי, עם היות רבוין פתיחים ליה בעליתיה (שאלותיו פתוחות) סמוכות ונראות אל הכותל, שכר פסיעות היה מרדיו ללכת שמה, והיה קורא שם בער"פ מס' פסחים, ובערב יוה"כ מס' יומא, ועל שאר התפלה היה מוסיף וקורא תפלת דניאל סימן ט' עד סוף, ותפלת עזרא סימן ט' מספוק ו' עד גמר הסימן, ותפלת קצרה של נחמי' סימן א', מספוק ו' עד סוף הסימן, וקורא מאמר בוזהר ח"ג דקד"ר ע"ב פתח ר' יצחק ואמר, וכו', והיה אומר "ברוך אלקינו שבראנו לכבודך", ואומר "עלינו לשבח", ו"על כן נקוד לך", וחזר לבית מדרשו לשלום.

... ותיקנוהו (ברכת "הטוב והמטיב") סמוך ל"בונה ירושלים", להחזיק אותנו בגלות, שלא נחשוב ח"ו שכיון שאנחנו חוץ לארץ הקדושה הוא לנו משכן ושכינה בתוכנו, אי אפשר לנו להתגבר על יצרנו הרע שמחטיא אותנו, ואין נוכל לעמוד נגדו, שהוא מלאך ואנחנו בשר, ונחשוב שעל ברחינו יחטיא אותנו ונסריה בסרחון העונות שאין סרחון יותר מזה, לכן היראה אותנו הקב"ה מופת זה בהרדוגי ביתו, המשך

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי משה קאזיס ממנטובה זי"ע יומא דהילולא כ"ב מנחם אב (שע"ז)

"הגאון המופלא בדורו" - כך מתאר הגאון רבי אברהם הרופא משער אריה זצ"ל בספרו שלטי הגבורים¹ את רבינו משה קאזיס זי"ע, כשנביא דבריו כמה פעמים, ואף מעיד על רוממות גדולתו בתורה וביראה וסוף פרק ח, דף כד: וז"ל: "עד אתה חקורא, כי הגאון המופלא וריש מתיבתא כמהר"ר משה קאזיס נר"ו, שאין בתי כנסיות ומדרשות שבימינו ננעלים בפני גדול בישראל ברוח חכמה ובינה עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' כמוהו, האיר עיני בהלכה..."

גם בן אחרות, תלמידו הנאמן, הוא ניהו המדקדק הגדול הגאון רבי שלמה ידידיה מנורי זצ"ל - בעל 'מנחת שיי' על תני"ך² מזכירו בהערצה רבה: "... דודי מאד נעלה ריש גולה וריש מתיבתא כמהר"ר משה קאזיס מורי ורבי זצוק"ל" ('מנחת שיי' מגילת אסתר ח, ט), ואף הוא מביא משמו כמה דברים (לוינו בתולדות גדולי איטליאה' להחכם רבי חננאל ניפי זצ"ל מו"ץ ביצנטו, אות מ ס' ג).

והאיש משה:

אביו של רבינו מהר"ם, הגאון רבי שמואל ב"ר משה קאזיס זצ"ל, היה מחשובי רבני מנטובה שבמדינת איטליה ומגזע היחס. מהוראותיו בהלכה נשתמרו מעט בספרי בני דורו (ראה שו"ת 'נחלת יעקב' סי' לב, ועוד. שימש כמנהיג ספרי דפוס, כמנהג חכמי איטליה, כפי שנוצר על שער ספר מקור חיים' להגאון רבי שמואל צרצה זצ"ל 'המנוחה בלשון קודש אבן טבח' - ע"ת ופי רביע רומבוס' (מנטובה, ש"ס) בזה"ל: "והוגה בעיון רב על ידי החכם שמואל קאזיס..."). רבי שמואל סתלק בערב ראש השנה שנת שליג ל"ק, והגאון הדרשן רבי יהודה מוסקאטו זצ"ל בספרו 'נפוצות חידושי' (דפוס לב. וינצוא שמי"ט) הספידו והרבה שבחו, ובה קונו עליו: "הפילול ישרי לב, הירודי כנחל דמעה / יום לתרועה יהיה לכם, לתקוע שופר בגבעה / פתאום שודד אהל יעקב, קרנו לארץ נגדעה / גלה כבוד אל הקלח, ארון קדוש מלא דעה / ויהי בנסות הארון, עלה לאלדים בתרועה..."

בנו 'ממלא מקומו בחכמה וביראת ה' (לשון הגר"ח ניפי זצ"ל, שם, אות ש סי' יז) רבי משה, נולד בסביבת שנת ש"י, והיה תלמידו המובהק של של הרמ"ע מפאנו זי"ע, וכפי שמביא ומתאר הגאון הרחי"א זצ"ל בספרו 'שם הגדולים' (בערכו, מעי מ מ אות קע): "מהר"ר משה קאזיס - בספר 'שלוש הבית' נזכר על הרב מנחם קאזיס אביו של הרב חנניה ה"ה 'נקאת סופרים' ויחך לישראל', מספר שבחו מאד, וכתב דהו נפקין זקוקין דנורא מפומיה דגאון מהר"ר משה קאזיס לפומיה דרבו הרמ"ע ז"ל."

לימים עלה ונתעלה עד כי גדל מאוד, ונודע כאחד מגדולי חכמי ורבני מנטובה, כמובא בפתח מכתביו, בה ישב עד שנתבשק בישיבה של מעלה ביום כ"ב מנחם-אב שנת שע"ז לפ"ק. וכך נמצא כתוב בסוף חידושו על מסכת בבא מציעא: "עד כאן מחידושי הרב הגאון כמהר"ר משה קאזיס זצוק"ל, כי נתבקש בישיבה של מעלה ליל כ"ב אב שע"ז, וההלכה האחרונה שלמד בישיבתו היתה אבידתא למלכא, דבי ריש גלותא מחפשי אכילי עלמא וחיים לרבנן וכלל ישראל שבק."

מגידולי הקודש נודע בנו הגאון רבי יוסף ברוך קאזיס זצ"ל, שהחכם רבי משה שמואל אריגוני ז"ל מתארו בספר 'תולדות גדולי איטליאה' (אות מ סי' עח): "הוא הרב הגדול המובהק אביו הרופאים סיני ועוקר הרים... הנודע בתשובותיו והוראותיו" (ומציין גם שם כמה מנכדיו שהיו גדולי תורה ויראה דור אחר דור, ע"ש).

תורה שבעל פה...

על אברהם אבינו אומרים חכמינו ז"ל (אדר"כ, ג, א): "זימן הקב"ה לאברהם אבינו שתי כליות כשני חכמים, והיו מבינות אותו ויועצות אותו, ומלמדות אותו חכמה כל הילה..."

יפה הוזכרו מדרש זה על גדולי חכמי אחרות דורו, ובמיוחד לאור חיבורי חידושו וביאוריו של רבינו מהר"ם קאזיס על

המדרש נערך לזכר נשמת הרב"ה - ר' משה בהר"ר יצחק בעריש ברונשטיין ע"ה הנ"ל.

גרגרים ממשנתו

ממון מסור, רב הוגה ורב יהודה, חד אמר מותר לאבדו ביד וחד אמר אסור לאבדו ביד (ביק קוט). נראה שמי שמתיר, אינו מתיר אלא לאבדו, אבל אינו מתיר לגנוב או לגזול ממונו ולחזיקו לעצמו.

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר פרא, כל המקיים שלש סעודות בשבת, ניצל משלש פורעניות, מחבל על משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג וכו' (שבב קח).

קשה מה ענין ג' פורעניות אלו עם מצות שלש סעודות; ועוד קשה, למה לא סמך מלחמת גוג ומגוג לחבל משיח ששתיהן מענין אחד והיו סמוכין זה לזה, והפסיק ביניהן בדינה של גיהנם. ואפשר לומר, שכבר שאלו המחברים, מה טעם תיקנו [שבב] על תפלות חלוקות זו מזו, מה שלא עשו כן בתפלות הימים טובים, שתקנו נוסח אחד לג' התפלות. ותוצו, כי נוסח תפלת ערבית תקנוהו כנגד שבת בראשית, ונוסח תפלת שחרית כנגד שבת של מתן תורה שנצטוו ישראל על השבת, ונוסח תפלת המנחה כנגד השבת העתיד שיהיה ה' אחד ושמו אחד בכל העולם, וזה מבואר מנוסח הג' תפלות הללו.

ועל דרך זה אומר, שכנגד תקנו גם כן ג' סעודות, בערבית בשחרית ובמנחה, ובזכות סעודת הערב יצאל מחבלו של משיח, שביאת המשיח היא דומה לביאת העולם, שמפני חטא אדם הראשון ומה שחוטאין בני אדם בכל דור ודור לא נשלמה הכוונה בבריאה, ואז בימות המשיח ישוב העולם כמו שהיה קודם חטא: ובזכות סעודת שחרית שהיא כנגד השבת של מתן תורה יצאל מדינה של גיהנם, כי בשמירת התורה נזכה בלחי העולם הבא וניהי נצולים מדין גיהנם; ובזכות סעודת המנחה שהיא כנגד השבת העתיד יצאל ממלחמת גוג ומגוג, שאחר המלחמה היא כתוב (זכרי יד, ט): 'ויהי ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד', ואע"פ שאפשר שכוונה בשבת העתיד באלף השביעי, כמ"ד שיתא אלפי שנה וחד חרוב, והוא יום שכולו שבת הנוכח במשנה בסוף מס' תמיד, מכל מקום אפשר לפרש גם כן על השבת שיהיה אחד מלחמת גוג ומגוג, שאז יכירו אלקותו כל באי עולם וידעו כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ ושיום שבת אחר קדשו לה'.

שאלו שרופה באש. עת צרה ליעקב היתה תקופתו, ששיאן היה בשריפה הנוראה של כל פכרי המשנה והתלמוד ושאר ספרי קודש על ידי הנוצרים ימ"ש [אשר נגרמה בעטיו של ריב בין מדפיסי הש"ס באיטליה, שהיו כידוע נכרים, ובסיועם של

מומרים מהרסים ומחריבים], כשאת גרורותיה ותוצאותיה עדיין הרגישו משך כמה וכמה דורות לאחריה³.

הגזירה בוצעה בפועל ברומא, ביום א' דראש השנה שנת ש"יד [נסימנך, כמובא בספרים: "כי קמר שד"י לי מאד" (רות א, ט), או: "ויהי שד"י קצ'רין" (איוב כב, טח)], ומשם התפשטה הגזירה חיש מהר בשאר ערי איטליה, וביניהם מנטובה - עירו של רבינו - אשר גם בהן שרפו את התלמוד במשך החודשים שבאו לרעה. אבל בערים האלה היתה הגזירה כנראה רק על ספרי התלמוד לבד ולא על שאר הספרים הקדושים, אשר עליהם הוטל רק צנזור כדי למחוק מהם דברים שלא מצאו חן בעיני הכומרם.

אם כי שמיא הבהירים של מדינת איטליה התקדרו עבים שחורים ספוגים מפיה הכבשן של ספרי הקודש שעלו על המוקד, ועל כולה גזירת איסור החזקת ספרי התלמוד מאז שריפתם, עדיין נמצאו אנשים יחידים שחזיקו בידיהם במסירות נפש ממש, כבשר ובמחבוא כמה מסכתות מהש"ס, וכפי שמספר הגה"ק בעל 'גידולי תרומה' זצ"ל בהקדמה לספרו 'וויניציאה ת"ס'. רבני איטליה וראשי הקהלות השתדלו כל הזמן להפך גזירה נוראה זו ולבטלה. המהר"ם קאזיס היה מראשי הפעילים בענין, בשנת שמי"ח הוא נזכר עם אותם הרבנים של שאר קהלות איטליה, שנשלחו לרומא להשתדל בהפרת הגזירה ובביטול הצנזורה שהוטלה על ספרי הקודש.

אך רבינו משה לא זכה לכך, ואת פירושו למסכתות הש"ס כתב בלי שחיו בידו ספרי התלמוד⁴. הוא ביסס את פירושו על ספרים אחרים ששימשו לו כתחליף לשני התלמודים, כמו: ספרי רב אלפס (הר"ק), או 'קיצור האלפסי' שהדפיס הרמ"ע מפאנו, וכן ספרו הגדול של רבי יעקב ו' חביב - עין יעקב; על אגדות הש"ס [נשמו הוסב לחלק הראשון עין ישראל] ולחלק השני 'בית יעקב' או 'בית ישראל'. כל היו ערוכים לפניו נסח הר"ק, הרמב"ם ופסקי הר"ק, ועל ידי ספרים אלה ניסה לפעמים לחלוק את דברי הגמרא. עיקר פירושו סובב על דברי הר"ק והר"ן כשהוא מייסד על אדני ההגיון והסברה.

ועם כל זאת, מה נורא הדבר ועד כמה מפליאים הדברים שמתוך תקופה שחכה זו האיר אור גדול, וביאוריו וחידושו המאירים ראו אור עולם זה דור האחרון, המה: 'באור על מסכת מדות' - ונלה לו ספר 'תוכנית הבית' על צורת בית המקדש להחכם רבי מלכאל אשכנזי זצ"ל ממנטובה (לראשונה על ידי הרב אברהם סופר, ירושלים תשכ"ט); 'חזונו רבני משה קאזיס' - על מסכתות הש"ס, אשר הופיעו בעשרות השנים האחרונות לחלקים בהחדרת הרב אליהו דב פינס, ובהוצאת 'מכון ירושלים'.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. ספר על עניי בית המקדש וכליו ובגדי כהונה וכו'. נדפס במנטובה ש"ע"ב. בעל התוס' י"ט מזכירו לשבח ומביאו הרבה פעמים.
2. נודע כחכם גדול, וכאשר נראה לרוב מספרו שחיבר על קדוקין הנקודות, הסתמך ומלאי חסדים בתנ"ך. וכך מעיד עליו הגה"ק 'היחס סופר' ב"ת בתשובותיו (י"ד סי' טו): "זהנה ספר 'מנחת שיי' הוא אשר מסכו עליו כל רבוצי, והוא מוסמך ומפורסם בין חכמי הספרד".
3. ראה מעט על כך במדורנו ג'ל' תנש - תס, במאמר על הגה"ק רבי עזריה פיגו זי"ע בעל 'גידולי תרומה' ו'בינה לעתים'.
4. ראה על כך ג"כ במאמרו הנ"ל, שם הובאה גם עדותו של החכם רבי אברהם הרופא ממנטובה זצ"ל, שמספר בחתימת ספרו 'שליש הגבורים' הנ"ל על תולדות חייו, ואף קנה את ספר התורה בעל פה, ללא שוחד, ואמנם גם ספר זה נתחבר ללא שוחד גמולא בידו, כמו שכתב שם (פרק י' דף יא): "וגם מפני המניעה הידועה לא ראינו מה שבאילו אמרו עליהן בגמרא, ואם ירצה ה' שתוכלו בטובו וחסדו לינק בדש וחולב דברי דל"ל, ויחפץ ה' שיהיה גם כן זה ברשיון מלכינו ושירינו. וכבר ידעת כי אני לא באתי ח"ו לחלוק על דברי דל"ל מעולם ועד עולם כי הם אמת ודבריהם אמת ברוך שבוחר ושיבחר בהם ובמשנתם ובתורתם".

מאת: ה"ה יצחק בעריש ווייס, ברוקלין ג.

המשך

יתרונו דעת

את הכותל מן העשן, וזה חרץ מן האיסור שמשמשין בו, אלא מי שרצה להדליק ניח על הכסא חרץ לכותל, וגם מה שיש שכותבים שם על הכותל של ליהודי בוה. כי אין לא מן הכבוד ללכלך הכותל בצבעים, והנוהר ישא ברכה.

וכבר נהגו מדורות לשפוך אצל הכותל המערבי תפלות ותחנונים לבורא ית"ש, ומכל מקום גאון ישראל ה"ה הגה"ק הגר"ל דיסקין זצ"ל אף שמקום דירתו סמוך, מעולם לא הלך להתפלל בכותל המערבי, ולא מפני חשש דשם מקום המקדש, והכותל דיעורה ולא דהר הבית, שהלוא תלמידיו ומקורביו הלכו, ואדרבא בספר 'משכנות לאבני יעקב' (להגיד דהל משה געלבשטיין זצ"ל, ירושלים תרמ"ז) מביא עדות נאמנה שמרן זצ"ל שבער השמעה משמו, כאילו אמר שהכותל אינו קדוש, וזה אינו כותל המערבי, ועל זה מביא שם, שמרן זצ"ל צעק ואמר: "מה אעשה לאפיקורסים המפקקים ומכחישים את כל התורה" וכו'...

ומגדול אחד זצ"ל שזכה עוד לשמשו שמענו עוד לפני הרבה שנים, שהעיד שאצל תלמידיו מרן זצ"ל מקובל שנמנע ולא הלך, שפחד דכשיגיע למקום, מרוב התרגשות עלול להתעלף, ולעתים תכופות הסתכל שם מחלונו והלג מעיניו דמעות, ובמקום הכותל ממש רעדו אחרותיו והיה אצלו כפיקוח נפש ממש, ומה עזר שיש מספרים. דכשבא ארצה היה פגע בדרכו לכותל, אבל בדרך נתעורר והתרגש מאד ואמר: מה נורא המקום הזה, אין לא כי אם בית אלקים וזה שער השמים, ועכשיו השכינה מקדשה בגלות ובחוצה ובוכה ומייללת. ומרוב בכיות ודמעות הרגיש ברע וחזר לאחוריו, ומעולם לא ביקר מאז הכותל המערבי.

מועדים ומונים (ח"ה סי' טז בהגדה)

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

מהי המעלה בזה ש"שפתותיו דובבות בקבר"? (א)

בגמרא (דף צו ע"ב) מסופר שר' אלעזר "אמר לשמעתיא בי מדרשא, ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן, שמע רבי יוחנן איקפד... עול לגביה ר' יעקב בר אידי, אמר ליה: 'כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה, וכי על כל דבר שאמר יהושע, היה אומר להם כך אמר לי משה, אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורתו של משה היא, אף ר' אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי שלך היא' וכו'. וממשיכה הגמרא בעיקר קפידת רבי יוחנן: 'ורבי יוחנן מאי טעמא קפיד כולי האי, דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דתיב (תהלים סא, ה) 'אגורה באהלך עולמים', וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני דקב: 'רבונו של עולם, ידי רצון שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה, דאמר רבי יוחנן שמוע רבי שמעון בן יוחי, כל תלמידי חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר. אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא, מאי קראה (שירא' ט, י) 'וחך בין הטוב הולך לרודי למישרים דובב שפתי ישינים', כבודם של עניים, מה כומר של עניים כיון שמנחם אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוזה' שפתותיהם דובבות בקבר'.

הנה ברש"י מבוארים הדברים כפשוטם, כמו שביאר רש"י על בקשתו של דוד המלך ע"ה שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוזה, שהוא בכדי 'שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי', ועל תיבת "דובבות" פירש: 'נעות' לשון דבר שמרתי ומבצק', וכו' במס' סנהדרין (צ: ד"ה מרחשן): 'שפתותיהן נעות מעט בתוך הקבר', וכו' במס' בכורות (לא: ד"ה דובבות): 'נעות', והנאה הוא לו שדומה כח' (וראה ע"ד שטמ"ק בכורות שם אות ו).

המורה"א הביא את הערה ה"פ **מראה"י** (ירושלמי ברכות ב. ב. וכו' בספרו "פה קול" על שירא' ש רבא ז"ל) על פירש"י: 'והדבר הזה רחוק מהדיוק, כי שפתי המת אין יתנועעו, ומה ירגישו אל שיהנו, וכל שכן אחרי עובר זמן ושב אל העפר, איך יתנועעו שפתי', וממשיך וכותב עוד: 'ואף כי מדברי רוביננו ז"ל בכמה דוכתי שהצדיקים המתים נשאר מרוחם עם הגוף עד שירגשו בעניני העולם (ראה בר"ר פפ, יא וביפה תואר שם), מכל מקום יקשה אין זוכרת שמותיהם בהלכה יביא אל הרגשתם בקברם עד שיתנועעו שפתותיהם, ואין יתענגו בזה אחר פרישותם מתאוות הזמן, כי זה יראה הנאה דמיונית כדמיוני הכבוד'.

והביא בשם העין יעקב שאכן מבאר, שאין הדברים מתפרשים כפשוטם, ואינו אלא כמשל כמי שירד בעולם הזה ושפתותיו דובבות דברי תורתו שחידש כשהיה עלי אדמות, ועל כן המשיך את הדברי כמי 'ששפתותיו דובבות בקבר', ומעלת הדברים היא, שבדרך כלל אין להאמר אפשרות שיתוסף מעלתו אחרי שיתירו יותר ממה שכבר השיג בחייו, כמו שאמר חז"ל (עירובין כב): 'היום לעשותם ולא למחר לעשותם, היום לעשותם – למחר לקבל שכרם', ואילו מי שזוכה שאומרים שמועה מפיו בעולם הזה, וזכה שיתוסף שכרו בעולם העליון, 'כאילו חזר להיות חי בעוזה' בעת ההוא להוסיף מעשים טובים על מעשיו הראשונים, והיום הזה מוסיפים לו שכר נפשי על מה שקנה כבר בחייו בחיים', וכדבריו כתב **הבני ישישכר** (בסלול טב מאמר ב אות ו). וראה עוד מ"ש ה"פ קול' עצמו שיעקב הענין הוא, ששמתו של האדם למעלה יש לה שייכות לדברי התורה הנאמרות מפיו בעוזה, ואין להגוף שייכות לזה, ע"ש. וראה גם בפ' רבינו גרשום ע"ס בכורות (שם) – שמעלת שפתותיו דובבות נוגעת רק לשמחת האדם ולא לגופו.

לעומתו כתב **המהרש"א** על דברי רש"י: 'ואני אומר, כי אין רחוק מההשכל, כי הענין מבואר, כי העולה הוא כח הנשמה נ"י כלי הגוף, וכל דיבור משוכח מוליך כח רוחני בדומה משוכח, ובאמרו בשם אומרו – אותו כח רוחני שגולל כבר הוא מעורר מולידיו בב' עולמות, שהם הנשמה בעולם הבא וכלי הדיבור שהם השפתיים בעולם הזה – גם כי הם בקבר'.

והנה מצינו באחרונים (אחרי הפלאה בהקדמות ע"ס כתובות אות ט; ערוך לר מהרש"א) דרך שונה בביאור הענין, כי 'בהוכחת בדיקה חלק תורתם מעורר שורש נשמתם למעלה, ולהיות כי נשאר בקבר קיסטא דחיותא הקשורה בשורש נשמתם, כדאייתא בזהר, על כן התעוררות נשמתם מתעורר החיות שבגוף, ולפי זה אין הכוונה לא על שפת הגוף ממש, ולא על הנשמה הנמצאת למעלה, אלא על חלק הנשמה שנשאר למטה בקבר האדם. ונ"ע **במראית עין** להרה"ק א' בסוגיותינו, שמה ששפתותיו דובבות בקבר אין זה מגרע מעלת הנשמה למעלה, ובעת ובעונה אחת הנשמה יכולה להיות במתיבתא דרקיעא, ולשמעו וידושי תורה שמחדשים למעלה, ואילו שפתותיו היו דובבות למטה מתוך שנאמרת השמועה מפיו בעוזה, כי מה ששפתותיו דובבות אין זה נוגע אל הנר',

אלא אל הגוף הנשאר בקבר ואל ההפלא דגרמי הנמצא בתוך הקבר למטה. ודקיעא, ולפנינו שלשה ביאורים בקבר ואל הנשמה הנמצאת למעלה; דברי מתנועעו; ב. דברי מפרשים שאינה אלא מעלה להנשמה הנמצאת למעלה; דברי ההפלאה, שחיות הנשמה שנשארת בקבר מתעוררת על ידי העסק בדברי תורת.

לאור דברי רש"י שהדברים מתפרשים כפשוטם – יש להביא דברי חז"ל איש חי' בספרו 'בן יהוידע' שכתב דבר מחודש, ה"ל: 'ואמרת אגא עבדא, על פי דרשת רז"ל, תלמידי חכם האומרים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, יש טענה לתלמידי חכם זה לבקש מהש"ת שישיאר גופו קיים בקבר, אע"פ שאינו ראוי לכך, כדי שיתקיים בו מאמר זה שיהיו 'שפתותיו דובבות בקבר', כי באמרו לא נאמר לכבוד התורה, וזכות התורה יגן עליו בזה', והדברים מופלאים. ומאידך לפי שאר הביאורים שהבאנו, שאין זה מעלה אל הגוף דוקא, והעולה גם לאחר שניקב הגוף (ראה ערוך לר בסוגיותינו).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור הגעלת כלים מבשר לחלב או איפכא (ב)

א. **כלי שהשתמש בו בימות השנה והגעילו לצורך פסח, מותר לו להחליף שימוש מבשר לחלב או איפכא**, דלא שייך חששא בדבר שהוא פעם בשנה, ונזהר הוא בכך. **אמנם המנהג הוא להסיר תחילה את הכלי** (תשרי תחלים או"ח סי' קי, מובא בב"ב סי' תנא סק"י). ועיי' בב"ב א"א סק"י, ובב"ב סי' תתק"א א"א סק"י.

ונראה, שאם למשל הכלי הוא חלב בן יומן, אז אינו רשאי להטריף אותו ע"י שיבשל בו בשר, ואפילו אם בדעתו להשליכו, משום שעצם גישול בשר וחלב אסור, והרי יש בה קדירה בלעית של חלב. אבל אם הכלי החלבי אינו בן יומן, יכול להטריפו על ידי שיבשל בו בשר – כמובן על מנת להשליך את הבשר ובאופן שאין בו איסור דביל תשחית, כגון בשר מקולקס – שאז אינו עובר על איסור גישול בשר וחלב, כיון שהכלי הוא אינו בן יומן, והו"ר א' אסור מדרבנן, ואז אין בו איסור גישול בשר וחלב (ועיי' שו"ע יו"ד סי' פו ס"ק, ובפ"ת סק"י – דמקיל, ועיי' ב"ב איש חי ש"ב פ"ר בתעלות אות טא). [נפסם היה המנהג לטפס על הקדירה מנר של חלב, ובכך היו מטרופים אותו, אבל בזמננו שהרר אינו עשוי מחלב, וגם אם עשוי מחלב כבר נפסל מאכילתו כלל ואין הכלי נטרף בכה"ג].

ב. **עבר והגעיל כלי מבשר לחלב או להיפך – אזי בדיעבד מתיר המהרש"ם להשתמש בו** (ועיי' בס' נועם הלכה הניל סי' ג סק"י שדיק, דאפילו אחר שתגעיל, אם ידעין לא השתמש בו לצורך המין השני, ישאר הכלי כמו שהיה עד עכשיו, עיי"ש).

ג. **דבר שצריך לייבון קל, כגון תנור בשרי שרוצה לאפות בו דבר חלב, או איפכא, [באופן שאינו משתמש עם התבניות של בשר לחלבי או איפכא], מותר ללבונו בכדי להחליף התנור מבשרי לחלבי או איפכא, כי כיון שבכל פעם שרוצה לאפות צריך להחליף ולחמם את התנור לצורך האפייה כשיעור לייבון קל, אם כן אפילו יסכה להכשיר, הרי בלאו הכי יוכשר ממילא על ידי חימומו לאפות בו** (ועיי' מג"א סי' תקט סוף סק"י ובמהרש"ם שם. ועיי"ש במהרש"ם שון כללי שצריך לייבון חמור, אם אפשר ללבן כדי להחליף מבשר לחלב או איפכא, ועיי' בדרכ"ת סי' קכא סק"ט).

ד. **מפה משתמשים עליה בדברים מהים – יש גם כן להחמיר שלא להכשירה מבשר לחלב** (ועיי' **איפכא על ידי כיבוס** (ועיי' משי"כ בשבחי"י ח"ו סי' רסח סק"י). שלולם יאה לו לאדם שתי מפות, לא יטבח פעם להכשירה בתניים, עיי"ש. ועיי' פתחי תשובה יו"ד סי' פט סק"י).

ה. **יש לסמן כלים בשריים וכלים חלביים בסומן מיוחד שלא יתערבבו, ויש שנהגו לייחד ולסמן גם כלי פרווה**. [עיי' רמ"א (יו"ד סי' פט ס"ד) שייכר נהגו כל ישראל להיות להם שני סכינים, ולקרוש אחד מהם שיהא על היקר, ונהגו לרשום של חלב, ואין לשנות מנהג של ישראל]. וכתב הלבוש הטעם שעושין חריצין לסימן על כלי החלב ולא על כלי השר, משום שנאמר (ש"א יז, יח) 'חריצי החלב'. ועיי"ש בפרי"ח – שהמקדקין מייחדין שלשה סכינים, אחד לבשר, אחד לגבינה ואחד לחיתוך לחם [או פרווה] (עיי"ש וכן אי' בערה"ש יו"ד סוסי"ט פט). ובס' כף החיים להגר"ח פלאגי זצ"ל (סי' כד סכ"א) כתב שבסכין של חלב יעשה ג' חריצים, לרמוז שני ימים, היינו יום שני ויום חמישי וערש"ש, לא יאכל בשר רק חלב, עיי"ש. וגם רמז לג' פעמים דכתיב בתורה 'לא תבשל גדי בחלב אמו'.

ולסיום אעתיק מה שהובא בספר טעמי המנהגים (ע"פ הקטא) מעשה נורא שאירע פעם אחת, בעת שהיתה בכל פעם עלילת דם על ישראל, לקח גוי אחד סכין לשחוט שרץ אחד להעליל על ישראל, ורצה להנמיך שהוא סכין ישראל, ועשה חריצים בחסכין, כדי שיאמר: ראו שהוא של ישראל, כי כך הוא המנהג של ישראל לעשות חריצי חלב. אך מאחר שלא ידע כמה חריצים עושים, עשה יותר מג' חריצים. אך ביררו הדבר כי לא סכין של ישראל הוא, כי בכל תפוצות ישראל אין עושין רק ג' חריצים, ועל ידי זה ניצלו מהעלילת דם, עיי"ש].

מאת: הג"ר שמואל קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

תורת חובת הלבבות שער הבטחון – עם פירוש 'לב הארי', לבאר דברי רבינו בעל חובות הלבבות ועומק נוכחותו במקומות המוקשים. כן מבואר בו באי הטיב ענין הבטחון על ח' כלליו ובפרט, וכליות עבודת האדם על אדמות. מיוסד על פי דברי רבנו"ק מוסדי דוד דוד. מאת הרב ברוך ארי' הלוי פישער, ברוקלין נ.י. תשס"ז (תרו עמ').

תורת מהרש"ל – אוצר דברי תורה על התורה ונ"ל, ש"ס מועדים וענינים מאת הרה"ק רבי שלמה יהודה ליב מלעטשנא ז"ע. נלוה אליו תולדות, הנהגות ועובדות מופלאות, אשר נלקטו כולם מתוך ספרי צדיקי דורו ותלמידיו הקדושים. יצא לאור ברוב פאר והדר על ידי מכון 'שלהבת דוד' וחסדי ביאלא לעטשנא, בית שמש, ניסן תשס"ז (רנו עמ').

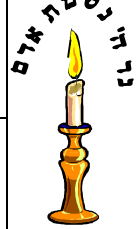
רבי מאיר אומר – אוצרות חכמה יהודית, פתגמי חסידים, ומשלים מלאי תוכן שנשמעו לעיתים מזומנות מפה מפיך מרגליות הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, להחזיר לתודעת דורנו מעט דבש וציר מצקלוננו הטהור. מסודר על פי ערכי היהדות, מנוקד ומסוגלן בלשון קלה אשר חוט של חן משוך עליה בידי הרב משה צבי וינטרוי, ניסן תשס"ז (270 עמ').

כוונת התפילה – על פסוקי דומרה ותפילת שמרע, קדושה ועלינו! לקט מאמרי חז"ל ומספרן של צדיקים גאונים ודורות ותלמידי הגעש"ט הק', פירושם נאים ומתוקנים אמרות תהלות והודיות על עניני הפילה. ליקט וערך בטוב טעם ודעת הרב שלום מנחם ממנחם סלמון, בני ברק תשס"ה (קנו עמ').

לאות ולטוספת על מצות תפילין – כולל הלכותיה, מנהגיה ואמרות פ' אודותיה. ערוך בטוב טעם ודעות, בסדר נאה, דבר דבור על אפניו, ובלשון קלה כי שיוכל תלמידי הגעש"ט, בצירוף כלליות המסכמות ההלכות באופן ברור, פסקי הלכות לכל הדעות והעדויות, ומאמרי חז"ל המעוררים לקיום מצוה יקרה זו בהיותו ובקדושה. את הכל עשה יפה בעט הרב עזריאל לרר, תשס"ד (275 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אליעזר זוסמאן יצחק מושקוביץ הי"ו לרגל שמחת הבר מצוה של בנו היקר כמר אלכסנדר דוד נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' שלמה זאב הרה"ח ר' ישראל ע"ה זימאן נלב"ע ביום כ"ו מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יעקב אהרן ב"ר יקותיאל זאב ע"ה נלב"ע כ"ט מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' משה שלמה גרין הי"ו הרה"ח ר' משה שלמה קאפח הי"ו זכור ושמור!!!! בימים אלו, שרבים מאחב"י, די בכל אתר אתר, נוסעים עלי אורח, וזכרו נא דברים אלו: ידעו ומפורסם ששאלו ל"ק מרן אדמו"ר מוה"א ז"ע מבעלזא עצה למי שנהג רבב, שניצל מתאוננות דרכים ר"ל, והשיב, להקפיד על שני דברים אלו: 1. להיזהר ולשמור על כל החוקים שקבעו הממוזחים כפי ששומר על עשרת הדברות; 2. שאם אדם באמצע נסיעה יחזיר הולך בדרך, יקדוהו וישיעוהו ברכב, ובזכות המצוה יציל, וזכה שלוקח בדרך מקיים גם כן מצות 'הכנסת אורחים', עכ"ל (עלם לתרופה ג' קסט, מדור 'עלי אורח' – הל' מועדה – לעזר נשמת הר"ר שמעון עוזר ב"ר דוב ע"ה
הרה"ח ר' אליעזר זוסמאן יצחק מושקוביץ הי"ו לרגל שמחת הבר מצוה של בנו היקר כמר אלכסנדר דוד נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' שלמה זאב הרה"ח ר' ישראל ע"ה זימאן נלב"ע ביום כ"ו מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יעקב אהרן ב"ר יקותיאל זאב ע"ה נלב"ע כ"ט מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' משה שלמה גרין הי"ו הרה"ח ר' משה שלמה קאפח הי"ו זכור ושמור!!!! בימים אלו, שרבים מאחב"י, די בכל אתר אתר, נוסעים עלי אורח, וזכרו נא דברים אלו: ידעו ומפורסם ששאלו ל"ק מרן אדמו"ר מוה"א ז"ע מבעלזא עצה למי שנהג רבב, שניצל מתאוננות דרכים ר"ל, והשיב, להקפיד על שני דברים אלו: 1. להיזהר ולשמור על כל החוקים שקבעו הממוזחים כפי ששומר על עשרת הדברות; 2. שאם אדם באמצע נסיעה יחזיר הולך בדרך, יקדוהו וישיעוהו ברכב, ובזכות המצוה יציל, וזכה שלוקח בדרך מקיים גם כן מצות 'הכנסת אורחים', עכ"ל (עלם לתרופה ג' קסט, מדור 'עלי אורח' – הל' מועדה – לעזר נשמת הר"ר שמעון עוזר ב"ר דוב ע"ה
הרה"ח ר' אליעזר זוסמאן יצחק מושקוביץ הי"ו לרגל שמחת הבר מצוה של בנו היקר כמר אלכסנדר דוד נ"י לעול התורה והמצוות למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' שלמה זאב הרה"ח ר' ישראל ע"ה זימאן נלב"ע ביום כ"ו מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' יעקב אהרן ב"ר יקותיאל זאב ע"ה נלב"ע כ"ט מנחם אב תשס"ח לפ"ק ת.צ.ב.ה.	הרה"ח ר' משה שלמה גרין הי"ו הרה"ח ר' משה שלמה קאפח הי"ו זכור ושמור!!!! בימים אלו, שרבים מאחב"י, די בכל אתר אתר, נוסעים עלי אורח, וזכרו נא דברים אלו: ידעו ומפורסם ששאלו ל"ק מרן אדמו"ר מוה"א ז"ע מבעלזא עצה למי שנהג רבב, שניצל מתאוננות דרכים ר"ל, והשיב, להקפיד על שני דברים אלו: 1. להיזהר ולשמור על כל החוקים שקבעו הממוזחים כפי ששומר על עשרת הדברות; 2. שאם אדם באמצע נסיעה יחזיר הולך בדרך, יקדוהו וישיעוהו ברכב, ובזכות המצוה יציל, וזכה שלוקח בדרך מקיים גם כן מצות 'הכנסת אורחים', עכ"ל (עלם לתרופה ג' קסט, מדור 'עלי אורח' – הל' מועדה – לעזר נשמת הר"ר שמעון עוזר ב"ר דוב ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הוצע ע"י בנו החשוב

ידידנו הנדיב המרום

מוה"ר ר' משה אלי' הכהן שטערן הי"ו

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת שופטים (אבות א')
ג' אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקפ"ג

הדל"ע	מו"ש	ד"ת
22:11	21:55	20:43
21:31	21:14	20:05
21:44	21:32	20:19
21:46	21:24	20:17
21:17	20:56	19:48
22:16	21:58	20:44
22:17	21:54	20:45
21:55	21:33	20:23

עליל מועד

"אני לדודי ודודי לי"

בחודש האחרון של השנה ניתן לתקן את כל פגמי השנה
"הקדמונים נתנו סימן: 'אריה' שאם מי לא יירא' (עמ"ס ג, ח). 'אריה' ראשי תיבות: אלול, ראש השנה, יום כיפור, חושענא רבא. נהגו ישראל להתענות מראש חודש אלול עד יום הכפורים שהם ימים שאומרים בהם מליחות ותחנונים, וסמכו על זה: 'אני לדודי ודודי לי' (ש"ש ג, ז) ראשי תיבות 'אלול', וסופי תיבות ארבע יוד"ן כנגד ארבעים יום. וכן: 'זמל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך' (דברים ל, י) ראשי תיבות אלול, שהודש זה מוכן לתשובה. ומסתברא מאחר שהוא החודש האחרון מהשנה, לעשות בו תשובה על מה שפגם בכל השנה, ולא יכנס בראש השנה שהוא יום הדין מתועב ממעשים הרעים, אלא יתקן בחודש זה מה שעבר וכו'. וראוי להתענות ולפשפש במעשיו, ויקיים עקרי התשובה בכל לבב בצום ובכני ומספד, ובפרט בלילה, ויפריש את עצמו מתענוגים וממותרות, רק אשר יאכל לנפש כפי ההכרחי." (ש"ח חק (מסכת ר"ח פרק ג' נר מצוה (א))

"ימי רצון" - ימי השלמת רצון ותכלית הבורא

הקדמונים זל"ה נתנו סימן: 'אריה' שאם מי לא יירא' (עמ"ס ג, ח). מלת 'אריה' נטריקון: אלול, ראש השנה, יום כיפור, חושענא רבא, לעיור לב הנרדמים תרדמת חזון, להקיץם שלא ישנו שינת עולם, מספר ימיהם ההרצוצים עלי אדמה שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, וכד' ומנים הנ"ל עת תשובות השנה וימי רצון, מפני תקנת השבים אליו בכל לבם ורוחם ונפשם, לתקן מה שפגמו כל השנה. וראוי לפשפש במעשיו להתחרט בהרטה גמורה, בכדי שלא יכנס ביום הכסא, יום חגיגו, כשהוא מתועב בגנות מדותיו וכו'.

וימים אלו נקראים 'ימי רצון', הארבעים יום שהיה משה רבינו בחר בימי רצון. ואני נתתי מעט לשבח למה נקרא 'ימי רצון', כי אין לך אחד מישראל לא יעזור לבו בקרבן עתה בחודש אלול, ואם גם באלה לא שב, בידוע שיצא מהכלל ואין לו חלק בין ישראל, ונפשו לא ממוהרת. ולהיות שעתה זמן תשובה לכל, גדול וקטן שם הוא נמצא, נשלם רצון הבורא ב"ה, שזה היה קדימת רצונו ב"ה, וימים יצרו רק לעובדו ביראת הרומויות, לשלול ימים זולתם שאין מעוררים בני ישראל לעבוד עבודת בוראם, הן המה ימים שאין לו יתברך בהם חפץ, ולא לכיוון זה היתה הבריאה, לכן ימים אלו מראש חודש אלול נקרא 'ימי רצון', ימים שעל ברצונו יתברך, כי כך עלה ברצונו הקדוש." (אור המאיר (דודס ליה"ח)

בחודש אלול יש להעמיד שופטים על שערי האיברים

שופטים ושוטרים תתן לך וגו' (פס' יח). "הנה הפרשה הזאת נקראת תמיד בחודש אלול, אשר הוכן העת לכל איש שישבו לבורא, ונסלח לו מחטאתו אשר חטא כל השנה על ידי חרמת והרהורי התשובה ובכני ומספד על עונותיו שעברו ראשו. וכל כך צריך להתמרמר עד שיתגלה מצפוני לבו לפני יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם והוא יעיד עליו, כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות תשובה (פ"ב ה"ב...) לכן הזהירה התורה: 'שופטים ושוטרים', כי הם נקראים עיני העדה, וכן יש לאדם להעמיד על עצמו שופטים, הם העינים שלו לנוכח יביתו על דרכו ולפלא מעגל נתיב. וכן האזנים ונקבי החושים והפה, כי ז' חללי הגולגלתא הם נקראים שערים לנפש כנודע, וזה 'בכל שעריך', ולשפוט את עצמו על כל מעלליו.

ואמר הכתוב: 'לא תמה משפט', והיינו שלא לעות הדין ולאמור על מעשה רשע כי הוא עושה צדק. מפני כי התשובה והמשפט שעושה למטה הם הכנה למעלה למעלה להוציא יחושפט לאורה בראש השנה כאשר יבואו בני האלקים להתייצב על ח. וז"ש: 'ישפטו את העם משפט צדק', וכן 'צדק צדק תרדוף', היינו על ידי צדק ולתתא תרדוף צדק ולעילא יוצא לצדק דיננו.

עבודת ישראל (פ"ר שופטים)

לקח טוב

זהירות יתר בחטאים ועוונות הפוסלים לעדות

במה דברים אמורים בחטאים כלליים, וכאמור שמאחר שמקריים המה אין בהם משום סתירה על קבלה כללית של עול המלכות. אולם אם היה השר או העבד הוטא בעוון כזה שמוכיח ומכריז עליו קבל עם שאינו נאמן בדיבוריו ובמעשיו, וכי מתעסק הוא בשקר ושוא, ידיו מליאות מרמה, וכל כולו אינו אלא אחד בפה ואחד בלב, או שמראה בעצמו שאינו מתחרט על חטאיו נגד המלך, הרי שמעתה פסול איש זה מלהעיד ולהכריז על אדנותו ומלכותו של מלך. ולא דוקא

מנהג יפה היה נהוג בימי קדם, לפי משל קדמוני. שרי ועבדי המלך היו יוצאים כל יום, ערב ובוקר, לרחובת של עיר, והיו מקלסים ומשבחים ומפארים את הוד מלכם אדון הארץ, והיו ממליכים אותו על המדינה ועל כל יושביה.

ויפיו של המנהג היה בזה, כי אף שכבר הושיבו את המלך על כסא מלכותו מימים ימימה, ולא היתה ממלכתו זו מוגבלת לזמן מועט, כי אם לכל ימי חייו, בכל זאת הרי לארץ ולדורים עליה לא היתה המלוכה מתבטאת בכל עינים ובכל דרכיהם, ויתכן מאוד שאנשים רבים מתושבי הארץ יעשו מעשיהם יום יום תוך כדי שכחת אדנותו עליהם, ואפילו עד כדי חמרות את פיו בחוקיו וגזירותיו. אמת נכון הדבר שמלכותו של המלך איננה תלויה בתהלוכותיהם והליכותיהם השונות של תושבי המדינה יום יום, אלא שהיה הדבר יכול להיראות כפגיעה כלשהיא בממשלתה המוחלטת של המלוכה.

ועל כן היו כל השרים והעבדים שבבית המלכות יוצאים ערב ובוקר, וקבל עם ועדה היו שוב ממליכים את מלכם האדוני ומפרסמים את אדנותו, והיה במנהגם זה משום עדות נאמנה, שגדולי הארץ מכריזים ומאשרים כי מלכותו של המלך קבועה וקיימת, מוסכמת ומוחלטת ללא כל ערעור.

מובן מאליו ששרים ועבדים אלו, עליהם להיות נתינים נאמנים לאדוניהם במדה יתירה. זאת אומרת: לא מבעיא חוקי המלך ומצוותיו הכלליות, הנתונות לעם כולו, מצווים גם המה לעשות ולקיים על כל פרטיהם ודקדוקיהם, כי עוד זאת להם שמאחר שהם המה המפרסמים אדנותו של מלך, וחוזרים וממליכים אותו יום יום, הרי שמלכות זו צריכה להיות ניכרת מתוך כל דיבוריהם ומעשיהם.

אלא שאין איש שלם בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. גם מתוך שורות השרים והעבדים היו בהחלט כאלה שלא זיקקו את מעשיהם די צרכם, ולא היתה ידם נקיה לגמרי מכל חטא ועוון. ואף על פי כן, אין בכח חטא אקראי, שבא לידם בהיסח הדעת, לפגום ברום תפקידם הנכבד, המלכת המלך יום יום.

אותיות מהכימות

לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת וגו'. הנה, בעשות האדם איזה עבירה, והענין בו עשיר העבירה ההיא ולא שב ממנה, אזי נפסל לעדות כנודע. והנה הם מנויים אחת לאחת כפי"ע חושן משפט.

והנה אל יאמר האדם: מה לי אם אהיה פסול לעדות. אל יאמר כן, שהנה קריאת שמע שאלם קורא בכל יום הוא עדות על מלאכותו יתברך ואחרותו, ולא חלופות ע"ז. הם גדולים בקריאת שמע, להורות שזה עדות. והנה כשאלם עובר עבירה שנפסל על ידה לעדות על פי ד"ז (ד"ן תוס"ק), כשאלם שב כשנשבע - גם הקריאת שמע שקורא אינה נחשבת למלה, כיון שהוא פסול לעדות. על כן לר"ד להסיר בתשובה קודם ק"ש.

וחס מה שנחמ: 'לא יקום עד אחד', ל"ל עד כשאלם, דהיינו קריאת שמע, דעיקר היחוד הוא ב'אחד', לא יהיה קיום לעד הזה 'לכל עון ולכל חטאת', כשהיה ביד האדם איזה עון וחטאת 'בכל חטא אשר יחטא', ר"ל עון וחטא כזה שנתעב לחטא גמור שנפסל לעדות בעבירה, מש"כ שיש עוונות שאינו נפסל כמבואר בפ"ע הלכות עדות...

מועצם החטאים אשר בידו, אלא מכה זה שטבע עוונותיו שיעידו ויגידו על אישיותו שאיננה ישרה ונאמנה כלל וכלל. ומה מעם יש בדבר, להעמיד איש כזה, שבכל דבריו אינו נאמן, שדוקא הוא יעיד ויאשר מלכותו של מלך.

אין ספק שעל בן ישראל להודור בכל מצוות ה' עליו, ולהיזהר ולהישמר לב לא יעבור על רצון מלכו של עולם בכל דיבוריו ומעשיו. אלא שמדה יתירה עליו לשמור את עצמו מחטאים כאלה המשווים אותו כ"פסול לעדות", לכל יפגום בזה את הכשרו לעמוד יום יום ולהעיד על מלכותו יתברך ולהכריז קבל עם ועדה "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

אמרות טהורות

המלמד זכות על ישראל – זוכה בדיון

שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריו וגו' ושפטו את העם משפט צדק (שופ. יח). רמז הכתוב עצמו מוכח הידבר זוכה האדם ביום הדין, והוא כאשר ילמד זכות על כל איש מורע ישראל, יעורר למעלה שגם הקב"ה ידון אותו לקצת זכות, שהרי במדה שאדם מודד מודדין לו (מגילה יב:), ובאתערותא דלתתא – לדון כל אדם במדת החסד, מתעוררת עובדא דלעילא להשפיע חסדים על ישראל.

זהו שאמר: "שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריו", כלומר, שתתן ותבין את השופטים ואת קו המשפט של מעלה, על ידי: "ושפטו את העם משפט צדק" – שתלמד זכות וצדקה על דרך ישראל (ראה תחומא שופטים ד: "ושפטו את העם משפט צדק – שיהיו מלמדין זכות על הדור"), ועל ידי זה ידונו גם אותך לקצת זכות.

מלכותא דרקינא – כעין מלכותא דארעא

כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' דברי ריבות בשערך וגו' (יח. יח). יש לפרש בדרך רמז שיש כאן תוכחת מוסר לבני אדם ההולכים אחר שרירות לבם הרע ואינם מאמינים כלל שיש משפט למעלה להשגיח על כל פרטי מעשה בני אדם. וסיבת הדבר, יען כי רואים דרך רשעים צלחה, ואף שעוברים עבירות בכל יום, אינם נענשים עליהם תיכף, ולכן נופלים הם ברשת המעות הלילה דלית דין ודין. אמנם טח עיניהם מראות, שהיה להם לקחת ראה משופטי הארץ הממונים מטעם המלכות, אשר יש כמה פעמים שאדם עובר בגניבה וריצהו וכדומה, ועם כל זה אם השופט הוא בטוח שהעבריו לא יברח, כי יש לו בית, שדות וכרמים, אז יתן לו להלך חפשי בביתו וזמן המשפט ימשך שנה או שנתיים, אשר כמעט נשכח מאת בעל העבירה כל הענין, אך כבוא זמן גמר המשפט יענישוהו ונתן לבית המהר. וכמו כן הוא להבדיל במלכותא דרקינא, יען אשר בידו נפש כל דו ובטוח כביכול שלא יברח מתחת ידו, ואך אפים הוא, לכן אינו ממחר להיפרע, אבל אין שכתה לפני כסא כבודו ועל הכל יבא אלקים במשפט, וכל האומר הקב"ה ותרן הוא, ויתור חייו" (ב"ק נ).

אמירה נעימה

שופטים ושופטים תתן לך וגו' (יח. יח). פירש"י: "שופטים – דיינים הפוסקים את הדין". ויש להבין מה רוצה רש"י בזה, הלא כבר נזכרה בתורה הרבה פעמים הלשון שופט.

אלא, איתא בגמרא (מנחות לב: הביא רש"י בפסוק כ) "צדק צדק תדרוך – הלך אחר בית דין יפה" וכו', ולכאורה, למה אם כן כתוב "שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך" – שצריכין להושיב שופטים בכל עיר ועיר, הלא הבעלי דינים ילכו מומילא לעיר אחרת, היכן שיש בית דין יפה. וי"ל כי מה שאמר "הלך אחר בית דין יפה" אינו מוסב על הבעלי דינים, אלא על הבע"ד שבע"ד, שכל דבר שהם מוסקים ישאלו מהבי"ד היפה שבע"ד, אמנם הגמר דין הוא רק בבי"ד שבע"ד, שצריך שיהיו הבעלי דינים עומדים לפני הדיינים (עי' שו"ע ה"פ סי' ס"ז). הוא שכתב רש"י: "שופטים – דיינים הפוסקים את הדין", פירוש, שלא תקשה על מה שאמר אח"כ "בכל שערך" – בכל עיר ועיר, והלא אמרו "הלך אחר בית דין יפה", ואם כן למה צריכים להושיב בכל עיר ועיר לבמלה, והלא מומילא ילכו להבי"ד היפה, לכן פירש"י ש"שופטים" אינם אלא דיינים הפוסקים את הדין בפני הבעלי דינים, ומכל מקום גוף סברת הדין יובא להם מהבי"ד היפה, ואכן צריכים לשננה, בית דין יפה ובית דין בכל עיר.

ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים (שופ. יט). יש לדייק, דהוי ליה למימר: "יעור עיני חכם" – בלשון יחיד, הואיל והתחיל בלשון יחיד: "ולא תקח".

ונראה לפרש, דלכאורה קשה, מה בכך כשיחיד יקבל שוחד, הרי ישנם עוד שני דיינים אחרים שאינם מקבלים שוחד, והם לא יתנו להטות הדין. ועל כרחך צריך לומר, שדווקא משום אסור, משום שזה הדין שקיבל שוחד ישתדל ויראה לשני הדיינים האחרים ראוות ברורות שהדין עמו, ויביא ק"ן מעמים לטהר את השרץ, אף שאין האמת אתו, מכל מקום יעור עינים בראיות ויטעים מענותיו כל כך עד ששני הדיינים יודו לדבריו.

וזהו: "כי יפלא ממך דבר למשפט" – שנעלם ממך דבר המשפט מחמת אורח הזמן, אזי תקח לך ראיה: "דברי ריבות בשערך" היינו מהמשפטים הנהוגים בעולם הזה, ואז תדע כי לא נשכח שום דבר, ועל הכל יבוא עת משפט. **אמרי נועם**

"לא תשחית את עצה" – אזהרה על שמירת הנוף

כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשח לא תשחית את עצה וגו' כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות כי האדם עין השדה וגו' (כ. יט). גוף האדם נקרא "עיר", כמו שדרשו רז"ל (נדרים לב:) על הפסוק (קהל פ. יד): "עיר קטנה ואנשים בה מעט". ובאה התורה הקדושה להזהיר את האדם, שכאשר יתעורר לשוב בתשובה, ויצור על הנוף לסגוף, אל יאמר: "אבטל את עצמי מכל וכל עניני עוה"ז, ואפילו ההכרחית", דאינו רשאי לעשות כן. ובויתר יש להזהר בכך בחודש אלול המעונד לתשובה טרם בוא יום הנורא. והנה, מבואר בספח"ק שבחודש אלול יש תרצ"ו שעות המעונדות לתשובה. ולרמז זה אמר דיוקא "כי תצור" לרמז על חודש אלול בו יש תצור שעות.

וזהו הרמז: **כי תצור אל עיר** – "רוצה לומר, שתצור בחודש אלול, בתרצ"ו שעות שבו, לצור אל עיר, שהוא הנוף ולסגף אותו, כמבואר בכל הספרי מוסר כימי אלול צריך האדם להתענות ולסגף את עצמו לתקן מזה שגם, וזהו שאמר: "להלחם עליה", רצ"ל מלחמת היצר, "לתפשח" – להכניע הנוף ותאוותיו. לזה אמר: "לא תשחית את עצה", רצ"ל לא תסגף את עצמך יותר מדאי ולא תשחית את הנוף שהוא כעין... שלא יכלה את גופו בסיוגים יותר מדאי רק הכל בהשכל ובמיושור.

ואמר המטעם: "כי ממנו תאכל", רצ"ל כי על ידי הנוף תאכל לעוה"ב, כי תעשה מצות ומעשים טובים בנוף ובוה תזכה לחיי העוה"ב, ואם תכלה כל גופך בתענוגים וסיוגים יותר מדאי, אזי לא תוכל אח"כ לעבוד את השי"ת ולקיים מצותיו בפועל...".

* יע"ש שמציין בזה את דברי העובדות ישראל בפר' שלח ע"פ ראשית עיריסינים", ואת דברי הנונים אלימלך בפר' קדושים ע"פ "ובקצרכם את קציר ארצכם", ע"ש.

זהו שאמר: "ולא תקח שוחד" – אף יחיד נאסר בשוחד. ואם תאמר, הלא ישנם שנים אחרים שלא יודו לדבריו, לזה אמר: **"כי השוחד יעור עיני חכמים"**, כלומר, זה שקיבל שוחד יעור לעיני שני החכמים, וכאמור.

ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים וגו' (שופ. יט). הנה, לעיל בפרשת משפטים (כג. ה) כתוב "כי השוחד יעור פקחים". ויש להבין למה נקט פה "חכמים" ופועם "פקחים". ויש לפרש, כי ישנם שני דברים שמוכרחים להיות בדיון השופט. האחד, שהוא חכם בתורה, להבין הדין על בוריו, השני, שהוא חכם בטיב המסחר ומרמת העולם הזה, כדי שיוכל להבין בדיון מרובתו. והנה, "חכם" נקרא חכם בתורה, ופקח הוא זה שמכין ויודע במרמת העולם. ואמר הכתוב: כי השוחד יעור בין עיני "חכמים" – בהכמת התורה, ובין את "הפקחים" – היודעים בטיב העולם.

שום תשים עליך מלך אשר יכרה ח' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך וגו'. לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל וגו' (יח. יט).

"שמעתי בשם גדול אחד, מיוחד מן הגדולים, דבר נאה ומתקבל על הדעת", בטעם סמיכות הפרשיות – "מקרב אחיך תשים עליך מלך" לפרשת "לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל", כי ענין המלוכה שייך לאמצעי שבשבטים בפרדים, כדכתיב **"מקרב אחיך תשים עליך מלך"** – מן האמצעי שבאחרים, והנה, לא שייך אמצעי כי אם כשאין מספר שוה, ואם כן בני לאה שהיו ששה, כשתחלקם לשני חלקים יהא בכל חלק שלשה, ולא תמצא בהם אמצעי, וכמו כן בבני השפחות ובני רחל – שהיה לכל אחת מהן שני בנים בלבד, לא תמצא אמצעי. על כן צוה הקב"ה שלא יהיה לשבט לוי חלק ונחלה עם ישראל, שלא יהא נכלל במספר השבטים, ואם כן ישארו בני לאה המשה, מספר שאינו שוה, ותמצא שיתודה הוא האמצעי, ועל כן היתה המלוכה ליהודה, והפח"ח.

נפתלי שבט ראון (פר' וישב). ועי"ש בפר' ויחי ע"פ "יד ידיו עמו באחד שבטי ישראל".

יתרון דעת

הכותל המערבי (ח)

עובדי כוכבים אינם דוחים את השכינה מן הכותל המערבי/ משם הנשמות עולות בכל עש"ק / "מי שבך" לגבאי אר"י בחו"ל – בכותל המערבי, ועוד

תניא היה עומד בחוץ לארץ יכוין פניו כנגד ארץ ישראל, שנאמר (מ"א ח. מה): "והתפללו אליך דרך ארצם" היה עומד בא"י יכוין כנגד ירושלים, שנאמר (שם): "והתפללו אל העיר הזאת", היה עומד בירושלים יכוין כנגד בית המקדש, שנאמר (ד"ה ב. ו): "ובאו והתפללו אל הבית הזה", היה עומד בבית המקדש יכוין כנגד בית קדש הקדשים, שנאמר (מ"א ח. לה): "והתפללו אל המקום הזה" (ברכות לא). הנה רואה כי בתארים וציונים המקום המיוחד אל הכוונה, הלכו הלך וצמצם מהארץ לעיר ולבית, עד ששמו סוף הצמצום והכלית ההגבלה מלת מקום שהוא בית קדש הקדשים והכותל המערבי, שעליו נאמר (ש"ה ב. ט): "הנה זה עומד אחר כהלנו", והוא ממש קבועים המקום שעליו אמרו (ברכות ו) **"כל הקובע מקום לתפלתו אלקי אברהם בעצור"**. עקירת יצחק ר"פ מדרב. וע"ע פני הדושה" (ברכות ו)

כותל מערבי הוא קיים עדיין, וחלק ממנו בנוי מאבנים גדולות ועבות אשר לא ראיתי במוזון בשום בנין קדמון, לא ברומי ולא בשאר ארצות, ובקרב מורחית צפונים של בית שם פינה אחרת מאבנים גדולות מאד, ונכנסתי תחת הפינה ההיא ושם בנין גדול עד שנלאתי מהלך עד סוף הבנין ההוא כי רב הוא. והוא מלא עפר אשר השליכו שמה מהריסות הבית, ובית המקדש עומד על גבי אותם העמודים, ובכל עמוד ועמוד יש נקב להכניס בו חבל, ואומרים ששם היו קשרים הפרים והאילים של בחיים. דרכי ציון לרבינו עובדיה מברטנורא ז"ע (אגרת א)

כשאנו הולכין לכותל המערבי להתפלל, אנו עומדים אחורי כהלנו ממש סמוך לו, ובערב ר"ח כן ט' באב ובשאר תענית הולכין שם להתפלל וכו'... והמקום מקדש היא רחוק מן המבואות שדרים בהם ישראלים, עד שאנו צריכין לילך דרך שווקים ומבואות עד שמיגיעים לכותל מערבי, והתפילה היא על הרוב רצויה אצל כותל מערבי. מעשה שמעתי, שבמים קדמונים היה פעם ארבע עצירות גשמים ביותר, וגזרו היהודים תענית והלכו עם ספר תורה לכותל מערבי להתפלל, ויתר להם ה' עד שירדו גשמים כל כך עד שהוכרחו לעשות הספר תורה בחזירתן לבית הכנסת בבגדיהם.

בכל שבת שחרית אחר יציאת ביהמ"ב, הולכין מחיל אל חיל מיד לכותל המערבי. והולך הנשיא של ספרדים וכן שאר העם מגדול ועד קטן לכותל וכו'... ושם אומרים המזמורים שנזכר בהם ירושלים וציון, וגם אומרים פיוטם הקטורת ו"עלנו לשבח", ואומרים קדיש. ומברכין את גבאי אר"י שבחול' ואת כל המתעסקין במעוה לשלוח, וגם מברכין כל אחד את קרוביו שבחול'. והולכין ואוכלין בשמחה לחמיהם כי כבר רצה אלקים מעשיהם.

וכשאנו אשכנזים הולכים מביהמ"ב, עושין גם כן בענין הנ"ל אצל ספרדים, וכו'... ועין היים הוא המחזיקים את לומדי אר"י, והעושים כן יחולו על ראשם כל הברכות הנ"ל שמברכין בכל שבת אצל כותל מערבי. והעומד אחר כהלנו ישיגין בעיני פקחא בעיני חמלה ויתן אותם לרחמים לפני כל העצלים ונדיבים שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד, ובזכות זה נזכה לראות בנין עדי עד.

שאלו שלום וירושלים להג' גדליה מסימיאטין צ"ל (ברלין תצ"ז)

... כי אף שחבר ביהמ"ק לא שלטו הקליפות בא"י עד תשלום החורבן, ואח"כ נסעו. ועובדי כוכבים אשר ישבו בא"י מיום החורבן והלאה, אינם דוחים את השכינה בחורבנה ממנה, אלא תמיד היא עומדת בכותל המערבי, כי מעשי העובדי כוכבים וחסותם אינם פוגמים, רק חלול השם הוא שישראל בגלותם אבדו לאתריהו וקדושת השכינה עמדה, וכביכול הוא בוכה עמנו ומנשק את עפר משכנה כדאיתא בזהר איבה (וזה"ק דף צב. ב).

חסד לאברהם (מעין א סוף נהר כה) ... צריך לבין פניו (קדם התפילה נגד מזרח, וכאלו הוא עומד בירושלים, לפני כותל מערבי, ששם השארית השכינה ביותר).

לפי עינים להרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמראנא ז"ע (בהקדמה לח"ב, כלל בא אות מז)

המנהג של אנשי ירושלים שבכל עש"ק אחר חצות היום הולכים לכותל מערבי אחר חצות היום וגומרים שם תהלים, ואומרים "ומפני חטאנו" בדמעות שליש, ואי אפשר לסבול גדול הכבי, ושאלתי את פי החסיד המקובל מרה אברהם הספרדי למה דווקא בעש"ק אחר חצות היום הולכים. והשיב לי, שכך קבלה מן האריות שכל עש"ק אחר חצות היום הוא עליהם הנשמות הקדושות, וכל הנשמות הקדושות מתקבצים שם לכותל המערבי, ומשם עולה כל אחד ואחד למקומה הראוי לה. ואני התפללתי שם המוסק של שב"ק ומוסף של חג השבועות, וגם בימות החול התפללתי שם כמה פעמים.

אגרת שלח הרה"ג ר' אברהם מרץ זצ"ל מטבריה ג' אל הרה"ק רמ"מ מקאסוב ז"ע – בעל "אבות שלום" (נרפס בקובץ "שפתי צדיקים" ק' ד עמ' סא)

ועמוקה טמונה ביהדות. רבים רבים עדיין מחכים לנו. אנא עזור לנו להגיע אליהם. התקשר: 972-3-754 40 40 - היזברות

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

באיזה אופנים אמרין "שפתותי דובבות בקבר"? (ב)

לאחר שדננו בדבר המעלה של "שפתותי דובבות בקבר", יש לדון באיזה אופנים נאמרה מעלה זו, והרי אחרים מהם:

חכם שאמר שמועה בשם חכם אחר – נחלקו האחרונים אם הא דאמר "כל תלמיד חכם שהדברים נאמרו רק על בעל השמועה עצמו, ולא על מי שמסרה בשמו. אבל, הגאון הרחי"ד א כתב בכמה מקומות שלא כדבריו, בספרו 'ראש דוד' (פרק הקה) האריך בדיוקן לשון המאמר: "אמר רבי יוחנן משום רשב"י, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר", ויש להבין הא דנקט "כל תלמיד חכם", מה בא לרבות במה שאמר 'כל', והיה די לומר: 'תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו; כן יש להבין הלשון "דבר שמועה מפיו", ולא "דבר הלכה משמו", אלא, בא להשמיענו "דלא זו כלבר אם שמועה זו נאה הוא היולדה והמחזיקה, ובדעתו ורוח ביתו אמרה מסבירה או על פי מדות שהתורה נדרשת, דר"א כשאומרים שמועה זו שפתותיו דובבות, אלא אף עם ת"ח זה משמע שמועה שקבל מאחר, ואומרים אותה בשמו ובשם בעל המימרא, שפתותיו של זה שאמר השמועה משם אומרה דובבות – מלבר בעל המימרא עצמו, וזהו שדקא בשם ר' אבא שאמר שמועה מפיו, כלומר, ששמעו מפיו ואף שאמר, שלו, אלא אמרה בשם אומרה, שפתותיו דובבות... ומה שאמר 'כל תלמיד חכם', ריבה דאפילו אם יכירו במימרא אחת כמה חכמים, אחד משם אחר, ואחר משם אחר, עד בעל המימרא, כל אחד מהם שבאה השמועה מפיו, הנה נגע זה על שפתי שיהיו דובבות...".

בספרו 'פני דוד' (חקת אות א) הביא גם הפנים מאירות' (בהקדמה לספר שרית שלו א), שפירש ברמז הכתוב (מדרב ט, יד) "זאת התורה אדם כי ימות באהלה" וגו', כי זאת מעלת התורה – "זאת התורה", שגם כאשר נסתלק האדם לבית עולמו – "כי ימות" – עדיין הוא נמצא 'באהלה' – בבית המדרש, כי כשאוהבים שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, והסו"ק הרחי"ד א ברמז המשך הפסוק: 'כל הבא אל האהל', שבא לרבות כל מי שרק יבא אל האהל, הגם שאינו מדרש, רק אומר מפ' אחרים, שהוא בבחינת 'בא אל האהל' לבד, גם הוא וזכה למעלה זו ושפתותיו דובבות (והא ער בהקדמת מדר"ם האנוס לספר 'זבח השלמים' לקוט מדר"ם גאלאנטי שהסיק כן, והאריך לבאר על פי זה סוגייתו ביבמות: וז"ע ביחל יצחק על ח"מ בהקדמה אות ט).

תלמיד חכם שאינו הגון – האם זוכה למעלה זו: הרחי"ד א בפני דוד (שם) הביא את דברי 'קרן העדה' שמפרש הא דמובא מאמר זה בירושלמי (ברכות ב, ב; שקלים ב, ה) בזה"ל: "שמן בן שורקא בשם ר' יצחק אמר, כל ת"ח שאומרים דבר הלכה מפיו בעוה"ז שפתי רוחשות עמו בקבר, שנאמר (ש"ה ש, י) "והחקר כיון הטוב הולך לדורי למישרים דובב שפתי ישרים", כיון כומר של ענבים זה, כיון שמניח אדם אביביו עליו מיד דובב, אף שפתותיהם של צדיקים כיון שאומרים דבר הלכה מפיהם של צדיקים שפתותיהם מרחשות עמון בקבר...".

ובמהמשך איתא: "בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון (-כמו זה ששוחה קונדיטון), רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיק אע"ג דשתי ליה טעמא בפומיה (כמו זה ששוחה יין עתיק, אע"ג ששוחה נשאר טעמו בפיו), ומבאר קרבן העדה (שקלים שם) ש'קונדיטון' הוא כוס של דבש עם יין ופלפלין, ואם חמר עתיק הוא יין שכן לבד לא תוספות ותערובות, ונחלקו האמוראים בירושלמי, האומר שנחשב כשוחה קונדיטון סובר שמעלה זו לא נאמרה כי אם למי שעשה גם מעשים טובים בעוה"ז, כמו שיש בקונדיטון עוד תוספות של בשמים טובים, ואילו אמירת דבר תורה לבד אין מועילה לכך, ואילו האומר שהוא 'חמר עתיק', סובר שאמירת דבר הלכה לבד מועילה לזה, גם כשאין לו מעשים טובים.

הרחי"ד א נוטה להכריע שגם ת"ח שאינו הגון זוכה למעלה זו, ומובין כן מהא דמצני (סנהדרין ק) לגבי דאג – שהיה רשע, בעל לשון הרע ודג כהם כהנים – שאמר הקב"ה לידו המלך "לימור שמועתא מי מדרשא שמשיה", ולא תסכים דוד המלך לכך. עכ"פ מוכח שגם מי שאין לו מעשים טובים יש לו מעלה ויתרון כשאומרים דבר תורה משמו. ומסו"ק לפי זה על ביאור הג"ל ולפי פ' הפנים מאירות עז"פ: "זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל" וגו', שעל כך בא הכתוב לרבות "ויכל אשר באהל", רצ"ל, שכל מי שידיה באהל זוכה למעלה זו, גם מי שאין לו מעשים טובים. ואמנם גם המדר"ם האנוס (שם) הכריע כצד זה, וכתב שכן מדויק מלשון המימרא "כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר", כל לאתווי מאי, אלא, שבא לרבות אפילו ת"ח שאינו הגון.

דברי אגדה: ה"פה מראה (על הירושלמי ברכות ב, ב) ביאר המחלוקת הג"ל – "בר נזירא אמר כהדין דשתי קונדיטון, רבי יצחק אמר כהדין דשתי חמר עתיק אע"ג דשתי ליה טעמא בפומיה" – כי היות ויחידושי שמועות יתכן "להיות אם בדברי הלכה ודין, ואם בעינין ופלפול, ואם בעניני אגדה, ולכן המשילה האחד ל'קונדיטון' – המעורב בין המלך ודבש – בדברי הלכה למעשה כיון, והפלפול כפלפלים החריפים, והדבש כאגדה המושכת לבו של אדם; והאחד המשילה לייין, לפי שעיקר השמועות מה שידיה בוח הלכה למעשה". בספר 'נחל יצחק' (כפחת השער אותיות ט-י, ועשר מה שהאריך לפי) הבין מדרביו שנחלקו האם מעלה זו ישנו גם בדברי עין ופלפול ודברי אגדה, או שלא נאמרה כי אלא בדברים הנוגעים למעשה. ואמנם כן מדקדק מלשון הירושלמי בברכות

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

טבילה במקוה בשבת קודש שחרית (א)

א. **הטבילה במקוה בשבת שחרית** – כבר האריכו בספח"ק בגדול מעלת טבילה זו, [ונכח שכתב האריז"ל (שעה"כ. מובא בשלי"ה חק' מסכת שבת פרק תורה אור בהגיה) דאף על פי שטביל בערב שבת יטבול ביום השבת, דהפרש גדול (קדושה יתירה יש בין קדושת ליל שבת לקדושת יום השבת], וכן האריכו הפוסקים לבאר היתר הטבילה בשבת במים חמים כשטבול לתוספת קדושה, ולמה איננה בכלל גזירת מרחצאות (עיי קרבן נטנאל עמ"ס שבת פ"ב סי' כב ס"ק ק; סדרי טהרה יו"ד סוסי"י קצו; שו"ת דברי חיים או"ח ח"ב סי' כ; שו"ת ישועות מלכו או"ח סי' יט שם הנח"ק מרן מהר"ש ז"ל מבעלזא. ענייני בשו"ת ועין יוסף סי' קעד-קעה עפ"י הגהות רעק"א רס"י שכו שמצטער מותר לרחוץ, עיי"ש שכי' דמותר אפילו טובל הרבה טבילות). **ומכל מקום אין היתר לישב ולשהות במקוה מים חמים**, שזה נכנס בכלל גזירת מרחצאות שאסרו חז"ל, ולא הותר כי אם לטבול ותיכף ומיד לצאת (עיי שו"ת אבני' או"ח סי' תקכו סק"י, ועיי"ש שכי' דיש למחות מי שבידו למחות אם שוהה במים).

ב. **צריך מאוד להיזהר שלא לדבר דיבור שאינו הכרחי בבית המרחץ בכל ימי החול וכל שכן בשבת** (עיי נוצר חסד עמ"ס אבות מהגה"ק מקאמאראנא ז"ל (פ"ו מ"א סק"י) – כי הדיבור הוא דבר השם יקר מאוד, ובפרט בשבת אז כל דיבור עושה רושם גדול אפילו דיבור קטן אם אינו הכרחי ומכ"ש סרך דלשון הרע עושה פגם גדול ונרגש לעובדי השם שמסתלק ממנו תיכף קדושת אור שבת, עיי"ש דב"ק. ובסי' דברי ישראל בביא מהגה"ק מקאמארי "שיש קליפה רח"ל שניינקתה הוא רק מזה שמדברים בשבת בבוקר בהמרחץ כשהולכים לטבול במקוה. ומי שיועד בעצמו שלא יוכל להתאפק מלדבר, מוטב שילך להמקוה אחר תפלת שחרית, קודם קריאת התורה, כי אז בוודאי לא יהיו שם אנשים...].

ג. **לא יזכיר שם 'שבת' במקום שאסור לדבר דברי תורה** [וכן כתב בבני יששכר (מאמרי שבתות מאמר א אות א) להיות כי שבת שמא דקבוי' (והו"ק יתרו פ"ח ע"ב), "וידעתי ממדקדקים במעשיהם שנהורו להזכיר שם שבת ללא צורך, והוא נכוין"].

ד. **אם יש לכלוך או שערות במקוה, אסור להוציא בירשת העשויה לכך או אפילו ביד, משום אסור בורר**. אבל אפשר לשאוב הלכלוך או השערות על המים בכלי ואין זה מוקצה, משום דהוי טלטול מן הצד והוי ככרף של רעי (עיי שו"ת ועין יוסף סי' קלט אות ג).

ה. **מותר לפתוח את הפקק של בור ההשקה בשבת ולסוגרו, ואפילו אם אין בו בית אחיזה אין כל חשש של בנין וסתירה**, כיון שהפקק בולט חוץ להנבק ומיניכר דעשוי לפתוח ולסגור (עיי שו"ת שבט הקהני ח"ב סי' קלב סק"א).

ו. **וכן אין חשש שמה שמשיך את המקוה בשבת, אפילו אם לא היה מושק עדיין לפני שבת, ואין חשש על תיקון המקוה בשבת** (עיי לחם ישועה על הל' מקואות סי' רא סק"ב; שו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' פב; שו"ת שבט הקהני ח"ד סי' קנב).

ז. **מותר לנגב את כל גופו כשיצא מן המקוה במגבת** (האגדטון), ולא חיישינן שמא יסחוט את המגבת. והטעם, כתב הר"ן (מובא בב"י סי' שא אות מה), כיון שכל הרוצחין מסתגפין, אם אתה אוסר עליו להסתפק אף אתה אוסרו ברחיצה ואי אפשר שלא לעשות (ועיי סי' שם סמ"ח, במג"א ומחצ"ה"ש ובלבטו).

ומותר להתנבץ אפילו בדבר שהדק להקפיד בחול על מים הבלועים בו, אם המים מועטים, אבל אם המים מרובים אסור. [ולכן אם, למשל, נשפך מים על השלחן, אסור לנגב בבגד שמקפיד עליו אם הוא מים מרובים, שמא יבוא לסחוט (עיי מ"ב סי' שב ס"ק טא)]. וגם אין חשש מלבן במגבת, כיון דהוי דרך לכלוך, דחיינו שמלכלך ומטנף את המגבת. ויש מי שחושש וסובר שקודם שיתנבץ יסיר וינער את המים מעליו כפי יכולתו, אבל כתב הרמ"א שאין לחוש לזה (עיי סי' שב סעי' י).

ז. יש סוברים שאחר שהביא את המגבת לביתו והניחו על מקומו שוב אסור לטלטלו, שמא יסחוט מימיו. אבל בא"ר הביא בשם ספר התרומה דספוג במגבת לא מחשב אלא כמים מועטים, ועי"כ לא גזרו שמא יסחוט (וכן ס"ל להגר"א, עיי מ"ב סי' שא ס"ק קעה).

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל' הבא בע"ה

ובשקלים (שם) ובבבלי (סנהדרין ז, ד) נדקט לענין מעלה זו "דבר הלכה", משמע שדבר הלכה בלבד ישנה מעלה זו.

אכן, במדרש תנחומא (תשא א) מפורש יצא שמעלה זו נאמרה על כל סוגי השמועות, ו"ל המדרש: "פתח רבי תנחומא בר אבא 'מתוקה שנת העובד אם מעט אם הרבה יאכל השבע לעשרי איננו מניח לו לישון' (קהלת ד, יא)... בעשירי תורה אני מדרב, ולא בעשירי ממון, כיצד היה אדם גדול ועשיר בתורה, למד תלמידים הרבה ורובן תורה רביים ושבע מן התורה, אע"פ שהוא מת אין התלמידים שהעמיד מניחין לו לישון, אלא יושבין ועוסקין תלמידיו בתורה ובתלמוד ובהלכה ואגדות, ואומרים תלמידיו הלכות ושמועות משמו, ומזכירין שמו בכל שעה ואין מניחין אותו לישון בקבר. וכן אמר רשב"ל אמר ר' עקיבא וכן אמר רשב"י אין תלמידיו מניחין אותו לישון בקבר שגא' 'דובב שפתי ישרים', הוי 'השבע לעשרי איננו מניח לו לישון'...".

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת מרת געלא ב"ר נחמן חיים ע"ה נוימאן נלב"ע י' אלול תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת מרת לאה ב"ר אברהם ע"ה נלב"ע י' אלול תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אברהם צבי ב"ר מרדכי ע"ה בערגער נלב"ע י' אלול תשכ"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת מרת שרה גוטמאן ע"ה בת הרה"ח ר' שלום ע"ה נלב"ע ביום ה' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנייה הי"ז</p>
<p>לעילוי נשמת מרת רייזל ב"ר חיים ע"ה קאניג נלב"ע ט' אלול תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הונצח ע"י בנה החשוב ידידנו הנדיב המרומם מוה"ר ר' משה אל"ה הכהן שטערן הי"ז</p>	<p>לעילוי נשמת הונצח ע"י חתנו הגאון רבי שלמה ולמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד דחסיד בעלזא אנטווערפן</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"צ מוה"ר מאיר צבי ב"ר ישראל הכהן עהרנשטרייט זצלה"ה ראש ישיבת מאנשעסטר</p>
<p>מנעשה בשני אחים * שק החטים המופלא * השבת מגונה ומצילה * אהבת התורה של הלל הזקן חוברות נהדרות מתוך הסידרה המיוחדת מספורי רבתינו, מעובדת על פי מקורות מיוחדת לגיל הרך בליווי ציורים מרהיבי עין, ולהשיג גם בציפוי נילון</p>	<p>בסוף כל חוברת פינה להורו ויליד: "פינת השלום והיישור" ו"פינת העשרה" י"ל ע"י מכון "נופת צופים" ומופץ ע"י "תפארת הספר" – המרכז לספרי ילדים ונוער, בני ברק</p>	<p>מנעשה בשני אחים * שק החטים המופלא * השבת מגונה ומצילה * אהבת התורה של הלל הזקן חוברות נהדרות מתוך הסידרה המיוחדת מספורי רבתינו, מעובדת על פי מקורות מיוחדת לגיל הרך בליווי ציורים מרהיבי עין, ולהשיג גם בציפוי נילון</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"צ מוה"ר מאיר צבי ב"ר ישראל הכהן עהרנשטרייט שליט"א ראש ישיבת מאנשעסטר</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת כי תצא (אבות ב')
י' אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקפ"ד

הולדת	מוצא	ד"ר
21:57	21:38	20:29
21:16	20:58	19:51
21:29	21:14	20:03
21:33	21:10	20:04
21:03	20:41	19:35
22:00	21:41	20:29
22:04	21:39	20:32
21:41	21:18	20:09

עלי מועד

"ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" (דברים כא, ג) - **דא**
היא ירחא דאלול (ע"י זוהר חוש פר' כי תצא דף נח ע"ב - נח ע"א).
אביה - זה הקדוש ברוך הוא, **אמה** - היא כנסת ישראל
(ברכות לה). **ירח ימים** - זה שיעור המספיק לשב, או ירמון,
לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול (ע"י אורח חיים).

חודש אלול - ימי בכיה וריצון

"ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו וגו' (דברים א, כב) - ראשי תיבות: **א**לול. על דרך פשוט ירמון, לאשר שלחות המרגלים היה ראשית המיבה לחורבן הבית ולגלות החל הזה, כמ"ש חז"ל (תענית כט). על הפסוק (במדבר יד, א) 'ויבכו העם בלילה הזה' - אמר הקב"ה: אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות. וצדיקים באותו דבר שחוטאים - בו מתרצים אל אדונינו (תנחומא בשלח כד, כד) והיינו דכתיב (ירמ' לא, ה): 'בבכי יבואו ובתחנונים אוכלים'. ועת המיוחד לזה הוא חודש אלול, כדכתיב (דברים כא, ג): 'כי תצא למלחמה וגומר, ואמרו חז"ל (פסרי) במלחמות הרשות מדבר. ופירשו המפורשים, דהיינו מלחמת היצר, שהרשות נתונה לכל אדם לחטות לבבו לשוב או להפוך, וכתיב ביה: 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', ופירשו המפרשים (וירח תצא נח), שמרמז לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול. ולכן במאמר 'נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו' מרמז ר"ת 'אלול', להורות שאז ימי הרצון לתקן הדבר הזה לגאלנו ולהשיב שבותנו ולכנות בית תפארתנו במהרה בימינו אמן".

י"ט פנים (אלול, את ו)

כוונות התקיעות בחודש אלול

"תוקעין תשרי", ופירשו רבותינו ז"ל (ר"ה לג): שברים הוא גנוחי גנה, כדרך החולות, ותרועה הוא ילול ובכיה, כדרך שובים על חמטים (רש"י שם). והנה עשה אלקים את האדם ישר (קבלת ג, כט), רק שהאדם מקלקל את עצמו והוא עקש ופלתלל. על זה מורה **תקיעה ראשונה** - שהוא קול פשוט וישר, ואחר כך - **שברים** - שהוא גנוחי גנה, רומז על חולי הנפש, ואחר כך - **תרועה** - ילול, רומז על המאים גדולים שהם מיתות נפש. על זה צריך האדם להיות גנוחי גנה ויילל בבכיה רבה, פלגי מים ירדו עיניו ויחזור, כי השי"ת מקבל השבים. וכשעושה תשובה שלמה אז שב הוא לדרך הראשונה כאשר עשה אותו השי"ת ישר, והוא **תקיעה אחרונה**, שהוא גם כן קול פשוט וישר. כי מוב וישר ה' על כן הוא יורה המאים בדרך (תהלים כה, ה), כמו שאמרו חכמינו ז"ל במדרש (ירושלמי מכות פ"ב ה"ז) כי מצד החכמה והנבואה, לא היה תקנה לחוטא, גם מצד התורה לא היה תקנה רק לשגגות על ידי קרבן, אמנם השי"ת ב"ה ברחמי וברוב חסדיו אומר 'עשה תשובה', ומביא זה הפסוק: 'שוב וישר ה' על כן יורה המאים בדרך'.

וזהו שאמר הכתוב: 'כי ישרים דרכי ה' (תשע"ה, י) **ישרים** - לשון רבים, כלומר, שתי פעמים ישר, דהיינו שעשה אותו ישר, וכשהוא ושב, מחזירו להיות ישר. **על אלה המושבות יחשוב בכל אלול בעת התקיעות, ויעמוד באימה וביראה ורתת וזיע בשעת התקיעות, ויתודה וישוב אל ה' אלוקיו**. גם בראש השנה ראוי להרהר בזה קודם שיכנס בהדרגה הסודות העמוקים של השופר של ראש השנה".

שליח חזק (מס' ר"ה פרק תורה אור את גנה, דה"מכין יד רמח"ה חפ"ה תשנ"ב)

יפשפש במעשיו בכל לילה - לפחות בארבעים יום אלו

"זמן תשובה לכל הוא בחודש המקודש הזה, ויזהר לפשפש במעשיו מוב וישר, שבכל לילה קודם שישן, מרס אמירת וידוי, יפשפש ויחפש דרכיו ומעשיו באותו יום, ויתודה וישוב. וכן יעשה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, כי היה צריך לעשות כן כל ימיו בכל לילה, כמעשה צדיקים קראו בשמותם מארי הדושבנא, ולפחות כה יעשה בארבעים יום הנוראים הללו".

מורה באצבע ליהודה"א וז"ע (פי"ה את רמב)

לקח טוב

"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"

שמסוגל הוא להכריח את עצמו ולכפות את רצון אביו שבשמים על גופו ונפשו. ואף לא מתוך הכרח אלא מתוך רצון אמיתי, מאחר שרצון זה קיים אצלו במקור, ומים רבים לא יוכלו לכבותו. זאת אומרת: כפיה זו, עליה הורו חז"ל איננה ענין שלילי, כי אדרבה אמורה היא להביא תועלת גדולה לאדם בזה שמצליחה היא לגלות ולהעלות את רצונו האמיתי, ואת לבו האחד לאביו שבשמים.

ואיך יכריח האדם את עצמו. לא במקל ובשבט, ואף לא בתעניות ויסורי הגוף. אלא בדברי תורה ותפלה הנאמרים ונלמדים באמת, ובמטרה שהם יישרו את לבו. דברים אלו היוצאים מן הלב מסוגלים להכניע את נטיותיו של הגוף ללב יכשילו את נפשו, ויוכל לא רק לקבל

כבר ביררו חכמינו הקדושים זכרונם לברכה, שאין לך בן ישראל, מבני אברהם יצחק ויעקב, שלא יהיה רצונו הפנימי לעשות רצון אביו שבשמים, ושדבר זה גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם יתברך שמו. אם אמנם שאור שבעיסה ושעבוד גלויות מעכב, הרי שבנקודה הפנימית של רצון כל יהודי, באשר הוא שם, אין להם כלל ועיקר, כי בזה נמשלו ישראל לתמר, שאין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים. עובדה קבועה וקיימת היא, ואיננה סובלת שינוי כלשהיא ואף לא יוצא מן הכלל.

אלא שעל אף האמונה בעובדה ברורה זו, עדיין אין נסיון החיים של כל בן ישראל מעיד עליה ברורות, ולפעמים עולים לו ליהודי סימנים שונים החוזרים ומוכיחים לו שאין הדבר כן אצלו, וכי אין רצונו מכוון כראוי. גם אם ישמע ויאמין לקביעתם האמורה של חכמינו ז"ל, הרי שבמציאות חיו איננו מצליח לגלות אצל עצמו את אותה נקודה פנימית. במשך הימים מתפתחת אצלו הרגשה מאכזבת שרגליו עומדות מהוץ למחנה הלילה.

במיוחד בימים אלה, בהם כל יהודי מקדיש עתותיו להתבונן ולשוב אל אביו שבשמים, וכחלק מתשובתו זאת צפוי ממנו לקבל על עצמו קבלות חדשות מכאן ולהבא, עלול הדבר - למי שכבר למוד בנסיונות וכשלונות המכובים בקבלותיו הקודמות - להביא לרפיון מוחלט, כאשר איננו מוצא את עצמו מסוגל לעמוד בתפקיד של ימים אלו, ורואה את הקבלות ואת קיומן, ממנו והלאה.

אמת הדבר, שבמקרים מסויימים למדו חכמינו שיש לבית דין לכפות את בן ישראל עד שיאמר "רוצה אני", אולם דיבורינו מוסבים על כלל התנהגותו של יהודי, בכל מחשבותיו ודיבוריו ומעשיו, ומי יכפנו בכל אלה.

אך אם נתבונן בהוראה זו של "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", נבין שאין כפיה זו ענין בלעדי הנוגע רק לבית דין. נכון הדבר שרק להם יש את הכח לכפות על זולתם, אכן היהודי בעצמו כל שכן

אותיות מהכימיות

בפסוק 'מוצא שפתוך תשמור כי ועשית' כי' אזהרה לבית דין שישמור. סופן אותו עד שיאמר רוצה אני (ע"י ר"ה א. ובודאי לאו דוקא על הדיון מוטל דבר זה, רק שהאדם עצמו יטוף את עצמו על ידי הניגוע בתורה ותפלה שהדברים אלו הולאין מן הלב הם מכניעים הגוף. לכן מלון בכל יום לקבל עול מלכות שמים ועול מלוא.

גם הא' הכתובה, 'ועשית' - שבוודאי צריך כל אדם להאמין כי כל הקבלה שמקבל על עצמו בכל יום, בודאי יעשו פירות, אם מיד אם לאחר זמן. כי גם מלמעלה סופן את האדם הפך בלמות לסתם הלב אלו ית, כמו שמבקשין 'וכוף את לבינו'...

שפת אמת (תפ"א-תפ"ב)

על עצמו קבלות, אלא גם לעמוד בהן במיומנות. ולא עוד, אלא שהבמיה לנו אבינו שבשמים בתורתו הקדושה, שמוצא שפתינו בכל קבלה שהיא, נשמור ונעשה, כי אין לך קבלה אמיתית של בן ישראל שתיעקר ולא תראה פירות, כי ביום מן הימים תתברך ותוליד.

אין הדבר דומה אלא לתינוק הולמד לעמוד וללכת על רגליו, שאינו מאמין בכח עצמו ומתוך פחד ליפול איננו מרזיב עוז לנסות, ורק על ידי כפיה כלשהיא אפשר להביאו לגלות בעצמו את הכשרון הרצוי. ובסופו של דבר, אם מיד אם לאחר זמן מזה, אין ספק שיצליח לעמוד על רגליו, ויילך לבטח דרכו.

אמרות טהורות

ישיבת שביו – ללמוד עבודת ה' מדרך היצר הרע

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ח' אלקיך בידך ושבית שביו (א, כא). "דשמעתי ממורי זלח"ה (מ-גר הבשעים הק' וז"ע) ביאור פסוק כי תצא למלחמה על אויבך וגו' ושבית שביו, כי על ידי טענת היצר הרע עצמו, בזה כובש את היצר הרע, שאם הוא זרזי במלאכתו לפתות את האדם בעבירה, כדי לעשות שליחות השם יתברך, כמו שכתוב בזוהר (פר תרומה קסג). וזה, מזה יקח האדם מוסר לעצמו שיהיה הוא זרזי במלאכתו – שלא לשמוע ליצר הרע, שהוא רצון קונו יתברך וכו', ודברי פי חכם חז"ל.

תולדות יעקב יוסף (פר בחוקות עמ' שט, ה' מוכן נחלת צבי, ב"ב תשס"ג)

תיבה אחר היציאה מאהל של תורה – מלחמה

כי תצא למלחמה על אויבך וגו' (א, כא). לא אמר כי תלך למלחמה, אלא כי תצא למלחמה, לרמוז "מדיד כשיצא האדם מאהל תורה, מיד מועתד למלחמה מאויביו, הם המקטריגים והמנגדים, כי כל זמן שיושב באהל תורה בד' אמות של הלכה וקובע מקום לתורתו, אויביו נופלים תחתיו (ברכות ט).

כי תצא למלחמה – בדבר המותר לך

כי תצא למלחמה על אויבך וגו' (א, כא). ובספר: "כנגד אויבך". וצריך ביאור. ואפשר לפרש, דהנה החלוק בין הלשונות הוא, כי "על אויבך" משמע, שהאויב לא החל במלחמה, אלא הוא יוצא להילחם נגד האויב במקומו אשר נמצא. ואילו "כנגד אויבך" משמע שהוא יוצא נגד האויב שכבר התחיל זה מכבר להילחם, ועתה הנה הוא יוצא ללחום נגדו בכדי להגן על עצמו ולהציל נפשו.

והנה, הישית צוה לנו: "קדושים תהיו" (ויקרא יט, כ) – ופירושו הכוונה: "קדש עצמך במותר לך" (עי' יבמות כ). ולכאורה נראה דבר זה כמי שאנו הולכים להתגרות עם היצר הרע היושב במנוחה, ואנחנו כאילו רוצים להתחיל

ולהילחם, ועלול האדם לחשוב: למה לי להתחיל עמו ולהתגרות בו. אמנם לא כן הוא, כי כבר אמרו חז"ל (קדושין ל): "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום", ומכיון שהוא מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, שומה עלינו לפרוש ממותרות ולקדש את עצמנו אף במותר לנו, דאי לא הכי לא נוכל לו חז"ל. נמצא, שלפי האמת אין אנו נלחמים על אויבנו – ויוצאים להתגרות עמו למלחמה – אלא כנגד אויבנו, להגן בעדינו ולהסיר מאתנו.

ולזה כוונת חז"ל: חנם שכתורה כתוב "כי תצא למלחמה – מלחמת היצר – על אויבך", דהיינו שצריכים להילחם עמו גם בדברים המותרים – ונראה לכאורה כאילו הוא בגדר "על אויבך", אבל האמת הוא שגם זה הוא בכחינת "כנגד אויבך", כי בזה אנו נלחמים על נפשנו.

כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"מ מפעולת ז"ע (הובא ב"לקט אמרי קודש", מהדורת תשס"ז)

נמיעה אל הצדיק – גם כשאנו רואה תועלת לנפשו

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כלוך לא תתן (כג, כה). "יש לרמוז, לכל יפול לב האדם בנסיעתו אל צדיקי הדור, והוא יודע בנפשו אח"כ אשר לא הועיל כלום, כי בכאול לביתו הרי הוא כמקדש, והדיבורים של הצדיק לא שיש כלל מסילה בלבבו. וזה הוא עצת היצר הרע, למען יהיה נסוב אחר מזה וימנע לדבק עצמו אל הצדיקים. ובאמת כבר אמרו הצדיקים, אשר גם חיי שעה הוא טוב, ועל כל פנים בעת חיותו אצל הצדיקים ושומע דיבורי תורתם, אז בשעת מעשה מהרהר בטוב, ואז טוב לו – ומפקחין את הגל בשבת עבור חיי שעה.

וזהו: "כי תבא בכרם רעך" – רומז על הצדיק, שנקרא "כרם ד' צב-אות" (נ"פ ישיע ה, ז), שאינו מקבל הרכבה מומין אחר, אז יאכלת ענבים כנפשך שבעך היינו, שתשמע דבריו בחשק גדול, כדמיון האוכל להשביע רעבון נפשו, אף שידעת "זאל כלוך לא תתן" – שיועד אתה בנפשך אשר לא יפעלו בלבבך לצנע, ובכאול לביתך תהיה כאו ומקדש, ואם כן תאמר מה לי אם אשמע דבריו הקדושים בלי יועיל כלל, אל תאמר כאלה, כי גם חיי שעה טוב מאוד".

אמרי ניעם

ולא יצטרכו חכמים לשנות משמעות הכתוב, כי אמרו במדרש (בבבא דא, ה): "ארבעים יכנו" – נגד ארבעים יום שהיה משה בהר לקבל התורה, והוא עבר עליה, לכן ילקח ארבעים. והנה לפי דעת ר' עקיבא (שבת פג) שהוסף משה יום אחד מדינתו, וכן בסיון ניתנה התורה, למחרתו בח' סיון עלה משה להר סיני, ובי"ז בתמוז בהשכמה ירד, שבו נשתברו הלוחות, אם כן לא היה בהר ארבעים יום שלמים, שהרי כ"ג יום מסיון ומ"ז יום מתמוז אינם אלא ל"ט. אולם, אילו לא הוסף משה יום אחד מדינתו והיתה התורה ניתנת בששה בסיון, שוב היו ארבעים יום שלמים לעליות משה להר.

ולפיכך – בתורה – קודם הוספת משה מדינתו – כתיב: "ארבעים יכנו" – כנגד ארבעים יום שהיה ראוי משה להיות בהר, אבל חכמים – תלמידי משה, שהסכימו שבו ניתנה תורה, והסכים השי"ת עמם, נמצא אם כן שלא היה משה בהר כי אם ל"ט ימים, לפיכך "בצרו הדא" ואמרו שאינו לוקח אלא ל"ט.

יערות דבש (ה"ב דרוש יא)

זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' ואתה עוף ויגע ולא ירא וגו' (כה, יז-יח). פירש"י: "עוף בצמא, דכתיב (שמות יג, ג) 'ויצאם שם העם למים, וכתוב אחריו (שם פסוק ח) 'ויבא עמלק'. ולכ' אינו מובן, מה שייך להזכיר ענין זה לכאן במעשה עמלק. ונראה, כי עיקר תוקפו של עמלק היה ע"י מעשה כשפים, כמו שפירש"י (שמות יז, ט): "בחר לנו אנשים" – שיועידם לבטל כשפים, לפי שכני עמלק מכשפים היו, ולכן העמיד משה רבינו אז את החמה (כדאי בגי' כה) כדי לבטל כישופו של עמלק, דכיון שעמדה החמה ולא הלכו המזלות – בטל מעשה הכישוף שלו, שהוא ע"י השבעת הכוכבים והמזלות. והנה, עיקר תגבורת הכישוף הוא במקום שאין שום

וכדאיתא במסכתותין (סג) ועזרי איקלע לאלכסנדריון שם, מצרים וכן המרא כי נמשך לאשקיה מיא פשר וקם גמלא דוסקניתא וכו' מי איכא דובין הכא מידי ולא בדק ליה אמיא. ופירש"י שכל דבר כישוף נמחה על מים חיים, כי מים מובטלים כח הכישוף. ולכן הזכיר כאן שבאותו מקום לא היה מים לבטל הכישוף.

בית הלוי (פר' בשלה)

יתרון דעת

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (א)

חובת השמיעה והציות לקול החכמים בכל דור ודור / אפילו טועים! / ת"ח הוא עצם התורה

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמואל (דברים יז, יא). אפילו אם אמר לך על ימין שהוא שמואל או על שמאל שהוא ימין, לשון רש"י. וענינו, אפילו שגוה בלבוך שדם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל להחליב הגומר הזה או המצוה על המצוה שאעשה בכל מצותיו בכל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר, ועל משמעות דעתם נתן לי התורה, אפילו יטעו, וזה כענין רבי יוחנן עם רבן גמליאל ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו (עי' ר"ה כה).

והצריך במצוה הזאת צורך גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתנו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות, וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקבלו פירוש עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו לנו פנים משמעות התורה או כוונתה, כי על הדעת שלהם הוא נתן להם התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחלוקת הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אמורים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מוקדשו ולא יעזוב את חסידיה, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול.

רמב"ן (פר' שופטים יז, יא)

נתייבנו מן התורה לקבל תקנות הנביאים והשופטים ולשמע דברי חכמים ולהורה בגדיהם, שנאמר (דברים יז, יא): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמואל" וכו'... ועתה, הלא לך לדעת, מפני מה העובר על דברי חכמים חייב מיתה (ברכות ד) יותר מן העובר על מצות עשה ועל מצות לא תעשה? הלא פשר הדבר: כי העובר על דברי חכמים, אשר מלאו לבו לעשות כן, כי תקל מצותם בעיניו, לא מהתגבר יצרו עליו, אבל כי תכחינה עיניו מראות אור דבריהם ולא יחלף לנוגה האמונה, ולא משך בעול גזירתם, ולא יטרח לקיים מאמרים, כי לא נכתב בספר התורה, ולא נהג בדרך התורה, דברי תורה אשר נפשו מרה לו ונקוט בפניו, ויירא ויירצ לו כי ישיארו יצרו לחטוא. על כן משפט מות יהיה לאיש, כי הפיל דבר אחד מכל דבריהם הטובים, והוא כאומר: ננתק את מוסרותימו וכו'...

והשנית, כי האיש ההוא רחוק מן התשובה, אחרי אשר אין הדבר חמור עליו, כי ישנה באולותו תמיד. וההטא הקל ענשו יותר מן החמור בהכשל בן החוטא פעמים רבות. שיערי תשובה לרבינו (שער ג' אות ד-ה)

משרשי המצוה (של"ל ת"ס), לפי שדעות בני האדם חלוקין זה מזה לא ישתנו לעולם הרבה דעות בדברים, ויודע אדון הכל ב"ה שאילו תהיה כוונת כותבי התורה מסורה ביד כל אחד ואחד מבני אדם איש איש כפי שכלו, יפרש כל אחד מהם דברי התורה כפי סברתו וירבה המחלוקת בישראל במשמעות המצוות, ותעשה התורה כמנה תורות וכו', על כן אלקינו שהוא אדון כל החכמות השלם ותרונת תורת אמת עם המצוה הזאת שצונו להתנהג בה על פי הפירוש האמיתי המקובל לחכמינו הקדמונים עליהם השלום. ובכל דור ודור גם כן שנשמע אל החכמים הנמצאים שקבלו דבריהם ושתו עמם מספריהם ויגעו כמה יגיעות בימים ובלילות להבין עומק מליהם ופליאות דעותיהם. ועם ההסכמה הזאת נכון אל דרך האמת בירידת התורה, וזוהל זה אם נתפתה אחר מחשבותיו ועניות דעתו לא נצלח לכל.

ועל דרך האמת והשבח הגדול בזאת המצוה אמרו זכרונם לברכה (ספרי כאן) לא תסור ממנו ימין ושמואל, אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין לא תסור ממצותם, כלומר שאפילו יהיו הם טועים בדבר אחד מן הדברים אין ראוי לנו לחלוק עליהם, אבל נעשה כטעמם, וטוב לסבול טעות אחד ויהיו הכל מוסרים תחת דעתם הטוב תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו, שבוה יהיה חורבן הדת וחלוק לב העם והפסד האומה לגמרי. ומפני ענינים אלה נמסרה כוונת התורה אל חכמי ישראל וכו'... ולענין החיוב עלינו לשמוע לדברי חכמינו הקדמונים ואל גדולינו בחכמת התורה ושופטינו שברורנו, נהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות.

ספר החינוך (מצוה תצו)

... ובפרק תרעא דמכות (כב) אמר רבא כמה טפשי שאר אנשי דמקמי ספר תורה קיימי, ולא קיימי קמי גבירא רבא וכו', עד כאן. בא להודיע על מעלת החכם, שלא יאמר האדם כי בעל התורה הוא כמו שאר אדם, ואין שם תורה נקרא עליה, רק אדם שיועד תורה. ודבר זה אינו, רק כי התלמיד חכם כמו עצם התורה ויש לו דמיון גמור אל התורה. ובדאי דבר זה הוא הטעם שאמרה התורה "לא תסור ממנו ימין ושמואל מכל אשר יורוך", כי החכמים הם עצם התורה גם כן, וכמו שגור השי"ת נתן התורה לישראל, כך נתן החכמים והם גם כן עצם התורה, כי לא דבר ריק הוא דבריהם.

נתיבות עולם להמחיר (נתיב התורה פ"א)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי ברכיה ברך שפירא זי"ע - בעל ה"זרע ברך" יומא דהילולא י"ט אלול (תכ"ו)

הספר **זרע ברך** הוא אחד מספרי הדרוש היקרים אשר י"ד כל משתמשים בו מחיבת הקודש¹, ודרושי הנפלאים מובאים לרוב בספרים הקדומים, וי"המה מנדון כל ארצות, בכל תפוצות ישראל משתעשעים בו כל חכמי חידה לענין העדה דבריו כנופת צופים אמרין - כעדותו של הגה"ק רבי יחזקאל קאצנילנבוגין זצ"ל בעל שו"ת כנסת יחזקאל², בהסכמתו לספר (מהדורת אמשטרדם ת"ש), ונתחבר על ידי הגה"ק **רבי ברכיה ברך שפירא זי"ע**, ששימש כדיין ומורה בקי"ק קראקא, וביותר נודע בתפקידו כדרשן ומגיד מישירים בקהלא קדישא הדין, וכפי שנתכנה בפי כל: "רבי בירך דרשן".

ואם אמנם דרושי הנעימים ידועים ומשתמשים כיסוד והקדמה בהרבה מספרי הדרוש הבאים אחריו, הרי שבתקופתו האירו דבריו באור יקרות את חשכת הגלות כשמש בצהרים, לאחר המכות הקשות אשר חתו על ישראל צאן קדשים במדינת פולין הדוויה, בימי גזירות ת"ח ות"ט, וכפי שכותב על כך בהקדמתו המאלפת: "בדבר חברה ורעב שפטנו צורינו, ואני הגבר ראה ראיתו את עני עמינו, ועם כל זה לא היינו מבטלים התמיד ולומדים תורה מתוך הדחק...".

גאונים דורו, זיותינו עולם, תיארו גדולתו והפליגו לדבר בשבחו ובשבחי חיבוריו. וכך כתב עליו הגאון רבי אברהם זצ"ל אב"ד אמשטרדם: "הרב הדרשן הגדול המפורסם בדורו... בספריו שחיבר מעידים על גדול מעלתו ויראתו מעיד שאינו יוצא מידי יופיו לעולם הראה לעיני העמים רוב חכמתו ובקיאותו... מחדש חדשים בחידושי תורה כסיני... דבריו ערבים ומתוקים, להעמיד התורה על תילה ועל עמודה, על ארץ ושמים הודה...".

ביותר הכירו מקרוב הגה"ק רבי יהושע חריף זצ"ל מקראקא - בעל ה'מגיני שלמה', והעיד עליו רמות ונשגבות: "... אחד קדוש מדרב, כידורי אש מפיו יהלכו... הנותן אמרי שפר דברים מתוקים נחמדים מזהב לא שמען און מעולם, מחדש חדשים בחדושי תורה ובמדרשי חז"ל, כל רואיו יכירו כי הוא זרע ברך³, כבירכה הנובעת ממקור הברכה אשר ברכו ה', חולל במים אדירים, מפיק מרגליות ודברים יקרים", וסיים בברכה: "מובטחני כי יהיו ערבים לשומעיהם... יראו צדיקים וישמחו וכמותו ירבו עשר ספרים הרבה אין קץ ותמלא הארץ דעה את ה'...".

"ברך בניך בקרבך"

אורו זרם בסביבות שנת שס"ט בעיר המלוכה ווינא, שם נולד לאביו רבי יצחק אייזיק ז"ל ולאמו מרת רחל ע"ה. בהיותו עולל, כבן שלש, נתייתם מאביו, שהיה אברך צדיק ונחבא אל הכלים⁴, ואמו הצדיקת היא אשר דאגה לחינוכו והושיבתו ביני עמודי דגירסא, עד כי צלחה עליו רוח ה' וגדל שמו בשערים, בהיותו "חריף מופלא קולע אל השערה".

בהגיעו לפרק הכונס, זכה בו הקצין המרומם מו"ה שלום מעליש ז"ל, מנכבדי העיר קראקא, שהיה גם מחותנו של הגה"ק רבי יום טוב לפמאן הלוי העלר זי"ע - בעל ה'תוספות יומיים'.

את עיקר מושגתו בנולדו ובנסתר קנה מפי רבי המובהק הגאון הקדוש מאור הגולה רבי נתן נטע שפירא זי"ע - בעל ה'מגלה עמוקות', וכפי שהוא חולק לו כבוד לרוב בהקדמה לספרו בזו הלשון: "הביאני המלך הדרווי חדרי תורה מ"ו - מורי ורבי האשל הגדול מופת הדור איש אלקים המקובל מהר"ק בעל 'מגלה עמוקות' מנחתו כבוד, אשר הופיע מדרשו פה קהילתינו יצ"ו מדי שבת בשבתו הגה מפיו יצא דרש ושומו במקהלות פום ממלל רברבן דברים מתוקים מדבש ונופת צופים הקדמות מעולות לקוחים מזוהר ושאר ספרי חכמת האמת".

[ואמנם בספרו מבאיר הוא כמה פעמים מדברי רבו, ומיישב על פיהם מדרשים וטמיהם. בסוף ספרו (פר' וזאת הברכה, שני) כותב רבינו אודות הקיצים, כמו שנת ת"ח, בזה"ל: "ימי ויכל לספר הגזירות הקשות שהיה באותה שנה... ואין ספק שבאותו פרק היה קץ אחד מן הקיצין שנקצץ מהקב"ה לנו בתחלה, והמניעה היתה מצד עיכוב התשובה שלא נעשה באותו פרק... וכן שמעתי מפי מורי בעל 'מגלה עמוקות' דבשנת תתנ"ו לאלף הרביעי היתה גם כן קץ אחד מן הקיצים, ונרמז בתורה (ויקרא כה, כז) 'גאולה תתנו לארץ', ועל כן היו גזירות גדולות באותה שנה פן ישובו ולא עשו ונדחה..."].

ברבות השנים, לאחר שנתעלה הלך וגדל בתורה, והדר שמו הלך לפניו, נבחר לכהן כחבר הבית דין דקהלא קדישא קראקא, אשר בראשה עמדו רבני העיר, הלא המה המאורות הגדולים רבינו יואל סירקיש - בעל הב"ח⁵, ורבינו יהושע חריף - בעל ה'מגיני שלמה', זכ"י⁶ (ראה במאמר אודותיו, גל תלב).

בבית דין גדול זה ישבו עמו כסאות למשפט, הדיינים הגאונים הגדולים: רבי יהודה זעלסקי מזו"א אשכנזי⁷, ורבי צבי הירש הכהן. וכן בעת שנמנו וגמרו ראשי ואולפי העדה לקרוא לרבינו ה'תוספות יומיים', שכיהן עד כא כה"ב⁸ לאדמיר שגביל ואהליק, לבא ולכהן פאר בעדתם בתור ריש מתיבתא, הלא חלק לצד הדר גאון רבינו ה'מגיני שלמה', כי כבד עול הישיבה ומשא ההבנות על שמונה סטור⁹, או אז עמדו הרבנים בי דינא רבה, והם כת ראשונה, עם שאר כיתות הדיינים השניים והשלישיים¹⁰, תחת ממשלתו הרם והיו חשים לפקודתו. [לאחר פטירת ה'תוספות', כשתבקש הגה"ק הרבי ר' העשיל זי"ע מלא את כסאו, נתמנו דיינים חדשים, נוסף על ה'תוספות', ביניהם הגאונים: רבי יחיאל מיכל טיימר (הקרא י"י) מיכל רבי יוסי¹¹) בעל 'סדר גיטין' ו'ברכת המים'; ורבי יונה בן החבר ר' יחיאל (נזכר בסוף ח"מ ס"ב ע"ב סוף פז, זצ"ל).]

את דרשותיו אשר היה דורש ברבים בשבתות דריגלא ובהזדמנויות שונות, היה מעלה על גבי כתב כדי "שלא להבידו בתקופת הימים", וברבות הימים סידר את כולן לפי סדרי השנה כדי להוציאן לאור עולם, "להשתעשע בו אני וזרעי אחרי".

טעם לשם ספרו 'זרע ברך' מנמק הוא (בסוף הקדמתו הראשונה): "על שם שהזרע מומלד השכל ומחדש בתורה הוא זרע ברך ה', וכלום אדם זורע בארץ אלא שתופיק לו כמה כורים, שנאמר (הושע ב, כה) 'זורעתה לי בארץ' (נ"י פסחים פז, א), כך יתוספו בעזרת ה' יתברך כמה וכמה חידושים מתוך ההקדמות והחידושים היקרים שיבואו בו שיקחו ממנו זרע להזריע ברך ה'...".

כשרצה להעלות את ספרו על גבי מזבח הדפוס, ראה שלא יוכל להשיג הוצאתו הדפוס בכדי להדפיס את בבת אחת, אי לכך חילק כל פרשה ופרשה לשנים. החלק שהודפס בפעם הראשונה, בקראקא בשנת ת"ו, נקרא 'זרע ברך ראשון', והוא רק עד חומש דברים], והחלק שהודפס לאחר מכן - באמשטרדם שנת תכ"ב - קרוי 'זרע ברך שני'. [וכך אכן נקרא בכל המהדורות, עד למהדורה החדשה והמתוקנת שיצאה לאור בשנת תשס"ה ע"י הרב משה יצחק בלוטניק הי"ד, בה סודר מתחילתו ועד סופו לפי ראשון ושני].

על ידיו יוסביבם, ועוד, וגם על נכדו הגאון בעל ה'זרע ברך שלישי' - בגליון הבא ב"ה

1. כך היה חותם: **קאצנילנבוגין** באות פ' ולא ב'. בהקשר לכך מן הענין להביא מה שמסופר על כך בספר 'שם הגדולים החדש' (אות א' ס' ט), וז"ל: "מצאתי כתוב בזה"ל שמעתי מפי ר' מופלג אחד ממדינת ליטא מה שמעתי בקי"ק בריסק, מקומו של השר ר' שאול ואהרן, כי הגאונים מהר"ם פאדווא ובנו מהר"ש היו חותמים עצמם 'קאצנילנבוגין ב' (ע"ן שו"ת רמ"א סימן כג, נ"ג), והקריבו נכד השר ר' שאול ואהרן לחשפט את אבותיו של בעל 'כנסת יחזקאל' אשר לא היו יוצאי חלצו של השר מן הזכרים ובכ"ז חותמים עצמם בשם 'קאצנילנבוגין'. ויצא הפסק-דין מן הרבנים יושבי כסאות לחשפט בועד ד' ארצות, כי יוצאי חלצו של הגאון ר' שאול מן הזכרים יחתמו ב'ה', ויוצאי חלצו מן הנקבות יחתמו 'קאצנילנבוגין ב'פ'. וכן הוא חותמים בעל 'כנסת יחזקאל' בכל תשובותיו, ע"כ. (ראה אודות מהר"ם קאצנילנבוגין ובנו רבי שמואל יהודה מברודין גל תתנ).]

2. וכך נחרת על מצבתו: **פה נטמן, רוח נאמן. מכס דבר, איש נבר. שמש הקהלה, לשם וטתהלה. איש ענין, בישן על פניו. סכלן ושוחט. ובתורה עוסק. מהר"ר יצחק אייזק בר אלקים ז"ל שפירא. נפטר בשנת כ"ט לחדש סיון שע"ב לפ"ק, תתצ"ה** (בית עמלן בוריש' עמ' 42).

3. אחד מחתניו של רבינו הב"ח זי"ע. היה אחד מגדולי גאוני דורו, וישב לדין בדין תורה בצוואת עם ה'מגיני שלמה', וחתמו יזכר בשו"ת שלו פני' יהושע' (ע"ש ח"ב סי' כה ס"ה ט) - אודות גביית עדות בדבר עגונה אחת, ובשניהם באו על החתום: "נאם יושע, ונאם יהודה זעלסקי מזו"א אשכנזי", וכן בפנקס ק"ק קראקא (ס' תרכט ותרכ"ה), הובא ביכלית יופי ח"א עמ' מו. גם היה לו שו"ת ברצוא ושוב עם הגה"ק יצחק הלוי זי"ע (אחיו רובו של הסי' כמובא בשו"ת 'מהר"י הלוי' (ס' לה). [השם 'מז"א' הוא ק"ל למשפחה עתיקה ונכבדה מארץ אשכנז (ראה 'ביכלית יופי' שם)].

4. ראה מדרשו בגל' סג - במאמר על הב"ח, בגל' תלב - במאמר על המגיני שלמה, ובגל' קפז - במאמר על התוס' יומיים.

5. ביכלית יופי' (ח"ב, דף מב ע"ב ה"ד) מתאר יפה את סדר הכיתות שהיה נהוג בקראקא (ואותו העתיק מפנקס הישן המונח בביכ"י של הרמ"א), ובקיצור: בהיות פולין בשלוחתה היתה יד ישראל תקיפה מטעם המלכות בדי ארצות פולין וליטא, ובפרט בקראקא, למנות להם ראשים וטובי הקהל ושופטים ושוטרים בכל עיר ועיר, אשר על פיהם יצאו ובאו כל קהל הגולה, "הכל כדת של תורה הכתובה והמסורה באין מפרע". ובקראקא, "שהיתה רבתי עם ורבותי בדעות, נתמנו תמיד ארבעה ראשים, חמשה טובים, ארבעה עשר קהל ושלשה בעלי חשבונות לטובת הקהל", להעריך ולגבות מס המלך ומכס הקהלה לטובת הכלל. "ובידם היה גם כן העז והמשרה למנות רבנים דיינים וראשי ישיבות, שריב ומנקרים ואמנים משגיחים וסופרים... ורבאים הגבוהים לצדקה... ועל פיהם נתמנו גם שלשה בתי דיינים קבועים, תחתיים שניים ושלשים...". וכו'. כל זה נמשך עד שנת תתקס"ה לפ"ק. ומבואר שם בפנקס הגיל משנת שלז"ה (שמ"א) דשר שלש כיתות אלו: תחתיים, הם כת שלישית שישבו בכל יום, חזן מעריש יומיים, והם נשפטו על כל תביעה ד' זהובים וכו', וכמובן יקנסו על אי קיום פסק, ויש בידם אפילו להושיב בהפיסה (-במאמר) לפעמים. כת השניים היו כל יום כלי' מן הזהובים כ' קי' הזהובים. וכת הגבוהה הנקראת כל ראשונה ידונו מקי' זהובים על כל תביעה שבעולם, וישבו ג' פעמים בשבוע אם יש צורך אף ביום ב', ולעולם לא יפחתו מב' פעמים בימים א' וה', ופרנס החדש ממנוה עליהם וכו', ינוש".

בהיותו מיראי ההוראה, לא מצינו שהרבה להשיב תשובות ופסקים למרחקים. אולם מעת שקטה קצת הארץ לאחר חורבן קהילות ישראל בגזירות ת"ח ות"ט, וצקעת העגונות האומללות עלתה ורבתה למעלה ראש, או אז ראה כהכרח להשיב דבר ולהתירן מכבלי העגונות כדי שיוכלו להינשא כדת משה וישראל, וכפי שנמצאת חתימתו על גביית עדויות אודות העגונות (כפ"ל, ויע"ש שו"ת 'גאוני בתראי סימן ט, כשהאב"ד, הגאון בעל ה'תוספות יומיים', ערך תשובתו בנדון).

בין מפעלותיו הכבירות לטובת הקהל, השתדל רבות בענין חינוך הבנים, דבר שהיה במצב לקוי, לאחר שה"חברה קדישא תלמוד תורה", שנתייסרה שם בשנת ש"א בכדי לפקח על הלימודים ולחזק את בני העניים שמהם תצא תורה, נרפתה ונתבטלה כתוצאה ממגיפת החול-הרע שנגפה בעיר בשנת שפ"ג (נזכרה בספרי' 'מגלה עמוקות' פר' בא). רבינו פעל לשם כך גדולות ונעוררות ביתד עם בית דינו למען כינתה מחדש של תורה קדושה זו, ואכן בשנת שצ"ח, חודשה פעילותה ביתר שאר ועו, לאחר שהקהילה חזרה לתפארתה ותעצר המגיפה. [תקנות מעניינות אלו בדבר חינוך הבנים וסדרי הלימודים, ועוד בענינים שונים, עליהן חתומים רבינו הב"ח ורבינו ה'זרע ברך' ובית דינם הותקנו והובאו בספר 'קדמוניות מפנקסאות ישנים' (קראקא תרי"ב, אות א). כן נמצא שם זכר לרוב השתדלותו בהשגת תרומות כספיים לצורך מטרה קדושה זו, כאשר לצורך כך בא דברים עם נדיב יקר רוח "האלוף התורני הראש מהר"ר אלי' ב"ר משה סג"ל ליפשיץ, המכונה ר' אלי' ראליש זצ"ל" שנדבה רוחו להלוות בסתר סך קי"ק אדומים הגרים העולה תרי"ס זהובים כמנין "סיתרי", להעמיד קרן מיוחד לכלכל את המלמדים ותלמידים העניים. כל זמן שהיה הגביר בחיים, נעלם מעיני העדה מי הוא זה הנדיב אשר רוח אלקים בו, ורק לאחר פטירתו בשנת תי"ז, גילה רבינו ופירסם את הדבר. בפנקס הקהל נזכר שמו לטובה ולאות נצח ש"זכות ותרותו וצדקתו לפניו יהלך" (שם, אות כח)].

מאוד החשיב רבינו ברכיה את העיר קראקא (שהיתה בחבל ארץ שקרא בשנים קדמוניות "פולין קטן", ולימים, תחת השלטון האוסטרי, במערב גאליציה), אשר חותמתו נודע כ"כרמא דכולא ביה" יען, כי היתה "עיר גדולה של חכמים ונבונים, וכל אנשיה נבונים בגבורה, של תורה בגמרא ובסברה, מגודלים מענוניהם ביראת אלקים... ידם רמה בעבודת הא-ל, בכח ואל תורת אמת בפימו כמפי משה מפי הא-ל... ועם שאין שבחה של מטרונה כששבחה עולה מתוך ביתה, אבל מודעת זאת בכל הארץ והמפורשות אין צורך ראיה, והכל יעידון יגידון שאין תורה כחזרת קהלתינו ישמרם צורם" - כדבריו רבינו בהקדמתו לחלק שני.

ובעתירה לפני הקב"ה - שם בחתימת ההקדמה - מעתיר הוא ש"יעלה לפניו זכות גאוני ארץ ויחידיו סגולה המצויים במדינתנו תהלות לא-ל, ובפרט בקהלתינו אשר שם הרבה צדיקים וחסידים ופרושים אנשי מעשה, אשר אפילו אחד מהם כדאי להעמיד כל העולם כחזרתו".

"ראש לכל הדרשנים"

מראשית כהונתו כדיינא דמתא, כבר נודע ביהודה וב ישראל גדול שמו בדרשותיו הנעימים שעשו רושם כביר על כל שומעיהם. לא בכדי קראו אחריו הגאונים דייני קי"ק קראקא (בהסכמתם לספרו של נכדו זרע ברך שלישי פפד"א תצ"א) בתואר "ראש לכל הדרשנים".

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יבמות

בענין האיסור לספות איסור בידים לקטן

כתב הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ז): "קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה בשבת אין בית דין מצווין עליו להפרישו, לפי שאינו בר דעת, במה דברים אמורים בעשה מעצמו, אבל להאכילו בידים אסור, ואפילו בדברים שאיסורן מדרבי סופרים", וכן נפסק בשו"ע (א"ח סי' שמג). מקור האיסור הוא בסוגייתנו (דף ק"ג ע"ב – קיד ע"ב), שנחלקו האמוראים אם קטן אוכל נבילות – בית דין מצווין להפרישו או לא, והביאו הוכחות לכאן ולכאן, ואחת מהן היא משל פסוקים הכתובים בתורה שמדם דרשו חז"ל אזהרה מן הגדולים על הקטנים, ואלו הם: א. שנאמר באיסור שרצים (ויקרא יא. מב): "לא תאכלום כי שקץ הם", ופסוק זה מיותר, ולכן נדרש: "לא תאכלום, להזהיר הגדולים על הקטנים"; ב. שנאמר באיסור דם (שם יז. יב): "כל נפש מכם לא תאכל דם", שג"כ מיותר, ולכן נדרש: "להזהיר הגדולים על הקטנים"; ג. "אמור ואמרת" (שם כא. א) – שנאמר באיסור טומאת כהנים למת, ודרשו מכפל האמירות: "להזהיר גדולים על הקטנים". לדבריהם אלו רצו להוכיח שחובה להפריש את הקטנים מעשיית איסור, ועל זה תירצו שאין ללמוד מהם אלא שאסור להאכילם בידים דבר איסור, יע"ש.

איסור זה, הגם שמפורש בתורה בשלש מקומות אלו, נהוג הוא בכל איסורים שבתורה, כמו שכתב הרמב"ן (ויקרא כא. א), ש"מדם נלמד לכל איסורין שבתורה, שלא נסיע באחד מהם שיעברו עליו הקטנים", וכן היא דעת רוב הראשונים והאחרונים (עי' ריב"א פ"ב בסוגייתנו; רשב"א שבת קנז. וראה עוד הרבה מראי מקומות בה בספר הפלא "הקטן והלכותיו" פ"א סעי' א). אמנם יש סוברים שבשאר איסורים אין האיסור להאכיל לקטן אלא מדרבנן (עי' לבוש א"ח סי' שמג סי' א בשם י"מ פמ"ג מ"ז סק"א ובפתיחה ברל"ח ד' את ט ברע"ה השור שם).

ביסוד האיסור מצינו בתרומות הדרשן (פסקים וכתבים סי' סב), שהדבר תלוי בחקירה הידועה (שהארכנו בה במדורנו ג' תקעג), בגדרי איסורים בקטן, אם הקטן נחשב בר אזהרה, אלא, מאחר שאינו בר דעת אינו נענש על איסורים, או שאינו נחשב בר אזהרה כלל. לפי הצד שגם הקטן הוזהר על איסורים, אלא שאין בו דעת לקיימם, הדבר מובן שאסורה התורה להאכילם, כי באם נסמיעם לו בדבר איסור, הרי מכשילים אותו, וכענין גדר האיסור "לא לפני דא לתן ומכשול", שאסור להכשיל את הוולת בדבר איסור, וכמו כן בקטן שייכת אזהרה זו, כי גם אצלו נחשב הדבר למכשול.

מאידך, אם נאמר שאינו בר אזהרה כלל – כתב התרומות הדרשן (שאמנם הכריע כן) – שמה שהקפידה התורה שאין לספות קטן בידים דבר איסור הוא מטעם אחר, כדי "שלא ירגיל אותו לעבור עבירות, ובגידול יבקש ליעמוד", וא"כ יש כאן גדר חדש, שאין כאן אזהרה, מאגמת מכשול, שהרי בעצם אין כאן שום מכשול, ואינה אלא אזהרה שלא נגרום רגילות אצל הקטן לעבור עבירות (ראה שרית נאות יעקב סי' טז אות י בארוכה; שרית הלכת יאב מהדו"ק סי' א).

במה הילכתא בגיראת היוצאים מתוך ארבעה בפוסקים: באברהם – להג"ק מבוטשאטש ז"ע (א"ח סי' שמג) מובא לענין מעשה שדיה ביה"ב, שנפל נר על השולחן ופרצה שריפה גדולה, והתיר לבבות על ידי קטן, כיון שלפעמים כשיש שריפה יש חשש פיקוח נפש, ואז מותר לגדול גם כן לחלל את השבת, ובוהו לא נגרע חיובו, כי כשיגדיל ישיביל לדעת שבפיקוח נפש מותר לחלל את השבת, וכן התיר כל ביצא בזה, באופנים שלא ידע בגדלותו שהיה איסור בעשייתו. שאלה זו תלויה בחקירה האמורה, כי אם האיסור הוא בהכשלת הקטן עתה, לפי שגם הוא בכלל באזהרת איסורים, אסור לעשות כן גם כשאלו ידע הקטן שהיה בפעולתו מעשה איסור, אכן, אם האיסור הוא כדי "שלא ירגיל אותו לעשות עבירות", ויבן פסקו של הגדול מבוטשאטש להחיר באופנים אלו.

מצינו שיטה בראשונים (הל' ברכות למחרת, הובא בהגמ"י שבת פכ"ט אות מ ובתרה"ד סי' צד וסי' קכה, והובא להלכה במג"א סי' רסט סק"א) שדבר שאין איסורו אלא משום ביטול מצות עשה, לא נאמר איסורו זה, כי אם יסוד הדבר הוא שלא יתרגל לעשות כן בשגידול, אין שום א"א סק"ג ועוד). כמה אופנים תלויים בזה, כגון באכילה חוץ לסוכה (כ"פ ומג"א סי' תרט סק"ב להזהר), אכילה קודם קיום המצות, שהאיסור בזה אינו אלא בגלל חשש ביטול העשה; וכן לבישת בגד ארבע כנפות ללא ציצית (עי' חמד משה סי' יג; שפ"א סוכה מב).

וביאר הענין בזה עוד, כי אם יסוד הדבר הוא שלא יתרגל לעשות כן בשגידול, אין מקום לחלל בין איסור ל"ת לביטול מצות עשה, כי סוף חייבה התורה שלא להרגילם בדברים שיכולים להכשל בעתה, וגם במצות עשה שייך לומר כן. אכן, אם החשש הוא בגלל שלא ייכשל עתה, כי קטן בר אזהרה הוא, יש מקום לומר, שבמצות עשה לא נאמר דבר זה, כי יש ואמרינו, שגם אם נאמר שקטן בר אזהרה הוא, הדבר אמור רק באיסור ל"ת, אולם במצות עשה לא נצטוו כלל, ולכן אין בזה מכשול לעת עתה, ומובנת השיטה שבאיסור שהוא משום ביטול מצות עשה מותר לספות את הקטן בידים (עי' שרית נאות יעקב שם; שרית הלכת יאב שם).

עוד נר' ופוסקים (ראה שרית נאות יעקב שם; שרית אדוניהו ח"ג סי' פא; תהלה לדוד סי' שמג; וע"ע שרית ראב"ח ח"א סי' קיב ועוד), האם איסור זה נאמר גם באופן שהקטן יכול לטיל את האיסור מעצמו, כי לגבי הלאו ד"לפני עור" אין בכך איסור (עי' ר"ז ע"ה), ועל כן יש סוברים שגם לענין לא תאכלום נאמר כלל זה, אכן, אם יסוד הדבר אינו בגלל הכשלת הקטן לעת עתה, אלא, בגלל ההרגל העתידי, יש מקום לומר שבכל ענין של סיוע – גם באופן שהיה יכול לעשות האיסור בעצמו, גורם לקטן שהיה האיסור קל בעיניו, ויתכן שחזו בכלל האיסור.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הל' טבילה במקוה בשבת קודש שחרית והמסרתעף (ב)
א. כשמנגב את עצמו, יזהר שבמקום שיש הרבה שערות לא ינגב בכח, משום איסור סחיטה בשערות דאסור מדרבנן (עי' רמב"ם פ"ח מהל' שבת ה"א). ועי' סי' שכו במג"א סק"ח ומ"ב סק"ח). אבל במקום שאין הרבה שערות בידו, אלא מפרקים הם, אין חשש של סחיטה (עי' קצה"ש סי' קבל סק"ח).

ב. סחיטה בשערות כלאחר יד, כגון על ידי שמניח את הכיפה על שערות ראשו, אין חשש (עי' א"א סי' שכ ס"ז, ועיי"ש שכתב שמותר לנגב הפנים גם במקום השערות, ואע"י דהוי פסיק רישא שישחט השערות, מ"מ כיון שכונת הניגוב היא לנגב במקום שאין שערות וכי ע"כ אין חשש עיי"ש מה שביאר בטורי"ד).

ג. מהאי טעמא דאסור לסחוט השער – סבירא ליה להפרי מגדים (סי' שכו במש"ז סק"ב) שמותר לצאת במקום שאין עירוב אפילו אם נשארו לו מים בשערות, דהוי כחולך ברשות הרבים ומטר יורד על ראשו ועל לבושו, שמותר לילך כיון שאי אפשר להזהר (עי' סי' שכו ס"ז) הכי נמי בשערות שאי אפשר לסחוט דשרי (ועי' גם תהלי"ד שם סק"ד-טו, ובשו"ת ארץ צבי סי' עב), אבל שלא במקום שער, כיון שיכול לנגבם, לא ילך בהם ד' אמות בכרמלית, אלא יתנגב תחילה. והוא הדין אם רחץ ידים, ינגבם קודם שהולך במקום שאין עירוב (עי' סי' שכו ס"ז ובמג"א במש"ז סק"ב). [ובסי' לקט קמח החדש (סי' פח סק"א) כתב: שמתעיי עמך הגח"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל כשהיה בראשיתו שהיה מלכוד הפאות בשבת כשהם עדיין לחים, עד שיהיו יבשים לגמרי, משום איסור סחיטה [וכן הביא בשו"ת באר משה ח"ח סי' רמו בשם מרן מהרי"ד ז"ל].

ד. גם לאחר הטבילה – אסור לסרוק את השער במסרק בשבת, דא"א שלא יעקרו שערות הגוף, והוי תולדה דגזוזה, ואפילו אם אינו מכוון לתלישת השער ג"כ אסור דהוי פסיק רישא שיתשלש (ועי' תשו' הריב"ש סי' שצד דמה"ט הוי מסקר סל שמשלכחו לאיסור), ואפילו למאן דאמר דפסיק רישא דלא ניתא ליה שרי, מכל מקום כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות וזה א"א זולת השרת השערות הוי כפס"ר דניתא ליה. אבל מותר לפסספ השערות ביד, פ"י שמבדיל בידיו שערותיו זו מזו בנחת (עי' סי' שג סכ"ז ובמג"א בשם הריב"ש, ומ"ב שם ס"ק פז דאסור לתקן השערות במסרק אפילו אינו תולש שערות משום עובדא דחול).

ה. אחר שהתנגב במגבת, לא ישתחנה לייבוש, אע"ג שיש בה רק מים מועטים, משום מראש עין, שלא יחשדוהו שכבשה בשבת, ואפילו בחרי דחרים שאין שם רואין, גם כן אסור. ומי שהלך בער"ש במקוה בין השמשות, מותר לשוטחה ביה"ש בצנעה, אם צריך להשתמש ביה בשבת (עי' סי' שא סמ"ה, המג"א שם מתיר לטווח כשהמים מועטים, ברם עיי"ש במ"ב ס"ק קסג דהרבה אחרונים חולקין עליו ואוסרין, ועי' מ"ב ס"ק קסו ובשע"ב ס"ק רז).

ו. אם עבר או שחש ושטח בגד שהוא רטוב בשבת, יכול להשאירו כך שטוח, ואין צריך להסירו, כי הגזירה היתה רק על השטיחה וכבר עשה, וכמו שאם היה שטוח מער"ש אין צריך להסירו בשבת כדאי"ש (שם סי' סמ"ה). ועי' בן אש ח"פ ורח"ש שיש"א טז.

ז. אינו נרטוב הגרביים או בגד אחר במקוה, ואין לו בגד אחר זולתו, מותר ללבוש הבגד ואינו חושש שמא יבוא לידי סחיטה, אבל יזהר שלא ינעור מן המים, דניעור הוא ג"כ בכלל (פ"ח סמ"ה) (עי' סי' שג סמ"ה ובמג"א ובמ"ב סמ"ה ובא"ח שם).

ח. אבל אם נרטבו שרוכי הנעל או של המכנסיים אין לקשרם דאז הוי פסיק רישא, דנסחט המים, אלא ימתין עד שיתייבש (י"ב).

ט. מותר להתנגב במגבת שהרבה בני אדם כבר נגבו בו והוא מאוד רטוב, ואין חוששין שמא יסתטנו, כיון שאינו מקפיד על מימיו [מקפיד על מימיו, פירוש, דאינו רוצה שיהא בו מים], אבל כאן שיקבל מים (ראה משניות שבת פכ"ב מ"ה דעשרה בנ"א מפתגין באלושת אחת. ועי' סי' שא במג"א סק"ח). מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שערי תורת הבית - קיצור הלכות המצוות בבית היהודי, כמו הלכות איסור והיתר (בישולי בשרי וחלבי והמתנה בין אכילת ב"ח, דם בביצים, תולעים, בשר ודגים), מצוות התלויות בארץ (הל' תרומ"ם, הפרשת חלה, כשרות המזון (רבית, צדקה ומעשר כספים), הלכות יחוד, ועוד. ערוך בצורה השוה לכל נפש מאת הרב יהודה טייטל, אופקים. הוצאת 'פלוהיים', מהדו' שנית תשס"ה (שנב ע').

אורו של חכמים - ליקוט מדברי חז"ל והפוסקים בהלכות הנוגעות לאדם כלפי גדולי ישראל, ובידורים על כוחם ומעמדם של חכמי ישראל והשינויים שנתחוו בזה במשך ירידת הדורות, ובידורים על המצוות השייכות בכבודם וכו'. איזו מהן מן התורה ואיזו מדרבנן. מפתחות מפורטים. נלקט ונערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב אברהם פרישמן, ירושלים מהדו' שנית תשס"ו (רכז ע').

ליקוטי יצחק צבי - ליקוט נפלא של פנינים יקרים על תנ"ך, דברי תורה ועובדות ומפואות מגאונים וצדיקי עולם ישראלי, אשר לא נדפסו מעולם. ואסף על ידי הרב החסיד ר' יצחק צבי פראנק ז"ל (שהיה בדיק בעדיקי עולם: "שפת אמת", האמרי אמת' והא"ת ישראל, זמ"ע), והוסקו עליהם פנינים ודרשות מדוק מאבי זקנו ה"ר יעקב דוד הלוי נאפארסטעק זצ"ל א"ד ראוהואל, ובסוף מיו מ"צ בלאדו' בציונות דאז עס הגרא"מ מייזל זצ"ל. נדפס לראשונה על ידי יניו הרב אברהם דוד סימון, בני ברק תשס"ג (335 עמ').

נישט מיט נר באר מים מח - דער נישטל צו חינוך הבנים (באדיט), על פי השקפת התורה והמסורה. מאת המחנך והפגנו הרב זושא האנשטטר, אנטווערפן תשס"ה (650 עמ').

משלוח ספרים - בא"י, על ידי: הרב אשר נוסבוים, טל: 574 7575 (03)

בארה"ב על ידי: הרב אלטר האלפרטער טל: 871 45 06 (718)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לזכר עולם יהיה לדיק הרה"ק איז אלקים עמוד האמת עמוד ונעלם קדוש י' מבורך רבינו פנחס שפירא מקארליץ זלוקללה"ס נסתלק לגמ' ממונים שפ"ק פ"י תל"י אלול שנת תקנ"ח לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראלי אמן נכתב נכחו הרה"ק ר' יוסקע נתמן שפירא סי"ז - מרזקלן ג.</p> <p>לעילוי נשמת הרב האלון אליהו רבי אלטר שפירא זצ"ל בטה"ס המפ"ר רבי חיים שמשון זצ"ל אח"כ וקוץ טענתו לאוויזן - כשחזר"ש שם משמשן טע"ה ועוד פסוקים נלכ"ע כש"ע ביום ח' אלול תרל"ז לפ"ק - זי"ע ועכ"פ הוללנו על ידי נכדו בנש"ק הרה"ק ר' יוסקע נתמן שפירא שליט"א - מרזקלן ג.</p>	<p>לעילוי נשמת מרת חנה אסתר ע"ה בת הגה"צ רבי אברהם אהרונביץ זצ"ל נלב"ע י"ד אלול תשס"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מרדכי זאב שוומנפלד הי"ו מזמור ל'תודה נשגור בזה בשם כל קהלא קדישא שנפשה בעיירת ראבערט-וויל למזכר הרבים, ה"ה אי"ש חי ורב פעלים לתורה ולחסד הרה"ח ר' ישראל האלעגנדרע הי"ו אשר ניהל את הנאבאט במסדות נפלאה, ברכמה וברעת והאי צנא מלא ספרא ומורה הוראה הרה"ח ר' יצחק שטעלער שליט"א על השיעורים המתוקים מדרש ונופת צופים שאו ברכה מאת ה', והעליתו בכל מעשי ידיכם</p>	<p>לעילוי נשמת מרת מלכה ב"ר יום טוב ליפא ע"ה נלב"ע י"ב אלול תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' מאיר אה"י קול רנה וישועה באה"ל צדיקים מראש הררי ציון וירושלים אשגור בזה ברכת מזל טוב נאמנה קדם דום מעלת כ"ק אדמו"ר משה' שליט"א לרגל השמחה השירי' במעון הקדוש בנישואי הבת תת"י עכ"פ החתן היקר פאמ"ק כמר מרדכי דוב הורוויץ נ"י ברחה"ח אב"ד ק"ק ראפעניטש שליט"א בם. פאולא במזל טוב וגדיא יאה ויהא רעוא שמשמחה רוממה זו וישפע שפע רב, ברכה והצלחה, לכל בית ישראל, אמן. מנאי, מרחיק מקום אך מקורב הלב מאיר הופשטער</p>	<p>לעילוי נשמת הרב האלון אליהו רבי אלטר שפירא זצ"ל בטה"ס המפ"ר רבי חיים שמשון זצ"ל אח"כ וקוץ טענתו לאוויזן - כשחזר"ש שם משמשן טע"ה ועוד פסוקים נלכ"ע כש"ע ביום ח' אלול תרל"ז לפ"ק - זי"ע ועכ"פ הוללנו על ידי נכדו בנש"ק הרה"ק ר' יוסקע נתמן שפירא שליט"א - מרזקלן ג.</p>
---	--	--	---

עלילם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת כי תבא (אבות ג-ד) י"ז אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקפ"ה			
הדל"ה מוצ"ש ר"ת	21:42	21:22	20:13
אנטווערפן	21:01	20:41	19:35
לונדון	21:12	20:55	19:47
מאנשעסטער	21:20	20:55	19:51
ציריך	20:53	20:26	19:21
ווינ	21:45	21:23	20:14
אמסטרדם	21:49	21:24	20:18
פאריז	21:26	21:02	19:55
פראנקפורט			

עלי מועד

בחודש אלול - מזמני משמים הרהורי תשובה גם לזו שאינו מתכוין

"אמרו דורשי רשומות (שער הפסוקים ל, ב): 'האלקים אנה לידו ושמתי לך מקום' וכו' (שמות כא, יג) - ראשי תיבות 'אלול'. הכוונה ברמז הזה, אפילו האדם אינו מכוין, הנה האלקים מודמן לידו באלול מקום אשר יגוס שמה, היינו הרהורי תשובה המעוררים אותו מן השמים. סופי תיבות אלו הארבעה תיבות בגימטריא א"ס, רמז, מקום התשובה אימא עילאה מסוגל להשיג בחודש הזה, והוא המקום אשר יגוס האדם. ברוך המגיד מראשית אחרית, הגיד בתורתו זמן הנספה בראשי תיבות, והגיד באחרית התיבות מקום הנספה".
בני יששכר (אלול א, טז)

חודש אלול - כדי שיכוונו את לבם בחודש תשרי

איתא בגמרא (ברכות כח): "תנו רבנן, כשהלה רבי אליעזר נכנסו לתמידיו לבקר, אמרו לו: רבינו למדנו אורחות חיים וזנכה בהן לחיי העולם הבא. אמר להם הוזהרו בכבוד כהרבים וכו' וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים" וכו'. ובכשנה (שם ל): "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים". ואם לפני תפלה אחת משלש תפילות שבכל יום צריכים להתבונן לפני מי עומדים להתפלל, על אחת כמה וכמה לפני חודש תשרי, שבו שופכים בני ישראל את לבם לאביהם שבשמים בכל כך הרבה תפלות ותחנונים, סליחות ובקשות, שירות ותשבחות, בודאי שצריכים להתבונן לפני מי עומדים להתפלל, ולכן נתן לנו הקב"ה את חודש אלול, חודש שבו עלינו להתבונן לפני מי עומדים להתפלל.
כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא זי"ע

הסבת ושמע ישראל (דברים כו, ט). "ובספורנו פירש, ציור במחשבתך, כמו (עמוס ה, כו) 'את סבות מלככם' (עי' רבינו ירמיה שם). הנה זה לימוד גדול לכל הבא לישה, שטרם יקרב לכל דבר לעשותו, הן בתורה ובתפילה, וכן אפילו בדבר הרשות, לא יהיה נבדל לעשותו טרם יצייר בעצמו היטב את הדבר ההוא וצורתו ותועלתו. וזהו (ברכות לז): חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין. ואפילו כשבא לשמוע דברי מוסר, יצייר בעצמו מקודם מה הוא בא לעשות. וזהו: 'הסבת ושמע' - שאפילו לשמועה צריכים לצייר מקודם.

ונראה דווחי הכנת אלול קודם ראש השנה, לכלי יקרב לעבודת החדש השביעי אלא בהכנה וציור מקודם במחשבתו לפני מי הוא עומד ועובר עבודתו שכלל, ותקיעת שופר ויתר מצוות שבחודש תשרי, ולזה צריך חגג רב. ונקבע לזה חודש אלול, וכולי האי ואולי".
שם משמאל (בפרשתנו, שנת תער"ב)

בחודש אלול מתעוררים כל המצוות ומעש"ש של כל השנה

"בגמרא (שבת קיח) אמר אביי תיתי לי כי חזה צורבא מדרבנן סיים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן. ... רצ"ל, בשעת הסיום הזה מעורר הכה וזכות של כל התנאים והאמוראים שנזכרו בזאת המסכתא, לעורר מידתם וההשפעות טובות שהשפיעו בלימוד תורתם בעולם, וזהו 'יומא טבא', והכן. וזה הענין הוא החודש אלול, סיומא דשנא, הם ימי הרחמים ורצון, ונקראים 'תשובת השנה' סיומא דשנא. כי עתה עת להגנה לעורר כל השפעות טובות מכל המצוות ומעשים טובים שעשו בני ישראל כל השנה, כמו ענין הסיום מסכתא שנתעורר אז כל הלימוד מכל המסכתא, כן בחודש הזה נתעורר הרחמים וכל ההשפעות מכל המצוות ומעש"ש מכל השנה.

ולזה בראש השנה אנו אומרים 'חדש עלינו שנה טובה', כי לפי הנ"ל אשר בחודש אלול נתעורר ההשפעות והחסידים משנה העברה אם כן מאי רבותא דראש השנה. לכן בראש השנה צריך בכל שנה התחדשות להוריד ההשפעות והחסידים טובים חדשות ביתר שאת ויתר עוז לחודש עלינו שנה טובה וברכה. אמן".
תפארת שלמה (בפרשתנו)

לקח טוב

למשש את התורה בעולם החומרי

בידיו ואצבעותיו, יוכל במאמץ מה לחוש בהן את הדברים העומדים לפניו, וכך יצליח לפלס את דרכו בהצלחה.

לדוגמה: איש יהודי שיש לו בית, גם אם גשמייתו של הבית - על כותליו, חדריו, דלתותיו וכו' - הוא הדבר שענינו בו נפגשות, בכל זאת מוטל עליו לגלות את הבחינות הרוחניות שבו, כמו: מצות מוזה, מצות מעקה, מצות הכנסת אורחים; גידול צאצאיו לתורה ולמעשים טובים; מילוי הבית בספרים וענינים של קדושה, וכיוצא באלה. עליו להרגיל את ראיית עיניו בכך שבראותו את הבית, תגלינה ותראינה את אור הקדושה שבו, ולהוציאו מן הכה אל הפועל, בכל מאי דאפשר.

אותיות מהכימות

בפסוק "והיה ממעש בלתיים כלשך ומעש העור כחפילה". כי הנה בני ישראל נכלאו להלחך לכל העולם, וניתן להם התורה ומלות, תורה אור והמלות הם להמשיך אור התורה גם בגוף. כי הנשמה אור תורה ועל ידי נר מלוא מלחך אור הנשמה בגוף. כי הגוף מחשיך אור הנשמה, לכן הכסיל בחושך הולך שהאור חשכה הטבע. ובני ישראל ככה התורה ומלות הם מאירים את הטבע. וכ"כ זרע בחושך אורך ואלתלך כלהיטם...

אכל עתה בגלות, הגם שיש לנו התורה ועוסקים בתורה ומפלה, אין מנגיעין האור תורה וממשיך בתורה כעור כחפילה. אף על פי כן נריכין על כל פנים למעש בתורה, שגם העור הממשיך כחפילה, הקב"ה ממליץ לו הדלק. ועל זה מבקשין גל עיני כו'.

שפת אמת (תקס"ד)

בהתאמת העובד לקראת חובתו זו - "למשש" את התורה בחיי העולם הזה - יזכה בכך שיענה ה' את הבקשה בעתירת "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", שבמשך הזמן תתרגלנה עיניו לראייה מופלאה זו, ותיפקחנה לראות רק את האור בעולם הסובבו.

בימי רחמים וסליחות אלה, על בני ישראל לקבל על עצמם לא רק קבלות של תורה ותפלה בלבד, אלא באותה עת גם קבלות שיוכלו "למשש באפילה" ולגלות את האור בתוך החושך.

העולם הזה בימינו אנו, ימי הגלות, מלא וגדוש בדברים וענינים גשמיים וחומריים המושכים את עינו ולבו של האדם אליהם, ובד בבד מסירים המה אותם מחובתו בעולמו. תפקידו של בן ישראל בעולם הוא לא רק ללמוד תורה ולערוך תפלה לפני קונו, אלא להמשיך את אור הקדושה הנמצא בתורה ותפלה אל תוך הווית העולם. אם ירדו נשמותינו לעולם גשמי זה, ובו נצטוונו לקיים את התורה ומצוותיה, הרי שמילוי חובתנו הרוחנית הוא למצוא את אורה של הקדושה בקרב הגשמיית.

בעצם, אין צורך לדבר על המשכת האור, מאחר שאור התורה ממילא כבר נמצא בעולם, כמאמר חכמינו ז"ל ש"איסתכל באורייתא וברא עלמא", ואין צורך אלא לגלותו, אלא שחשבת הגשמיית מסתירתו. עינים בשריות רואות ונפגשות בחומר, ועקב כך קשה עליהן הדבר לגלות את האור האמור.

מהי איפוא עצתו של היהודי, כדי שיוכל למלא את יעדו עלי אדמות. אם אין אור הקדושה נראה לעינים, ומכל זווית עולמו צצים ועולים גירויים חומריים בלבד, היאך ובמה ימצא את אור התורה והמצוה בתוך עולם חשוך זה.

אלא שגם אם אמת נכון הדבר, שאין האור נראה לעינים, הרי כאשר יתאמץ האדם במאמץ מה, יוכל בתוך כל דבר גשמי למצוא בחינות רוחניות מתחום הקדושה. וכאשר ימצא אותן בחינות רוחניות, ויעמיק את התבוננותו ועסקו בהן, הרי שהצליח לגלות את האור בתוך החושך.

אין הדבר דומה אלא לעור הממשש באפילה. אין ספק שאילו היו עיניו רואות ומאירות, והיה כל דבר ודבר עומד לנוכח עיניו ומתגלה אליו בקלות, היה מצליח למצוא את דרכו בלא כל קושי. עכשיו שאין הדבר כך - לא עלינו - ואין עיניו רואות נכחה, עדיין אין הילוכו מנוע וחסום בעדו, כי אם רק ישתמש

אמרות טהורות

לימוד תורה שבעל פה – מצייל מתאורות העולם הזה

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' ושמת בטנא וגו' (כו, פירש"י: "אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורק עליה גמ" וכו').

הן ידוע שה"עיקר להניצל מתאורות ועניני עולם הזה הוא על ידי עסק התורה, שאין היצר הרע שולט אלא בלב פנוי מן התורה כנודע (עי' רמב"ם סוף הל' איסורים). והנה כתיב (ישעי' כה, ה): "בכבודה בטרם קיץ וגו' בעודה בכפו יבלענה", הרי כי תאנה שביכרה מביאה לידי חמדה".

וזהו הרמז: "רואה תאנה שביכרה" – כשרואה שהתאוות מתגברות עליו, אזי העצה יעוצה: "כורק עליה גמ" – גמ"י עולה ג"ן שהוא ג"ן סדרים דאורייתא (ג"ג פרישות שבתורה) כדאיתא בתקונים. "אך באמת, העיקר בזה הוא תורה שבעל פה, כי תורה שכתב לבדה איננה מנינה כל כך, כי יש הרבה אפיקורסים ואומות העולם שמהזיקים בה, ועיקר הוא אם התורה שכתב משוחה בשער בתורה שבעל פה שהחמה הם מסכתות... וזה: "שמת בטנא, רומז לס' מסכתות העולה ט"א, ועל ידי זה יזכה לעולם הבא ולהניצל מתאוות חזון".

"ועל כן נסמכה פרשה זו למחית עמלק, כי כתיב (שמות י, ה) "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים", ודרשו ז"ל (פנתיקין ק), שרפו יריהם מדברי תורה, הרי כי על ידי לימוד תורה מכניעים את עמלק".

לכל אחד מישראל יש התעוררות לתשובה בכל יום

וזהו אש שמע תשמע בקול ה' אלקיך (כה, א). "ויבאר על פי מאמר חז"ל (עי' ודמק ח"ג קט): בכל יום בת קול יוצאת: שובו בנים שובבים. ובאמת כל איש ישראל וזכה לפי מדריגתו לשמוע על זה הקול, וכמאמר רבותינו ז"ל (פנתיקין ג) "אף על גב דאיננו לא חיו, מוליינו חיו, ומוה הקול בא התעוררות תשובה לכל איש ישראל בכל יום (עי' תולדות יעקב יוסף פ"ר ויקרא את ב' בשם הכעש"י, ובספר 'חידושי' בחתימת הספר).

אמירה נעימה

ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת וגו' (כו, ט). לכאורה היה לו לומר להיפך: "ויבאנו אל הארץ הזאת ויתן לנו את המקום הזה" – היינו, בית המקדש.

"ושמעתי" בחינת קושיא זו מפה קדוש החכם הכולל דרשן דקדקתני מוה"ר יצחק ויו"א, על פי מה שכתוב בתרגום יונתן על הפסוק (שמות יט, ה) "ואשא אתכם על כנפי נשרים" – שכלי מ"ו ניסן, קודם שיצאו ישראל ממצרים, נאו אותם הקב"ה כמו על כנפי נשרים לעשות פסחיהם בהר הקודש בירושלים וכו', יעריש.

נמצא, שבני ישראל כבר היו במקום המקדש קודם שהזיקין בארץ ישראל, ואם כן נכון אמר תחילה: "ויבאנו אל המקום הזה" – מקום המקדש, ואחר כך: "ויתן לנו את הארץ", כי קודם שנתן לנו את הארץ במתנה הביאנו אל המקום הזה. "והוא אבות ויציב, שפתים וישק".

וזה ברך (פ"ר ויצא, ראשון) לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי וגו' (כו, יג). חכמינו ז"ל קוראים לאמירה זו – "יודיו מעשר" (פסח לב), וכן איתא ברש"י: "התורה שנתת מעשרותיך", ויש להבין מה ענינו של "יודיו" כאן, והלא אינו מתוודע על שום המא, אדרבא, הריהו אומר שקיים הכל כהלכתו.

ואפשר לומר על פי דברי הרב הקדוש מרוזין זי"ע כמה שאומרים בתפלת ראש השנה: "כי זוכר כל הנשכחות" אתה הוא מעולם ראש שכתב לפני כסא כבודך", ולכאורה כפילות הלשון היא, אלא חובה על האדם בעשותו אחת ממצות ה' לשכוחה תיכף ומיד אחר עשייתה, וכשישכח הסינה – יזכרה ה', ועל כך נאמר: "וזכר כל הנשכחות". לא כן כשעבר ח"ו עבירה, כי אז חובה על האדם לזכרה תמיד, וכמאמר הכתוב (תהלים נא, ה) "הזמאתי נגדי תמיד", ואז מעבירה זו מלפניו ושוכחה כביכול. ברם, אם האדם שוכח מן העבירות שבידו, אז: "ואין שכחה לפני כסא כבודך" – והיא עומדת לפניו ית' לזכורנה ח"ו. וזהו משמעות השם כבאן "יודיו מעשר", שהרי כשנתן האדם כל מעשרותיו כאשר ציווה ה', היה עליו לשכוח זאת

וזהו שאמרו רבותינו ז"ל (תניגה טו): "שובו בנים שובבים חוץ מאחד, כלומר את אחד אינו מעורר זה הקול לשוב בתשובה, רק אם יתעורר מעצמו לשוב בתשובה יקבלו אותו, אבל זה הקול אינו מעורר אותו לשוב בתשובה, כי הוא היה למעלה ולא שב, לכך צריך להתעורר מעצמו בתשובה, אבל את כל ישראל וכו', מעורר זה הקול לשוב בתשובה. וזהו: "וזהו" – וזהו לשון שמחה (ברך מב, ג) – "אם שמעו תשמע בקול ה' אלקיך, היינו הקול מלמעלה המשמיע בכל יום, היינו הבת הקול כנ"ל המשמיע בכל יום לשוב בתשובה".

קדושת לוי

"בכל רכביך דעו" – בחפצי הגוף בחפצי שמים

וזהו אש שמע תשמע בקול ה' אלקיך וגו' ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ. ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלקיך (כה, א-ב). צריך להבין למה כפל הכתוב שנית "כי תשמע בקול ה' אלקיך", הלא כבר אמר: "וזהו אש שמע תשמע בקול ה' אלקיך", ועוד, למה הקדים לומר קודם הברכות "ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ".

אלא בא הכתוב להורות לנו, שאף כשנשיג כל הברכות האלה ויהיה לנו כל טוב בזה העולם, צריכים להזהר לכל נכון בהם להנאתנו ח"ו ככל גויי הארץ, אלא גם חפצי הגוף צריכים להעשות בקדושה ולשם שמים, כמ"ש בשו"ע (אורח ח' אלא).

וזהו כוונת הכתוב: "ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ" – שאף בעניני עולם הזה נהיה במעלה יותר מכל גויי הארץ, וגם כש"ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך", מכל מקום: "כי תשמע בקול ה' אלקיך" – נתנהגו בקדושה בעניני עולם הזה כמו בחפצי שמים, ותכונו בהם לשם שמים בלבד.

כ"ץ מרן אמו"ר מהר"ד מבעלזא זי"ע (מובא ב'לקט אמרי קדוש', מהדורת תשס"ו)

* עי' ודמק ח"ב ר: ובתקין סב. וראה שם הגדולים להרחיק דיל ח"ב סוף ט"ז ג ובספרו "דבש לפי מין" פ' אות ג: אמרו פנחס השלם שער א' אות קע"ה: "צדוק המור" פ"ר שמות קע"ח וי"א מותך חסנה; ומ"ש בגל' שכתב מדור "עלי הגניך"

ולעבירה מוכרנו, ויען כי לא שכה זאת, כאמרו: "לא שכחת", לפיכך לחטא נחשב לו, ועל חטא זה הוא מתוודה. כל תורה החדש, להג"ר אריק וצ"ל

היום הזה ה' אלקיך מצוץ וגו' ושמרת ועשית אותם וגו' (כו, טז). פירש"י: "בת קול מברכתו, הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה", מקור הדברים הוא במדרש תנחומא (כפרשתו סי' א), ושם איתא: "אמר רשב"ל יצתה בת קול ואמרה לו תזכר לשנה הבאה ותביא כחיוס הוה" וכו'. ויש להבין למה אם כן שינה רש"י הלשון והוא לכתוב: "הבאת ביכורים היום", שהוא לכאורה כשפת יתר.

אך י"ל, והנה באמת שכן מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל מובאר בספרים הקדושים שעל ההכנה וההתעסקות במצוה איכא שכן מצוה גם בהאי עלמא. ולפי זה אתי שפיר למה הוסיף רש"י "הבאת ביכורים היום", שהרי על פיור מצות נתינת הביכורים – שכן מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל כיון שעסקת במצוה והבאת ביכורים היום תשנה לשנה הבאה. ויש לפרש עוד מה שהוסיף תיבת "היום" – שמיותרת לכאורה. לפי מ"ש בספרים הקדושים שעל ריוות במצוה איכא שכן גם בהאי עלמא. וזהו: "הבאת ביכורים" וגם "היום" – בזריזות, ולא החמצות את המצוה ליום האחרון, לכן "תזכר לשנה הבאה". שפע חיים (מכתבי תורה, ש"י. הובא ב'ציצית פתגם')

ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך (כו, ב). הדין הוא בכסף קידושין, שאם נתנה האשה את הכסף לאיש, והוא אדם חשוב, או מתקדשת היא באותה הנאה שיש לה כמה שהוא מקבל ממנה מתנה (קידושין י).

גם כאן בנתינת ביכורים, אף שהאדם מביא את הביכורים, דיבר הכתוב בלשון: "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" – קרא להבאה זו בלשון לקיחה. לומר לך, מה שאתה מביא ביכורים ונותנם להקב"ה, לקיחה היא, שאתה לוקח מאת השי"ת, שקבלתו של הקב"ה בנתינתה היא ומטעם זה אמר הכתוב אח"כ, בעת האמירה אל הכהן: "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה" – והבאה זו היא בעצם לקיחה מאת "אשר נתן לו". נחל קדושים להרחיק דיל, בשם הג"ר יעקב מולכו וצ"ל

יתרון דעת

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ב)

תקנות וגזירות חכמי הדור – יסוד היראה/ "כאילו נאמר למשה מטעם" / רצון התורה – יתחדשו ענינים וסיגים ומנינים

... ובכלל המצוה (לשמוע אל בית דין הגדול) גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן במצוות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה (רי"ה כה) ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר שמצוה עליו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו.

ועובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שברור בחכמת התורה בכל אשר יורה, מבטל עשה זה. וענשו גדול מאד, שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת.

ספר החינוך (מצוה תצח)

... עוד אמרו רבותינו ז"ל (ע"ז לה). "כי טובים דודיק מיין" (שה"ש א, ב). חביבים דברי סופרים יותר מינינה של תורה. ואנחנו צריכים לפרש גם את זה. ידוע תדע, כי ראתה השם יסוד המצוה, שנאמר (דברים י, יב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך". ובוה ירצה השם את בראיו, כמו שנאמר (תהלים קמו, יא) "ורצה ה' את יראיו". ותקנות חכמים וגדריהם, יסוד לדרך היראה, כי יעשו גדר והרחקה פן תגע יד אדם באיסור התורה, כבעל השרה אשר יעשה גדר לשרה מאשר יקב בעיניו, כי ירא פן יכנסו בו בני אדם והיה למשל שור ולממש שוה, כענין שנאמר (ויקרא יל) "שמרתם את משמרת" – עשו משמרת למשמרתי (יבמות כא). ורוב הזהירות והגדר וההרחקה מן האיסור הלא זה מעיקרי המורא, והמרה להזהר ויגיע אל השכר הגדול, כענין שנאמר (תהלים יט, ב) "גם עבדך נזהר בהם בשמים עקב רב", על כל אמרו, חביבים דברי סופרים יותר מינינה של תורה, כי גדריהם וגזירותיהם מעיקרי היראה, ומצות היראה שכן הרבה כנגד מצות רבות, כי היא היסוד להן.

שערי תשובה לרבינו יונה (שער ג אות ז)

... שההכרעה נמסרה לחכמי הדורות, ואשר יסכימו הם, הוא מה שצויהו ה' יתברך וכו'. ומסר הקב"ה למשה כלל אשר בו יודע האמת, והוא "אחרי רבים להטות" (שמות ג), וכן: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (דברים י, יא). וכשרוב המחלוקות בין החכמים, אם היה יחיד אצל רבים היו קובעים הלכה בדברי המרובים, ואם רבים אצל רבים או יחיד אצל יחיד, כפי הנראה לחכמי הדור ההוא, שכבר נמסרה להם ההכרעה, כאמור (שם פסוק ט) "ובאת אל הכהנים הלוים או אל השופט אשר יהיה בימי ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט", וכן "לא תסור". הרי שנתן רשות לחכמי הדורות להכריע במחלוקת החכמים כפי הנראה להם, ואף אם היו הקודמים מהם גדולים ורבים, שכן נצטוו ללכת אחרי הסכמת חכמי הדורות וכן שישכימו לאמת או להפכו, וזה מובאר בהרבה מקומות. וכבר נתבאר מכל זה, שאנו מזהירים שלא לעבור על כל מה שישכימו חכמי הדורות וכו'... ורמז זה מה שאמרנו בגמרא (ע"ז לה): אמרה נכסת ישראל לפני הקב"ה בביכין עלי דברי סופרים יותר מינינה של תורה, וזאת המימרא יתחוויר פירושה על הדרך שכתבנו, שאחרי שכאשר יסכימו החכמים על גזירה אחת, תהיה מיד כאילו נאמר למשה מפי הגבורה, באמת שאין שיקבלו ישראל שכן גדול מה שיקבלו הם על עצמם ברצונם, מאשר יצוהם השי"ת ויעשוהו בעל כרחם. וכמו שנצטוו לילך אחר הסכמתם במשפטי התורה, כן נצטוו לכל מה שאמרו לנו על צד הקבלה מהדעות ומדברי הפוסקים, וזהו ההוא ההוא מצוה או לא יהיה, והנוטה מדבריהם אפילו במה שאינו מביאורי המצוה, הוא אפיקורוס ואין לו חלק לעדוה"ב. וזה מפורש בסנהדרין (ק). ...

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" וכו'. ראיתי לברר בזה דעת הרמב"ם בשרשיו, דעל כל דבר מדברי חכמים הוא עובר בלא תסור וכו'. והעיקר הוא זה, כי התורה רצונה אשר מלבד ענינים הנצחים והקיימים לעד, יתחדשו ענינים, סיגים, ואזהרות, וחומרות, אשר יהיו זמניים, היינו שיהיה ביד החכמים להוסיף על פי גדרים הנמסר להם, ואם יעמוד ביד אחר גדול בחכמה ובחסד כלל ישראל, כפי הגדרים שיש בזה, הרשות בידם לבטל. ולמען שלא ימצא איש אחד לאמר: אני ההוא ואיני כפוף לחכמי ישראל, נתנה התורה גדר "לא תסור" בו, שאם לא כן יהיה התורה מסורה ביד כל אחד, ויעשו אגודות אגודות, ויחפדו הקשר הכללי, מה שמתנגד לרצון השם – שיהיה עם אחד לשמוע לחכמיהם. ואם לא ישמעו עוברים ב"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" וימא, כפי המצוה דוקא לשמוע מה שיאמרו וכו'. ככה שמה התורה לחוק לבני ישראל לשמוע בקול חז"ל כקול מלך, מאן מלכי רבנן (גיטין סב). וזה פירוש הירושלמי סוכה (פ"ג ד"ה). דיום ראשון מברך על נטילת לולב ושאר יומי מברך על מצות קנים, דהמצוה לשמוע בקולם. משר חכמים (פ"ר שופטים ד"ה לא תסור)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי ברכיה ברך שפירא זי"ע – בעל ה"זרע ברך" יומא דהילולא י"ט אלול (תכ"ו)

ברך ה' חילו:

עת צרה היא לעולם (סופי תיבות בגימטריא תי"ח), כשצרות רבות ורעות תכפו את קהילות הקודש בשנות ת"ח ות"ט, כאשר גדודי הצורר חמלניצקי ימ"ש הרגו הרג רב וזרעו הרס וחורבן גדול ברוב מדינות פולין. גם אצל רבינו ברכיה ברך היה כפסע בינו לבין המות, כשחיייו היו תלויים מנגד, אולם בחסדי השי"ת ברך מחמת המציק עד אשר עבר הזעם וניצל, וכפי שכותב על כך בריש ספרו: "כי בעי"ה עיני עוללה לפנשי מכל בנות עירי, שמכל אחיי ואחיותי הן אני נשארתי בדי" – "ולולי ה' שהיה לנו אזי חיים בלענו, וברוך ה' שלא נתגנו טרף לשיניהם... והוצאנו מאפילה לאורה ממות לחיים... ולא היה נס כזה גלוי ומפורסם מכמה וכמה דורות".

ויהי בסעוד רבינו עז ונד על גבי ערים ועיירות ולא מצא מנוח לכך רגליו, נדר בנפשו שאם ישמע ה' תפלתו ויחלצו מן המצור ישיש פעמיו אל עיר מולדתו, ווינא, "אשר שם קבר אדוני אבי החסיד ז"ל ולהשתטח על קברו כדי לעשות קורת רוח לנשמתו אחרי מותו, מאחר שלא זכיתי לכבודו בחייו באשר נפטר לעולמו בעודי ילד בן ג' שנה". ואכן כעבור שנות הזעם, בן תחילה אל עירו קראקא, ולאחר זמן מה קיים את נדרו ונסע אל עיר הבירה ווינא, למקום קבורת אביו, ומשם פנה ויצא למסעו אל עיר הדפוס אמשטרדם, בה קיווה להעלות את חיבוריו על מנחת הדפוס.

ואמנם באמשטרדם זכה למלא משאלת נפשו והדפיס את חלקו השני של הירע ברך, בשנת תכ"ח כאמור, כשהוסיף עליו גם את דרושו על ספר דברים, אותם נאלץ להשמיט מהחלק הראשון, "באשר לא עלתה ולא היה סיפוק בידי להוציא לאור כי אם על ארבע חומשי התורה", כל אלה בסיועו המיוחד של הגה"ק רבי יצחק אבובב זצ"ל, האב"ד דק"ק ספרדים דשם, שקבלו וכבדו בכבוד גדול ופעל והפעיל את אנשי קהילתו למען שר וגדול זה שהגיע לעירם.

בהקדמה לספרו מזכיר רבינו לטובה ולברכה את "הני חכמי הדור, פרי עץ הדור... הרבנים הגאונים חכמי ק"ק אכאנוים וספרדים באמשטרדם... שקבלוני בסבר פנים יפות, לחזקתי ידו רפתי... וברכות לראש צדיק הנשר שר החכמה, עניו הוא מכל האדם אשר על פני האדמה, השלם בכל מדות, איש חמודות, זקן ונשוא שנים לו בחכמה עשרת מונים, האב"ד ור"י כבוד מהר"ר יצחק אבובב נרו לא יכבה, אשר ענה גדולה ותיקיה הרבה לו דכמה טרחות טרח בשבילי ובכל מאמצי כחו השתדל לי מן יחיד סגולה הסרים למשמעו שהתנדבה לכם ליקח מספרים שלי כדי להיות לי לעזר וסעד באשר המלאכה היתה גדולה וכבידה עלי".

מוביה בשער:

גם בעתות קשות חללו, לאחר ימי המהפכה ששרבים מקהילות ישראל נחרבו, ואולי דוקא אז, כשברני ברכיה שימש כאב ליתומים, מעוז לדלים ומחסה לאבוינים, נעמד על משמרת הקודש בחירוף נפש בלבלית תת לרוחות זרות לחזור ולפרוץ בחומת כרם ישראל.

דברים כדברנות אנו מוצאים בהקדמתו לחלק שני, בה מדבר קשות נגד אלו "הדרשנים שקרנים אשר מקורב באו, שועלים קטנים מחבילים חובלים בעצמם ובאים לשנות העניינים, ובררו לעצמם דרך לא סלולה, לא דרכו בה הראשונים ולא שערם אבותינו... ורוח בקרבם מעשה חדודים חדודים בחריפות של הבבל...". באריכות רבה מוכיח הוא בתוכחות קשות את הדרשנים ומחדשים בדרך הפלפולים ו"החילוקים", אשר גם בסיבתה תלה את הגזירות הנוראות שניתנו על כלל ישראל, וכפי שהכריז כי "ראוי ונכון לקנא קנאת ה' וקנאת וורתו הקדושה לבטל לימוד שקר מוחלט כזה, שמשכו הללו בחבלי שוא גדולה וטוהר שבת, וראוי טפי להרחיק מלימוד פלסופיא ולימוד חיצוני שבימי הרשב"א והרא"ש ז"ל החרימו עליה.

ובענינו ראוינו, שמשעה שבה לימוד המבולבל הזה במדינתנו, בא ערוביאי וחשכיה גדולה לעולם צרות צרורות, הוה על הוה ושב על ידו, ונשפך דמם כמים ואין קובר, וכמה קהלות נחרבו ובתי כנסיות ומדרשות שנהרסו וכמה ספרי תורות שנקרעו, וכמה גאונים ארץ שנאספו וזיננו במיתות קשות ומשונות בעונותינו הרבים, וכמה אלפי אלפים נפשות מישראל שנהרגו עד שנשארו מעט מהרבה, אשר לא יאומן כי יסופר... ובדאי לא עבד הקב"ה דינא בלא דינא ח"ו, אבל סיבה גדולה היה לימוד זה שנתנו כח לאיש התפוכות לשון שקר ועשה בהם רקיע של חלורג כמה אוכלסין וכי"ל...".

במשך כותב: "ואף גם דבאל זה נמי יש במה תלעות במכשולות גדולות שהיתה במדינתנו ברוב הקהלות, ומונה כמה פרוצות ומכשולים בהנהגות הקהלות, כמו חילול שבתות "וכן דבר הרבנות שלא יתקבלו על ידי שחדים...", ולבסוף מעשר: "גם יש סיבה גדולה מזו באשר כמעט אין לו תפלת צבור על ידי חזני ארצנו, שמקבלים את שאינו הגון שפרקו נאה רק שקולו מעים, ואפי' הוא עם הארץ וקל שבקלים, ומתוך כך הוא מחרף ומגדף בקריאת התיבות, גם לפעמים מבליע אותן לגמרי, והרבה ברכות לטלות שנמשכו מזה... ואין לענות אמן אחריהם, ולא מיבעיא שאין לו זכות תפלת צבור, אלא גורמים נזקים גדולים אפילו ליחיד סגולה ע"י שמאריכים בגוים, ומתוך כך זמן ק"ש ותפלה עוברת, ואין ספק שזהו סבה לאריכת הגלות ומעכב הגאולה...".

זרע ברך ה':

כל ימיו כסוף נכספה נפשו של רבינו ברכיה לעלות ולחונן עפר ארץ הקדושה, "אשר עיני ה' אליקד בה מראשית השנה ועד אחרית שנה". בשנת תכ"ח, התחיל לבצע ולהצא את מחשבתו הטובה אל הפועל, בלקחו את מקל הנדודים לצאת למסע קודש. ואמנם בדרכו כבר הגיע עד לעיר הגדולה קונסטאנטינאפל (קושטא, איסטנבול בירת תוגראמ -טורקיא). אולם כבר אמרו רז"ל (סוכה ג'): "רגלוהי דבר אינש אינון ערבין ביה...". ומוליכות את האדם למקום בו נגזר עליו למות, ולדאבון כל לב שם השיב את נשמתו הטהורה ליצורה ביום י"ט לחודש אלול, כשהוא אדן בן ג' שנה, ובה מנוחתו כבוד.

זכה רבינו ברכיה להנות מפרי עמלו בחיים חיותו, ונתמלאה שאיפתו "שמלכי הערב ופחת הארץ ימצאו בו נחת... המה הגבורים יצאו לפנינו חלוצי צבא מלחמתה של תורה" - כדבריו בהקדמה לחלק ראשון - שהרי "הערכתי שחלן ערוך לפני כל צורב שיוכל לבחור איהו הקדמה ולחדש בו דברים כפי הרחבת שכלו". ואמנם מיד תיכף עם צאתו לאור עולם גם "נשא חן בעיני חכמי ישישים, ודעתם נוחה הימנה, ויהי להם למנה, ושמו אליו תשוקתם, ולדרוש מתוכו שמו עיני בחינתם, ובנו על אותו ההקדמות ברינות ומגדלים גדולים וגבוהים פה מפקי מרגניתא ואבני שורם" (מדרשו בהקדמה השנייה לספר).

"בהיות יד כל משתמשים בו מחיבת הקודש" - כעדות הגה"ק רבי יחזקאל קאצינלפונג זצ"ל אב"ד אה"י בהסכמתו - ספו חלקי הספר ותמו מן השוק, עד כי ילא נמצא ממנו לעת

הגה"ק רבי ברכיה ברך זי"ע – בעל "זרע ברך שלישי"

בשולם, ולא להנאת ממון, כי שונא בצע, ומעולם לא נטל שום פרוטה בעד שכן דיינות... ועולה לא נמצא בשפתיו, הנמצא כזה בכל מדינתנו אשר רוח אליקים בו...".

קצאנו לשם שמים היתה נירכת בדרשותיו ברבים ללא חת, ובאה לידי ביטוי גם בהקדמה לספרו (עמ"ס ברכות), בה מוחה נמרצות, בין היתר, כנגד "קצת רבנים בזמננו" שהתירו לעצמם לקבל מתנות ממבלי דינים וכדו', וכל רבנותם היא "בשביל לאסוף ממון רב ועושר", ומכריו שם "ידאין לאותם רבנים זכיה בתורה ללמוד ע"פ האמת, כי המלאך המשתחית הנקרא רי"ב יושב בצידו תמיד, ומחשיך עיניו ללמוד שוא ושקר, ונקרא רי"ב שהוא ראשי תיבות בשביל 'ראשיה בשחד ישפטו' (מכא ג, יא)... ונקרא 'ישחד' - שהוא חד, שאין לו שותף בתקב"ה, כי כל דיין שאינו נוטל שוחד יש לו שותף זה הקב"ה...".

ואמנם ענותנותיה וקנאותיה דמר היו בעוקרי, ובעטיין סבל ממלשניות ועלילות שונות שטפלו עליו, עד שנדרף מרורות ומרבות חדושי אשר עמל והעלה על הכתב במשך יותר מעשרים שנה נענב ממנו, ואף רצו להורגו וברח מרדפיו, כפי שהארץ וסיפר על כל התלאה אשר מצאתהו בהקדמת ספרו עמ"ס ברכות.

וכך כתב עליו הגה"ק הרחמי"א זי"ע ביש הגדולים (מציג, אות ב סי' ז): "מהר"ר בירך - בן בתו של הרב (בעיני זרע בירך) הפליא עצה הגדיל תושיה, וחיבר כמה ספרים על השי"ש ועל ד' טורים ועל הפרשיות ועל תהלים, כמו אלף ומאתים בויגין שהם פליגוס בקירוב. ואירע לו עסק ביש ששללו וגזלו הספרים ממנו, ולא נדפס כי אם על ברכות בירך ספר בראשית, ונקרא זרע בירך ח"ג", וישא משלו [כתב על עצמו]: יוצרע בירך נאף ה". ובדאי שניראה מזה שנדפס, כמה גדול כחו ושהוא מלא ומעין נובע מקור חכמה".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

* הספר "זרע ברך שלישי" זכה לעדנה ונדפס מחדש ברב פאר וחדר בברוקלין נ"י שנת תשס"ב ל"ק.

כזאת רק מעט מזער, ומי שיש לו חלק א' לא יש לו חלק ב', ומצניעים אותם לזרע ולדומא" (מב"ר המו"ל בדף השער, מהדור אמשטרדם ת"ש), ועקב כך זכו למחודרות חוזרות ונשנות⁴. חלקו השני נדפס שוב בשנת תמ"ז בהאמבורג, ובשנת ת"צ חוברו שני החלקים יחדיו והופיעו בחדרו שוב בעיר אמשטרדם ע"י המדפיס הנודע מו"ה שלמה פרופס כ"ץ ע"ה, כשהסכמתו רבני ק"ק אשכנז וספרד ואב"ד דק"ק אה"י המ"ל מטטרות אותו.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. לא כאן המקום להאריך בפולמוס אודות דרך לימוד הפלפול ושיטת החילוקים, אשר לדעת רבים וגדולים הביאה התעוררות רבה ללימוד התורה במדינות אשכנז ופולין באותם ימים (ראה בשבחה בספר "פי יצחק" להגה"ק ר' יצחק חיות זי"ע מפראג, ובהקדמת פ"י זקוקין דנורא על תנב"א להגה"ק רבי שמואל הי"א זי"ע וראה מאמרו בגל' שכן על הגה"ק רבי יעקב פולק זי"ע - בעל החילוקים). מאידך ידוע שהרבה מגדולי עולם גאוני הדורות זקנו מרה נגדה, ביניהם: הגה"ק מהר"ל מפראג בספריו, ואח"י הגה"ק רבי בצלאל בספר החיים, הגה"ק החות א"ר, ועוד. וכן השל"ה הק' בכמה מקומות, [שכותב (במס' שבועות פרק נר מצוה) שגם הוא עסק בה, אולם מתחרט הוא על כך], ומהרש"א בח"א עמ"ס ב"מ דף פה, ועוד. יית' בהקדמה בתשרי חת"ס משי"כ בזה, ואכ"מ.

2. יש שכתבו כ"ח טבת תכ"א, אך רוב המקורות כתבו כנ"ל.

3. "ובאה השמועה לקראקא ביום ב' פרשת בא תכ"ז לפ"ק, ובו ביום הספידוהו פה מספר מר וגדול, כמכר בפנקס החברה קדישא פה" (כ"לית יופי ח"ב מד).

4. מהר"א זצ"ל שרבינו צירף לספרו קונטרס נוסף ובו מעט מיל מעליהם מניסו רבי צבי הירש זצ"ל בן הקצין ר' שלום מעליש וחתן היתוספות יי"ט, שרבינו מעיד עליו שהיה "אב בחכמה ורך בשנים, ממואל בתורה ובמצות". ומכיון שקטף באיבו בהיותו ערירי ללא זש"ק, ביום ג' סיון ת"ח, "העיר ה' את רוח אביו, חמי חזקן יצ"ו, להעמיד שם המת על נחלתו" ועל אף שנתו הדחוקה השתתף בהוצאת הספר, כדי שיוכל לשלב מחבלי כתביו שהשאיר אחריו ברכו, ובהם ביאורים וחיזושים של התורה "מעט בכמות ורב האיות", אשר פיו יקנו "עשרת צב"י לרומ שאתון הדרירי ידיה לו עטרה לראשו במקום הבנים שהם עשרת אבותם. וכה מספר חזונו, בעל התוס' יי"ט, בהסכמתו: "יהיה היום יום חשכה ואפלה שחתי ינק חזקים מהר"ר צבי הירש בן הישיש שלום שחתי וזקן וזכותו מר"ר לרבנן וזכי שבק, והניח אחריז קבוצות פשטים בפסוקים ובמדרשים ולהקים לו שם בישראל שיהיה לו במקום זרע קדש מצבתו. העיר ה' את רוח האלף הנמר מהר"ר ברך להדפיס ספרו ולהניס בין הדברים מדברי חתני הנ"ל, כי הוא נשוי לאחות חתני ובכן להיות גם שניהם כאחד טובים ודברים מיושרים אין בהם נפלה".

מאת: ה"ה ישיכר בעריש ווייס, ברוקלין נ"י.

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"לא תשנא את אחיך בלבבך" (א)

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ בגל' הבא בע"ה - עוד פרטים בגדר שנתת חנם; ואופנים שיש מצוה לשנוא; עצות איך להעביר את השנה מן הלב, ועוד

עלי ספר

הוצאת הגליזן לזיכוי רבבות מאחב"י

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' משה יוסף גראסט הי"ו מראשי חברת "שטס אש"ש" - אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור יחיאל מייכל פונפדר ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור זרח אורי הלוי גראס ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>
<p>הרה"ח ר' עזיאל משה ב"ר זאב ע"ה נלב"ע ח"י אלול תשנ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א</p>	<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור זרח אורי הלוי גראס ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>
<p>הרה"ח ר' ישראל ברוך ב"ר אליקים געציל ע"ה קארנפעלד נלב"ע כ"ב אלול תשי"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאלינקי שליט"א</p>	<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור זרח אורי הלוי גראס ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"לא תשנא את אחיך בלבבך" (א)

מאת: הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ בגל' הבא בע"ה - עוד פרטים בגדר שנתת חנם; ואופנים שיש מצוה לשנוא; עצות איך להעביר את השנה מן הלב, ועוד

עלי ספר

הוצאת הגליזן לזיכוי רבבות מאחב"י

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' משה יוסף גראסט הי"ו מראשי חברת "שטס אש"ש" - אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור יחיאל מייכל פונפדר ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזיאל משה ב"ר זאב ע"ה נלב"ע ח"י אלול תשנ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א</p>	<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור זרח אורי הלוי גראס ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישראל ברוך ב"ר אליקים געציל ע"ה קארנפעלד נלב"ע כ"ב אלול תשי"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א</p>	<p>הרה"ח ר' משה יוסף גראסט הי"ו מראשי חברת "שטס אש"ש" - אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור יחיאל מייכל פונפדר ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>
<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור זרח אורי הלוי גראס ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' עזיאל משה ב"ר זאב ע"ה נלב"ע ח"י אלול תשנ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א</p>	<p>הרה"ח ר' דוב יצחק פרידבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור זרח אורי הלוי גראס ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישראל ברוך ב"ר אליקים געציל ע"ה קארנפעלד נלב"ע כ"ב אלול תשי"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א</p>	<p>הרה"ח ר' משה יוסף גראסט הי"ו מראשי חברת "שטס אש"ש" - אנטווערפן לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמור יחיאל מייכל פונפדר ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ת"ר מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, עש"ק פרשת נצבים וילך (אבות ה' ו')
כ"ד אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"ב גליון תקפ"ז

הדפסה מוצי"ב	19:58	21:05	21:26
אנטווערפן	19:20	20:24	20:45
לונדון	19:30	20:37	20:55
מאנשטער	19:37	20:40	21:06
ציריך	19:07	20:11	20:35
ווינ	19:57	21:06	21:29
אמסטרדם	20:04	21:08	21:35
פאריז	19:40	20:45	21:11
פראנקפורט			

עליל מועד

נעיצת סוף השנה וראשיתה על ידי הסליחות
- כדי להרגיל את האדם לתשובה

"הבט וראה מאמרם וז'ל כיומא פרק יום הכפורים (פא): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם, שנאמר (חזקאל יח כא) הִיָּה יְחִיָּה, ויש לי בו מהדקדוק: מה גדולת מעלה היא זו לתשובה שמארכת ימיו וכו', הרי אין לך מצוה קלה שבתורה שאינה מארכת ימים, כאשר למדו ז"ל (חולין קמב) משינוי הקן וכיבוד אב ואם דכתיב בהם אריכות ימים, ומהם למדו לשאר מצוות, ועוד, סגנון לשון זה 'גדולה תשובה שמארכת' וכו', למה לא אמרו כמו בשאר מקומות: כל המאריך באחד, מאריךין לו ימיו ושנותיו (ברכות יג) כל המאריך בשולחנה, מאריךין וכו' (שם נד), שתלו הפועל והמועשה השוב אל האדם, וכאן גם כן יאמר: כל העושה תשובה, מאריךין לו ימיו ושנותיו.

אמנם, לדעתי אין הכוונה למי ששב בתשובה, שנותנין לו בשכרו אריכות ימים; אלא דעתו למה שאמר שמואל הקטן ע"ה בקהלת רבתי (ו, לב), על מה ששאלוהו: מה הוא דין דכתיב (קהלת ז, טו) וְיִישׁוּעַ מֵאֲרִיךְ בְּרֵעֲתוֹ, והשיב, שכל זמן שהאדם חי, הקב"ה מצפה לו לתשובה; מת - אבדה תקיפו. באופן שהקב"ה מאריך ימים לרשע עם שאינו כדאי לכך, בעבור תוחלת התשובה, ואם כן, בהכרח צריך שנאמר, שהתשובה היא גדולת הערך מאד, כיון שכשביטל תוחלת על צד הספק מתרצה הקב"ה לתת חיים לאשר הוא חייב מיתה.

והם דברי רבי יונתן ע"ה: "גדולה תשובה" - בלי ספק גדולתה רבה עד מאד, שהרי ראוי שנאמר רבי יונתן של אדם, כי בעבורה ולתכלית השגתה מאריך ה' ימים ושנים לאדם, אע"פ שאין לו זכות לזה, למען יהיה לו זמן לעשות תשובה בסוף. ומה נעמה התוכחה על זה מהכרח פסוק וְחַיָּה יְחִיָּה, כי הוא אומר (-באותו פסוק): וְהָרָשָׁע, כי ישוב מכל המאונותיו אשר עשה וישמר את כל חקותיו ועשה משפט וצדקה, חיה יחיה, לא ימות, ועוד מעט, אחר אשר עשה או חמשה פסוקים, אמר (שם כו): וְיָשׁוּב רָשָׁע מִרְשַׁעְתּוֹ אִשְׁרֵה אִשְׁרֵה וְיָעֵשׂ מִשְׁפָּט וְצִדְקָה הוּא אֶת יָמוֹת יְחִיָּה, כי מלבד הכפל יש להרגיש בו: א. למה תחלה אמר: וְהָרָשָׁע כי ישוב - לשון עתיד, ואח"כ: וְיָשׁוּב רָשָׁע; ולמה בראשון וְחַיָּה יְחִיָּה, ובשני - הוּא אֶת נַפְשׁוֹ יְחִיָּה; ג. ומלת 'הוא', מה כוונתה; ד. ומה הוצרך לומר מעיקרא וְחַיָּה יְחִיָּה לא ימות, אם הוא שב בתשובה, למה ימות.

אבל עם האומר הוא כמובן כמין חומר. כי אמר הנביא ע"ה: הנה, הרשע בעבור ישוב בתשובה האהובה כל כך אצלו יתברך לגדולתו, יתצוה הקב"ה שיהיה יחיה ואריך ימים ושנים, ואע"פ שמוצד עונותיו אשר הם עתה בידו, היתה מדת הדין מחייבת שימות; עם כל זה לא ימות, בעבור תקות התשובה העתידה. ונמצא, כי חיים אלו הם מתנה לו מחסורו יתברך, כי הוא מוצד עצמו עתה אינו ראוי לכך אלא להפכו. אמנם, 'שוב רשע מרשעתו אשר עשה' - שהוציא לפועל כוונתו ית' וכבר שב בתשובה ועשה משפט וצדקה, הנה עתה 'הוא אֶת נַפְשׁוֹ יְחִיָּה', נזכר לומר שהוא גרם בעצמו אריכות חיוו במעשיו הטובים. וזה - על צד ההשאלה, עם שבאמת לכל האופנים אם צדקת מה תתן לו (איוב לו ז).

ומכל אמרנו יוצא לנו טעם מהודש ונאות, למה שהורגלנו בחשד זה של אלו להרבות בו סליחות ותחנונים, ובהשמעת קול שופר... כי לאשר ברה"ח תשרי, תחילת השנה, אנו מכינים עצמנו להתחלה טובה, להודות אל התשובה בתקיעת השופר; לא נחשוב יספיק הראשית ההוא הטוב, אבל צריך לצרף עמו גם האחרית והסוף של השנה, נחיה בו מזורזים ומודרכים אל התשובה, למען יהיו תמיד ענינינו בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה. ולפיכך, בהודש אלול, שהוא אחרון לשנה, אנו מוכרים בענינינו אלו של תשובה, עד יום ראש השנה עצמו, כדי לנעוץ סופה בתחילתה, להיות לנו אחרית בראשית.

ביתא ליתם (ח"ב, דרוש נ. הוצאת 'משיח' ב"ב תשנ"ד, עמ' שסד)

לקח טוב

"ושבת - ככל אשר אנכי מצוך היום"

יעצת היצר בנוגע למצות התשובה היא הערמומית ביותר מכל עצותיו ותחבולותיו. מטבע הדברים היתה התשובה ותוצאותיה אמורה להיות אסון נפשו של היצר הרע, מאחר שהיא הורסת ומשכלת את כל הישגיו, ומאבדת את פרי מעלליו. בכל ימות השנה מוציא הוא את כל כחותיו, להכשיל את קרבנו בעבירות קלות וחמורות חלילה, על מנת להכותים את נפשו, להרחיקה ממקור מחצבתה ולגרשה מחיק אביה, ומימים ימימה טורה ומתייגע לצבור לו לאדם ערימות של חטאים ועוונות. והנה, בהתעורר נפש האדם אל חובתו בעולמו ותתלקח אש התשובה בנפשו, וישוב אל ה' אלקיו בכל לבבו, הרי בין רגע ובמחיר יד, מתבטלים ונעלמים כל החטאים שצבר לו היצר, ומושלכים במצולות ים במקום אשר לא ייפקדו ולא ייזכרו לעולמי עולמים. אין ספק, איפוא, שהתשובה גורמת להרס מוחלט של כל מלאכת היצר. ודוקא בנושא זה - והוא הנותנת בעצם - מתחכם היצר עד מאד כדי למנוע בעד האדם מלנקוט בדרכי התשובה.

אותיות מחכימות

... דהנה שתי מניי תשובות יש, האחת מהתעוררות הטובה, והשנית מגדלות האלון בורא כל, שלא לקניטו. והנה הדבר הראשון הוא דרך הקשה מאד לשוב, כי הולך וכידי לב הסב, וינע לבבו לומר לו: מה יועיל תשובה, כבר הכריתו הסקע ואלפתו עולמך שלם הכל, וישוב לך על כל פנים דמיון ותהייה כשלי עמלם, כשכחל לחתך. וזה הסב על דרך הראשון.

מה שאין כן הסב שלא יקניט בוראו לגדולתו, ולא חש על זמנו כלל, ויבן וילך יחוס על הפסד שפסידו, דעס כל זה לא יקניט מעשה לארון הכל. והבן שיטתו, כי זה סכל נפלא ואמיתי בהקנת הסכים לסודותם דרך יסכון לזר.

וזה סודות הכתוב "ושבת עד ה' אלקיך" ולא כשכל עמלך רק לגדולת ה'... מוזהר זה "שמעתי וכו' (בפסוק כלל אנכי מלך היום)", כלומר לא נמנעו עד היום, ולא תחש על מה שעברת, רק קעטן שפלט וגר שנתאיר, ואלו היום נמנעו, והבן שיטתו...

לפי האמת, אין התשובה מותנית ותלויה בכפרה הנובעת ממנה כלל ועיקר. אם אמנם א-ל רחום והגון מולח ומוחל ומעניק כפרה מוחלטת להשבים אליו באמת, אין זאת אלא תוצאה ברוכה של מדת רחמיו ית"ש שאין לה סוף ותכלית, אך לא זו היא הסיבה שתניע את האדם לקראת התשובה. כי אם רק ישים האדם אל לבו את טובות הבורא יתברך עליו מיום היוולדו, בכל עת ובכל שעה, ויתבונן בגדולתו ובאדנותו עליו ועל כל העולם, לזאת בלבד עליו לשוב אליו בכל לבבו ובכל נפשו. מאי דהוה הוה, ומחיים והלאה לפחות, לא יוסיף לחטוא.

אין ספק, שאם יאזור האדם את מתניו לקראת יצרו, וינקט בתשובה מהיום והלאה, מבלי לתלותה ולהתנותה בטיב הכפרה, הרי שתשובתו האמיתית ממילא תביא את הכפרה הרצויה בעקבותיה, ושם ורפא לו.

אמירת "סליחות" - כיצד?

"הנה, אחי ורעי, צריכים אנחנו למודעי ידיעה בתהלה בקרואי שמו 'סליחות', שהוא על שם שבהם קבועים רחמים ותחנונים לפני המקום ב"ה וב"ש, על סליחות עונות, שימחול לנו הבורא ית"ש עונותינו ופשעינו שעשינו עד הנה... והנה בוראי כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך של עולם, לבקש מלפניו על סליחות עונותיו בלתי תשובה בלבד, מה כחו כי יאריך נפשו בתפלתו על סליחות עונותיו וזולת תשובה? הנה בני אדם זה לזה שואלים: אם אמרת הסליחות? ואומר: הן, כבר אמרתי הסליחות! ואינו שם על לב מה בצע אמרתו הסליחות, הלאו שיאמר הבורא ית"ש הסליחות (-יסלח עונותינו), וזה אי אפשר וזולת התשובה. לכן יתח האדם בעת אמירת הסליחות לקבל בלבו תשובה גמורה, דהיינו ההרטה על העבר וקבלה אלהא. ומה טוב אם יוכל להוריד דמעות בעת אמירת הסליחות, כי שער דמעה לא ננעלו (ברכות לב). והביטין הן דמעות של אדם לפני הבורא ית"ש, יותר מכל התפלות, כנזכר בגמרא הקדושה, גם בזה"כ ובתיקונים בהרבה מקומות...".

יפוד ויורש העבודה (שער עשירי פרק המישי)

אמרות טהורות

עומד הכונה בימים נוראים – מעלה את כל התפילות והמעשים טובים שנעשו בלא כוונה

למען ספירת הרה את הצמאה (כפ, יח), ופירש"י ז"ל: "לפי שאוסף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג, והייתי מעביר עליהם, וגורם עתה שאצטרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל".

"מדבריו למדנו, אחר שמדה טובה מרובה ממדת פורענות (ויפא ע"ה), דעל אחת כמה וכמה בעבודת השי"ת שאדם עושה כל השנה, וכל המעשים טובים והתפילות שנעשו בלא דעת ובלא כוונה, שאינו חשוכין רק שוגג, ואח"כ בראש השנה יום הכיפורים, שישאל מעוררין עצמם בעונותיהם, אם כן מצטרפין הכל על מה שעשו עד עתה בלא דעת ובלא כוונה, וכאלו נעשה הכל בכוונה רצויה".

שם משמאל (ע"ה)

העיקר הוא עסק התורה וקיום המצוות – ולא ב"לב"

והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשירותי לבי אלך וגו'. לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשה אף ה' וקנאתו באיש ההוא וגו' (כפ, יח-יט). "הנה", ישנם אנשים קלי הדעת ופחותי ערך אשר חושבים על אין העיקר לעסוק בתורה ולקיים מצוות ומעשים טובים, רק העיקר שיחיה לו לב טוב, דהיינו לב טוב יהודי ורגש לאהבת ישראל, ואז יוכל לעשות כל מה שלבו חפץ... ואין צורך להאריך בזה, כי ידוע שהיו מחשבתם של הפושעים.

ועל זה אמרה התורה כאן: 'והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו', כלומר, שיתאמר בלבבו הטוב, דהיינו שיש לו לב יהודי, וזה די לא; ושלום יהיה לי, היינו שהוא אוהב שלום, ואומר: 'כי בשירותי לבי אלך למען ספירת הרה את הצמאה', והינו לחסוך השגגות על הדעות (ראה פירש"י), לא יאבה ה' סלוח לו, כלומר, שהוא אפילו אינו רוצה ואינו מבקש שהקב"ה יסלח לו, כי מדומה בנפשו שאין לו צורך בסליחה כי

הוא חף מפשע בעבור לבו הטוב, על זה מסיים הכתוב: 'כי אז יעשה אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורצבה בו כל האלה הכתובה בספר הוה' וגו'.

עשרת שלמה, כאבוב

הקב"ה מתאזהר לתשובת רשעים ולכונתם בחיי העוה"ז

לא יאבה ה' סלוח לו וגו' (כפ, יט). לכאורה ייפלא הדבר, הלא הקב"ה רוצה ומתאזהר לתשובת הרשעים ולא יחפץ במות המת, אם כן היאך אפשר לומר "לא יאבה ה' סלוח לו".

אמנם ביאור הדברים הוא כי הקב"ה הוא מלך הפץ בחיים – בחיי העולם הזה, שבו אנו מקבלים עול מלכותו ית"ש, ובמיתת האדם מתמטע כבוד מלכותו, כי אין מלך בלא עם. וגם הפץ לזכותינו בחיים הנצחיים, היי העולם הבא, שנהיה ראויים להידבק בו ית"ש לאחר הסתלקותנו מהעולם הזה. ועל זה אנו מתפללים: "זכורנו לחיים" – היי העולם הזה, כי אתה "מלך הפץ בחיים" – בעוה"ז, וכתבנו בספר החיים – היי העולם הבא, "למענה" – שאתה הפץ לזכותנו בבחינת אלקים חיים – היי נצחיים.

והנה הקב"ה מתאזהר לתשובת הרשעים כדי שיזכו לחיי העולם הזה, וגם לחיי העולם הבא. אבל רשע כזה שהולך בשירותי לכו, הוא האפיקורס שאמר עליו חז"ל (ע"ה י"ג): "כל הפרוש מן המצוות – מות", אין הקב"ה מתאזהר לתשובתו, כי אף שירותו חיי העולם הבא, מכל מקום מפסיד חיי העולם הזה, שהרי אם ישוב ימות מיד. ואף שכבודו אינו ישוב מקבלו השי"ת, וימות, מכל מקום לא יאבה ויתאזהר השי"ת לזה. וזהו: "לא יאבה ה' סלוח לו".

התם פופר

עצה יעוצה להבחין בין מצות לעבירה

כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו (ל, יח). דרך היצר הרע לצבוע את העבירה בגוון של מצוה, ועל האדם להזהר היטב לכל ילד במצוותיו. ואם יודמן לפניו דבר, ולבו יאבה נקפה אם לעשותו או לא, "אזי התיקון שילמדו אותו הדבר בתוכם בכוונה, ואם עדיין יש לו אותו השקט, בודאי הוא מצוה. וזהו שאמר: 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך' – ללמוד, ואז תדע 'בלבבך' אם 'לעשותו' – כנ"ל".

בית אברהם להרחיק רבי יוסף משה מואלאווי ז"ע (י"ד כ"ד אה"ל וחקירה)

הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם

לעשות את כל דברי התורה הזאת (כפ, כח). אמרו רז"ל (אבות ב, א) "זהו וזהר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, שהרי הן במצוה קלה כשילוח הקן כתיב (כ, ז): "וזהרצת ימים", והן במצוה חמורה ככבוד אב ואם כתיב (ח, יח): "למען יאריכון ימיו".

הוא שנאמר: "הנסתרות לה' אלקינו" – כי הוא יודע שכרן של מצוות, "והנגלות" – הן שתי המצוות האמורות, שאחת "לנו" – היא מצוות שלוח הקן, והשנית "לבנינו" – היא מצוות כיבוד אב ואם, והיינו החמורה שבחמורות והקלה שבקלות, ונכתב בהן שכר שוה, והטעם: "לעשות את כל דברי התורה הזאת", כי כיון ששכר המצוות נעשה מאתנו, ומצונו כתוב שכר שלוח הקן שוה לכיבוד אב ואם, הרי זה מדיחב לעשות את כל דברי התורה הזאת, שאין אנו יודעין מתן שכרן של מצוות וצריך לקיים כולם.

פני דוד להרחיק ז"ל בשם "הרב המובהק גדול בדורו שקדן בתורה כמחרי"ד יהושע קנזי וזה"ה"

כי אנכי ידעתי את מרדך וגו' הן בעודני חי עמכם היום ממרים חיותם עם ה' ואף כי אחרי מותי (לא כו). יש להבין, מאי קל והומר הוא זה, אדרבה, בחייו היו בני ישראל מוטבים עליו, שאף אם יחטאו ח"ו אזי יגן עליהם וזכותו ולא יענשו, כפי שאכן היה, אבל לאחר מותו, מאחר שלא ייה להם על מי לסמוך, יהיו נשמרים בשמירה יתירה למעלה.

כרם, הנה, בחייו היתה מעלה וחסרון ובמותו יש מעלה וחסרון. בחייו היתה מעלה שזכות משה הגין עליהם לכל יחטאו, וחסרון – כיון שהיו מוטבים על זכותו של משה, לא היו נזהרים כל כך מחטא ועון. ובמותו יש חסרון – שלא יגן עליהם וזכותו, יתרון – שהיו נזהרים יותר שלא לבא לידי חטא. והנה כשהטאו ישראל כעגל, ערוב השמן העולם והראה להם דמות מפתח של משה ברכיע (כו, שבת פ"א). ובאותה שעה היו שתי המעלות שלא יחטאו: האחת, כי באמת היה משה חי וזכותו הגין עליהם, השנית שלא היו מוטבים עליו, שהרי הם חשבו שמת, ואף על פי כן חטאו.

וזהו הק"י שאמר משה רבינו ע"ה: "הן בעודני חי" וגו' – מה בעודי חי, והיו אז שתי המעלות, האחת, מכל שכן אחר מותי, שלא היתה רחמי מעלה אחת וכו'.

מוגיד דבריו ליעקב להרחיק ד"ב מביאלי וז"ע

יתרון דעת

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ג)

בעת מעמד הר סיני קבלו עליהם בני ישראל לשמוע בקול החכמים בכל דור/ המתנאה אינו שומע לדברי החכם ונרדף באש, ועוד

... והנה הראהו הקב"ה למשה דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו (ויק"ר כ, ז), לפי שכל צדיק שבדור הוא ניצוץ הק' מן משה רבינו ע"ה רצוי מהימנא, שלימד אותם תורה ומצוות והמשיך עליהם חסדים טובים ומגולים, וכן כל צדיק בדורו, אם אנחנו מקושרים אליו באהבה עזה וסרים למשמעתו על פיו יצאו ועל פיו יבואו, יכולים לקבל על ידו כף השפעות טובות, כי מי כהחכם יודע פשר היאך לרצות את קונו ולעורר עליהם מדת החסד ומדת הרחמים בתפלות ומעשים טובים שלו אע"פ שאינם ראויים לכך מצד מעשיהם רק ממדת שהקב"ה אוהב צדיקים וממלא רצונם בכל עת, כמו שמצינו במשה רבינו ע"ה שמסר נפשו תמיד בשביל ישראל להתפלל עליהם מדת החסד להם בכל הטובות, ולכן כל צדיק בדורו מכונה בשם משה כדאמרנו בגמ' (שבת ק"א) "משה פטיר קא אמרת", אבל אם ח"ו אינם דבוקים אל הצדיק באמת ואין נמשכים אחריו לשמוע בקול דברו, אז הקב"ה מוקדם במעשיהם בפנים וזעופות אם הם כדאיים וראויים לגמול חסד עמדם.

... כי אם האדם אינו ציית לדברי חכמים שבכל דור יכול לעשות כמה עבירות, ויהיה נראה לו מצוות. כל אחד צריך להתחבר לצדיקים שבכל דור שהם אינם מחזיקים טובה לעצמם וד', אתם, ויש להם סיוע עליון בפרט לצורך העולם, ועל כן נקראים 'תלמידי חכמים' ולא 'לומדים', כי צריך ללמוד מחכמי הדור, וזה (ישעי' ג, י) "שומע בקול עבדו", כי גדול שמושה יותר מלימודה (בבב"א).

זכרון זאת (פר' מקץ ד"ה הבוקר ק"ה) וע"פ שם זאת זכרון פר' חקת אור

אומרו "לא תאפה חמץ" כו' (ויקרא י, י). להזהיר על שמירת התורה בשביל פה אשר יאמרו חכמי הדורות בכל דור, אזי חובה לשמוע להם וטוב לנו במדה טובה מרובה. והנה ארז"ל (ויק"ר י, ז) "זאת תורת העולה" כו', כל המתנאה נידון באש שנאמר "זאת תורת כו' היא העולה על מוקדה", היינו מוקד אש הגיהנם למתנאה הוא ע"ה", והעונש למי שאינו מקיים תורת חכמי הדור תורה שבע"פ הוא אש, כאמרם ז"ל (אבות ב, י) שכל דברים כחלי אש, והיי אפילו בגדר שגורר כתיב (קהל י, ח) "פורץ גדר ישכנו נחש" (עי' שבת ק"ה), ועונש נחש הוא שריפה, כמ"ש (מכילת ל) דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב שריפה – נחש מכישו, ופירש"י ז"ל הארס שורף, כ"ש במה שדורשים ואומרים שכן הוא הדין.

וע"פ רוב יבא זה מה שאינו שומע לחכם הדור הוא מחמת גדלות, שחושב מה לו לשמוע על גמ אנו חכם במצוות. וזהו: "ומתוך זה אינו שומע לדברי חכם – נידון באש, שהעונש על זה הוא אש, כמ"ש.

וזהו מאמר הכתוב "זאת תורת כו' היא העולה על מוקדה" – מוקד הענינים יבא על המתנאה כדרשת רז"ל, ואמר הטעם – על המזבח – משום הקרח שהוא נקרא מזבח, כמ"ש ז"ל (סנהדרין י, א) כל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נטע אשירה, ובמקום תלמיד חכם כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר (דברים טו, כא) "לא טעו לך אשירה כל עץ אצל מזבח", הרי דת"ח האמיתי נקרא מזבח, וע"ש שהוא מלא ענוה וזכאי אלקים רוח נשברה.

... והנה בסניי נאמר (שמות כ, יח) "וכל העם רואים את הקולות", דרשו חז"ל (מכילתא פר' יתרו) רואים את הנשמה, והנה כבר דקדקנו, בכל הניסים היה הנס חוץ לטבע לצורך איזה ישועה הנצרכה לשעתה, ובכאן על מה עתה ה' כבה פועל נסי כזה, על כרחו הוא לצורך.

ומה שנאמר כעת, הנה ישראל עם קדוש אמרו "נעשה ונשמע", ופירשוהו חז"ל (עי' דבש לפי להרחיק א"ג, יא) "נעשה" – תיכף מה שאתה מצוה, "ונשמע" – אח"כ בכל זמן ועידן מאת חכמי הדור ונקבל מוסרים ותוכחות, כי הם דברי אלקים חיים ממש, כל אחד כפי מה שקיבץ מסיני מן "קול גדול ולא יסוף" (דברים י, יט) ומתורמנהו ולא פסק. והנה פעל ועשה זה הוא ישועות שידיו רואים את הנשמה, והנה ראייה בעין שהאדם רואה איזה דבר, הנה הוא אצלו דבר ודאי בלא ספק, והדבר שאדם שומע מאחרים שמספרים לו איזה דבר, זה הוא אינו דבר ודאי אצלו כמו ראייה מוחשית בעין, וזהו שפעת השי"ת בנס אשר במעמד הנכבד היו רואים את הנשמה, בכדי שיהיה נשאר לטבע קיים בורע ישורון שעמדו רגלם ורגלי אבותיהם על הר סיני, שתהיה השמועה מן חכמים הדור בכל זמן ועידן פועלת אצלם כמו ראייה מוחשית ודאית, וכמו שאנו עין בעין במעמד הנכבד, וכל מה שיאמרו להם חכמי הדור תהיה דאית אצלם כמו שראו במעמד הנכבד, וכן יהיה אצלם דברי המלמד מוסר כאילו ראו בעיניהם ממש הדברים שיצאים מפיו המוכיח והמלמד מוסר שהם דברים צודקים ואמיתיים. בני יששכר (תשרי מאמר ד דרש ב אתה ה')

אמירה נעימה

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשכם שבטיכם וזקניכם וגו'. מחוטב עציץ עד שואב מימך (כפ, ב-ג).

"היום" רומז על ראש השנה וכדאיתא ביוה"ק (ויוה"ק פר' בא לב: פר' פינחס ר"א). על הנאמר באיוב (א, יא): "זידי היום ויבוא בני האלקים", שבו כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ומונה הכתוב מי ומי הנצבים לפניו: "ראשיכם שבטיכם וגו' כל איש ישראל". ואחר כך רומז הכתוב את הימים אשר בהם מוטל האדם לעשות תשובה כדי לצאת וזכאי בדיון: "מחוטב עציץ" – מטי"ז באב, שבו פסקו מלכרות עצים למזבח (תענית לא), "עד שואב מימך" – הושענא רבא, שהוא יום האחרון לשמחת בית השואבה בבית המקדש.

צמח דוד, דינוב

ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת וגו'. כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום (כפ, יג-יד). יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"א), כי לכאורה יכולין הגוף והנשמה לפטור עצמם מן הדין, כיצד: גוף אומר, נשמה חטאה, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומים בקבר, ונשמה אומרת, גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור זכר, ולכן מביא הקב"ה את הנשמה וזורקה בגוף ודן אותן כאחד, יעו"ש.

וזה אומרו: "ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית" – שאם כן תוכלו למעון כמענות הנשמה והגוף, ואך אפשר ליתן עונש. לפיכך אמר, שאמנם הן "אשר ישנו פה עמנו עומד היום", רומז לזמן שיש לו עמידה, הן "זאת אשר איננו פה עמנו היום", רצ"ל הנשמה שאינה מושגת לגוף, כי שניהם שווים בשכר ובעונש. ולכן אמר: "ולא אתכם לבדכם", שתהיו כבורין שאחר שהברית אתכם לבדכם, אם כן ממייל כמחפירי הנשמה מהגוף תהיה להם מנוח לעצמם מן הדין, כי באמת גם העונש יהיה "את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו" – ומחר בקבר, "זאת אשר איננו" – היא הנשמה – "פה עמנו היום". מלא העימר

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ז אלול (תרמ"ו)

לקט אמרות טהורות, שיחות קודש ועובדות מופלאות

שלש שאלות...

ישימתי בחורף זה, שנת תרס"ט לפ"ק, מכ"ק אדמו"ר הרה"ק המפורסם מו"ה שלמה שליט"א מסאסוב (הרה"ק רבי שלמה מסאסוב זי"ע, בנו של הרה"ק רבי חנוך העניך דוב מאלעסע זי"ע - חתנו של מרן מהרי"ש זי"ע) בשם אא"י האי גאון וצדיק קדוש, שר התורה אור עולם מהרי"ש זצוקלה"ה, בעת שרצו לעשות את דרך המלך (הנקרא 'יטראז'), בא אדון אחד זו לראות היאך שיעשו אותו, ורצה לעשותו רק דרך הבית החיים. והלך הרה"ק מהרי"ש ז"ל לבקש ממנו שיעשה סמוך לו, לא באמצע בית החיים. ואמר האדון, שישאל אותו שלש שאלות, ואם ישיב יניח לו לסבב מסביב לבית החיים.

שאלה א': אתם מבקשים בתפילותיכם מהקב"ה בזכות העקידה. הלא אברהם אע"ה אמר אל הנערים: "שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם" (בראשית כב, ה), אם כן לא רצה להשוטו, רק שילך עמו ללש ויחזור עמו; ב. אתם אומרים שהקב"ה שומע לחש ויועד מחשבות, למה אז כן צועקים אתם בעת התפילה? ג. אתם מאמינים שהמתים יודעים, הלא אחר המות יכולים לסמוך עם החומר נדר, לא יותר.

אמר אא"י הרה"ק ז"ל שהיה לו סייעתא דשמיא, והשיב לו: מה שאמר אברהם אבינו בלשון רבים ונשובה, כי שרים גדולים מדברים בשמו רבים - יאחזקו, לא לשון יאני...

על השאלה השניה: דוד המלך ע"ה אמר (תהלים ט, ד) 'חם לבי בקרבי' - כשהחם לבי, אז 'בהגיתי תבער אש', בעבודת הבורא ב"ה, וכשיש אש בעיר צועקים...

ועל השאלה השלישית, הלא גם אצלכם יש ביבוכה' שלכם שאלכסנדר מוקדון נטע פנים אחת על הספינה, והיו כפינה הרבה אנשים שמתו, ובתוך הים הרגישו איזה כח וחיות, ונעשים חיים וקפצו לתוך הים, אם כן רואים שיש השארת הנפש אחרי כ"ך.

כן השיב, אולם אף על פי כן לא שת לבו. אך הצדיק הקדוש עשה את שלו, וביקש במקום הגדול, ובא משם [צו] שירחיקו משם הדרך, וביה"ח כן היה.

משמאי לב רבי ישראל פערלמוטער ז"ל (אות מא. לבוב, תרס"ט. מובא גם בליקט אמרי קודש, מהדו"ח תשס"ו, ח"ו עמ' קל)

לפני ה' הטהרו

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל אטאתיכם לפני ה' ונטהרו (ויקרא טז, ט). "אני (הרה"ק בעל הלב שמח מאלעסע זי"ע) אומר תמיד בשם חותני ז"ל (מרן מהרי"ש מבעלזא זי"ע): דוד המלך ע"ה אמר (תהלים יז, א): 'מלפניך משפט יצא, כביכול הקב"ה שנתאז מאתו המשפט, כי שם אין קטרוג ח"ו. זה מרמו לנו תוה"ק: לפני ה' אז תטהרו למכרי'.

אימת המלכות - מועילה לראת שמים:

"יעד אמר למרן מהרי"ש מבעלזא זי"ע (ז"ה ה' באחרון של פסח תרנ"ג לפ"ק) כזה"ל: הנה זה ארבעים וכמה שנים אשר יצא החופש (רצ"ל) הקונסטיטוציני שנעשה במדינת קר"ה (נהיט, חוקי יסוד שהחליטו את כחו של הקיסר והגבילו את מסכותיו על ידי בית הנבחרים), ואמר אבי זי"ל (כ"ק מרן מהרי"ש זי"ע) שזוהו חסרון לעבודת השי"ת, יש מתוך אימת המלכות נכנע האדם ומתירא מהשם יתברך, והאדם מוכרח שיהיה עליו עול מלכות ועול צבור, ומתוך זה יש לו גם כן עול מלכות שמים, אבל מי שאין עליו עול מלכות גם אין עליו עול מלכות שמים.

והנה יש בפיטו של שחרית יוה"כ המתחיל בלשון **מלכותם תכון מלכותך**, והוא קשי הבנה. ושאלתי אבאי זי"ל פירוש על זה, ושפך דמעות מעיניו ואמר, הפירוש הוא, שעל ידי מלכותם מתוקן מלכות שמים, שאם יש עול מלכות - יש גם עול מלכות שמים, ואם אין עול מלכות - אין עול מלכות שמים גם כן."

דרד דיקים לרבי אברהם זי"ע (פ"ו אות ב, עמ' כ. פיטרקוב תע"ה). וראה שם עוד דיבורים נוראים שהתבטא אז מרן מהרי"ש זי"ע נגד מרקי העל!

התחלת הנחת תפילין ביום שנעשה בר מצוה:

"... ע"ד שדרש, וכדו השנון שיחי שנכנס בע"ה לבר מצוה בח' אייר הבע"ל, אל התחיל (להניח תפילין) איזה זמן מוקדם. **ידע שאמאמר' הגאון זצלה"ה זי"ע ועכ"ל נהוג בבני' וכן לשואלי להתחיל במכון דווקא ביום שנולד ונכנס לשנת י"ד, בלי חילוק בין מי שיש לו אב ואם ובין יתום**. ואמר כי לא ידע שום שורש מה שאומרים חלק בן יתום לאחר..."

מתוך מכת"ק ממרן מהרי"ש מבעלזא זי"ע אל הגאון רבי דוב בעריש רמאטור זצ"ל (נדפס בספר שיח' דרך המלך, הוצאת מכון 'שם ועל' ב"ב תשס"ו, תולדות המחבר עמ' כח-טז)

מוזילה חוי - שהברכה התקיים:

[מסופר בגמרא (מגילה כו.) שרב בירך את רב הונא בעשירות, ולימים נתקיימה בו הברכה וכו'] **שמע רב ואיקפד, אמר, מאי טעמא לא אמרת לי כי ברכתך וכן למר**. "הדדוק במבואר למה לא הקפיד רב תיכף כשבישר לו אשר לא השיב לו יכן למר. **ושמעתי בשם הגאון הקדוש שר שלום מבעלזא זי"ע**, דמי שמברכין אותו והברכה תעידה להתקיים בו, אי מרגיש הוא בשעת מעשה, ומזילה חוי פרי הברכה. ולכן כשלא השיב רב הונא, היה רב חושב, אולי אין לבו אומר לו שנתקיים ברכתו, ועל כן לא עלה במחשבתו לפניו להשיב ברכה אל חיקו. אבל אח"כ בשמוע רב שנתקיימה ברכתו, אם כן ודאי הרגיש רב הונא בזה בשעת הברכה, וראה שהיה עת רצון, על כן הקפיד על שלא השתמש בשעה הרצויה הלזו לברך את גם רב, ודפח"ח."

נפש חיה להגאון רבי ישראל סג"ל לנדא זצ"ל (מגילה שם)

שלש תשובות:

הוי עובדא וצדיק גדול אחד מנכדי הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעביצו זי"ע שם פעמיים לבעלזא בראותו ללא אל מרן מהרי"ש זי"ע, אך בדרכו היו לו עיכובים רבים ומניעות שונות ומשונות,

עצמי ספר

כמו העגלה שנשברה והסוסים שמתו ועוד כהנה וכהנה תלאות אשר מצאתהו בדרך, עד שסוף סוף הגיע לבעלזא.

בהגיעו ראה את מרן זי"ע מוחל לאטו אל התפילה בבית הכנסת, לעומת זאת בעת חזרתו לביתו, לאחר התפילה, ראה אח"כ איך שמרן זי"ע ממחר בדרכו. והיה הדבר לפלא בעיניו, שהרי מצד הדין צריך לעשות להיפך, למחר בחליכה לבית הכנסת ולהאט בצאתו משם.

לאחר מכן כשנכנס אל הקודש פנימה, פנה אל מרן זי"ע ואמר שברצוני לשאול שלש שאלות, ומרן נענה לו. שאל הצדיק: ראשית, רציתי לשאול, אולי יוכל הרבי לבאר לי פשר המניעות והעיכובים המשוונים שהיו לי בבואי לכאן; ב. למה הלך הרבי אל התפילה באיטיות מרובה, ובשובו - במהירות רבה; ג. ראיתי שהרבי מרפא חולים כשהוא מניח את שתי האצבעות, האמה והאצבע, על מקום החולי, וברצוני לשאול למה דוקא בשתי אצבעות אלו.

השיב לו מרן זי"ע כדברים האלה: על השאלה הראשונה, הנה בעת שהתחילו להדפיס את סידורי התפילה, נבוכו רבים וטובים כיצד להדפיס את שם השם, כי אם ידפיסוהו ככתביתו, אפשר יבא מעם לידי בויז, ופסקו הרבנים שיתכבדו את השם על ידי שתי יודין. נמצא ששני יודין (יהודים) ביחד זה יחוד שם השם, ומהאי טעמא מנסה הבעל דבר לעכב בכל מיני עיכובים את מגישתם של שני יהודים, וזו הסיבה שכל כך קשה היתה ביאתכם לכאן.

על השאלה השניה גילה לו מרן זי"ע: בדרכי לבית הכנסת באות נשמות רבות לבקש את תיקונן, ואיני יכול לסרב להן, וזו הסיבה שאני מאיט הליכתי, אבל בשווי מהתפילה אין לי ברירה, כי אילו לא אמרר בחליכתי לא אגיע לביתי עד הערב.

ועל השאלה השלישית אמר לו מרן: הן ידוע שרמ"ח המצוות הן כנגד הרמ"ח האיברים, וכשחלילה אדם לוקה באחד מאיבריו אין זה אלא שחיסר את המצוה שכנגד אותו אבר, והיות ובעת לימודי אני מצביע ומחווה תמיד בשתי אצבעות אלו ומעבירן מעל התיבות, הרי שורה עליהן קדושת התורה אשר כוללת את כל המצוות, ולכן אני מעביר שתי אצבעות אלו על מקום החולי, ואור התורה מאיר ומשלים את הפגם של המצוה שכנגד אותו האבר ובכך מתמלא.

1. ראה 'מלבושי יום טוב' להגה"ק בעל התוס' יו"ט זי"ע (על שו"ע או"ח סי' ס"ב סק"ה): "והנהגה בכל אלו ארצות בפיסות וכיוצא בהן שמגביהין קולן וצועקין בקול רם, עד שהאומות מלעיגים על זה, ונצטערי מימי לדעת מאין בא זה המנהג, כי מנהג של ישראל תורה היא. עד שהאבות השי"ת עני ורואית בפי התורה להרמז"ל סוף פ"א, שכנת בזה"ל: **וכונתו ורוממות הקול בתפלות וכו'**, כמ"ש רד"ל (ילקוט, יונה תקנ) **יזקראו אל אלקים בחזקה** (יונה ג, ח), **מכאן אתה למד שתפזה צריכה קול**, חציפה נצח לבישא, עכ"ל.

2. סיפור מעין זה מובא בספר 'עירות דבש' חלק ב' דרוש ז בשם "כותב זכרונות ספרד פונש דניס" על יאהו עד שלאדע שהלך למצרים..."

3. ששלח לשאול שאלה זו למרן מהרי"ש, לאחר שבנו יחידו רבי שמואל נתאלמן מזוגתו הראשונה, והוא גידל את בניו היתומים בביתו. בתקופתו היה נפוץ המנהג שיתום מתחיל להניח תפילין זמן מה לפני היכנסו לעול המצוות (ראה 'שמעי המנהגים' קונו"א אות ט מהחזונו או"ח סי' לו סק"א) וא לכך פנה לשאול בדעת מרן זי"ע שיוורה כדת מה לעשות. וראה ב'שמעי המנהגים' (שם אות כא) שמביא טעמו ונימוקו של מרן מהרי"ש זי"ע **"דטוב יותר שהתעוררות בחיבה יתירה שיש לו בהתחלת המצוה, שיהיה בזמן החיוב מן התורה"** (פ"א עמ' 67).

מראות הצובאות דיני תקנת עגונות - על סימן ט"ב בש"ע אבן העזר, מאת הגה"ק נשיא ישראל והדור (כפי שמתארו הגרע"א זי"ע) רבי משה זאב מרגליות זצ"ל אב"ד טיקטין וביאליסטוק, מח"ס 'אגודת אוזב' ושא"ס. חיבור גדול זה ששימש כאבן יסוד בהלכות אלו "שכל גאון הדור הוא - וממנו והלאה - סמכו עליו כתורה מסיני" (כלשון מו"ד הר"ש וואנר הגר"ש זצ"ל), נערך ונדפס מחדש בהידור רב, בתוספת הש"ע, הגהות וחיזוקים מעצם כתב יד המחבר על גליונות ספרו ודרוש הספד שנשא על רבינו הגר"א זצ"ל, ובתוספת ציונים והערות, תוכן ענינים ומפתחות מפורטים. בני ברק תשס"ו (תקנ עמ').

דיני שביעית ושלם - פסקי הלכות ערוכות בצורה תמציתית השוה לכל נפש, כולל מקורות ההלכות, מבוא נרחב, לקט אמרות וספורים מגדולי הדורות, פרק במעגל השנה ומפתח נושאים נרחב: מנוקד, מופקס, כותרת השנה לכל סעיף. מהדורה חדשה ונרחבת בהוספת הרבה סעיפי הלכה חשובים ונחוצים ושיבוץ פסקי הלכות לפי מנהגי עדות המזרח, ועוד מעלות רבות. [הספר מתורגם גם לאנגלית, אידיש ורוסית]. הוצאת 'דגל ההלכה' מיוסדו של קרן התרבות דת ירושלים, לקראת שנת השמיטה תשס"ח הבע"ל. (תטז עמ').

שפת אמת על חג הסוכות - להגה"ק רבי יהודה אריה ליב מגור זי"ע. נערך ונסדר מחדש ברוב פאר והדר באותיות מאירות עינים עם מראי מקומות, ציוני מקורות, הארות והשוואות, מפתחות שונים - כולל מפתח ענינים מפורט ביותר, ועוד מעלות רבות, ובה נשלם הסידרה של מועדים. הוצאת מכון 'בני בינה' ירושלים, תשס"ו (תל עמ').

אבני שוהם על מועדים וזמנים - תוכן רצון חידישים וביאורים, חקירות ופולפולים וביאורי הלכה בעיני חודש אלול, ראש השנה ויום הכיפורים, כולל ענינים רבים במצוות והלכות, בתנאים ומנהגים הנוגעים לימי הרחמים והרצון. ערוכים בטוב טעם ודעת באופן השוה לכל נפש, בצירוף תוכן ענינים ומפתח מפורט. מאת הרב ישעיה שלאמאביץ, אנטוורפן, אלול תשס"ו (שש עמ').

שלמה חדשה ותבואות שור המבואר (ח"א סימני א - ג) - מאת הגר"ק רבי אלכסנדר שניידר שור זי"ע, [אשר לשון השמלה חדשה מסוגל לשר"ב לזכך נפשו ושלא יאירע תקלה על ידו, כמו לשון הוזה"ק (כפי שכתב הגר"ק בעל הדולת זי"ע בשם תלמידי הבעש"ט ק"ה)]. יצא לאור בעריכה חדשה ומהודרת, כללת המעלות, בתוספת ביאורים וחיזוקים: **שלמה אליעזר** - דינים והוספות מספרי הפוסקים לדורותיהם שדנים בדברי השמ"ח, וכן נוספי בו דינים שתתחדשו על ידי

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

בס"ד, ערב ראש השנה תשס"ח לפ"ק			
פר' האיזנו ושבת שובה - שנה י"ב גליון תקפ"ז			
הדפסה מוצי"ס	דפוס	תאריך	מחיר
21:13	20:48	19:47	אנטווערפן
20:32	20:07	19:08	לונדון
20:41	20:19	19:08	מאנשטער
20:55	20:25	19:27	ציריך
20:24	19:56	18:57	ווינ
21:12	20:48	19:46	אמסטרדם
21:20	20:52	19:53	פאריז
20:26	20:29	19:29	פראנקפורט

תורתו של ראשונים

היכן נרמז בתורה שראש השנה הוא יום הדין?
ולמה נעלם ונמחק בכתוב בדרך רמז?

דבר אל בני ישראל לאמר בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש (ויקרא כג, כד) - "זכרון פסוקי שופרות, לזכור להן עקדת יצחק שקרב תחתיו איל. ולא באר לנו הכתוב במה תהיה התרועה אם בשופר אם בחצוצרות, וכן מנעם התרועה למה ועל מה; גם לא באר שהיום הזה הוא יום הדין, וסתם הכתוב בשתי מלות אלה 'זכרון תרועה' ופסוק על הקבלה כי לא מסרה הכתוב אלא לחכמים, והם קבלו שהתרועה הזאת בשופר מגורה שיהיה התרועה האמור גבי יובל (שם כה, ט): 'זכרבת שופר תרועה', ומה התם בשופר אף כאן בשופר (רי"ה לז). ומה שהוא יום הדין נרמז במלת 'זכרון', כי הוא לשון נופל על הדין 'מוזכרת עין' (במדבר יז, טו), 'זהו מזכיר עין להתפש' (יחזקאל כא, כח), וכן לשון פקידה מלת הדין, 'מלושן' (שמות כ, ה): 'פוקד עין אבות', ובפירושו אמרו ר"ל (רי"ה לב): פקדונות הרי הן כזכרונות. נמצא שהכתוב באר ברמז, כי היום הזה יום הדין, ראוי לשמוע בו קול התרועה בשופר, כמו שקבלו רבותינו ז"ל.

ומה שבאה פרשה זו סתומה יותר משאר פרשיות המועדים, הענין הוא מה שידוע בעניני תורתנו הקדושה אותן שהן מופנות הרת ומועקרה, כי כל מה שהענין יותר נעלם ויותר פנימי - הוא יותר סתום ובה הלשון בו בדרך קצרה ובמלות מועטות, בענין המצוה שבתפילין, שהזכיר בו הכתוב (שמות יג, טו): 'זהו לאות על ידכה ולמוטפות בין עיניך', ולולא הקבלה לא היינו עומדין על עיקר מוצה זו מה היא, גם לא מניין הפרשיות כמה הן, גם לא היינו משיגים ממשמעות הכתובים המקומות שבגוף המיזהדים להם שבהם ראוי להניחן, וכן מצוה ציצית שאמרו ר"ל (פנחות מ:): 'שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, לא היינו יודעים משפטה בשמונה חומין ומושה קשרים, לולא קבלת ר"ל, כי לשון הכתובים בזה סתום מאד.

גם בכאן 'באחד לחודש' שהוא תחלת חשבון העשרה הנשלם ביום הכפורים יש בו מן הסוד וההעלמה שראוי הכתוב לסתום ולהתם, בדרך שאר עניני התורה הסתומים, וסתומתן כפי רוב העלמות, והנה הענין, שאין זכרון עולם הנשמות מפורש בתורה אלא ברמזים, וסתומתן לרוב העלמות, כי התורה להזמין ישראל נתנה, לא ליחידים שבהם בלבד, וענין העולם ההוא אין כל היחידים משיגין אותו איך הוא, אף כי המון העם, כי כשם שאין הדג המתגדל במים יודע ומשיג יסוד האש לפי שהוא הפכו, כן העולם ההוא השכלי בהפך מן העולם הזה הגשמי, ואין בעל החומר יכול להשיגו בעוד שהוא בחומר, ועל כן הוצרכה התורה לבאר היעודים הגופנים המושגים להזמין לחוש העין, ומתוך אותן יעודים שהם הכנות מה שיצטרך האדם, יבא האדם אל התכלית ההוא שהוא עיקר הכוונה.

ובמדרש (ויקרא כג, ו): 'באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש, באחד לחודש - זה אברהם שכתוב בו (יחזקאל לז, כח): 'אחד היה אברהם, וזכרון תרועה - זה יצחק (שנאמר בראשית כב, ג): 'זירא והנה איל', מקרא קודש - זה יעקב (שנאמר ישיעי מה, יב): 'שמע אלי יעקב וישראל מקוראי'.

כוונת המדרש הזה, כי תקיעות ראש השנה רמז למדות, וכשם שמדת הפחד למעלה דרחמים מופקין אותה, שאלמלא כן היה מחריב ושורף את העולם כלו בשלכותיו, כן התרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, ואילו היינו תוקעין תרועה לבדה היה נראה כוח קצין נפיעות. ולפי הדרך הזה הרי בכתוב מפורש כי יום ראש השנה יום הדין הוא מלשון 'תרועה', והוא ברחמים מלשון זכרון, ואם כן יהיה 'זכרון תרועה' כמו 'שופר תרועה' (ויקרא כה, ט), 'יום תרועה' (במדבר כג, א), וזה מבואר.

רבינו בחיי (פר' אמור)

לקח טוב

"נושא עון ועובר על פשע - לשארית נחלתו"

רצון מלכו של עולם הוא שבן ישראל שחטא יראה את עצמו כשיריים. זאת אומרת, ברור הדבר שלא יתגאה ולא תהיה רוחו גבוהה עליו, ואת זה אין צורך לומר. אלא לכל ידמה החוטא שעליו לאחוז בקצה השני וימאס את עצמו מכל וכל להיותו מרוחק בתכלית הריחוק. אלא יראה את עצמו כשארית, וכדקה מן הדקה הנשארת מן הקודש, שעליה להיות במילה ומבוטלת אל כללה של קדושה.

אותיות מהכימות

... ובגמ' (ר"ה ז): (נושא עון ועובר על פשע) לשארית נחלתו - ואמר רבי אחא בר חנינא אליה וקץ כה, (לשארית נחלתו ולא כל נחלתו, אלא) למי שמשקם עצמו כשיריים. ולכאורה יפלא דוודאי מי שנלמד עליו עון ופשע, אם כן למה יתגלה עור. אכן האמת, כי אפילו החוטא נקרא לידע כי אפשי' שחטא, כשמיכר את מקומו ומכסל עצמו אל הקורע על ידי התשובה, יק לו מקום בלבוש הראשית ע"י שידע שהוא כשיריים, ובה למפרע אל הראשית מלך השארית. וזה הכת שיש בנפש ישראל ע"י התורה שנקראת ראשית... והוא הסיוע אל החוטא, אפשי' שחטא, אם אינו מרוחק אלל עצמו לגמרי, וידע ומלמין שאלפשי' יק לו חלק בסיור ובכורא עולם אם כי הוא כשפל המלך, מהספק מניחוק 'שארית' ל'ראשית' כנ"ל... שפת אמת (תרמ"ח - תרמ"ט)

זאת אומרת: כדי שתכונן תשובתו של בן ישראל - גם כאשר חלילה גברו ועברו חטאיו למעלה ראש - חייב ומוכרח הוא לדעת ולהאמין בכך שעדיין איננו מרוחק לגמרי מן הקדושה, וכי למרות שפלות מצבו ומעמדו, בכל זאת עודנו חלק אלוך ממעל ואחיותו בקדושה לעולם לא תהיה רפויה לגמרי, אם כי אחיזה זו קטנה והלשה ואיננה אלא בבחינת "שארית". וכאשר יצליח החוטא, בעת תשובתו, להאמין באמת ובכנות בענין נשגב זה שעדיין הינו שארית נחלתו של ה', יזכה שישא ה' עונו ועובר על פשעו.

איום ונורא הוא החטא נגד מלך מלכי המלכים רבון כל העולמים ואדון כל הבריות. מעיקר הדין, מי שחלילה הרים ידו במרד ובמעל לעבור על מצוות א-ל חי, לא תהיה לו זכות קיום מעת הפשע והלאה, כי אבד שברו מלחסתפח בנחלת ה'. בפשעו נגד הדר גאון עונו של מלך על כל הארץ, אין הדין נותן אלא שמעתה לא יהיה לו מקום במלווא של כל הארץ. ואין צריך לומר שאין לו עוד חלק באלקי ישראל, ולא בתורת ה' תמימה. מבחינת כל הקודש אינו כלום, וכלא היה מעולם. כל זה מעיקרא דדינא, מאחר שחטא יציר ביוצרו, ובזה הפך קערותו על פיה.

אמת, שיש לה תקנה לנפש החוטאת, בתשובה. אך אין זאת אלא מאחר שהוא יתברך אין לו סוף, וככה גם אין סוף למדותיו. מדת הסוד היא בלתי גבול ותכלית, ועל כן גורה לקבל את השבים אליו בתשובה שלימה. אולם מבליעדי החסד הגדול הזה, היה הדין נותן כאמור.

כיון שכן, היה נראה לכל מי שיש בו דעה לומר, שבגשת החוטא אל שערי התשובה, ובחנתו לקראתה, לפחות תהיה לו הרגשה זו האמורה, שאין לו זכות קיום כלל ועיקר, וכל שכן שאין לו חלק ונחלה בקדושה ובאלקי ישראל. הוי אומר: כל כמה שיראה את עצמו מרוחק מן הקדושה, וגרוש מן הטוב, כך ובאותה מדה תגדל תקותו שתקובל תשובתו. כדי שלפחות יראה את מצבו האמיתי כפי שהדין היה באמת נותן, וראייתו זאת היא שתוכחו בכך שיקובל ברחמים וברצון לפני אדון כל.

אלא שלא כן הדבר, ולא בדרך זו ישכון אור. אם יחשיב האדם - בגלל עוונותיו - את עצמו מרוחק לגמרי מן המקום ברוך הוא, וכריתתו מן הקדושה רואה הוא כקבועה ומוחלטת בתכלית ההחלט, הרי שבכך מעמיד הוא את עצמו במצב שבאמת לא תהיה לו אחיזה בחבל נחלת יעקב, ויישאר חלילה מחוץ למחנה.

ברכת "כתיבה וחתימה טובה"

טלוחה בזה לכל נדיבי העם, מזכיר הרבים, העומדים לימינו בכל ימות השנה, ובראשם הני תרי צנתי רדהבי כשמן חטוב תורק שמש ותפארתם, לבם ער והם לכל דבר שבקדושה, הלא המה בריחי התיכון של חוצאת והפצת היעלים לתרופה' ברחבי תבל

הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א

הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א

לכל קוראני די בכל אתר ואתר, ולכל בית ישראל

לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים ולשלום

כדי לערבע השמן – שחושש כל שנה שמה השנה יעשו תשובה כהלכתה וינאלו

וישא אברהם וירא והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו (בראשית כב, יג). איתא בראשית רבא (נ, ט) "והנה איל אחר" – מזה אחר, כל הימים ישראל "נאחזין בעונות ונסבכין בצרות, וסופן להגאל בקרניו של איל".

"מה שאמרו וסופן להגאל בקרניו של איל, נראה לי לפרש על שופר של ראש השנה שהוא בקרן של איל, ועל ידו ינאלו ישראל מיד יצרם הרע אשר מצודתו פרוסה על כל החיים, ועל ידי השופר הבא לערבע השמן וינאלו מיד, כי השופר מועורר את האדם על התשובה, כמו"ש (עמ"ס ג, ח) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'.

ומה שאמרו ר"ל (ר"ה טז) ששופר מערבע השמן, מצד היותו סבך שמה הוא שופר של משיח, אין השמן נבער מדעת כל כך, וכי לא ידע שחק הוא ישראל מימים ימימה ועדיין משיח לא בא. וקרוב לומר כיון דדש דש, אלא שהוא יודע כי מצות ה' עלינו, וגם הוא יודע טעם המצוה – כדי לעורר על התשובה והתשובה מקרבת הגאולה, על כן הוא בחיל דלמא אתי משיחא, כי אע"פ שבשנים הקודמים לא נתעוררו על התשובה כהלכתם, סוף סוף יהיה הזמן שיתחרטו על רעתם ויעשו תשובה שלימה, לכך הוא ומיירא בכל שנה ושנה שמה עכשיו יחרדו וישתכרו".

כלל וקל (פ"ר ור"א, ע"ש)

"באין" – העבודה שלא על מנת לקבל פרס – הוא "מליץ יושר מול מוגיד פשע"

באין מליץ יושר מול מוגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט.

"ורב הגדול מוריני ישראל פאליצק וצ"ל אמר הפירוש, דהנה מצות עשה של תשובה לפי ענין החטא, וכן ענין התיקון. למשל, מי שחטא בשוגג, תיקונו להרבות במעשה מצוות, כמו שאמרו חז"ל (ויקרא כ"א, ח): אם עשה חבילות עבירות – יעשה חבילות מצוות. והנה שלא ידע כל כך כבונה כראוי, דם תיקן נגד החטא הנזכר שנגעו גם כן בלי כוונה. ומי שחטא במזיד ובכוונה, אז תיקונו לשרב מדרך הרשע, ואחר כך להרבות במצוות על פי כוונה הראוי, כעין החטא שעשה מקודם. אכן אם חלילה שלא ידע על כל דבר פשע, כרשעים אלו המורדים להכניע את יצרם חלילה, כמשקל הזה אין כן במעשה המצוות, לכן אין תיקון במצוות נגד מעשה פשע, כי לא שייך לעשות כדוגמת החטא. וזהו

שאמר הפייטן: 'באין מליץ יושר מול מוגיד פשע, דהיינו כמשקלם בפשע, אז אין מליץ יושר נגדו כנ"ל, עכ"ל.

ולי נראה לומר, שאבינו אב הרהמן לכלית ידח מוננו נגד הכין ותיקן תשובה לכל החטאיים והמורדים, וזאתה נותן יד לפושעים. והתיקון של עין ופשע שעשה שלא לתיאבון ולהנאת עצמו רק למרות ליוצרו ולהכניסו, תיקונו, זה לעומת זה, לעשות המצוות בכונה גדולה, שלא על מנת לקבל פרס, ולא לקבל שכר לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, רק יתכוון לעשות נחת רוח ליוצרו, ואז הוא התיקון נגד מעשה הפשע שעשה כרשעתו בכונתו כמתכונתו. וזה נקרא בחינת 'אין', שאינו רוצה עכור עבודתו לא שכר גופו ולא שכר נשמתו.

וזהו שאמר הפייטן: 'באין', היינו כנ"ל – על ידי 'אין' – 'מליץ יושר', מול, הוא לשון כריתת שכרות את המקטרג. ואחר כך: 'מוגיד', לשון מוגדים, דהיינו שממתיקו למקטרג הפשע הנ"ל, וממילא שיתחפך אותיות 'פשע' ל'שפע', דהיינו שיבא על ידי שפע ברכה רצון ונדבה. והבן כי עמוק הוא".

עבודת ישראל (ע"ש)

"מול מוגיד פשע" – שיהא לחם שפע ישראל

באין מליץ יושר מול מוגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט. ר"ל אמרו (ביצה טז): "חק" לישנא דמוני הוא, שנאמר (בראשית מ, כב) "ואכלו את חקם" וגו'. ופירש אאמור" (הר"ק רבי שמואל אהרן מוואלין) וצ"ל: "באין מליץ יושר, תגיד ליעקב דבר חק", היינו שזהו בגלל הדחקות והעניות שיש לבני ישראל, שהן הגורמים לכך, כמו שמצינו בגמרא (עירובין ט"א) שהעניות מעבירה את האדם על דעת קונו. אלו דברי קדשו.

והנה לכאורה היה די לומר: 'באין מליץ', ותיבת 'יושר' למה לי, מה גם שמשמע שאין מליץ יושר רק מליץ הפוך. אמנם, ידוע שאותיות 'פשע' בחיפך אותיות הוא 'שפע'. נמצא שביישר הוא קטרוג ולהפך הוא מליץ טוב. וכן 'פשע' למפרע הוא ראשי תיבות: ע"ש ש"ב פ"שע. וזהו שאומרים: 'באין מליץ יושר', אם כשתקרא מלת פשע ישר אין מליץ, אזי 'מול', רצ"ל כנגד ובהיפך 'מוגיד פשע', כלומר, הגד מלת פשע למפרע, בהיפך אותו, ומ"פשע" יהא 'שפע' לעם שבי פשע, ואז יהיו מליצים ישרים על ישראל מתורה ומצוה שיעשו כשיהא לחם שפע. אמן כן יהיה רצון.

דברי ישראל (כללי אוריתא, כסדר"ט, רמ"א אות ב, ע"ש)

השי"ת מחשיב לבני ישראל את התשובה מיראה – בתשובה מאהבה, כדי להרבות זכויותיהם

עושה, הא אם יש לו זכות – אין צריך לאומרה, ואם לאו – מה תועיל. אלא, כיון שעל ידי תשובה מיראה ליכא שום ריוח, כיון שעדיין נשארו השגגות, משא"כ על ידי תשובה מאהבה – נהפכות העוונות לזכויות, אם כן נוספים לנו הרבה זכויות, על כן אנו מבקשים מהשי"ת: 'יהי רצון שירבו זכויותינו' – שתביט מראשית דבר אחרית דבר, היינו מה שאנו עתידין לעשות בימי הזה תשובה מאהבה, תראה גם כעת, ותראה על ידי זה זכויותינו, שתהפוך העוונות לזכויות.

וזהו כוונת המדרש: "בחדש זה תחדשו מעשיכם", היינו, על ידי התשובה מיראה אין כאן רק "תחדשו מעשיכם" – שהעוונות נעשין שגגות, ולכן הוסיף ואמר, תתאמצו שיהיה "בחדש הזה שפרו מעשיכם", דהיינו שתעשו מאהבה להטיב העוונות ולשפרם לזכויות.

והנה, נפסק בשו"ע (או"ח סי' תקצ"ט) ש"אם תקע בצד הרחב של השופר לא יצא", וסימן לדבר שנאמר (תהלים ק"א): "מן המיציב קראתי י-ה", כדאיתא במ"ז (שם פ"ק), והיינו שאם האדם מתמרמר על אשר עומד במיצר ואינו יכול לשוב מאהבה, על ידי זה "עניי במרחב י-ה" עוור לו השי"ת ומצרף את התשובה העתידה שתהא מאהבה, ועל ידי זה יתרבו זכויותיו. וזהו: "עניי במרחב י-ה" שתהיה הרחבה וריווח על ידי שיהפכו העוונות לזכויות, משא"כ אם ח"ו מתנאה בדעתו – ותוקע בצד הרחב – אז לא יצא כמוכח.

וזו כוונת הכתוב: "בחדש השביעי באחד לחודש", כלומר, שהקב"ה ברוב רחמינו מצרף לנו את התשובה העתידה בחדש השביעי כבר עתה באחד לחודש, ואע"פ שעתה היא רק תשובה מיראה, אפילו הכי נחשב לנו כאילו היום כבר עשינו תשובה מאהבה.

כ"מ מין אדמו"ר מרדכי מבעלזא ז"ע

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ד) בכח שאנו מקיימין מצות "לא תסור" – גם הקב"ה יקיימה! / בוכות שמירת יום טוב שני של ראש השנה נזכר להיגאל בב"א / למה המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה? / "אמנות חכמים" – כשאין שכלו מבין דרכים /

... ובזה יש מוסר השכל אל אלו החכמים בעיניהם, ודוברים על צדיק עתק בגאווה ובח, אם רואים איזה דבר בהצדיק יסוד עולם מצדיקי דורם וזמנם שנראה להם לעול, או ימלא פיהם שחוק בדברי נבלה ולשון הרע וליצנות ולדבר עליו בשער בת רבים בדברי היטול, ואפילו בכשרי ישראל נמצא לפעמים מדה גרועה זו, שהוא חכם בעיניו ומבין ועומד על דעתו, שכאשר נראה לו שלא טוב דרך הצדיק הזה, ימלא פיהו מרמה בלשון מדרבת גדולות לדבר עליו דברים אשר לא כן, ואינו נותן על לב לומר אולי השגת שכל מחכמת הצדיק הזה גדול מחכמתו ושכלו ומבין יותר ממנו ויודע אשר כזה נכון וראוי לעשות, לא כמו ששכלו סובל ומבין.

ועל כן אמרו חז"ל (סנהדרין ק): כל המהרהר אחרי רבו כאילו מהרהר אחרי השכינה. ולכאורה אין דימוי חז"ל בשר ודם אל אלקינו ברוך הוא לומר שהמהרהר אחר זה כאילו אחרי זה. ואמנם באמת הכל אחר, כי מיד שאדם עומד על דעתו וחכמתו וסובר שאין שכל אחר מבלעדו, ומה שהוא אינו מבין ודאי ששום אחר לא יבין את זאת, ודאי קרוב הוא להרהר אחרי ההנהגות הא-ל-יתברך ברוך הוא גם כן, שמיד כאשר ידמה לו שזה אינו נכון לפי כח שכלו לא יאמר כי חכמת אלקים גדול מחכמתו, אך דימה לו חס וחלילה וחס ושלוש שזה עוול בחיפך יתברך חלילה וחלילה.

ועל כן אמרו חז"ל ומביאה הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות טומאת צרעת, חז"ל: וזהו דרך ישיבת הלצים הרשעים, בתחילה מרביץ דברי הבאי, כענין שנאמר (קהלת ב, ה) "וקול כסיל ברוב דברים", ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים וכו', ומתוך כך יהיה לחם הרגל לדבר בבניאיים ולתת דופי בדבריהם וכו', ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר וכו', ע"ש.

ועל כן מנאו חז"ל (אבות ג, ט) בהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם – "אמנות חכמים". כלומר שצריכין להאמין בחכמי ישראל אפילו אם רואין בהם דבר שנראה שלא כן הוא לפי שכלינו, צריך להאמין שבדאי הוא כתורה עושה, ואך לפי שחכמתו ושכלו ויראתו את פני ה' גדלה מחכמתו על כן אין אנו מבינים עשיתו. כי ודאי אם אחד יראה לחכם מחכמי ישראל שעוסק בתורה ופועל מעטות טבילות ותפילות כל היום וכל הלילה ומתענה ונוהג בפרישות, לזה אין צריך אמונה להאמין כי אין הוא, כי עיניו תראנה זאת בחינת ולא היו צריכין להזהיר את זה בתורת אמונה. אך עיקר "אמנות חכמים" הוא להאמין בו אף שרואה ממנו דבר שנראה לו שאינו כן לפי שכלו...

באר מים חיים (פ"ר בהר, ע"ש)

בגמרא בפ"ק דביצה (ד) אהא דיו"ט שני של גלויות דהוי משום ספקא דיומא. והשתא דבאין קביענא דירחא מ"ט עבדינן תרי יומא, משום דשלוש מתם הוהויר במנהג אבותיהם בידיהם, ומניין דגורו מלכות גזירה ואתיא לקולקל. ועי' פ"ר ש"י.

ולפי פשוט של דברים הוא תמוה גדולה, איכבה מפני דבר רחוק כזה קבעו ד"ס שני, לכלי לקיים בו מצות תפילין הנהוג בכל יום חוץ משבת וי"ט, ולברך ברכות של י"ט, אחר אשר לפי מה שאנו בקאים ויודעים הוא יום החול וכל הברכות לבטלה. והרבה יש לנו להשיב על תקנה זו, אבל אין אנו מזהירים אחריהם חלילה, כי אם בלב שלם אנו מקיימים יו"ט שני בחוץ לארץ, וב' ימים של ראש השנה גם בארץ ישראל (מלבד דעת הר"ד דסובר שגם בא"י לא היו נהגים יו"ט ש' של ר"ה, ע"ש). כי כן צוה לנו הבוהר ית' בתורתו הקדושה (דברים י, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" וגו', שהן מהמצוות של תורה שמנה הרמב"ם ז"ל, ומקורו מגמרא פ"ב דשבת (כג.) לענין חנוכה היכן צונו מלא תסור וכו'.

ובזה יש לנו פתרון מה לבקש מהקב"ה ולגזור אומר שהוא כביכול בעצמו ישמור שמירתו של תורה שנאמר "לא תסור" וגו', וישמע לקול חכמים לבטל גזירה רעה, ע"ד שאמרו (מו"ק טז) "צדיק מושל" וגו' (ש"ב ג, א) – צדיק גזר הקב"ה מקיים, הקב"ה גזר צדיק מבטל.

וזהו שאמרו: "הזהירו במנהג אבותיהם בידיהם", כלומר אם כי אין השכל משיגו טעמו של דבר, שהרי אין בקיאים, והטעם על זה – וימנין דגורו ואינו לקולקל, כלומר בבח שאנחנו נזהרים במנהג אבותינו ושומעים לדברי חכמים בלא טעם, בזה יבטלו ויקלוקלו אותו גזירה הרעה, כי כמו כן יקשיב ה' וישמע לקול חכמי הדור והדרושי למלא רצונם לבטל גזירות מלכות, ולפרוק מעליהם עול שיעבדו בלא שום טעם, והבן הדבר על מכונו.

אמנם האמת הוא, אם כי לפי ראות עיני שכלינו יר"ש שני הוא חוק בלא טעם נגלה, אבל יש בו טעם נסתר, כמבואר בזהר (ח"ג לרא) ובדברי האר"י ד"ל הטעם, שעתה בחוץ לארץ צריך ב' ימים יום טוב, ובראש השנה גם בארץ ישראל יום טוב א' – דינא קשיא, יום טוב ב' – דינא רפאי, ע"ש, וכו'...

ובזה יש לנו לצעוק אל המלך מלכי המלכים לגאולינו מהרה אפילו קודם זמנו, ע"פ מ"ש בפ"ב דיבמות (ב) המקיים דברי חכמים נקרא קדוש, כמ"ש "קדש עצמך במותר לך", וכיון שאנו מקיימין דבריהם ושובתים ממלאכה ביו"ט שני המותר לנו מן התורה, אנו נקראים קדוש, וק"ל (שם מו). הקדש מפקיע מידי שיעבוד.

זה עצמו שאמר הכתוב (ויקרא כג, כד) – "ובחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון וזכרון תרועה מקרא קדש. כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבנם אשה לה". הנה באומרו "לכם", רומז ליום טוב שני של ראש השנה, שאנו עושים ליום האחר ככל משפטו וחוקו וזכרון תרועה לתקוע בו ולשובת ממלאכה, על כן מהדין הוא שתטלו שרככם, והוא מה שאמר "כל מלאכת עבודה" – עבודת עבד בגלות ושיעבוד לא תעשו, כי אם תצאו לחירות ונדחי ישראל יכנס, ואז "בונה ירושלים" (תהלים קמב, ב) כמאמר חז"ל (ברכות מט:). אימתי בונה ירושלים, בזמן שנדחי ישראל יכנס, וממלא – "והקרבנם אשה לה" – כלומר שתקריבו קרבן אשה לה' בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן.

יטב פנים (לה"ה אתה נא)

הנה אודיעך ואאלפך בינה טעם האמיתי שצריך להזהר בשימיעת קול חכמי הדורות. כי בדריהם דברי אלקים חיים הבאים להם ברוח הקדוש, כמשל מלך בשר ודם מלכותא דארעא שוכבש מדינה אחת אזי בראש ממלכתו בה בא יבא המלך בעצמו לעיר המובחרת וראשית במדינה. ושמה יאספו כל שרי המדינה, והולך לפלטין אחד, ושמה יבואו כל השרים, ויראו את המלך וידבר עמם שהוא מלכם ושיגן עליהם מכל צד ואויב, ושיזהרו לשמוע גזירותיו ופקודותיו, ואחר זה ישוב המלך למדינתו ועיר מלכותו, והמדינה מתנהגת על ידי שרים ועבדי שמעמיד. אך מלך פיקח גם יאספו כל שרי המדינה עבדיו הכל מתנהג על ידי עצמו ובחכמתו, ושהם כותבים אליו כל עניני המדינה והוא כותב להם כן וכן יתנהג, והשרים משמעים הדבר במדינה, ואינם אומרים על כל דבר שהוא פקודת המלך, רק יצו סתם. והסכל חושב שחשך מעצמו אומר כן, ואינו שומע לדבריו, ומתחייב ראשו למלך.

כן הדבר הזה במלכותא דרקי, כי פעם אחת ה' אדונינו נגלה אלינו בחר סיני, ותן לנו תורתו והראנו את כבודו ואת גלו, ואחרי זה שב למכון שבתו השמיני והמדינה מתנהגת על ידי שריו, דור דור וחכמיו דור דור ודורשיו, ולחם יבא ברוח"ק פקידת המלך, כך דרוש וכן יעשו בני המדינה, וכן עושה ואמר סתם, ואינו אומר שכן בא לו מהמדינה, שאין הדרך בכך להזכיר שם המלך על כל דבר, והשושים הממרים הם אומרים שגם הם כמזה, ואינם יודעים שדבר אלקים אמת בפיו ונידונין באש כאמור.

נעם מגדים (פר"צ)

הנה ירא"ת אלקים גימטריא ל"א תס"ר, שאזהרת "לא תסור" וגו' היינו לכל דור ודור שלא לסור מכל הדברים אשר יגיד צדיק מושל, ואז כמו שזמנתי וציינתי להצדיק בני האדם אשר על פני הארץ, כן בשמים שומעין וציינתי להצדיק לכל אשר יאמר להשפיע לבני אדם השומעים לו.

זהו שאמר משה רבינו (הוא צדיק מושל אשר אתפשטותיה בכל דרא) – "האזינו השמים ואדברה", דהיינו אשר בשמים יאזינו אליו, הוא על ידי – "ותשמע הארץ" וגו', דהיינו אשר בני האדם (והארץ נתן לבני אדם) שעל פני הארץ ישמעו אליו, אז על ידי אתערותא דלתתא הוא אתערותא דלעילא להיות צדיק מושל גם בשמים להשפיע שנה טובה ומתוקה.

אהבת ישראל (פר"ה האזינו, ס"ש תרפ"ו)

אמר הרה"ק ר' אשר מטטאלין זי"ע: אסור לעבור שום דיבור וציווי של הצדיק, כי בתנועה קלה יכולים לתעות מן הדרך ולהסתכן ח"ו, והראיה משאול, שלא המתין על שאול, אע"פ שאינו מצות התורה רק מצות נביא, ובגמרא (מנחות לה). אסמכוה על לאו ד"לא תסור", והבט ימין וראה ד"לא תסור" ואפילו נראה לו שאינה עצה ישרה, וצרה קרובה ואין עוזה, ויטב ב"ה שניצלה בזכות קיום דברי הצדיק, כמ"ש (משלי ג, כו) "כי ה' יהיה בבסלך" – אפילו בדברים שאחז סכיל בהם, ואם היה חכם בחכמת העולם ויעצו בכיחצא בזה היה בלתי מיושר, משא"כ בצדיק אסור לעבור על דיבור אחד ונתנועה קלה.

דברי אהרן, קארלין (עמ"ט. ו) ע"ע בס' "ברכת אהרן" – קארלין, עמ"כ. שהביא מהרה"ק מטטאלין זי"ע: "מצוה לשמוע דברי חכמים, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, וכשמקיים רצון צדיק מטטאל יתבונן כל עניניו לטוב"

"הי חי יזכור" – – –

הן למות אם לחיים חי חי יזכור (פי"ט בוכרנות מוסק ליום א' דרחה). "שמעתי בשם גדול אחד (ע"י עזרת דבש ח"ב סוף דרוש יח), דקשה איך הקב"ה יכול לכתוב למיתה, הא "מפי עליון לא תצא הרעות" (ויקרא ג, לה). אלא על כרחך צריך לומר כן, דכותב שיחיה עד זמן פלוני, וממילא כשיגיע הזמן הנה ימות. וז"ש: 'הן למות אם לחיים' – חי חי יזכור' כנ"ל, ע"כ.

וזהו שאמר הכתוב (תהלים יפ, י): 'משפטי ה' אמת צדקו יחדיו' – משפטי ה' דייקא, פירושו, בין לחיים בין למות, הכל הוא אמת. רק על זה קשה, הלא מאתו לא תצא הרעות, ואם כן איך יכול לכתוב למות, לזה אמר: 'צדקו יחדיו' דייקא, פירושו יחדיו, בין לחיים בין למות, הכל כותבין הצדק, דהיינו החיים ולא הרעות."

ברית אברהם (נע"ש)

"לגולה עמוקות ברוי" – את הנקודת העמוקה שעשתה נחת רוח להבורא ית"ש

לבוך לבבות ביום דין לגולה עמוקות ברוי (פיוס "לא" – עור דיו). "שמעתי בשם הגה"ק מהר"ם ט"ב מאיחעל זי"ע (ה"שיטת משה) שאמר, שיש לכל אחד מיישראל כשר, עת ושעה ושעשה נחת רוח גדול למעלה באיזה מחשבה טובה אמיתית, או דיבור או מעשה ותנועת אמת מעומקא דלבא, אבל האדם עצמו אינו יודע ומרגיש בזה כלל, כי אם יודע מדרגתו בזה כבר יצא מגדר הענוה הרצויה, אבל השי"ת יודע מזה לבד.

זהו: 'לבוך לבבות' – אם השי"ת בוחן לבבות של בני אדם שיש בהם שוא ורמיה ח"ו, אז 'לגולה עמוקות ברוי' – יגלה גם מה שעלה בלבבו לפעמים נקודה טובה מעומקא דלבא, שזה גם כן אין יודע מלאך ונברא."

עזרת שלום (כסא רחמים, סוף ספ"ב, מובא בס' 'שפע טוב' עמ"כ עט)

"פשעינו אתה תכפרם" – – –

"אא"ז הגה"ק רבן של ישראל רבינו שלמה קלוגר זצ"ל בהרעיו פללי מוסר בראש השנה, אמר בדרך תפלה ותחנונים בעבור ישראל לפני השי"ת: רבונו של עולם, דברי עונות גברו קנין פשעינו אתה תכפרם" (תהלים סח, ד), ולכאורה מלת 'דברי' בלתי מובן דאיהו דברים שיתכים אצל

עונות. אך איתא במדרש (פתחתא דאיכה רבתי, ל): 'ארבעה מלכים היו, מה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן: דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו. דוד אמר (תהלים יח): 'ארדוף אויבי ואשיגם' וכו', עמד אסא ואמר: אני, אין בי כח להרוג להם, אלא אני רודף אותם ואתה עושה וכו', עמד יהושפט ואמר: אני, אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה וכו', עמד חזקיהו ואמר: אני, אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטותי ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה, שנאמר (פ"ב יט): 'יחיה בלילה והוא יוצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וכו'. ע"כ. וכן בקשתינו שמוחה לפני שוכן שחק, דאין בנו כח אף לקחת עמנו דברים ולהתוודות על חטאינו. וזה שכתוב: 'דברי עונות' – שאפילו הדיבורים והודויו של העונות, 'גברו מני', לכן אנו מבקשים: 'פשעינו אתה תכפרם' בעצמך...".

הגאון רבי אברהם מנ"ל איטינגא זצ"ל (מובא בספר 'אוצר שחזות צדיקים', לונדון תשנ"ז, עמ"כ קק)

"הרם קרן ישראל עמד" – – –

אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמד. "בשם הרב הצדיק הקדוש מגיד מישורים מקאזניץ זצוק"ל, בדרך הלצה, הנהג איתא בגמרא (פסחים ק"ג): 'לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, והענין הוא, כמו שנותן מעות לחבירו שיתן לו רווחים. והנה דרך בני אדם אם הלוה הוא איש בטוח, אזי מלוה לו מעותיו, ויניח אצלו מעותיו עד זמן כדי שיעלה לו רווחים, ואם הלוה אינו איש בטוח גם על הקרן, אזי תתלוה לו הלוה שיתן לו מהר הקרן, ואף אם הלוה מבטיח לו שיתן לו רווחים אינו משגיח על זה, כיון שהקרן אינו בטוח.

והנמשל מובן, כיון שישארל בעונותינו הרבים בהגלות נשקעים בין האומות, ובכל יום הולכים ודלים הן בנפש והן בגוף, ולומדים ממעשי הגוים, כמאמר הקרא (תהלים ק, לה): 'ויתעברו בגוים וילמדו מעשיהם', אם כן כשהקרן אינו בטוח – אינו רוצה בהרווחים, והגרים חמה הרווחים להקרן. על כן אנו מתפללים: 'הרם קרן ישראל עמד', רצ"ל, כיון שהקרן, היינו ישראל בעצמם, אינם בטוחים, אם כן פדה אותם, כדי שלא יפסיד ח"ו הקרן, דהוא ישראל, ואל תשגיח על הרווחים."

דביר המוצנע (פר"כ יטא)

כשג' תשרי חל בשבת – הכל בשלימות

בשאר אכולים ומשקין, למועד בהו (גם בשאר אכולים ומשקים צריך למעט), ואף על גב דאמר עזרא (נחמ"ה י) 'אכלו משמנים', הווא לכלל עמא ואנא ממול (ההוא לכלל העם, ואני מדבר) ליחודי פגולה. ותו ד'משמנים' היינו שמן וחמאה וחלב אבל לא בשר, וכן בשתייה לא אמר 'שתו יינות' אלא משקין אחרים דאינון מתוקין*. וכד אתי יום הכיפורים מתעניין ולא אכלין לפייסא כמו באינוך יומי, וכן קיימין מעומד כמלאכי השרת, מושם דשגמא לא שלוש ביה...".

מגיד מישורים למרן ח"ת יוסף זי"ע (סוף פר' צמצים, ענייני).

* דברי המגיד הובאו ב'מגן אברהם' ריש סי' תקצו, וכן ב'מקור חיים' לבעל החות יאיר. אך המג"א לא הביא את דברי המגיד בשלימותם, וחזית מאיר ראה את דברי המגיד כפי שזכרנו כמג"א, והקשה על דבריו מהפסוק 'אכלו משמנים', ולא ראה שהמגיד עצמו מקשה מן הפסוק ומיישבו. וכבר העיר ע"ז ב'שדי שמד' מג' ר"ה ס"ב אות ב.

וב'קדמות ספר הוזהר' להגר"ד לוריא זצ"ל (ענף חמישי אות ב), הביא קשיית הגר"ח מוואלאוין זצ"ל, עמ"ש המגיד שאין אכלים בשר ברה"ח, שהרי משנה ערוכה שנינו בסוף פ"ה דחולין (פג). שערב ראש השנה הוא מארבעה פרקים שמשחיטים את הטבח בעל כרחו, דהיינו מושם יו"ט של ר"ה. וכן הקשה גם בספר 'יפה ללב' (סי' תקצו אות א). וב'מאמר דור הרקיע' להרה"ק מראזין מיישב את דברי המגיד ע"פ דברי התוס' בסוף ע"ז (ה' ד"ה ערב) שגמפרשים שאכילת בשר היא לעשות סימן יפה כמו שאר הענינים שעושים ברה"ח לסמן יפה. וכל הסימנים אנו אכילים בליל ר"ה, אם כן גם אכילת הבשר היא בליל ר"ה, ודברי המגיד קאי על יום ראש השנה. ועי"ע ב'שד"ח הנ"ל (הערה זו הובאה בקובץ 'צפונות', ק"פ עמ"כ לא במאמר "עניני ההלכה שבספר 'מגיד מישורים').

עלֵי תשובה

דרכי התשובה – אופנים שלא נאמרו בהם ה"ארבעה חלוקי כפרה"

ידועים דברי חכמינו ז"ל (יומא פו.): "שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי, שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש. אמר שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד; עבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחללין לו וכו'. עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר וכו'. עבר על כריתות ומיתה ביה, ויעשה תשובה, תשובה ויהי"כ תולין ויסורין ממרקין וכו'. אבל מי שיש חילול השם בידו, אין לו כח בתשובה לתלות, ולא ביהי"כ לכפר, ולא ביסורין למרק, אלא כולל תולין ומיתה ממרקת" וכו'. ומצינו בספרי גדולי ישראל לדורותיהם שהאירו עיניהם של ישראל ונתנו עצות ואופנים שיוצאים מכלל זה, וזוכים על ידן לכפרה בתשובה ביה, ואין צורך לא ליסורים ולא למיתה ח"ו, והרי אחדים מהנה.

תשובה מאהבה: בספר "חרידים" (פרק סה) כתב: "תן במסכת אבות (ו, יא) רבי אלעזר בן עקיבא אומר, העושה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד, העובר עבירה אחת קנה לו קטל אחד, תשובה ומעשים טובים כתרסיס בפני הפורענות; הקשה הרב רבינו מאיר מטולטולא ז"ל, דא תניא ד' חלוקי כפרה, עבר על עשה ועשה תשובה מיד מוחללין לו, עבר על לא"ת – תשובה תולה ויהי"כ מכפר, עבר על כריתות ומיתה ביה"ד – תשובה ויהי"כ תולין ויסורין ממרקין, ובעון חילול ה' שלשון תולין ומיתה ממרקת, הרי על כרחך יסורין אפילו עם תשובה. ותיקן, דהתם בשב מיראה, דודנות נעשו לו כשגרות, והכא בשב מאהבה דענות נעשו לו כוכותיו, וחינוך, דמיראה שהענות נעשו כוכותיו, אין כבר מה להעניש עליהם. והמשך החרידים וכתב, שלפי זה יש לפרש המשנה "תשובה ומעשים טובים כתרסיס בפני הפורענות", היינו, בתשובה כזו שייחשבו עונותיו כמעשים טובים – שהן "כתרסיס בפני הפורענות".

כדבריו כתבו גם הרמב"ם ז"ל על ה'עין יעקב' (יומא שם) ודבר החיד"א בספרו מקומות בספריו (מדרב רמיה) מע' ת אות יח; וסא דר' דרשום יג כ לשבת שובה; דברים אחרים דרשום ז כג לש"ש; דומת אגן' על שיהיה אות בה, וכן הביא ה'שמחה משה' (כ"ה כי תצא) וכו' ה'מנחת חינוך' (בסוף מצוה שסד) מדעת משה, וכן מובא בהקדמת ספר 'נחל יעקב', ויש להביא ש'בני יששכר' (תשרי, מאמר ד ערש ד רצח) כהביאו דברי הרחיד"א, כתב עליו, ש"כתב בן בשם גדולי הקדמונים, ולא נודע לי מקומו איה, וסוגיות הש"ס לא נודעו במסילות הלול, אבל כיון שפסק בן רב מובהק בדורו בבית דין של מטה, פוסקין בן להלכה בבית דין של מעלה".

תשובה ברבים: גדולי האחרונים הביאו, שבתשובה ברבים מועילה תשובה לבד על כל החטאים, ואילו הארבעה חלוקי כפרה לא נאמרו כי אם בשב ביחיד. בן הביא הרחיד"א בספרו "דברים אחרים" (שם) בשם ספר 'קול יעקב' (להגיד יעקב שאול מאזמיר זצ"ל), וכן מובא בספר 'שני אליהו' (דרשות, ליוורז תקס, דרש ד לש"ש), שמבאר הסברא בזה בפשטות, כי זכות הרבים גורם שיתעורר רחמי שמים מלמעלה, אכן, ביתר ביאור י"ל על פי חידושו של בעל ה'שמחה משה' (כפר נצבים וכפר האינו), שתשובה ברבים – היות שהרבים נפשי זכותי מועילה תשובתם כמו תשובה מאהבה, גם אם אין זו אלא מיראה, ודודנות נעשו להם כוכותיו, נמצא אם כן שיש לתשובה כזו מעלת תשובה מאהבה, שכאמור לא שייך בה הארבעה חלוקי כפרה.

ענוה: הרחיד"א זצ"ל חידש (דברים אחרים) דרש כג לשבת שובה; 'אהבת דוד' דרש ט"ב לשבת שובה) שהשב בתשובה וקונה לעצמו מתוך בן מדת ענוה ושפלות רוח, כי מומת רוב התבוננותו בחטאי ופגמים השקיל לדעת בשפל מצבו, וזה גרם לו הכנעה ושפלות, הרי זה זוכה להיות מוכרח להשכינה הקדש, כמו שאמרו (סוטה ה): "אני את דבא", וא"כ מסתבר מאוד, שכמו כן אינו צריך להמתין לסדרי הארבעה חלוקי כפרה. ונתן הגר"ח פלאגי זצ"ל טעם לדבר בספר 'נפש חיים' (מע' אות כג), ע"פ אמרו ז"ל (תמיד לב), "מה יעביד איניש ויחיד... ימית עצמו", ומבאר רש"י: "ישפיל את עצמו", הרי שנוהה ושפלות נקראים בשם מיתה. ובענין זה אי' בזה"ק (פסח כד): "קוב"ה לא נטיל אלא רעוהא דלכא ותבירו דליה, הדא הוא כדכתיב (תהלים גא, ט) 'בחד אלקים רוח נשברה לב נשבר ונרכה אלקים לא תבוז', כנוונג דכלי חרס דאתמר בחון נשברו נטורו", והיינו שבעל לב נשבר וזוכה דינו ככלי חרס ששבירתו מטוהרת, וכלומר, שהענוה משפלת למיתה מכפרת במקום מיתה שמכפרת על עון חילול ה'.

המעביר על מדותיו: אמרו חז"ל (ר"ה יז): "כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו", וכתבו האחרונים (ראה 'נפש חיים' שם: 'קהל יעקב' לבעל מלא הרועים ערך אר) ש"מעבירין לו כל פשעיו" – אף על כריתות ומיתות ביה"ד, ויתכן שגם על חילול ה' שאין צורך למיתה ויסורים למרק (ראה קהלת יעקב שהסתפק בדבר). לאמיתו של דבר יתכן שמה שהבאנו מקודם שהענינו ושפל ברך אין לו ארבעה חלוקי כפרה מקורו ממאמר זה, כי התרעואה של מדת ענוה היא שיעביר האדם על מדותיו (ראה נפש חיים שם), אכן, אין הדבר מוחלט כל כך, כי יתכן שיהיה האדם מעביר על מדותיו, למרות שבבשר יש לו צער על מה שחבירו הקנינו (ראה רש"י ר"ה שם), ונמצא, שבעצם לא נתעלה האדם באמת במדת הענוה, כי אם תיקן האדם את עצמו במדת ענוה לא יצטער כלל, ולכן יש להפריד שני דברים אלו – ענוה ומעביר על מדותיו.

ישנם עוד תיקונים המובאים בספרים הקדושים, כמו תשובה עם עסק התורה, ותשובה עם תפלה, תשובה בשעת תקיעת שופר (סרבו"ק מבעלזא נהגו להזכיר בזה בדברי כיבושין לפני תקיעת שופר את דברי הרש"ש שרעבי ז"ע בספרו 'נחש שלום' דף לט, א), ועוד ועוד, אך קצר המצב מהשתרע, וד"ב.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

מהלכות החג – בחג

קידוש וברכת שהחיינו בליל ראש השנה:

א. בחתימת הקידוש אומרים "ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון". אם לא אמר תיבות "מלך על כל הארץ", יצא. ואם טעה וחתם "מקדש ישראל ויום הזכרון" במקום "יוםם הזכרון" ולא תיקן את החתימה תוך כדי דיבור, לא יצא. [וכן הדין בתפילה]. אם נזכר לאחר ברכת "שהחיינו" שטעה בקידוש וצריך לקדש שוב שנית, אינו מברך שוב פעם "שהחיינו".

ב. אם שחכ לבדך "שהחיינו" לאחר גמר הקידוש – קודם שישתה, יברך אח"כ מיד כשנזכר, ואפילו אם נזכר למחרת ביום, יברך כשנזכר, ואפילו באמצע השוק (וצ"ע אם נזכר קודם ברכת "שהחיינו" על תקיעת שופר, אם יכול לכוון ולזאת בה ד"ח). אבל אם נזכר לאחר שקידש היום של ליל ב' דר"ה, הרי הוא נפטר ב"שהחיינו" שיברך על הכוס לאחר הקידוש (שו"ע הרב א"ח סי' תע"ב).

ג. לפי שיש אומרים הדיות ושני ימים טובים של ר"ה הוא קדושה אחת – אין לומר שהחיינו בליל שני, לכן להתחילה יש לחוש ללבוש בגד חדש או להניח פרי חדש בשעת הקידוש, ויכוון גם כן לצאת בברכת שהחיינו זו על לבושת הבגד או אכילת הפרי. אך לא יכוין רק על הדבר החדש בלבד, אלא יכוין על שמחת יום טוב שהגיע עכשיו, וגם על שמחת הבגד או הפרי שהגיעה לו עכשיו.

ברם אין זה מעבך, ואם אין לו בגד או פרי חדש, אף על פי כן יברך "שהחיינו", כי העיקר הוא כדעת הסובר דצריך לומר שהחיינו גם בליל שני (מס"א סי' תע"ב וס"י).

ד. השנה – שנת השמינית – כשמברך ברכת "שהחיינו" של ליל א' דראש השנה, ראוי לכוון גם על קיום המצוות עשה של שנת השמיטה (מובא בסי' דיני שביעית) השלם פי"א סי' בשם הגר"ש גינבורג ז"ל ע"פ ד' הירושלמי סוף פי"ז דסוטה ופי' היריד"ז שם, והסכימו על כך הגר"ש אורעבאך זצ"ל ובחל"ס הגר"ש אלישיב שליט"א (ענייני).

פרטי דינים בתקיעת שופר:

ה. מותר לו לאדם לקחת שופר של חבירו בלא ידיעתו ולתקוע בו, דנחיא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו. ורשאי לתקוע בו את כל המאה קולות, למרות שאינם מעיקר דין, וכן מותר לתקוע בו עבור אשה או קטן שהגיע לחינוך. אבל לקחת שופר כדי להתלמד או אסור בלא רשות הבעלים, וכשבעלו שם ישאלנו רשות ולא יקח שלא ברשות, כי אין סומכין על החזקה במקום שיכולין לברר בקל.

ובאופן שמותר ליטול השופר שלא ברשות בעליו, אין זה אלא דוקא באותו מקום שהשופר מונח שם, אבל להוציאו למקום אחר אסור (ע"י מ"ב סי' תקפ"ו ופ"ה שם; מ"ב סי' יד סק"י; בשם הפמ"ג, ובח"א כלל קמ סעי' יח; שו"ת אג"מ ח"ב סי' קו. ועי' בענייני סי' יד סק"י; דרש"ל שבזמניו שהרבה מקפידים מאוד שחבירו לא ישתמש בטליתו, ובפרט כשהוא חדש, מאוד יש להתייב בדין זה, ע"ש). וב"בן איש חי" (פ"ר וירא ש"י ה"י), כתב בכגון דא: "יטוב שאחר כך יגיד לבעלים, ויבקש מהם רצון על מה שעשה למפרע, אם אפשר לו למצוא אותם".

ו. מי שחבר לבוא והגיע בדיוק כשמתחילין לתקוע התקיעות, ולא שמע את הברכות של לפני תקיעת שופר, יברך את הברכה כשמפסיקין בין סדר הראשון להשני [בין תשרי"ת לתשי"ת וכדו'] (נ"י).

ז. מי שנחייב לברך ברכת "אשר יצר" באמצע חזרת הש"ץ, יכול לברך ולא הוי הפסק (אחרונים).

ח. אחר גמר התקיעות אסור לתקוע עוד סתם, ואפילו להתלמד אסור, ורק אם שרצה להתלמד בכדי לתקוע עוד היום – מותר (ע"י סי' תקצ"ב וב"ב סי' קי"ד). ואסור לטלטל השופר שלא לצורך כלל, אבל חממה לצל ולכל שכן לצורך מקומו מותר (ע"י סי' תקצ"ב ושע"י סי' תקפ"ח סק"י).

עלֵי שביעית

א. מותר לקיץ ענפי אילן סרק לצורך סכך – לסכך סוכתו, וכן מותר לקצץ ערבות לצורך הלולב, ובלבד שלא יתכוון גם לתועלת האילן, והדיוט שאינו יודע כללי הגיוס, גוזם וקוצץ כדרכו, אבל מי שבקי ויודע כללי הגיוס צריך לשנות ולגזום שלא לפי הכללים (ע"י חזו"א שביעית סי' יט סק"י).

ב. א"ע' בדשמיטה הוי הפירות הפקר, מכל מקום העצים אינם הפקר (ע"י סוכה דף מ), ולכן אסור לקחת אפילו בשמיטה עצים לסכך, או ערבות וחסמים למצוה – שלא ברשות בעה"ב.

הערה נחושה: יהודים בחו"ל שיש להם קרקעות בא"י או שותפות בהן, חייבים בכל הלכות שביעית שנוגע בהן, ופשוט.

עלֵי ספר

וכפר בקודש פיוטי עבודת יום הכיפורים – "אתה כוננת" / "אמיץ כח" – מפורשים ומבוארים, ומקורותיהם בהלכה ובאגדה. נדבך נוסף לסידרת ספרי הפיוט המבואר, כולל כמה מעלות טובות: פירוש המילים, מקורות ובאורים, פיוטי העבודה, ברכות בחשבון, ועוד, עם כותרות ומפתחות. נעזר להפליא על ידי הרב אהרן לוי, וירושלים תשס"ז (תקב עמ').

מנהגי הקהילות – מנהגי שבע הקהילות העתיקות באוסטריה, בצירוף מקורות השוואת; השתלשלותם בקרב קהילת ישראל, מאז גלות ישראל מארצו; התפתחותם והשוני במשך הדורות בקהילות שונות. מלוטט ומעובד מאות מספרים הלכה ושו"ת, תקנות ופוסקים, ספרי מסע והנחות, ראינות עם שירי הפליטה, שזור בעבודות רבות מגדולי ישראל. ערך בצורה השווה לכל נפש בט"ט ובחן מיוחד ע"י הרב יחיאל גולדהר, ירושלים. כרך. א. ירח הכנסת, תפילה לימות החול, שבת, ר"ח. כרך ב. חודש אלול, ראש השנה, עשירות, יו"ת, סוכות, משנת תורה. מהדורה שניה, ירושלים תשס"ח.

אמרי יצחק על מועדים וזמנים – מאת הגה"צ רבי יצחק מאיר הכהן שווארץ זצ"ל דומ"ץ בק"ק דראמינסט [בהנה"ק רבי נפתלי הכהן אב"ד ה' מאד זצ"ל]. ג' חלקים: א. על ד' פרשיות, פורים, שבת הגדול, פסח ושבועות; ב. ירח ראיתנו וימי החנוכה; ג. בריית מילה, פדיון הבן, בר מצוה, ועוד. יצא לאור במהדורה חדשה ומפוארת על ידי נכ"ח הרב אברהם צבי ווינער, ירושלים תשס"ז (רמח עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
מרת מירל בת ר' פנחס מעביל ע"ה נלב"ע ג' תשרי תש"ס לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	מוה"ר אלטו חיים משה ב"ר צבי ע"ה כ"ץ נלב"ע ערב יום הקדוש תשל"ח לפ"ק תהא נשמתו צרורה בצרור החיים הונצה על ידי חתנו הרה"ח ר' יוחאל הכהן הרשקוביץ ה"ו	האי גברא רבה, האי חסיד והאי עני, גרים באורייתא תדירא הגה"ח רבי שמחה בונם בהרה"ח אליעזר ב"ר זצ"ל ראש הכוללים דחסידים בעלזא בברוקלין
נלב"ע ו' תשרי תשמ"ח לפ"ק תהא נשמתו צרורה בצרור החיים	הרה"ח ר' יוסף ב"ר ישראל ארי' ע"ה נלב"ע ד' תשרי תשל"ה לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ז בעת רעוא דרעיו – ונטמן בהר המנוחות בירושל"י סמוך ונראה לציון המצוינות קוה"ק מרן מהר"א ז"ע
הונצה על ידי בנה איש החסד והמעש הנגיד המפורסם לשם ותהילה פטרון מערכת "עלים לתרופה" העולמית הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א ברוקלין נ"י	הרה"ח ר' ישראל ארי' ווארים ה"ו	תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
	לעילוי נשמת הרבנית הצדיקת מרת גיטל ע"ה בת הרה"ג המפ"י רבי יוסף יעקב ז"ל לאווער נלב"ע ה' תשרי תרס"ז לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.	הונצה על ידי חתנו החשוב ראש וראשון לכל דבר שבקדושה העסקן הדגול מאור נעלה פטרון מערכת "עלים לתרופה" העולמית הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א ברוקלין נ"י

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קור למרדכי' לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"י

גליון מוגדל

בס"ד, ערב חג הסוכות תשס"ח לפ"ק

שנה י"ב גליון תקפ"ח

הדל"ע	מו"ש	ד"ת
19:15	20:15	אנטווערפן
18:36	19:34	לונדון
18:44	19:44	מאנשטער
18:59	19:56	ציריך
18:27	19:26	ווינ
19:13	20:14	אמסטרדם
19:23	20:50	פאריז
18:58	20:25	פראנקפורט

תורת של ראשונים

חג הסוכות נקבע בתשרי ולא בניסן - כדי להראות שמצות המלך עלינו

בסוכות תשבו שבועת ימים וגו'. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים וגו' (ויקרא כג, מו). לפי פשוטו, 'הסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם, הם ענני כבוד' (וכן פירש רש"י. והוא דעת ר' אליעזר בסוכה יא), שהקיפו בהם לכל יכה בהם שרב ושמש, ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנוכח נפלאותיו ונוראותיו. ואף על פי שיצאנו ממצרים בחודש ניסן, לא ציונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא היתה נוכח עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי, שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאים מן הבית וישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה".

טור (או"ח סי' תרכו). וראה מ"ש עוד במדורנו ג' (תלח)

- כדי לעורר את האדם לחשים מבטחו בח'

"... ולפי שלא יחשב שום אדם, שזאת השמחה היא של מלוי כרם, על כן כתוב (ויקרא כג, לד): 'חג הסוכות שבועת ימים לה', כלומר כל זאת השמחה לא תהא אלא לשם שמים. ודרשו על פסוק זה במסכת סוכה (טז): אמר רב ששת משום רבי עקיבא: מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, תלמוד לומר: 'חג הסוכות שבועת ימים לה', ותניא, רבי יהודה אומר: מנין ששם שחל שם שמים על החגיגה, כך חל שם שמים על הסוכה, תלמוד לומר: 'חג הסוכות שבועת ימים לה', מה חגיגה לה? אף סוכה לה'. ואף על פי שכפי הפשט הביאו פסוק זה ללמד על עצי הסוכה, עיקר כוונת המדרש לא בא אלא להורותינו, כי שמחת סוכה זו צריכה שתהא לה' ולא שתהא כולה להנאה גופנית."

גם באמרו, בפרק קמא דסוכה (ב): 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' - היתה כונתם, שבאה מצות סוכה זאת ללמדנו, שלא ישם אדם בטהונו בגובה ביתו וחזיונו ותיקונו הטוב, ואף כי יהיה מלא מכל טוב, ואל יבטח בסיוע שום אדם, אף על פי שיהא אדון הארץ ומושל בה. אבל ישם בטהונו כמי שאמר והיה העולם, כי לו לבדו היכולת והאמונה, ובמה שמבטיח אינו מתנחם ממנו, כדכתיב (במדבר כג, יט): 'לא איש א-ל ויכוז' וגו'. ולו לבדו המחסה והמסתור, כדכתיב (תהלים צג, י): 'והבטח בה' חסד יסובבנו', ונאמר (שם צג, ב): 'אמר לה' מחס'."

ולענין לאדם על זה, באה מצות סוכה בזמן הזה אחר אסיפת גורן ויקב בארץ ישראל, כמו שנאמר (דברים מו, יג): 'באסף מגרנד ומיקבד', לפי שבזמן הזה הוא זמן בעיטה לכל, שהאצרות מלאים כל טוב, והאדם כבר נאסף לעיר ומטיח את גגו, ומחזק בדק ביתו להישמר בו מזרם וממטר ומרוח ושאר פגעים. לפיכך צוה לצאת מביתו החזק, וישב בסוכה, כדי שיתעורר וישם מבטחו בשם יתברך, ויתן אל לבו כי כל הטוב שהגיע אליו מן הויצא בשדה, הכל בא לו ברצון השם. ועל זה רמזו, לעשותה מ'פסולת גורן ויקב' דוקא, לזכר זה שאסף הפירות לאכול, והפסולת לסבך, שיוכר שכל שמירת גופו וכל אשר לו מאת השם יתברך בתנו מטר בעתו ולא יבטח באשר לו.

וגם באה מצוה זו להעיר ולהזכיר, כי בסוכות הושיב השם יתברך את בני ישראל במדבר במדבר שמרם מן החורף והקרה והצנה והגשמים והחם בלי בית ותקרה, ובזה יראה, כי בכל דור ודור שומרים בוראם בלי בית וחומה, דלתים ובריה, כמו שנאמר (ויקרא כג, מו): 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל'..."

מנורת המאור (אות קטו)

לקח טוב

מצות סוכה - בחירה בהנהגתו ית"ש

והבטיח לו נאמנה כי אכן נפלו ימים אלו והושלכו למקום אשר לא יזכר ולא יפקד עוד לעולם, ומעתה אין לו ענין אחר וזולת מילוי התפקיד שהמיל עליו. לב האב נתמלא רחמים על חרמתי בנו ותשובתו מקרב לב, ולא השיב פניו ריקם, ובשמחה רבה מחל לו על כל המאיו. ולא עוד אלא שמיד פירט לפניו את המשך תפקידו.

וכאן עצר הבן את אביו ולא נתנו להמשיך: אבא אהובי - פתח לפניו ודמעתו על לחיו - קצתי בחיי מפני תפקידי זה, כי נוכחתי לדעת את אשר עלול

דרכו של הבן היתה לנדוד ולנסוע למדינות שונות הרחק ממגורי אביו, ולסחור בסחורה ממנים שונים, על מנת לפרנס את עצמו ואת אביו. מנהגו זה היה בעצם התפקיד שאביו הטיל עליו בשלחו אותו למשימותיו אלו. ולא שאביו צריך היה לכך, כי כל כולו של תפקיד זה לא נהיה אלא לטובתו של הבן, שלא יזכר לאכול לחם חסד על שולחן אביו, אלא יאכל את יגיע כפו וזיוויה את לחמו בעשותו בסחורה כאמור.

אלא שבמשך הימים נמשך הבן ונגרר אחר פיתויים שונים במקומות הימצאו, שמשכו את לבו אחריהם, והסיטוהו ממלאכתו, בהסיח את דעתו מתפקידו העיקרי אשר למטרתו הגיע הנה, עד שכמעט נשכח הדבר מעל לוח לבו כולו כליל. לא רק שלא עסק בסחורה כאשר צוה עליו אביו, אלא השקיע את ראשו ורובו בענינים של הבל ורעות רוח, והוציא את שעותיו וימיו ואף לילותיו בדברי שטות וכסלה.

ברבות הימים הגיע מכתב מהאב אל הבן, בו הודיעו שיוצא הוא לדרך על מנת לבוא לבקרו ולדרוש בשלומו, לאחר שגעגעו אליו גוברים, כי זה ימים ימימה שלא שמע ממנו משוב ועד רע. בדאגתו כי רבה על אודות בנו מהחודש נפשו, לא ידע מרגוע לנפשו והחליט לפרוש לדרך ולראות בעצמו את שלום בנו. מובן מאליו שהבן נרתע למקרא אגרתו של אביו, ומיד נתמלא לבו חרטה מרובה על התרחקותו מאביו, ועל שכחתו ממנו זה כל ימי חיותו במרחקים. ולא עוד, אלא שחיל ורעדה אחזתו בידעו כי אביו ימצאנו ריק מכל סחורה ונקי מכל ריוח, ומתוך כהלה נחפו לחפש עסקי סחורה על ימין ועל שמאל, למען יצליח לאסוף מעט מזועזע בידיו, כדי שלא ייאלץ לקבל את פני אביו כשמואמה אין בידו.

ואמנם הצליח בימים מועטים אלו להביע את חרطו המליאה, על ידי שהתרחק לגמרי מן החבל והכסלה אותם ידע מימי קדם, וגם באספו סחורה כפי יכולתו. בפגשו את אביו, שראה והבין את אשר לפניו, ככה לפניו שימחול לו על הימים הראשונים,

"אימתי הוא מתעלה - כשהן עושין אגודה אחת"

"... שאמרת לך 'על קהלתם לך פיוס הראשון', לא בשביל שאני צריך, אלא בשביל לזכות אותכם; 'פרי עץ הדר פת תקריס' ו'ענף עץ עבת' ו'ענף עץ עבת' - מה מובן של ארבעה המינים הללו, מהן עושין פירות (אחרת וילוח) ומהן שאינן עושין פירות (הדם וערבה), 'פרי עץ הדר כפות תמרים' - אלו צדיקים שיש להם מעשים טובים, 'וענף עץ עבת וערבי נחל' - אלו בינונים שיש בישראל, אמר הקב"ה: 'כולם כאחד תעשו אגודה אחת, כדי שלא יהיה בבני פסולת. אם עשיתם כן, אני מתעלה עליכם. וכן הנביא אומר (עמוס מ, ז): 'הבונֶה בְּשִׁמְיָם מַעֲלוֹתַי וְאֶגְדָּתִי עַל אֶרֶץ יִסְדָּה', ואימתי הוא מתעלה, כשהן עושין אגודה אחת, שנאמר: 'ואגודתו על ארץ יסדה'."

מדרש תנחומא (פר' אמור אות יז)

מצות סוכה - סותרת את כל הרעות וממתקת הדינים

מי יצפנינו בסוכה ביום רעה יסתיירני (תהלים כו, ה). על ידי מצות סוכה שבני ישראל מקיימים, על ידי זה המה נסתרים מכל הרעות, ונמתקים כל הדינים הכבדים וברחמים גמורים, ונשפעים כל הטובות והברכות על כל ישראל, בכלל ופמ, ברחמינו ונשמיות, אמן.

מן אברהם להר"ק רבי אברהם המגיד סומרינו ז"ל (רמז יום א של סוכות, דף קפ.)

צל הסוכה - לקבל עליו אחדות ועול מלכות שמים

מצות סוכה, הנה טעם הפשוט שבה להכניס עצמו ראשו ורובו בתוך צל הסוכה, לישיב ולהסתיר ולהכות עצמו תחת צל שמו הגדול הו"ה ואדני מספר 'סוכה', לקבל עליו כזה אדנותו ואלקותו ית"ש, לעשות רצונו בכל אשר צוה, ושלא לצאת החוצה לישיב בצל דפנות - הרמוז לשרי האומות כל יקרב אל אהליהם ומשכנותם.

ומצות לולב מורה על שיש בו ארבעה מינים, נגד ארבע אותיות שמו יתברך הו"ה; ומנענע לארבע רוחות העולם ולמנוחה, כדי להמליכנו ולחדדו במעלה ובמטה ובארבע רוחות, להעריך ולהרביץ קדושתו בעולמו, ולהכניע על ידי זה כל הרע והסמ"א הסובבין בעולם הזה.

סדרו של שבת (ש"ש ו' עקב א את ב)

בסוכה - כמו בליל שמורים - אין קורין בק"ש

שעל המטה אלא פרשה ראשונה לבר ברוך' (ח"ד דף ק' ע"ב); 'כיון דיתבו בסוכות הא אשתויכו מן מקטרגא. ויש להבין ענין הגנת הסוכה מן מקטרגא. ונראה

... והנה סוכה שהל עליה שם שמים, וידוע מספר 'סוכה' גימטריא צ"א בגימטריא שני השמות (הו"ה אדני), והוא מסוכבת מן השמות הקדושים, על כן אין ביכולת הכחות הרעים לבוא שמה להתרברק עם האדם.

וכמו ששמעתי מב"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה (ב"ע) - האבני נור' (ז"ע) שאין לקרות ק"ש שעל המטה בסוכה אלא פרשה ראשונה לבר, כמו בליל שמורים. וכמו למטה כן למנוחה אין להם יכולת להכנס ולקטרג. והנה

(וה"ק ח"ד דף ק' ע"ב); כיון דיתבו בסוכות הא אשתויכו מן מקטרגא. שם משמאל (סוכות, תרע"ד)

התנהגות האדם בהג הסוכות - היא המבחן על יראתו ותשובתו בראש השנה

לו חכמו ישיבילו זאת ויבינו לאחריתם (לכ, כט). "הנה, מדרך פשוט עם, אשר בימים הנוראים, ראש השנה ויוה"כ, המה מלאים יראת ה', מחמת אימת הדין. אבל כבוא ימי חג הסוכות ומן שמחתנו, אז נדמה להם אשר חזר להם הרצויה היללה, ובפרט בימים האחרונים שעוסקים באכילה ושתיה יותר מדאי, ובאים ליד קטמות ומריבות על ידי זה.

אמנם זאת הוא לסימן וזאת אשר גם יראתם בימי ראש השנה לא היה יראה שלימה, כי אם היה יראתם בשלימות, גם בימי השמחה לא היו עוזבים את יראתם, רק כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים פ"ז): שמחתי מתוך יראתי. נמצא מזה אשר הנסיון והבחנה אם קיים מצות שופר בראש השנה כראוי ביראה אמתית, הוא אות וסימן הימים האחרונים הבאים עלינו לטובה.

וזהו: 'לו חכמו ישיבילו זאת', רומז על השופר שהוא חכמה ואינה מלאכה (שבת קלא), 'יבינו לאחריתם', היינו, בימים האחרונים תבינו זאת אם עשיתם כהלכה ביראת ה' בשעת מצות תקיעת שופר."

קדושת שמיני עצרת - שהיא על ידי שמחה

נעלית יותר מקדושת יום הכיפורים

והיה"א אך שמה (דברים פ"ו, ט) - אמרו חז"ל (סוכה מה); לרבות ליל יו"ט אחרון לשמחה, או אינו אלא יו"ט הראשון, כשהוא אומר אך - חלק, ע"ש.

הנה אתי הקרא לרבות ליל יו"ט אחרון ולמעט ליל יו"ט הראשון, ויש ליתן טעם לדבר, על פי מה דאיתא ברמ"ע (מאמר חקר הדין ח"ב ס"ח כו, ע"ש) שלשן 'חג' מורה על חוגה ועיגול הסובב על איזה מרכז, כמו שאר ימים טובים שכולם סובבים על נקודת שמיני עצרת, אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות, אפילו

מקדושת יום הכיפורים, ולא שייך לקרותו 'חג', ובאמת עיקר קדושתו הוא הדין של יוה"כ, דיום כיפור הוא על ידי עינוי נפש, וקדושת שמיני עצרת על ידי שמחה.

וזה נקרא 'מה יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים' (ש"ש פ"ו, ז), כי אהבת השם על ידי עינוי, כמו יוה"כ, למטה ממדרגת אהבת שמיני עצרת שהיא על ידי שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יוה"כ, לכן שווין בקרבן מוסף כמו יוה"כ, ואפילו הכי קדושתו יותר מיוה"כ על ידי שמחה, הודות דמלא ע"ם ישראל. לכן שאר ימים טובים, שקדושתן עומד על איזה דבר מצוה, שהיית קרבן פסח, שתי הלחם - בעצרת, שופר - בראש השנה, עינוי נפש - ביוה"כ, ונטילת לולב - בהג, ועיקר מצותו אינו אלא ביום, גם שמחתו אינה אלא ביום, אבל קדושת שמיני שאינו אלא על ידי שמחת האדם שמתענג על ה' וחדותו יתברך, ואינו עומד על מצוה מיוחדת, על כן גם לילה אתרבי לשמחה."

דרשות חת"ם סופר (סוכות, תפ"א)

שמחת התורה - שעל ידה ניתן לקיים כל המצוות במשך כל השנה

"ענין יום שמחת תורה שנקבע אחר ימי חג הסוכות וימים הנוראים; ומפני מה נקרא שמו 'שמחת תורה', מפני כי החדש הזה הוא ירח האיתנים' דתקופה במצות (ר"ה א), כי רבים המה המצות שנעשים בו: שופר וצום תעשור ולולב ומינוי וישיבת סוכה. ולאחר כי עברו הימים האלה, אם ירצה האדם לקיים מצות האלו אינו עושה כלום, ואם כן כל אדם יפול בדעתו כי חלף ועבר מוטו נועם המצות היקרים האלה.

בזה מורה לנו ביום שמחת התורה, כי התורה הוא למנוחה מן הומן, כי בכל המועדים אנו אומרים 'מקדש ישראל והזמנים', כי בני ישראל הם המקדשים הזמנים ומועדים. אבל התורה היא נצחית, ותמיד בכל עת ועונה אשר הוא לומד בחלכות שופר ולולב הוא חשוב בעיני הבורא כאלו עשה המצוה בפועל ממש. כמו שנאמר (יהושע י"ג): 'זנשלמה פרים שפתינו', כי מי שהוא עוסק בחלכות עבודת יום כיפור הרי הוא כאלו הקריב הקרבנות היום. וכן הוא בכל המצות. לזאת נכון הדבר לקרוא שמו 'שמחת תורה', כי אין לנו שיוור רק התורה הזאת, והיא כלולה מכל המצות."

תפארת שלמה

ביום שמחת תורה -

בבב כל אחד מישראל לברך את בני ואחביו וחיות יתירה מיצר המחלוקת שמתגבר ביום זה!

וזאת הברכה אשר בך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו (דברים ט"ז, א). "לכאורה הוא כפל לשון: 'הברכה אשר בך'. ונראה, כי הכוונה אשר בך אותם ומסר זאת הברכה בידם שיברכו לכל מי שירצה, ולכן לדעת ביום שמחתנו יום סיום התורה הקדושה מסוגל לכל אחד מישראל לברך את בני ואחביו בכל מיני ברכות, כי היום כשקורין פרשה זו, נתעורר כח זה שמשך משה לכל ישראל להיות הברכות מסורות בידם. ולכן על ידי זה מתגבר רח"ל לפעמים כח היצר להכריז מחלוקת בישראל ביום זה על ידי קנאה וכבוד, זה אומר לי נאה לברך על סיום התורה או התן בראשית וזה אומר ככה, או בשביל כבוד התורה של הקדוה, ובאמת כבוד עצמו הוא דורש, כי את זה לעומת זה עשה האלקים (קהל"ה יד), ולצד כי זה היום אשר מסוגל להיות כל ישראל יחד באהבה ואהדה ורעות ולברך זה את זה בכל טוב, לכן מתגבר כנגדו כח הקליפה והיצר לשנאה ומחלוקת ולקללות חז"ל, ע"ד (סוכה נה); 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו'.

לזאת בני ואחביו, והורה מאוד בזה, ומוטב שלא יעלו לתורה כל השנה ממחלוקת אחת חז"ל, ומכ"ש ביום קדוש כזה אשר כל ישראל מוכנים בו לקבל שפע ברכה והצלחה, וככה ביד כל אחד מישראל לחשפיע על חבירו כל הברכות וישיעות ונחמות. ולכן צריך כל אחד להיות כלי מוכן לקבל הברכות, ועל ידי מחלוקת בא לכלל כעס רח"ל, ושומה אחד יאבד מוכות הרבה, ודי באזהרה זו.

גם מרומם בזה לפני מותו, שכל אחד מישראל כח בידו לברך את בני ואחביו לפני מותו, ועיין ביכנפי שרשים' בזה. יתן להשיי אריכות ימים ושנים לתורתו ועבודתו, אמן."

בית יעקב להר"ק רבי יעקב אהרן מאלכסנדר ז"ל (מלכו' הנח"ק בעל הדין דעת, והנהיג חק' ספר ישעיהו, ח"ב כ"ב פ"ב ש"ס"א, ונח"ק רבי יצחק הוואקא והנח"ק רבי יחזקאל מקאמיר ז"ל)

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ה)

היפוך חס"ת בהגבה בשמחת תורה - הוראה על "לא תסור" אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל / מוסר השכל מחטא המרגלים / חוסר אמונה חכמים - מעכב הגאולה! / עצת הצדיק - רק לאחר סילוק רצון עצמי, ועוד

... לכן נ"ל שגם בזה (בפרשת המרגלים) מורה לנו השי"ת בתורתנו חק' אף יזהר האדם וישמור את עצמו, אפילו מן חטא שהוא קל מאוד בעיני אדם ודש בעקבו כדי שלא ימוט רגליו ח"ו לבא לחטא גדול, כמו שאירע כאן למרגלים ולחוט דעתם לפני, כמו שאמר חז"ל (אבות ה, יב) "ומרא רבך כמורא שמים", והיה להם לדעת שבדאי משה רבינו ע"ה שקול כחמטו כנגד כל ישראל, ואם היה יודע שצריכין לשלח מרגלים היה שולח מעצמו. והנה זה הדבר הוא חטא קל בעיני האנשים, כמו שאנו רואים גם בזמננו הרבה אנשים שאינם נזהרים בזה. ועתה הביטו וראה עד היכן הדברים מגיעים, ומה הגיע להם על ככה, צמח מזה הרבה רעות וצרות להם ולבניהם אחריהם וכו'... ומה יוכל כל אדם ליקח מוסר השכל שלא לנטות מדברי חז"ל בשום דבר שבעולם, וגם יזהר מאד במורא רבו ושלא יזהר אחריו כלום. וישמור האדם מאד דברי רבו והקדוש אשר בחר אליו, כל יצא מדבריו ועצתו אפילו דבר קל ולהתחכם עליו ח"ו.

לקוט מנחת להר"ק רמ"מ מרימנוב ז"ע (פר' שלח ד"ה ויצאו)

כתיב (שמות י"א, לא) "ויאמנו בה" ובמשה עבדך", וכן אמרו חז"ל (מכילת ב"ש י"ד, כ"א) שם חכות אבותיהם אבותיהם שהאמינו כי יצאו - לקרוע להם היים. והנה ידוע ליקוט השע"ר רמז (תקס) שבוכות האמונה נגאלו ממצרים, ובפרט ביום הוצרכו להתחזק יותר באמונה גדולה עד מאד. והנה במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם נאמר (אבות ה, ו) "באמונת חכמים", ושורש אמונת חכמים להאמין בדבריהם של צדיקי הדור אשר רוח ה' נוססה בהם וכל הענין שיאמרו ויעשוהו, אף דבר הרשות, ואף שהוא נגד השכל הפשוט, ואף כי יאמר שאינו מפי ה' כמו הנביא. כי בזה חכם עדיף מנביא, כי הנביא אשר ידבר דבר בשם ה' - "כה אמר ה'", אינו שייך האמונה בו חז"ל דבריו ה' - ואשר דבר ואמינו בקול ה' על ידי נביא, אבל אמונת חכמים הוא האמונה בדברי החכם עצמו, אף שהוא נגד השכל וכל מפי ה' אעפ"כ נהנין ממנו עצה וחושיה וכאשר יגדל אומר כן יקום בכל דבריו, גם דבריו עוה"ז ועצות אנשים בעוה"ז במשאל ומותן וכיוצא. ובדרך הזה ידעה הגאולה ב"ב כימי צאתך מארץ מצרים (מכ"ה טו), ומי שאינו מאמין בכל זה הנה הוא מעכב הגאולה וגורם גלות בו, ש"כ כאשר הוצרכו בני' לעבור כי לזכות לגאולה על ידי דרכי האמונה, נתן השי" להם ע"י משה הנסיון שלא דרך קניות התורה באמונת חכמים.

תפארת שלמה (פר' בשלח ד"ה וישבו)

... ומה שנהגים להפך הספר תורה בהגבהתה בלילה וביום שמחת תורה הקדושה, נראה שהוא על דרך (אבות ה, כב) הפוך גם זה הפוך בה, בעת סימנה והתחלתה, שזה בחינת הפוך בה. גם זה הוראה בזה לבחינת "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל כ"י אין לך אלא כחן שבמימך", והנה בחינת שמחת תורה הקדושה שמדרבנן, גם שאנו מקיימים בקביעת דירא, אתם - אפילו אנשים" (ר"ה כה). אף בשמחת תורה הקדושה שעלו כל הקהל מקטנם עד גדולם לתורה הקדושה, המנומה על כולם להוראה הוא שנמסרו לו דרכי התורה הקדושה, אפילו אומר לך על ימין" כ"י כ"י לגדולי הדור בהסכמתם ניתנו לידם, מעין דוגמת קדושת החורש "אתם אפילו שוגגים" וכו', וכן מצות חול המועד נמסר לחכמים, וכן ד' ענינים שביום כיפור וכדומה שיהי' בידם הוראת שעה לחטות כחפצם, וכן בית דין מכין ועונשין" בידם שלא מהתורה הקדושה רק הוראת שעה בממוק ובגוף ובנפש הכל בידם הוראת שעה. אשל אברהם (א"ח"ס תרס"ט, ע"ש)

וישאל משה את חותנו וילך לו אל ארצו (שמות י"ח, כז). הרגיש אא"ז זצוק"ל (הר"ק מקאמיר ז"ע) הלא זאת לא די' עד שנה שניה ולמה נכתב בכאן. ואמר שנלמד מוכח שאי יסתכל האדם לחקור ולשאל בדרכי הצדיק, כי דבר זה מבבלל את הצדיק. ובפרט ליתן לו עצות, הגם שהוא עבה כנונה, מ"מ בוראי גבוה של הצדיק ונעלה מאד מערכיו ואין לו חול הבנה. והגם שעושה אח"כ כפי עצתו, מכל מקום היה טוב יותר שהצדיק היה עושה כפי דרכו והילכו בקדושה. וזה שהיה בכאן, הגם שיתור אמר דבר הגון וצדק נכונה ועשה בדבריו. מ"מ היה טוב יותר שהיה משה מתנהג כפי דרכו בקדושה. וזה שסמך לכאן - וישאל משה את חותנו - שלא יבט עור במה שהוא עושה ולא יסתכל בדרכו והילכו שלא יתן לו עוד עצות. עכ"ה.

ומעשה היה אצל אא"ז זצוק"ל, שהיה רב חסיד אחד בעיר נאשעלסק שנתגלגל בין המתנגדים, ואח"כ נסע והסתופף בצל אא"ז זצוק"ל, ודרכו הי' לשאלו ולחקור תמיד על דרכי החסידים. ופעם אחת היה אצל אא"ז ז"ל בימים אחרונים דחג הסוכות, וראה איך שבים הושענא רבא לערב הלכו מחסוכה לגמרי, ובליל שמיני עצרת לא

יומא דנשמתא

הגאון החסיד רבי אליהו מוויילנא זי"ע – הגר"א

יומא דהילולא י"ט תשרי (תקנ"ה)

"בחמלת ה' עלינו להקים את דברו הטוב (דברים כא, כ) כי לא תשכח מפי זרעו, שלח לנו עיר וקדיש משמיה, איש אשר רוח אלקים בו, ובינו הגדול הגאון אור העולם אשר קדושת תורתו וצדקתו הכריזו עליו מסוף העולם ועד סופו, מרגא ורובנא מוהר"א חסידא קדישא מוויילנא זי"ע, אשר כל זה לא אניס ליה, והאיר עינינו על פי חיבוריו הקדושים בנגלות ובנסתרות, תעלומות חכמה ויציא לאור, דמסמון מגליא לנו" – כך מעיד הגה"ק רבי חיים מוואלוין זי"ע בחרדת קודש על רבו הגדול הגר"א זי"ע (בהקדמתו לכיבור הגר"א על יספרא דצניעותא).

"... כי מימות ובינו הרמב"ם לא עמד כמותו לב מבהיל בשני תלמודים ובכל תורה שבע"פ, וסדורה ושגורה בפיו, תנצב"ה על שהאיר עינינו ברמזי הסתומים ונעלמים" – כך מתאר הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארא זי"ע את רבינו הגר"א, בהקדמה לפירושו למעשה אורי' ויפני זקן על סדר טהרות, בה מודיע (בסוף ההקדמה) שערך את התוספתא על פי סדרו של "הגאון מוהר"א זי"ע" על ששעה אותה סולת נקיה, אלא במקומות מועטים שמרתי גירסא שלנו שהחזיקו בה רבינו (הרמב"ם) והראב"ד והרא"ש, ונתייבחו עמו בויכוח אהבה".

"הווילנער גאון היה חיד בדרא הן בנגלה והן בנסתר, והיה לומד התורה כנתינתה מסיני" – התבטא נשבות הגה"ק הידברי חיים' מצאנז זי"ע (חמדה גנוזה אות קמ). עוד היה רגיל על לשונו: "משמים רצו להראות לדורותינו דוגמא של תנא, לכן נשלח הגר"א מוויילנא זי"ע לעולם הזה" (כ"ק האדמו"ר מצאנז שליט"א בשם אביו הגה"ק בעל השפע חיים זי"ע, 'בציילא דמהימנותא' שנה ח גל כו, ועוד).

אף בעידנא דריתחא של המחלוקת הידועה היה הגה"ק בעל ה'תנאי' זי"ע מכתירו - במכתביו לאנשי שלום - בתואר הנעלה **"הגאון החסיד"**, ובמכתב אחד אף מתאר: **"... אילן גדול כמפורסם לרבים שיחיד בדורו הוא..."** (אגרות בעל התניא' להרצ"ד היילמן שליט"א, אגרת ט).

גם הגה"ק רבי נחמן מענדל מוויטעבסק זי"ע תיארו נוראות במכתב אל חכמי ווילנא בענין השכנת השלום, בשנת תקל"ח (י"ר) הארץ, ה' המסורה ירושלים תשמ"ט, מכתב ב עמ' קמא): **"... וגבוה מאוד גבוה על גבוהים שר התורה כעין הקרח הנורא" – תואר הלכות מפרשת המרכבה ביחזקאל (א, כב).**

כן מצאנו להגה"ק רבי אריה לייב צינץ מפלאצק זי"ע שמדגיש - בצאתו להצדיק אודות מנהג שלא נהגו כדעת הגר"א זי"ע - וכותב: **"אהבתי צדק להצדיק מנהגו של ישראל, ואם כי לא קם כמוהו מימות הקדמונים להיות כל התורה כולה נגלה ונסתר כשולחן ערוך לפני..."** (ש"ת' משבת נפש' סוסי" טז).

תושב מאנוש עריכת מסכת חיוו של איש האלקים רבינו הגר"א זי"ע על אדמות, ולא רק גלל קוצר היריעה ואורך ההיקף. על כן לא נעלה כאן כי אם כמה ראשי פרקים, לפי סדר תולדותיו המופלא, ובהם בנבואה דבבואה מתוקף קדושתו וחדר גאווה, רובם בעקבות הקדמות בניו הגאונים, רבי יהודה לייב ורבי אברהם, זצ"ל, לספריו 'אדרת אליהו', 'סערת אליהו' ו'ביאור הגר"א' על שו"ע א"ח ועוד, ולאור עדותם של תלמידיו המאורות הגדולים הגר"ח מוואלוין בהקדמתו לס' 'יספרא דצניעותא' והגר"ח משקלוב בהקדמתו לס' 'פאת השולחן', כפי אשר הטיב להערכם הסופר הגדול הר"ב בלוי ז"ל בספרו הנודע 'הגאון החסיד מוויילנא', בצירוף פרקים על מועד חג הסוכות, בחל יומא דהילולא רבה, והרבה יותר ממה שכתוב כאן מפורש שם.

בעידו נער שלט בכל מכמני התורה:

רבינו אליהו מוויילנא זי"ע, נולד "באהלי צדיקו של עולם הרב הגדול המפורסם" רבי שלמה זלמן ולמנו הצדיקת מרת טריינט ע"ה ביום א' דחג הפסח בשנת ת"פ לפ"ק (הציוטוס לא מראי מקום הם מהקדמת בני הגר"א, נ"ל).

ענף עץ אבות מגזע גאונים וצדיקים, קדושי עליון, שורשו, שכן אביו רבי שלמה זלמן היה בנו של רבי שרר בער בן רבי אליהו (שעל שמו נקרא הגר"א)¹, ורבי משה קרעמער² - שהיה חתנו של רבי פתחיה, בנו של רבי משה רבקה"ש בעל 'יבאר הגולה' על השו"ע, זכ"ע.

משחר ילדותו ניכרו בו כשרונות טמירים ומופלאים ביותר. כשהיה בן שלש כבר ידע את כל חמשה חומשי תורה בעל פה, כולל מספר תיבותיהם ואותיותיהם, ועם השלמת לימודו בתורה שבכתב, הלא המה כל ספרי תנ"ך, המשיך בלימוד התורה שבעל פה. "בהיותו ששה שנים וחצי, דרש בבית הכנסת 'חילוק' (פפלוס) אשר למדו אביו" לפני גדולי החכמים דוויילנא.

מצבו הכלכלי של אביו, רבי שלמה זלמן, היה קשה, בכל זאת לא חדל מללמוד מאמונה, ומסר את בנו למלמדים מצויינים. באחד הימים נקלע לוויילנא רבה של בריסק, הג"ר אברהם קניבליבון זצ"ל, וכשראה את הילד המופלא הציע להוריו לקחתו תחת חסותו ולהשקותו מבאר תורתו. לאחר שקיבל הסכמת ההורים לקחו הג"ר אברהם לבית אביו, הג"ר דוד, לקידיצא, שם קיבל תורה, תקופה קצרה, גם מפי המרא דאתרא הג"ר משה מרגליות זצ"ל בעל היפני משה' על הירושלמי (ראה מ"ש במדורו אודותיו בגל' תקנב).

כעבור חדשים אחדים נוכחו הכל לדעת שהילד בן השבע, אינו זקוק לרב. כשמלאו לו תשע שנים החל ללמוד תורת הנסתר, עד כי "נתן לבו להבין כל חלקי התורה בנגלה ובנסתר... מלא את כריסו מעדנים, תלמוד בבלי וירושלמי... ממגד התוספתא ומילואה, ממגד שימוש תלמידי חכמים בפפולוס הפוסקים ראשונים ואחרונים".

בהיותו בן עשר שנים למד רוב שעות היום עם חברותא, הוא ניהו ש"ב הג"ר אריה לייב - לימים רבה של טשעמנאווע, ושעות אחרות הועיד ללימוד עצמי 'יתוצאות מקור הבינה, כל חלקי הוזהר וס' פרד"ס וכתבי האר"י זי"ל... עד כי 'בששה חדשים עבר משער אל שער כל ביאור הוזהר', ובאור שכלו הגיע 'יעד לנקודה הראשונה, כי ידע אלקים' - - -

במשך אותה שנה עסק בלימוד ארבעת הסדרים הראשונים: זריע, מועד, נשים ונוטין ועם המפרשים והפוסקים, ראשונים ואחרונים, תוך כדי התמדה עצומה בכל שעות היממה.

פסע פסיעה להסוכה. וגמר בדעתו לשאול את אב"א ז"ל על ענין זה. ולמחר בשמיני עצרת הלך פנימה לשאול אותו, ותיכף כשבא לשם, קודם פתחו את פיו לשאול, אמר לו אב"א ז"ל: אלספר לך מעשה וכו'.

דברי ישראל (פר' יתר ד"ה וישלח, יע"ש באריכות, ואכמ"ל. תע"ש בס' 'בינת ישראל' לשבועות ד"ה פלא)

... כי התלמיד לא יעשה דבר עפ"י עצמו ומחשבתו, הן במעשים והן בהמשכת שפע עיוני, כי פסיעה גסה נטלת מאור עיניו, אבל יעשה עפ"י עצת רבו המדריכו: בדרך זו תלך, עד פה תבוא ולא תוסיף וכו'.

התם סופר (ס"ד במדבר ד"ה זאת עשו)

ונהנין ממנו עצה ותושיה (אבות ו, א). רצ"ל כי כשהאדם נותן עצה עדיין איננו יודע באם יצליח בה, אבל כשהצדיק מויעץ, היא עצה, היא תושיה גופא, כי הקב"ה מסכים לעצתו אשר יעץ, ובודאי יצליח בה. והיא עצה ותושיה, לשון ישועה, שנאמר (משלי ח, יד) 'לי עצה ותושיה'. עבודת ישראל (אבות שם)

אמר הרה"ק מאפסא ז"ל: מי שיש לו עצה מצדיק, אם רצונו שיאמר לו הצדיק כפי מה שהוא עצמו רוצה, לא יזימן לו הש"ת את העצה הנכונה כפי האמת. רק אם יסלק את דעתו ורצונו מכל וכל ויתרצה לאשר יש"ה הש"ת בפיו של הצדיק, אז ובודאי ישיג העצה הנכונה והאמתית. ולמד זה מפלגש בגבעה, שמתחילה שאלו (שופטים ב, כג): 'האוסף לגשת למלחמה עם בנימין אחי'. ורצונו היה לעלות ולהלחם, והש"ת להם: 'עלו', ולא עלתה עד עליה זו לטובה. ואח"כ ששאלו (שם כח): 'האוסף יורד לצאת למלחמה עם בנימין אחי אם אחרל', וסילקו רצונו מכל וכל רק חפצם היה כאשר יאמר ה', אז השיגו האמת והצלחה. ולקוט אהבה ישראל (עמ' קץ, ו) ע"ש בס' 'אילנות דהיי')

ונהנין ממנו עצה ותושיה (אבות ו, א). הענין הוא, כי אף שבטלה הנבואה כעת, עכ"ז השפע הקודש אשר הש"ת יופיע על הצדיק האמיתי אשר הרגיל והבין לפעול בעבודת הקדוש ושמן קודש את רמ"ח אבריו ויש"ה גידיו וכל שאר חושי וכוונותיו רק לעבודת הבורא ב"ה, אז הוא ממש מרכבה קדושה לחול ולהופיע עליו שפע קודש, ולהיות רעיוניו זכים ועלולים בלי שום פסולת, וממלא יוצא מפיו הקדוש רק דיוברים אמיתיים ונקיים להשיג את שואלו דבר דבור על אפניו כאשר נגזר עליו לטוב מן השמים. והנה האיש אשר יהיה לו דבר ובה אל הצדיק האמיתי לדרוש מאתו לשאול עצה נכונה מן הצדיק, אם ידא לו אמונה שלמה בהצדיק ישמור פיו ולשונו של הצדיק וכל היוצא מפיו הקדוש יעשה, ואף אם יראה לו לעשות ענינו בדרך אחר, עכ"ז יבטל רצונו מפני רצונו יאשר דבריו הראשונים ממש היוצאים מפה קודש בלי לנטות ימין ושמאל, ובעזר הש"ת דבריו יעשה פרי ויצליח בכל עניניו, אך האיש אשר לא כן עמו ובאשר שומע העצה יוצא מפיו הצדיק הוא מתחיל להרבות דברים להשיג על דברי הצדיק כדי שהצדיק יסכים לדבריו וינטה מדבריו הראשונים אשר רוח ה' דובר בו, הנה אף שהצדיק יסכים לדברי השואל, עכ"ז אין זה וזווג של ראשון, כי בכל דבר יש לנטות ימין ושמאל, ואילו שמר דבריו הצדיק הראשונים אשר יצא בקדושה בלי שום עירוב מחשבות שלו איש פשוט אזי ובודאי יעשה פרי ויצליח בכל ענינו, כי הן המה היו בדבר ה' אשר הופיע עליו שפע קודש. אמת ליעקב להרה"ק מבלענרוב זי"ע (ר"פ שופטים)

החסידים הבאים אלי רוצים שאסכים לרצונם בשאלתם וכ"כ המה מציעים אותי עד שאסכים לרצונם אבל זה לא מן השמים. וזה פ' הכתוב (משלי ח, ו) "שמעו כי נגדיים" - נגיד מלשון המכשח כד"כ נהר נגיד ונפסק - אם מושכים אותו לרצונם אזי - "אדבר" - דבור בעלמא בלי שום רוח הקודש. חידושי היר"ם עה"ת (עמ' ערה)

... שאמר חז"ל (מכילתא שמות יד) עה"פ 'ויאמנו בה' ובמשה עבדו', מלמד שכל האמין ברועה ישראל, כאילו מאמין במי שאמר וחי' השול - והמשיל אמונת צדיקים לאמונת הש"ת, שכמו שבאמונת הש"ת צריכין להאמין אמונה פשוטה בלי שום חכמה וזרהור על דברי 'יתברך היללה', מפני מה צדיק ורע לו (ברכות ז, א) או איהו דהרהור אחר, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים עג, ב) 'כמעט נטיו רגלי' כו', כמו כן אנו צריכין להאמין בהצדיקים אמונה פשוטה, שלא להחכים על דבריהם.

זה שאמר להם כלב: "עלה נעלה, אפילו בשמים הוא אמר עשו סולמות ועלו שם, נצליח בכל דבריו", פ"י, כשתעשו הדבר בלי חכמה, דבר באמונה פשוטה, ושלא להחכים על הדברים, איך יתכן לעשות כזאת - רק שלא תהרהרו כלל בזה, וכשמשה יאמר לכם עשו סולמות, ודאי תוכלו לעשות ולעלות בשמים. כי באם שתתחבמו על הדבר איך הוא ביכולת, אז אפילו שתשרצו לעשות, לא תוכלו וכו'... כי באמונה פשוטה יכול לעלות למעלה מן הטבע וכו'. והבין מזה ג"כ, אשר הצדיקים אומרים רפואת ישראל לפעמים, אשר אין הרפואה שייך כלל לזה החול, ואעפ"כ כשאדם מקבל הרפואה מהצדיק, ואינו מהדרר כלל בהרפואה, אם טובה היא להחילה בו, אזי הרפואה קרובה לבוא, ומצליח בכל דבריו. כי הצדיק ממשיך הרפואה ממקור הרפואה, שהוא אינו בגדר הטבע כלל, אלא בדברים תולדות אדם להרה"ק מאוסטרובא זצ"ל (פר' שלח ד"ה ויהס)

בניו מספרים סיפור מופלא שקרה באותה שנה: בביל שמחת תורה נזכר שקיבל על עצמו ללמוד מסכתות זבחים ומנחות ולסיימן טרם מוצאי חג, ולשם כך "דלג ברוב עוז אהבת ה', ותפקחתו עינו כל הלילה ההוא". באותו חג התאכסן בביתם אחד מחכמי הדור, הג"ר מיכל מדאטנאווי זצ"ל, שהבחין בנער הפותח בלימוד מסכת זבחים לאחר סעודת החג. כחצות לילה הגיע לאזניו קול התורה של המתמיד הצעיר, קם ממטותו וניגש אליו וראה שהוא עוסק בדף נ'. תמה בקול: "בשתי שעות למדת חמשים דפים משניות חמורות... ויבא לנסותו בחידות במקומות הקשות בגפ"ת באותן חמשים דפים... ויענהו על כל דברי הקשים, לכל חפצו דרושים, כמנה פנים, ככה נסחו עשרה מונים. אז אמר ר' מיכל בלבו: מובטחי בזה שאורו תצאיר לכל יושיב האדמה..."

לפנות בוקר ניגש אליו שוב ר' מיכל, וימצאהו שכבר סיים מסכת זבחים וכבר למד מחצית מסכת מנחות. גם הפעם העמידו בכוח המבחן על לימודו בחציו השני של הלילה, וימצאהו בלמוד מדרש בעומק החריפות - - -

כל עתה בידי הנער לקיים את נדרו, וסיים מסכת זבחים ומנחות קודם תפילת השחר, "ויתפלל על הציבור ברוב עליונות ועליצות נפשו, ושמת בשמחת תורה בזיו זוהר שלהבת נשמתו..."

הוסיף קדושה על קדושתו:

מיום הגיעו למצוות נתעלה הלך וגדל, וכפי שמספרים בניו: "בהיותו בן י"ג שנה יום אחד קבל תוקף חסידותו ופרישותו נתועפת דאם לו: מאז לא הסתכל עד יום מותו מדי' אמותיו חוצה, ושלא להנות מעוה"ז רצה. אבל להם צר צנומה, שריה במים שיעור ב' זיתים, ואכל אותו ערב ובוקר, ולא טעמן בחכו, רק בצען שלימות (ב-לא לעיסה, כדי שלא להרגיש טעמו), ותוכו רצון אהבה..."³

בטרם הגיעו לכלל בן שמונה עשרה לחופה בנה את ביתו עם הצדיקת מרת חנה ע"ה, ועבר לגור במקום מגורי חותנו, רבי יהודה לייב, בקידיצא. באותו שנים הרבה להתבודד ולהסתגר בבית קטן מחוץ לעיר, שם שקד על לימודו יומם ולילה, ורק "רעיתו ידעה לפעמים חביון עוזו ומקום סתרו, והיתה עמו לשום עינה עליו לכלכל".

התמדתו בתורה ועבודתו העילאית היו בדרגות עילאיות מחשגת ובינת איש. מידי יום בימוה היה נוהג לחזור על מאה דפי גמרא, כשכלל חודש בירך על המנוחה וסיים את כל התלמוד בבלי. "קיים וקבל על עצמו כל ימיו שלא לישן יותר מב' שעות במעט לעת, ומימיו לא ישן יותר מחצי שעה רצופה, ובאותה החצי שעה היו שפתותיו מרחשין הלכות ואגדות..."

גם על עבודת התפילה הועד כי **"מי שהיה שומע אותו מתפלל פעם אחת בחול או בשבת, היה מעורר בלב השומע רוח דעת ויראת ה' בשנה או שנתיים. אף מי שהיה לבו קשה כאבן היה נמש כדונג מאור כוונתו, שהיה מכון בכל מלה ומלה מסדר התפלות, ומוציא כל הגה ונאום בצלול נעים וברור כביר. אף כי רוחו הקדוש היה עטוף בסודות וכוונות התפילה רזין עילאין, בכל זאת שפתי ברור מללו על פי חוקי הדקדוק וההגיון אשר ידו בכל משלה..."**

על גודל ההלהבות בתפילה מצויה בידינו מסורת שתרשמה בידי אחד מתלמידי תלמידיו בזו הלשון: "מעשה מהחסידי הגר"א שדרכו היה להוציא כל איש מעליו אחר הסדר של פסח. פעם אחת נחבא שם איש אחד, כדי לראות מעשהו, וראה שהתחיל לומר שיר השירים בדביקות גדולה, ומיד יצאה נשמתו של הגר"א להדבק באלקיה, והגוף נראה כמות, עד כי כך שהלה שהתחבא בחדר חשב אותו למתעלף, וניגש לעוררו ולהקיצו מיראתו שלא ימות" (מנוחה קדושה: להגיד ישראל איסר מפניביו, שער התורה חייב את טו, עמי לב. וילנא תר"כ).

עיקר נתינת התורה – לזכות למדת הבטחון

להיות בה' מבטחך הודעתך היום אף אתה (משלי כב, יט).
"כמו שנאמר (תהלים עח, ה): **"ויקם עדות ביעקב תורה שם בישאל וגו'. למען ידעו דור אחרון בניו יגלו יקומו ויספרו לבניהם. וישימו באלקים כסלם וגו' ומצותיו יצורו, פירוש, ויקם עדות' הם נביאים וכתובים, 'ותורה' הוא התורה, שם בישאל', ועיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישמרו בטחונם בה', כמ"ש וישימו באלקים כסלם' וגו'...**
לפי שצריך מכל הוא הבטחון השלם, והוא כלל כל המצוות..."
פירוש הגר"א (משלי שם)

בדרך החיים:

רק לאחר שמלאו לו ארבעים שנה החל למסור שיעורים ברבים ולהרביץ תורה לשומעי לקחו, בהם זקני מורי התורה בוילנא.

בשנת תקכ"ח בנה ש"ב הגיד רבי אליהו פסעליס "קלויז", אשר בני עמודיו קבע לו הגר"א את בית תלמודו ומקום תפילתו, אשר נקרא בפי יהודי וילנא בשם "דעם חסידיס קלויז", שהיה על שם חסידותו המופלגת וקדושתו היתירה זכה כבר מעוררו בתואר הנעלה "הגאון החסידי" למרות שבגדל ענוותנותו לא היתה דעתו נוחה מתואר נעלה זה.

מעמדו של "קלויז" זה היה נכבד לדורות, ונהגו שם כהנהגות הגר"א בחייו, אחת מהנהגה לא נעדרה, עדי נחרבה בשואה האיומה (ראה 'הגאון החסידי מוילנא' עמי שלח).

עם היות ראשו מגיע השמימה, טאץ לעתים נדירות לחוות דעה בעניני ציבור ובדברים שעלו על הפרק. כך היה כשטורד בענין גר הצדק אברהם בן אברהם, הוא הגראף פוטוצקי, והיה מוכן אז גר להפעיל את כוח האלקי ולהשתמש בשמות הקדוש בכדי להצילו מידי מעני; וכן גם לימים, בשנת תקמ"ח, בעת המחלוקת על הרבנות בוילנא, כשפרשה סוחרה הסתבכה על תושבי העיר על ידי צעיר שהשתמד והוברר משם. הדברים הגיעו עד כדי מלשינות על מברחי המושמד, אשר בשטיה נעצרו לחקירות כמה מחשובי הקהילה ובתוכם רבינו הגר"א (ראה על כל אלה בספר 'הגאון החסידי מוילנא' פרק חמישי. וכדאי לעיין בענין זה לסיפור מופת הפלא ופלא - שקרה אז למשכמו של הגר"א שמשמו בבית הסוחר - שהתקע מכתיב טייפ של הגר"א הרואה בסידור אישי ישראל, ירושלים תשל"ז עמי 556).

פרק מיוחד במסכת חייו היתה כוונתו לעלות ולחונן עפר ארץ ישראל ולהתיישב בה. ואף אמנם כבר יצא לדרך, בה עבר דרך פרוסיה והונגריה והגיע עד לאמסטרדם וקניגסברג, משם שלח את איגרתו המפורסמת לבני ביתו. אך באמצע מסעו חזר בו לפתע ושב על עקבותיו עד לווינא (ראה סיפור מאסף מעת שהייתו באמסטרדם במאמרו של הר"י וינוגרד ב'ישיורף קו' ה' עמי תשפ"ג. וראה עוד במבוא לס' 'בנין שאול' עמי קז).

קולמוסו רבים כבר שתברו על ידי סופרים וחוקרים שונים אודות נכלותו של מסע קודש זה שהסיבה שנקטע ולא נשלם. אנו אין לנו אלא דברי בנו (בהקדמה לביאור הגר"א): "שתיים זו שמעתי מפיו הקדוש והטהור, שלא הסכימה עמו דעת קונו, ולא עשה. לעת זקנתו שאלתיו פעמים רבות, מדוע לא נסע לארץ הקדושה, ולא עניי. פעם אחת הפצתי בו הרבה, והשיבני: **אין לי רשות מן השמים**. וכן הבטיח לי שיעשה פסקי הלכות מארבעה טורים בדעה מוכרת, לכתוב רק דעה אחת הישרה בעיני חכמתו, בראיות חזקות

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יוסף ב"ר קלונימוס קלמן ע"ה קאלנא
 נלב"ע יום א' רחג הסוכות תשס"ג לפ"ק
 ת.נ.צ.ב.ה.

ועצומות שאין לחשיב עליהם, בקשתיו כמה שנים לפני פטירתו, והשיב לי פעם אחת: **אין לי רשות מן השמים'.**

כחמש עשרה שנה לפני פטירתו, בשנת תקמ"א, מותה עליו אשתו הצדיקת, אותה הספיד "שלה גדול משל... כאשר לא יספורו כוכבי שמים מן מעשה צדקותיה לא יספור מרב". לאחר מכן נשא בזיוויש את מרת גיטל ע"ה, אשר על מצבתה, שאינה רחוקה מאוהל הגר"א, חרות: "החסידה מ' גיטל אשת הגאון מה"ו אליהו זצ"ל הנקרא בפ"י (נפ"כ ס') אליהו חסיד מוילנא".

בשנותיו האחרונות נחלש הגר"א מאוד, ואף שכב על ערש דוי פעמים אחדות, אולם למרות חולשת גופו התגבר ולא ויתר על קיום כל מצוה שנזדמנה לידו על כל פרטיה ודקדוקיה, כפי שעשה במיטב שנותיו בשב המדרגות. ביומו האחרון עלי חלד, יום ג' דחול המועד סוכות (ת"ח), שנת תקנ"ח, מיד כשהחיר הבוקר מיהר לקיים מצוות נטילת לולב, ולקח את ארבעת המינים ובידך עליהם ברוב שמחה, וכמהנו לו השמיט אותם מיד, עד אשר הגיעה שעתו להחזיר נשמתו למתיבתא דרקיעא.

או אז נטל את ציציתו בידו ואמר למקורביו: **"כמה קשה להיפרד מעולם המעשה הזה, אשר על ידי מצוה קלה כגון ציצית, שמחירה קופיקות מועטות, אדם עשוי להגיע למדריגות עילאיות עד כדי קבלת מני השכינה, ואיפה נוכל למצוא זאת בעולם שמתאמץ אפילו אם יתנו כל כחותיו עבורו..."**

כן מסופר, שלפני פטירתו ביקש להשיג לו כוס יין לברך עליו, כדי לפצות את הגוף על אשר עינה אותו כל ימיו³.

זרע ברח ה', המה צאצאיו אחריו, שלושת בניו הגאונים: הבכור רבי שלמה זלמן, רבי יהודה ליב רבי אברהם, ושתי בנות, ושלושת בנותיו: חנה - אשר רבי משה מפניסק, טויבא - אשת רבי אורי שרגא פייביש מדבראונא בזויו"ר, ופאסא בתיא - אשת רבי צבי הירש דונחין (מהם - וזולתם - יש שנפטרו על

פניו. ראה 'הגאון החסידי מוילנא' עמי רסח, רעט וישמא).

קטעים מתוך אגרת הגר"א

אשר כתב לביתו בהיותו בדרך מסעו לאה"ק

"באתי לבקש מאתכם שלא תצטערו כלל וכלל... וגם מה תדאגו, הנה אנשים נוסעים לכמה שנים בשביל ממו, ומניחים נשותיהם, וגם הם נע ונד בחוסר כל. ואני תודה לא-ל נוסע לארץ הקדושה שהכל מצפים לראותה, חמדת כל ישראל וחמדת הש"י ב"ה, כל העלויים והתחתונים תשוקתם אליה..."

"... ובבקשה כפולה על הכל שתדריך בניך ובנותיך, ועיקר דברים רכים בדברי מוסר המתיישבים על הלב, ובפרט אם נוכח לבוא לארץ ישראל, כי שם צריך לילך מאוד בדרכי השם, ולכן תרגלים מאוד כי הדיבור והמדות צריך הרגל רב, וההרגל על כל דבר שלטון (שערי תשובה לרבינו יונה), וכל התחלות קשות..."

"... וגם בתך יותר טוב שלא תלך לבית הכנסת כי שם רואים בגדים טובים ומתקנאים ומספרים בביתם ומתוך זה באין לשלון הרע ולשאר דיבורים, אלא תדבק במוסר תמיד ואל תקנא בעולם הזה, כי הכל לבד מעשה תעניתים..."

"... ולמען ה', שתפריש את החושך כאשר צויתך, ואל תפחות כאשר הזהרתך, כי בפחות מזה עוברים כל רגע על כמה לאוין ועוין, ושקול כעבוד ע"ז ח"ו. אבל העיקר לזכות לעולם הבא בשמירת פיו, וזהו יותר מכל התורה והמעשים..."

יותר משבעים חיבורים – עד ארבעים שנה:

"רבינו הקדוש החסיד ז"ל היה מרגינתא דלית לה טימא, כאחד מדורות הראשונים, כאשר תורתו הקדושה מעינה עליו בחיבוריו שחיבר יותר משבעים חיבורים, וכל דבריו בלישנא קיטא וקצרה ככוכבים אשר ברקיע השמים, ויש חיבורים בסתורות שהמה קצרים, כמו ספר קרנים בסתרי תורה, וצריכים ביאורים רבים, וכל החיבורים חיבר הכל עד היותו ארבעים שנה, ואח"כ לא כתב ולא חיבר כי אם על ידי תלמידיו, כי היה מעין נובע שבלתי אפשר היה למי ומי לכתב, כמו ששמעתי מבנו הרב הגדול ז"ל ששמע מפיו שהיה לו ק"ג פירושים בפסוק אחד בשיר השירים, ולא נמצא איש סופר מהיר שיכתוב כדעתו..." (הקדמת 'פאת השולחן').

ברם לא זכינו לאורם כי אם של כמ"ה מהם, רובם מכתבי תלמידיו, מלבד 'ביאור הגר"א' על שו"ע ועוד אחדים שהם מעצם כתיביו. ראה במאסף התורני 'ישיורף קו' ה' ח-ה מאמרים מקיפים אודות חיבוריו של הגר"א וסדר השתלשלות הדפסתם. (ועוד).

אם בתורת הנגלה נודע לכל הדר ועוזו גאונו, ודי בביאורו על השו"ע לללות אפס קצחו בה בפני הוגי ועמלי התורה, כשמוח תופס איך שבמילים אחדות - בדרך כלל - הקיף וקיפל סוגיא שלמה על כל אורכה והיקפה, כבר הועד כי לא פחות, ואף יותר מכך, שלט הגר"א בכל מכמניו וסתרי תורת הקבלה, וכפי שמעיד בנו הג"ר אברהם בספרו 'רב פעלים' (אות ה'): "אדוננו אבי הגאון זצלה"ה חבר כמו שלשים חבורים גדולים על כל חלקי הזהר, ואמר בפ"ה מלא **שלא יבוש לאמר בפני רשבי ז"ל**".

כאמור, משחר נעוריו זכה לעסוק בחכמה מופלאה זו, וכך מעיד נוראות תלמידו הגדול הגר"ח מוולאזין זי"ע בהקדמה לספר 'ספרא דצניעותא': **"שמעתי מפורש יוצא מפיו הק' שלא מלאו לבו הטהור לשנות ולקבוע גירסא חדשה בנסתרות, עד אשר האירו אל עבר פניו הטהור הרבה מקומות, ולפעמים עד מאה וחמישים מקומות יבואו שלום ינחו מנוחת אמת לאמתה של תורה על ידי גירסתו הטהורה מהקשויות הנפולים שם. ובספר יצירה היתה משנתו סדורה לו מימי ילדותו בגירסה ברורה ועמקות נורא..."**

"המחשבה והמעשה דבוקים יחד"

"אם היו בונים בית כנסת מתחילה כראוי, היינו, שאף הקדרום שחוטב העצים היה עושה ישראל במחשבה לשם שמים בכונה, לא היו מתפללים באותו בית כנסת במחשבה זרה, והוא שאמר ר' חייא לר' תינא (ב"מ פה): כדי שלא תשכח תורה מישראל היה זורע גם הפשתן ועיבד הכל לשם שמים לצורך הלימוד, כי המחשבה והמעשה דבוקים יחד".

"הגר"א אברהם בשם אביו הגר"א זי"ע
 (מבוא ביאורת הגר"א' עמי שג)

ומספר עוד: **"שמעתי מפיו הק' שהיה חוזר הרעיא מהימנא פעמים רבות אין מספר בשקידה נפלאה מאד, עד שראה עצמו בקי בו בקיאות נפלא, לספור אותיותיו ממש, אז פנה עצמו ללימודים אחרים בנגלות ונסתרים, וחלם לו שמשה רבינו ע"ה היה בביתו ונסתלק... גם על דברת מרן רבינו הקדוש איש האלקים נורא הארזי"ל, עיני ראו יקר תפארת קדושת הארזי"ל בעיני רבינו הגדול נ"י, כי מדי דברי עמו אודותיו אירעתי כולא גופיה ואמר: מה נאמר ונדבר מדברי ה' איש אלקים קדוש ונורא כמוהו. וגללו לו תעלומות חכמה. ומעת אשר זכה לגילוי אליהו ז"ל פעמים, הוגדל השגתו למעלה למעלה להפלא. גם על כתבי הקדוש שלו התבונן רבינו הרבה עליהם שיהיו עולים במקורי הדברים בוה"ק ותיקונים..."**

כן מגלה שם טמירין עילאין: **"שמעתי מפיו הק' שפעמים רבות השכימו לפתחו כמה מגינים מן השמים בשאלתם ובקשתם שרוצים למסור לו רזין דאורייתא בלא שום עמל, ולא הטה אונן אליהם כלל. ואחד מן המגידים הפציר בו מאד, עכ"ז לא הביט אל מראשו הגדולה וענה ואמר לו: איני רוצה שתהיה השגתי בתורתו ית"ש על ידי שום אמצעי כלל וכלל, רק עיני נשואות לו ית"ש, מה שרוצה לגלות לי וליתן חלקי בתורתו ית"ש בעמלי אשר עמלתי בכל כוחי... וגדולה מזו הוא היה אומר, כי אף מה שהשגתו משנת השגות נפלאות ונוראות בשינה על ידי עליית נשמה בשעשוע העליון במתיבתין עילאין, אינו נחשב אצלו כ"כ לעיקר גדול, והעיקר שהאדם משיג בזה העולם על ידי עמל ויגיעה כאשר הוא בוחר בטוב ומפנה עצמו לדברי תורה בזה עושה נחת רוח ליצורו ית"ש, וזה כל האדם בעסק תורתו ית"ש..."**

אתפשוטא דמשה בכל דור ודור

מי עלה שמים ונצח מי אסף רוח בן־קנין וגו' מ"ש ומה שם בן כי יתע' (משלי ד, ז) - [לאחר שפרט הכותב את אשר עשה משה רבינו לבני ישראל, אמר]: "וימה שם בנו - כי בכל דור ודור יתלבש משה בת"ח הגדול שבאותו דור, והוא נקרא יבנו, וזהו: ימה שם בנו, כלומר איך התי"ח שבתוכו יתלבש משה, יכ' תדע' - שאתה רוצה לידע תעלומות חכמה בדרכי ה'".

לאחר עוד גילויים נוראים שמביא מרבו כותב בתוך הדברים: **"ראיתי בעיני בכתבי קודשו נ"ע כתוב יושר רזין עלאין קדישין מה שגילה לו יעקב אבינו ע"ה ואליהו ז"ל. ושאריו מקומות שכותב סתם שנתגלה לו, עדיין לא נתברר אצלי אם היו אלו הגילויים בחקץ, ואולי היה בשינה על ידי עליית נשמה... אבל זה נתמאת אצלי שהיה לו בבירור עליית נשמה מדי לילה בלילה מיום עמדו על דעתו הקדושה כנ"ל..."**

לזכר עולם יהיה צדיק

הגאון הצדיק המפורסם חו"פ, בוצינא קדישא, משיירי כנה"ג, ועטרת תפארת הרבנים מדרו העבר, עובד ה' במס"ג
רבי ישעי' בהגה"צ המפורסם רבי דוד צבי זצלה"ה שנייבאלג
 גאב"ד בני דאם, רב ביהמ"ד דחסידים בעלזא יומת אלמתי ב"ב, וחבר הביד"ץ דק"ק מחזיקי הדת באר"י נתבקש לייסבה של מעלה באשפוזא דמשה רבינו מהימנא ח"י תשרי תשס"ג לפ"ק
 ת.נ.צ.ב.ה.

לרפואת הבח' דוד בן רבקה הוזה לרפוי'ש בתוך שאר חולי ישראל, אמן

יצוין, כי גם הגר"י משקלוב זצ"ל מצטט בהקדמתו לפאת השלחן מכתבי הגר"א זי"ע שהיו בידו שכתב בוה"ל: **"וראיתי סוד אחד שגילה לי יעקב אבינו ע"ה, על מה שנתקשה בכתבי האר"י"**. והגיר אברהם שמחה מאמציסלאב מצא בכתב היד בשם 'הדרת קודש': **"זה אמר לי הרב בשם יעקב אבינו"**, והוא מוסיף לספר בשם דודו הגר"ח מוואליץ זי"ע, שאביו של הגר"א מצא פעם את בנו ביום א' דחול המועד סוכות שהיה שרוי בשמחה גדולה. לאחר שגור עליו בכיבוד אב, גילה לו: **"מוכרח אני לומר לך, כי יעקב אבינו היה אצלי היום בסוכה"**. רבי אברהם שמחה מעיר, כי יום ראשון דחוה"מ בחו"ל, י"ז תשרי, הוא אושפיזא דיעקב, ובילקוט ראובני (פר' ויחי), מובא מדרש: **"יעקב אבינו לא מת, לפי פשוטו, נתלבש צורה כעין גוף וכו', ויהי משוטט בעולם הזה, כמו אליהו, לתועלת יראי ה'", ומבואר שם כי ליעקב אבינו בלבד "יש רשות להתגלות בעולם הזה, כמו אליהו"**.

הדברים מובאים גם ב'שאלתנו' (שנדפסו בתוספת מעשה רב, סי' קט, ירושלים תרנ"ו): **"פעם אחת היה הגר"א ז"ל שמח הרבה למאד ביום ג' סוכות, ושאלו אביו ואמו ע"ה, ואמר להם שיעקב אבינו ע"ה נשק אותנו"** (וראה עוד אודות גילויים מופלאים אלו בהגאון החסיד מוילנא: עמ' קלח-קלט).

ונסיים בעובדא מאלפת אודות גאונותו האדירה בתורת הגולה. וכך מספר הגר"י משקלוב בהקדמה לפאת השולחן: **"סיפר לי רב גדול אחד ממדינת, שהוא היה בן ביתו (של הגר"א) בימי חורפו, וקודם סוכות פעם אחת שמע שהוכיח להעומדים לפניו ואמר, כי חוב על כל תלמיד שיהיה בקי עכ"פ במסכת אחת בעל פה, למען לא יבטל מצות 'והגית בו יומם ולילה' (והושע ה, ח) בעת לכתו בדרך או למאן דגני (למי שישן) בבית אפל. וזה הרב כששמע מפורש יצא מפי קדשו על רבינו, תיכף התגבר וחרז מסכת סוכה הרבה פעמים, עד שידעה בעל פה, ובחן את עצמו בפני שומעים בגמרא שגוררה בעל פה ממש**.

ובחול המועד בעת ישוב לפני רבינו במסיבה של תלמידי חכמים גדולים, בא זה הרב ואמר לפני רבינו: כבר למדתי מסכת סוכה ויודע אני אותה בעל פה. השיב לו רבינו: רוצה אתה שאשאלך איזה דבר בו המסכת שעתה לי, והשיבו: הלא בעל פה ידעתיה כולה. ושאלו דבר אחד ולא ידעה הרב הני"ל. היינו ששאלו רבינו: כמה מחלוקת יש בזה המסכת בין ר' מאיר

ר' יהודה, ובין ר' עקיבא ור' טרפון, ובין רבה ורב יוסף, ואבי רבא, ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, וכל התנאים והאמוראים.

ואח"כ פתח רבינו את פיו הקדוש ומנה כמונה מרגליות ונתח לנתחים אברי כל המסכת, כמה פעמים המחלוקת בין תנאים ואמוראים וכמה פעמים הלכה כזה או כזה, וכמה סוגיות ושיטות יש, וכמה דינים מתוספתות וירושלמות וסוכות פסולות כמנין **"סכה"** חסרה. וכך היה מונה הסוכות כשירות הנוכרים במסכת ותוספתות וירושלמות כמנין **"סוכה"** מלאה...".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

1. גם הוא זכה להיקרא בשם "רבי אליהו חסיד", עליו נכתב: **"גדול חסידותו ופרישותו ורעם גבורות דצדקותיו מי ימלא ויצאה נשמתו בקדושה ובטהרה בדי אמות של הלכה, שמת בביהמ"ד הישן על המסכתא שהגה בה ברוח עוז ותעצומות"** (מדברי הג"ר אברהם בנו של הגר"א בהספידו על אביו בס' 'סערת אליהו').

2. **"... כידוע ומפורסם גדול מעלתו בכל מיני מעלות וגדולות, בנגלה ובנסתר, ממש השכינה שורה עליו, ונעשה על ידו מעשים נפלאים..."** (מדברי חתנו הג"ר יוסף זצ"ל בהקדמה לספרו 'ראש יוסף' קיטן תע"ז).

3. **"יצוין כי לימים שלל הגר"א את ענין הסיגופים מכל וכל, וכך כתב באגרתו הידועה: 'ועד יום מותו צריך האדם להתייטר, ולא בתעניתים וסיגופים, רק ברסן פיו ובתאוותו וזהו התשובה... וזהו יותר מכל התעניות וסיגופים בעולם, וכל רגע ורגע שהאדם חוסס פיו וזכה בשבילו לאור הגנוח, שאין מלאך ובר' יכולים לשעור'..."**

לשאלת הגר"ר שאול קצנלבנר: **"הלא הוגד לנו כי גם אדוננו סיגף את עצמו מנוגרי, השיב הגר"א, שבאמת מתחרט הוא על כך, גם אם אמנם היה זהיר שעבודת ה' לא תיפגע על ידי כך, "לא חיסר לנפשו ולא ביטל על ידי זה ממלאכת שמים, ולא עבר חזק ונעמדתם מאד לנפשותיהם..." (ע"ליות אליהו' דף לג הע' לו).**

סוכת אורו של הגר"א

חג הסוכות בס"י תשרי -

כי בזה היום חזרו ענני הכבוד

"סוכות - הוא זכר להיקף ענני כבוד שהיה תלוי בבנין המשכן כידוע. ובה יותרך מה שהקשו (ע"י טור או"ח סי' תרכה), למה אנתנו עושים סוכות בתשרי, כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בנין, כי בניסן היה תחילת היקף עננים. אבל נראה, לפי שכשעלו ישראל את העגל נסתלקו העננים (ראה תרגום שיה"ש ב, יז), ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומשה ירד ביום הכיפורים, ובמחרת יוה"כ ייקחל משה ויצוה על מלאכת המשכן, וזה היה ביי"א תשרי, וכתב (שמות ו, א) 'והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר' - ב' ימים (ע"י מדרש תחומא פר' תרומה אות ד), הרי י"ב י"ג בתשרי, וב"י"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשא את הזהב במנין ומשקל, ובט"ו התחילו לעשות [את המשכן], ואז חזרו ענני כבוד. ולכן אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי".

פירוש הגר"א (שיר השירים א, ד). [ובמשך חכמה פר' משפטים, פירש לפי זה שינוי הלשון בשם החג, דבריו משפטים (שמות כ, טו) וכן בפר' כי תשא (שם לד, כב) נקרא בשם **"חג האסיף"**, ובחומש ויקרא ודברים ב' בשם **"חג הסוכות"**. ועפ"י דברי הגר"א יובן, כיון שאין הסוכה לובר ענני כבוד שביציאת מצרים, אלא לובר ענני כבוד השניים שחזרו אחרי הקמת המשכן, ואם כן לא נצטוו על סוכה קודם דברות שניות והקמת המשכן. לכן לא נזכר לשון 'חג הסוכות' כי אם אחרי דברות שניות והקמת המשכן].

סוכה וארץ ישראל - בשלימות

וַיְהִי בְשָׁלֹם סוּכּוֹ וּמִעֻזָּתוֹ בְּצִיּוֹן (ותהלי ע, ו, א. רבינו הגר"א היה אומר: שתי מצוות ניתנו להם לישראל, שנכנסים בהן עם כל הגוף: סוכה ומצות ישוב ארץ ישראל. רמז לכך מצוי בכתוב זה: **"ויהי בשלם" - איזוהי מצוה שמקיים האדם בשלימות בכל גופו: **"סוכה"** - מצות סוכה, **"ומעונתו בציון"** - היא מצות ישיבת ארץ ישראל.**

סללי אורות (חג הסוכות ח"א פרק כד, עמ' רצט. ע"ש בגנין פסוק זה)

לעיתיד יבואו בחג הסוכות לירושלים

"בפסח השני" יקים לישראל מגולותא הקמת ראש, ובשבועות יצאו מגולותא, ובסוכות יבואו לירושלים, כמו שנתאר (בראשית ל, יז): 'ויעקב נסע סכותה וגוי' ויבא יעקב שלם, והוא סוכת שלם, מלכי צדק מלך שלם". **ביאור הגר"א** לתיקוני זהר (תיקון כא, ד"ה ובסכות)

עוד סיפר נוראות תלמידו הגדול הגר"ח מוואליץ ז"ע, כי איזה רוח רעה שנכנסה באיש גילתה פעם שעבודת האכילה של הגר"א - לעת דקותו - מזיקה להם ומאבדת אותם **"כי שקונו אכילתו כאכילת קרבנות"** (הגר"א"ש מאמסטילאו זצ"ל. מובא בס' 'אורות הגר"א' עמ' שט).

מה מאלפים הדברים שכותב הגר"א עצמו בפירושו על הפסוק **"גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכור"** (משלי יא, יז), וז"ל: **"כלומר, איש שכל מחשבותיו לגמול חסד ולעשות מצוה, זה האיש, אפילו מה שגומל לנפשו, כלומר, שאוכל או שאר דבר שיש בו הנאות הגוף, גם זה נחשב לו למצוה, כי כל כוונותיו לשם שמים, ולכן כל אכילותיו גם כן מצוה והיא נחשבת כקרבן; 'ועוכר שארו אכור', אבל מי שעושה מעשים זרים, כל מה שעושה להנאת גופו הוא רק כדי למלאות תאוותו, לכן הוא עוכר שארו, לא די שאינו נחשבים לו למצוה, אלא מעכר את שארו, הן הקרומין המתאין... שהן יקבלו עונש על זה, שזהו חיובת הקרבן..."**.

4. **"יצוין, כי אכן בבית הכנסת של הגר"א לא היתה 'עזרת נשים' (ראה סי' 'עמודי שש', ב"ב תשס"א עמ' 42).**

הירא את ה' - תורתו משתמרת

יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר אוילים בוו (משלי א, ז). **"שהיראה הוא ראשית ותחילת הדעת, כענין שאמר חז"ל (אבות ג, ט) כל שירתו קודמת לחכמתו ומתקיימת בו, והיינו מפני שאם אין בו יראה ה' אז הוא אויל, שהוא הפורק עול והיפך בעל יראה, ואוילים חכמה ומוסר בוו, מפני שאם יש באדם יראה ה' ילמוד לדעת, בכדי שיהא יודע ממה לשמור את עצמו, ודרך האדם כשרוצה את הדבר ומצאו חביב עליו ושומר בו. אבל אם אין בו יראה ה' ואינו מתיירא מן החטא, אף שלומד כמה פעמים, לא ימצא, כי אינו לומד בכדי שיהא יודע ממה לחזרה, וכל מלתא דלא רמיא עליה לאו אדעתיה, ולכן אף שילמדו החכמה ומוסר, בוו אצלם ולא יהיה מתקיים בהם"**.

פירוש הגר"א (משלי שם)

לשיטת הגר"א

- לילה הראשונה של סוכות חובה לאכול בסוכה, כמו לילה הראשונה של פסח. ונפק"מ אם יורדין גשמים צריך להמתין בסעודתו עד שעת הכושר לאכול בסוכה, ואסור **לישן כל הלילה שמא יהיה עת ראויה לאכילה** (מעשה רבי' חל' סוכה, אות ר"ז. וע"ש בתערוה).

- ברכת סוכה מברך **בכל פעם שנכנס**, אפילו מאה פעמים ביום (שם, אות ר"ח).

- שאלוהו אם רשאי לישן יחידי בסוכה, והשיב: **'שומר מצוה לא ידע דבר רע'** (שם, אות רכ"א).

- לא יחפוך את האתרוג קודם ברכה, רק **יכוין שלא לצאת בו עד אחרי הברכה** (שם, אות רכ"ד).

- **"נסתפקתי, לפי מה שידוע דעת הגר"א (ע"י 'מעשה רבי' אות קפ"ה) דמצוה לאכול מצה כל שבעת ימי פסח, כפשטיה דקרא (שמות יב, טו) 'שבעת ימים תאכלו מצות' אלא דמצות עשה הוא רק בערב (של ט"ו), כדכתיב 'בערב תאכלו מצות', מה שאין כן אח"כ הוא רק מצוה בעלמא, אפשר דהוא הדין הכא (בג"ה הסוכות) מצוה לכתחלה לאכול כל ז' ימים ולברך לישב בסוכה"** (משנה ברוה"ה סי' תרל"ט סי' כד).

- הגאון ז"ל היה שמח מאד בחג הסוכות וביותר בשמיני **עצרת, כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג ע"פ הסוד**, ואומרים פיוטים בקול רנה וקול זמרה: **"האדרת והאמונה, ויאתיו, 'תתברך ותשתבח' שבמעמדות... ובשמחת תורה היו מקיפים הבימה עם הס"ת שבעה פעמים, אין פוחתין מזה, אבל מוסיפין עליהם... והוא ז"ל היה הולך לפני הס"ת שמח מאד ברוב עוז וחדוה וחכמת אדם תאיר מניו כלפיד אש בוערת, ומספק כף אל כף ומפזז ומכרכר בכל עז לפני הס"ת... וכשהחזר הס"ת לארון הקודש שוב לא היה שמח כל כך, רק כמו שאר יו"ט (מעשה רבי, אות רל"ג).**

- **"רבינו הגאון החסיד מהו' אליהו החמיר מאוד שצריך לישן בלילה (היום שמיני עצרת) וגם לאכול כל היום בסוכה [ויושבים כל היום עד ליל שמחת תורה, והחמיר מאוד בשינה, וישיבת סוכה אף על שום שמיני, כי חמורים דברי סופרים מיינה של לתורה (מעשה רבי' שם אות רכ"ג), כפשטא דלישנא דגמרא 'מיכל אכלי' וכו', ופעם אחת היה קור גדול בליל שמיני, ואמר, אע"פ שבשאר הימים היה פטור מן הסוכה, מכל מקום להראות הלכה לתלמידים, צוה שילבישו עצמם בטוב וילינו בסוכה (חיי אדם, חל' לולב, כלל קנ"ג סי' ה. ע"י מ"ב סי' תרס"ח סי' ק"י).**

עלי הסוכה

האם דור המדבר היה חייב במצות סוכה?

בספרו 'בית אלקים' דן המב"ט זצ"ל (שער היסודות פל"ז) אודות המצוות שנהגו או לא נהגו בדור המדבר, ואחת מהן היא מצות סוכה, שהיא חובת הגוף – שהרי אינה תלויה במקום ובזמן, ואם כן מן הראוי היה שגם במדבר תהיה נוהגת מצוה זו. ברם בדבריו מבאר בשתי פנים נצטוו לקיים מצות סוכה במדבר. דן מצד טעמה דין מצד הלכה.

מצד טעם המצוה, דונה כתב (ויקרא כג. מג) 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים', ונחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא (סוכה יא.), שלדברי ר"א – "ענני כבוד הו", ולדברי ר"ע – "סוכות ממש עשו להם", ופירש"י: "ענני כבוד היו – סוכות שאמר הכתוב שהושבם במדבר. סוכות ממש – מפני החמה, בשעת חנייתן היו עושים סכות", ולפי זה יש לדון, בהיות בני ישראל במדבר, ועדיין היו שריים באותו מצב, מה מקום לומר שיעשו אז זכר לכך, הלא ראו את חסדי ה' בדברים אלו דבר יום ביומו.

ואם אמנם מתחילה נראה בדברי המב"ט שהוא כמסתפק בכך, אך לבסוף כותב: "ואפילו מצות סוכה שהיא רמז לענני כבוד שסבכו עליהם כל ארבעים שנה, אפשר שהיתה נוהגת במדבר מדי שנה בשנה, רמז למה שהיה הווה בכל השנה כולה שהיו מסוככים בענני הכבוד, כמו שהיו נוהגים שבעת ימי חג המצות באיסור חמץ ואכילה בליל ט"ז וחג השבועות שהם חובת הגוף, וכמו שהיו נוהגים בה הראשונים אברהם יצחק ויעקב וזרעם רמז למה שיקרה לזרעם בצאתם ממצרים, כי אפילו עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו...". כלומר, קיום מצות סוכה במדבר היה אמנם זכר לענני הכבוד שהיו להם במשך כל השנה, זאת עוד, כי מצוה זו חובת הגוף היא, וחובה לקיימה גם כשלא שייך הטעם, וכענין שקיימו האבות הקדושים את המצוות על שם העתיד (וכ"ה בשו"ת 'בין שלמה' בהקדמה שנה, פירושם לתורה, ראה יב. ט).

ואם נכרעו על דבריו, ונאמר, שכל עוד שלא היה שייך לעשות זכר לסוכות לא נתחייבו במצוה זו, יש להביא את החידוש שהביא הגר"י ענגיל זצ"ל בספרו 'גליוני הש"ס' (סוכה שם ד"ה ענני הכבוד). מבטל הרוקח (הל' סוכות סי' רט) שחידש בביאור דברי ר"א – ש"סוכות ממש עשו להם" – וז"ל: "ויש מפרשים, כשצרו על ארץ האמורי של סיוון ועונו ועל כרכים שבארץ כנען, אי שבו ישראל בסכות, כמו שכתוב (ש"ב יא. יא) 'וארון ישראל ויהודה יושבים בסכות', כי בשדה היה מסכך עליהם עד שכבשו רבת בני עמון, כך ישראל עד שכבשו ארץ כנען, וזהו 'כי בסכות הושבתי את בני ישראל' – כשצרים את האומות, וכל זמן שלא כבשו וחלקו קורא יציאת מצרים (–צ"ל, דלכא"ה כתב 'כי בסכות הושבתי את בני ישראל מארץ מצרים'), כמו שכתוב (ש"ב יא. יא) 'אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים', והיא שנת הארבעים, וזהו 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות' וגו', שלא יחשבו מאבותינו אברהם יצחק ויעקב אנהו יושבים בארץ, אלא ידעו שיצאו ממצרים וצרו על הערים ונתנם ביד ישראל...". (וענין שטעלה מדבריו דבר חידוש, שמצות סוכה היא זכר לכיבוש הארץ, ועל ידי קיום המצוה נחזיר בלבנו ענין כיבוש הארץ, שהקב"ה כבשה מיד האומות, ובכך נתחנך בקיום מצות התלויות בארץ, יע"ש).

מדברי הרוקח יש מקום לומר שבדויתם במדבר, כל עוד שלא נכנסו לארץ, לא היו חייבים במצות סוכה, כי עדיין לא היה שייך לעשות זכר לכך (ועי"ש בגליוני הש"ס מסדרי הרוקח עצמו יש לדייק כן, ועי"ש מה שדן לפי זה). ואמנם מצינו עוד אחרונים שנקטו כן בפשטות, שברור המדבר לא נתחייבו במצוה זו, שהרי עדיין לא היה שייך טעם המצוה שהוא זכר למה שישבו בסכות כשיצאו ממצרים, ראה: 'כלי חמדה' (ד"ו קט') המילואים עמ' 124; שו"ת 'דברי ישראל' (ח"א סי' קכב בשם ספר אור תורה); 'תבלת מרדכי' להגר"מ גימפל יפה (ויקרא ב. יד. וכו. מד); וע"ע בשו"ת 'צניץ אליעזר' (ח"א סי' לא).

ומצד ההלכה, כתב המב"ט: "ואפשר, כי גם שחג המצות והשבועות נהגו במדבר, חג הסוכות לענין ישיבה בסוכה לא נהגו, שהרי זה שסוכים בענני כבוד ואיך יעשו סוכה תחת שם סוכה, ולכן אמר הכתוב 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי' וגו', כי לא נצטוו במצוה זו מיד, כי אם לדורות הבאים אחרי דור המדבר". הדברים יתבארו יותר ע"פ מש"כ בשו"ת בנין שלמה (שם), שענין הכבוד – דינם כסכך כשר, כי הם יגדלו הארץ, כדכתיב (בראשית ו' ו) 'ואד יעלה מן הארץ' (עי' סוכה שם), וגם אינם מקבלים טומאה (ראה דרשות ת"ס ח"א נב. ד"ה כל), וא"כ בעשיית סוכה בתוך ענני הכבוד הרי היתה פסולת מדין 'סוכה על גבי סוכה' (עי' סוכה טז).

ברם לעומת דברים אלו כתב בשו"ת 'בין שלמה' (שם), שברור המדבר היו ג"כ חייבים במצות סוכה, אכן, קיום מצות סוכה לא היה במה שעשו סוכה ממש, אלא, שהיו חייבים לישב בתוך ענני הכבוד ויכאמרו, סוכה של ענני הכבוד אין בה שום פסול. והפסוק 'בסוכות תשבו שבעת ימים' היה מופנה בדור המדבר על ענני הכבוד, ובאשר ימות השנה היתה הישיבה בתוך ענני הכבוד רשות, ואם היו רוצים היו יוצאים חוצה לענני כבוד, ואילו בימות החג היתה חובה לישוב ולאכול ולישון תחת ענני כבוד דווקא. בשו"ת צניץ אליעזר (חלק טו סי' סד) הוסיף עוד על דבריו, כי הלא שבת חנו חנוץ לענני הכבוד, כדאיתא (תהימנא תצא ז') 'שפלטן הענן', ובחג הסוכות היה הציווי גם עליהם שיכנסו בפנים ענני הכבוד, וכמו כן היה הציווי להעיר רב שלא היה הענן קולטם.

ובעיקר הערת המב"ט שבעשיית הסוכה בתוך הענני הכבוד, היה בזה משום סוכה על גבי הסוכה, העיר בשו"ת צניץ אליעזר (שם) שאם העננים היו גבוהים ממעלה מעשרים אמה, אין בזה משום סוכה תחת הסוכה, כי באופן זה אין הסוכה העליונה פוסלת את הסוכה התחתונה (עי' שו"ע א"ח סי' תרכ"א).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות סוכה וארבעת המינים – בשנת השביעית

א. **אתרוגים שלקטו מהאילנות – בארץ ישראל – לאחר ראש השנה של שנת השמיטה, אע"פ שהחנטה היתה בשנה השישית, נוהגין להחמיר ולנהוג בהם קדושת שביעית, דאפשר אזלינן בהו בתר לקיטה שהיתה בשמיטה, ויהוה שלא יפסידם ולא לאבדם.** [ואמנם, מה"ט לכתחילה היה עדיף ללקטם קודם ראש השנה, ובפרט באלו שהוציאו לחו"ל, שהרי יש נידון בהפוסקים, אי מותר בכלל להוציא שלקטו לאחר ר"ה, שהרי יש איסור להוציא פירות שביעית לחו"ל (עי' שם) שביעית פיו מ"ה; תו"יא שביעית סי' ז סק"י].

ב. **ובכל אופן מותר לעשות מהם מרקחת לאכילה. וכן מותר לתלות בסוכה אתרוג או שאר פירות שביעית לנוי – אם ישארו ראויים לאכילה לאחר חג הסוכות.** ואע"ג שכל ימי החג אסור להורידם ולאכלם, שהרי הקוצה ויהודו למצוה, לפי שאין איסור במיעוט זמן אכילה, ובפרט לזמן קצר, כי מעוט זמן אכילה אינו נחשב הפסד פירות שביעית. אך אם לאחר החג כבר לא יהיו ראויים לאכילה, אזי אסור לתלות באופן שנוהג בהם קדושת שביעית. ובאופן כזה גם לא יתכן בהם מחט כדי לתלותם, לפי שמפסיד על ידי כך את הפירות (עי' סי' דיני שביעית השלם פרק לב סי' – שמביא ומציין דעת הפוסקים בזה). וכ"כ מרן מהר"א מבעלזא זי"ע החמיר בזה.

ג. **לולבים והדסים –** הגם שיש מחלוקת אי נוהג בהם קדושת שביעית, היינו דוקא בלולב וחדש שחנטו בשמיטה, אבל כשהחנטה היתה בשישית, כיון שבאלין הולכין אחר חנטה, אין בהם קדושת שביעית – לגבי הפסידה (עי' שם פרק כו). אבל עכ"פ נכון להזהר שלא לנהוג בהם מנהג בזיון, גם לאחר שנבטלו ממצוותם, מאחר שנעשה בהם מצוה (עי' א"ח סי' כא סי"א ובמ"ה), וסי' תרסד סי"ח. ועיי"ש דאפילו דפנות הסוכה או הסכך לא יורקם לאשפה).

ד. **ערבות – אין נוהג בהם קדושת שביעית, והוא עץ בעלמא. אולם אין לזנוז את העץ בשנת השמיטה ולהרבות להשקותו כדי שבסוכות ילבלבו הרבה ערבות נאות ומשובחות, כדרך שעושים בשאר השנים.** ואם עבר ועשה פעולות אלו, אין אף על פי שמעיקר הדין מותר להשתמש בהם, מכל מקום טוב להמעיט לקחת אותם לצורך מצות נטילת ד' מינים (עי' ירושלמי שביעית פ"ד ה"ד; רמב"ם פ"ד ח"א; אור לציון פ"א סי"ח וט-ויאורים שם. מובא בסי' דיני שביעית השלם כפ"ו).

ה. **העושה סוכה בחצר שגדלים בו צמחים וכדו', אזי לא מביעיא שבשבת ויו"ט צריך להיזהר מליטול ידים על הדשא וכדו' – משום זריעה – אלא, השנה, שנת השמיטה, צריך להיזהר בכך גם בחול המועד, משום האיסור להשקות השדה בשביעית (עי' א"ח סי' לו סי"ג).**

ו. **לאחר החג מותר לפרק את הסוכה שעשה על הדשא, וכן מותר לפתוח גג הסוכה – העשוי על גבי הכד וכדו' – דאע"ג דאסור להסיך בשמיטה תורה מעל גבי זרעים, משום דהוי תולדת זורע (עי' תו"יא שביעית סי' כב סק"א), היינו רק במכיון לתועלת הזריעה, משא"כ כאן שאינו מכיון לכך, מותר (עי' בתשו' אור לציון על שביעית פ"א ח"ו, ובסי' משמרת השביעית פ"ד ח"ט).**

מאת: הג"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

זרעא קדישא – ליקוט גדול ונפלא מתולדותיהם של הצדיקים הקדושים בעל 'זרע קדוש' מראפשיץ זי"ע ונאציאני הק' לבית לינסק לדורותיהם, ביצירות תולדות, שחיות, וענינים יקרים, וסדר יוחסיהם של הרבה מצדיקי גאליצא, ובהם רבו"ק מצאנז, בעלזא, זידיטשוב, קאמינקא ועוד. מיוסד על סיפורי תמונות צבעוניות מהחיים מו"ר אלימלך הורוויץ זצ"ל מלינסק ויאריטשוב. יצא לאור על ידי יוצ"ח, ברקלין תשס"ז (תנן דפיס).

אהבת חיים על התורה – מיושבים ודרושים יקרים, בדרך אגדה, מוסר וחסידות, אשר השאיר אחריו ברכה הגאון הצדיק רבי חיים יהודה סג"ל דייטש זצוק"ל, דייגא רבה דק"ק מאקאווא, בעמח"ס 'מים חיים' 'קול יהודה' (שנלקט לגל"מ ביום י"ח תשרי תרנ"ז). נדפס לראשונה ע"י בנו הגה"י דייטש זצ"ל אב"ד קטמון, ועתה י"ל מחדש ברב פאר ובאחריות מאירות עינים, עם תיקונים והוספות חשובות על נכד המחבר הג"ר פרץ טוב"ל דהיי דייטש שליט"א אב"ד חליסה, תשס"ז (תנן עמ').

אורבת המינים למתדון המשלם – דני אורבת המינים למתדון הלכה למעשה, כולל: פסקי הלכות מבוררות ומחזורות כשמלה, לפי סדר הש"ע מסימן תרמ"ה – תרמ"ח, עם תוספת מרובה של פסקים מגדולי פוסקי דורנו, וכן ידיעות נרחבות מפי מומחים לבטניקה על בעיות המצויות בארבעת המינים, בליווי תמונות צבעוניות להמחשת ההלכות ולהשלמת הבנתן; ציוני מראי מקומות, הערות וביאורים, בשילוב פנינים יקרים. מאת הרב אברהם חיים עדס, ירושלים – מהדורה מורחבת אלול תשס"ז (תרו עמ').

ושבתה הארץ – דני שביעית הלכה למעשה, פסקי הלכות מבוררות ומחזורות כשמלה, בליווי תמונות צבעוניות להמחשת ההלכות ולהשלמת הבנתן; ציוני מראי מקומות, הערות וביאורים, בשילוב פנינים יקרים. מאת הרב אברהם חיים עדס, ירושלים ערב שמיטה תשס"ח (שסד עמ').

שמחת עולם מצוה שמחה במועדים – ביאור כולל ומקיף על אופני וחובי השמחה המיוחדים לכל מועד ומועד, וסודותיה הלכות השמחה על כלותיה, פסולותיה וקדושותיה. נערך בבחיורות, בסידור נאות ובשפה ברורה ונעימה על ידי הרב שמואל ליברמן, ירושלים תשס"ז (תנן עמ').

ילקוט המחפש בסובו – ליקוט רב ונפלא על ענינים וערכים בעבודת הש"ת והמסתעף, מתומצתים וקצרים, משמחים ומעוררים, מתוך הספה"ק, זוהר ומדרשים, ומספרי ראשונים ואחרונים, על כל הענינים ולכל הזמנים, ישמחו בשבתות ומועדים, בציוני מראי מקומות מפורטים, נלקט ונערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב אהרן רייזמן, ירושלים תשס"ז (שפב עמ').

תודותינו וברכותינו לתנוות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת הולדת הנכד נ"י – אצל בנו האברך החשוב ר' יהודה הי"ו – מאנסי למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>	<p>הרה"ח ר' ישראל חיים שטארק הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תתי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער הי"ו</p>
<p>הרה"ח ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת הולדת הנכד נ"י – אצל בנו האברך החשוב ר' יהודה הי"ו – מאנסי למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמות הרה"ח ר' אליעזר צבי ב"ר נתן בנימין ע"ה נלב"ע י"ב תשרי תשנ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ח ר' משה דוד מאייער הי"ו</p>